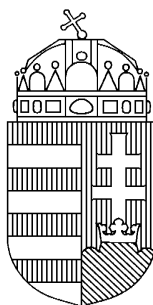

MAGYAR

KÖZLÖNY

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG HIVATALOS LAPJA

Budapest,
2000. szeptember 21.,
csütörtök

95. szám
II. kötet

Ára: 5665,- Ft

TARTALOMJEGYZÉK

28/2000. (IX. 21.) OM r.

A kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

II. rész JOGSZABÁLYOK

A Kormány tagjainak rendeletei

Az oktatási miniszter 28/2000. (IX. 21.) OM rendelete

a kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

A közoktatásról szóló – többször módosított – 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: közoktatásról szóló törvény) 94. §-a (1) bekezdésének a) pontjában kapott felhatalmazás alapján – a 15. §-ának (1) bekezdése tekintetében a pénzügyminiszterrel egyetértésben – a következőket rendelem el:

Általános rendelkezések

1. §

A rendelet hatálya – a fenntartóra tekintet nélkül kiterjed –

- a) az általános iskolákra,
- b) a szakmunkásképző iskolákra és szakiskolákra (a továbbiakban együtt: szakiskola),
- c) a gimnáziumokra, a szakközépiskolákra [a továbbiakban a gimnázium és a szakközépiskola együtt: középiskola; a szakiskola és a szakközépiskola együtt: szakképzésben részt vevő iskola; az a)–c) pont alatt felsorolt iskolák együtt: iskola],
- d) az iskola tanulóira,
- e) a tanulók szüleinek, gyámjára (a továbbiakban együtt: szülők).

2. §

(1) A közoktatásról szóló törvény 45. §-ának (2) bekezdésében meghatározott, az iskolai pedagógiai program részét képező helyi tanterv elkészítéséhez

- a) az általános iskolák az alapfokú nevelés-oktatás első évfolyamon induló és a negyedik évfolyamon befejeződő első szakaszára, valamint az alapfokú nevelés-oktatás ötödik évfolyamon induló és a nyolcadik évfolyamon befejeződő második szakaszára,
- b) a szakiskolák és a középiskolák a középfokú nevelés-oktatás kilencedik, tizedik, tizenegyedik és tizenkettedik évfolyamaira,

c) a hat és nyolc évfolyammal működő gimnáziumok az alapfokú nevelés-oktatás ötödik évfolyamon induló és a nyolcadik évfolyamon befejeződő második szakaszára és a középfokú nevelés-oktatás szakaszára,

d) az iskolarendszerű felnőttoktatásban részt vevő iskolák e rendelet 1. számú mellékleteként kiadott kerettanterveket alkalmazzák.

(2) A szakképzésben részt vevő iskola a helyi tanterv elkészítésénél az általánosan képző évfolyamain figyelembe veszi a pályaaorientáció, szakmai előkészítő ismeretek, szakmai alapozó, szakmai orientáció, szakmacsoportos alapozás kerettantervi programjait, amelyek 2000. december 31-ig jelennek meg.

(3) Az egységes iskola az (1) bekezdésben felsorolt kerettantervek alkalmazásával készíti el helyi tantervét, a közoktatásról szóló törvény 48. §-ának (3) bekezdésében, valamint e rendeletben foglaltak megtartásával.

(4) A helyi tanterv elkészítésénél

a) a nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatásában részt vevő iskola a nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatásának irányelvében,

b) a két tanítási nyelvű iskolai nevelésben és oktatásban részt vevő iskola a két tanítási nyelvű iskolai oktatás irányelvében,

c) a fogyatékos tanulók iskolai nevelésében és oktatásában részt vevő iskola a fogyatékos tanulók iskolai oktatásának irányelvében,

d) a középiskola az érettségi vizsga vizsgakövetelményeiben,

e) a szakképzésben részt vevő iskola a központi programban

foglaltakat is figyelembe veszi.

(5) A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás tantárgyainak (az anyanyelv és irodalom és a népmismeret) kerettantervei és moduljai, valamint a 11. § (9) bekezdésének figyelembevételével készült óratervek első alkalommal 2000. december 31-ig, a továbbiak folyamatosan jelennek meg.

A tanórai foglalkozások kialakítására vonatkozó rendelkezések

3. §

(1) Az iskola oktatás-szervezési feladatai szempontjából a tanórai foglalkozás lehet

a) a közoktatásról szóló törvény 52. §-ának (3) bekezdésében meghatározott időkeretben szervezett

aa) a kerettantervben meghatározott tantárgyak és tantervi modulok tananyagának tanítására szolgáló tanórai foglalkozás,

ab) az iskola helyi tantervében – kerettantervi kötöttségektől mentesen – előírt tananyag tanítására szolgáló tanórai foglalkozás [a továbbiakban: szabadon tervezhető tanórai foglalkozás; az *a)* pont alattiak együtt: kötelező tanórai foglalkozás];

b) a közoktatásról szóló törvény 52. §-ának (7) bekezdésében meghatározott időkeret terhére szervezett nem kötelező tanórai foglalkozás.

(2) A tanulók aktivizálása és motiválása érdekében a tanórai foglalkozások megszervezhető a hagyományos szervezési formáktól eltérő módon is, amennyiben ez biztosítja az előírt tananyag átadását és a követelmények teljesítését. Ilyen megoldásnak tekinthető különösképpen a projekt módszer, az erdei iskola, a múzeumi foglalkozás, a könyvtári foglalkozás, a művészeti előadáshoz vagy kiállításhoz kapcsolódó foglalkozás.

(3) A szabadon tervezhető tanórai foglalkozások a tanult ismeretek alkalmazását, a készségek, képességek fejlesztését, valamint a kerettantervben meghatározott követelményeket kiegészítő ismeretek és készségek, képességek elsajátítását, illetve a kerettantervben nem szereplő, az iskola helyi tantervében meghatározott tantárgy tananyagának tanítását szolgálják.

(4) Ha a nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatásának irányelve, illetve a fogyatékos gyermekek iskolai oktatásának irányelve másképp nem rendelkezik, szabadon tervezhető tanórai foglalkozásként építhetők be az iskola helyi tantervébe a nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelésben, oktatásban a közoktatásról szóló törvény 52. §-ának (4) bekezdésében meghatározott időkeret terhére szervezett tanórai foglalkozások, illetve a fogyatékos tanulók iskolai nevelésében, oktatásában a közoktatásról szóló törvény 52. §-ának (6) bekezdésében meghatározott időkeret terhére szervezett egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozások.

(5) Szabadon tervezhető tanórai foglalkozásként építi be

a) a szakiskola helyi tantervébe a kerettantervben pályaorientációra, szakmai előkészítő ismeretekre, szakmai alapozó oktatásra megjelölt,

b) a szakközépiskola helyi tantervébe a kerettantervben szakmai orientációra, szakmacsoportos alapozó oktatásra

meghatározott, de e célra fel nem használt időkeretet.

(6) Ha az iskolai oktatást a közoktatásról szóló törvény 3. számú melléklete II. fejezet 4. pontja szerint összevont osztályban szervezik meg, a tanórai foglalkozásokat az osztatlan tanítás sajátosságainak figyelembevételével a közös és az osztott órák arányát meghatározva kell beépíteni a helyi tantervbe.

(7) Ha az iskolában az oktatást egésznapos (iskolaotthonos) formában szervezik meg, a helyi tantervbe be kell építeni a tanórai foglalkozások és a napközis foglalkozások egymásra épüléséből adódó tanítási feladatokat.

4. §

(1) A közoktatásról szóló törvény 52. §-ának (7) bekezdésében meghatározott időkeret terhére szervezett nem kötelező tanórai foglalkozás lehet

a) az első–negyedik évfolyamon a közoktatásról szóló törvény 121. §-a (1) bekezdésének 17. pontjában meghatározott készségi tárgyak tananyagának tanítását, illetve a kerettantervben nem szereplő művészeti, sport- vagy kézműves jellegű tevékenység elsajátítását, gyakorolását, valamint az egészségnevelést szolgáló, továbbá a nemzeti, etnikai kisebbség iskolai nevelés és oktatás vagy a két tanítási nyelvű iskolai nevelés és oktatás tananyagának tanítását szolgáló,

b) az első–harmadik évfolyamon az idegen nyelv tanítását szolgáló,

c) az ötödik–nyolcadik évfolyamon az *a)–b)* pont alatt felsorolt tantárgyak, a kerettantervben nem szereplő tantárgyak, továbbá az emelt szintű nevelés-oktatás tananyagának átadását szolgáló,

d) a kilencedik–tizenkettedik évfolyamon a *c)* pont alattiak, továbbá más közismereti tantárgyak tananyagának, továbbá gimnáziumban a munkába állást előkészítő, illetve segítő ismeretek átadását szolgáló tanórai foglalkozás.

(2) Az első–harmadik évfolyamon idegen nyelv tanítását szolgáló tanórai foglalkozás csak a nem kötelező órakeretet felhasználva szervezhető.

5. §

(1) Az iskola helyi tantervébe a kötelező és a nem kötelező tanórai foglalkozások körében – a tanulók érdeklődésének, felkészültségének, továbbtanulási szándékának figyelembevételével kialakított tanulócsoporthoz részére – eltérő tananyagot feldolgozó, eltérő követelményeket támasztó tanórai foglalkozás, emelt szintű oktatás építhető be.

(2) Emelt szintű oktatás szervezhető egyes tantárgy, illetve integrált tantárgy tanítására.

(3) Emelt szintű az oktatás, ha a kerettantervben meghatározott tantárgy, integrált tantárgy ismeretanyagát

a) a kerettantervben meghatározottnál magasabb követelmények szerint, speciális és kiegészítő ismereteket tartalmazó tananyag átadásával,

b) legalább két évfolyamon keresztül,

c) a tanítási év átlagában, a tantárgyra, integrált tantárgy esetén a bevont tantárgyakra együttesen a kerettantervben előírt óraszámot legalább 50 százalékkal meghaladó tanórai foglalkozás felhasználásával oktatják. Idegen nyelv esetében további követelmény, hogy az emelt szintű oktatást osztálybontás alkalmazásával szervezzék meg. Nincs szükség osztálybontásra abban az esetben, ha az osztályban tanulók száma nem éri el a közoktatásról szóló törvényben meghatározott maximális létszám ötven százalékát.

A tanulók tanítási órákon való részvételének rendje

6. §

(1) A tanulói részvétel szempontjából a tanítási óra lehet

- a) kötelező és
- b) nem kötelező

tanítási óra.

(2) A kötelező tanítási órák a kerettantervben meghatározott tantárgyak és tantervi modulok tananyagának elsajátítását, követelményeinek teljesítését vagy az iskola helyi tantervében – kerettantervi kötöttségektől mentesen – előírt tananyag elsajátítását, követelményeinek teljesítését szolgálják.

(3) Ha az iskola helyi tanterve az e rendelet 3. §-ának (6) bekezdésében meghatározottak szerint készült, a helyi tantervben meg kell határozni azt is, melyek azok a tanítási órák, amelyek közül a tanuló választhat, és azt is, hogy hány órát kell választania.

7. §

(1) Ha a tanulót, kérelmére felvették a nem kötelező tanítási órára, a tanítási év végéig, illetve, ha a tanítási év vége előtt befejeződik, az utolsó tanítási óra befejezéséig köteles azon részt venni, amennyiben erről a tényről – a nem kötelező tanítási órára történő jelentkezés előtt, az iskolai értesítőben, ha ilyen nincs, a helyben szokásos módon írásban – a tanulót és a kiskorú tanuló szülőjét tájékoztatták. A nem kötelező tanórai foglalkozást az értékelés és minősítés, a mulasztás, továbbá a magasabb évfolyamra lépés tekintetében úgy kell tekinteni, mint a kötelező tanítási órát. A szülőnek, továbbá ha a tanuló a tizennegyedik életévét betöltötte, a tanulónak írásban nyilatkoznia kell arról, hogy a nem kötelező tanítási órákra történő jelentkezés jogkövetkezményeit tudomásul vette.

(2) Ha az iskola helyi tantervében meghatározott tananyag elsajátítása, követelmények teljesítése csak a nem kötelező tanítási órákon való részvétellel teljesíthető, az iskolába történő beiratkozás – a (3) bekezdésben meghatározott kivétellel – a nem kötelező tanítási órákon való részvétel vállalását is jelenti, feltéve, hogy erre a tanuló és kiskorú tanuló szülőjének figyelmét a felvételi tájékoztatóban, továbbá a beiratkozás előtt írásban felhívták.

(3) A kötelező felvételt biztosító iskolának, valamint a nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelést és oktatást nyújtó iskolának lehetőséget kell biztosítania arra, hogy azok is megkezdhessék, illetve folytathassák tanulmányukat, akik a nem kötelező tanítási órákon nem kívánnak részt venni.

(4) Az iskolának minden év május 20-áig fel kell mérnie, hány tanuló, milyen nem kötelező tanítási órán kíván részt venni. A tanulónak, illetve kiskorú tanuló esetén a szülőnek írásban kell bejelentenie, amennyiben a tanuló a kö-

vetkező tanítási évben nem kíván részt venni a nem kötelező tanítási órán, illetve jelentkezni kíván a nem kötelező tanítási órára.

8. §

(1) Az első és a második évfolyamon a tanuló – kötelező és nem kötelező – tanítási óráinak száma egyetlen tanítási napon sem haladhatja meg a napi öt órát.

(2) A tanuló heti – kötelező és nem kötelező – tanítási óráinak együttes száma az első–hatodik évfolyamon legfeljebb kettő, a hetedik–tizenkettedik évfolyamon legfeljebb három, a nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelésben, oktatásban, valamint a két tanítási nyelvű iskolai nevelésben, oktatásban az első–nyolcadik évfolyamon legfeljebb négy, a kilencedik–tizenkettedik évfolyamon legfeljebb öt órával haladhatja meg a közoktatásról szóló törvény 52. §-ának (3)–(5) bekezdésében a kötelező tanórai foglalkozásokra meghatározott időkeretet.

(3) A (2) bekezdésben előírtak alkalmazásakor figyelmen kívül lehet hagyni a kerettantervekben előírt óraszámot meghaladó testnevelési órákat, egésznapos (iskolaotthonos) tanítás esetén a napközis foglalkozásokat, továbbá a közoktatásról szóló törvény 81. §-a (1) bekezdésének a) pontja alapján a nem állami, nem helyi önkormányzati iskolákban szervezett hitoktatás tantárgy óraszámait.

(4) A (2) bekezdésben előírtak alkalmazásakor figyelmen kívül kell hagyni a közoktatásról szóló törvény 52. §-ának (6) bekezdése alapján szervezett egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozásokat, a közoktatásról szóló törvény 52. §-ának (10) bekezdése alapján szervezett egyéni foglalkozásokat és a közoktatásról szóló törvény 53. §-ának (1)–(5) bekezdése alapján szervezett tanórán kívüli foglalkozásokat.

9. §

(1) Az iskola igazgatója minden év március 15-éig elkészíti és közzéteszi a tájékoztatót azokról a tantárgyakról, középiskolában továbbá a felkészítés szintjéről, amelyekből a tanulók tantárgyat választhatnak. A tájékoztatónak tartalmaznia kell, hogy a tantárgyat előreláthatóan melyik pedagógus fogja oktatni. A tájékoztató elfogadása előtt be kell szerezni az iskolaszék és az iskolai diákönkormányzat véleményét. Kisebbségi oktatás esetén ki kell kérni az érintett helyi kisebbségi önkormányzat véleményét is.

(2) A tanuló május 20-áig adhatja le a tantárgy és a felkészülési szint megválasztásával kapcsolatos döntését. Ha a tanuló iskolakezdés, illetve iskolaváltás miatt nem tud élni a választási jogával, felvételi kérelmének elbírálása előtt egyeztetni elképzeléseit a középiskola igazgatójával, illetve az igazgató által kijelölt pedagógussal.

(3) A tanuló az igazgató engedélyével módosíthatja választását. A tanulót e jogáról írásban tájékoztatni kell.

(4) Kiskorú tanuló esetén a tantárgyválasztás jogát a szülő gyakorolja. A szülő ezt a jogát attól az évtől kezdődően, amelyben gyermeke a tizennegyedik életévét eléri – ha a gyermek nem cselekvőképtelen –, gyermekével közösen gyakorolhatja.

(5) A tantárgyválasztással, annak módosításával összefüggő eljárási kérdéseket az iskola házirendje szabályozza.

A helyi tantervek elkészítésére vonatkozó rendelkezések

10. §

(1) Az iskola helyi tantervének – ha e rendelet másképp nem rendelkezik – évfolyamonként tartalmaznia kell a kerettanterv által előírt tantárgyakat és tantervi modulokat, valamint az óraszámokat. A kerettantervben előírt éves óraszámokat – ha e rendelet másképp nem rendelkezik – az adott tanítási évben kell teljesíteni.

(2) Az iskola helyi tantervének – ha e rendelet másképp nem rendelkezik – tartalmaznia kell továbbá a kerettantervben meghatározott tantárgyak és tantervi modulok adott évfolyamra megállapított tananyagát is.

(3) Az iskola helyi tanterve előírhatja, hogy a tantervi modul tananyagát a kerettantervben meghatározottól eltérően egy másik tantárggyal összevontan kell oktatni, oly módon, hogy a tantervi modulra előírt órászámmal meg kell növelni a befogadó tantárgy éves órászámát.

(4) Az iskola helyi tantervében a kerettantervben előírt tantárgyakból, illetve tantárgyakból és tantervi modulokból integrált tantárgy alakítható ki oly módon, hogy a kerettantervben meghatározott tananyagok egy tantárgyba épülnek be (a továbbiakban: integrált tantárgy), melynek órászáma – ha e rendelet másképp nem rendelkezik – megegyezik a beépített tantárgyak, tantervi modulok kerettantervben meghatározott órászámának együttes összegével. Integrált tantárgy a szabadon tervezhető órák felhasználásával is kialakítható.

(5) Az iskola helyi tantervébe – az osztályfőnöki nevelő és oktató munkához kapcsolódva – be kell építeni az egészséges életre nevelést, illetve egészségvédelmet szolgáló tananyagot, melynek időkerete az ötödik–tizenkettedik évfolyamon nem lehet kevesebb tanévenként tíz tanórai foglalkozásnál.

(6) A középiskola helyi tantervének, a tizennegyedik–tizenkettedik évfolyamon biztosítania kell, hogy a tanuló – választása szerint – a kötelező vizsgatantárgyakból emelt szinten fel tudjon készülni az érettségi vizsgára, továbbá lehetősége legyen felkészülni az érettségi vizsgára és a felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdéséhez szükséges vizsgára minden olyan tantárgyból, amelyet a kerettanterv kötelező tantárgyként előír a kilencedik–tizenkettedik év-

folyamon. A középiskolák e feladatokat egymás közötti megállapodás alapján közösen is megoldhatják.

(7) A szakiskola helyi tantervébe minden szakképzési évfolyamon, tanévenként legalább kettőszázhuszonkét tanórai foglalkozást be kell építeni az általános műveltséget megalapozó nevelés-oktatás tananyagának az átadására. Ebből az első szakképzési évfolyamon évi 37 órát a „Társadalomismeret és etika” tantervi modul tanulására kell fordítani. Ennek tartalma megegyezik a szakközépiskolai kerettanterv ugyanilyen nevű tantervi moduljával.

(8) A szakközépiskola kerettanterve a fizika, földrajz, biológia, kémia és informatika tantárgyakra együttesen ír elő óraszámokat. Az egyes tantárgyak órakereteit az iskola helyi tantervében kell meghatározni oly módon, hogy a fizika, kémia, biológia és földrajz oktatására a kilencedik és tizedik évfolyamon tantárgyanként legkevesebb 111 órát kell fordítani.

(9) A szakközépiskola helyi tantervében meghatározza, hogy a fizika, földrajz, biológia, kémia és informatika tantárgyak közül melyik az, amelyiket a tizennegyedik és tizenkettedik évfolyamon is kötelezően tovább oktat, s amelyből így minden tanuló számára biztosítja az érettségire való felkészítést. A tizennegyedik és tizenkettedik évfolyamon ezekre a tantárgyakra meghatározott órakeretet ennek megfelelően használja fel.

11. §

(1) Az iskola a helyi tantervében, az egyes tantárgyakra előírt tananyagot és óraszámokat az egymást követő páratlan és páros évfolyamok között átcsoportosíthatja, ha a két évfolyam alatt együttesen, az adott osztálynál beépítik a kerettantervekben rögzített tantárgyakra meghatározott tanórai foglalkozásokat, továbbá az adott évfolyamokra előírt tananyagot és követelményeket.

(2) Az iskola a helyi tantervében az integrált tantárgy e rendelet 10. §-ának (4) bekezdése alapján egy tanítási évré számított órászámát a kerettantervben meghatározotthoz képest legfeljebb tíz százalékkal csökkentheti, ha ez nem zárja ki az előírt tananyag átadását, a követelmények teljesítését. Az integrált tantárgy kialakításával esetleg felszabadult órakeretet egy másik tantárgy oktatására a helyi tanterv szerint fel kell használni.

(3) A középiskola a helyi tantervében az idegen nyelv oktatására előírt tananyagot és óraszámokat nyelvek és évfolyamok között átcsoportosíthatja oly módon, hogy az egyes évfolyamon, évfolyamokon az egyik idegen nyelv oktatására nagyobb, a másik idegen nyelv oktatására kevesebb órászámot biztosít, vagy az egyik idegen nyelv oktatását elhagyja, feltéve, hogy az utolsó évfolyam végéig mind a két idegen nyelvnek a tananyagát – a kerettantervben előírt órászámában – átadják, követelményeit teljesítik.

(4) Az általános iskola helyi tanterve az első–negyedik évfolyamon az e rendelet 10. §-ának (1)–(2) bekezdésében

foglaltaktól eltérhet oly módon, hogy az iskola az egyes évfolyamok végére meghatározott tananyag tanítását nem fejezi be, és csak a negyedik évfolyam végére adja át valamennyi tantárgy előírt tananyagát, teljesíti valamennyi előírt követelményt.

(5) Az általános iskola első–második évfolyamán a kötelező tanórai foglalkozások száma eggyel csökkenthető, ha a rendelkezésre álló időkeret – a közoktatásról szóló törvény 121. §-a (1) bekezdésének 26. pontja alapján – nem éri el a nappali oktatás munkarendjére meghatározott időkeret száz százalékát.

(6) A középiskola helyi tanterve a tizenegyedik–tizenkettedik évfolyamon az egyes tantárgyakra előírt óraszám-ból heti egy órát más tantárgy tanítására csoportosíthat át, amennyiben a csökkentéssel érintett tantárgy kerettan-tervben meghatározott órszáma heti bontásban eléri a három órát, és ez a megoldás nem zárja ki az előírt tananyag átadását, a követelmények teljesítését.

(7) A középiskola helyi tanterve az informatika–könyv-tárismeret, az ének-zene, a rajz és vizuális kultúra, a tánc és dráma tantárgyakra előírt tananyagot és óraszámokat a kilencedik–tizenkettedik évfolyamokon az e rendeletben foglaltak figyelembevételével átcsoportosíthatja. Ez tör-ténhet úgy is, hogy a kerettantervben megadott szabadon tervezhető órák száma az egyes évfolyamokon az átcsopor-tosítások következtében csökken vagy növekszik.

(8) A hat, illetve nyolc évfolyammal működő gimnázium helyi tanterve a történelem, a magyar nyelv és irodalom tantárgyak tananyagát a kerettantervben meghatározottól eltérő évfolyamokon is tartalmazhatja.

(9) A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban részt vevő iskola helyi tanterve

a) a készségtárgyakra előírt órázámból évi 37 órát át-csoportosíthat a kisebbségi nyelv és irodalom vagy a nép-ismeret oktatására,

b) az anyanyelvű és kétnyelvű kisebbségi oktatás esetén az első–negyedik évfolyamon a magyar nyelv és irodalom és az anyanyelv (kisebbségi nyelv) és irodalom oktatására előírt tananyagot és óraszámokat a nyelvek és az évfolya-mok között átcsoportosíthatja azzal a feltétellel, hogy mind az anyanyelv (kisebbségi nyelv) és irodalomra, mind a magyar nyelv és irodalomra a 4 év alatt összesen mini-mum 740-740 tanórát kell biztosítani, valamint hogy a negyedik évfolyam végére mind a két tantárgyból teljesíte-ni kell az előírt tananyagot és a meghatározott követelmé-nyeket,

c) a negyedik–nyolcadik évfolyamon az idegen nyelv, a kilencedik–tizenharmadik évfolyamon a második idegen nyelv oktatásához biztosított óraszámot a kisebbségi nyelv oktatására részben vagy egészben átcsoportosíthatja,

d) a cigány kisebbségi oktatásban – ha a kisebbségi nyelvet nem oktatják – heti négy óra erejéig, bármelyik tantárgy órázámból, bármelyik tantárgy oktatására heti

egy-egy órát átcsoportosíthat felzárkóztatás és tehetség-gondozás céljából.

(10) A művészeti szakmai vizsgára felkészítő szakiskola és szakközépiskola helyi tanterve valamennyi készségtan-tárgy és valamennyi természettudományos tantárgy előírt órázámból heti egy-egy órát a művészeti ismeretek okta-tásához átcsoportosíthat.

A kerettantervtől való eltérés engedélyezése

12. §

(1) Azt a tantervet, amely az e rendelet 2. §-ának (2)–(5) bekezdésében, 3. §-ának (2)–(7) bekezdésében, va-lamint 11. §-ában meghatározottakon kívül a kerettanterv-től eltér, akkor lehet beépíteni iskolai pedagógiai program-ba, ha az e rendelet 2. számú mellékletében meghatározott eljárás keretében jóváhagyták, és alkalmazásához az enge-délyt az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaköz-pont (a továbbiakban: Vizsgaközpont) megadta (a továb-biakban: alkalmazási engedély). Eljárás indítható teljes tanterv vagy egyes tantárgy, tantárgyak jóváhagyására.

(2) Az (1) bekezdés szerinti eljárásban vizsgálni kell, hogy a helyi tanterv összhangban áll-e a közoktatásról szóló törvény rendelkezéseivel, alkalmas-e az oktatási fo-lyamat tervszerűségének megalapozására, tartalmazza-e a nevelés és oktatás célkitűzéseit, tananyagát, követelmé-nyeit, a feldolgozás fő módszereit, eszközeit.

(3) Az alkalmazási engedély kiadására irányuló eljárást az kezdeményezheti, aki a jóváhagyni kért tantervet, tan-tárgyat, tantárgyakat kidolgozta.

(4) Az alkalmazási engedély kiadására irányuló kérel-met, mellékleteivel együtt négy példányban kell benyújtani a Vizsgaközpontba.

13. §

(1) Az alkalmazási engedéllyel rendelkező tantervet, tantárgyat az iskola akkor építheti be a pedagógiai prog-ramjába, ha az e rendelet 2. számú mellékletében megha-tározott eljárás keretében erre a Vizsgaközponttól enge-délyt (a továbbiakban: indítási engedély) kapott. Ha az iskola alkalmazási engedéllyel rendelkező tanterv, tan-tárgy alkalmazásával működik, erre a körülményre a szülő, továbbá, ha a tanuló a tizennegyedik életévét betöltötte, a tanuló figyelmét a jelentkezés előtt írásban köteles felhívni.

(2) Az indítási engedély kiadását az az iskola kérheti, amelyik az alkalmazási engedéllyel rendelkező tantervet, tantárgyat be akarja építeni a pedagógiai programjába. A kérelmet a mellékleteivel együtt, négy példányban a Vizs-gaközpontba kell benyújtani.

(3) Az engedélyezési eljárásban azt kell vizsgálni, biztosítottak-e az alkalmazási engedéllyel rendelkező tanterv, tantárgy bevezetésének azon speciális feltételei, amelyeket a tantervi jegyzék meghatároz.

(4) Az alkalmazási engedély, illetve az indítási engedély iránti kérelem egy eljárásban is elbírálható, és az engedélyek egy határozatban is kiadhatók, ha a kérelmeket együtt, ugyanaz a kérelmező nyújtotta be.

(5) Az alkalmazási engedéllyel rendelkező tantervekről, tantárgyakról a Vizsgaközpont jegyzéket készít (a továbbiakban: tantervi jegyzék), amelyet minden év január 31-éig ki kell egészíteni az előző évben kiadott engedélyekkel. A tantervi jegyzéket és kiegészítéseit, továbbá legalább háromévenként az egységes szerkezetbe foglalt jegyzéket az Oktatási Minisztérium hivatalos lapjában közzé kell tenni.

(6) A tantervi jegyzék tartalmazza: a tanterv, tantárgy megnevezését, célját, az alkalmazási engedély számát, készítőjének nevét és címét, az iskolatípust, amelyben alkalmazható, a tartalmi követelmények rövid ismertetését, bevezetésének speciális feltételeit.

14. §

(1) A Vizsgaközpont döntéseinek előkészítésében – a 2. számú mellékletben meghatározottak szerint – közreműködik az Országos Köznevelési Tanács e célra létrehozott Tantervi Bizottsága. A Tantervi Bizottság munkájához szakértőt vesz igénybe.

(2) Szakértő az lehet, aki szerepel az Országos szakértői névjegyzékben, vagy az adott szakterületen tudományos fokozattal rendelkezik, továbbá részt vett a Vizsgaközpont által szervezett bírálati tevékenységre történő felkészítésben.

Vegyes rendelkezések

15. §

(1) A 12–13. §-ban szabályozott engedély kiadásával összefüggő eljárás megindítójának eljárási díjat kell fizetnie. Az eljárási díj mértékét e rendelet 3. számú melléklete határozza meg.

(2) Az e rendeletben megállapított eljárási díjat a Vizsgaközpont a Magyar Állami Kincstár által vezetett 10032000-00282637 számú számlájára kell befizetni, készpénz-átutalási megbízáson.

(3) A befizetett eljárási díj a Vizsgaközpont bevétele, melynek megállapodás szerinti részét az Oktatási Minisztériumnak köteles átutalni. A befizetett díj kezelése és nyilvántartása az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendeletben meghatározottak szerint történik.

(4) A befizetett eljárási díj – a kérelem visszavonásával – a határozat meghozataláig visszaigényelhető. A visszaigényelt eljárási díjat – az adott ügygel összefüggésben keletkezett költségekkel csökkentve – vissza kell fizetni a befizetőnek.

(5) Az eljárási díj a Vizsgaközpont és az Oktatási Minisztérium – e rendeletben meghatározott engedélyek kiadásával, továbbá az ellenőrzési feladatok ellátásával összefüggő – feladatainak ellátására, a személyi és tárgyi kiadások fedezetére használható fel.

16. §

(1) Az e rendeletben szabályozott eljárásokban az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

(2) Új kerettanterv készítésére az oktatási miniszter döntése alapján kerülhet sor.

17. §

(1) Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba.

(2) A díjfizetési kötelezettség a 15. § (1) bekezdésének megfelelően csak e rendelet hatálybalépése után kezdeményezett eljárásoknál alkalmazható.

(3) A tanulók tantárgyválasztására vonatkozó rendelkezéseket a helyi tanterv bevezetésétől kezdődően lehet alkalmazni.

(4) Azok az iskolák, amelyek helyi tantervüket a miniszter által – egyedi megoldás vagy kísérlet bevezetésére – adott engedély alapján készítették el, 2003. szeptember 1-jéig alkalmazási és indítási engedély nélkül is alkalmazhatják helyi tantervüket.

18. §

A rendelet hatálybalépésével egyidejűleg a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8) MKM rendelet

a) 21. §-a a következő (6) bekezdéssel egészül ki, és a jelenlegi (6)–(9) bekezdés jelölése (7)–(10) bekezdésre változik:

„(6) Az első–negyedik évfolyamon idegen nyelv tantárgyból elért teljesítmény miatt a tanuló nem utasítható évfolyamisméltásra, javítóvizsgára.”

b) 20. §-ának (5) bekezdése hatályát veszti.

Pokorni Zoltán s. k.,
oktatási miniszter

1. számú melléklet a 28/2000. (IX. 21.) OM rendelethez

A KERETTANTERVEK

I.

KERETTANTERV AZ ALAPFOKÚ NEVELÉS-OKTATÁS ELSŐ SZAKASZÁRA (1–4. évfolyam)

Célok és feladatok

Az alapfokú nevelés-oktatás első szakasza az iskolába lépő kisgyermekben óvja és továbbfejleszti a megismerés, a megértés és a tanulás iránti érdeklődést és nyitottságot. Átvezeti a gyermeket az óvoda játékközpontú tevékenységeiből az iskolai tanulás tevékenységeibe. Fogékonnyá teszi a saját környezete, a természet, a társas kapcsolatok, majd a tágabb társadalom értékei iránt. Az iskola teret ad a gyermek játék és mozgás iránti vágyának, segíti természetes fejlődését, érését. A tanítási tartalmak feldolgozásának folyamatában elemi ismereteket közvetít, alapvető képességeket és alapképességeket fejleszt.

Ez a szakasz a kíváncsiságra és az érdeklődésre épít, és az ezáltal motivált munkában fejleszt a kisgyermekben a felelősségtudatot, a kitartás képességét és előmozdítja érzelmvilágának gazdagodását. Mintákat ad az ismeretszerzéshez, a feladat- és problémamegoldáshoz, megalapozza a tanulási szokásokat.

Támogatja az egyéni képességek kibontakozását, közreműködik a tanulási nehézségekkel való megküzdés folyamatában. Törődik azoknak a hátrányoknak a csökkentésével, amelyek a gyermekek szociális-kulturális környezetéből vagy eltérő ütemű éréséből fakadhatnak.

Tudatosítja a gyermekben a szűkebb és a tágabb környezetből megismerhető erkölcsi értékeket, megerősíti a humánus magatartásmintákat, szokásokat, és a gyermek jellemét formálva szolgálja a személyiség érését. A pedagógiai munka középpontjában tehát a személyre szóló fejlesztés törekvése áll.

A fejlesztés kiemelt területei

A test és a lélek harmonikus fejlesztése; a mozgásigény kielégítésével és a mozgáskultúra megalapozásával; a mozgáskoordináció, a ritmusérzés és a hallás fejlesztésével; az egészséges életmód alapvető ismereteinek közvetítésével, az ezt elősegítő szokások alakításával; az érzelmi élet gazdagításával; az önismeret fejlesztésével, a reális önértékelés fejlesztésével, a társas kapcsolatok igényének erősítésével.

A szocializáció folyamatainak elősegítése: a személyiség erkölcsi arculatának értelmi és érzelmi alapozásával; helyes magatartásformák megismertetésével és gyakoroltatásával; a kortárs kapcsolatok megerősítésével; elemi állampolgári és a mindennapi életvitellel összefüggő praktikus ismeretek nyújtásával.

Az elemi műveltségbeli alapok feltételrendszerének megteremtése: a biztonságos szóbeli és írásbeli nyelvhasználat és az alapvető képességek, készségek elsajátításával; a mentális képességek célirányos fejlesztésével; az önálló tanulás és az önművelés alapozásával.

A tanulási stratégiák megválasztásában és a taneszközök használatában kitüntetett szempont az életkori jellemzők figyelembevétele; az ismeretek tapasztalati megalapozása, a felfedezés lehetősége, a kreativitás fejlesztése, a differenciált fejlesztés, a művészeti, a gyakorlati és a közismereti készségek fejlesztésének egyensúlya, a tanulók egészséges terhelése; fejlődésük folyamatos követése, a személyre szóló, fejlesztő értékelés.

Tantárgyi rendszer és óraszámok

Tantárgy	Éves óraszám évfolyamonként			
	1.	2.	3.	4.
Magyar nyelv és irodalom	296	296	296	259
Idegen nyelv				111
Matematika	148	148	148	111
Környezetismeret	37	37	74	74
Ének-zene	37	37	74	56
Rajz és vizuális kultúra	56	55	74	55
Technika és életvitel	37	37	37	37
Testnevelés és sport	92	92	92	92
Kötött óraszám összesen	703	702	795	795
Szabadon tervezhető	37	38	37	37
Kötelező óraszám	740		832	

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

A magyar nyelv és irodalom alsó tagozatos tanításának célja, hogy az életkori sajátosságok figyelembevételével elindítsa a kisgyermeket a tudatos nyelvhasználat képességének kialakulása felé. Ezáltal a gyermek megtanul igazodni a kommunikációs helyzethez, beszédében pontosabbá válik gondolatainak, érzéseinek, véleményének kifejezése, kialakulnak benne az udvarias nyelvi viselkedés szokásai, eredményesebb lesz együttműködése társaival és a felnőttekkel. Kiemelkedő feladat az olvasás révén való tájékozódás megismertetése és az írásbeli nyelvhasználat alapjainak lerakása.

Az 1–4. évfolyam alapfeladata az olvasás és a kézírás megtanítása, a helyesírás megalapozása, a szövegértés és a szövegalkotás elemi gondolkodási és nyelvi műveleteinek megismerése és gyakorlása. E célból adunk alapismereteket a nyelv rendszeréről, a szóbeli és írásbeli nyelvhasználat egyszerűbb szabályairól, és gyakoroltatjuk ezeknek alkalmazását.

Az alsó tagozatra jellemző a nyelvi képességek és az irodalomolvasás integrált fejlesztése. A mesék, történetek olvasása, dramatizálása, szövegrészletek, rövid versek emlékeztetőből való megtanulása alkalmat ad a tanulók szókincsének bővítésére, kifejezőképességének komplex fejlesztésére. Az olvasottakról való beszélgetés elősegíti a szövegek jobb megértését, ez pedig fejlesztheti az élőbeszéd, a felolvasás és a szövegfogalmazás minőségére. Az életkori befogadóképességnek megfelelő ismeretterjesztő szövegek megalapozzák az önálló ismeretszerzést a könyvtárhasználat alapismereteivel együtt.

A magyar nyelv és irodalom tantárgy olvasmányanyaga ismereteket közvetít a társadalomról és a természetről, a hazáról, a családról és más alapvető személyes emberi kapcsolatokról. Népünk múltjának történetei és példaértékű személyiségeinek ismerete erősíti a nemzeti azonosságtudatukat. Az olvasmányok szolgálják személyiségük fejlesztését, a másik ember tiszteletére, a szociális érzékenységre, a környezetért érzett felelősségre nevelést. A drámajátékok elősegítik kapcsolatteremtő képességüket, fejlesztik mozgáskultúrájukat, a beszéd és a testbeszéd (nem verbális kifejezőeszközök) összehangolását.

Fejlesztési követelmények

A megfelelő olvasási és íráskészség

A pontos és folyamatos olvasási készség elsajátíttatásán túl az 1–4. évfolyam feladata az értelmező (interpretáló), a kritikai és kreatív olvasási képesség megalapozása is, valamint a kifejező felolvasás és szövegmondás gyakoroltatása.

A kézírás megtanításával alapozzuk meg a tanulók írásbeli nyelvhasználatát. A betűformák, -kapcsolások elsajátításán keresztül vezet az út az írás automatizálásáig. Olyan írástempóra kell szert tenniük a tanulóknak, amely alkalmas az írás eszközi használatára. Az írásképp tetszetős külalakjának érdekében kívánjuk meg a gazdaságos és esztétikus szövegrendezést, a szabályshoz közel álló betűtípus használatát, amely nem zárja ki az egyéni vonásokat. El kell érniük a tanulóknak a betűtípuscsere, -kihagyás nélküli írást, a tanult helyesírási szabályok megtartását. Ezt segíti a képi közlés (vizuális információk) szerepének vizsgálata, szövegtagoltság, tipográfiai eszközök, ábrák, jelek figyelembevételével a szöveg jelentésének megértésében.

Az irodalom és az olvasó kapcsolatának alakítása, a szövegértés fejlesztése

Erősíteniünk kell a gyermekek fogékonyságát az irodalmi művek érzelmi, erkölcsi, esztétikai értékei iránt. A népköltészetből és az igényes műköltészetből válogatjuk össze a gyermekek olvasnivalóit. Megismerkedhetnek a klasszikus, a kortárs hazai és határon túli magyar irodalommal. Az olvasott szövegek jelentésének kibontásán kívül fölfedeztetünk néhány alapvető irodalmi témát és motívumot a különféle műfajokban, közülük bemutatunk néhányat más művészeti ágban is. Foglalkozunk a lakóhely irodalmi, történelmi és művészeti vonatkozásaival, és megismertetjük az olvasott művekhez kapcsolódó nevezetes emlékhelyeket. Mindez tudatosíthatja és érzelmileg átélhetővé teheti a magyar nyelv és a magyar kultúra közti elválaszthatatlan kapcsolatot.

Kiemelkedő jelentőségű a szövegértés gondozása, amely megalapozza a tanulás egész későbbi folyamatát, fejleszti az intellektuális képességeket, szélesíti a tanulók látókörét. A szövegértés feltétele a folyamatos hangos és néma olvasás, a szövegghű, a jelentést értelmező felolvasás – előzetes felkészülés után. A szövegek vizsgálata közben gazdagodik szókincsük, megismerkednek a szavak köznyelvitől eltérő jelentésével, tapasztalatokat szereznek a rokon és ellentétes értelmű kifejezések és a szólások használatához. Az olvasmányok megértését segítik a különféle szövegelemző eljárások. A feldolgozás során a tanulók szembesülnek élethelyzetekkel, magatartásformákkal. Gyakorlatot szereznek a szereplők cselekedeteinek megítélésében, ezáltal fogékonyságra, együttérzésre tehetnek szert mindennapi erkölcsi választásaikban.

Szövegalkotási képesség formálása; a képzelet, az önkifejezés, az egyéni stílus bátorítása

A szóbeli és az írásbeli szövegalkotó képesség fejlesztése különböző témájú és szövegtípusú olvasmányok feldolgozásával valósul meg. Ezek szolgálnak mintául a gyermekek fogalmazásaihoz, reprodukálásuk jelenti a szövegalkotás első lépéseit. Ezek

nyitnak utat a későbbi kreatív alkotásokhoz: a képzelet, az érzelmek önálló kifejezéséhez. Egyúttal forrásai az árnyalt, gazdag szókincs kialakításának, hozzájárulnak az önkifejezés igényének és képességének fejlődéséhez.

Nyelvtani és helyesírási ismeretek, ennek révén a tudatos nyelvszemlélet fokozatos alakítása

A tudatos nyelvszemlélet alakításához elengedhetetlenek a magyar nyelv rendszerére vonatkozó alapvető ismeretek, feltárásokat már az alsó tagozaton megkezdjük. A nyelvtani ismeretekhez kapcsoljuk a helyesírási alapismeretek nyújtását és folyamatos gyakoroltatásukat. A pontos és árnyalt nyelvhasználat gazdagításához hozzájárul a szókincs mennyiségi és minőségi bővítése: a rokon értelmű és az ellentétes jelentésű szavak megismertetése, a közmondások, a szólások átvitt jelentésének magyarázata és mindennek alkalmazása saját szóbeli és írásbeli megnyilatkozásaikban.

A tanulási képesség fejlesztése, ismeretfeldolgozási technikák tanítása

Már az alsó tagozaton megismertetjük a tanulókat az ismeretszerzés írásbeli forrásaival, lehetőségeivel, a könyv- és könyvtárhasználatával. Fontos mozzanata ennek a szótárak, gyermeklexikonok, enciklopédiák tanulmányozása. Az ismeretfeldolgozási technikák közé tartozik a gyűjtött adatok célszerű elrendezése; vázlat készítése tanítói segítséggel. Elemi gyakorlottságot kell szerezniük a tanulóknak az információk felhasználásában, a tanult ismeretek tömörítésében, összefoglalásában.

Könyvtárhasználat: a könyvek tartalmának megállapítása, ismertetése (tartalomjegyzék, bevezető, fűlszöveg alapján, illetve átlapozással). Önálló ismeretszerzés könyvtári munkával: könyvek keresése bármely tantárgyi témához egyénileg vagy társakkal együttműködve. Segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használata ismeretlen kifejezések magyarázatára, személyekhez, témákhoz kapcsolódó adatok gyűjtése a tanult anyag bővítésére. Források azonosítása (szerző, cím, kiadó, a kiadás helye, éve), rövid főljegyzés készítése a felhasznált könyvekről.

1. évfolyam **Évi óraszám: 296**

Témakörök, tartalmak

Kulturált nyelvi magatartás, beszédművelés

A helyes beszédlegzés. A hangok tiszta artikulációja, időtartama. A helyes ejtés. A kijelentő és a kérdő mondat hanglejtése. A mindennapi érintkezés nyelvi fordulatai. Szókincsfejlesztés.

Belépő tevékenységformák

A helyes légvétel, gazdálkodás a levegővel. A beszédritmus megfigyelése beszédben, felolvasásban, rövid verseken, mondókákon. Érthető és értelmes beszéd: szavak, szószervezetek, mondatok helyes ejtésének gyakorlása. Jól ritmizálható mondókák, versek tanulása, előadása. Érzelmek kifejezése némajátékkal. Felelgetős mondókák előadása párokban, együttműködés a társakkal. Szituációs játékkal: köszönés, bemutatkozás, kérdezés, kérés, ajándékozás, köszöntés, köszönetnyilvánítás. A szókincs bővítése, pontosítása szómagyarázattal, mondatalkotással.

Az olvasás-írás tanulásának előkészítése

A beszéd, a beszédészlelés és -értés fejlesztése. A mondat felbontása szavakra, a szavak szótagokra, a szótagok hangokra. A *mondat*, a *szó*, a *szótag*, a hang szavak használata a gyakorlatban. A jelfunkció. A hangok sorrendisége a szavakban. Tájékozódás a testsémán, térben, síkban; a relációs szókincs használata. Az alakfelismerés. A szem és a kéz mozgásának összehangolása. Finommozgások fejlesztése.

A beszédészlelés és -értés gyakorlása mesehallgatással. A nyelvi tudatosság fejlesztése: analízis gyakorlatai: szótagolás, hangokra bontás; szintetizáló gyakorlatok: szótagok, szavak alkotása. Mondatalkotás eseményképről. A helyzetet meghatározó kifejezések használata. Formák fölismerése, különbségeik és azonosságai megállapítása. A tájékozódás gyakorlása térben és síkban. Az olvasáshoz, íráshoz szükséges helyes testtartásra szoktatás, a megfelelő írásszokások alapozása. Az írástevékenység megkezdése, betűelemek alakítása, kapcsolása.

Az olvasás jelrendszerének megtanítása

Az olvasás jelrendszerének elsajátítása és felhasználása, szavak, szó szerkezetek, mondatok, rövid szövegek hangos és néma olvasása. Nyelvtani fogalmak tapasztalati úton való megismerése: a mondat, a szó, a magánhangzó, a mássalhangzó, rövid és hosszú hangok, egy-, két-, háromjegyű betű, az ábcé. A nagybetűk, a mondatzáró írásjelek használatának megfigyeltetése.

Az írás jelrendszerének megtanítása

Kis- és nagybetűk írásának elsajátítása. A szabályos betűalakítás és -kapcsolás: betűk, szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok írása.

Irodalomolvasás, szövegértés

Népköltészeti és műköltészeti alkotások: mesék, mondókák, sorolók, rövid gyermekjátékok. A mindennapi életből, a természeti környezetből vett témájú rövid szépirodalmi művek, versek és prózai alkotások, ismeretterjesztő művek. Az olvasottak tartalmának és címének összefüggése. A próza és a vers különbsége.

Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat

Az önálló feladatvégzés lépéseinek alapozása. Könyvtárlátogatás. A könyvtár szolgáltatásai, a könyvkölcsönzés módja. Olvasási szokások alakítása a könyvtárban. Gyermeklexikon használata.

Társadalmi ismeretek

A szűkebb és a tágabb család, a családtagok kapcsolatai, a gyerekek helye a családban.

Tánc és dráma

Érzékelő, utánzó és memóriafejlesztő játékok. A beszéd, az ének, a mozgás összekapcsolása játékhelyzetekben. Történetek feldolgozása a báb és a dráma eszközeivel.

Memoriter

Öt-hat szabadon választható vers, két-három népköltészeti mondóka, soroló, nyelvtörő.

A továbbhaladás feltételei

Első évfolyam végén a kerettanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz szükséges feltételt, az első és második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti.

A hangoknak megfelelő kis- és nagy nyomtatott betűk használatának gyakorlása. A betűknek megfelelő hangok helyes ejtése. A tanult betűk összeolvasása. Szavak, szó szerkezetek, mondatok hangos olvasása, értelmezése. A hangos olvasás gyakorlása szövegeken. Az olvasás pontosságának fejlesztése. A néma olvasás megalapozása feladatok megoldásával és követő olvasással.

A szabályos betűalakítás és -kapcsolás gyakorlása. Valamennyi betűkapcsolási típus gyakorlása. Szavak hangokra bontása és a hangok sorrendjének megfigyeltetése. Szavak, szó szerkezetek, mondatok írása másolással írott vagy nyomtatott mintáról. Legalább két, legfeljebb hat betűből álló szavak írása: látó/halló előkészítés után tollbamondásra és önálló írással.

A szereplők, a helyszín, az események elmondása. Kapcsolat keresése az olvasott szöveg és a tanuló saját élményei, tapasztalatai között. Mesemondás, képolvasás; az olvasmány eseményeinek elmondása kérdésekre. Illusztráció készítése. A vers hangulatának fölismerése, ritmizálása tanítói segítséggel. Az olvasott szöveg megértésének bizonyítása elmondással és feladatmegoldással.

Az önálló feladatvégzés lépéseinek gyakorlása. Kérdésekre válasz keresése ismert szövegből. Látogatás az iskolai könyvtárban. Válogatás a korosztálynak készült könyvekből: képeskönyvek, mesekönyvek, ismeretterjesztő művek megismerése. A könyvtárban szokásos viselkedési szabályok tanulása. Szavak magyarázata gyermeklexikon használatával.

A gyermek környezetében élők cselekedeteinek megfigyelése. Beszámoló saját életének eseményeiről. Az irodalomban megjelenített gyermek-felnőtt kapcsolat megbeszélése. Részvétel közösségi tevékenységben.

Utánzó játékok. Énekes népi gyermekjátékok összekapcsolása mozgással, előadása társakkal. Az olvasott történetek reprodukálása bábozással, szerepjátékokkal.

2. évfolyam

Évi óraszám: 296

Témakörök, tartalmak

Kulturált nyelvi magatartás, beszédművelés

Helyes beszédlelés. A hangkapcsolatok helyes ejtése, a hangok időtartama. A mondat- és szövegfonetikai eszközök szerepe. Szókincsfejlesztés. Udvarias szokások a felnőttekkel és kortársakkal való érintkezésben. A megszólítás.

Irodalomolvasás, szövegértés

Népköltészeti és műköltészeti alkotások a klasszikus és kortárs hazai és határon túli magyar irodalomból. Nép- és műmesék, népdalok, találós kérdések, népi játékok. Mese és valóság különbsége. Történetek a mindennapi életből, a gyerekek környezetéből. A cím és tartalom viszonya. A zeneiség eszközei a versben: ritmus, rím, ismétlődések.

Olvasási készség

A helyes hangsúlyozás és hanglejtés.
A szünettartás és a ritmus. Hangos és néma olvasás.
A folyamatos olvasás.

Szóbeli és írásbeli szövegalkotás

Mondatalkotás. Két mondat összekapcsolása. Történetalkotás szóban.
Vázlatkészítés.

Íráskészség

Betűismeret és -kapcsolás. Írásszokások.
Az eszközszintű íráshasználat alapozása.

Belépő tevékenységek

Légzőgyakorlatok: szavak, szószerkezetek, mondatok, mondatok utánmondása.

A hangok időtartamának érzékeltetése a szavakban. Mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazása a beszédben és a hangos olvasáskor. Rokkon értelmű és ellentétes jelentésű szavak gyűjtése, értelmezése. A gyűjtött szavakkal mondatalkotás, hiányos szöveg kiegészítése. Beszélgetés adott vagy választott témáról. A beszélgetőtársához igazodó udvarias nyelvhasználat, a nem verbális eszközöknek a beszédhelyzethez alkalmazkodó használata. Szituációs játékok a kulturált nyelvi viselkedés gyakorlására.

A mű témájának, eseményeinek, szereplőinek megállapítása. A szereplők cselekedeteinek értékelése, következtetés tulajdonságaira. Az események összefoglalása, a lényeges gondolat kiemelése. Az olvasott művek szóhasználatának megfigyelése. A cím és a tartalom összefüggésének megfigyeltetése. Az ismeretlen kifejezések értelmezése. A verses forma fölismerése, a ritmus jelzése tapssal.

Szavak, szószerkezetek, mondatok helyes hangsúlyozása. Toldalékos szavak pontos kiolvasása. Szünettartás a mondaton belül és a mondatok között.

Helyes hanglejtés gyakorlása kijelentő és kérdő mondatokban. A hangos és néma olvasás gyakorlása. Hangos olvasás előzetes felkészülés után. A kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok helyes olvasása. A sorvégi átmenetek megszakítás nélküli olvasása. A természetes beszéd tempójának megfelelő hangos olvasás.

Szógyűjtés, szószerkezetek, mondatok alkotása eseményképről. Szóbeli és rövid írásbeli válaszadás kérdésekre. Személyes élményről vagy földolgozott olvasmányról szóbeli beszámoló és két-három mondatos írásbeli fogalmazás. Az olvasott művekről vázlatkészítés tanítói segítséggel. Írás- és helyesírási hibák javítása tanítói utasításra és önellenőrzéssel.

A betűismeret megerősítése. Betűalakítások, betűkapcsolások gyakorlása.

Szavak, szószerkezetek, két-három mondat leírása másolással, tollbamondással és emlékezetből. Válogató másolás és önálló írás. Helyes írásszokások megszilárdítása (testtartás, írószerfogás).

Nyelvtani és helyesírási ismeretek

A beszéd/írás részei: mondat, szó, hang és betű. A magyar ábécé, a betűrend, a magán- és mássalhangzók megkülönböztetése. Az időtartam jelölése. A szótagolás és az elválasztás. A kiejtés szerinti és a kiejtéstől eltérő írásképi szavak. A *j* hang kétféle jelölése. A szavak szerkezete: a szótő és a toldalék. A kijelentő és a kérdő mondat.

A társak nevének ábécérendbe állítása. A hosszú és rövid hangok fölismerése a beszédben, megfelelő jelölésük írásban. A kiejtéstől eltérő írásképi szavak egyszerűbb eseteinek helyesírása szótagolással és szóelemzés segítségével. Egyszerű szavak elválasztása. Az egyalakú szótövek és a toldalékok megkülönböztetése egyszerű szavakban. A kijelentő és a kérdő mondat fölismerésének gyakorlása. A tanult helyesírási ismeretek gyakorlása.

Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat

A kép és a szöveg kapcsolata.
A könyvtárhasználat alapvető szabályai. A könyvek jellemző adatai. Gyermekújságok jellemzői.

Szövegekben a kép és a szöveg együttes értelmezésének gyakorlása. Eligazodás a könyvekben a tartalomjegyzék alapján. Tájékozódás a gyermeklexikon betűrendjében. A könyvek jellemző adatainak megfigyelése (író, cím, kiadó, a kiadás éve). Ismerkedés a gyermekújságokkal a könyvtárban.

Társadalmi ismeretek

A barátok, baráti kör, az iskolai és egyéb kisebb közösségek.

Felnőttek és gyerekek társas kapcsolatának gyakorlása. Kapcsolatfelvétel családtagokkal és ismerős felnőttekkel. Baráti kapcsolatok ábrázolásának megfigyelése olvasmányokban, véleményalkotás a szereplők viselkedéséről. Beszélgetés az iskolai életéről, az osztályközösségről. Részvétel a mindennapi élet különböző helyzeteit felidéző szerepjátékokban.

Tánc és dráma

Érzékelő, utánzó és memóriafejlesztő játékok.
Népi mondókák, gyermekjátékok, népszokások, dramatizált mesék.
Történetek feldolgozása a báb és a dráma eszközeivel.

A szövegmondás összekötése ritmikus mozgással. Egyszerű lépésekkel kísért énekes népi gyermekjáték előadása. Rövid mesék, történetek dramatizálása, a szereplők és a főszereplő megkülönböztetése.
Improvizációs játékok tanári irányítással.

Memoriter

Hat-nyolc vers, két-három találós kérdés; népi gyermekjáték.

A továbbhaladás feltételei

Egyszerű szóbeli közlések megértése. Kérdésekre értelmes, rövid válaszok adása. A mindennapi kommunikáció alapformáinak alkalmazása a szokás szintjén: köszönés, bemutatkozás, megszólítás, kérdezés, kérés, köszönetnyilvánítás, köszöntés. Feldolgozott szöveg megértésének bizonyítása: tartalmának elmondása a tanító kérdéseinek irányításával. Ismert szöveg gyakorlás utáni folyamatos fölolvása.

Az ábécérend ismerete. A magán- és mássalhangzók fölismerése, a rövid és hosszú hangok megkülönböztetése szóban és írásban. Szavak, szó szerkezetek, két-három mondat helyes leírása másolással, tollbamondásra. A kiejtéssel megegyezően írt rövid szavak biztos helyesírása.

A *j* hang biztos jelölése 20 – a tanulók által gyakran használt – szóban. Az egyszerű szavak megfelelő elválasztása. Mondatkezdés nagybetűvel, szavakra tagolás segítséggel. Hibajavítás tanítói irányítással.

3. évfolyam

Évi óraszám: 296

Témakörök, tartalmak

Kulturált nyelvi magatartás, beszédművelés

A különféle mondatfajták jelentésének és a mondatfonetikai eszközöknek az összefüggése. A szavak és a nem verbális eszközök (testbeszéd) szerepe különféle kommunikációs helyzetben. A szavak jelentésárnyalata, stílusértéke, szerepe a beszédben. Szólások, közmondások jelentése.

Belépő tevékenységek

A szavak, szó szerkezetek megfelelő ejtésének gyakorlása az előbeszédben és a fölolvásban. Helyes beszédlevegzés a bővülő mondatokban. A nem verbális eszközök összehangolása a tartalommal szövegmondáskor és értelmezésük mások megnyilatkozásaiban. Versek és mesék kifejező előadása, kapcsolattartás a hallgatósággal. Szókincs bővítés: a szavak jelentése, stílusértéke, a tanult szólások, közmondások használata az előbeszédben és a fogalmazásban. Szóbeli szövegalkotás különféle kommunikációs helyzetekben.

Irodalomolvasás, szövegértés

Prózai művek és versek a magyar és külföldi nép- és műköltészetből. Mesék, mondák, legendák, történelmi elbeszélések, valamint a gyerekek mindennapi életéről szóló elbeszélések, regényrészletek klasszikus és kortárs szerzőktől. Versek feldolgozása, elemi poétikai és verstani ismeretek. Népi játékok, dramatizált szövegek, ismeretterjesztő művek, a mindennapi kommunikáció szövegei (meghívó, recept, hirdetés).

A szereplők megnevezése, cselekedeteik, érzelmeik, tulajdonságaik megfigyelése, az események időrendje, a mű szerkezetének fölismerése. Lényegkiemelés, vázlatkészítés – tanítói segítséggel. Kérdések és válaszok megfogalmazása. Mesék bevezető, befejező fordulatainak és jellemző szókapcsolatainak használata. Mesék ismétlődő motívumainak megfigyelése. Néhány jellegzetes irodalmi téma fölismerése az olvasott művekben, például család, iskola, barátság, segítőkészség, szülői szeretet, hazaszeretet. Versek művészi eszközeinek fölfedezése: ritmus, rím, refrén, hasonlat. Szövegek: mesék, elbeszélésrészletek dramatizálása. Ismeretterjesztő és mindennapi gyakorlati szövegek értelmezése. Tájékozódás a lakóhely irodalmi vonatkozásairól.

Olvasási készség

A pontos és folyamatos olvasás. A fölolvadás. Helyes tagolás és hangsúlyozás. Értelmező és folyamatolvasás.

Az olvasás pontosságának, folyamatosságának fejlesztése beszéd- és olvasástechnikai gyakorlatokkal. Néma olvasás feladatok megoldásával. Az összetett mondatok helyes tagolása, hangsúlyozása mintakövetéssel. Az értelmző (interpretáló) olvasás fejlesztése tanítói és tanulói kérdések segítségével. Hosszabb szövegek (például házi olvasmányok) olvasására való fölkészítés folyamatolvasással.

Szóbeli és írásbeli szövegalkotás

Szóbeli szövegalkotás, mint az írásbeli fogalmazás alapozása. A szövegalkotás műveletei: anyaggyűjtés, címválasztás, a megfelelő lényeges gondolatok válogatása, elrendezése, az időrend megállapítása. A szöveg tagolása, a bekezdések. Az elbeszélő fogalmazásírásának megtanítása. Az elbeszélés részei: bevezetés, tárgyalás, befejezés. A párbeszéd szerepe az elbeszélő szövegben.

Szövegalkotás szóban (telefonálás, üzenetátadás). Olvasókönyvi szövegminták megfigyelése műfaji és szövegszerkezeti szempontból. Címek vizsgálata, a jó cím ismérveinek összegyűjtése. Események elrendezése időrendben. Bevezetés (előzmény, színhely, időpont) és befejezés (következmény, tanulság, egyéni vélemény) készítése szóban és írásban. A fogalmazás koherenciájának megteremtése témata tartással, a mondatok kapcsolásával. A fogalmazás témájának megfelelő szavak és kifejezések használata, a felesleges szóismétlés kerülése. A párbeszéd beillesztése a történetmondásba. Ismert mese elmondása tömörített és bővített változatban.

Íráskészség

Gazdaságos írásszokások megtanítása. Az írott szöveg (vázlat, fogalmazás) elrendezése a lapon.

Betűkapcsolások gyakorlása, típushibák kiküszöbölése. Tempógyorsító gyakorlatok: az írás eszközszintű használatának, a figyelem megosztásának fejlesztése. Szósorok, bővülő mondatok írása másolással, tollbamondásra, emlékezetből és önálló írással. Az egyéni írásmód kialakítása. A rendezett, tiszta és olvasható írás gyakorlása.

Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat

Adatok, információk gyűjtésének, célszerű elrendezésének módjai. Alapismeretek a könyvtár tereiről és állományrészeiről. A könyvek tartalmi csoportjai: szépirodalmi művek, ismeretterjesztő irodalom. A szótárak szerkezeti jellemzői (betűrend, címszó), a szótárhasználat módja. A lexikon és a szótár egyező és eltérő vonásai.

Rövid szóbeli beszámoló ismeretterjesztő műből önálló vagy csoportos anyaggyűjtésről. Az olvasott szövegben előforduló ismeretlen szavak értelmezése gyermeklexikon vagy szótár segítségével. Tetszés szerint választott helyesírási szótár használata tanítói segítséggel. Könyvek keresése szabadpolcon szerző és cím szerint. Szépirodalmi és ismeretterjesztő művek témájának megállapítása cím és tartalomjegyzék alapján. Az olvasott könyvek adatainak felsorolása (író, cím, kiadó, a kiadás éve).

Nyelvtani, helyesírási ismeretek

A felkiáltó, feltételes, óhajtó és felszólító mondat és mondatvégi írásjelük. Az ige jelentése (cselekvés, történés, létezés); rokon és ellentétes jelentésű igék. Az ige személyragjai és a személyes névmások. Az igeidők és jelentésük. Az igealakok helyesírása szótagolással és/vagy szóelemzéssel. Az igeekötő szerepe az ige jelentésében. A leggyakoribb igeekötők. Az ige és az igeekötő kapcsolatának esetei. Az igeekötő egybe- és különírásának esetei. A főnév jelentése, fajtái: köznév, tulajdonnév. A főnév toldalékolása. A tulajdonnevek helyesírása. A *-ban/-ben*, *-ba/-be* rag helyes használata, a *-ból/-ből*, *-ról/-ről*, *-tól/-től* rag helyesírása. A melléknév és fokozása. A fokozott melléknév helyesírása. A *j* hang kétféle jelölése igékben, főnevekben.

A felkiáltó, feltételes, óhajtó, felszólító mondat fölismerése. A mondatvégi írásjelek helyes használata az egyszerű mondatok végén. Az igeidők megfigyelése és helyes használatuk történetek elmondásakor. Adott ige mondatba helyezése változó igeekötőkkel, az igeekötő jelentésmódosító szerepének megfigyelése. Az igealakok helyesírásának, valamint az igeekötő és az ige egybe- és különírásának gyakorlása. Főnevek fölismerése a szövegben. Tulajdonnevek és köznevek megkülönböztetése, helyesírásuk gyakorlása. A főnév *-t* ragjának és a múlt idő jelének megkülönböztetése. A melléknév fölismerése, az összehasonlítás és fokozás alkalmazása szóbeli és írásbeli szövegalkotásban. A fokozott melléknév helyesírásának gyakorlása. A nyelvtani és nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása a nyelvhasználatban.

Társadalmi ismeretek

A magyar nemzet nagy történelmi eseményei, például honfoglalás, államalapítás, Mátyás kora, a török idők. Ünnepeink: családi, vallási, nemzeti ünnepek. A magyar nemzet jelképei. Nemzeti emlékhelyeink.

Versek, legendák, történetek olvasása a nemzeti múlt nagy eseményeiről. Az olvasottak, látottak reprodukálása szóban, illusztrálása, csoportos megjelenítése szituációsjátékkal. Műsorok összeállítása nemzeti ünnepeinkre. Szóbeli beszámoló családi ünnepekről. Beszámoló nemzeti jelképeinkről. A Szózat két versszakának kifejező előadása. Tájékozódás a lakóhely hagyományos ünnepi népszokásairól, irodalmi, történelmi emlékhelyeiről.

Tánc és dráma

Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Történetek földolgozása a dráma eszköztárával, bábjátékkal. Dramatizált elbeszélések, népszokások.

Ritmikus mozgással és szöveggel összekapcsolt gyakorlatok: gyermekversek előadása ritmus- és mozgásváltással. Játék elképzelt tárgyakkal; tárgyfelidéző gesztusok, elképzelt személyek megjelenítése. Csoportos improvizációs játékok; rögtönzések alapszintű elemző megbeszélése.

Memoriter

Vörösmarty Mihály: Szózat című versének két versszaka, nyolc-tíz szabadon választott vers, hat-nyolc szólás, közmondás, egy verses mese vagy meserészlet.

A továbbhaladás feltételei

Egyszerű szerkezetű mesék, elbeszélések eseményeinek elmondása néhány összefüggő mondattal. A feldolgozott művek témájával kapcsolatos kérdések, válaszok megfogalmazása. Ismert feladattípusok írásbeli utasításainak megértése. Fél oldal terjedelmű, ismert témájú szépirodalmi és ismeretterjesztő olvasmány önálló néma olvasása, a szövegértés bizonyítása egyszerűbb feladatok elvégzésével. Feldolgozott szövegek felolvasása felkészülés után.

Öt-hat mondatos elbeszélő fogalmazás írása ismert témáról. Egyéni tempójú, rendezett, tiszta írás. Az önálló írásbeli munkák javítása tanítói segítséggel.

Igék, főnevek, melléknevek fölismerése, szófajuk megnevezése. A tanult tulajdonnevek kezdése nagybetűvel. A korosztály szókincsében megtalálható, kiejtésük szerint írandó szavak helyesírása. Egyszerű szavak elválasztása önállóan. A *j* hang helyes jelölése újabb 25–30 szóban. A szöveg tagolása mondatokra, a mondatkezdés és -zárás helyes jelölése. A mondaton belül a szavak elkülönítése.

Részvétel a közös drámajátékokban, illetve a játékok készségfejlesztő gyakorlataiban.

4. évfolyam

Évi óraszám: 259

Témakörök, tartalmak

Kulturált nyelvi magatartás, beszédművelés

A szövegjelentés kifejezése mondat- és szövegfonetikai eszközökkel. A szöveg jelentésének megfelelő helyes dallam és nem verbális eszközök (testbeszéd) használata. Párbeszéd a mindennapi kommunikációban.

Belépő tevékenységek

Az élőbeszéd és a fölolvadás tagolása helyes beszédlegzéssel, szünetekkel a szöveg jelentésének megfelelően. Párbeszédben alkalmazkodás a kommunikációs szerepcseréhez, a nem verbális eszközök összehangolása a beszédhelyezettel. Az aktív és passzív szókincs folyamatos gyarapítása különféle szövegekből más tantárgyakban előforduló szakkifejezésekkel, ritkábban használt szavakkal. Hiányos mondatok kiegészítése a szöveggörnyezetbe illő rokon értelmű szóval, kifejezéssel. Állandó szókapcsolatok gyűjtése. Részvétel a tanulócsoporthoz folyó beszélgetésben, vitában.

Irodalomolvasás, szövegértés

Próza és verses népköltészeti alkotások a magyar és a hazai etnikumok népköltészetéből. Népmesék, mondák, legendák, népdalok, népi játékok, népszokások. Irodalmi mesék. Tündérmese, állatmese, tréfás és láncmese. A mesék szerkezeti és nyelvi jellemzői, mesemotívumok. A népdalok jellegzetes témái. Elbeszélések, regényrészletek, versek a klasszikus és a kortárs magyar irodalomból. Egyszerű szerkezetű gyermekregény. Az irodalmi szöveg művészi eszközei: néhány alakzat; a megszemélyesítés; ritmus, rím, refrén.

Néhány adat megismerése az olvasott művek szerzőjéről. Szövegelemző műveletek bővítése: szerkezet, tér idő, összefüggések, kulcsszavak kiemelése, tömörítés, bővítés. Azonos témájú alkotások összehasonlítása. Egyszerű szövegek vázlatának elkészítése tanítói segítséggel. Érzelmek, emberi kapcsolatok fölismerése, értékelése a művekben. Több szempont figyelembevétele a szereplők viselkedésének megfigyelésében. A házi olvasmány előkészítése folyamatolvasással, otthoni elolvasása és megbeszélése közösen. Az önállóan megismert ifjúsági regénnyel kapcsolatos olvasmányélmény megosztása a társakkal. Művészi eszközök fölismerése lírai és elbeszélő művekben. A szóismétlés funkciós használatának megfigyelése. Nyelvi érdekességek, művészi eszközök gyűjtése szövegből. A népköltészetéről és a műköltészetéről tanultak összefoglaló rendszerezése.

Olvasási készség

A kifejező olvasás előkészítése olvasástechnikai gyakorlatokkal. A kritikai és kreatív olvasás.

A kifejező olvasás gyakorlása és a szövegben rejlő érzelmek kifejezése mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazásával. Párbeszédek és közbeékelődések elkülönítése fölolvassáskor mintakövetéssel. Az értelmező (interpretáló) olvasás továbbfejlesztése tanítói és tanulói kérdések segítségével. A kritikai és kreatív olvasás megalapozása.

Szóbeli és írásbeli szövegalkotás

Tájékoztató szövegek: hirdetés, értesítés. A leírás, jellemzés tartalmi, szerkezeti jellemzői, nyelvi eszközei, a bemutatás sorrendje. A leírás szemléletessége. A levél, levelezőlap tartalmi és formai jellemzői, megszólítás, elbúcsúzás, dátum. A levélboríték címzése.

Hirdetés, értesítés, meghívó megfogalmazása és tolmácsolása élőszóval társnak vagy közösségnek. Elbeszélő fogalmazás kiegészítése párbeszéddel írásban. A leírás, a jellemzés megfigyelése irodalmi példákon. Szemléletes leírás készítése egyszerű tárgyról, növényről, állatról, emberről. Figyelem a bemutatás sorrendjére, egésztől a rész felé. Levél-, levelezőlap-írás választott partnernek a levél, levelezőlap formájára, címzésére vonatkozó szabályok megtartásával, a címzethez alkalmazkodó stílusban, a szokásos nyelvi fordulatok, megszólítások használatával. Olvasmányok reprodukálása szóban tömörítéssel, nézőpontváltással. Fogalmazástechnikai gyakorlatok, szövegjavítás segítségével.

Íráskészség

Eszközsztintű egyéni írás.

Olvasható, tetszetős és rendezett írás. Az írott szöveg (vázlat, fogalmazás) önálló elrendezése a lapon (lapszélek, betű- és sortávolság megtartásával).

Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat

Különböző információhordozók a lakóhelyi és az iskolai könyvtárban (folyóirat, hanglezet, hangkazetta, dia- és videofilm). Ismerkedés folyóiratokkal. A katalógus tájékoztató szerepe a könyvek és egyéb információforrások keresésében.

A gyerekeknek szóló ismeretterjesztő művekből, folyóiratokból információk gyűjtése és az adatokkal a tanultak kiegészítése. Vázlat alapján beszámoló – szükség esetén tanítói segítséggel – ismeretterjesztő olvasmányokról, megfigyelésekről, kísérletekről. Beszámoló egyéni élményekről, olvasmányokról. Mesegyűjtemények, gyerekek részére készült verseskötetek keresése a szabadpolcon. Eligazodás a gyerekeknek készült segédkönyvek (lexikon, enciklopédia, két-nyelvű szótár) használatában. Közmondások, szólások, állandó szókapsolatok jelentésének megismerése kézikönyvekből.

Nyelvtani és helyesírási ismeretek

A szófajokról tanult ismeretek összefoglalása és kibővítése. Az igemódok, a tulajdonnév fajtái: személy-, állatnév, földrajzi név, márka-, intézménynév, a cím. A főnév ragos alakjai (a -val/-vel rag). A névutós és névelős főnév. A tulajdonnévből képzett melléknév egyszerű esetei. A számnév és fajtái, a határozatlan számnév fokozása. A keltezés. A mondatfajta ismétlése, kapcsolatuk az igemódokkal. Az eddig tanult ismeretek rendezése: hangok, ábécé, betűrend, a szótő és a toldalékok; egyszerű és összetett szavak. A nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek összefoglalása.

A tanult szófajok fölismerése a szövegben és megnevezésük konkrét példáknak. Az igealakok helyesírásának gyakorlása. A jövő idő változatos kifejezése. A kijelentő, a feltételes, a felszólító módú igealakok fölismerése és helyesírásuk gyakorlása. A tanuló környezetében és olvasmányáiban előforduló tulajdonnevek fajtáinak ismerete, helyesírásuk gyakorlása, helyes alkalmazásuk a fogalmazásokban. A főnév ragos alakjának fölismerése, a -val/-vel ragos főnevek helyesírásának gyakorlása az egyszerűbb esetekben. A névutós főnév helyesírása, a leggyakoribb névutók ismerete. A határozott és határozatlan névelő szerepének megkülönböztetése és helyes használatuk. A tanult hagyományos írásmódú személynevek biztos helyesírása, a lakóhely földrajzi neveinek helyes lejegyzése. A tulajdonnevekből képzett egyszerűbb -i képzős melléknévek helyesírása. A határozott és a határozatlan számnév fölismerése, a számoknak betűvel való leírása és a keltezés írása. Az igemódok tudatos használata a különféle mondatfajtákban. Az ly-os szavak körének bővítése. A szóalakok helyesírásának gyakorlása szótagolással és/vagy szóelemzéssel. Az összetett szavak fölismerése és elválasztásuk.

Társadalmi ismeretek

A magyar nemzet nagy történelmi eseményei: Rákóczi kora és alakja, a XIX. és XX. század nagy államférfiai, művészei, tudósai, felfedezői, utazói.

Történetek megismerése a magyarság múltjának nevezetes eseményeiről, kiemelkedő személyiségeiről, tetteiről, az emberek életmódjáról az egyes korokban. Tájékozódás a történelmi időben: évszázad, évezred. A régió, a lakóhely történelmi, irodalmi emlékeiről adatok gyűjtése, beszámoló a szerzett ismeretekről.

Tánc és dráma

Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatok, kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Egyszerűbb drámai konvenciók megismerése. A színházi formanyelv alapjai. Történetek földolgozása a dráma eszköztárával. Színházi, bábszínházi előadás megtekintése.

Térkitöltő, térkihasználó gyakorlatok; játékos, mozgással és szöveggel összekapcsolt ritmikus gyakorlatok. Játék elképzelt és valóságos helyzetek megjelenítésével. Egész csoportos és kiscsoportos játék; állóképek. A szerkezet érzékelése (jelenet, felvonás), a kezdet és a vég fölismerése térbeli és időbeli struktúrákban; a színházi előadás formai elemei (díszlet, berendezés, jelmez, kellék, fény- és hanghatások). Csoportos improvizációs játékok, közös dramatizálás a tanult konvenciók alkalmazásával. Rögtönzések és a látott előadások alapszintű elemző megbeszélése.

Memoriter

Két-három népdal, népmese elmondása; Kölcsey Ferenc Himnusz című versének két versszaka; Petőfi Sándor Nemzeti dal című verse. Nyolc-tíz szabadon választott költemény, öt-tíz prózai szöveg.

A továbbhaladás feltételei

Érthető, folyamatos beszéd a mindennapi kommunikációban. A tanult udvarias nyelvi fordulatok használata mindennapi beszédhelyzetekben. A mondanivaló értelmes megfogalmazása szóban. Előzetes fölkészülés után ismert témájú szöveg folyamatos, a tartalmat kifejező fölolvása. 15–20 soros, az életkornak megfelelő tartalmú szöveg néma olvasása, a szövegértés bizonyítása a lényeg kiemelésével. Legnagyobb költőink, íróink nevének és a tőlük olvasott művek címének megjegyzése.

Rendezett, olvasható írás a margó, a betű- és szótávolság megtartásával. A mondat kezdése nagybetűvel, a mondatfajták megnevezése konkrét esetekben, záró írásjelük használata. A szavak szófajának, az egyalakú szótöveknek és a tanult toldalékoknak fölismerése, a toldalékos alakok megfelelő helyesírása. Az igealak felismerése, az ige és az igekötő kapcsolatának helyesírása. A tulajdonnevek tanult eseteinek nagybetűs kezdése. A többes szám fölismerése, a melléknév, a határozatlan számnév fokozott alakjának helyes írásmódja. Tanítói javítással vagy tanulói önellenőrzéssel feltárt hibák javítása segítségével.

A könyvek önálló keresése a könyvtárban. A könyvek tartalomjegyzékének használata.

Résztétel a csoportos történetalkotásban, az improvizációkban és az elemző beszélgetésekben.

IDEGEN NYELV**4. évfolyam****Évi óraszám: 111****Célok és feladatok**

A negyedik évfolyamon kezdődő kisgyermekkorú idegennyelv-oktatás alapvető célja lélektani és nyelvi: egyrészt kedvet ébresztetni a nyelvek tanulása iránt, sikerélményhez juttatni a diákokat, másrészt megalapozni a későbbi nyelvtanulást, főként a receptív készségek fejlesztésével. Ezekhez járul még a nyelvtanulási stratégiák kialakításának megalapozása.

Gyermekekben a nyelvtanulás a természetes nyelvelsajátítás folyamataira épül. A gyerekek számukra érdekes, értelmes, önmagukban motiváló és kognitív szintjüknek megfelelő kihívást jelentő tevékenységekben vesznek részt. Ezek során a célnyelvet hallva, a szituációt, kontextust értve haladnak előre a nyelv elsajátításában. Ez a folyamat lassú, az idősebb korosztályra jellemző látványos nyelvi eredményt nem várhatunk. Egyik tipikus jellemzője a csendes szakasz, melynek során egyes diákok akár hónapokig nemigen szólalnak meg, de a játékos tevékenységekbe szívesen bekapcsolódnak.

Az idegen nyelvi órákon a gyerekek az ismeretlen nyelven hallottakat a világról kialakult ismereteik alapján értelmezik, ezért elengedhetetlen, hogy a tananyag általuk ismert tartalmakra épüljön. Ez egyrészt a konkrét helyzet kihasználásával, szemléltetéssel, másrészt már ismert tantárgyak anyagának integrálásával érhető el. Így válik az ismeretlen célnyelvi tanári beszéd érthetővé a diákok számára.

A kerettanterv az 1–4. évfolyamok anyanyelven megismert témaköreire, beszédszándékaira, fogalomköreire és tevékenységeire épül. A készségek közül a hallott szöveg értésének fejlesztése a legfontosabb, melynek fejlődését az órai utasítások és a cselekvésre épülő játékos feladatok teljesítéséből követhetjük nyomon. A beszéd az egyszavas válaszoktól (igen, nem, név, szín, szám stb.) a memorizált, elemezetlen nagyobb egységek használatáig terjed (köszönés, mondóka, körjáték, dal). Természetes része a gyerekek órai beszédének a magyar nyelvű kérdés és válasz, melyet visszajelzésként, megerősítésként használnak a tanár célnyelvhasználatával párhuzamosan.

A követelmények a természetes nyelvelsajátítás folyamatát tükrözve a szó és az egyszerű mondat szintjén mozognak. Az olvasás és írás bevezetésével célszerű várni, míg a gyerekekben felmerül erre az igény.

Fejlesztési követelmények

Tudatosodjon a tanulóban, hogy anyanyelvén kívül idegen nyelven is kifejezheti magát. Alakuljon ki a tanulóban pozitív hozzáállás a nyelvtanulás iránt. Fejlődjön együttműködési készsége, tudjon részt venni pár- és csoportmunkában. Ismerkedjen meg néhány alapvető nyelvtanulási stratégiával.

Témaalista (ajánlás)

- Én és a családom: bemutatkozás, a család bemutatása.
- Az otthon, a szűkebb környezet: a lakás bemutatása; a lakószoba bemutatása; kedvenc állatok; kedvenc játékok.
- Időjárás: a kedvenc évszak.
- Étkezés: kedvenc és kevésbé kedvenc ételek, italok.
- Öltözködés: ruhadarabok télen és nyáron; testrészek.
- Iskola: az osztályterem tárgyai, az iskola helyiségei.
- Tágabb környezetünk: állatok a világ különböző tájain.
- Szabadidő, szórakozás: kedvenc sport; gyűjtemények.

Témakörök, tartalmak

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, két éves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- köszönés, elköszönés,
- bemutatkozás,
- köszönet és arra reagálás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- tetszés, nem tetszés.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése,
- információkérés, információadás,
- igenlő vagy nemleges válasz,
- tudás, nem tudás.

Fogalomkörök

- Cselekvés, történet, létezés kifejezése.
- Birtoklás kifejezése.
- Térbeli viszonyok.
- Időbeli viszonyok.
- Mennyiségi viszonyok.
- Minőségi viszonyok.
- Logikai viszonyok.
- Szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló megért

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, max. kétmondatos kérést, utasítást, arra cselekvéssel válaszol;
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott egymondatos kérdést.

Beszédkésztség

A tanuló

- hiányos vagy egyszerű mondatban válaszol az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésre, szavakat és egyszerűbb szerkezetű szövegeket (legalább néhány mondókát, verset, dalt) tanult minta alapján reprodukál.

Olvasott szöveg értése

A tanuló

- felismeri ismert szavak írott alakját, ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatot elolvas;
- ismert nyelvi elemekből álló egymondatos szövegben fontos információt megtalál.

Íráskésztség

A tanuló

- felismeri ismert szavak írott alakját, leír ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatokat.

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL

4. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Köszönés	Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night.	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye!
Bemutakozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane?	Hello. Hi! Nice to meet you.
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot.	Not at all. You are welcome. No problem.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Tetszés, nem tetszés	Do you like it? Do you like swimming?	I like it. I don't like it. Yes, I do. /No, I don't.
----------------------	--	---

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	What is it? What's it in English? What does that mean?	It's.../ That's.../ It's a kind of.../It's used for...?
Információkérés, információadás	Where is he? What is she doing?	He is in the kitchen. She is sleeping.
Tudás, nemtudás	Where is she?	I don't know.

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése	Present forms of verb be	I'm clever. Are you strong? Yes, I am. I'm not hungry.
	Present forms of there is/there are	There are five books in my bag.
	Imperatives	Sit down! Don't stand up!

Birtoklás kifejezése	Possessive adjectives	my book, your pet, his/her name
	Present forms of have got	I've got two brothers. I haven't got a dog. Have you got a budgie? Yes, I have.
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	Where? Here, there, left, right In, on, under, ...
Időbeli viszonyok	Időpont	When? In the morning, in the afternoon, at night What time is it? It's 9 o'clock. Monday, Tuesday... January, February...
Mennyiségi viszonyok	Singular/plural forms of nouns	How many cats are there in the picture? There are ten.
	Cardinal numbers 1–20	
Minőségi viszonyok		What's it like? It's big, small, beautiful, ugly, ... What colour is it? It's red, blue, ...
Logikai viszonyok	Linking words	And/or/but
Szövegösszetartó eszközök	Demonstrative Pronouns	This/that/these/those
	Personal Pronouns	I, you, he, she, it, we, they
	Articles	A, an, the

FRANCIA

4. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Köszönés, elköszönés	Salut, bonjour monsieur, au revoir madame
Bemutakozás	je suis, je m'appelle
Megköszönés	Merci monsieur / madame

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Tetszés, nem tetszés	je (n') aime (pas), c'est bien
----------------------	--------------------------------

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? c'est Luc, il est mon ami, il est sympa c'est mon chat, il est noir
Információkérés, információadás	où est-il? il est là, c'est? il est? tu es?
Igenlő vagy nemleges válasz	oui, c'est, non, il n'est pas
Tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas)

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) être
Cselekvések	ouvrir, fermer, chercher, trouver, écouter, regarder, parler, demander, répondre, dire, écrire, lire
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, mon stylo
Térbeli viszonyok	où? ici / là, à
Időbeli viszonyok	quand? aujourd'hui, lundi
Mennyiségi viszonyok	combien? 1–10
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans comment? rouge, grand / petit, sympathique, (très) bien
Modalitás	cherche, écoutez
Kohéziós eszközök	un, une, des; le, la, l', les; mon, ma, mes, ton..., son..., je, tu, il / elle, nous, vous, ils / elles; et

NÉMET 4. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Bemutakozás	Ich heiße ...
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd!
----------------------	---------------------------

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist ...
Információkérés, információadás	Wie ist ...? Prima.
Igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht
Tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht).

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése	Jelenidejűség	Präsens	Ich bin Zu Hause. Die Sonne scheint schön.
Térbeli viszonyok	Írányok, helymeghatározás		hier, dort, links, rechts, oben, unten
Időbeli viszonyok	Időpont	um, am, wann?	um 8 Uhr, am Freitag
Mennyiségi viszonyok	Határozott mennyiség		eins, zwei... ein Ball, eine Schülerin
Minőségi viszonyok		Wie?	Ich bin groß, meine Freundin ist klein.
Esetviszonyok	Névszók a mondatban	Nominativ	Die Katze ist schwarz.
Szövegösszetartó eszközök	Kötőszók		und/oder/aber
	Névmások		das ich, mein

OLASZ

4. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!; arrivederci/La, ciao, a presto
Bemutakozás	mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia
Köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!; prego!

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Dolgok, személyek megnevezése	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria
Információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?; mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza
Igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, no

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!; non mi piace, non mi va

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE) piove, nevicava
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!
Birtoklás kifejezése	(AVERE) ho due fratelli
Térbeli viszonyok	(előjárósók: IN, A, helyhatározósók: QUI, QUA, LÍ, LA') il gesso è lì, siamo a scuola, a destra
Időbeli viszonyok	(időhatározósók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, UNO, DUE, TRE... DIECI... VENTI) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai?
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc.) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?
Modalitás	(módbeli segédigék: VOLERE) voglio uscire
Logikai viszonyok	(kötősók: E, O, MA)
Szövegösszetartó eszközök	(kérdősók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO? mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU,...) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?

SPANYOL

4. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Köszönés Elköszönés Figyelemfelkeltés	Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor /señora /señorita. Hola. Adiós. Hasta luego. ¡Por favor! ¡Perdone!
Bemutakozás	¿Cómo te llamas? – Me llamo ... ¿Y tú? Yo soy ... ¿Y tú /usted?
Köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. De nada.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) ... Son unos (unas) ... Él es
Információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un....., Es..... Estos /éstas son ... ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso..., ¿De qué color es? Es blanco /a.
Igenlő vagy nemleges válasz	Sí. No.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien.
Tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí. / No. No comprendo.

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	ser
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente)
Birtoklás kifejezése	tener
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en ¿De dónde eres? – Soy de ...
Időbeli viszonyok	¿Cuándo? ¿A qué hora? ¿Qué hora es? Es / Son la(s) ... mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5
Mennyiségi viszonyok	¿Cuánto? – dos, ciento ... algunos, mucho(s), poco(s), tanto, demasiado, nada
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor	¿Te gusta? ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno ¿Cuántos años tiene? Es viejo.
Modalitás	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad
Szövegösszetartó eszközök	un(a) ... el/la/los/las ... interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque

OROSZ

4. évfolyam

a) Kommunikációs szándékok

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Dolgok, személyek azonosítása	Что это? Кто это?	Это книга. Это мальчик. Это не мальчик. Это девочка. Нет, это девочка.
Információkérés, információadás	Где школа?	Вот школа. Школа здесь. Школа там.
Igenlő vagy nemleges válasz	Это книга? Это мальчик?	Да, это книга. Да, это она. Да, это мальчик. Это он. Нет, это тетрадь. Нет, это кукла. Что ты! Что Вы! Это кукла.

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. А magyartól eltérő sajátosságok.
Térbeli viszonyok	Вот почта. Там школа. Здесь журнал. В машине... На улице...
Időbeli viszonyok	Утром, вечером. Сегодня, вчера, завтра.
Mennyiségi viszonyok: tőszámnevek	Раз/один, два, три, четыре, пять, шесть, семь, восемь, девять, десять.
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый.
Szövegösszetartó eszközök	Это... Вот..., где. Személyes névmások.

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegennyelv-oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát, anélkül hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejezni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvtérületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témában, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez, a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.
*	Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference (1996). Strasbourg, Council of Europe, 131. p.

MATEMATIKA**1–4. évfolyam****Célok és feladatok**

A matematikai nevelés célja az általános iskola kezdő szakaszán azon képességek fejlesztése, melyek segítségével a tanulók felkészülnek az önálló ismeretszerzésre. Ennek elérésére életkoruknak megfelelő, tapasztalaton nyugvó megismerési módszereket sajátítanak el. Tapasztalatgyűjtés keretében foglalkozunk:

- az alapvető matematikai képességek kialakításával,
- a gondolkodás fejlesztésével,
- a helyes tanulási szokások kiépítésével,
- az ismeretszerzés során alkalmazott önállóság mértékének fokozásával,
- a matematika tanulása iránti érdeklődés felkeltésével,
- a pozitív attitűd alapozásával,
- az életkornak megfelelő matematikai szaknyelv elsajátításával.

A matematika tanulásának alapja a tapasztalatszerzésből kiinduló induktív megismerés. Ennek keretében kerül sor a megfigyelés irányítására, a spontán megfigyelésből a tudatos, célirányos megfigyelésre való felkészülésre, az észrevételek megfogalmazására, rendezésére, értelmezésére és lejegyzésére, valamint a szerzett tapasztalatok más tanulási helyzetekben való alkalmazására.

A matematika tanulása az első négy évfolyamon alapozó jellegű. A nevelési-oktatási feladatok sorában a képességfejlesztésnek kiemelt szerepet szánunk.

Az ismeretnyújtás a képességek gazdag tárházának fejlesztése közben, a kisiskolás korosztály fejlődési ütemének figyelembevételével történik.

A fejlesztés fontosabb területei:

- összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés képessége, megfigyelőképesség,
- emlékezet (mozgásos, tárgyi, fogalmi),
- válogató-, osztályozó- és rendszerezőképesség,
- adatok gyűjtése, rögzítése, rendezése,
- lényegkiemelő képesség,
- absztraháló- és konkretizálóképesség,
- összefüggések felismerése, oksági és egyéb kapcsolatok feltárása,
- probléma felismerése, problémamegoldás tárgyi tevékenységgel és egyszerűbb esetekben gondolati úton,
- tevékenységekhez kötött alkotó gondolkodás,
- kreativitás,
- analógiák felismerése, követése,
- algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése,
- logikai gondolkodás elemi szinten,
- tapasztalatok kifejezése különféle módokon (megmutatással, rajzzal, adatok rendezésével, példák, ellenpéldák gyűjtésével stb.), megfogalmazása saját szókinccsel, egyszerűbb esetekben matematikai szaknyelv, illetve jelrendszer alkalmazásával,
- a munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).

A kezdő szakasz feladata az alapvető matematikai ismeretek elsajátítása, a problémamentes továbbhaladás biztosítása a kötelező oktatás keretében. Az alapozás a matematika kiemelt témaköreiben az ismeretek koncentrikus és spirális bővülését segíti elő. Ezért kiemelten kezeljük azokat a tanítási tartalmakat, amelyekre a következő iskolaszakasz tananyaga épül:

- a természetes szám fogalmát gazdag tartalommal építjük ki tízezres számkörben,
 - segítjük a biztonságos eligazodást a tízes számrendszerben,
 - kidolgozzuk és fejlesztjük a biztonságos szám- és műveletfogalomra épülő számolási készségeket,
 - formáljuk a sík- és térbeli tájékozódási képességet,
 - alakzatok megismerésével, formai és mennyiségi tulajdonságok felismerésével, egyszerű transzformációkkal alakítjuk a geometriai szemléletet,
 - tapasztalati függvények és sorozatok vizsgálatával, ábrázolásával segítjük a problémalátást, a problémamegoldási képesség fejlődését,
 - valószínűségi játékokkal, megfigyelésekkel, kísérletekkel a valószínűségi szemléletet alapozzuk meg,
 - konkrét szituációkkal, példákkal alakítjuk a tanulók szemléletét a valóság és a matematikai modell kapcsolatáról.
- Alapvető fontosságú, hogy nem mennyiségi, hanem minőségi fejlesztés történjen, tehát a tanulók tempójának megfelelően haladjunk, ne a többre, hanem az alaposabbra helyezzük a hangsúlyt.

A matematika tanítása kettős célrendszerre épül. Egyrészt a kognitív képességek fejlesztésére szolgál, és lehetőséget teremt a gondolkodási módszerek alkalmazására. Másrészt a tanulási szokások kiépülését segíti, rendszerességre, tudatosságra, a megismerési módszerek önálló alkalmazására nevel. Az önellenőrzés képességének fejlesztésével további felfedezésre, kutatásra ösztönöz.

A matematikai képességek kiépítését és folyamatos fejlesztését az iskolai kezdő szakasz alapvető feladatának tekintjük. A fejlesztés eredményeként azt várjuk, hogy a 4. évfolyam befejezése után a tanulók a megismerési módszerekben gazdagodva, a matematika és a matematikatanulás iránt pozitív beállítódással, érdeklődéssel, a továbbhaladáshoz szükséges ismeretek birtokában folytathassák tanulmányaikat.

Fejlesztési követelmények

Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása, a matematikai szemlélet fejlesztése

Az általános iskola első négy évfolyamán a matematikai fogalmak elsajátításának alapozása történik. Gyakorlati tevékenységre, konkrét tapasztalatszerzésre épül. A számfogalom és műveletfogalom építése, a számolási készség fejlesztése az alaplátványok körében az életkornak megfelelő mélységben, fokozatosan bővülő számkörben folyik.

A mennyiségek közötti kapcsolatok felfedezése, a változások, összefüggések megfigyelése tárgyi tevékenység során történik. A tapasztalatok megfogalmazásával a szóbeli kifejezőképességet fejleszthetjük.

A tér- és síkgeometriai szemléletet a gyermekek konkrét tárgyi tevékenységével, a valóságot bemutató, a legkülönbözőbb technikákkal nyert anyagok, modellek segítségével alakítjuk (pl. fotók, video, számítógép).

A matematikai logika legegyszerűbb elemeinek (pl. „vagy”, „és”, „nem”) használatával fejlesztjük az összefüggések belátásának és pontos megfogalmazásának képességét.

A matematika életkornak megfelelő elemi fogalmait (pl. több, kevesebb, mértékegységek) a mindennapi életben való előfordulásnak megfelelően használjuk. Folyamatosan fejlesztjük a modellalkotás képességét, a lényeges és lényegtelennek tűnő dolgok szétválasztását. Egyszerű esetekben vizsgáljuk a „modell jóságát”.

Felhívjuk a figyelmet a hétköznapi és a matematikai nyelv különbségeire.

A sokoldalú gondolkodásmód fejlesztése érdekében konkrét tevékenységgel, kísérletezéssel példákat gyűjtünk a biztos, véletlen, lehetséges esetekre.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

A problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére a matematikai összefüggések szöveges megfogalmazását, modellezését (kiválasztás, eljárás) alkalmazzuk.

A matematikai szövegértő képesség alapozása és folyamatos fejlesztése összetett feladat. A beszédértésre épül és az értő olvasás színvonalának megfelelően fejlődik. A szövegösszefüggések értelmezése, az adatok kiválasztása a szövegből, az adatok közötti kapcsolatok felfedezése tevékenység, ábrázolás keretében történik, majd fokozatosan térünk át a számokkal, műveletekkel való kifejezésére. A megoldásban a próbálgatásnak, következtetésnek, logikus gondolkodásnak elsődleges szerepet tulajdonítunk. Csak ezután következhet az algebrai úton történő megoldás alkalmazása. A mérés témakörének tanításakor kiemelt szerepet tulajdonítunk a konkrét mérési tevékenységben való jártasságnak.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

Az ismeretszerzésben az életkornak megfelelő induktív eljárások alkalmazása, a konkrétból való kiindulás, a sokféle tevékenységből származó tapasztalat összegyűjtése vezet el az általánosabb összefüggések megfogalmazásáig, elvontabb ismeretek rögzítéséig. Az általánosítás az iskolázási szakasz befejezéséhez közeledve, bőséges tapasztalati alapozás után következhet.

A gondolkodás fejlesztése a gondolkodási műveletek következetes alkalmazásán keresztül történik. Ilyenek: az egyszerű állítások igaz vagy hamis voltának eldöntése, a megadott vagy választott szempont szerinti csoportosítás, osztályozás, néhány elem sorba rendezése, bizonyos feltételeknek eleget tevő elemek kiválasztása, adatok gyűjtése, lejegyzése, grafikonok készítése, értelmezése, szabályszerűségek észrevétele.

A matematikai problémák megoldását konkrét tevékenységen való értelmezéssel és ugyancsak a konkrét tárgyi tevékenységben való megoldáskereséssel, a matematikai modellalkotás aprólékos kidolgozásával, esetenként egy-egy feladat apró lépésekre bontásával, elemi algoritmusok alkalmazásával segítjük.

A helyes tanulási szokások fejlesztése

A matematikai tevékenységek megszerettetése, a matematikai szemlélet formálása a kezdő szakasz alapvető feladata. A helyes tanulási módok kialakítása a gondolkodási képességek fejlődését eredményezi, ami a tanulás más területén is hasznosítható. A kognitív képességek együttes fejlesztéséhez a matematika a következő területeken járulhat hozzá: az anyanyelv és a szaknyelv adott szinten elvárható, megfelelő pontosságú használata, a megértett és megtanult fogalmak, eljárások eszközként való használata, megoldási tervek készítése, kellő pontosságú becslések, számítások a mérések előtt, feladatmegoldások helyességének ellenőrzése, indoklások, érvelések, kérdésfeltevések, kételkedések, igazolás keresése, a megértés igénye, tapasztalatok gyűjtése a matematika érdekességeiről, tankönyvek, feladatlapok önálló használata.

A matematika tanulásának szokásrendjébe tartozik a pontos munkavégzés, a fegyelmezett számjegy- és jelírás, a rendezett írásbeli munka és értelmes, rendezett szóbeli megfogalmazás.

1. évfolyam

Évi óraszám: 148

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapoza	A továbbhaladás feltételei
<i>Számfogalom a húszas számkörben</i>		
A megfigyelőképeség fejlesztése konkrét tevékenység útján. A szám- és műveletfogalom tapasztalati úton való alakítása a 20-as számkörben. A darabszám, mérőszám, sorszám helyes használata. A valóság és a matematika elemi kapcsolatainak felismerése.	Természetes számok 0–20-ig A számfogalom építésének előkészítése: tárgyak, személyek, dolgok összehasonlítása, válogatása, rendezése, csoportosítása, halmazok képzése közös tulajdonságok alapján. Tárgyak hosszúságának, szélességének, tömegének, edények űrtartalmának összehasonlítása, összemérése. Darabszám, mérőszám; sorszám. Tárgyak meg- és leszámlálása egyesével, kettesével, számnevek sorolása növekvő és csökkenő sorrendben. A természetes számok előállítása mennyiségek mérőszámaként, a számok megjelenése sorszámként.	Tárgyak, személyek, dolgok érzékelhető tulajdonságainak felismerése, válogatás közös és eltérő tulajdonság alapján. Számfogalom a 20-as számkörben; biztos számlálás, mérés.
	Számok tulajdonságai: a számok jele; összeg- és különbségalakjaik; a számok bontott alakja; számjegyek száma; páros, páratlan számok.	Számok írása, olvasása. A számok kéttagú összeg- és különbségalakjainak felsorolása. Páros és páratlan számok felismerése.
	A számok összeg- és különbségalakjainak előállítása kirakással, rajzzal, leolvasása kirakásról, rajzról.	
	Számok kapcsolatai: Nagyságrend, számszomszéd. Viszonyítások, rendezések, számok helyének megkeresése számegegyesen.	A számok szomszédainak ismerete. Növekvő és csökkenő számsorozatok képzése adott szabály alapján.
<i>Műveletek értelmezése, műveletvégzés</i>		
A számok közötti összefüggések felismerése; a műveletek értelmezése tárgyi tevékenységgel és az ezt felidéző szöveg alapján.	A hozzáadás/összeadás és elvétel/kivonás értelmezése tevékenységgel, rajzzal és szöveges feladattal. Az összeadás tagjainak felcserélhetősége. Többtagú összeadások. Két halmaz egyesítése: hozzátevéssel konkrét esetekben. Egy halmaz felbontása: elvétellel konkrét esetekben.	Hozzátevés, elvétel tevékenységgel, megfogalmazása szóban. Valamennyi kéttagú összeg és különbség ismerete húszas számkörben.
Szóbeli számolási eljárások készség-szintű alkalmazása a 20-as számkörben.	Számok bontása két szám összegére. Hiányos műveletek hiányzó számának pótlása.	
	Képről művelet megfogalmazása, művelet megjelenítése képpel, kirakással. Összefüggések a számok körében, relációk.	Gyakorlottság az összeadás, kivonás, bontás, pótlás alkalmazásában kirakás segítségével, lejegyezés számokkal.

	Állítások igazságtartalmának megítélése. Több megoldás keresése.	Egyszerű összefüggések megfogalmazása szóban és írásban, lejegyzése a relációs jelek alkalmazásával.
<i>Összefüggések szöveges feladatokban</i>		
Lényegkiemelő és problémamegoldó képesség formálása matematikai problémák ábrázolásával, szöveges megfogalmazásával.	Tevékenységről, képről szöveges feladat alkotása. Szöveges feladat megjelenítése tárgyi tevékenységgel, rajzzal. Szövegről számfeladat alkotása. Számfeladatról szöveg alkotása. Műveletek értelmezése szöveg alapján. Matematikai szöveg alkotása adott számfeladatokhoz.	Egyszerű szöveges feladat értelmezése tevékenységgel; modell választása. Szövegösszefüggés lejegyzése számokkal, művelettel.

Sorozatok, függvények

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
<i>Sorozatok</i>		
Összefüggéseket felismerő és rendező képesség fejlesztése a változások, periodikusság, ritmus, növekedés, csökkenés megfigyelésével. A változások felismerése, értelmezése tárgyi tevékenységek alapján, kifejezése számokkal. Számok, mennyiségek közötti elemi kapcsolatok megjelenítése, összefüggések megfogalmazása.	Tárgysorozatok képzése; mennyiségi tulajdonságok, választott tulajdonság szerinti periodikusság. Sorozatok folytatása megadott, választott, felismert szabály alapján. Számsorozatképzés növekvő, csökkenő sorrendben, leolvasás számegyenesről. A változások megfigyelése, felismert szabályok követése, periodikus ismétlődések, ritmus értelmezése mozgással, hanggal, szóval, számmal.	Egyszerű sorozat képzése kirakással, rajzzal. Növekvő és csökkenő sorozatok felismerése, képzése adott szabály alapján.
<i>Függvények</i>		
Több szabály keresése megadott elemű sorozatokhoz.	Egyszerű függvénykapcsolatban levő elemek (tárgyak, személyek, hangok, szavak, számok) összekeresése, párosítása. Számok, mennyiségek közötti kapcsolatok jelölése nyillal. Számok táblázatba rendezése. Grafikonok, szabályjátékok (gépjátékok). Egyszerűbb összefüggések, szabályszerűségek felismerése.	Egyszerű függvénykapcsolathoz összetartozó elempárok keresése.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
<i>Geometria</i>		
A tér- és síkbeli tájékozódóképesség alapozása érzékszervi megfigyelések segítségével; kifejezése megmutatással, szóban; ilyen tartalmú közlések megértése, követése. Testek, alakzatok érzékelhető tulajdonságainak felismerése, azonosságok és különbözőségek kifejezése megmutatással, válogatással, sorba rendezéssel, szavakkal.	Testek építése modell alapján. Síkdomok előállítása tevékenységgel. Sík- és térbeli alakzatok szétválogatása tulajdonságok alapján. Alakzatok néhány megfigyelt tulajdonsága. Játékos tapasztalatszerzés síktükörrel.	Térbeli és síkbeli alakzatok azonosítása és megkülönböztetése néhány megfigyelt geometriai tulajdonság alapján.
	Tájékozódás, helymeghatározás; irányok, irányváltoztatások.	Helymeghatározás a tanult kifejezések alkalmazásával (pl. alatt, fölött, mellett).
	Geometriai tulajdonságok felismerése, viszonyítások, összehasonlítások.	
<i>Mérés</i>		
A becslés és mérés képességének fejlesztése gyakorlati tapasztalatszerzés alapján. Az összehasonlító, megkülönböztető képesség alakítása mennyiségek tevékenységgel történő rendezése útján.	Összehasonlítások, összemérések a gyakorlatban (pl. magasabb, rövidebb). Mérési eljárások: kirakás, egyensúlyozás. Mérőeszközök. Mérés alkalmilag választott egységekkel. Különböző mennyiségek mérése azonos mértékegységgel. Azonos mennyiségek mérése különböző mértékegységekkel.	Összehasonlítás, mérés gyakorlati tevékenységgel, az eredmény megfogalmazása a tanult kifejezésekkel.
	Mértékegységek: méter, kilogramm, liter.	A m, kg, l egységek használata szám- és egyszerű szöveges feladatokban.
	Az idő: hét, nap, óra.	A hét, nap, óra időtartamok helyes alkalmazása.
	Kapcsolatok felismerése mennyiségek, mértékegységek és mérőszámok között: ugyanakkora egységből a nagyobb mennyiség méréséhez több kell, a kisebbéhez kevesebb: ugyanannak a mennyiségnek a megméréséhez a nagyobb egységből kevesebb kell, a kisebb egységből több. Mérési tapasztalatok megfogalmazása.	

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
A matematikai tevékenységek iránti érdeklődés felkeltése matematikai játékok segítségével. A megfigyelő és rendszerező képesség fejlesztése valószínűségi játékokkal.	Események, ismétlődések játékos tevékenység során. „Biztos”, „lehetséges, de nem biztos”, „lehetetlen” érzékelése találgatással, próbálgatással. Adatok gyűjtése, ábrázolás oszlopdiagram építésével (tárgyi tevékenység formájában). Sejtések megfogalmazása, tapasztalatok összevetése sejtésekkel, megállapítások.	

2. évfolyam

Évi óraszám: 148

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
<i>Számfogalom a százas számkörben</i>		
Tulajdonságok felismerése, elemek szétválogatása adott szempont szerint. Analógias gondolkodás. A megfigyelések kifejezése rajzban, szóban, írásban.	Elemek szétválogatása saját és megadott szempont szerint. A természetes szám fogalma a százas számkörben. A szám mint halmazok tulajdonsága.	
Összefüggések felismerése. Viszonyítási képesség fejlesztése. Eligazodás a tízes számrendszerben. Absztrakció a számfogalom kiépítéséhez.	Halmazok összehasonlítása: számlálás. Megállapítások: mennyivel több, mennyivel kevesebb elemet tartalmaz, hány-szor annyit. Meg- és leszámolás kettesével, hármasával, négyesével, ötösével, tízesével. A szám mint mérőszám.	Halmazok összehasonlítása, meg- és leszámolás. Viszonyítások: nagyobb, több, hány-szor akkora megfogalmazása. Darabszám, mérőszám helyes használata. Biztos számfogalom 100-ig.
Algoritmusok követése az egyesekkel és tízesekkel végzett műveletek körében Kreativitás. Önállóság.	Számok írása, olvasása 100-ig. Római számok írása, olvasása az I, V, X jelek segítségével. Számok bontása tízesek és egyesek összegére. Algoritmusok megfigyelése és követése a tízes számrendszerben. Számok nagysága, számszomszédok. Számok helye a számegyenesen.	A számok írása, olvasása. Az egyes, tízes fogalmának ismerete. Tájékozottság a tízes számrendszerben.
	Számok közelítő helye a többféle beosztású számegyenesen. Számok tulajdonságai: páros, páratlan, 5-tel, 10-zel, 3-mal oszthatóság.	Számok helye a számegyenesen, nagyság szerinti sorrendje.
	Számok kapcsolatai: számok nagyságának vizsgálata (viszonyítás egy számhoz, egymáshoz, rendezés, számszomszédok)	A számok néhány tulajdonságának ismerete: adott szám jellemzése a megismert tulajdonságokkal. A számok közötti kapcsolatok felismerése.
<i>Műveletek értelmezése, műveletvégzés</i>		
A tevékenység megfogalmazása. Az összeadás és a szorzás kapcsolatának megértése. Értelmezés rajzról, jelekről. Összefüggések felismerése. Emlékezetfejlesztés. Analógias gondolkodás. Szóbeli számolási képesség fejlesztése. Kétkelés, ellenőrzés, igazolás megmutatással. Indoklások megfogalmazása. Szóbeli beszámolás a megfigyelésekről. Megfigyelések a szorzó- és bennfoglaló tábla esetei körében.	Műveletfogalom építése tevékenységgel: kirakások, darabszám, mérőszám megállapítása. Összeadás, kivonás értelmezésének ki-terjesztése a százas számkörre. Szorzás bevezetése az egyenlő tagok összeadásával, számlálás kettesével, ötösével, tízesével. Szorzás, osztás, bennfoglalás értelmezése a százas számkörben. Részekre osztás, bennfoglalás kirakással, jelölés bevezetése (részekre osztás: 15/5, bennfoglalás: 15:3). Maradékos osztás kirakással, maradék jelölése.	Alapműveletek (összeadás, kivonás, szorzás, részekre osztás, bennfoglalás, maradékos osztás) értelmezése kirakással. Műveletek megoldása szóban. A kisegyszeregy biztonságos ismerete. A számok közötti kapcsolatok műveletekkel történő megjelenítése.
Algoritmusok segítségével történő számolás.	Műveleti tulajdonságok. Összeadás: a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága, összefüggés a tagok növelése, csökkentése és az eredmény változása között. Szorzás: a tényezők felcserélhetősége.	Tagok felcserélhetőségének ismerete. Fordított műveletek alkalmazása.

	Műveletek sorrendje. A tényezők felcserélhetőségének értelmezése, leolvasása tárgyi tevékenységről. Az összeadás, kivonás kapcsolatai: pótlás, hiányos kivonás, összeg, különbség elvétele, a zárójel használatának bevezetése. Szorzás és osztás kapcsolata. Összeg és különbség szorzása, zárójel használata. Három- és többtagú összegek kiszámítása. Kéttényezős szorzatok kiszámítása a kisegyszeregyen kívüli esetekben is.	A műveletek közötti kapcsolatok felismerése. A kapcsolatok kifejezése szóban.
<i>Összefüggések, kapcsolatok</i>		
Megfigyelés. Önállóság a mennyiségek közötti kapcsolatok felismerésében. Tevékenységek kifejezése szóban. Igaz, hamis állítások megfogalmazása, az igazság megítélése.	Megfigyelt mennyiségek, alakzatok jellemzése állításokkal. Nyitott mondat kiegészítése, igazsághalmazának keresése kis véges alaphalmazon, egyszerűbb esetekben megoldása. Nyitott mondatok két vagy több változóval.	Állítások megfogalmazása tevékenységről, rajzról. Állítások igazságának megítélése. Nyitott mondat kiegészítése igazzá tévése. Nyitott mondat készítése ábráról.
Problémamegoldó képesség, kreativitás. Egyszerű szöveges feladatok ábrázolása, megoldása. A szöveges feladatok megoldási lépéseinek kialakítása és alkalmazása.	Összefüggések, kapcsolatok megállapítása rajzról, lejegyzés számokkal. Alaphalmaz, részhalmaz, kiegészítő halmaz szerepe a nyitott mondat megoldásában. Nyitott mondatokat igazzá, hamissá tevő elemek keresése próbálgatással. Nyitott mondat felírása ábra alapján. Egyenes és fordított szövegezésű egyszerű és összetett szöveges feladatok megoldása. Képről szöveges feladat megfogalmazása. Nyitott mondatról, műveletről szöveg készítése. A szöveges feladatok megjelenítése, értelmezése, leírása számokkal. Becslés, megoldás, válaszadás szóban és írásban. A megoldás lépéseinek visszaidézése.	Szöveges feladatok értelmezése, megoldása: – lejegyzés (ábrázolás), – műveletek kijelölése, – számolás, – ellenőrzés, – válasz megfogalmazása.

Sorozatok, függvények

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
Összefüggések, szabályosságok felismerése. Szabályok megfogalmazása a sorozat elemei közti különbségek megállapításával. Periodikusság megfigyelése. A valóság és a matematika kölcsönös kapcsolatának bejárása. Kreatív gondolkodás. Többféle szabály keresése adott elemű sorozatokhoz.	Tárgy-, rajz- és jelsorozatok kiegészítése, folytatása adott vagy felismert összefüggés szerint. Sorozatok készítése önállóan választott szempont alapján. Egyenletesen növekvő vagy csökkenő sorozatok. Szabályok felismertetése, követése. A kapcsolatok szavakkal való kifejezése. A kapcsolatok kifejezése különbségsorozattal, hányadossorozattal. Sorozat elemeinek megfigyelése, megállapítások (növekedés, csökkenés, periodikusság). Sorozat szabályának megfogalmazása szóban. Egyszerű tapasztalati függvények. Összefüggések keresése az adatok között. Szám párok, számhármasok közötti kapcsolatok megállapítása. „Gépjátékok” – összetartozó elempárok táblázatba rendezése, összefüggések lejegyzése. Függvénytáblázat kiegészítése, készítése, leolvasása.	Adott szabályú sorozat folytatása. Sorozatok képzése.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
<i>Síkidomok, testek, transzformációk</i>		
Megfigyelés. Tulajdonságok felismerése. Összehasonlítás. Formafelismerés, azonosítás, megkülönböztetés. Alkotóképeség.	Testek válogatása, osztályozása megadott szempont szerint.	
	Építések kockákból, színes rudakból; geometriai tulajdonságok érzékelése az alkotások során. Testek másolása modelltől. Építések testekből. Építés különféle helyzetben, tükrökép építése.	Testek létrehozása másolással megadott egyszerű feltétel szerint. Élek, csúcsok, lapok felismerése, számbavétele a kocka és a téglatest esetében.
Tudatos eszközhasználat. Pontosság. Sík- és térbeli tájékozódás.	Síkidomok másolása, előállítása egy-két feltétel szerint: kirakás, befedés, másolás átlátszó papírral. Vonalzó, sablon használata.	Síkidomok létrehozása másolással megadott egyszerű feltétel szerint. Csoportosítás, válogatás tulajdonságok szerint.
Tulajdonságok megnevezése. A megfigyelések megfogalmazása, kifejezése válogatással.	Tapasztalatgyűjtés egyszerű alakzatokról, a megfigyelések megfogalmazása az egybevágóság fogalmának alapozására. Sokszögek néhány tulajdonsága. Téglalap, négyzet, kocka, téglatest előállítása. Kerület mérése tevékenységgel. Egyszerű tükrözés megfigyelése, tükrökép előállítása adott tengelyre.	

Mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
<i>Mérhető tulajdonságok, mérés</i>		
Megfelelő pontosság elérése, a pontatlanság kifejezése. Helyes eszközhasználat. Összefüggések felismerésének képessége.	Hosszúság, tömeg, űrtartalom, idő összehasonlító mérése. Mérés alkalmilag választott és szabványegységekkel (m, dm, cm, kg, dkg, l, dl, óra, perc, nap, hét, hónap, év). Gyakorlati mérések az egység többszöröseivel.	Gyakorlati mérések a tanult egységekkel. A tanult szabványmértékegységek ismerete; használata.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
A valószínűségi szemlélet alapozása. A szóbeli kifejezőképesség fejlesztése. Ábrázolási képesség. Szokások kialakítása az adatok lejegyzésére. Kombinatorikus képességek fejlesztése, tapasztalatok megfogalmazása, összegzés.	Adatok gyűjtése (megfigyelt történésekről, mért vagy számlált adatok; árjegyzék készítése). Adatok ábrázolása táblázat, grafikon, oszlopdiagram segítségével. A „biztos, nem biztos, valószínű, lehetséges” fogalmak alapozása tevékenységgel. Játékok, próbálgatások a fogalmak tisztázására. Példák gyűjtése a véletlen, lehetséges előfordulására. Adatokról megállapítások leolvasása. Az elképzelés és a valóság összevetése a gyakorlatban.	

3. évfolyam

Évi óraszám: 148

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
<i>Számfogalom 1000-es számkörben</i>		
Számfogalom bővítése. Elemek szétválogatása, osztályozása, rendezése. A „mindegyik”, „van olyan”, „egyik sem”, „nem mind” kifejezések használata konkrét tevékenységek kíséretében. A valóság és a matematika elemi kapcsolatainak továbbépítése.	Számok helye, közelítő helye a számegyenesen, nagysága, számszomszédai. Számok tulajdonságai: oszthatóság 2-vel, 3-mal, 4-gyel, 5-tel, ... Számok képzése, számjegyek helyi és alaki értéke. Római számok leolvasása, írása I, V, X, D, C jelekkel. Számok kapcsolatai: osztója, többszöröse. Számok összeg-, különbség-, szorzat-, hányados- és összetett alakjai. A negatív számok és a törtszámok fogalmának előkészítése tárgyi tevékenységgel.	Halmazok tulajdonságainak felismerése, részhalmaz jellemzése. Biztos számfogalom 1000-es számkörben. Számok írása, olvasása 1000-ig. Számok nagyságrendjének és helyi értékének biztos ismerete. Számok képzése, helyi érték szerinti bontása.
<i>Műveletek értelmezése, műveletvégzés</i>		
A műveleti eljárások kiterjesztése az írásbeli műveletek körére. Becslés értelmezése és gyakorlati alkalmazása. Az elsajátított számolási készségek analógiájára szóbeli műveletek a magasabb számkörökben. A rugalmas gondolkodás fejlesztése többféle megoldás keresésével.	Műveletek értelmezése tevékenységgel, rajzzal, elvontabb ábrákkal. Összeg, különbség, szorzat, hányados becslése, a „közelítő érték” fogalmának bevezetése számok körében. Műveleti tulajdonságok: tagok, tényezők felcserélhetősége, csoportosíthatósága, összeg, különbség, szorzat, hányados változásai. Műveleti sorrend. Műveletek közötti kapcsolatok: összeadás és kivonás, szorzás és osztás, összeg, különbség szorzása. Számolási eljárások: szóban: összeadás, kivonás, szorzás osztás tízzel, százzal; összeadás és kivonás írásbeli művelettel, írásbeli szorzás egyjegyűvel. Összefüggések felismerése, kapcsolatok leolvasása ábráról, rendezések, becslések.	Műveletek leolvasása ábráról, megjelenítése tevékenységgel. Az alpműveletek eljárásainak alkalmazása szóban és írásban.
<i>Összefüggések, kapcsolatok</i>		
A logikai gondolkodás fejlesztése az igaz és hamis állítások megítélésével. Megoldási algoritmusok megismerése, alkotása, alkalmazása. A kreativitás fejlesztése többféle megoldás keresésével. Szövegek megjelenítése tevékenységgel, ábrázolással. A becslés képességének fejlesztése. Matematikai szövegértő és szóbeli kifejezőképesség fejlesztése.	Állítások igazságának eldöntése. Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése próbálgatással, véges alaphalmazokon. Nyitott mondatok lejegyzése, megoldása. Szöveges feladatok értelmezése, megoldása modell segítségével. Szöveges feladatról nyitott mondat készítése, többféle megoldási mód keresése. Matematikai modell (sorozatok, táblázatok, rajzok, nyíldiagramok, grafikonok) használata a szöveges feladatok megoldásához.	Egyszerű nyitott mondat kiegészítése igazzá, hamissá. Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése kis véges alaphalmazon behelyettesítéssel. Szöveges feladatok értelmezése, adatainak lejegyzése, megoldási terv készítése. Szöveges feladat megoldása közvetlenül az értelmezésre szolgáló tevékenységgel, ábrákkal és matematikai modellel. A számítások helyességének ellenőrzése és az eredmény értelmezése.

Sorozatok, függvények

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
A döntési képesség formálása. Néhány elemével elkezdett sorozathoz többféle szabály alkotása. A kapcsolatokat kifejező tevékenységek, ábrák megismerése. A becslő-, felismerő- és alkotóképesség fejlesztése problémafelvetésekkel.	Adott szabályú sorozat folytatása, sorozat szabályának felismerése, megfogalmazás szavakkal. Összefüggések felismerése a sorozat elemei között. Tapasztalati adatok táblázatba való lejegyzése. Adatok táblázatba rendezése. Grafikonok. Hozzárendelések, leképezések, megkezdett párosítások folytatása.	Egyszerű sorozatok szabályának megállapítása. Egyszerű sorozat folytatása. Kapcsolatok keresése táblázatok adatai között.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
<i>Testek, síkidomok, transzformációk</i>		
Kreatív gondolkodás fejlesztése. Térlet fejlesztése az alakzatok különböző előállításával. Megfigyelés, tulajdonságok számbavétele.	Testek építése szabadon és adott feltételek szerint. Testek másolása modellről. Testek szétválogatása egy és két tulajdonság szerint.	Testek építése modellről.
	Síkidomok előállítása szabadon, másolással és egy-két feltétel megkövetésével. Kirakás, papírhajtogatás, nyírás, vonalzó és körző használata. Tengelyesen tükrös alakzatok előállítása tevékenységgel: kirakás, nyírás, hajtogatás, szöges táblán körülkerítés. Tájékozódás vonalon, síkban, térben.	Síkidomok előállítása tevékenységgel..
	A téglalap és négyzet tulajdonságai: oldalak, csúcsok, száma, mérete; összehasonlítás. Transzformációk, nagyítás, kicsinyítés, tükrözések, eltolás.	Téglalap, négyzet tanult tulajdonságainak felsorolása modell segítségével,
<i>Mérhető tulajdonságok, mérés</i>		
Tapasztalatgyűjtés. Mennyiségi jellemzők felismerése, a különbségek észrevétele. A terület, térfogat, szög fogalmának alapozása konkrét tevékenységgel, tapasztalatgyűjtéssel. A pontosság mértékének kifejezése gyakorlati mérésekben. A matematika és a valóság kapcsolatának építése.	Mérések alkalmi egységekkel a már megismert mennyiségek körében. Kerületmérés körülkerítéssel, területmérés lefedéssel. Szög és térfogat mérése alkalmi egységekkel, gyakorlatban. Mérés szabványegységekkel: m, dm, cm, mm, l, dl, cl, ml, g, dkg, kg, km, hl, t. Az idő mérése (óra, perc, másodperc). Egység, mennyiség és mérőszám kapcsolata. Mérés az egységek többszörőseivel.	Mérés alkalmi és szabvány egységekkel. A gyakorlatban végrehajtott mérések alapján a mértékegység és mérőszám kapcsolatának megállapítása.
	Át- és beváltások konkrétan végrehajtott mérések esetében. A mértékegységek használata és átváltása szóveges és számfeladatokban. Érzékszervi megfigyelés alapján összehasonlítások végzése a valóság tárgyairól, alakzatokról, dolgokról. Kapcsolatok keresése különböző mennyiségek között.	Át- és beváltások a tanult mértékegységekkel gyakorlati mérésekhez kapcsolódva. A tanult szabványmértékegységek gyakorlati alkalmazása.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapoza	A továbbhaladás feltételei
A matematika és a valóság kapcsolatának folyamatos figyelemmel kísérése. Kifejezőképesség fejlesztése a sejtések megfogalmazásával. Logikus gondolkodás fejlesztése.	Adatok megfigyelése, gyűjtése, rögzítése. Adatok rendezése, ábrázolása, elemzése. Két adat számtani közepének értelmezése. A lehetséges és lehetetlen tapasztalati úton való értelmezése. A biztos és véletlen megkülönböztetése. Próbálgatások, sejtések, indoklások, tippek, tárgyi tevékenységek kíséretében.	A biztos és a véletlen megkülönböztetése konkrét tapasztalatszerzés útján.

4. évfolyam
Évi óraszám: 111

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapoza	A továbbhaladás feltételei
	<i>Számfogalom 10 000-es számkörben</i>	
A valóság és a matematika elemi kapcsolatainak továbbépítése. Matematikai ismeretek bővítése: – számfogalom bővítése 10 000-ig, – kapcsolatok keresése változó mennyiségek között.	Számok írása, olvasása 10 000-ig. Római számok írása. Számok bontása, képzése a számjegyek alaki-, helyi, valódi értékének értelmezése.	Biztos számfogalom tízezres számkörben. Számok helyi érték szerinti írása, olvasása. Számok képzése, bontása.
	A számok nagysága, közelítő számok, kerekített értékek a halmazok, mennyiségek közvetítésével, számegyenes használatával, a számrendszeres alak tudatos értelmezésével.	Számok nagyságának és a számjegyek különféle értékének biztos ismerete.
	A számok tulajdonságai, kapcsolatai, szomszédai, összeg-, különbség-, szorzat-, hányados és összetett alakjai. Törtszámok előállítása tárgyi tevékenységgel; értelmezése különféle mennyiségek mérőszámaként. A negatív szám fogalmának tapasztalati úton való előkészítése.	A tízes, száz, ezres számszomszédok meghatározása.
<i>Műveletek értelmezése, műveletvégzés</i>		
Biztonság a szóbeli műveletek végzésében kerek számok körében. A műveletfogalom kiterjesztése az írásbeli műveletek körére. A becslés és kerekítés önálló alkalmazása. Szóbeli műveletvégzés a tanult számolási eljárásokkal. Írásbeli műveletek alkalmazás szintű felhasználása.	A műveletek értelmezése tevékenységgel, ábrával és szöveggel. Becslés, közelítő érték megkeresése.	Szóbeli és írásbeli műveletek értelmezése és megoldása. A becslés, ellenőrzés eszközként való alkalmazása.
	Műveleti tulajdonságok kiterjesztése a tízezres számkörre. A műveletek közötti kapcsolat tudatosítása. Összeadás, kivonás, szorzás, osztás fejen kerek számok esetében. Szorzás, osztás tízzel, száz, ezerrel. Írásbeli összeadás, kivonás négyjegyű számokkal. Írásbeli szorzás kétjegyűvel, osztás egyjegyűvel. A zárójel használata, műveleti sorrend.	A helyes műveleti sorrend ismerete és alkalmazása a négy alapművelet körében.

Összefüggések, kapcsolatok		
A problémamegoldó gondolkodásban való gyakorlottság és eredményesség fokozása: – önállóság növelése a feladatok szövegének értelmezésében, – megoldási algoritmusok kialakítása és alkalmazása, – szöveges feladathoz többféle megoldás keresése. Tanulási szokások továbbfejlesztése: – kerekített értékekkel végzett becslés, – az ellenőrzés többféle módjának ismerete, – megoldási terv készítése feladatokhoz, írásbeli válaszadás szöveges feladathoz.	A nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése véges alaphalmazon; egyszerű esetekben következtetéssel. A tervszerű próbálgatás (közelítő módszer) alkalmazása a megoldás keresésére. Állítások tagadása, nyitott mondat kiegészítése. A jelek értelmezése, használata.	Szöveges feladathoz tartozó számfeladat alkotása, és ezzel a szöveges feladat megoldása. Adott halmaz elemeinek szétválogatása adott szempont szerint. Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése véges alaphalmazon.
	Szöveges feladatok értelmezése, az adatok ábrázolása, modell készítése. Többféle megoldási mód keresése. Alaphalmaz, részhalmaz és kiegészítő halmaz kapcsolatának értelmezése. Szöveges feladatok tevékenységhez, rajzhoz kapcsolódva. Szöveges feladatok megoldása: Értelmezés, adatok gyűjtése, rendszerezése, modellkészítés (keresés, választás), összefüggések elemzése, a probléma megoldása, válasz megfogalmazása, az eredmény összevetése a valósággal.	Egyszerű és összetett szöveges feladatok megoldása. Megoldási algoritmusok alkalmazása.

Sorozatok, függvények

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
A gondolkodási műveletek körének bővítése (pl. osztályozás, szabályfelismerés, grafikonkészítés, elemi algoritmus alkalmazása). Lényegkiemelő és általánosító képesség fejlesztése, következmények meglátására való képesség fejlesztése. Összefüggések észrevétele és megfogalmazása. Az általánosításra való törekvés. Rövid, tömör kifejezőképesség alakítása. Absztrakciós képesség alapozása.	Megkezdett sorozatok folytatása adott szabály szerint. Összefüggések keresése az egyszerű sorozatok elemei között. Különbség- és hányadossorozat képzése. Számtani sorozatok 10., 20., 100. elemének megállapítása. Sorozatok képzési szabályának keresése, kifejezése szavakkal. Többféle folytatás lehetősége. Adatok sorozatba rendezése, a folytatásra vonatkozó sejtések megfogalmazása. Hozzárendelések, leképezések. Szám-számfüggvények sokféle formában. Grafikonok építése, olvasása.	Sorozat szabályának felismerése, sorozat folytatása. A szabály megfogalmazása egyszerű formában. Összetartozó elemek táblázatba rendezése. Összefüggés felismerése a táblázat elemei között.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
Síkido-mok, testek, transzformációk		
Konstrukciós képesség alakítása. Sík- és térgeometriai tapasztalatok szerzése. Az alakzat egészének és részeinek érzékelése. Helymeghatározás képességének fejlesztése.	Testek másolása modelltől. Testek építése adott feltételek szerint testekből, lapokból. Testháló kiterítése, tervezése, összeállítása: téglatest, kocka. Síkido-mok előállítása adott feltételekkel. Párhuzamos és merőleges vonalpárok kifeszítése szöges táblán. Az egybevágóság fogalmának formálása tapasztalatszerzés útján; síkido-mok másolása, eltolás, tengelyes tükrözés, elforgatás. Térbeli és síkbeli tükröképek előállítása, tükrözés párhuzamos és nem párhuzamos tengelyekre. Nagyítás leszámolással is. A hasonlóság fogalmának tapasztalati előkészítése.	Adott feltételeknek megfelelő geometriai alakzatok építése síkban, térben. Geometriai tulajdonságok felismerése, alakzatok kiválasztása a felismert tulajdonság alapján. Transzformációk létrehozása eltolás és tükrözések segítségével.

<i>Mérhető tulajdonságok, mérés</i>		
Összehasonlítások, viszonyítások. Ismeretek önálló alkalmazása.	A hosszúság, űrtartalom, tömeg és idő mérése alkalmi és szabványegységekkel. A mennyiségek szabványmértékegységeinek használata szám- és szöveges feladatokban. Váltások különféle mértékrendszerekben.	Mérés szabványegységekkel. Át- és beváltások a tanult mértékegységekkel gyakorlati mérésekhez kapcsolva, illetve ilyenek felidézése nyomán.
	A terület mérése lefedéssel, a terület kiszámítása a területegységek összeszámlálásával, térfogatmérés kirakással, építéssel. Téglalap területének mérése; számolás a kirakást felidéző módon. Szögmérés derékszöggel, felével, negyedével.	Számítások a kerület és terület megállapítására.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tananyag és a gondolkodási módszerek alapozása	A továbbhaladás feltételei
Tapasztalatok szerzésével későbbi fogalomalkotás előkészítése (a biztos, a lehetséges és a lehetetlen események, törtszámok). A problémamegoldó gondolkodás fejlesztése. A gyakoriság, valószínű, kevésbé valószínű értelmezése konkrét példánkon.	Adatok gyűjtése, rendezése, ábrázolása grafikonon. Táblázatok, grafikonok készítése, leolvasása, értelmezése. Néhány szám számítani közepének értelmezése, az „átlag” fogalmának bevezetése, használata adatok együttesének jellemzésére. Valószínűségi játékok, kísérletek, megfigyelések. A véletlen események gyakoriságának megállapítása kísérletek végzésével, ábrázolása oszlopdiagramon. Sejtés megfogalmazása adott számú kísérletben. A kísérleti eredmények összevetése a sejtéssel, az eltérés megállapítása és magyarázata.	Adatgyűjtés táblázatok leolvasásával. Példák megfogalmazása a biztos, a lehetséges és a lehetetlen fogalmának használatával.

KÖRNYEZETISMERET**1–4. évfolyam****Célok és feladatok**

A tantárgy célja, hogy felkeltse a tanulóknak a környezetük élő és élettelen világa iránti érdeklődést. Bátorítsa a természet és a lakóhelyi környezet önálló megismerésére, alkotóinak, jelenségeinek „felfedezésére”. Jól értelmezett, könnyen felidézhető, egyszerű kognitív műveletek végzésére alkalmas képzeteket alakítson ki a közvetlenül vagy közvetve megismerhető természeti és ember által létesített környezetről. Javítsa a tanulóknak a környezetük állapota iránti érzékenységet, alapozza meg a környezet értékeit tisztelő, azokat megóvni kész magatartásukat. Segítse őket tájékozódni természeti és társadalmi környezetükben, intse őket a veszélyhelyzetekkel kapcsolatos óvatosságra.

A környezetismeret tantárgy tanulása során a tanulók ismerkedjenek meg lakóhelyük, majd – egyre táguló körben – távolabbi természeti és ember által létrehozott környezetük jellemző anyagaival, jelenségeivel, élőlényeivel, illetve azok változásával, valamint az emberek és környezetük kapcsolatával. Fedezzék fel a természet sokszínűségét, szépségét, és ébredjenek rá pótolhatatlan, értékes mivoltára.

A tanítás-tanulás folyamatában elsősorban a tanuló lakóhelyi, iskolai, települési környezete, majd hazánk értékeinek megismertetésére, megszerettetésére törekedjünk. Ezen keresztül segítsük olyan pozitív attitűd kialakulását, mely az élő és élettelen környezet megóvására, védelmére ösztönöz, erősíti a lakóhelyhez való kötődést, s ezzel a hazánkhoz és a nemzetünkhöz tartozás érzését alapozza meg.

A tantárgy fontos feladata, hogy az elemi természettudományos műveltség megalapozása érdekében a tanulóknak az új ismeretek megszerzéséhez, azok rendszerezéséhez, rögzítéséhez és a mindennapi életben való alkalmazásához szükséges képességeit folyamatosan és rendszeresen fejlessze. Az élő és élettelen környezettel kapcsolatos fogalomalkotást mind személyes, mind közös, tevékeny tapasztalatszerzéssel készítse elő. Az egyszerű megismerési, tanulási módszerek megtanításával, begyakorlásával, alkalmazásával keltse fel – gondolkodás fejlettségéhez illeszkedő mértékben – a természeti jelenségek, folyamatok ésszerű, tudományos magyarázata iránti igényt.

Lakóhelyi környezetük megismerése során tanítsa meg a tanulókat egyre nagyobb önállósággal szabályosan, balesetmentesen közlekedni, elemi fokon tájékozódni a térben és az időben. Kiemelt cél az óvatosságra intés, az élet- és környezetkímélő, a veszélyhelyzetek megelőzését szolgáló magatartásformák kialakítása s ezzel a személyes biztonság növelése. Nyújtson ismereteket az anyag különböző formáinak érzékelhető tulajdonságairól. Segítse észlelni és elemi szinten értékelni azok mennyiségi és minőségi változásait. Fejlessze helyes egészség szokásaikat, alapozza meg önmaguk, valamint az élő és élettelen környezetük iránti felelősségérzetüket, segítse a környezeti harmónia létrejöttéhez és fenntartásához szükséges magatartásuk és életvitelük alakulását.

Fejlesztési követelmények*Ismeretszerzési, -feldolgozási és alkalmazási képességek*

A tanuló váljék nyitottá a természet szépségei, értékei iránt. Érdeklődésének megfelelően tudjon ismeretekhez jutni a valóság megtapasztalásával, valamint különböző képi és szöveges ismerethordozók révén. Legyen képes a természet tárgyait, élőlényeit, jelenségeit és folyamatait észlelni és azokat elemi szinten megfigyelni. Tanítói irányítással, segítséggel tudjon ismeretekhez jutni a természeti és technikai környezet jelenségeinek, folyamatainak mérése, egyszerű kísérleti vizsgálata és modellezése által. Ismerje fel a vizsgálódásokhoz, mérésekhez, kísérletekhez szükséges eszközöket, és használja azokat balesetmentesen. Szerezzen gyakorlatot a mindennapi életben előforduló mérésekben, a hosszúság, a tömeg, az űrtartalom, a hőmérséklet és az idő mértékegységeinek használatában.

Szerezzen jártasságot a jelenségek, folyamatok egy-egy körének megadott szempontú csoportosításában. Megfigyeléseit, tapasztalatait saját szavaival, egyszerűen tudja megfogalmazni és tanítói segítséggel rajzban és írásban rögzíteni.

Tudja a megszerzett ismereteit elmondani, ábrázolni, leírni. Legyen gyakorlata a különböző tárgyak, élőlények, jelenségek minőségi és mennyiségi jellemzőinek elemi szintű összehasonlításában. Legyen képes a természeti és ember alkotta környezetről különféle módon szerzett ismereteit egymással összevetni, különböző szempontok szerint csoportokba rendezni, vizsgálódásainak eredményeit elemezni, értelmezni.

Tudja magyarázni ismereteinek mennyisége és mélysége szerint a természeti jelenségeket és folyamatokat, ismerje fel a környezetben előforduló veszélyhelyzeteket. Legyen képes felhasználni, alkalmazni a mindennapi élet problémáinak megoldásában a tanultakat.

Lássa be, hogy környezetének állapota saját egészségére is hatással van, igényelje az egészséges életkörülményeket. Ismeretei ébresszék rá, hogy felelős a természet védelméért, és ezért becsülje meg környezetének értékeit. Ismerje a biztonságot szolgáló szervezetek munkáját (mentők, tűzoltók, rendőrség, polgári védelem). Tudja, hogyan kell viselkednie veszélyhelyzetben (menekülés, segítségkérés).

Tájékozottság az anyagról

Ismerje meg vizsgálódásai alapján a környezetében előforduló fontosabb élő és élettelen anyagok néhány jellemző tulajdonságát, tudja az anyagokat különböző megadott szempontok szerint csoportosítani. Legyen tájékozott arról, hogy mely élelmiszerek fogyasztása szükséges szervezetünk egészséges fejlődéséhez. Tartózkodjék az élvezeti és kábítószeres kipróbálásától. Tudja, mely anyagok szennyezhetik leggyakrabban a környezetét, mely anyagok, eszközök a háztartás leggyakoribb veszélyforrásai.

Tájékozódás az időben. Az idő és a természeti jelenségek

Ismerje a napszakok és évszakok változását. Szerezzen gyakorlatot az idő mérésében, a mindennapi életünket meghatározó időtartamok becslésében. Tudja, hogy az idő múlásával az élőlények is – magunk is – változnak. Ismerje fel e változások szabályszerűségét, okait.

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek

Tudja a környezetében előforduló tárgyak méretét saját testméreteihez, majd szabványmértékegységekhez viszonyítani, helyzetét, mozgását különböző nézőpontból szemlélni, elképzelni, jellemezni. Tudjon tájékozódni a lakóhelyén és annak környékén, tudjon útbaigazítást adni. Ismerje a környezetében előforduló veszélyhelyzeteket. Tudja, hogyan kell viselkedni különböző veszélyhelyzetekben. Ismerje Magyarországon belül lakóhelye elhelyezkedését. Ismerkedjen meg az őt körülvevő táj jellegzetességeivel, felszínének formáival, az ottani élőlények jellemző tulajdonságaival. Tudja lakóhelye tájképi sajátosságait összehasonlítani más hazai tájakkal.

Tájékozódás a természettudományos megismerésről

Tudatosuljon benne, hogy a természetről szerzett ismereteket megfigyelés, vizsgálódás, kísérletezés, mérés útján szerezzük meg. Legyen tájékozott arról, hogy a természettel kapcsolatos ismereteit felkészültségének megfelelő könyvek, cikkek és a média segítségével is fejlesztheti, de sok téves nézetrel is találkozhat.

Tudjon önállóan a környezetre vonatkozó kérdéseket megfogalmazni. Tudjon beszámolni a saját tapasztalataiból, álló- és mozgóképekről, történetekből, leírásokból, a különböző kommunikációs eszközökből szerzett ismereteiről tanítói segítséggel. Tudjon írásban válaszolni egyszerű szóbeli vagy írásbeli kérdésekre. Tudjon egyszerű jelenségeket vázlatosan ábrázolni.

Ismerje meg a tudósok kiemelkedő eredményeit, kitartó szorgalmát, erőfeszítéseit.

A közlekedésben való biztonságos részvétel

Ismerje meg a biztonságos közlekedés rá vonatkozó szabályait. Tudja, hogyan előzheti meg és hogyan kerülheti el a leggyakoribb baleseti helyzeteket. Legyen tisztában azzal, hogy miként kérhet segítséget veszélyhelyzetben. Alkalmazza a közlekedéssel kapcsolatos helyes magatartási szokásokat és elvárt udvariassági szabályokat. Legyen tisztában lakóhelye veszélyes, kerülendő részeivel.

Emberismeret, önismeret, honismeret

Legyen igénye a személyes higiéniára, a test és a ruházat gondozására. Alkalmazza az egészségmegőrzés alapvető szabályait. Ismerje a korszerű táplálkozás, az egészséges életmód feltételeit.

Ismerje fel a harmonikus kapcsolat kialakításának szükségességét a természeti és társadalmi környezettel. Ismerkedjen szűkebb környezetének kulturális és vallási emlékeivel, hagyományaival. Gyakorolja azokat a tevékenységeket, szokásokat, amelyek az otthona, a lakóhelye, a szülőföldje és a hazája megismeréséhez, megbecsüléséhez, szeretetéhez vezetnek.

1. évfolyam **Évi óraszám: 37**

Témakörök

Tartalmak

A megismerési módszerek alapozása (folyamatosan)

Megfigyelés, összehasonlítás, csoportosítás a tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében.

A tapasztalatok kifejezése élőszóban, rajzban tanítói segítséggel.

Tapasztalatszerzés a környezetről az osztályteremben és az osztálytermen kívül séták és kirándulások során.

A megfigyelték pontos megfogalmazása szóban. Saját korábbi élményeikről néhány mondatos beszámoló szóban. A tanuló közvetlen környezetében élőlények megfigyelése a tanító irányításával. Tapasztalatok rajzos rögzítése, a korábbi személyes élmények beépítése.

A valóságban megfigyelt jellemzők felismerése fényképen és rajzon. Anyagok, tárgyak, képek, szóképek csoportosítása tetszőleges és megadott szempont szerint. Csoportosítási szempont észrevétele. A megismert élőlények, jelenségek felismerése képeskönyvek, diáképek, filmfelvételek segítségével. Feladatértés bizonyítása aláhúzással, összekötéssel, színezéssel.

Az élettelen természet alapismeretei

A nap időtartama, a napszakok váltakozása, jellemzői.

Az időjárás elemeinek megfigyelése: napsugárzás, hőmérséklet, szél, felhőzet, csapadék. A víz megjelenési formái a természetben.

Az évszakok jellemző időjárása.

Az évszakok sorrendje, a hónapok neve és sorrendje.

Az évszakokhoz kapcsolódó ünnepek, helyi szokások.

Egyszerű beszámoló szóban a napi időjárásról, a különböző napszakokban történetekről.

Az időjárás elemeinek és változásának megfigyelése, rajzos rögzítése. Az időjárás megfigyelése során a víz különböző megjelenési formáinak felismerése: eső, hó, zúzmara, dér, jég, hó, köd, pára. A szélsőséges időjárás okozta veszélyhelyzetek és a védekezés lehetőségei.

Napszakok, hónapok, évszakok sorba rendezése időrend alapján. Évszakok jellemző időjárásának és a szélsőséges időjárás okozta veszélyhelyzeteknek (villámcsapás, vihar, hóvihár, áradás stb.) a felismerése képről, filmről.

Az évszakokhoz kapcsolódó ünnepek, szokások megismerése (pl. szüret, Márton-nap, karácsony, regölés, húsvét, madarak és fák napja), részvétel a helyi hagyományos ünneplésben, népszokásban.

Az élő természet alapismeretei

Az élő és az élettelen közötti különbség. A közvetlen környezetben előforduló gyakori növények megfigyelése (mérete, alakja, színe, illata, jellemző részei, élőhelye). Elemi ismeretek a növénygondozásról (magvetés, ültetés, öntözés).

A közvetlen környezetben gyakran előforduló állatok, társállatok megfigyelése (mérete, alakja, színe, szaga, hangja, mozgása, táplálkozása, jellemző tevékenységei, szaporodása).

Állatmesék és a valóság.

A tanuló közvetlen környezetében gyakran, előforduló növények és állatok megfigyelése, érzékszervi tapasztalatszerzés a tanító irányításával. A sokféleség bemutatása.

A valóságban megfigyelt jellemzők felismertetése fényképen és rajzon.

A közvetlen környezetben előforduló gyakori növények, állatok, növényi részek (pl. levelek, termések) közül néhány megfigyelése, lerajzolása, egyszerű csoportosítások hasonló tulajdonságaik alapján. Növények gondozása az osztályban, az iskolakertben (öntözés, tápoldatkészítés, ültetés, magvetés). Tanítói kérdésre egy-egy élőlény jellegzetességeinek felsorolása.

A mese és valóság összevetése dramatikus helyzetjátékokban.

Testünk és életműködésünk

Testünk főbb részei.

Szervezetünk megfigyelhető ritmusai (szívdobogás, lélegzés, alvás és ébrenlét, mozgások). Érzékszerveink szerepe a környezet megismerésében.

Az egészség és a betegség.

Az évszaknak és az időjárásnak megfelelő öltözködés.

A tisztálkodás.

A leggyakoribb balesetek megelőzésének módja. Segítségkérés balesetkor (mentők, tűzoltók, rendőrség).

Tájékozódás a saját testen. Játékos gyakorlatok az irányok, helyzetek megkülönböztetésére. Testük működésének, változásainak megfigyelése különböző hatásokra.

Óvodai szokások folytatása, gyakorlása. A helytelen szokások megbeszélése. Játékok, dramatikus helyzetgyakorlatok a helyes öltözködéssel, a tisztálkodással, a betegséggel, balesettel kapcsolatban.

Tájékozódási alapismeretek

Saját testhez viszonyított irányok (előtte, mögötte, mellette, fölötté, alatta, jobbra, balra).

Az iskola neve. Az iskola legfontosabb helyiségei, azok rendeltetése. Az iskola környékének jellemző közterei.

Játékos gyakorlatok az alatta, fölötté, mellette, közötté, előtté stb., bal, jobb irányok helyes használatára.

Az iskola épületének megismerése. Tájékozódás az iskola épületében. A különböző helyiségek rendeltetésének megbeszélése. Beszámoló az otthontól az iskoláig vezető útvonalról.

Közlekedés

A gyalogosközlekedés legfontosabb veszélyhelyzetei, szabályai (átkelés az útesten, vasúti átjárón; a közlekedési lámpa és a rendőr jelzései).

Az iskola gyalogos megközelítése. Közös gyalogos-közlekedési élmény megélése, megbeszélése. A gyalogos-közlekedés szabályainak gyakorlása dramatikus játék-helyzetekben. Szabálytudat alakítása. Az iskola megközelítése során adódó veszélyhelyzetek megbeszélése.

A lakóhely ismerete

A település (településrész) neve. A tanuló lakóhelyének pontos címe. Az iskola pontos címe.
A környék nevezetes épületei. A lakóhely jellegzetességei.

Az iskola környékének bejárása.

Ismerkedés a lakóhely jellegzetességeivel.

A továbbhaladás feltételei

Első évfolyam végén a kerettanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz szükséges feltételt, az első és második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti.

2. évfolyam

Évi óraszám: 37

Témakörök, tartalmak**Tevékenységek****A megismerési módszerek alapozása (folyamatosan)**

Megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, vizsgálódás a tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében.

Becslések, egyszerű mérések alkalmilag választott és szabványegységekkel (m, dm, cm; kg, dkg; l, dl; óra, perc, nap, hét, hónap, év; °C) tanítói segítséggel.

A tapasztalatok kifejezése előszóban, rajzban, írásban tanítói segítséggel.

A dolgok érzékelhető tulajdonságainak megtapasztalása. Összehasonlítások az érzékek alapján (pl. nagyobb, hangosabb). Megfigyelések rögzítése tanítói irányítással írásban. A tanuló környezetében – a természetben, a háztartásban, a lakóhelyen – található gyakori tárgyakkól (pl. lehullott levelek, száraz termések, kavicsok, üres csigaházak, kelmedarabok, címkék, kupakok stb.) különböző gyűjtemények készítése és rendezésük.

Mérések, mértékegységek használata.

A közvetlen és közvetett tapasztalatszerzés megkülönböztetése.

A tanulói tapasztalatok rögzítése tanítói segítséggel rajzban és írásban. Rövid, szóbeli vagy írásbeli kérdésre írásbeli válasz adása önállóan. Nem tanórán szerzett ismeretekről rövid szóbeli beszámoló adása. Kérdések megfogalmazása az összefüggések keresésekor. Vélemények megfogalmazása helyzet-elemzéskor.

Az élettelen természet alapismeretei

Az érzékszerveink szerepe a környezetünk megismerésében. A környezetben előforduló anyagok érzékelhető tulajdonságainak (színének, alakjának, hőmérsékletének, felületének, keménységének, rugalmasságának, ízének, szagának) megfigyelése. Megmérhető és nem mérhető tulajdonságok.

Az anyagok csoportosítása (fa, kelme, üveg, papír, cserép, fém, ásvány stb.).

Az anyagok tulajdonságai és felhasználásuk, hatásuk közötti kapcsolat.

Élelmiszerek.

A tanuló közvetlen környezetében lévő tárgyak és élelmiszerek érzékelhető tulajdonságainak (alak, szín, felület, alaktartás, összenyomhatóság, illat, íz, hang stb.) megtapasztalása. Az érzékszervi tapasztalatokra épülő felismerő gyakorlatok.

Összehasonlítások, sorba rendezések az érzékek és mérések alapján.

Kapcsolat keresése a tulajdonság és a funkció között. A tapasztalatok lejegyzése, rendezése tanítói segítséggel. Az anyagok azon tulajdonságainak észrevétele, amelyek miatt a környezetet szennyezhetik, veszélyeztethetik.

Az élő természet alapismeretei

A termesztett növények megfigyelése, leírása, vizsgálata. Csoportosításuk felhasználásuk szerint. Növényi táplálékaink. Gyümölcsök, zöldségek szerepe az egészséges táplálkozásban.

A vadon élő és a tenyésztett, kedvtelésből vagy társként tartott állatok élete közötti különbség.

Az állatok viselkedésének megfigyelése, leírása, összehasonlítása.

Tapasztalatszerzés előzetes megfigyelési szempontok alapján a különböző élőhelyek (a település, a kert, az erdő, a mező, a vízpart) élővilágáról.

Tájékozódás az időben. Időmérések végzése, mértékegységeinek használata. Az élőlények változásának megfigyelése az időben (növekedés, fejlődés, pusztulás). Az idő és az életmód kapcsolatának észrevétele (téli álmom, költöző madarak, lombhullatás, több évig élő növények).

Élőlények csoportosítása a jellemző jegyek alapján (pl. növény, állat, fás szárú, lágy szárú, egy évig élő, több évig élő; emlős, madár). A megfigyelt jelenség okainak keresése, annak észrevétele, hogy egy adott ok megléte befolyásolja a jelenség létrejöttét (életfeltételek). Az ismétlődő jelenségek, tevékenységek észrevétele.

Testünk és életműködésünk

Életműködéseink főbb jellemzői (mozgás, táplálkozás, légzés, fejlődés). Legfontosabb szerveink szerepe életünkben.

A helyes fog- és testápolás. A fogorvos és az orvos gyógyító munkája. A környezet szervezetünkre gyakorolt leggyakoribb ártalmas hatásai (pl. napsugárzás, hő, zaj, szennyezett levegő, víz, talaj, erős fény, a képernyő hatása, vérszívó élősködők). Fogytékos, sérült embertársaink.

A 8–9 éves gyermek helyes napirendjének kialakítása. Különböző mérések elvégzése a saját testen. Fogalomalkotás a belső szerveinkről, szerepükről.

Fog- és testápolási technikák gyakorlása. Beszélgetések, dramatikus gyakorlatok a sérülés, betegség, gyógyítás, gyógyulás, a fogyatékos, sérült emberekhez fűződő viszonyok témakörében.

Tájékozódási alapismeretek

Út az otthonról az iskoláig. Az iskola környékének megfigyelése (közterületek, közlekedési eszközök, üzletek, a szabadidő eltöltésének helyei, intézmények, nevezetes és érdekes épületek, helyek, a felszín formái).

Tapasztalatgyűjtés az iskola környékén: Séta, kirándulás a település környékének nevezetes helyeire. Az iskola környékének, nevezetes épületeinek, természeti formáinak megfigyelése, számbavétele, sorba rendezése.

Rajz- és képgyűjtemények készítése.

Közlekedés

A közlekedés illemszabályai. A helyes viselkedés járműveken. Gyermekkel történt balesetek okai, megelőzésük.

Közös élményszerzés különböző közlekedési eszközökön.

Esetelemzések gyermekekkel történt balesetek kapcsán. Veszélyhelyzetek felismerése az iskola megközelítésekor.

Dramatikus játékok a helyes magatartásformák begyakorlására. Tanult szabályok, jó tanácsok szöveghű ismerete.

A lakóhely ismerete

A település és környéke felszínének jellemző formái, vizei.

A település jellemző természeti formáinak megfigyelése (síkság, dombok, hegyek, völgyek, patakok, folyók), elnevezése, felismerése. Természeti értékeinek, szépségének felfedezése. Helytörténeti bemutatóhely, kiállítás megtekintése. Történetek, emlékek, mondák gyűjtése, olvasása. Helyi hagyományok ápolása.

A településhez fűződő hagyományok, mesék, mondák, történetek. A település utcái, házai egykor. A település lakóinak élete régen és most.

A továbbhaladás feltételei

Megfigyeléseiről, tapasztalatairól a tanuló tudjon szóban beszámolni tanítói kérdések alapján. Tapasztalatait rögzítse tanítói segítséggel. Ismerje fel a tanult jelenségeket rajzról, képről. Ismert témakörben csoportosítson megadott szempont szerint. Legyen képes méréseket végezni, használja helyesen a tanult mértékegységeket.

Használja helyesen a napszakok nevét. Sorolja fel az évszakokat és a hónapokat helyes sorrendben. Nevezze meg az évszakok jellemző időjárási jelenségeit. Mutasson be a tanult élőlények közül egyet, sorolja fel jellemző jegyeit. Tájékozódjon jól saját testén. Ismerje és használja pontosan a helyet, helyzetet jelentő (előtte, mögötte, között, alatta, fölött, mellett) kifejezéseket. Nevezze meg otthona és az iskola között lévő legfőbb közlekedési veszélyforrásokat, ismerje azok elkerülésének módját. Ismerje lakóhelye főbb jellegzetességeit. Ismertessen egyet a település hagyományai közül. Tudja útbaigazítani az idegent lakóhelyén.

3. évfolyam

Évi óraszám: 74

Témakörök, tartalmak

A megismerési módszerek alapozása (folyamatosan)

Megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, vizsgálódás, egyszerű kísérletek végzése a tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében, a folyamatok nyomon követése, egyszerű természeti jelenségek felismerése.

Becslések, egyszerű mérések szabványegységekkel (m, dm, cm, mm; t, kg, dkg, g; l, dl, cl, ml, hl; óra, perc, másodperc; °C) tanítói segítséggel.

A tapasztalatok általánosítása.

Ismerkedés a közvetlen tapasztalással nem megszerezhető ismeretek forrásaival (gyermekenciklopédiák, egyszerű képes határozók, térképek, álló- és mozgóképek). A tapasztalatok kifejezése élőszóban, rajzban, írásban tanítói segítséggel.

Az élettelen természet alapismeretei

A környezetben előforduló anyagok mérhető tulajdonságai.

A változások megfigyelése. A hőmérséklet változása.

A halmazállapot-változások a mindennapi életben.

Az időjárási jelenségek és az anyag tulajdonságainak változása. Fagyás, olvadás, párolgás, forrás, lecsapódás megfigyelése. Az olvadás és oldódás megkülönböztetése.

Vizsgálódás mágnesekkel.

Éghető és éghetetlen anyagok. Az égés mint veszélyforrás.

Veszélyre figyelmeztető jelek, jelzések.

Az élő természet alapismeretei

A növények életéhez nélkülözhetetlen környezeti feltételek vizsgálata. A környezet változásainak (pl. fény, talaj, időjárás, szennyező anyagok) hatása a növények életére. A növényi élet évszakos ritmusa.

Az állatok életéhez nélkülözhetetlen környezeti feltételek vizsgálata. A környezet változásainak hatása az állatok életére. Az állatok évszakok szerinti viselkedése.

A növények és állatok kapcsolata, egymásrautaltsága.

Helyes viselkedésünk a természetben.

Testünk és életműködésünk

Testünk mérhető tulajdonságai. Életünk nélkülözhetetlen környezeti feltételeinek vizsgálata. A környezet változásainak hatása életünkre. Egészséges életmód. Helyes napirend. Az egészség és a sport.

A betegség tünetei (rossz közérzet, láz, fájdalom, hasmenés, hányás, vérzés).

A leggyakoribb fertőző betegségek és megelőzésük. A védőoltások fontossága.

Tevékenységek

A tapasztalatok lejegyzése, rendezése tanítói segítséggel. Egyszerű kísérletek megfigyelése és elvégzése. Oksági összefüggések keresése a kísérletek tapasztalatai és a mindennapi tapasztalatok között.

Mérések, méréssorozatok végzése.

Tapasztalatok megjelenítése egyszerű ábrával, rajzzal. Saját korábbi tapasztalatok beépítése. Gyermekenciklopédiák, könyvek használata adott feldolgozási algoritmus segítségével. Tévéműsorok, reklámok és az azokban esetleg előforduló helyes és téves tájékoztatások megfigyelése, elemzése (pl. táplálkozás, gyógymódok).

Megfigyelések, tapasztalatok, mérési eredmények rögzítése írásban önállóan, előzetes megbeszélés után. Mondatok, rövid szövegek igazságtartalmának eldöntése tapasztalatok, megfigyelések alapján. Rövid szóbeli beszámoló a megfigyelésekről, tapasztalatokról. Tapasztaltszerzés a különböző anyagok halmazállapotainak főbb jellemzőiről. A halmazállapot-változás megtapasztalása, feltételeinek előállítása.

Oksági összefüggés keresése a halmazállapot-változás és egyes hétköznapi jelenségek között.

Az anyagok változása, az annak folyamán megfigyelhető tulajdonságok észrevétele (pl. égés, oldódás, forrás).

Teendők tűz (pl. épülettűz, erdőtűz, ruhatűz) esetén. Önmentési gyakorlat.

A növények változásának folyamatos megfigyelése. Egyszerű kísérletek az életfeltételek bizonyítására.

Különböző állatok viselkedésének, életmódjának, az élőhelyükhöz és más élőlényekhez fűződő kapcsolataiknak megfigyelése a valóságban, valamint álló- és mozgóképeken.

Az ember szerepének tisztázása a környezetében élő más élőlények életfeltételeinek alakításában. Tetteink következményeinek kutatása.

Az életjelenségek változásainak megfigyelése, mérése. Saját tapasztalatok megbeszélése, összehasonlítása a társakéival.

A magatartási és illemszabályok, valamint a betegségek, balesetek megelőzése közötti oksági összefüggések keresése (pl. kézmosás, zsebkendőhasználat).

A beteglátogatás, betegápolás szabályai.
A kuruzslás veszélyei.

Dramatikus játék során a helyes egészségzokások gyakorlása.

Tájékozódási alapismeretek

A tárgyak alaprajza. Kicsinyítés rajzolással.

Egyszerű alaprajzok készítése. Útvonalak berajzolása az alaprajzba. Térképszerű képes ábrázolások, térképvázlat készítése az iskola környékéről.

Útvonalrajzok, térvázlatok, térképszerű ábrázolások ismert terpről.

A térképvázlaton útvonalak bejelölése, bejárása. Szimbolikus jelek alkalmazása.

A valóság térképi ábrázolása jelekkel.

A négy fő világtáj. Az iránytű.

Tájékozódás iránytű segítségével.

Közlekedés

A lakóhely jellemző közlekedési eszközei. A helyi és távolsági tömegközlekedés eszközei. Helyes és helytelen utazási szokásaink.

Utazás tömegközlekedési eszközökön. A szabálytudat alakítása. Helyes magatartásformák bemutatása, gyakorlása valós helyzetekben.

A gyerekek mint a balesetek okozói.

A gyermekbalesetek és a veszélyhelyzet okainak keresése. Kapcsolat keresése a viselkedés és a gyermekbalesetek között.

Országismeret

Élet a fővárosban és az ország más vidékein. Hazánk fővárosa Budapest.

Közvetlen vagy közvetett (tv, videó, dia, könyv, könyvtár) tapasztalatszerzés: Duna, Vár, Gellérthegy, Országház, hidak, nagykörút, üzletek, színházak, bábszínház, Állatkert, Margitsziget, közlekedés.

Ismerkedés a főváros nevezetes és a gyerekek szempontjából érdekes épületeivel, létesítményeivel, helyeivel.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló rögzítse írásban tapasztalatait, megfigyeléseit, méréseit az előzetesen megbeszélteknek megfelelő módon. Tapasztalatai alapján döntsön mondatok, rövid szövegek igazságtartalmáról. Olvassa le helyesen a hőmérőt. Használja helyesen a tanult mértékegységeket.

Nevezze meg az anyag halmazállapotait, azok néhány jellemzőjét. Közvetlen környezetéből nevezzen meg példákat a halmazállapot-változásra. Használja helyesen az oldódás, olvadás szavakat. Ismerje a mentők, tűzoltók, rendőrség telefonszámát, értesítésük módját.

Nevezzen meg a környezetéből néhány fontosabb jellemző élőlényfajt. Sorolja fel az élőlények életfeltételeit.

Ismerje, hogyan kerülhetők el a betegségek. Tudja megkülönböztetni az egészséges és a beteg állapotot.

Tájékozódjon az iskola környékéről készített térképvázlaton. Állapítsa meg helyesen iránytű segítségével a fő világtájakat. Nevezze nevén a település jellemző felszíni formáit, felszíni vizeit, nevezetes épületeit, közlekedési eszközeit. Ismertessen egyet a település hagyományai közül. Tudja útbaigazítani az idegent lakóhelyén.

4. évfolyam

Évi óraszám: 74

Témakörök, tartalmak

Tevékenységek

A megismerési módszerek alapozása (folyamatosan)

Megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, vizsgálódás, egyszerű kísérletek végzése, a tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében, a folyamatok nyomon követése, következtetések, egyszerű összefüggések felismerése.

Önálló mérés a gyakori szabványmértékegységek alkalmazásával.

Az ismeretforrások (gyermekenciklopédiák, egyszerű képes határozók, térképek, álló- és mozgóképek) felhasználása a megismeréshez tanítói segítséggel.

A tapasztalatok rögzítése élőszóban, rajzban, írásban tanítói segítséggel.

A tapasztalatok lejegyzése, rendezése, elemzése tanítói segítséggel. Folyamatos megfigyelés.

Méréssor megtervezése, végzése.

Az egyéni ismeretszerzés megalapozása.

Búvárkodás a könyvtárban. Önálló beszámoló a könyvtári tájékozódás eredményéről.

Összefüggő feleletek tanítói kérdésekre. A jelenségek megfigyelésével, okok keresésével következtetések levonása.

Az élettelen természet alapismeretei

Az otthon tisztasága, szennyezőforrásai.

Környezetünk tisztasága, szennyezettsége.

A lakóhely levegőjének, vizeinek tisztasága, szennyezettsége. Szennyezőforrások a környezetben, a szennyezés hatása az élőlényekre, az emberre. A megelőzés, a védekezés lehetőségei.

Különválogató hulladékgyűjtés.

A környezet szennyeződése miatt kialakuló veszélyhelyzetek felismerése, az önvédelem lehetőségének megismerése.

Folyamatos megfigyelések egyszerű vizsgálatok, kísérletek a levegő, a víz a talaj tisztaságáról.

Környezetünkben vett vízminták egyszerű vizsgálata. Egyszerű eljárás a víz tisztítására, szűrésére. A lakóhely levegőtisztaságának megfigyelése. Levegő-, víz-, talajvizsgálat érzékszervekkel és egyszerű vizsgálóeszközökkel (pl. nagyító, szűrőpapír).

A különválogató hulladékgyűjtés jelentőségének felismerése és szükségességének belátása.

A lakóhely környezetében előforduló anyagok összetettségének észrevétele. Kapcsolat keresése az egyes anyagok tulajdonságai és a környezetszennyezés között. Jelenlegi viselkedésünk, szokásaink és azok jövőbeli környezeti hatásai közötti egyszerű összefüggések felismerése.

Az élő természet alapismeretei

A tanuló környezetében megfigyelhető élőhelyek jellemzői. Az erdő, a füves és vizes élőhelyek néhány gyakori, jellegzetes növény- és állatfajának jellemzői (mérete, testfelépítése, jellemző részei, szervei, táplálkozása, szaporodása, változása, illetve viselkedése, alkalmazkodása).

Az ember hatása az élőhelyekre. A természet védelmének fontossága, védett helyi természeti értékek.

Egyszerű összefüggések keresése az élőlény élőhelye, életmódja és testfelépítése között. A helyi környezet és az élőlények környezetalakító hatásának vizsgálata. A lakóhelyen megfigyelhető néhány lágy- és fásszárú növény, valamint néhány emlős, madár, gerinctelen állat tulajdonságainak rendszerezett megismerése, ezek táplálékláncba sorolása.

Annak észrevétele, hogy jelen cselekedeteink befolyásolják a jövőt. Kapcsolat keresése az ember tevékenysége és a természet veszélyeztetettsége között.

Testünk és életműködésünk

Az ember életkori szakaszai.

A különböző korú emberek szervezetének, életműködéseinek, viselkedésének összehasonlítása.

Helyes és helytelen szokásaink. Az egészséget károsító szokások (dohányzás, alkoholfogyasztás, kábítószerhasználat) kialakulása, veszélye, felkészülés az elutasításukra.

A reklámok hatása életmódunkra.

Megfigyelés, mérés a testen. A mérések rögzítése, tanítói segítségével.

Dramatikus játékok az életkorok jellemzőiről, helyes és helytelen szokásainkról. A reklámok elemzése az elérni kívánt hatás és a valóság összevetésével.

Tájékozódási alapismeretek

A domborzat és a vízrajz ábrázolása a térképen. Különböző domborzatú tájak, legnagyobb folyóink, tavaink felismerése Magyarország domborzati és vízrajzi térképén.

A lakóhely a térképen.

Tájaink képekben.

Közvetlen tapasztalatszerzés a lakóhely jellemző felszíni formáiról és felszíni vizeiről. Közvetett tapasztalatszerzés a helyben nem megfigyelhető felszíni formákról és vizekről.

Tájékozódási gyakorlat a lakóhely térképével, egyszerű tájolóval. Elemi szintű tájékozódás Magyarország domborzati térképén. A lakóhely megkeresése Magyarország térképén. Magyarország nagytájainak felismerése jellemző képek, leírások alapján.

Közlekedés

A kerékpáros közlekedés szabályai. A kerékpározás veszélyei.

Utazás megtervezése.

A kerékpáros balesetek elkerülése.

Gyakorlatok a kerékpáros közlekedés szabályainak elsajátítására.

Egyszerű utazás megtervezése menetrend segítségével.

Veszélyhelyzetek elemzése.

Országismeret

Hazánk természeti szépségei, kulturális emlékei, értékei képekben. Településtípusok (város, falu, tanya).

A lakóhely és környékének természeti és kulturális értékeinek megkeresése a térképen, felismerése képről. Jellemző képek gyűjtése, rendezése.

Népcsoportok, kisebbségek hazánkban. Magyarok a határon túl.

Híres magyarok, hírünk a világban. A lakóhely nevezetes szülöttei.

Tájékozódás arról, hogy magyarokon kívül más népek is élnek határainkon belül, és hogy magyarok élnek határainkon kívül is.

Híres emberek fennmaradt emlékeinek felkutatása a lakóhely múltjából.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló keressen a tankönyvön kívül más ismerethordozókból a tananyaghoz kapcsolódó információkat. Tanítói kérdésre néhány mondatos összefüggő felelettel válaszoljon. Mutasson be egy-egy ismert növényt, emlőst, madarat és gerinctelen állatot a lakóhely környezetéből. Nevezze meg az életükhöz szükséges környezeti feltételeket.

Nevezzen meg a környezetéből környezetszennyező forrásokat, ismerje azok egészségkárosító hatásait. Legyen képes méréseket végezni a tanult körben az emberi testen, nevezze meg a tanult élettani jellemzőket. Tudja, hogyan őrizheti meg egészségét, és mi veszélyezteti azt leginkább.

Ismerje a domborzat jelölését a térképen. Találja meg lakóhelyét, nagytájainkat Magyarország domborzati térképén. Ismerje lakóhelyének védett természeti értékeit. Mutassa be a lakóhelyéhez közeli kirándulóhelyek egyikét. Nevezze meg a különbségeket az eltérő településtípusok között. Tudja, hogyan lehet megközelíteni a szomszédos településeket. Nevezzen meg veszélyhelyzeteket járművel való közlekedés, kerékpározás közben. Nevezze meg a lakóhelyén élő népcsoportokat.

ÉNEK-ZENE

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

Az iskolai zenei nevelés fontos szerepet vállal a gyermekek érzelmi, értelmi és jellemnevelésében. A zene örömet ad, lelkesít és megnyugtat. A gazdag érzelmi hatás a beleélés-átélés és a közvetlen cselekvés által színesíti a fantáziát, formálja az ízlést, és fogékonnyá teszi a gyermekeket más emberek, közösségek és kultúrák befogadására.

A zene megszerettetéséhez az egyes zeneművek élményt nyújtó megismerésén és megértésén át vezet az út. Ehhez nélkülözhetetlen a felszabadult alkotó légkör, a játékoság, a zenei élményt gátló feszültségek feloldása, a jó iskolai környezet, valamint a tanulók pozitív viszonya tanítójukhoz, zenetanárukhöz. A sokszínű, igényes és céltudatos zenei élmények alakítják az éneklés, az aktív muzsikálás igényét és a zenehallgatási szokásokat.

Az énekhang minden gyermek veleszületett „hangszere”. Ezért az énekes tevékenységek a zenei foglalkozások alapját képezik.

Az éneklés a zenei élmény elsődleges forrása és az ismeretszerzés tapasztalati alapja. A mozgással, táncsal, játékkal egybekötött csoportos éneklés, a közös muzsikálás az egymásra figyelés és a közösségformálás mással alig pótolható lehetőségét kínálja.

A ritmuskészség fejlődése, amely a ritmusjátékok és az énekléshez kapcsolódó különféle mozgások nyomán gyorsan és látványosan történik, segíti az esztétikus, jól koordinált mozgás, szép testtartás, jó légzés, jó fizikai állóképesség kialakítását, illetve erősödését.

Az éneklési kultúra megalapozása, a szöveg tartalmának megfelelő érzelmek, karakterek zenei kifejezése az előadói készséget gazdagítja.

A néphagyománynak, népszokásoknak, a szűkebb zenei környezet kultúrájának fontos szerepe van a zene megszerettetésében, a zenei anyanyelv megismerésében.

A zenei emlékezet, a belső hallás fejlesztése, a zenei ismeretek elsajátítása megteremti a játékos alkotás, a zenei improvizáció feltételét. A gyermekek csoport előtti éneklése, előadása módot ad az egyéni készségek kibontakoztatására, a helyes önértékelés kialakítására és a kiemelkedő adottságú gyermekek fejlesztésére.

A gyermekhangszerek használata fejleszti a hangszínhallást, és kedvet ébreszthet a rendszeres hangszertanuláshoz.

A zenehallgatás az auditív befogadókészség fejlesztésének eszköze és a gyermeki élményvilág fontos része.

Fejlesztési követelmények

Éneklés

Az énekhangra épülő tanítás első lépése a kifejező „saját hangszer” megformálása, vagyis az éneklési készség fejlesztése és az éneklési kultúra kialakítása. Fejlesztési követelménye a csoport egységes, szép közös éneklése helyes légzéssel, értelmes szövegkiejtéssel, helyes artikulációval, pontos dalkezdéssel és zárással. Énekes játékok, táncos dallamok előadása mozgással, jó ritmusban, a dalok hangulatának megfelelően. Daléneklés könnyű ostinato kísérettel emlékezetből és kottából. Könnyű kétszólamú művek éneklése.

Zenei hallás

A zenei hallás fejlesztése a dallamhallás, a ritmusérzék, a tempó- és dinamikaérzék kialakítására irányul, tanult dalokon. A hangszínhallás fejlesztése tegye képessé a gyerekeket hangszerek és énekkari szólamok felismerésére. A belső hallás megalapozása, a zenei memória fejlesztése, a zenei élmény szóbeli, vizuális és mozgásos megfogalmazása is fejlesztési követelmény.

Zenei olvasás-írás

A zenei olvasás-írás fejlesztésének követelménye ebben az életkori szakaszban a tanult dallami és ritmikai elemek felismerése betűkottáról és kottaképről. Ismert dalok szolmizált olvasása és felismerése kottaképről, kézijelről. A megismert szolmizált hangok éneklése dalokban, motívumokban, írása a tanult dó-helyekkel.

Zeneértés

A zeneértő és -érző képesség fejlesztésének követelménye többször meghallgatott zeneművek felismerése, megnevezése, az emberi hangfajok, hangszerek hangszínének megkülönböztetése, a zenei karakterek különbségének, kifejezőerejének megfigyelése.

1. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységek

Tartalom

Éneklés

Dalos játékok előadása
Éneklés szöveggel emlékeztetből
Ismert dallami fordulatok kézjeles éneklése tanári irányítással
Dalok, mondókák ritmusának hangoztatása
Megfelelő tempóválasztás, tempótartás
Helyes testtartás, levegővétel alkalmazása
Megadott hangmagasság (kezdőhang) felismerése, átvétele

Magyar népi mondókák
Népi gyermekjátékok
Kis hangterjedelmű magyar népdalok
Ünnepkörök dalai (mikulás, lucázás, karácsony, márc. 15., anyák napja)
Művészi értékű komponált gyermekdalok (pl. gyermek és környezete: természeti és emberi környezet témákban)

Zenehallgatás

Dinamikai ellentétpárok (halk-hangos) megkülönböztetése
Alapvető tempókülönbségek (gyors-lassú) összehasonlítása
1-2 perces zenei bemutatás (ismert gyermekdal feldolgozásának) figyelemmel kísérése
Hangszínhallás fejlesztése:
a) Emberi hangfajták hallás utáni megkülönböztetése (gyermek-női- férfi)
b) Hangszerek felismerése hangzás alapján (ritmushangszerek, metallofon, furulya, zongora, hegedű)
Zenei karakterek hallás utáni megfigyelése

Tárgyi, környezeti zajok, zörejek
Énekes anyaghoz kapcsolódó vokális és hangszeres feldolgozások
Tanult magyar népzenei anyag, eredeti felvételen
Karakterdarabok

Improvizáció

Énekes és ritmikus variációs játék elemi ritmusértékek felhasználásával
Énekes párbeszéd – visszhangjáték (névéneklés)
Ritmus és dallammotívum variálása

Dallammodellként:
Tanult mondókák, gyerekversek, énekes játékok
Tanult dallami elemek

Zenei ismeretek

Dalismeret	Lásd: tartalmaknál részletezve, címszavak szerint
Ritmikai	Egyenletes löktetés, motívumhangsúly-ütemszűrés, kettes ütem, elemi ritmusértékek (negyed és szünetjelek, páros nyolcad); a ritmusvisszhang-felelgetős; ütemvonal, záróvonal, ismétlőjel
Dallami	Magas-mély képzet, pentaton dallamelemek, szolmizációs szótagok (szó-mi, lá-szó-mi)
Olvasás-írás	A vonalrendszer ismerete, tanult pentaton dallamelemek, szolmizációs szótagok (kézjel, betűkotta, hangjegy); elhelyezés vonalrendszerben
Tonalitás	Pentaton fordulatok (dó vagy alsó lá alaphanghoz viszonyított értelmezéssel)
Előadási	Hangos-halk, piano-mezzoforte-forte (p-mf-f), tempó (gyors-lassú)
Hangszín	Ritmushangszerek; gyermek-, női, férfihang; metallofon, zongora, hegedű, furulya

A továbbhaladás feltételei

Első évfolyam végén a kerettanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz feltételt, az első és a második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti.

2. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységek	Tartalom
<i>Éneklés</i> Népi gyermekjátékok, népszokások előadása Éneklés ostinatóval Ritmuskánonok megszólaltatása csoportos osztásban Zenei hangsúlyok kifejezése az énekes előadásban Pentaton dallamok éneklése, tanulása kézjelről Dallamváltozatok felismerése hallás után <i>Zenehallgatás</i> Újabb zenei együttesek és felismerése hangzás alapján (gyermekkar; vonós-fűvös zenekar; hegedű, fuvola, fagott) Különböző karakterek, hangmagasságok hallás utáni megfigyelése Egyszerű zenei kérdés-felelet motívumpár hallás utáni felismerése <i>Improvizáció</i> Ritmusostinato szerkesztése és előadása Ritmusfelelgetős Ritmuskíséret rögtönzése (kötött, pl. ostinato, és szabad) Irányított improvizáció a zenei kérdés-felelet formájára <i>Zenei ismeretek</i> Ritmika Dallam Olvasás-írás Tonalitás Forma Hangszín	Újabb népi mondókák Népi gyermekjátékdalok, népszokások Magyar és rokon népek dalai Nemzetiségi és etnikai kisebbségek dalai Ünnepkörök dalai (új esztendő, farsang, húsvét, iskolai ünnepek) Műdalok (az életkornak megfelelően válogatva) Ünnepkörökhöz tartozó, életkorhoz igazodó személyek (vokális-hangszeres) Magyar, tanult kisebbségi és rokon népek népzenei felvételei Gyermekdalok és magyar népzene, feldolgozásokban Cselekményes zenék Dallammodellként: Magyar gyermekdalok Népzenei-műzenei énekes anyag Olvasógyakorlatok Félértékű ritmus és szünetjel; ritmusostinato ritmuskánon; ritmushangszerek Pentaton dallamhangok (lá-szó-mi/ré-dó-lá,) Újonnan belépő pentatondallam-hangok (kézjel, betűkotta, hangjegy); Első alsó pótvonál Pentaton hangkészlet elhelyezése különböző magasságokban az öt vonalon Olvasógyakorlatok Pentaton fordulatok (dó vagy alsó lá hanghoz viszonyított értelmezéssel) Lá- és dó-pentaton, átmenő fá és ti hangkészletű dallamok Zenei kérdés-felelet, motívumpár Gyermekkar; fűvös-vonós zenekar, hegedű, fuvola, fagott

A továbbhaladás feltételei

Éneklés

20 magyar népi mondóka, népi játék, népdal, műdal csoportos éneklése emlékezetből
Gyerekdalokhoz tartozó játékok ismerete
Tanult népszokások ismerete
Kifejező éneklés
Egyszerűsített lüktetéshez alkalmazkodó éneklés, járás
Együttműködés csoportos éneklésben, népi játékban
Dallammotívumok csoportos éneklése szolmizációs kézjelről

Zenehallgatás

Vokális és hangszeres hangszínek felismerése
 Vonós és fúvós hangszerek hangszínének megkülönböztetése egymástól

Improvizáció

Saját név megjelenítése (ritmikai és dallami)

Zenei olvasás-írás, zenei ismeret

A tanult ritmusértékek (negyed, negyed szünet, páros nyolcad, félérték és szünetjele) felismerése és megszólaltatása kottaképről

A vonalrendszer ismerete

Tudjon dalritmust és a már tanult pentaton relációkat olvasni és kottába írni tanári irányítással

3. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységek*Éneklés*

Táncos mozgáselemek összekapcsolása énekes gyermekjátékokkal
 Alkalmazkodó ritmus szerinti népdaléneklés
 Több versszakból álló népdalok előadása emlékezetből
 Népdalkánonok csoportos előadása
 Kétszólamú ritmusgyakorlatok hangoztatása
 Ritmushangszerekkel kísért éneklés
 Az eddig tanult zenei kifejezőeszközök alkalmazása a zenei tartalom közvetítésére

Tartalom

Szerepjátszó gyermekjátékok
 Magyar népdalok, népszokások dalanyagának bővítése
 Európai gyermekdalok
 Nemzetiségi és etnikai kisebbségek újabb dalai
 Újabb műdalok
 Ünnepkörök dalai (regölés, tavaszi népszokások)
 Iskolai ünnepek újabb dalai
 Könnyű kétszólamúság (kánonok)

Zenehallgatás

Hangulatok, előadásmódok (pl. parlando), karakterisztikus elemek megállapítása
 Tartalom és zenei kifejezőeszközök összefüggéseinek megfigyelése a cselekményes zenék hallgatásában
 Hangfajok (női kar, férfikar), kórustípusok hallás utáni megnevezése
 Hangszerek hallás utáni azonosítása (kürt, üstdob)

Eredeti népzenei felvételek (kisebbségi és nemzeti-ségi)
 Cselekményes zenék
 Női kari, férfikari, vegyes kari művek
 Műzenei szemelvények

Improvizáció

Variációk (szaporítás-ritkítás) szerkesztése
 Játékok a dinamikával, tempóval
 Hiányzó ritmus- vagy dallammotívum pótlása
 Azonos dallamhoz különböző befejezés rögtönzése
 Dallamkiegészítés

Dallammodellként:
 Olvasógyakorlatok
 Magyar népzene, műzene, más népek dalai

Zenei olvasás-írás

Az eddig tanult ritmusok leírása és olvasása, felismerése kottaképről
 Utószolmizálás
 Daltanulás kézjelről és betűkottáról
 Új ritmusmotívumok és dallammotívumok leírása tanári irányítással

Olvasógyakorlatok
 Magyar népdalok
 Életkornak megfelelő műdalok

Zenei ismeretek

Ritmika	Egész értékű hang és szünetjele; átkötött hang; önálló nyolcad és szünetjele; szinkópa; a négyes ütem; a kétszólamú ritmusgyakorlat;
Dallam	Felső dó, alsó szó, dallamostinato
Olvasás-írás	Belépő új dallamhangok, ritmusértékek és -képletek (kézjel, betű-, hangjegy)
Előadásmód	Alkalmazkodó ritmus; tempo giusto; parlando, legato-staccato
Népzene	Magyar népdalok sorszerkezete
Hangszín	Kürt, üstdob; női kar, férfikar, vegyeskar

A továbbhaladás feltételei*Éneklés*

További 10 – a „Tananyag” címszó alatt felsorolt – dal közös éneklése emlékeztetől
Tanult tempójelzések és dinamikai jelek alkalmazása tanult dalokban

Zenehallgatás

Az újonnan megismert hangszerek megnevezése hangzás alapján
Kórustípusok hallás utáni felismerése

Improvizáció

Azonos dallamhoz befejezés rögtönzése (motivikus szerkezetű)

Zenei olvasás-írás, zenei ismeret

Ritmusképletek elrendezése, értelmezése ütemmutató szerint
Megismert dallamrelációk felismerése kottaképről

4. évfolyam

Évi óraszám: 56

Belépő tevékenységek**Tartalom***Éneklés*

Fokozatos halkítás-erősítés műzenei példákon, a zenei mondani-
való kifejezésére
Biciniumok csoportos előadása
Szolmizált éneklés kottaképről
Hétfokú dallam éneklése szolmizálva, kézjeltől
Ritmusjátékok, ritmusgyakorlatok az eddig tanult ritmusértékekkel
és -képletekkel, a tanult ütemformákban

Újabb magyar népdalok (eltérő stílusrétegből)
Európai népdalok
Nemzetiségi és etnikai kisebbségek újabb dalai
Egyházi népénekek
Jeles napok, ünnepkörök dalai (betlehemes játékok)
Iskolai ünnepek újabb dalai
Könnyű kétszólamúság (kánonok, biciniumok)
Himnusz

Zenehallgatás

A vegyes kar szólamainak felismerése és megnevezése
Hangszerismeret bővítése (klarinét, cselló)
A zeneművekben megszólaló ismert hangszerek megnevezése
Fokozatos halkítás, erősítés (crescendo-decrescendo) megfigyelése
műzenei példákon

Karművek (tanult énekes anyag vegyes kari feldolgo-
zásai)
Népdalfeldolgozások (giusto karakter), szülőföld dal-
kincse
Hangszeres karakterdarabok
Műzenei szemelvények

Improvizáció

Variációs készségfejlesztés a megismert ritmikai, dallami elemek-
kel
Ritmuskíséret rögtönzése ismert dallamhoz az újonnan tanult rit-
musokkal
Rögtönzés tanult népdalok mintájára (kezdő sorának megtartásá-
val)
Mozdulatrögtönzés a zenehallgatáshoz

Dallammodellként:
Tanult ritmikai, dallami elemek
Olvasógyakorlatok
Magyar népdalok és más dallamok
Zenehallgatási szemelvények

Zenei olvasás-írás, zenei ismeret

A tanult ritmusképletek felismerése, olvasása kottaképről és írása
 Dallamolvasás fá és ti hangokkal
 Hétfokú dallamfordulatok kottaképi elhelyezése

Tanult dalanyag
 Öt- és hétfokú olvasógyakorlatok

Zenei ismeretek

Ritmika

Pontozott félkotta és szünetjele, nagy éles-nyújtott ritmus, 3-as ütem, a váltakozó ütem fogalma

Dallam

Fá-ti hangok, hétfokúság

Olvasás-írás

Belépő új szolmizációs hangok kézjele, betűjele; elhelyezés relációkban a vonalrendszerben; ismert hangkészletekben kottaolvasás tanári irányítással; prima volta-secunda volta

Tonalitás

Pentachord, hexachord

Forma

Népdalformák

Előadásmód

Crescendo-decrescendo

Hangszín

Klarinét, cselló; a vegyes kar szólamai

A továbbhaladás feltételei*Éneklés*

További 10 magyar népdal, műdal közös éneklése emlékezetből
 A Himnusz éneklése pontos szöveggel
 Iskolai ünnepélyek dalainak éneklése

Zenehallgatás

A meghallgatott zenés mesék felidézése
 Zenei karakterdarabok szóbeli jellemzése
 Tanult népdalok felismerése zeneművekben, feldolgozásokban

Improvizáció

Ritmussor szabad és adott szempontok szerinti rögtönzése (maximum nyolc ütem terjedelemben)

Zenei olvasás-írás, zenei ismeret

Tudjon ismert dalokat tanári segítséggel szolmizálni
 A tanult ritmusértékek és ritmusképletek felismerése és megszólaltatása kottaképről, hármassal ütemben is
 Tudjon dalrészleteket olvasni és kottába írni tanítói segítséggel

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA 1–4. évfolyam

Célok és feladatok

Tantárgyunk látni és láttatni tanít. Átfogó szakmai célja, a tanulók látáskultúrájának megalapozása. Feladata vizuális megismerő, befogadó, alkotó képességeik fejlesztése, a kommunikáció köznap, művészi, műszaki és tudományos módjainak, a közlés és kifejezés képi formáinak megismertetése. A tantárgy különösen a látvány mélyebb tartalmának, jelentésének, esztétikai üzenetének megértéséhez járul hozzá. Lehetővé teszi a gyermekek számára a látható, tapintható tárgyi valóságban, a képi világban való eligazodást, és személyes alkotói utak bejárására bátorít. Fejleszti síkbeli, térbeli ábrázoló, kifejező, közlő, alakító, konstruáló képességeiket; a gondolatban és érzelmekben gazdag tevékenységek által a világ érzéki-tapasztalati birtokbavételére nevel, feladata a látás és a kéz intelligenciájának kiművelése. A térszemlélet, a forma-, szín-, dinamikai és szerkezeti érzék, az anyagismeret képességei a tantárgy fejlesztő hatására emelkednek magasabb szintre. A megsokszorozódott vizuális hatások, technikai információk korábban a tantárgy újszerű célja az információk közti szelekció, a tanulók kritikus befogadási képességének megalapozása. Az általános nevelési célokhoz a kreativitás, a problémafelismerő és -megoldó képesség, a képzelet, a képi gondolkodás, az ízlés, a nyitottság, az empátia, az érzelmi élet gazdagításával járul hozzá. A művészeti nevelés értékközvetítő, értékteremtő, egyben személyiségformáló szerepet tölt be, jelentősen hozzájárul a kultúra értékeit becsülő, környezettudatos magatartás formálásához.

Az 1–4. osztályban a vizuális nevelés célja az érzelmekkel kísért önkifejezés elmélyültségének megőrzése mellett az egyre céltudatosabb megismerés ösztönözése. Képi gondolkodásuk fejlesztése, vizuális képzetkincsük bővítése, érdeklődésük ébrentartása érdekében a tantárgy feladata a tanulók ábrázolásbeli formakészletének további gazdagítása, megfigyelőképességük, tér- és időérzékük fejlesztése a látvány és a mozgás ábrázolásával, térbeli rendezéssel; szín-forma és szerkezeti érzékük alakítása rajzolással, festéssel, mintázással, konstruálással. Esztétikai érzékenységük fejlődését a manuális munka, a látványélmények és a bemutatott műalkotások szolgálják. Az alkotó és befogadó tevékenységek szabálytudatuk, akaratuk, önértékelésük megerősítését célozzák, a csoportmunka lehetősége együttműködési készségeiket fejleszti.

A kerettanterv a Nemzeti alaptanterv Vizuális kultúra műveltségi részterületének megfelelően a tantárgyi tartalmakat három nagy témakörbe sorolja. A kifejezés, képzőművészet témakör a gyermekek személyes, kifejező-expresszív tevékenységének és az elvárható műelemzési, művészeti ismereteinek leírását tartalmazza. A vizuális kommunikációhoz a vizuális megismerést szolgáló tevékenységek és a köznap- és informatív-tudományos képi közlésekkel kapcsolatos tananyag tartoznak. A tárgy- és környezetkultúra témaköre a használati tárgyakkal, a tárgyalkotó művészetekkel és az építészettel kapcsolatos alkotó- és elemző tevékenységeket tartalmazza. A vizuális nyelv a témakörök kifejező elemeit és rendező elveit sorolják fel, a technikák fejezete pedig az anyagokra, technikákra, eszközökre, eljárásokra tesz javaslatot.

A tananyag bővülő spirális elrendezésű, a témakörök és a fő tevékenységi formák évenként ismétlődnek, tartalmukban gyarapodnak, műveleti szintjük emelkedik. A tananyag jellegét tekintve mind a négy évfolyamon gyakorlati tevékenység központú. A tanítás során a kerettantervi követelmények leghatékonyabban a több témakör szempontjait magába foglaló komplex feladatokkal teljesíthetők.

Fejlesztési követelmények

Legyen képes a gyermek gondolatait, érzéseit, élményeit vizuális nyelvi eszközökkel, saját kifejezési céljai szerint és a tanuláshoz szükséges formában, a megismert technikák egyre jártasabb használatával megjeleníteni. Értse a műalkotások, képi közlések, tárgyak életben betöltött szerepét. Tudjon a térben tájékozódni, tudja a maga számára értelmezni a tankönyveiben, környezetében található vizuális közlő, eligazító jeleket. Ízlésélményét néhány szempont alapján indokolja. Általános nevelési követelmény a saját és mások munkájának megbecsülése, a kultúra és a környezetvédelem fontosságának megértése, az esztétikai élmények iránti nyitottság, törekvés az értékes és az értéktelen megkülönböztetésére.

A tantárgyi fejlesztés eredményeképpen várható a tanulók egyéni eltéréseket mutató képesség-, készség-, ismeret- és magatartásbeli fejlődése, melynek tényét minden esetben önmaguk év eleji szintjéhez, valamint az életkori jellemzőkhöz viszonyítva ítéltük meg.

Alkotóképességek

A kisiskolások érdeklődésére észlelési érzékenység jellemző: kíváncsi rácsodálkozás a látható világ számukra új, érdekes, szép jelenségeire. Képzelőerjük az eleven, konkrét belső képekben, képzetekben való gondolkodásban, valamint képzetársításaik könnyedségében, tartalmi gazdagságában és a képi-plasztikai kifejezés, síkbeli és térbeli konstruálás bátorságában, eredetiségében nyilvánul meg.

Szívesen alkalmaznak szokatlan, egyéni megoldásokat. Ábrázolási jelrendszerük árnyaltabbá válik, egyéni vonásokat hordoz. Kifejezőképességük, expresszivitásuk szubjektív arány- és színkezelésben, fokozásban, kiemelésekben mutatkozik meg. Kreativitásuk az ötletek könnyed áramlásában, egyéni leleményességben nyilvánul meg, amit a lelkesedéssel végzett konkrét tevékenység motivál. Elképzeléseiket igyekeznek azonnal meg is valósítani, ennek során addig szerzett készségeiket, ismereteiket mozgósítják,

de többségük a tanító segítő közreműködésére is igényt tart. Az alkotás öröme teszi képessé őket munkáik kidolgozására. Képesek alkotásaikat segítséggel értékelni, elemezni, társaik teljesítményeit is figyelemmel követik.

Befogadó-, megismerőképességek

Az alsó tagozatos gyermekekre jellemző a látható világ jelenségeivel, az esztétikai értékekkel kapcsolatos élmények iránti észlelési nyitottság; ösztönös és könnyen mozgósítható kíváncsi rácsodálkozás, képesség élőlények, tárgyak, képek, jelenségek tüzetes szemlélésére, megfigyelésére; látványélmények emlékezeti megőrzésére, könnyed felidőzésére. Vizuális emlékezetük megtartó erejére építve képesek az ábrázolás-alkítás során vizuális esztétikai képzetekkel végzett gondolkodási, képzeleti műveletekre (összehasonlításra, elemzésre, képzeleti átalakításra). A látványban rejlő jelentést, művészi kifejezést, a közlések tartalmát adott szempontok alapján olvassák, elemzik. Képesek látható (tér-, forma-, szín-, változás, mozgás) viszonylatok megítélésére, lényeges összefüggések (külső és belső forma, forma és tartalom, forma és funkció) megértésére, ábrázolásbeli és szóbeli magyarázatára. Minderre erős szubjektivitás, egyéni, felfedező látásmód jellemző. Műalkotások nézegetése, adott szempontok szerint elemzése során mozgósítják formálódó vizuális esztétikai, művészeti képzeleteiket. Élményeik érzelmeikben tükröződnek, törekszenek asszociációkra támaszkodó egyéni ízlésítéletük megfogalmazására.

A tanulást segítő képességek

A vizualitás nélkülözhetetlen a többi érzékszerv tapasztalatainak rendezésében, a tanulásban, a művelődésben, a mindennapi életben. Az információk áttekinthetővé tételéhez, tagolásához, szemléltetéséhez, ábrák megértéséhez és létrehozásához szükséges felkészültség megszerzéséhez tantárgyunk tanulása nyújt kellő alapot. Általa sajátítja el a tanuló a vizuális információk formáit és ismeri meg lelőhelyeit (könyvekben, kiállításokon stb.).

1. évfolyam **Évi óraszám: 56**

A vizuális kultúra tantárgyra jellemző, hogy a fő tevékenységformák a kezdetektől végig jelen vannak, csak műveleti szintjük növekedik. A szintemelkedés a Belépő tevékenységekben követhető, a tevékenységeket, ismereteket a Témakörök, tartalmak, tevékenységek című tantervi egység foglalja magában.

Belépő tevékenységek

Személyes élmények, látvány, történet kifejezése síkban és térben, rajzolással, festéssel, mintázással.
Műalkotások, illusztrációk szemlélése, megbeszélése.
Látványok megfigyelése és értelmezése.
Vizuális jelek felismerése, megértése.
Tárgyak csoportosítása, rendezgetése, formájuk és rendeltetésük megfigyelése.
Tárgykészítés, díszítés, környezetalakító tevékenység.

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

Kifejezés, képzőművészet
<i>Nyelv</i> Formák, vonalak és színek használata, megnevezése. Kiemelés mérettel és színnel. Képi elemek helyének meghatározása és rendezése.
<i>Alkotás</i> Élmények, személyes hangú kifejezése rajzokban, festményekben, szobrokban (pl. emberekhez, állatokhoz, növényekhez kötődő vagy családi, iskolai témák). Szépirodalmi téma (pl. meseélmény) megjelenítése síkban, térben.
<i>Befogadás</i> Rácsodálkozás a természet szép látványaira. Tanulói munkák és műalkotások szemlélése. Közös beszélgetés a szépnak ítélt látványról, az ábrázolt tárgyakról, élőlényekről, színekről, formákról. Szépirodalmi illusztrációkon a cselekmény és a szereplők jellemzőinek összekapcsolása. Megfigyelés, beszélgetés (lehetőleg eredeti) szoborról, festményről.

Vizuális kommunikáció
<i>Nyelv</i> Vonalak és foltok a képeken, ábrákon. A jelek vizuális tulajdonságai.
<i>Alkotás</i> Tárgyak, élőlények témába ágyazott ábrázolása legjellemzőbb vonásaik egyéni megragadásával, mozdulatok egyéni módú megjelenítésével síkon és térben.
<i>Befogadás</i> Látványok megfigyelése, leírása (formák, arányok, színek, felületek). Elemi térvizonyok megfigyelése (lent-fent, jobbra-balra, elől-hátul). Testmozgások, gesztusok legfontosabb jellemzőinek megállapítása. Jelek, ábrák gyűjtése, válogatása, csoportosítása a közlés rendeltetése szerint (pl. közlekedési, postai információs jelek).
Tárgy- és környezetkultúra
<i>Nyelv</i> Forma- és színisméltések, ritmusok. Tárgyak térbeli helyének meghatározása.
<i>Alkotás</i> Egyszerű tárgyak (pl. játékok) készítése elképzelés alapján és mintakövetéssel. Díszítés. A környezet szépítése.
<i>Befogadás, megismerés</i> Tárgyak formája és rendeltetése közötti összefüggés felfedezése, megbeszélése, tudatosítása. Tárgyak csoportosítása rendeltetésük, nagyságuk, színük, formájuk, anyaguk szerint.
Technikák
Ceruza-, filctoll- kréta- és ecsetrajz. Vízfestés (ecsettel, ujjal), vegyes technikák (pl. kréta és festék keverése). Mintázás agyagból, plasztilinből. Tárgykollázs, konstruálás, anyagalakítás, hajtogatás, vágás (pl. papírból, textiltől). Nyomatkészítés (pl. krumplinyomat, frottázs).

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

Lásd a 2. évfolyam tananyagában.

A továbbhaladás feltételei

Első évfolyam végén a kerettanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz szükséges feltételt, az első és második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti.

2. évfolyam

Évi óraszám: 55

Belépő tevékenységek

Egyéni élményfeldolgozás.
A kifejezőeszközök (vonalak, foltok, színek, felületek, ritmusok, síkbeli és térbeli formák) árnyaltabb alkalmazása.
Műalkotások megismerése, alkotók és művek megnevezése.
Ábrázolás közvetlen szemléletre támaszkodó emlékezet alapján.
Képzetépítés, az egyéni formakincs gazdagítása érzéki-tapasztalati úton, a természet és a mesterséges környezet látványainak, emberi gesztusoknak megfigyelése által.
Tárgyformálás, díszítés, a tárgyalakító folyamat, forma és rendeltetés viszonyának tapasztalati megismerése.

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

Kifejezés, képzőművészet
<i>Nyelv</i> Árnyaltabb vizuális minőségek (többféle színárnyalat, vonalvastagság, szabályos és szabálytalan forma). Formák, színek szimmetrikus elrendezése, egyensúly. Egyszerű vonal-, folt-, színritmusok.
<i>Alkotás</i> Személyes és közös élmények képi-plasztikai feldolgozása. Elképzelt jelenet ábrázolása rajzban, festményben, szoborban. Művészeti élmény (pl. bábszínház) megjelenítése síkban, térben.
<i>Befogadás</i> Egymás munkáinak és műalkotásainak megfigyelése, az élmény összetevőinek (pl. anyag, forma, tér, szín, elhelyezés, téma) megbeszélése. A legismertebb festészeti műtípusok (pl. csendélet, portré) megismerése, felismerése. A körplasztika és a dombormű jellemzőinek összevetése (azonosságok, különbségek). Néhány festmény és szobor alkotójának, a mű címének megnevezése.
Vizuális kommunikáció
<i>Nyelv</i> A síkbeli ábrázolás elemei (pontok, vonalak, foltok, színek). A vonalfajták (egyenesek, görbék, vékonyabbak, vastagabbak, határolók és felületkitöltők).
<i>Alkotás</i> Élőlények, tárgyak ábrázolása közvetlen szemlélet és emlékezet alapján. Mimika, grimasz tanulmányozása, utánzása, megjelenítése, felhasználása az élményfeldolgozásban. Változások tudatosan megfigyelt vizuális jellemzőinek megjelenítése (pl. évszak, időjárás). Saját információközlő jelek létrehozása (pl. a tornaszák, az öltözőszekrény megjelölésére).
<i>Befogadás, megismerés</i> Élőlények, tárgyak adott szempontok szerinti vizsgálata (pl. anyag, jellemző forma és szín, változás). Egyszerű, mindennapi magyarázórajzok, jelek értelmezése, megfejtése (pl. tankönyv ábrái). Karakteres emberi gesztusok (testbeszéd, mimika) olvasása.
Tárgy- és környezetkultúra
<i>Nyelv</i> Funkcionális és díszítő formálás. A díszítés mintái, elemei.
<i>Alkotás</i> Tárgyak készítése könnyen alakítható anyagokból (pl. játékhoz, ünnephez, meséhez). Csomagolás készítése mintakövetéssel, csomagolóanyag díszítése egyénileg (pl. ajándékhoz). Környezetalakító tevékenység.
<i>Befogadás</i> Köznapi és ünnepi tárgyak formája, díszítése és rendeltetése közötti összefüggések. Használat és a jelentés. Tárgyak megadott szempontok szerinti csoportosítása, vizsgálata. A tárgyak üzenetének megfejtése.

Technikák

Ceruza-, filctoll-, golyóstoll-, kréta- és ecsetrajz. Vízfestés és vegyes technikák.
 Formálás agyagból, plasztilinból (pl. mintázás, hurkafelrakás, formába nyomás, pecsételés).
 (Origami jellegű) papírhajtogatás. Papírvágás, ragasztás.
 Dúckészítés, nyomtatás, nyomhagyás (pl. papír, termés, levél).
 Egyszerű bábkészítési technikák (pl. síkbáb, ujjbáb, hengerbáb).
 Konstruálás talált tárgyakból (pl. termésekből, dobozokból, textilből, nemezelés gyapjából).

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

1–2. osztályban: Steindl Imre: Országház, Kispaládi parasztház, Thököly vár — Késmárk, Medgyessy Ferenc: Anyaság, Kolozsvári testvérek: Szt. György szobra, Kovács Margit: Szamaras, Sámson dombormű, Szőnyi István: Este, Csontváry Kosztka Tivadar: Mária kútja, Pablo Picasso: Maia arcképe, Ferenczy Noémi: Noé bárkája — gobelinrészlet, Cifraszűr, Bölcső, Csengős népi játék.

A továbbhaladás feltételei

Az első két évfolyam végére a gyermek megérti, hogy a látás és tapintás segíti a dolgok megismerésében. Élményeit szabadon jeleníti meg síkon és térben, bátran használja kedvelt színeit, rajzi formáit. A látványok, műalkotások, iskolai munkák megbeszélésébe bekapcsolódik, tetszésitéletét szóban is meg tudja fogalmazni. Képes a vizuális jelenségek megfigyelésére és a főbb jellemzők megnevezésére. Rajzaiban képes az alapvető térviszonyok (lent, fent, mellette) jelölésére, próbálkozik a mozdulat felismerhető kifejezésével. Megérti közvetlen környezete információs jeleit és tankönyveinek ábráit. El tud készíteni egyszerű tárgyakat, díszeket saját elképzelése vagy minta követése alapján. Felismeri a tárgyak rendeltetésének és formájának legjellemzőbb összefüggését. Tud rajzolni, „színezni”, festeni, agyagból vagy gyurmából mintázni, a papírt, az ollót és a ragasztót célszerűen használja, finomodik mozgáskoordinációja.

Szívesen elmélyed az alkotómunkában. Képes élményeinek, elképzeléseinek árnyalt vizuális megjelenítésére. Törekszik a képelemek egyensúlyosabb elrendezésére, festményeiben többféle színárnyalatot is használ. Felismeri a vizuális minőségeket (színeket, formákat, vonalakat, foltokat). Műalkotások (festmény, szobor) megismert típusait megnevezi (csendélet, portré stb.), a megismert művek közül legalább egyet-egyet felismer, tudja az alkotó nevét is. Képes élőlények, tárgyak szemléltetésére, emlékeztetőre támaszkodó ábrázolására, megfigyelt változás megjelenítésére a legegyszerűbb jellemzőkkel. Értelmezni tudja környezete emberi gesztusait, felfogja a tájékoztató, felhívó jelek üzenetét. Képes tárgyat kitalálni, elkészíteni és megalkotni minta követésével is, díszítésnél ügyesen alkalmaz sorritmusokat, területdíszeket. Tud megadott vizuális jellemzők alapján tárgyakat osztályozni, csoportosítani. Ismeri a köznapi, használati és az ünnepi tárgy fogalmát. Biztonsággal használja a megismert, gyakorolt ábrázolási, konstruálási technikákat.

3. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységek

Forma, szín- és tónusárnyalatok megfigyelése, kompozíció, ritmus tudatosabb megválasztása.
 Események illusztrációja, történetek kifejezése képsorozatokban.
 Műalkotás vizsgálata adott szempont szerint.
 Műfajok (festészet, szobrászat) és műtípusok (pl. tájkép, életkép) ismerete, műélmény megfogalmazása.
 Nézetek alkalmazása a térábrázolásban.
 Tárgyábrázolás megfigyelés alapján.
 Mozgásábrázolás, változás fázisainak rögzítése.
 Ábra és üzenet kapcsolatának vizsgálata.
 Térkép, alaprajz megértése.
 Önálló tárgykészítés adott rendeltetésnek megfelelően.
 Mai és régi tárgyak formájának, funkciójának összevetése.
 A lakóhely egy jelentős emlékének, közgyűjteményének megismerése.
 Könyvtárhasználat.

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

Kifejezés, képzőművészet	
<i>Nyelv</i>	Az ábrázolási szándék, a vizuális nyelvi elemek és az elrendezés viszonya. Vonal-, felt-, forma- és színritmusok. A képzőművész. Komponálás különböző formákban (pl. álló, fekvő téglalapon). Az elbeszélő ábrázolás, a lényeges mozzanat kiemelésének eszközei.
<i>Alkotás</i>	Egyéni és közös élmények feldolgozása festményben, rajzban, plasztikában. Távviszonyokat és mozgást kifejező ábrázolások a téma feldolgozásában. Események, történetek illusztratív jellegű elbeszélő ábrázolása egy képben, közös megjelenítése képsorozatokban (pl. rajzos napló egy kirándulásról). Átélt művészeti (pl. szépirodalmi, film-) események feldolgozása síkon és térben.
<i>Befogadás</i>	Műalkotás olvasása, összehasonlítása szempontok szerint; a műélmény megfogalmazása. Egyes képzőművészeti műfajok (festészet, szobrászat) és műtípusok (pl. tájkép, csatakép, emlékmű, kisplasztika) jellemzőinek elemzése. Néhány tanult műalkotás, valamint szerzőjének és a mű címének ismerete. Könyvtárhasználat, elérhető helytörténeti vagy közgyűjtemény felkeresése.
Vizuális kommunikáció	
<i>Nyelv</i>	A jellemző nézet és a forma jele. A körülhatároló és jelölő vonal. A felt a felület betöltésének eszköze. Forma egyszerűsítése foltra.
<i>Alkotás</i>	Egyszerű természeti vagy mesterséges tárgy ábrázolása látvány szerint, valamint elől- és oldalnézetből. Elképzelt tér ábrázolása felülnézetből (pl. várkastély, sáttortábor), esetleg makettjének közös elkészítése. Konkrét útvonal megrajzolása emlékezetből. Változások, folyamatok, jellegzetes állapotok, helyzetek ábrázolása képsorokkal. Egyszerű összefüggések ábrázolása magyarázó rajzzal.

Befogadás A közvetlen természeti és mesterséges környezet szemlélése, jellegének leírása. Tárgyak vizuális jellemzőinek megállapítása (sík jellegű és tömörszerű forma). Tárgy jellemző nézete, a látvány és ábra megfeleltetése. Egyszerű alaprajzok és térképek olvasása, értelmezése, összevetésük a valós terekkel. Történet sorrendjének értelmezése fázisrajzok alapján (pl. képregény). A fázisrajz és a folyamatábra rendeltetése. Képi információk értelmezése: egyszerűség, érthetőség, a jelek és a jelentés viszonya.
Tárgy- és környezetkultúra
Nyelv A használati tárgyak külső megjelenésében látható jelentés; ennek kifejezőeszközei (alakja, színei, mintái, anyaga). A tervezés és eszköze, a vonal.
Alkotás Funkciónak megfelelő egyszerű tárgy készítése (pl. játékok, bábok, edények, taneszközök). Csomagolás készítése minta után és egyéni elképzelés alapján (papírból, textiltől). Az egyszerű tárgyalakító folyamat végigvitele: ötlet (gondolati terv), elkészítés, kipróbálás. Környezetalakító tevékenység (pl. díszletkészítés).
Befogadás A rendeltetés (tartalom) és a forma összefüggéseinek megfigyelése, elemzése, a jelen és a múlt néhány tárgya és a lakóhely jellegzetes építményei kapcsán. A tárgyalakítás, konstruálás lépései, folyamata. A funkcionális és anyagszerű formaképzés néhány szabálya (pl. használhatóság). Építmények összehasonlítása megadott szempontok (pl. rendeltetés) alapján. Az alaprajz fogalmának megismerése, értelmezése.
Technikák Rajzolás rosttollal, krétával, ceruzával. Viaszkarc. Festés temperával, vízfestékekkel, krétával, vegyes technikával. A mintázás újabb technológiai változatai: építés lapokból szabásminták alapján, díszítés nyomhagyással. Különböző tárgy- és anyagnyomatok, kollázs technikák. Papírtárgyak, papírmunkák (kivágások, papírmetszet, mozaik, montázs). Konstruálás különböző modellező anyagokból (textil, papír, agyag, talált tárgyak, termékek). Ismeretek a megismert műalkotás-technikákról: akvarell, olajfestmény, kő-, agyag-, bronzszobor.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

Hollókői ház, Füstös konyha, Matyó tisztaszoba, Mai lakóház külső és belső képe, Árva vára, Pollack Mihály: Nemzeti Múzeum, Schaár Erzsébet: Kirakat, Constantin Meunier: Teherhordó munkás, Ferenczy Béni: Játzó fiúk, Albrecht Dürer: Nyúl, Önarckép – ezüstvessző rajz, Hónapok – Berry herceg óraskönyvéből. Eugène Delacroix: Villámtól megriadt ló, Paul Cézanne: Csendélet, Ferenczy Károly: Festőnő, Fényes Adolf: Testvérek, Vaszilij Kandinszkij: Festmény három folttal, Bálint Endre: Vándorlegény útrakél, Kentaur alakú aquamanile, Ember alakú butella.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló képes a vizuális nyelvi – a képi és plasztikai – kifejezőeszközök, elemek, ritmusok, a síkbeli és térbeli kompozíció egyre tudatosabb alkalmazására élményfeldolgozó, alkotó munkájában. Aktívan részt vesz a műalkotásokkal való foglalkozásban, és meg tudja fogalmazni műélményét. A bemutatott műalkotások közül legalább három-három festményt, szobrot felismer, s ezeket szerző és cím szerint meg tudja nevezni. Feladataihoz használja a könyvtár művészeti könyveit. Képes látvány alapján a jellegzetes formákat, színeket ábrázolásban megragadni, változást, folyamatot értelmesen rögzíteni. Megérti környezetének, tankönyveinek fontos vizuális jeleit, közlő ábráit; maga is tud magyarázó rajzot készíteni. Elképzel és elkészít adott rendeltetésnek megfelelő egyszerű tárgyat, betartva a konstruálás lépéseit és legfőbb szabályait. Rendelkezik a forma és a rendeltetés viszonyával kapcsolatos alapvető képzetekkel. Ismeri és megnevezi lakóhelyének egy-egy nevezetes épületét, köztéri szobrát, rendelkezik helytörténeti vagy közgyűjteményben szerzett élményekkel.

4. évfolyam

Évi óraszám: 55

Belépő tevékenységek

- Ellentétek megjelenítése, hangsúlyozás kiemeléssel.
- Vizuális nyelvi elemek árnyalt alkalmazása.
- Tudatos komponálás.
- A gondolat, hangulat kifejezéséhez az eszköz megválasztása: a formák, foltok, tömegek elrendezése.
- Műalkotások hatása, témája és technikája közötti összefüggés jellemzőinek felismerése.
- Képzőművészeti műfajok rendszerezése, népművészeti tárgyak megismerése.
- A térábrázolás új eleme a közvetlen megfigyelésen alapuló forma- és színtanulmány, a takarás megfigyelése, a dinamikus mozgásábrázolás.
- Nézetrajzok, útvonalrajzok, térképek készítése.
- Tárgykészítés adott igény alapján.
- Tárgyelemzés, épületelemzés az anyag, a rendeltetés és forma kapcsolatának feltárásával.

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

Kifejezés, képzőművészet	
<i>Nyelv</i>	Összetettebb vizuális minőségek szélesebb skálájának ismerete és használata az alkotásban. Ellentétek, színkontraszt, vonalkontraszt. A színek hangulati hatása. Kiemelés forma- és színminőséggel, mérettel, elhelyezéssel, kontraszttal, vonalvastagsággal. Egyensúly és feszültség, szimmetria és aszimmetria. Komponálási, kifejezési eljárások gondolkodási módszerei.
<i>Alkotás</i>	Adott témához kapcsolódó élmény, hangulat feldolgozása síkon és térben. Élmények, emlékek, gondolatok és történetek feldolgozása közös alkotásokban (pl. illusztrációban, képsorozatban, szoborkompozícióban). Képek, tárgyak jelentésmódosítása formaátírással, átszínezéssel, megszemélyesítéssel.
<i>Befogadás</i>	Képzőművészeti alkotások leírása, a legfontosabb vizuális nyelvi, kompozíciós, tematikai és a mű típusából adódó hatás értelmezése. Egyes képzőművészeti műtípusok jellemzői (pl. vallásos téma, életkép, történelmi kép, illusztráció, lovas szobor, kislasztika). Festmény, grafika és szobor szerzője, címe, műfaja, technikája, műtípusa. A múzeumok szerepe. Az elérhető közgyűjtemény, kiállítás megtekintése, a lakóhely nevezetes szobrainak, épületeinek megismerése. Könyvtári munka.
Vizuális kommunikáció	
<i>Nyelv</i>	A formák (foltok, tömegek) és színek közlési szándéknak megfelelő elrendezési módjai a kiválasztott képmezőformában, illetve a térben. Foltok, tömegek mint a testesség hangsúlyozásának eszközei. A vonal kiemelő szerepe, a „keresgélő,” vázoló vonalak, a körvonal, vonalrendszerek, szerkesztett és szabadkézi vonalak. A sötét-világos, hideg-meleg színkontrasztok figyelemfelhívó jellege.
<i>Alkotás</i>	Modellek rálátásos ábrázolása megfigyelés alapján (színbeli és tónusos megjelenítés). Tapasztalati úton megismert folyamatok jellegzetes állapotainak ábrázolása (pl. egy növény élete). Egyszerű térosztásokat közlő alap- és térképrajzi vázlatok készítése. Jelalkotó forma-, vonal- és színredukciók.

Befogadás Térkifejezési módok: nézőpont jelölése, takarás, feljebb-lejjebb helyezés. A felülnézet. Magyarázó rajzok, folyamatábrák, vizuális közlőjelek funkciója; olvasásuk, üzenetük értelmezése. Sík- és térformák jellemzői. Színismeretek összefoglaló áttekintése. Ábra és látvány kapcsolatának elemzése.
Tárgy- és környezetkultúra
Nyelv A tárgyakat használó (fogyasztó) egyéni stílusa, formajegyei. A rendeltetés, az anyag, a forma, a díszítés és a méret összehangolása, célnak megfelelő megválasztása. Az épület külső kifejezőeszközei (méret, tömeg, tagoltság, anyag, hely).
Alkotás Egyéni igényt kielégítő tárgyak használatnak megfelelő elkészítése. Egyszerű tárgy, épület modellezése (pl. jármű). Környezetalakító tevékenység (pl. kiállításrendezés).
Befogadás Köznapi és ünnepi tárgy és tárgycsalád elemzése a rendeltetés, az anyag, a méret, a forma legegyszerűbb összefüggésének bemutatásával (magyar és más kultúrából származó példák). Az épített környezet és egyes épülettípusok (pl. lakó- és középület) elemzése a rendeltetés és a forma legegyszerűbb összefüggéseinek vizsgálatával (pl. mai épületek, népi építészet emlékei). A helytörténeti gyűjtemények, közgyűjtemények rendeltetése.
Technikák Az előző években már tanult technikák újabb technológiai változatai. Kollázs és montázs. Fonás, madzagszövés, gyöngyfűzés. Textil-, drót és papírplasztikák és tárgykonstrukciók, modellek. Művészeti technikák ismertetése a megismert műtípusok kapcsán (pl. egyedi rajz, sokszorosító grafika, olajfestés, freskó, bronzöntés, kőfaragás, fafaragás, agyagmunkák).

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

Kerített ház — Pityerszer, Botpaládi ház, Faragott, festett, oromzatos ház — Hegyhátszentpéter, Hollókői ház, Füstös konyha, Matyó tisztaszoba, Mai lakóház belső és külső képe, Hősök tere, Vajdahunyad vára, Makovecz Imre: Sárospataki Művelődési Ház, Ligeti Miklós: Anonymus, Ferenczy Béni: Bem érem, Götz János: Szarvas, Cseh László: Táncolók, Michelangelo: Ádám teremtése, Ferenczy Károly: Október, Fényes Adolf: Babfejtők, Koszta József: Tányértörölgető, Wágner Sándor: Dugovics Titusz, Glatz Oszkár: Birkózók, Kapatisztító, Kunsági gyapjúhímzés, Himes tojás, Mézeskalácsbáb, Aratókorsó, Tálak, Miskakancsó, Magyar koronázási jelvények.

A továbbhaladás feltételei

A negyedik osztály befejezéséig megszilárdulnak a gyermek vizuális nyelvi és kompozíciós készségei. Élményeinek kifejezéséhez a megoldást önállóan választja, motívumai egyre változatosabbak; megjelenít jellemző mozdulatokat. Jártas a műalkotások közös elemzésében, önálló véleményt formál, tetszésítéletét indokolja. Ismeri a képzőművészet több műtípusát. Felismer, megnevez művészeti ág, cím és alkotó szerint az elemzett alkotások közül legalább három-három művet. Ismeri a lakóhelyén vagy környékén található múzeumot vagy néprajzi gyűjteményt. A könyvtár művészeti albumait önállóan használni tudja.

Adott modelleket közvetlen megfigyelés alapján értelmesen ábrázol, jellemző formáik, főbb arányaik megragadásával. Vázolni tudja, érti a nézetek összefüggését. Rendelkezik alapvető színismeretekkel, színhasználati jártassággal. Érti a vizuális kommunikáció jelentőségét a tanulásban, tájékoztatásban. Megalkot egyszerű képi közléseket.

Ötletes és egyre önállóbb a különféle rendeltetésű tárgyak készítésében. Érti a tárgyalakító folyamatot a helyzetfelismeréstől az ötlet megszületésén át az elkészítésig, az ésszerű munkamenet betartásáig. Képes az elemzett mindennapi tárgyak, eszközök, formája (anyaga, mérete) és funkciója (jelentése) közötti kapcsolat felismerésére. Rendelkezik ismeretekkel az épületek rendeltetéséről, tud konkrét példákat említeni. Életkornak megfelelő jártassággal, készségszinten alkalmazza a tanult technikákat és ábrázolási módokat. Kialakult készségei vannak az egyszerű, eszköz nélküli és kéziszerszámmal végzett anyagalakításban.

A megismertetésre szánt műalkotások kiválasztási szempontjai

A műfaj tipikus alkotásait a tanító választja ki, pedagógiai céljának és a témának megfelelően. Ezen belül a válogatás további szempontja, hogy lehetőleg az egyetemes és a magyar művészettörténet kiemelkedő műveit és alkotóit mutassák be. A példák között lehetőleg legyen történeti és mai alkotás. Tartalmazza a magas művészet példái mellett a magyar népművészet és a mindennapi környezet tipikus tárgyait és épületeit is. A helyi, regionális értékek bemutatása kiemelt fontosságú feladat. A tananyagban jelzett példák a választáshoz kívánnak segítséget nyújtani.

TECHNIKA ÉS ÉLETVITEL 1–4. évfolyam

Célok és feladatok

A tantárgy célja olyan rendszerszemléletű gondolkodásmód célzatos és következetes kialakítása, amely fokozatosan feltárja a természetben és társadalomban élő ember és az általa létrehozott technikai környezet bonyolult összefonódását és kapcsolatrendszerét.

A Technika és életvitel tantárgy olyan ismereteket ad, képességeket, készségeket és beállítódásokat alakít ki, amelyek segítik a modern technika és gazdaság eredményeinek ésszerű felhasználását, ugyanakkor óvnak ennek torzító hatásaitól.

A technika értelmezése jelentősen változott a történelem során. Hosszú évezredekkel keresztül a gyakorlati tapasztalatokkal felhalmozott ismeretek összességét foglalta magába. A modern technika azonban már korántsem csak kézműves intelligenciát igényel. Korunk egyik legfontosabb kérdése: hogy miképpen tudunk együtt élni azzal a technikai környezettel, amelyet éppen az élet könnyebbé tétele érdekében hoztunk létre.

A tantárgy célja az is, hogy bemutassa a környezeti károsodások és azok megelőzésének módjait, a fenntartható fejlődés összefüggéseit és követelményeit, a problémák rendszerét és lényegét átlátó környezetgazdálkodást. Akármilyen komplex természettudományos oktatási rendszert is képzelünk el, az csak tüneti kezelést mutathat be a technika okozta környezeti károk megszüntetésére. Az okok megelőzésére kell a hangsúlyt helyezni, és erre alkalmas a rendszerszemléletű technikai nevelés.

A Technika és életvitel tantárgy komplexitásában mutatja be a társadalom, az ökoszisztémák és a technikai rendszerek együttlétezését. Az életviteli ismeretek körébe tartoznak pl. a háztartástan, a szűkebb lakóhelyi környezet, a lakás és környéke, a kertgazdálkodás. Az életvitelhez sorolhatók a helyes közlekedés és a közlekedési szabályok ismerete is. A Technika és életvitel tantárgy a technika bonyolult kapcsolatrendszerét elméleti, gyakorlati, manuális, tervezési és modellezési feladatokon keresztül mutatja be.

A tantárgy feladatai az 1–4. évfolyamokon

A természetes és mesterséges környezet anyagainak megismerése, anyagvizsgálati tapasztalatok szerzése érzékszervi tapasztalással. Összefüggések fölismerése az anyagok és a belőlük készült tárgyak között (alapanyag, termék, félkész termék). Az anyagfeldolgozás alaplépéseinek alkalmazása. Tájékozódás az anyagokhoz kötődő mesterségekről és szakmákról.

A ház körüli hagyományos és kézműves technológiák ismerete.

Az emberi alkotással létrehozott terek esztétikai követelményeinek, a szerkezetnek és a formának a kapcsolata. Az épített környezet, a korszerű és a régi építmények (épületek, utak, hidak, felüljárók, alagutak, toronyházak és tornyok) anyagainak és szerkezeteinek megismerése. (Szerkezeti anyagok, műanyagok, üveg.) Az adott lakókörnyezet előnyeinek és hátrányainak fölismerése.

Becslés, mérés, egymás mellé rendezés, méretazonosság megállapítása. Önálló tervezés és kivitelezés az építésben és a tárgyalkításban. Tervek, elképzelések rajzi megjelenítése egyéni elképzelés szerint. Egyszerű makett készítése és elemzése terv alapján. A munkaeszközök rendeltetésszerű, balesetmentes használata.

A szárazföldi, vízi és légi közlekedés történetének ismerete. A városi, országúti, vasúti, vízi és légi közlekedés szerepének átlátása, eszközeik bemutatása. Kerékpározás forgalomtól elzárt területen, megismerkedés a kerékpáros közlekedés szabályaival.

Egyszerű házimunkák elvégzése. Az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenység megszokása. Balesetmentes szabadidőtöltés és játék.

Környezetkímélő és a természetet szerető életmód kialakítása.

Fejlesztési követelmények

Feladatok és tevékenységformák

A szükségletek és lehetőségek fölismerése

A tervezési és technológiai tevékenységek szükségességének, lehetőségeinek felismerése az otthoni, az iskolai, a közösségi, a szabadidős, az üzleti élet, az ipari és mezőgazdasági tevékenységek tanulmányozásával.

Tervezés

Részletes tervek elkészítése, az ehhez szükséges elméleti alapok átgondolása és ezek alapján reális, megfelelő és megvalósítható terv kidolgozása.

A munka megszervezése és kivitelezése

Egyszerű tárgyak, szerkezetek, berendezések létrehozása, tervszerű előkészítés utáni kivitelezése. A szükséges források és folyamatok ismerete és gyakorlott használata.

Értékelés

Saját és mások terveinek, tervezett technológiáinak és technikai rendszereinek megértése, megvitatása, eredményeinek, hatásainak értékelése. Más korokból vagy kultúrákból származó rendszerek működésének összehasonlítása, a közös jellemzők felismerése és esetleges felhasználása a tervezésnél.

Készségek fejlesztése

A technika tantárgy tanítása a cél és feladat megfogalmazásával, a tevékenységi és munkafázisok megtervezésével, valamint a végrehajtás és az eredmény (munkadarab, működés) együttes értékelésével nagymértékben javítja a tanulók beszéd- és kifejező-készségét. A rendszerszemléletű gondolkodás kialakításával a logikai készség gyarapszik. A műszaki ábrázolás és kommunikáció a tanulók képolvasási, logikai és rajzolási készségét, a tervezés a számolási készséget, a tervek megvalósítása, a munkadarab vagy rendszer elkészítése a manuális készséget fejleszti.

Képességek fejlesztése

A szükségletek és lehetőségek fölismerése, a tervezés folyamata, a részletes tervek elkészítése és a munka elvégzése a tanuló koncentráció, problémamegoldó, alkotó, becslési, döntési, elemző, szintetizáló, rendszerező és összpontosító képességének fejlesztése mellett növeli a kreativitást, a kezűgyességet és a pontosságra való igényt, továbbá elősegíti a jó térlátást, a tájékozódást a térben és a síkon.

Az értékelés segít a kritikus önértékelés és mások helyes megítélésének képességét kiformálni, és rászoktat az ellenőrzés igénylésére.

1. évfolyam Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Tartalmak

Anyagok

Ismerkedés az anyagokkal (pl. agyag, homok, fa, termések, levelek, szalma, nád). Az anyagok tulajdonságainak vizsgálata érzékszervekkel.

A természetes és a mesterséges környezet anyagai. A lakás, az iskola, a játszótér tárgyai és anyagai. A természetes anyagok.

Az anyag fölhasználása. Kézművesség

Összefüggések fölismerése érzékszervi tapasztalással az anyagok tulajdonságai és a belőlük készíthető tárgyak között az anyagok alakítása során. Például papír, fonál hajtogatása, tépése, sodrása, nyírása, ragasztása, agyag lapítása, gyúrása, sajtolása, formázása, fémek csiszolása, darabolása. Kézműves szakmák azonosítása (pl. fazekas, kosárfonó, kötélverő, kádár, bogárnár).

A feldolgozott (átalakított) anyagok. Az anyagokhoz kötődő mesterségek és szakmák. Az olló, a vonalzó, a csiszolópapír és a mintázóeszközök rendeltetés-szerű és balesetmentes használata.

Mérés

Becslés, mérés, egymás mellé rendezés, méretazonosság megállapítása, azonos méretre alakítás. Építés, alkotás egyéni elképzelés, minta vagy fénykép, esetleg látszati rajz alapján.

Közlekedési ismeretek

A közlekedésben való részvétel gyakorlása, tudatos figyelése, figyelmes közlekedés. Az utazással kapcsolatos magatartásformák megismerése és gyakorlása. A veszélyhelyzetek elkerülése.

A gyalogosközlekedés szabályai. A biztonságos tömegközlekedés.

Fogalmak*Anyagok, megmunkálásuk és felhasználásuk*

Alak, alakíthatóság, alaprajz, becslés, hosszúság, keménység, képlékenység, körvonal, magasság, mélység, méret, puhaság, simaság, szélesség, szilárdság, távolság, természetes és mesterséges anyagok, terv, törekenység.

Közlekedési ismeretek

Gyalogsközlekedés, jel, jelzés, jelzőlámpa, közlekedés, közlekedési szabályok, tömegközlekedés.

A továbbhaladás feltételei

Az első évfolyam végén a kerettanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz szükséges feltételeket, az első és a második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti.

2. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák**Tartalmak***Ember és környezete*

Az évszakok és az időjárási elemek (pl. napsütés, derült idő, eső, havazás, szél) megismerése és tulajdonságaik jellemzése. A lakóhely szűkebb földrajzi környezetének bemutatása. A környezet káros hatásainak felismerése és védekezés-módjainak felsorolása (pl. öltözködés, kunyhóépítés, házépítés). A természetes és az ember alkotta környezet megkülönböztetése, jellemzőik elmondása.

Védekezés a környezet kellemetlen hatásai ellen. A természetes és mesterséges környezet. A lakóhely és a lakótér. Az ember természetátalakító munkája.

Anyagok, megmunkálásuk és felhasználásuk

Anyagok hasítása, csavarása, nyújtása, összenyomása. A papírkészítés műveletsorának elmesélése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technológiával természetes és mesterséges anyagokból (pl. háncsból, vesszőből, faágakból, kukoricaszárból). A takarékos anyagfelhasználás szabályainak betartása.

Az anyagok vizsgálata, anyagtulajdonságok. Az anyagok feldolgozása. Célszerű és takarékos anyagfelhasználás. A papírkészítés folyamata. A nyersanyag, az alapanyag és a termék fogalma. A helyes szerszámhasználat.

Tervezés, építés

Egyszerű tárgy (pompon, rongybaba, papírkorona) tervezése és készítése, egyéni elképzelések megvalósítása. Makett építése látszati rajz alapján, építőelemekből, pl. házépítés.

A makett. Az elrendezés, az esztétikum és az egyensúly szerepe.

Mérés

A becslés és a méretmegadás gyakorlása. Körvonalrajzok készítése.

A mérés szerepe a technikában. Látszati rajz, vázlatrajz, méretrajzjelek. A kicsinyítés és nagyítás fogalma.

Közlekedési ismeretek

A veszélyhelyzetek felismerése és elkerülésük módjainak megismerése. A közlekedési eszközök használati szabályainak tudása és azok betartása. Biztonságos közlekedés tömegközlekedési eszközökkel.

A biztonságos közlekedés. A forgalomirányítás szerepe a közlekedés biztonságában. A forgalomirányítás jelzései. Jelzőtáblák, jelzőlámpák, gyalogátkelőhelyek. Vasúti átjáró, sorompó, fénysorompó. Az utazásról. Viteldíj. A mozgólépcső használata. A biztonsági sáv szerepe a balesetek elkerülésében.

Háztartástan, életvitel

Az otthon és az iskola eltérő feladatainak összevetése a jó közérzet szempontjából.

Az osztályterem díszítése.

A ház körüli (otthoni) teendőkben való részvétel, a házi-munkákban való szerepvállalás elmesélése. Kézi varrás.

A közelben levő szolgáltató egységek felkeresése és megismerése (pl. posta, fodrászat, bevásárlóhelyek).

A házi munkák fajtái. A takarékoskodás fontossága.

A ruházkodás. A ruhák anyagai és azok származása. A

gyapjú földolgozása. A textil megmunkálása.

Szolgáltatások.

Fogalmak*Ember és környezete*

Lakóhely, lakótér, mesterséges környezet, természetes környezet.

Anyagok, megmunkálásuk és felhasználásuk

Alapanyag, anyagátalakítás, anyagtakarékoság, anyagvizsgálat, nyersanyag, termék.

Tervezés, építés

Alak, alaprajz, körvonalrajz, látszati rajz, méret, vázlatrajz.

Közlekedési ismeretek

Átjáró, biztonsági sáv, fénysorompó, forgalomirányítás, jelzőlámpa, jelzőtábla, közlekedési eszköz, mozgólépcső, sorompó.

Háztartástan, életvitel

Háztartás, ruházkodás, szolgáltatás, takarékoság.

A továbbhaladás feltételei

Az ember természetátalakító munkájának megismerése (lakóhely és lakótér). Az anyagok tanult tulajdonságainak ismerete. Az elvégzendő munkákhoz szükséges eszközök és szerszámok biztos, balesetmentes használata. Látszati rajz, vázlatrajz készítése. A rajzelemek helyes alkalmazása. Egyszerű tervezés és építés. A háztartás és a hozzá kapcsolódó szokások megismerése és elmesélése.

3. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák**Tartalmak***Ember és környezete*

A környezet tárgyainak anyagai, és eredetének megismerése.

Élővilág és tárgyi környezet. A biológiai élőhelyek hasznosítható anyagai. A hasznosítható élettelen anyagok.

Anyagok, megmunkálásuk és felhasználása

Anyagok összeválogatása használati tárgyak készítéséhez a szerkezet, tulajdonság, funkció összefüggéseire alapozva, pl. bábparaván-készítés papírok, szövetek és fák fölhasználásával. Az előkészítő és átalakító műveletek elvégzése.

Tárgykészítés, saját ötlet megvalósítása a funkció, forma, esztétikum együttes figyelembevételével.

A nyírás, a szövés, a fonás, a faragás gyakorlása konkrét feladatokban.

A szükséges szerszámok és eszközök balesetmentes használata.

Az anyagok vizsgálata. Az anyag látható szerkezete. Formálhatóság és terhelhetőség.

Az anyagok átalakítása.

A szerkezet, a tulajdonság és a funkció összefüggése.

A mai és régi használati tárgyaink funkciója.

Tervezés és építés

Egyszerű épületmakettek irányított készítése megadott alaprajz szerint.

A lakás szerkezete.

Az emberi alkotással létrehozott belső terek esztétikája.

Műszaki ábrázolás

Méreteket leolvasása rajzokról. A rajz és a tárgy megfeleltetése.

A méretmegadás elemei. Méretvonal, méretszám.

Mérés

A mérési eredmények följegyzése.

Mérés centiméter-pontossággal, mérési eredmények. Alaprajz.

Közlekedési ismeretek

A közlekedési eszközök használatának szabályai, ismerete és gyakorlása. Biztonságos közlekedés tömegközlekedési eszközökkel.

A közlekedés kialakulása, a kerék szerepének fontossága. Utazás a városban. Utazás vasúton. Közlekedésbiztonság.

Háztartástan, életvitel

A háztartást megkönnyítő eszközök megismerése és használatuk gyakorlása. Az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenység.

Háztartási eszközök és biztonságos használatuk. Lakóhelyi szolgáltatások.

A balesetveszélyek fölismerése és megelőzése a háztartásban.

Helyes idő-, anyag- és pénzbeosztás.

A telefon használata.

Fogalmak**Ember és környezete**

Élőhely, élővilág, tárgyi környezet.

Anyagok, megmunkálásuk és felhasználása

Átalakító műveletek, előkészítő műveletek, formálhatóság, ipar, látható szerkezet, népművészet, terhelhetőség.

Tervezés, építés

Belső tér, méreetszám, méretvonal, település.

Közlekedési ismeretek

Közlekedés, közlekedésbiztonság, közlekedési eszközök.

Háztartástan, életvitel

Háztartási eszközök, napirend, takarékoskodás, testápolás.

A továbbhaladás feltételei

Az élő és tárgyi környezetünk kapcsolatának megismerése.

Az anyag, a szerkezet, a forma, a funkció és az esztétikum összefüggéseinek megtapasztalása a tárgykészítés folyamán. Szakszerű és biztonságos szerszámhasználat. Egyszerű makett irányított tervezése és elkészítése. Egyszerű sematikus ábra olvasása és értelmezése (alaprajz-méretezés). Mérés centiméter-pontossággal.

4. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák**Tartalmak****Az ember és környezete**

A városi és falusi élet összehasonlítása és vélemény megfogalmazása.

A nagyvárosi élet előnyeinek és hátrányainak megbeszélése.

Épített környezet, korszerű építmények: épületek, utak, alagutak, hidak, felüljárók, toronyházak, tornyok. A nagyvárosi élet.

Anyagok, megmunkálásuk és felhasználásuk

Technológiai lépések helyes alkalmazása, önálló tervezés és kivitelezés, pl. papírdoboz, ékszerek tervezése és készítése különböző anyagok felhasználásával.

Az alapanyagok célszerű kiválasztása és a legkevesebb hulladékra törekvés a munkafolyamatokban.

A festés, szövés, papírméretés technológiai lépéseinek megismerése és helyes alkalmazása.

Az anyagok vizsgálata. A szerkezeti anyagok és szerepük. Az üveg. A műanyagok.

Az anyagok átalakítása (feldolgozása).

Az alapanyag, a résztermék, a félkész termék, a termék, a hulladék és a melléktermék fogalma.

Cserélhetőség, szabvány.

Hagyományos technológiák a ház körül és a kézművességben.

Tervezés, építés

A feladat elképzelése, megoldási tervek készítése. A forma, a funkció és a méret közötti összefüggések megállapítása és fölhasználása a tervezés során. A műveleti sor önálló megalkotása és végrehajtása.

A cél megfogalmazása. A rendeltetés, a célszerűség, a szerkezet, a tulajdonságok és a forma összhangja.

Mérés, műszaki ábrázolás

A mérés és a rajzeszközök használatának gyakorlása. A tárgy jellemzése alaprajz és nézetrajz alapján.

Alaprajz és nézet. Nézeti ábrázolás, nézetrajz.

Épített környezet

Egyszerű makettek készítése és a kész munka összehasonlítása a tervekkel, pl. szobamodell készítése, híd, felüljáró, torony modellezése.

Az emberi alkotással létrehozott terek esztétikai követelményei. A szerkezet és a forma kapcsolata. Az elrendezés szabályai. Működőképesség és esztétikum. A szín, a forma és a harmónia hatása a közérzetre.

Közlekedési ismeretek

Közlekedés tömegközlekedési eszközökkel. A kerékpáros közlekedés gyakorlása, táblák, lámpák, útburkolati jelek megismerése.

A modern közlekedés eszközei. Szárazföldi, vízi és légi közlekedés. Helyi és távolsági közlekedés.

Háztartástan, életvitel

Egyszerű háztartási munkák elvégzése. Az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenység, a legszükségesebb szolgáltatások használata, pl. telefonos tudakozó, mentők, tűzoltók, rendőrség hívása.

Balesetmentes szabadidőtöltés és játék. Az időjárásnak megfelelő öltözködés. A lakásból elérhető legfontosabb szolgáltatások.

Fogalmak*Ember és környezete*

Épített környezet, nagyvárosi élet.

Anyagok, megmunkálásuk és fölhasználásuk

Cserélhetőség, hulladék, melléktermék, műanyag, résztermék, szabvány, szerkezeti anyagok, technológia, termék.

Tervezés, építés

Cél, célszerűség, esztétikum, feladat, makett, műveleti sor, rendeltetés, stabilitás, termék, terv.

Közlekedési ismeretek

Helyi közlekedés, irányítási rendszer, légi közlekedés, szárazföldi közlekedés, távolsági közlekedés, vízi közlekedés.

Háztartástan, életvitel

Egészségügyi szolgáltatás, háztartási munka.

A továbbhaladás feltételei

A nagyvárosi környezet építményeinek megismerése.

Az anyagfeldolgozás általános jellemzőinek bemutatása. A hulladék és a melléktermék fogalmak pontos használata.

Az anyagok takarékos és célszerű felhasználása. Önálló tervezés és kivitelezés az építésben és a tárgyalakításban. A tervek és elképzelések rajzi megjelenítése. Egyszerű makett készítése és elemzése a terv alapján. A közúti kerékpáros közlekedés szabályainak betartása.

Időjáráshoz, évszakhoz, napszakhoz, alkalomhoz kapcsolódó életviteli szokások.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

Az iskolai testnevelés és sport az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint a természet egészségfejlesztő tényezőinek integrált hatásaként hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak. Ennek feltétele, hogy ismerjék motorikus képességeik szintjét, a motorikus képességek fejlesztésének és/vagy fenntartásának módját, legyen személyes és társas élményük a mozgásos játék, a versengés öröme. A testnevelés és a sport hozzájárul ahhoz, hogy a diákok megbecsüljék társaik teljesítményét, motorikusan képzetek, mozgásuk kulturált, felismerik a testnevelés és a sport egészségügyi és prevenciós értékeit. Cél, hogy a rendszeres fizikai aktivitás váljon magatartásuk részévé.

Az alsó tagozatos testnevelés a testkultúra elemeiből nyert értékekből olyan testi műveltséggel (ismeretekkel, jártasságokkal, készségekkel, képességekkel) ruhazza fel a kisiskolásokat, amely későbbi cselekvési biztonságukat, rendszeres fizikai aktivitásukat megalapozza. Ez teszi alkalmassá őket arra, hogy a későbbiekben képesek legyenek sportági feladatok és mozgásrendszerek eredményes elsajátítására, motorikus képességeik hatékony fejlesztésére. Sajátos módszereivel, elsősorban mozgásos játékokkal és versengésekkel segíti a zökkenőmentes átmenetet a kötetlenebb óvodai élet és az önálló munkát követelő iskolai élet között, kötődést jelentő élményeket nyújt mozgásvágyuk fenntartásához.

Az egészséggel kapcsolatos feladatok: a testi fejlődés, érés támogatása; a higiéniai szokások kialakítása, erősítése; az ellenálló képesség, edzettség fejlesztése; az ortopédiai elváltozások megelőzése, ellensúlyozása; megfelelő felkészítés keringési és légzőrendszeri megbetegedések megelőzésére, a károsodások csökkentésére; a prevenció lényegének és relaxációs eljárásoknak a megismerése, megértése.

A mozgáskultúra fejlesztése: az alapvető (generikus) mozgáskészségek megfelelő szintű kialakítása, fejlesztése; az úszás elsajátítása; a kondicionális és a koordinációs képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése; sokoldalú mozgástapasztalat és jól alkalmazható mozgáskészségkészlet megszerzése; a feladatmegoldáshoz, a képességfejlesztéshez és a játékhoz, sporttevékenységhez, azok károsodás nélküli végzéséhez kapcsolódó ismeretek (szabályok, történeti vonatkozások, mechanikai-biomechanikai törvényszerűségek, feladatmegoldó sémák, egészségügyi megfontolások) megszerzése; mozgáskom-munikáció.

Tanulási, játék- és sportolási élmények nyújtása: elsajátítás, teljesítmény, kollektív siker, a tevékenység öröme.

Értékes személyiségvonások fejlesztése: a félelem leküzdése, a szabályok betartása, összpontosítás, céltartás, a nehézségek leküzdése, kudarc tűrése, a természet szeretete, környezetkímélő magatartás.

Fejlesztési követelmények

Az egészséges testi fejlődés segítése

A tanulók életkorának megfelelően fejlődjen keringési, légzési és mozgatórendszerük. Rendszeresen végezzenek mozgástevékenységet.

Aktív és egyre tudatosabb testmozgással előzzék meg a tartási rendellenességek kialakulását, kerüljék a gerincoszlopot károsító helyzeteket és mozgásokat. Alakuljon ki a testtartásért felelős izmok izomegyensúlyának és a medence középpállásának automatizálása.

A foglalkoztatás hatására szilárduljon egészségük, váljanak ellenállóvá a megbetegedésekkel szemben.

A mozgáskultúra fejlesztése

Tudjanak gyorsan, illetve kitartóan futni, igyekezzenek iramukat a távhoz és a terephez igazítani, futás közben akadályokat leküzdni. Sajátítsanak el ugrás-, dobás- (hajítás-, lökés-, vetés-) technikákat, ezzel is gazdagítva alapvető (generikus) készségkészletüket.

Sajátítsanak el egyszerű, torna jellegű támasz- és függéshelyzeteket, legyenek képesek egyszerű hely- és helyzetváltoztatásokra támaszban és függésben.

Jellemezze tevékenységüket kreativitás a legváltozatosabb feladathelyzetekben. Elemi szintű játékkészség birtokában szívesen vegyenek részt egyszerűsített sportjátékokban.

Váljanak vízbiztossá, sajátítsanak el egy úszásnemet.

Sajátítsanak el viselkedési mintákat a fenyegetettség elkerülésére.

Fejlődő tendencia jellemezze kondicionális és koordinációs képességszintjüket, mozgásos cselekvési biztonságukat.

Életkoruknak megfelelően fejlett izomzattal legyenek képesek uralni testtömegüket a különböző feladatmegoldások során.

Legyenek képesek összerendezett mozgásokra.

Ismerjék a játékok elemi szabályait. Értsék a feladatmegoldások elemi logikáját.

A mozgásigény fenntartásának követelményei

Élményként éljék meg az új feladatmegoldások elsajátítását, a játékot, versengést, sportolást.

Alapozódjon meg az egészséges életmód és a rendszeres fizikai aktivitás iránti igényük.

1–2. évfolyam**Évi óraszám: 92****Belépő tevékenységformák**

Alakzatok gyors felvétele és változtatása.
 Az öltöző és a gyakorlóhely rendjének kialakítása.
 Játékos és határozott formájú szabad-, társas- és kéziszergyakorlatok végrehajtása.
 Gyors indulás különféle testhelyzetből.
 Az ütközések elkerülése a fogójátékokban és a futásfeladatokban, térnyerés a fogóval szemben.
 Tartós futás 4–8 percig pihenő nélkül, illetve kisebb séták beiktatásával.
 Futómozgást tartalmazó feladatok (játékok) végzése.
 Szökdelések és ugrások megfelelő ritmusban.
 Távolba és célba dobás egy és két kézzel.
 Egyszerű támasz-, függő- és egyensúlygyakorlatok biztonságos végrehajtása.
 Labdás feladatok.
 Néhány egyszerű, az évszagnak megfelelő és a szabadban végezhető játék.
 Barátkozás a vízzel, vízbiztonság szerzése.
 8–10 m távolság átúszása lábletétel nélkül.

Témakörök	Tartalmak
Rendgyakorlatok	„Egyenes”, feszes állás. Laza (pihenő) állás. Testfordulatok helyben. Sorakozás vonalban (fal, bordásfal, padsor előtt). Köralakítás kézfogással. Szétszórt alakzat felvétele. Vonulások ütemtartással helyben és tovahaladással (tapssal, dobantással). Játékok (mozdulatlanság, szobor, baglyocska, mindenki a zászlajához).
Előkészítés és prevenció	A legszokványosabb testhelyzeteket, kartartásokat és alapformákat tartalmazó szabad-, társas- és kéziszergyakorlatok (labdával, babzsákkal, ugrókötéllel, szalaggal stb.). Ritmikus feladatok énekre, zenére. Tartásjavító és a gerincdeformításokat megelőző (korrigáló) gyakorlatok. Az előkészítést és a motorikus képességek alapozását jól szolgáló gyakorlatok.
Járások, futások, szökdelések és ugrások, valamint dobások	<i>Járások és futások:</i> Járások és futások kötetlenül és alakzatban (egyes oszlop), meghatározott útvonalon is (oda-vissza, körben, hullámvonalban stb.) rövid és nyújtott lépésekkel. Játékok (tolvajlépés, futóversenyek, fogójátékok, vonatozás, tűz, víz, repülő, mágnes fogó, sorversenyek stb.). <i>Szökdelések, ugrások:</i> Szökdelések egy, váltott, páros lábon meghatározott távolságig. Szökdelések kötéláthajtással. Távolugrás helyből és nekifutással, elugrósávból. Játékok (szökdelő fogó, kecskésés, szökdelő oszlop stb.). <i>Dobások:</i> Hajítási kísérletek papírgombóccal, csomózott végű szalaggal (üstökös).
Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok	Helyváltoztatás állatmozgást utánozva (kutyafutás, pókjárás, santa róka stb.). Helyváltoztatás vízszintes és rézsútos padon, hason- és hanyattfekvésben, kéz-láb támaszban, rákjárással, pókjárással. Gurulóátfordulás előre guggolótámaszból, terpeszállásból zsugor- és terpeszülésbe. Gurulóátfordulás hátra enyhén lejtős felületen. Tarkónállás. Zsugor fejenállás. „Vándormászás” függőállásból bordásfalon. Felugrások kéztámasszal különböző szerekre (pad, zsámoly, egyrészes szekrény) és leugrások. Egyensúlyozó járás vonalon és padon, pad merevítő gerendáján előre, hátra és oldalra. Játékok (gépkocsik kéz- és lábtámaszban; sor- és váltóversenyek állatutánozó járással).

Labdás gyakorlatok	Labdás ügyességfejlesztés: álló labda megfogása, felemelése, visszahelyezése. Labdagörgetés egy, két kézzel helyben a lábak körül és továbbhaladással. Gurítás társához oda-vissza terpeszülésben. Feldobott labda elfogása. Eldobott labda elfogása utánfutással egy pattanás után és földreérés előtt. Labdavezetés kézzel helyben (állásban, ülésben, guggolásban) és továbbhaladással kötetlenül. Labdavezetési kísérletek lábbal. Játékok (szabadulás a lufitól-labdától, adogatóversenyek, labdacica gurítással, dobással, vadászok stb.).
Küzdőfeladatok, -játékok	Karemelés, illetve -leszorítás társ ellenállásával szemben. (Ne engedd, hogy társad mélytartásból oldalsó középtartásba emelje a kezét és viszont.) Húzások, tolások párokban. (Húzd-told el a párod!)
Szabadidős sporttevékenységek	Leülések, felállások párokban kézfogással és hátukat összetámasztva. Játékok (ki a legény a csárdában, vörös pecsenye, kézvívás fekvőtámaszban, ne vedd el a lábadat, kakasviadal).
Úszás	Séták, kerékpározás, szánkózás, hócsata és hóemberépítés. Ügyességet fejlesztő közlekedési eszközök (kerékpározás, görkorcsolyázás, gördeszkázás, hotrollingolás, korcsolyázás).
	Sorakozás és vonulás derékig érő vízben. Szabadgyakorlatok a vízben. Siklási kísérletek. Sikláshoz kapcsolt lábtempó a választott úszásnemben. Siklás és kartempó. Kar- és lábmunka összehangolása. Játékok (fogójátékok a vízben, hajóvontatás, gyöngyhalász, halacska stb.). (Amennyiben semmiképpen nem oldható meg az úszás, az erre szánt órakeret a többi témakörben oszlik meg arányosan.)

A továbbhaladás feltételei

Alakzatok felvétele és változtatása az utasításnak megfelelően. A gimnasztikai feladatok teljesítése utánzással. Az alapvető mozgáskészségek (járás, futás, ugrás, dobás, küszás, mászás stb.) elfogadható végrehajtása. Félelem nélküli részvétel a vízben végzett feladatok során.

3. évfolyam

Évi óraszám: 92

Belépő tevékenységformák

A rendgyakorlatoknál az egyöntetű végrehajtás fokozatos kialakítása, az utasítások késlekedés nélküli végrehajtása.
Az alapvető gimnasztikai alapformák pontos végrehajtása.
Rajtolás jelre.
Gyorsfutás 20–30 méteren versenyszerűen.
Tartós futás 8–10 percen keresztül.
Ugrások változatos formában, megfelelő szabályozottsággal végrehajtva.
A hajító mozdulat lehetőleg nyújtott karhelyzetből indítva.
Dobóterpeszből (a hajítókarral ellentétes láb van elől) célba dobás a dobásbiztonságot növelve.
Futó-, ugró- és dobóügyesség fejlesztése változatos feltételek között.
A torna (jellegű) gyakorlatok kis segítséggel biztonságosan és szép testtartással történő végrehajtása.
Együttműködés a társakkal a labdás játékokban.
Sportszerű test-test elleni küzdelem.
Néhány egyszerű, az évszaknak megfelelő és a szabadban végezhető játék.
Megadott távolság átúszása.

Témakörök	Tartalmak
Rendgyakorlatok	Az eddig tanultak gyakorlása. Kétsoros vonal, kettős oszlop alakítása. Megindulás, megállás két ütemben. Fejlődések, szakadozások járás közben. Vonulások lépéstartással. Nyitódás, zárkózás tér- és távköz felvétele. Játékok (vezető parancsára, tanító bácsi azt mondja).
Előkészítés és prevenció	<i>Gimnasztika:</i> önállóan, társutánzással, valamint szaknyelvi utasításra végzett szabadgyakorlatok, valamint szabadgyakorlati alapformájú társas-, kéziszer- és szergyakorlatok (pad, bordásfal, zsámoly). Előkészítő, képességfejlesztést szolgáló testnevelési játékok (fogójátékok, versengések kettős körben, kakasviadal stb.).
Járások, futások, szökdelések és ugrások, valamint dobások	<i>Járások:</i> mint előbb, valamint hátrafelé, ütem- és lépéshossz-szabályozással, oldalirányban keresztlépéssel, magas térdemeléssel. Játék (vak fogó tapssal, énekléssel). <i>Futások:</i> Tartós futások. Álló- és guggolórajt. Futóversenyek. Játékok (fogójátékok, üsd a harmadikat, balatoni halászhajók, fekete, fehér stb.). <i>Szökdelések, ugrások:</i> Mint az előző évfolyamokon, valamint: kötéláthajrási kísérletek 3 fős csapatokban (ketten hajtják a kötelet); szökdelések egy-, váltott és páros lábon taps ritmusát követve. Játékok (kakasviadal, kengurufogó stb.). <i>Dobások:</i> Hajítások: dobások távolba és célba különböző méretű labdával, döngető, fogyasztó, „bombázás”.
Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok	Az 1–2. évfolyamon felsoroltak, valamint mellő és hátsó fekvőtámaszban „körző”. Gurulóátfordulás előre és hátra guggolótámaszból és terpeszállásból. Sorozat gurulóátfordulás előre. Fejenállás és kézenállási kísérletek. Mászási kísérletek kötélén. Vízszintes függeszkedés bordásfalon. Egyensúlyozó járás és fordulatok gerendán, pad merevítő gerendáján. Játékok (kígyóvedlés, talicskázás, akadályverseny stb.).
Labdás gyakorlatok	Labdás ügyességfejlesztés, mint az előző évfolyamokon, valamint: labdavezetés jobb, bal kézzel helyben és továbbhaladással, egy lábon, szökdeléssel, szlalomútvonalon, labdavezetés lábbal meghatározott útvonalon, valamint kis területen, az ütközések elkerülésével. Egykezes átadás és átvétel párokban. Rúgási kísérletek belsővel falra és felfordított padra. Játékok (fogyasztó körben, váltóversenyek labdavezetéssel, kétudvaros fogyasztó stb.).
Küzdőfeladatok, -játékok	Önellenállásos feladat-végrehajtások (karemelés-, leengedés-, csigafutás-, lökésimitációk). Mögékerülési és kiemelési kísérletek párokban. Játékok (kakasviadal, kézvivás fekvőtámaszban, lábvivás támadóállásban, botbirkózás).

Szabadidős sporttevékenységek	Gyalogos, kerékpáros túrák. Hócsata, korcsolyázás, szánkózás.
Úszás	Az eddig gyakorolt úszásnem megfelelő elsajátítása. Vízbeugrás. Játékok (alagútbújás, Búvár Kund, dugattyú).

A továbbhaladás feltételei

Vezényszavak ismerete, a rendgyakorlatok végrehajtása. Az alapvető gimnasztikai alapformák követése. Elfogadható mozgásminta reprodukálása a rajtolás, futás, ugrás és dobás végrehajtása során. Megfelelő kísérletek a kúszás, mászás, támasz és függés feladatainak teljesítésére. Örömmel vegyen részt a testnevelési játékokban. A test-test elleni küzdelem elfogadása. Biztonságos viselkedés mellmagas vízben.

4. évfolyam

Évi óraszám: 92

Belépő tevékenységformák

Az órászervezés szempontjából szükséges foglalkozási formák fegyvermezett és az életkornak megfelelő alakiséggel történő végrehajtása, a testnevelési órán megkívánt szokásrend betartása.

A tanult gimnasztikai gyakorlatokból összeállított mozgások pontos és folyamatos végzése, a ritmus és a mozgás összhangjának megteremtése, mászás rúdon vagy kötélén.

Vágtafutás, illetve tartós futás 10–12 percre.

Helyből és a neki-futásból történő ugrások hangsúlyozott elrugaszkodással, harmonikusan.

A feladatnak legjobban megfelelő dobásmód megválasztása, a hajító mozdulat elfogadható végrehajtása.

Célba dobás elvárható biztonsággal.

Jó futó-, ugró- és dobókészség kialakítása.

Testtömegük megtartása támaszban és függésben.

Egyensúlyozás, térben tájékozódás.

A tornagyakorlatok koordinált végrehajtása.

Játék sikerélményt biztosító szinten.

A labda kézzel, illetve lábbal vezetése, továbbítása, birtokbavétele, gól vagy pont elérése.

A labdához és a társakhoz igazodás, a megoldási lehetőségek felismerése, a társakkal együttműködés, a játék- és a magatartási szabályok betartása.

A siker és a kudarc sportszerű elviselése a küzdőfeladatokban és -játékokban.

Néhány egyszerű, a feltételeknek és az évszaknak megfelelő, a szabadban végezhető játék ismerete és játszása.

Biztonságos mozgás a vízben, alapfokú úszástudás és egy meghatározott távolság átúszása.

Témakörök

Tartalmak

Szervezési feladatok	Sorakozás kétsoros vonalban, kettős oszlopban. Vigyázz- és pihenjállás. Vonulások, fejlődések, szakadozások egyes, kettős, hármas, négyes oszlopba és oszlopból. Játékok, mint eddig.
Előkészítés és prevenció	<i>Gimnasztika:</i> Határozott formájú szabadgyakorlatok és szabadgyakorlati alapformájú társas-, kéziszer- és szergyakorlatok. Tartásjavító, a gerincoszlop izomegyensúlyának és a medence középpállásának automatizálását biztosító, a lábfej deformitását ellensúlyozó gyakorlatok. Játékos előkészítő és a motorikus képességeket fejlesztő gyakorlatok és játékok.
Járások, futások, szökdelések és ugrások, valamint dobások	Járások, mint az 1–3. évfolyamon. Járás behunytt szemmel előre, hátra és oldalra. Tengerészjárás (oldalirányban kitámasztással). Játék (gyaloglőverseny, váltó).

	<i>Futások:</i> tartós futások, futás feladatokkal, Futóversenyek. Játékok (füle-farka, nyúl a bokorban, kotló és kánya, versengések kettős körben stb.). <i>Szökdelések, ugrások:</i> Szökdelőiskolák. Sorozatugrások egy és páros lábon. Távolugrás, magasugrás nekifutással. Helyből magasugrás. Leugrás függésből. <i>Dobások:</i> Hajítási kísérletek kidobóállásból befordulással és nekilépésből. Fogyasztó, döngető. Ki a legügyesebb a körben? Vadászlabda.
Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok	Az 1–3. évfolyamon felsoroltak. Bakugrás társon át. Guggolótámaszból vetődés előre mellső fekvőtámaszba és vissza. Bordásfalnál hátsó guggolótámaszból járás a lábakkal, kézenállás felé és vissza. Kézenállásba fellendülés bordásfalnál társ segítségével. „Hosszú bukfenc”. Mellső mérlegállás. Függőleges repülés számolyon, 2-3 részes szekrényen. Lengések bordásfalon oldalra mellső és hátsó függésben. Kötélmászás. Gyűrűn (alacsony) ugrással átfordulás hátsó függőállásba és vissza, hintázás futással. Játékok (üldözőfogó bordásfalon függőállásban, vadszamár, kötél tánc földön fekvő kötélen).
Labdás gyakorlatok	Labdavezetés mindkét kézzel kis területen, társhoz igazodva (tükörkép). Kétkezes mellső átadás és átvétel párokban (helyben és továbbhaladással). Labda passzolgatási kísérletek párokban, helyben. Kapuradobási, rúgási kísérletek (kis kapura kapus nélkül és nagyobb kapura kapussal). Kosárradobási kísérletek állóhelyből. Labdaütögetési kísérletek kézzel. Játékok (labdavezető versenyek, bombázás, partizán labda, zsinórlabda).
Küzdőfeladatok, -játékok	Mint az 1–3. évfolyamon. Szabadulás csuklón fogásból. „Legyező” (szemben álló kézfogó társsal dőlés hátra karnyújtásig és vissza). Grundbirkózás. Kötélhúzás.
Szabadidős sporttevékenységek	Számháború (a lehetőségek függvényében). Járőrversenyek (tájékozódási feladatokkal).
Úszás	Az elsajátított úszásnem mellett egy további úszásnem kar- és lábtempójának elsajátítása. Játékok a vízben (víz alatti fogó, fejelőcsata).

A továbbhaladás feltételei

Az óraszervezés szempontjából fontos rendgyakorlatok fegyelmezett végrehajtása. Részvétel a közös gimnasztikában. Mászás kötélen 2-3 fogással. A futás, az ugrás és a dobás feladatok elfogadható végrehajtása. A támasz-, függő- és egyensúlygyakorlatok teljesítése. Részvétel a testnevelési és sportjátékokban. Biztató kísérletek a tanult úszásnemben.

II.

KERETTANTERV AZ ALAPFOKÚ NEVELÉS-OKTATÁS MÁSODIK SZAKASZÁRA (5–8. évfolyam)

Célok és feladatok

Az alapprofokú nevelés-oktatás másodík szakasza szervesen folytatja az első szakasz nevelő-oktató munkáját, a készségek és képességek fejlesztését.

Ez a szakasz egységes rendszert alkot, de – igazodva a gyermeki gondolkodás fejlődéséhez, az életkori sajátosságokhoz – két, pedagógiailag elkülöníthető periódusra tagolódik. Figyelembe veszi, hogy a 10–12 éves tanulók gondolkodása erősen kötődik az érzékelés útján szerzett tapasztalatokhoz. Az 5–6. évfolyamokon ezért az integratív-képi gondolkodásra alapozó fejlesztés folyik, a serdülőkor kezdetétől viszont előtérbe kerül az elvont fogalmi és az elemző gondolkodás.

Az iskola ebben a szakaszban a különböző érdeklődésű, eltérő értelmi, érzelmi, testi fejlettségű, képességű, motivációjú, szocializáltságú, kultúrájú gyerekeket együtt neveli. Érdeklődésüknek, képességüknek és tehetségüknek megfelelően felkészíti őket a további tanulásra, és előkészíti őket a társadalomba való majdani beilleszkedésre.

Fejleszti a tanulóknban azokat a képességeket, készségeket, amelyek a környezettel való harmonikus, konstruktív kapcsolathoz szükségesek. A tanulási tevékenységek közben és a tanulói közösségben való élet során fejleszt a tanulók önismertét, együttműködési készségét, akaratát, segítőkészségét, szolidaritásérzését, empátiáját. Gyakorlati módon igazolja a megbízhatóság, becsületesség, szavahihetőség értékét.

E szakasz szocializációs folyamatában az iskola tudatosítja a közösség demokratikus működésének értékét és néhány általánosan jellemző szabályát. Tisztázza az egyéni és közérdek, a többség és kisebbség fogalmát és ezek fontosságát a közösséghez, illetve egymáshoz való viszonyulásban. Megalapozza a felkészülést a jogok és kötelességek törvényes gyakorlására. A demokratikus normarendszert kiterjeszti a természeti és az épített környezet iránti felelősségre, a mindennapi magatartásra is.

Az iskolának ebben a szakaszban is kiemelkedő feladata a nemzeti, a nemzetiségi és az etnikai hagyományok tudatosítása, és ápolásukra való nevelés. Nevelési-oktatási tevékenységével az iskola fejleszt a tanulóknban a nemzeti azonosságtudatot, képviseli az egymás mellett élő különböző kultúrák iránti igényt. Erősíti az Európához tartozás tudatát, és egyetemes értelemben is készíti más népek hagyományainak, kultúrájának, szokásainak, életmódjának megismerésére, megbecsülésére. Ugyanakkor figyelmet fordít az emberiség közös problémáinak bemutatására.

A fejlesztés kiemelt területei

A test és a lélek harmonikus fejlesztése: a mozgásigény kielégítésével, a mozgáskultúra, a mozgáskoordináció, a ritmusérzés és a hallás fejlesztésével; a koncentráció és a relaxáció képességének alapozásával, az egészséges életmódban a tudatosság szerepének bemutatásával; az érzelmi intelligencia mélyítésével, gazdagításával; az önismeret alakításával, az önértékelés képességének fejlesztésével, az együttműködés értékének tudatosításával a családban, a társas kapcsolatokban, a barátságban, a csoportban.

A szocializáció folyamatainak elősegítése: az érzelem, az értelem és a cselekvés összefüggésének tudatosításával; az erkölcsi meggyőződés és az erkölcsi cselekvés kíváncsatos összhangjának felismertetésével; a nemzedékek közötti és a kortársi kapcsolatok megerősítésével; az állampolgári ismeretek gyakorlati értelmezésével, a mindennapi életvitellel összefüggő praktikus tudás nyújtásával.

Az alapprofokú továbbépítése: a differenciálódó tantárgyi rendszerben a mentális képességek céltudatos fejlesztésével; az önálló tanulás és az önművelés alapozásával, gyakoroltatásával. Az iskolai tanulás folyamatában a gyakorlatközpontúság, az életvitelhez szükséges, alkalmazható tudás gyarapítása, a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése érvényesül. A tanulók megszerzett tudásukat valóságos feladatok, problémák megoldásában, konfliktusok kezelésében is alkalmazzák, döntésképeségüket szervezett gyakorlatokban és spontán élethelyzetekben is érvényesítik. A tanulási tevékenységben növekvő szerepet kap a közvetett kommunikáció – írásbeliség, vizuális kommunikáció, számítógépes érintkezés –, és megjelenik a nem anyanyelven folyó kapcsolatteremtés. A „tanulás tanulása”, az önálló tájékozódás, az informatika alkalmazása és az idegen nyelvek tanulása iránti igény fejlesztése is hozzájárul az alapprofokú továbbépítéséhez.

A tanulási stratégiák megválasztásában kitüntetett szempont: az életkori jellemzők figyelembevétele; az ismeretek tapasztalati megalapozása és az ismeretszerzés deduktív útjának bemutatása; a kreativitás fejlesztése; az írásbeliség és a szóbeliség egyensúlyára való törekvés; a tanulók egészséges terhelése, érési folyamatuk követése, személyre szóló, fejlesztő értékelésük. E szakaszban növekszik az együttműködésre építő (kooperatív-interaktív) tanulási technikák és tanulósszerve-

zési módok szerepe. Növekszik a tanulók aktív részvételét igénylő ismeretszerzési módok aránya (megfigyelés, kísérlet, új információs és kommunikációs technikákat alkalmazó anyaggyűjtés, modellezés, szerepjáték stb.). Az iskola épít a tanulók kíváncsiságára és a rendszerezett ismeretek iránti igényükre. Ezért heurisztikus tanulási helyzeteket és rendszerező ismeretszerzési élményeket egyaránt kínál. Az így szervezett tanulási folyamat juttatja közel őket a megismerés, a tudás öröméhez és erősíti meg önbizalmukat. A tanulási folyamatban értik meg a tanulók a követelmények lényegét és ismerik meg önmaguk teljesítményének értékét.

Tantárgyi rendszer és óraszámok

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	5.	6.	7.	8.
Magyar nyelv és irodalom	148	148	148	148
Történelem és állampolgári ismeretek	74	74	74	74
Idegen nyelv	111	111	111	111
Matematika	148	111	111	111
Informatika			37	37
Természetismeret	74	74		
Fizika			74	55
Biológia			55	55
Kémia			55	56
Földünk és környezetünk			56	55
Ének-zene	37	37	37	37
Rajz és vizuális kultúra	55	55	37	37
Technika és életvitel	37	37	37	37
Testnevelés és sport	93	92	74	74
Osztályfőnöki	37	37	37	37
Tantervi modulok				
Tánc és dráma	18	18		
Hon- és népismeret	18	18		
Informatika		18		
Ember- és társadalomismeret, etika			37	
Mozgókép- és médiaismeret				37
Egészségtan		18		18
Kötött óraszám összesen	850	848	980	980
Szabadon tervezhető	74	74	37	37
Kötelező óraszám	924	922	1017	1017

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés megérteni, beszélni, írni, gondolkodni tanít, ezzel valamennyi tárgy tanulását segíti. Alapvető célja és feladata a jövőendő tanulmányokhoz szükséges és a felnőtt életben használandó olvasni és írni tudás (szövegértés, szövegalkotás) gondozása és továbbfejlesztése. A diákok az iskoláztatás e négy évében igen nagy lépést tesznek/tehetnek a szociális érzésben, önmagukra eszmélésben, kortársaik megismerésében, környezetük összefüggéseinek megértésében. E szakasz alapozza meg viszonyukat a nemzeti kultúrához, melyen keresztül átélhetik a magyar nyelv és a magyar kultúra elválaszthatatlanságát.

A tanítás beszélgetések és olvasmányok révén tartalmakkal tölti föl az érzelmi kapcsolatok iránti igényüket, átélhetik a szolidaritás, az együttműködés érzését és élményét is. A nyelv- és irodalomtanítás tehát bátorító, önbizalmat növelő, ezzel is az önismeretet elősegítő nevelés; a játékosság, az alkotóképesztés fejlesztő támogatása, az életkorra jellemző érdeklődés, kíváncsiság kielégítése és irányítása az olvasás, az önművelés felé – mind ezt szolgálja. Sok lehetőséget nyújtanak tantárgyaink a kritikus gondolkodás fejlesztésére: a problémamegoldó és a fogalmi gondolkodásra, a térben és időben való tájékozódásra, az ellentétek, a párhuzamok, az ok-okozati viszonyok feltárására.

A magyar nyelv és irodalom tanítása az 5–8. évfolyamban egységes kerettantervi anyagra – a belépő tevékenységformákban és a témakörökben – egymásra épül. De a két szakasz több vonatkozásban el is tér egymástól.

Az 5–6. évfolyam folytatja és továbbfejlesztja a korábbi iskolafokon kialakult szóbeli és írásbeli képességeket: a beszédértést, a szóbeli önkifejezést, a szóbeli és az írásos szövegműfajok megértését, az írást, a sokirányú kreativitást. Az 5–6. évfolyam irodalmi és nem irodalmi szövegek feldolgozásával bevezeti a gyermeket az anyanyelv életének, a magyar nyelv használatának megértését elősegítő rendszerbe olyan módon is, hogy megismerteti a magyar irodalom néhány összetettebb emberi kapcsolatok megjelenítő, nagyobb lélegzetű klasszikus művét. Ezáltal építi tovább a gyermek társas nyelvhasználati, fogalmi gondolkodásbeli, érzelmi, ízlésbeli, erkölcsi műveltségét.

A 7–8. évfolyam már a következő iskolafokozat tanulmányaira készít elő. A művelődés szokásai és alapszerkezete ebben az életszakaszban alakulnak ki. Mind nyelvi, mind az irodalmi nevelés feladata a diákok érzelmi, szociális és intellektuális érzésének támogatása: a nyelvhasználati, a grammatikai, a jelentéstani témák és az irodalmi olvasmányok módot adnak erre. A fölkészítésnek elő kell segítenie mind az irodalmi kifejezésformák sajátosságainak befogadását, az irodalmi műveltséghez tartozó tudás elsajátítását, mind a saját régió, a lakóhely kulturális értékeinek megbecsülését, az esztétikai jellemzők fölfedezését a mindennapokban, a tárgyi és az emberi környezetben.

Fejlesztési követelmények

A kulturált nyelvi magatartásra való fölkészítés a magyar nyelvi és irodalmi nevelés alapkövetelménye. A kulturált nyelvi magatartás föltételezi a szituációhoz, a címzetthez, a témához való rugalmas alkalmazkodást, a figyelmet a másik ember beszédének gondolati, értelmi tartalmára, az együttműködés képességét a partnerekkel. Fokozatosan bővülő követelmény a szóhasználat a mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolása. A kommunikációs nevelés célja, hogy a tanulóknál kialakuljon a különféle beszédműfajok felfogásának és alkalmazásának, a konfliktusok fölismerésének és megítélésének képessége, az életkorban elvárható kritikus magatartás a manipulációs szándékokkal szemben. Hozzá tartozik ehhez a kommunikáció lényegének és tényezőinek megértése, az író, a mű és az olvasó viszonyának mint sajátos kommunikációnak felfogása. A fejlesztés része az életkornak megfelelő tájékozottság a médiumok szerepéről az egyén és a társadalom életében, valamint a leggyakoribb tömegkommunikációs műfajok kifejezőmódjának ismerete.

A szövegértés fejlesztése az iskolai képzés szintjeinek megfelelően az eredményes tanulás és önképzés föltétele. A kellő mélységű szövegértés az alapja az életkornak megfelelő tempójú, minél teljesebb megértést biztosító olvasás. A szövegértéssel szorosan összefügg a nyelvi eszközök és a jelentés kapcsolatának megfigyelése, felfogása, a különféle tartalmú és rendeltetésű, a mindennapi életben és az iskolai tanulmányokban előforduló élőszóbeli és írott szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek fokozódó önállóságú értelmezése. Ehhez elengedhetetlen az aktív és passzív szókincs folyamatos gazdagodása, az alapvető helyesírási szabályok készségszintű alkalmazása.

A szövegalkotás képességének folyamatos fejlesztése kiemelkedően fontos feladat. Ez magában foglalja a köznyelvi normához alkalmazkodó szabatos kifejezőmód kialakításán kívül a képzelet, az önkifejezés, az egyéni stílus bátorítását. Az elsajátítandó műfajok köre a hétköznapi történetmondástól az olvasónaplóig, az érvelő fogalmazásig, a szóbeli feleletől a kiselőadásig terjed. Mindez többféle képesség együttes meglétét kívánja meg: élőszóban a helyes hangképzést, beszédlejtést, a szöveg- és mondatfonetikai eszközök biztonságos használatát, írásban pedig a tanulási igényeknek megfelelő íráskészséget, rendezett, olvasható írást.

A tanulási képesség fejlesztése, az ismeretfeldolgozási technikák megtanítása valamennyi tantárgy együttes feladata, de jelentős szerepet kell vállalnia ebben a magyar nyelv és irodalom tanításának is. Például olyan szövegfeldolgozó eljárások megismertetésével, mint a lényegkiemlés, tömörítés, szövegkiegészítés, jártasság a verbális és vizuális információ együttes kezelésében. A szellemi munka technikájának elsajátításához szorosan kapcsolódik a könyvtári munka megismertetése, tapasztalatszerzés a segédkönyvek, szak- és ismeretterjesztő irodalom használatában, ismeretek az anyaggyűjtés és -rendezés módszeréről, a forrásfeldolgozás és az idézés etikai és formai követelményeiről. A könyvtári gyakorlatnak ki kell terjednie a modern technológián alapuló információhordozókra is. A tanulási képesség fejlesztésének fontos állomása a mindennapi élethez, irodalmi vagy egyéb tanulmányokhoz kapcsolódó témák önálló feldolgozása, illetve az ezek módszerébe való fokozatos bevezetés is.

A magyar nyelv életének és rendszerének ismerete és ennek révén a tudatos nyelvszemlélet fokozatos kialakítása kiemelkedő feladata az anyanyelvi nevelésnek. Ebben a képzési szakaszban meghatározó a leíró nyelvtani ismeretek megszilárdítása, kezdetben a fölismerés és megnevezés, majd a fogalmi meghatározás szintjén, valamint a nyelv rendszerére vonatkozó tudás önálló, biztonságos alkalmazásának fejlesztése mind az írásbeli, mind a szóbeli megnyilatkozásokban. A jól elsajátított leíró nyelvtani ismeretek adják a nyelvhelyességi kérdésekben való tudatos döntésnek és a helyesírási biztonságnak az alapját. Az irodalmi művek feldolgozásában feladat annak megglátatása, hogy a mű jelentése, hatása, szépsége és a nyelvi kifejezőmód szoros kapcsolatban áll egymással. A grammatikai, jelentéstani ismeretek nemcsak az egyéni nyelvhasználat igényesebbé tételét, az irodalmi művek jobb megértését szolgálják, hanem segítik az idegen nyelvek tanulását is. Az eredményes nyelvi ismeretnyújtásnak együtt kell járnia a nyelvszemlélet gazdagodásával: a magyar nyelv sajátosságainak, szépségének fölismerésével, értékeinek megőrzésére vállalt felelősséggel.

Az irodalomoktatás legfőbb célja az olvasóvá nevelés. Ennek feltétele, hogy az irodalmi olvasmányok élményt, örömet, szórakozást nyújtsanak ahhoz a fölismeréshez, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények forrása. Az irodalomértés alapvető feltétele a szövegelemző eljárásokban való tájékozottságon kívül annak belátása is, hogy az irodalmi jelentés a szövegből, illetve a mű és az olvasó érzelmi, gondolati kapcsolatából bontható ki. Az olvasott művekben megjelenített élethelyzetek, érzelmek, emberi kapcsolatok alkalmasak arra, hogy fogékonnyá tegyék a 10–14 éves diákokat érzelmeik és élettapasztalataik gazdagítására, erkölcsi ítéletalkotásra, lehetőséget adjanak a véleményalkotásra és -nyilvánításra. Az irodalomolvasás motivációját megerősítheti a diákok aktuális életproblémáival rokon kérdéseket tárgyaló művek közös értelmezése, megvitatása.

Az irodalmi műveltség része a klasszikus és kortárs magyar irodalom különféle epikai, lírai, drámai műveinek változatos feladathelyzetekben való feldolgozása, esztétikai jellemzőik tudatosítása; az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum fölismerése különféle műfajokban, más művészeti ágakban. Az irodalmi művek jobb megértésének és a kommunikációs képességek fejlődésének fontos terepe a drámajáték, a dramatizálás, színdarabok előadása. Az irodalmi műveltség magában foglalja az ítéletalkotás képességét a népszerű irodalom szerepéről, értékéről, sajátos eszközeiről is. Az irodalmi nevelés célja, hogy fölkeltsse a tanulóknak az önálló olvasmányválasztás igényét, a tárgyalt művekről önálló véleményalkotásra buzdítsa őket és a művekkel kapcsolatos érzelmeik, gondolatai olyan megfogalmazására, amely a személyes élmény kifejezésének és az elméleti ismeretek felhasználásának képességét egyaránt bizonyítja.

5. évfolyam

Évi óraszám: 148 (nyelv: 74; irodalom: 74)

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

A mindennapi érintkezés kommunikációs helyzeteinek, szereplőinek, tényezőinek és szóhasználatának megfigyelése, néhány szempont szerinti értékelése – a korábban elsajátított ismeretek felidézésével.

Szituációs játékok az udvarias nyelvi viselkedés formáinak gyakorlására.

Helyzetgyakorlatok: a helyes beszédleírás és hangképzés, hangsúlyozás, tempó és szünettartás.

A szavak, a mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolása a beszédhelyzetnek megfelelően.

A hangzás és a testbeszéd jeleinek megfigyelése a beszédársak megnyilatkozásaiban és a képi, mozgóképi megjelenítésben.

Szövegértés

Gyakorlatok az életkorban elvárható tempójú, folyamatos hangos és néma olvasás fejlesztésére, különböző témájú művek fölkészülés utáni értelmes felolvasása.

Memoriterek kifejező előadása.

A szöveg megértésének bizonyítása a mondatfonetikai eszközök helyes használatával.

A nyelvi eszközök és a jelentés viszonyának fölismerése, a szó szerinti és az átvitt jelentés megkülönböztetése szépirodalmi és más olvasmányokban.

A szavak alapjelentésének, hangulatának, stílusértékének fölismerése szépirodalmi és egyéb művekben.

Az előismeretet feltáró szövegszintű és a szójelentésre épülő szövegelemző eljárások irányított és önálló alkalmazása irodalmi és ismeretterjesztő szövegek jelentésének feltárásában.

Feladatok a szöveg tagolására, a lényeg kiemelésére, a szöveg tömörítésére.

A kreativitás fejlesztése válogató olvasással, előremondással (jóslással), megbeszéléssel, átalakítással, kiegészítéssel.

A leírás, a jellemzés különféle kifejezőeszközeinek megfigyelése szépirodalmi és nem irodalmi művekben.

Szövegalkotás

Az írástechnika továbbfejlesztése másolás, tollbamondás, emlékezet utáni írással.

Irodalmi és ismeretterjesztő olvasmányélményekre, szótári vizsgálódásokra épülő szógyűjtés (szavak, szószervezetek, szótlások).

Kreatív játékos szókincsgyakorlatok a szóképzés lehetőségeinek felhasználásával, a szóhangulat figyelembevételével.

Leíró fogalmazás előkészítése: megfigyelés, azonosságok, különbségek összevetése, lényeges és lényegtelen vonások elkülönítése.

Tájleírás készítése valóságos vagy elképzelt tájról, lakókörnyezetről különféle szerkezeti megoldásokkal (egész-rész, közel-távol, részletező-egybenlátó).

A szemléletesség nyelvi eszközeinek alkalmazása.

Történetmondás mindennapi személyes élményről, olvasmányról szóban és rövid fogalmazásban (különböző elbeszélő szerepében, mesei és valóságos helyzetekről, önállóan vagy megadott témák, motívumok alapján).

Tanulási képesség

Eligazodás a gyermekeknek szóló ismeretterjesztő irodalomban, az olvasott művek, műrészletek rövid szóbeli ismertetése, ajánlása.

Vázlatkészítés tanári irányítással és önállóan.

Vázlat felhasználása különböző műfajú, témájú szövegek megértéséhez, illetve megfogalmazásához.

Könyvtárhasználat: a könyvek tartalmának megállapítása, ismertetése tartalomjegyzék, bevezető fűlszöveg alapján, illetve átlapozással.

Önálló ismeretszerzés könyvtári munkával: könyvek keresése bármely tantárgyi témához egyénileg vagy társakkal együttműködve.

Segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használata ismeretlen kifejezések magyarázatára, személyekhez, témákhoz kapcsolódó adatok gyűjtése a tanult anyag bővítésére.

Források azonosítása (szerző, cím, kiadó, a kiadás helye, éve), rövid följegyzés készítése a felhasznált könyvekről.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

A korábban tanult nyelvtani (hangtani, alaktani) és helyesírási ismeretek rendszerezése, az ismeretek biztonságos alkalmazása különféle feladatokban.

A hangképzési sajátosságok megfigyelése.

Ritmusjelenségek megfigyelése a mindennapi beszédben, művészi szövegmondásban.

Játékos ritmusgyakorlatok szóban és írásban.

Hangutánzó, hangulatfestő, azonos és hasonló alakú szavak gyűjtése; fogalmazási gyakorlatok a gyűjtött anyaggal.

Vizsgálódás a szóképzés és a jelentés viszonyáról, a rokon és ellentétes értelmű szavak kapcsolatáról.

A szójelentés értelmezése különféle célú és műfajú irodalmi és nem irodalmi (gyakorlati, tantárgyi-szakmai) szövegekben.

Gyakorlatok a szókincs különféle rétegeiből származó szavak (például társalgási, diáknyelvi szavak, szakszavak) jelentésének, használati körének megkülönböztetésére és helyes használatuk a különféle beszédhelyzetekben.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Szövegelemző gyakorlatok a művekben megjelenített élethelyzetek, érzelmek, a gyermek érdeklődésére számot tartható alapvető irodalmi témák részletesebb megbeszélése.

Különféle műfajú, változatos ritmikájú alkotások értelmezése, irodalmi szövegek kreatív, játékos feldolgozása, ritmika-gyakorlatok.

Drámajátékok: szövegmondás mozgással összekötve; szereplők kapcsolatának (egymásra hatásának, együtt-működésének, ellentéteinek stb.) megfigyelése, eljátszása.

Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum fölismerése epikai, lírai művekben, népköltészeti és műköltészeti alkotásokban.

A közlés mód sajátosságainak, szerepének megfigyelése az olvasott művekben, például szerkezet, képiség, ritmika, az ismétlődés különféle formái, a túlzás.

Látott, hallott, elképzelt élmények önálló megfogalmazása, elsősorban szóban.

Erkölcsei választások indoklása, beszélgetés érzelmekről: szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála stb.

Témakörök	Tartalmak
Eligazodás a mindennapi élethelyzetekben	Alapismeretek a kommunikáció tényezőiről. A hangsúlyozás, dallam, tempó és szünettartás szerepe a beszédben. A nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) fő formái, szerepük a kommunikációban és kapcsolatuk a nyelvi kifejezőeszközökkel. Mindennapi beszédhelyzeteink: kapcsolatfelvétel, véleménynyilvánítás: kérdés, kérés, beszélgetés. Az elemi udvariassági formák ismerete és használata.
Népdalok, mesék	Négy-öt népdal; mesék a klasszikus és a mai magyar irodalomból és a világirodalomból. A nép- és műmesék jellemzői motívumai, fordulatai, hős típusai. Gyakori mesetípusok: állatmese, varázsmese, tündérmese, tréfás mese.
Petőfi Sándor: János vitéz	Mese és valóság az elbeszélésben. A szerkezet és a megjelenítés eszközei, a hős, a kaland, az erkölcsi választások. Az ütemhangsúlyos verselés.
Természet, táj, szülőföld; család, szülők, gyerekek	Mitológiai és bibliai történetek. Petőfi Sándor: Az Alföld és még két vers; Arany János Családi kör című verse, valamint más, a témához kapcsolódó – különböző korokból származó – változatos hangulatú és formanyelvű szépirodalmi és egyéb szövegek. A régió, a lakóhely irodalmi emlékei.
Élethelyzetek, emberi kapcsolatok elbeszélő művekben	Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk, valamint más kapcsolódó szépirodalmi művek és egyéb (pl. publicisztikai) művek. A barátság, ellentét, felelősség, közösség élethelyzeteinek, konfliktusainak ábrázolása az irodalomban. A hosszabb prózai elbeszélés jellemzői: szerkezet, szereplők, helyszínek, a szereplők közti kapcsolatok.
A beszélt nyelv	A beszédhangok, a hangképzési folyamat, a magán- és a mássalhangzótörvények. A szótag és az elválasztás. A nyelv zeneisége, a hangutánzó és hangulatfestő szavak. A mondatfonetikai eszközök (hangsúly, dallam, szünet, tempó) szerepe a beszédben, alkalmazásuk és megértésük a mindennapi kommunikációban, a történetmesélésben. Cselekményismertetés, beszámoló, tömörítés, szövegkiegészítés szóban.
Az írott nyelv	Az élőszó és az írott szöveg azonos és eltérő jellemzői (szövegszerkesztés, nyelvi forma, szövegtagolás) néhány gyakori műfajban: elbeszélés, leírás, jellemzés. A felelet és az írásos beszámoló. A mássalhangzótörvények helyesírási kérdései: hasonulás, összeolvadás, rövidülés. A szóelemző írásmód.
A szavak jelentése és szerkezete	A hangalak és a jelentés viszonya: egy- és többjelentésű szavak, rokon és ellentétes jelentésű, azonos alakú és hasonló alakú szavak. Szólások, szóláshasonlatok, közmondások.
Könyv- és könyvtárhasználat	Tájékozódás a különféle dokumentumtípusokban: könyvek (ismeretközlő és szépirodalmi szöveg), segédkönyvek (szótár, lexikon, enciklopédia).

Memoriter

Tizenöt-husz versszak a János vitéz című műből, hat-nyolc vers a tanultak közül, öt-tíz soros prózarészlet, néhány találós kérdés, közmondás.

Fogalmak

Kommunikáció, nyelvtan, nyelvhasználat: kommunikáció tényezői, beszédhelyzet, nem nyelvi kifejezőeszközök: arcjáték, gesztus, testhelyzet, távolságtartás; a beszéd hangzása; hangsúly, dallam, tempó, szünet; magán- és mássalhangzó-törvények: hangrend, illeszkedés, hasonulás, összeolvadás, rövidülés; zöngés és zöngétlen mássalhangzó; szójelentés, szóhangulat, egyjelentésű, többjelentésű szó, rokon és ellentétes értelmű szó, hangutánzó, hangulatfestő szó; szólás, szóláshasonlat; szó, szóelem.

Szövegértés, szövegalkotás, irodalom: népdal, mesetípusok, elbeszélő költemény, tájleíró vers, elbeszélés, regény; epikai művek szerkezete: kiindulási pont, bonyodalom, tetőpont, megoldás; cselekmény, helyszín; a szó szerinti és a metaforikus jelentés; képiség, ritmus, ismétlés, fokozás, párhuzam, ellentét, fokozás; hasonlat, megszemélyesítés, metafora; ütemhangsúlyos verselés, ütem, felező tizenkettes.

(A felismerés és a megnevezés szintjén.)

Szerzők és művek

Arany János: Családi kör; Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; Petőfi Sándor: János vitéz, Az Alföld; és még két verse; négy-öt népdal; állatmesék, tündér- és varázsmesék, tréfás mesék; mitológiai és bibliai történetek; egy ifjúsági regény a magyar vagy a világirodalomból.

A továbbhaladás feltételei

A kapcsolatfelvétel, megszólítás, köszönés, kérdés illemszabályainak ismerete és helyes alkalmazásuk. A hangsúly, dallam, tempó, szünet és a nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) használata a kommunikációs helyzetnek megfelelően. Az élőbeszéd tempójával egyező, folyamatos hangos és néma olvasás. Képesség a másolás, tollbamondás és emlékezet utáni írásra, önálló írásbeli feladatok megoldására. A tanult irodalmi és egyéb szövegek szerkezetének, tartalmának bemutatása. Az olvasott művekben néhány alapvető irodalmi téma fölismerése. Az epikai és lírai művek, a nép- és műköltészet jellemző vonásainak ismerete: a cselekmény részei, a szereplők, a szerkezet, a képiség, a zeneiség eszközei, az ütemhangsúlyos verselés. Személyes és olvasmányélmény egyszerű megfogalmazása elsősorban szóban. Történetmondás mindennapi személyes élményről, olvasmányról szóban és rövid fogalmazásban. Leírás készítése tárgyról, személyről, tájról. A hang, a szó és szóelem megkülönböztetése. Az igealak szóelemeinek fölismerése. Alapismeretek a hangok képzéséről, tulajdonságairól. Rokon és ellentétes jelentésű szavak, hangutánzó szavak, valamint szólások, közmondások jelentésének értelmezése a közösen feldolgozott ismeretterjesztő, tantárgyi-szakmai és szépirodalmi szövegekben. A gyakran használt és az olvasott művekben előforduló szavak jelentésének értelmezése. Jártasság a korosztály számára készült szótárak használatában. Tájékozódás a könyvtárban.

6. évfolyam

Évi óraszám: 148 (nyelv: 74; irodalom: 74)

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

A nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök helyes alkalmazása és értelmezése a páros és kisközösségi helyzetekben.

Változatos gyakorlatok a beszédkultúra fejlesztésére: együttműködés a társakkal beszélgetésben, vitában, feladatmegoldásban.

Saját álláspont előadása, megvédése a témának, a kommunikációs helyzetnek megfelelő kifejezésmóddal.

Kérdések és válaszok megfogalmazása különböző helyzetekben.

Szövegértés

Folyamatos hangos és néma olvasási képesség és szövegértés bizonyítása kérdésekre adandó válasszal, rövid szóbeli beszámolóval, különböző témájú és műfajú művek értelmes felolvasásával, memoriterek kifejező előadásával.

Feladatok a szövegelemzés bővítésére: a téma önálló megállapítása, lényegkiemelés, adatkeresés, kérdésekre adandó válaszként részletek kiemelése, időrend, ok-okozati összefüggés fölismerése.

A műfaji eltérések megfigyelése, a stílári különbségek megállapítása (például mese és dokumentum, lírai költemény és epikai alkotás, monda és ballada), a tanult műfaji jellemzők megnevezése.

Szövegalkotás

Gyakorlatok az írásmód tempójának és rendezettségének, a helyesírás biztonságának továbbfejlesztésére.

Mindennapi élmények, olvasmánytartalmak összefüggő elmondása, időrendben, logikai rendben, más hangnemben, más nézőpontból többféle hallgatósághoz igazodva.

Szövegalkotási feladatok szóban és írásban: elbeszélés adott téma, szempont alapján és terjedelemben (pl. tetőpontos, időrendi szerkezetben); leírás készítése megfigyelt tárgyakról, jelenségekről; jellemzés készítése csoportmunkával és önállóan családtagokról, ismerősökről, irodalmi hősökről.

Külső és belső tulajdonságaik, kapcsolataik, cselekedeteik, indítékaik megfigyelése alapján értékelő vélemény megfogalmazása.

Kreatív írás „mi lenne, ha” szerkezetben.

Önálló véleménynyilvánítás mindennapi helyzetekről, olvasmányélményekről.

Képzett igék, főnevek, melléknevek gyűjtése – különös tekintettel a szinonimitásra, a szóhangulatra, a köznyelvi, a diáknyelvi és a szakszavak használatbeli eltéréseire; a gyűjtött anyag felhasználása megadott témák kidolgozásában és kreatív, játékos feladatokban.

Tanulási képesség

A szövegértési feladatok kiterjesztése a vizuális információkra (illusztrációk, tipográfiai eszközök, szövegtagolás), értelmezésük, szerepük megvilágítása a szöveg jelentésének gazdagításában, próbálkozás a szöveg és a vizuális lehetőségek együttes felhasználására saját fogalmazásaikban.

Önálló vizsgálódás a könyvtárban: a korosztálynak szánt sajtótermékek megismerése, kézikönyvek használata a tárgyalta irodalmi művekkel és tanulmányaik egyéb területeivel kapcsolatban.

Tantárgyi gyűjtőmunka csoportosan vagy egyénileg az életkornak megfelelő folyóiratokból, talált adatok célszerű, gondos elrendezése vázlatban, rövid jegyzetben, a felhasznált forrásokról a szükséges adatok följegyzése.

A gyűjtött anyag felhasználása (pl. szóbeli és írásbeli beszámolóban, olvasónaplóban, műsor-összeállításban).

A magyar nyelv életének és rendszerének ismerete

A nyelvi rendszerről szerzett tudás alapján a szövegben előforduló szavak szófajának fölismerése, megnevezése, jellemző jegyeik összegyűjtésével magyarázat (definíció) készítése közösen és/vagy tanári segítséggel.

Szókincsgyakorlatok a nyelv állandóságának és változásának megfigyelésére, a szavak, szólások, állandósult szókapcsolatok megkülönböztetése, jelentésük értelmezése, megfelelő alkalmazásuk a saját nyelvhasználatban.

A szófajra, szóalakra, szóképzésre vonatkozó ismeretek megfogalmazása.

Gyakorlatok az egyes szófajok helyesírásának biztonságossá tételére, a szóelemzés alkalmazása a nehezebb helyesírási esetekben.

A tanult nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek tudatos alkalmazása, önkontroll és szövegjavítás fokozatos önállósággal.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum fölismerése és bemutatása (pl. gyerekek és felnőttek, próbatételek, szeretet, féltés, hősiesség) a tanult anyag kiegészítése egyéni olvasmányokból.

Azonos témák más-más műfajú megjelenítése, például elbeszélés vagy párbeszéd formájában; azonos motívumok megfigyelése és összevetése különböző művészeti ágakban.

A cselekmény, a helyzetek, a szereplők megfigyelése, megnevezése, jellemzése elbeszélő művek olvasása és dramatizált alkotások, színdarabok, tévéjátékok megtekintése alapján.

Érzelmek, gondolatok megjelenítésének megfigyelése irodalmi művekben, a tapasztalatok megbeszélése, a vélemények összehasonlítása különféle műfajú olvasmányélményekkel kapcsolatban.

Szövegelemzési, -átalakítási gyakorlatok a mű szövegére és hatására irányuló figyelem fejlesztésére: képzettársítások, érzelmi tapasztalatok előhívása, a képzelet mozgósítása.

Drámajátékok helyzetek megalkotásával, dramatizálással, improvizációval, utánpótlással.

Témakörök

Tartalmak

Páros és kisközösségi kommunikáció

A nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök tudatos alkalmazása.
A kifejezőeszközök értelmezése a beszédpartnerek megnyilatkozásaiban.
Véleménynyilvánítás, egyéni álláspont kifejtése, reagálás mások véleményére kisközösségi (iskolai, családi, baráti) helyzetekben.

Monda, rege, ballada	Három-négy magyar történeti monda; Kőműves Kelemen és még egy népballada; Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka; Arany János: Rege a csodaszarvasról, A walesi bárdok. A ballada műfaji jellemzői.
Arany János: Toldi	Emberi kapcsolatok, konfliktusok, lélekábrázolás. A főszereplő összetett jelleme: próbatételek, bűn és megtisztulás. A jellemzés eszközei. Szerkezeti, előadásmódbeli, nyelvi sajátosságok.
Hősök a történetmondás műfajában	Fazekas Mihály: Lúdas Matyi; Gárdonyi Géza: Egri csillagok; egy ifjúsági regény a magyar vagy a világirodalomból. Helyzetek, kalandok, konfliktusok, a korszakot felidéző írói eszközök, ismétlődő motívumok. Jellemek és sorsok. A prózai és a verses elbeszélés különbsége. Az időmértékes verselés.
Képek és formák a költészetben	Legalább tíz lírai alkotás elemzése különböző korokból (legalább négy-öt a XX. század magyar költészetéből). A lírai formanyelv sokfélesége: változatok a képiségre, zeneiségre, szerkezetre.
Szóbeli és írásbeli szöveg Műfajok Főbb ismérvei	A nézőpont szerepe az elbeszélésben és a leírásban. Az olvasottak reprodukálásának módjai. A jellemzés tartalmi és formai követelményei. Elbeszélés, leírás, jellemzés az ismeretterjesztésben. Egyszerűbb dialogikus formák, dramatikus népszokások.
A szavak jelentése és szerkezete	A szófajok alaktani és jelentésbeli jellemzői, képzésmódjuk. A szófajok rendszere: alapszófajok, viszonzyszók, mondatszók. A szavak közötti kapcsolatok, a jelentésmező; állandósult szókapcsolatok. A szófajok helyesírása és nyelvhelyességi kérdései. A tulajdonnevek és a belőlük képzett melléknevek helyesírásának egyszerűbb esetei.
Könyv- és könyvtárhasználat	A korosztálynak szánt fontosabb sajtótermékek főbb fajtái, formai és szerkezeti jellemzői. A könyvekből gyűjtött adatok rendezésének alapvető ismeretei.

Memoriter

Tíz-tizenöt versszak a Toldiból; hat-nyolc vers a tanultak közül, tíz-tizenöt soros prózarészlet.

Fogalmak

Kommunikáció, nyelvtan, nyelvhasználat:

kisközösségi kommunikáció, vita; a szófaj, alapszófajok: az ige alakrendszere, a névszó és fajtái, igenév, névmás, határozószó; viszonzyszók: igekötő, névutó, névelő, kötőszó; mondatszók: módosítószó, indulatszó; gyakoribb ige- és névszóképzők; jelentésmező; állandósult szókapcsolatok;

sajtótermék: napilap, hetilap, folyóirat; fejléc, cikk, rovat, tartalomjegyzék.

Szövegértés, szövegalkotás, irodalom:

műnemek: líra, epika, dráma; monda, rege, ballada; konfliktus, epizód, motívum, nézőpont, cselekményszál; allegória, alliteráció, figura etimologica, metonímia; időmértékes verselés, hexameter; a rímelhelyezkedés főbb fajtái.

Szerzők és művek

Arany János: Toldi, A walesi bárdok és még egy ballada, Rege a csodaszarvasról; Fazekas Mihály: Lúdas Matyi; Gárdonyi Géza: Egri csillagok; Kőműves Kelemen és még egy népballada; történeti mondák; négy-öt vers a XX. századi magyar irodalomból; egy ifjúsági mű (regény, elbeszélés) a magyar vagy a világirodalomból.

A továbbhaladás feltételei

A beszédhelyzethez (címezett, szándék, tartalom) és a nyelvi illem alapvető szabályaihoz alkalmazkodó beszédmód a kommunikáció iskolai és gyakorlati helyzeteiben. A nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök helyes használata az élőbeszédben.

Különböző témájú és műfajú szövegek értő olvasása, értelmes felolvasása. Jól olvasható írás, az írásos szöveg rendezett elhelyezése. Olvasmánytartalmak összefüggő ismertetése az időrend, az ok-okozati összefüggések bemutatásával, a műfaj és a téma megállapítása. Rövid tárgyyszerű beszámoló a feldolgozott művekről: szerző, cím, téma, műfaj.

Az epikai művekről néhány fontos adat megnevezése: a helyzet, a helyszín, a szereplők, a főhős életútjának állomásai, a cselekmény menete. Lírai művek formanyelvének (verselés, képiség) felismerése. Elbeszélés, leírás, jellemzés, beszámoló készítése megbeszélte olvasmányok vagy személyes élmény alapján. A személyes élmény néhány mondatos megfogalmazása az olvasott irodalmi művek szereplőinek jellemével, a műben megjelenített élethelyzetekkel, érzelmekkel kapcsolatban.

Szövegben a szavak szófajának felismerése, megnevezése, a szófajok jellemzőinek, a szófajok helyesírására, helyes használatára vonatkozó szabályok ismerete és alkalmazása.

Az irodalmi olvasmányokhoz, egyéb tanulmányokhoz kapcsolódó információk gyűjtése a könyvtárban, az adatok elrendezése és feljegyzése. Jártasság a korosztály számára készült lexikonok használatában.

7. évfolyam

Évi óraszám: 148 (nyelv: 74; irodalom: 74)

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Gyakorlatok a vitakultúra fejlesztésére: saját álláspont kialakítása és korrigálása, az ellenvélemény mérlegelése.

Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak megfigyelése, alkalmazása elsősorban a szándékkifejezés és a hatáskeltés szempontjából.

Az írásbeli és a szóbeli közlésmód különbségeinek ismerete és tudatos alkalmazása.

Részvétel irodalmi művek közös feldolgozásában, csoportmunkában, a társakkal és a tanárral való kommunikációban.

Az emberi érzelmeket, viszonyulásokat megjelenítő nem nyelvi kifejezőeszközök ábrázolásának megfigyelése irodalmi művekben, jelentésük értelmezése írásban és szóban.

Egy-egy drámai vagy dramatizált részlet (dialógus vagy monológ) kifejező előadása: az érzelmek visszaadása, a szereplők közötti viszonyok érzékeltetése a nem nyelvi és a verbális kifejezés eszközeivel (hangsúly, hangerő, dallam, beszédtempó, szünettartás).

Szövegértés

Minél teljesebb megértést biztosító néma olvasás, kifejező felolvasás; a szövegek tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel.

Különböző műfajú és rendeltetésű (szépirodalmi, ismeretterjesztő, értekező) művek szerkezetének és jelentésének feltárása.

A szövegelemző eljárások bővítése szakmai-tudományos, gyakorlati és szépirodalmi művek feldolgozásában: összetettebb logikai kapcsolatok felismerése, eltérő álláspontok elkülönítése, érvek és ellenérvek feltárása.

A hétköznapi és az irodalmi kommunikáció sajátosságainak megfigyelése, különbségtétel az irodalmi kontextusban megjelenő és az egyéb nyelvi közlések értelmezése között.

Szó szerinti és átvitt jelentés megkülönböztetése: áttételes jelentések, jelentésmozzanatok keresése és felfedezése irodalmi szövegekben.

Szövegalkotás

Véleménynyilvánítás a mindennapi élet megadott vagy választott témáiról: saját álláspont érvelő megfogalmazása, cáfolat és ellenvélemény kifejtése írásban.

Hozzászóláshoz, felszólaláshoz, kiselőadáshoz vázlat készítése és felhasználása a szóbeli előadáskor.

Párbeszéd, érvelés az irodalmi művek formájáról és a bennük megjelenített mögöttes tartalomról a megismert szakszókincs alkalmazásával.

Cselekményvázlat, olvasónapló készítése önállóan.

Kreatív szövegalkotás a tartalomhoz, a kommunikációs alkalomhoz illő nyelvi, stilisztikai eszközök megfelelő kiválasztásával, összehangolásával.

Epikus részletek dramatizálása, illetve drámai jelenetek tartalom- és stílushű visszaadása epikus formában.

Tanulási képesség

Önálló olvasmányválasztás, segédletek, képzőművészeti ábrázolások felkutatása megadott témához.

Beszámoló, fiktív tudósítás, újságoldal stb. készítése egy adott irodalmi alak életéről, egy korszakról, eseményről korabeli dokumentumok, irodalmi művek, naplók, a témával foglalkozó, a korosztálynak szóló szakmunkák felhasználásával, önálló vagy csoportos vizsgálódás útján.

Érvek, bizonyító erejű példák gyűjtése a könyvtárban, rendszerezésük vázlat és jegyzet készítésével, más tantárgyak témáiból, tankönyveiből is.

A könyvtár nyomtatott dokumentumainak (segédkönyv, kézikönyv, ismeretterjesztő könyv, folyóirat), elektronikus információhordozóinak felhasználásával egyszerűbb téma önálló vagy csoportos feldolgozása: problémafelvetés, forrásválasztás és -feldolgozás segítségével, beszámoló készítése szóban vagy írásban, hivatkozás a forrásra az idézés megfelelő módjával.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

Az egyszerű mondat részeinek és szintagmáinak biztos elemzése, értelmezése.

A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentésének felismerése, az elsődleges és másodlagos jelentés megkülönböztetése.

A mondatfajták és kifejezőeszközök felismerése, megnevezése, helyes használatuk.

Mondatátalakítás rokon és ellentétes értelmű mondatokkal szóban és írásban.

A mondatalkotáshoz kapcsolódó nyelvhelyességi ismeretek biztonságos alkalmazása.

A szóalkotási módok ismerete, a szóösszetétel, a szóképzés és a jelentés összefüggésének elemzése szépirodalmi és nem irodalmi szövegekben; szógyűjtés és játékos szóalkotás képzéssel, összetétellel.

Szóösszetétel, alapszó, képzett szó, szókapcsolat megkülönböztetése.

Biztonság az egyszerű mondat központozásában, a gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző értelmező szerepének ismerete és helyes használatuk.

A tulajdonnevek és a belőlük képzett melléknévek nehezebb eseteinek helyesírása.

Az egybe- és különírás elveinek ismerete és biztos alkalmazása a tanult esetekben.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az olvasott irodalmi művekben megjelenő szituációk és jellemek, érzelmek, gondolatok és a köznapi, tapasztalati úton megismert „valóság” egyszerűbb összefüggéseinek felfedezése és bemutatása.

A verselés, a zeneiség elemeinek és hatásának felismerése verses alkotásokban.

A lírai formanyelv változásának vizsgálata (szerkezeti változatok, szókincs, a képiség eszközei).

Ismeretek az irodalmi élet legfőbb szereplőiről, fórumairól.

Beszámoló epikus és drámai művekről, tévéjátékokról: a szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése bemutatásával; a szereplők önálló jellemzése.

Az irodalmi kifejezésformák sajátosságai

A műfajoknak mint a műnemek alá rendelt kategóriáknak ismerete tanult, olvasott művek esetében.

Az olvasott művek legfontosabb ismérveinek megnevezése: szerző, műfaj, téma.

A cselekmény legfontosabb szerkezeti elemeinek elkülönítése, azonosítása, szerepének, tartalmának értékelése.

Az egyes kompozíciós elemek közötti összefüggés, strukturális kapcsolat felfedezése, végigkövetése drámákban, nagyobb terjedelmű epikai művekben.

Tér- és időviszonyoknak és ábrázolási módjuknak felismerése, összefüggésének keresése a jelentéssel a műben megjelenő tartalmakkal.

A túlzás és általánosítás szerepének megértése, bemutatása egyes típusok ábrázolásában, a komikum tartalmi és nyelvi eszközeinek felismerése.

Párhuzamok keresése a romantikus irodalom, zene és képzőművészet alkotásai között – a más tárgyakban tanult ismeretek és önálló könyvtári gyűjtőmunka felhasználásával.

Különböző típusok megjelenítése a tartás- és járásmód megfigyelését követően.

Improvizáció a megismert drámai konvenciók és színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Magán- és közéleti kommunikáció	A szóbeli és írásbeli közlésmód kifejezési formáinak azonossága és különbsége a magán- és a közéleti kommunikációban. A közéleti kommunikáció iskolai helyzetei és műfajai: megbeszélés, vita, felszólalás, hozzászólás, rövid alkalmi beszéd, köszöntés, kiselőadás.
Az egyszerű mondat	A mondat mibenléte, fajtái. Az egyszerű mondat szerkezete, a mondatrészek és a szintagmák. A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentése. A mondattanhoz kapcsolódó nyelvhelyességi ismeretek.
A szóalkotási módok	A szóösszetétel: az alá- és a mellérendelő összetett szavak. A mozaikszók. A gyakori szóalkotási módok rendszerező összefoglalása (szóképzés, szóösszetétel).
Helyesírási ismeretek	Az egyszerű mondat helyesírása (vessző, gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző). A tulajdonnevek helyesírási ismereteinek bővítése: a tanult idegen személynevek, a több-elemű földrajzi nevek, intézménynevek és a belőlük képzett melléknevek helyesírása. Az összetett szavak helyesírása.
Könyv- és könyvtárhasználat	A könyvtár írott és a modern technológián alapuló dokumentumainak felhasználása különféle témák feldolgozásában. Forráshasználat, forrásjegyzék, az idézés módjai.

Fogalmak

Mondatfajták: kijelentő, felkiáltó, kérdő, óhajtó, felszólító mondat; tagolatlan, tagolt; tö- és bővített mondat, hiányos szerkezetű mondat; a mondat elsődleges és másodlagos jelentése; mondatrészek: az alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző fajtái és kifejezőeszközei; az alany-állítmányi viszony; alárendelő és mellérendelő szintagma.

Szóösszetétel, alárendelő összetett szavak: alanyos, tárgyas, határozós, jelzős összetétel; mellérendelő összetett szavak; szóismétlés; ikerszavak; jelentéssűrítő összetételek; mozaikszavak.

Vita, megbeszélés, felszólalás, hozzászólás, kiselőadás.

Forrásjegyzék, idézet, hivatkozás.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Ritmus, kép, kifejezés mód – líra alapformái (dal elégia, óda, epigramma)	Különféle témájú lírai alkotások a klasszikus és kortárs, magyar és világirodalomból, a lírai szerkezet, a műfaji sajátosságok, a versformák változatai.
A kisepika műfaji változatai: novella, elbeszélés – anekdota	Anekdotikus történetek, kisepikai alkotások a magyar és a világirodalom különböző korszakaiból. Az anekdota változatai, felépítése; a novella szerkezeti jellemzői.
A regény változatai	Magyar történelmi események és korszakok megidézése az irodalomban, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán és mások műveiben. Epikai alkotások a világirodalomból (novellák, regényrészletek).
Egy drámai mű feldolgozása	Legalább egy dráma (vígjáték, színmű) feldolgozása, lehetőség szerint megtekintése, a szöveg és az előadás összehasonlítása. A komikum, humor, paródia tartalmi és nyelvi jellemzői.

Irodalom és kulturális élet a reformkorban	Olvasmányok a reformkor irodalmából, szerzők és művek, írók és olvasók, írói életpályák, irodalmi társaságok, folyóiratok, színházi élet, irodalmi kapcsolatok. Romantikus életérzés, életmód, stílusjegyek. Az irodalom, festészet, a zene néhány közös vonása a romantikában.
Tánc és dráma	Figurateremtés hanggal és nem verbális eszközökkel. Improvizáció közösen egyeztetett témára, történetváz alapján a megismert drámai konvenciók elemeinek alkalmazásával.

Memoriter

Teljes művek és részletek előadása (a feldolgozott művekből hat-nyolc vers, egy-egy tizenöt-húsz soros próza és drámarészlet).

Fogalmak

Anekdota, novella, regény; dal, elégia, óda, himnusz, epigramma, helyzetdal, költői levél, ars poetica; lírai szerkezet; értekező próza; vígjáték, színmű, jelenet, felvonás, díszlet, jelmez, rendezői utasítás; komikum, humor, helyzetkomikum, jellemkomikum, paródia; pentameter, disztichon, versláb: jambus, trocheus, daktilus, anapestus, spondeus.

Szerzők és művek

Arany János: Szondi két apródja és még egy műve; Balassi Bálint egy verse; Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez; Janus Pannonius: Pannónia dicsérete; Jókai Mór: A köszívű ember fiai vagy egy-két részlet A köszívű ember fiaiból és még egy mű, például A nagyenyedi két fűzfá, Az új földesúr vagy más mű; Kölcsey Ferenc: Hymnus, Parainesis (egy részlet); Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője és egy novella; Petőfi Sándor: Nemzeti dal, Szeptember végén és még két mű; Vörösmarty Mihály: Szózat és még egy mű.

Vita, megbeszélés, felszólalás, hozzászólás, kiselőadás.
Forrásjegyzék, idézet, hivatkozás.

A továbbhaladás feltételei

Résztétel a közéleti kommunikáció iskolai helyzeteinek különféle formáiban felszólalás, hozzászólás formájában. A mindennapi élet problémáiról, olvasmányokról a saját vélemény megfogalmazása az érvelés szabályait követve. Udvarias együttműködés felnőtt és kortárs beszédpartnerekkel.

A megértést biztosító hangos és néma olvasás, szöveghű folyamatos felolvasás, szövegmondás. Rendezett, egyéni írásképp.

Különféle műfajú és rendeltetésű (szépirodalmi, ismeretterjesztő, értekező) szövegek szerkezetének és jelentésének bemutatása. Epikus olvasmányok, olvasott, látott drámai alkotások szerkezeti elemeinek elkülönítése, a fő- és mellékszereplők jellemzése. A szépirodalmi művekben megjelenő helyzetek és jellemek, érzelmek és gondolatok összefüggéseinek bemutatása szóban és írásban. A lírai formanyelv (ritmus, rím, hangzás, képiség) stílusesszüközeneinek felismerése, szakszerű megnevezése. Vázlat készítése szóbeli megnyilatkozáshoz, cselekményvázlat írása.

Az egyszerű mondat részeinek, szintagmáinak megnevezése, elemzése. A mondatfajták biztos megkülönböztetése. A szóalkotás gyakori módjainak fölismerése és elemzése. A tanult nyelvhelyességi és helyesírási szabályok megfelelő alkalmazása: a központozás, a tanulmányok során előforduló tulajdonnevek, a belőlük képzett melléknevek helyesírásának, az egybe- és különírás elveinek ismerete és megfelelő alkalmazása. A Magyar helyesírási szótár önálló használata.

A tárgyalt irodalmi művekhez, a mindennapi élet kérdéseinek megválaszolásához ismeretanyagok keresése a könyvtár nyomtatott és elektronikus információhordozóinak felhasználásával.

Résztétel a csoportos történetalkotásban, az improvizációban és az elemző beszélgetésekben.

8. évfolyam**Évi óraszám: 148 (nyelv: 74; irodalom: 74)****Belépő tevékenységformák***Kulturált nyelvi magatartás*

Tájékozódás az alapvető tömegkommunikációs műfajokban; a tömegkommunikáció szerepének és hatásának fölismerése.

Együttműködés a beszédpartnerekkel, a másik ember közlésének egyre pontosabb felfogása a mindennapi helyzetekben, képesség az önellenőrzésre a kommunikációs magatartásban.

Irodalmi művekben, filmekben megjelenő emberi kapcsolatok, cselekedetek, érzelmi viszonyulások, konfliktusok összetettségének felfogása, értelmezése és megvitatása.

A nyelvvaltozatok szókészletének tudatos használata a különféle kommunikációs helyzetekben – a nyelvi illemnek megfelelően.

Együttműködés a társakkal például szituációs vagy szerepjátékban.

Szövegértés

A gyakoribb tömegkommunikációs műfajok elemzése, jelentésének kibontása, hatáskeltő eszközeinek fölismerése, megnevezése, értékelése tanári segítséggel.

A tájékoztató és a véleményt közlő műfajok elkülönítése: hír, tudósítás; cikk, kommentár; riport, interjú.

Az olvasott szépirodalmi és egyéb szövegek mögöttes jelentéseinek tudatos keresése, önálló megfogalmazása.

A művészi kifejezőmódok, stílusesszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése.

Az adott műhöz kötődő kifejezőmód néhány jellemzőjének értelmezése, értékelése a szükséges fogalmak használatával az egyéni vélemény néhány szavas megfogalmazásával.

Szövegalkotás

Tapasztalatszerzés a mindennapi élet alapvető hivatalos iratainak (kérdőív, nyugta, kérvény, önéletrajz) megfogalmazásában.

Mindennapi élethelyzetekhez, irodalmi olvasmányokhoz kapcsolódó véleményalkotás és -nyilvánítás árnyalt kifejezőmódjainak ismerete és használata.

Ismertetés, könyvajánlás, kritika írása, kiselőadás tartása irodalmi művekről különféle idézési módok alkalmazásával, például egyenes és függő idézet, teljes mondat, kulcsszó stb. idézésével.

Irodalmi és filmszereplők jellemének megítélése, érvelés a saját álláspont mellett a szöveg felhasználásával.

Olvasmányválasztás indoklása néhány szempont felsorolásával.

Tanulási képesség

Mindennapi, közéleti és szakmai problémákról vagy irodalmi témákról ismeretek, érvek, példák gyűjtése a könyvtári tárgyi katalógus segítségével.

Önálló problémafelvetés, források kiválasztása, többféle forrásból gyűjtött anyag válogatása, feldolgozása önállóan vagy csoportmunkával, az összegyűjtött anyagról szóbeli és/vagy írásos beszámoló készítése.

A tanult művek közvetlen és tágabb kontextusára vonatkozó ismeretek bővítése önálló könyvtári munkával; az adatok felhasználása az értelmezésben, elemzésben.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

Mondatelemzési jártasság az összetett mondat feldolgozásában: a tagmondatok sorrendjének, a szintagmák szerkezetének és jelentésének fölismerése, értelmezése, fogalmi szintű megnevezése.

A magyar nyelv legfőbb szórendi szabályainak helyes alkalmazása.

A mondatnapi és nyelvhelyességi ismeretek biztonságos alkalmazása a szóbeli és írásbeli megnyilatkozásokban.

Az idézés és a párbeszéd írásmódjának helyes alkalmazása.

A helyesírás értelem-tükröztető szerepének belátása és felhasználása.

Tájékozottság a magyar nyelv életére vonatkozó alapvető nyelvtörténeti tényekről, a magyar nyelv jellemző sajátosságairól (nyelvtípusáról).

Igény a magyar nyelv és a tanult idegen nyelvek nyelvtani szerkezetének összehasonlítására.

Tájékozottság a tanulók nyelvhasználatában előforduló nyelvvaltozatok nyelvhelyességi kérdéseiben.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Vizsgálódás a népszerű irodalom műfajaiban: a lektűr, a krimi hatáskeltő eszközeinek megismerése.

Népszerű epikus műfajok, drámai vagy filmalkotások elemzése a hatáskeltés, a bennünk megjelenő tipikus helyzetek és jellemek szempontjából.

Toposzok, sémák és sablonok fölismerése és szerepének értékelése a szórakoztató irodalmi és filmalkotásokban.

Különbő olvasók véleményének, attitűdjének fölismerése az elemzett művekben.

A befogadás tapasztalatainak tudatosítása, a téma, az írói látásmód és álláspont megértése.

Az irodalmi kifejezésformák sajátosságai

A szöveg hangzásának és írott képének összefüggése, az illusztráció, a tipográfiai eszközök szerepének átlátása.

A képversnek mint sajátos formának megismerése és értelmezése.

A művészi kifejezés módok, stílus eszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése.

A megismert műfajok, stílusalakzatok, szóképek megnevezése, jellemzése példákkal.

A magyar irodalom nagyobb korszakaira vonatkozó ismeretek önálló összefoglalása.

Korokhoz kötődő ismétlődő témák, kérdésfelvetések meglátása irodalmi művekben és értekező prózai alkotásokban.

Egy-egy irodalmi mű fogadtatásának ismerete a saját korában, jelentősége az utókor szemében.

Párhuzamok keresése a Nyugat első nemzedékének irodalmi alkotásai és a korabeli képzőművészet között – más tantárgyakban tanult ismeretek, könyvtári adatgyűjtés felhasználásával.

Tájékozódás az irodalom kronológiájában és „földrajzában”, a helyi hagyományok, irodalmi emlékek ismerete.

Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet földelése az alkotók életrajzából.

Figyelem a kortársi kapcsolatokra, az irodalom és más művészeti ágak közti összefüggésekre.

Hasonló témájú, azonos műfajú művek összehasonlítása.

Néhány alapvető irodalmi téma és motívum jelentésének elemzése.

Rögtönzés a megismert drámai konvenciók és színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával, a társművészetek eszköztárának bevonásával.

MAGYAR NYELV**Témakörök****Tartalmak****A tömegkommunikáció**

Alapismeretek a tömegkommunikációról nyelvi szempontból, elsősorban a befogadás oldaláról.

A tömegkommunikáció néhány gyakori szövegműfaja: hír, tudósítás; cikk, kommentár, kritika; interjú, riport.

A reklám, a hirdetés, az apróhirdetés eszközei és hatása.

Az összetett mondat

Az összetett mondat szerkezete, a tagmondatok sorrendje.

Az alárendelő és a mellérendelő mondat fajtái.

A szórend alapvető kérdései az egyszerű és az összetett mondatban.

A többszörösen összetett mondat.

A mondat és a szöveg viszonya.

A tanult leíró nyelvtani fogalmak rendszerezése

A nyelvi szintek.

A nyelvi szintekről tanultak rendszerezése: a mondat szerkezete és jelentése, a szó szerkezetek (szintagmák) kifejezőeszközei; a szófajok rendszere; alaktani ismeretek: szó, szóelem, egyszerű szó, összetett szó, alapszó, képzett szó; a magyar hangrendszer, a mondatfonetikai eszközök.

Helyesírási ismeretek

A magyar helyesírás alapelvei.

Az összetett mondat központosítása.

A párbeszéd és az idézetek írásmódja.

Kitekintés a magyar nyelv életére	Nyelvváltozatok és nyelvi normák a mai magyar nyelvben. Nyelvünk eredete, rokonsága. A magyar nyelv típusa: néhány hangtani, alaktani, mondattani sajátossága, szórendjének jellemzői.
Szövegműfajok és kifejezési formájuk	A mindennapi élet néhány alapvető hivatalos irata: a nyugta, kérdőív, kérvény, önéletrajz tartalmi és formai kérdései. Ismeretek a véleménynyilvánítás néhány szóbeli és írásbeli műfajáról az olvasmányok feldolgozásához kapcsolva: ismertetés, könyvajánlás, kritika, olvasónapló. Az idézés módja: egyenes és függő idézet. A paródia kifejezőeszközei.
Könyv- és könyvtárhasználat	A tárgyi katalógus használata önálló feladat megoldásához, cédulázás, vázlat, forrásjegyzék készítése a gyűjtött adatokról.

Fogalmak

Összetett mondat: mondategész, mondategység (tagmondat), főmondat, mellékmondat; utalószó, kötőszó, a mellérendelő mondat fajtái: kapcsolatos, ellentétes, választó, magyarázó, következtető; az alárendelő mondat fajtái: állítmányi, alanyi, tárgyi, határozói, jelzői alárendelés; sajátos jelentéstartalmú mondat: feltételes, hasonlító; többszörösen összetett mondat.

Mondatfonetikai eszközök rendszere: hangsúly, hanglejtés, szünet, tempó.

A magyar nyelv szórendje.

Egyenes és függő idézet.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Az irodalom határterületén – a népszerű irodalom műfajai	Változatos témájú irodalmi művek olvasása és feldolgozása a magyar és világirodalomból, a népszerű, illetve lektűr irodalom hatáskeltő eszközei és értékelésük.
Az irodalom nagy témáiból	Regények, regényrészletek, elbeszélések, lírai alkotások a magyar és a világirodalom visszatérő nagy témáit feldolgozó irodalmi alkotások köréből (ifjúkor és felnőttkor, társas kapcsolatok, utazás, identitás stb.).
A Nyugat első nemzedékének irodalmából	Irodalmi és kulturális élet a Nyugat első korszakában. Szépirodalmi alkotások, esszék a Nyugat első nemzedékének íróitól, impresszionista, szimbolista stílusjegyek.
A dráma világa	Legalább egy dráma (tragédia vagy vígjáték) feldolgozása, megtekintése.
Kortárs irodalom – kortárs írók és olvasók	Olvasmányok a szélesebb értelemben vett kortárs irodalomból. Regionális kultúra és irodalmi élet.
Tánc és dráma	Improvizáció – közösen egyeztetett témára, együttesen kidolgozott történetváz alapján.

Memoriter

Teljes művek, műrészletek szöveghű földidézése (öt-hat vers feldolgozott művekből, egy-egy 15–20 soros próza- és drámarészlet).

Idézetek alkalmazása célnak és a szöveggörnyezetnek megfelelően szóban és írásban, a forrás megjelölése.

Fogalmak

Népszerű irodalom: lektűr, ponyva; epikai szerkezet, drámai szerkezet, monológ, dialógus, tragédia; szatíra, fantasztikum, szimbólum.

Szerzők és művek

Ady Endre: Párisban járt az ősz, Szeretném, ha szeretnének és még egy vers, például A föl-földobott kő; Babits Mihály, egy-két műve; József Attila: Ringató és még három vers, köztük egy választhatóan: A Dunánál, Elégia, Levegőt!; Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem (egy részlet); Kosztolányi Dezső egy-két műve; Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig vagy más regénye, vagy egy regényrészlete és két novellája; Tamási Áron: Ábel a rengetegben; négy-öt vers a mai magyar irodalomból, például Aprily Lajos, Illyés Gyula, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos és mások műveiből egy-egy; a világirodalom egy-két alkotása.

A továbbhaladás feltételei

A köznyelv, a tanult szaknyelv, a társalgás és a szleng szókészletében meglévő eltérések felismerése és a kommunikációs helyzetnek megfelelő használatuk.

Tájékozottság és ítéletalkotás az alapvető tömegkommunikációs műfajokban, a média szerepének és hatásának felismerése.

A szöveg értő befogadását biztosító olvasás, különféle műfajú szövegek kifejező felolvasása, elmondása. A tanulmányokhoz szükséges eszközszintű íráskészség, jól olvasható esztétikus írás. A feldolgozott művekről, olvasmányélményekről, színházi előadásról összefoglalás készítése a témának, a kommunikációs alkalomnak megfelelő stílusban felelet vagy rövid írásos beszámoló formájában. A megismert műfajok stíluseszközeinek megnevezése tárgyyszerűen a tanult szakkifejezésekkel, jellemzésük példákkal. Az olvasott művekben megjelenített emberi problémák bemutatása önálló véleménynyilvánítással. Ismeretek a magyar irodalom nagyobb korszakairól (reformkor, a XX. század első és második fele), néhány alkotó portréja, az olvasott művek elhelyezése a korban.

A népszerű irodalom néhány gyakori műfajának ismerete, hatáskeltő eszközeik jellemzése.

A leíró nyelvtani ismeretek rendszerezése: hangtani, szó- és alaktani, jelentéstani, mondattani jelenségek fogalmi szintű megnevezése, elemzése egyszerűbb esetekben, a szórend és a jelentés összefüggésének fölismerése. Mondattani nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása szóban és írásban. Az idézés, a párbeszéd, a központosítás helyesírása.

A gyakrabban használt mindennapi hivatalos iratok jellemzőinek ismerete.

Tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, helyéről a világ nyelvei között.

Jártasság az önálló könyvtári munkában, a tárgyi katalógus használatában.

Színházi előadás megtekintésének élménye alapján beszámoló készítése. Részvétel az improvizációs játékokban.

TÖRTÉNELEM ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

A történelem – mint múltismeret – a társadalom kollektív memóriájaként az emberi azonosságtudat egyik alapja. A nemzeti; az európai és az egyetemes emberi identitást formálja, erősíti. A történelemből ugyanakkor az is kitűnik, hogy az egyes népek, nemzetek kölcsönösen egymásra vannak utalva. A kölcsönös függőség megértése átfogó világtörténelmi látásmódot, a különbségek tudomásulvétele a kultúrák sajátos értékeinek és érdekeinek megismerését és tiszteletben tartását kívánja.

A tantárgy feladata elsősorban a történelmi szemlélet fejlesztése. Annak tudatosítása, hogy a széles értelemben vett emberi műveltség minden eleme felhalmozási folyamat eredménye. A történelem és állampolgári ismeretek tantárgy célja ebből következően az, hogy megértesse a folyamatosság és a változás-változtatás történelmi szerepét, és ezen keresztül mutassa meg, hogy minden nemzedéknek megvan a maga felelőssége a történelem alakításában. Mindez a jelen ellentmondásos folyamataiban való eligazodást is szolgálja.

Az általános iskolai munkának a múltat élményszerűen megjelenítő történetek tanításán kell alapulnia. A 10–12 éveseket általában a konkrét gondolkodás jellemzi. Az 5–6. évfolyamos tanulók a történelmi tényeket, fogalmakat, összefüggéseket a meglevenített eseményekből és jelenségekből – a történetekből – kiindulva érthetik meg a legkönnyebben. A történet a múlt színes, sűrű valóságának szintézise, amely az elmúlt korokat átélhetővé, érzékelhetővé, szemlélhetővé teszi. Ezt a képszerűen megjelenített múltat már az 5–6. évfolyamokon is elemzés tárgyává kell tenni, le kell vonni a megfelelő következtetéseket, általánosításokat, és azokat bele kell helyezni a történelmi ismeretek rendszerébe. A történettanítás tehát nem helyettesíti, csupán megalapozza a történelemtanítást.

A 7–8. évfolyamok történelemtanítása – a korábbi évfolyamok eredményeire támaszkodva – a múlt valóságát összetettebben, teljesebben, az általánosítás magasabb szintjén, sokoldalúbb történelmi összefüggésekbe ágyazva dolgozza fel. Ezek az évfolyamok a történelmet már nemcsak a jellemző életképek bemutatásával, hanem a kiemelkedő események fonalára fűzve, történetileg tanítjuk. Alkalmazkodva az adott fejlődési szinthez a képszerű megjelenítésre – a történettanításra – azonban ekkor is szükség van. Mindezek együtt alkalmassá tehetik a tanulókat arra, hogy a történelem megismerésének, elemzésének alapvető módszereit elsajátítsák.

A tanulóknak arra is szükségük van, hogy a múlt ismerete mellett megértsék saját korukat. Az állampolgári ismeretek tanításának célja, hogy a diákok el tudjanak igazodni a jelen bonyolult közéletében, értsék a jogilag szabályozott demokratikus viszonyok rendszerét, működését. Így a tantárgy tanítása alapot ad a demokratikus közéletben való tudatos részvételhez.

Fejlesztési követelmények

A történelem és állampolgári ismeretek tantárgy fontos szerepet játszik az ismeretszerzési és -feldolgozási képességek kialakításában és fejlesztésében. Szükséges, hogy a tanulók ismereteket szerezzenek saját emberi-társadalmi környezetükből, történetekből, képekből, a tömegkommunikációs eszközökből, egyszerű statisztikai adatokból, grafikonokból, diagramokból, tárgyi és szöveges forrásokból és más ismerethordozókból. Fontos, hogy ezeket az ismereteket egyre önállóbban és egyre kritikusabban értelmezzék, s belőlük következtetéseket tudjanak levonni.

A tananyag-feldolgozás folyamatában a diákok sajátítsák el a sokoldalú információgyűjtés és -felhasználás képességét, a legfontosabb kézikönyvek, lexikonok, atlaszok használatát. Legyenek képesek a legfontosabb történelmi fogalmak és kifejezések készségi szintű alkalmazására.

A különböző információk feldolgozása során legyenek képesek különbséget tenni tények és vélemények között, tanulják meg az információt kritikusan szemlélni, a történelmi-társadalmi jelenségek összefüggéseit megkeresni, e jelenségeket összehasonlítani.

Konkrét ismeretekhez kapcsolódóan ismerjék fel a folyamatosság és a változások szerepét a történelmi folyamatokban, tudatosítsák, hogy a folyamatosságnak, az értékek megőrzésének nagy szerepe van a társadalom életében. A tananyag feldolgozása során ismerjék meg azokat az alapvető elemzési, értelmezési szempontokat, módszereket, amelyek segítségével képesek lesznek kialakítani véleményüket személyekről, helyzetekről, eseményekről, intézményekről. Ennek alapján véleményüket egyre árnyaltabban tudják megindokolni.

A történelemtanításnak-tanulásnak a tanulók szóbeli és írásos kifejezőképességének fejlesztésében is jelentős szerepe van. A tanulók szerezzenek gyakorlatot események elbeszélésében, különféle szövegek reprodukálásában. Tanuljanak meg írásban válaszolni szóbeli és írásbeli kérdésekre, vázlatot, felelettervet írni, jegyzetelni. Legyenek képesek rövid beszámolót, kiselőadást tartani egy-egy témáról különböző információk alapján. Sajátítsák el a kulturált vita technikáit és

szabályait. Véleményüket lényegre törően és érvekkel alátámasztva fejtsék ki. Ugyanakkor legyenek képesek a másik fél véleményét is pontosan megérteni és figyelembe venni hozzászólásaikban.

A történelmi események időben és térben játszódnak, hatékony történelmi tudat nem alakulhat ki időbeli és térbeli tájékozódási képesség nélkül. Ennek gyakorlására ezért mind a négy évben folyamatosan szükség van. Az évszámok segítségével történő tájékozódási képesség fejlesztése mellett a tanulóknak el kell sajátítaniuk az idő tagolásának módszerét. A tanulóknak az eseményeket térben is el kell tudni helyezniük. Gyakorlatot kell szerezniük különböző méretarányú térképek olvasásában és annak megítélésében, hogy a földrajzi környezet hogyan hat egy-egy ország, térség fejlődésére.

5. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek

Képi információk gyűjtése.

Lelet és rekonstrukció összevetése.

Rekonstrukciós rajzok és néprajzi képi források összehasonlítása.

Az egyes korszakok jellemző tárgyainak, szerkezetek működésének felderítése, ismertetése.

Tájékozódás könyvtárban az egyes történelmi személyiségekkel, eseményekkel kapcsolatos gyermekirodalomban.

Párhuzamok keresése a megismert történelmi élethelyzetek, események és mai életünk között.

Annak felderítése, hogy milyen környezeti változások erednek az ókorból.

Információk gyűjtése a tankönyv és olvasókönyv szövegéből.

Annak felismerése, hogy a gondolatok rögzítésének, az írás feltalálásának milyen jelentősége volt az emberiség történetében.

A tanári elbeszélés megjegyzése.

Képi és szöveges információk együttes kezelése.

Képek jellemző vonásainak kiemelése, rendszerezése.

Kifejezőképességek

Történelmi személyiségek jellemzése.

Kérdés megfogalmazása egy-egy történelmi témáról.

A megismert történelmi fogalmak alkalmazása élőbeszédben.

Rajz, festmény, modell készítése történelmi eseményről, helyszínről, élethelyzetről.

Történelmi személyek vagy csoportok konkrét tetteinek megokolása.

Történelmi szituációk eljátszása, megjelenítése.

Egyszerű írásos források szövegének megértése, értelmezése tanári segítséggel.

Történetek mesei és valóságos elemeinek megkülönböztetése tanári segítséggel.

Tájékozódás időben

Történelmi események időrendbe állítása.

Az őskor és ókor megkülönböztetése.

A jelen, a múlt és a régmúlt megkülönböztetése.

A Kr. e., Kr. u., illetve az évtized, évszázad, évezred fogalmak megértése, gyakorlása.

Tájékozódás térben

A kerettantervben felsorolt helyekhez események kapcsolása.

Az események helyszíneinek megnevezése.

A kerettanterv követelményeiben felsorolt helyek felismerése, megmutatása különböző méretarányú térképen.
Távolságbecslés különböző léptékű térképeken, számítás.
A földrajzi és a történelmi atlasz összehasonlítása az egyes időszakoknak és helyszíneknek megfelelően.
Térképolvasás a térkép grafikái és a megismert térképjelek segítségével.

Témakörök

Tartalmak

Élet az őskorban

Őskörnyezet.

Az ősember nyomai a Földön.

Hogyan élt a gyűjtögető, halászó, vadászó ember.

A földművelő és az állattenyésztő ember.

Az első mesterségek és a csere kialakulása.

Természeti népek napjainkban.

Varázslat és művészet.

Fogalom:

őskor, ősember, régészet, eszközhasználat és eszközkészítés, munkamegosztás, gyűjtögetés, vadászat, halászat, földművelés, állattenyésztés, termelés, kézművesség, csere, természet-imádat, szellemek, mágia (varázslat), barlangrajz.

Évszám:

nagyon régen, régen.

Az ókori Kelet világa

A történelem korszakai.

Egyiptom, „a Nílus ajándéka”.

A rejtélyes piramisok.

Történetek Mezopotámiából.

Az írás kialakulása.

India, Kína.

Mítoszok és mondák az ókori keletről.

Fogalom:

ókor, öntözéses földművelés, fáraó, piramis, építészet, szobrászat, múmia, hieroglifa, többistenhit, város, birodalom, ékírás.

Helynév:

Egyiptom, Nílus, Mezopotámia, Tigris, Eufrátesz, India, Indus, Kína, Jangce.

Évszám:

kb. 5000 éve.

Ószövetségi történetek

A Biblia.

Bibliai tájak.

Ószövetségi történetek a teremtésről, a vízözönről, Mózesről, Dávid királyról vagy Salamonról.

Fogalom:

Biblia, Ószövetség, egyistenhit.

Név:

Ádám, Éva, Noé, Mózes, Dávid vagy Salamon.

Helynév:

Kánaán, Jeruzsálem.

Az ókori görögök
életéből

A görög táj.
Történetek a görög mondavilágból.
Görög istenek és az olimpai játékok.
Hajó és kereskedelem.
Görög városállamok: Athén és Spárta.
Hősök és csaták.
Athén Periklész korában.
Az athéni népgyűlés.
Mesterek és művészek.
Történetek Nagy Sándorról.

Fogalom:

városállam, piac, kereskedelem, népgyűlés, démosz, demokrácia, mítosz, színház.

Név:

Zeusz, Pallasz Athéné, Héra, Dareiosz, Xerxész, Miltiádész, Periklész, Nagy Sándor.

Helynév:

Olümposz, Olüm pia, Athén, Spárta, Perzsa Birodalom, Alexandria.

Évszám:

kb. 2500 éve.

Az ókori Róma
évszázadai

Mondák Róma alapításáról, a királyságról és a köztársaságról.
Hadvezérek és csaták: a pun háborúk történetéből.
Szabadok és rabszolgák.
Julius Caesar és hadserege.
Történetek Augustusról.
Természet és gazdaság a Római Birodalomban.
Egy ókori nagyváros: Róma – vízvezetékek, fürdők, amfiteátrumok, bérházak.
A rómaiak Magyarország területén.
A népvándorlás viharában.

Fogalom:

királyság, köztársaság, rabszolga, gladiátor, császár, provincia, amfiteátrum, barbár, népvándorlás.

Név:

Romulus, Remus, Hannibál, Julius Caesar, Augustus.

Helynév:

Itália, Róma, Karthágó, Római Birodalom, Pannónia, Aquincum (és egy lakóhelyhez közeli római kori település).

Évszám:

kb. 1500 éve.

A kereszténység
születése

Történetek Jézus életéről.
A kereszténység fő tanításai.
Történetek a keresztény egyház kialakulásáról.
A keresztény időszámítás.

Fogalom:

keresztény, evangélium, megváltó, próféta, apostol, vallás, egyház, püspök.

Név:

Jézus, Mária, József, Júdás, Szent Pál, Nagy Konstantin.

Helynév:

Betlehem.

Évszám:

476.

A magyar történelem kezdetei

A magyar nép eredete: mondák és valóság.
Az Uráltól a Kárpát-medencéig.
Társadalom és hitvilág.
A honfoglalás.

Fogalom:

finnugor, őshaza, nomád pásztorkodás, nemzetség, törzs, törzsszövetség, fejedelem, táltos, honfoglalás.

Név:

Hunor, Magor, Emese, Álmos, Árpád.

Helynév:

Urál, Volga, Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Kárpát-medence.

Évszám:

895.

Mindennapi élet, életmódtörténet

A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni:

Gyűjtögető, halászó, vadászó életmódot folytató népek napjainkban.

Mit örököltünk az ókori népektől?

A család és a gyermek az ókori Görögországban és napjainkban.

Az ókor és napjaink közlekedése.

A honfoglalók mai öröksége.

A továbbhaladás feltételei

A diák tudjon különbséget tenni a történelem forrásai (tárgyi, írásos, szóbeli) között. Tudja, hogy a tanult történetek közül melyik történt előbb, melyik később, mennyivel – a kerettantervben megadott lépték szerint. Tudja, hogy az egyes történetek eseményeihez milyen nevek, helyszínek kapcsolhatók. Tudjon tanult történetet elmondani kérdések alapján a kerettantervben megjelölt fogalmak felhasználásával. Tudja a tanult történetek eseményeinek helyszíneit különböző léptékű térképeken megmutatni. Tudjon kérdéseket feltenni a tanult történetekhez. Tudjon különbséget tenni a történetek mesei és valóságos eseményei között. Tudjon elvégezni egyszerű kronológiai számításokat.

6. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek

Képi információk gyűjtése egy adott témáról.

Korabeli építészeti és tárgyi emlékek megfigyelése eredeti helyükön.

Korabeli használati tárgyak, leletek funkcióinak, használatának felismerése.

A középkorból eredeztethető környezeti változások felderítése tanári segítséggel.

Tájékozódás a korosztálynak készült a történelmi tárgyú lexikonok, enciklopédiák, ismeretterjesztő könyvek körében.

Használatuk megismerése.

Egyszerűbb korabeli írásos források olvasása (legenda, krónika, históriás ének, emlékirat).

A kerettantervben megjelölt személyiségek, fogalmak összekapcsolása.

Egyszerű mennyiségi mutatók (lakosság, terület) gyűjtése, értelmezése.

A hírközlés kezdetei, a könyvnyomtatás jelentőségének felismertetése.

A képek közti összefüggések felismerése, rendszerezése.

Tárgyi és építészeti emlékek vizsgálata a velük kapcsolatos kérdésekre adandó válaszok útján.

Oktatófilmek elemzése tanári segítséggel.

Egyszerű mennyiségi adatok összevetése.

Vázlat készítése tanári segítséggel.

A középkorból eredeztethető ma is élő népi hagyományok, szokások gyűjtése.

Kifejezőképességek

A látott építészeti, tárgyi emlékek reprodukálása emlékezetből.
 Kérdés és válasz megfogalmazása egy-egy történelmi témáról.
 Összefüggő előbeszéd gyakorlása megadott történelmi témáról a megismert fogalmak felhasználásával.
 Adott korszakban, szituációban élt ellentétes történelmi személyiségek jellemzése.
 Életképek összeállítása és megjelenítése adott témáról előzetes kutatómunka alapján, tanári segítséggel.
 Kérdések megfogalmazása egyszerű korabeli írásos forrásokról, tanári segítséggel.

Tájékozódás időben

A történetek alapján elkülöníthető korszakok jellegzetességeinek felismerése tanári segítséggel.
 A történelmi múlt jelenben való továbbélésének felismerése.
 Történelmi események időrendbe állítása.
 Annak gyakorlása konkrét példák segítségével, hogy a különböző területeken végbement események közül melyik történt előbb, melyik később.

Tájékozódás térben

A földrajzi elhelyezkedés és a történetekben megjelenő események összefüggéseinek felismerése tanári segítséggel.
 Országok területi változásainak megfigyelése különböző történelmi atlaszokon.

Témakörök**Tartalmak**

Képek a középkori Európa életéből

Nagy Károly birodalmában.
 Az arab hódítás.
 Európa 1000 körül.
 A középkori egyház.
 A kolostorok világa: oklevelek, krónikák, legendák.
 Milyen volt a középkori uradalom és falu? Hűbérurak és hűbéresei.
 A középkori várak.
 A lovagi élet.
 A középkori városok.
 Céhmasterék és kereskedők.
 Európa a XV. században.

Fogalom:

középkor, iszlám, kalifa, pápa, szent, eretnek, kolostor, szerzetes, szerzetesrend, egyházzsuzakadás, oklevél, kódex, legenda, uradalom, robot, jobbágy, jobbágytelek, nyomásos gazdálkodás, hűbérúr, hűbéres, hűbérbirtok, vár, lovag, középkori város, kiváltság, önkormányzat, polgár, adó, vám, céh, járványok, távolsági kereskedelem, kereslet-kínálat.

Név:

Nagy Károly, Mohamed, Szent Benedek, Szent Ferenc.

Helynév:

Frank Birodalom, Arab Birodalom, Mekka, Bizánc, Német-római Császárság.

Évszám:

800.

Magyarország az Árpádok idején

Letelepedés – kalandozó hadjáratok.
Géza és I. István.
István király udvarában.
László és Könyves Kálmán: törvényhozás, bíraskodás, ítélkezés.
II. András és IV. Béla.
A tatárjárás.
A második honalapítás.
Kultúra az Árpád-korban.

Fogalom:

kalandozás, vármegye, tized, ispán, tatár, kun.

Név:

Géza fejedelem, I. István, Gellért püspök, I. László, Könyves Kálmán, II. András, Julianus barát, IV. Béla.

Helynév:

Esztergom, Székesfehérvár, Erdély, Buda, Muhi.

Évszám:

997–1038, 1000, 1241–1242, 1301

Virágzó középkor Magyarországon

Károly Róbert.
Nagy Lajos, a lovagkirály.
Zsigmond, a császár és király.
Egy középkori magyar város.
Hunyadi János.
Mátyás király.
Bárok, nemesek, jobbágyságok.
Mohács.
Buda elfoglalása.

Fogalom:

aranyforint, bandérium, nemes, báró, ösiség, kilenced, kormányzó, végvár.

Név:

I. Károly, I. Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, I. Mátyás, Dózsa György, II. Lajos, I. Szulejmán, I. Ferdinánd, Szapolyai János.

Helynév:

Bécs, Nándorfehérvár, Visegrád, Mohács, Erdély.

Évszám:

1456, 1514, 1526, 1541.

Az újkor kezdetén

Felfedezők és hódítók.
A felfedezések hatása Spanyolországban és Angliában.
Harc a tengerekért.
Szemben a pápával: Luther és Kálvin.
A Napkirály udvarában – XIV. Lajos.
Ablak Európára – I. Péter.
Az Európán kívüli világ.
Kultúra és tudományok az újkor kezdetén.

Fogalom:

újkor, azték, inka, felfedező, gyarmat, világkereskedelem, manufaktúra, bankár, hitel, humanizmus, reformáció, protestáns, katolikus megújulás, parlament.

Név:

Kolumbusz, Magellán, Luther, Kálvin, XIV. Lajos, I. Péter, Gutenberg, Leonardo da Vinci, Galileo Galilei.

Helynév:

Amerika, Versailles, Párizs, London, Madrid, Szentpétervár.

Évszám:

1492, 1517.

Magyarország az újkor
kezdetén

Török világ Magyarországon.
A várháborúk hősei.
Életképek a királyi Magyarországról.
Erdély aranykora.
Történetek a függetlenségi küzdelmekről.
A reformáció és ellenreformáció kulturális hatása.
Buda visszafoglalása.
II. Rákóczi Ferenc szabadságharca.

Fogalom:

szpáhi, janicsár, pasa, hajdú, kollégium végvár, kuruc, labanc, nádor.

Név:

Dobó István, Zrínyi Miklós, Bocskai István, Bethlen Gábor, Zrínyi Miklós, Pázmány Péter, Károli Gáspár, II. Rákóczi Ferenc.

Helynév:

Királyi Magyarország, Hódoltság, Erdélyi Fejedelemség, Gyulafehérvár, Eger, Szigetvár, Pozsony, Isztambul.

Évszám:

1552, 1686, 1703–1711.

Mindennapi élet, életmód-
történet

A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni:

A középkori városok továbbélése a mai városokban.

Árpád-kori emlékek a mai Magyarországon.

Mátyás király asztalánál – az étkezés történetéből.

Pestis-, himlő-, kolerajárványok a középkortól napjainkig.

Magyarország kereskedelmi kapcsolatai a múltban és a jelenben.

A továbbhaladás feltételei

A diák legyen képes a korszakra jellemző képeket, tárgyakat, épületeket felismerni. Tudjon információt gyűjteni adott történelmi témában, tanári segítséggel. Tudjon tanult történetet önállóan elmesélni a kerettantervben megjelölt fogalmak felhasználásával. Tudja a tanult történet lényegét kiemelni. Tudjon különböző korszakokat térképen beazonosítani. Tudjon távolságot becsülni és számításokat végezni történelmi térképen.

7. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek

Információk gyűjtése statisztikai adatokból.

Önálló kutatás adott témában, melynek végeredménye rövidebb összefoglaló kiselőadás vagy esszé.

Könyvtári kutatás megadott témában és szempontok alapján kézikönyvekből és ismeretterjesztő művekből.

Korabeli írásos források összevetése megadott szempontok alapján.

Történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélésének összevetése.

Különböző típusú képi információk gyűjtése egy adott témához.

Írásos források összegyűjtése megadott szempontok alapján.

A hírközlési forradalom jelentőségének megértése.

Anyaggyűjtés tanári segítséggel több szempontból egy adott témában.

Különböző képi információk jellegzetességeinek felismerése.

Valamely kijelölt téma több szempontú feldolgozása csoportmunkában, tanári irányítással.

A XIX. századi történelmi eseményekről szóló dalok, történetek, mondák feldolgozása.

Kifejezőképességek

Összehasonlító diagramok, grafikonok, táblázatok készítése különböző statisztikák adatainak felhasználásával.
 Szerepjáték: valamely korszak jellemző alakjának egyes szám első személyű bemutatása.
 Vázlat készítése csoportmunkában.
 Összefüggő felelet megadott történelmi témáról, a megismert fogalmak felhasználásával.
 A megismert tematikus rajzok, ábrák előszóban való megelevenítése.

Tájékozódás időben

Az egyetemes és a magyar történelem eseményeinek összevetése térkép alapján.
 Gazdasági, társadalmi, technikai jelenségek összefüggéseinek, változásának, fejlődésének felismertetése.
 Térségek gazdasági, politikai, társadalmi, technikai jelenségeinek időbeli, térbeli összevetése.
 Ma is előforduló jelenségek, konvenciók, eszmék, intézmények felismerése, összevetése mai jellegzetességeikkel.
 Kronologikus táblázatok önálló készítése.
 Események egyidejűségének megállapítása, történelmi események elhelyezése az időben.

Tájékozódás térben

A tanult időszak időbeli és térbeli változásainak felismertetése történelmi térképek összehasonlítása.
 Országok területi változásainak megfigyelése különböző térképeken.

Témakörök**Tartalmak****A polgári átalakulás kora**

Az Amerikai Egyesült Államok megalakulása.
 Eszmék, személyiségek és események a felvilágosodás és a francia forradalom korából.
 Napóleon és Európa.
 A mezőgazdaság és a gépek forradalma.
 Vállalkozók és vállalkozások.
 Az ipari forradalom társadalmi következményei.
 Életmód a kapitalizálódó Európában.

Fogalom:

alkotmány, emberi jogok, felvilágosodás, népfelség elve, hatalmi ágak, forradalom, jakobinus, terror, nemzet, ipari forradalom, mezőgazdasági forradalom, vetésforgó, gyár, vállalkozó, haszon, tőké, bér munkás, kapitalizmus, politika.

Név:

Washington, Rousseau, XVI. Lajos, Robespierre, Napóleon, Watt, Stephenson.

Helynév:

Boston, Waterloo.

Évszám:

1776, 1789, 1815.

Képek a XVIII. századi Magyarországról

Mária Terézia és II. József.
 A soknemzetiségű Magyarország.
 A francia forradalom és a napóleoni háborúk hatása Magyarországon.

Fogalom:

betelepítés, bevándorlás, úrbérrendezés, állandó hadsereg, vallási türelem, államnyelv, oktatáspolitik.

Név:

Mária Terézia, II. József, Martinovics Ignác.

Évszám:

1740–1780.

A polgárosodás kezdetei
Magyarországon

Országgyűlések Pozsonyban.
A magyar nyelv ügye.
Gróf Széchenyi István.
Kossuth Lajos.
Életképek a reformkori Magyarországon.
1848. március 15-e.
Polgári törvények.
Nemzetiségek ébredése.
Képek a szabadságharc csatáiból.
A szabadságharc és Európa: esélyek és eredmények.

Fogalom:

országgyűlés, arisztokrácia, alsótábla, felsőtábla, nyelvújítás, reformkor, közteherviselés, örökváltság, zsellér, nyilvánosság, cenzúra, sajtószabadság, választójog, felelős kormány, jobbágyfelszabadítás, nemzetiség, nemzetőrség, honvédség, trónfosztás.

Név:

Kazinczy Ferenc, báró Wesselényi Miklós, gróf Széchenyi István, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Petőfi Sándor, gróf Batthyány Lajos, Görgey Artúr, Bem, Metternich, Haynau.

Helynév:

Debrecen, Isaszeg, Világos, Arad.

Évszám:

1830–1848, 1848. március 15., 1849. október 6.

Nemzetállamok kora

Az amerikai polgárháború.
Új európai nemzetállamok: Olaszország, Németország.
Nemzetállamok a Török Birodalom helyén.
Az állam új feladatai: oktatásügy, egészségügy, szociálpolitika.
Versenyben a világ felosztásáért.
A modern társadalmi csoportok, életmódjuk.
A sokarcú munkásmozgalom fő áramlatai.

Fogalom:

polgárháború, nemzetállam, szabad verseny, monopólium, szociálpolitika, gyarmatbirodalom, szakszervezet, anarchisták, szocializmus, szociáldemokrácia, utópia, tömegkultúra, központi hatalmak, antant.

Név:

Bismarck, Garibaldi, Lincoln, Edison, Marx.

Helynév:

Poroszország, Németország, Olaszország, Szerbia, Románia, Bulgária.

Évszám:

1861–1865, 1871.

A dualizmus kora

Magyarország a szabadságharc bukása után.
A kiegyezés.
Képek a politikai életről.
Gazdasági felzárkózás.
A polgárosodó magyar társadalom.
Világváros születik: Budapest.
A millennium: sikerek és válságjelek.

Fogalom:

passzív ellenállás, emigráció, kiegyezés, közös ügyek, polgárosodás, dzsentri, nagypolgárság, kispolgárság, asszimiláció, millennium.

Név:

Alexander Bach, Ferenc József, gróf Andrássy Gyula, báró Eötvös József, Tisza Kálmán, Ganz Ábrahám, Weiss Manfréd.

Helynév:

Osztrák–Magyar Monarchia, Budapest.

Évszám:

1867, 1867–1916.

Az első világháború

A háború okai és céljai.
Frontvonalak.
Hátország.
Forradalom Oroszországban.
Győztesek és vesztesek.

Fogalom:

villámháború, állóháború, hátország, békerendszer, bolsevik, szovjet.

Név:

Wilson, Lenin.

Évszám:

1914–1918, 1917.

Mindennapi élet, életmód-
történet

A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni:

A XIX. század emlékei a lakóhelyen és környékén.

Közlekedés, világítás a XIX. században.

Oktatás a dualista Magyarországon.

A magyar malomipar a világ élvonalában.

Mágnások, polgárok, parasztok, cselédek.

A társadalmi rétegződés és az életmód összefüggései.

A továbbhaladás feltételei

Készítsen önállóan vázlatot az adott témáról. A diák tudjon beszámolót, kiselőadást tartani adott történelmi témáról, megadott ismeretterjesztő irodalom alapján. Tudjon egyszerű történelmi tárgyú táblázatokat, grafikonokat, diagramokat értelmezni néhány mondatban. Tudjon egyszerűbb forrásokat értelmezni tanári segítséggel. Ismerje az egyes történelmi korok, korszakok nevét és sorrendjét, ismerje egy-egy korszak fontosabb jellemzőit. Tudja, hogy a kerettantervben szereplő személyeknek mi volt a jelentőségük az adott időszakban. Tudja térben és időben elhelyezni az egyes korszakok fontosabb eseményeit. Tudja összehasonlítani különböző időszakok térképeit. Legyen képes egy-egy ország területváltozásait térképről leolvasni. Tudja megállapítani, hogy a magyar és egyetemes történelem megjelölt személyei közül kik voltak kortársak.

8. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák*Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek*

Önálló vázlat készítése.

Statisztikai adatok gyűjtése jelenismereti témában.

Kutatás informatikai eszközök felhasználásával adott témában tanári segítséggel.

Korabeli írásos források összevetése saját szempontok alapján.

Riport/interjú készítése szemtanúkkal adott témáról megadott szempontok szerint.

Adott témájú, de eltérő adatok, adatsorok összevetése, az eltérések okainak felderítése tanári segítséggel.

Dokumentumfilmek elemzése tanári segítséggel.

A televízió, a rádió, napi- és hetilapok adott témájú híryanagának összevetése tanári segítséggel.

Információk szerzése dokumentumfilmekből, televízióból.

Információk szerzése napi- és hetilapokból.

Információk szerzése rádióműsorokból.

Az iskolai oktatásban megjelenő tudományterületek történeti szempontú elemzése (technika, ökológia, fizika stb.).

Dokumentumfilmek és játékfilmek jellemző részleteinek értelmezése, mondanivalójának rövid leírása.

Kifejezőképességek

Az egyetemes és a magyar történelem eseményeinek rendszerezése.

Adott történelmi és jelenismereti téma csoportos megvitatása a tanár által előzetesen megadott szempontok alapján.

Gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális jelenségek összefüggéseinek felismerése és megfogalmazása.

Adott jelenismereti téma/helyzet megjelenítése szerepjátékkal.

Statisztikai adatok bemutatása.

Ökológiai problémák összetevőinek felismertetése, történelmi okainak felderítése.

Tájékozódás időben

Önálló kutatás az iskolai oktatásban megjelenő tudományterületek változásairól.

Szinkronisztikus kronológiai táblázatok készítése.

Tájékozódás térben

A tanult időszak időbeli és térbeli változásainak felismerése történelmi térképek összehasonlításával.

Témakörök**Tartalmak**

A világ a 20-as és 30-as
években

Európa az első világháború után.
Politikai és társadalmi küzdelmek a parlamentben és a parlamenten kívül.
A nagy gazdasági világválság.
A náciizmus Németországban.
A sztálini Szovjetunió.
Az Egyesült Államok és Rooseveltt.
Út a háború felé.

Fogalom:

jelenkor, parlamenti demokrácia, gazdasági válság, nemzeti szocializmus, fajelmélet, antiszemitizmus, sovinizmus, koncentrációs tábor, egypártrendszer, sztálinizmus, koncepció per, tervgazdálkodás, propaganda, New Deal.

Név:

Adolf Hitler, Joszip V. Sztálin, F. Rooseveltt.

Helynév:

Csehszlovákia, Jugoszlávia, Ausztria, Szovjetunió, New York.

Évszám:

1929–1933, 1938.

Magyarország a két világ-
háború között

Forradalom és ellenforradalom.
Trianon és következményei.
A bethleni konszolidáció.
A gazdasági világválság és Magyarország.
Kiútkeresés és külpolitika.
Életmód és szellemi élet a két világháború között.

Fogalom:

őszirózsás forradalom, tanácsköztársaság, konszolidáció, irredentizmus, kommunizmus, nyilasok, konzervatív, liberális.

Név:

gróf Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, gróf Bethlen István, gróf Teleki Pál, Gömbös Gyula.

Helynév:

Kárpátalja, Felvidék, Délvidék, Észak-Erdély.

Évszám:

1918, 1919, 1920.

A második világháború

Európai háborúból világháború.
 A totális háború.
 Háború és gazdaság.
 Magyarország a második világháborúban.
 Magyarország német megszállása.
 Nyilas hatalomátvétel.
 Az európai és a magyar zsidóság tragédiája.
 A háború befejezése.

Fogalom:

totális háború, hadigazdaság, gettó, deportálás, munkaszolgálat, holokauszt, „hintapolitika”, partizán, antifasiszta ellenállás, háborús bűnös.

Név:

Churchill, Kállay Miklós.

Helynév:

Sztálingrád, Normandia, Auschwitz, Hiroshima, Jalta, Potsdam.

Évszám:

1939, 1941, 1944. március 19., 1944. október 15., 1945. május 9., 1945. szeptember 2.

A globalizálódó világ

A kétpólusú világ.
 Az ENSZ.
 Kommunista diktatúrák.
 A harmadik világ.
 A világgazdaság.
 Az európai integráció.
 Az emberi és polgári jogok.
 Globális problémák – a globalizáció problémái.

Fogalom:

hidegháború, kommunista diktatúra, harmadik világ, világgazdaság, globalizáció, integráció, népességrobbanás, fogyasztói társadalom, környezetkárosítás.

Magyarország története napjainkig

Magyarország a keleti blokkban – a koalíciós évek.
 Sztálinizmus Magyarországon – a Rákosi-korszak.
 1956-os forradalom és szabadságharc.
 A Kádár-korszak.
 A magyar társadalom átalakulása.
 A határon túli magyarok.
 A rendszerváltozás.

Fogalom:

pártállam, kollektivizálás, rendszerváltozás, földosztás, államosítás.

Név:

Rákosi Mátyás, Nagy Imre, Kádár János, Antall József, Göncz Árpád.

Évszám:

1945–1948, 1948–1953, 1956. október 23., 1989–1990.

Állampolgári ismeretek:

Az állam és polgára.
A nyilvánosság.
A politikai rendszer intézményei.
Részvétel a közügyekben.
Emberi jogok – társadalmi kötelezettségek.
A gyermek jogai.

Fogalom:

állam, nemzet, nemzetiség, etnikum, állampolgárság, választási alapelvek, népszavazás, emberi jogok.

Mindennapi élet, életmód-történet

A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni:

Visszaemlékezések a lakóhely és környéke történetéből.

Élethelyzetek a Rákosi- és a Kádár-korban.

Családom története a XX. században.

A XX. századi tudomány és technika vívmányai.

Diákjogok, diákszervezetek a mai Magyarországon.

A továbbhaladás feltételei

A diák tudjon önálló könyvtári munka alapján kiselőadást tartani. Tudja, mi történt Európa más régióiban a magyar történelem egy-egy kiemelkedő eseménye idején. Legyen képes összefüggéseket találni a történelmi események és a technikai-gazdasági fejlődés legfontosabb állomásai között. Tudja a XX. századi magyar és egyetemes történelem legfontosabb fordulópontjait, idejét. Tudja ismertetni a demokráciák és diktatúrák legjellemzőbb vonásait. Legyen képes néhány jelentős eseményhez kapcsolódó forrást összehasonlítani. Ismerje a mai Magyarország közjogi és politikai rendszerének alapelemeit. Környezetének, lakóhelyének fontos történelmi eseményeit el tudja helyezni a köztörténet folyamában.

IDEGEN NYELV 5–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az ötödik évfolyam megkezdésekor már minden diák (legalább) egy éve tanulja az idegen nyelvet. Megértik a tanár kéréseit, óravezetését, ismerősek a feladattípusok, órai tevékenységek, motiváltak, bíznak magukban, és néhány alapvető stratégiát már használnak.

A négy tanév céljai között első helyen áll a motiváció fenntartása, a gyerekek sikerélményhez juttatása értelmes munkával. Továbbra is a receptív készségek (hallott és olvasott szöveg értése) fejlesztése áll a középpontban, mivel a produktív készségeket (beszéd és írás) a receptív készségek közvetve fejlesztik. Az évek előrehaladtával egyre nagyobb hangsúlyt kap a beszédképesség. Lényeges nevelési cél a diákok olvasási igényének kialakítása és fejlesztése érdekes, könnyített vagy eredeti, illusztrált hosszabb szövegek olvastatásával.

A témakörök felölelik a tanterv egyéb tantárgyi tartalmait, hiszen a nyelvet nem önmagáért használjuk, hanem információszerezésre, illetve információfeldolgozásra. A keresttantervi törekvések hozzájárulnak az idegen nyelvi tananyag érthetővé tételéhez, de a tartalmakat más szempontból, másképp csoportosítva dolgozzuk fel, nehogy unalmassá váljanak.

A 10–14 éves korosztály nyelvszajátítása során jobban támaszkodik memóriájára, mint a célnyelv szabályrendszerére, de egyre inkább képes szabályszerűségeket észrevenni a nyelvben. A szabályok ismerete ugyanakkor csak kismértékben segíti nyelvi fejlődésüket. A nyelvhasználatban a folyamatosság erősségük a nyelvhelyességgel szemben, de emellett szükség van a legfontosabb struktúrák automatizálására is. Cél, hogy esetleges nyelvi hibáikat maguk vegyék észre és javítsák, így segíthetjük őket autonóm nyelvtanulóvá válni.

A négy év során a diákoknak el kell jutniuk a nyelvtanulási stratégiák olyan szintű használatához, melyek lehetővé teszik számukra az osztályterem falain kívüli idegen nyelvi hatások (filmek, zene, tévéműsorok, újságok) hasznosítását és az irányított önálló haladást.

A nyolcadik osztály végére nyelvtudásuk eléri azt a mérhető szintet, mellyel képesek ismert témakörökben idegen nyelvű információt megérteni és adni, interakciókban sikerrel részt venni.

Fejlesztési követelmények

A tanuló képes idegen nyelvű információt megérteni és adni, interakcióban sikerrel részt venni. Képes a tanárral és társaival a célnyelven együttműködni a nyelvórai feladatok megoldásában. Tisztában van a nyelvtanulás részterületeivel (beszédképesség, olvasásértés, szókincs stb.), kialakult, továbbfejleszthető nyelvtanulási stratégiái vannak. Kialakul az igény benne, hogy az osztályterem kívüli idegen nyelvi hatásokat (tévéműsorok, újságok stb.) is megpróbálja hasznosítani önálló haladása érdekében.

Témalista (ajánlás)

Én és a családom: személyi adatok; foglalkozások; otthoni teendők, kötelességek; családi ünnepek.

Emberi kapcsolatok: barátság; emberek külső és belső jellemzése.

Tágabb környezetünk: falu, kisváros, nagyváros, ország; a lakóhely bemutatása; lakóhelyünk megóvása.

Természeti környezetünk: a természet megóvása; Földünk nevezetes tájai; veszélyeztetett növények és állatok.

Az iskola világa: az iskola bemutatása; az ideális órarend; az ideális iskola.

Egészség és betegség: a leggyakoribb betegségek; a leggyakoribb sérülések.

Étkezés: étkezési szokások nálunk és más országokban; különleges ételek és ételreceptek; viselkedés az étkezésnél.

Vásárlás: mindennapi bevásárlás; ajándékok ünnepekre.

Utazás: utazási előkészületek; a kedvenc közlekedési eszközöd.

Szabadidő és szórakozás: sport az iskolában és az iskolán kívül; tévé, video, számítógép és olvasás.

5. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok (Lásd a 6. évfolyam kerettantervénél.)

Fogalomkörök (Lásd a 6. évfolyam kerettantervénél.)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló

- ismert nyelvi eszközökkel kifejezett kérést, utasítást megért, arra cselekvéssel válaszol;
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdéseket megért;
- ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből fontos információt kiszűr.

Beszédkésztség

A tanuló

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű mondatban válaszol;
- tanult minta alapján egyszerű mondatokban közléseket megfogalmaz, kérdéseket tesz fel;
- megértési probléma esetén segítséget kér.

Olvasott szöveg értése

A tanuló

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatokat elolvas;
- ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokból álló szövegben fontos információt megtalál;
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokból álló szöveg lényegét megérti.

Íráskésztség

A tanuló

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatokat helyesen leír;
- egyszerű közléseket és kérdéseket tanult minta alapján írásban megfogalmaz.

6. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás,
- köszönés, elköszönés,
- köszönet és arra reagálás,
- bemutatkozás,
- érdeklődés hógylét iránt és arra reagálás,
- bocsánatkérés és arra reagálás,
- gratuláció, jókívánások és arra reagálás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménykérés és arra reagálás,
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése,
- egyetértés, egyet nem értés,
- tetszés, nem tetszés.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása,
- információkérés, információadás,
- igenlő vagy nemleges válasz,
- tudás, nem tudás.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés,
- javaslat és arra reagálás,
- meghívás és arra reagálás,
- kínálás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés,
- nem értés,
- betűzés kérése, betűzés.

Fogalomkörök:

- cselekvés, történés, létezés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli viszonyok,
- időbeli viszonyok,
- mennyiségi viszonyok,
- minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei*Hallott szöveg értése**A tanuló*

- utasításokat megért, azokra cselekvéssel válaszol;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket megért;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből fontos információt kiszűr;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szöveg lényegét megérti.

*Beszédkésztség**A tanuló*

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákba rendezett mondatokban válaszol;
- jórészt tanult minta alapján egyszerű mondatokban közléseket megfogalmaz,
- kérdéseket tesz fel;
- megértési probléma esetén segítséget kér;
- tanult minta alapján egyszerű párbeszédben részt vesz.

Olvasott szöveg értése

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat elolvas;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegben fontos információt megtalál;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokból álló szöveg lényegét megérti.

Íráskészség

A tanuló

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat helyesen leír;
- egyszerű közléseket és kérdéseket tanult minta alapján írásban megfogalmaz;
- egyszerű, strukturált szöveget (baráti üzenet, üdvözlét) létrehoz.

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL 5–6. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
<i>Megszólítás</i>	<i>Excuse me.</i>	<i>Pardon?</i>
Köszönés	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care.	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye!
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it.
Bemutakozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane? <i>May I/Can I/ Let me introduce myself.</i> <i>May I/Can/ Let me introduce you to Rosy?</i>	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	<i>How are you feeling today?</i> <i>What's the matter?</i>	<i>Fine. / OK / All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid.</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	<i>I am sorry. I am very sorry.</i> <i>I beg your pardon</i>	<i>That's all right.</i> <i>It doesn't matter.</i> <i>Never mind.</i> <i>No problem.</i>
Gratulációk, jókívánságok és arra reagálás	<i>Happy Christmas/New year/Birthday!</i> <i>Many happy returns (of the day)</i> <i>Congratulations!</i> <i>Have a nice holiday.</i> <i>All the best.</i> <i>Cheers!</i>	<i>Happy Christmas /New Year/ Birthday!</i> <i>Thank you.</i> <i>Thank you, the same to you.</i> <i>Cheers!</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	What do you think? How do you like it?	I think it is rather strange. I like it.
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyet nem értés	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right.
Tetszés, nem tetszés	Do you like Italian food? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice.
Akarat, kívánság	Would you like a cake?	I'd like an ice-cream

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	What is it? What's it in English? What does that mean? What is his house like?	It's.../ That's.../ It's a kind of.../It's used for... It means... It's big and comfortable.
Információkérés, -adás	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omlett?	Yes, I did At 6 p.m... You take two eggs and some milk and flour.
Tudás, nem tudás	Where does he live?	I have no idea.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés és arra reagálás	Could you give me a pen? Would you pass me the sugar please?	Yes, sure. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Javaslat és arra reagálás	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight.	Good idea.
Meghívás és arra reagálás	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but... I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. What shall we do? No, I am afraid, I can't.
Kínálás és arra reagálás	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you. /I am sorry, I can't. An orange please. Thank you. Thank you. No, thank you.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Megértés biztosítása	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells...
	Nem értés	Sorry, I don't understand. Could you understand? Sorry, what does that mean?

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése	Jelenidejűség	Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
	Múltidejűség	Past Simple	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
	Jövőidejűség	Going to	What are you going to do on Saturday?
Birtoklás kifejezése		Past forms of have	I didn't have many friends in the kindergarten.
		Possessive adj.	My, your, his/her/its, our, their dog
		Genitive 's	Kate's brother Whose?
Térbeli viszonyok	Irányok, helymegha- tározás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, ...
Időbeli viszonyok	Gyakoriság	How often?	Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day.
	Időpont	When?	Now, Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday When? What time? In the morning, at night ... Now I'm having a bath. I saw a film yesterday. I'm going to play chess tomorrow. What's the time? It's quarter to eight.
Mennyiségi viszo- nyok		Irregular plurals	Children, people, men, women ...
		Cardinal numbers 1–100	
		Ordinal numbers	first, second...
		Countable nouns	How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs.
		Uncountable nouns	How much money have you got? I've got a lot of/little money.
Minőségi viszonyok		Comparative and superlative of short adjectives	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl.
		Irregular comparative and superlative forms of adjectives	Good/bad (better, worse)
			What's it like? What colour is it?

Modalitás	<i>Can ability</i> <i>Must/needn't</i>	<i>I can swim.</i> <i>I must read it. You needn't do it now.</i>
Logikai viszonyok	Linking words	And/or/but/because
Szövegösszetartó eszközök	Articles <i>Some+plural noun</i> <i>Any+plural noun</i> <i>Some +singular noun</i> <i>Any +singular noun</i> Nominative and Accusative of personal pronouns Demonstrative pronouns Indefinite pronouns	A, an, the <i>There are some pencils in the bag.</i> <i>Have you got any sisters?</i> <i>I haven't got any matchboxes.</i> <i>There's some water in the vase.</i> <i>There isn't any juice in my glass.</i> I, he, they... <i>Me, him, them...</i> This, that, these, those <i>Somebody, anybody, nobody, everybody</i>

FRANCIA 5–6. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	<i>pardon, monsieur / madame, s'il vous / te plaît</i>
Köszönés, elköszönés	<i>salut, bonjour monsieur, au revoir madame, à demain, à mardi, à ce soir, à cet après-midi</i>
Köszönet és arra reagálás	<i>merci beaucoup il n'y a pas de quoi, avec plaisir</i>
Bemutatkozás	<i>moi, je suis, je m'appelle, je suis le frère de</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	<i>ça va? vous allez bien? Ça va bien, merci</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	<i>pardon, monsieur / madame Ça ne fait rien, ce n'est pas grave</i>
Gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	<i>joyeux anniversaire / Noël, bonne chance / année merci beaucoup (de tes/vos vœux), tu es / vous êtes gentil</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	<i>tu aimes, tu trouves ça? super, pas mal, pas trop intéressant</i>
Egyetértés, egyet nem értés	<i>oui, d'accord, bien sûr, (mais) non, (ce n'est) pas ça, pas question</i>
Tetszés nem tetszés	<i>je (n') aime (pas), c'est bien, j'adore/je déteste, je préfère</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	<i>voilà, qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher</i>
Információkérés, információadás	<i>où est-il? il (n')est (pas) là, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec Luc? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, pour aller à s.v.p.? c'est simple, tu vas / vous allez...</i>
Igenlő vagy nemleges válasz	<i>oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça</i>
Tudás, nem tudás	<i>je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas)</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	<i>je voudrais</i>
javaslat és arra reagálás	<i>j'ai une idée, c'est une bonne idée, (mais...)</i>
Meghívás és arra reagálás	<i>tu viens? volontiers, malheureusement je ne peux pas</i>
Kínálás és arra reagálás	<i>tu veux? je veux bien, non, merci</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés	<i>c'est (bien) ça?</i>
Nem értés	<i>je ne comprends pas</i>
Betűzés kérése, betűzés	<i>comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) être, y a-t-il (<i>encore</i>)? il (n')y a (<i>pas / plus</i>)
Cselekvések	<i>commencer, continuer, finir, faire, mettre, prendre, se lever, aller, venir, arriver, sortir, monter, descendre, aller faire, pouvoir / vouloir / devoir faire</i>
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, mon stylo, le chat de Yasmine, il (n')est (<i>pas</i>) à moi
Térbeli viszonyok	où? là, à, dans, sous/sur, derrière/devant, au milieu, à côté, en face, à gauche/à droite, tout droit, d'où? de l'école
Időbeli viszonyok	quelle heure est-il? il est X heures quand? à midi et demi, aujourd'hui, maintenant, demain, mardi, avant / après, ce matin, cet après-midi, samedi soir
Mennyiségi viszonyok	combien? 11-60, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans comment? grand / petit, joli, gentil, noir, facile / difficile, long, court, cher / bon marché, (très) bien, bon / mauvais, ennuyeux / intéressant
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, je vais le lui dire
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois
Kohéziós eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils /elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux,elles; en, y, et, mais

NÉMET 5–6. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!
Bemutatkozás	Ich heiße ...
Megszólítás	Entschuldigung, ...
Érdeklődés <i>hogylét</i> iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir?
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum...! Danke. Fröhliche Weihnachten.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	Magst du Mathe? Ja.
Valaki igazának az elismerése és <i>el</i> nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht!
Egyetértés, <i>egy</i> et nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
Tetszés, <i>nem</i> tetszés	Das finde ich gut / blöd!
Akarat, kívánság, képesség	ich will..., ich möchte..., ich kann...

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist... Meine Mutter ist...
Információkérés, információadás	Wie ist ...? Prima. / Wie alt bist du? 12.
Igenlő vagy <i>nemleges</i> válasz	ja, nein, nicht, <i>kein</i> , doch
Tudás, <i>nem</i> tudás	Ich weiß (nicht).

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Gib mir bitte ...!
Javaslat és arra reagálás	Möchtest du...? Ja, gerne!
Meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir leid.
Kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Ja, bitte. Nein, danke.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés	Wie bitte?
Nem értés	Ich verstehe nicht.
Betűzés kérése, <i>betűzés</i>	Buchstabiere bitte.

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történet, létezés kifejezése		
Jelenidejűség	Präsens	Ich bin heute zu Hause. Die Sonne scheint schön.
	Präsens mit Vokalwechsel, trennbare Verben	Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor.
Múltidejűség	Präteritum (csak: haben, sein)	Er hatte ein Fahrrad. Ich war schon in England.
Jövőidejűség	Perfekt Futur (mit Präsens) sich-Verben	Ich habe ein Eis gegessen. Ich bleibe morgen zu Hause. Ich freue mich.

Birtoklás kifejezése		<i>haben</i> <i>Possessivpronomen</i>	<i>Ich habe einen Bruder.</i> <i>Das ist meine Familie.</i>
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	<i>in, auf, vor, hinter, neben</i> <i>(A/D)</i>	<i>hier, dort, links, Rechts</i> <i>oben, unten, hinten...</i> <i>Ich lege das Heft auf den Tisch.</i> <i>Er steht neben dem Bett.</i>
Időbeli viszonyok	<i>Gyakoriság</i> <i>Időpont</i>	<i>Wie oft?</i> <i>selten, manchmal, oft,</i> <i>immer, nie</i> <i>in, um, am, wann?</i>	<i>Ich spiele oft mit Peter.</i> <i>im Winter, um 8 Uhr, am Freitag</i>
Mennyiségi viszonyok	<i>Határozott mennyiség</i> <i>Határozatlan mennyiség</i>	<i>alles, viel, wenig, nichts</i>	<i>eins, zwei</i> <i>eine Portion Pommes</i> <i>Ich lerne viel, und ich habe wenig Zeit.</i>
Mínőségi viszonyok		<i>Wie?</i>	<i>Ich bin zufrieden. Das finde ich prima.</i>
Modalitás	<i>Felszólítás</i>	<i>möchte</i> <i>können, wollen</i>	<i>Ich möchte ein Eis.</i> <i>Er kann nicht schwimmen.</i> <i>Ich will nach Hause.</i> <i>Komm morgen wieder! Spielt Tennis!</i>
Esetviszonyok	Névszók a mondatban	<i>Nominativ, Akkusativ</i>	<i>Mein Freund zeichnet Bilder.</i>
Szövegösszetartó eszközök	<i>Kötőszók</i> <i>Névmások</i>		<i>und/oder/aber/denn</i> <i>das</i> <i>ich, mich, mein</i> <i>dieser</i> <i>man</i>

OLASZ 5–6. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
<i>Megszólítás</i>	<i>senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!</i>
Köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!; arrivederci/La, ciao, a presto, <i>a domani, a dopo, a lunedì, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!</i>
Bemutakozás	mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, <i>il mio nome è Martina, piacere</i>
Köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, <i>ti/La ringrazio!; prego!, non c'è di che!, di niente!</i>
<i>Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás</i>	<i>come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale</i>
<i>Bocsánatkérés és arra reagálás</i>	<i>scusami/mi scusi!, mi dispiace</i>
<i>Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás</i>	<i>congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!; grazie, altrettanto!, grazie mille!, mille grazie!</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Dolgok, személyek megnevezése	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria,
Információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, <i>come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?,</i> mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, <i>in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada</i>
Igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, no
<i>Tudás, nem tudás</i>	<i>lo so; non lo so</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Véleménykérés és arra reagálás	<i>secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?; secondo me, secondo la mia opinione</i>
Egyetértés, egyet nem értés	<i>hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! ci mancherebbe altro!</i>
Tetszés, nem tetszés	<i>mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Kérés	<i>per favore/piacere</i>
Javaslat és arra reagálás	<i>ti dico di; volentieri!, non posso</i>
Meghívás és arra reagálás	<i>viene a casa mia!; volentieri!, non posso</i>
Kínálás és arra reagálás	<i>prego, assaggiolo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Visszakérdezés	<i>come hai/ha detto?</i>
Nem értés	<i>scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente</i>
Betűzés kérése, betűzés	<i>potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ipsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE) <i>è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico</i>
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE) <i>piove, nevica, sono nato a</i>
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, <i>participio passato, passato prossimo, futuro semplice, visszaható igék</i>) <i>studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto</i>
Birtoklás kifejezése	(AVERE, <i>DI</i> előljárósó) <i>ho due fratelli, le pagine del libro</i>
Térbeli viszonyok	(előljárósók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározósók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) <i>il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra</i>
Időbeli viszonyok	(időhatározósók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE) <i>domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti</i>

Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI. . . . CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? <i>ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio</i>
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc.) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, <i>mi fa male</i>
Modalitás	(módbeli segédigék: VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE) voglio uscire, <i>posso venire anch'io?</i> , <i>devi capire</i> , <i>non sai guidare?</i>
Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) <i>igei vonzatok: essere contenti di cominciare a, decidere di</i>
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, <i>PERCHÉ</i>)
Szövegösszetartó eszközök	kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, <i>PERCHÉ</i> mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU. . .) <i>chi è questa ragazza?</i> , <i>che cosa facciamo adesso?</i> , <i>come ti chiami?</i> , <i>quando andiamo a casa?</i> , <i>chi è lui?</i> , <i>perché non sei venuto?</i>

SPANYOL

5–6. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	<i>Señor / Señora / Señorita, por favor / perdona / perdone</i> <i>Mira / mire, oye / oiga, ¡Por favor!</i>
Köszönés	Hola. Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor /señora /señorita. <i>¿Cómo estás / está usted?</i>
Elköszönés	<i>Hasta luego. Hasta pronto.</i>
Bemutakozás	<i>¿Cómo te llamas? - Me llamo ... ¿Y tú?</i> <i>Yo soy ... ¿Y tú /usted? Mi nombre es ... Mucho gusto.</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	<i>¿Qué tal? ¿Cómo estás?</i> <i>– Bien, gracias.</i>
Engedélykérés és arra reagálás	<i>¿Me permites? ¿Me permite?</i> <i>- Sí. Como no. / No.</i>
Köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. <i>De nada. Con mucho gusto.</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	<i>Perdona /Perdone ...</i> <i>– No hay de que. Nada.</i>
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	<i>Felicidades.</i> <i>Muchas gracias.</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	<i>¿Qué piensas? ¿Cómo me queda? ¿Es así? ¿Qué te parece?</i> <i>– Bien /Mal.</i>
Valaki igazának az elismerése	<i>Tienes razón.</i>
Egyetértés, egyet nem értés	Sí. No. De acuerdo. Sí, pero ...
Tetszés, nem tetszés	<i>¿Te gusta? ¿Qué te parece? – Me gusta. Está bien. Muy bien.</i> <i>Prefiero ... Me gusta más ... No me gusta (nada)</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	<i>¿Qué es ...? – (Él) Es profesor.</i> <i>¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) ... Son unos (unas) ... Él es ¿Es el chico moreno?</i>
Információkérés, információadás	<i>¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un... Es...</i> <i>Estos /éstas son ...</i> <i>¿Cómo es? – Es bonito, hermoso...</i> <i>¿De qué color es? Es blanco /a.</i> <i>Perdone ... Gracias. De nada. ¿Cómo voy a ...?</i>
Igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No
Tudás, nem tudás	<i>¿Sabes ? – Sí. / No. No comprendo. Ya lo sé. Creo que ... Pienso que ... No sé. Creo que sí. No puedo.</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	<i>Te pido ... Por favor ... Me puede ... Podría ...</i>
Javaslat és arra reagálás	<i>¿Piensas que ...? ¿Puedes ...? ¿Podrías ...? ¿Me harías el favor de ? Tengo una idea. Yo puedo ... Quisiera ...</i>
Figyelmeztetés	<i>¡Cuidado!</i>
Meghívás és arra reagálás	<i>¿Vienes? ¿Vamos a ...? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí.</i>
Kínálás és arra reagálás	<i>¿Te apetece? ¿Quieres un ...? Sí, gracias. /No, gracias.</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés	<i>¿De verdad? ¿Qué dices?</i>
Nem értés	<i>No comprendo.</i>

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	(no) <i>ser, estar, tener, existir, hay</i>
Cselekvés kifejezése	<i>¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé</i>
Birtoklás kifejezése	(no) <i>tener, mi libro</i>
Térbeli viszonyok	<i>¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca de ... preposiciones y adverbios de lugar: de /desde ... a /hasta ¿De dónde eres? – Soy de ... se halla, se encuentra</i>
Időbeli viszonyok	<i>¿Cuándo? ¿A qué hora? ¿Qué hora es? Es / Son la(s) ... mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin.</i>
Mennyiségi viszonyok	<i>¿Cuánto? – dos ... algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más</i>
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor	<i>¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele ... ¿Cuántos años tiene? Es viejo.</i>
Modalitás	<i>abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad poder, querer, tengo que, quisiera</i>
Szövegösszetartó eszközök	<i>un(a) ... el/la/los/las ... interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni ... ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que</i>

OROSZ 5–6. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok személyek azonosítása	Что это? Кто это? <i>Кто здесь? Кто там?</i> <i>Какое это здание? Кто там стоит? Что здесь лежит?</i>	Это книга. Это мальчик. Это не мальчик. Это девочка. Нет, Это девочка. <i>Здесь Анна Павловна. Там мама.</i> <i>Это почта. Вот больница. Там стоит Олег. Здесь лежит журнал.</i>
Információkérés	Где школа? Где Ира? Где школа / музей / банк / парк / театр / цирк / кино / почта / касса / туалет? Когда будет вечер? Сколько стоит гамбургер / торт / кефир / какао / шоколадка?	Вот школа. Вот она. <i>Она в школе.</i> <i>Направо. Налево. Прямо. Здесь, рядом.</i> <i>Там, где стоит мальчик.</i> <i>Завтра, в понедельник.</i> <i>100 форинтов. 43 рубля. 51 рубль.</i>
Igenlő vagy nemleges válasz, információadás	Это книга? Это мальчик? <i>Там музей?</i>	Да, это книга. Да, это мальчик. <i>Конечно, это мальчик.</i> Нет, это тетрадь. Нет, это кукла. Что ты/Вы! Это кукла. <i>Да нет! это кукла!</i> <i>Да, там музей. Нет, там аптека.</i>
Tudás, nem tudás	Ты знаешь, где Борис Степанович? Ты не знаешь, где Борис Степанович?	<i>Я знаю, где Борис Степанович.</i> <i>Я не знаю. Ой, я не знаю, где он сейчас.</i>

Сzemélyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés	Как ты думаешь? Как Вы думаете?	<i>По моему... Я думаю, что...</i>
Egyetértés, egyet nem értés	<i>Это правильно?</i> <i>Это приятно?</i> <i>Это неправильно?</i> <i>Это неприятно?</i> <i>Пошли домой!</i>	<i>Правильно. Верно. Так.</i> <i>Неправильно. Это не так.</i> <i>Приятно.</i> <i>Неприятно.</i> <i>Ладно. Хорошо.</i>
Tetszés, nem tetszés	<i>Это хорошо?</i> <i>Это плохо?</i> <i>Это приятно?</i> <i>Это неприятно?</i>	<i>Это хорошо. Прекрасно! Очень приятно! Надо же! Вот это да! Вот здо'рово!</i> <i>Это плохо. Ой, это плохо! Фи, как плохо!</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	<i>Жаль! Жалко! Очень жаль!</i>
Öröm	<i>Я рад/а. Ой, как я рад/а! Как хорошо, что ты здесь!</i>
Elégedettség	<i>Ладно. Хорошо. Молодец/молодцы. Умница. Всё хорошо. Чудесно. Прекрасно.</i>
Meglepetés, csodálkozás	<i>Надо же! Как хорошо! Как здо'рово! Вот это да!</i>
Remény	<i>Может быть он придёт? Может быть завтра?</i>
Bánat, elégedetlenség	<i>Плохо, конечно, что он не пришёл. Очень грустно. Как жаль, что...! Жалко!</i>
Bosszúság	<i>Это не вкусно! Это что за книга? Ну как же так!</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Udvarias kérés	<i>Дайте мне, пожалуйста, карандаш. Откройте, пожалуйста, окно.</i>	<i>Пожалуйста. Вот карандаш. Ладно. Хорошо.</i>
Javaslat	<i>Пойдём в кино?</i>	<i>Да, пойдём в кино! Да, пойдём! Давай.</i>
Meghívás	<i>Приходите к нам! Приходите в гости! Приходите на чай! Приходите на обед! Приходите на вечеринку!</i>	<i>Спасибо. Большое спасибо. Спасибо за приглашение.</i>

Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok

Kapcsolatfelvétel: köszönés, bemutatkozás, megszólítás	<i>Здравствуй/те! Привет! Меня зовут... Доброе утро! Добрый вечер! Девушка! Анна Павловна! Дядя Коля! Мама! Извините, пожалуйста, где... Давайте познакомимся.</i>	<i>Здравствуйте! Я слушаю. Пожалуйста. Он сейчас будет. Очень приятно.</i>
Kapcsolat befejezése: búcsúzás	<i>До свидания! Пока! До завтра! До встречи!</i>	
Kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet és azokra reagálás	<i>Извините, пожалуйста! Спасибо. Спасибо тебе за...</i>	<i>Не за что!</i>

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok. Он/она. Вижу стол/мальчика. Nemek, élő/élettelen kategóriák.
Cselekvés kifejezése	играть, жить, говорить típusú igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. написать, прочитать típusú igék egyszerű jövő idejű alakjai. Az igei paradigmarendszer fokozatos kiépítése kijelentő módban. Слушай! Прочитай! Открой! Закрой! Пиши! Напиши!
Birtoklás kifejezése	у меня есть..., чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков.
Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине. В школу, на улицу.
Időbeli viszonyok	Вчера, сегодня, завтра. Часто, всегда, никогда. В четверг, в пятницу.
Mennyiségi viszonyok	100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока ... Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут.
Mínőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный.
Modalitás	Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно. Надо. Нужно. Не надо. Нельзя.
Esetviszonyok	Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány előjárószóval és azok nélkül.
Logikai viszonyok	и, а, но, или, который, где, когда, потому что.
Szövegösszetartó eszközök	Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который.

7. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok (Lásd a 8. évfolyam kerettantervénél.)

Fogalomkörök (Lásd a 8. évfolyam kerettantervénél.)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló

- megérti az utasításokat, azokra cselekvéssel válaszol;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket, eseményeket megért;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből a fontos információt kiszűri;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szöveg lényegét megérti;
- ismeretlen nyelvi elemek jelentését jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből kikövetkezteti.

Beszédkésztség

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákba rendezett mondatokban válaszol;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmaz;
- kérdéseket tesz fel;
- eseményeket mesél el;
- megértési probléma esetén segítséget kér;
- részt vesz egyszerű párbeszédben;
- beszélgetést kezdeményez, befejez.

Olvasott szöveg értése

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveget elolvas;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegben fontos információt megtalál;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveg lényegét megérti;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokból álló szöveg lényegét megérti;
- egyszerű, képekkel illusztrált szöveget megért;
- ismeretlen nyelvi elemek jelentését jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott szövegben kikövetkezteti.

Íráskésztség

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveget helyesen leír;
- egyszerű közléseket és kérdéseket írásban megfogalmaz;
- egyszerű, strukturált szöveget (baráti üzenet, üdvözlés) létrehoz;
- ismert struktúrák felhasználásával tényszerű információt közvetítő szöveget ír.

8. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás,
- köszönés, elköszönés,
- bemutatás, bemutatkozás,
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás,
- engedélykérés és arra reagálás,
- köszönet és arra reagálás,
- bocsánatkérés és arra reagálás,
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás,
- személyes levélben megszólítás, és elbúcsúzás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás,
- öröm,
- elégedettség, elégedetlenség,
- csodálkozás,
- remény,
- bánat,
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménykérés és arra reagálás,
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése,
- egyetértés, egyet nem értés,
- tetszés, nem tetszés,
- akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség,
- ígéret,
- szándék, terv,
- dicséret, kritika.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása,
- események leírása,
- információkérés, információadás,
- igenlő vagy nemleges válasz,
- tudás, nem tudás,
- bizonyosság, bizonytalanság.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés,
- tiltás, felszólítás,
- javaslat és arra reagálás,
- meghívás és arra reagálás,
- kínálás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés,
- nem értés,
- betűzés kérése, betűzés,
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre.

Fogalomkörök:

- cselekvés, létezés, történet kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli viszonyok,
- időbeli viszonyok,
- függő beszéd,
- mennyiségi viszonyok,
- minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei*Hallott szöveg értése*

A tanuló

- utasításokat megért, azokra cselekvéssel válaszol;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket, eseményeket megért;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kb. 100 szavas szövegből fontos információt kiszűr;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kb. 100 szavas szöveg lényegét megérti;
- ismeretlen nyelvi elem jelentését jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kb. 100 szavas szövegből kikövetkezteti;
- jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott kb. 100 szavas szövegben képes a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni.

Beszédkésztség

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákba rendezett mondatokban válaszol;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmaz;
- kérdéseket feltesz;
- eseményeket elmesél;
- megértési probléma esetén segítséget kér;
- egyszerű párbeszédben részt vesz;
- fenntartja a beszélgetést, pl. új témát kezdeményez.

Olvasott szöveg értése

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveg lényegét megérti;
- ismeretlen nyelvi elemek jelentését jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott szövegben kikövetkezteti;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szöveget elolvas;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben fontos információt megtalál;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szöveg lényegét megérti;
- egyszerű történetet megérti; jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott kb. 100 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkezteti;
- jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníti.

Íráskésztség

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveget helyesen leír;
- egyszerű közléseket és kérdéseket írásban megfogalmaz;
- egyszerű, strukturált szöveget (üzenet, üdvözlét, baráti levelet) létrehoz;
- ismert struktúrák felhasználásával tényszerű információt közvetítő, kb. 50 szavas szöveget ír;
- kb. 50–70 szavas jellemzést, beszámolót ír.

ANGOL

7–8. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutakozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane? May I/Can I/ Let me introduce myself. May I/Can I/ Let me introduce you to Rosy?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Érdeklődés mások hogyléte felől és arra reagálás	How are you feeling today? What's the matter?	Fine./OK/All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from...
Engedélykérés és arra reagálás	May I use your telephone? Do you mind if I open the window?	Yes, go ahead. Not at all.
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánatkérés és arra reagálás	I am sorry. I am very sorry. I beg your pardon Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és azokra reagálás	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day) Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas/New Year/Birthday! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!
Megszólítás személyes levélben	Dear John,	

<i>Elbúcsúzás személyes levélben</i>	<i>Best wishes, Love (from), I am looking forward to hearing from you soon.</i>	
--------------------------------------	---	--

Érzelmek és lelkiállapotok kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

<i>Öröm, sajnálkozás, bánat</i>	<i>Are you happy about that?</i> <i>What do you think of that?</i> <i>How do you feel about that?</i>	<i>Great!</i> <i>I am so glad / very happy.</i> <i>I am glad to hear that.</i> <i>I am so pleased that...</i> <i>Good for you.</i> <i>Congratulations.</i> <i>I feel so happy for...</i> <i>I'm sorry to hear that.</i> <i>What a pity.</i> <i>Oh, no!</i> <i>Oh, dear!</i> <i>I feel so sorry for...</i>
<i>Elégedettség, elégedetlenség, bosszúság</i>	<i>What do you think of...?</i> <i>Are you pleased with...?</i> <i>Are you happy with...?</i> <i>Are you satisfied with...?</i>	<i>That's fine/nice/not bad.</i> <i>That was fine/good/ nice</i> <i>I'm quite satisfied with...</i> <i>I'm quite happy with...</i> <i>I'm quite pleased with...</i> <i>It's not good enough.</i> <i>That wasn't very good.</i> <i>I'm tired of...</i>
<i>Csodálkozás</i>	<i>Jane has lost her money.</i> <i>Tom is twenty.</i> <i>This is a book for you.</i>	<i>How come?</i> <i>Is he?</i> <i>What a surprise!</i>
<i>Remény</i>	<i>What are you hoping for?</i> <i>What are you looking forward to?</i>	<i>I am looking forward to...</i> <i>I hope you'll have time to join me for dinner.</i>

Személyes beállítódás és vélemény

<i>Véleménykérés és arra reagálás</i>	<i>What do you think? How do you like it? What's your opinion about it?</i>	<i>I think it is difficult. I don't like it.</i> <i>I think it's fair enough. .</i>
<i>Valaki igazának elismerése és el nem ismerése</i>	<i>You are right.</i> <i>You are wrong.</i>	
<i>Egyetértés, egyet nem értés</i>	<i>Do you agree?</i> <i>What's your opinion?</i> <i>How do you feel about it?</i>	<i>OK</i> <i>All right.</i> <i>I think he's wrong/right.</i> <i>I'm afraid I don't agree.</i> <i>I doubt whether...</i>
<i>Tetszés, nem tetszés</i>	<i>Do you like Italian food?</i> <i>You like meat, don't you?</i> <i>What do you think of the new teacher?</i>	<i>I think it's great.</i> <i>I don't like it.</i> <i>He looks nice.</i> <i>I don't think much of...</i>
<i>Akarat, kívánság</i>	<i>Would you like a cake?</i> <i>Can I have my bill, please?</i> <i>I want to pay.</i>	<i>I'd like an ice-cream</i>

Képesség	Can you speak French? Are you able to ride a horse?	I can understand French. I am unable to ride a horse.
Kötelezettség	Must we fill in this form now? When do we have to leave?	We must fill it in now. Right now.
Szükségesség	Is that necessarily so?	People must sleep sometimes.
Lehetőség	It may rain. She might be late.	
Ígéret	Will you come and meet me at the station?	Don't worry, I will. I promise to be there at five.
Szándék, kívánság	What would you like to do? Would you like to have a rest?	I'd like to see that film. I'd rather not go out tonight.
Dicséret, kritika		It's great. It's a good idea. I'm not so keen on it. It's boring.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	What is it? What's it in English? What does that mean? What is it like?	It's.../That's.../It's a kind of.../It's used for... It means... It's green, small and it can jump.
Események leírása	What happened?	First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours. After opening the door she phoned the ambulance. While waiting for the ambulance she told the neighbours.
Információ kérés, adás	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did. At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right. It's me.
Tudás, nem tudás	Do you know where he lives?	I have no idea.
Bizonyosság, bizonytalanság	Do you think they will come? How old do you think she is?	They will probably come. They might come, or they might not come. She can't be very old. She must be 25.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your telephone number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to...	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Tiltás, felszólítás	Keep off the grass. You must not smoke here.	

Javaslat és arra reagálás	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.
Meghívás és arra reagálás	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but... No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Kínálás és arra reagálás	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you. Yes, please. No, thank you. I am sorry, I can't.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok. Kommunikációs stratégiák

Megértés biztosítása	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle? Sorry, where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Nem értés, magyarázatkérés, magyarázatértés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells...
	<i>Felkérés hangosabb, lassabb beszédre</i>	<i>Could you speak a little more slowly, please?</i> <i>Sorry, that was a bit too fast.</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, törtézés, létezés kifejezése	Jelenidejűség	Present Simple When do you get up? I don't drink milk.
		Present Continuous Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
		<i>Present Perfect Simple</i> <i>Have you done your room?</i> <i>I haven't finished it yet.</i>
	Múltidejűség	Past Simple And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
	Jövőidejűség	Going to What are you going to do on Saturday?
		<i>Future with will</i> <i>When will you be fourteen?</i>

Birtoklás kifejezése	Past forms of have <i>Have with will</i>	I didn't have many friends in the kindergarten. <i>I will have a Porshe when I'm 20.</i>
	Possessive adj. <i>Possesive pronouns</i> Genitive 's <i>Of</i> Whose?	My, your, his/her/its, our, their dog <i>Mine, yours,...theirs</i> Kate's brother <i>the corner of the room</i>
Térbeli viszonyok	Irányok, hely-meghatározás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs <i>at the top of/at the bottom of, on the left hand side...</i>
Időbeli viszonyok	Időpont	<i>Adverbs of time with Present Perfect Simple</i> How often? When? What time? What's the time?
	Gyakoriság	<i>already, yet, just</i> Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day ... I always make my bed. She goes swimming twice a week.
	Időtartam	Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday It's quarter to eight.
Mennyiségi viszonyok	Irregular and regular plurals Cardinal numbers Ordinal numbers Countable nouns Uncountable nouns	Children, people, men, women ... one. two... first, second... How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs. How much money have you got? I've got a lot of/little money. <i>A cup of tea, a piece of cake</i> <i>All, both, none, neither</i> <i>Each, every</i>
Minőségi viszonyok	<i>Comparative sentences (short, long adjectives)</i> Irregular adjectives	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. <i>She is the most intelligent of all.</i> <i>I'm as tall as you.</i> Good, bad ... (better, worse) What's it like? What colour is it? <i>What does it look/taste/sound/feel like?</i> <i>It's too big, It's not small enough.</i>
Modalitás	<i>Should/shouldn't</i> Can (ability) <i>Can/could/may (permission)</i> Must/needn't (obligation) <i>Have to (Past)</i> <i>Musn't</i>	<i>You should ask her.</i> I can swim. <i>Can/could/may I open the window?</i> I must read it. You needn't do it now. <i>Did you have to be there?</i> <i>Children mustn't smoke.</i>

Logikai viszonyok	Linking words	And/or/but/because
	<i>Conditional I</i>	<i>We'll stay at home if it rains.</i>
	<i>Time clauses with future meaning</i> <i>Infinitive to express purpose</i>	<i>When dad comes home, he'll be angry with you.</i> <i>I've been to London to visit the Queen.</i>
<i>Függő beszéd</i>	<i>Reported speech with present reporting verb</i>	<i>He says he is tired.</i> <i>I don't know where he lives.</i> <i>Tell him to stop it.</i>
Szövegösszetartó eszközök	Névelők	A, an, the
	Some+plural noun Any+plural noun	There are some pencils in the bag. Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes.
	Some +singular noun Any + singular noun	There's some water in the vase. There isn't any juice in my glass.
	Nominative and accusative of personal pronouns	I, he, they... Me, him, them...
	Demonstrative pronouns	This, that, these, those
	Indefinite pronouns	Somebody, anybody,nobody, everybody ...
	<i>Reflexive pronouns</i>	<i>myself...</i>

FRANCIA

7–8. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	<i>pardon, monsieur / madame, s'il vous / te plaît, vous êtes bien monsieur?</i>
Köszönés, elköszönés	<i>salut, bonjour monsieur, au revoir madame, à demain, à mardi, à ce soir, à bientôt, à plus tard</i>
Bemutatás, bemutatkozás	<i>c'est Luc je te présente / je vous présente, moi, je m'appelle, je suis le frère de, enchanté monsieur</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	<i>ça va? vous allez bien? Ça va mieux?</i> <i>Ça va bien, merci, pas trop mal, super bien</i>
Engedélykérés és arra reagálás	<i>je peux?</i> <i>bien sûr (mais), je vous / t'en prie, si tu veux / vous voulez</i>
Köszönet és arra reagálás	<i>merci beaucoup, il n'y a pas de quoi, je vous / t'en prie, avec plaisir</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	<i>pardon, excuse-moi / excusez-moi, monsieur / madame</i> <i>Ça ne fait rien, ce n'est pas grave, il n'y a pas de mal, je vous / t'en prie</i>
Gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	<i>joyeux anniversaire, bonne chance, joyeuses fêtes de...</i> <i>merci beaucoup (de tes/vos vœux), tu es/vous êtes gentil</i>
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	<i>cher Jean-Marc, chère Michèle,</i> <i>bisous, grosses bises, à bientôt</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	<i>je regrette, je suis désolé</i>
Öröm	<i>je suis ravi</i>
Elégedettség, elégedetlenség	<i>content / triste, heureux / malheureux, agréable / désagréable, aller bien / mal</i>
Csodálkozás	<i>tiens, dis donc</i>
Remény	<i>j'espère</i>
Bánat	<i>je suis (très) triste</i>
Bosszúság	<i>mais enfin, ça alors</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	<i>tu aimes, tu veux, tu trouves ça? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé?</i> <i>super, pas mal, pas trop intéressant, je pense que, c'était bien</i>
Valaki igazának az elismerése	<i>tu as raison</i>
Egyetértés, egyet nem értés	<i>oui, non, d'accord, bien sûr, (mais) non, (ce n'est) pas ça excellente idée, comme tu veux, pas question, pas maintenant</i>
Tetszés nem tetszés	<i>j'aime beaucoup, un peu, pas du tout, c'est bien, j'adore / je déteste, je préfère, c'est génial, il est sans intérêt</i>
Akarat, kívánság	<i>je veux, j'aimerais, je souhaite</i>
Képesség, lehetőség	<i>on peut, il est possible</i>
Szükségesség	<i>vous devez, il faut</i>
Ígéret	<i>c'est promis, je te / vous promets</i>
Dicséret, kritika	<i>bravo, félicitation, ce n'est pas tout à fait ça</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	voilà, qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher, <i>c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui</i>
Események leírása	cet après-midi, il y a une semaine
Információkérés, információadás	où est-il? il (n')est (pas) là, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, <i>dis-moi / dites-moi comment?</i> pour aller à? c'est simple, tu vas / vous allez
Igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça <i>en effet, pas tout à fait, pas du tout</i>
Tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas)
Bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sûrement, <i>absolument</i> , peut-être

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	je voudrais, <i>s'il te / vous plaît</i>
Tiltás, felszólítás	<i>il est interdit, (ne) fais / faites (pas)</i>
Javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, <i>pouvez-vous, voulez-vous,</i> <i>c'est une bonne idée, (mais...) avec plaisir, (mais...)</i>
Meghívás és arra reagálás	tu viens? <i>ça te dit?</i> <i>volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas</i>
Kínálás és arra reagálás	tu veux? <i>prends-en encore</i> , je veux bien, non, merci, <i>tu es/vous êtes gentil, mais je n'ai plus faim</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	c'est (bien) ça? <i>peux-tu / pouvez-vous répéter</i>
Nem értés	je ne comprends pas, <i>je n'ai pas bien compris</i>
Betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
Felkérés érthetőbb beszédre	<i>un peu plus lentement s.v.p., un peu plus haut s.v.p.</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) être, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus) <i>se passer, se trouver</i>
Cselekvések	<i>raconter, il fait beau, c'était en été, je suis allé(e)</i> <i>il faut que tu entendes ça</i>
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n') est (pas) à moi, <i>c'est le mien</i>
Térbeli viszonyok	où? là, à, dans, sous/sur, derrière/devant, à gauche, à droite, tout droit, au milieu, à côté, en face, <i>pas loin, tout près, en France</i> d'où? de l'école
Időbeli viszonyok	quelle heure est-il? il est X heures, quand? aujourd'hui, demain, <i>hier, mardi dernier, en mai</i> , maintenant, avant / après, <i>tôt, tard</i> , à midi et demi, ce matin, cet après-midi, ce soir, <i>tout de suite,</i> <i>bientôt, jamais, le dimanche, le week-end, en été, longtemps, il y a, pendant</i>
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, <i>boîte, morceau, plus, moins</i>

Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, <i>jeune</i> , comment? grand / petit, joli, <i>gros</i> / <i>mince</i> , <i>beau</i> / <i>laid</i> , gentil / <i>antipathique</i> , <i>timide</i> , blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, <i>interdit</i> , long, court, <i>rond</i> , <i>rectangulaire</i> , <i>chaud</i> / <i>froid</i> , cher / bon marché, (très) bien / <i>mal</i> , <i>mieux</i> , bon / mauvais, <i>meilleur</i> , <i>premier</i>
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, <i>ne le regarde pas</i> , <i>écris-lui</i> , <i>je ne le lui ai pas dit</i>
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois, <i>il faut que tu boives beaucoup d'eau</i>
Kohéziós eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils /elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux, elles; en, y, <i>on</i> , <i>quelqu'un</i> , <i>quelque chose</i> , <i>qui</i> , <i>que</i> , <i>où</i> , <i>dont</i> , et, mais, <i>donc</i> , <i>alors</i>

NÉMET 7–8. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	Entschuldigung, ...
Köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!
Bemutatás, bemutatkozás	<i>Das ist Peter. Ich heiße ...</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir? / <i>Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.</i>
Engedélykérés és arra reagálás	<i>Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum...! Danke. Fröhliche Weihnachten. / <i>Gute Besserung!</i>
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	Liebe(r)... Dein(e)..., Viele Grüße.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	<i>Es tut mir Leid!</i>
Öröm	<i>Ich freue mich, dass.../ Toll!</i>
Elégedettség, elégedetlenség	<i>Es ist prima, dass.. Schade, dass...</i>
Csodálkozás	<i>Oh, das ist aber schön!</i>
Remény	<i>Ich hoffe, du kannst kommen!</i>
Bánat	<i>Schade, dass...</i>
Bosszúság	<i>Das ist aber schlimm!</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás, véleménynyilvánítás	Magst du Mathe? Ja. <i>Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach...</i>
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht!
Egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
Tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd! / <i>Das gefällt mir (nicht)!</i>
Akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség	ich will, ich möchte, ich kann, <i>ich muss, ich darf, ich soll</i>
Ígéret	<i>Ich mache das schon!</i>
Szándék, terv	<i>ich will...</i>
Dicséret, kritika	<i>Klasse! Blödsinn!</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist... Meine Mutter ist...
Események leírása	<i>Zuerst..., dann..., zum Schluss. / Es war einmal...</i>
Információkérés, információadás	Wie ist ...? Prima. / Wie alt bist du? 12 / <i>Weißt du...? / Können Sie mir bitte sagen...?</i>
Igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, <i>doch</i>
Tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), <i>dass / ob..</i>
Bizonyosság, bizonytalanság	<i>Ich weiß es (nicht) genau. / Ich bin mir (nicht) sicher, dass / ob</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Gib mir bitte ...! / <i>Kannst du bitte...?</i>
Tiltás, felszólítás	<i>Schreib noch nicht. Öffne die Tür.</i>
Javaslat és arra reagálás	Möchtest du...? Ja, gerne! / <i>Können wir gehen?</i>
Meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir Leid.
Kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Ja, bitte. Nein, danke.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? <i>Wiederholen Sie bitte. / Sag es noch einmal!</i>
Nem értés	Ich verstehe nicht. / <i>Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.</i>
Betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	<i>Kannst du bitte langsamer / lauter sprechen?</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, törtézés, létezés kifejezése	sein, <i>es gibt</i> Präsens, Präsens mit Vokalwechsel, trennbare Verben	Ich bin heute zu Hause. <i>Hier gibt es keinen Hamburger.</i> Die Sonne scheint schön. Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor.
Jelenidejűség	Präteritum (csak haben, sein)	Er hatte ein Fahrrad.
Múltidejűség	Perfekt	Ich habe ein Eis gegessen.
Jövőidejűség	Futur (mit Präsens)	Ich bleibe morgen zu Hause.
Személytelenség	sich-Verben <i>es</i>	Ich freue mich. <i>Es ist kalt.</i> <i>Es regnet.</i>
Birtoklás kifejezése	haben, <i>gehören</i> Wessen? von, -s Possessivpronomen	Ich habe einen Bruder. <i>Die Tasche gehört mir.</i> das Buch von Peter, Peters Geschichte Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	hier, dort, links, rechts oben, unten, hinten...
	Präpositionen mit dem A/D: <i>an, auf, hinter, in, neben, über, unter vor, zwischen</i> (A/D)	Die Vase steht auf dem Tisch. Ich stelle das zwischen die Betten.
	Präpositionen mit dem Akkusativ: <i>durch, um</i>	<i>Gehen Sie durch den Park!</i>
	Präpositionen mit dem Dativ: <i>bei, zu, von</i>	<i>Die Bücher sind bei Karl.</i> <i>Ich komme von meiner Oma.</i>

Időbeli viszonyok	Gyakoriság	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie	Ich gehe jeden Morgen in die Schule.
	Időtartam	Wie lange?	eine Woche, von ... bis, den ganzen Tag
	Időpont	in, um, am, wann?	im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diesen/letzten/vorigen/ nächsten Monat
Mennyiségi viszonyok	Határozott mennyiség Határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	eins, zwei erste, zweite eine Portion Pommes Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok		Wie? Was für ein? Welcher? (Adjektivdeklinations) Vergleiche	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima. Das ist eine leichte Aufgabe. Ich finde den roten Rock modisch Dieses Buch ist besser, als... Er ist nicht so alt, wie... Dieses Bild ist am schönsten.
Modalitás	Felszólítás	mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens)	Ich möchte ein Eis. Er kann nicht schwimmen. Er will nach Hause. Komm morgen wieder! Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	Névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ	Ich zeige den Schülern Bilder.
Logikai viszonyok	Alárendelések	Kausalsatz	denn, weil
		Objektsatz	Ich weiß (nicht), dass (ob)... Ich weiß, wo du wohnst.
		Temporalsatz	Als / wenn ...,
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	Kötőszók		und/oder/aber/denn weil/dass/ob
	Névmások		das ich, mich, mir, mein dieser, jener man

OLASZ 7–8. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Megszólítás	senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!
Köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/buonasera!, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!; arrivederci/La, ciao, a presto, <i>a domani, a dopo, a lunedì</i>
Bemutató, bemutatkozás	mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere; <i>ti presento Giorgio, questo è Gregorio</i>
Köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!; prego!, non c'è di che!, di niente!
Engedélykérés és arra reagálás	<i>posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?; prego!, come no!, si accomodi!, macché!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?;, non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale
Bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace; non c'è di che
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!; grazie, altrettanto!, grazie mille!, mille grazie!
Személyes levélben megszólítás	<i>Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mamma!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, Carissimo/a!</i>
Személyes levélben elbúcsúzás	<i>a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Sajnálkozás	<i>mi dispiace, mi spiace, che disastro</i>
Öröm	<i>che gioia!, che piacere!</i>
Elégedettség, elégedetlenség	<i>sono contento; non sono contento, mi dà fastidio</i>
Csodálkozás	<i>come mai?, che sorpresa!</i>
Remény	<i>spero di rivederti/La</i>
Bánat	<i>che pena!, che dolore!</i>
Bosszúság	<i>che noia!</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, <i>che ne dici/e di?</i> ; secondo me, secondo la mia opinione,
<i>Valaki igazának az elismerése</i>	<i>hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia</i>
Egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! ci mancherebbe altro!
Tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!
<i>Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség</i>	<i>voglio/vogliamo, ho/abbiamo deciso di; vorrei, mi piacerebbe; è capace di, non riesco ad aprire la porta; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io</i>
<i>Ígéret</i>	<i>ti/Le prometto di</i>
<i>Dicséret, kritika</i>	<i>bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Dolgok, személyek megnevezése, <i>leírása</i>	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria, <i>è una ragazza dai capelli biondi</i>
<i>Események leírása</i>	<i>è successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola</i>
Információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?, <i>chi è il medico di turno?, di dove sei?</i> ; mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, <i>è il dottor Magnani, sono di Verona</i>
Igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, <i>come no</i> ; no, <i>nient'affatto</i>
Tudás, nem tudás	lo so, <i>lo so benissimo</i> ; non lo so, <i>non ne so nulla/niente</i>
<i>Bizonyosság, bizonytalanság</i>	<i>certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissà!, chi lo sa</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Kérés	per favore/piacere
<i>Tiltás, felszólítás</i>	<i>non correre, non devi/e uscire, non esagerare!; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dà!, muoviti!</i>
Javaslat és arra reagálás	ti dico di, <i>ti propongo di</i> ; volentieri!, <i>va bene/benissimo!</i> , non posso, <i>preferisco di no</i>
Meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, <i>fai un salto da me!</i> , <i>ti aspettiamo per cena</i> ; volentieri!, <i>con piacere!</i> , <i>mi dispiace ma non posso</i>
Kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, <i>prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Visszakérdezés, ismétléskérés	come hai/ha detto?, <i>compreso?</i> , <i>capito?</i> ; <i>me lo puoi/può ripetere?</i> , <i>scusa/i</i> , <i>non ho capito bene</i> , <i>vuoi/vuole ripetere?</i>
Nem értés	<i>scusa/i</i> , <i>non capisco</i> , <i>non ho capito</i> , <i>non ho capito bene</i> , <i>non ci capisco niente/un tubo</i>
Betűzés kérése, betűzés	<i>potresti/potrebbe compitarlo?</i> ; Gyula, G come Genova, ipsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	<i>parla/i più lento/forte!</i> , <i>ti/La prego di parlare più lento/forte</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, <i>si trova a Roma</i>
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE, DIVENTARE, SUCCEDERE) piove, nevica, sono nato a, <i>è diventato grande</i> , <i>è successo un disastro</i> , <i>non è successo niente</i>
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, <i>imperfetto</i> , <i>condizionale presente</i> , visszaható igék) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, <i>aprite i libri!</i> , ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, <i>avevo voglia di piangere</i> , <i>mi faresti un piacere?</i>
Birtoklás kifejezése	(AVERE, DI előljárószó, birtokos névmások: MIO, TUO...) ho due fratelli, le pagine del libro, <i>questo è il mio ragazzo</i> , <i>il piacere è mio</i>
Térbeli viszonyok	(előljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, <i>durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana</i>
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE, UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI. . . CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, <i>abbiamo studiato parecchio</i> , <i>mi sento abbastanza bene</i> , <i>non ci capisco niente</i>
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. <i>a melléknevek fokozása</i>) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, <i>è la più bella ragazza della classe: è bellissima</i>
Modalitás	(módbeli segédigék: VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, <i>vorrei sapere la verità</i> , <i>potresti prestarmi il tuo dizionario?</i>

Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) igei vonzatok: <i>essere contenti di cominciare a, decidere di, smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di</i>
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, <i>alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés előjárószó+főnévi igenévvél</i>) <i>ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani</i>
Szövegösszetartó eszközök	(kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ, QUANTO mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU. . ., visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: <i>che, NE</i> névmás) <i>chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?</i>

SPANYOL 7–8. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	Señor / Señora / Señorita, por favor / perdona / perdone. Mira / mire, oye / oiga
Köszönés, elköszönés	Hola. Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor /señora / señorita. ¿Cómo estás / está usted? <i>Hola, ¿qué tal? ¿Qué tal?</i> Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes.
Bemutatás, bemutatkozás	¿Cómo te llamas? – Me llamo ... ¿Y tú? Yo soy ... ¿Y tú /usted? Mi nombre es ... Mucho gusto. Hola, yo soy ... – Encantado/a. – <i>Te presento a ... Éste es ...</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? <i>¿Estás bien?</i> – Bien, gracias. Sí, sí, <i>muy bien.</i>
Engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite? <i>¿Me dejas ...?</i> – Sí, cómo no.
Köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. <i>Eres muy amable. – No hay de qué.</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona /Perdone ... – No hay de qué. Nada.
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! <i>Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien!</i> – Gracias.
Személyes levélben megszólítás	<i>¡Hola Pablo! Mi querido ... Querido ...</i>
Személyes levélben elbúcsúzás	<i>Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	¡Qué lástima que...! <i>¡Qué pena! Lo siento.</i>
Öröm	¡Estoy contento ...! <i>¡Qué bien!</i>
Elégedettség, elégedetlenség	¡Estoy contento de ...!
Csodálkozás	¡Qué sorpresa! <i>¡Qué raro! ¡Qué extraño!</i>
Remény / közömbösség	Espero que, <i>¡Ojalá! / Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor.</i>
Bánat	¡Qué lástima! <i>Es muy triste.</i>
Bosszúság	¡Qué mala suerte! <i>¡Caramba!</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda?– Bien / Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? <i>¿Qué piensa Ud. de ...?</i>
Valaki igazának az elismerése /tévedése	Tienes razón. <i>Estás equivocado.</i>
Egyetértés, egyet nem értés	Sí, No. <i>De acuerdo. Sí, pero ...Vale, está bien. Está bien, pero ...</i>
Tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero ... Me gusta más ... <i>Me cae bien / mal. No lo aguanto. No lo soporto.</i>
Dicséret, kritika	<i>¡Muy bien! No está bien. No es así.</i>
Akarat, kívánság, képesség, lehetőség, szükségesség	<i>quisiera, querría, deseo (no) puedo, (no) es posible es necesario, hay que</i>
Ígéret	<i>prometo, trato de</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto / Éste es ... Es una(a) ... Son unos (unas) ... Él es ¿Es el chico moreno? ¿Es el / la del pelo corto?
Események leírása	<i>ocurrió que, tiene lugar</i>
Információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un... Es... Estos /éestas son ... ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso... ¿De qué color es? Es blanco /a... Perdone ... Gracias. De nada. ¿Cómo voy a ...? ¿Sabes si ...?
Igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No. <i>Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie.</i>
Tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí. / No. Ya lo sé. Creo que. Pienso que ... No sé. Creo que sí. ¿Te has enterado de ...? ¿Estás al corriente de que ...?
Bizonyosság, bizonytalanság	<i>Es cierto. Seguro. No estoy seguro.</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Te pido ... Por favor ... Me puede... Podría... ¿Me permite? ¿Me dejas ...? – Sí, cómo no.
Tiltás, felszólítás	<i>No lo cierres!</i>
Javaslat és arra reagálás	¿Piensas que ...? ¿Puedes ...? ¿Podrías ...? ¿Me harías el favor de ? Tengo una idea. Yo puedo ... Quisiera ... ¿Te apatecería? ¿Te interesaría?
Meghívás és arra reagálás	¿Vienes? ¿Vamos a ...? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. ¿Podrías venir?
Kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Quieres un ...? Sí, gracias. / No, gracias. ¿Qué tomas? ¿Tomas algo?

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	¿De verdad? ¿Qué dices? ¿Estás seguro? – Sí, sí. Claro que sí. ¿Puedes repetir? Repite / Repita, por favor.
Nem értés	No comprendo. No escucho.
Betűzés kérése, betűzés	¿Pued(es) deletrear?
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	¿Podría hablar más despacio, por favor? <i>Hable un poco más fuerte, por favor.</i>

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	(no) ser, estar, tener, existir, hay
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, estaba, llevaba – gerundio
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, cuyo, el mío
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca de ... preposiciones y adverbios de lugar: de /desde ... a /hasta ¿De dónde eres? – Soy de ... se halla, se encuentra
Időbeli viszonyok – mikor, hánykor – mióta, meddig	¿Cuándo? ¿A qué hora? ¿Desde /Hasta cuándo? ¿Qué hora es? Es / Son la(s) ... mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin. <i>ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca</i>

Mennyiségi viszonyok	¿Cuánto? – dos ... algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, unos, suficiente, dos veces al año, cada tres días, la mitad, el doble, el triple, más de, menos de
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor – hasonlítás	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele ... <i>Está frío.</i> ¿Cuántos años tiene? Es viejo. <i>más hermoso que, menos bonito que</i>
Modalitás – tiltás – tagadás	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad poder, querer, tengo que, quisiera <i>no lo cierras</i> <i>nunca, nada, nadie</i>
Esetviszonyok	<i>me, te, lo /la – le, conmigo</i>
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a...
Szövegösszetartó eszközök	un(a) ... el/la/los/las ... interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni ... ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que <i>el que, cuál</i>

OROSZ 7–8. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok kifejezése

Dolgok, személyek, események azonosítása, leírása	Что это? Кто это? Кто здесь? Кто там? Какое это здание? Кто там стоит? Что здесь лежит? <i>Где ты живёшь? Кем он работает? Откуда они приехали?</i> <i>Что вы делаете? Что ты делал сегодня утром?</i> <i>Какой сегодня день? Какое сегодня число/какой сегодня месяц?</i>	Это книга. Это мальчик. Это не мальчик. Это девочка. Нет, это девочка. Здесь Анна Павловна. Там мама. Это почта. Вот больница. Там стоит Олег. Здесь лежит журнал. <i>Я живу в Будапеште. Он работает учителем. Они приехали из Англии.</i> <i>Я учу историю. Я оделся, умылся, позавтракал.</i> <i>Сегодня понедельник.</i> <i>Сегодня двадцатое мая.</i>
Emlékeztetés	<i>Не забудь/те дома учебник!</i> <i>Посмотри новые слова.</i> <i>Вспомните, как ехать в ...</i>	Хорошо. Ладно. <i>Не забуду. Обязательно.</i>
Információkérés	Где школа? Где Ира? Где школа / музей / банк / парк / театр / цирк / кино / почта / касса / туалет? Когда будет вечер? Сколько стоит гамбургер / торт / кефир / какао / шоколадка? <i>Сколько тебе лет?</i> <i>Где живут твои родители?</i> <i>Расскажи/те о своей семье.</i> <i>Скажите, пожалуйста, как мне доехать до вокзала?</i> <i>Какого цвета пальто ты носишь?</i>	Вот школа. Вот она. Она в школе. Направо. Налево. Прямо. Здесь, рядом. Там, где стоит мальчик. Завтра, в понедельник. 100 форинтов. 43 рубля. 51 рубль. Мне 12 лет. Они живут в седьмом районе на улице Ракоци. Наша семья небольшая. У меня нет братьев и сестёр. <i>Туда идёт трамвай номер 4.</i> <i>У меня коричневое пальто.</i>
Igenlő vagy nemleges válasz, információadás	Это книга? Это мальчик? Там музей? <i>В школе есть музей?</i> <i>Ручка лежит в комнате на столе?</i> <i>Сколько человек было в зале?</i>	Да, это книга. Да, это мальчик. Нет, это девочка. Конечно, это мальчик. Что ты/Вы! Это кукла. Да нет! это кукла! Да, там музей. Нет, там аптека. Да, есть. <i>Нет, музея нет.</i> <i>Да, рядом с книгой. Нет, у телефона.</i> <i>Много/Немного. Всего 10 человек.</i> <i>Приблизительно 100–120.</i>

Tudás, nem tudás, bizonyosság, bizonytalanság	Ты знаешь, где Борис Степанович? Ты не знаешь, где Борис Степанович? Ты не знаешь, который час? <i>Ты уверен/а, что это правильно?</i>	Я знаю, где Борис Степанович. Я не знаю. Ой, я не знаю, где он сейчас. <i>Знаю, ровно 2 часа. Точно не знаю.</i> <i>Наверно, два часа.</i> <i>Приблизительно 2 часа.</i> <i>Да, это совершенно правильно. Наверно, правильно.</i> <i>Не знаю, может быть.</i>
---	--	--

Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

Véleménynyilvánítás		Я думаю, что... <i>Я считаю, что... По-моему...</i> <i>По мнению моей подруги/мамы, ...</i>
Valaki igazának az elismerése		<i>Ты прав/а. Совершенно верно.</i> <i>Я согласен/согласна с тобой/с вами.</i>
Véleménykérés	Как ты думаешь? Как Вы думаете? <i>Какое твое мнение о ...</i> <i>Как ты думаешь о ...</i> <i>Что думает твоя подруга/мама о ...</i>	
Egyetértés, egyet nem értés		<i>Правильно. Совершенно верно.</i> <i>Ну что ты! Этого не может быть. Это не так.</i>
Tetszés, nem tetszés	Это хорошо? Это плохо? Это приятно? Это неприятно? <i>Тебе нравится эта музыка?</i> <i>Вам это приятно?</i> <i>Ты любишь мороженое?</i>	Это хорошо. Прекрасно! Очень приятно! Надо же! Вот это да! Вот здо'рово! Это плохо. Ой, это плохо! Фи, как плохо! <i>Да, очень. Да, конечно нравится. Нет, не очень.</i> <i>Совсем не люблю.</i>
Modalitás: akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	<i>Ты хочешь...</i> <i>Ты можешь ...</i> <i>Ты умеешь...</i> <i>Можно мне войти?</i>	<i>Да, конечно, хочу могу/умею...</i> <i>Можно. Пожалуйста.</i> <i>Нельзя.</i>
Szándék, ígéret, terv	<i>Ты хочешь пойти в кино?</i> <i>Какие у тебя планы на лето?</i> <i>Что ты планируешь на завтра?</i>	<i>Хочу. Обязательно пойду.</i> <i>Я буду/хочу ...</i> <i>Я планирую/собираюсь ...</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

Sajnálkozás	Жаль! Жалко! Очень жаль! <i>Мне/Нам очень жаль!</i>	
Öröm	Я рад/а. Ой, как я рад/а! Как хорошо, что ты здесь! <i>Вот здорово! Как чудесно!</i>	
Elégedettség	Ладно. Хорошо. Молодец/молodцы. Умница. Всё хорошо. Чудесно. Прекрасно. <i>Всё в порядке. Всё нормально.</i> <i>Вот и прекрасно.</i> <i>Я доволен/довольна вами.</i>	

Meglepetés, csodálkozás	Надо же! Как хорошо! Как здо'рово! Вот это да! <i>Вот это сюрприз! Вот это новость! Неужели это правда?!</i>	
Remény	Может быть он придёт? Может быть завтра? <i>А всё-таки...</i> <i>А вдруг...</i>	
Bánat, elégedetlenség	Плохо, конечно, что он не пришёл. Очень грустно. Как жаль, что...! Жалко! <i>Мне очень грустно/печально, что...</i> <i>Мы очень жалеем, что...</i>	
Bosszúság	Это не вкусно! Это что за книга? Ну как же так! <i>Что же это такое?!</i> <i>Это ужасно!</i> <i>Это безобразие!</i>	

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok kifejezése

Kérés, udvarias kérés, figyelmeztetés	Дайте мне, пожалуйста, карандаш. Откройте, пожалуйста, окно. <i>Попрошу вас выйти!</i> <i>Будьте добры, передайте мне сумку!</i> <i>Осторожно!</i> <i>Осторожно, не упади!</i> <i>Смотри, не урони книгу!</i>	Пожалуйста. Вот карандаш. Ладно. Хорошо. <i>Спасибо. Спасибо за предупреждение.</i> <i>Я буду осторожным/ой.</i>
Javaslatot tenni és arra reagálni, valamit felajánlani és arra reagálni	Пойдём в кино? <i>Давай/те пойдём в ...</i> <i>Давайте рисовать что-нибудь.</i> <i>Хочешь, я принесу журнал?</i> <i>Принести мне альбом?</i> <i>Вам помочь?</i>	Да, пойдём в кино! Да, пойдём! Давай. Я согласен/согласна. <i>Нет, я не хочу. Ни в коем случае.</i> <i>Спасибо, не надо.</i>
Meghívás és arra reagálás	Приходите к нам! Приходите в гости! Приходите на чай! Приходите на обед! Приходите на вечеринку! <i>Я хочу тебя/вас пригласить к нам на...</i> <i>Приглашаем на праздник!</i>	Спасибо. Большое спасибо. Спасибо за приглашение. <i>Приду/придём. Обязательно приду/придём.</i> <i>К сожалению, не могу прийти.</i>
Engedélykérés és arra reagálás	<i>Можно уйти?</i> <i>Разрешите мне выйти?</i>	<i>Можно. Конечно. Нельзя.</i> <i>Пожалуйста.</i>
Tiltás, felszólítás	<i>Перестань!</i> <i>Здесь нельзя сидеть!</i> <i>Повтори!</i> <i>Прочитай!</i>	

Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok kifejezése

Kapcsolatfelvétel: köszönés, bemutatkozás, megszólítás	Здравствуй/те! Привет! Меня зовут... Девушка! Анна Павловна! Дядя Коля! Мама! Извините, пожалуйста, где... Доброе утро! Добрый вечер! Давайте познакомимся. <i>Познакомьтесь, это ...</i> <i>Господин..., гражданин ...</i>	Здравствуйте! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! <i>Очень приятно познакомиться.</i>
Kapcsolat befejezése: búcsúzás, jókívánságok	До свидания! Пока! До завтра! До встречи! <i>Желаю удачи!</i> <i>Счастливого пути!</i> <i>С Новым годом!</i> <i>С днём рождения!</i>	
Kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet és azokra reagálás	Извините, пожалуйста! Спасибо. Спасибо тебе за... <i>Извини/те за ... Прости/те за...</i> <i>Не сердись, что ...</i>	Не за что!

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

A megértés biztosítása: visszakérdezés, megerősítés, nem értés	<i>Я понимаю. Понятно.</i> <i>Я не понял/а. Повторите, пожалуйста, ещё раз.</i> <i>Я правильно понял/а, что...?</i>	<i>Да, ты правильно понял/а.</i> <i>Я повторяю:...</i> <i>Да, абсолютно верно.</i>
--	---	--

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok. Он/она. Вижу стол/мальчика. Nemek, élő/élettelen kategóriák.
Cselekvés kifejezése	Az igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. A szabályos igék egyszerű jövő idejű alakjai. Az igei paradigmarendszer fokozatos kiépítése kijelentő módban. Слушай! Прочитай! Открой! Закрой! Пиши! Напиши! <i>A feltételes mód használata.</i> <i>A felszólító mód képzése és használata.</i>
Birtoklás kifejezése	у меня есть..., чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков. <i>У меня нет.../не было.../не будет...</i> A tagadás rendszerének tudatosítása.
Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине, в школу, на улицу. <i>от..., до..., около..., у...</i> <i>далеко, близко от...</i> <i>рядом с...</i>

Időbeli viszonyok	Вчера, сегодня, завтра. Часто, всегда, никогда. В четверг, в пятницу. <i>Утром, днём, вечером, ночью.</i> <i>Летом, осенью, зимой, весной.</i> <i>Dátum: év, hó, nap.</i> Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут. <i>Idő: óra, perc: пять минут первого, половины третьего.</i>
Függő beszéd	<i>Он сказал, что...</i> <i>Он спросил, сколько/где/почему ...</i>
Mennyiségi viszonyok	100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д. Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. <i>Много..., мало..., несколько</i>
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный. <i>Melléknevek egyeztetése, rövid alakok:</i> <i>Я рад. Стол чист.</i>
Modalitás	Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно. Надо/нужно. Не надо. Нельзя. <i>Можно... Хочу... Собираюсь... Должен</i>
Esetviszonyok	Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány elöljárószóval és azok nélkül. <i>Szabálytalan ragozású főnevek: человек-люди, ребёнок-дети, мать, дочь, сын, брат, сестра...</i>
Logikai viszonyok	и, а, но, или, который, где, когда, потому что. <i>поэтому, чтобы, для того, чтобы</i> <i>то,... то,...</i>
Szövegösszetartó eszközök	Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который.

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegennyelv-oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát, anélkül, hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejezni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témában, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, ál-lás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez, a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.
* <i>Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference (1996).</i> Strasbourg, Council of Europe, 131. p.	

MATEMATIKA**5–8. évfolyam****Célok és feladatok**

Az első négy osztályban a korábbi évekhez képest csökkent a kötelezően biztosított matematikaórák száma, ezért az 5. osztályba lépéskor nagyobb szerepet kap az ismételésre épülő rendszerezés. Különös figyelmet kell fordítani a fogalmak kialakítására, elmélyítésére, s ez nem nélkülözheti a színes tevékenységeket, változatos cselekvéseket. A kísérletezés, a játék szerepe nem szűnhet meg a felsős évfolyamokon sem. A fentiek és az életkori sajátosságok figyelembevételére indokolja, hogy a felső tagozat első két évfolyamán tananyagban és időráfordításban is lényegesen nagyobb szerepet kap a számtan-algebra témakör, mint a további két évfolyamon. A megfelelően kialakított számfogalom, a bővülő számkörben végzett műveletek értése és begyakorlottsága alapfeltétele a további eredményes munkának.

Alapvető célunk a megértésen alapuló gondolkodás fejlesztése, a valóságos szituációk és a matematikai modellek közötti kétirányú út megismertetése és azok használatának fokozatos kialakítása.

A matematikatanítás célja és ennek kapcsán feladata: megismertetni a tanulókat az őket körülvevő konkrét környezet mennyiségi és térbeli viszonyaival, megalapozni a korszerű, alkalmazásra képes matematikai műveltségüket, fejleszteni a gondolkodásukat, az életkornak megfelelő szinten biztosítani a többi tantárgy tanulásához, a mindennapok gyakorlatához szükséges matematikai ismereteket és eszközöket.

A matematikával való foglalkozás fejlessze a tapasztalatból kiinduló önálló ismeretszerzést, alakítsa ki az önálló gondolkodás igényét, ismertesse meg a problémamegoldás örömet és szolgálja a pozitív személyiségjegyek kialakulását.

Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságának fejlesztésére, a pontos és kitartó munkára való nevelésre, a reális önbizalom, az akaraterő, az igényes kommunikáció kialakítására, a gondolatok érvekkel való alátámasztásának fejlesztésére.

Az általános iskola felső tagozatán egyre nagyobb szerepet kap az elemző gondolkodás fejlesztése, a problémamegoldás mellett az igazolások keresése, egyszerűbb következtetések megértése, észrevétele, önálló megfogalmazása.

Különböző területekről érkező, más és más módon megfogalmazott információk önálló értelmezésével és az ismeretek megtanulásával fokozatosan el kell sajátítani – és alkalmazni is tudni kell – a deduktív út egyszerűbb, legelemibb formáit. Eközben nem csökken az induktív út jelentősége sem a felső tagozaton.

Ebben a szakaszban míg a matematikai ismeretek egy része absztraktabbá válik, addig jelentős részük továbbra is a konkrét tapasztalatokhoz kapcsolódik. Éppen ezért hangsúlyt kell helyezni a sokszínű tevékenységre, a tapasztalatok tudatosítására, különböző módokon való rögzítésére, értelmezésére, rendszerezésére, összefüggések keresésére. A matematika tanításának-tanulásának a felső tagozaton is jellemzője a felfedeztetés, a probléma felvetésétől a megoldásig vezető – néha tévedésektől sem mentes – útnak az egyre önállóbb bejárása.

Nagy jelentőséget tulajdonítunk a következtetésre épülő problémamegoldásnak, az egyszerű algoritmusok kialakításának, követésének is. Mindezt eleinte konkrét helyzetekben végezzük, majd erre építve – az életkori sajátosságok figyelembevételével – általánosítunk.

A tanulási folyamatnak legyen jellemzője a fokozatos absztrahálás mellett a gyakori konkretizálás, az általánosítás mellett a specializálás.

A matematika – a lehetőségekhez igazodva – támogassa az elektronikus eszközök (zsebszámológép, grafikus kalkulátor, számítógép, internet stb.), információhordozók célszerű felhasználásának megismerését, alkalmazásukat az ismeretszerzésben, a problémák megoldásának egyszerűsítésében.

Az általános iskolai matematikai nevelés adjon biztos alapot a reális középfokú tanulmányok folytatásához.

Fejlesztési követelmények

A tanulók jelentős hányada ezen négyéves időszak során jut el a konkrétól az elvontabb gondolkodáshoz. Ez a fejlődési folyamat alapvetően befolyásolja a fejlesztéshez kapcsolódó követelmények meghatározását.

Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása*A matematikai szemlélet fejlesztése*

Az időszak első részében a számtan-algebra témakörben a gyakorlati tevékenységekkel alakítjuk a számfogalmat, majd az egyre bővülő számkörben dolgozunk.

Az alpműveletek körében törekedjünk az egyre biztosabb műveletfogalom kialakítására, a számolási készség továbbfejlesztésére. Az újonnan bevezetett műveletek megértéséhez, elvégzéséhez, gyakorlásához különböző zsebszámológépet is használhatunk.

A matematika elemi fogalmait, összefüggéseit más tantárgyakban és a mindennapi életben is alkalmazzuk.

A változó mennyiségek közötti kapcsolatokat vizsgálatával fejlesztjük a függvényszemléletet, megismerkedünk a gyakorlatban előforduló egyszerű függvényekkel, grafikonokkal.

Geometriában eszközök felhasználásával fejlesszük a síkban való tájékozódást és a térszemléletet.

Tevékenységgel juttatjuk el a tanulókat az egyszerű geometriai transzformációk megismeréséhez, használatához. Ennek segítségével alakítható ki a későbbiekben a dinamikus geometriai szemlélet.

A matematika tanításában a matematikai logika bizonyos elemeit („és”, „vagy”, „nem”, „minden”, „van olyan”) tudatosan használjuk. Az időszak vége felé egyszerű sejtések igazolásakor, illetve cáfolásakor a „ha ... akkor” típusú következtetések is belépnek tanításunkba.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

Nagy súlyt fektetünk a szövegértő képesség fejlesztésére, szöveg alapján nyitott mondatok felírására, s ezek (módszeres) próbálkozással, következtetéssel, majd algebrai úton történő megoldására. A későbbiekben matematikai szövegek értelmezésével, elemzésével segítjük a diszkussziós képesség fejlesztését, a többféle megoldás keresését.

A modellalkotás a matematizálás fontos eszköze, segítséget nyújt a problémák megoldásához.

Kellő figyelmet fordítunk a mindennapi gyakorlatban fontos mérések és szerkesztések elvégzésére. Így érjük el, hogy a szemléletesen kialakított kerület, terület, felszín, térfogat fogalmakat, számítási módjukat a tanulók alkalmazzák a gyakorlatban.

Különböző feladatok segítségével értjük meg, hogy vannak biztos és lehetetlen események, illetve olyanok, amelyeknek bekövetkezése lehetséges. Fokozatosan kialakítjuk a valószínűség szemléletes fogalmát.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

A matematikai ismeretszerzésben hosszú ideig nagy szerepet játszik az induktív módszer, de ezen tanítási időszakban is mutatunk már néhány lépéses bizonyítást, deduktív következtetést is.

Fontos, hogy ne csak a matematikából, hanem a mindennapi életből is szerepeltessünk állításokat, melyeknek igaz vagy hamis voltát a tanulókkal együtt elemezzük. Ily módon juttatjuk el őket sejtések és szabályszerűségek megfogalmazásához.

A különböző feladatokban a tanulók által végeztetett csoportosítás, osztályozás, sorba rendezés, a bizonyos feltételeknek eleget tevő elemek kiválasztása fejleszt a matematika különböző területein és más témakörökben is fontos halmazszemléletet.

A különböző feladatokhoz készített ábrák, egyszerű gráfok segítségével megértetjük a tanulókkal a modellek alkalmazásának szerepét.

Kezdetől fogva adatok gyűjtésével, lejegyzésével, grafikonok készítésével, néhány lépéses elemi algoritmusok alkalmazásával kifejlesztjük az adatsokaságok elemzésének, jellemzésének, ábrázolásának képességét, a statisztika legalapvetőbb elemeinek megismerését. Mindezzel elérjük, hogy a tanulók képesek legyenek néhány lépéses algoritmusokat önállóan is készíteni.

Helyes tanulási szokások fejlesztése

A tanulókat hozzászoktatjuk, hogy számítások, mérések előtt becsléseket végezzenek, s a feladatmegoldások helyességét ellenőrizzék. Az előbb felsoroltak s a gyakorlati számításoknál elkerülhetetlen kerekítés alkalmazásával is el kell érniük, hogy a tanulók reális eredményeket fogadjanak el.

Hozzászoktatjuk a tanulókat, hogy a feladatok megoldása előtt megoldási tervet, egyes esetekben vázlatrajzot készítsenek. El kell érniük, hogy a megoldást le is tudják írni. A leírás szabatoságára, a lényeg kiemelésére tanítjuk a tanulókat az általános iskola utolsó éveiben.

A matematikaórákon, a feladatmegoldásokban az életkornak megfelelően elvárható pontossággal használtatjuk az anyanyelvet, illetve a szaknyelvet, s fokozatosan bővítjük a jelölésrendszert.

A fogalmak tartalmi megismerése, megértése megelőzi azok definiálását. Az általános iskola felsőbb évfolyamain a tanult definíciók alkalmazására is sor kerül. Különböző eljárások s egyes tételek eszközként való felhasználását feladatmegoldásban fontos fejlesztési területnek tekintjük.

Az érvelés, a cáfolás, a vitakészség, a helyes kommunikáció állandó fejlesztése folyamatos feladatunk.

A tankönyvek, feladatgyűjtemények, statisztikai zsebkönyv, majd lexikonok, kisenciklopédiák használatára meg kell tanítanunk diákjainkat. Lehetőség szerint multimédiás eszközökkel is ismertessük meg a tanulókat. Ezek interaktív módon való használata aktivizálja a tanulókat, segíti a tanulásukat, fejleszti a matematikai szemléletüket. Pozitív motivációval felkelthetjük érdeklődésüket a matematikai érdekességek, a matematika története iránt. Felhívhatjuk a figyelmet néhány magyar, illetve más nemzetiségű neves matematikus életére és munkásságára például a tanított anyaghoz kapcsolódóan.

5. évfolyam

Évi óraszám: 148

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek megismerése.	A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkrétizálódnak.
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Matematikatörténeti érdekességek. Könyvtárhasználat, informatikai eszközök igénybevétele.	
A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban.	Összehasonlításhoz, viszonyításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl. egyenlő; kisebb-nagyobb; több-kevesebb; legalább; legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan).	
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	A biztos, a lehetséges és a lehetetlen fogalma.	
Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal.	Változatos tartalmú szövegek értelmezése, készítése, a szaknyelv fokozatos elsajátítása.	
Tervezés, ellenőrzés igényének megapozása	Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése.	
Halmazszemlélet fejlesztése.	Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése.	
Kombinatorikus gondolkodás Fejlesztése.	Néhány elem kiválasztása, elemek sorba rendezése.	

Számtan, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Számfogalom mélyítése, a számkör bővítése.	Természetes számok milliós számkörben, egészek, törtek, tizedes törtek. Negatív szám értelmezése. Törtek kétféle értelmezése. Ellentett, abszolútérték. Alaki érték, helyi érték.	A tanult számok helyes leírása, olvasása, számegyenesen való ábrázolása, két szám összehasonlítása.
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése számok kirakásával.	Tízese alapú számrendszer. Kettese alapú számrendszer.	A tízes számrendszer biztos ismerete.
Műveletfogalom kiterjesztése, mélyítése. Számolási készség fejlesztése a kibővített számkörben. Önellőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Műveletek szóban (fejben) és írásban, szemléltetés számegyenesen: - természetes számok körében: osztók, többszörösök; - összeadás, kivonás az egészek és a pozitív törtek körében; - szorzás, osztás pozitív törtek és tizedes törtek esetében természetes számokkal (0 szerepe a szorzásban, osztásban); - szorzás, osztás 10-zel, 100-zal, 1000-rel.	Összeadás, kivonás, szorzás, kétjegyűvel való osztás a természetes számok körében. Egyjegyű nevezőjű pozitív törtek (legfeljebb ezredek tartalmazó tizedes törtek) összeadása és kivonása két tag esetén, az eredmény helyességének ellenőrzése.
Fegyelmezetttség, következetesség fejlesztése.	Műveleti sorrend.	Helyes műveleti sorrend ismerete a négy alpművelet esetén.
Becslési készség fejlesztése.	Kerekítés, becslés, ellenőrzés.	

Következtetési képesség fejlesztése. Értő-elemző olvasás, önálló problémamegoldó képesség fejlesztése.	Egyszerű elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása következtetéssel, lebontogatással, ellenőrzés behelyettesítéssel. Arányos következtetések (szabvány-mértékek és átváltásukkal kapcsolatos feladatok is), egyszerű szöveges feladatok.	Egyszerű egyenletek, szöveges feladatok megoldása következtetéssel.
---	---	---

Összefüggések, függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Helymeghatározás, adott tulajdonságú pontok keresése.	Számegyenes, számintervallumok ábrázolása, ábráról való leolvasása.	
Tájékozódás a derékszögű Koordináta-rendszerben.	Helymeghatározás gyakorlati szituációkban, konkrét esetekben. A Descartes-féle derékszögű Koordináta-rendszer.	Konkrét pontok ábrázolása, pontok koordinátáinak leolvasása.
Összefüggés-felismerő képesség fejlesztése. Táblázatok, grafikonok értelmezése, az ábra alapján mennyiségek közötti összefüggés megkeresése, lejegyzése. Táblázathoz grafikon, grafikonhoz táblázat készítése. A függvényszemlélet előkészítése. Ismert szabály alapján elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása. Több megoldás keresése.	Változó mennyiségek közötti kapcsolatok. Egyszerű lineáris kapcsolatok táblázata – abban hiányzó elemek pótlása ismert vagy felismert szabály alapján –, grafikonja. Összeg, különbség, szorzat, hányados változásai. Sorozat megadása a képzés szabályával és néhány elemével.	

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Térszemlélet fejlesztése, testek készítése.	Testek építése, tulajdonságaik.	
Halmazszemlélet fejlesztése. Tulajdonságok (pl. szimmetria) megfigyelése.	Testek csoportosítása adott tulajdonságok alapján. Kocka, téglatest tulajdonságai, hálója. Párhuzamosság, merőlegesség, konvexitás. Tételek kölcsönös helyzete. Síkdomok, sokszögek szemléletes fogalma, tulajdonságok vizsgálata.	
Körző, vonalzó helyes használata, két vonalzóval párhuzamosok, merőlegesek rajzolása. Problémamegoldó képesség fejlesztése szerkesztésekkel.	Négyszögek, háromszögek és tulajdonságaik. Távolság szemléletes fogalma, adott tulajdonságú pontok keresése. Kör, gömb szemléletes fogalma, előfordulásuk a gyakorlati életben. Két ponttól egyenlő távolságra lévő pontok. Szakaszfelező merőleges. Egyenes adott pontján áthaladó merőleges. Háromszög szerkesztése három oldalból.	Szakasz másolása, adott távolságok felmérése. Felezőmerőleges szemléletes fogalma.
A szögmérő helyes használata.	A szög fogalma, mérése, szögfajták.	

Tapasztalatgyűjtés kerület, terület, felszín és térfogat számításában. Számolási készség fejlesztése. Mérések a gyakorlatban. Mérőeszközök használata. A becslés képességének fejlesztése.	Téglalap (négyzet) kerülete, területe; téglatest (kocka) felszíne és térfogata választott egységekkel, szabványmértékegységekkel. Számításos feladatok. Szabványmértékegységek és átváltásuk (hosszúság, terület, térfogat, űrtartalom, idő, tömeg).	Téglalap (négyzet) kerületének, területének, kocka felszínének és térfogatának kiszámítása konkrét esetekben. Hosszúság és terület szabványmértékegységei és egyszerűbb átváltások konkrét gyakorlati feladatokban. A térfogat, űrtartalom, idő, tömeg mértékegységei.
--	--	--

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése. A megfigyelőképesség, elemzőképesség fejlesztése.	Valószínűségi játékok és kísérletek. Adatok tervszerű gyűjtése, rendezése. Oszlopdiagram készítése. Egyszerű grafikonok értelmezése, elemzése.	Konkrét feladatok kapcsán a biztos és a lehetetlen események felismerése.
A számolási készség fejlesztése.	Átlagszámítás néhány adat esetén.	Két szám számtani közepének (átlagának) meghatározása.

6. évfolyam

Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az elsajátítás képességének fejlesztése. Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése. Matematikatörténeti érdekességek, híres magyar matematikusok. Könyvtárhasználat, informatikai eszközök igénybevétele.	A gondolkodási módszerek követelményei a többi témakörben konkretizálódnak.
A nyelv logikai elemeinek helyes használata.	Összehasonlítás, viszonyításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl. egyenlő; kisebb-nagyobb; több-kevesebb; legalább; legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan). Állítások igazságának eldöntése. Igaz és hamis állítások megfogalmazása.	
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	A biztos, a lehetséges és a lehetetlen fogalma.	
Szövegértelmező és szövegalkotó képesség fejlesztése. Mindennapi tapasztalatok alapján matematikai modell alkotása.	Változatos tartalmú szövegek értelmezése, készítése, a szaknyelv fokozatos elsajátítása.	Egyszerű, matematikailag is értelmezhető hétköznapi szituációk megfogalmazása szóban és írásban.
Tervezés, ellenőrzés igényének kialakítása. Halmazszemlélet fejlesztése. Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. Lehetőségek rendszerezett felsorolása.	Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése. Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem kiválasztása, elemek sorba rendezése különféle módszerekkel.	

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése. A számolási készség fejlesztése gyakorlati feladatokon keresztül is.	A racionális számok. A számok reciprokának fogalma. Műveletek racionális számkörben: – szorzás, osztás törttel, tizedes törttel; – alpműveletek negatív számokkal. Műveletek rendszerezése a racionális számkörben. Műveleti tulajdonságok, a helyes műveleti sorrend.	Tört, tizedes tört, negatív szám fogalma. Pozitív törtek szorzása és osztása pozitív egészszel.
A becslési készség fejlesztése.	Becslés a törtek körében is. 10 hatványai és használatuk átváltásoknál.	
A bizonyítási igény felkeltése.	Egyszerű oszthatósági szabályok (2-vel, 5-tel, 10-zel, 4-gyel, 25-tel, 100-zal).	2-vel, 5-tel, 10-zel, 100-zal való oszthatóság.
Racionális számok többféle megjelenítése, többféle leírása.	Két szám közös osztói, közös többszöröseik. Törtek egyszerűsítése, bővítése.	
Egyenes és fordított arányosság felismerése gyakorlati jellegű feladatokban és a természettudományos tárgyakban. A következtetési képesség fejlesztése.	Arányossági következtetések. Egyenes arányosság, fordított arányosság. A százalék fogalma, alap, százalékláb, százaléktérték. Százalékszámítás arányos következtetéssel.	A mindennapi életben felmerülő egyszerű, konkrét arányossági feladatok megoldása következtetéssel.
	Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. A megoldások ábrázolása száme egyenesen.	Egyszerű elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása szabadon választható módszerrel.
A mérlegelv megismerése. Ellenőrzési igény kialakítása.	A mérlegelv előkészítése. Szöveges feladatok megoldása.	

Összefüggések, függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása. A függvényszemlélet fejlesztése.	Változó mennyiségek közötti kapcsolatok, ábrázolásuk derékszögű Koordináta-rendszerben. Példák elsőfokú függvényekre. Példák konkrét sorozatokra, ábrázolásuk derékszögű koordináta-rendszerben.	Biztos tájékozódás a derékszögű koordináta-rendszerben.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Sík és térszemlélet fejlesztése.	Alakzatok síkban, térben.	A pont, egyenes, szakasz fogalmának helyes használata.
A szimmetria felismerése a természetben, művészetben.	Példák egyszerű transzformációkra.	
Ismert alakzatok tengelyes tükrképének megszerkesztése. A pont-pont hozzárendelés fogalmának előkészítése.	A tengelyes tükrözés. Tengelyesen szimmetrikus alakzatok.	Pont tengelyes tükrképének megszerkesztése.
Körző, vonalzó és a szögmérő használata. Megoldási terv készítése.	Háromszögek, négyszögek elemi tulajdonságai és speciális fajtái. A kör, körrel kapcsolatos fogalmak. Szögmásolás, szögfelezés; háromszögek, téglalapok szerkesztése. Külső pontból adott egyenesre merőleges szerkesztése.	Párhuzamos és merőleges egyenesek előállítása, szögmásolás, szakaszfelező merőleges szerkesztése.
Mérések, számítások a bővült számkörben.	Sokszögek kerülete.	Háromszögek, négyszögek kerületének kiszámítása.
A térszemlélet fejlesztése térbeli analógiák keresésével.	Testek építése, testek hálója. Téglatestek felszíne, térfogata.	Téglatest felszíne és térfogata konkrét esetekben. A térfogat és űrtartalom mértékegységeinek átváltása.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Valószínűségi játékok és kísérletek.	Konkrét feladatok kapcsán a biztos és a lehetetlen események felismerése.
Rendszerszemlélet fejlesztése. Megfigyelőkéesség, elemzőkéesség fejlesztése. Adatok gyűjtése környezetünkből.	Adatok tervszerű gyűjtése, rendezése. Kördiagram. Lehetséges események gyakorisága. Adatok értelmezése, jellemzése, ábrázolása (például a leggyakoribb adat, szélső adatok).	
Számolási készség fejlesztése.	Átlagszámítás néhány adat esetén.	Néhány szám számtani közepének (átlagának) meghatározása.

7. évfolyam
Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készségek fejlesztése.	Matematikatörténeti érdekességek a tananyaghoz kapcsolva. Könyvtár és elektronikus eszközök felhasználása információk gyűjtésére, feldolgozására.	
A nyelv logikai elemeinek helyes használata.	Az „és”, „vagy”, „ha, ...akkor”, „nem”, „van olyan”, „minden” kifejezések jelentése. Egyszerű („minden”, „van olyan” típusú) állítások átfogalmazása, igazolása, cáfolata konkrét példák kapcsán. Fogalmak, állítások logikai kapcsolata.	Gondolatok (állítások, feltételezések, választások stb.) világos, érthető szóbeli és írásbeli közlése. Egyszerű állítások igazságának eldöntése.
A halmazszemlélet fejlesztése.	Példák konkrét halmazokra: részhalmaz, kiegészítő halmaz, unió, metszet.	
Szövegelemzés, lefordítás a matematika nyelvére, ellenőrzés.	Szöveges feladatok megoldása.	
A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. Tapasztalatszerzés az összes eset rendszerezett felsorolásában.	Változatos kombinatorikai feladatok megoldása különféle módszerekkel. Sorba rendezés, kiválasztás néhány elem esetén.	Sorba rendezés, kiválasztás legfeljebb 4 elem esetén.

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Műveletek gyakorlása a racionális számkörben. Zsebszámológépek használata.	Műveletek a racionális számok körében.	Alapműveletek helyes elvégzése kis abszolút értékű egészek, törtek, tizedes törtek körében egyszerű esetekben.
A bizonyítási igény fejlesztése.	A hatványozás fogalma pozitív egész kitevőre. A hatványozás azonosságai konkrét példákban. Normálalak.	10 pozitív egész kitevőjű hatványai, 10-nél nagyobb számok normálalakja.
Következtetési képesség fejlesztése összetettebb feladatokban.	Arány, aránypár, arányos osztás, arányossági összefüggések gyakorlati esetekben, természettudományos feladatokban. Százalékszámítási és egyszerű kamatszámítási feladatok.	Egyenes és fordított arányosság felismerése és alkalmazása egyszerű konkrét feladatokban. Egyszerű százalékszámítási feladatok.
Matematikatörténeti érdekességek megismerése.	Prímtényezős felbontás. Két szám legnagyobb közös osztója, legkisebb közös többszöröse. Egyszerű oszthatósági szabályok (3-mal, 9-cel, 8-cal, 125-tel, 6-tal).	Osztó, többszörös, két szám közös osztóinak, néhány közös többszörösének megkeresése.

Mindennapi szituációk összefüggéseinek leírása a matematika nyelvén, képletek értelmezése.	Az algebrai egész kifejezés fogalma. Egynemű kifejezések. Egyszerű algebrai egész kifejezések átalakítása, helyettesítési értékeinek kiszámítása.	
A mérlegelv alkalmazása.	Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása következtetéssel, mérlegelvvel.	Egyszerű elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása.
Szövegértelmezés.	Szöveges feladatok megoldása.	Egyszerű szöveges feladatok megoldása következtetéssel is.

Összefüggések, függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Táblázatok, grafikonok készítése konkrét hozzárendelések esetén. Tájékozódás a síkon a derékszögű koordináta-rendszer segítségével.	Két halmaz közötti hozzárendelések megjelenítése konkrét esetekben. Egyértelmű hozzárendelések ábrázolása a derékszögű koordináta-rendszerben.	
	Lineáris függvények. Példák nem lineáris függvényekre (pl. $1/x$ függvény).	Lineáris függvények ábrázolása értéktáblázattal egyszerű esetekben.
Számolási készség fejlesztése a racionális számkörben.	Elsőfokú egyismeretlenes egyenlet grafikus megoldása. Sorozatok vizsgálata (számtani sorozat).	Egyszerű sorozatok folytatása adott szabály szerint, néhány taggal megadott sorozat esetén szabály(ok) keresése.

Geometria

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Fejlesztés a gyakorlati mérések és a mértékegységváltások helyes elvégzésében.	Mértékegységek átváltása konkrét gyakorlati példák kapcsán a kibővült számkörben.	Szög (fok), hosszúság, terület, térfogat, tömeg, űrtartalom, idő mérése, a szabványos mértékegységeinek ismerete.
Állítások megfogalmazása, és igaz vagy hamis voltának eldöntése. Megoldási terv készítése kerület-, terület-számítási feladatoknál.	Háromszögek magasságvonala, területe. Paralelogramma, trapéz, deltoid tulajdonságai, kerülete, területe. Kör kerülete, területe.	Háromszögek területének kiszámítása.
Transzformációs szemlélet fejlesztése.	Szögpárok (egyállású szögek, váltószögek, kiegészítő szögek). Középpontos tükrözés. Középpontosan szimmetrikus alakzatok a síkban. Szabályos sokszögek.	Adott pont középpontos tükröképének megszerkesztése. Szögfelező szerkesztése.
Szerkesztési eljárások gyakorlása.	Nevezetes szögek szerkesztése. Háromszög szerkesztése alapesetekben. A háromszög egybevágósági esetei.	Háromszöggel kapcsolatos legegyszerűbb szerkesztések.
A bizonyítási igény felkeltése.	A háromszög belső és külső szögeinek összege. A négyszögek belső szögeinek összege.	Háromszögek és konvex négyszögek belső szögeinek összege.
Térszemlélet fejlesztése.	Egyenes hasábok (henger) hálójá, tulajdonságai, felszíne, térfogata.	Háromszög és négyszög alapú egyenes hasábok, valamint a henger hálójának felismerése, jellemzése.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Valószínűségi kísérletek egyszerű konkrét példák esetében a teljes eseményrendszeren.	
	Gyakoriság, relatív gyakoriság fogalma, tulajdonságai.	A gyakoriság fogalma.
Statisztikai adatok elemzése, értelmezése.	Adatok gyűjtése, rendszerezése, adatosság szemléltetése, grafikonok készítése.	Egyszerű grafikonok olvasása, készítése.

8. évfolyam
Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az igényes szóbeli és írásbeli közlés fejlesztése.	Gondolatok (problémák, feltételezések, összefüggések stb.) szóbeli és írásbeli kifejezése.	Szabatos, pontos írásbeli és szóbeli fogalmazás.
A bizonyítási igény fejlesztése. Ellenpéldák szerepe a cáfolásban.	A matematikai bizonyítás előkészítése: sejtések, kísérletezés, módszeres próbálkozás, cáfolás.	
Könyvtár és egyéb informatikai eszközök használata.	Nevezetes megoldatlan problémák. Matematikatörténeti érdekességek.	
Szövegelemzés, értelmezés, lefordítás a matematika nyelvére. Az ellenőrzés, önellenőrzés igényének fejlesztése.	Szöveges feladatok értelmezése, megoldási terv készítése, a feladat megoldása és szöveg alapján történő ellenőrzése.	Szövegértelmezés egyszerű esetekben.
Rendszerszemlélet fejlesztése. A tanult ismeretek közötti összefüggések felismerése, azok értő alkalmazása.	Elemek halmazokba rendezése, halmazok elemeinek felsorolása konkrét példák kapcsán. A tanult halmazműveletek alkalmazása konkrét feladatokban, összefoglaló rendszerezésben	A tanult halmazműveletek felismerése két egyszerű, konkrét halmaz esetén.
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.	Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása változatos módszerekkel (fadíagram, útdiagram, táblázatok készítése).	Sorba rendezés, kiválasztás legfeljebb 4–5 elem esetén, az összes eset felsorolása.

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
	Racionális szám fogalma (véges, végtelen tizedes törtek), példák nem racionális számra (végtelen, nem szakaszos tizedes törtek). A négyzetgyök fogalma.	

A rendszerezőképeség fejlesztése.	A természetes, egész és racionális számok halmazának kapcsolata.	
Számítások egyszerűsítése például azonosságok felismerésével. Zsebszámológépek alkalmazása.	Műveletek racionális számkörben. Eredmények becslése.	Alapműveletek helyes sorrendű elvégzése egyszerű esetekben a racionális számkörben.
A helyettesítési érték célszerű kiszámítása.	Műveleti azonosságok rendszerező áttekintése. Algebrai egész kifejezések, képletek átalakításai. Szorzattá alakítás kiemeléssel egyszerű esetekben. Algebrai egész kifejezések szorzása, osztása egyszerű esetekben.	Egyszerű algebrai egész kifejezések (képletek) átalakítása, helyettesi értékek kiszámítása.
Ellenőrzés igényének fejlesztése.	Elsőfokú vagy elsőfokúra visszavezethető egyenletek, elsőfokú egyenlőtlenségek megoldása. Alaphalmaz, megoldáshalmaz.	Elsőfokú egyenletek megoldása.
Szövegértelmezés, lefordítás a matematika nyelvére.	Szöveges feladatok megoldása.	Egyszerű szöveges feladatok megoldása következtetéssel, egyenlettel.

Összefüggések, függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A függvényszemlélet fejlesztése. Táblázatok, grafikonok készítése konkrét függvények esetén.	Függvények és ábrázolásuk a derékszögű koordináta-rendszerben $X \rightarrow x^2$; $x \rightarrow x$ Adott feltételnek eleget tevő pontok a koordináta-rendszerben.	$x \rightarrow a x + b$ függvény és ábrázolása konkrét racionális együtthatók esetén.
Grafikus megoldási módszerek alkalmazása (lehetőség szerint számítógépen is).	Egyismeretlenes egyenletek grafikus megoldása. Sorozatok és vizsgálatuk (mértani sorozat).	

Geometria

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A halmazszemlélet fejlesztése.	Háromszögek, négyszögek, szabályos sokszögek összefoglaló áttekintése.	
A térszemlélet fejlesztése. Zsebszámológép használata.	A tanult testek áttekintése, ismerkedés a forgáskúppal, gúlával, gömbbel.	Háromszög és négyszög alapú egyenes hasábok felszíne és térfogata.
A tanultak alkalmazása más tantárgyak és a mindennapi élet problémáinak megoldása során.	Eltolás a síkban. Vektor mint irányított szakasz. Két vektor összege, különbsége.	Adott pont eltolása adott vektorral.
A transzformációs szemlélet fejlesztése.	Középpontos nagyítás és kicsinyítés konkrét arányokkal. A tanult transzformációk áttekintése. Szerkesztési feladatok.	Kicsinyítés és nagyítás felismerése hétköznapi szituációkban.
A bizonyítási igény fejlesztése.	Pitagorasz tétele.	Pitagorasz-tétel ismerete (bizonyítás nélkül).
Számolási készség fejlesztése.	Számításos feladatok a geometria különböző területeiről.	

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Valószínűségi kísérletek a teljes eseményrendszeren. Valószínűség előzetes becslése, szemléletes fogalma.	Relatív gyakoriság.
Adatsokaságban való eligazodás képességének fejlesztése.	Adathalmazok elemzése (módusz, medián) és értelmezése, ábrázolásuk. Grafikonok készítése, elemzése.	Leggyakoribb és középső adat meghatározása kisszámú konkrét adathalmazban. Grafikonok készítése, olvasása egyszerű esetekben.

INFORMATIKA

6–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az egyén alapvető érdeke, hogy időben hozzájusson a munkájához és élete alakításához szükséges információkhoz, képes legyen azokat céljának megfelelően feldolgozni és alkalmazni. Az iskola feladata felkészíteni a tanulókat a megfelelő információszerzési, -tárolási, -feldolgozási és -átadási technikákra, valamint megismertetni velük az információkezelés jogi és etikai szabályait. Ennek leghatékonyabb módját a több éven keresztül tanult informatika tantárgy és az iskolai élet egészét átható informatikai nevelés biztosíthatja.

A számítástechnika – beleértve a multimédia- és az internethasználatot is – a könyvtárhasználattal együtt alkotja az informatika tantárgy legfontosabb területeit.

A számítógép mint a tanuló tevékenységére azonnal reagáló eszköz, lehetőséget teremt az egyéni ütemű tanulásra, a tehetségekkel való különleges foglalkozásra. A számítógéppel végzett feladatok egy részének megoldása megköveteli a csoportmunkát, a feladatok részekre osztását, a másokkal való kapcsolattartást. Az informatika tantárgy fontos szerepet vállalhat az alkotó munkára nevelésben, hiszen akár programot írunk a számítógéppel, akár szöveges dokumentumot, rajzot vagy táblázatot készítünk, a végeredmény mindig egy új termék lesz. A hétköznapi életben is alapvető fontosságú algoritmikus gondolkodás fejlesztésére ugyancsak jó lehetőség nyílik e tantárgyban.

A könyvtárhasználati oktatásának fel kell készítenie a tanulókat az információszerzés kibővülő lehetőségeinek felhasználására, az információk elérésére, kritikus szelekciójára, feldolgozására és a folyamat értékelésére. Az iskolai és más típusú könyvtárak, könyvtári források, eszközök megismertetésével, valamint a velük végzett tevékenységek gyakoroltatásával tudatos és biztos használói magatartás kialakítása a cél. A könyvtár „forrásközpont”-ként történő felhasználásával meg kell alapoznia az önműveléshez szükséges attitűdöket, képességeket, tanulási technikákat.

Az informatika rohamos fejlődése a társadalmat átalakítja, cél, hogy a tanulók az új körülményekhez alkalmazkodni tudjanak. Tudatosítani kell a tanulóknak, az információszerzés, -feldolgozás és -felhasználás etikai szabályait is.

A tantárgy célja felkelteni és folyamatosan ébren tartani a tanulók érdeklődését az informatika iránt, megismertetni eszközeit, módszereit és fogalmait, amelyek lehetővé teszik a tanulók helyes informatikai szemléletének kialakítását, tudásuknak, készségeiknek és képességeiknek fejlesztését, alkalmazását más tantárgyakban, későbbi tanulmányaikban, a mindennapi életben és a munkában. Cél olyan attitűd kialakítása, hogy az egyén érezze, képes bekapcsolódni az egész világra kiterjedő információs társadalomba.

Ezen a gyorsan változó, fejlődő területen különösen fontos, hogy a tanulóknak kialakítsuk informatikai ismereteik folyamatos megújításának igényét. Az új eszközök közül sokoldalúságával kiemelkedik a számítógép, amely újszerű problémamegoldási lehetőségeket biztosít. Hálózatba kapcsolva pedig újfajta kommunikációs lehetőségeket nyújt, például: web, csevegés, e-mail.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére és az ergonómiai szempontokra. A berendezésekkel fegyelmezetten, a használati utasításokat pontosan követve dolgozzon. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait, mozogjon otthonosan a számítástechnikai környezetben: felhasználói szinten kezelni tudja a számítógépet és perifériáit. Szerezzon tapasztalatokat az informatikai eszközök és információhordozók használatában.

Legyen képes a különböző formákban megjelenő információt felismerni; tudjon információt különféle formákban megjeleníteni; szerezzon jártasságot az információk különféle formáinak (szöveges, hangos, vizuális) együttes kezelésében. A megszerzett információit legyen képes kiértékelni és felhasználni. Ismeretei önálló kiegészítéséhez szerezzon jártasságot a könyv- és médiatár, az internet használatában. Szokjon hozzá az ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, lexikonok, kézikönyvek, különböző média, multimédia és hipermedia használatához.

Értse a közvetlen és a közvetett (technikai) kommunikáció lényegét. Legyen tájékozott a média (internet, televízió, sajtó...) szerepéről az egyén és a társadalom életében.

Legyen képes a számítógéppel való interaktív kapcsolat tartására, tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait. Tudja önállóan használni a hálózatot és annak alapszolgáltatásait. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén, tudjon adatokat megkeresni, elérni a hálózati szolgáltatások alkalmazásával, tudjon oktatóprogramokat használni.

Ismerje a legalapvetőbb dokumentumformákat, ezeket mintá alapján legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére.

Legyen képes az adott probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert módszerek, eszközök és alkalmazások közül a megfelelőt.

Ismerje fel és legyen képes különféle formákban megfogalmazni a környezetében előforduló tevékenységek algoritmizálható részleteit. Helyesen használja a logika bizonyos elemeit (és, vagy, nem, ha ... akkor ...).

Tudjon keresni nyilvántartásokban kézzel, adatbázisokban egyszerű keresővel. Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat. Segítséggel ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket.

Ismerje meg az informatika társadalmi szerepét, a programok használatának jogi és etikai alapjait. Ismerje meg és értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.

Legyen tudatában az öncélú és túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító, személyiségromboló hatásának (pl. a számítógép-függőség, videojáték-függőség problémái).

Igazodjon el a könyvtár tereiben, állományrészeiben, tudja igénybe venni szolgáltatásait. Használja rendszeresen az iskolai könyvtárat. Ismerje és alkalmazza a könyvtárhasználat szabályait, és kövesse a könyvtárban való viselkedés normáit. A dokumentumtípusok formai és tartalmi sajátosságainak ismeretében legyen képes önálló használatukra. Lássa, hogy a technika fejlődésével az információk új és újabb ismerethordozókon jelennek meg, és szerezzen tapasztalatokat ezek használatában.

Ismerje a kézikönyvtár tájékozódásban betöltött szerepét. Iskolai feladatai megoldásához és mindennapi tájékozódásához tudja önállóan kiválasztani és használni a megfelelő segédkönyveket. Tudjon különböző szempontok szerint dokumentumokat keresni a könyvtár katalógusaiban, adatbázisaiban. Tudjon feladataihoz forrásokat választani, megadott szempontok alapján belőlük információkat szerezni és elvégzett munkájáról beszámolni. Tudjon a dokumentumokból szabályosan idézni és a forrásokra hivatkozni.

Tapasztalatai alapján lássa a könyvtár szerepét az ismeretszerzésben, a szabadidő tartalmas eltöltésében. Az iskolai könyvtár rendszeres igénybevételén túl ismerje meg és használja a lakóhelyi közkönyvtárat is.

Szerezzen tapasztalatokat arról, hogy az új technológiákon alapuló informatikai eszközök kibővítik a hagyományos könyvtári tájékozódás kereteit.

6. évfolyam

Évi óraszám: 18

Belépő tevékenységformák

Informatikai alapok

Az információ köznapi fogalmának helyes alkalmazása.

Hétköznapi távközlési eszközök (pl. telefon) használata.

Ugyanannak az ismeretnek különféle jelekkel való leírása.

Egyszerű titkosítások alkalmazása.

A számítógép balesetmentes, helyes használata.

A billentyűzet és az egér használata.

A monitor és a háttértárak (lemezek) szerepének megértése.

Vázlat készítése tanári segítséggel.

Operációs rendszer használata

Háttértár és könyvtárak váltása, könyvtárba való belépés, mozgás a könyvtárstruktúrában.

Ismert helyen lévő állomány megkeresése, másolása más könyvtárba és másik adathordozóra.

Be- és kilépés az iskolai hálózatba.

Egyszerű oktatóprogramok használata.

Algoritmusok és adatok

Hétköznapi algoritmusok, térbeli tájékozódási képességet fejlesztő, egyszerű Logo-algoritmusok.

Szekvenciális vezérlés, számlálós ciklusos programok értelmezése, futtatása.

Tantárgyi gyűjtőmunka az életkornak megfelelő folyóiratokból, könyvekből, a gyűjtött adatok célszerű elrendezése, csoportosítása és felhasználása segítséggel.

Szöveg, kép és zene

Az ábrszerkesztő- és a szövegszerkesztő program egyes alapszolgáltatásainak alkalmazása.
 A szöveg karakter szintű formázása: betűtípus, betűméret, félkövér, dőlt és aláhúzott betűstílus beállítása.
 A megfelelő rajzeszköz kiválasztása.
 Egyszerű rajzok készítése.
 Meghívó, plakát, vers, levél készítése.
 Mentés és nyomtatás segítségével.
 Hanganyagok és képsorok lejátszása multimédia számítógéppel.

Könyvtárhasználat

Megadott művek keresése és tematikus gyűjtőmunka a könyvtár szabadpolcos állományában.
 Különböző típusú és témájú dokumentumok formai, tartalmi, használati jellemzőinek megállapítása.
 A katalóguscédula értelmezése.
 Tájékozódás a dokumentumokról szerző, cím (és egyéb szempontok) szerint a betűrendes leíró katalógus segítségével.

Témakörök	Tartalmak
Informatikai alapok	Az információ. Információátvitel (telefon). A jelek világa. Titkosítások. A számítógép és perifériái (billentyűzet, egér, monitor, lemezmeghajtó).
Operációs rendszer használat	Háttértár váltása, könyvtár kiválasztása, eligazodás, mozgás a háttértáron. Állomány keresése, másolása. Hálózati belépés és kilépés módja. Programok futtatása.
Algoritmusok és adatok	Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása, értelmezése. Algoritmusok végrehajtása számítógépen.
Szöveg, kép és zene	A rajzolóprogram alapszintű szolgáltatásai. A rajzeszközök és a színek. Rajzok, ábrák készítése. A szöveg megfelelő begépelése, javítása, módosítása. Karakterek formázása: a betűtípus, a betűméret beállítása, dőlt, aláhúzott, félkövér betűstílus. Egyszerű mindennapi dokumentumok. Mentés és nyomtatás. A multimédia alapelemei: szöveg, hang és kép.
Könyvtárhasználat	Raktári rend: szépirodalom, betűrend. Ismeretközlő irodalom: szakrend. Dokumentumtípusok; nyomtatott (könyv, sajtótermékek) és nem nyomtatott ismerethordozók. Betűrendes leíró katalógus szerkezete, használata.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló értse meg, hogy ugyanazt az ismeretet különféle jelekkel leírhatjuk. Legyen képes kezelni a billentyűzetet és az egeret. Legyen képes háttértárak és könyvtárak váltására, könyvtárba való belépésre, kilépésre és mozgásra a könyvtárfaszinteken. Legyen képes egyszerű hétköznapi, illetve térbeli tájékozódási képességet fejlesztő (Logo) algoritmusokat értelmezni, illetve végrehajtani. Képes legyen ábrákat, rajzokat készíteni rajzoló programmal. Tudjon szöveget karakterszinten formázni és egyszerű dokumentumot készíteni. Tudjon eligazodni az iskolai könyvtár szabadpolcos állományában. Legyen képes megkülönböztetni a főbb dokumentumtípusokat. Tudjon szerző és cím szerint dokumentumokat keresni a betűrendes leíró katalógusban.

7. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Az informatika alapjai

A személyi számítógép fő részeinek és működése lényegének megértése; a billentyűzet és az egér gyakorlott kezelése, a lemez és más perifériák használata. Ergonómiai szempontok megismerése a számítógépes munkakörnyezet kialakításában. A túlzott informatikai eszközhasználat (tévé, video, számítógép) veszélyeinek megbeszélése. Különféle jelfajták gyűjtése, csoportosítása; az információ és adat megkülönböztetése; bináris kódok használata; különféle kommunikációs rendszerek, formák használata.

Tájékozódás a korosztálynak készült informatika tárgyú lexikonok, ismeretterjesztő könyvek, folyóiratok körében.

Operációs rendszer használata

Floppy formázása, azon a kívánt könyvtárszerkezet kialakítása a formázás, létrehozás, törlés parancsok használatával. Egymás után és szórta elhelyezkedő állományok kijelölése, azok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Egy ismert nevű állomány megkeresése adott háttértáron. Vírusok fajtái, védekezés terjedésük ellen, vírusirtó futtatása, vírus irtása segítségével. Tömörített állományok létrehozása, tömörített állományok megtekintése kibontása. Informatikai eszközök és szoftverek etikus használata. Tantárgyi multimédia (hipermédia) oktatóprogramok kezelése.

Kommunikáció hálózaton

Egy levelezőprogram használata, levél küldése, fogadása, a fő mezők funkciójának megismerése: a címzett, a tárgy és a saját másolat (Copy self). Állományok csatolása a levélhez. Saját e-mail cím létrehozása (a rendszergazda segítségével) és használata.

Hálózati keresőgépek használata, az egyszerű kulcsszavas és tematikus keresés módjának megismerése és gyakorlása. Hasznos webhelyek önálló felkeresése (például: magyar honlap, MEK, vasúti információ, önkormányzati oldalak, diákoldalak, érdeklődési körbe tartozó oldalak). Egy letöltött weboldal részletének elmentése saját háttértárra vagy új állományba a vágólap használatával. Csevegőprogram megtekintése.

Algoritmusok és adatok

Szekvenciális és feltételes vezérlés, ciklusos programok értelmezése, kódolása, kipróbálása. Grafikával, szöveggel kapcsolatos programok készítése.

Dokumentumkészítés számítógéppel

Az alapvető szövegegységek kezelése, ismerete. Többféle formázást tartalmazó dokumentumok készítése. A vágólap használata (kivágás, másolás, beillesztés, mozgatás, törlés). A dokumentum mentése és nyomtatása. Dokumentumkészítés szokásos menet szerint. Képi adatok gyűjtése, képek bevitele (a dokumentumba, illetve a képszerkesztőbe), jellemző vonásainak kiemelése, rendszerezése. Rajzok készítése. Az iskolai életben használatos dokumentumok készítése.

Könyvtárhasználat

A kézikönyvtár összetételének és tájékozódásban betöltött szerepének megismerése. A kézikönyvtár jellemző könyvtípusainak használata szaktárgyi feladatok megoldásában. Különböző típusú könyvtárak megismerése könyvtárlátogatással, illetve közvetett forrásokból.

Témakörök

Tartalmak

Az informatika alapjai

A számítógép fő részei.
Egészséges, ergonómiai szempontoknak megfelelő számítógépes munkakörnyezet.
Számítástechnikai eszközök kezelése.
Billentyűzet, egér, lemezek, nyomtató.
A jelek csoportosítása.
Információ, kód, jelhalmazok adatmennyisége.
Adatátvitel, kommunikáció.

Az operációs rendszer használata	Lemez formázása, használhatóságának ellenőrzése újraformázás nélkül. Könyvtárszerkezet kialakítása a háttértárolón. Kiválasztott állományok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Vírus fogalma, hatása. Víruskereső indítása és üzenetei. Vírusterjedés megakadályozása. Tömörítés fogalma, célja, egyszerű tömörítési módok. Tömörített állomány tartalmának megtekintése, kiválasztott állományok kicsomagolása. Kiválasztott könyvtár tartalmának tömörítése. Multimédia oktatóprogramok, oktatási anyagok.
Kommunikáció a hálózaton	Az iskolai hálózat vázlatos felépítése, a szolgáltató és munkaállomások kapcsolata. Hálózatok csoportosítása összekötés és kiterjedtség szerint. A hálózati szolgáltatások kialakulásának rövid története. A hálózat használatának alapszabályai. Saját e-mail cím. Az elektronikus levelezés alapfunkcióinak használata: küldés, fogadás. Tematikus és kulcsszavas keresők webhelykereséshez. Hasznos webhelyek. Csevegőprogram bemutatása.
Algoritmusok és adatok	Algoritmusok készítése, leírása algoritmusleíró nyelven. Algoritmusok kódolása a számítógép számára „érthető” egyszerű programozási nyelven.
Dokumentumkészítés számítógéppel	A szövegegységek. A karakter-, bekezdés- és oldalformázás. Műveletek vágólappal. Ábrák rajzolása, kész rajzok módosítása. Képek bevitele. Kisebbs méretű dokumentum tervezése, szerkesztése. Szöveges és rajzos dokumentumok tervezése, az elkészítés szokásos menete. Levél, újságoldal, kérdőív, feladatlap készítése.
Könyvtárhasználat	Kézikönyvtár: könyvtípusok, használati jellemzőik. Könyvtártípusok: nemzeti könyvtár, szak-, köz- és iskolai könyvtár.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes a számítógép legfontosabb perifériáit kezelni. Tudjon tájékozódni a számítógép könyvtárstruktúrájában. Tudja használni a számítógép karbantartásához szükséges segédprogramok egyikét vagy az operációs rendszer néhány szolgáltatását. Küldjön és fogadjon elektronikus leveleket. Készítsen (néhány utasításból álló) egyszerű algoritmusokat. Képes legyen többféle formázást tartalmazó dokumentumot készíteni. Tudja, hogy milyen könyvtípusok tartoznak a kézikönyvtárhoz. Tudjon információt keresni a segédkönyvekben (szótár, lexikon, enciklopédia). Tudja, hogy az iskolai könyvtáron kívül használhatja a közművelődési könyvtárat is. Tudja, hogy hazánk nemzeti könyvtára az Országos Széchényi Könyvtár.

8. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Az informatika alapjai

A számítástechnika történetére vonatkozó adatok gyűjtése, rendszerezése; tájékozódás a mai hardvereszközök világában; adatok gyűjtése a számítógép és a robotok alkalmazási területeiről, tanári irányítással, az informatika tárgyú ismeretterjesztő könyveket, folyóiratokat, CD-eket vagy az internetet forrásként használva.

Algoritmusok és adatok

Szekvenciális és feltételes vezérlés, számlálós és feltételes ciklusos programok értelmezése, kódolása, kipróbálása. Eljárások használata. Egyszerű logikai és matematikai feladatok megoldása. Különböző számtípusú adatok (egész-, valós-), elemi és összetett adatok használata.

Dokumentumkészítés számítógéppel

Szöveges dokumentumokban tabulátorok használata. Az iskolai és a családi élettel kapcsolatos táblázatok készítése. Dokumentumok formai és tartalmi javítása, a helyesírás ellenőrzése. Szöveget és képet is tartalmazó dokumentumok készítése. Az internetről letöltött dokumentumok elhelyezése saját dokumentumban. A szoftverek etikus használata.

Valamely komplex probléma, feladat (például: osztálykirándulás tervének, dokumentumainak elkészítése) megoldása informatikai (szoftver, hardver) eszközök használatával csoportmunkában, tanári irányítással.

Az adatkezelés alapjai

Az adatok táblázatos formában történő megjelenítése, előnyeinek bemutatása. Adatok táblázatos formába rendezése. Adathalmazból következtetések megfogalmazása; kész táblázatból és diagramból az adatok között meglévő összefüggések kiolvasása; táblázatok összetartozó adatainak, egyszerű összefüggéseinek felismerése.

A táblázatkezelés alapfogalmainak (cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet) megismerése egyszerű példákon.

Táblázatok számítógéppel történő létrehozása, módosítása (adatbevitel, mozgatás, másolás, törlés). Az elkészült munka tárolása, nyomtatása. Táblázathoz diagram készítése.

Különböző tantárgyakhoz kapcsolódó (matematika, fizika, kémia, földrajz, gazdasági ismeretek) táblázatok megismerése, egyszerű tantárgyi feladatok megoldása táblázatkezelővel.

Az adatbázis-kezelés élményszerű kipróbálása; adatok gyűjtése, feldolgozása (házi, iskolai könyvtár; címlista nyilvántartása); keresés tantárgyi oktatóprogramok adatbázisaiban.

Könyvtárhasználat

Források keresése szaktárgyi feladatokhoz tárgyi katalógusok segítségével. A keresett téma kifejezése tárgyszóval, illetve szakjelzettel. (A keresés lépéseinek felismerése és gyakorlása.)

A könyvtár dokumentumainak vagy az internetnek a felhasználásával egyszerű informatikai téma feldolgozása, pontos megfogalmazása, problémafelvetés, forrásválasztás és -feldolgozás segítségével, beszámoló készítése, hivatkozás forrásra.

Témakörök

Tartalmak

Az informatika alapjai	A számítógépek története, Neumann-elv. Magyar tudósok szerepe az informatikai kultúra fejlődésében. A számítógépek alkalmazási területei a társadalomban.
Algoritmusok és adatok	Algoritmusok készítése, leírása algoritmusleíró nyelven. Algoritmusok kódolása a számítógép számára „érthető” egyszerű programozási nyelven. A lépésenkénti finomítás elve. Elemi és összetett adatok, egész és valós számok. Adatok sorozata.
Dokumentumkészítés számítógéppel	Tabulátorok használata. Szöveg átrendezése, keresés, csere, helyesírás. Táblázat készítése. Az internetről letöltött dokumentumok elhelyezése saját dokumentumban. Szerzői jog. Felhasználói etika. Tantárgyi anyag készítése.

Az adatkezelés alapjai	Bevezetés a táblázatkezelésbe. Táblázatok használata a mindennapi életben. Adatok táblázatos formába rendezése, feldolgozása. Cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet. Diagramok készítése táblázatból. Keresés meglévő adatbázisban.
Könyvtárhasználat	Tárgyi katalógusok: szakkatalógus, tárgyszókatalógus.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje a számítógép fontosabb alkalmazási területeit és jelentőségét a mai társadalomban. A tanuló ismerjen fel algoritmusszerkezeteket (elágazás, ciklus). Tudjon néhány lépéses algoritmusokat alkotni. Minta alapján tudjon dokumentumot készíteni. Tudjon adatokat táblázatos formában megjeleníteni. Tudja, hogy a tárgyszó, illetve szakjelzet a könyv tartalmát fejezi ki. Tudjon a szakjelzet alapján a szabadpolcon ismeretterjesztő műveket keresni. Legyen képes – segítséggel – egyszerű keresési feladatokat megoldani a tárgyi katalógus felhasználásával.

Amennyiben az eszközfeltételek nem adóttak (számítógépterem vagy internet-hozzáférés), az eszközt nem igénylő témák erőteljesebb feldolgozását, illetve a szimulációs lehetőségeket kell használni.

TERMÉSZETISMERET**5–6. évfolyam****Célok és feladatok**

A természetismeret tantárgy tartalmában és szemléletében szervesen épül az 1–4. évfolyam környezetismeret tantárgyára, azzal egységes rendszert alkot. Célja az 1–4. évfolyamon megalapozottak továbbfejlesztése mind az elemi természettudományos megismerés módszereinek, mind az egészséges és környezettel harmonikus életvezetési szokások tekintetében.

Célja, hogy a tanulók képessé váljanak a természet jelenségeinek elemi szintű értelmezésére. A tantárgy vizsgálódásának középpontjában ezért nem az egyes természettudományok alaptételei, hanem az élő és élettelen természet konkrét valósága, a jelenségek, a táj és a környezet áll. A megismerés ebből következőleg komplex, egészleges.

Az 5–6. évfolyamon tanuló gyermek természettudományos gondolkodását jobbra még a szemléletes képi tartalmak jellemzik, de ebben az életkori szakaszban már megalapozódnak annak absztrakt kategóriái is. Ugyanakkor a valóságos természeti folyamatok, összefüggések, törvényszerűségek megértéséhez szükséges térbeli és időbeli elvonatkoztatás képessége egyre árnyaltabb és biztosabb képzetek kialakítását teszi lehetővé. Az elemi természettudományos nevelés fontos feladata tehát a konkretizálásra és általánosításra építve az elvonatkoztatás képességének alapozása, az egyszerű absztrakt fogalmak, ítéletek és következtetések használatának megtanítása.

Ismeretei alapján elvárható, hogy a gyermek egyre biztosabban igazodjék el közvetlen, majd távolabbi környezetében, a közvetlenül, majd közvetetten megismerhető természeti folyamatok, történések körében. Továbbra sem törekszünk azonban az elvont tudományos fogalmak meghatározására, definíciószerű megtanítására. Ebben az életkori szakaszban a természettudományos gondolkodáshoz szükséges képességeket kell megalapoznunk. Kíváncsi, hogy a gyermek a természetismeret tantárgy képzési folyamatában találkozzék az értelmes, összefüggésekre épülő tanulás eljárásaival, gyakorolhassa azokat egyénileg és társaival együttműködve is. Legyen módja kielégíteni egyéni érdeklődését, illetve szerezhessen örömteli megismerési, tanulási élményeket. A lehetőségekhez képest segítsen a tantárgy az iskolán kívül szerzett ismeretek feldolgozásában is.

A természetismeret tanítása során a környezet állapota iránti érzékenység, az ökológiai szemlélet, valamint a helyes környezeti attitűdök, magatartás, értékrend alakítására is figyelmet fordítunk. Támogassuk a tanulókat a környezetük használatára vonatkozó helyes döntéseik meghozatalában, segítsük környezettudatuk, felelősségérzetük fejlődését.

Mind a természetismeret tanulása során elsajátított ismereteknek, mind a gondolkodási képességeknek biztonságos alapot kell képezniük a későbbi természettudományos tantárgyak – a fizika, a kémia, a biológia és egészségtan, illetve a földrajz – elsajátításához.

Fejlesztési követelmények*Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek*

A tanuló váljék nyitottá a természet szépségei, értékei, illetve a környezeti problémák iránt. Legyen képes a természeti és az ember alkotta környezetről különféle módon szerzett ismereteit egymással összehasonlítani, csoportosítani, rendszerezni, egyszerű vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, megtervezni és azok eredményeit elemezni, kiértékelni. Legyen gyakorlata a különböző természeti tárgyak, élőlények, jelenségek minőségi és mennyiségi jellemzőinek elemi szintű összehasonlításában, mérésében, az adatok ábrázolásában.

Ismerje és használja a vizsgálódásokhoz, mérésekhez szükséges eszközöket, és kezelje azokat balesetmentesen, környezetkímélő módon. Szerezzen gyakorlottságot a mindennapi életben előforduló mérésekben, a hosszúság, a tömeg, az űrtartalom, a sűrűség, a nyomás, a hőmérséklet és az idő mértékegységeinek használatában. Tudja ismereteit megadott szempontok szerint rendszerezni, a lényeges tulajdonságokat a lényegtelenről elkülöníteni, a jellemző tulajdonságokat kiválasztani, azok alapján általánosítani, majd elvonatkoztatni. Megfigyeléseit, tapasztalatait a tanult szakkifejezések alkalmazásával, tanári segítséggel tudja megfogalmazni és önállóan, rajzban és írásban rögzíteni. Tanári segítséggel legyen képes tájékozódni egyszerűbb enciklopédiákban, lexikonokban, tudjon ismeretekhez jutni különböző szöveges és képi ismerethordozókból. Tudjon térképen tájékozódni, térképvázlatot készíteni.

Tudja magyarázni az egyszerű természeti jelenségek és folyamatok okait, az egyszerűbb technikai eszközök működését. Tanári segítséggel tudja összehasonlítani a környezetében megnyilvánuló kölcsönhatásokat, változásokat. Legyen képes a megfigyelt és megvizsgált élőlények életmódjára, testfelépítésére, az élettelen és az élő környezetükhöz fűződő kapcsolataikra vonatkozó tárgyilagos ismeretek megszerzésére. Legyen képes felhasználni, alkalmazni a mindennapi élet problémáinak megoldásában az elemi természettudományos ismereteit. Lásza be, hogy környezetének állapota saját egészségére is hatással van, igényelje az egészséges életkörülményeket. Ismeretei ébresszék rá, hogy ő maga is felelős a természet jövőjéért, a környezet egészséges állapotának fenntarthatóságáért. Becsülje meg környezetének értékeit. Készüljön fel tudatosan a természet megóvására, a környezeti problémák megelőzésére, önmaga és társai védelmére.

Tájékozottság az anyagról

Ismerje a környezetében előforduló legfontosabb – különböző szerveződési szintű – anyagok alapvető tulajdonságait. Ismeretei tegyék lehetővé az élvezeti és kábítószer (szeszital, dohány, kábítószer) elutasítását. Ismerje fel a környezetét szennyező leggyakoribb folyamatokat és anyagokat.

Tájékozódás az időben – az idő és a természeti jelenségek

Szerezzen gyakorlatot az idő mérésében, a különböző folyamatok időtartamának becslésében.

Értse, hogy az idő múlásával természeti és társadalmi környezete is változik.

Tudja, hogy vannak megfordítható és nem megfordítható folyamatok.

Tájékozódás a térben – a tér és a természeti jelenségek

Ismerje a világtájakat, tudja azokat a valóságban és a térképen azonosítani.

Tudjon tájékozódni a lakóhelyén és annak környékén.

Ismerje Magyarország elhelyezkedését Európában és a Földön.

Ismerje hazánk tájainak, életközösségeinek legfontosabb jellegzetességeit, ismerje fel a főbb felszíninformákat.

Ismerje hazánk legjellemzőbb élőlényeit.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről

Legyen tájékozott arról, hogy a természettel kapcsolatos ismereteit felkészültségének megfelelő könyvek, cikkek olvasása, a rádió és a televízió adásainak hallgatása, nézése, a számítógépes kapcsolatteremtés révén is fejlesztheti, de sok téves nézettel is találkozhat.

Tudjon önállóan problémákat megfogalmazni a környezetére vonatkozólag. Tudjon beszámolni a saját tapasztalataiból, álló- és mozgóképekről, történetekből, leírásokból, a különböző kommunikációs eszközökből szerzett ismereteiről önállóan.

Tudjon írásban válaszolni ismereteinek megfelelő szóbeli vagy írásbeli kérdésekre. Tudjon egyszerű jelenségeket, folyamatokat, összefüggéseket vázlatosan ábrázolni.

Legyen tájékozott arról, hogy a természettudományok milyen meghatározó szerepet töltek be új kérdések felvetésében és az emberiség problémáinak megoldásában, az élet minőségének javításában. Értékelje, tisztelje a tudósok kiemelkedő eredményeit, kitartó szorgalmát.

5. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Konkrét fogalmak kialakítása egyszeri és rendszeres észlelés, megfigyelés, vizsgálat, egyszerű kísérlet alapján.

A vizsgált történések közül a természeti jelenségek megkülönböztetése másoktól.

Konkretizálás és általánosítás a megfigyelt jelenségekre építve.

A megismert természeti jelenségekben az anyag változásainak alapfokú értelmezése.

Az egyszerű jelenségek okszerű magyarázata.

A szóveges és képi információk értelmezése, rendszerezése, egyszerű következtetések megfogalmazása.

Egyszerű mérések és kísérletek önálló elvégzése és eredményeik értelmezése.

A tanulói tevékenységek anyag- és energiatakarékos megvalósítása.

Iránymeghatározás térképen, tájékozódás, egyenes vonalú távolságmérés.

A főbb felszíninformák bemutatása példák alapján, álló- és mozgóképen, térképen.

Információk nyújtása közvetlenül a valóságos környezet megfigyelésével, vizsgálatával, valamint közvetve ismeretterjesztő kiadványok, képek, filmek, modellek segítségével.

A környezetben megfigyelt élőlényekre vonatkozó köznapi ismeretek természettudományos szemléletű bővítése és rendszerezése.

Szabatos fogalomhasználat konkrét fogalmi szinten.

A megismert élőlények testfelépítése és életmódja közötti alapvető összefüggések felismertetése.

Témakörök	Tartalmak
Megismerési módszerek fejlesztése	Megfigyelés, vizsgálódás adott szempont szerint, a megfigyelést segítő egyszerű eszközök használatával. Megfigyelések, vizsgálatok, kísérletek tapasztalatainak értelmezése, egyszerű megfogalmazása, rögzítése, ábrázolása. Az alapvető fizikai változásokat jellemző mennyiségek mérése, egyszerű kísérletek reprodukálása. Alapfokú tájékozódás a térben, a valóság és annak képi, térképi ábrázolása révén. A rész és egész viszonyának értelmezése. Oksági kapcsolatok, összefüggések felismerése, egyszerű magyarázata példák segítségével. Információszerzés ismeretterjesztő természetismereti kiadványok, térképek, filmek segítségével. A könyvtár, a bemutatóhelyek és a valóságos környezet információforrásként való felhasználása.
Tájékozódás a térképen, térképismeret	A térképi ábrázolás módja. A térkép méretaránya, jelrendszere. Irány és távolság meghatározása, mérés a települési, közlekedési és turistatérképen. Helymeghatározás ismert terepet bemutató térképen, turistatérképen, Magyarország közigazgatási térképén. Keresőhálózat, kilométer-hálózat használata a térképen, tájékozódás a fő világtájak alapján. A tájoló működésének értelmezése a mágneses kölcsönhatás vizsgálatával. A fő világtájak meghatározása terepen egyszerű tájoló segítségével. A domborzat ábrázolása a térképen, magasság meghatározása (leolvasása). A leggyakoribb térképjelek értelmezése.
Az időjárás és az éghajlat elemei	Napsugárzás, a napfény. A fény és anyag egyszerű kölcsönhatásainak (visszaverődés, törés, prizma, színek) vizsgálata. Felmelegedés, hőterjedés, hőmérséklet. A hőmérséklet észlelése, mérése. A hőmérséklet napi és évi változása, a hőingás. Halmazállapot-változások a természetben: olvadás és fagyás, párolgás, forrás és lecsapódás. A gázok jellemzői, a levegő mint anyag, a levegő nyomása. A szél keletkezése, iránya. A csapadék keletkezése, csapadékformák. Időjárás és éghajlat. Hazánk éghajlatának jellemzői. A szélsőséges időjárási viszonyok által okozott hazai veszélyhelyzetek (belvíz, árvíz, villámcsapás, erdőtüz, szélvihar, hóvihar) és azoknak megfelelő magatartás.
A földfelszín változása	A hőingadozás felszínformáló hatása. Hőtágulás. A törmelék és jég felszínalakító hatása. A szél és a csapadék felszínformáló munkája. A folyadékok tulajdonságai. A folyadékok nyomása, a testek úszása, lebegése. A víz körforgása a természetben, felszínformáló munkája. Folyóvizek, állóvizek. A víz tisztítása egyszerű módszerekkel. Domborzati elemek és formák (lejtő, síkság, völgy, medence, fennsík, hegy, hegység, domb, dombság). A hegységek kialakulása. A legjellemzőbb kőzetek tulajdonságai.

A síkságok kialakulása.
 A talaj keletkezése, jellemzői.
 A talaj védelme.
 Az emberi tevékenység felszínformáló hatása.
 A táj arculatának védelme.
 Felelős magatartás a természetben.

Környezetünk élővilága

A gyümölcsös és zöldségeskert legfontosabb növényeinek (szilvafa, almafa, szőlő, paradicsom, sárgarépa, fejes káposzta, burgonya, vöröshagyma) testfelépítése, élete, környezeti igénye és termesztése.
 A gyümölcsök és zöldségfélék károsítói (cserebogár, káposztalepke, peronoszpóra).
 A gyümölcsök és zöldségfélék szerepe táplálkozásunkban.
 Leggyakoribb háziállataink (sertés, szarvasmarha, házityúk, házimacska, kutya) testfelépítése, élete, tenyésztése.
 Legismertebb ház körül élő állataink (házi egér, fecske, földigiliszta), kedvtelésből tartott állatok, társállatok.
 A város és jellemző élőlényei.
 A legfontosabb állatvédelmi szabályok.

A továbbhaladás feltételei

Legyen képes konkrét természeti formák, tárgyak, élőlények és egyszerű jelenségek, folyamatok megfigyelésére, tapasztalatainak rögzítésére élőszóban, rajzban és írásban. Tudja felidézni a természeti és az ember által létesített környezetre vonatkozó konkrét, szemléletes képi tartalmakat. E képzetek alapján tudjon ítéleteket alkotni, következtetéseket levonni.

Legyen képes a leggyakoribb térképjelek alapján elemi térképhasználatra. Fogalmazza meg, milyen az aktuális időjárás. Tudja a tanult mértékegységek alkalmazásával a vizsgált jelenségeket mennyiségileg is jellemezni és a mért adatokat értelmezni. Tudja megkülönböztetni a különböző halmazállapotokat és értse azok változását. Jellemezze az évszakokat időjárásuk szerint. Ismerje az időjárást kialakító legfontosabb tényezőket. Jellemezze éghajlatunkat. Ismerje az időjárási események és a felszín változása közötti összefüggéseket.

Ismerje fel a megfigyelt táj legfontosabb felszínformáit. Tudja értelmezni az egyszerű felszínformákat kialakulásuk szerint. Tudjon jellemző tulajdonságokat mondani megfigyelt kőzetmintákról. Ismerje fel az emberek földrajzi környezetet veszélyeztető tevékenységét. Értse meg, hogy a környezet állapotának romlásáért az emberek a felelősek.

Tudja megkülönböztetni leggyakoribb gyümölcsöinket, zöldségnövényeinket. Megfigyelt tulajdonságaik alapján jellemezze azokat. Ismerje a táplálkozásunkban betöltött szerepüket.

Ismerje fel a települési környezet leggyakrabban előforduló állatait és a háziállatokat. Tudja azok tenyésztésének célját. Legyen tisztában az állatvédelem jelentőségével, erkölcsi szabályaival.

6. évfolyam Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A jelenségről szerzett tapasztalatok összevetése a tanulók már meglévő képzeiteivel, fogalomalkotás az analógiás, az elemző és az egészszletes gondolkodás fejlesztése által.

Természeti folyamatok és egyszerűbb összefüggések felismertetése, magyarázata, bizonyítása, általánosítás és egyszerű elvonatoztatás.

Önálló és együttműködő ismeretszerzésre, feladat- és problémamegoldásra való felkészítés a különböző ismerethordozók, információforrások alkalmazásával.

Az anyag mérhető tulajdonságainak, kölcsönhatásainak és változásainak elemi szintű értelmezését segítő bemutatások, kísérletek, modellek alkalmazása, megtervezése, baleset-, tűz- és környezetvédelmi szabályok betartásával azok elvégzése, a tapasztalatok kiértékelése.

Egyszerű tájékozdási gyakorlatok a térképen és a földgömbön a földrajzi fókuszát segítségével.

Képi információk és szemléletes leírások felhasználásával a földrajzi övezetekre vonatkozó elsődleges képzetek kialakítása.

Magyarország helyzetének, nagytájainak, környezeti értékeinek, életközösségeinek leíró jellegű bemutatása, a hazai tájról alkotott képzetek gazdagítása.

A hazai tájak élővilágának – jellemző társulásainak és fajainak – ökológiai szemléletű jellemzése, a hazai élővilág sokféleségének, értékének bemutatása.

Témakörök

Tartalmak

Megfigyelési módszerek fejlesztése

Folyamatos megfigyelés, vizsgálódás több kiválasztott szempont szerint.
Az anyagok tulajdonságainak összehasonlítása.
Alapfogalmak helyes használata a tapasztalatok értékeléséhez, alpmérések (távolság és hosszúság, terület, térfogat, tömeg, sűrűség, hőmérséklet és idő), a mértékegységek pontos használata.
Egyszerű kísérlet megtervezése, beállítása, elvégzése, a tapasztalatok önálló rögzítése és értelmezése.
Balesetvédelem, tűzbiztonság, a tűzoltás szabályai.
Alapfokú, biztonságos tájékozódás a térben, térképen és földgömbön, tájékozódás az időben a folyamatok lezajlása alapján.
Információszerzés természetismereti kiadványok, térképek, földgömb, film, könyvtár, bemutatóhelyek, elektronikus média és a valóságos környezet által.

Tájékozódás a térképen és a földgömbön

Elemi tájékozódás a fókálózat alapján.
Tájékozódás Magyarország térképén, hely, irány és távolság meghatározása.
Hazánk helye a Kárpát-medencében, Európában és a Földön.
Kontinensek és óceánok elhelyezkedése, földrajzi helyzete.
A Föld alakja.
A Nap látszólagos égi útja, a napóra.
A jelenségek és az idő kapcsolata.
Tájékozódás az időben.
Időmérés.
A Föld tengely körüli forgása.
A napi időszámítás.
A Föld Nap körüli keringése.
Évi időszámítás.

Éghajlat, éghajlati övezetek

A Föld alakja, tengelyferdesége, a besugárzás és az éghajlati övezetek kialakulása közötti összefüggések.
Az egyes éghajlati övezetek leíró jellemzése.
Éghajlatot kialakító és módosító tényezők.
Az éghajlat vízszintes és függőleges változása.

Magyarország nagytájainak jellegzetességei

A Kárpát-medence.
Magyarország nagytájainak kialakulása, jellemző felszínformái.
Nagytájaink leíró jellemzése (a táj arculata, éghajlati sajátosságai, természetes vizei, környezeti értékei, települési jellemzői, társadalmi életképe).
A szűkebb lakókörnyezet, illetve Budapest természeti és társadalmi jellemzői.

Hazai tájaink életközösségei

A különféle hazai erdők kialakulásának környezeti feltételei.
Az erdők legjellemzőbb élőlényének élete.
Az erdők jelentősége, pusztulásuk okai.
A folyók, tavak legjellemzőbb élőlényének élete.
A szennyezés hatása a vízi életközösségekre.
A vizek öntisztulása.
A hazai vízparti élőhelyek környezeti adottságai.
Élőlények a vizek partján.

A vízi és vízparti élőlények kapcsolata.
A hazai füves területek kialakulásának környezeti feltételei.
A hazai füves területek legjellemzőbb élőlényeinek élete.
A füves területek jelentősége, pusztulásuk okai.
Nemzeti parkjaink.
A lakóhely és környékének védett és védelem alatt nem álló természeti értékei.
A hazai élővilág legkiválóbb kutatóinak munkássága.

A továbbhaladás feltételei

Tudjon a konkrét környezeti jelenségekből általánosítani, elvonatkoztatni. Ismerje fel és értse meg a vizsgált jelenségekben, folyamatokban megmutatkozó oksági kapcsolatokat, összefüggéseket, törvényszerűségeket. Legyen képes alapvető méréseket elvégezni és a mért adatokat értékelni. Ismerje fel ezek közül azokat, amelyek veszélyesek lehetnek, tudja elkerülni azokat! Bemutatás után legyen képes egyszerű kísérleteket fegyelmezetten és a balesetvédelmi, érintésvédelmi, tűzvédelmi szabályok betartásával megismételni, a tapasztalt jelenséget elmondani.

Elemi szinten tájékozódjon a térképen és a földgömbön a fókuszát segítségével. Használja a térképet egyszerű földrajzi ismeretek megszerzésére, tudjon adatokat leolvasni a domborzati és vízrajzi térképekről. Tudja felsorolni a kontinenseket és óceánokat. Legyenek egyszerű, szemléletes képzetei a földrajzi övezetekről.

Ismerje fel jellemző álló- vagy mozgóképéről és leírás alapján hazánk nagytájait, lakókörnyezetének néhány nevezetes települését, az ország fővárosát.

Tudja felidézhető képzetei segítségével jellemezni a hazai életközösségeket. Tudjon egyszerű táplálékláncokat bemutatni. Ismerje a legjellegzetesebb hazai növény- és állatfajok testfelépítését, életmódját. Értse meg a természet védelmének jelentőségét.

FIZIKA

7–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az általános iskolai fizikatanítás az alsóbb évfolyamokon tanított „környezetismeret”, illetve „természetismeret” integrált tantárgyak anyagára épül, azoknak szerves folytatása. A fizikatanítás célja az általános iskolában a gyerekek érdeklődésének felkeltése a természet, ezen belül a fizikai jelenségek iránt. Ez az érdeklődés jelentheti a tanulók későbbi természettudományos műveltségének legfontosabb alapozását. Egyszerű jelenségeken, alkalmazási példákon keresztül mutassuk meg, hogy a természet jelenségei kísérletileg vizsgálhatók, megérthetők, és az így szerzett ismeretek a hétköznapi életben hasznosíthatók. Fontos cél annak tudatosítása, hogy a fizikai ismeretek a technikai fejlődésen keresztül döntő hatással vannak az ember életminőségére. Ugyanakkor a fizikai ismereteket a természeti környezetünk megóvásában is hasznosítani lehet.

A fizikaórák akkor válhatnak élményszerűvé és ezáltal hatékonyá, ha a tananyag bőséges jelenségbemutatóra, sok jól kiválasztott kísérletre épül. A fogalmak bevezetésénél, a törvények megfogalmazásánál a konkrét probléma szempontjából szakszerűen, de a lehető legegyszerűbben kell fogalmaznunk. Kerülni kell azokat az absztrakt gondolatmeneteket, amelyek inkább gátolják, mint segítik a megértést. A fizikai fogalmak közül az általános iskolában azokra helyezzük a hangsúlyt, amelyek konkrét kísérleti tapasztalatokkal kapcsolatosak, túlzott absztrakciót nem igényelnek.

A fizikai fogalmak bevezetését, a törvények megfogalmazását lehetőleg mindig megfigyelésre, jelenségek bemutatására, konkrét kísérletekre alapozzuk. Ennek során gondot kell fordítani arra, hogy a tanulók kellő gyakorlatot szerezzenek a látott jelenség pontos megfigyelésében és szabatosan el is tudják mondani azt. A kísérletek közül különösen értékesek azok, amelyeket a tanulók önmaguk végeznek el.

A természettudományok közül a fizika az, amely már az alapképzést nyújtó iskolában is érzékeltetni tudja a gyerekekkel, hogy a természet jelenségei kvantitatív szinten, a matematika nyelvén leírhatók. A matematikai formalizmus az általános iskolában csak a legegyszerűbb összefüggésekre – egyenes és fordított arányosság – szorítkozik. Ezek esetében azonban kiemelten fontos feladat a megismert törvények egyszerű számpéldákon történő alkalmazása. A feladatmegoldás a gyakoroltatáson túl szemléletformáló hatású is lehet, ha a tanár olyan feladatokat is ad (az adatokat előre célszerűen megválasztva), hogy a kiszámított eredmény utólag kísérletileg is ellenőrizhető legyen. Az ilyen feladatok tudatosítják a gyerekekben, hogy a fizikapélda nem csupán matematikai feladvány, hanem a természet leírása, amelynek eredménye valódi, mérhető adat. A fizikai gondolkodás fejlesztésében, a számítási feladatok mellett, a tanulók tudásszintjének megfelelő kvalitatív problémák megoldása is lényeges. Ezek a kérdések egy-egy, a hétköznapi életből ismert jelenség magyarázatára vagy a helyszínen bemutatott kísérlet értelmezésére vonatkozhatnak.

Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek

A tanuló legyen képes a fizikai jelenségek, folyamatok megadott szempontok szerinti tudatos megfigyelésére, igyekezzon a jelenségek megértésére. Legyen képes a lényeges és lényegtelen tényezők elkülönítésére.

Tudja a kísérletek, mérések eredményeit különböző formákban (táblázatban, grafikonon, sematikus rajzon) irányítással rögzíteni. Tudja kész grafikonok, táblázatok, sematikus rajzok adatait leolvasni, értelmezni, ezekből tudjon egyszerű következtetéseket levonni.

A tanuló tudja érthetően elmondani, ismereteinek mennyisége és mélysége szerint magyarázni a tananyagban szereplő fizikai jelenségeket, törvényeket, valamint az ezekhez kapcsolódó gyakorlati alkalmazásokat.

Tudjon egyszerű kísérleteket, méréseket végrehajtani. Legyen tapasztalata a kísérleti eszközök, anyagok balesetmentes használatában.

Szerezzen jártasságot a tananyagban szereplő SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek használatában, a mindennapi életben is használt mértékegységek átváltásában.

Legyen képes megadott szempontok szerint használni különböző lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket és multimédiás oktatási anyagokat. Tudja, hogy a számítógépes világhálón a fizika tanulását, a fizikusok munkáját segítő adatok, információk is megtalálhatók. Értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű ismeretterjesztő könyvek, cikkek, televízió- és rádióműsorok információit. Alakítsunk ki benne kritikai érzéket a tudományosan nem alátámasztott, „szenzációs újdonságokkal”, elméletekkel szemben.

Értékelje a természet szépségeit, tudja, hogy a természetet, környezetünket védeni kell. Ismerje a tananyag természet- és környezetvédelmi vonatkozásait, törekedjék ezeknek alkalmazására.

Tájékozottság az anyagról, tájékozódás térben és időben

Ismerje fel a természetes és mesterséges környezetünkben előforduló anyagok tanult tulajdonságait. Tudja az anyagokat tanult tulajdonságaik alapján csoportosítani.

Tudja, hogy a természeti folyamatok térben és időben zajlanak le, a fizika vizsgálódási területe a nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magában foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkező változásait.

Legyen gyakorlata a mindennapi életben előforduló távolságok és időtartamok becslésében, tudja ezeket összehasonlítani. Legyen áttekintése a természetben található méretek nagyságrendjéről.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudományok fejlődéséről

Tudatosuljon a diákokban, hogy a természet megismerése hosszú folyamat, jelenleg jóval többet tudunk fizikai világunkról, mint a korábbi évszázadok emberei, de biztosan sokkal kevesebbet, mint az utánunk jövő nemzedékek. A tanult fizikai ismeretekhez kapcsolódva tudja, hogy mely történelmi korban történtek és kiknek a nevéhez köthetők a legfontosabb felfedezések. Ismerje a kiemelkedő magyar fizikusok, mérnökök, természettudósok munkásságát.

Értse, hogy a fizika és a többi természettudomány között szoros kapcsolat van, kutatóik különböző szempontból és eltérő módszerekkel, de ugyanazt az anyagi valóságot vizsgálják.

7. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Egyszerű mechanikai és hőtani jelenségek megfigyelése, a tapasztalatok önálló, szóbeli összefoglalása.

A hétköznapi életben is használt fizikai szakszavak tartalmi pontosítása, az új szakkifejezések szabatos használata.

Mindennapi eszközökkel, házilag elvégezhető egyszerű mechanikai és hőtani kísérletek összeállítása diák-kísérletgyűjtemények alapján, bemutatás és értelmezés egyéni vagy csoportmunkában.

Összefüggések felismerése egyszerű mechanikai és hőtani kísérletekben.

Egyszerű mérések adatainak felvétele, táblázatba foglalása és grafikus ábrázolása, az ábrázolt függvénykapcsolat kvalitatív értelmezése.

Út- és időmérésen alapuló átlagsebesség-meghatározás elvégzése az iskolán kívül (pl. gyaloglás, futás, kerékpár, tömegközlekedési eszközök).

A tanult mechanikai és hőtani alapfogalmak és a mindennapi gyakorlat jelenségeinek összekapcsolása, egyszerű jelenségek magyarázata.

Elemi számítások lineáris fizikai összefüggések alapján.

Ismerkedés az iskolai könyvtár fizikával kapcsolatos anyagaival (természettudományi kislexikon, fizikai fogalomtár, kísérletgyűjtemények, ifjúsági tudományos ismeretterjesztő kiadványok stb.) tanári irányítással.

Ismerkedés az iskolai számítógépes hálózat (sulinet) válogatott anyagaival kisebb csoportokban, tanári vezetéssel.

Témakörök	Tartalmak
<i>A testek mozgása</i>	
Az egyenes vonalú egyenletes mozgás	Egyszerű út- és időmérés. A mérési eredmények feljegyzése, értelmezése. Út-idő grafikon készítése és elemzése. Az út és az idő közötti összefüggés felismerése. A sebesség fogalma, a sebesség kiszámítása. A megtett út és a menetidő kiszámítása.
Az egyenletesen változó mozgás	Az egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata (pl. lejtőn mozgó kiskocsi). A sebesség változásának felismerése, a gyorsulás fogalma. Az átlag- és a pillanatnyi sebesség fogalma és értelmezése konkrét példákon.
A szabadesés	A szabadesés egyszerű kísérleti vizsgálata (pl. ejtőzsinórral). A szabadon eső test mozgásának jellemzése.

A dinamika alapjai

A testek tehetetlensége és tömege	Egyszerű kísérletek a tehetetlenség megnyilvánulására. A tehetetlenség törvénye.
Erő és mozgásállapot-változás	A test mozgásállapot-változása mindig egy másik test által kifejtett erőhatásra utal (egyszerű kísérletek). Az erő mérése rugós erőmérővel. Az erő mértékegysége, az erő ábrázolása.
Erőfajták	Gravitációs erő (a Föld vonzása a testekre). Súly (és súlytalanság). Súrlódás és közegellenállás (gyakorlati jelentősége). Rugóerő (a rugós erőmérő működése).
Egy testre ható erők együttes hatása	Egy egyenesbe eső azonos és ellentétes irányú erők összegzése, az erőegyensúly fogalma.
Erő–ellenerő	Az erő két test közötti kölcsönhatásban (egyszerű kísérletek).
A mechanikai munka	A munka értelmezése, mértékegysége. Egyszerű számításos feladatok a munka, erő és az út kiszámítására.
Az egyszerű gépek: emelő, lejtő	A forgatónyomaték kísérleti vizsgálata, sztatikai bevezetése, a forgatónyomaték kiszámítása. Az egyensúly feltétele emelőkön (az egyensúly létesítéséhez szükséges erő, illetve erőkar kiszámítása). Az egyszerű gépek gyakorlati haszna.

A nyomás

Szilárd testek által kifejtett nyomás	A nyomás értelmezése egyszerű kísérletek alapján, a felismert összefüggések matematikai megfogalmazása, a formula alkalmazása.
Nyomás a folyadékokban és gázokban	Pascal törvénye és gyakorlati alkalmazásai (pl. hidraulikus sajtó, járművek fékberendezése stb.). A hidrosztatikai nyomás. A hidrosztatikai nyomás kísérleti vizsgálata, a nyomást meghatározó paraméterek. Közlekedőedények (egyszerű kísérletek, környezetvédelmi vonatkozások, pl. kutak, vizek szennyezettsége). A légnyomás. Nyomáskülönbségen alapuló eszközök.
Arkhimédész törvénye, a testek úszása	A felhajtóerő kísérleti vizsgálata. Az úszás, lebegés, elmerülés feltételei. Egyszerű feladatok Arkhimédész törvényére.

Hőtan

Hőtani alapjelenségek	Hőmérséklet és mérése. A hőtágulás jelensége szilárd anyagok, folyadékok esetén, a hőtágulás jelensége a hétköznapi életben.
Hő és energia	A testek felmelegítésének vizsgálata a fajhő és mérése, az égéshő. Energiamegmaradás termikus kölcsönhatás során.
Halmazállapotok, halmaz- állapot-változások	Az anyag atomos szerkezete, halmazállapotok. A halmazállapot-változások – olvadás, fagyás, párolgás, forrás, lecsapódás – jellemzése, hétköznapi példák. Az olvadáspont (fagyáspont), forráspont fogalma. Az olvadáshő (fagyáshő), forráshő értelmezése. A halmazállapot-változás közben bekövetkező energiaváltozások kiszámítása.
Munka és energia	A testek melegítése munkavégzéssel, a termikus energia felhasználása munkavégzésre: hőerőgépek működésének alapjai.
Mechanikai energia- fajták energiamegmaradás	A magassági, a mozgási és a rugalmas energia fogalma. Az energia megmaradásának tudatosítása, kvalitatív szintű érzékeltetése egyszerű példákon. A különböző energiafajták bemutatása egyszerű példákon.
Teljesítmény és hatásfok	A teljesítmény fogalma, kiszámítása, mértékegységváltás nélkül, illetve mértékegység- átváltással. A hatásfok kiszámítása.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes egyszerű jelenségek, kísérletek irányított megfigyelésére, a látottak elmondására.

Tudja értelmezni és használni a tanult fizikai mennyiségeknek (út, sebesség, tömeg, erő, hőmérséklet, energia, teljesítmény) a mindennapi életben is használt mértékegységeit.

Ismerje a súly fogalmát, tudja, hogy a súlytalanság állapota nem jelenti a gravitáció hiányát.

Ismerje fel a tanult halmazállapot-változásokat a mindennapi környezetben (pl. hó olvadása, vizes ruha száradása stb.).

Legyen tisztában az energiamegmaradás törvényének alapvető jelentőségével. Értse, hogy egyszerű gépekkel csak erőt takaríthatunk meg, munkát nem.

Legyen képes kisebb csoportban, társaival együttműködve egyszerű kísérletek, mérések elvégzésére, azok értelmezésére.

8. évfolyam

Évi óraszám: 55

Belépő tevékenységformák

Egyszerű elektromos és fénytani jelenségek megfigyelése, a látottak elemzése, szóbeli összefoglalása.

Ok-okozati kapcsolatok felismerése egyszerű kísérletekben.

Megfigyelések nagyítóval, mikroszkóppal, távcsővel.

A szakszókincs bővítése, a szakkifejezések helyes használata.

A kísérletezőkészség fejlesztése: diák-kísérletgyűjtemények (pl. Öveges-könyvek) tananyaghoz kapcsolódó egyszerű (elektrosztatikai, optikai) kísérleteinek összeállítása és bemutatása csoportmunkában.

Egyszerű kapcsolási rajzok olvasása, áramkörök összeállítása kapcsolási rajz alapján.

Elektromos feszültség- és árammérés egyszerű áramkörökben.

Az alapvető érintésvédelmi és baleset-megelőzési szabályok ismerete és betartása törpefeszültség és hálózati feszültség esetén.

Tudja, mi a teendő áramütéses baleset esetén.

Ismerje a villámcsapás elleni védekezés módját.

Egyszerű kapcsolási rajzok olvasása, áramkörök összeállítása kapcsolási rajz alapján.

A tanult elektromos alapfogalmak és a mindennapi gyakorlat jelenségeinek összekapcsolása, a tanultak alkalmazása egyszerű jelenségek magyarázatára (pl. dörzselektromos szikra, olvadóbiztosíték, visszapillantó tükör).

A gyakran használt elektromos háztartási berendezések (fogyasztók és áramforrások) feltüntetett adatainak megértése, az egyes fogyasztók teljesítményének, fogyasztásának megállapítása.

A tananyaghoz kapcsolódó kiegészítő információk (pl. nagy fizikusok életrajzi adatai, tudománytörténeti érdekességek stb.) gyűjtése az iskolai könyvtár kézikönyveinek, ifjúsági ismeretterjesztő kiadványainak segítségével.

Ismerkedés az elektronikus információhordozók, multimédia- és oktatóprogramok alapszintű használatával, tanári irányítással.

Témakörök	Tartalmak
<i>Elektromos alapjelenségek, egyenáram</i>	
Elektrosztatikai alapismeretek	Az elektrosztatikai kísérletek elemzése, az elektromos töltés.
Az elektromos áram	Az elektromos áram fogalma, érzékelése hatásain keresztül.
Egyszerű elektromos áramkörök	Az elektromos áramkör részei, egyszerű áramkörök összeállítása, az áramerősség és mérése. A feszültség és mérése.
Ohm törvénye	Ohm törvénye, az elektromos ellenállás fogalma, az ellenállás kiszámítása és mértékegysége. Ohm törvényével kapcsolatos egyszerű kísérletek (pl. fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása, a vezetők ellenállását meghatározó tényezők.) Ohm törvényével kapcsolatos egyszerű feladatok megoldása.
<i>Az elektromos munka és teljesítmény. Az elektromos áram hatásai</i>	
Az elektromos áram hőhatása	Az elektromos áram hőhatásának kísérleti vizsgálata. Az áram hőhatásán alapuló eszközök (pl. olvadóbiztosíték, izzólámpa, elektromos fűtőtest).
Az elektromos munka és az elektromos teljesítmény	Az elektromos munka és teljesítmény kiszámítása. Háztartási berendezések teljesítménye és fogyasztása.
Az elektromos áram vegyi és élettani hatása	Az elektromos áram vegyi hatásának bemutatása (pl. rézsulfát elektrolízise, vízbontás). Az elektromos áram élettani hatása, baleset-megelőzési szabályok.
Az elektromos áram mágneses hatása	Mágneses alapjelenségek. Az elektromos áram mágneses hatásának kvalitatív kísérleti vizsgálata. Az elektromos áram mágneses hatásának alkalmazása a gyakorlatban (pl. elektromágnes, csengő, elektromotor, mérőműszerek, telefon működésének megismerése).

Elektromágneses indukció, váltakozó áram

Az elektromágneses indukció	Az indukciós alapjelenségek kvalitatív kísérleti vizsgálata, mozgási és nyugalmi indukció jelenségének bemutatása (az indukált feszültség nagyságát befolyásoló tényezők).
Váltakozó áram	A váltakozó feszültség keltése indukcióval. A váltakozó áram, jellemzése, hatásai.
Az elektromágneses indukció gyakorlati alkalmazásai	A transzformátor kísérleti vizsgálata (összefüggés a transzformátor tekercseinek menet-száma, a feszültségek és az áramerősségek között). A transzformátor gyakorlati alkalmazásai. Az elektromos hálózat, energiaellátás.
Az elektromosenergia-hálózat, az energia-takarékosság	Az energiatakarékosság globális stratégiai jelentősége. Az energiatakarékosság hétköznapi, gyakorlati megvalósítása.

Fénytan

A fény tulajdonságai	Fényforrások. A fény egyenes vonalú terjedése, lyukkamera, árnyékjelenségek.
A fény visszaverődése	A fényvisszaverődés jelenségének kísérleti vizsgálata, a tükrös fényvisszaverődés törvénye. A gömb- és síktükör képalkotásának kísérleti vizsgálata. A sík- és gömbtükrök gyakorlati alkalmazásai.
A fénytörés	A fénytörés jelenségének kísérleti vizsgálata. Lencsék képalkotásának kísérleti vizsgálata. Domború és homorú lencsék alkalmazási lehetőségei (pl. egyszerű nagyító, vetítő, fényképezőgép, emberi szem, szemüveg, mikroszkóp, távcső).
A fehér fény színeire bontása	A fehér fény színekre bontása és újraegyesítése, a testek színe.

A továbbhaladás feltételei

A diák ismerje fel a tanult elektromos és fénytani jelenségeket, a tanórán és az iskolán kívüli életben egyaránt.

Ismerje az elektromos áram hatásait és ezek gyakorlati alkalmazását.

Ismerje és tartsa be az érintésvédelmi és baleset-megelőzési szabályokat. Legyen képes tanári irányítással egyszerű elektromos kapcsolások összeállítására, feszültség- és árammérésre. Tudja értelmezni az elektromos berendezéseken feltüntetett adatokat.

Ismerje a háztartási elektromosenergia-takarékosság jelentőségét és megvalósításának lehetőségeit.

Tudja az anyagokat csoportosítani elektromos és optikai tulajdonságaik szerint.

Legyen tisztában a szem működésével és védelmével kapcsolatos tudnivalókkal, ismerje a szemüveg szerepét. Ismerje a mindennapi optikai eszközöket.

Legyen képes alapvető tájékozódásra az iskolai könyvtár lexikonjai, kézikönyvei, természettudományos ismeretterjesztő könyvei, folyóiratai között.

BIOLÓGIA

7–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az általános iskolai biológiatanítás célja, hogy a tanulók tájékozottak legyenek a földi élővilág sokféleségéről, valamint az emberek és biológiai környezetük közötti kapcsolatrendszeréről. Ezek tudatosításával növelje az élővilágban meglévő változatosság fennmaradásának és az emberek egészséges életének esélyeit. A diákok ismerjék saját testük felépítésének és működésének alapjait, az egészséges életmód szabályait, és képesek legyenek az egészséges életvezetésre. A biológia tanításának — a többi tantárggyal együtt — célja, hogy kialakítsa az új ismeretek önálló megszerzésének képességét.

A fenti célokból a következő feladatai adódnak a biológiát tanító pedagógusnak:

Az általános iskolában olyan természetszemléletet és biológiai tudatot alakítson ki, melyben a biológiai sokféleség alapvető fontosságú. Mutasson rá az élőlények és az életközösségek változatosságára, az élő és élettelen környezetet mint dinamikusan változó ökológiai rendszert ismertesse meg. Rendezze a hazai és a távoli tájaknak a tananyag feldolgozása során megismert élőlényeit a tudományos rendszer főbb kategóriáiba. Mutassa be az emberi szervezet felépítésének és működésének lényeges sajátosságait, biztosítsa az életmóddal kapcsolatos helyes alternatívák kiválasztásához szükséges tájékozottságot, és segítse elő az emberek közötti, valamint emberek és környezetük közötti együttélési szabályok megértését. Tudatosítsa, hogy Földünk globális problémáinak megoldása a biológia tudományának segítségével lehetséges, és minden ember közös feladata.

Tanulói megfigyelések, vizsgálatok és tanulókísérletek szervezésével, vizsgálati eljárások gyakoroltatásával, ismeretterjesztő művek közös feldolgozásával alakítsa ki az önálló ismeretszerzés képességét és igényét.

A tananyag feldolgozása során a mindennapi élethez, a gyakorlathoz kapcsolódva tegye nyilvánvalóvá, hogy az elsajátítandó tudás nem elsősorban önmagáért szükséges, hanem azért, hogy megértsék, és ennek alapján tudják befolyásolni a környező világ jelenségeit.

Segítse elő csoportos tevékenységekkel az együttműködésre vonatkozó készségek kialakulását, és az iskola működésének egészébe integrálódva könnyítse meg a szocializációt, a társadalmi környezetbe történő beilleszkedést.

Fejlesztési követelmények

Keltjük fel a tanuló érdeklődését a biológiai jelenségek, folyamatok iránt. Juttassuk ismeretekhez a biológiai környezete jelenségeinek, folyamatainak vizsgálata révén. Tegyük képessé a tanulót a biológiai jelenségek, folyamatok önálló megfigyelésére, tudjon egyszerűbb vizsgálatokat, kísérleteket önállóan elvégezni. Ehhez legyen gyakorlata a taneszközök, vizsgálati és kísérleti eszközök, anyagok balesetmentes használatában.

Tegyük képessé a tanulót, hogy ismeretszerzési tevékenységében használja a nyomtatott, illetve az elektronikus információhordozókat, és értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű biológiai ismeretterjesztő könyvek, cikkek, különböző elektronikus médiumok biológiával kapcsolatos információit.

Ismertessük meg, vétessük észre a természet szépségeit és tegyünk kísérletet a természeti szépségeknek a tanulók értékrendjébe való megfelelő módon történő beillesztésére.

Alakítsuk ki a tanulót az irányú képességét, hogy tudja a biológiai objektumokról, jelenségekről szerzett ismereteit elmondani, leírni, ábrázolni és a biológiai környezetéről különböző módon szerzett ismereteit összehasonlítani, ehhez szerezzon jártasságot a biológia tananyagában szereplő mérhető mennyiségek mértékegységének, azok tört részeinek és többszöröseinek használatában.

Tegyük képessé a biológiai ismeretszerzés szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők elkülönítésében, és legyen némi gyakorlata a hasonló, illetve különböző tulajdonságok, jellemzők alapján a biológiai objektumokat, jelenségeket, folyamatokat csoportosítani, rendszerezni. A biológiai kísérletek kapcsán is legyen képes megállapítani, hogy mely tényezők miként változnak meg, tanári segítséggel rendezze a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert adatokat és értelmezze a vizsgálatok, kísérletek eredményeit.

Segítsük a tanulót, hogy a megfigyelései, vizsgálatai, kísérletei során szerzett ismereteit szellemi fejlettségének megfelelő szinten tudja – a legfontosabb szakkifejezéseket helyes használatával – megfogalmazni és írásban, egyszerűbb vázlatrajzokon, sematikus ábrákon rögzíteni, és képes legyen a biológiai jelenségekkel, folyamatokkal kapcsolatos diagramok, grafikonok, rajzok, ábrák információtartalmát leolvasni, értelmezni.

Tegyük képessé a tanulót arra, hogy magyarázni tudja ismereteinek mennyisége és mélysége szerint a biológiai művelődési anyagban feldolgozott jelenségekhez, folyamatokhoz hasonlókat is, és használja, alkalmazza a mindennapi élet feladatainak, problémáinak megoldásában a biológiai művelődési anyag elsajátítása során szerzett jártasságait, képességeit, készségeit.

Alakítsuk ki a tanulóban az igényt fizikai és pszichés egészségének, egészséges – természetes és mesterséges – környezetének megőrzésére érjük el, hogy ezeket az emberiség közös értékének tekintse.

Ismertessük meg a tanulóval a szűkebb, illetve a tágabb környezetében előforduló és a biológiai művelődési anyagban szereplő – különböző szerveződési szintű – anyagok, élőlények alapvető tulajdonságait, az élő anyag jellemzőit.

Ismertessük meg az élelmiszerek tápanyagtartalma és -értéke közötti összefüggést, az ember egészséges életműködését veszélyeztető anyagoknak a szervezetére gyakorolt hatásait.

Törekedjünk arra, hogy a tanuló értse és a gyakorlatban is alkalmazza a környezet- és természetvédelem legfontosabb alapelveit, valamint tegyük képessé arra, hogy mikrokörnyezetében a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében aktív szerepet vállaljon. Ismerje a környezetében előforduló természeti és civilizációs veszélyhelyzeteket, azok túlélési lehetőségeit.

Tudatosítsuk a tanulóban, hogy a biológiai jelenségek, folyamatok egyik alapvető jellemzője az idő, az idő múlásával az élőlények is változnak. Adjunk áttekintést a földi élet periodikus változásairól, az emberi élet szakaszainak főbb jellemzőiről, életfolyamatok visszafordíthatatlanságáról.

Adjunk képet az egyes kontinensek és hazánk tájainak jellegzetes növényeiről, állatairól, a biológiai művelődési anyagban szereplő méretek nagyságrendjéről.

Mutassuk meg, hogy a biológiai objektumok, jelenségek megismerése is folyamat, közelítés a valóság felé. Tudatosítsuk, hogy a biológiai ismeretek fejlődése a különböző népek, országok tudósai, kutatói egymásra épülő munkájának eredménye, s ebben a munkában jelentős szerepet töltöttek be a magyar tudósok, kutatók is.

7. évfolyam

Évi óraszám: 55

Belépő tevékenységformák

A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak helyénvaló használata.

A földrajzi térképek és kontúrtérképek használata az élővilág biómjainak földrajzi elhelyezésében.

Az éghajlat, az élőhelyek és a biómok jellegzetességei közötti kapcsolat felismerése.

Önálló információgyűjtés az egyes életközösségekről, élőhelyekről (könyvek, folyóiratok, elektronikus források stb.).

A megismert biómok önálló bemutatása, jellemzése.

A megismert állatok és növények felismerése legfontosabb morfológiai jegyeik alapján.

A megismert állatok és növények megkülönböztető jegyeinek kiemelése.

A megismert élőlények tulajdonságainak összehasonlítása, az azonosságok és különbségek felismerése.

Az élőlények életmódja és az élőhelyek közti kapcsolat felfedezése.

A növény- és állatfelismeréshez kapcsolódó segédanyagok (határozókönyvek, képes atlaszok stb.) használata.

Az iskola környezetének mint élőhelynek a megfigyelése, természet- és környezetvédelmi szempontból való elemzése.

Tanulói kiselőadás tartása pl. a környezetszennyezés problémáiról vagy a biológia fejlődésében fontos szerepet játszó tudósok életéről.

Az iskola és a lakóhely környezetvédelmi problémáinak megoldását, az emberek meggyőzését szolgáló programok kitalálása, irányított megvalósítása.

A megismert élőlények csoportosítása, osztályozása különböző szempontok szerint.

A megismert élőlények besorolása a főbb rendszertani kategóriákba.

Témakörök

Tartalmak

<i>Tájak és életközösségek</i>	
A földi élővilág általános jellemzése	Az életközösségek jellemzői, az ökológiai környezet, az élő és élettelen környezeti tényezők fogalma. Az életközösségek szerveződése, anyagforgalma, a tápláléklánc. Az életközösségek pusztulásának okai, védelmük jelentősége a földi élővilág és ezen belül az emberiség szempontjából.
A forró övezet élővilága	A trópusi esőerdők előfordulása, környezeti adottságai. Egy trópusi esőerdő jellemző élőlényeinak testfelépítése, életmódja, kapcsolata élettelen és élő környezetével, szerepe az életközösségben. A trópusi esőerdők jelentősége a bioszférában, pusztulásuk okai és védelmük. A szavannák előfordulása, környezeti adottságai.

	Egy szavanna jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, kapcsolata élettelen és élő környezetével, szerepe az életközösségben. A sivatagos területek környezeti adottságai, övezetes előfordulása. A sivatagos területek jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, kapcsolata élettelen és élő környezetével, szerepe az életközösségben. Az elsivatagosodás jelensége, veszélyei. A forró övezet természetett növényei, tenyésztett állatai.
A mérsékelt övezet élővilága	A mediterrán területek környezeti adottságai, előfordulása, néhány itt honos élőlény jellemzése. A lomberdők előfordulása, környezeti adottságai, egy lomberdő jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, kapcsolata élettelen és élő környezetével, szerepe az életközösségben. A füves puszták előfordulása, környezeti adottságai, egy füves puszta jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, kapcsolata élettelen és élő környezetével, szerepe az életközösségben, a füves puszták pusztulásának okai, védelmük. A tajgaerdők előfordulása, környezeti adottságai, egy tajgaerdő jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, kapcsolata élettelen és élő környezetével, szerepe az életközösségben, a lomberdők és tajgaerdők pusztulása és védelme. A mérsékelt övezet természetett növényei, tenyésztett állatai.
A hideg övezet élővilága	A tundrák előfordulása, környezeti adottságai, a tundra jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, kapcsolata élettelen és élő környezetével, szerepe az életközösségben. A sarkvidékek környezeti adottságai, a sarkvidékek jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, kapcsolata élettelen és élő környezetével, szerepe az életközösségben.
A hegyvidékek élővilága	A környezeti viszonyok és az élővilág elrendeződésének függőleges övezetessége.
A tengerek és tengerpartok élővilága	A tengerpartok jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, kapcsolata élettelen és élő környezetével, szerepe az életközösségben. A partközeli és a nyílt vizek, valamint a mélytengerek környezeti adottságai, legfontosabb élőlényeinek jellemzői és szerepe az életközösségben. A tengerek és óceánok öntisztulása, a szennyeződés következményei és a megelőzés lehetőségei.

Az élőlények rendszerezése

A rendszerezés	A rendszerezés elvei, a természetes rendszer. A legfontosabb rendszertani kategóriák.
A sejtmagnélküliek és a sejtmagvas egysejtűek	A baktériumok, a növényi és állati életmódot folytató egysejtűek általános jellemzői, egészségügyi és ökológiai jelentőségük.
A gombák	A gombák általános jellemzői, egészségügyi és ökológiai jelentőségük.
A növények	A növények általános jellemzői. A főbb növénycsoportok jellemzői: Az alacsonyabb rendű növények: a moszatok törzsei, a zuzmók, a mohák, a harasztok törzse. A nyitvatermők törzse. A zárvatermők törzse, ezen belül a kétszikűek és az egyszikűek osztályai.
Az állatok	Az állatok általános jellemzői. A főbb csoportok jellemzői. Az alacsonyabb rendű állatok törzsei: a szivacsok, a csalánozók, a gyűrűsférgek, a puhatestűek (ezen belül a csigák, a kagylók és a fejlábúak osztályai), az ízeltlábúak (ezen belül a rákok, a rovarok és a pókszabásúak osztályai). A gerincesek törzse és ezen belül a halak, a kételtűek, a hüllők, a madarak és az emlősök osztályai.

A továbbhaladás feltételei

Ismerjék az életközösségek legjellemzőbb, táplálékláncot alkotó fajainak nevét, külső felépítését, életmódját.

Tudjanak egy-egy táplálékláncot összeállítani a különböző életközösségek megismert élőlényeiből.

Legyenek képesek kiemelni és összehasonlítani a különböző tájakon élő növények és állatok lényeges ismertetőjegyeit.

Mondjanak egy-két példát a különböző életközösségek élőlényeinek testfelépítése és környezete közötti összefüggésre.

A tananyagban nem szereplő élőlények esetében is legyenek képesek az élőlény testfelépítése, életmódja alapján a környezetére és a környezet alapján az élőlény testfelépítésére, életmódjára következtetni.

Legyenek tisztában azzal, hogy a természetes életközösségek védelme az egész földi élet számára létfontosságú. Észleljék, ha környezetük állapota romlik, és legyen igényük annak megakadályozására.

Ismerjenek példákat a különféle életközösségek károsításának módjára és annak megakadályozására.

Legyen gyakorlatuk abban, hogyan kell az élőlényeket hasonló tulajdonságaik alapján rendszerezni, csoportosítani.

Legyenek képesek a megfigyeléseik, vizsgálódásaik során nyert tapasztalatok értelmezésére.

8. évfolyam

Évi óraszám: 55

Belépő tevékenységformák

A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak értelmezése, szakszerű használata.

Az emberi szervezet egészének és részeinek önálló bemutatása, jellemzése.

Az ember legfontosabb szöveteinek, szerveinek, szervrendszereinek felépítése és működése közötti kapcsolat felismerése.

Az egyes szervek, szervrendszerek működésének értelmezése a szervezet egészének szempontjából.

Önálló információgyűjtés és -feldolgozás az emberi szervezet működéséről (könyvek, folyóiratok, elektronikus források stb.).

Az ember életmódja és egészségi állapota, illetve az egészségi állapota és a környezet minősége közti kapcsolat elemzése.

Önálló tanulói kiselőadások tartása pl. a korszerű táplálkozásról, az egészségkárosító anyagokról, élvezeti szerekről, szenvedélybetegségekről.

Egyszerű élettani megfigyelések és vizsgálatok önálló elvégzése.

A vizsgálatok eredményeinek, tapasztalatainak dokumentálása és értékelése.

Témakörök**Tartalmak***Az emberi szervezet felépítése és működése*

Az emberi test szerveződése	Szerveződési szintek: sejtek, szövetek, szervek, szervrendszerek, szervezet. Az ember sejtjeinek közös jellemzői. A hámszövetek felépítése és funkciója. A kötő- és támasztószövetek felépítése és funkciója. Az izomszövetek felépítése és funkciója. Az idegszövet felépítése és funkciója.
Az emberi bőr	A bőr felépítése, függelékei. A bőr szerkezetének és funkciójának összefüggései. A bőr sérülései, változása az életkorral, bőrápolás.
A mozgás	A csontváz tájékai és fontosabb csontjai. A csontok felépítése, kapcsolódása és funkciói. Az izmok részei, rögzülése és funkciói. A rendszeres mozgás szerepe a szervezet egészséges működésében, a mozgásszegény életmód következményei.

A táplálkozás	A táplálkozás szerveinek elhelyezkedése. A táplálkozás funkciója a szervezet fenntartásában. A legfontosabb tápanyagok. A vitaminok. Az előbél részvétele a táplálék feldolgozásában. A középbél, a máj és a hasnyálmirigy részvétele az emésztésben és a felszívódásban. Az utóbél működése. A táplálkozás higiéniája és az egészséges táplálkozás.
A légzés	A légzés szerveinek elhelyezkedése. A légcsere. A légzés funkciója a szervezet fenntartásában. A légutak, a tüdő szerkezete és működése, a hangadás. A légcsere és a gázcseré. A légzőszervekre ható környezeti ártalmak, a dohányzás káros hatásai.
A keringés	A keringés szerepe a szervezet fenntartásában. A keringési rendszer részei, funkciója. A vér összetétele és a részek funkciója, vércsoportok. A szív- és érrendszeri betegségek megelőzése. Védekezés a kórokozók ellen.
A kiválasztás	A belső környezet jellemzői. A kiválasztó működés jelentősége a szervezet fenntartásában. A kiválasztás szervei és ezek működése.
A szaporodás	A férfiak ivarszervei és ezek működése. A nők ivarszervei és ezek működése, az ivari ciklus. Az ember nemi élete, a fogamzásgátlás. A terhesség kialakulása és eseményei, a szülés. Az ivarszervek higiéniája, a nemi úton terjedő betegségek megelőzése.
Az ember egyedfejlődése	Az embrionális fejlődés főbb jellemzői. A posztembrionális fejlődés főbb jellemzői. A fejlődési szakaszok főbb egészségügyi problémái.
Idegi és hormonális szabályozás	A szabályozó működés jelentősége a szervezet fenntartásában. A látás és a hallás szerveinek főbb jellemzői és működése; az íz és a szag érzékelése, a bőrérzékelés. Az idegrendszer tagolódása, működésének főbb jellemzői. Az idegrendszer akaratlagos és akaratától független működése. Az emberi idegrendszer működésének sajátosságai, a magatartás. A lelki egészség. Az idegrendszer működését befolyásoló élvezeti és kábítószeres káros hatása, szenvedélybetegségek. A hormonrendszer főbb jellemzői. Néhány belső elválasztású mirigy és hormonja, valamint ezek hatása.

A továbbhaladás feltételei

Tudják felsorolni az egyes életműködések szervrendszereinek fő részeit, és ismerjék ezek működésének lényegét.

Legyenek jártasak abban, hogy testükkel, életműködésükkel kapcsolatos ismereteket meg tudják szerezni a népszerűsítő művekből, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére.

Tudják az emberi életszakaszok főbb testi, lelki és viselkedésbeli jellemzőit felsorolni.

Tudatosuljon bennük, hogy az ivarszervek nem azonos ütemben fejlődnek a többi szervrendszerrel, a korai szexuális élet ártalmas lehet, az önmegtartóztatás viszont egyáltalán nem káros.

Értsék meg, hogy az egyes emberek egyedfejlődése különböző ütemű, ezért az azonos életkorúak között is lehetnek olyan jelentős fejlettségbeli különbségek, amelyek mégsem kórosak. Legyenek toleránsak a más ütemben fejlődő és fogyatékos emberekkel.

Legyen igényük a tisztaságra és az egészséges életmódra. Értsék a betegségek megelőzésének fontosságát.

Legyenek képesek egyszerű élettani vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, a vizsgálat, kísérlet eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.

KÉMIA 7–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az általános iskolai kémiatanítás során a környezet- és természetismeret tantárgyakban korábban elsajátított ismeretekre és képességekre építve, a kémia tudományába vezetjük be a gyerekeket.

A kémiatanítás célja az anyag sokféleségének bemutatása mind az anyagi tulajdonságok, mind az anyagok között lejátszódó reakciók szempontjából. E sokféleség osztályozásával meg kell mutatni, hogy az néhány egyszerű elv alapján jól megérthető és kezelhető. A mindennapi élet példáival kell megmutatni mind a sokféleséget, mind az osztályozás hatékonyságát.

El kell helyezni a kémiát mint tudományt a fizika, a biológia és a földrajz mellett. Hangsúlyozni kell, hogy az egységes természet különböző szempontok szerint történő vizsgálata vezetett a kémia önálló tudományágként való megjelenéséhez. Legfontosabb a fizikai tulajdonságoktól elhatárolni a kémiai tulajdonságokat, valamint az életműködéstől elhatárolni a kémiai folyamatokat.

Bemutatjuk, hogy a technikai civilizáció egyik fontos alappillére a kémiai ipar, amely kémiatudásunkon alapszik. Ezzel kapcsolatban fel kell hívni a figyelmet a kémiai ipar jelentős környezetkárosító és potenciális környezetvédő szerepére.

Az élményszerű tanulást, a természeti jelenségek iránti érdeklődés megtartását, illetve fokozását szolgálják a jól megtervezett kémiai kísérletek. A kísérletek legyenek látványosak, de egyszerűek. Legyen több olyan kísérlet, amit a tanulók otthon is meg tudnak ismételni (pl. oldás, égetés, sav-bázis reakciók, erjesztés). A kísérletek sokaságának elvégzésével szoktassuk hozzá a diákokat az anyagokkal és eszközökkel való figyelmes, pontos munkára, a mindenre nyitott észlelésre. A jelenségek értelmezése során lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére, kialakul a tanulóknál a jelenségek magyarázatának igénye is. Ki kell fejleszteni a tanulóknál az anyag- és energiatakarékosságnak mint a környezetvédelem egyik hatékony módszerének szemléletét.

Az általános iskolában óvatosan kell bánni az absztrakt fogalmak használatával. Az atomok és molekulák mikrovilágát úgy kell bevezetni a tanulóknak, hogy az a kémiai tulajdonságok és reakciók értelmezését látványosan könnyítse. A molekulamodellek, kristálymodellek használatával a szemmel láthatatlan részecskék világának térbeli viszonyait jelenítsék meg a gyerekek.

A molekulamodellek legyenek az állandó tömegviszonyok megjelenítői is. Az atommagok és az elektronok kölcsönhatása szolgáljon kémiai reakciók energetikájának értelmezésére. A periódusos rendszer alapja az atomok felépítése, de meg kell mutatni, hogy annak alapján könnyű a tájékozódás az egyszerűbb elemek tulajdonságai között.

A mindennapokban fontos szerepet játszó szerves anyagok megismerésével a diákok anyagismerete, kísérletező készsége nagy fejlődésen megy át. Az anyagok és tulajdonságaik egy részét a fogalom és az alkalmazás szintjén ismerik meg, a magyarázatot ezek okaira még nem kell tudniuk. Megszerzett tudásuk alkalmazásával viszont az anyagok tulajdonságait részben értelmezni is tudják, megértik a szerkezet, a tulajdonságok és a felhasználás közötti összefüggéseket. Ismerjék meg a tanulók a háztartásban elterjedten használt vegyszereket, ezek élettani hatását és szakszerű, balesetmentes használatát. Legyen szó tápanyagokról, mérgekről, valamint kábítószerekről és azok káros hatásáról. Fel kell hívni a diákok figyelmét az egészségkárosító anyagok használatának veszélyeire, az egészséges életmód elemeire. Különösen a dohányzás és a könnyen elérhető kábító hatású oldószerek veszélyeire világítsunk rá az általános iskolai kémiatanítás során.

A mindennapokban használatos anyagok és változások példájából kiindulva kell eljutni a csoportosításig, amely elsősorban a keverék, a vegyület és a kémiai elem, valamint a fizikai és a kémiai változás között tegyen különbséget. A reakciók leírásához a sztöchiometriailag helyes kémiai egyenleteket kell használni.

Az általános iskolai kémiaoktatás alapvető célja mennyiségi szempontból a kémiai egyenletek által kifejezett anyagmérleg, valamint az ezzel kapcsolatos mennyiségek és mértékegységek alapos ismeretének és kezelésének megtanítása, ezek rutinszerű alkalmazása a reakciók mennyiségi viszonyaival kapcsolatos feladatmegoldásokban.

A kémiai tananyag a lehetőségek szerint szorosan kapcsolódjon a többi tantárgy oktatásához. A kémia tanulmányok során a gyerekek sokféle kommunikációs formát gyakoroljanak. A magyar nyelv és irodalom tantárgyban megismert műfajok és elsajátított tevékenységek ehhez jó háttérrel biztosítanak, a kémiaórák pedig helyzeteket teremtenek a képességek alkalmazásához, fejlesztéséhez. A diákok kifejezőkészsége sokat fejlődik a különböző műfajú, kémiai tárgyú szövegek szóbeli és írásbeli alkotása során. Kísérleti tapasztalatokról írt beszámolók segítségével fejleszthető a nyelvi kifejezőkészség, elsősorban a pontosság, valamint a vizsgálatok szempontjából lényeges momentumok megragadása a jelenségekben. A jelenségek magyarázatának leírásakor, elmondásakor kifejlészthető a kémiai szakkifejezések megfelelő használata. A kémiai eljárások alkalmazásának, valamint az egyes elemek, vegyületek, módszerek felfedezésének történetével, neves kémikusok tevékenységének tanításával kialakítható a kémia kultúrtörténeti szemlélete. A sztöchiometriai egyenletekhez kapcsolódó egyszerű számításokkal szemléltethető a matematika természettudományos alkalmazása. Az informatika tárgyban elsajátított képességek, készségek gyakoroltatása, alkalmazása, továbbfejlesztése során alapvető önművelési, ismeretszerzési technikákat gyakorolnak a diákok. Egyszerűbb biokémiai, geokémiai és

légkörkémiail folyamatokkal bemutatható, hogy a biológiai, geokémiai, meteorológiai jelenségek hátterét gyakran kémiai folyamatok segítségével lehet megérteni.

A környezeti nevelésben a legfontosabb a természetes vizek, a levegő és a talaj kémiai szennyeződéstől történő megóvásának fontosságát megismertetni a tanulókkal. Az érintett környezeti jelenségek tárgyalása során tudatosítsuk a gyerekekben, hogy ők maguk is sokat tehetnek saját környezetük védelméért, hogy iskolájuk, családjuk, lakóhelyük sok cselekvési lehetőséget kínál a környezeti gondok helyi mérséklésére.

Az általános iskolai kémiaoktatás célja végső soron olyan alapvető kémiai tudás, valamint e tudás rutinszerű alkalmazásának kifejlesztése, amely segít eligazodni a mindennapi életben felmerülő kémiai jellegű problémákban (pl. tápanyagok, oldószerek, tisztítószer, mérgek, műanyagok, ivóvíz szennyvíz, szemet stb.). Általános iskolai kémia-tanulmányaik során sokat fejlődik a diákok világképe az anyagok és anyagi változások tekintetében. A tananyag elsajátítása és megfelelő képességfejlesztés után a tanulók életkoruknak megfelelő szintű, a további természet-tudományos képzésükhöz stabil alapot biztosító kémiai tudással lépnek a középiskolába.

Fejlesztési feladatok

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek

A tanulók szerezzenek gyakorlatot a kísérletezéshez szükséges anyagok és eszközök szakszerű, balesetmentes használatában, a minden apró mozzanatra kiterjedő észlelésben. Méréseik és egyszerű számítási feladataik során gyakorolják a tanult mértékegységek használatát, tudják alkalmazni azok törtrészeit és többszöröseit.

A molekulák térbeli viszonyainak vizsgálatához használjanak a diákok modelleket. A modellek segítségével értelmezzék a molekulák összetételét.

Gyakorlottságot kell szerezniük a tanulónak az információkutatásban, a lényegkiemelésben, a válogatásban, a tömörítésben és a rendszerezésben. Legyenek képesek a diákok megadott szempontok szerint használni lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket, valamint multimédiás oktatási anyagokat. Rendszeres feladatokkal és önálló munkájuk elismerésével szoktassuk hozzá a diákokat az ismeretterjesztő irodalom, a tudományos sajtó, a lexikonok, a kézikönyvek, az iskolai és a lakóhelyi könyv- és médiatár, a sugárzott és a digitális média használatához. Gyakorlatot kell szerezniük a tanulónak a feljük áradó információözből a tudományosan is elfogadható információk kiszűrésében, a média kritikus kezelésében.

A megfigyeléssel, méréssel, jegyzeteléssel összegyűjtött információkat a tanulók koruknak megfelelő szinten hasonlítsák össze, csoportosítsák, sorolják be a megfelelő csoportokba. Találkozzanak a rendszerezés lépéseivel, lássanak példát arra, hogy egy halmaz csoportképzés után hogy alakítható rendszerre.

A tanulók gyakorolják a vonalas felosztások, táblázatok, diagramok, grafikonok, ábrák, rajzok értelmezését, használatát, hogy ebben gyakorlatot szerezve maguk is képesek legyenek információkat megjeleníteni. A verbális és a képi információk átalakítása egymásba komoly nehézséget jelent a diákok számára. A felsőbb évfolyamokon akkor lehet hatékonyan fejleszteni ezt a fontos képességet, ha az alapvető ábrázolási módok alkalmazásában gyakorlatot szereztek a tanulók az általános iskola éve alatt.

A vizsgálatokkal, mérésekkel és információkutatással szerzett adatokat, ismereteket a tanár segítségével elemezzék a diákok: értelmezzék a jelenségeket, állapítsanak meg összefüggéseket, vonjanak le következtetéseket, általánosítsanak. Meglepően hamar képesek lesznek önálló megállapításokat tenni a rendelkezésükre álló információk alapján. Már ebben a korban el lehet várni az érdeklődőbb gyerekektől, hogy az egyszerű reprodukción túllépve képesek legyenek a számukra érdekes természeti jelenségek és folyamatok, technikai alkalmazások mozzanatainak értelmezésére, magyarázatára. Ezeknek a diákoknak fel kell ismerniük a magyarázatra szoruló egyszerű vagy összetettebb problémákat, és ezek egy részére korábbi tapasztalataik, tudásuk és gondolkodási képességeik révén önállóan kell magyarázatot találniuk.

A fenti teljesítmények feltételezik a diákok jártasságát az írott és beszélt szaknyelv pontos, helyes, szabatos használatában. A tanulónak a szövegfeldolgozás és a szövegalkotás terén is képesnek kell lenniük tudásuk, kérdéseik, problémáik, véleményük kifejtésére. Eközben alkalmazzák az anyanyelv mint tantárgy tanulása során kialakult képességeiket.

A környezeti problémák az elmúlt évtizedekben tudatosultak a közgondolkodásban. A diákoknak ismerniük kell az ismereteikhez kapcsolódó globális és a közvetlen környezetükben megjelenő helyi környezeti problémák okait, következményeit. Értsék, hogy mindannyian használjuk, terheljük, szennyezzük környezetünket életünk során, tehát annak állapota saját életvitelünktől is függ. A helyzet elemzésében és a lehetséges megoldási módok keresésében támaszkodjanak a különböző természettudományi tárgyakban tanult ismereteikre. Ismerjék fel mindennapi életükben a környezeti problémákat, és közösen, tanárok és szülők segítségével keressenek megoldást az egyszerűbb gondokra.

Családjukban, iskolájukban, tágabb környezetükben szerzett személyes tapasztalataik és tanulmányaik nyomán diákjainknak érteniük kell, hogy az egészség és a környezet épsége semmivel sem pótolható érték az egyén és a kisebb-nagyobb közösségek számára. Ismerniük kell azokat a környezeti tényezőket, életmódunk azon összetevőit, amelyek veszélyeztetik ezeket az értékeket.

Tájékozottság az anyagról

Az anyag szerkezetéről kialakult kép alapvető mindannyiunk világképében. Az anyag részecsketermészetéről rendelkezzenek a tanulók a koruknak, elvonatkoztatási készségüknek megfelelő ismeretekkel. Vizsgálataik és tanulmányaik eredményeként a tanulók ismerjék meg a környezetükben előforduló fontosabb szerves anyagok részecskeszintű szerkezetét, a szerkezetből következő és egyéb fontos tulajdonságait, esetleges veszélyeit és biztonságos, szakszerű használatukat.

Környezetünk anyagai közül az elfogyasztott tápanyagokkal kerülünk a legközvetlenebb, hosszú ideig tartó kapcsolatba. A diákok nyerjenek áttekintést a tápanyagok szerepéről, értékéről, a táplálkozás egészségmegőrző szerepéről és az egészséges étkezési szokásokról.

Az egészségkárosító anyagok közül a nikotin és a könnyen elérhető, tudatállapotot befolyásoló anyagok jelentenek közvetlen veszélyt erre a korosztályra. A dohányzás nagymértékben terjed a 13–14 éves korosztályban, ezért a nikotin káros hatásainak bemutatása nagyon fontos feladata a kémiatanításnak. Olyan formát kell találnunk a dohányzás veszélyeinek, hosszú távú személyes és társadalmi következményeinek bemutatására, hogy ennek hatására a gyerekek elhatározzák magukban, hogy nem szoknak rá a cigarettázásra. A diákoknak ismerniük kell az őket veszélyeztető anyagok hatásait, el kell utasítaniuk ezek fogyasztását.

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek

A részecskékről tanult ismeretek szintjén alakuljon ki a diákoknak elképzelése az atomon belüli méretarányokról, valamint a kémiai részecskék és a közvetlenül érzékelhető méretű testek méretének nagyságrendi eltéréséről.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről

Általános iskolai tanulmányaik végén a diákok tudják, hogy a sokszínű anyagi világ egységes a felépítő részecskék tekintetében. Megértik, hogy a természet egységes rendszer, melyet csupán az emberi megismerés vizsgál különböző szempontok és módszerek, tudományágak alapján. Tudatában kell lenniük annak, hogy a tudományos megismerés kanyargós utakat bejárva fejlődik. A felhalmozott tudás az egész emberiség közös eredménye, melyben testet ölt a letűnt generációk minden tapasztalata, az életüket a tudományos problémák megoldásának szentelő tudósok munkája, tehetsége. Ismerjék a kémiai ismereteikhez kapcsolódó legnevesebb hazai és külföldi kutatókat. Tudják a diákok, hogy a technika eredményei mögött a természet törvényeinek tervszerű és alkotó jellegű alkalmazása áll.

7. évfolyam

Évi óraszám: 56

Belépő tevékenységformák

A bemutatott és az önállóan elvégzett kísérletek során előforduló jelenségek, változások sokaságának érzékelése.

Megfigyelések rögzítése tanári segítséggel írott feljegyzések, rajzok, táblázatok formájában.

A megismert és önállóan alkalmazott mérőeszközök szakszerű használata.

Az elvégzett tanulókísérletek önálló bemutatása.

Egyszerű kísérletek önálló elvégzése szóbeli utasítások vagy tanári bemutatás alapján.

Az egyszerű kérdésekre adott válaszok ismertetése élőbeszédben.

A tanult jelenségek értelmezése szóban vagy írásban.

Az informatika tantárgyban elsajátított ismeretek és készségek alkalmazása, a kémiai mérő-, modellező- és oktatóprogramok használata a hálózatról történő információgyűjtés során.

Egyéni és csoportos oktatási-tanulási tevékenységek a CD-n vagy az interneten elérhető programok használatával.

A kémia hatékony elsajátítását segítő tanulás-módszertani eljárások megismerése és gyakorlása.

A vizsgált anyagok lényeges fizikai és kémiai tulajdonságainak felismerése.

A környezetünkben előforduló legismertebb kémiai változások felismerése és értelmezése.

A tanult fogalmakhoz minél több hétköznapi példa keresése, felsorolása.

A különböző tüztöltési lehetőségek értelmezése, annak eldöntése, hogy milyen tüzesetben melyik eljárás alkalmazható.

Az anyag részecsketermészetével kapcsolatos modellkísérlet vagy kísérlet tapasztalatainak értelmezése, az atom és az atommag méretarányainak érzékeltetése.

A megismert ionokat tartalmazó ionvegyületek képletének megállapítása.

Egyszerű molekulák összetételének megállapítása, szerkezeti képletének lerajzolása, modelljének elkészítése és elemzése.

A használt modell és a valóság kapcsolatának értelmezése.

A részecskéket jellemző és a halmazra jellemző tulajdonságok között történő különbségtétel.

Egyszerű számítások végzése az anyagok tömegével, anyagmennyiségével és a részecskeszámmal kapcsolatban.

Egyszerű számítások végzése az oldatok tömegszázalékos összetételével kapcsolatban.

Adott egyenlet alapján a kémiai egyenlet lényegének és a tömegmegmaradás törvényének értelmezése.

Témakörök

Tartalmak

Tudománytörténet	A tárgyalt ismeretekhez kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események.
Anyagok	A természetes anyagok és vegyipari termékek sokfélesége, tulajdonságaik, jellemzésük, csoportosításuk különböző szempontok szerint. Szervetlen és szerves anyagok.
Változások	Változások a természetben, környezetünkben, a háztartásban, a laboratóriumban. Megismerési eljárások: megfigyelés, hipotézis- és modellalkotás, kísérlet. Alapvető kísérleti eszközök, balesetmentes kísérletezés, vegyi balesetek, az önvédelem lehetőségei. Különbség a fizikai, kémiai és a biológiai változások között. Különbség a fizikai, kémiai és a biológiai tulajdonságok között. A keverékek és a vegyületek elkülönítése. A keverékek fajtái, szétválasztásuk. Oldódás, oldhatóság, tömegszázalékos összetétel. Az égés: tűz, tűzgyújtás, gyufa, foszfor, az égés feltételei, oxidáció, redukció, redoxireakció, egyesülés és bomlás, belső energia, exoterm és endoterm reakció, veszélyhelyzetek, túlélési lehetőségek. Sav-bázis reakció: sav, bázis, savas, semleges, lúgos, indikátor, közömbösítés, só.
Bepillantás a részecskék világába	Az atomok és felépítésük: elemi részecskék, töltésük, (relatív) tömegük, atommag, proton, neutron, elektronhéjak, méretviszonyok. Tömeg- és töltésvizonyok a részecskékben: tömegszám, izotóp, (egyszerű) ion. Az atomok rendszerezése: elem, vegyjel, a periódusos rendszer, csoport, periódus, vegyértékelektronok. Az atomok kapcsolódása: molekulák, molekulamodellek. A részecskék sokasága: anyagmennyiség, Avogadro-állandó, moláris tömeg, halmazállapotok, kristályrács, rácsösszetartó erő. A tömegmegmaradás törvénye, a kémiai egyenlet

A továbbhaladás feltételei

A tanuló sorolja fel az atomot felépítő elemi részecskéket, tudja, hogy a protonok és az elektronok száma azonos a semleges atomban. Alkalmazza a periódusos rendszerben való elhelyezkedés és az atom protonszáma közti összefüggést. Nevezze meg a tanult atomokat, ionokat, molekulákat, és tudja felírni kémiai jelüket. Használja a molekulamodelt a tanult molekulák bemutatására. Ismerje fel a tanult anyagokat tulajdonságaik alapján. Az elvégzett tanulókísérleteket szóbeli utasítás vagy leírás alapján szakszerűen mutassa be. Tudja, hogy a megismert anyagoknak, változásoknak mi a szerepük a mindennapi életben, ismerje helyes alkalmazásukat, környezet- és egészségkárosító hatásukat. Ismerje az égés folyamatának lényegét, mindennapi jelentőségét, feltételeit, veszélyeit, a helyes magatartásformát tűz esetén. Társítson minél több hétköznapi példákat a tanultakhoz. Tegyen különbséget 1 db és 1 mol részecske tömege között.

8. évfolyam

Évi óraszám: 56

Belépő tevékenységformák

Az egyes témakörökben szereplő vegyületek megismerése közben használják, rögzítsék, gyakorolják a tanulók a 7. évfolyam kerettantervében szereplő ismereteket, tevékenységeket, képességeket.

A lényeges és lényegtelen tapasztalatok megkülönböztetése.

Megfigyelések önálló rögzítése: írott feljegyzések, rajzok, táblázatok formájában.

Olyan kísérletek elvégzése folyamatára vagy leírás alapján, melyek a korábban megismert műveleteket tartalmazzák.

Ismeretek kifejtése folyamatos élőbeszédben vagy írott szöveg alkotása a kémiai szakkifejezések pontos használatával.

Folyamatábrák, grafikonok, táblázatok, tabló készítése, kísérletek bemutatása és ezek értelmezése szóban.

Egy kiválasztott témához kapcsolódó ismeretek gyűjtése az írott, a sugárzott és a digitális médiából.

Az összegyűjtött ismeretek csoportosítása, válogatása, rendszerezése, szerkesztése, majd írott vagy szóbeli kifejtésre alkalmas formába öntése az informatika tantárgyban elsajátított ismeretek és képességek felhasználásával.

Az elsajátított tanulás-módszertani eljárások alkalmazása és kiegészítése a kémia újabb ismeretköreihez illeszkedő módszerekkel.

A természettudományos megismerési módszerek alkalmazása feladathelyzetekben.

A környezet terhelését csökkentő lehetőségek említése a mindennapi életből.

A fontosabb összetett ionokat is tartalmazó ionvegyületek képletének megszerkesztése.

A tanult vagy a kísérletek során megfigyelt reakciók egyenleteinek megszerkesztése egyszerűbb esetekben.

Egyszerű kémiai számítások elvégzése kémiai egyenlet alapján.

Témakörök	Tartalmak
Tudománytörténet	A tárgyalt anyagokhoz kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események.
A víz, a levegő és ami bennük van	Nemfémek: hidrogén, oxigén, klór, a víz klórozása. (A hidrogén előállítása, égése, durranógáz-reakció. A klór reakciója vízzel, nátriummal, vassal.) Nitrogén, ammónia, az ózon szerepe, nemesgázok és felhasználásuk. (A nitrogén reakciója hidrogénnel. Az ammónia vízzeloldékonysága, reakciója savakkal.)
Szerkezeti fémek és amit a kincsesház rejt	Fémek: vas, vas-oxid, vasgyártás, acél, alumínium, ötvözetek. Korróziós jelenségek a mindennapi életből, ezek értelmezése a tanult fogalmak alapján, a korrózióvédelem. (A vas reakciója klórral, oxigénnel, savoldatokkal, ipari előállítása. Az alumínium reakciója oxigénnel, a termiteakció, az alumínium kiváltott korróziója.) Arany, ezüst, ötvözetek, réz. (A nemesfémek reakcióképtelensége [híg] savoldatokkal, a királyvíz és a választóvíz hatása.)
Szervetlen anyagok a természetben és a mindennapokban	További elemek és szervetlen vegyületek: A talaj és a növénytermesztés: nátrium, kálium, kalcium, kalcium-karbonát, magnézium és vegyületeik, szilícium, szilikátok, növényvédő szerek, réz-szulfát, műtrágyák. (A nátrium és a kalcium reakciója nemfémekkel, vízzel. A magnézium égetése, reakciója savdattal. A víz reakciója fém-oxidokkal, -hidroxidokkal. A kalcium-karbonát hőbomlása, reakciója savval.) Életfontosságú anyagok: nátrium-klorid, a vas, a kalcium, a magnézium és a cink szerepe. Természetes vizek: tengervíz, nátrium-klorid, édesvíz. Vízkezelés, vízkö, vízlágyítás. Szervetlen tisztítószerek: hypo, oxidáló hatása, sósav, nátrium-hidroxid. (A hypo reakciója sósavval, színtelenítő hatása. A hidrogén-klorid vízzeloldékonysága, reakciója ammóniával és egyéb bázisokkal, illetve fémekkel. A nátrium-hidroxid karbonátosodása, közömbösítés.)

Az építkezés anyagai: téglá, cserép, vas, acél, cink, réz, ólom, műanyagok, kalcium-oxid, kalcium-hidroxid, cement, sóder, homok, habarcs, beton, gipsz.

(A cink reakciója savoldatokkal.

Mészégetés, mészsoltás, karbonátosodás.

A kalcium-hidroxid ipari előállítás.)

Az elektronika anyagai: szilícium, üveg, arany.

Környezeti kémia

(E témakör anyaga részben átvihető a 7. évfolyamra.)

Energiagazdálkodás: tűzifa, természetes és mesterséges szenek, kőolaj, földgáz, atomenergia, elektromos áram.

Megújuló energiahordozók, energiatakarékosság.

Az emberi szervezet építőanyagai és energiahordozói: zsírok, szénhidrátok, fehérjék.

Levegőszennyezés: szén-dioxid, üvegházhatás, kén, kén-dioxid, kén-trioxid, kénsav, savas eső, nitrogén-dioxid, salétromsav, szmog.

Az oxigén reakciója szénnel, szerves vegyületekkel (metán, etil-alkohol).

A szén-dioxid reakciója vízzel, előállítása és kimutatása.

A szén-monoxid képződése és égése.

A kén halmazállapot-változásai, reakciója oxigénnel.

A kén-dioxid további oxidációja, reakció vízzel.

A kénsav reakciója vízzel, bázisokkal, fémekkel, szerves vegyületekkel.

A salétromsav reakciója vízzel, bázisokkal, fémekkel, illetve oxidáló hatása.

Csomagolóanyagok: műanyagok, fémek, üveg, hulladékok, szelektív hulladékkezelés, újrahasznosítás, a hulladékégetés és veszélyei.

Vízszennyezés: szennyvíz, kémhatás, iontartalom, szerves szennyeződés, víztisztítás.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló a tanult elemek helyét ismerje fel a periódusos rendszerben. Nevezze meg a részletesen tanult elemeket, vegyületeket, írja fel kémiai jelüket, ismerje környezeti, élettani hatásukat. Használja a molekulamodellt a tanult molekulák bemutatására. Értelmezze a kémiai reakció lényegét (kiindulási anyagok és termékek megadása) az elvégzett kísérletek alapján. Értelmezze az egyszerű kémiai reakciókat a kémiai egyenlet alapján. Sorolja be a megismert anyagokat a megfelelő anyagsz csoportokba, a kísérleti úton is megismert változásaikat, reakcióikat a megfelelő típusba. Társítson minél több hétköznapi példákat a tanultakhoz. Leírás alapján mutassa be a tanulókísérleteket, ezek során használja szakszerűen a laboratóriumi eszközöket. Tudja, hogy a megismert anyagoknak, változásoknak mi a szerepük a mindennapi életben, ismerje helyes alkalmazásukat, környezet- és egészségkárosító hatásukat. Érzékszervvel megfigyelhető tulajdonságaik alapján azonosítsa a köznapi életben is fontos szervetlen anyagokat. Használati utasítás alapján szakszerűen dolgozzon a háztartási vegyszerekkel, a mindennapi életben használt oldatokkal. Sorolja fel a természetes vizek összetevőit. Ismerje fel az egészséget, a környezet épségét veszélyeztető jelenségeket, problémákat saját környezetében. Sorolja fel a levegő és a természetes vizek szennyezéseit.

FÖLDÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK 7–8. évfolyam

Célok és feladatok

A földrajz tantárgy megismerteti a tanulókat a szűkebb és a tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, a természeti és a társadalmi folyamatokban való tájékozódásukat szolgálja. Elősegíti, hogy megismerjék a világban elfoglalt helyünket, nemzeti értékeinket, kedvező és kedvezőtlen földrajzi és környezeti adottságainkat. Kialakítja, majd fokozatosan fejleszti a tanulók földrajzi-környezeti gondolkodását. Ez megköveteli, hogy a tanítás során a jelenségek, folyamatok vizsgálatát kövesse általánosítás és az összefüggések megállapítása, valamint ezek átfogó rendszerként való értelmezése. Ennek érdekében minden jelenséget és folyamatot változásában, kölcsönhatásaiban, fejlődésében kell bemutatni, megállapítva azok lehetséges következményeit is.

A földrajz tantárgy a ma emberét, társadalmát és környezetét állítja a középpontba, tananyagát oknyomozó és problémákra koncentrálnak módon dolgozza fel. Tananyaga komplex és több szempontból is szemléletformáló, hiszen a földrajzi-környezeti jelenségeket, folyamatokat részben a természettudományok, részben a társadalomtudományok, illetve az egyéb környezettudományok szempontjai szerint vizsgálja. Ezt a szemléletformáló szerepét – az életkori sajátságoknak megfelelően – a 7–8. évfolyamon a regionális földrajzi ismeretanyag feldolgozásán keresztül valósítja meg. A földrajz tantárgy alakítja ki a mindennapi életben szükséges térbeli és időbeli tájékozódási képességeket. Ezért tanítása során az ismeretnyújtó módszerek mellett az ismeretszerző módszereknek (a különböző jellegű földrajzi információhordozók gyakorlati használatának, különböző földrajzi modellek és esettanulmányok elemzésének, önálló és kiscsoportos feladatmegoldásoknak, érveléseknek és vitáknak) kell előtérbe kerülniük.

A jövő kihívásai – amelyekkel az emberiségnek szembe kell néznie – alapvetően földrajzi problémákból indulnak ki. Ezért a földrajz tantárgy feladata, hogy alakítsa a tanulók környezet iránti érzékenységet, felismertesse velük a helyi, a regionális és a globális problémákat, a környezetre és az emberre veszélyes folyamatok mérséklésének, megakadályozásának szükségességét, lehetséges módjait. Tudatosítsa a tanulókkal, hogy az életet társadalmi és természeti katasztrófák veszélyeztetik. Ilyen helyzetekben a segítő szervek irányításával mindenkinek aktívan részt kell venni az élet védelmében.

A tantárgy oktatásának célja, hogy ráébressze a tanulókat a tantárgy fontos szerepére napjaink földrajzi-környezeti jelenségeinek, folyamatainak megértésében, kifejlessze bennük a közösségük, országuk, régiójuk és a világ problémáinak megoldásában való aktív részvétel készségét.

A hazai és az európai természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékek megismertetésével járuljon hozzá a reális alapokon nyugvó nemzet- és Európa-tudat kialakításához, a hazához való kötődéshez.

Tudatosítsa a tanulóknak, hogy az ember társadalmi-gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította a környezetét, ezzel segítse elő a környezettudatos életmód kialakulásának megalapozását.

Láttassa meg a tanulókkal a környezet és a társadalom időben és térben változó kapcsolatait, összefüggéseit.

Segítse elő a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti érdeklődés és tisztelet kialakulását.

Értesse meg a társadalmi-gazdasági életben jelen lévő többirányú, kölcsönös függőséget.

Fejlesztési követelmények

A 7–8. évfolyamon a tananyag feldolgozása során tartalmi szempontból el kell érni, hogy a tanulók ismerjék fel a földi képződményeket, az alapvető természeti és társadalmi jelenségeket, folyamatokat és összefüggéseket. Értsék a természetföldrajzi és a regionális társadalmi-gazdasági folyamatok egymásutánosságát és időbeli fejlődését. A tanulók úgy érzékeljék és értékeljék a környezetben lezajló változásokat, mint a természeti és a társadalmi folyamatok kölcsönhatásainak eredményeit. Legyen áttekintésük az ember gazdasági tevékenységét meghatározó természeti, társadalmi és gazdasági környezet tényezőiről. Értsék meg, hogy a természeti környezet hogyan befolyásolja az egyes országok társadalmi-gazdasági életét, és ismerjék a természeti környezet változásainak társadalmi hatásait.

El kell érni, hogy a tanulók tudják értelmezni az egyes tájak, országok, földrészek természeti és társadalmi jellemzőinek kölcsönhatásait, összefüggéseit. Ismerjék fel a kontinensek, a tipikus tájak, az országok regionális sajátosságait, a közöttük lévő hasonlóságokat és különbségeket, kapcsolataik rendszerét. Ismerjék meg a gazdasági élet jelenségeinek kölcsönhatásait, értsek meg, hogy a társadalmi-gazdasági élet eseményei hogyan hatnak az egyes országok fejlődésére. Legyenek helyes képzeik a környezet elemeinek (pl. óceánok, kontinensek, hegységek, népesség, termelés) méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok nagyságrendjéről.

Értsék, hogy a népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai hogyan határozzák meg gondolkodásmódjukat, gazdasági helyzetüket, világszemléletüket. Tudják, hogy az emberek különböznek egymástól, de emberi mivoltában mindenki egyenrangú.

Annak érdekében, hogy kialakuljon a tanulóban a hazai tájhoz, a természeti és a társadalmi értékeinkhez való kötődés, ismerjék meg természeti és társadalmi értékeinket, valamint a természeti tényezők hatásait és földrajzi összefüggéseit a Kárpát-medence népeinek elhelyezkedésében, hagyományaiban, településeiben és gazdasági életében.

Ugyanakkor a tantárgynak azt is el kell érnie, hogy a tanulók összefüggéseikben ismerjék a környezetet károsító folyamatokat, azok forrásait, megelőzésük és megszüntetésük lehetséges módjait is. Értsék meg, hogy a környezet károsodása nem ismer országhatárokat, a károk megakadályozása érdekében nemzetközi összefogásra, együttműködésre van szükség. A tanulók tudjanak példákat mondani a megoldási lehetőségekre. Ismerjék meg a természetvédelem alapvető céljait, a nemzeti parkjainkat és a világörökségként számon tartott értékeinket.

A földrajztanítás során el kell érni, hogy a tanulók az általános iskola befejezésekor legyenek képesek önállóan a szemléleti, tanári irányítással az okfejtő térképolvasásra különböző tartalmú és méretarányú földrajzi térképeken. Ismerjék a földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat. Alakuljon ki bennük a földrajzi információhordozók (térképek, földgömb, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, egyéb információhordozók) kiválasztására és használatára való képesség. Tudjanak eligazodni, tájékozódni a különböző jellegű információs anyagokban és tanári segítséggel ezek gyűjteményeiben (pl. könyvtári és múzeumi anyagokban) is.

A földrajz tantárgy tanítása során az általános képességek fejlesztése is szükséges. El kell érni, hogy a tanulók pontos megfigyelésekre legyenek képesek. Ennek érdekében vizsgálódjanak a föld- és környezettudományok megfelelő szempontjai szerint kezdetben tanári irányítással, majd fokozatosan, egyre önállóbban. Megfigyeléseiket, ismereteiket helyesen, kifejezően, szakkifejezések használatával tudják elmondani vagy rajzban és írásban rögzíteni, grafikusán és egyszerű térképeken ábrázolni. Legyenek képesek elemezni és értékelni tapasztalataikat, megfigyeléseik és vizsgálataik alapján alkossanak véleményt. Legyenek képesek a környezetben történő események, helyzetek bemutatása mellett azok reális értékelésére és indoklására.

7. évfolyam

Évi óraszám: 56

Belépő tevékenységformák

A különböző tartalmú földrajzi térképeken közölt információk felhasználása a kontinensek, illetve az egyes országok természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági megismeréséhez.

Körvonalas (kontúrtérképes) feladatok irányított megoldása.

Szemelvények gyűjtése a természeti környezetet veszélyeztető folyamatokról (pl. a trópusi esőerdők kiirtásáról, a talajerózióról, a savas esőről).

Példák gyűjtése a környezetszennyezésre, egyéb környezetkárosításra, a környezeti problémák megelőzésére és megoldására, természeti és civilizációs katasztrófákra, azok tapasztalataira.

A témához kapcsolódó tablók készítése.

Gyűjtőmunka könyvek segítségével a nagy földrajzi felfedezésekről és ezeknek a társadalmi-gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásairól.

Információk gyűjtése különböző jellegű (elsődleges és másodlagos) információhordozókból az egyes népek életéről, szokásairól, kultúrájáról és hagyományairól.

Tájékozódás a földtörténeti időoszlopon.

A kontinensek felszínét, éghajlatát, növényzetét, talaját és gazdaságának jellemzőit bemutató képek és ábrák – kiemelten kereszttmetszetek – elemzése, a jellemző elemek közötti összefüggések bemutatása.

Tájékozódás légifotókon és űrfelvételeken tanári irányítással.

Tényleges adatok, statisztikai adatsorok és különböző típusú diagramok összehasonlító elemzése.

Egyszerű számítási feladatok megoldása (pl. népsűrűség, az éghajlatra jellemző értékek kiszámítása, statisztikai adatok feldolgozása).

A tipikus tájak különböző, megadott szempontok szerinti önálló bemutatása, jellemzése.

Példák keresése a természeti és a társadalmi jellemzők kölcsönhatásaira és a természeti környezet társadalmi fejlődésre gyakorolt hatásáról.

A természeti adottságok és a gazdasági élet kölcsönhatásainak bemutatása példák alapján.

„Terméklista” összeállítása az egyes országok hazánkban is kapható jellemző termékeiről.

Irányított tanulói kiselőadás az egyes országok természeti és gazdasági sajátosságairól.

Tanulói beszámoló tartása a magyar utazók, földrajzi felfedezők szerepéről a Föld és népeinek megismerésében.

Témakörök	Tartalmak
Tájékozódás a földtörténeti időben	A földtörténeti események időbelisége és térbelisége. A történelmi és a földtörténeti időbeosztás nagyságrendjének eltérése. Eligazodás a földtörténeti időbeosztás főbb egységeiben.
Az Európán kívüli kontinensek tipikus tájainak és néhány kiemelt országának természet- és társadalomföldrajza	<i>Afrika</i> A kontinens általános természet- és társadalomföldrajzi képe. A sivatagok és az oázisok mint tipikus tájak, az „éhségövezet”. Trópusi-Afrika természeti képe, társadalmi-gazdasági problémái. A Dél-afrikai Köztársaság és az arab világ vezető szerepe a kontinensen. <i>Ausztrália és Óceánia</i> Természeti képe, társadalmi-gazdasági jellemzői. <i>Sarkvidékek</i> A két sarkvidék földrajzi különbségei. Életlehetőségek a sarkvidékeken. <i>Amerika</i> Amerika fő részeinek eltérő természet- és társadalomföldrajzi képe. A földrajzi övezetesség a kontinensen. Az ültetvény, a farmvidék, a technológiai park és az agglomerációs zóna mint tipikus táj. Amerika jellegzetes országainak hasonló és eltérő természet- és társadalomföldrajzi jellemzői. Dél-Amerika: Brazília. Közép-Amerika: Mexikó. Észak-Amerika: USA, Kanada. <i>Ázsia</i> Általános természet- és társadalomföldrajzi képe. Eltérő adottságok és sajátos társadalmi-gazdasági fejlődési utak a kontinensen. A tajga, a „monszunvidék”, a magashegység és az öntözéses gazdálkodás területei mint tipikus tájak. A földrész jellemző országai és térségei: Japán, Kína, India, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia.
Európa országainak természet- és társadalomföldrajza	Európa általános természet- és társadalomföldrajzi képe. Az Európai Unió általános társadalmi és gazdasági jellemzői. <i>Észak-Európa</i> országainak közös és egyedi földrajzi vonásai, kapcsolatuk a természeti környezettel. <i>Nyugat-Európa</i> országainak hasonló és eltérő földrajzi vonásai. A történelmi múlt hatása a mai gazdasági életre. Átalakuló ipari körzetek, új ipari ágazatok megjelenése. Kiemelten: Franciaország, Egyesült Királyság. <i>Dél-Európa</i> országainak általános és egyedi földrajzi vonásai. A tipikus mediterrán táj, a kikötő és az üdülőövezet. A Balkán térség természetföldrajzi adottságai és társadalmi képe. Kiemelten: Olaszország, Spanyolország, Horvátország, Jugoszlávia. <i>Kelet-Európa</i> jellegzetes természet- és társadalomföldrajzi vonásainak bemutatása. Kiemelten: Oroszország (a két kontinens országa) és Ukrajna.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak*Afrika*

Gibraltári-szoros, Guineai-öböl, Kongó, Niger, Nílus, Szuezi-csatorna, Tanganyika-tó, Viktória-tó, Vörös-tenger; Afrikai-árokrendszer, Atlasz, Dél-afrikai-magasföld, Kelet-afrikai-magasföld, Kilimandzsáró-csoport, Kongó-medence, Madagaszkár, Szahara, Szudán; Algéria, Dél-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Nigéria; Johannesburg, Kairó, Pretoria.

Ausztrália és Óceánia

Murray; Ausztráliai-alföld, Nagy-Artézi-medence, Nagy-korallzátony, Nagy-Vízválasztó-hegység, Nyugat-ausztráliai-ösföld, Új-Guinea; Ausztrália, Új-Zéland; Canberra, Melbourne, Sydney.

Sarkvidékek

Északi-sark, Északi-sarkvidék (Arktisz), Déli-sark, Déli-sarkvidék (Antarktis), Antarktika, Grönland, Jeges-tenger.

Amerika

Alaszka, Amazonas, Bering-szoros, Colorado, Kanadai-ösföld, Karib (Antilla)-tenger, Mississippi, Mexikói-öböl, Nagy-tavak, Panama-csatorna, Paranáy, Szt. Lőrinc-folyó, Golf-áramlás, Labrador-áramlás; Észak-Amerika, Közép-Amerika, Dél-Amerika, Latin-Amerika;

Amazonas-medence, Andok, Antillák, Appalache, Argentína, Brazil-felföld, Floridai-félsziget, Guyanai-hegyvidék, Hawaii-szigetek, Kaliforniai-félsziget, Kanadai-ösföld, Kordillerák, Labrador-félsziget, Mexikói-fennsík, Mississippi-alföld, Paranáy-alföld, Préri, Sziklás-hegység;

Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Brazília, Kanada, Kuba, Mexikó, Venezuela, Florida, Kalifornia, Texas;

Brazíliaváros, Buenos Aires, Chicago, Los Angeles, Mexikóváros, Montréal, New York, Ottawa, Rio de Janeiro, San Francisco, São Paulo, Toronto, Washington.

Ázsia

Aral-tó, Bajkál-tó, Boszporusz, Indus, Jangce, Japán-tenger, Jenyiszej, Gangesz, Kaszpi-tenger, Léna, Ob, Perzsa (Arab)-öböl, Sárge-folyó, Tigris;

Dél-Ázsia, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia, Észak-Ázsia, Kelet-Ázsia, Közép (Belső)-Ázsia;

Arab-félsziget, Csomolungma (Mt. Everest), Dekkán-fennsík, Dél-kínai-hegyvidék, Fuji, Góbi, Himalája, Hinduszáni-alföld, Hinduszáni-félsziget, Indokínai-félsziget, Indonéz-szigetvilág, Japán-szigetek, Kamcsatka-félsziget, Kaszpi-mélyföld, Kaukázus, Kínai-alföld, Kis-Ázsia, Koreai-félsziget, Közép-szibériai-fennsík, Mezopotámia, Nyugat-szibériai-alföld, Pamír, Szibéria, Tajvan, Tibet, Tien-san;

Dél-Korea, Fülöp-szigetek, India, Indonézia, Irak, Irán, Izrael, Japán, Kazahsztán, Kína, Malajzia, Oroszország, Szaúd-Arábia, Thaiföld, Törökország;

Ankara, Bagdad Bombay, Calcutta, Hongkong, Isztambul, Jekatyerinburg, Kanton, Novoszibirszk, Osaka, Peking, Sanghaj, Szingapúr, Szöul, Tokió, Újdelhi, Vlagyivosztok, Vuhan.

Európa

Adriai-tenger, Balti-tenger, Dnyeper, Don, Ebro, Elba, Északi-tenger, Fekete-tenger, Földközi-tenger, La Manche, Pó, Rajna, Rhône, Szajna, Temze, Urál folyó, Volga, Észak-atlanti-áramlás;

Dél-Európa, Észak-Európa, Kelet-Európa, Közép-Európa, Nyugat-Európa, Kelet-Közép-Európa;

Alpok, Appenninek, Appennini-félsziget, Balkán-félsziget, Balkán-hegység, Balti-ösföld, Bretagne, Brit-szigetek, Ciprus, Dalmácia, Dinári-hegység, Donyec-medence, Etna, Finn-tóvidék, Francia-középhegység (középhegyvidék), Holland-mélyföld, Izland, Kárpátok, Kelet-európai-síkság, Kréta, Londoni-medence, Lotaringia, Mont Blanc, Párizsi-medence, Pennine, Pireneusi (Ibériai)-félsziget, Pireneusok, Riviéra, Skandináv-félsziget, Skandináv-hegység, Szicília, Urál, Vezúv;

Albánia, Anglia, Balti államok, Belgium, Benelux-államok, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Dánia, Egyesült Királyság, Észak-Írország, Fehéroroszország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország, Jugoszlávia, Koszovó, Luxemburg, Macedónia, Moldávia, Moldova, Montenegro (Crna Gora), Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország, Portugália, Skócia, Spanyolország, Svédország, Szerbia, Törökország, Wales, Ukrajna;

Amszterdam, Ankara, Athén, Barcelona, Belgrád, Birmingham, Brüsszel, Chişinău, Dublin, Genova, Glasgow, Göteborg, Hága, Helsinki, Isztambul, Kijev, Koppenhága, Le Havre, Lisszabon, Ljubljana, London, Luxembourg, Lyon, Madrid, Manchester, Marseille, Milánó, Minszk, Moszkva, Munkács, Murmanszk, Nápoly, Odessza, Oslo, Párizs, Podgorica, Reykjavík, Rijeka, Róma, Rotterdam, Skopje, Stockholm, Strasbourg, Szabadka, Szarajevó, Szentpétervár, Szófia, Tirana, Torino, Újvidék, Ungvár, Várna, Velence, Volgográd, Zágráb.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes az egyes kontinensek, tájak, országok természeti és a társadalmi-gazdasági jellemzőit bemutató képek, ábrák, adatsorok elemzésére, tanári irányítás alapján alapvető összefüggések felismerésére. Tudja megadott szempontok alapján bemutatni az egyes kontinenseket, tipikus tájait, legfontosabb országait. Ismerje fel a természeti és társadalmi környezet alapvető összefüggéseit. Legyen képes különböző térképi információk felhasználására az egyes kontinensek és azok tipikus tájainak, illetve országainak bemutatása során. Tudja megmutatni különböző méretarányú és tartalmú térképen az egyes témákhoz kapcsolódó topográfiai fogalmakat.

8. évfolyam

Évi óraszám: 55

Belépő tevékenységformák

Tematikus térképek használata a természetföldrajzi adottságok megismeréséhez.

Az egyes országrészek gazdasági különbségeinek bemutatása tematikus térképek összehasonlító elemzésével.

Körvonalas (kontúrtérképes) feladatok önálló megoldása.

A Kárpát-medence időjárásának megismerése különböző típusú időjárás-jelentések segítségével, az adatok értelmezésével.

Az éghajlat jellemzőinek ábrázolása diagramokon, és következtetések levonása az adatokból.

A folyamatábrák használata a földtörténeti események, a felszínfejlődés és következményeik feltárásához.

A gazdasági élet ágazatainak, ágainak aránya, és változási tendenciáinak bemutatása statisztikai adatok feldolgozásával.

Különböző jellegű adatok, aktuális információk gyűjtése Közép-Európáról.

A Kárpát-medence népeinek és hagyományainak, a tájak eltérő földrajzi jellemzőinek bemutatása szemelvények alapján.

Információk gyűjtése a népesedési problémák kialakulásának okairól statisztikák, almanachok, tömegkommunikációs források felhasználásával.

Forráselemzés a gazdasági ágak átalakulásáról könyvekből, folyóiratokból és napilapokból szerzett ismeretek alapján.

Tanulói beszámoló önállóan gyűjtött információk alapján hazánk és a különféle európai szervezetek kapcsolatáról.

Tanulói kiselőadás a különböző tájak földrajzi adottságaival kapcsolatos népszokásokról könyvtári kutatómunka alapján.

„Terméklisták” összeállítása Magyarország legfontosabb termékeiből és kiviteli cikkeiből.

Tabló, illetve riport készítése hazánk idegenforgalmi vonzerejével kapcsolatban.

Témakörök

Tartalmak

Közép-Európa tájainak és országainak természet- és társadalomföldrajza

Közép-Európa általános földrajzi képe.

A közép-európai sík- és rögvídek természeti adottságai és gazdasági feltételei.

A középhegységek és a feltöltött alföldek mint tipikus tájak.

A térség országainak közös és eltérő földrajzi vonásai.

Németország szerepe az európai gazdaságban.

Csehország és Lengyelország sajátos fejlődési útjai.

Közép-Európa magashegyvidékei: az Alpok és a Kárpátok természeti adottságai, hasonló életfeltételei.

A gazdasági fejlettség különbségei.

Az alpi országok: Ausztria, Szlovénia és a kárpáti országok: Szlovákia, Románia földrajzi jellemzése.

Társadalmi sokszínűség Közép-Európában, a hazánkkal szomszédos országokban.

A Kárpát-medence természet- és társadalomföldrajza

A Kárpát-medence földtörténeti fejlődése, földtani szerkezete és természetföldrajzi képe.

Mozaikok a Kárpát-medence társadalmi-gazdasági fejlődéstörténetéből.

A társadalmi-gazdasági élet mai földrajzi vonásai.

A magyarság a Kárpát-medencében.

Természeti adottságok és a társadalmi-gazdasági lehetőségek	Magyarország társadalmi-gazdasági életének természeti alapjai. Hazánk földrajzi fekvése, helyzete a Kárpát-medencében és Európában. Magyarország felszíne, domborzata.
Magyarország tájain	Természeti adottságaink és természeti erőforrásaink (medencejelleg, éghajlat, vízrajz, élővilág, talaj, energiahordozók, egyéb ásványi nyersanyagok). A belvíz, az árvíz és a tartós hóesés okozta veszélyhelyzetek. A társadalmi-gazdasági fejlődés társadalmi alapjai. A magyar nép tájtörténeti tagolódása, etnikai csoportok, nemzetiségek. Hazánk népességföldrajzi jellemzői, népesedési folyamatai. A földrajzi környezet hatása a gazdálkodásra, a társadalom berendezkedésére, a településekre, az építkezésre, az életmódra. A gazdasági élet telepítő tényezői, általános vonásai és területi különbségei, az ágazatok különböző szerepe, jellemző vonásai. Településtípusok, településhálózat és infrastruktúra Magyarországon. A hazai tájtípusok földrajzi jellemzése (alföldi, dombsági és középhegyvidéki tájak). A tájak természeti erőforrásai, természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági jellemzőik. A gazdasági élet ágazatainak főbb jellemzői a tájakon, kapcsolatuk a természetföldrajzi és a társadalmi-gazdasági környezettel. Hazánk tájainak idegenforgalmi, környezeti értékei, állapota és védelme. Hazánk nemzetközi kapcsolatai, európai integrációs törekvéseink. Budapest földrajza. Régióink földrajza.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

Balaton, Bodrog, Dráva, Duna, Fertő, Hernád, Ipoly, Kis-Balaton, Körös, Maros, Mura, Odera, Olt, Rába, Rajna–Majna–Duna vízi út, Sajó, Sió, Szamos, Száva, Tisza, Tisza-tó, Vág, Velencei-tó, Visztula, Zagyva, Zala;

Aggteleki-karszt, Alföld, Alpokalja, Badacsony, Bakony, Balaton-felvidék, Baradla-barlang, Baranyai-dombság, Bécsei-medence, Bodrogtó, Borsodi-medence, Börzsöny, Budai-hegység, Bükk, Bükk-fennsík, Burgenland, Csallóköz, Cseh-medence, Morva-medence, Csepel-sziget, Cserhát, Cserhát, Déli-Kárpátok, Dráva menti síkság (Dráva-mellék), Duna–Tisza köze, Dunakanyar, Dunántúli-dombság, Dunántúli-középhegység (középhegyvidék), Dunazug-hegység, Erdély, Erdélyi-középhegység, Erdélyi-medence, Északi-középhegység (Észak-magyarországi középhegység), Északkeleti-Kárpátok, Északnyugati-Kárpátok, Gerecse, Gerlachfalvi-csúcs, Germán-alföld, Győri-medence, Hajdúság, Hargita, Hegyalja, Hortobágy, Írott-kő, Jászság, Kárpát-medence, Kárpátalja, Kékes, Keleti-Alpok, Keleti-Kárpátok, Kisalföld, Kiskunság, Kőszegi-hegység, Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Magas-Tátra, Marcal-medence, Maros–Körös köze, Mátra, Mecsek, Mezőföld, Mohácsi-sziget, Móri-árok, Nagykunság, Német-középhegység, Nógrádi-medence, Nyírség, Nyugati-Alpok, Nyugat-magyarországi-peremvidék, Őrség, Pesti-síkság, Pilis, Román-alföld, Ruhr-vidék, Somogyi-dombság, Soproni-hegység, Szigetköz, Székelyföld, Szekszárdi-dombság, Szentendrei-sziget, Szilézia, Szudéták, Tapolcai-medence, Tihanyi-félsziget, Tiszántúl, Tokaj–Eperjesi-hegység, Tolnai-dombság, Vajdaság, Velencei-hegység, Vereckei-hágó, Vértes, Villányi-hegység, Visegrádi-hegység, Zalai-dombság, Zempléni-hegység;

Ausztria, Csehország, Lengyelország, Németország, Románia, Svájc, Szlovákia, Szlovénia;

Bács-Kiskun megye, Baranya megye, Békés megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Csongrád megye, Fejér megye, Győr-Moson-Sopron megye, Hajdú-Bihar megye, Heves megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye, Komárom-Esztergom megye, Nógrád megye, Pest megye, Somogy megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Tolna megye, Vas megye, Veszprém megye, Zala megye; Budapesti agglomeráció;

Ajka, Algyő, Arad, Baja, Balassagyarmat, Balatonfüred, Beregszász, Bécs, Békéscsaba, Berlin, Bern, Biharkeresztes, Bonn, Brassó, Bréma, Brno, Budapest, Bukarest, Bük, Cegléd, Constanța, Debrecen, Dorog, Drezda, Dunaújváros, Eger, Eszék, Esztergom, Frankfurt, Galyatető, Gdańsk, Genf, Graz, Gyöngyös, Győr, Gyula, Hajdúszoboszló, Halle, Hamburg, Harkány, Hatvan, Hegyeshalom, Hévíz, Hódmezővásárhely, Hollókő, Jászberény, Kalocsa, Kaposvár, Kassa, Katowice, Kazincbarcika (Berente), Kecskemét, Kelebia, Keszthely, Kolozsvár, Komárom, Köln, Kőszeg, Komló, Krakkó, Lábatlan, Letenye, Linz, Lipcse, Marosvásárhely, Miskolc, Mohács, Mosonmagyaróvár, München, Nagykanizsa, Nagyvárad, Nyíregyháza, Orosháza, Ózd, Paks, Pannonhalma, Pápa, Pécs, Ploiești, Plzeň, Pozsony, Prága, Rábafehérvár, Rajka, Révkomárom, Salgótarján, Salzburg, Sárospatak, Siófok, Sopron, Steyer, Stuttgart, Százhalombatta, Szeged, Székelyudvarhely, Székesfehérvár, Szekszárd, Szentendre, Szentgotthárd, Szolnok, Szombathely, Tata, Tatabánya, Temesvár, Tihany, Tiszaújváros, Vác, Várpalota, Varsó, Veszprém, Visegrád, Visonta, Záhony, Zalaegerszeg, Zalakaros, Zsolna;

Nemzeti parkok: Aggteleki Nemzeti Park, Balaton-felvidéki Nemzeti Park, Bükk Nemzeti Park, Duna–Dráva Nemzeti Park, Duna-Ipoly Nemzeti Park, Fertő–Hanság Nemzeti Park, Hortobágyi Nemzeti Park, Kiskunsági Nemzeti Park, Körös–Maros Nemzeti Park.

Dél-Alföld régió, Dél-Dunántúl régió, Észak-Alföld régió, Észak-Magyarország régió, Közép-Dunántúl régió, Közép-Magyarország régió, Nyugat-Dunántúl régió.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudja bemutatni hazánk földrajzi környezetének természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit megadott szempontok alapján. Tudja ismertetni hazánk tájainak természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit különböző térképi információk felhasználásával. Ismerje fel a természeti adottságok szerepét, hatását az egyes térségek gazdasági életében. Ismerje hazánk környezeti értékeit, tudjon helyi vagy országos példát mondani környezetvédelmi intézkedésekre, célokra, feladatokra. Ismerje hazánk környezeti értékeit, tudjon helyi és országos példát mondani környezetvédelmi intézkedésekre. Legyen képes önálló információgyűjtésre a megadott szempontok szerint különböző földrajzi-környezetvédelmi tartalmú információhordozókból, és tudja feldolgozni ezeket tanári irányítással. Tudja elhelyezni a kontúrtérképen az egyes témákhoz kapcsolódó topográfiai fogalmakat, tudja meghatározni és megfogalmazni földrajzi fekvésüket. Kapcsoljon a topográfiai fogalmakhoz tartalmi jellemzőket.

ÉNEK-ZENE**5–8. évfolyam****Célok és feladatok**

A zenei nevelés célja: muzsikáló közösség és zeneszerető/értő közönségnevelés. Ehhez a zenei műveltség megalapozása, a nemzeti és egyetemes zenekultúra megismertetése, a művészi kifejezőkészség kibontakoztatása, az igényes zene mindennapos szükségletté válásának alakítása.

Az előadott, énekelt és meghallgatott zeneművek nyújtotta élmények fejlesztik, tudatosítják a zenei esztétikai érzéket és azt a meggyőződést, hogy a zene az emberi élet alapvető értéke. A zenei élmények és az ismeretszerzés eredményeként a zenei tudat állandóan alakul, formálódik az egyszerűtől az összetettig, a magyartól a nemzetköziig, az empirikustól a tudatosig. Fontos azonban, hogy a fejlettség bármely szintjén átfogó, teljes képbe rendeződjön a zenei valóság.

Az iskolai énektanítás zenei anyaga többségében énekes zene. Így a zenei nevelés a dalok szövege révén jelentősen hozzájárulhat a történelmi, erkölcsi tudat fejlődéséhez is.

Az éneklés és a hangszerjáték a zenei nevelés alaptevékenységei, mivel a zene megértésére, a zeneművek befogadására elsősorban az válik képessé, aki valamilyen mértékben részt tud venni zenei alkotótevékenységben. Az aktív muzsikálás a zenei önkifejezés lehetőségével segít kialakítani a zenéhez fűződő pozitív attitűdöket.

Az ismeretszerzés forrásai bővülnek ebben az életkori szakaszban: az éneklés mellett megnő a zenehallgatásból eredő ismeretek köre, és egyre nagyobb szerepet kap az ismeretszerzésben a tankönyvek, szakkönyvek tanórai és önálló használata.

A zenekultúrák sajátosságainak megismerése és elfogadása, a hazai zeneművészet alkotásai iránti érdeklődés fontos része a tanulók zenei világképének.

A zene jelrendszerének megismerése és alkalmazása a zenei olvasás-írás tevékenységeiben nem öncélú: a zenei tartalmak, ismeretek fejlesztik a zenei fantáziát, segítik a zeneértővé válást.

A zene szeretete, a zenehallgatás szokásának kialakítása együtt jár az ízlésformálással és elősegíti a tanórán kívüli zenei alkalmakba (énekkar, hangversenylátogatás) való bekapcsolódást.

Fejlesztési követelmények*Éneklés*

Az éneklési készség fejlesztése az 5–8. évfolyamon az élményt adó, örömet hozó, szép és kifejező éneklés formálására – mint a zenei önkifejezés egyik alapvető formájának kialakítására és az ismeretszerzés eszközének továbbfejlesztésére – irányul. Ezért követelménye az egyéni és közös éneklés természetes, szép hangzással, az arzis–tézis akusztikus kifejezésével. Oldottabb metrikájú parlando, szabadabb rubato és feszes giusto lüktetéssel történő éneklés. Magyar népdalok, a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek, a szomszéd és más népek dalainak éneklése. Kétszólamú művek csoportos éneklése emlékeztetőből, tisztán, kifejezően, a zenei kifejezőeszközöket a zenei mondanivaló közvetítésére felhasználva.

Zenei hallás

A zenei hallás fejlesztése lényegében a dallamhallás és tonalitásérzék, a hangszínhallás, a ritmus- és tempóérzék, a dinamika és formaérzék fejlesztése. Dúr és moll tonalitás megfigyeltetése dallamokban. A belső hallás és a többszólamúság fejlesztése a műzene többszólamúságával, annak megfigyelésével. Zenei memória fejlesztése dalok és témák gyakorlásával és előadásával.

Zenei olvasás-írás

A zenei olvasás-írási készség fejlesztésének eredményeképpen a tanuló iránt támasztható követelmény az öt- és hétfokú dalok hangnemének megállapítása (2# és 2b előjegyzésig). A tanult hangközők felismerése kottából, kottakép ritmusának megszólaltatása, ritmushangoztatás egy és több szólamban. Rövid, könnyebb dallamok kottaolvasása közösen. Ismert öt- és hétfokú dallamok írása megadott kezdőhangról, emlékeztetőből. Az abc-s hangok ismerete G-kulcsban.

Zeneértés

A zeneértő és -érző képesség fejlesztése: a tanult zenei korszakokhoz kapcsolódó zenei formák, műfajok felismerése, illetve megkülönböztetése, továbbá a zenemű gondolati tartalmait közvetítő kifejezőeszközök – tempók, dinamika, tonalitás, karakterek, hangszerelés – átélési és értelmezési képességének fejlesztése. A meghallgatott zeneművekben előforduló hangszerek, hangszeres együttesek, zenekarok hangzásának felismerésére való képesség.

5. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák	Tartalom
<i>Éneklés</i> Új stílusú népdalok éneklése alkalmazkodó ritmusban. Műzenei szemelvények éneklése az előadási jeleknek megfelelően. Gregorián dallamok éneklése. Reneszánsz és barokk zeneművek témáinak/részleteinek éneklése. Kánonok csoportos éneklése.	Újabb magyar népdalok (rég-új stílus). Más népek dalai. Ünnepkörök új dalai. Régi magyar dallamok a középkorból. Középkori gregorián dallamok. Reneszánsz és barokk zenei szemelvények témái. Egyszerű többszólamúság (kánonok, biciniumok, quodlibetek). Szózat (himnusz).
<i>Zenehallgatás</i> Zenei műfajok felismerése hangzó példák alapján. Reneszánsz és barokk művek meghallgatása, stílusjegyek megfigyelése. A barokk zenekar hangszercsoportjainak megnevezése.	Népszokások zenéje (magyar, kisebbségi és nemzetiségi). Népdalfeldolgozások. Gregorián dallamok. Reneszánsz zenei szemelvények. Barokk zenei szemelvények. Zeneszerzők életútja, munkássága, rövid kortörténet (középkor, reneszánsz, barokk).
<i>Improvizáció</i> Régi stílusú kvintváltó népdalforma rögtönzése (megadott kezdősorral).	Dallammodellként: Kvintváltó népdalok ($a^5 a^5_v a a_v$ és $a^5 b^5 a b$).
<i>Zenei olvasás-írás, zenei ismeret</i> Új ritmusértékek és szüneteik olvasása-írása. Új dallami elemek olvasása-írása <i>abc</i>-s hangok jelölése G-kulcsban (c'-c"). Tanult öt- és hétfokú dallammotívumok lejegyzése betűkottával és vonalrendszerbe. A tiszta hangközök ismerete, szolmizált éneklése.	Megtanult dalok, Olvasógyakorlatok, A zenehallgatás énekelt szemelvényei,
<i>Zenei ismeretek</i>	
Dalismeret	Népdalok, műdalok, zenetörténeti szemelvények (gregorián, reneszánsz, barokk).
Műismeret	Népzenei és műzenei alkotások (gregorián, reneszánsz, barokk).
Népzene	A magyar népdal stílusrétegződése. Régi stílus: sorszerkezet, ereszkedő dallamvonal, kvintváltás. Új stílus: visszatérő sorszerkezet, – kupolás dallamvonal; dudanóta; népi zenekar. Népi hangszerek: duda, tekerő, cimbalom, citera.
Zeneelmélet	Ritmikai fogalmak-ismeretek: Az alkalmazkodó ritmus; a tizenhatod és kombinációi, szünetjele; a kis éles és nyújtott ritmus. Dallami ismeretek: A felső ré és mi hangok.

Hangközök: egész- és félhangtávolság; a tiszta hangközök: 1, 4, 5, 8.
 Hangnevek:
 abc-s hangnevek G-kulcsban.
 Hangsorok:
 hétfokúság.
 Tonalitás:
 Dúr-moll tonalitás.
 Előadási jelek:
 tempó és dinamikai jelek, a tanult dalokhoz és a meghallgatott zeneművekhez kapcsolódva.
 Szerkesztés: imitációs szerkesztés.

Zeneirodalom

Zenetörténeti korok:
 Reneszánsz, barokk; stílusjegyek.
 Zeneszerzők:
 Lassus, Palestrina,
 Vivaldi, J. S. Bach, Händel.
 Műfajok:
 Énekes – világi: madrigál; kantáta.
 Énekes – egyházi: motetta, korál, oratórium.
 Hangszeres: szvit, concerto, versenymű.
 Zenei formák, szerkesztésmódok: rondó, menüett, fuga.
 Szekvencia, recitativo; solo-tutti.
 Együttesek:
 Barokk zenekar.
 Hangszerek:
 Orgona, csemláló.
 Oboa, trombita.

A továbbhaladás feltételei

Éneklés

További 15 – az énekes tananyagánál felsorolt – szemelvény csoportos éneklése emlékezetből.
 A Szózat éneklése emlékezetből.
 Új stílusú népdalok éneklése alkalmazkodó ritmussal.

Zenehallgatás

Többször hallgatott reneszánsz és barokk művek felismerése részleteik alapján.
 A népi hangszerek és a népi zenekar felismerése hallás után.
 Reneszánsz és barokk zeneszerzők megnevezése.

Improvizáció

Variációk szerkesztése 2-4 ütemes terjedelemben a tanult ritmusképletekkel.
 Kvintváltó dallam improvizálása (megadott formaképlet és kezdő sorok alapján).

Zenei olvasás-írás

abc-s hangok megnevezése / leírása G-kulcsban (c'-c'').

6. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák	Tartalom
Éneklés	
A műzenei feldolgozásokban szereplő, már meghallgatott népdalok éneklése. Történeti énekek előadása. Klasszikus műdalok és témák énekes megszólaltatása kottaképből. Klasszikus kánonok csoportos éneklése. 6/8 lüktetésrendjének gyakorlása a vonatkozó dallamokban. Az új hangközöknek a tanult dallamokban történő tiszta intonálása. Módosított hangok relációkban történő tiszta intonálása, szolmizált éneklése.	Újabb magyar népdalok és népszokások dalai. Nemzeti és etnikai kisebbségek újabb dalai. Ünnepek dalai. Más népek dalai (újabb európai országból). Történeti énekek: históriás énekek, virágénekek, kuruc dalok. Klasszikus műdalok. Műzenei témák (énekelhető zenehallgatási szemelvények). Többszólamú szemelvények: kánonok, bicíniumok, népdalfeldolgozások, könnyű kórusművek (a már tanult zenetörténeti korokból).
Zenehallgatás	
A bécsi klasszicizmus műfajainak és formáinak szóbeli ismertetése. Zenei formák, műfajok, művek hallás utáni felismerése. A magyar történeti zene és a bécsi klasszikusok zenei jellemzőinek összevetése. Dúr-moll színezet különbségének megfigyelése.	Népzenei felvételek (szülőföld és más földrész népzenejéből) Népzenei ihletésű művek. Szemelvények a XVI–XVIII. század magyar történelmi zenéjéből. A bécsi klasszicizmus alkotásai – klasszikus dalok.
Improvizáció	
Rítmusvariációk rögtönzése 3/8-os és 6/8-os ütemformákban. Dallamalkotás adott témára: nyitás – zárás. Periódus rögtönzése.	Dallammodelként: tanult dalok és olvasógyakorlatok (ritmikai, dallami, formai elemeik). Az énekes és a zenehallgatási anyag tartalmi. Kérdés-felelet elvű dallamok.
Zenei olvasás-írás	
Tájékozódás 1#–1b-s hangnemekben. Módosított hangok abc-s megnevezése. A szekund és terc hangközök felismerése kottaképről, beírása vonalrendszerbe	Énekes tananyag. Olvasógyakorlatok. Zenehallgatási anyag szemelvényei.
Zenei ismeretek, fogalmak	
Dalismeret	Népdalok, műdalok, zenetörténeti szemelvények (barokk, klasszikus).
Műismeret	Népzenei, népdalfeldolgozások. Zeneirodalmi alkotások (barokk, klasszikus).
Népzenei ismeret	Új stílusú magyar népdal és sorszerkezetei, kvintválasz.
Zeneelmélet	Ritmika: Felütés, csonka ütem; triola. Új dallami elemek: abc-s hangok a kis és egyvonalas oktávban; módosító jelek (#, b, feloldójel) és jelentésük; módosított hangok szolmizált (fi, szi, ta, ri) és abc-s nevei, kézjelek. Hangközök: K2, n2, k3, n3.

	Hangsorok: Dúr és moll. Tonalitás: Dúr-moll hangnemek 1#–1b-ig. Forma: Periódus, szimmetria. Előadásmód: A tanult zenei anyaghoz kapcsolódóan.
Zeneirodalom	Magyar történeti műfajok: Históriás ének. Zenetörténeti kor: Bécsi klasszicizmus; stílusjegyek. Zeneszerzők: Haydn, Mozart, Beethoven. Műfajok: Énekes – világi: dal, opera, oratórium. Énekes – egyházi: mise, gyászmise (requiem). Hangszeres: szonáta, szimfónia, versenymű (kadenciával), szerenád, divertimento. Zenei formák, szerkezetek: Triós forma, menüett, szonáta forma, rondó, scherzo. Művek pontos jelölése: Opus; numero. Együttesek: A szimfonikus zenekar; trió; vonósnégyes. Hangszerek: Harsona; lant (magyar történeti).

A továbbhaladás feltételei

Éneklés

További 10, az énekes tananyag felsorolt rétegeiből választott történeti ének, műdal, ill. szemelvény átélt, kifejező előadása emlékeztetőből.

Zenehallgatás

Énekes és hangszeres népdalfeldolgozások felismerése, megnevezése.
Többször meghallgatott klasszikus zeneművek felismerése témáik alapján.
A szimfonikus zenekar hangszercsoportjainak, hangszereinek megnevezése.
A bécsi klasszicizmus zeneszerzői, néhány művük felsorolása.

Improvizáció

Zenei kérdés-felelet szerkesztése (2x2 ütemes terjedelemben).

Zenei olvasás-írás ismeret

Dúr és moll hangnemek kottaképről történő azonosítása 1#–1b-ig.
A módosító jelek értelmezése kottakép alapján.
Tanult dallamok éneklése betűkottáról és kottakép alapján.

7. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák	Tartalom
Éneklés	
Romantikus dalok énekes előadása. Többszólamú kórusművek bemutatása. Más földrész dalainak éneklése. Az új hangközők tiszta intonálása tanult dallamokban.	Magyar népdalok (pl. Kodály Zoltán daljátékaiból). Nemzetiségi és etnikai kisebbség újabb népdalai. Ünnepkörök újabb dalai, más népek dalai. A verbunkos dallamok. Romantikus dalok és zeneművek könnyebb énekelhető témái, részletei. Kánonok, biciniumok, könnyű kórusművek (az évfolyam népzenei és műzenei anyagához és a korábban tanult stílusokhoz kapcsolódó anyagból).
Zenehallgatás	
A romantikus zene stílusjegyeinek és műfajainak megismerése európai zeneszerzők alkotásaiból. A romantikus nagyzenekar hangzásának elemzése (hangszerek felismerése). Más földrész népzenejének meghallgatása autentikus előadásmódban. Az eddig megismert népzenei anyagokkal való összehasonlítás.	Népdalfeldolgozások (meghallgatott kórusművekből). Ünnepek zenéje. A nemzeti romantika Európában (pl. nemzeti operák). A XIX. sz. magyar zenéje. A XIX. sz. európai zeneművészetének alkotásai.
Improvizáció	
Új stílusú népdalforma rögtönzése megadott kezdősorral (kupolás visszatérő dallamok).	Dallammodellek. Kupolás és visszatérő sorszerkezetű dallamok: A A ⁵ A ^{5V} A _V ; A A ⁵ B A; A A B A; A B B A.
Zenei olvasás-írás	
Előadási és dinamikai jelek értelmezése A szext és szeptim hangközők felismerése kottaképről. 2#–2b-s hangnemekben való tájékozódás.	Énekelt és meghallgatott zenei szemelvények ritmikai, melodikai, szerkezeti stb. anyagához kapcsolódó tartalmak.
Zenei ismeretek	
Dalismeret	Népdalok, műdalok, énekelt témák, könnyű kórusművek (romantika).
Népzene	Meghallgatott más földrészről származó és énekelt európai / magyar népzenei anyag fogalmai (parlando – rubato – tempo giusto).
Zeneelmélet	Hangközők: k6, n6, k7 és n7. Hangsorok: dúr-moll hangnemek 2#–2b-ig. Előadási jelek, zenei szakkifejezések: dinamikai jelek: pp, p, mp, mf, f, ff, crescendo <, decrescendo >, tempójelzések: andante, moderato, allegro vivace.
Műismeret	Zeneművek és részletek a zenehallgatási anyagból (a XIX. századi romantika – a virtuozitás korából).

Zeneirodalom/zene-történet	Zenetörténeti kor: romantika. Zeneszerzők: Erkel, Liszt, Schubert, Schumann, Mendelssohn, Brahms, Chopin, Dvořák, Smetana, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Verdi, Wagner. Műfajok: népies műdal, verbunkos; rapszódia, programzene, szimfonikus költemény, a romantikus dal, nemzeti opera. Zenekar: a romantikus nagyzenekar, a virtuozitás jegyei.
----------------------------	--

A továbbhaladás feltételei

Éneklés

További 15, az énekes tananyag felsorolt rétegeiből választott szemelvény megszólaltatása emlékezetből.
Verbunkos dallamok éneklése stílushű előadásban.
Népies műdalok éneklése szöveggel, emlékezetből.

Zenehallgatás

A magyar nemzeti romantika az évfolyamon tanult zeneszerzőinek és műveinek vázlatos ismertetése.
A XIX. századi zeneművek megnevezése (szerző, cím) többször hallott részleteik alapján.
A romantika stílusjegyeinek szóbeli megfogalmazása.
A romantika jellegzetes műfajainak felsorolása.

Improvizáció

Dallamalkotás a népdalok megtanult dallam- és formaalkotási törvényszerűségei alapján (megadott kezdősorokkal).
Rögtönzési feladatok a tanult nép- és műzenei formák felhasználásával.

Zenei olvasás-írás

Tájékozódás a kottában: zeneművek (témák, szólamok) követése kottából.
Dúr és moll hangnemek azonosítása kottaképről 2 #-2b-ig.

8. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Tartalom

Éneklés

Egy választott témakörhöz (pl. nemzeti ünnep, iskolai ünnepség, ballagás stb.). Az osztály által összeállított énekes műsor előadása.
Zenei könyvtárhasználat : a tanult dalok földrajzi, korrajzi, néprajzi vonatkozásainak gyűjtése; zenei műszavak, régies-népies szavak jelentésének önálló megismerése.

Magyar népdalok (minden stílusrétegből válogatva).
Más földrészek dalai .
Egyházi énekek.
Bartók, Kodály és Bárdos műveinek énekes szemelvényei.
A századforduló és a XX. század zeneirodalmának énekelhető szemelvényei.
Többszólamú szemelvények.

Zenehallgatás

Rendszerező ismételtes (a magyar és európai zeneművészet századainak és műfajainak áttekintése jellemző zenei szemelvények segítségével).
Bartók és Kodály énekkari, zenekari és színpadi műveinek felismerése és megnevezése a hangzó részletek alapján.

Ismételtes anyaga:
A magyar és európai zeneművészet századai.
A zenei műfajok.
A XX. század zenei irányzatainak kiemelkedő alkotásai, kortárművészet.
A dzsessz és jellegzetes műfajai.

A XX. század zenei irányzatainak felismerése többször meghallgatott zeneművek részletei alapján. A zene szórakoztató funkciói: táncok a zenetörténetben (a szvittől a rock and rollig). A zenei műfajok áttekintése és összefüggések keresése A könnyűzene ma. a társművészetek és a zene között (tánc az ismert történeti tánczenékhez). A dzsessz műfaji ismereteinek kapcsolása a meghallgatott műzenei anyaghoz. Tájékozódás a könnyű műfaj megjelenési formáiban, módjaiban (mindennapi hangzó zenei környezetünk jelenségeinek megismerése, értelmezése).

Improvizáció

A tanult népdalformákban és hangkészletekben önálló rögtönzés. Dallammodellként: a tanult zenei anyag tartalmai.

Zenei olvasás-írás

Minden eddigi feladattípus gyakorlása (összegzés). A tanult énekes és hangszeres szemelvények anyaga.

Zenei ismeretek

Dalismeret	Dalok, énekes szemelvények (XX. század).
Műismeret	Zeneművek, témák a zenehallgatási anyagból (XX. század).
Népzene	Autentikus előadásmód a magyar, európai és világzenében.
Zeneelmélet	Aszimmetria, atonalitás, poliritmia.
Zeneirodalom/ zenetörténet	A XX. század: Zeneszerzők: Bartók, Bárdos, Kodály, Weiner és más kortárs szerzők. Gershwin; Debussy, Ravel, Stravinsky, Honegger, Prokofjev, Hacsaturján, Britten, Penderecki. Írányzatok: impresszionizmus, neoklasszicizmus, folklorizmus. Új kifejezési, megjelenési formák: elektronikus zene. Könnyűzene: a Beatles; Presley, Webber, Szörényi. A dzsessz és a könnyűzene műfajai. A mai könnyűzene (aktualitások).

A továbbhaladás feltételei

Éneklés

Résztétel a csoportos éneklésben, előadásban, dalanyag bővítése 15 énekes szemelvénnel.

Zenehallgatás

Tudjon többször hallott zeneművet elhelyezni a megfelelő zenetörténeti korszakban.

Improvizáció

Ritmikai, dallami, formai és népzenei stílusokra vonatkozó ismeretek alkalmazása rögtönzési feladatok megoldásában.

Zenei olvasás-írás

A leggyakoribb tempo- és dinamikai jelek alkalmazására való képesség a csoportos és egyéni éneklés során.
A 8 év anyagának összefoglalásaként könnyű dallamok, ritmusok olvasása-írása.

**Javasolt közös zenei anyag
(5–8. évfolyam)***Népdalok*

A citrusfa levelestől
A csitári hegyek alatt
A jó lovas katonának
A Vidrócki híres nyája
Ablakomba, ablakomba
Által mennék
Csillagok, csillagok
Erdő, erdő de magas
Erdő, erdő, erdő, marosszéki...
Érik a szőlő
Felülről fúj
Hull a szilva
Két tyúkom tavali
Madárka, madárka
Megyen már a hajnalcsillag
Nagyvárad kikötőben
Ősszel érik babám
Sárgul már a ...
Sej, Nagyabonyban
Szépen úszik a ...

Énekes anyag a magyar zenetörténetből

Erkel–Kölcsey: Himnusz
Egressy–Vörösmarty: Szózat
Tinódi: Egri históriának summája
Csínom Palkó
Törökbársony süvegem
Tyukodi nóta
Ellopták szívemet – Pálóczi Horváth Ádám gyűjtéséből
Kossuth Lajos azt üzenete
Esik eső karikára
Most szép lenni katonának
Kecskemét is kiállítja
Fónagy–Arany: Nemzetőr dal
Szerdahelyi: Magasan repül a daru

Énekes műzenei szemelvények

Bach: Már nyugosznak a völgyek (korál)
Bach: Üdv rád és házad népére (Paraszkantáta)
Haydn: Erdő mélyén (kánon)
Mozart: Jöjj, drága május (dal)
Mozart: Csengettyűária (Varázsfuvola c. opera)
Beethoven: Marmotte (dal)
Schubert: A pizstráng (dal)
Kodály: Hány (daljáték) – részletek
Bárdos: Rétre hívó (kánon)
Erkel: Keserű bordal (Bánk Bán c. opera)
Meghalt a cselszövő (Hunyadi László c. opera)

Zenehallgatási anyag

Vivaldi: A négy évszak – É-dúr hegedűverseny (Tavaszi), F-moll hegedűverseny (Tél)
Bach: Már nyugosznak a völgyek (korálfeldolgozás vegyes karra)
Händel: Halleluja – kórus a Messiás c. oratóriumából
Händel: Győzelmi dal – a Judás Makkabeus c. oratóriumából
Haydn: G-dúr (Üstdob) szimfónia
Mozart: Egy kis éji zene
Mozart: Varázsfuvola
Beethoven: D-dúr hegedűverseny
Schubert: A pizstráng (dal)
Schubert: A-dúr zongoraötös – IV. tétel
Schumann: „Álmodozás” – a Gyermekjelenetek c. zongorasorozatból
Chopin: G-moll mazurka (Op. 24. No. 1.)
Chopin: Grande Valse brillante
Liszt: XV. magyar rapszódia
Verdi: Rabszolgák kórusa – a Nabucco c. operából
Verdi: Radames románca – az Aida c. opera I. felvonásából
Bevonulási induló – az Aida c. opera II. felvonásából
Muszorgszkij: Egy kiállítás képei
Smetana: Moldva
Dvořák: E-moll (Újvilág) szimfónia
Erkel: Késérű bordal – a Bánk bán c. opera I. felvonásából
Bánk áriája – a II. felvonásból
Erkel: Meghalt a cselszövő – zárókórus a Hunyadi László c. operából (I. felvonás)
Palotás – a Hunyadi László c. operából
Debussy: Children's corner
Bartók–Kodály: Magyar népdalok (énekhanga, zongorakísérettel)
Kodály: Mátrai képek
Kodály: Székelyfonó
Kodály: Hány (daljáték)
Kodály: Kállai kettős
Kodály: Fölszállott a páva
Kodály: Esti dal
Bartók: Magyar képek
Bartók: Gyermekeknek – I/18, II/31.
Bartók: Divertimento
Szerovinsky: Petruska
Britten: Változatok és fuga egy Purcell-témára
Gershwin: Klára bölcsődala és Porgy dala – a Porgy és Bess c. operából (A szegény ember gazdagságáról)
Szörényi–Bródy: István, a király – szabadon választott részletek

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA 5–8. évfolyam

Célok és feladatok

Tantárgyunk látni és láttatni tanít. Átfogó szakmai célja, a tanulók látáskultúrájának megalapozása. Feladata vizuális megismerő-, befogadó-, alkotóképességeik fejlesztése, a kommunikáció köznap, művészi, műszaki és tudományos módjainak, a közlés és kifejezés képi formáinak megismertetése. A tantárgy különösen a látvány mélyebb tartalmának, jelentésének, esztétikai üzenetének megértéséhez járul hozzá. Lehetővé teszi a gyermekek számára a látható, tapintható tárgyi valóságban, a képi világában való eligazodást, és személyes alkotói utak bejárására bátorít. Fejleszti képi-plasztikai ábrázoló-, kifejező-, közlő-, alakító-, konstruálóképességeiket; a gondolatban és érzelmekben gazdag tevékenységek által a világ érzéki-tapasztalati birtokbavételére nevel, feladata a látás és a kéz intelligenciájának kiművelése. A térszemlélet, a forma-, szín- dinamikai és szerkezeti érzék, az anyagismeret képességei a tantárgy fejlesztő hatására emelkednek magasabb szintre. A megsokszorozódott vizuális hatások, technikai információk korában a tantárgy újszerű célja az információk közti szelekció, a tanulók kritikus befogadási képességének megalapozása. Az általános nevelési célokhoz a kreativitás, a problémafelismerő és -megoldó képesség, a képzelet, a képi gondolkodás, az ízlés, a nyitottság, az empátia, az érzelmi élet gazdagításával járul hozzá. A művészeti nevelés értékközvetítő, értékteremtő, egyben személyiségformáló szerepet tölt be, jelentősen hozzájárul a kultúra értékeit becsülő, környezettudatos magatartás formálásához.

Az 5–8. osztályos tanulók fogalmi gondolkodása magasabb szintre emelkedik. Növekvő önismeretük, kritikára hajló magatartásuk erősödésével egy időben az alsóbb évfolyamokra jellemző szabad önkifejezési formát fokozatosan a realitás-igény, az objektívebb világszemléletre törekvés és az ennek megfelelő ábrázolásmód iránti igény váltja fel. Ezért a tantárgy feladata a vizuális megismerőképesség fejlesztése, az általános vizuális műveltség tudatos rendszerbe foglalása. Az alkotó-tevékenységeken belül ez a síkbeli, térbeli kifejezőeszközök, a térábrázolási konvenciók, a szintani ismeretek, a tervezési és elemi konstruálási eljárások szabályainak elsajátítását, a létrehozásukhoz szükséges technikák megismerését jelenti. A befogadóképeség fejlesztése a látvány analízisen, a műalkotások elemzésén, értékelésén, leírásán és a vizuális ítéletalkotás szabályainak elsajátításán az egyetemes és benne a magyar művészettörténet stíluskorszakai és a magyar népművészet megismerése által valósul meg.

Fejlesztési követelmények

A tantárgyi fejlesztés eredményeképpen várható a tanulók egyéni eltéréseket mutató képesség-, készség-, ismeret- és magatartásbeli fejlődése, melynek tényét minden esetben önmaguk év eleji szintjéhez, valamint az életkori jellemzőkhöz viszonyítva ítélniük meg.

Alkotóképességek

A felső tagozatos diákok észlelési nyitottságát, érzékenységét, a vizuális élmények, esztétikai hatások iránti érdeklődését a változatos alkotótevékenységek motiválják. Képessé válnak tudatos megfigyelésre, vizuális viszonylatok, összefüggések, minőségek, részletgazdag emlékezeti megőrzésére, képzetek felidézésére. Képzelőerejük működése és fejlődése belső képekben való gondolkodásukban (vizualizációban, szelekcióban, redukcióban, transzformációban), képzettársításaik tágasságában, alkotásaik eredetiségében követhető. Alkotóképességük nyilvánul meg a komplexitás kedvelésében, a merev rend kerülésében, szokatlan megoldások alkalmazásában. Jelrendszerük többnyire árnyalt, egyéni stílusjegyeket hordoz. Kreativitásuk ötleteik áramlásában, problémamegoldási leleményességükben, érzelmekkel kísért tetteikben fejeződik ki. Érdeklődési körük szélesedésével feladataikat többféle anyag és eszköz használatával tudják megoldani. Elképzeléseiket megvalósításában módszerességre törekednek, meglévő készségeiket, ismereteiket könnyen mozgósítják.

A tanulók egy része képes produktív alkotások létrehozására, míg mások inkább a reprodukív jellegű alakításban képesek igényes, elmélyült munkára, képesek eredményeiket kritikusan vizsgálni, törekednek mások teljesítményeit is reálisan értékelni.

Befogadó-, megismerőképességek

Vizuális megismerő- és befogadóképeségeiket a térbeli, formai, színbeli, mozgásbeli, az anyagokkal, esztétikummal kapcsolatos élmények, a képi világ iránti észlelési fogékonyság jellemzi. Eleven, mozgósítható érdeklődésűek, képesek látványok célirányos, egyre tudatosabb megfigyelésére; a belső képek, képzetek emlékezeti felidézésére.

Vizuális memóriájuk által válnak képessé tevékenységbe ágyazott belső képekben, vizuális, esztétikai, művészeti képzetekben való gondolkodásra, képzeleti műveletekre (összehasonlításra, viszonyításra, ok-okozat vizsgálatára, ítéletalkotásra, átalakításra). A látványban rejlő jelentést, a művészi kifejezésben testet öltő esztétikai hatást, a képi információ tartalmát adott szempont szerint elemezni, értelmezni tudják.

Növekvő objektivitással válnak egyre képesebbé a látható (tér, forma, szín, változás, mozgás) minőségek és viszonylatok, problémák megítélésére, tárgyilagos szemléletére, lényeges összefüggések (külső és belső forma, anyag, forma és tartalom, funkció stb.) megértésére, szavakkal is kísért ábrázolásbeli analízisére.

Vizuális, művészeti, képzeletüket ismereteiket mozgósítani tudják az adott szempontok szerinti tárgy- és műalkotás-elemzések során, törekednek egyéni vélemény kialakítására a számukra mértékadó más vélemények alapján. Esztétikai élményeik mélysége érzelmeikben is tükröződik, ízlésítéleteiket egyéniségüknek megfelelően képesek megfogalmazni.

A tanulást segítő képességek

A vizualitás nélkülözhetetlen a többi érzékszerv tapasztalatainak rendezésében, a tanulásban, a művelődésben, a mindennapi életben. Az információk áttekinthetővé tételéhez, tagolásához, szemléltetéséhez, ábrák megértéséhez és létrehozásához szükséges felkészültség megszerzéséhez tantárgyunk tanulása nyújt kellő alapot. Általa sajátítja el a tanuló a vizuális információk formáit és ismeri meg forrásait (könyvekben, kiállításokon és egyéb ismerethordozókban).

5. évfolyam **Évi óraszám: 55**

Belépő tevékenységformák

A tantárgy sajátossága, hogy a fő tevékenységi formák az egész iskolaszakaszon áthúzódnak, ám művelési szintjük évfolyamonként emelkedik! Síkbeli és térbeli alkotások létrehozásával tudatosabb kifejezőeszköz-használat.

Műalkotások elemzése, művészeti ágak, stílusok megismerése a művészettörténet nyomvonalán haladva.

Közvetlen megfigyelésen alapuló, nézőpontnak megfelelő téri, formai, színbeli tanulmányok.

Ábrázolási módok szemléleti megismerése.

Színtapasztalatok rendezése.

Alkalmazott grafikai tervezés.

A közvetlen és rögzített kommunikáció és a tömegtájékoztatás formáinak megkülönböztetése.

Használati tárgy tervezése.

Igény és stílus közötti kapcsolat feltárása.

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

Kifejezés, képzőművészet	
<i>Nyelv</i>	A vizuális nyelvi eszközök (pont, folt, színfolt, vonalakkal alkotott folt), minőségek (textúra, faktúra, szín, forma). A vonal térkifejező, formahatároló, figyelemvezető kiemelő szerepe. Keresgélő-vázoló vonalak, vonalfajták. Síkjellegű és plasztikus formák. A színek, hangulati hatása, figyelemfelhívó jellege. Mozgás kifejezése (formaismétlés, mozgásfázisok, ritmus). Komponálás síkban, térben.
<i>Alkotás</i>	Személyes élmények, képzeleti képek megjelenítése, szubjektív-tudatos kiemelésekkel, fokozásokkal. A véletlen hatások kreatív beépítése a térbeli és síkbeli kompozíciókba. Konkrét események, történetek elbeszélése, irodalmi illusztrációk készítése kép- vagy szoborsorozatokban. Mozgás kifejezése a témának megfelelő grafikai, plasztikai feldolgozásokkal. Látványok, műalkotások képi, plasztikai átírása, egyszerűsítése, gazdagítása, átalakítása.
<i>Befogadás</i>	Műalkotások elemzése a különféle feladatokhoz és korszakokhoz kapcsolva. Képzőművészeti ágak (építészet, szobrászat, festészet, grafika), iparművészet, népművészet, műfajok (dombormű, körplasztika), főbb jellemzői, a megfigyelt műalkotások technikái (akvarell, tempera, olaj, mintázás, faragás).
<i>Művészettörténet</i>	Az őskori művészet. Egyiptom, Mezopotámia művészete. Görög és római művészet. A megismert alkotások szerzője, címe, műfaja, technikája. Népművészeti alkotások példái (szerszám, faragás, bútorkészítés, mézesbáb, tojásfestés). A múzeumok, a Szépművészeti Múzeum rendeltetése, szerepe.

Vizuális kommunikáció
<i>Nyelv</i> A vizuális nyelvi elemek, minőségek értelmező, tájékoztató, felhívó szerepe.
<i>Alkotás</i> Téri helyzeteket ábrázoló látszati rajzok készítése látvány után és képzelet alapján. Modellek (tárgyak, formák) térbeli helyzetének, arányainak és színviszonyainak megfigyelése és nézőpontnak megfelelő grafikus, színes és plasztikai ábrázolása. Tárgyak nézeti ábrázolása, származtatása egyszerű geometrikus formákból. Tervezés, adott közlő célnak megfelelő forma- és színredukciók alkalmazásával. Szöveg és kép összerendezése különböző konkrét célú közlésekben.
<i>Befogadás</i> A térbeli helyzet meghatározási módja a viszonyítás. Térjelölési lehetőségek síkon (lejjebb-feljebb helyezés, takarás, elől-, oldal- és félnézetek). A térkifejező ábrázolás. A nagy rálátás. Síkyszerűség, testesség. A részformák kapcsolódása. A testesség tónusokkal való megjelenítése. A fény-árnyék. A színek. A sötét-világos kontrasztok, a fő- és mellékszín. Telt színek, tört színek. A közvetlen kommunikáció (testbeszéd, gesztus) és a rögzített (írás, képrás, ábrázolás) vizuális közlés köznap és művészi formái. A tömegtájékoztatás főbb típusainak megkülönböztetése (sajtó, televízió, rádió).
Tárgy- és környezetkultúra
<i>Nyelv</i> A vizuális nyelvi elemek funkcionális és díszítő szerepe.
<i>Alkotás</i> Egy saját használatra készülő tárgy (pl. társasjáték, ruha, taneszköz) kitalálása, elkészítése, az alkalmas anyagok és formai megoldás kiválasztásával.
<i>Befogadás</i> A személyes felhasználói igény és a tárgy stílusa közötti kapcsolat felismerése. A tárgyalkotó művészet területei: a formatervezés és az iparművészet, a népművészet. A környezet és a tárgy, a természeti és az épített környezet viszonya.
Technikák
Vázolás ecsettel, filctollal, ceruzával. Felületképzés ponthalmazzal, vonalráccsal, ecsettel, kollázssal. Szabadkézi tónusos rajzok. Grafikák: tus, diófpác, monotípiák, papírmetszet. Festés akvarellal, krétával, kevert eljárással. Színes munkák kollázssal (grafikai kiegészítés), frottázssal, nyomhagyással. Egyszerű levonatok (monotípiák). Mintázás. Fazekasmunkák a korong nélküli ősi eljárások alapján. Modellezés szabásmintával, papírtárgyak készítése hajtogatással. Papírmásé. Egyszerű szerkesztés körzővel, vonalzóval. Betűk kivágással, esetleg számítógéppel. Az ésszerű lépések betartásának alapszabályai.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

Stonehenge, Willendorfi Vénusz, egy fekete-afrikai szobor, Szegvár-tűzkövesi Sarlós isten, Altamirai bölény, Karnaki nagytemplom, Gizai piramisegyüttes, Írnok, Halastó (thébai sírfestmény), Zikkurat, Gudea szobor, Vadászjelenet Asszurbanipál ninivei palotájából (dombormű), Athéni Akropolisz, *Polükleitosz*: Dárdavívó, Lovasok a Parthenon frízéről, Mürön: Diszkoszvető, Vörösalkos vázakép, Pantheon, Titusz diadalíve, Colosseum, Balácai villagazdaság, Marcus Aurelius lovas szobra.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló képes élményeit, érzelmeit, fantáziaképeit, gondolatait változatos vizuális eszközökkel kifejezni. Ismeri, megkülönbözteti a vizuális művészeti ágakat és műfajokat, segítségével alkalmazza a műalkotások elemzésének megismert módjait. Ismeri a tanult művészettörténeti korok fő stílusjegyeit, felismer és megnevez koronként legalább három-három alkotást. Rajzi elemzésekkel, szóbeli magyarázatokkal kísért vizuális megfigyelésekre képes. Egyszerűbb modellek, alakok egyes tulajdonságait az ábrázolásban ki tudja emelni. Kevésbé összetett látványt, kitalált tárgyat megrajzol emlékezet, képzelet alapján is. Ismeri a téri helyzetek megjelenítésének néhány módját. Képes vizuális minőségek, egyszerűbb képi közlések szóbeli megfogalmazására, olvasására. Ismeri a tömegkommunikáció fő jellemzőit. Ismeri a stílus és a forma szerepét a tárgyválasztó döntésekben.

Több-kevesebb önállósággal alkalmazza a tanult ábrázolási technikákat. Törekszik az adott célnak legmegfelelőbb anyagok és technikák megválasztására.

6. évfolyam

Évi óraszám: 55

Belépő tevékenységformák

A kifejező alkotásokban a szín, a textúra és a faktúra, a komponálás tudatosabb alkalmazása.
 Növekvő önállóság az élmények, témák feldolgozásában.
 Műalkotások elemzése, művészeti ágak, stílusok, műfajok megismerése a művészettörténeti korokat követve.
 Tanulmányokhoz kötődő formaelemzések és grafikai, festői, plasztikai megjelenítő munkák.
 A nézőpont jelentőségének megértése, a vetületi ábrázolás alapjai.
 Színismeretek.
 Információk képi rögzítése, értelmezése.
 A képi, az írott közlés szabályainak, az információhordozók szerepének megértése.
 Adott funkciójú tárgy tervezése.

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

Kifejezés, képzőművészet	
<i>Nyelv</i>	Építészeti hatáselemek (tömeg, szerkezet, centrális és tengelyes térelrendezés). A plasztikai kifejezés eszközei (térbeliség, tömeg, anyag, forma, felület). A szín kiemelő és ritmusképző szerepe. Felületképzés (vonalháló-, folt- és tónus-variációk, faktúrák). Jellegzetes kompozíciós megoldások (egyensúly, kiemelés, ritmus, szimmetria-aszimmetria) síkban, térben.
<i>Alkotás</i>	Mindennapi élmények, mozgalmas történelmi jelenetek képi-plasztikai feldolgozása. Eseménysor megjelenítése egy képen belül és képsorozattal.
<i>Befogadás</i>	A térélmény. A statikus és dinamikus elrendezés kifejező hatása a síkbeli, térbeli alkotásokban. Az időbeliség ábrázolási lehetőségei. A fázisok, képsorok, kép a képben. Néhány alkotás (grafika, festmény, szobor, épület, tárgy) rajzos és szóbeli elemzése, összehasonlítása, a téma, a kompozíció, az anyag és technika alapján. A képzőművészeti ágak (grafika, festészet, szobrászat, építészet), műfajok (táblakép, szárnyas oltár, freskó, mozaik, kislasztika, emlékmű, magán- és középület), műtípusok (tájkép, csendélet, portré) példái.
<i>Művészettörténet (benne a magyar művészet)</i>	A honfoglaló magyarok művészeti emlékei. Az ókeresztény művészet. A román kor. A gótika. A reneszánsz művészet. A népművészet példái (szövés, hímzés, viselet). A megismert alkotások címe, szerzője műfaja, technikája. Tájékozódás a Magyar Nemzeti Galériáról.
Vizuális kommunikáció	
<i>Nyelv</i>	A megformálás és a közlés tartalma, célja közötti összefüggés. A vonal, a vonalvastagság, az alakzatok, színek értelmező, jelentést hordozó szerepe a magyarázó rajzokban, közlő ábrákban.
<i>Alkotás</i>	Tagoltabb testes formák (tárgy, emberalak, növény) ábrázolása rajzbeli, színbeli, plasztikai tanulmányokban (arányok, belső szerkezet, fény-árnyék és színviszonyok). Rajzi vagy plasztikai tanulmány alak, tárgy mozgásáról, mozgássor ábrázolása téma feldolgozása kapcsán. Formaelemző szerkezeti rajzok, metszetek, redukciók készítése. Tervezés: képi sűrítés, redukált formák, színek, alkalmazása, szóbeli információ átalakítása képi üzenetté, jellé (pl. összeszerelési utasítás, működést magyarázó rajz).
<i>Befogadás</i>	A nézőpont szerepe a téri helyzetek megítélésében (rálátás, szemmagasság, alálátás) és ábrázolásában. A formakarakter, formakontrasztok. A vetületi ábrázolás. Tárgyak, természeti formák térbeli modellezése. Metszősíkok, tengelyek. Színkontrasztok (hőfok-, mennyiségi, minőségi kontraszt). A színek dekoratív és figyelemfelhívó szerepe. A képi közlések szabályai (ábrák, közismert jelek, szimbólumok, betű és szövegképek, egyszerű mozgóképi példák). A sokszorosított információ (könyv, reprodukció, plakát, képes folyóirat, fotó, film, video), egy-egy példa leírása, a képi tartalom (információ) feltárása.

Tárgy- és környezetkultúra	
<i>Nyelv</i>	A tárgyak használati és jelképes funkciójának kifejező elemei: anyag, forma, szín, felület, díszítés. A tervezés képnyelvi formái: vonalas, műhelyvázlatok, részletrajzok, szabásrajzok.
<i>Alkotás</i>	Egy választott tárgy rajzos, írásos felmérése, dokumentálása, a felhasználó megjelölésével. Adott személy (pl. családtag) számára használati tárgy tervezése, modelljének elkészítése.
<i>Befogadás</i>	A tárgyakról leolvasható információk (jelentés, funkció, forma, anyag, szerkezet, technika). Tárgyak formájának kialakítása a kézművességben és a sorozatgyártásban. A tárgy rendeltetésének és formájának összefüggése.
Technikák	
Az alapvető technikák leírását lásd az 5. évfolyamnál, továbbá: lavírozás, faktúraképzés, linómetszés, Szerkesztés körzővel, vonalzóval. Szövegírás (kivágott betűkkel, számítógéppel). Szöveg- és képösszeállítás (gyűjtött reprodukciókkal, képekkel, betűkkel). Vegyes technikák (fénymásolat, rajz, fotó és fénymásolás, esetleg fotogram). Tér- és formaképzés, konstruálás (agyag, fa, papír, textil, drót, talált tárgyak). Kézműves technikák a lehetőség szerint (pl. batikolás, papírmerítés). Művészeti technikák (pl. testfestés a törzsi művészetben, kavicsszobor, agyagmunkák, dombormű, falfestés), esetleg az elérhető eljárások kipróbálása.	

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

Galgóci és bezdédi tarsolylemezek, Nagyszentmiklósi kincs 2. sz. edény, San Apollinare in Classe, Theodora vagy Justinianus mozaik, Jáki templom, Bélapátfalvi apátsági templom, Pisai dóm, Bayeux-i kárpit, a Magyar Szent Korona, Chartres-i székesegyház, Kölni dóm, Budavári gótikus szobrok, Giotto: Szt. Ferenc elajándékozta köpenyét, M. S. mester: Mária és Erzsébet találkozása, Lőcsei Pál főoltára a lőcsei Szt. Jakab-templomból, Kolozsvári testvérek: Szt. György szobra, Kolozsvári Márton: Szent László-herma, Palazzo Pitti, Bakócz kápolna, Michelangelo: Dávid, Botticelli: Vénusz születése, Leonardo: Mona Lisa és Szt. Anna harmadmagával, Raffaello: Athéni iskola, Jan van Eyck: Arnolfini házaspár, Dürer: Az apokalipszis lovasai.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló törekedik saját, személyes képi kifejezőmód kialakítására. A hangulat, az érzelmek kifejezését kiemeléssel, átírással oldja meg. Segítséggel alkalmazza a megismert műleírási elemzési módokat. Művészeti példákban felismeri és megkülönbözteti a művészeti ágakat és műfajokat. Ismeri a tanult művészettörténeti korok legjellemzőbb stílusjegyeit, alkotásait, alkotóit, koronként legalább három-három műalkotást felismer és megnevez.

Megfigyelésen alapuló feladatait az adott szempontok figyelembevételével oldja meg, összehasonlító megfigyeléseket végez, szabályszerűségeket felismer. Értelemszerűen alkalmazza a megismert ábrázolásmódokat. Képes gondolatokat megjelenítő ábrák értelmezésére, készítésére, érthetőségre, egyszerűsége törekedve. Érti a funkció szerepének fontosságát a tárgytervezésben, képes adott tárgy elemzésére, jelentésének feltárására. Szenzomotoros képességeit összehangoltabb mozgás, eszközhasználati ügyesség jellemezi.

7. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Az önkifejezési érzék további kibontakoztatása.
 A művészeti alkotások és a kor, a kultúra leglényegesebb összefüggéseinek vizsgálata.
 Műalkotások elemzése, művészeti ágak, műfajok, stílusok, megismerése a művészettörténet szerint haladva.
 Vizuális-asszociatív analízisek, téri, formai és színtanulmányok, alkotó alkalmazások.
 A Monge-vetület, a Kavalieri-axonometria megismerése.
 Színrendszerezés.
 Nyomatott információk hatásrendszerének vizsgálata.
 Használati tárgy tervezése.
 Funkció- és formaelemzések.
 A tárgykultúra társadalmi, ökológiai összefüggéseinek vizsgálata.

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

Kifejezés, képzőművészet	
<i>Nyelv</i>	Építészeti hatáselemek (tömeg, anyag, szerkezet, méret, arány, tagoltság, felület, fényviszonyok, kiemelések, ritmusok, aszimmetrikus, szimmetrikus tereprendezés, a külső térben betöltött hely). A plasztikai kifejezés eszközei (a térbeli kiterjedés mértéke, irányok, anyag, formatömeg, tagoltság, méret, felület, a környezetben elfoglalt hely). A síkbeli kifejezés eszközei (téri hatás vagy sík jelleg, redukált, átírt formák, színek). Jellegzetes kompozíciós megoldások (szimmetrikus, aszimmetrikus, centrális, horizontális, vertikális elrendezés).
<i>Alkotás</i>	Érzelmek, hangulatok megfogalmazása, az egyéni színvonal érvényesítésével. Ember vagy állatfigurák elemző rajzi és plasztikai tanulmányozása, a karakterben, látványban rejlő többletjelentés keresése egyéni asszociációkra támaszkodva; átírás, fokozás, átalakítás. Irodalmi (zenei) mű vagy történelmi esemény feldolgozása szabadon választott grafikai technikával.
<i>Befogadás</i>	A fény, a megvilágítás hatása a színekre, a hangulatra. A fények, színek, formák jelentést hordozó, érzelmi vagy gondolati tartalmakat kifejező szerepe. Szóbeli műleírások, elemzések, kompozíciós és színvázlatok. A vizuális művészet szerepe a megismert korokban és kultúrákban. A korstílusok jellemző jegyei.
<i>Művészettörténet (benne a magyar művészet)</i>	A barokk kor. A XIX. század és a századforduló művészete, a klasszicizmus, a romantika, a realizmus. Az impresszionizmus, a posztimpresszionizmus, a szecesszió. A népművészet példái (fazekasság). Tájékozódás a Szépművészeti Múzeumról. Elérhető művészeti gyűjtemény, kiállítás látogatása. Könyvtár- és médiahasználat önálló feladathoz.
Vizuális kommunikáció	
<i>Nyelv</i>	A geometrikus alapformák. A nézőpont, a fény-árnyék, a távlat mint a vizuális hatás eleme. A tónusok. Színek értelmező, információs funkciója. Az érthető, pontos rajz, az egyértelmű rendezettség és a közmegegyezés (konvenció) szerepe a képi közlőnyelvben.
<i>Alkotás</i>	Nagyobb méretű mesterséges és természeti formák szerkezetes távlati ábrázolása. Modellek rajzi, színbeli analízise a formai-szerkezeti, színbeli összefüggések szempontjából. A megértett formák átalakítása (csonkolással vagy részek összevonásával, nagyítással stb.). Monge-vetületi és egyméretű axonometrikus ábrák szerkesztése modellből kiindulva. Térbeli helyzet olvasása vetületi vázlatokról: rekonstrukciós vázlatok készítése vetület alapján. Pontos információt tartalmazó közlőábrák, diagramok készítése.

Befogadás A megjelenítő, kifejező és közlő, a szabad és a geometrikus jellegű ábrázolásmód összevetése. A Monge három képsíkos vetületi ábrázolás. Az axonometrikus ábrázolás. Az önárnyék, vetett árnyék. Színezet, telítettség, világosság. A telített, a derített, a tört szín. A színreflex. Színek tér- és hangulati hatása. A tudományos közlések képi formái. Az alkalmazott grafika, a könyvművészet, a fotó és a reklám példáinak hatásrendszere.
Tárgy- és környezetkultúra
Nyelv A tervezés vizuális nyelvi eszközei: vázlatok, részletrajzok, szabásrajzok, megjelenítő ábrák. A tárgy stílusjegyei, egyéni ízlésünk kifejeződése tárgyainkban. A környezet és az építmény viszonya mint a hatásrendszer eleme.
Alkotás Használati tárgy (pl. öltözk, öv, gomb) tervezése adott funkcióra és stílusban, látszati és vetületi rajzban, szín- és anyagmintával. Tárgyak gyűjtése, funkció- és formaelemzése rajzban-írásban.
Befogadás A funkció és forma kapcsolatának vizsgálata régi, ismeretlen, érdekes tárgyak megfigyelésével. A tárgyak és az életmód kapcsolata.
Technikák Mint az előző évfolyamoknál, valamint: Síkbeli kompozíciók, festmények készítése; körplasztikák mintázása; a megismert grafikai eljárások alkalmazása. Grafikus megoldások (vázolás, tónusmegjelenítés vonallal). Szerkesztés körzővel, vonalzókkal, vonalkezelési pontosság. Képi közlések, ábrák, reprodukciók gyűjtése és felhasználása a különböző ábrázolásmódok elemzéséhez. Papírmakettek és modellek készítése. Szabásrajz szerkesztése, a tervet tartalmazó mappa, doboz készítése. Átíró és átvívó eszközök használata a lehetőségeknek megfelelően.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

Vignola G. della Porta: Il Gesu, Esterházy Fényes Miklós: Fertődi kastély, Szt. Péter-templom és tér, Donner: Szt. Márton szobra, Rembrandt: Éjjeli őrzár, Velázquez: Bréda átadása, Mátyási Ádám: II. Rákóczi Ferenc, Paraszt barokk épületek: nagyvázsonyi, bakonybéli házak, Pollack Mihály: Nemzeti Múzeum, Hild József: Esztergomi főszékesegyház, Canova: Mária Krisztina főhercegnő síremléke, Ferenczy István: Pásztorlányka, id. Markó Károly: Visegrád, J. Paxton: Kristálypalota, Steindl Imre: Országház, Izsó Miklós: Táncló paraszt, E. Delacroix: A szabadság vezeti a népet, Corot: Emlékezés, Paál László: Nyárfák, Millet: Kalászszedők, Daumier: Mosonő, Munkácsy Mihály: Rőzsehordó, Madarász Viktor: Hunyadi László siratása, Szinyei Merse Pál: Majális, C. Monet: A roueni székesegyház, E. Degas: A tánc csillaga, Cézanne: A Saint Victoire hegy, Gauguin: Tahiti nők.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló törekedhet önálló, egyéni képi kifejezésmód kialakítására, de rendelkeznie kell a közlő ábrázoláshoz szükséges vizuális nyelvi készségekkel is. Kifejező és tervező munkáiban figyelembe veszi a színek optikai és érzelmi hatását. Adott elemzési szempontok szerint képes műalkotásokat összehasonlítani. Ismeri a tanult művészettörténeti korok legjellemzőbb stílusjegyeit, koronként és áganként legalább három-három műalkotást, alkotót felismer és megnevez. Megfigyeléskor képes viszonyítani, megítélni, téri, formai és színviszonylatokat, arányokat, meglátja a lényeges vizuális összefüggéseket, megérti a szabályszerűségeket, és szóban is meg tudja fogalmazni. Absztrakciós képessége megnyilvánul a lényegkiemelésben, a geometriai egyszerűsítésben. Képes vizuális információkban eligazodni, azokat kritikusan vizsgálni. Ismeri a Monge-vetület és az axonometrikus ábrázolás alapjait, több-kevesebb önállósággal megold ilyen szerkesztési feladatot. Alkalmazni törekszik a tárgytervezés és -elemzés szabályait, módszereit. Problémamegoldási készségei megnyilvánulnak az önálló alkotó, tervező-kivitelező feladatokban. Jártas a tanulás sajátos vizuális-manuális módjaiban, gyakorlatlan használja az ábrázolás, alakítás eszközeit.

8. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

- A vizuális nyelvi elemek, kompozíciós formák önálló alkalmazása.
- Műalkotások elemzése, művészeti ágak, műfajok, stílusok, megismerése a XX. század első felének irányzataiban.
- Tér-, forma-, színviszonyok tanulmányozása, az analízisből kiinduló absztrakciókra épülő átalakítások.
- A forma és funkció elemzése.
- Perspektív szerkesztések.
- Színismeretek összegzése.
- A tudományos és műszaki közlésmódoknak, a tömegkommunikáció műfajainak, a médiumok képnyelvi sajátosságainak megismerése.
- A külső és belső építészeti tér elemzése.
- Tértervezési feladat megoldása.

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

Kifejezés, képzőművészet
<i>Nyelv</i> A szórt, vonalas, koncentrikus, szimmetrikus, aszimmetrikus, sűrített, ritkított elrendezés térben és síkban. Egyensúly, nyugalom, mozgalmasság, feszültség, a figyelem vezetése (formák, színek, kontrasztok, vonalritmusok, fény-árnyék, tömegek). A térhatás és a síkban tartás tartalmi szerepe festészeti, grafikai és fotóművészeti alkotásokban. A látványrendezés vizuális eszközei, hatáselemei, a mesterséges fényhatások.
<i>Alkotás</i> Személyes témák, érzelmek, gondolatok plasztikai vagy síkbeli kifejezése választott mérettel, technikával, inspiráló műalkotás felhasználásával. Tanulmány festése (emberalak, modellek közös beállítás), színbeli bontás, redukálás a látvány analízise alapján. Vizuális illúziókra, érzéki csalódásokra épülő feladatok megoldása művészeti példák nyomán.
<i>Befogadás</i> Műelemzések a feladathoz és történelmi korokhoz kapcsolva. A művészet funkciói, a korstílus és az egyéni stílus (kompozíció, vizuális nyelvi megoldások, anyag-forma-tartalom összefüggései) különböző korokból és kultúrákból származó alkotásokon. A mozgás és az idő megjelenítése álló- és mozgóképben.
<i>Művészettörténet (benne a magyar művészet)</i> A XX. század első felének művészeti irányzatai, a fauvizmus, kubizmus, futurizmus. Az expresszionizmus, a konstruktivizmus, a szürrealizmus és az op-art. A kortárs képzőművészet néhány alkotásának elemzése, megismerése. A népművészet példái (népi építészet). Tájékozódás a Magyar Nemzeti Galériáról. A közeli művészeti gyűjtemény, kiállítás meglátogatása. Könyvtár- és médiahasználat a feladatok önálló megoldásához.
Vizuális kommunikáció
<i>Nyelv</i> Az értelmező ábrák nyelvi elemei: geometrikus formák, vonalminőségek, értelmező színek, formaelemek térbeli összefüggései, arányviszonyok, faktúrák. A vázoló és szerkesztett vonal.
<i>Alkotás</i> Épített téri egység (épület, utcarészlet) megfigyelése, vázlatos tapasztalati-perspektív ábrázolása. Egy vagy két iránypon- tos perspektív kép szerkesztése. Tanulmány: összetettebb természeti forma részletesebb analízise (pl. értelmező vázlat, részekre bontás, kiegészítés, vagy fázisrajzok, szintvonalak, hossz- és keresztmetszetek), felhasználása szemléltető ábrák készítéséhez. Rekonstrukciók vetületi és axonometrikus rajzok alapján. Fotómontázs, képes történet összeállítása, esetleg animációs filmvázlat készítése. Grafikonok, diagramok és feliratok tervezése.

Befogadás A tér illúzióját keltő ábrázolás tapasztalati alapon: látszati rövidülések, méretváltozások, nézőpont. Vonaltávtlat, szintávtlat. A perspektivikus ábrázolásmód. A tanult ábrázolási rendszerek áttekintése. Térábrázolási módok, kevert nézőpontú ábrázolásmódok különböző korokban, kultúrákban. Színismeretek: színritmus, harmónia, kontrasztok (színezet és hőfokkontraszt, sötét-világos, komplementer, szimultán, mennyiségi és minőségi kontrasztok). A középületek tájékoztató rendszere (feliratok, logotípiák, emblémák, jelek). Újabb médiumok képírási formái (pl. fotó, film, televízió, video, digitális kép; fiktív terek, térillúziók a mai számítógépes játékokban, filmekben).
Tárgy- és környezetkultúra
Nyelv Szöveg és ábra kompozíciós egysége. A valódi épületet kicsinyítve megjelenítő makett tömegviszonyai, részarányai, redukált formái.
Alkotás Rajzos-írásos dokumentáció készítése különböző korosztályok életmódot reprezentáló környezetéről (lakószobák, lakberendezési tárgyak). Adott méretű tér megtervezése megbeszél stílusban konkrét személy számára.
Befogadás Az épület és a környezet formai kapcsolata (pl. külső tér, kert). Az építészeti tér és stílus, az épület, az életmód és a hely összefüggése. A természeti környezet védelme, gazdagítása: a környezettudatosság.
Technikák A megismert grafikai, festői, szobrászati és egyéb gépi technikák önálló megválasztása a feladatok megoldásához, igényes kivitelezés. Szabadkézi rajzok és szerkesztések. Szerkesztőeszközök (esetleg számítógépes rajzoló programok) alkalmazása, igényes, pontos kivitelezés. Kollázs, papír- és fotómontázs készítése. Technikai kísérletek. Makettkészítés papírból, vegyes technikával.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

T. Lautrec egy plakátja, Ferenczy Károly: Márciusi est, Hollósy Simon: Rákóczi induló, Vincent van Gogh: Auvers-i templom, Gaudi: Sagrada Familia, Lechner Ödön: Iparművészeti Múzeum, Rodin: Gondolkodó, Klimt: A csók, Rippl-Rónai József: Apám és Piacsek bácsi vörösbort mellett, Csontváry Kosztka Tivadar: Magányos cédrus, W. Gropius: A Bauhaus központi épülete, Picasso: Vasaló nő, Guernica, Braque: Gitáros csendélet, Boccioni: Az utca erői, M. Duchamp: Palackszárító, V. Tatlin A III. internacionálé emlékmű famodellje, Piet Mondrian: Kompozíció, Standard Thonet-szék, Chagall: Én és a falum, Dali: Égő zsiráf, Szőnyi István: Zebegény, Egry József: Visszhang, Medgyessy Ferenc: Anyaság, Breuer Marcell: Wassily csőszék, Le Corbusier: Ronchamp-i kápolna, Barcsay Jenő: Festőállvány, Schaár Erzsébet: Az utca, Andy Warhol: Elvis, Vasarely: Alakzat III., Kondor Béla: Darázskirály.

A továbbhaladás feltételei

Az általános iskola befejezésekor a tanuló – a tantárgyi munkára fordítható idő függvényében – személyiségének megfelelő szinten rendelkezik a vizuális intelligencia és ítélőképesség alapjaival, többé-kevésbé önálló ábrázoló és kifejező alapképesség birtokában van. Alkotó képzetét érvényesíti a szabad alakító, tervező feladatokban. Befogadóképességének intuitív megnyilvánulása mellett törekszik esztétikai élményei tudatos átélésére. Adott szempontokat követve alkalmazza a tanult tapasztalati és összehasonlító műelemzési módszerek valamelyikét. Ismeri a tanult művészettörténeti korszakok legjellemzőbb stílusjegyeit, koronként és áganként legalább három-három műalkotást, alkotót felismer és megnevez.

Jártas a téri, formai, színbeli tanulmányok készítésében, érti, hogy ezek a látható jelenségek megértésének az eszközei. A megértés és közlés céljával alkalmazza a téri, formai, színbeli analízis és redukció tanult eljárásait. Rendelkezik az ábrázolási konvenciókhoz szükséges térszemléleti alapokkal, képes egyszerű vetületi, axonometrikus és perspektivikus ábrákat szerkeszteni. Tudja, hogy a vizuális kommunikáció a dolgok elvont jeleit, képeit, szimbólumait használó vizuális nyelv által működik, érti a közhasznú, a tudományos, a műszaki és a művészi, a tömegkommunikáció funkcióját, felismeri különbségeiket.

Ismeretei vannak a tárgy- és térformálás, az építészet tanult alapkérdéseiről, törekszik betartani a kulturált, környezettudatos, az emberi alkotást és művészetet tiszteletben tartó magatartás szabályait. Tájékozott a vizuális megjelenítés hagyományosabb és újabb (technikai) formáiban, megérti, hogy mindezek a kifejezés és közlés eszköztárának gazdagítását szolgálják.

TECHNIKA ÉS ÉLETVITEL**5–8. évfolyam****Célok és feladatok**

A tantárgy célja olyan rendszerszemléletű gondolkodásmód célzatos és következetes kialakítása, amely fokozatosan feltárja a természetben és társadalomban élő ember és az általa létrehozott technikai környezet bonyolult összefonódását és kapcsolatrendszerét.

A Technika és életvitel tantárgy olyan ismereteket ad, képességeket, készségeket és beállítódásokat alakít ki, amelyek segítik a modern technika és gazdaság eredményeinek ésszerű felhasználását, ugyanakkor óvnak ennek torzító hatásaitól.

A technika értelmezése jelentősen változott a történelem során. Hosszú évezredekön keresztül a gyakorlati tapasztalatokkal felhalmozott ismeretek összességét foglalta magában. A modern technika azonban már korántsem csak kézműves intelligenciát igényel. Korunk egyik legfontosabb kérdése: hogy miképpen tudunk együtt élni azzal a technikai környezettel, amelyet éppen az élet könnyebbé tétele érdekében hoztunk létre.

A tantárgy célja az is, hogy bemutassa a környezeti károsodások és azok megelőzésének módjait, a fenntartható fejlődés összefüggéseit és követelményeit, a problémák rendszerét és lényegét átlátó környezetgazdálkodást. Akármilyen komplex természettudományos oktatási rendszert is képzelünk el, az csak tüneti kezelést mutathat be a technika okozta környezeti károk megszüntetésére. Az okok megelőzésére kell a hangsúlyt helyezni, és erre alkalmas a rendszerszemléletű technikai nevelés.

A Technika és életvitel tantárgy komplexitásában mutatja be a társadalom, az ökoszisztémák és a technikai rendszerek együttlétezését. Az életviteli ismeretek körébe tartoznak pl. a háztartástan, a szűkebb lakóhelyi környezet, a lakás és környéke, a kertgazdálkodás. Az életvitelhez sorolhatók a helyes közlekedés és a közlekedési szabályok ismerete is. A Technika és életvitel tantárgy a technika bonyolult kapcsolatrendszerét elméleti, gyakorlati, manuális, tervezési és modellezési feladatokon keresztül mutatja be

A tantárgy feladatai az 5–8. évfolyamokon

A technikai rendszer fogalmának megismerése, használata; technikai rendszerek (gépek, géprendszerek, rugalmas gyártórendszerek, hálózatok) és folyamatok (információszerzés és információfeldolgozás, konkrét gyártási technológiák) elemzése. Számítógépes folyamatirányítás ismerete.

A technikai fejlesztés folyamatának jellemzése szóban és folyamatábrán. Nagy feltalálók és találmányaik sorsának bemutatása, különös tekintettel a magyarokra.

Az energia, a nyersanyag és az információ termelésének, ill. előállítási módjainak, továbbá felhasználásuk területeinek, folyamatainak és azok összefüggéseinek ismertetése. Az anyag-, energia- és információáramlás, a társadalom életében, a gazdálkodásban és a természetátalakításban játszott szerepének tanulmányozása.

A technika társadalomra és természetre gyakorolt hatásainak vizsgálata. Véleményalkotás a fenntartható fejlődésről. A lehetséges környezetkímélő nyersanyag- és energiaforrások bemutatása és elemzése a felhasználhatóság szempontjából.

A modern építészet anyagainak és szerkezeteinek összevetése a hagyományos és a népi építészet anyagaival és szerkezeteivel. A lakóhely vizsgálata funkció, célszerűség, esztétikum és forma összefüggései szerint. Az anyagok kiválasztása az adott funkcióra tulajdonságaik, szerkezetük alapján.

A városi, a közúti, a vízi és a légi közlekedés rendszereinek megismerése. A közlekedésszabályozás szükségességének belátása. A közúti közlekedés szabályainak és veszélyforrásainak megismerése. Tennivalók közlekedési baleset esetén. Tájékozódás a KRESZ gyalogosokra, kerékpárosokra vonatkozó szabályai között.

A tömegközlekedés szabályainak megismerése. Az utazással kapcsolatos helyes magatartásformák elsajátítása.

Az egészséges életvitel alapkövetelményei szerinti életmód kialakítása. Az életet és környezetet védő magatartáshoz szükséges alapvető ismeretek és készségek elsajátítása, gyakorlása. A háztartási feladatok, munkák és a gazdálkodás folyamatainak és összefüggéseinek felismerésére nevelés.

Fejlesztési követelmények**Feladatok és tevékenységformák***A szükségletek és lehetőségek fölismerése*

A tervezési és technológiai tevékenységek szükségességének, lehetőségeinek felismerése az otthoni, az iskolai, a közösségi, a szabadidős, az üzleti élet, az ipari és mezőgazdasági tevékenységek tanulmányozásával.

Tervezés

Részletes (gyártás és gyártmány) tervek elkészítése, az ehhez szükséges elméleti alapok átgondolása és ezek alapján reális, megfelelő és megvalósítható terv kidolgozása.

A munka megszervezése és kivitelezése

Munkavégzés tervek alapján. Környezetátalakítás, egyszerű tárgyak, szerkezetek berendezések létrehozása, tervszerű előkészítés utáni kivitelezése. A szükséges források, és folyamatok ismerete és gyakorlott használata.

Értékelés

Saját és mások terveinek, tervezett technológiáinak és technikai rendszereinek megértése, megvitatása, eredményeinek, hatásainak értékelése. A terv és a munkadarab értékelése. Más korokból vagy kultúrákból származó rendszerek működésének összehasonlósága, a közös jellemzők felismerése és esetleges felhasználása a tervezésnél.

Készségek fejlesztése

A technika tantárgy tanítása a cél és feladat megfogalmazásával, a tevékenységi és munkafázisok megtervezésével valamint a végrehajtás és az eredmény (munkadarab, működés) együttes értékelésével nagymértékben javítja a tanulók beszéd- és kifejezőkészségét. A rendszerszemléletű gondolkodás kialakításával a logikai készség gyarapszik. A műszaki ábrázolás és kommunikáció a tanulók képolvasási, logikai és rajzolási készségét, a tervezés a számolási készségét, a tervek megvalósítása, a munkadarab vagy rendszer elkészítése a manuális készségét fejleszti.

Képességek fejlesztése

A szükségletek és lehetőségek fölismerése, a tervezés folyamata, a részletes tervek elkészítése és a munka elvégzése a tanuló koncentráló, problémamegoldó, alkotó, becslési, döntési, elemző, szintetizáló, rendszerező és összpontosító képességének fejlesztése mellett növeli a kreativitást, a kezűgyességet és a pontosságra való igényt, továbbá elősegíti a jó térlátást, a tájékozódást a térben és a síkon.

Az értékelés segít a kritikus önértékelés és mások helyes megítélésének képességét kiformálni, és rászoktat az ellenőrzés igénylésére.

5. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák	Tartalom
<i>Az ember és környezete</i> Beszélgetés az ember és a természet kapcsolatáról.	Természetes és mesterséges környezet. Az állatok alkalmazkodása környezetükhöz. Az ember védekezése a környezet hatásai ellen.
<i>Eszközhazsnálat:</i> Az állatok és az ember eszközhazsnálatának összehasonlítása. A technikai környezet: Egyszerű rendszerfogalom helyes használata, példák fölso- rolása technikai rendszerekre.	Az állatok eszközhazsnálat. Az ősemberek és természeti népek egyszerű eszközei. Az ember környezetátalakító tevékenysége. A mesterséges környezet.
<i>A kommunikáció eszközei és módjai</i> A hír, a jel és az információ fogalmak megkülönböztetése és használata. A tömegkommunikációs eszközök, pl. televí- zió, rádió, telefon használata.	A telefon. A rádiózás, televíziózás és fejlődésük. Korszerű információs és kommunikációs rendszerek.
<i>Anyagok és átalakításuk</i> Az építészeti fejlődésén keresztül a fa és a kő szerepének bemutatása. Az anyagvizsgálatok elemi módszereinek alkalmazása, tapasztalatok szerzése az anyagok tulajdon- ságairól.	Az anyagok csoportosítása Természetes anyagok, pl. a fa, az agyag, a kő. Feldolgozott (átalakított) anyagok, pl. a textil, az üveg, a fémek, a műanyagok.

Konkrét tárgy vagy technikai rendszer vizsgálata rendeltetés, célszerűség, szerkezet, tulajdonság és forma szempontjából. Megfigyelések alapján szerzett ismeretek összegyűjtése, leírása, rendszerezése.

Tervezés, építés

Egyszerű tervek, vázlatrajzok készítése.

Adott terv megvalósítása rajz alapján.

Algoritmusok alkalmazása. Egyszerű, megvalósítható tervek készítése a gyakorlati tevékenységekhez.

Mérés:

Mérés milliméter-pontossággal, a mérési eredmények följegyzése.

Műszaki ábrázolás:

Méretetek és elrendezés leolvasása egyszerű műszaki rajzokról.

Épített tér és környezet:

Egyszerű tárgyak, szerkezetek megalkotásának tervszerű előkészítése és kivitelezése.

A környezet esztétikus kialakításának és a környezetkímélő lakásépítésnek bemutatása, pl. kiskert tervezésével.

A kertek, a parkok és a szobanövények szerepének bemutatása, pl. egy háznak és udvarának berendezésével.

A textíliák lakásban betöltött funkcióinak felsorolása.

A technikai rendszerek működése:

A technikai rendszerek működésének értelmezése.

Vizsgálatok adott szempontok szerint, pl. egy gépkocsi a biztonságos működés szempontjából.

Közlekedési ismeretek

Példák felsorolása a közlekedés szabályozásának és a szabályok betartásának szükségességére.

A járműhasználattal járó veszélyhelyzetek megelőzése.

A kerékpáros közlekedés gyakorlása. A kerékpár karbantartása.

Az utazással kapcsolatos helyes magatartásformák elsajátítása.

Háztartástan, életvitel

Táplálkozás:

Egészséges táplálkozási szokások bemutatása.

A korszerű, környezetkímélő konyhai tevékenységek gyakoroltatása.

Háztartás:

A háztartási munka megszervezése.

Ruházkodás:

A textilanyagok egyszerű vizsgálati módszerei, pl. ismeretlen anyagok megnevezése egyszerű érzékszervi tapasztalás után.

A szálanyagok feldolgozása, szövés, hímzés, csomózás.

A ruhaneműk célszerű használata, gondozása.

Gazdálkodás

Az anyagok érzékelhető tulajdonságai, az egyszerű anyagi tulajdonságok megismerése.

Az anyagok formálhatósága, alakíthatósága, felhasználása.

A tervezés folyamata.

A funkció, forma és esztétikum szerinti tervezés.

A mérés és a méretek pontosságának szerepe a technikában.

A méretmegadás elemei, becslés, mérés, méretjelölés.

A műszaki rajz, jelképei, rajzjelek.

Az elrendezés szabályai.

A természetes és az emberi alkotással létrehozott terek, formák és térképző elemek esztétikai és ergonómiai követelményei.

A harmónia és az esztétikus környezet kialakítása.

A lakóházak jellemzői, építési módok változása. A falu és a város. A lakóhely. Lakóhelyünk veszélyeztetettsége. Helyes magatartásformák veszélyhelyzetben.

A rendszerek működéséhez energiára van szükség.

A közlekedési eszközök kialakulásának történeti áttekintése és működésük modellezése. A közlekedés rendszere. A közlekedési rendszer részei. A közlekedés és szállítás eszközei.

Gyalogközlekedés településeken. A városi és vidéki gyalogközlekedés sajátosságai.

Tömegközlekedés. A tömegközlekedés szabályai. A tömegközlekedés levegőszennyező hatásai. A környezetszennyezés elkerülésének lehetőségei.

A kerékpár története. Kerékpáros közlekedés. A kerékpár biztonsági felszerelése. A kerékpáros közlekedés szabályai. A balesetek megelőzésének lehetőségei, elsősegélynyújtás balesetnél.

Az egészséges táplálkozás. Az élelmiszerek alkotórészei.

A korszerű konyha. Edények és konyhaeszközök. A konyha tisztasága. A háztartási hulladékok kezelése.

A magyar konyha jellegzetességei.

A háztartási munka szervezésének elemei.

Textíliák és szerepük. A textilanyagok egyszerű vizsgálati módszerei. A textilnyersanyagok csoportosítása. A növényi, állati eredetű és mesterséges szálanyagok.

Érdekességek a ruházkodás és a divat történetéből.

Az árak ismerete és összehasonlítása. Az anyagi lehetőségek fölmérése. A zsebpénz beosztása.

Fogalmak*Az ember és környezete*

Alkalmazkodás a környezethez, eszközhasználat, környezet, mesterséges környezet, rendszer, technikai rendszer.

A kommunikáció eszközei és módjai

Adat, hír, információ, információs rendszer, jel, kód, kódolás, tömegkommunikáció.

Anyagok és átalakításuk

Algoritmus, feldogozott (átalakított) anyagok, fémek, forma, funkció, műanyagok, művelet, természetes anyagok.

Tervezés, építés

A mérés pontossága, balesetvédelem, célszerűség, értékelési szempontok, esztétikus környezet, harmónia, környezetkímélő tervezés, környezetszennyezés, mérés milliméter-pontossággal, műszaki rajz, műveleti algoritmus, szerkezet, szerszámhasználati alapfogalmak, technikai rendszer működése, vázlatrajz.

Közlekedési ismeretek

Gyalogközlekedés, jel, jelzés, közlekedési szabályok, szállítás, tömegközlekedés.

Háztartástan, életvitel

Anyagi lehetőségek, árak, egészséges táplálkozás, esztétikus öltözködés, gazdálkodás, háztartási munka, jövedelem, ruházatkódás, textil, tisztaság.

A továbbhaladás feltételei

Egyszerű, mindennapi technikai rendszerek azonosítása. Ismerkedés a környezet tudatos átalakításának okaival és szükségességével. A kommunikáció alapfogalmainak alkalmazása, tömegkommunikációs eszközök kezelése. Egyszerű műveleti algoritmusok értelmezése és végrehajtása (egyszerű tervek és vázlatrajzok készítése). Becslés centiméter-pontossággal, mérés milliméter-pontossággal. Egyszerű műszaki rajzok leolvasása (méret, elrendezés).

A gyalogos-, a kerékpáros és a tömegközlekedés szabályainak és helyes magatartásformáinak alkalmazása. A családi munkamegosztás felismerése, a házi és ház körüli munkák gyakorlása. A szükséges eszközök és szerszámok szakszerű és balesetmentes használata. Környezetkímélő magatartás megismerése.

6. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák	Tartalom
<i>Az ember és környezete</i> Természetes és mesterséges környezet: A természeti folyamatok megfigyelése, pl. mozgás, változás, élet és pusztulás. Szobanövények nevelése vagy kertművelés. A környezet rendszeres tisztán tartása. Hulladékgyűjtés. Az energia: A rendszerfogalom és a rendszerek működésének fokozatos megértése. Példák felsorolása, hogy a (természetes vagy mesterséges) rendszerek működéséhez mindig energiára van szükség. <i>Kommunikációs rendszerek</i> A hír, a jel, a jelrendszer és az információ fogalmak használata. Az információtárolás és -továbbítás eszközeinek megismerése, gyakorlati működtetésük. Logikus, algoritmikus gondolkodás használata. <i>Anyagok és átalakításuk</i> Újabb tapasztalatok szerzése az anyagok tulajdonságairól. A fémek vizsgálata, pl. hajlíthatóság, szilárdság, forgácsolhatóság, keménység szempontjából. Az anyagok feldolgozása: Anyagkiválasztás tulajdonság és funkció összefüggéseinek alapján, az előnyök és a hátrányok mérlegelése. Az anyagok helyettesíthetősége. Gazdaságos, környezet-kímélő tevékenységsor tervezése és alkalmazása. Szelektív hulladékgyűjtés az iskolában. Az anyagok megmunkálása: A kerékpár mint technikai rendszer elemzése. Vezérlés és szabályozás modellezése. Egyszerű rendszerek készítése az irányítási formák bemutatására. <i>Tervezés, építés</i> Technikai összefüggések meglátása az ábrából. Munkaterv készítése segítségével. Gépek és részrendszereik modellezése. Mérés: A méretmegadás helyes alkalmazása. Tárgyak különböző méretarányban való rajzolása. Műszaki ábrázolás: A vetületi ábrák értelmezése, tárgyak fölismerése vetületek alapján. Egyszerű műszaki rajz készítése a műveleti algoritmus betartásával.	A természetes rendszerek és folyamataik, a természet törvényei. Az ember védekezése a környezet kellemetlen hatásai ellen. A technikai környezet körültekintő, gondos felhasználása. Változtatás a legkisebb környezeti kár okozásával. Gazdálkodás a természeti erőforrásokkal. Változás és változtatás. A jelek világa. Jelrendszer és információ. Elektromos áram. Alapáramkörök. Az elektromos áram veszélyei. Logikai áramkörök. A számítógép részei. Számítógépes kapcsolatok. Az anyagok fizikai vizsgálata. A technikai rendszer folyamatai, a folyamatok energiaigénye. A technológia fogalma. Nyersanyag és alapanyag. Ásványi és más energiahordozók. A bányászat és hatásai a környezetre. A környezetszennyezés megelőzése, környezetkímélő technológiák. Hulladék és melléktermék. A gép mint technikai rendszer. Gépsorok, géprendszerek. A gépek irányítása. Vezérlés és szabályozás. A szabvány szerepe a technikában. Tervezés és vázlatrajz készítése. A feladat megoldásának algoritmus a tervezéstől a megvalósulásig. A mérés pontossága, méretarányok. A mérési pontosság jelentősége a technikában. Rajzok értelmezése, műszaki rajz készítése. Műszaki rajzi szabványok. Vetületi ábrázolás, axonometria.

Épített tér és környezet:

Makett és modell szerepének megismerése a környezet-formálásban. Lakás modellezése, makett készítése. Anyag, forma, stabilitás, egyensúly és elrendezés mint lakberendezési szempontok, alkalmazás egy lakás berendezésének példájában.

A lakás jellemzői, funkciói, belső terei, a részek kapcsolatai. A lakás és környezete. Energiatakarékos lakások.

Közlekedési ismeretek

A balesetet megelőző magatartás gyakoroltatása, elsajátítása.

A közúti közlekedés kialakulása.
Kerékpáros közlekedés főúton.
A kerékpár működése és állapota.
Felelősség a közlekedésben.

Háztartástan és életvitel

A lakás:

Kiegyensúlyozott, harmonikus környezet kialakítása, ápolása és karbantartása. A lakás és az iskola otthonossá tétele.

A környezetalakítás fontossága. Összefüggés a környezet és a közérzet között.
Bútortörténet. A bútorok díszítése. Az egészséges bútorok megismerése.

Szép téralakítás és gazdaságos térkihasználás.

Gazdálkodás:

A bevétel és kiadás tervezési módjai.

A család gazdálkodásának belső összefüggései.

Konyhatechnológia:

Egyszerű konyhatechnikai eszközök, egyszerűbb gépek használata. Az esztétikus terítés szabályainak gyakorlása.

A tápanyagszükséglet, az energiaszükséglet és az életmód összefüggései.

Ételkészítési gyakorlatok, pl. főzés, párolás.

Ruházkodás:

A ruhaneműk egyszerű gondozása, rendben tartása.

Hagyományos és korszerű textilkészítési eljárások. textíliák javítása, ápolása.

Munkaszervezés:

A háztartási munkafolyamat megfigyelése, elemzése. A munka beosztása. Beszélgetés a szelektív hulladékgyűjtés feltételeiről és lehetőségeiről.

A háztartási munkák fajtái. Háztartási munkamegosztás. A háztartási hulladékok szelektív gyűjtése.

Fogalmak**Az ember és környezete**

Anyag, energia, információ, környezeti kár, természeti erőforrások, változás, változtatás, zavar.

Kommunikáció

Áramkör, bit, igaz-hamis állítás, jelrendszer, kapcsolatok, számítógép.

Anyagok és átalakításuk

A rendszer bemenete, a rendszer kimenete, gép, gépsor, hulladék, ipari választék, kiindulási anyag, környezetszennyezés, melléktermék, munkaterv, nedvesség, nyersanyag, szelektív hulladékgyűjtés, technológia, tervezés, választék.

Tervezés, építés

Mechanikai transzformátorok, pontosság, szabvány, vetület, vetületi ábrázolás.

Közlekedési ismeretek

Az útestet részei, besorolás, elsőbbségadás, kanyarodósáv, közúti jelzőtáblák, osztott pályás útvonal, veszélyhelyzet.

Háztartástan és életvitel

Esztétikus terítés, háztartási munkamegosztás, lakótér kialakítása, tápanyagszükséglet, térkihasználás.

A továbbhaladás feltételei

Az információátvitel és -továbbítás eszközeinek használata. Alapáramkörök és logikai áramkörök megkülönböztetése jelképes rajz alapján. A munkavégzéshez szükséges anyagok, az átalakításukhoz szükséges szerszámok és gépek kiválasztása, balesetmentes és szakszerű használata. Egyszerű szerkezetek szerelése. Egyszerű műszaki rajzok használata. Egyszerű háztartási munkák gyakorlati végzése.

7. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Tartalom

Kommunikációs rendszerek

Az egyszerű érzékelők ismerete és használata. A jel és a kód fogalmának alkalmazása. Rádióadás-vétel, telefonhasználat, levélírás és levél olvasása, idegen szöveg fordítása gyakorlatban.

Információszerzés és -feldolgozás. Információs rendszer. Információforrás. Kódolás. Információs csatorna. Információátvitel. A forrás-kódoló-csatorna-dekódoló-nyelő lánc bemutatása. A hasonlóság mint az információszerzés egyik lehetséges formája.

Anyag és energia

Nyersanyag és energiahordozók:

A mészkő tulajdonságainak jellemzése.

A bányaművelési módok (pl. külszíni fejtés) és az ércbányászat vázlatos megismerése.

Érc és építőipari ásványi anyagok és bányászatuk. A foszforos energiahordozók (kőszén, kőolaj, földgáz). Az energiahordozó ásványok bányászata. A kőszén és a kőolaj kén- és szulfur- és savas esők.

Állapotváltoztató- és megővő technológiák:

Néhány konkrét gyártási technológia vagy vertikum (pl. acél, alumínium, papír) bemutatása és összehasonlítása.

A korrózió elleni védelem néhány lehetséges módja. Példák felsorolása arra, hogy az állapotmegővővához is szükség van energiára.

A termelés mint technológiák láncolata. A gyártás folyamata. Alapanyag, termék, hulladék, melléktermék, tervszerű megelőző karbantartás, korrózió elleni védelem.

Energiatermelő technológiák:

Az erőművek működésének összehasonlítása.

Az alternatív energiahasznosítás egy formájának bemutatása, pl. egyszerű napkollektor (naptó) összeállítása vízmelegítésre.

Az erőművek működése. Hulladékégetők.

Az erőművek és a bányászat környezetkárosító hatásai. Az üvegházhatás és az ózonlyuk változásainak feltételezett okai. Környezetkímélő technológiák, környezetkímélő és alternatív energiaforrások. A napenergia, a szélenergia, a földkéreg melege és a biomassa mint energiaforrás.

Az anyagok tulajdonságai, anyagvizsgálatok:

Anyagkiválasztás az összetétel, tulajdonság és funkció alapján.

A helyettesíthetőség és cserélhetőség szempontjainak megállapítása az anyag tulajdonságainak és a kívánt funkcionak megfelelően.

Az anyag szerkezetének és tulajdonságainak kapcsolata. A fémek technológiai tulajdonságai és alkalmazásai. Ötvöztetés.

A műanyagok alapanyagai, előállításuk és tulajdonságaik. A műanyagok alkalmazásai. Az anyagok helyettesíthetősége, cserélhetősége. A textíliák alapanyagai és felhasználásuk. A környezetet szennyező anyagok újrahasznosítása.

Tervezés, építés

A gépek működésének bemutatása szóban vagy vázlatrajzon, pl. a varrógép működése.

A mechanikus és nem mechanikus gépek ismerete (pl. számítógép, fénycépezőgép, fénymásoló).

Önálló tervekészítés, műveleti algoritmus készítése. Gépegységek modellezése.

Gépek a környezetünkben. Az ember és a gép kapcsolata. A gépek általános jellemzői. A gépegység. Mechanikai transzformátorok. Géprendszerek és részeik. A gépek és géprendszerek fejlődése (robotok, CNC).

Erőgépek. A dugattyús gőzgép, a belső égésű motor, a villamos motor és a generátor működése. Érintésvédelem.

Egyszerű mechanizmusok tervezése, pl. hajtások.

Fejlesztés, szabadalom. A gépfogalom általános értelmezése, pl. fényképezőgép, számítógép.

Közlekedési ismeretek

Vasúti és autóbusz-menetrendek használata.

A környezet megóvásának lehetőségei a közlekedésben.

A közlekedési helyzetek megítélése. A közlekedési jelzések biztonságos értelmezése.

Gyakorlatok a kerékpározás szabályainak alkalmazására.

A közúti, légi, vízi és vasúti közlekedés rendszere. Közlekedéstörténet. A közlekedési eszközök környezetkímélő használata. A közúti közlekedés szabályai.

Háztartástan, életvitel

Táplálkozás és konyhatechnikai eljárások:

A helyes étkezési szokások kialakítása. Étrend, tápanyagtartalom, ebéd tervezése ár- és időkalkulációval.

A egészséges táplálkozás szabályai szerinti ételsor tervezése. A konyhai gépek használata.

Élelmiszer-vásárlási szempontok: ár és minőség összevetése.

A mai táplálkozási szokások eredete.

Az élelmiszerek tárolása.

A hűtőgép működése és helyes használata.

Anyagátalakítások a konyhában.

Élelmiszer-alapanyagok mezőgazdasági előállítása, a nagyüzemi és a háztáji mezőgazdasági termelés jellegzetességei.

Biotechnológia az élelmiszer-készítésben.

A lakókörnyezet tervezése:

Gyakorlati példák a lakás ésszerű és ötletes berendezés.

Az átlagos háztartás gépeinek szakszerű, energiatakarékos működtetése.

A lakás villany-, víz- és földgáz vezetékeinek megkülönböztetése.

Kerti vagy szobanövények gondozása.

Az infrastruktúra elemei. A lakás energiaellátása. Energia-megtakarítási lehetőségek a háztartásban. Energiatakarékos világítás és fűtés. Megfelelő hőszigetelés. Növények szerepe az életünkben.

Kézi és gépi varrás:

A különféle öltésfajták kipróbálása, összehasonlítása.

Háztartási jövedelmek és kiadások:

A piaci kínálat megítélése és minősítése.

Ésszerű döntéshozatal az árak és a minőség összehasonlítása alapján. Költségvetés készítése

A fogyasztói érdekvédelem lehetőségeinek kihasználása.

Piac és kereskedelmi, szolgáltató környezet, a piaci árak összehasonlítása.

Háztartási munkák

A napi, heti takarítás és időszakos nagytakarítás szervezési feladatai.

Vendéglátás tervezése és gyakorlati szervezése.

A háztartási munkák megszervezésének célszerű módjai.

A munkák napi, heti, havi tervezése. Vendéglátás.

Fogalmak

Kommunikációs rendszerek

Adathordozó, elem, információs rendszerek, memória, rendszer, részrendszer, számítógép vezérelt rendszerek.

Anyag és energia

Alternatív energiaforrás, cserélhetőség, energiahordozó, erőmű, fémek, fosszilis energiahordozó, földgáz, helyettesíthetőség, hulladékégető, hulladékgazdálkodás, kerámiák, kőolaj, környezetkímélő energiaforrások, lignit, megújuló energia, műanyagok, nyersanyag, ózonlyuk, résztechnológia, savas eső, technológia, termelés, újrahasznosítás, uránérc, üvegházhatás.

Tervezés, építés

Belső égésű motorok, gépek, gépelemek, géprendszerek, gőzgép, robot, rugalmas gyártósor.

Közlekedési ismeretek

Láthatóság, elvakítás, előrelátó vezetés, útburkolati jelek, jelzőtáblák, párhuzamos közlekedés, úthálózat, vasúthálózat.

Háztartástan és életvitel

Ásványi anyagok, élelmiszer-alapanyagok, energiatáblázat, energiatakarékosság, ételkészítés, ételsor, fehérjék, fogyasztói érdekvédelem, háztartási munkák tervezése, higiénia, infrastruktúra, lakástextilek, olajak, ruhaanyagok, szénhidrátok, veteményeskert, vitaminok, zsírok.

A továbbhaladás feltételei

Információs rendszerek és csatornák, illetve egyszerű érzékelők működésének megismerése konkrét példákon. Egy konkrét egyszerű gyártási folyamat bemutatása. Az erőműtípusok egyszerű összehasonlítása. Az alternatív energiaforrások és a környezetkímélő technológiák áttekintése. Gépek működésének bemutatása vázlatrajzon. Az egyszerű háztartási gépek használata. Korszerű ételsor önálló összeállítása. Az infrastruktúra elemeinek fölismerése. A különféle varrasmódok használata. Jelentős magyar és külföldi találmányok és feltalálók azonosítása.

8. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Tartalom

Kommunikációs rendszerek

Az elektroakusztikus átalakítók (mikrofon, hangszórók) működtetése.

A korszerű érzékelők és elektroakusztikus átalakítók alkalmazása.

A hanghordozó és lejátszó eszközök (magnetofon, lemezjátszó, CD-lejátszó) használata.

Távírányítás, távvezérlés. Elektromágneses hullámok. Korszerű érzékelők.

Az információs rendszerek működése. Adatbázis. Világmeretű információs hálózatok.

Anyag és energia

A villamos energia:

Az elektromos áram útjának bemutatása az erőműtől a fogyasztóig.

A fogyasztás kiszámolása fogyasztók névleges teljesítményeinek ismeretében.

A lakás villamos berendezéseinek helyes használata.

Energiahordozók szállítása:

A kőolaj és a földgáz szállítási módjainak megismertetése.

A lakás gázkészülékeinek helyes használata.

Villamosenergia-rendszerek. A lakás elektromos hálózata.

Villamos berendezések a lakásban. A fogyasztók és névleges teljesítményük. Baleset-megelőzés, érintésvédelem. Teendők áramütéskor és elektromos tűz esetén.

A villanyvilágítás története.

Szállítás módjai (csővezetékeken, tankhajóval, vasúti szállítás). Földgázvezetékek a lakásban, fűtőkészülékek, fűtési rendszerek.

A jövő energiaforrásai:

Az alternatív energiaforrások lehetőségeinek bemutatása.

Kísérletek környezetkímélő energiaforrásokkal a közlekedésben.

Beszámolók ismeretterjesztő filmek az űrállomásokról.

A modern építészeti anyagai:

A fa, a vályog, az agyag és a kő. A hagyományos építkezésben betöltött szerep fölismerése.

A hagyományos építőanyagok fölhasználási határainak felvázolása.

Egy építőanyag-ipari gyártási technológia, pl. cementgyártás, lépéseinek felsorolása.

A természet kizsákmányolása és a fenntartható fejlődés. Környezetkímélő energiaforrások. Napelemek működése.

Kísérletek a napenergia közvetlen fölhasználására. Üzemanyagcellák mint az üreszközök.

Építőanyagok: a vályog, a kő, a cement és a beton. Szerkezeti anyagok: a fa, az acél és a kompozit anyagok. Acél- és vasbeton szerkezetek készítésének technológiája.

Magyar népi építészeti jellegzetességek bemutatása.

Korszerű épületek:

A felhőkarcolók építésének technológiájáról szóló dokumentumok feldolgozása.

Véleményalkotás az építészeti, esztétikai környezetszennyezésről. A különféle, lakókörnyezetek előnyeinek és hátrányainak bemutatása. Az egyes életformák megkülönböztetése.

A családi ház, a társasház és a lakótelep építésének összehasonlítása. Panelházak. Felhőkarcolók, irodaházak. Acélszerkezetű építmények, hidak.

Az épített környezet és az életvitel.

Tervezés, építés

Vezérlések és szabályozások a gyakorlatban:

A vezérlés fogalmának elmélyítése programkapcsolós áramkörök tervezésével, pl. automatamosógép-program modellezésével.

A szabályozás és a visszacsatolás lényegének bemutatása, pl. a hűtőgép működésének modellezésével.

Jelfogós áramkör építése.

A korszerű technológiák összehasonlítása és a közös vonások kiemelése.

Hőmérséklet-szabályozók. Számítógéppel vezérelt rendszerek. CNC, robotok, rugalmas gyártórendszerek, pl. az integrált áramkörök gyártástechnológiája, a CD-gyártás technológiája.

Épületek és hidak szerkezetének modellezése:

Felhőkarcolók, hidak makettjének építése.

Közművek:

Különböző korok vízvezetékrendszerei és fűtésrendszereinek összehasonlítása.

A közlekedőedények elvén alapuló modellek építése.

A csáposkutak, a víztározók és a víztornyok funkciójának ismertetése.

A csatornahálózat jelentőségének bemutatása.

A fűtés története. Egyedi, központi és távfűtés. Hőközpontok, fűtőművek, fűtőerőművek szerepe a távfűtésben. Energiatakarékosság és a környezet megóvása.

A települések és a lakások vízvezeték- és csatornahálózata. Nagyüzemi szennyvíztisztítás.

Közlekedési ismeretek

A motorizáció előnyeinek, hátrányainak és veszélyeinek fölismerése, azonosítása.

A gépjárművek osztályozása. A gépjárművek története. A közlekedés káros környezeti hatásai, pl. levegőszennyezés, zajártalom. Környezetkímélő közlekedési eszközök.

A közúti közlekedés szabályai.

Háztartástan, életvitel

Konyhatechnikai eljárások:

A befőzés, a konzervgyártás, a hús füstölése, az aszalás és a fagyasztás technológiájának összehasonlítása.

Annak fölismerése, hogy az élelmiszerek helyes tárolása és tartósítása nemcsak takarékosági, hanem egészségügyi szempontból is fontos.

Az élelmiszerek tartósítása, tartósítási módok. Egészségügyi és takarékosági szempontok.

Gazdálkodás:

Példák az agresszív reklám típusaira.

A fogyasztói érdekvédelem érvényesítése a gyakorlatban. A család létfenntartási költségeinek megismerése.

Beszélgetés a háztartási hulladék szelektív gyűjtésének lehetőségeiről az ipari újrahasznosításhoz.

A fogyasztói társadalom és a reklám.

A család pénzgazdálkodása, a családi jövedelem kezelése, takarékosági lehetőségek, takarékosági formák a háztartásban.

Anyag- és energiatakarékosság a háztartásban.

A témakörökhöz kapcsolódó fogalmak*Kommunikáció*

Adatbázis, elektromágneses hullám, távirányítás, világháló.

Anyag és energia

Biztosíték, érintésvédelem, fázisvezeték, fogyasztó, fosszilis energiahordozók, földelés és védőföldelés, környezetkímélő energiaforrások, környezetszennyezés, felhőkarcoló, kompozit anyag, központi energiaelosztó, nagyfeszültség, napelem, névleges teljesítmény, nullavezeték, szállítás, szerkezeti anyag, szigetelés, kettős szigetelés, törpefeszültség, távvezeték, transzformátor, úrállomás, üzemanyagcella, villamos energia, villamosenergia-hálózat, villanyáram.

Tervezés, építés

CNC (computer numerical control), csáposkút, fűtőerőmű, fűtőmű, hőközpont, integrált áramkör, kompakt lemez (CD), közmű, rugalmas gyártórendszer, szabályozás, szelep, termosztát, vezérlés, visszacsatolás, víztározó, víztorony.

Közlekedési ismeretek

Elsősegélynyújtás, gépjármű, levegőszennyezés, ózonlyuk, üvegházhatás, zajártalom.

Háztartástan, életvitel

Életrend, ergonómia, étrend, hulladékkezelés, reklám, tartósítás.

A továbbhaladás feltételei

Otthon és az iskolában található audiovizuális eszközök biztonságos, szakszerű, önálló kezelése. A villamos áram útjának ismerete az erőműtől a fogyasztókig. A lakás villamos berendezéseinek ismerete és helyes használata. Alapvető baleset-megelőzési és érintésvédelmi ismeretek. Vezérlések, szabályozások működésének megismerése, áramkörök készítése. A szelektív hulladékgyűjtés feltételrendszerének és szükségszerűségének megismerése. A fenntartható fejlődés problémájának megismerése.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT 5–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az iskolai testnevelés célja, hogy az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint a természet egészségfejlesztő tényezőinek integrált hatásaként járuljon hozzá, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak, akik ismerik motorikus képességeik szintjét, fejlesztésének és/vagy fenntartásának módját, a mozgásos játék, a versengés örömet, és igénylik azt. Megbecsülik társaik teljesítményét, felismerik a testnevelés és sport egészségügyi és prevenciós értékeit, a rendszeres fizikai aktivitás magatartásuk részévé válik.

A testnevelés célja továbbá az 5–8. évfolyamon, hogy – szoros összefüggésben az alsó tagozat számára megfogalmazott célokkal, figyelembe véve azokat az élettani, valamint az azokkal összefüggő lélektani változásokat, amelyek ezt az életszakaszt jellemzik – támogassa a tanulók egészséges testi fejlődését, az alapvető (generikus) mozgáskészségben esetlegesen még mutatkozó hiányok felszámolását, ragadja meg a koordinációs alapképességek fejlesztési lehetőségének utolsó éveit, az élettani és az előképzettségéből adódó lehetőségek figyelembevételével fejlessze tovább a tanulók kondicionális képességeit. Az alsó tagozat megalapozó jellegére építve, gazdagítsa tovább a tanulók sportági mozgáskészségét, fejlessze motorikus cselekvési biztonságukat, mozgás és sportolás iránti igényüket. A kötelező tanórák és a sportórák lehetőségeinek igénybevételével sajátítsák el legalább két sportági rendszer technikáját olyan szinten, hogy élmény és siker forrása legyen számukra. Ismerjék meg a motorikus feladatmegoldásokban érvényesülő törvényszerűségeket, szabályszerűségeket, és tanuljanak meg feladatmegoldó sémákat, transzferálható cselekvési elveket.

Az egészséggel kapcsolatos feladatok: a testi fejlődés-érés támogatása; a higiéniai szokások kialakítása, erősítése; az ellenálló képesség, edzettség fejlesztése; az ortopédiai elváltozások megelőzése, ellensúlyozása; megfelelő felkészítés a keringési és légzőrendszeri megbetegedések megelőzésére, a károsodások csökkentésére; értsék és ismerjék a prevenció lényegét, ismerjenek relaxációs eljárásokat.

A mozgáskultúra fejlesztése: az alapvető (generikus) mozgáskészségek megfelelő szintű kialakítása, fejlesztése; az úszás elsajátítása; a kondicionális és a koordinációs képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése; sokoldalú mozgástapasztalat és jól alkalmazható mozgáskészség megszerzése; a feladatmegoldáshoz, a képességfejlesztéshez és a játék-sporttevékenységhez, azok károsodás nélküli végzéséhez kapcsolódó ismeretek (szabályok, történeti vonatkozások, mechanikai-biomechanikai törvényszerűségek, feladatmegoldó sémák, egészségügyi megfontolások) megszerzése; mozgáskommunikáció.

Tanulási, játék- és sportolási élmények nyújtása: az elsajátítás, a teljesítmény, a kollektív siker és a tevékenység öröme.

Értékes személyiségvonások fejlesztése: a félelem leküzdése, a szabályok betartása, összpontosítás, céltartás, a nehézségek leküzdése, empátia, kudarcátűrés, a természet szeretete és környezetkímélő magatartás.

Fejlesztési követelmények

Az egészséges testi fejlődés segítése

A tanulók tudatosan vegyenek részt testük fejlesztésében. Alkati adottságaiknak megfelelően, károsodástól mentesen következzenek be a prepubertás és a pubertáskori fejlődés változásai. Rendszeresen végezzenek mozgástevékenységet, hogy megfelelően fejlődjön keringési, légzési és mozgató rendszerük.

Előzzék meg a testtartási rendellenességek kialakulását, kerüljék a gerincoszlopot károsító helyzeteket, mozgásokat.

Egészségük szilárduljon. Váljanak ellenállóvá a terhelésekkel és a megbetegedésekkel szemben.

Ismerjék a mozgástevékenységnek és a sportolásnak az egészséges életmódban betöltött szerepét, és alkalmazzák azt.

A mozgáskultúra fejlesztése

Teljesítményképes tudás szintjén birtokolják az atlétikában tanult technikákat. Sajátítsanak el egyszerűbb torna jellegű elemeket, elemkapcsolatokat. A tanult elemekből legyenek képesek összefüggő gyakorlatot végrehajtani.

Tudjanak játszani két sportjátékot. Ismerjék azok szabályait, és alkalmazzák a játéknak megfelelő támadási és védekezési megoldásokat.

Továbbfejleszthető szinten tudják két úszásnem alapttechnikáját.

Sajátítsanak el önvédelmi fogásokat. Ismerjenek meg és tudatosan alkalmazzanak cselekvési elveket, törvényszerűségeket, a rokon szerkezetű és funkciójú tevékenységekben érvényesíthető feladatmegoldó sémákat. Fejlődjenek erőben, gyorsasági erőben, állóképességben.

Motorikus képességeiket fejlesszék, ez mutakozzon meg atlétikai-, torna-, sportjáték-, úszás- és küzdősportbeli teljesítményeikben. Ismerjenek meg és alkalmazzanak egyszerűbb képességfejlesztő eljárásokat.

Fejlődjön izomérzékenységük, ritmuskészségük, reakció-, térbeli tájékozódási képességük, labilis egyensúlyi helyzetben is biztonsággal uralják testüket.

A mozgásigény fenntartása

Igényeljék a testnevelési és sportfoglalkozásokat. Jellemezze a tanulókat motorikus cselekvési biztonság, életvitelüket a rendszeres fizikai aktivitás.

5. évfolyam

Évi óraszám: 93

Belépő tevékenységformák

A rendgyakorlatoknál a kijelölt hely késlekedés nélküli megtalálása, az együttes mozgások vezényszavakhoz igazodó, pontos végrehajtása.

Bemelegítésre és a testtartási rendellenességek megelőzésére is alkalmas gimnasztikai gyakorlatok ismerete és a pedagógus utasításainak megfelelő végzése.

Gyorsfutások versenyszerűen.

Kötetlen tartós futás 8–10 percig az egyéni képességeknek megfelelő szinten.

Az ugrások legfontosabb mozzanatainak (fázisainak) – elugrás, légmunka, talajra érkezés – ismerete, a felugrás hangsúlyosabbá tétele.

A hajítás legjellegzetesebb mozdulatának, az ívképzésnek az elsajátítása.

A tanult talajgyakorlat-elemek, illetve azok kapcsolatának biztonságos végrehajtása; a saját testtömeg feletti uralom a támasz- és függésgyakorlatokban.

Támaszugrásoknál a nekifutás és a támaszvétel zökkenőmentes összekapcsolása.

A labdatovábbítás és -birtoklás biztonságának növelése, labdaátvitelre helyezkedés üres helyre futással.

Aktív bekapcsolódás a választott sportjátékba.

Sportszerű test-test elleni küzdelem.

A vízbiztonság továbbfejlesztése, legalább egy úszásnem technikájának elmélyült ismerete (amennyiben az úszásoktatásban az alapképzés az 1–4. évfolyamon megtörtént).

A szabadban végzett mozgásos tevékenységek (játékok) végzése.

Témakörök	Tartalmak
Rendgyakorlatok	Szokványos alakzatok (egy-, kétsoros vonal, egyes, kettes, hármas, négyes oszlop). Vonulások zárt rendben. Alakzatváltozások (fejlődések, szakadozások vonalalakzatból oszlopba és vissza). Testfordulatok.
Előkészítés, alapozás és pre- venció	Gimnasztika (önállóan szabadon végezhető vagy játékos és határozott formájú szabad-, kéziszer-, társas- és szergyakorlatok). Tartásjavító, a gerincoszlop izomegyensúlyának és a medence középpállásának automatizá- lását biztosító gyakorlatok. Játékos előkészítő feladatmegoldások.
Atlétikai jellegű feladatmegol- dások	Speciálisan előkészítő (cél- és rávezető) gyakorlatok a feldolgozandó anyag függvényében. (Futó-, ugró-, dobóiskola.) <i>Futások</i> Rajtok (indulások jelre különböző kiindulóhelyzetekből megkötés nélkül; állórajt). Vágtafutások. Iramfutások. Tartós futások. Futás feladatokkal.

	<i>Szökdelések, ugrások</i> Távolugrás (guggolótechnika) ugrósávból. Magasugrás megkötés nélkül és átlépő technikával. Szökdelés egy, váltott és páros lábon. <i>Dobások</i> Hajítások, lökések, vetések egy és két kézzel, helyből és nekifutásból. Célba dobások. Testnevelési játékok futással, szökdeléssel és dobással kombinálva.
Torna jellegű feladatmegoldások	Speciális előkészítő és célgyakorlatok. <i>Támaszhelyzetek és gyakorlatok</i> <i>Függéshelyzetek és függésgyakorlatok</i> Mellső támaszhelyzet magas padon, gerendán és/vagy KTK-n (kiegészítő tornakészlet). Támlázás oldalirányba. Gurulóátfordulások (előre és hátra különböző kiinduló helyzetekből). Kézénátfordulás oldalra. Állások támaszhelyzetekben (tarkón, fejen, segítséggel bordásfalnál kézen). Egyszerű támaszugrások („gyertya” ugrás, függőleges repülés, „huszár” ugrás, zsugorkanyarlati átugrás). Kötél- és rúdmaszás. Gyűrűn (esetleg két kötélen) lendületek előre, hátra. Bordásfalon lendületek oldalra. A felsorolt függőszerkeken nyújtott és hajlított függésben térd- és sarokemelések. <i>Kúszás, mászás, egyensúlygyakorlatok</i> Gerendán, vízszintes és ferde padon talajra rajzolt vonalon járások előre, hátra, oldalra, haladások térdelő-, négykézláb támaszban, hason- és hanyattfekvésben. <i>Aerobic (csak lányoknak)</i> Alapjárás. Karemelések és -lendítések. Lábemelések és -lendítések. Érintő járás.
Testnevelési és sportjátékok: kézilabda, kosárlabda, labdarúgás	Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A labdakezelés egyszerű módjai (labdavezetés kézzel, lábbal; átadások, átvételek helyben, majd tovahaladással). Gól- és pontszerzés egyszerű megoldásai (fektetett dobás, kapura lövés, belsővel, belső csüddel). Játék egyszerűsített szabályokkal. Labdás testnevelési játékok
Szabadidős sporttevékenységek	Szabadtéri sportok A téli sportformák megvalósítható módjai és téli játékok (korcsolyázás, sielés, szánkózás, hócsaták). Kerékpározás. Helyváltoztató eszközök használata (görkorcsolya, gördeszka stb).
Önvédelmi sportok, küzdőjátékok	Húzások-tolások párokban (húzd át a határon; toldd át a határon; kéz-, lábívás) és csoportban (kötélhúzás, ki a legény a csárdában) játékosan. Mögékerülési és kiemelési kísérletek. Gurulóesés előre, hátra.
Úszás	Játék a vízben. A választott úszásnem technikájának tökéletesítése. Teljesítménynövelés.

A továbbhaladás feltételei

A tanult rendgyakorlatok végrehajtása az utasításoknak megfelelően. Aktív részvétel a sokoldalú előkészítő és gimnasztikai gyakorlatok végzésében. Alapvető jártasság az atlétikai és tornamozgásokban, a saját test feletti uralom a támasz- és függésgyakorlatokban. Aktív bekapcsolódás a választott sportjátékba. A test-test elleni küzdelem vállalása. A vízbiztonság megszerzése.

6. évfolyam

Évi óraszám: 93

Belépő tevékenységformák

A rendgyakorlatoknál az alakzatok változtatásának biztonságos végrehajtása, közlekedés zárt alakzatban.

A gyakorlati rend betartása, egyszerűbb szervezési feladatok vállalása.

Gimnasztikai gyakorlatok, valamint a sokoldalú előkészítő feladatok egyéni és együttes végzése, azok szakkifejezéseinek ismerete.

Gyors megindulások és futások jelre.

Állóképességi futás 10-12 percig egyéni iramban, a futósebességnek a távhoz igazítása.

Ugrások a kar- és lábmunka összhangjának megteremtésével.

Kislabdahajtás a dobás hátulról történő indításával, a labda minél hosszabb úton történő gyorsításával.

A talajon, valamint a függőszeren tanult gyakorlatoknak, illetve ezek kapcsolatainak végzése.

Támaszugrások erőteljes elugrással, növekvő első ívvel, egyensúlyvesztés nélküli talajra érkezéssel.

Labdakezelés mozgás közben.

Támadásban labdaátvételle (üres helyre) helyezkedés, illetve labdatovábbítás a szabadon lévő társnak, védekezésben a labdát birtokló zavarása.

Röplabdában helyezkedés és hozzáállás a labda fogadásához; az alkarérintéssel történő továbbítás és az alsó egyenes nyitás ismerete.

Néhány önvédelmi fogás elsajátítása.

Az előző évfolyamon tanultakra építve: a körülményekhez igazodóan egy meghatározott távolság úszása egy vagy két úszásnemben.

A szabadban végzett mozgásos tevékenységek (játékok) végzése.

Témakörök	Tartalmak
Rendgyakorlatok	Az 5. évfolyamon jelzett alakzatok felvételének és az alakzatváltoztatások teljesítésének felgyelmezett, gyors végrehajtása. Táv- és térköz felvételének pontos végrehajtása. Megindulás, vonulás és megállás a megfelelő „lábrendben”.
Előkészítés és prevenció	Egyénileg vagy együttesen végzett szabad- vagy szabadgyakorlati alapformájú kéziser-, társas- és szergyakorlatok (pad, bordásfal, zsámoly). Tartásjavító, a gerincoszlop izomegyensúlyának és a medence középállásának automatizálását biztosító gyakorlatok. Egyszerű relaxációs eljárások. Játékos előkészítő feladatmegoldások.
Atlétikai jellegű feladatmegoldások	Speciálisan előkészítő és célgyakorlatok a feldolgozandó anyag hatékonyabb elsajátítása érdekében (futó-, ugró- és dobóiskolák). <i>Futások</i> Állórajt. Guggoló-, térdelőrajt. Fokozó futás. Tartós futás növekvő időtartamig. Futás feladatokkal (kerülés, átugrás, jelre egyszerű feladatok végzése). <i>Szökdelések, ugrások</i> Távolugrás elugróvonalról. Magasugrás (átlépő technika). Szökdelések egy, váltott és páros lábon.

	<i>Dobások</i> Hajítások, lökések, vetések (1-2 kg-os tömöttlabdával), egy és két kézzel, helyből, nekifutásból. Kislabdahajítás távolba és célba. Játékos versengések futással, szökdeléssel, dobással kombinálva.
Torna jellegű feladatmegoldások	Speciális előkészítő és célgyakorlatok. <i>Támaszhelyzetek és támaszgyakorlatok</i> Támlázás oldalirányba magas padon, KTK-n, gerendán, két magas padon előre és hátra. Gurulóátfordulás talajon előre, hátra és sorozatban is. Kézenátfordulás oldalra. Kézenállási kísérletek bordásfalnál társ segítségével és szabadon. <i>Támaszugrások</i> Felguggolás, terpeszleugrás. Felguggolás, gurulóátfordulás előre. <i>Függéshelyzetek és függésgyakorlatok</i> Gyűrűn, két kötélén, bordásfalon a szer jellegétől függően lendületek előre, hátra, oldalra, haladás oldalirányban. Fellendülés zsugorlefűggesbe, emelés zsugorlefűggesbe. <i>Kúszás, mászás, egyensúlygyakorlatok</i> Járások talajra rajzolt vonalon, vízszintes és ferde padon, gerendán előre, hátra, oldalra térdelő- és négykézláb támaszban, kúszás hason- és hanyattfekvésben. <i>Ritmikus gimnasztika (csak lányoknak)</i> Mint az 5. évfolyamon.
Testnevelési és sportjátékok: kézilabda, kosárlabda, labdarúgás, röplabda	Speciálisan előkészítő, labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. Az alapvető technikai és taktikai elemek (labdavezetés, -továbbítás, -átvétel, -lekezelés, alapérintés, gól- és pontszerzés) elsajátítása és alkalmazása játékhelyzetekben. Egy-egy ellentámadási és védekezési megoldás. Játék egyszerűsített szabályokkal.
Szabadidős sporttevékenységek	Szabadtéri sportok: A téli sportok megvalósítható formái és téli játékok (szánkózás, síelés, korcsolyázás, hócsata stb.). Tájékozódási futás (ahol a feltételek adottak). Kerékpározás. Helyváltoztatási eszközök alkalmazása (görkorcsolya, gördeszka stb.).
Önvédelmi sportok, küzdőjátékok	A dzsúdó elemi guruló- és esésgyakorlatok (guruló esés előre, hátra, csúsztatott esés oldalra, zuhanó esés előre és hátra). Az aikidó anyagából szabadulások kézlefogásból. Húzások és tolások párokban és csoportokban.
Úszás	Játékok és gimnasztika a vízben. A választott úszásnem technikájának csiszolása. A teljesítmény növelése.

A továbbhaladás feltételei

Rendgyakorlatok végzése az óraszervezés megkívánta formában. Jártasság a bemelegítésre és a képességfejlesztésre egyaránt alkalmas gyakorlatok végzésében. A tanult tornagyakorlatok biztonságos és az atlétikai mozgások összerendezett végrehajtása. Labdajátékokban a tanult technikai elemek alkalmazása. Néhány önvédelmi fogás ismerete. Egy meghatározott távolság leúszása.

7. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A rendgyakorlatok pontos és egyöntetű végrehajtása.

Hasznosítható ismeretszerzés a játékok és versenyek szervezésében, lebonyolításában.

A bemelegítést, a sokoldalú előkészítést és a testtartási rendellenességek megelőzését szolgáló gyakorlatok végzése, ezek hatásának növelését eredményező megoldások (formák) ismerete.

Atlétikában az egyéni adottságoknak és a feladat jellegének megfelelő feladatmegoldások: laza, könnyű, gyors(vágta)futás, valamint 10-12 percig kitartó futás növekvő intenzitással; ugrásoknál optimális sebességű nekifutás, a kar- és láblendítés jelentőségének ismerete; a hajtó és lökö mozgulat csiszolása.

Legalább 3-4 elemből álló összetett talajgyakorlat bemutatása, az összekötő elemek szerepének ismerete és azok alkalmazása.

Függőszeren 2-3 gyakorlatelem végzése.

Lendületes támaszugrások.

Labdajátékokban a társakhoz és a labdához való igazodás, emberfogásos védekezés.

A tanult technikai elemek passzív, majd aktív védővel szembeni végrehajtása.

Röplabdában a labda továbbítása alkar-, illetve kosárárintéssel a társhoz, valamint az ellenfél térfelére.

Sportszerű test-test elleni küzdelem.

Az előző évfolyamokon tanultakra építve: teljesítményképes úszástechnika kialakítása egy vagy két úszásnemben.

A szabadban végzett mozgásos tevékenységek (játékok) végzése.

Témakörök

Tartalmak

Rendgyakorlatok	A foglalkoztatási formák módosításához szükséges alakzatváltoztatások (sorakozó, fejlődések, szakadozások, foglalkoztatási forma módosítása utasításra).
Előkészítés, prevenció	Egyszerű ellenvonulások (fejlődések és szakadozások ellenvonulásban) járásban és futásban. 2–4–8 ütemű szabadgyakorlatok és szabadgyakorlati alapformájú társas, kéziszér- és egyszerű szergyakorlatok, amelyek egyidejűleg két alapformát is tartalmazhatnak (hajlításban, döntésben fordítás, fordításban döntés stb.). Tartásjavító, a gerincoszlop izomegyensúlyának és a medence középállásának automatizálását biztosító gyakorlatok, valamint az egyéb ortopédiai elváltozásokat megelőző, ellensúlyozó gyakorlatok. Játékos előkészítő gyakorlatok.
Atlétikai jellegű feladatmegoldások	Futásokat, ugrásokat, dobásokat speciálisan előkészítő és célgyakorlatok. <i>Futások</i> A korábban tanult rajtformák pontos, célszerű végrehajtása. Fokozó futás. Vágtafutás. Futás feladatokkal, futás akadályok felett. Tartós futás iramnehezítésekkel. <i>Szökdelések, ugrások</i> Szökdelőiskola. Távolugrás helyből, távol- és magasugrás nekifutással (átlépő technikával).

	<i>Dobások</i> Kislabdahajítás távolba és célba. Lökések tömött labdával helyből egy és két kézzel. Játékok, versengések futással, szökdeléssel, dobással kombinálva.
Torna jellegű feladatmegoldások	A feldolgozandó témát speciálisan előkészítő és célgyakorlatok. <i>Támaszhelyzetek és támaszgyakorlatok</i> Talajtorna. Gurulóátfordulás előre és hátra (sorozatban is) és repülő gurulóátfordulás. Fejenállás. Kézenállási kísérletek. Kézenátfordulás oldalt. Támlázás gerendán, emelt padon oldalirányba. Összefüggő, 3-4 elemből álló talajgyakorlat. Gurulásokkal és gördülésekkel kapcsolatos testnevelési játékok („kígyóvédelem”, „hármass fenn”, „ördögcsészer” stb.). <i>Támaszugrások</i> Terpeszátlugrás harántterpeszátlugrásban előrehajló társan át (bakugrás). Guggolóátugrás 4 részes (keresztbe állított) szekrényen segítségadással. <i>Függéshelyzetek, függésgyakorlatok</i> Gyűrűn, két kötélen lendület előre, hátra; lebegőfüggés; lefüggés; hátsó függés; homorított leugrás hátra lendületből. <i>Gerenda (pad merevítő gerendája)</i> Helyváltoztatások előre, hátra, oldalra. Fordulatok. <i>Ritmikus gimnasztika, aerobik (csak lányoknak)</i> A sportgimnasztikában tanult elemek. Homorított leugrás.
Testnevelési és sportjátékok: kézilabda, kosárlabda, labdarúgás, röplabda	Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A helyi adottságok, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték legfőbb játékelemeinek tökéletesítése. Támadás és védekezés alapvető megoldásai az adott sportjátékban. A sportjátékok és a motorikus képességek fejlesztését szolgáló, a tanulók játékigényét kielégítő testnevelési játékok.
Természetben üzhető sportok	Felkészülés a sí-, természetjáró, vízi- és kerékpáros táborozásra. A lehetőségektől függően szánkózás, korcsolyázás, síelés, kerékpározás, görkorcsolya, gördeszka, evezés, kajak-kenu stb. Futással, dobással, ütéssel kombinált népi játékok (nemzetek labdája, várméta, kötélhúzás).
Önvédelmi, küzdősportok, játékok	A birkózás egyszerűbb elemei (grundbirkózás). Dzsúdó: gurulások, esések, zuhanások. Csípődobás. Aikidó: szabadulás fogásból, lefogásból. Játékok húzással, tolással (húzd, toldd át a határon; toldd ki a körből; kötélhúzás).
Úszás	A választott úszásnem gyakorlása, fokozódó edzésadagok teljesítése.

A továbbhaladás feltételei

A rendgyakorlatoknál törekvés a társakhoz igazodó, egyöntetű végrehajtásra. Néhány alapvető gimnasztikai gyakorlat végzése. Az atlétikai mozgások megközelítően helyes technikai végrehajtása. A torna-gyakorlatelemek összekötésének biztonsága. Labdajátékokban a csapattársakkal való együttműködésre törekvés. Küzdeni tudás és sportszerűség. Teljesítményre törekvés a tanult úszásnem(ek)ben.

8. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az előző évfolyamokon tanult rendgyakorlatok pontos és gyors végrehajtása, az utasítások fegyelmezett követése.

Versenyegek, mérkőzések szervezői és rendezői feladatainak ellátása.

A sokoldalú előkészítésre és a prevencióra alkalmas gyakorlatok (részben) önálló végzése, az ismétlésszám és az intenzitás növelésével azok hatásfokának emelése, az alapvető fizikai képességek önmagukhoz mért optimális fejlesztése.

Az atlétikai mozgások helyes technikai végrehajtása, görcsös erőlködés nélküli vágtafutás, valamint kitartó futás 10-12 percig, a futás távját fokozatosan növelve.

Energikus elugrás, térdnyerő légmunka az ugrásoknál.

A hajításnál és a lökésnél a lendületszerzés és a kidobás harmonikus összekapcsolása.

Tornában a talajon, illetve a támasz- és függőszeren a tanult mozgáselemekből összeállított gyakorlatok, valamint lendületesen, biztonságos talajra érkezéssel végrehajtott támaszugrások végzése.

Leányoknál a sportgimnasztikai gyakorlatoknak a ritmushoz igazodó végzése.

Labdajátékokban a legáltalánosabb támadási és védekezési megoldások ismeretének birtokában a választott játék(ok) aktív és élményszerű játszása.

Sportszerű küzdelem az oktatott sportág (önvédelmi, illetve küzdősport) szabályainak betartásával.

Az előző évfolyamokon tanultakra építve: két úszásnemben teljesítményképes technika kialakítása.

A szabadban végzett mozgásos tevékenységek (játékok) végzése.

Témakörök

Tartalmak

Rendgyakorlatok

Ellenvonulások, mint a 7. évfolyamon, futással végrehajtva.
Foglalkoztatási formák öntevékeny átszervezése.
(Csapatok alakítása. Játékrend, váltások önálló megszervezése.)
A testnevelésben alkalmazott és szükséges rendgyakorlatok teljes köre.

Prevenció, relaxáció

2–4–8–16 ütemű, 2-3 alapformát tartalmazó szabadgyakorlatok és szabadgyakorlati alapformájú társas, kéziszer- és egyszerű szergyakorlatok együttes és önálló végrehajtása.
Tartásjavító, a gerincoszlop izomegyensúlyának és a medence középállásának automatizálását biztosító gyakorlatok, valamint az egyéb ortopédiai elváltozásokat megelőző, ellensúlyozó gyakorlatok.
Játékos előkészítő feladatmegoldások.

Atlétikai jellegű feladatmegoldások

A tanítandó anyag elsajátítását speciálisan előkészítő és célgyakorlatok.

Futások

Eredményes rajtvégrehajtás feladathelyzetben.
Fokozó futás, vágtafutás.
Futás nehezítésekkel (terep, akadály).
Tartós futás a táv növelésével.
Váltófutás.

Szökdelések, ugrások

Szökdelőiskolák.
Helyből ugrások.
Sorozatugrások.
Távol- és magasugrás az atlétikában leírt fejlettebb technikával.

Dobások

Kislabdahajítás távolba.

Súlylökés helyből és becsúszással tömött labdával.

Vetések tömött labdával két kézzel, mindkét oldalra.

Játékok, versengések futással, szökdeléssel és dobással kombinálva.

Torna jellegű feladatmegoldások A tanítandó anyagot speciálisan előkészítő és célgyakorlatok. Gurulással és gördüléssel kombinált testnevelési játékok, mint a 7. évfolyamon.

Támaszhelyzetek és támaszgyakorlatok

Talajtorna.

Gurulóátfordulás előre, hátra, sorozatban is, valamint két gurulóátfordulás között felugrás fél- és egész fordulattal.

Repülő gurulóátfordulás sérülést nem okozó tárgyon át (összetekert szőnyeg, szőnyeggel letakart zsámoly) és fekvő, térdelő társan át.

Fejenállás.

Kézenállás.

Kézenátfordulás oldalra.

Támlázás két emelt, párhuzamos padon előre, hátra.

Összefüggő gyakorlat a tanult elemekből.

Támaszugrások

Felguggolás, terpeszleugrás 4 részes szekrényen hosszában.

Terpesz- és guggoló átugrás keresztben álló 3-4 részes szekrényen.

Függéshelyzetek és függésgyakorlatok

Mászás, vándormászás kötélén.

Függeszakadási kísérletek.

Gyűrűn, két kötélén lendület előre-hátra, lebegőfüggés, lefüggés, hátsófüggés, lendület hátra és homorított leugrás.

3-4 elemből álló összefüggő gyakorlat.

Gerenda

Helyváltoztatások, mint a 7. évfolyamon, valamint ereszkedés guggolótámaszba és felállás.

Mellső mérlegállás.

Ritmikus gimnasztika (csak lányoknak)

A sportgimnasztikában tanult elemek és kombinációk.

Testnevelési és sportjátékok: kézilabda, kosárlabda, labdarúgás, röplabda, asztalitenisz, tenisz, tollastenisz, floor-ball Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok, játékok. A motorikus képességek fejlesztését és a tanulók játékigényének kielégítését szolgáló testnevelési játékok. Az iskola feltételei, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték elemeinek gazdagítása, főbb támadási és védekezési megoldásainak elsajátítása.

Szabadidős sporttevékenységek Felkészülés sí-, természetjáró, vízi-, kerékpáros táborozásra. Az iskola lehetőségei szerint korcsolyázás, szánkózás, sielés, kerékpározás, görkorcsolya, gördeszka, evezés, kajak-kenu stb. Futással, dobással, ütéssel kombinált népi játékok.

Önvédelem, küzdősportok A birkózás egyszerűbb elemei (grundbirkózás). Dzsúdó: gurulások, esések, zuhanások, csípődobás, fejen átdobás. Aikidó: mint a 7. évfolyamon, valamint fojtásfogás hárítása.

Úszás Az úszás távolságának növelése a választott két úszásnemben.

A továbbhaladás feltételei

Rendgyakorlatoknál a kapott utasítások fegyelmezett végrehajtása. A sokoldalú előkészítő és prevenciós gyakorlatok hatásainak életkoruknak megfelelő ismerete és azok helyes végrehajtása. Az atlétikai mozgások összerendezett, önmagukhoz mérten javuló eredményességű bemutatása. A tornagyakorlatok biztonságos végzése helyes testtartásra törekvéssel. Alapvető labdakezelési ismeretek birtoklása, a játékhelyzetekhez való alkalmazkodás. Önvédelem, sportszerű küzdeni tudás. Teljesítményre törekvés a tanult úszásnem(ek)ben.

TÁNC ÉS DRÁMA

5–6. évfolyam

Célok és feladatok

A Tánc és dráma tantárgy tanterve nem elméleti ismeretek tanítását helyezi a középpontba, hanem a drámajáték eszköztárának és a különböző színházi nyelvek elemeinek megismerését a tanulók saját tevékenységén keresztül. Ez természetesen nem az elméleti ismeretek figyelmen kívül hagyását jelenti; mindössze arról van szó, hogy az elmélet minden esetben a gyakorlati tevékenység eredményeképpen, az így szerzett tapasztalatokból leszűrve jelenik meg. A Tánc és dráma mint tantárgy tevékenység-központú. A tevékenységet követő elemző beszélgetések a fogalmi ismeretek bővítésével járnak, de nem valósulhatnak meg anélkül, hogy a tanulók megszerzett tudásukat, alakulóban lévő véleményüket, felvetődő kérdéseiket cselekvésbe ne emelnék. Az egyes drámai és színházi konvenciók megismerése és használata ezért tanár és tanuló számára egyaránt a haszonnal is jár, hogy a nehezen megfogalmazható (vagy épp formálódó) gondolatok és érzelmek kifejezésére, illetve a meglévő ismeretek gyakorlati ellenőrzésére teremtsen lehetőséget.

Ezt a tevékenység-központú szemléletet tükrözi a tantervünkben követett szóhasználat is – gyakran szerepel együtt a játék és a munka szó. Ezek együttes szerepeltetése megerősíti, hogy a különböző területeken folyó művészeti tevékenységet szigorú szakmai folyamatok vezérlik ugyan, az órákon való részvétel azonban a tanulók számára minden esetben örömet és szellemi izgalmat kell jelentsen.

A tánc és dráma lehetőséget nyújt a minél változatosabb dramatikus, táncos, bábos tevékenységformákban való részvételre; a tanulók képesség és adottság szerinti differenciált foglalkoztatására; a drámajátékban, a táncban és a bábjátékban fellelhető öröm- és szabadságélmény megismerésére. Differenciált feladatokon keresztül a dramatikus, illetve bábos technikák és konvenciók, a táncot felépítő technikai elemek és formák elsajátítására és széles körű alkalmazására; a drámai formával, a bábjátékos technikákkal, a táncot felépítő technikai elemekkel való improvizációra, kísérletezésre; a dráma, a tánc és a bábjáték mint művészi kommunikációs forma megismerésére.

Kiemelt célja a valós emberi szituációk, illetve fiktív történetek megjelenítése különböző színházi formákban, valamint az, hogy a tanulók a más területeken elsajátított ismereteiket, készségeiket a drámában, a táncban, a bábjátékban is alkalmazni tudják.

A tánc és dráma foglalkozásai alkalmat adnak az önértékelésre annak érdekében, hogy a tanulók képessé váljanak saját eredményeik felismerésére és tapasztalataik beépítésére a művészeti tevékenységükbe, arra, hogy egyénileg és csoportosan előadást tervezhessenek, létrehozassanak, illetve a létrejött előadást bemutathassák.

Fontos, hogy a tanulóknak legyen módjuk minél több élő és felvett színházi, tánc-, mozgás- és bábszínházi előadás – köztük társaik által készített produkciók – megtekintésére; a különböző színházi formák kulturális tradícióinak tanulmányozására; az alapvető színpadtechnikai eljárások megismerésére; drámával és a különböző színházi formákkal kapcsolatos fogalmi készletük, aktív szókincsük bővítésére.

Fejlesztési követelmények

A tanulók játékos gyakorlatok során sajátítsák el az alapvető táncos, bábos és drámai kifejezési formákat. Tudják a mindennapi élet és különböző történetek szituációit közösen elemezni.

A koncentráció és lazítás képességének fejlesztése. A követendő és az elvetendő beszédpélda hallás alapján történő felismerése, a durva légzéstechnikai, hangadási és artikulációs hibák felismerése mások beszédében és a saját beszédükben. A fejlesztő és szinten tartó beszédes játékok és egyszerű beszédgyakorlatok ismerete, alkalmazása.

Saját ötletek és egyes történetek jelenetként szerkesztése a tanulói csoportok önálló munkájával. A szerepváltás technikájának alapszintű elsajátítása. Saját ötletek és egyes történetek jelenetsorok szerkesztése a tanulói csoportok önálló munkájával.

Különböző bábfigurák (marionett és árnybábok) készítése és mozgatása az adott technikának megfelelően. Ritmusképletek alkalmazása, megtartása negyedes és nyolcados járástempó mellett. A tanult tánc- és mozgásmotívumok utánzása, stílusos előadása.

Látott vagy részvételükkel zajló drámaprojekt és/vagy színházi előadás elemző értékelése.

5. évfolyam

Évi óraszám: 18

Belépő tevékenységformák

Játékos gyakorlatok során az alapvető táncos, bábos és drámai kifejezési formák elsajátítása.

A mindennapi élet és különböző történetek szituációinak közös elemzése.

A koncentráció és lazítás képességének fejlesztése, a követendő és az elvetendő beszédpélda hallás alapján történő felismerése.

A durva légzéstechnikai, hangadási és artikulációs hibák felismerése mások beszédében és a saját beszédükben.

Saját ötletek és egyes történetek jelenetté szerkesztése a tanulói csoportok önálló munkájával.

Egypálcás marionett készítése és mozgatása (áttételes bábmozgatás), árnyfigurák készítése különböző anyagokból és technikákkal; árnyfigurák mozgatása az adott technikának megfelelően.

Ritmusképletek alkalmazása, megtartása negyedes és nyolcados járástempó mellett (egyenletes járás közben különböző ritmusképletek tapsolása, dobogása egyenletes zenére), a tanult táncok és ritmusképletek felismerése.

Témakörök	Tartalmak
Készségfejlesztő gyakorlatok	Beszéd- és légzéstechnikai gyakorlatok. Koncentrációs és lazító gyakorlatok. Egyszerűbb interakciós játékok. Kapcsolatteremtő és kommunikációs játékok.
Színházi, dramaturgiai alapfogalmak	A mese és a cselekmény fogalmának ismerete.
Az alapvető drámai konvenciók megismerése és alkalmazása	Belső hangok, monológ, gondolatkövetés, mimes játék, levél és napló, telefon- és rádióbeszélgetés, interjú.
A színházi formanyelv tanulmányozása	A megismert színházi formai elemek hatásmechanizmusának tanulmányozása. Merev pálcán, felülről mozgatott, egypálcás marionett készítése (síkbábtechnika, plasztikus hengerfigura). A különböző árnyjátéktechnikák megismerése, árnybábok készítése.
Énekes-táncos játékok	Gyerekjátékok, leánykarikázók mozgásanyaga, szokásrendszere. Egyenletes lüktetésű zenei és táncmotívumok illesztése egymáshoz.
Régi stílusú táncok	Ugrós, legényes táncok. Páros forgató típusú lépések (forgató mozgáscsoportjai).
Történetek feldolgozása a dráma eszköztárával, bábjátékkal, táncsal	Dramatikus improvizációk – a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján. Mozgásra épülő csoportos improvizációk – a tanár által megadott egyszerű cselekményvázra. Játék az elkészített marionettfigurákkal, árnybábokkal és a különböző árnyjátéktechnikákkal. Improvizációk a megismert bábtechnikák felhasználásával. Bábelőadás megtekintése és elemző megvitatása.

A továbbhaladás feltételei

Résztétel a gyakorlatokban, a csoportos improvizációkban és az alapszintű elemző beszélgetésekben.

A rögtönzés szabályainak ismerete, betartása. Egyenletes lüktetés, valamint egyszerű ritmusképletek visszaadása tapssal, illetve dobogással. Egy régi stílusú tánc alaplépéseinek szabad előadása. Résztétel bábkészítésben és/vagy bábbal végzett improvizációban.

6. évfolyam

Évi óraszám: 18

Belépő tevékenységformák

Játékos gyakorlatok az alapvető táncos, bábos és drámai kifejezési formákban.
 A szerepváltás technikájának alapszintű elsajátítása.
 Saját ötletek és egyes történetek jelenetsorrá szerkesztése a tanulói csoportok önálló munkájával.
 Látott vagy részvételükkel zajló drámapunka és/vagy színházi előadás elemző értékelése.
 A fejlesztő és szinten tartó beszédes játékok és egyszerű beszédgyakorlatok ismerete, alkalmazása.
 A tanult tánc- és mozgásmotívumok utánzása, stílusos előadása.
 Az újonnan tanult táncok felismerése és reprodukálása.
 Marionettfigurák készítése külön mozgatható részekkel és mozgatása az adott technikának megfelelően.

Témakörök

Tartalmak

Készségfejlesztő gyakorlatok	Beszédtechnikai gyakorlatok, interakciós játékok, páros, illetve csoportos egyensúly- és bizalomgyakorlatok, szituációs játékok.
A gyakrabban alkalmazott drámai konvenciók megismerése és alkalmazása	Forró szék, fórum színház, szerep a falon, kellékhazsnálat, hagyományos formák, szertartás, ünnep, a pillanat megjelölése.
Improvizációk a megismert technikák felhasználásával a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján.	Dramatikus improvizációk – a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján. Egyszerű elemekből építkező mozgássor létrehozása (indítás, megállítas, gyorsítás, lassítás, fordulat, süllyedés, emelkedés, járás, futás, mozdulatkitartás). Mozgásra épülő csoportos improvizációk – a tanár által megadott egyszerű cselekményvázra. Játék, pl. többpálcás, illetve zsinóros marionettfigurákkal. Improvizációk a megismert bábtechnikák felhasználásával.
Különböző technikák a szereplők – hős és a többiek – jellemzésére	Figurajellemzés verbális, vokális és nonverbális eszközökkel.
Új stílusú táncok	Verbunk és csárdás táncok megismerése.
Népek, nemzetiségek, etnikumok táncaiból	Lánc körtáncok (Balkán) lépésanyaga és formavilága. Szlovák és román táncanyag magyar párhuzamai.
Színházi előadás megtekintése és véleményezése	A látottak kollektív elemzése a megismert fogalomkészlet alkalmazásával. A megismert színházi formai elemek alkalmazása improvizációkban.
Színházi dramaturgiai alapfogalmak	Szándék, feszültség, konfliktus, fordulópont.

A továbbhaladás feltételei

Részvétel a gyakorlatokban, a csoportos történetalkotásban, az improvizációkban és az elemző beszélgetésekben. Az egyszerűbb drámai konvenciók alkalmazása. Legalább tíz énekes-táncos játék ismerete, egy új stílusú tánc alaplépéseinek szabad előadása. Részvétel marionett készítésében és/vagy ilyen bábbal végzett improvizációban.

HON- ÉS NÉPISMERET

5–6. évfolyam

Hon- és népismeret modulból „A” és „B” változat készült, önálló cél- és feladatrendszerrel, illetve eltérő tartalommal. A helyi tanterv készítésénél vagy az „A”, vagy a „B” változatot lehet figyelembe venni.

„A” változat

5–6. évfolyam

Célok és feladatok

A hon- és népismeret új tantárgy. Egyik központi rendező elve a hagyományismeret. E modul témaköreiben részletezett példák általában a 19. század végén és a 20. század első felében élt gazdálkodó parasztcsalád életéből valók. Ezt tudjuk szemléltetni a szakirodalom alapján, és a szabadtéri múzeumok és a tájházak berendezései is többségükben ezt a kort mutatják.

A hagyományismeret tanításának célja: a hagyományos paraszti kultúra és értékrend megismertetése. A természetközeli élő, a természetet tisztelő, azt felhasználó és nem kihasználó paraszti életmód értékeinek bemutatása. A szűkebb szülőföld hagyományainak alaposabb ismeretén keresztül a hazaszeretet megerősítése, olyan egészséges identitástudat kialakítása, amely pártos és túlzó romantika nélkül tanítja meg nemzeti örökségünket megbecsülni, szeretni és tisztelni.

Saját kultúránk megismerése mellett először a közvetlen környezetben, majd a tágabb hazában élő más hagyományú kisebbségek, nemzetiségek kultúrájának, tiszteletének megtanítása. Ösztönzés a szülőföld cselekvő felfedezésére, felkészítés a magyar kultúra egyre tágabb és egyre mélyebb megismerésére. A saját szűkebb környezet, szülőföld példái keresztül általános kép kialakítása a hagyományos paraszti kultúra rendjéről és szokásairól. Nagyobb városok esetében a tágabb régiót, Budapest esetében szabadon választható néprajzi tájakat hozunk fel példának, illetve olyan vidékeket, amelyekhez a gyerekek érzelmileg kötődnek, akár közös élmény, akár rokoni kapcsolatok révén.

Az érdeklődés felkeltése a „hétköznapi történelem”, a néprajz, a művelődéstörténet, a népköltészet iránt. A történelem és a néprajz forrásainak (archív fotók, filmek, múzeumi tárgyak, régi dokumentumok, családi történetek, fényképek és iratok, könyvek stb.) bemutatása. A hagyományos családi formák, a természet ismeretéhez alkalmazkodó munkarend, a paraszti erkölcs- és értékrend megismertetésén keresztül olyan biztos háttér nyújtása, amely segít eligazodni a világban, amely megvédi a fogyasztói társadalom szélsőséges megnyilvánulásaitól és az értékválságtól.

Fejlesztési követelmények

A bemutatott példák, a tevékenységek és az olvasmányélmények alapján váljanak világossá a természeti környezet, a gazdálkodás, a társadalom, a tárgyi és a szellemi kultúra kölcsönhatásai és összefüggései. Ezek ismeretében a történelem és a földrajz tantárgyak elsajátítása is élvezetesebbé és könnyebbé válik.

A 6. évfolyam végére (a történelemben párhuzamosan tanultak segítségével is) váljon egyértelművé, hogy a hagyományismeret modulban tanult, megismert tárgyak, jelenségek is változnak az időben, ugyanakkor a népművészeti alkotásoknak tájankénti eltérései vannak. Azaz tudatosodjon, hogy másképpen éltek az emberek az egyes történelmi korszakokban és az egyes földrajzi tájakon.

A tárgyi kultúra (a ház külseje, a szoba berendezése, a használati tárgyak, a gazdasági épületek száma és nagysága) alapján a tanuló tudja megkülönböztetni a szegény és módosabb rétegeket (a differenciáltabb szétválasztásra a zsellértől a parasztpolgárig az adott korosztálynál nincs szükség), valamint a szobában lévő képek és dísz tárgyak alapján a katolikus és a protestáns felekezetűeket.

Ismerjen néhány népművészeti motívumot, és azokat tudja térben elhelyezni, illetve ismerje azok díszítési technikáit is (szövés, hímzés, nemezelés, faragás, festés stb.) legalább elméletben, ha a gyakorlati foglalkozásra nincs mód.

Ismerjen néhány fontos népszokást, azok vallási tartalmát és hátterét, a hozzá kapcsolódó szövegfolklórt (dramatikus játékot, kántálást, éneket stb.) és a szokáshoz kötődő hiedelmeket.

Belépő tevékenységformák

Rajzoljanak vagy fessenek le néhány helyi népművészeti motívumot.

Ha van az iskolában valamilyen kézműves foglalkozás (hímzés, szövés, agyagozás, fafaragás stb.), a hagyományismeret modulban megismert motívumokat ott alkalmazzák.

Tanuljanak meg kívülről helyi folklóralkotásokat: népdalokat, balladákat, meséket, játékokat és szokásszövegeket, a népi dramatikus játékokat (pl. betlehemezés) játsszák el, a szükséges jelmezeket együtt válogassák ki és készítsék el.

Bővíüljön a szókincsük, a fogalomismeretük egyrészt a paraszti háztartás és gazdálkodás tárgyainak megismerésével, másrészt a népköltészeti szövegek, a szokások és a dramatikus játékok megtanulása révén.

A különleges, ma már nem használt eszközöket, tárgyakat (pl. köpülő, gereben, rokka, guzsaly, sütőlapát, teknő stb.) képi formában is mutassuk be, ha lehet, használatuk közben, s a tanulók ezeket rajzolják, fessék le.

Az irodalmi olvasmányélményeket (népköltészet, Petőfi, Arany, Móra, Móricz stb.) építsük be az egyes témakörök példái közé.

A munkákról, a családról, az emberi kapcsolatokról tanultakhoz játsszanak el a gyerekek élethelyzeteket, munkafolyamatokat (pl. kenyérsütés, kenderfeldolgozás).

Gyűjtsünk a diákok közreműködésével régi családi fotókat, festmények reprodukcióit például a lakásbelsőről vagy a viseletről tanultaknál, a képeket csoportosítsuk korok, földrajzi helyzet vagy társadalmi réteg (szegény paraszti, módosabb paraszti, városi, polgári) szerint.

Kérdezzenek önállóan is a falubeli öregektől és/vagy a nagyszülőktől a saját gyerekkorukról, életükről, háztartásukról, akkor is, ha már ők is városban nőttek fel.

Családi fényképek alapján fedezzék fel például az épületek, a lakásbelső, a viseletek változásait.

Akár írott, akár képi formában hasonlítsuk össze a magyar paraszti kultúráról tanultakat más kultúrákkal (néprajzi vagy nyelvjárási tájegységgel, szomszédos néppel vagy városi kultúrával stb.).

Beszélgessünk közösen (vagy írjanak fogalmazást) arról, hogy mi változott meg a paraszti világból mára végérvényesen.

Használják a diákok a könyvtárat, ismerjék meg a legfontosabb néprajzi, népköltési gyűjteményeket, a magyar szólások és közmondások gyűjteményét stb.

Ismerjenek meg filmekről minél több munkafolyamatot és szokást.

Látogassunk el közösen a legközelebbi helytörténeti és néprajzi kiállításra, illetve a legközelebbi szabadtéri múzeumba és a környékbeli tájházakba.

Ismerjék fel a múzeumban látottakat a tanultak alapján.

5. évfolyam

Évi óraszám: 18

Témakörök	Tartalmak
A ház	Hajlékok típusainak bemutatása (kunyhó, jurta, veremház, boronaház, többhelyiséges lakóház). Az éghajlat, a természeti környezet és az építkezési alapanyagok összefüggéseinek bemutatása (összehasonlítás távolabbi kultúrák hajlékaival: iglu, fűkunyhó stb.). Az életmód és az építkezés technikájának összefüggése a nomád népeknél (szállítható sátrak, illetve jurta, utalás a honfoglalás előtti magyar életmódra). A magyar paraszti lakóházak külső jellegzetességei és az egyes táji típusok bemutatása (nyugat-dunántúli, alföldi, palóc, erdélyi).
A szoba	Mi van a szobában? Miből készült, hogyan készült, mire használják? Ezek kapcsán utalás a munkamegosztásra (fafaragás – férfiak; szövés – nők), életmódra, felekezeti hovatartozásra (szentsarok, kegytárgyak), társadalmi helyzetre. Bútor típusok és elnevezések: sarokpad, kamarásasztal, nyoszolya, dikó, gyalogszék, sublót, szuszék, szökröny, tálas stb., mire használták, hogyan díszítették. Textilek: hímzés és szöttek megkülönböztetése, hétköznapi lakástextíliák (abrosz, ágynemű), tisztaszoba textíliái (díszpárnák, lepedővégek stb.). A szűkebb lakókörnyezet motívumkincsének megismerése. Dísz tárgyak: a szentsarok és a sublót dísz tárgyai (pl. kegyesdobok, szentképek, hazafias tárgyú nyomatok, emlék poharak, emlékcsészék).
A konyha	Tűzhelyek típusai: a kandalló, a kemence, a rakott tűzhely, a kályha formái, elhelyezkedésük a szobában és a konyhában, használatuk módja. A füst elvezetésének módjai: füstös konyha, szabadkémény, zárt kémény. Konyhai eszközök: kerámiaedények típusai (tálak, fazekak, szilkek, sütőedények, vizeskorsók, kancsók). Néhány jellegzetes forma párosítása az elnevezéssel és a használat módjával. Egyéb eszközök, például köpülő, dagasztóteknő, sütőlapát, krumplinyomó, mozsár, vajformázó, szita, hurkatöltő. Az edények és a többi eszköz bemutatásán keresztül utalás a kenyérsütésre, tejfeldolgozásra, disznóölésre, ételhordásra, víztárolásra, néhány hagyományos étel elkészítésére.

Hétköznapiak a paraszti házban és a ház körül	19. század végi, 20. század eleji gazdálkodó paraszti család munkamegosztása (helyezze előtérbe a szűk környezet hagyományait, pl. ahol volt, a nagycsaládi formát). Nemek, korosztályok szerinti munkák a házban és a ház körül: – a kisebb gyerekek játéakai, a munkákat utánzó gyerekjátékok; – a 10-12 éves lányok, illetve fiúk csoportos játéakai és munkái: vízfordítás, állatetetés, takarítás, mosás, főzésben segítség, ételhordás, libapásztorkodás, disznó őrzése; – a felnőttek munkái: fafaragás, kosárfonás, idénymunkák (lekvárfőzés, szövés, fonás stb.). A napi, a heti és az éves munkarend, munkaritmus: egy nap és egy hét étkezési és munkarendje, az évenkénti munkák ideje (lekvárfőzés, tollfosztás, fonás, szövés). Az étkezések rendje: téli és nyári étrend (jellegzetes paraszti ételek). Hétköznapi viselet: a hagyományos paraszti ruhadarabok típusai (gatyá, pendely, ing, kapca, kötény, kendő stb.) és anyagai.
Az ünnep	Általános összefoglaló az ünnep szerepéről, világi és vallási ünnepek. Az ünnepek előzményei az európai hagyományban.
Ünnep a paraszti házban	A liturgikus év ünnepei a paraszti házban. Ünnepi előkészületek: böjt, munkatilalmak, ételek, viselet, szokások stb.
A karácsonyi ünnepkör	Az advent, Miklós napja, Luca napja, a téli napforduló. A helyi hagyományban ma is élő vagy újra felelevenített szokások (pl. karácsonyi kántálás, betlehemezés, bölcsőske, regölés, névnap ki- és köszöntés, aprószentek napi vesszőzés, újévi köszöntők). A vízkereszt fogalma, ház- és vízszentelés, háromkirályjárás.
A farsang	A farsangi időszak jeles napjai. A farsang változó időpontjának magyarázata. Farsangi köszöntők és maszkos alakoskodások, például állatmaszkos alakoskodás felelevenítése.

6. évfolyam

Évi óraszám: 18

Témakörök	Tartalmak
A kamra és a gazdasági épületek	A gazdálkodás a használati tárgyakon és a telek épületein keresztül: – a kamra tárgyai (gabonatárolók, favilla, tiloló, gereben, vonószerk, taliga stb.), mikor mire használták; – a gazdasági udvar épületei (a góré, a csűr vagy pajta), az itt található eszközök: eke, borona, henger, csép, rosta, petrencerúd stb. használatának alkalmi és módja; – az állattartás épületei (ólak, istálló), a bennük élő háziállatok és azok haszna.
A paraszti munka éves rendje	A gazdasági év tavasztól ősziig, a legfontosabb jeles napok és a hozzájuk köthető gazdasági tevékenységek: a szántás, a vetés, a boronálás, az aratás (Péter-Pál napja), a cséplés ideje, az állatok ki- és behajtása (Szent György, Szent Mihály és Szent Márton napja). A kenderfeldolgozás legfontosabb munkafázisai, a már megismert munkaeszközök és a munkafolyamatok összekapcsolása; a férfi és a női munkák szétválasztása. A gazdálkodáshoz nélkülözhetetlen természetismeret (pl. természeti megfigyelések, egyes napokhoz kötődő időjósítások).
A munkaalkalmakhoz kapcsolódó szokások	A gazdálkodáshoz szorosan kapcsolódó ünnepek (pl. arató és szüreti multságok, húsvéti háztárkerülés, Szent György-napi pásztorünnepek, Szent Márk-napi búzaszentelés), ezekkel kapcsolatos szólások, énekek.
A falu közössége	A falu teljes közösségének közös munkaalkamai, egymás segítése több munkaerőt igénylő nagyobb munkák elvégzésekor, a kalákamunkák: aratás, szüret, tollfosztás, kukoricafosztás, disznóölés. A fonó ideje és helye, az itt végzett munka, a fonóbeli szórakozások, játékok és az udvarlás módja a fonóban.

Társadalmi kapcsolatok a falun belül	A családon kívüli kapcsolatok. A komák, a komatál küldése (lásd még fehérvasárnap a húsvéti ünnepkörben), a komák feladatai, a keresztszülők fogadása. A faluban élés a születéstől az öregkorig: közös gyerekjátékok, leány- és legénycsoportok tevékenységei, munkái, leány- és legényavatás, ismerkedés és a párválasztás alkalmai, a felnőtt és idősebb férfiak falubeli tisztségei, az idős asszonyok feladatai a közösségben.
Az emberi élet fordulóihoz kapcsolódó szokások	A gyermek megszületéséhez és a keresztelőhöz kapcsolódó hiedelmek és szokások. A házasságkötés szokásai (a lakodalom előkészületei, a lakodalom szokásai, a lakodalom tisztviselői, például vőfély, násznagy és feladataik). Egy lakodalmas (lehetőség szerint helyi) megismerése.
Húsvéti ünnepkör	A húsvét ószövetségi és újszövetségi eredete. A falunak a húsvéti ünnepkörhöz kötődő népszokásai, továbbá más egyéb hagyományos népszokások, például virágvasárnap kiűzése, villőzés, húsvétvasárnap zöldágjárás, a locsolás, köszöntő versek, komatál küldése.
A pünkösti ünnepkör és a nyári napforduló	A pünkösti ünnepkör népszokásai, például pünkösdölés, pünkösti királynéjárás, hesspávázás. Egy kiválasztott szokás eljátszása. Szent Iván napja mint a nyári napforduló, a szertartásos tűzgyújtás ünnepe. Egy kiválasztott szentiváni ének megismerése.

A továbbhaladás feltételei

Népművészeti tárgyak és azok technikáinak felismerése, néhány jellegzetes motívum képi megalkotása. A naptári év legfontosabb népszokásainak ismerete, ezek közül egy karácsonyi és egy húsvéti népszokás szövegének előadása, részvétel egy dramatikus játékban. A régi paraszti háztartás és gazdálkodás eszközeinek felismerése, használatuk ismerete. A paraszti kultúra térbeli és időbeli változásának néhány példával való indoklása, a városi kultúrától való eltéréseinek felismerése. A paraszttársadalom változásainak az egész nemzet társadalmi átalakulásával való kölcsönhatása, annak felismerése, hogy a társadalmi változások a történelem részét képezik. Néprajzi kézikönyvek, ismeretterjesztő könyvek, filmek, fotók ismerete, ezek forrásként való használata. Múzeumok látogatása, az ott látott tárgyak, enteriőrök alapján az életmód elemeinek azonosítása.

„B” változat 5–6. évfolyam

Célok és feladatok

A hon- és népismeret tantervi modul „B” változatának célja, hogy a tanulók ismerjék meg lakóhelyük, régiójuk, a magyar nyelvterület földrajzi-néprajzi-nyelvjárási tájegységeinek legjellegzetesebb néphagyományait. A néphagyományok iránti érdeklődés felkeltésével segítse elő olyan tanulói magatartás kialakítását, amelynek lényeges eleme a hagyományörzés, népi kultúránk, nemzeti értékeink és a nyelvjárások megbecsülése.

Fedezze fel a tanuló, hogy a nemzedékeken át létrehozott közösségi hagyomány összeköti a múlttal, és segíti a jelenben való eligazodást, hiszen az emberiség évszázadok óta felhalmozódott tapasztalatait a legegyszerűbb és éppen ezért a legfontosabb mindennapi kérdésekre adott gyakorlati válaszok tárháza.

A hon- és népismeret ösztönözzön a szűkebb és tágabb szülőföld szellemi és tárgyi hagyományainak, történelmi, vallási emlékeinek felfedezésére, a nyelvjárás megbecsülésére. Készítsen a még emlékezetből felidézhető vagy a még élő néphagyomány gyűjtésére.

Fejlesztési követelmények

A tanítás biztosítsa a néphagyományok élményszerű megismerését, például zenehallgatással, egy-egy tájegységet, néphagyományt bemutató film megtekintésével, megadott szempontok alapján történő elemzésével, forrásanyag feldolgozásával, tájház, múzeum meglátogatásával.

Élményszerűen ismerjen meg egy-egy tájegységre jellemző népszokást, népi játékot, népdalt, népköltészeti alkotást, ismerkedjen meg egy kézműves tevékenységgel, a honismereti, néprajzi gyűjtőmunka néhány módjával.

A tájegységek, etnikai csoportok néprajzi jellemzőinek bemutatásával ismerje fel a tanuló a magyar néphagyomány sokszínűségét és közös vonásait. A konkrét táji példán értse meg, hogy a néphagyományok alakulására hat a földrajzi környezet, a történelmi fejlődés, a gazdasági tényezők.

Belépő tevékenységformák

A magyar nyelvterület legfontosabb földrajzi és néprajzi tájegységeinek megmutatása a térképen, az itt élő etnikai csoportok és nemzetiségek áttekintése.

Ismerkedés a lakóhely természeti adottságaival, hagyományos gazdasági tevékenységeivel, néprajzi jellemzőivel, történetének nevezetesebb eseményeivel.

Tájékozódás a lakóhelyéhez köthető, kötődő neves személyiségek tevékenységéről.

Tanulmányi séták, a nevezetes épületek, intézmények megtekintése.

Lakóhelytől függően egy hagyományos mesterség megismerése, tájház, falumúzeum megtekintése.

Régi fényképek gyűjtése, összehasonlítása (családról, lakóhelyről, tágabb környezetről). Élménybeszámoló helyi szokásokról, közösségi, ünnepi alkalmakról (búcsú, disznóvágás, szüret, lakodalom).

Egy régió, tájegység részletes megismerése, helytörténeti, nyelvjárási, néprajzi sajátosságainak gyűjtése, leírása (pl. gazdasági életre, építészetre, népművészetre, a jeles napokra jellemző szokások, dokumentumok gyűjtése, tájékozódás a könyvtárban, regék, mondák olvasása, filmek, televíziós műsorok megtekintése, zenehallgatás, éneklés, népi játékok). Népművészeti tárgyak, viseletek, népi építészeti emlékek megfigyelése, lerajzolása.

5. évfolyam Évi óraszám: 18

Témakörök

Etnikai csoportok,
nemzetiségek, földrajzi,
néprajzi tájak, tájegységek

A lakóhely természeti
adottságai, gazdasági,
társadalmi, hon- és
népismereti, néprajzi
jellemzői

Tartalmak

Az etnikai csoport és a nemzetiség fogalma, a határainkon túl élő magyarok.
A magyar nyelvterület földrajzi-néprajzi tájai, tájegységei, etnikai csoportjai,
magyarországi nemzetiségek.

A lakóhely természeti adottságai, hagyományos gazdasági tevékenységei.
A lakóhely helytörténete, néphagyományai.
A lakóhelyhez köthető neves személyiségek, nevezetes épületek, intézmények.
A régió hon- és népismereti, néprajzi, nyelvjárási jellemzői.

Néprajzi és nyelvjárási
tájegységek

A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni:

Dunántúl és Kisalföld

Földrajzi elhelyezkedése, néhány jellegzetes tája, hon- és népismereti, néprajzi jellemzői.
Hagyományos gazdasági tevékenységek: pl. halászat, nád-, gyékényfeldolgozás, makkoltató sertéstartás.

Társadalmi ismeretek: pl. uradalmi cselédek, kanászok, molnárok.

Település, népi építészet: pl. szeres település, kerített és tornácos ház.

Kézművesség, népi díszítőművészet: pl. fazekasság, pásztorművészet, szőttes, tulipános láda, cifraszűr.

Néhány jellegzetes népviselet (pl. Sárköz, Kapuvár, Sióagárd).

Népszokás, pl. regölés, pünkösdi királynéjárás.

Népzene (pl. hosszú furulya, duda), néptánc (pl. karikázó).

A határainkon túli magyarság néprajzi jellemzői a Dunántúlhoz és a Kisalföldhöz kapcsolódó területeken (pl. Zóboralja, Csallóköz, Szlavónia).

Észak-Magyarország

Földrajzi elhelyezkedés, jellegzetes etnikai csoportok (palócok, matyók).

Hagyományos gazdasági tevékenységek: az erdő haszonvétele (pl. fakitermelés, mész- és faszénégetés), juhászat, szőlőtermelés.

Társadalmi ismeretek: palóc nagycsalád, summáság.

Település, népi építészet: településforma (pl. halmazfalu, orsósfalu), jellegzetes települések, a palóc ház és házbelső, gazdasági építmények.

Népművészet (pl. palóc áttört bútor, szőttes, himzés).

Néhány jellegzetes népviselet (Hollókő, Mezőkövesd).

Népszokás pl. kiszehajtás, Szent Iván-napi tűzugrás, lakodalmi szokások), népzene, (pl. dudanóták).

A határainkon túl élő magyarság tájai a történeti Felvidékhez tartozó területeken (pl. Medvesalja, Galánta) és legfontosabb néprajzi jellemzőik.

Az Alföld

Földrajzi elhelyezkedés, jellegzetes néprajzi csoportok (kunok, hajdúk, jászok), főbb tájai, mezővárosai és hon- és népismereti, néprajzi jellemzői.

A gazdasági élet hagyományos formái, pl. rideg állattartás, halászat, ártéri gazdálkodás, gyümölcs- és zöldségtermelés, földművelés.

Közösségi munkaalkalmak.

Társadalmi ismeretek: pl. pásztorok, kubikusok, tanyasi földművelők, mezővárosok lakói.

Településtípusok (pl. kétbeltelkes település, tanya), főbb településközpontok.

Népi építészet (pl. napsugaras oromfal, pásztorépítmények).

Kézművesség, népi díszítőművészet, pl. fazekasság, falfestés, himzés.

Népviselet: pl. cifraszűr, suba, parasztpolgári viselet.

Népköltészet (pl. történeti mondák, betyárdalok), népszokások (pl. pünkösddőlés, lakodalmi szokások), néptáncok (pl. oláhos, ugrós), népi hangszer (pl. tekerőlant, citera).

A határon túli magyarok Alföldhöz kapcsolódó tájai (pl. Bácska, Bánát) és legfontosabb néprajzi jellemzőik.

6. évfolyam**Évi óraszám: 18****Belépő tevékenységformák**

Egy szabadon választott néprajzi-nyelvjárási tájegység megismerésében érvényesülő tevékenységek:

Értelmezik a tájegység nevét (pl. Erdély, Székelyföld, Kalotaszeg, Zoboralja, Kárpátalja).

Elhelyezik a térképen a tájegységet, megnevezi városok központjait, felsorolják néhány nevezetes települését.

Megismerik főbb néprajzi jellegzetességeit, jellemzik az itt élők természeti környezetét, gazdálkodását, tárgyi és szellemi néprajzának néhány konkrét alkotását.

Gyűjtenek, rajzolnak népművészeti motívumokat, tárgyakat pl. varrottast, fafaragást, lakóházat, szoba- és konyhabelsőt, viseletet.

Hallgatnak népzene, megismerik a jellegzetes hangszereket, közös zenélési élethelyzeteket (pl. lakodalom, temetés).

Megtanulnak és előadnak néhány népdalt, mesét, balladát.

Felelevenítenek, eljátszanak néhány jellegzetes népszokást.

Összehasonlítják a tárgyi és a szellemi kultúra köréből vett néhány kifejező példán keresztül a magyar népi kultúra és a szomszéd vagy rokon népek népi kulturáját, pl. természeti környezetét, életmódját, lakást, öltözködést, hagyományokat, szokásokat.

Témakörök**Tartalmak**

Kitekintés szomszédaink és a világ népeinek kultúrájára

Életmódbeli jellegzetességek különböző népek körében.

Példák a tárgyi és a szellemi kultúra köréből: a magyar népi kultúra és a szomszéd vagy rokon népek közötti kulturális hasonlóságokra és különbségekre.

Történetek, mondák, néprajzi leírások, útleírások, képek stb. alapján kitekintés szomszédaink, a rokon népek és a világ népeinek (törzsi társadalmak vagy letűnt magaskultúrák) kultúrájára egy-egy reprezentatív példa segítségével (pl. eszkimók, busmanok, nomádok).

Néprajzi és nyelvjárási tájegységek

A tanév során az alábbi témák közül egyet fel kell dolgozni:

Erdély és a Részek

Erdély és a Részek fogalma földrajzi, történeti és néprajzi szempontok alapján.

Jellegzetes tájai (pl. Fekete-Körös völgye, Kalotaszeg, Mezőség, Torockó és vidéke, Székelyföld, Gyimes) és etnikai csoportjai, népeinek együttélése, és valamelyik néprajzi egység közelebbi megismerése az alábbiak közül.

Kalotaszeg

Földrajzi elhelyezkedése, természeti adottságai, városok központja.

Hagyományos gazdálkodás (pl. állattartás, földművelés).

Tárgyi kultúra (építkezés, háziipar, pl. kenderfeldolgozás, szalmakalap-készítés, fazekasság, szücsmesterség; népviselet, hímzés, faragás).

Folklor (néptánc, pl. legényes, népzene, népszokások).

Mezőség

Földrajzi elhelyezkedése.

Hagyományos gazdálkodás, pl. állattartás, földművelés.

Tárgyi kultúra, pl. népviselet, szöttek, hímzés.

Szellemi kultúra, pl. népzene, néptánc (pl. széki lassú), népdal, népszokás (pl. kántálás, betlehemezés).

Székelyföld

Földrajzi elhelyezkedése, jelentős tájai, a székely etnikai csoport (pl. eredetük, jellegzetes katonai szervezetük, kiváltságaik, közigazgatásuk).

Hagyományos életformájuk jellemzői (havasi állattartás, erdőgazdálkodás, földművelés); kölcsönös segítség.

Tárgyi népi kultúra (pl. székely kapu, festett bútorok, cserge, szöttek, népviselet, festékes, kerámia).

Népköltészet, pl. népballadák, népmese, monda.

Népzene, néptánc, pl. forgató; népszokások (pl. határkerülés, hesspávázás).

Gyimes

Földrajzi elhelyezkedése.

Hagyományos gazdálkodás (állattartás, erdőgazdálkodás).

Tárgyi kultúra: építkezés (pl. boronafalú ház), népviselet, népi díszítőművészet.

Folklor (népi vallásosság, pl. archaikus népi imádságok), népzene (pl. keserves), néptánc (pl. körtánc, páros és sortánc, népszokások).

A Kárpátokon túl:

Moldva földrajzi elhelyezkedése, vallása.

A magyarság megtelepedése, falvaik (pl. Lészped, Klézse, Pusztina, Szabófalva), egy töredékük áttelepülése a 20. században a Dunántúlra.

A moldvai magyarok lélekszáma, anyanyelvük megőrzésének nehézségei.

Életmódbeli jellegzetességeik, tárgyi (pl. népviselet, szőttes, lakásberendezés) és szellemi kultúrájuk (népköltészet, népzene, néptánc, néphit, nyelvjárás).

Kárpátalja földrajzi elhelyezkedése, lakosságának nemzetiségei és együttélésük (magyar, rutén, román, német, szlovák).

Jelentősebb városok.

Hagyományos gazdálkodás (pl. irtásgazdálkodás, fakitermelés, havasi pásztorkodás, kenderfeldolgozás).

Tárgyi néprajz (pl. szövés, hímzés).

Népköltészet (betyárballadák, Mátyás királyról szóló mondák).

A továbbhaladás feltételei

A tanuló vegyen részt a néphagyományok megismerésében, például sajátítson el egy-egy tájegységre jellemző népszokást, népi játékot, népdalt, népköltészeti alkotást. Ismerjen néhány kézműves tevékenységet, végezzen honismereti, néprajzi gyűjtőmunkát. Válasszon a televízió műsorkínálatából vagy a könyvtár, videotéka stb. kínálatából néprajzi tárgyú filmeket, fotókat, könyveket. Fogalmazza meg tapasztalatait, megfigyeléseit, ismerje a vidék nyelvének, népi kultúrájának néhány jellegzetes kifejezését. Ismereteit tudja más tárgyakban tanultakhoz kapcsolni: pl. történelem, irodalom, rajz és vizuális kultúra, ének-zene.

EMBER- ÉS TÁRSADALOMISMERET, ETIKA**7. évfolyam****Évi óraszám: 37****Célok és feladatok**

A hetedik évfolyamon belépő új tantárgy az első félévben az *emberi természet*, a második félévben a *társas kapcsolatok* sajátosságait tárgyalja oly módon, hogy ötvözi a leíró embertudományokat (lélektan, szociológia) a normatív etikával. A tárgy egyszerre szolgálhatja az általános műveltség gyarapítását, a világszemlélet és az erkölcsi értékrend alakulását. Fejleszti az önismeretet, felkészít a kulturált társas kapcsolatok építésére és fenntartására. Hozzájárul a differenciált emberkép és identitástudat alakulásához.

Fejlesztési követelmények

A tárgy segíti a *személyiségjegyek* fejlesztését: a társas kapcsolatokban szükséges normák készségek kialakítását, az ember és környezete viszonyának reális érzékelését, a nyitottság, a bátorság és a humorérzék emberi értéként való kezelését. Megalapozza továbbá a tanulók toleráns, törvénytisztelő magatartását, kulturált vitakészségét.

Belépő tevékenységformák

Beszélgetés (szabad asszociációk, vélemények felszínre hozása és ütköztetése, hipotézisek bizonyítása és cáfolata, szövegek megbeszélése és elemzése).

A játék (szerepjáték, szociodráma).

Kutatás (önmaguk, események, helyzetek megfigyelése és elemzése, megismerkedés és interjú szakemberekkel, adatok és tények összegyűjtése, rendezése és elemzése, kísérletek, írásos és szóbeli kutatási beszámolók készítése).

Kiegészíteték bibliográfia készítése, a tanultak és feltártak vizuális megjelenítése, olvasmány- és eseménynapló vezetése, sajtófigyelés, élménybeszámoló készítése, a tanult témaköröket bemutató kiállítások rendezése, segítségre szoruló megismerése és megsegítése, cselekvési program készítése (saját maga, társai, környezete és a helyi társadalom számára), meditáció, szemlélődés; művészi alkotás létrehozása egyénileg vagy közösen.

Témakörök	Tartalmak
<i>Az emberi természet</i>	
Az ember egyedfejlődése	A születés előtti időszak és a születés. Életszakaszok: csecsemőkor, kisgyermekkor, kisiskoláskor, serdülőkor, ifjúkor, felnőttkor, öregkor.
Test és lélek	A test és a lélek egysége. Egészség, betegség, fogyatékoság, egészség és egészség. Testünk és egészségünk iránti felelősségünk.
Pszichikus működésünk és mozgatóink	Érzékelés és cselekvés. Ösztönök, indulatok, érzések, érzelmek, értékelés. Megismerés, gondolkodás. Meghatározottságaink és gyökereink. Szükségleteink és érdekeink. Előítéleteink. Nyitottság, empátia és tolerancia. Ismert és rejtett, aktuális és ideális énjeink.
<i>Egyén és személy</i>	
Kommunikáció, nyelv, gondolkodás	Nyelv és kommunikáció. Intelligencia, okosság, bölcsesség. Megismerés és tudás. Adottság, készség, képesség, tehetség. Problémamegoldás, tanulás.

Emberi szellem, emberi kiteljesedés	Kíváncsiság. Kreativitás, intuíció. Hit és tudás. Önmegvalósítás, önszeretet, önzés. Siker és boldogság. Öröm és szenvedés.
Az ember mint értékelő és erkölcsi lény	Értékek és normák. Az értékelés és nehézségei. Illendőség, helyesség, igazságosság. Jó és rossz. Szokások és erkölcsök. A cselekvő szabadsága, érettsége és tudatossága. Választás és döntés. Szándék és tett. A hiba és a bűn. A lelkiismeret. Az erények. A helyes életvezetés alapelvei
<i>Társas kapcsolatok</i>	
Társaink	Szülő és gyermek, testvérek, házastársak. Barátság. Munkatársak, diáktársak. Nemzetiségi és nemzeti hovatartozás.
Kapcsolatok	A kapcsolatok szimmetriája. Rokonszenv és ellenszenv. Őszinteség és hazugság. Hűség. Engedelmesség, tekintély, kritika. Előítéletesség és nyitottság. Alkalmazkodás és önállóság. Gyávaság és bátorság. Bizalom. Erőszak, jogos önvédelem.
Nemiség, szerelem, házasság	Férfi és női szerepek. A nemi érettség. Szerelem és házasság. A házasság, mint szövetség, mint otthonteremtés, mint biológiai, érzelmi, gazdasági, jogi, erkölcsi szövetség, mint szeretetkapcsolat és életadás. Konfliktusok a házasságban és megoldásuk.
Az emberi társadalom	Az ember mint csoportlény. Egyén és közösség. Magánélet és közélet a társadalomban.
Munka, gazdaság, alkotás	Fizikai és szellemi munka. A munka mint szaktudás, az alkotás mint jog és kötelesség. Megélhetés, gazdálkodás, jólét. Tulajdon. Vállalkozás.
Kultúra és művelődés	Társadalom, kultúra, vallás. Kultúra és civilizáció. Kultúra és művelődés. Műveltség és képzettség.

Életszínvonal, életmód és életminőség	Jólét és jóllét. Munkaidő, szabadidő, szórakozás. Otthonteremtés. Háztartás. Ünnep és ünneplés. Az élet értelme az értelmes élet.
Ember és természet	Beavatkozás, uralom, felelősség. Természet és világgyetem, környezetvédelem.
Hit, világszemlélet, vallás	Megismerés, hit, meggyőződés. Természetkép, világkép, világszemlélet. Istenhitek és vallások. A vallás mint hit, ismeret, élmény, szertartás, rítus és közösség. A vallás mint világmagyarázat.
Egyéni és közösségi értékek	A demokratikus állampolgárság értékei: a közjó, az egyén jogai, törvényesség, emberi jogok, más kultúrák tisztelete, hagyománytisztelet, igazság, törvényesség, igazságosság, a polgári állam értékei. Társadalmi közösségek. Az egyén és közösség a társadalomban. Döntés, megegyezés, együttműködés, többség, kisebbség.

A továbbhaladás feltételei

Az emberrel, a társadalommal és az erkölccsel kapcsolatos ismeretszerzési és -feldolgozási képességek fejlődése. Életkorának megfelelő szinten legyen képes különböző forrásokból ismeretek összegyűjtésére, osztályozására, elemzésére, a köztük lévő összefüggések keresésére és azokból következtetések levonására.

Az emberrel, a társadalommal és az erkölccsel kapcsolatos tudását, véleményét legyen képes kifejezni, mások megnyilatkozását legyen képes értelmezni.

Legyen tisztában az egyéni és közösségi értékekkel, az alapvető állampolgári jogokkal és kötelességekkel. Legyen képes erkölcsi értékeket felismerni, tudjon különbséget tenni a jó és rossz, az igaz és hamis, valamint a szép és a rút között.

MOZGÓKÉP- ÉS MÉDIAISMERET

8. évfolyam

Évi óraszám: 36

A mozgókép- és médiaismeret modulból „A” és „B” változat készült, önálló cél- és feladatrendszerrel, illetve eltérő tartalommal. A helyi tanterv készítésénél vagy az „A”, vagy a „B” változatot lehet figyelembe venni.

„A” változat

Célok és feladatok

A mozgóképkultúra és médiaismeret mint iskolai tárgy, elsősorban a mozgóképi (film, televízió, video, komputerjáték, web) szövegértés képességének fejlesztését és az audiovizuális média társadalmi szerepének, működési módjának tisztázását szolgálja, hiszen a média rendkívüli hatással van korunk emberének tájékozottságára, személyiségére. Tömegek napirendjét osztja be a televízió; sugalmazza, hogyan gondolkodjunk a világ dolgairól; étkezési, vásárlási divatokat indít, hősokeket, eszményeket, életcélokat terem. Mivel a film, a televízió és az internet átfonmálja a nyelvet, az értékrendet, a ritmusérzékét, az ízlést, a vágyakat, a hősokeket, a tabukat, a művészetet és a műélvezetet, az alkotást és a befogadást egyaránt, a médianevelés a személyiségfejlesztés alapvető eszköze.

A tantárgy oktatásának elsődleges célja tehát, hogy a tanulók felkészültséget szerezzenek a különböző média-szövegekkel kapcsolatban az önálló és kritikus attitűd kialakítására, és nyitott szemlélettel használják a hagyományos és az új médiumokat. Ehhez azonban alapszintű mozgóképnyelvi és művelődéstörténeti tájékozottságra, a naiv fogyasztói szemlélet bizonyos fokú ártértekelésére van szükség. Az ehhez szükséges képességek a nyolcadikos korosztálynál az élményekkel telített helyzetekben, művek és műsorok feldolgozásával, önálló és csoportosan végezhető kreatív gyakorlatok sorozatában, a tematika tevékenység-központú feldolgozásával fejleszthetők, hogy a gyerekek nézőként meg tudják különböztetni a hírt a kommentártól, a szerzői művet a műfaji alkotástól, felismerjék az audiovizuális művek-műsorok megformálásában megjelenő tulajdonosi vagy politikai szempontokat.

Fejlesztési követelmények

A célokból és a feladatokból adódóan a sikeres mozgóképkultúra-médiaismeret oktatás kiemelten fejleszti a kommunikációs és együttműködési készséget, támogatja az alkotásra való beállítódást, fejleszti a problémamegoldó képességet, a megfigyelés, a tájékozódás, a rendszerezés képességét. Elemzéssel és az alkotói szerepek gyakoroltásával fejleszti a reális énkép kialakítását. A művészi alkotásokban feltáruló konfliktusok értelmezésével, a valós emberi sorsok átéltető megjelenítésével segíti a toleráns, másokkal szemben empatikus személyiség kialakítását, az életvezetés és az érvényesülés során adódó krízishelyzetek humánus kezelését.

A mozgóképkultúra és médiaismeret oktatása során tudatosítani kell, hogy a mozgóképi közlésmód miért és miképpen alkalmas a tapasztalati világ reprodukálására és egyúttal a személyes közlésre. Tudatosítani kell, hogy a mediatizálódó kommunikáció (pl. a szórakoztatóiparban) miért és miképpen veszélyezteteti a magaskultúrát és egyúttal a személyiség autonómiáját (pl. információfüggőség, kényszerfogyasztás), de azt is, hogy a technikai képreprodukció és a hálózati kommunikáció egyidejűleg miféle esélyt hordoz a kulturális örökség védelmére, a választás képességének fejlesztésére (pl. digitális archívumok, társadalmi nyilvánosság).

Az audiovizuális szövegértési képesség fejlesztése során arra is törekedni kell, hogy a tanulók ismerjék fel a médiaszövegekben megjelenő kulturális mintákat. Az értelmezés egyik rétege tehát az ábrázolásban megmutatkozó szerzői vagy műfaji dominancia (személyesség, stílus, konvenció) és a befogadásban megmutatkozó nézői szerep (elvárás, azonosulás) felismerése, míg a másik meghatározó réteg a médiaszövegek befolyásoló, gyakran rejtett érték- és érdekrendszerének felismerését jelenti.

Ezért a tárgy oktatása során az iskolának biztosítani kell, hogy a tanulók a megfelelő mozgóképi alkotások tanulmányozása útján lehetőséget kapjanak saját személyiségük jobb megismerésére, történelmi, társadalmi és kulturális összefüggések felismerésére, a tömegkommunikációs eszközök kritikus és szuverén használatára.

A mozgóképkultúra és médiaismeret óráin a diákoknak lehetőséget kell biztosítani arra is, hogy alkalmas kreatív gyakorlatokkal fejlesszék mozgóképi kifejezőképességüket és kifejezőkedvüket, ezzel segítve őket személyes és árnyalt audiovizuális mondandójuk megfogalmazásában.

Belépő tevékenységformák

Művek, műsorok, illetve azok részleteinek csoportos vagy kiscsoportos megtekintése [a mozgóképi szövegek (film, televízió, video, komputerjáték, web) terjedelméből adódóan a kötött órai kereteken belül többnyire csak a szövegek részleteken keresztül felidézése, elemzése tervezhető, a műveket a kötött időkereteken kívül kell megtekinteni].

Mozgóképi szövegek feldolgozása egyéni, kiscsoportos vagy csoportos formában:

- kreatív gyakorlati feladatokkal (pl. felidézés, asszociáció, jelenetek, képsorok kiválasztása, csoportosítása, átszerkesztése),
- megbeszélés útján (pl. állítások megfogalmazása, feltevések ütköztetése, értelmezés).

Az ábrázolás eszközeinek tanulmányozása: önálló vagy kiscsoportos feladatok [pl. képek csoportosítása, kollázs-készítés, szövegkiegészítés, story-board (rajzos skiccekkel illusztrált beállításterv), illetve jelenetterv készítése, élőkép (pillanatra megdermedő szituáció) kialakítása, árnyjáték, főcímkészítés (pl. egy tévéműsor bejelentkező képsora), kommentár-, illetve hangalámondás-készítés].

Rövid tanulói beszámoló, kiselőadás, demonstráció (pl. művelődéstörténeti, technikátörténeti háttér ismertetése szakirodalom vagy önálló informálódás alapján, optikai eszközök készítése, bemutatása).

Projektmunka: az órakeretet meghaladó, és hosszabb időszakra (3-6 hét) kiadott, gyakran több lehetőség alapján választható egyéni vagy kiscsoportos feladatok, tevékenységi formák (pl. kutatás, adatok, tények, információk összegyűjtése, rendszerezése és feldolgozása – sajtóanyagokra, moziműsorokra, rádió- és televízió-műsorokra, weblapokra, reklámkampányokra vonatkozóan, esettanulmány készítése, önportré, fotó, illetve videoetűd készítése, forgatókönyv készítése, interjú készítése, filmelőzetes megtervezése, illetve elkészítése, logó-, illetve címlaptervezés, munkanapló készítése).

Témakörök

Tartalmak

Mozgóképnyelv

A mozgókép előzményei, a film és a mozi felfedezése	A mozgóképi közlés előzményei (valóság-hű kép, fény- és árnyjátékok, történetmesélés képekkel, képsorozatok, képregény). A technikai képrögzítés és érzékelés alapjai, eszközei. Sokszorosítás, távközlés, tömegkommunikáció.
A mozgókép alaptulajdonságai	A mozgókép kettős természete (reprodukció és ábrázolás). A folyamatos tér és idő felbontása és újraserkesztése (jelenet, képsor, beállítás).
A nézői figyelem irányítása, a kiemelés	Közelkép, megvilágítás, ismétlés, hossz és tempó.
A mozgóképi elbeszélés	Az események időbeli és oksági rendje. Expozíció és lezárás. Fordulat és epizód. Cselekmény, történet, elbeszélés.
A montázs szerepe a tér és az idő mozgóképi ábrázolásában	Filmtér és filmidő (folyamatos, párhuzamos és a korábbi időben játszódó cselekvés ábrázolása).

Mozgóképi szövegek rendszerezése

A mozgóképi szövegek rendszerezésének alapjai	Az eltérő hordozók alapján (a celluloidtól a digitális adathordozóig). A megjelenés helye szerint (a mozitól a televízióon át a komputerjátékig és az internetig). A valóság ábrázolásához való viszony szerint (dokumentum–fikció). Tematikai és ábrázolási rokonságok mentén (műfajiság).
---	--

A média társadalmi szerepe

A médiumok és a tömeg-kommunikáció	A könyvnyomtatástól az internetig: a közvetítő közeg jelentősége.
A média saját és átvett funkciói	Informálás, dokumentálás, szórakoztatás, szolgáltatás, illetve az üzleti-gazdasági funkció.
A mediatizált közlésmód néhány jellemző tulajdonsága	Ki üzen, kinek és miért: a média intézményei, tulajdonosai, közössége. A műsoridő mint tulajdon. A közszolgálati és a kereskedelmi média. A közönség mint vevő és áru. Amiről a műsorfüzet árulkodik: műsorok és műsorrend. Hol és mikor villog a képernyő: médiafogyasztási szokások megfigyelése. A befolyásolás technikái: műsorrend, tematizáció, csatorna-image kialakítása, a nézettség maximalizálásának elve, a sorozatelv.
A valóság médiareprezentációja	A nemek, foglalkozások, életmódminták, kisebbségek stb. tapasztalati valóságtól eltérő megjelenítése a médiában.

Jellegzetes médiaszövegek, műsortípusok

A nyomtatott médium néhány jellegzetes szövegtípusa	Újság, képregény, fotóregény.
A nyomtatott médium jellegzetes ábrázolási eszközei	Cím, címlap, kép, képaláírás, rovatszerkezet.
A reklám	A reklám szerepe a demokratikus tömegtársadalmakban (a választás lehetősége és kényszere).
A hírműsor	Amitől a hír hírré válik. Hír és kommentár megkülönböztetése.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen tisztában a mozgóképi közlésmód formanyelvi alapjaival. Az ábrázolás megismert eszközeit a mozgóképi szövegek értelmezése során alkalmazni is tudja. Képes a technikai reprodukció és a személyes közlés elhatárolására, a beállítások és a jelenetek elkülönítésére, leírására és értelmezésére. Az egyes mozgóképi szövegeket tudja elkülöníteni a valóság ábrázolásához való viszonyuk szerint: tudjon különbséget tenni pl. a dokumentumfilm és a játékfilm között. Az életkorának megfelelő szinten legyen képes a különböző médiumokból és médiumokról szóló ismeretek összegyűjtésére, azok rendszerezésére, az önálló megfigyelésekre. Tudjon érvelni olyan vitában, amely a médiaszövegek (pl. reklám, hírműsor) valóságtartalmáról folynak. A mozgóképi szövegekkel, a média működésével kapcsolatos ismereteit a műsorválasztás során is alkalmazni tudja.

„B” változat

Célok és feladatok

Az audiovizuális médiumok nyelvének, működésének, szerteágazó alkalmazási területeinek és kulturális jelentőségének alapszintű ismerete ma már az általános műveltséghez tartozik. A tanulók ezen a téren zavarbaejtően gazdag tapasztalatokkal rendelkeznek, ezek értelmezése azonban komoly kihívást jelent az iskola számára. Bonyolult kulturális és társadalmi jelenségek tanulmányozásához kell a serdülők életkorának megfelelő eszközöket találnunk. A képzés elsősorban élmény- és műközpontú megközelítésre törekszik, amely bátran él az egyes témakörök aktív, a tanulók alkotó kedvére építő feldolgozásának módszereivel.

Fejlesztési követelmények

Alapvető cél az érzékenység elmélyítése, valamint az audiovizuális kultúra alapelemeinek elsajátítása, a médiumok kínálta élmény- és ismeretszerzési lehetőségek szuverén, differenciált használatára irányuló magatartás fejlesztése.

A tanulók betekintést nyernek /és némi gyakorlati jártasságot szereznek a technikai képreprodukción és képátvitelen alapuló ábrázoló eljárásokba. Megismerkednek a filmek és televíziós műsorok értelmezésének elemi szempontjaival. Megtanulnak különbséget tenni képmás és valóság között, illetve a különféle médiumok, ábrázolási eljárások, műfajok és műsortípusok között.

Tudatosítják az audiovizuális médiumoknak a mindennapi életre és a személyiség fejlődésére gyakorolt kivételes hatását. Olyan szempontokkal és összefüggésekkel ismerkednek, amelyek lehetővé teszik, hogy a médiumokban megjelenő nézetekkel és magatartásmintákkal kapcsolatban reflexív, kritikus viszonyt alakítsanak ki.

Belépő tevékenységformák

Műsorok, filmek, sajtóközlemények megvitatása, feldolgozása a tanórán, illetve egyénileg.

Játékos gyakorlatok az egyes kifejezőeszközök, értelmezési eljárások és hatásmechanizmusok „kipróbálására”.

Képanimációs, montázs-, fotó- és egyéb kreatív gyakorlatok.

Mozilátogatás, a látottak közös feldolgozása.

Ismerkedés a CD-ROM mint ismeretszerzési eszköz használatával.

Egyéni és közös élmények, események audiovizuális megörökítése a rendelkezésre álló technikai eszközöktől függően.

Témakörök

Tartalmak

Médiumok	Könyvtárban, színházban, moziban, a képernyő előtt. A sajtó. Rádió, televízió, videó, internet, multimédia. A közvetítő közeg jelentősége a kommunikáció során. A médiumok megváltozott szerepe korunkban.
A mozgókép felfedezése	Fény- és árnyjátékok. Történetmesélés képekkel. Képsorok, képanimáció, fényképezés. Mit „mond” a kép? Beszédes képek, jelentős tárgyak, gesztusok párbeszéde az életben és a képernyőn. Szavak és képek viszonya. Sokszorosítás, távközlés, tömegkommunikáció.
A látható ember	Kép és képzelet. Technikai képmás és valóság. Filmigazság – filmhazugság. A mozgóképkultúra fejlődésének mérföldkövei.
Mire való a mozgókép?	Műfajok, műsortípusok megkülönböztetése (pl. játékfilm, dokumentumfilm, híradó, reklám, sorozat, élő közvetítés, ismeretterjesztő műsor).
Láss, ne csak nézz!	Hogyan lehet a képet „ragozni”? A látvány értelme és az elbeszélés folytonossága. Filmtörténetek, mozihősök. Cselekmény és elbeszélés. Tájékozódás a térben és az időben. A montázs fogalma.

Hogyan működik
a televízió?

Technika, üzlet, politika, művészet.

A műsorrend és a műsorkészítők.

Tallózás a műsorfüzetben és a csatornák között.

A közvélemény befolyásolása.

Magatartásminták, hatásmechanizmusok.

Azonosulás, kritika, részvétel és részvétlenség a képernyő előtt.

A televízió hatása a mindennapi életre, testi és lelki egészségünkre, az ízlésre és a környezetre.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje fel az ábrázolás, értelmezés és hatáskeltés elemi audiovizuális eljárásait. Ismerkedjen meg a technikai reprodukciós és képátviteli eljárások alapjaival. Sajátítsa el a látott történetek megértéséhez szükséges képességeket. Tudatosan válasszon a műsorok, illetve az élmény- és ismeretforrások között.

EGÉSZSÉGTAN

6. és 8. évfolyam

Célok és feladatok

Az egészségtan tanításának célja, hogy a tanulók korszerű ismeretekkel és azok gyakorlásához szükséges készségekkel és jártasságokkal rendelkezzenek az egészségük védelme érdekében. Ismerjék fel azt, hogy milyen összefüggés van az életmód, a viselkedés és az egészségi állapot között.

A modul oktatása ösztönözzé a diákokat arra, hogy kialakuljon bennük az önmagukkal szembeni felelősségérzet. Ismerjék fel, miért szükséges a jövő tervezése, az életút tudatos építése, s lássák be, hogy ebben meghatározó szerepet játszanak az egyéni döntések, helyzetmegoldási, megküzdési technikák. Nyújtson segítséget abban, hogy a tanulók helyesen értelmezzék azt a tényt, hogy az egészség megőrzése egyéni tetteken, választásokon, személyközi kapcsolataik minőségén is múlik.

Ismertesse meg a tanulókkal az egészségi állapot szempontjából fontos viselkedésmódok, szokások kialakulását, feltételeit, valamint az ezeket befolyásoló tényezőket. Adjon támpontokat, értelmezési kereteket az életmódbeli döntések meghozatalához, ezzel is segítve, hogy az egészséget támogató magatartásformák, megoldási módok alternatívaként jelenjenek meg mindennapi életükben.

Nyújtson segítséget a tanulóknak abban, hogy készség szintjén alkalmazzák azokat a megküzdési stratégiákat, amelyek alkalmazásával megőrizhetik, illetve újrateremthetik életük egyensúlyát.

Fejlesztési követelmények

A modul oktatásában a tanulók már meglévő ismereteire támaszkodunk. Az egészségre vonatkozó fogalomkészletüket bővítjük, egyre differenciáltabbá tesszük, folyamatosan értelmezzük az egészségfejlesztés fogalmát.

Az egészség megőrzéséhez, a betegségek megelőzéséhez szükséges készségeket a tanulói aktivitásra épülő módszerekkel, a pozitív példák, minták megerősítésével fejlesztjük.

A modul témakörei átfogják az egészség-magatartás szempontjából leginkább kritikusnak tekinthető területeket: a táplálkozást, a biztonságot, az alkohol- és kábítószer-fogyasztást, a dohányzást, a családi és kortárs kapcsolatokat, a környezetvédelmet, az aktív életmódot, a személyes higiéniát és a szexuális fejlődést. Ezeket azonban nem egymástól elszigetelt, összefüggéseikből kiragadott módon, hanem kölcsönös kapcsolataikba ágyazottan tárgyalja.

Az oktatás során a tanulók jussanak közvetlen tapasztalatok birtokába lényeges fogalmak értelmezése terén, váljon érthetővé és élményszerűvé számukra az „egészséges” – „kevésbé egészséges” tevékenységformák, anyagok közötti megkülönböztetés, a pozitív életszemlélet. Értsék meg, hogy az egészség – a kiegyensúlyozott életvitel – eszköz a boldog és sikeres élet folytatásához.

A modulban foglaltak tudatosítsák a tanulóknak, hogy az egészséges életmód igen sokféle lehet: mindig az aktuális élethelyzettől, kulturális, etnikai, társadalmi csoport-hovatartozástól függően mérlegelhető és értékelhető egy adott életmód, szokásrendszer minősége.

Belépő tevékenységformák

Megismerkedés az egészséges életvitel szempontjából kulcsfontosságú viselkedéselemekkel, azok kontextusával és befolyásolási módjaikkal.

A tanulók ismeretekre és tapasztalatokra tesznek szert a személyes biztonság megőrzésének fontosságával kapcsolatban.

Szerep- és szituációs játékok során megtanulják, hogy a kiegyensúlyozott lelkiállapot, a jó közérzet fontos szerepet játszik a lehetséges veszélyek és kockázatos helyzetek felismerésében és kezelésében.

Mindennapi életükből vett példák alapján azonosítják és megkülönböztetik a mindennapi és az ünnepi étkezés, italfogyasztás formáit, az ezek háttérében meghúzódó kulturális és társadalmi szokásokat.

Az élelmiszereket, táplálékokat „egészséges” és „kevésbé egészséges” kategóriákba sorolják, és gyakorolják a kiegyensúlyozott, egészséges táplálkozás formáit.

Gyűjtőmunka révén megismerkednek az egészséggel, életmóddal, táplálkozással foglalkozó reklámok hatás-mechanizmusaival, plakátokat, újságcikkeket készítenek.

Interjú készítenek családtagjaikkal, elemzik és értelmezik az eredményeket.

A csoportmunka eszközeit alkalmazva a tanulók megvizsgálják saját mindennapos gyakorlatukat a fizikai aktivitás és a testi higiéniá területén.

A rendszeres mozgás, aktivitás érdekében született elhatározásokat (napi rendszeres torna, futás stb.) kisebb csoportokban is megbeszélik, egymás között versengve is gyakorolják.

Felismerik, hogy ebben az életkorban a megváltozott fizikai sajátosságok következtében a személyes higiénével való fokozott foglalkozás különös figyelmet igényel, és kapcsolataikat, önértékelésüket, általános közérzetüket is befolyásolja.

Ismereteket szereznek a pszichoaktív szerekről s a használatukban rejlő veszélyekről.

Felismerik azokat a társadalmi helyzeteket, amelyekben legális vagy tiltott „anyagokkal” kínálhatják őket, és gyakorolják ezek elhárítását.

Megértik a hozzászokásból adódó veszélyeket, egészségkárosodást.

Ismerkednek a testi és lelki fejlődés különböző aspektusaival, a serdülőkori sajátosságokkal és az emberi szexualitással, a férfi és női nemi szerepek eltérő sajátosságaival.

A környezeti ártalmakra vonatkozó korszerű ismeretek elsajátításán túl kiscsoportokban végzett projekt munka révén kialakul a tanulóknál a személyes kompetencia, a felelősség érzete a környezethez való viszonyban.

6. évfolyam

Évi óraszám: 18 óra

Témakörök	Tartalmak
A biztonság megőrzése	Az emberi egészséget veszélyeztető néhány tényező: a „kockázatos” és a „veszélyes” viselkedési módok. Az érzelmek és a viselkedés kapcsolata. Veszélyes foglalkozások.
A táplálkozás	Az étrend fontossága, szerepe az egészség megőrzésében. Javaslatok az étrend megváltoztatására.
Mozgás és személyes higiéné	A mozgás mennyisége, intenzitása és az egészség. A testkép megerősítése. A külső megjelenés összetevői, jelentése és hatása.
Veszélyes anyagok	Az alkoholfogyasztás és a dohányzás egészségkárosító hatása. A szenvedélybetegségek közös vonásai. A pszichoaktív szerek veszélyei a gyerekek életében.
Az emberi szexualitás	Kamaszkor: a testi és érzelmi változások kora. A nemi érés tudatosulása. A nemi identitás kialakulása. Sztereotípiák a nemi szerepekben a különböző nemzedékek körében.
Családi élet és kapcsolatok	A kapcsolati hálók fontossága. A barátság mint a kapcsolati rendszer egyik alapja. Az önismeret jelentése, szerepe és fontossága. Konfliktusok a kapcsolati rendszerben.
A környezet	A jelen hatása a jövőre. Az ipari méretű áramtermelés és a környezet. A technológiai fejlődés káros következményei. Az emberiség összefogása a természet védelme érdekében.

8. évfolyam

Évi óraszám: 18

Belépő tevékenységformák

A tanulók tovább mélyítik ismereteiket az egészséges életvitel szempontjából kulcsfontosságú viselkedéselemekkel és azok összefüggéseivel, befolyásolási módjaikkal kapcsolatban. Tovább gyakorolják az e tekintetben különösen fontos készségeket, jártasságokat.

A tanulók megvizsgálják a kortárscsoport személyes biztonságra gyakorolt hatását. Szerep- és szituációs játékok során megtanulják, hogy az érzelmek felismerése és kifejezésre juttatása, a hiteles személyközi kommunikáció személyes jóllétük fontos részét képezik, és fontos szerepet játszanak a lehetséges veszélyek és kockázatok felismerésében és kezelésében.

Tovább gyakorolják az élelmiszerek, táplálékok „egészséges” és „kevésbé egészséges” kategóriákba rendezését. Megismerkednek különböző (a hagyományos magyarostól eltérő) étrendekkel, a javasolt táplálékok elkészítési módjával. Párban vagy kis csoportokban dolgozva megvizsgálják saját étkezési szokásaikat, valamint annak változásait.

Összehasonlítják a legális és illegális „szerek” szervezetre és személyiségre, viselkedésre gyakorolt hatását. Megismerkednek az illegális szerek használatával kapcsolatos jogi szabályozással és következményekkel, a segítségnyújtás lehetséges formáival. Csoportmunka során elemzik a droghasználat hátterében meghúzódó általuk is ismert motívumokat.

Elmélyítik ismereteiket a testi és lelki fejlődés különböző aspektusaival kapcsolatban, áttekintik a bennük végbement változásokat, különös tekintettel érdeklődési körükre, családi és kortárs (pár)kapcsolataikra. Szerep- és szituációs játékok keretében gyakorolják azokat a kommunikációs megoldásokat, amelyek segítik kapcsolataik stabilizálását, a nemi szerepekhez tartozó viselkedésmódok elsajátítását. Megismerkednek a szexualitás társadalmi értelemben problematikus megnyilvánulási formáival, valamint az azokhoz kapcsolódó közösségi reakciókkal.

Témakörök	Tartalmak
A biztonság megőrzése	Az egyén és a csoport viszonya a kockázatok felmérésében és kivédésében.
A táplálkozás	Az étrendben tervezett változtatások fontossága. A különböző tájak, népek étkezési szokásainak, étrendjeinek (pl. mediterrán étrend) megismerése. Példák az egészséges étkezésre.
Mozgás és személyes higiéné	A rendszeres testmozgás és testápolás szerepe az egészség megtartásában. A rendszeres testmozgás megtervezése. A pihenés, a relaxáció szerepe, formái. A mozgásukban korlátozottak vagy sérültek egészségmegőrzésének lehetőségei, módjai.
Veszélyes anyagok	A „legális” és „illegális” szerek, függőség, hozzászokás fogalma, törvényi szabályozás. A függőség válfajai és fokozatai, társadalmi megítélésük.
Az emberi szexualitás	A biológiai nem és a kultúra. Tájékozódás szexuális kérdésekben. Az abortusz erkölcsi, kulturális és vallási vonatkozásai.
Családi élet és kapcsolatok	Hogyan látnak minket mások? Jellegzetes kamaszkori problémák megoldási módjai, technikái. A reális énkép és a személyiség kapcsolata. Mások szemszögéből látni a dolgokat (empátia). Kommunikáció szerepe a konfliktusok kezelésében.
A környezet	„Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” Marketingtechnikák és a környezetvédelem.

A továbbhaladás feltételei

A diákok az egészségfejlesztés terén szerzett ismereteik, készségeik és jártasságaik birtokában felismerik a kiegyensúlyozott életmód és életvitel jelentőségét saját egészségük szempontjából. Ismerjék az egészségfejlesztéssel összefüggő alapfogalmakat, különös tekintettel az egyéni felelősség jelentőségére.

A tanulók legyenek tisztában azzal, hogy az egészség nem a betegség hiánya, hanem a testi, lelki, szellemi és szociális jóllét állapota, valamint, hogy a mindennapi életvezetés, az életmódbéli szokások fogják döntő mértékben meghatározni későbbi egészségi állapotukat, életkilátásaikat.

Tudjanak különbséget tenni a „kockázatos” és „veszélyes” dolgok, tevékenységek között. Ismerjék fel az egészséget veszélyeztető magatartásformákat, valamint azokat az élethelyzeteket, amelyek választások elé állíthatják őket.

Legyenek tisztában a dohányzás, az alkohol és a kábítószer-fogyasztás egészségi, jogi és társadalmi következményeivel. Tudjanak különbséget tenni a kábítószer is tartalmazó gyógyszerek használata és visszaélés szerű fogyasztása között.

Ismerjék a szexualitás társadalmi vonatkozásait, a nemi és családi szerepek jellegzetességeit, legyenek tisztában a szexuális élet alapvető higiéniájával.

Rendelkezzenek olyan kommunikációs készségekkel, amelyek segítik őket az egészségüket támogató döntések meghozatalában, valamint társas kapcsolataik „karbantartásában”, konfliktusaik kezelésében.

Ismerjék fel a kiegyensúlyozott táplálkozás alapvető jelentőségét az egészségi állapot fenntartásában.

Legyenek tudatában az aktív életmód által kínált előnyöknek, elsősorban a mindennapi mozgás kedvező élettani hatásának, valamint saját fizikai képességeik megőrzésében játszott fontosságának. Ugyancsak lássák be az aktív életvitelnek a személyközi kapcsolatokban és az önbecsülésben betöltött szerepét.

Éljék át a szűkebb és tágabb környezetért vállalt felelősség érzését, ismerjék fel egyéni lehetőségeiket a természetvédelem területén.

III.

KERETTANTERV A GIMNÁZIUM 9–12. ÉVFOLYAMÁRA

Célok és feladatok

A gimnáziumban az általános műveltséget kiterjesztő és elmélyítő, a magasabb műveltség megszerzését megalapozó nevelő-oktató tevékenység folyik. Alapfeladata az érettségi vizsgára és munkába állásra, illetve a felsőfokú tanulmányok megkezdésére való felkészítés.

A gimnáziumban folyó nevelés-oktatás tantárgyi és tantárgyközi tartalmak és tevékenységek révén elsajátítható tudást közvetít, továbbfejleszti a kommunikációs és a tanulási képességeket. Folyamatosan nevel az anyanyelv igényes használatára, a természeti és az épített környezet védelmére, az egészséges életmód értékeinek elfogadására, valamint a fenntartható fejlődés és fogyasztás egyensúlyát célzó szemléletre. Kialakítja tanulóiban az ún. élethosszig tartó tanulás igényét és az erre való készséget, képességet. Fejlesztő célú képzési tartalmakkal és problémakezelési módokkal felkészíti tanulóit arra, hogy a tudás – a stabil értékek mellett – mindig tartalmaz átalakuló, változó, bővülő elemeket is.

Feladata a nemzeti és európai identitástudat továbbépítése a tanulóknban; intellektuális, érzelmi és testi érésük egyensúlyának biztosítása. Együttműködésre és kooperációra nevel, fejleszti a konfliktusok kezeléséhez szükséges személyiségjegyeket: az önismeretet, az önbizalmat, az alkalmazkodóképességet, a kudarctűrést. Mindezzel előmozdítja a tanulóknban a konstruktív attitűd kialakulását.

A gimnázium a tantárgyi képzésben előnyben részesíti a képességfejlesztést, ezért törekszik az elméleti ismeretek és a gyakorlati, alkalmazott tudás meggyőző összekapcsolására. A rendelkezésre álló órakeretben a diszciplináris tudás közvetítése összekapcsolódik az alkalmazás lehetőségeinek megismertetésével. Ugyanilyen fontos az egyes diszciplinák közötti koherencia megteremtése: az, hogy az oktatás mindenkor vegye figyelembe a tantárgyak metszéspontjában elhelyezkedő közös tartalmakat és fejlesztési feladatokat.

A gimnáziumi nevelés és oktatás egyik alapvető célja, hogy a tanulókat összefüggésekben és rendszerben való gondolkodásra nevelje. Tegye képessé őket információk szerzésére, szűrésére és feldolgozására, az információs korban való eligazodásra. Követelményeivel és tevékenységével ösztönözze a tanulókat tudásra épülő, önálló vélemény kialakítására, alternatívák felismerésére és mérlegelésére, majd az ezeken alapuló felelős döntésekre.

Az iskola a maga arculatával, egész programjával, helyi sajátosságaival, a tanulás szervezésének változatos módjaival biztosítja, hogy diákjai érdeklődésüknek, képességeiknek, eredményeiknek, pályaválasztási szándékuknak megfelelően tanulhassanak.

A képzési folyamatban figyelembe veszi a tanulók életkori sajátosságait, az életkorhoz és az egyéni érettséghez igazodva optimalizálja terhelésüket. Törekszik a személyre szóló fejlesztésre, támaszkodik a tanulók érzelmi intelligenciájára, képzeletére, számít kreativitásukra, illetve tudatosan is előmozdítja mindezek fejlesztését.

A személyiségfejlesztésben fontos a felelős társadalmi magatartás kialakítása, az állampolgári szerepre, a demokratikus életformára való felkészítés, azaz a jogok és kötelességek összetartozásának tudatosítása.

A személyiség formálásában nélkülözhetetlen szerepet tölt be az esztétikai nevelés. Az iskola elősegíti, hogy tanulói minél tovább jussanak azon az úton, amely a szépség pusztá megtapasztalásától annak mélyreható élményéig vezet. A szépség – a művészeti nevelés és oktatás mellett – jelen van a gondolkodás művelésében és a mindennapi környezet alakítására irányuló iskolai tevékenységben.

A tanulók személyiségére meghatározóan hat az iskola saját éthosza, mindennapjainak létmódja, az a légkör és környezet, amelyben az iskolai élet zajlik.

A magatartás, az életvitel, a szociális képességek területén lényeges az önmagukért, társas környezetükért és a tágabb természeti-társadalmi környezetért érzett erkölcsi felelősség fejlesztése. Az iskola által szervezett tevékenységekben, tanulási és más élethelyzetekben tapasztalja meg a tanuló az olyan normák fontosságát és érvényesíthetőségét, mint a másik ember megbecsülése, a cselekvő hazaszeretet, a nyitottság más népek kultúrája, hagyományai iránt. Ennek érdekében a gimnázium részesítse előnyben azokat a tanulási formákat, amelyekben meghatározó a kezdeményezőkészség, a másokkal történő hatékony együttműködés, valamint a saját munkáért, cselekedetért érzett felelősség.

A gimnázium mint általánosan művelő iskolatípus készítse fel tanulóit arra, hogy az iskolából egy folyamatosan változó világba lépjenek. Tudatosuljon bennük a magyar társadalom demokratikus létmódja, az európai integrációs folyamat és hazánk kapcsolódása ehhez a folyamathoz, szembesüljenek a kultúráváltás és a globalizáció jelenségeivel, kihívásaival.

Tantárgyi rendszer és óraszámok

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	148	148	148	128
Történelem	74	74	111	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	111	111	111	96
2. Idegen nyelv	111	111	111	96
Matematika	111	111	111	128
Informatika*	74			
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	56	92	74	
Biológia		56	74	64
Kémia	74	74		
Földünk és környezetünk	74	74		
Ének-zene*	37	37		
Rajz és vizuális kultúra*	37	37		
Testnevelés és sport	74	74	74	64
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Tantervi modulok				
Társadalomismeret	18	18	18	16
Tánc és dráma*	18	18		
Mozgóképf- és médiaismeret			18	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Kötött óraszám összesen	1054	1072	961	800
Szabadon tervezhető	55	37	148	160
Kötelező óraszám a törvény alapján	1109	1109	1109	960

A *-gal megjelölt tantárgyak és tantervi modulok óraszámai e rendelet 11. § (6) bekezdésének megfelelően az évfolyamok között a helyi tantervben átcsoportosíthatók.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A magyar nyelv és irodalom tantárgy biztos és állandó értékeket és a jelenben alakuló, változó kultúrát közvetít. Tartalommal tölti meg és erősíti a nemzeti nyelvi és kulturális identitást; a minőségi megnyilatkozás iránti igényt, az etikai, erkölcsi ítéletképes-séget, és elősegíti a jelen és a jövő egységesülő világában más kultúrák megismerését. A tanításnak *hiteles kérdések és válaszok* megfogalmazásával kell reagálnia a diákok mindennapi életvilágára. Így például azzal is számolnia kell, hogy az elektronikus információhordozók, a műholdas televíziózás, a videokultúra térhódításának közegében működik. E kihívás még előre nem látható erővel hat a könyv kulturális, információhordozó és szellemi jelentőségére. Tudnia kell azt is, hogy az ifjúsági szubkultúrán belül a zenének és a mozgóképi művészeteknek nagy szerepük van; de azt is figyelembe kell vennie, hogy a kulturális hátrány, a szegénység és az élményhiány mint nyelvi deficit jelentkeznek az iskolában, a nyelvi manipulációt és az információ szabadságát egyaránt megtagasztalja az érintett korosztály.

Tantárgyaink feladata, hogy az iskola mindennapjaiban hatékony és meggyőző legyen egyrészt mint a tanuláshoz elengedhetetlenül szükséges önkifejezési, szövegértési, gondolkodási képességeket fejlesztő tartalmak és tevékenységek rendszere, másrészt mint az érzelmi élet gazdagítása, a személyiségfejlesztés, az értékátadás meghatározó terepe.

A magyar nyelv tantárgy feladata, hogy fejlessze a nyelvi megértés és kifejezés képességét, tudatosítsa és rendszerezze a korábban megszerzett tudást a nyelv társas, társadalmi szerepéről, a nyelv és gondolkodás viszonyáról, az anyanyelv jelenbeli és múltbeli változásairól. A középiskolát végzettektől elvárt nyelvi kultúra magában foglalja a beszédértés, a beszéd, a szövegértés és a szövegalkotás képességét és mindezek minőségi alkalmazását a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások különféle élethelyzeteiben. Az igényes és a kellő mértékben tudatos anyanyelvhasználat előmozdítja más élő nyelvek tanulását.

Az irodalmi műveltség elsajátítása által a diákok mindenfajta szövegnek pontosabb értőivé válhatnak; megismerhetnek olyan élethelyzeteket, döntési szituációkat, erkölcsi dilemmákat, megoldási mintákat, magatartásformákat, értékeket, eszméket és gondolatokat, amelyek a saját életükben is érvényesíthetők. Együttérzővé válhatnak más magatartások, életformák, szociális helyzetek, meggyőződések iránt. Megismerhetik a nyelv kifejező lehetőségeit, ezáltal az anyanyelv szépségének átélt élményével gazdagodhatnak. Megszerezhetik azt a műveltségi anyagot, amely a magyar és az európai kultúra hivatkozási alapja. Megismerhetnek más alternatívát a tömegkultúra mellett, modellt az igényes önművelésre. Igényesebbé válhatnak abban, hogyan tegyenek fel kérdéseket, mennyire mélyen és pontosan fogalmazzanak meg problémákat.

Tantárgyaink céljai és feladatai között – egy olyan világban, ahol a „szót értés” jelentősége ugrásszerűen megnőtt a személyes kapcsolatokban, a munkavállalásban, az érvényesülésben – kiemelten szerepel, hogy az iskola esélyt nyújtson a diákoknak arra, hogy sikeressé váljanak további tanulmányaikban és a munka világában. A demokráciában a politikai, közéleti, helyi-önkormányzati és a civil szféra egyaránt felelős döntéseket hozó polgárokat kíván, akik artikulálni és érvényesíteni tudják érdekeiket és értékeiket, akik szellemileg-lelkileg felnőtt emberek. Tantárgyunk hatékonyan tud hozzájárulni ehhez. Célunk továbbá, hogy a diákok a 21. század információs társadalmában is megőrizzék az anyanyelv és a személyes érintkezés, a személyes gondolat semmivel sem pótolható értékét.

Megjegyzés:

A magyar nyelv és irodalom kerettanterve magyar nyelvből a 11–12. évfolyamra, irodalomból pedig a 9–12. évfolyamra két-féle tematikai-tartalmi felépítést közöl.

Fejlesztési követelmények

A kulturált nyelvi magatartásra való fölkészítés középiskolai fokon is alapkövetelmény a magyar nyelvi és irodalmi nevelésben. Az életkornak megfelelően fejlett kommunikáció minden beszédhelyzetben a beszédpartnerekkel való együttműködés képességét jelenti, a másként vélekedők álláspontjának felfogását, tiszteletét, a saját vélemény megvédését, illetve korrigálását.

Feltételezi a kommunikációs zavarok fölismerését és képességet feloldásukra, kritikus magatartást a téves ítéletek, a manipulációs szándékok fölismerésében. A hatásos kommunikáció megkívánja a verbális eszközök, a szöveg- és mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezés (testbeszéd) sikeres összehangolását, a megfelelő stílust és magatartást a magán- és a nyilvános kommunikáció ismeretlen helyzeteiben is. A fejlesztés fontos területe a tömegkommunikációra vonatkozó tudásanyag bővítése: az általános iskolában tanult műfajok körének kiterjesztése, az értő, kritikus befogadáson kívül önálló szövegalkotás néhány publicisztikai műfajban.

A középiskola szintjének megfelelő szövegértés fejlesztésében követelmény az elemzési jártasság színvonalának emelése a tanult leíró nyelvtani, szövegtani, jelentéstani ismeretekkel és az elemzés kiterjesztése a szépirodalmi szövegek mellett a szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti szövegek feldolgozására, értelmezésére is. Ez a tevékenység magában foglalja a szövegek nyelvi-stilisztikai, retorikai sajátosságainak megnevezését, jelentésszerkezetük, gondolatmenetük feltárását, a szöveg szó szerinti és mögöttes jelentésének értelmezését. A szövegértésnek ki kell terjednie a szövegek közti kapcsolatok vizsgálatára, az azonos prob-

lémák különböző megközelítéseinek, a különféle műértelmezéseknek az összehasonlítására és a velük kapcsolatos önálló állásfoglalásra.

A *szövegalkotás folyamatos fejlesztése* a szabatos fogalmazás követelményén kívül a személyiséget kifejező, egyéni stílus bátorítását is jelenti. A szövegértés és -alkotás képessége ezen a fokon egyaránt kiterjed az egyén magánéletének és társadalmi életének minden szóbeli és írásbeli megnyilatkozására, valamennyi kommunikációs funkcióban (tájékoztató-ábrázoló, kifejező, meggyőző, felhívó, kapcsolatteremtő és -tartó). A korábban is gyakorolt közlésformák (elbeszélés, leírás, jellemzés) folyamatos fejlesztésén túl kiemelkedően fontos, hogy kellő gyakorlatot szerezzenek a diákok az érvelés technikájában szóban és írásban egyaránt. Továbbra is fontos sokféle lehetőség biztosítása a kreatív szövegalkotó tevékenységre, például személyes élmények, belső képek fölidézésére, a játékos szövegátalakításra, újságműfajok művelésére, valamint hosszabb fölkészülést igénylő tanulmány, pályázat alkotására. A változatos szövegelemző eljárások önálló használata biztosítja a művek gondolati, erkölcsi, esztétikai jellemzőinek egyre teljesebb megértését, a fejlett kifejezőképesség pedig a következtetések szabatos, az egyéni véleményt, élményt is kifejező bemutatását.

A *tanulási képesség fejlesztésének* fontos területe a kapcsolatteremtés és az együttműködés képességének alakítása a társakkal, a szöveggel; a nyelvhasználat, a gondolkodás, a viselkedés és érzelmkifejezés összefüggéseinek megértése. Feladata másrészt a kognitív képességek tevékenységekben való alakítása: a történeti gondolkodás, a problémamegoldó gondolkodás, a jelentésszintekre vonatkozó szövegelemzési eljárások, az indukció és dedukció, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásainak alkalmazása. Szorosan összefügg ezzel a rendszeres könyvtári munka, a különféle információhordozók használata, annak a képességnek elsajátítása, hogy kellő problémaérzékenységgel, kreativitással és önállósággal igazodjanak el az információk világában; értelmesen és értéktéremtően tudjanak élni az önképzés lehetőségeivel.

A *magyar nyelv életének, rendszerének ismerete* középiskolai fokon alapkövetelményként jelenti a grammatikai, szövegtani, jelentéstani, stilisztikai-retorikai, helyesírási jelenségek önálló fölismerését, fogalmi szintű meghatározásukat, a tanultak tudatos alkalmazását. Ezt kiegészíti a nyelv és társadalom viszonyáról, illetve a nyelvi állandóság és változás folyamatáról szerzett tudás. Ezek az ismeretek alapozzák meg a nyelvi normákhoz való tudatos alkalmazkodást, a nyelvhelyességi kérdések felelős megítélését, az aktív nyelvművelésben való részvételt, a saját nyelvi teljesítmény tökéletesítését. Az anyanyelvi műveltség fontos összetevője a tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, történetének főbb korszakairól; a magyar nyelv és a magyar művelődés elválaszthatatlan kapcsolatának tudatosodása és élményi átélése. A tanulmányoknak ezen a fokon nyílik valódi lehetőség az anyanyelvi ismeretek tudatos felhasználására az idegen nyelvek tanulmányában.

Az *irodalom és az olvasó kapcsolatában* változatlan követelmény annak magasabb szinten való megértése, hogy milyen élményeket, érzelmeket, jelentéseket közvetít az irodalom az egyének és a közösség számára. Változatlanul igény az irodalomtanítás élményszerűsége, a kapcsolatteremtés a tananyag és a tanulók személyes életproblémái között, az irodalmi élményeknek nemcsak tárgyyszerű, hanem kreatív, játékos feldolgozása is. Középiskolai fokon elvárható a művek tágabb kontextusban való látása, például egy-egy téma változatainak, más művészeti ágakban való adaptációinak összehasonlítása. Annak vizsgálata, milyen hatása és olvasatai voltak a műnek a maga korában, mik az érintkezési pontjai a kortársak műveivel, milyen a megítélése az utókorban. Hozzá tartozik ehhez a teljesebb irodalomtudáshoz a magyar irodalom néhány jelentős témájának, kapcsolódási pontjának fölismerése eltérő világlátású, szemléletű művekben, például élet és halál, szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezet, barátság, szerelem, nemzeti hagyományok, érzelmi-szellemi kötődések, magyarság és európaiság témakörében.

Az *irodalmi műveltség elsajátítása* több összetevőből áll. Elsősorban képesség a művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai elemeinek megértésére, megfogalmazására a tanult fogalmak használatával szóban és írásban. E tudás része az irodalom folytonosságának és változó jellegének fölismerése, tájékozottság a magyar irodalom történetében, a magyar és az európai irodalom néhány kapcsolódási pontjában. De idetartozik az alapvető korstílusok és műfajok ismerete, néhány klasszikus magyar író, költő pályaképének, életútja fontosabb állomásainak, illetve más alkotók írói portréjának önálló bemutatása. Az irodalmi tanulmányok fontos kiegészítője a folyamatos tájékozódás a nevezetes emlékhelyekről, különösen a régió, a lakóhely irodalmi vonatkozásairól.

Az *ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai érzékenység* a felnőttkor küszöbére ért ember meghatározó tulajdonsága. E téren a magyar nyelvi és irodalmi tanulmányokra jelentős szerep hárul a logikus gondolkodás képességének növelésében és az önismeret, az önkritikai érzék folyamatos fejlesztésében. Az irodalmi művek feldolgozásában a véleményeknek teret adó megbeszélés növeli a fogékonyságot az igazságra, a megértésre, az együttérzésre mint értékre, segítheti az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogását, ráhangolhat a pozitív érzelmekre, a derűre, a szépségre.

9. évfolyam**Évi óraszám: 148 (nyelv: 37; irodalom: 111)****Belépő tevékenységformák***Kulturált nyelvi magatartás*

A kommunikáció tényezőiről és funkcióiról tanult ismeretek felhasználása a tömegkommunikációs műfajok értő és kritikus befogadásában.

Tapasztalatok szerzése a manipulatív szándék felismerésében; kritikus magatartás a téves ítéletekkel szemben.

Kreatív gyakorlatok tömegkommunikációs műfajok alkotására szóban és írásban, audiovizuális a szöveg, a képanyag, a grafikai, tipográfiai eszközök megfelelő elrendezésével (diákújság vagy más szerkesztése).

Az irodalmi művekben, illetve az órai megbeszélésben jelentkező kommunikációs zavaroknak, majd ezek okainak felismerése és feloldásukra törekvés.

Az irodalmi művek szereplőinek magatartásában érzékelhető manipulációs szándékok felismerése.

A szereplők testbeszédének (nem nyelvi kifejezőeszközeinek) értelmezése a színpad és a film világában.

Szövegértés

Szövegátalakítás hangnem- és szempontváltással, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések, szempontok alapján.

A szöveg makro- és mikroszerkezetének, az egész és rész viszonyának vizsgálata szakmai-tudományos, publicisztikai és szépirodalmi művekben.

Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és a kommunikációs helyzetből, illetve a szöveg sajátos szervezettségéből adódó többletjelentéseinek tudatos megkülönböztetése.

Legalább egy mű elemző bemutatása során különböző műértelmezések összevetése egymással és az értelmezett művel.

Gyakorlatok a köznyelvitől elütő (például régies, elliptikus, bonyolult mondat szerkezetű) szövegek megértésére.

Szövegalkotás

A kommunikációs helyzetnek (ki, kinek, milyen céllal, milyen formában) megfelelő szabatos szövegalkotás: felépítés, tagoltság, kifejtettség, tartalmasság, koherencia, kifejezőmód, műfaj figyelembevételével különféle témákban.

A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli megnyilatkozás a személyes érintettség kifejezésével.

Különböző nézőpontú értékelések érveinek összevetése alapján önálló állásfoglalás különféle műfajokban, például glossza, recenzió, könyvajánlás, kiselőadás.

Kreatív gyakorlatok az „alkotótárs” helyzetéből, művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, jelenetek előadása hangnemváltással, egy-egy versszak írása kötött formában, befejezésváltozatok alkotása, új nézőpontból történetátírás, hiányzó szövegrészek beírása, szakaszok, illetve sorok rendjének újraalkotása.

Szereplők – drámai szituációhoz kötődő – feltételezhető gondolatainak megfogalmazása.

Rendezői utasítás írása egy-egy jelenethez: színpadkép, színpadi mozgás, díszlet, jelmez.

Tanulási képesség

Gyakorlottság a jegyzet- és vázlatkészítésben írott szövegről, előadásról.

Irodalmi és köznapitémákban ismeretterjesztő, értekező szövegek feldolgozása, az adatok rendszerezése önállóan vagy csoportmunkával.

Az iskolában tanult anyag kibővítése önálló könyvtári kutatással, különböző típusú dokumentumok (könyv, folyóirat, video, multimédia, CD) kiválasztása, értékelése és felhasználása megadott vagy választott témában.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

A nyelvi szintek szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi szintű megnevezése, az ismeretek önálló felhasználása elemzési és fogalmazási feladatokban.

Szövegek mikro- és makroszerkezetének feltárása: bekezdések, utalások, kapcsolatok, egyeztetések szerepének vizsgálata, értékelése.

Különféle tartalmú, publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózataik, jelentésrétegeik és szövegösszeállításuk logikai kapcsolatainak bemutatásával.

A szórend, az aktuális tagolás és a jelentés összefüggésének figyelembevétele.

A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra.

A helyesírás értelemtükrözőtető lehetőségeinek ismerete és felhasználása.

A szövegfonetika eszközeinek szerepének fölismerése és igényes alkalmazásuk különféle szövegek értelmezésében, felolvasásában, memoriterek előadásában.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az irodalom mint valóságmodell és teremtettség világ.

Néhány példa ismerete a jelentés és a hatás történeti feltételezettségéről és változásairól, a befogadás és a jelentésadás történetiségéből.

Tapasztalatszerzés az európai és a magyar irodalom két nagy forrásának, a görög-római antikvitásnak és a Bibliának utóéletéről, hatásáról, a közös hagyományban utalási rendszerként való továbbéléséről.

Bizonyos toposzok, archetipusok, vándormotívumok fölismerése, a tanult művek motivikus kontextusban való elhelyezése (például évszakok, sziget, hegy, kert, tűz, utazás).

Irodalmi kifejezésformák

Epikai művekben az idő- és eseményszerkezet fölismerése; a cselekményszálak szétválasztása több szálon futó cselekmény esetében; eseményszerkezet és szövegszerkezet (fabula és szüzsé) viszonyának vizsgálata.

A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, a nézőpontok érzékelése, az elbeszélő nézőpont, a beszédhelyzet (látókör) azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben.

Az előreutalások és késleltetések fölismerése, szerepük megfogalmazása.

A leírások funkciójának értelmezése, a jellemzés eszközeinek azonosítása.

Lírai művekben a költő életrajzi alakjának és a versben megszólaló „én”-nek megkülönböztetése.

A vers beszédhelyzetének, a megszólító és megszólított viszonyának bemutatása.

A lírai kompozíció néhány meghatározó elemének (például beszédhelyzet, időszerkezet, logikai szerkezet, refrén) azonosítása.

A lírai költemény hangneme, műfajának, verstípusának megnevezése.

A versritmus és a rimelés jellegének és hangulati hatásának, valamint néhány alapvető versformának ismerete; a tanult művekben a szöveghangzás szerepének fölismerése.

A dráma műnemének, sajátosságainak meghatározása; a cselekmény elemeinek és szerkezetének bemutatása; szövegtípusok azonosítása a drámában.

Idő-, tér- és cselekménykezelés fölismerése a tanult drámákban; párhuzamos jelenetek, az epikai és drámai cselekményszervezés és az időkezelés összevetése.

A tragédia, a tragikus hős meghatározása, jellemzése.

A drámai konfliktus, az akció és dikció, az írott mű és az előadás viszonyának bemutatása.

A dráma és a színház kapcsolatának, kölcsönhatásának jellemzése az európai színház- és színjátszástörténet néhány nagy korszakában.

Irodalmi és művelődéstörténeti ismeretek alapján tájékozódás az irodalom kronológiájában és földrajzában.

Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet földévezése az alkotók életrajzából.

Korokhoz kötődő témák, problémák meglátása a tanult irodalmi művek és értekező prózai alkotásokban.

Egy-egy irodalmi mű fogadtatásának ismerete a saját korában, jelentősége az utókor szemében.

Kapcsolatok fölismerése az európai irodalom kezdetei és későbbi magyar irodalmi alkotások között.

Kortársi kapcsolatok, az irodalom és más művészeti ágak közti összefüggések fölfedezése a tárgyalt művekben.

Ítéletképeség, erkölcsi és esztétikai érzékenység

Az irodalom önmegértést, önértelmezést elősegítő funkciójáról való tapasztalat felhasználása.

A művekben megjelenő emberi szerepek, csoportnormák és értékek fölismerése és azonosítása.

Az eltérő és egymással szembesülő igazságok, egyazon kérdésre adott különböző magatartásválaszok jellemzése.

Állásfoglalás írása a mű egy szereplőjének vagy egészének értékrendjéről.

Értelmezések tételezeteinek kiemelése, alátámasztása vagy cáfolata saját érvekkel.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
A tömegkommunikáció	A kommunikációs folyamat tényezőinek és funkcióinak áttekintése. Az újságbeli, a rádiós és televíziós információközvetítés meghatározó műfajai, ezek nyelvi kifejezési formáinak, hatáskeltő eszközeinek azonos és különböző jellemvonásai.
A nyelvtani szintek grammatikája	Hangtani ismeretek: magyar hangállomány, hangtörvények; alaktan: szóelemek, szótő, képző, jel, rag – kapcsolódásuk és változataik; szófajtan: a szófaj fogalma és a szófaji rendszer; mondatban: a mondatok osztályozása, a szintagmák, egyszerű és összetett mondat; jelentésben: hangalak és jelentés viszonya a nyelvi szinteken.

A szöveg szerkezete és szintaktikai szintje	A szöveg és a mondat, szövegmondat, rendszermondat. A szöveg felépítése, a szövegegységek. A szöveg szintaktikai szintje, a szövegösszefüggés grammatikai kapcsolóelemei. A logikai kapcsolat, a hiány összetartó szerepe. A mondat szórendjének összefüggése a szövegbe ágyazottsággal, az aktuális tagolása.
A szöveg jelentése	A szemantikai és a pragmatikai szint, a szöveg és a kommunikációs folyamat összefüggése. Szótári és lexikális jelentés. Témahálózat, tételmondat, kulcsszavak. A szövegfonetikai eszközök szerepe a szöveg jelentésében.
Helyesírás	A szöveg központosítása. A magyar helyesírás alapelvei
Könyv- és könyvtárhasználat	Témafeldolgozás különböző – verbális és audiovizuális elektronikus és digitális – információhordozók felhasználásával.

Fogalmak

A tömegkommunikáció tájékoztató, véleményformáló, ismeretterjesztő műfajai: cikk, glossza, recenzió, kritika, kommentár, interjú, riport.

Szöveg, szövegmondat, rendszermondat, szövegegységek: bekezdés, tömb, szakasz; szövegkohézió (lineáris, globális); szövegkapcsoló elemek: kötőszó, névmás, névelő, határozószó, előre- és visszautaló kapcsolatok, egyeztetés a szövegben; a hiány összetartó szerepe; jelentésrétegek, témahálózat, tételmondat, kulcsszó; kötött és kommunikatív (szabad) szórend, aktuális tagolás: ismert és újságoló rész (téma, réma); szövegfonetikai eszközök.

Központosítás: gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvesző, idézőjel szerepe. A helyesírás alapelvei: a kiejtés, a szóelemzés, a hagyomány, az egyszerűsítés elve.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Szerző – mű – befogadó	Műelemzés és műértelmezés verses és prózai művek kreatív feldolgozásával.
Mítosz és irodalom	Mitológiai történetek, magyar népköltészeti alkotások. Jellemző részletek az Iliászból és az Odüsszeiából.
Az antikvitás irodalma	Szemelvények a görög és a római lírából (legalább négy mű). A görög dráma: Szophoklész egy drámája.
A Biblia és hatása az irodalomra	Részletek az Ó- és Újszövetségből. Bibliai témák és műfajok továbbélése a magyar irodalomban.
A középkor irodalma	Legalább öt szemelvény tematikai és műfaji változatosságban az európai és a magyar középkor irodalmából (himnuszok, legendák).
Portrék, verses és prózai alkotások az európai és a magyar reneszánsz irodalmából	Janus Pannonius és Balassi Bálint költői portréja. A magyar reformáció irodalma.
Portrék a magyar barokk irodalmából	Zrínyi Miklós és a barokk eposz. Szemelvények Pázmány Péter és Mikes Kelemen műveiből.
Az európai színház történetéből	Shakespeare drámái, legalább egy mű feldolgozásával. A francia klasszicista dráma (pl. Molière).

Fogalmak

Művelődéstörténeti korszak, korstílus, népköltészet, antikvitás, középkor, humanizmus, reneszánsz, reformáció, barokk; mese, mítosz; testamentum, evangélium, prófécia, példázat, zsoltár, eposz, eposzi kellék, in medias res, legenda, trubadúrköltészet, novella, históriás ének, széphistória, fikció, fiktív levél; ciklus; drámai műnem, epilógus, prologus, monológ, dialógus, akció, dikció, késleltetés, katarzis, kardal, hármasság; allegorikus ábrázolás, alakzat, gondolatrítmus, körmondat, ütemhangsúlyos verselés, Balassi-strófa, időmértékes verselés, drámai jambus; értelmezés, érték, értékelés.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább öt vers, egy-egy 20-25 soros prózarészlet és két drámarészlet); az idézet céljának és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Néhány mű a magyar népköltészetből, például Júlia szép leány; néhány történet az antik mitológiából és a Bibliából; jellemző részletek az Iliászból és az Odüsszeiából; Janus Pannonius két verse; Balassi Bálint: Egy katonának és még két vers; Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem – néhány részlet; egy-egy részlet Pázmány Péter és Mikes Kelemen művéből; Szophoklész, Shakespeare, Molière egy-egy drámája.

A továbbhaladás feltételei

Kellő tempójú, olvasható írás, a szöveg megértését biztosító olvasás, felolvasás. A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat. A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő fogalmazás. A tömegkommunikáció gyakori műfajairól, eszközeiről és hatásukról szerzett alapvető ismeretek birtokában véleményalkotás, kritikus magatartás befogadásukban. Az irodalom és az olvasó kapcsolatában a sajátos kommunikációs viszony fölismerése.

Jártasság szövegelemző eljárásokban: a tételmondat kiemelése, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések alapján. A szöveg szerkezetének, témahálójának fölismerése. Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és többletjelentésének megkülönböztetése. A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése a szövegek értelmezésében. Szabatos, világos fogalmazás: a kommunikációs helyzetnek megfelelő szövegfelépítés, a művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából.

A nyelvi szintek (hang, szó, mondat) szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi megnevezése, rendszerezése. A magyar helyesírás alapelveinek ismerete, alapvető helyesírási készség. Jegyzet és vázlat készítése írott szövegről, előadásról. Könyvtárhasználati tájékozottság.

Epikai, drámai, lírai formák és a tanult műfajok azonosítása. Az epikai művekben a szereplők és a köztük levő viszony jellemzése, a drámai művekben az idő-, tér- és cselekményszerkezet bemutatása. A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, az elbeszélői nézőpont, a beszédhelyzet értelmezése. A lírai kompozíció néhány meghatározó elemének (beszédhelyzet, verselés, ismétlődés) megnevezése. Az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselés megkülönböztetése, néhány alapvető versforma ismerete. Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet fölidézése az alkotók életrajzából. Kapcsolatok föl-idézése az európai irodalom kezdetei és a későbbi magyar irodalmi alkotások között.

10. évfolyam

Évi óraszám: 148 (nyelv: 37; irodalom: 111)

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókincsének, elem- és szabálykészletének tudatos használata.

A stílusváltás képességének bizonyítása változatos témájú és műfajú szóbeli megnyilatkozással különböző kommunikációs helyzetekben.

Szónoklat, alkalmi beszéd előadása a tanult beszédtechnikai, kommunikációs és retorikai ismeretek felhasználásával.

Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, a megértés visszaigazolása, a saját és az eltérő vélemény összevetése.

Közéleti írásbeli és szóbeli kommunikáció irodalmi értékű mintáinak tanulmányozása, értékelése.

Szövegértés

A szövegelemzés módszereinek gazdagítása szövegtani, retorikai és irodalomtörténeti ismeretek bevonásával.

Szövegek műfaji, tematikus, motivikus stb. kapcsolatainak és különbségeinek fölismerése és értelmezése.

Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságaik fölismerése.

Irodalmi szövegek feltételezhető hajdani, illetve a ma olvasójához szóló jelentésrétegeinek megkülönböztetése és e különbség megfogalmazása néhány könnyebben átlátható példában.

A kifejezésmódok, stílusesszók funkcióinak megfigyelése, értelmezése: a különböző stílusrétegek és a közöttük lévő viszony (például kontraszt) bemutatása néhány tanult irodalmi mű szövegének részleteiben.

Szövegalkotás

Az érvelés technikájának tudatos alkalmazása irodalmi beszámolóiban, mindennapi kérdések megválaszolásában szóban és írásban.

Hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz) jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás e műfajokban.

Szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozása: bevezetés (jóindulat megnyerése, téma-megjelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés).

Egyszerűbb értekezés készítése valamilyen eszmétörténeti, stílustörténeti vagy egy-egy korszak művészeti-irodalmi életére vonatkozó kérdéssről.

Önálló műelemzés készítése előre megadott szempont szerint.

Tanulási képesség

Különböző tantárgyak feladatainak megoldása változatos közlésformákban és szövegfajtákkal: definíció, magyarázat, kifejtés, osztályozás, összefoglalás.

Az önálló adatgyűjtés módszereinek kiegészítése a könyvtári katalógusok, bibliográfiák használata mellett a számítógépes adatbázisokkal, az internet kínálta lehetőségekkel.

A megfelelő információk kiválasztása, rendszerezése, egyszerűbb bibliográfia, forrásjegyzék összeállítása.

Az információfeldolgozás, az idézés technikai szabályainak és etikai normáinak ismerete és alkalmazása.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

A nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálata, ennek megfelelően döntés nyelvhelyességi kérdésekben, a köznyelv, a tájnyelv, a szaknyelv, a szleng eszközhasználatának használatában, a saját nyelvhasználat kontrollja.

Közéleti és hivatalos írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd, értekezés műfaji jellemzőinek megfigyelése és értékelése (szerkesztésmód, nyelvi kifejezésmód, retorikai eszközök használata).

Az érvelés technikájának ismerete és alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív vagy induktív érvelés, a cáfolat módszerei.

A retorikai eszközök megnevezése és hatásának értelmezése értékelése szépirodalmi művekben, értekező prózában, publicisztikai írásokban, szóbeli megnyilatkozásokban. A helyesírási ismeretek kibővítése: a tanulmányokban előforduló nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak helyesírása.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Ismeretek szerzése és megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról, a szerző, a mű, az olvasó történetileg változó kapcsolatáról, az irodalom és az olvasóközönség történeti alakulásáról.

Néhány alapmű kortársi és utókor hatásának, olvasatainak önálló ismertetése.

A korabeli társadalmi viszonyokkal való kapcsolatok, párhuzamok néhány alapvető példájának bemutatása.

Irodalmi kifejezésformák

Az újonnan szerzett műfaji ismeretek, fogalmak biztos alkalmazása a műértelmezésben.

A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok szemléleti és stílári sajátosságainak bemutatása az elsajátított fogalmak alkalmazásával.

Az olvasott művek elhelyezése különböző kontextusokban, például a magyar irodalom történetében, az alkotó életpályájában.

A tanult epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai hatóelemeinek feltárása különböző szövegelemző eljárásokkal, műfajelméleti ismeretek alkalmazásával.

Ítéletképeség, erkölcsi és esztétikai érzékenység

A tanult epikus és drámai művekben a szereplők rendszerének társadalmi és lélektani motivációjának bemutatása.

A művek szereplőit vezérlő értékek és viselkedési minták azonosítása.

Az értékrend és a beszédmód összefüggéseinek vizsgálata.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Nyelvváltozatok	Rétegzettség és norma a nyelvhasználatban. A nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái, tartalmi és magatartásbeli követelményei. A stílusrétegek. A magán- és a nyilvános élőszóbeli és írott kommunikáció, a dialogikus és a monologikus forma különbsége.
Alapvető retorikai ismeretek	Az érvelés technikája; érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív és induktív érvelés, a cáfolat módszerei. A hatásos meggyőzés és véleménynyilvánítás nyelvi kifejezésbeli eszközei a különféle szövegműfajokban. A szónoklat (alkalmi beszéd, előadás) funkciói, fajtái és részei. A beszéd előkészítésének, elrendezésének, s kidolgozásának lépései. A szónoklat (alkalmi beszéd) előadásának követelményei.
Szövegtípusok	Elbeszélés, leírás, levél műfaji jellemzőinek összefoglalása és rendszerezése. A hallgató igénye, a beszélő lehetőségei a különféle szövegfajtákban. Definíció, magyarázat, osztályozás jellemzői; az értekezés, tanulmány, pályázat kidolgozásának állomásai, stílári követelményei. Hivatalos írásművek: meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz.
Helyesírás	A nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak írásmódja.
Könyv- és könyvtárhasználat	Könyvtári katalógusok, számítógépes adatbázisok, internet szerepe az információszerzésben, témák feldolgozásában. A forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei.

Fogalmak

Nyelvi norma, nyelvváltozatok, a nyelv vízszintes és függőleges tagolódása: sztenderd, köznyelv, nyelvjárás, regionális köznyelv.

Csoportnyelvek, hobbinyelvek.

Retorika: szónoklat, alkalmi beszéd, meggyőző szövegműfajok; szónoklat részei: bevezetés (jóindulat megnyerése, téma-megjelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés).

Érvelés: tétel (állítás), érv, ellenérv, deduktív, induktív módszer, cáfolat.

Szövegtípus, szövegfajta; definíció, magyarázat, kísértékezés, értekezés, tanulmány, pályázat, referátum, előadás; hivatalos levél, meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Írók, költők, irányzatok	Néhány szerző és irányzat az európai és a magyar felvilágosodás korából. Csokonai Vitéz Mihály és Berzsenyi Dániel alkotói portréja.
Katona József	Bánk bán – műelemzés és értelmezés.
Romantika a világirodalomban	Néhány epikai mű vagy műrészlet, két-három vers a 19. század világirodalmából.
A magyar romantika irodalma Három portré	Kölcsy Ferenc alkotói portréja, Hymnus és három verse, részletek értekező prózájából. Vörösmarty Mihály alkotói portréja: Csongor és Tünde, Szózat és négy vers. Jókai Mór egy regényének vagy három-négy novellájának részletes feldolgozása.

Petőfi Sándor	Jellemző műfajok, témák Petőfi életművében, teljes művek és részletek feldolgozásával, leglább tíz mű a korábban tanultakkal együtt.
Arany János	Jellemző műfajok, korszakok az életműben, legalább tíz műve a korábban tanultakkal együtt.

Fogalmak

Klasszicizmus, felvilágosodás, rokokó, szentimentalizmus, romantika; nyelvújítás; elégico-óda, komikus eposz, rapszódia, románc, regénytípusok: kaland-, levél-, utazó-, tézis- és történelmi regény, verses regény; idő- és értékszembesítő verstípus, létösszegező vers; enciklopédia; ironia, groteszk, pátosz, retorizáltság, műfajkeveredés; klasszikus strófászerkezetek: aszklepiadeszi, alkaioisi, szapphói; szimultán verselés.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább öt vers, egy-egy 20-25 soros prózarészlet és két drámarészlet); az idézet célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Berzsenyi Dániel: A közelítő tél és még két műve; Csokonai Vitéz Mihály legalább három műve; Katona József: Bánk bán; Kölcsey Ferenc: Hymnus és három verse, részletek értekező prózájából; Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Szózat, A vén cigány és további három verse; Petőfi Sándor: Az apostol, A helység kalapácsa és még öt lírai verse, például A négyökrös szekér, A puszta télen, Egy gondolat bánt engemet, Minek nevezzetek?, Pacsirtaszót hallok megint vagy más; Arany János: Toldi estéje és még hat verse, köztük legalább egy ballada, például Letésem a lantot, A lejtőn, A tölgyek alatt, Epilógus, Mindvégig, A tamburás öreg úr, Ágnes asszony, Tengeri-hántás; Jókai Mór: Az arany ember vagy más regény, vagy három-négy novellája; legalább két epikai mű vagy műrészlet a 19. század első felének világirodalmából, például Hugo, Balzac, Stendhal, Dickens, Hoffmann, Puskin műveiből.

A továbbhaladás feltételei

A szöveg megértését biztosító néma olvasás, szöveghű felolvasás, kellő tempójú, olvasható, rendezett írás. A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangneme, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása. A művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáinak ismerete.

Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolóiban, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában. Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértékezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan. Hivatalos írásművek jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás ezek gyakori műfajaiban. Az idézés szabályainak és etikai normáinak ismerete. Közéleti írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd értelmezése. A helyesírási ismeretek kiegészítése a tanult idegen tulajdonnevek, a gyakori új idegen szavak írásmódjára vonatkozó szabályokkal.

Az órai eszmecsereiben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, az eltérő vélemények megértése, újrafogalmazása. A kifejezőmódok, stílusesszók megfigyelése, értelmezése: a megbeszélte művek értelmezésének világos összefoglalása.

Tudásanyag megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról írásban. A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása. A feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyyszerű ismertetése.

11. évfolyam

Évi óraszám: 148 (nyelv: 37; irodalom: 111)

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Tájékozottság különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás megtalálása ismeretlen kommunikációs helyzetben is.

A szabatos, világos és hatásos nyelvi kifejezőmód, a teljes értékű szóbeli és írásbeli kommunikáció érdekében megalapozott döntés nyelvhelyességi, stilisztikai, retorikai kérdésekben.

Szövegértés

Kritikai és kreatív olvasással szakmai-tudományos, publicisztikai szövegek metaforikus, metonimikus jelentésének feltárása, értelmezése.

Szépirodalmi, szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos szövegek értékelésében a szerkezeti és stílári egység, a kifejtettség és információs gazdagság felismerése, értékelése.

20. századi művek olvasásában, megbeszélésében újfajta befogadói magatartás kialakítása, saját olvasatok indoklása.

Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempont követésével szóban és írásban.

Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között, ezen alkotások értelmezési szintjeinek kibontása.

Szövegalkotás

Képesség a fogalomhasználat szempontjából is szabatos, igényes kifejezőmód és a szemléletes, egyéni stílus ötvöztetésére.

A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről önálló vélemény kifejtése szóban és írásban különféle műfajokban: élménybeszámoló, ajánlás, glossza, riport, kisértékezés.

Lényegre törő, világos felépítésű, információban gazdag, kifejtett szöveg alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák valamelyikében.

Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stílári lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stílári különbségének figyelembevételével.

Önálló műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepika és lírai alkotásról többféle elemzési szempont alkalmazásával.

Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása, különböző nézőpontból, illetve különféle címzetteknek.

Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között a szöveg értelmezési szintjeinek kibontásával.

Tanulási képesség

Az analízis, jelentésfeltáró és a szöveget egybeillő (holisztikus) szövegelemzési eljárások alkalmazása szakmai tudományos, ismeretterjesztő, publicisztikai, közéleti szövegek jelentésének értelmezésében.

Szövegformálási, szövegszerkesztési és helyesírási problémák megnevezése, a hibák önálló javítása.

A hosszabb főkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatokhoz adott, illetve önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés és válogatás többféle forrásból, jegyzet, vázlat, hivatkozás, forrásjegyzék készítése.

Az ismeretterjesztő (például műelemző, művelődéstörténeti, művészettörténeti, nyelvészeti) irodalom alkotó felhasználása feljegyzés, beszámoló, értekezés, kiselőadás, hozzászólás formájában.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek fogalmi szintű megnevezése, e tudásanyag önálló alkalmazása a műelemzésben, a mindennapi élet nyelvi jelenségeinek megítélésében.

Szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti, szépirodalmi szövegek feldolgozása, értelmezése, értékelése jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbolika, jóhangzás stb.).

A konnotatív jelentések felfedezésével a szépirodalmi művek üzenetének teljesebb megértése.

Jelentéstani és stilisztikai tanulmányok hasznosítása az egyéni szókinés gazdagításában, a témának, a címzettnek, a műfajnak megfelelő árnyalt kifejezőmód továbbfejlesztésében.

A helyesírás értelmező, esztétikai szerepének megfigyelése különféle szövegekben; e lehetőségek felhasználása saját szövegalkotásban.

Irodalmi kifejezőformák

A hagyományos műnemi és műfaji keretek átalakulásának, megszűnésének megfigyelése, megnevezése és értelmezése: új regénytípusok és regényszerkezetek, a tárgyias líra, az összetett hangnemség, a groteszk és az ironia szerepe.

Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.

A magyar és az európai hagyományok és a modernség együttthatásának, egyedi megjelenési formáinak észrevétele, megnevezése az életművekben, az egyes alkotásokban.

Stílusirányzatok jellemző, esetleg mozgalmoszerű vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig).

Irányzatok korszakolása, csoportosítása, jellemző vonások, jellegzetes műalkotások társítása.

Irodalmi műveltség, ítélőképesség, erkölcsi érzékenység és tudatosság

Jellemző hőstípusok, jellegzetes élethelyzetek, konfliktushelyzetek (szerelem, megbocsátás, felnőtté válás, bűn, bűnhődés, hazugság, kiszolgáltatottság stb.), személyiségdilemmák felfogása, értelmezése, megvitatása.

Az emberi kapcsolatok mikrotörténeteinek, a kapcsolatok szociális tartalmainak érzékelése, felfogása, értékelése.

Annak megvitatása, indoklása, hogy a különféle alkotásoknak, magatartásformáknak, világlátásnak milyen szerepe van az életművek alakításában.

Világlátási, társadalomkritikai, filozófiai hatások megfigyelése az életművekben, egyes alkotásokban, a lehetséges értelmezések mérlegelése, összevetése, a különbségek megfogalmazása.

Az értékek átrendeződésének, az értékkeresés és értékválság folyamatának megfigyelése, értelmezése és egy vagy több mű alapján következtetések megfogalmazása.

A tárgyalt korszak stílusirányzati sokszínűségének bizonyítása; az egyes irányzatok egymás mellett éléséből néhány következtetés megfogalmazása.

MAGYAR NYELV

Témakörök

Tartalmak

Stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban

A jelentéstan mint a stílusztika alapja: a szavak jelentésének szerkezete, jelentéselemek; a hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező.
Denotatív és konnotatív jelentés.
Motivált és motiválatlan szavak.
Stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték.
Nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok a mindennapi nyelvhasználatban.
Az egyéni kifejezés formái a különféle szakmai-tudományos, közéleti, publicisztikai, társalgási stílusrétegekben.

Szépirodalmi stílus

Hangszimbolika, ritmusjelenségek.
A szóképek (trópusok) nyelvi szempontból.
Alakzatok (figurák), az ismétlődés különféle formái a hangzás, a szóhasználat, a mondat és a szöveg szintjén.
Egyéb stílusesszók a szóhasználatban, a mondat- és a szövegalkotásban.

Helyesírás

A helyesírás értelemtükrözőítő és esztétikai lehetőségei a szépirodalomban és egyéb szövegekben.

Fogalmak

Jelentésszerkezet, jelentéselem, jelentésmező, jelhasználati szabály; denotatív, konnotatív jelentés; motiváltság, motiválatlanság; stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték; metaforizáció.

Szóképek: metafora, hasonlat, szinesztézia, metonímia, szinekdoché, összetett költői kép; alakzatok: ellipszis, kötőszóhiány, ismétlődés, gondolatpárhuzam; mondatstilisztikai eszközök: verbális stílus, nominális stílus, körmondat, grammatikai metafora; hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés, alliteráció, áthajlás, figura etimologica; expresszivitás, eufemizmus, evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás, poétizáció.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Madách Imre	Az ember tragédiája – műelemzés, értelmezés.
Világirodalom – széppróza, líra, dráma	Művek, műrészletek a 19. század második felének európai próza- és drámairodalmából és lírájából. Gogol, Tolsztoj vagy Dosztojevszkij egy műve vagy műrészlete. Csehov vagy Ibsen egy drámája; egy-egy szimbolista és/vagy impresszionista lírai alkotás.
Portrék a magyar szépprózából	Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye, legalább két novellája; Krúdy Gyula két novellája; Móricz Zsigmond egy regénye, két novellája.
Ady Endre	Jellemző témák, korszakok az életműben, legalább nyolc mű, tematikai változatosságban, egy ciklus mélyebb ismerete és egy publicisztikai mű.
Portrék a Nyugat első nemzedékéből	Karinthy Frigyes három műve, köztük legalább két szépprózai alkotás; Juhász Gyula, Tóth Árpád két-két műve; néhány mű a Nyugat szerzőitől (pl. Kaffka Margit, Csáth Géza, Füst Milán).
Babits Mihály	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább nyolc mű, köztük a Jónás könyve, továbbá egy esszé vagy tanulmányrészlet.
Kosztolányi Dezső	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább két novella, egy regény, öt vers és egy esszé vagy esszérészlet.
Stílusirányzatok, képek, formák	Művek az európai és magyar avantgárd irányzataiból (pl. Apollinaire, Kassák Lajos).

Fogalmak

Pozitivizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, aktivizmus; hangulatlíra, szerepvers, önmegszólító verstípus, képvers; fejlődésregény, karrierregény, polifonikus regény, regényciklus, novellaciklus; drámai költemény, analitikus dráma, drámaiatlan dráma, tragikomédia; esszé, karcolat; paródia, szimultanizmus, látvány, látomás, polifónia, hőstípus, parafrázis; kevert ritmusú vers, szabad vers.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább öt vers a tanultakból, egy-egy 20-25 soros epikai és drámarészlet); az idézetek célnak és szöveghelyzetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Madách Imre: Az ember tragédiája; Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye; Krúdy Gyula legalább két novellája; Móricz Zsigmond egy regénye, például Az isten háta mögött, Árvácska, Tündérvilla és két novellája; Ady Endre: Az eltévedt lovas, A Sion-hegy alatt és más hat vers, például Góg és Magóg fia vagyok én, Kocsi-út az éjszakában, A Tisza-parton Az ős Kaján, Héja-nász az avaron, De ha mégis? és egy publicisztikai műve; Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem és még két műve; Juhász Gyula, Tóth Árpád legalább két-két verse; néhány mű a Nyugat szerzőitől, például Kaffka Margit, Csáth Géza, Füst Milán; Babits Mihály: Jónás könyve és még legalább hét mű, köztük az Esti kérdés, Balázsolás, továbbá egy esszé- vagy tanulmányrészlet; Kosztolányi Dezső legalább két novellája, egy regénye, néhány verse, egy esszéje vagy esszérészlete; Gogol, Tolsztoj vagy Dosztojevszkij egy műve vagy műrészlete; Ibsen vagy Csehov egy drámája; szerzők és művek az avantgárd magyar és világirodalmából, például Kassák Lajos, Apollinaire egy-két műve.

A továbbhaladás feltételei

Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.

20. századi szépirodalmi és egyéb művek olvasásában, megbeszélésében önálló vélemény kialakítása, indoklása.

Lényegre törő, világos felépítésű közlés a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformában. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kisértkezés. Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási hibák önálló javítása. A hosszabb főkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatok megoldásához önálló könyvtári munka, megadott vagy önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés, az információfeldolgozás szabályainak megtartásával.

A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek megnevezése, alkalmazása a szakmai-tudományos, szépirodalmi szövegek értelmezésében. A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben. Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisértkező és lírai alkotásról. Nagypikái és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása. Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével. Jellemző hőtípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése. Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig).

12. évfolyam

Évi óraszám: 128 (nyelv: 32; irodalom: 96)

Belépő tevékenységek

Kulturált nyelvi magatartás

Az egyéni, a kisközösségi, a nyilvános, közéleti és a tömegkommunikációra vonatkozó ismeretek összefoglalása és alkalmazása a nyelvhasználatban minden beszédhelyzetben és a szépirodalmi nyelvi jelenségek megítélésében, a saját nyelvi teljesítmény csiszolásában, az önkorrekción.

Kommunikatív szempontok tudatos alkalmazása a különféle szövegek elemzésében, értékelésében: a kommunikációs funkció, előfeltevések, tudáskeret, pragmatikai jelentés stb. megítélésében.

Az irodalom létformáját figyelembe vevő olvasói magatartás, érzelmi és értelmi érvekkel alátámasztott véleményformálás, a vélemény tárgyyszerű megfogalmazása.

Szövegértés

Kritikai érzék különféle műfajú és témájú szövegek magvasságának, koherenciájának, szerkezeti és stílári minőségének mérlegelő értékelésére, a szerzői előfeltevés, vélemény fölismerése, rekonstruálása.

Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok alapján az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi háttérének és a szöveg jelentésének önálló feltárása, megvitatása.

Egyszerűbb irodalomelméleti, nyelvészeti szakszövegek olvasása, feldolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba.

Annak alkalmazása, hogyan hat egymásra a szöveg és az olvasó világismerete (előzetes tudása, élettapasztalata, érzelmei, képzeleti).

A jelen irodalmi szövegek befogadásában, megértésében nyitottság a szokatlan szerkezetű, nyelvhasználatú művek, a magyar és az európai szöveghagyományt újíró, újraértelmező művek befogadása iránt.

Szövegalkotás

Adott vagy önállóan megnevezett probléma többoldali megközelítése, feldolgozása a tárgyalási szempontok sokfélesége közötti mérlegelés, a döntés indoklása.

Gyakorlottság az értekezés és esszé írásában, megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel szabatos és egyéni stílusban.

A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles, lényegre törő szóbeli előadás különféle közlésformákban (ismeretetés, összehasonlítás, kifejtés, összegezés).

Az irodalmi és más olvasmányok széles választékát magában foglaló tájékozottság és személyes érintettség kifejezése a műfajnak, a témának, a címzettnek megfelelően szóban és írásban.

Tanulási képesség

A továbbtanulásra való főkészülésként egyéni kutatómunka alapján nagyobb lélegzetű dolgozat megírása: a könyvtárhasználat, szakszerű anyaggyűjtés, rendezés, kidolgozás, forrásjelölés tudásanyagának hasznosításával.

Önálló tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyvismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében.

Tematikus tájékozódás nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő információforrásokban (például irodalmi adatbázisok, CD-ROM, magyar elektronikus könyvtár), irodalmi és más kérdések megvitatásához információk kiválasztása és újrendezése.

Erkölcsei dilemma, irodalmi élmény értelmezéséhez, megvitatásához érvek felkutatása, válogatása, értékelése.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

Általános nyelvészeti ismeretek felhasználása a nyelvszemlélet tudatosításában, valamint a konkrét nyelvi jelenségek helyes megítélésében.

Nyelvművelő kérdések szakszerű megválaszolása annak tudatában, hogy a nyelv jelen állapota nyelvtörténeti fejlődés eredménye, hogy a szinkrónia és diakrónia, valamint a nyelvi rétegzettség és a társadalom rétegzettsége elválaszthatatlan egymástól.

Kellő tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között.

A magyar nyelv történeti korszakairól szerzett tudás összekapcsolása az irodalomtörténeti tanulmányokkal.

Ismeret és véleményalkotás a nyelvtervezés néhány alapvető kérdéséről (nyelvvédelem és nyelvművelés).

A magyar nyelv eredetéről kialakított elméletek ismeretében elhatárolódás a tudománytalan nyelvrokonítástól, de nyitottság az újabb tudományos kutatások irányában.

A nyelvtörténeti és leíró nyelvtani ismeretek birtokában felelős magatartás a magyar nyelv értékeinek őrzésében, aktív védelmében.

A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével fölkészülés az érettségire és a továbbtanulásra.

Irodalmi kifejezésformák

Az olvasott művekben a téma, a kompozíció, a nyelvhasználat, a motívumok összefüggései; a szépirodalom nyelvének megváltozását jelző jelenségek megfigyelése.

Az elemzési jártasság fokozatos bővítése a tanult szövegtani, jelentéstani, stilisztikai, retorikai ismeretekkel.

Következtetések megfogalmazása az újonnan olvasott művek műnemi, műfaji sajátosságaiból, irányzati, egyedi stílusbeli jellemzőkből, előadásmódból, versformákból – szakszerű fogalomhasználattal.

Műnemi, poétikai stb. fogalmak változó jelentésének megfigyelése, bizonyítása a műnek, témának és a kontextusnak megfelelő alkalmazással.

Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése, történeti változásainak vizsgálata.

A művészeti ágak (irodalom, zene, építészet, képzőművészet, színház, film) kölcsönhatásának bemutatása példákkal.

Világszemlélet, filozófia, magatartásforma koronkénti meghatározottságai és művészi megjelenései: legalább egy korszak két művészeti ágának, tematikus és kifejezőmódbeli sajátosságainak összehasonlítása.

Az olvasott-látott művekhez kapcsolódó színházi konvenciók alapján korok színházának bemutatása.

Irodalmi műveltség, ítéletképesség, erkölcsi érzékenység és tudatosság

Életművek, szerzői portrék ismeretének bizonyítása.

Néhány szerző (például József Attila, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály) utóéletének, hatásának megfigyelése az irodalmi hagyományban, a kortárs irodalomban, művészetben.

Jellegzetes tendenciák, magatartásformák megfigyelése, megvitatása a közelmúlt és a jelenkor problémáinak megjelenítésében.

Az irodalmi szövegek egymásrataltságát és összekapcsolódását bizonyító kortárs irodalmi szövegek gyűjtése, megfigyelése, a rájátszás, az evokáció bizonyítása.

Néhány példával bizonyítása annak, hogy az irodalom egyrészt folyamatos, másrészt történetileg változó hagyomány.

A magyar irodalom korszakainak főbb jellemzői: tények és példák az olvasott művekből.

Alapvető kronológiai és irodalmi topográfiai tájékozottság.

Életművek és műalkotások gondolati, tematikus, motívikus összevetése.

Törekvés a kortárs kultúrában való önálló tájékozódásra.

Tájékozódás a régió, a település kulturális, irodalmi hagyományaiban a helyi kultúrák közvetítő intézmények körében.

Az irodalom határterületeinek néhány példával történő bemutatása: művek és műfajok, amelyeknek érintkezési pontjai vannak más művészetekkel, továbbá azok a kialakult vagy formálódó „műfajok”, amelyek kívül esnek az esztétikai értékítélet határán, de befolyásolják az ízlést és a világképet (pl. folklór, tömegkultúra, zene).

A szórakoztató irodalom vonzerejének és csapdáinak megfigyelése, értelmezése, tipikus műfajainak, helyzeteinek, motívumainak bemutatása.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Általános nyelvi ismeretek	A nyelv mint jelrendszer. A beszéd mint cselekvés. Nyelv és gondolkodás, a magyar nyelv és kultúra viszonya. Az európai nyelvcsaládok, nyelvtípusok.
A magyar nyelv története	Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, rokonsága, érintkezése más nyelvekkel (areális kapcsolat). Az összehasonlító nyelvtudomány módszerei. A magyar nyelv fő nyelvtörténeti korszakai. A magyar hangállomány és grammatikai rendszer kialakulása, a jelentésváltozások. A magyar helyesírás történetének főbb állomásai.
Nyelv és társadalom	A mai magyar nyelv, nyelvváltozatok a mai magyar nyelvben: nyelvjárások, csoportnyelvek. Nyelvünk helyzete a határon túl. A nyelvtervezés elvei és feladatai.
Az anyanyelvi ismeretek összefoglalása és rendszerezése	A kommunikáció tényezői és funkció. Az igényes egyéni és közösségi kommunikációs magatartás követelményei. A nyelvi szintek grammatikája (hangtan, szó- és alaktan, mondat). A szöveg fogalma. A különféle szövegfajták tartalmi és formai jellemzőinek kapcsolata a kommunikációs folyamattal. Az esszé.

Fogalmak

Jel, jelrendszer, beszédett; indoeurópai nyelvek, finnugor nyelvcsalád, a főbb nyelvtípusok; összehasonlító nyelvtudomány, diakrónia, szinkrónia; nyelvemlék, szórványemlék, vendégszöveg, kódex, ősnymtatvány; ősi szavak, jövevény- és idegen szavak, belső keletkezésű szavak; a magyar nyelv történeti korszakai: nyelvemléktelen kor, ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor, nyelvújítás, újmagyar kor, mai magyar nyelvhasználat, kevert nyelvűség, kettős nyelvűség, kétnyelvűség.

Halotti beszéd, Ómagyar Mária-síralom, Mondolat-vita, Bessenyei György és Kazinczy Ferenc nyelvújítási munkássága, Sajnovics János, Reguly Antal, A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára (TESZ).

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
József Attila	Jellemző témák és korszakok az életműben, legalább nyolc-tíz mű tematikai változatosságban.
Portrék a magyar irodalomból	Szabó Lőrinc öt műve, köztük egy versciklus részletei; Illyés Gyula egy prózája, két verse; Radnóti Miklós négy műve, köztük legalább egy ekloga.
Szerzők és művek	Németh László két műve, köztük egy esszé vagy részlete; Márai Sándor egy-két műve vagy szépprózai műrészlete.
Világirodalom a 20. században 1.	Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete, pl. Franz Kafka, Thomas Mann, Hemingway, Garcia Lorca, Brecht, Bulgakov.
Széppróza, líra, dráma	Ottlik Géza egy regénye, részlete vagy két kisprózája; Weöres Sándor két-három műve, köztük egy többtételű kompozíció, pl. szimfónia, ciklus; Pilinszky János két-három verse és egy prózája; Örkény István négy műve, köztük egypercesek és egy dráma.
Világirodalom a 20. században 2.	Szépprózai művek, műrészletek, legalább három szerző egy-egy alkotása vagy részletek, legalább egy dráma: pl. Camus, Golding, Garcia Marquez, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal.

- Kortárs magyar irodalom Művek, műrészek a kortárs hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább három szerzőtől, pl. Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos, Vas István és mások. (Két-három vers, egy esszé vagy más prózarészlet.)
Legalább egy regény a 20. század második felének magyar irodalmából.
- Az irodalom határterületei Az irodalom létmódja filmen, televízióban, dalszövegben, a virtuális valóságban.

Fogalmak

Egzisztencializmus, posztmodern, tömegkultúra, virtualitás; ekloga, idill, bukolika, tárgyas költészet, négysoros, egysoros, hosszú vers; szonettciklus; esszéregény; abszurd dráma, epikus dráma és színház; szociográfia; utópia, ellenutópia, napló; komplex kép, síkváltás, archetípus, toposz, mítosz, parabola, abszurd; szubjektív idő, objektív idő.

Memoriter

Teljes művek és részek szövegű felidézése (legalább 5 vers és egy-egy 20–25 soros epikai és drámarészlet).
Az idézetek céljának és szöveghelyzetnek megfelelő alkalmazása.

Szerzők és művek

József Attila: Óda és további nyolc-tíz műve, legalább egy vers választhatóan: a Külvárosi éj, A város peremén, Téli éjszaka közül és legalább egy Karóval jöttél..., Tudod, hogy nincs bocsánat, Bukj föl az árból, Talán eltűnök hirtelen..., Íme, hát meglettem hazámat című versek közül; Szabó Lőrinc öt műve, köztük egy versciklus részletei; Illyés Gyula egy prózája, pl. Puszták népe vagy egy részlete és két verse; Radnóti Miklós négy mű, köztük egy ekloga; Németh László egy szépprózai mű vagy részlete, egy esszé; Márai Sándor egy mű vagy egy szépprózai műrészlet; Ottlik Géza egy regénye, pl. az Iskola a határon vagy két kisprózája; Weöres Sándor két-három műve, köztük egy többleteles kompozíció; Pilinszky János és Nemes Nagy Ágnes két-két verse és egy esszéje, Örkény István négy műve köztük egypercesek és egy dráma; művek, műrészek a kortárs magyar irodalomból, legalább egy regény a 20. század második felének magyar irodalmából.

Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete a 20. századi világirodalomból, pl. Franz Kafka néhány novellája vagy regényrészlete; Thomas Mann egy-két novellája vagy regényrészlete, Hemingway novellák vagy regényrészlet, García Lorca néhány lírai alkotása, Brecht egy színműve, Bulgakov egy műve vagy részlete, pl. Mester és Margarita; művek, műrészek és legalább egy dráma, pl. Camus, García Márquez, Golding, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal műveiből.

A továbbhaladás feltételei

A megértést biztosító olvasni tudás; törekvés a rendezett, olvasható írásképre, megfelelő helyesírásra minden írásbeli munkában. A páros, a kisközösségi, a magán- és közéleti kommunikációról, a tömegkommunikációról tanult alkalmazása az egyéni nyelvhasználatban, a különféle szövegműfajok értelmezésében.

Új szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek megértése. Világos felépítésű, szabatos szöveg alkotása a mindennapi élet problémáiról, irodalmi élményekről szóban és írásban. A könyvtár lehetőségeinek felhasználása önálló feladatok megoldásához: szakszerű anyaggyűjtés, -feldolgozás, idézés.

Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között, a magyar nyelv legfőbb történeti korszakairól, példák bemutatása a legfőbb nyelvi változásokról.

Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok birtokában az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi háttérének és a szöveg jelentésének értelmezése. Értekezés és esszé írása megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban. A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles szóbeli előadás, ismertetés, összegezés. Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése.

Életművek ismeretének bizonyítása: az alkotói pálya jelentős irodalomtörténeti tényeinek, tematikai, formabeli változatosságának bemutatásával. Művek közötti kapcsolatok, témák fölismerése és értékelése. A pályakép néhány tematikus, műfajbeli, tartalmi változásának bemutatása, összhangban az egyes életművek sajátosságaival. Néhány korábban tanult szerző 20. századi utóélete, hatása az irodalmi hagyományban. Portré: a szerző és műve, az életmű jellemző témáinak, műfajainak bemutatásával.

Megjegyzés:

A 9–10. évfolyam anyagára épülő másik magyar nyelvi kerettantervi megközelítés.

MAGYAR NYELV

11. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

A kommunikációs helyzet és a nyelvhasználat összefüggésére vonatkozó szabályok rendszerezése és változatos alkalmazása.

Példák gyűjtése a nyelvhasználati normák változására és kultúrához kötöttségére.

Nyelvhasználati normák és grammatikai szabályok nem szándékos és szándékos megsértésének értelmezése és értékelése (például a stilisztikai hatás forrásaként, illetőleg a nyelvi nehézség, nyelvi hátrány jeleként).

Aktuális nyelvhelyességi problémák megvitatása a grammatikai szabályok és a nyelvhasználati normák szempontjából kisleadás, korreferátum, vita formájában.

Példák gyűjtése a nyelvhasználati normákra a tanult idegen nyelvben, összevetésük a magyarral (például a tegezésnek-magázásnak megfelelő alakulatok).

A hangszimbólika értékelése és alkalmazása a nyelvi expresszivitás szolgálatában.

Szövegértés és szövegalkotás

A nyelvváltozatok és a nyelvi regiszterek felismerése írott és beszélt nyelvi szövegekben.

Szövegalkotási gyakorlatok szóban és írásban a nyelvváltozatok és a nyelvi regiszterek szabályainak, normáinak felhasználásával.

Nem természetes nyelvi szövegek (természettudományos formalizmusok vagy programnyelvek) és természetes nyelvi megfelelőik összehasonlítása.

Tipikus fordítási problémák/hibák megoldása, illetőleg javítása.

Szövegértési gyakorlatok a jelentés és a kontextus összefüggése alapján (szótári és nem szótári, grammatikai és szituatív jelentés felismerése, alkalmazása, kapcsolatuk értelmezése).

Tanulási képesség

Multimediális szövegek értelmezése.

Gyakorlatok a nyelvészeti és egyéb tudományos formalizmusok (ágrajzok, formalizált szabályok, szerkezeti ábrák) rutinos használatára.

Szabályok, normák, tendenciák, összefüggések felfedezése és megfogalmazása.

A szabálytól, a normától való eltérésekből információk szerzése.

Nyelvi és nem nyelvi struktúrák összevetése (például alak és jelentés kapcsolata, általános szabályok konkrét megjelenése, egységek egyenértékűsége).

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

Nyelv, nyelvtan (grammatika) és nyelvhasználat kapcsolatának értelmezése példákkal.

Az anyanyelvtudás tartalmának feltárása gyűjtő és rendszerező munkával.

Példák gyűjtése a magyar nyelvre, illetőleg a tanult idegen nyelvre specifikusan jellemző és a mindkettőben megjelenő jelenségekre (például egyeztetés, illetőleg határozott és határozatlan igeragozás).

A nyelv különböző szintjei közötti kapcsolat értelmezése szóalakok és mondatok alkotásával.

Gyakorlatok az elemek (szóelemek, szavak), valamint a szerkesztési módok szerepének megfigyelésére a jelentésben szó-, illetőleg mondatalkotással.

A homonímia és szinonímia forrásának felismerése és rendszerezése a nyelv különböző szintjein.

A magyar nyelv fonéma-rendszerének felismerése a szavak és szóalakok felépítésében.

Példák keresése hangtani szabályokra más nyelvben.

Témakörök

Nyelv, nyelvtan, nyelvhasználat

Tartalmak

A nyelv mint elemek és szabályok rendszere.

Természetes és mesterséges nyelvek.

A nyelvtan mint az anyanyelvtudás modellje.

A nyelvhasználat mint az (anya)nyelvtudás alapján megvalósuló, nem nyelvi normatívák által is befolyásolt gyakorlat.

Hangalak és jelentés kapcsolata a magyarban és más nyelvekben	A fonémák szerepe a jelentés megkülönböztetésében. Rokonértelműség, többjelentésűség a szavak, a szóelemek és a mondatok szintjén. Grammatikai és szituatív jelentés. A szójelentés motiváltsága. Hangsúly, hanglejtés és jelentés. A mindennapi nyelvhasználat és a szépirodalmi nyelv stilisztikája.
Hangtani elemzések	A magyar nyelv fonémarendszere. Hangtani szabályok. A magyar szavak fonológiai felépítésének néhány jellemzője. A hangok egymásra hatásának okai. Fonémák a nyelvjárásokban. A nyelvjárások és a kontaktusváltozatok legfőbb hangtani sajátosságai.

Fogalmak

Jel, jelrendszer; modell, szabály, norma; nyelvtípus; kevert nyelvűség, kettős nyelvűség, nyelvjárás; szóképek: metafora, metonímia, szinekdoché; jelentésem, motiváltság, denotatív és konnotatív jelentés; hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés; poétizáció, expresszivitás.

A továbbhaladás feltételei

Nyelv és nyelvhasználat kapcsolatának értelmezése. A nyelvhasználati normákhoz való tudatos alkalmazkodás. A szépirodalmi stílus felismerése, jellemzése, legfőbb eszközeinek megnevezése. A beszédhang és a fonéma kapcsolatának értelmezése, a legfőbb hangtani szabályok ismerete, az azokhoz való alkalmazkodás (szükség szerint) szóban és írásban.

12. évfolyam

Évi óraszám: 32

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Nominalizációval, jelzősítéssel, mondatbeágyazással és a mellérendeléssel kifejezett állítások egymásba alakítása, szituációba illesztése.

Személynévadás, becézés, elnevezések alkotása a megfelelő hangzás, az alaktani lehetőségek és a konnotatív jelentés tudatos felhasználásával.

Magyar nyelvű szövegben szereplő idegen szavak kiejtése és írása.

A vonzatok használatával és az igeragozással kapcsolatos nyelvhelyességi hibák gyűjtése, magyarázata és javítása.

Gyakorlatok a magyar ige alakrendszerének (például az ikes ragozás kiveszőben levő alakjai) és a szórend adta lehetőségeknek a minél teljesebb felhasználására a beszédben.

Nyelvjárási szövegek hallgatása, olvasása, értelmezése, értékelése.

Szövegértés és szövegalkotás

Gyakorlatok a háttérmondatok szerepének figyelembevételére szövegek megértésében és alkotásában.

Különböző kifejtettségű szövegek értelmezése és alkotása.

Nem megfelelő kifejtettségű szövegek javítása.

A koherencia szempontjából hibás szövegek javítása előre- és visszautalással, kihagyással.

A mondathangsúllyal és hanglejtéssel kifejezett logikai-retorikai információ megjelenítése az írott szövegben.

Az archaizálás felismerése.

Stílusgyakorlatok az archaizálás alkalmazására (például archaikus igealakok, korhoz kötött megszólítási formák, társalgási formulák használata).

Tanulási képességek

Gyakorlatok a szórend, a hangsúly, a hanglejtés és a mondatok logikai-retorikai szerkezete közötti összefüggés felismerésére és alkalmazására.

Ismeret és új közlés elkülönítése a mondatban.

A tartalmazott információmennyiség szempontjából hibás (például redundáns, elkalandozó, semmitmondó, hiányos) szövegek értelmezése, javítása.

A formalizmusokban rejlő általánosítások felismerése és alkalmazása.

Formalizált és természetes nyelvi szövegek egymásba alakítása.

Az egyértelműség és többértelműség szerepének értelmezése és alkalmazása különböző szövegekben.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

Vonzattal rendelkező szavak vonzatkeretének összehasonlítása.

A szóelemek és a szófajok osztályozási szempontjainak áttekintése, rendszerezése, a határesetek értelmezése.

Elemi és nem elemi szerkesztettségű mondatok ábrázolása, jelentésük megadása.

A magyar nyelv mondatainak és szintagmáinak szórendjét kialakító szabályok felfedezése és alkalmazása.

A mondat szerkezet megjelenítése ágrajzzal.

Szórendi változatok jelentésének összehasonlítása.

Szórendi homonímiák elemzése.

Ismeretek a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, nyelvtörténeti korszakairól, a mai magyar nyelvállapot legfőbb kérdéseiről.

Témakörök**Tartalmak**

Szófaji és alaktani elemzések

A magyar nyelv alaktani típusa.

Általános grammatikai viszonyok, alaktani megjelenése a magyarban: esetek, egyeztetés, cselekvő és szenvedő alakok.

Idő-, mód-, szám- és személyjelölés.

A vonzatviszony.

Mondattani elemzések

A magyar mondat szerkezet és a bővítmények szerkezetét kialakító szabályok.

A mondat funkciók szerkezeti helye és szemantikája.

Az igekötő helye, aspektusjelölő funkciója.

Az összetett mondatok főbb típusainak szerkezeti felépítése és szemantikai tartalma.

A magyar nyelv szórendi és alaktani típusa

A magyar nyelv szórendi típusa.

A magyar szórend logikai-retorikai szerepe.

Állapot és változás a nyelvben

A magyar nyelv eredete, rokonsága, történetének korszakai.

A nyelv természetes változása és beavatkozás a nyelvbe.

A nyelvújítás és a nyelvművelés szerepe.

Nyelvészeti problémák/témák bemutatása szóbeli és írásbeli műfajokban.

Fogalmak

Topik; fókusz; hogy kötőszós mellékmondat; aktív és passzív szerkezet; aspektus; ellipszis; kötőszóhiány; ismétlődés; gondolatpárhuzam; finnugor nyelvcsalád; nyelvelméletlen kor, ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor, nyelvújítás, újmagyar korszak; szórványemlék, kódex, ősnymtatvány; ősi szók, jövevény- és idegen szavak

A továbbhaladás feltételei

Szóelemek felismerése, a szófaji rendszerről szerzett ismeretek biztonságos használata az elemzésben. Az egyszerűen beágyazott mondatok elemzése. Az érvelő műfajok használata ismert téma területén. A magyar nyelvtörténet korszakainak jellemzése néhány példával.

Megjegyzés:

Irodalomból a 9–12. évfolyamra alkalmazható másik tematikai-tartalmi felépítés. (A 10. évfolyamtól a „Belépő tevékenységformák”-at és „A továbbhaladás feltételei”-t nem ismételjük, mert értelemszerűen megegyeznek az eddig közölt változatával.)

IRODALOM

9. évfolyam

Évi óraszám: 111

Belépő tevékenységformák

Tapasztalat szerzése az irodalmi (például műfaji, képi vagy tematikus) konvenciók szerepéről, ennek megfogalmazása néhány tanult példa bemutatásával.

Az epikai konvenciók ironikus kezelése, a hagyományos elbeszéléstől a síkváltások, a leírás, a reflexivitás és metaforikusság megnövekedett szerepével jellemezhető próza felé tett lépések fölismerése.

Az elemzés során a nyelvi nézőpont, a látókör és az értékelési pozíció vagy ideológiai nézőpont megkülönböztetése.

A szerzői névadás jelentőségének értelmezése.

Különböző nyelvi eszközök (igétlenség és a mondati párhuzamok, a főnévi igenév, a versmondathosszúság) funkciójának fölismerése a versben – egy-egy nyelvtani eszköz mint versszerző elv, mint domináns jegy jelentésteremtő szerepének megrogadása.

A metaforizálódás fölismerése.

Annak megfogalmazása, hogy a szöveg jeleiből az olvasás során hogyan jön létre a mű „lehetősége”, illetve „teremtett” világa.

„Kísértetfejezetek” (a műben le nem írt, de kikövetkeztethető cselekményrészek) írása.

Megszakításos felolvasás mellett kifejeleti jóslatok alkotása.

Szövegközi (intertextuális) utalások, jelképes tárgyak és visszatérő motívumok fölismerésével az elbeszélő mű metaforikus szintjének bemutatása.

Értékelést kifejező eszközök (szinonimák) beiktatása, illetve semleges eszközökkel való fölcserélése: gyakorlati tapasztalatszerzés arról, hogy a stílus mindig értékelő gesztus.

A vers esetleges jelenetkeretének, epikus magjának fölismerése a tanult művekben.

A versszerző elvnek, a költemény domináns elemének, uralkodó mondatfajtájának, jellemző modalitásának, grammatikai és retorikai eszközeinek, képrendszerének fölismerése.

A vers írásképeinek átrendezése.

Minta alapján önálló mű, például szatirikus természetrajzi szócikk, paródia, szatirikus portré, egyperces novella, epigramma alkotása.

Metaforaalkotás, halott metafora életre keltése.

Témakörök

Tartalmak

Hétköznapi és irodalmi kommunikáció

A közlésfolyamat tényezőinek megkettőződése az irodalmi kommunikációban.
A fikció, a közvetlen valóságvonatkozás felfüggesztése, a többértelműség.

Epikai művek olvasása

Az előreutalás és a késleltetés.
Eseményszerkezet és szövegszerkezet.
Elbeszélői nézőpont és beszédhelyzet (látókör).
Novellaelemzési módszerek.
Elbeszélés, novella és regény.
Leírás és jellemzés a regényben.
Legalább két nagyepikai és öt-hat kisepikai, a korosztály érdeklődésének megfelelő mű olvasása, feldolgozása.

Lírai művek olvasása – kreatív-produktív gyakorlatok

A költő és a költemény beszélője.
A megszólító-megszólított viszony.
A jelenetkeret és elmaradása.
Időszerkezet és logikai szerkezet.
Szófaji és versmondattani sajátosságok.
A vers hangzásvilága.
A szóképek szerepe.

	Szervezőelvek a versben. Legalább 12 vers olvasása és feldolgozása a klasszikus, illetve a kortárs magyar költészetből. Kreatív-produktív gyakorlatok.
Drámai művek olvasása	Legalább két dráma olvasása vagy megtekintése és feldolgozása. A tragédia és a komédia. Műfaji konvenciók. A tragikus és a komikus hős. A szereplők értékrendje és a konfliktus jellege. Az antik és az Erzsébet-kori dráma és színház. A dráma szövegének és cselekményének tagolása. A jelenetek helye a műegészben. Párhuzamos jelenetek és szereplők közti párhuzamok. Hasonlóságok és különbségek az epika (regény) és a dráma történetbemutatása között.
Ismétlődés és hiány	A szóismétlés ritmikai és jelentéstani szerepe. A vers kohéziója és a mondattani párhuzamosság fajtái. Az ismétlődés és a hiány szerepe a vers hatásában. Ismétlődés és hiány az epikában és a drámában: ismétlődő kulcsszavak, motívumok, helyzetek, jelenetek. A ballada példája. A hiány és a kulturális előismeret vagy kód szükségessége az értelmezésben.
Az irodalom nagy kódjai 1. A görög-római antikvitás és a magyar irodalom	A mítosz és az irodalom kezdetei. Történetek a görög mitológiából. A homéroszi eposzok és hatásuk. Néhány antik költő egy-két verse (pl. Szapphó, Anakreón, Catullus, Horatius, Vergilius) és utóéletük példái a magyar lírában.
Az irodalom nagy kódjai 2. A Biblia és a magyar irodalom	A könyvek könyvének kultúrtörténeti jelentősége és felépítése. Néhány bibliai történet és közös utalásrendszerként való jelenlétük a magyar irodalom múltjában és jelenében.

Fogalmak

Fikció, az irodalmi kommunikáció konvenciói (a közvetlen valóságvonatkoztatás felfüggesztése, a többféle értelmezés lehetősége, a jelentés lezáratlansága), érték, értékrend, műfaji és tematikus konvenciók, líra, epika, dráma, mítosz, novella, történet (eseménysor) és szövegszerkezet viszonya, nézőpont és látókör (elbeszélői beszédhelyzet), előreutalás és késleltetés, in medias res, jelenetkeret, megszólító-megszólított viszony, versszervező elv, metaforizálódás, időszerkezet és logikai szerkezet, hiány, tragédia, katarzis, párhuzamos jelenetek, deus ex machina, komikum, irónia, szatíra, groteszk, eposz, eposzi kellékek, kardal, antik időmértékes strófaszerkezetek: szapphói alkaioszi, strófa, anakreóni sor, testamentum, evangélium, példázat, zsoltár, gondolatrítmus.

Memoriter

Teljes művek és részletek szövegű felidézése (6 vers, egy-egy 15-20 soros próza-, drámarészlet); idézetek alkalmazása a célnak és a szöveggörnyezetnek megfelelően szóban és írásban.

Szerzők és művek

Néhány történet az antik mitológiából és a Bibliából; néhány mű a magyar népköltészetből, például Júlia szép leány; néhány jellemző részlet az Iliászból és az Odüsszeiából; Szophoklész, Shakespeare, Molière egy-egy drámája; öt novella (legalább négy magyar szerzőtől), két regény (legalább az egyik legyen magyar szerző műve), tizennégy-tizenöt vers döntően a 19. és 20. század magyar költészetéből; hat-nyolc antik és bibliai ihletésű, illetve antik műfaji mintát követő vagy parodizáló magyar irodalmi alkotás.

Megjegyzés a művek kiválasztásáról: A novellák és a regények kiválasztása során az életkori-befogadói szempontok, valamint a megjelölt fejlesztendő képességek és az ezekből adódó tevékenységek játsszák a meghatározó szerepet. A harmadik és az ötödik témakörben szereplő lírai költemények kiválasztásában és csoportosításában szintén a megismerendő, megfigyeltetendő poétikai-retorikai (vagy akár műfajelméleti vagy verstani) sajátosságokat érdemes szem előtt tartani. Célszerű sokféle témájú, formájú és hangulatú költeménnyel dolgozni, de a közös formaképző elvek mentén érdemes ezeket kisebb, a közös jellegzetességek megfigyeltetésére alkalmasabb verscsoportokba rendezni.

10. évfolyam Évi óraszám: 111

Témakörök	Tartalmak
Az európai középkor irodalmának hatása a magyar irodalomra	Ókeresztény előzmények. A középkor világképe és műveltsége. Legendák. A középkor európai lírikusainak hatása a magyar irodalomra (pl. Vogelweide és Radnóti, Villon és József Attila). Babits Dante-fordításai és himnuszfordításai. Az Ómagyar Mária-síralom, a himnuszköltészet.
Az európai és a magyar reneszánsz irodalmából	A reneszánsz és a humanizmus (irodalom és más művészetek). Janus Pannonius költészete. Balassi Bálint költészete (reneszánsz és reformáció, ciklusszerkezet, jellemző témák, a trubadúrok és Petrarca hatása, imitáció és eredetiség, életrajz és inventio poetica). A magyar reformáció irodalmából.
A barokk művészet kora	A barokk művészet eszmei háttere; képzőművészet és zene. Pázmány Péter és Zrínyi Miklós. A Szigeti veszedelem mint barokk eposz. Mikes levelei.
A felvilágosodás korának irodalmából	Európai előzmények: a felvilágosodás gondolatvilágából (ismertető és részletek). Írók, költők, irányzatok a magyar felvilágosodás korában (Bessenyei, Batsányi, Kármán, Kazinczy). Csokonai Vitéz Mihály költészete: Csokonai stíluszintézise, verstípusai. Óda, elégia és episztola Berzsenyi Dániel költészetében. Katona József: Bánk bán.
A romantika irodalmából	A romantikus korstílus (képzőművészet, zene). Szemelvények az európai romantika (és realizmus) irodalmából: két-három vers, két (verses vagy próza) epikai alkotás (pl. Hoffmann, Kleist, Puskin, Balzac, Stendhal vagy Dickens). Politika és irodalmi élet a reformkorban. Költsey Ferenc költészete és értekező prózája. Vörösmarty Mihály (a verses epikától a Csongor és Tündéig, ódák és epigrammák, a kései Vörösmarty). Petőfi Sándor (a korábban tanultak rendszerező ismételése és kiegészítése, Az apostol). Jókai Mór (a korábban tanultak rendszerező ismételése és egy újabb regény, pl. Az arany ember).

Fogalmak

Reneszánsz, barokk, rokokó, klasszicizmus, felvilágosodás, racionalizmus, empirizmus, szentimentalizmus, népiesség, romantika, realizmus, vallomás, legenda, trubadúrköltészet, Balassi-strófa, tercina, szonett, versciklus, aszklepiadészi strófa, akrosztikon, figura etimologica, leíró-elmélkedő költemény, tájleíró költemény, látomás, elégia, elégiko-óda, idő- és értékszembe-sítő költemény, episztola, rapszódia, röpirat, értekezés, utópia, utaztató regény, tézisregény, levélregény, verses regény, nevelődési regény, drámai költemény.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (5 vers, egy-egy 15-20 soros próza- vagy drámarészlet).
Idézetek célnak és a szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Janus Pannonius egy műve; Balassi Bálint: Egy katonaének és további két vers; Zrínyi Miklós Szigeti veszedelem című művének egy-két részlete; Katona József: Bánk bán; Berzseny Dániel: A közelítő tél és további két vers; Csokonai Vitéz Mihály legalább három műve; Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, A vén cigány és további három vers; Petőfi Sándor: Az apostol és még öt lírai vers, például Befordultam a konyhára, A négyökrös szekér, Egy gondolat bánt engemet, A pusztán télen, Minek nevezzelek?, Pacsirtaszót hallok megint című versekből; Jókai Mór egy regénye; egy-két epikai mű vagy műrészlet a 19. századi első felének világirodalmából: Balzac, Stendhal, Puskin vagy mások műveiből.

11. évfolyam Évi óraszám: 111

Témakörök	Tartalmak
Arany János	Jellemző műfajok, korszakok Arany János életművében, a korábban tanultak rendszerező ismétlése újabb teljes művek (6-8 vers) és részletek feldolgozásával.
Madách Imre	Az ember tragédiája – műelemzés és értelmezés. Kitekintés az emberiségköltemény műfajára, főképp Goethe Faustjára és/vagy (a Falanszter szín kapcsán) a negatív utópia műfajára (pl. Swift, Orwell).
A 19. század második felének világirodalmából (epika és líra)	Legalább két elbeszélő mű (az egyik lehet regényrészlet is), pl. Gogol, Tolsztoj, Dosztojevszkij vagy Flaubert munkásságából. Ízelítő a felszázad lírájából (választhatóan pl. Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, Whitman vagy Rilke költészetéből) – összesen három-négy vers.
Fejezetek a magyar széppróza történetéből	Eötvös és Kemény fejlődéstörténeti helye. Portrék: Mikszáth Kálmán (legalább egy regény és két novella); Krúdy Gyula (legalább két novella); Móricz Zsigmond (legalább egy regény és két novella).
Ady Endre	A Nyugat és előfutárai (pl. Vajda János, Bródy Sándor). Jellemző témák, korszakok és verstípusok Ady életművében (legalább nyolc mű), néhány alapismeret a kötet- és cikluskompozíciókról; ízelítő a költő publicisztikájából.
Fejezetek a dráma történetéből	Például az analitikus dráma (Oidiposz király, Vadkacs, Az ügynök halála) vagy a várakozás drámái (Három nővér, Az éjjeli menedékhely, Godot-ra várva).
A magyar századelő irodalmából	Juhász Gyula, Tóth Árpád portréja. Ízelítő más kortársak műveiből (választhatóan pl. Csáth Géza, Karinthy Frigyes, Molnár Ferenc).
Kassák Lajos, Füst Milán és az európai avantgárd	Apollinaire, Majakovszkij és/vagy egy német expresszionista egy-egy verse; Kassák és Füst legalább egy-egy verse; a legfontosabb irányzatok (expresszionizmus, futurizmus, dada, szürrealizmus) néhány jellemzője.

Fogalmak

Pozitivizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, aktivizmus; hangulatlíra, szerepvers, önmegszólító verstípus, képvers; fejlődésregény, karrierregény, polifonikus regény, regényciklus, novellaciklus; drámai költemény, analitikus dráma, drámaiatlan dráma, tragikomédia; esszé, karcolat; paródia, szimultanizmus, látvány, látomás, polifónia, hőstípus, parafrázis; kevert ritmusú vers, szabad vers.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább öt vers a tanultakból, egy-egy 20-25 soros epikai és drámarészlet); az idézetek célnak és szöveggörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

12. évfolyam

Évi óraszám: 96

Témakörök	Tartalmak
Babits Mihály	Jellemző témák, verstípusok, korszakok az életműből (legalább hat mű), egy tanulmány (esszé) vagy néhány esszérészlet.
Kosztolányi Dezső	Jellemző műfajok és témák az életműből (öt vers, legalább két novella, egy regény és egy esszé vagy néhány esszérészlet).
A 20. század világirodalmából (epika és líra)	Két epikai mű a 20. század világirodalmának egy-két jelentős szerzőjétől (pl. Proust, Kafka, Thomas Mann, Babel, Bulgakov, Hemingway, Camus, García Márquez, Borges vagy Hrabal műveiből). Ízelítő a század lírájából, pl. García Lorca, Eliot, Paszternak, Kavafisz vagy Benn költészetéből (összesen két-három vers).
József Attila	Jellemző témák, verstípusok és korszakok (legalább nyolc mű).
A két világháború közötti magyar irodalom néhány nagy alakja	Németh László (egy regény vagy egy dráma, esetleg részletek; ízelítő az esszéíró munkásságából). Szabó Lőrinc (négy-öt vers). Illyés Gyula (egy prózai mű és legalább egy vers az általános iskolában tanultakon kívül). Márai Sándor (egy mű vagy több műrészlet), Radnóti Miklós (négy vers, egyikük ekloga).
Szerzők és művek a 20. század második felének magyar próza- és drámairodalmából	Ottlik Géza: Iskola a határon, továbbá még egy regény és egy novella a 20. század második feléből. Örkény István (egy dráma és néhány egyperces).
Fejezetek a modern dráma történetéből	Pl. Az analitikus dráma (Oidiposz király, Vadkacsa, Az ügynök halála) vagy a várakozás drámái (Három nővér, Az éjjeli menedékhely, Godot-ra várva). Vagy pl. Brecht, Beckett vagy Dürrenmatt egy-egy műve.
Művek és portrék a 20. század második felének magyar lírájából	Weöres Sándor (legalább három vers); Pilinszky János (legalább három vers); néhány mű a század második felének valamely jelentős lírai életművéből, pl. Vas István, Nemes Nagy Ágnes, Nagy László, Szilágyi Domokos verseiből vagy a kortárs lírából.

Fogalmak

Egzisztencializmus, posztmodern, tömegkultúra, virtualitás; ekloga, idill, bukolika, tárgyas költészet, négy soros, egysoros, hosszú vers; szonettciklus; esszéregény; abszurd dráma, epikus dráma és színház; szociográfia; utópia, ellenutópia, napló; komplex kép, síkváltás, archetípus, toposz, mítosz, parabola, abszurd; szubjektív idő, objektív idő.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 5 vers és egy-egy 20-25 soros epikai és drámarészlet).
Az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása.

TÖRTÉNELEM 9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A gimnáziumi történelemtanítás céljai és feladatai az általános iskolában tanult ismeretekre épülnek.

A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van számos pozitív személyiségvonás kifejlesztésében, tudatosításában. A történelmi eseményekben részt vevők tetteinek ismerete, viselkedésük, döntéseik és cselekedeteik motívumainak megértése olyan kulcskompetenciák kialakulását teszik lehetővé, amelyek által az egyén mint társas lény és állampolgár megtalálhatja helyét a társadalomban. A múltból a jelenbe vezető utak feltárása pedig segít a jelenkor politikai, gazdasági, társadalmi jelenségeinek megértésében. A történelem és a hozzá kapcsolódó műveltségterületek moduljainak feladata, hogy e célok eléréséhez a szükséges tartalmat közvetítsék.

Ehhez a történelem és a társadalmi ismeretek elsajátításának olyan körülményeit kell megteremtelnünk, ahol a tudás megszerzésének módja örömet jelent a diákok számára. A történelem, a társadalom megismerésében növekvő szerepet kell kapnia a média modern eszközeinek. A tanulók tudása ne szűküljön le pusztán a tények ismeretére, hanem mindez problémaérzékenységgel, a tudás bővítésének igényével, az önálló tanulási, tájékozódási módszerek ismeretével is együtt járjon. Csak így alakulhat ki az iskolai tanulmányokon túlmutató pozitív viszony a társadalomtudományokhoz. A történelem eseményei és a személyiségek tettei, a művelődéstörténet megismertetése közben mód nyílik az egyes korokban érvényre jutó értékrendek vizsgálatára, az erkölcsi kategóriák változásának, érvényesülésének vagy kiüresedésének bemutatására.

A múlt sorskérdéseiben mai életünk problémái is megjelenhetnek. Elemzésük, megértésük megerősítheti az egyént a társadalomért, a kisebb közösségekért, az önmagáért vállalt felelős magatartásban. Mindennek feltétele olyan kritikai szemléletmód fejlesztése, amelynek segítségével a jelenben és a múltban is képes a lehetséges alternatívák meglátására és értékelésére.

Fejlesztési követelmények

A gimnáziumi történelemtanítás a forráskezelés készségeinek fejlesztésében jelentősen túllép az általános iskolai szinten. A gimnáziumi tanulmányok végére a tanulóknak ismerniük kell a különböző fajtájú elsődleges és másodlagos források kezelésének, elemzésének alapszabályait, a tudományos anyaggyűjtés elemeit. Alapkövetelmény a tájékozódás készsége könyvtárakban, kézikönyvekben, lexikonokban, atlaszokban, ismeretterjesztő folyóiratokban. Járatosnak kell lenniük az internetes keresőprogramok és a történelem, továbbá társtudományai anyagát hordozó CD-ROM-ok kezelésében.

A történelmi-társadalmi jelenségek ok-okozati viszonyai mindig összetettek. Miközben az oksági viszonyok felismertetésével igényt ébresztünk a történelmi jelenségek elrendezésére, a diákoknak tudniuk kell, hogy a történelemben nagyon ritkák az egyértelmű összefüggések. Okok és következmények bonyolult hálójában kell bemutatniuk és értelmezniük az egyének és csoportok indítékait, választási lehetőségeit és kényszerét is. Mindennek feltétele az adott történelmi-társadalmi helyzet lényeges és lényegtelen jelenségeinek elhatárolása. Kíváncsi, hogy az egyén felelősséggel viszonyuljon a köz ügyeihez. Ezt a beállítódást erősítheti a történelemtanítás azzal, ha a reális képet alakít ki a fiatalokban az egyének és csoportok szerepéről az események alakulásában.

Az ismeretszerzési és -feldolgozási képességek formálása elválaszthatatlan a kifejezőképességek fejlesztésétől. A történelmi tanulmányaik során a diákoknak el kell jutniuk az események elbeszélésétől, az elsődleges és másodlagos források pontos tartalmi ismertetésétől, gondolatmenetük adatokkal és nevekkkel együtt történő felidézésétől a beszámoló és kiselőadások élvezhető, követhető megtartásáig, a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés, érvelés szóbeli formáinak gyakorlati alkalmazásáig. Megfelelően alkalmazva a történelem és a társtudományok legfontosabb fogalmait és szakkifejezéseit.

Szóbeli vagy írásbeli feladatok elvégzésekor törekedjenek a téma, probléma tömör, egyértelmű megfogalmazására, megoldására. A diákok ismerjék a vázlat- és a feleletterv-készítés, a kivonatolás és jegyzetelés (élőszóban vagy hangfelvételtől elhangzó előadásról, magyarázatról, fejtegetésről), a táblázatkészítés technikáit, illetve a szövegszerkesztő programok alkalmazását.

A képi kifejezés módszerei közül a középiskolában lehetőséget kell adnunk diagramok, grafikonok elkészítésére, elemzésére, képi ismerethordozók gyűjtésére, válogatására, esetleg készítésére (fénykép, videofelvétel).

Fontos feladat az időben való tájékozódás képességének és készségének fejlesztése. Bármelyik történelmi esemény megismeréséről is van szó, a megértés alapvető feltétele, hogy tanulók lássák egységben a topográfiai és a kronológiai adatokat. A diákoknak tudniuk kell az események sorrendjét, fel kell ismerniük az egy időben zajló eseményeket. Tudniuk kell a legfontosabb évszámokat. Nem okozhat nehézséget számukra az egyszerű kronológiai táblázatok elkészítése, kronológiai munkák használatát.

Fontos a történelmi térben való tájékozódás képességeinek továbbfejlesztése is. A történelmi térképek olvasása, a terület és távolság kiszámítása és becslése, egyszerűbb térképvázlat önálló megrajzolása készség szintű tudássá kell hogy váljon. A diákoknak fel kell ismerniük a történelmi tér változásait. A legfontosabb történelmi helyeket el kell helyezniük vaktérképen is. Képessé kell válniuk a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolására, a történelem eseményeinek és a természeti feltételek viszonyának érzékeltetésére. Mindezek gyakorlása során alkalmat kell teremteni az ökológiai szemléletmód kialakítására is a történelmi jelenségek értelmezésében.

9. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Lényegkiemelés megadott szempontok szerint.

Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészletek összehasonlítása.

Tudományos ismeretterjesztő szöveg lényegének kiemelése, tartalmi összehasonlítása egyéb ismeretforrásokkal.

Tájékozódás kézikönyvekben, az ismeretterjesztő folyóiratok repertóriumában és az internet valamely magyar nyelvű keresőprogramjában.

Ellentétes nézetek összehasonlítása és megvitatása az őstörténet, az ókor és a középkor kutatásával kapcsolatban.

Tematikus bibliográfiák készítése az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával.

Eltérő álláspontok felismerése megadott történelmi források és tudományos feldolgozások szövegeiben; az eltérések okainak vizsgálata.

Másodlagos forrásokban fellelhető leegyszerűsítő vélemények kritikus értelmezése tanári rávezetéssel.

Jegyzetkészítés kb. 5-6 percnyi normál beszédtempójú előadásrészletről.

Kivonat készítése rövidebb (4-5 oldal) tudományos-ismeretterjesztő szövegrészletről, feleletterv készítése megadott témáról.

Kifejezőképességek

Híres ókori és középkori tárgyi emlékek felismerése, azok bemutatása élőszóban.

A változás történeti jellegének értelmezése meghatározott ő-, ó- és kora középkori jelenségekben, folyamatokban.

Vitaindítók tartása adott témáról tanári útmutatás alapján.

Szóbeli ismertető (felelet, kiselőadás) tartása előzetes vázlatkészítéssel.

Előre megadott álláspontok képviselője egyes történelmi kérdések megvitatása során.

Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági és társadalomtörténeti adatok bemutatásához.

Kiemelkedő történelmi személyiségek döntéseinek értékelése.

Tájékozódás időben

A keresztény időszámítás összehasonlítása az egyiptomi, a görög, a római és az iszlám időszámítással.

A magyar őstörténet, a vándorlás és a honfoglalás eseményeinek hozzárendelése az egyetemes vagy az európai történelem nagy korszakaihoz.

Időrendi táblázat készítése.

Tájékozódás térben

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek megállapítása történelmi és földrajzi térképlapok egymás mellé illesztésével, a szaktanár útmutatása alapján.

Történelmi helyek megkeresése mai helyzetet tükröző térképeken.

Sematikus rajz készítése egy-egy történeti táj egységeiről.

Témakörök

Tartalmak

Az őskor és az ókori Kelet

Bevezetés a történelembe.

Az emberré válás folyamata.

Az élelemtermelés kialakulása.

Az ősi hiedelemvilág.

A folyamvölgyi kultúrák (Mezopotámia, Egyiptom, India, Kína).

Városállamok és birodalmak.

Vallás és kultúra az ókori Keleten.

Évszámok:

A homo sapiens megjelenése, az élelemtermelés kezdetei. Kr. e. 3000 körül, Kr. e. XVIII. sz., Kr. e. X. sz., Kr. e. 525

Személyek:

Kheopsz, Hammurapi, II. Ramszesz, Dávid, Salamon, I. Dareiosz, Xerxész, Buddha, Si Huang-ti, Konfuciusz.

Fogalmak:

homo sapiens, őskőkor, újkőkor, mágia, rézkor, bronzkor, vaskor, despotizmus, politeizmus, monoteizmus, biblia, állam, hieroglifa, vallási dualizmus, kaszt, buddhizmus, brahmanizmus.

Topográfia:

Rudabánya, Vértesszőlős, Mezopotámia, Egyiptom, Fönícia, Palesztina, Sumer, Asszíria, Perzsia, India, Kína, Babilon, Türosz, Judea, Izrael, Jeruzsálem.

Az ókori Görögország

A krétai és a mükénéi kultúra.

A polisz.

A demokrácia kialakulása Athénban, a demokrácia fogalma.

A spártai állam.

A görög–perzsa háborúk.

Piac, pénz, kereskedelem a görög világban.

Athén és Spárta párharca.

A görög hitvilág, művészet, tudomány és mindennapok.

Nagy Sándor birodalma.

A hellenizmus.

Évszámok:

Kr. e. XIII. sz., Kr. e. 776, Kr. e. 621, Kr. e. 594, Kr. e. 508, Kr. e. 490, Kr. e. 480, Kr. e. 431–404, Kr. e. 336–323

Személyek:

Szolón, Peisizisztratosz, Kleiszthenész, Miltiadész, Leonidasz, Themisztoklész, Periklész, Pheidiasz, Hérodotosz, Thuküdidész, Szókratész, Platón, Arisztotelész, Nagy Sándor.

Fogalmak:

polisz, arisztokrácia, arkhón, démosz, türannisz, eklészia, esküdtbírótság, demokrácia, sztratégosz, cserépszavazás, filozófia, hellenizmus.

Topográfia:

Athén, Spárta, Olümpia, Marathón, Thermopülai-szoros, Szalamisz, Spárta, Peloponnészosz, Makedónia, Alexandria.

Az ókori Róma

Róma városállamból birodalommá válik.
A köztársaság virágkora és válsága.
Az egyeduralkodó kialakulása.
A császárság.
Társadalom, államszervezet, hadsereg.
Róma és a provinciák.
A római hitvilág, művészet, tudomány és a jog.
A mindennapi élet.
A kereszténység kialakulása és elterjedése.
A népvándorlás, az antik civilizáció felbomlása.

Évszámok:

Kr. e. 753, Kr. e. 510, Kr. e. 367, Kr. e. 287, Kr. e. 264–241, Kr. e. 218–201, Kr. e. 168, Kr. e. 48, Kr. e. 31, 212, 313, 395, 476

Személyek:

Hannibal, Cornelius Scipio, a Gracchus testvérek, Marius, Sulla, Spartacus, Cicero, Pompeius, Caesar, Antonius, Augustus, Traianus, Hadrianus, Diocletianus, Názáreti Jézus, Pál, Constantinus, Attila, Livius, Tacitus, Plutarkhosz.

Fogalmak:

patrícius, plebejus, cliens, consul, senatus, dictator, néptribunus, censor, provincia, senatori rend, lovagrend, triumvirátus, principatus, limes, legio, colonus, dominatus, zsinagóga, diaszpóra, apostol, egyház, püspök, zsinat.

Topográfia:

Róma, Karthágó, Cannae, Záma, Hispania, Gallia, Actium, Dacia, Pannónia, Jeruzsálem, Konstantinápoly, Aquincum, Sopianae, Savaria.

A korai feudalizmus története Európában

A Frank Birodalom kialakulása.
A nyugati és keleti kereszténység eltérő fejlődése.
A feudális gazdasági-társadalmi rend kialakulása.
A Bizánci Birodalom fejlődése.
Az iszlám és az arab világ.
Az államalapítások kora Északi-, Közép- és Kelet-Európában.

Évszámok:

622, 732, 800, 843, 962, 1054

Személyek:

Klodvig, Martell Károly, Kis Pippin, Karolingok, Nagy Károly, Szent Benedek, Justinianus, Cirill és Metód, I. (Nagy) Ottó, Mohamed.

Topográfia:

Poitiers, Aachen, Konstantinápoly, Egyházi (Pápai) Állam, Kijev, Mekka, Córdoba, Bagdad.

Fogalmak:

gróf-grófság-örögrófság, ortodox egyház, római katolikus egyház, pápa, szerzetes, kolostor, bencés rend, szkizma, hűbértartás, jobbágy, robot, allódium, iszlám, Korán, kalifa.

A magyar nép története
az államalapításig

Bevezetés a magyar őstörténet-kutatásba.
A magyar nép őstörténete és vándorlása.
A honfoglalástól az államalapításig.
Géza fejedelem és István király életműve.

Évszámok:

896, 955, 973, 997–1000–1038

Személyek:

Álmos, Árpád, I. István király, Géza fejedelem, Koppány, Imre herceg, Szent Gellért püspök.

Topográfia:

Magna Hungaria, Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Augsburg, Pannonhalma, Esztergom.

Fogalmak:

nomadizmus, kettős fejedelemség, nemzetség, törzs, székely, kalandozások, szeniorátus, vármegye, ispán, tized.

Mindennapi élet, életmód-
történet

A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni:

Az ember és a természet kapcsolata a mítoszokban.

Tömegszórakoztatás az ókorban.

A család az ókori kultúrákban.

Az iskola az ókorban.

Eltérő elméletek, mítoszok a magyarság őstörténetéről.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek egyszerűbb tárgymásolatokat, íratlan forrásokról készült fényképeket, vázlatrajzokat (pl. régészeti lelőhelyről) forrásként értelmezni; rövid (kb. 10-20 sornyi) ókori forrásrészleteket feldolgozni. Tudjanak anyagot gyűjteni az iskolai könyvtárban és kisebb közkönyvtárakban tanári és könyvtárosi segítséggel megadott egyszerű témákhoz. Legyenek képesek egyszerű elbeszélő források kritikai elemzésére tanári irányítással, valós tartalmuk és belső ellentmondásaik felismerésére. Legyenek képesek jól felépített tanórai feleletekre, összefoglaló beszámolók előadására. Legyenek képesek alkalmazni a történetiségben a keresztény időszámítást. Tudjanak történelmi eseményeket, folyamatokat leolvasni a középiskolában használatos történelmi atlasz megfelelő lapjáról. Készek legyenek történelmi jelenségek számszerűségének felbecsülésére vagy megmérésére történelmi térképen.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek

Írott források elemzése: az egyes szövegek forrásértékének megállapítása, ellentétes felfogású forrásrészletek összehasonlítása.

Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak s maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.).

Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján.

A jegyzetek felhasználásával egy-két oldalas kiselőadások készítése.

Tanári útmutatással, szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb (3-6 oldalas) tanulmány készítése.

Kifejezőképességek

A középkor és a kora újkor jelentős személyiségei életútjának bemutatása.

Az élethelyzetek értékelése történeti választaknál és nehéz döntéseknél.

A korszakra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata.

Írásművek készítése történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával, a középkor és a kora újkor témáiból, meghatározott terjedelemben (15–30 sor).

Egy téma bemutatása többféle módszer és eszköz (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak stb.) ötvöztetésével.

Tájékozódás időben

A változás felismerése a történelemben, elemzése konkrét történelmi példákon. Az induktív és deduktív érvelési technikák ismerete és alkalmazása szóban és írásban.

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendjének összeállítása.

Tájékozódás térben

A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat felismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása.

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján, szaktanári segítségével (pl. ásványkincsek – bányavárosok).

Az évfolyam topográfiai adatainak, folyamatainak, jelenségeinek megmutatása a mai viszonyokat tükröző térképeken.

Témakörök**Tartalmak****Az érett középkor**

A középkori egyház és az uralkodói hatalom Európában.

A lovagkor.

A szabad költözésű jobbágyság és a vándormozgalmak.

A középkori városok.

A középkor művelődése.

Mindennapok a középkorban.

Évszámok:

1066, 1095, 1122, 1215, 1302, 1278

Személyek:

I. (Hódító) Vilmos, VII. Gergely, IV. Henrik, III. Ince, IV. (Szép) Fülöp, Habsburg Rudolf, Szent Ferenc, Szent Domonkos, Aquinói Szent Tamás.

Fogalmak:

királyi udvar, kamara, kancellária, investitúra, kiközösítés, zárandok, ereklje, keresztes hadjáratok, inkvizíció, eretnkség, kolduló rendek, városi önkormányzat, nyomásos gazdálkodás, hospes, céh, skolasztika, egyetem, lovagi kultúra, romanika, gótika.

Topográfia:

Szentföld, Genova, Velence, Flandria, Champagne, Párizs, Oxford, Cambridge, Hanza városok, a levantei kereskedelem útvonala.

Az Árpád-házi királyok kora

Az új rend megszilárdítása – társadalmi változások a XI. században.

Szent László és Könyves Kálmán.

III. Béla kora.

Az Aranybulla és a tatárjárás. II. András és IV. Béla kora.

Gazdasági és társadalmi változások a XIII. században.

Az Árpád-kori kultúra.

Évszámok:

1077–95, 1095–1116, 1172–1196, 1205–1235, 1222, 1235–70, 1241–42, 1301

Személyek:

I. András, I. László, Könyves Kálmán, III. Béla, Anonymus, II. András, IV. Béla, Kézai Simon.

Fogalmak:

várnépek, várjobbágyok, hiteleshely, bán, vajda, nádor, Szent Korona, regálé, serviens, bandérium, báró, nemes, Aranybulla, familiaritás, székelyek, szászok, kunok.

Topográfia:

Fehérvár, Pozsony, Horvátország, Erdély, Dalmácia, Szerémség, Muhi, Buda.

A késő középkor

Nyugat-Európa válsága (éhínség, járványok, háborúk).
 Itália, a humanizmus és a reneszánsz.
 Az angol, francia és a spanyol rendi monarchia felemelkedése.
 A német császárság és a pápaság hanyatlása.
 A közép- és kelet-európai régió államai.
 Az Oszmán Birodalom terjeszkedése.
Évszámok:
 1337–1453, 1356, 1389, 1410, 1415, 1453

Személyek:

Lorenzo Medici, Machiavelli, Jeanne d'Arc, VII. (Tudor) Henrik, IV. (Luxemburg) Károly, Husz János, Gutenberg, III. Iván, II. Mohamed, Aragóniai Ferdinánd, Kasztíliai Izabella.

Fogalmak:

rendiség, reneszánsz, humanizmus, husziták, szultán, szpáhi, janicsár, reconquista.

Topográfia:

Firenze, Milánó, Kasztília, Aragónia, Svájc, Prága, Rigómező.

Magyarország a XIV–XV. században

Károly Róbert és Nagy Lajos.
 Társadalmi változások. Népeség és természeti környezet.
 Luxemburgi Zsigmond kora.
 Védekezés az oszmán-török terjeszkedés ellen.
 Hunyadi János. Hunyadi Mátyás uralkodása.
 A központosítás kísérlete.
 Életformák a XV. századi Magyarországon.
 Kultúra és művelődés.

Évszámok:

1308–42, 1342–82, 1351, 1387–1437, 1396, 1443–44, 1444, 1448, 1456, 1458–90

Személyek:

Csák Máté, Károly Róbert, Nagy Lajos, Luxemburgi Zsigmond, I. Ulászló, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, V. László, Vitéz János, Kinizsi Pál, Antonio Bonfini.

Fogalmak:

harmincad, kapuadó, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, úriszék, pallosjog, főnemes, köznemes, kilenced, ősiség, végvári rendszer, kormányzó, füstpénz, rendkívüli hadiadó, fekete sereg, Corvina.

Topográfia:

Temesvár, Körmöcbánya, Selmezbánya, Besztercebánya, Visegrád, Havasalföld, Moldva, Kassa, Nikápoly, Nándorfehérvár, Szilézia, Bécs.

Kora újkor (1490–1721)

A nagy földrajzi felfedezések és következményei: az európai és Európán kívüli kultúrák találkozása, a gyarmatosítás.
 Az atlanti hatalmak felemelkedése. A modern világgazdasági rendszer kialakulásának kezdetei.
 Reformáció és katolikus megújulás. A barokk.
 Az abszolutizmus. A modern állam kialakulása.
 A hatalmi viszonyok átrendeződése Európában: a francia hegemonia kísérlete.
 Háborúk és hadseregek a kora újkorban.
 Az angol forradalom. A parlamentáris monarchia kialakulása.
 A tudományos világkép átalakulása.

Évszámok:

1492, 1517, 1588, 1618–48, 1640–49, 1689, 1701–1714

Személyek:

Kolumbusz, Magellán, Vasco da Gama, V. Károly, Luther, Kálvin, Kopernikusz, Galilei, I. Erzsébet, II. Fülöp, Cromwell, Richelieu, XIV. Lajos, Colbert, Nagy Péter.

	<i>Fogalmak:</i> gyarmatosítás, konkvisztádor, ültetvény, világkereskedelem, abszolutizmus, reformáció, protestáns, evangélikus, református, unitárius, ellenreformáció, jezsuiták, manufaktúra, anglikán, monopólium, puritán, jognyilatkozat, merkantilizmus. <i>Topográfia:</i> Genf, Németalföld, Antwerpen, London, Versailles, portugál és spanyol gyarmatok.
Magyarország története a kora újkorban (1490–1711)	A Jagelló-kor. A török hódoltság. A Habsburgok és a magyar rendek. Az Erdélyi Fejedelemség. Függetlenségi harcok és országegyesítő kísérletek: Bocskai István, Bethlen Gábor és Zrínyi Miklós. A reformáció és a katolikus megújulás Magyarországon. Gazdasági és társadalmi változások. Népeség és környezet. Az életmód változásai a kora újkori Magyarországon. A török kiűzése. A Rákóczi-szabadságharc. <i>Évszámok:</i> 1514, 1526, 1541, 1552, 1566, 1591–1606, 1664, 1686, 1699, 1703–11 <i>Személyek:</i> Dózsa György, II. Lajos, Szapolyai János, II. Szulejmán, Fráter György, Zrínyi Miklós, Báthory István, Károli Gáspár, Bocskai István, Bethlen Gábor, Pázmány Péter, Zrínyi Miklós (a költő és hadvezér), I. Lipót, Savoyai Jenő, II. Rákóczi Ferenc. <i>Fogalmak:</i> örökös jobbágyság, hajdú, hódoltság, kuruc, labanc, rendi konföderáció, trónfosztás. <i>Topográfia:</i> Mohács, Eger, Szigetvár, Sárospatak, Győr, Várad, Nagyszombat, Szentgotthárd, Zenta.
Mindennapi élet, életmód-történet	<i>A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni:</i> Érdekérvényesítés és érdekvédelem a középkorban (kommunák, céhek, egyetemek). Éghajlat és történelem (pl. az ún. kis jégkorszak hatása). Bűn és bűnüldözés a középkorban. A kora újkori állam fejlődés sajátosságai: az abszolutizmus.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók ismerjék fel a tananyagban szereplő fontosabb középkori és kora újkori tárgyi emlékeket, legyenek képesek azokat értelmezni élőszóban vagy írásban. Képesek legyenek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére, az eltérések okainak feltárására. Tudjanak néhány címből álló bibliográfiákat készíteni az iskolai és a közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vita-indítók számára, tanári útmutatás alapján. Képesek legyenek történelmi folyamatokat, korszakokat felismerni, megkülönböztetni. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet vagy előadást tartani történelmi témákról (lecke, fejezetkész, leckeeken átívelő folyamatok, összehasonlítások stb.). Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb már tanult ismerethordozókat értelmezni élőszóban rövid felkészülés után. Legyenek képesek a világ-, az európai és a magyar történelem korszakainak szinkronban látására. Használják a tankönyveket, munkafüzeteket kronológiáit. Képesek legyenek történelmi események, folyamatok részleteinek leolvasására a középiskolában használatos történelmi atlasz és a falitérkép megfelelő lapjáról. Tudják a tematikus történelmi térképek adatait összehasonlítani tanári segítséggel, s ebből következtetéseket levonni.

11. évfolyam

Évi óraszám: 111

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek

Írott források értelmezése, feldolgozása, különböző szemléletű források gyűjtése szöveggyűjteményekből.

A forrásokban és feldolgozásokban fellelhető leegyszerűsítések, a jelenség okainak feltárása, hasonló summás megállapítások keresése.

Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak s maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.). Eltérő kortársi válaszok vizsgálata.

Eltérő jellegű források (a vizsgált korszak írott és tárgyi emlékei, műalkotások, irodalmi művek, sajtó, film, kép stb.) elemzése, az egyes forráscsoportok forrásértékének összehasonlítása.

Adatsorok számítógépes rendezése és bemutatása grafikonokon, diagramokon és táblázatokon (pl. népességszámok, termelési mutatók, fegyverkezés stb.).

Jegyzet készítése 10 percnyi normál beszédtempójú előadás alapján.

Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján.

Részletesebb (10–15 cím) bibliográfiák készítése.

Kifejezőképességek

Az újkor jelentős személyiségeinek életútja.

Az élethelyzetek értékelése történeti választaknál és nehéz döntések idején.

Az egyes személyek döntéseinek értékelése, a lehetséges alternatívák számbavétele.

A korszakra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata.

Történelmi fogalmak egyszerű, tömör, szabad meghatározása, szinonimák felsorolása.

Értekezés, tanulmány, előadás készítése történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával az újkor témáiból meghatározott terjedelemben.

Jártasság a feladatlapok kitöltésében; tájékozottság a feladatlapok javítási elveiben és módszereiben.

Történelmi kérdések megvitatása élőszóban, előre megadott kérdések képviselője a vitapartner érveinek fokozott figyelembevételével.

A jegyzetek felhasználásával egy-két oldalas kiselőadások készítése.

Szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb tanulmány készítése.

Ábra készítése a tankönyv, a munkafüzet, szakirodalom felhasználásával, az összefüggések és a lexikai adatok kapcsolatának bemutatásával.

Egy téma bemutatása többféle módszer (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak, számítógép stb.) ötvöztetésével.

Kiállításterv összeállítása az évfolyam tananyagának egy-egy körülhatárolt egységéről a reprodukciós anyag megjelölésével.

Az újkor tárgyi emlékeinek felismerése, értelmezése élőszóban vagy írásban.

Tájékozódás időben

A régi és az új világ folyamatos együttélésének felismerése.

A változás felismerése a történelemben: konkrét történelmi példák elemzése (ipari forradalom, városiasodás stb.), okok, összefüggések keresése.

Történelmi folyamatok, korszakok felismerése, az európai régiók (Nyugat-Európa, Közép-Európa, Kelet-Európa – centrum és periféria) megkülönböztetése, egymáshoz való viszonyuk átlátása, összehasonlítások megtétele.

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendi viszonyainak felállítása.

Az időben való jártasság bemutatása élőbeszédben, írásban és a térképen.

Az egyetemes és a magyar kronológiák használata, ezek alapján megadott témakörök kronológiáinak elkészítése.

Tájékozódás térben

A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat felismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása alapján rajzok és térképek készítése.

Tematikus történelmi térképek adatainak összehasonlítása (pl. gazdasági fejlődés, népsűrűség, nemzetiségi összetétel változása) önállóan, következtetések levonása.

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján önállóan (pl. ásványkincsek, iparvidékek az ipari forradalom idején).

Az év során tanultak topográfiai adatainak, folyamatainak, jelenségeinek megjelölése a mai viszonyokat tükröző térképeken.

Vaktérképek készítése tanári útmutatás alapján, s ezen az év folyamán tanultak névanyagának, s a térképen ábrázolható folyamatoknak, jelenségeknek a bemutatása.

Témakörök

A felvilágosodás kora
(1721–1789)

A felvilágosodás.
Az európai egyensúly.
Az abszolutizmus válsága Franciaországban.
A felvilágosult abszolutizmus Ausztriában és Poroszországban.
Az orosz nagyhatalom.
A XVIII. századi életviszonyok.

Évszámok:

1740–48, 1756–63

Személyek:

Nagy Frigyes, Nagy Katalin, Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Diderot.

Fogalmak:

enciklopédia, jogállam, ráció, a hatalmi ágak megosztása, társadalmi szerződés, felvilágosodott abszolutizmus.

Topográfia:

Poroszország, Lengyelország, angol és francia gyarmatok Észak-Amerikában.

Magyarország újjászerveződése a Habsburg Birodalom keretei között (1711–1790)

A magyar királyság a Habsburg Birodalomban.
Demográfiai változások, az etnikai arányok átalakulása.
A régi és az új mezőgazdaság, a hazai ipar.
A társadalom képe.
A felvilágosult abszolutizmus és a rendek összeütközése.
A felvilágosodás és a nemzeti ébredés.
Művelődés, egyházak, iskolák.

Évszámok:

1722–23, 1740–80, 1767, 1777, 1780–1790

Személyek:

III. Károly, Mária Terézia, II. József, Kaunitz.

Fogalmak:

helytartótanács, betelepítés, kettős vámrendszer, vallási türelem, állandó hadsereg, mágnás, állami oktatás, úrbéri rendezés, nyelvrendelet.

Topográfia:

Határőrvidék, Bánát.

Tartalmak

A polgári átalakulás kora
(1776–1849)

Az észak-amerikai gyarmatok függetlenségi háborúja.
Az USA létrejötte.
Az Egyesült Államok alkotmánya.
A polgári forradalom Franciaországban.
Az emberi és polgári jogok nyilatkozata.
A napóleoni háborúk Európája.
1815 nemzetközi rendszere.
Az ipari forradalom és társadalmi hatásai.
Forradalmi hullámok a XIX. század első felében.
A XIX. század eszméi.
A művészet fő irányai.
Az ipari forradalom hatásai az életkörülményekre és a környezetre.

Évszámok:

1776, 1783, 1789, 1791, 1794, 1804–15, 1830, 1848

Személyek:

Washington, Jefferson, XVI. Lajos, Danton, Robespierre, Metternich, Napóleon, Nelson, Kutuzov, Watt, Stephenson, Mazzini, Marx, Engels.

Fogalmak:

nacionalizmus, liberalizmus, szocializmus, konzervativizmus, alkotmány, „harmadik rend”, giron-diak, jakobinusok, polgári szabadságjogok, parlamenti rendszer (jobboldal, baloldal), emigráció, reakció, terror, kapitalizmus, tőkés, proletár, civil társadalom.

Topográfia:

Valmy, Vendée, Austerlitz, Trafalgar, Borogyino, Waterloo.

A polgárosodás kezdetei
Magyarországon
(1790–1847)

A francia forradalom és a napóleoni háborúk hatása Magyarországon.
Az átalakuló társadalom – nemesi, paraszti és városi életformák.
Új elemek és elmaradottság a gazdaságban.
A reformmozgalom kibontakozása, a polgárosodás fő kérdései.
A nemzetiségi kérdés.
A reformkori művelődés, kultúra.

Évszámok:

1795, 1825, 1830, 1832–36, 1844, 1847

Személyek:

Martinovics, Hajnóczy, Kazinczy, Kölcsey, Deák, Eötvös, Kossuth, Batthyányi Lajos, Széchenyi István, Wesselényi, I. Ferenc.

Fogalmak:

magyar jakobinusok, reform, polgári átalakulás, cenzúra, államnyelv, örökváltság, közteherviselés, érdekegyesítés, védővám.

Topográfia:

Pest-Buda, Fiume, Vaskapu.

Forradalom és szabadságharc Magyarországon (1848–1849)

A forradalom és szabadságharc nemzetközi keretei.
A pozsonyi Országgyűlés. A pesti forradalom.
Az áprilisi törvények.
A forradalom első nehézségei: a nemzetiségek mozgalmai.
A nemzeti önvédelem megszervezése 1848 őszén és telén.
A tavaszi hadjárat.
A Függetlenségi Nyilatkozat és a nemzetközi viszonyok.
A szabadságharc bukása.

Évszámok:

1848. III. 15., IV. 11., IX. 29., 1849. IV. 6., IV. 14., V. 21., VIII. 13., X. 6.

Személyek:

Jókai, Petőfi, Görgey, Klapka, Bem, Damjanich, Jelačić, Windischgraetz, Haynau.

Fogalmak:

márciusi ifjak, nemzetőrség, felelős kormány, jobbágyszabadság, választójog, függetlenség, nemzetiségi törvény, kormánybiztos

Topográfia:

Pákozd, Kápolna, Isaszeg, Komárom, Segesvár, Arad.

A nemzetállamok és az imperializmus kora (1849–1914)

Gazdasági és társadalmi változások a fejlett országokban, a második ipari forradalom.
Az egységes Olaszország és Németország kialakulása. A krími háború.
Az orosz reformkísérletek.
Polgárháború az Amerikai Egyesült Államokban.
Gyarmatosítás: a brit, a francia és az orosz gyarmatbirodalom.
Latin-Amerika, Kína és Japán.
A „keleti kérdés” és a Balkán.
A munkásság politikai erővé szerveződése.
Hatalmi viszonyok, katonai-politikai szövetségek a századfordulón.
A művelődés új keretei.

Évszámok:

1853–56, 1861, 1861–65, 1866, 1870, 1871, 1882, 1904, 1905, 1907

Személyek:

III. Napóleon, I. Miklós, Cavour, Garibaldi, Bismarck, Viktória királynő, II. Vilmos, Lenin, Lincoln.

Topográfia:

Krím-félsziget, Piemont, Német Császárság, Szezi-csatorna, Panama-csatorna, Elzász-Lotaringia, Románia, Szerbia, Bulgária.

Fogalmak:

internacionálé, keresztényszocializmus, szociáldemokrácia, centrum, periféria, részvénytársaság, monopólium, középosztály, hármasszövetség, antant, keleti kérdés, bolsevik, anarchizmus, szakszervezetek.

A polgárosodás kibontakozása Magyarországon (1849–1914)

A megtorlás, a Bach-rendszer kiépítése. A passzív ellenállás.
A kiegyezés megszületése.
Gazdasági és társadalmi fejlődés a dualizmus korában.
Az egyes társadalmi csoportok jellemző életformái.
Népességnövekedés. A nemzetiségi kérdés.
A zsidóság emancipációja. Asszimiláció és kivándorlás.
A városiasodás. A tudományos és művészeti élet fejlődése.
Pártok és pártküzdelmek. A szocialista és agrárszocialista mozgalmak.
A dualizmus válsága a XX. század elején.

Évszámok:

1849. október 6., 1867, 1868, 1875–90, 1896

Személyek:

Ferenc József, Haynau, Bach, Deák Ferenc, Andrássy Gyula, Tisza Kálmán, Baross Gábor, Tisza István, Jászi Oszkár.

Topográfia:

Bosznia-Hercegovina, Budapest, Osztrák–Magyar Monarchia.

Fogalmak:

passzív ellenállás, kiegyezés, horvát kiegyezés, dualista monarchia, közös ügyek, millennium, úri középosztály, obstrukció, népoktatás, kispolgár, nagypolgárság, cseléd, kivándorlás, asszimiláció, állami anyakönyvezés.

Mindennapi élet,
életmódtörténet

A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni:

A hatalmi ágak kialakulása és működése a kora újkortól napjainkig.

Az iskola régen és ma.

A nemzetiségi lét és kultúra fő kérdései az Osztrák–Magyar Monarchiában.

A modern városfejlődés.

Vallások és egyházak a dualizmus idején.

A továbbhaladás feltételei

Legyenek képesek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére. Tudjanak bibliográfiákat készíteni az iskolai és köz-könyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók céljára. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet tartani történelmi témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni élőszóban, rövid felkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan vagy szaktanári segítséggel (lakosság szám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába.

12. évfolyam

Évi óraszám: 96

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek

Írott források értelmezése, feldolgozása.

Különböző típusú források összevetése.

A filmek, filmhíradók értékelése, elemzése.

A média forrásértékének és manipulációs jellegének felismerése, elemzése.

Nemzetközi szerződések, békekötések, szövetségi megállapodások, nemzetközi szervezetek alapokmányainak elemzése.

Tájékozódás a szakirodalomban.

A források, a tankönyvi szöveg és a szakirodalom összevetése, az eltérések feltárása.

Egyes témák nyomon követése a sajtóban és a tömegkommunikáció egyéb területein (pl. az EU-csatlakozás folyamatának figyelemmel kísérése).

Nagyobb terjedelmű pályamunkák, tanulmányok bibliográfiájának összeállítása, anyaggyűjtés, az írásmű elkészítése.

Kifejezőképességek

A legújabb kori nagy történelmi személyiségek meghatározó szerepének értékelése.

Történelmi esemény, intézmény, szervezet megismerése források alapján.

Szemléletes diagramok és grafikonok készítése gazdasági, társadalmi, demográfiai folyamatokról.

Írásbeli feladatlapok kitöltése.

Valamilyen történelmi kérdés átfogó, esszéjellegű szabatos kifejtése.

A történelmi fogalmak szakszerű magyarázata és használata.

Egy-egy előre megadott kérdés kapcsán tudásra épülő, saját vélemény megfogalmazása, kifejtése és megvédése esetleges vita esetén.

Hosszabb adatsorok, grafikonok, ábrák alapján történelmi változások felismerése és bemutatása.

A források értékelésével saját vélemény kialakítása az adott eseményről, intézményről, szervezetről.

Tájékozódás időben

A világ-, az európai és a magyar történelem főbb eseményeinek szinkronban látása.

Tájékozódás térben

A különböző fejlődési régiók megkülönböztetése, összehasonlítása.

Témakörök**Tartalmak**

Az első világháborútól a nagy gazdasági válságig (1914–1929)

Az első világháború kirobbanása, jellege, története.

A Párizs környéki békék.

Az orosz forradalmak. A bolsevik pártállam kiépítése.

Tekintélyuralkodó rendszerek Közép-Európában. Az olasz fasizmus.

A parlamentáris rendszerek (USA, Nagy-Britannia, Franciaország, Németország).

A gazdaság és a társadalom új jelenségei, a fejlett világban. A női emancipáció.

Évszámok:

1914–18, 1917, 1919, 1922, 1925

Személyek:

Ferenc Ferdinánd, Sztálin, Trockij, Wilson, Clemenceau, Lloyd George, Stresemann, Mussolini.

Topográfia:

Szarajevó, Marne, Somme, Pétervár, Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, Csehszlovákia, Lengyelország, balti államok, Curzon-vonal.

Fogalmak:

villámháború – állóháború, ultimátum, központi hatalmak, pacifizmus, szovjet, fasizmus, korporatív állam, egypártrendszer, kommunizmus, kollektivizálás, GULAG, kisantant, kisebbségvédelem

Az első világháború és
következményei
Magyarországon.
A Trianon utáni ország élete
(1914–1931)

Magyarország részvétele a világháborúban.
Az őszirozsás forradalom. Kísérlet a kommunista diktatúra megteremtésére: a Tanácsköztársaság.
A trianoni béke. Hatása a gazdaságra, társadalomra, az etnikai viszonyokra.
A határon túli magyarság sorsa.
Az ellenforradalom.
A Horthy-rendszer konszolidációja.
A művelődési viszonyok.
Az életmód változásai.

Évszámok:

1914. július 2., 1918. október 31., 1918. november 3., 1919. március 21., augusztus 1., 1920. március 1., június 4., 1921–31, 1927

Személyek:

gróf Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, gróf Teleki Pál, gróf Bethlen István, Klebelsberg Kunó, Nagyatádi Szabó István, Peyer Károly.

Topográfia:

Doberdó, Isonzó, trianoni Magyarország, Piave.

Fogalmak:

őszirozsás forradalom, etnikai és történeti elv, proletárdiktatúra, Tanácsköztársaság, vörös- és fehérterror, numerus clausus, antiszemitizmus, irredentizmus, revízió, társadalombiztosítás, konszolidáció.

A nagy gazdasági válságtól
a második világháború
végéig (1929–1945)

Az 1929–33-as világgazdasági válság.
Válságkezelés a nyugati demokráciákban.
A nemzetiszocializmus hatalomra jutása és működési mechanizmusa.
A német–olasz–japán tömb sikerei.
A sztálini diktatúra a 30-as években.
A második világháború története.
A szövetségesek győzelme, a háború jellege.

Évszámok:

1929, 1933, 1936, 1938, 1939. szeptember 1., 1941. június 22., 1944. június 6., 1945. május 9., augusztus 6., szeptember 2.

Személyek:

Keynes, Roosevel, Hitler, Göring, Churchill, Rommel, Montgomery, Zsukov, Eisenhower, De Gaulle.

Topográfia:

Brit Nemzetközösség, Szlovákia, Leningrád, Pearl Harbor, Midway, Sztálingrád, Auschwitz, Hiroshima, El-Alamein, Kurszk, Normandia.

Fogalmak:

tőzsde, túltermelési válság, New Deal, tervgazdálkodás, totális diktatúra, nemzetiszocializmus, Führer-elv, Berlin–Róma tengely, Anschluss, koncentrációs tábor, népiítés, holocaust, partizán, totális háború, antifasiszta koalíció.

Magyarország a gazdasági válságtól a második világháborús összeomlásig (1931–1945)

Gazdasági válság és jobbratulódás a belpolitikában.
A revíziós külpolitika eredményei. Belesodródás a világháborúba.
Magyarország háborús részvétele. A Kállay-kormány politikája.
A német megszállás.
A holocaust Magyarországon.
A sikertelen kiugrás. A nyilas hatalomátvétel.
Magyarország szovjet felszabadítása és megszállása.

Évszámok:

1938. november 2., 1939. március 15., 1940. augusztus 30., 1941. június 26., 1943. január, 1944. március 19., 1944. október 15., 1944. december 21., 1945. április.

Személyek:

Bajcsy-Zsilinszky Endre, Gömbös Gyula, Szálasi Ferenc, Bárdossy László, Kállay Miklós, Dálnoki Miklós Béla.

Topográfia:

Felvidék, Újvidék, Kárpátalja, Voronyezs, Don-kanyar.

Fogalmak:

népi-falukutató mozgalom, nyilasmozgalom, zsidótörvények, fegyveres semlegesség, hadigazdaság, „hintapolitika”, „kiugrás”, gettó, deportálás, munkaszolgálat, hadifogság.

A jelenkor (1945-től napjainkig)

Hidegháborús szembenállás a II. világháború után.
A fejlett piacgazdaság, a demokratikus berendezkedés országai.
Az európai integráció története.
A „harmadik világ”.
A szocialista rendszerek kialakulása, fejlődése és kudarca.
A közel-keleti konfliktusok.
A távol-keleti régió.
Közép-Kelet Európa és a Balkán a rendszerváltás után.
Az emberiség az ezredfordulón: a globális világ és problémái.

Évszámok:

1947, 1948, 1949, 1955, 1956, 1957, 1961, 1968, 1975, 1991

Személyek:

Nehru, Gandhi, Csang Kaj-sek, Mao Ce-tung, Ho Si Minh, Truman, Adenauer, Hruscsov, Nasszer, Kennedy, XXIII. János, Brandt, Walesa, Reagan, Gorbacsov.

Fogalmak:

vasfüggöny, hidegháború, fegyverkezési verseny, Truman-elv, Marshall-segély, szociális piacgazdaság, európai integráció, NATO, Varsói Szerződés, római szerződések, holdraszállás, harmadik világ, Brezsnyev-doktrina, globális világ, enyhülési politika.

Topográfia:

NSZK, NDK, Kuba, Korea.

Magyarország a második világháború után (1945-től napjainkig)

A háborús károk felszámolása. A demokratikus közélet kiépítésének kísérlete.
A párizsi békeszerződés. A határon túli magyarság sorsa.
A kommunista diktatúra kiépítése. Gazdaság- és kultúrpolitika.
A forradalomhoz vezető út.
Az 1956-os forradalom és szabadságharc.
A Kádár-rendszer kiépülése: megtorlás és diktatúra.
Eltávolodás a szovjet modelltől. Gazdasági reformkísérletek.
Az életmód átalakulása. Demográfiai változások.
Az ellenzéki mozgalmak kialakulása és erősödése.
A rendszerváltozás.

Évszámok:

1946, 1947. február 10., 1948, 1949, 1953, 1956. október 23., november 4., 1963, 1968, 1989. október 23., 1990, 1991

Személyek:

Mindszenty József, Nagy Ferenc, Rákosi Mátyás, Kádár János, Nagy Imre, Antall József, Göncz Árpád.

Fogalmak:

Ideiglenes Nemzetgyűlés, SZEB, háborús bűnös, népbíróság, jóvátétel, kollektív büntetés elve, kitelepítés, lakosságcsere, beszolgáltatás, ÁVH, pártállam, földosztás, ötvenes évek, internálás, munkástanács, ellenzéki mozgalmak, Petőfi Kör, reformszocializmus, második gazdaság.

Mindennapi élet, életmód-történet

A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni:
Demográfiai és etnikai változások a magyar történelemben.
A népiítés a múltban, a közelmúltban és a jelenben.
Fogyasztói társadalom és az ökológia, a fenntartható fejlődés.
A média és a közgondolkodás.
Érdekérvényesítés és érdekképviselet a mai Magyarországon.
Elitkultúra és tömegkultúra.

EMBERISMERET ÉS ETIKA**11. évfolyam****Évi óraszám: 37****Célok és feladatok**

Minden tapasztalatszerzés és gondolkodás végső soron az ember önmegértésének elmélyítését szolgálja. Az etika oktatásának alapvető célja, hogy fogalmi kereteket nyújtson az ember sajátos léthelyzetének és az emberi együttélés alapelveinek értelmezéséhez. Bemutatja az emberi kapcsolatok világát, és tudatosítja azokat az értékilemmákat, melyek a tetteiért felelős lény, az ember sorsától elválaszthatatlanok. Megismertet a helyes magatartás és a jó döntés vezérelveiről, az erények mibenlétéről folyó – civilizációnk történetével egyidős – disputában kiérlelt főbb álláspontokkal, értékelvekkel és érvelési módokkal.

Fejlesztési követelmények

Az erkölcsi érzék kiművelése a saját magunk és a mások sorsáért viselt felelősség tudatosítása, a választási helyzetek elemzése és az etika alapfogalmainak elsajátítása révén.

Az önálló tájékozódáshoz és a tudatos életvezetéshez szükséges jellemvonások, készségek és ismeretek fejlesztése.

Elemi szintű jártasság elsajátítása az etikai gondolkodás alapkérdéseiben, fejlődésének főbb állomásait és a legfontosabb etikai érvelési módokat illetően.

Az etikai álláspontok megvitatásának képessége, a saját meggyőződés kommunikálásához és a mások meggyőződésének megértéséhez, tiszteletéhez szükséges intellektuális képességek kifejlesztése.

A civilizációnkban általánosan elfogadott etikai és életvezetési normák értelmének sokoldalú megvilágítása.

Az etikai gondolkodás és más tudásnemek (vallás, művészet, tudomány) viszonyának megértése.

Belépő tevékenységformák

Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése.

Feladatok, példák az erkölcsi dilemmák felismerésének és értelmezésének gyakoroltatására.

Az irodalmi, történelmi stb. tanulmányok során megismert esetek feldolgozása etikai tartalmuk szerint.

Szövegelemzés.

Irányított viták, szerepjátékok.

Témakörök**Tartalmak**

Az emberi természet

A különféle tudásterületek emberképének sajátossága és összefüggése.

Biológiai és kulturális evolúció.

Az ember történetisége.

Az eszes lény (tudat, öntudat, szimbolikus gondolkodás, nyelvhasználat; az érzelmek és a képzelet szerepe).

A társas lény (csoport és egyén; a tudatos viselkedés eredendő szociális jellege).

Az alkotó ember (tudatos környezetalakítás, eszközhasználat, célkövetés, munka, munkamegosztás).

Tények és értékek; a nyelvi megértés tárgyi-instrumentális, illetve normatív-kommunikatív mozzanatának összefüggése.

A kultúra fogalma.

A hagyomány értelme.

Normakövetés, szokáserkölc, az individuális etika kialakulása.

Az erkölcsi lény

Én és te.

A másik szerepe az öntudatos én kialakulásában.

Az öntudat reflexivitása és nyitottsága.

Önazonosság és önmegvalósítás a társas kapcsolatokban.

Autonómia és egymásrautaltság.

Az erkölcsi cselekedet feltételei	A szabadság értelmezése különféle bölcseleti iskolák felfogása szerint. A választás szabadsága és az ember felelőssége. A tetteinkért viselt felelősség és a mások sorsáért ránk háruló felelősség összefüggése. Szabadság és meghatározottság. Szándék és következmény. Törvény és lelkiismeret. A szenvedés tapasztalata és magyarázatai. A rossz eredete. Az ember bűnössége és jóra valóssága a keresztény hagyományban. Jó és rossz megkülönböztetésének képessége. Az erkölcsi törvénykezés egyetemességigénye és a lehetséges jó életformák sokfélesége. Materiális és formális etikák.
Az etika megalapozása	A tekintélyelvű, természetjogi (teleologikus), kötelesség-, utilitárius, felelősség- és konszenzusetikák érvelési módjának alapjai és összefüggése, az etikai gondolkodás történetéből vett klasszikus példák alapján.
Az erények és a jellem	A jellem és az illem. Képességek és erények. Törekvés a jóra (a jó akarat). Önnevelés, önfegyelem. Erkölcsi alapértékek az európai civilizációban: a személyiség integritása, kényszermentesség, kölcsönösség, méltányosság, részvét, tisztelet, odaadás, a szenvedésokozás tilalma. Az alapvető erények néhány klasszikus és modern értelmezése. A szeretet forrásai és neme.
Szeretet és erkölcs	A személyi szabadság és az individuális szeretet összefüggése. Szeretetkapcsolat és önmegértés. Szolgálat és kímélet: önkorlátozás vagy önmegvalósítás? Szeretet, harc, gyűlölet, áldozat.
Személy és erkölcs	Életcélok és szükségletek. A jólét fogalma. Az élet minősége. A személyes kapcsolatok erkölcsi dilemmái. Családi kapcsolatok, házaselet, nemi erkölcs. Barátság, részvét, segítség. Munkaerkölcs. Etikus fogyasztás. Példakövetés, példaképek.
Társadalom és erkölcs	Etikai közösség és társadalom. Erkölcs és jog eltérő illetékessége. Személyes elkötelezettség és tolerancia. Házasszeretet. A társadalmi identitás szerkezete. Erkölcs és politika. Törvénytisztelet és a polgári engedetlenség iránti kötelesség. Társadalmi szolidaritás, társadalmi igazságosság. Etika és gazdaság.
Vallás és erkölcs	A kereszténység erkölcsi tanításának lényege. Az ó- és újszövetségi etika összefüggése. Az ember léthelyzete és felelőssége a keresztény egyházak és más világvallások felfogása szerint. A keresztény erkölcsi felfogás hatása az európai civilizáció fejlődésére. Vallás-erkölcs és világi etika viszonya. Az etika transzcendens megalapozásának igénye.

Korunk erkölcsi kihívásai	A tudományos-technológiai fejlődés etikai dilemmái. A géntechnológiai, a születésszabályozás, a népességrobbanás, a modern orvoslás, az öregedés és az emberhez méltó halál erkölcsi kérdései.
A globális felelősség kérdései	A jövő nemzedékekkel, más lényekkel, illetve az élővilág rendjének és sokféleségének megőrzésével kapcsolatos kötelességeink természete. Vita az állatok jogairól. Az etika emberközpontúságának értelmezése.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje az etika alapfogalmainak jelentését. Tanulja meg felismerni az erkölcsi értékek konfliktusát mindennapos élethelyzetekben. Tudjon érvelni saját etikai meggyőződése mellett. Értse és értelmezze felelősségét a maga és a mások sorsáért, a földi élővilág jövőjéért.

ELSŐ IDEGEN NYELV 9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A 9. évfolyamos diákok öt éve tanulják a célnyelvet. Ez idő alatt megismerkedtek az idegen nyelvi foglalkozások feladat- és szövegtípusaival, szókincsük bővült, megértik a tanár célnyelvi óravezetését, önbizalmuk lehetővé teszi számukra, hogy az órai munkában egyénileg, párban vagy csoportban eredményesen vegyenek részt, órán kívüli feladataikat önállóan megoldják. Önértékelésük fejlett és reális: ismerik erős és gyenge pontjaikat. Továbbra is fontos motivációjuk fenntartása és további fejlesztése.

Cél, hogy a 10. évfolyam végére a diákok eljussanak az A2–B1 közötti szintre, melyen számukra ismert témakörökben, élet-szerű helyzetekben képesek információt kérni és kapni. Megértik a hosszabb terjedelmű, autentikus hallott vagy olvasott szöveg lényegét, abból ki tudják szűrni a lényeges információt. Képesek több mondatból álló szöveget szóban és írásban létrehozni. Szókincsük elég fejlett ahhoz, hogy az ismert témakörökhöz kapcsolódó témákról szóban és írásban információt tudjanak cserélni.

A 12. évfolyam végére a diákoknak B1–B2 közötti szintű nyelvtudást kell szerezniük, az előző szintnél fejlettebb szókincscsel, szélesebb skálán mozgó, de ismert témákról kell szóban és írásban információt cserélniük, hosszabb szövegeket megérteniük és létrehozniuk.

Továbbra is lényeges, hogy az idegen nyelvű tananyag felölelje a más tantárgyknál tanult tartalmakat, de ezeken az évfolyamokon a diákok nyelvi szintje már új tananyag feldolgozását is lehetővé teszi. Fontos, hogy az előző évekhez hasonlóan segítse a nyelvtanulást az önálló olvasás és az osztálytermen kívüli nyelvi hatások.

Ebben az életkorban a diákokat segítheti a szabályszerűségek felismerése és azok alkalmazása, de a hangsúly továbbra is a jelentésen, a kontextuson és a kommunikáción van. Ezeken az évfolyamokon kell egyensúlyt teremteni a folyamatos beszéd és a nyelvhelyesség között.

A 12. év végére a diákoknak el kell sajátítaniuk az önálló nyelvfejlesztéshez elengedhetetlen nyelvtanulási stratégiákat.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismert témakörben szóban és írásban tud információt cserélni, szöveget megérteni és létrehozni. Nyelvtudását önállóan szinten tartja, illetve szakmai érdeklődésének megfelelően továbbfejleszti. Nyelvtudása segítségével képes képet alkotni más országok népeiről és kultúrájáról.

Témalista (ajánlás)

- Ember és társadalom: hátrányos helyzetű és elesett emberek segítése; diszkrimináció.
- Tágabb környezetünk: idegenvezetés a lakóhelyen; a nagyvárosi élet jellemzői.
- Természeti környezetünk: környezetszennyezés és környezetvédelem.
- Az iskola világa: egy célnyelvi iskola összehasonlítása az itthonival.
- Egészség és betegség: hagyományos gyógykezelés és természetgyógyászat; egészséges életmód.
- Étkezés: a helyes és helytelen táplálkozás; éttermek és gyorséttermek.
- Utazás: nyaralás itthon és külföldön; egy körutazás megtervezése.
- Szabadidő, szórakozás: veszélyes sportok; kulturális események; a színház és a mozi világa; a modern és a klasszikus zene; az internet világa.
- A munka világa: munkavállalás nyáron; munkakörülmények hazánkban és külföldön; pályaválasztás.
- Országismeret: találkozások a célország(ok) kultúrájával; tájékozódás a célország(ok) politikai, gazdasági és társadalmi életéről.
- Tudományos és technikai műveltség: a tudomány és technikai eszközök szerepe mindennapjainkban; a célország(ok) közismert technikai és tudományos csúcsteljesítményei.
- Aktuális témák.

9. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok (Lásd a 10. évfolyam kerettantervében.)

Fogalomkörök (Lásd a 10. évfolyam kerettantervében.)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetés vagy monologikus szöveg lényegét megérteni.

Beszédképesség

A tanuló legyen képes

- köznyelven megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgást követni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 150 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelenről megkülönböztetni; ismert nyelvi elemek segítségével kb. 150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb. 150 szavas, köznyelven megírt szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 150 szavas, köznyelven megírt szöveg lényegét megérteni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai, illetve irodalmi szöveget követni.

Írásképesség

A tanuló legyen képes

- kb. 100 szavas, tényyszerű információt közvetítő, néhány bekezdésből álló szöveget írni;
- gondolatait változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján szöveggé rendezni, egyszerű közléseket írásban megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat (leírás, elbeszélés, jellemzés) használni.

10. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás,
- köszönés, elköszönés,
- bemutatás, bemutatkozás,
- telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés,
- személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás,
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás,
- engedélykérés és arra reagálás,
- köszönet és arra reagálás,
- bocsánatkérés és arra reagálás,
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás,
- öröm,
- elégedettség, elégedetlenség,
- csodálkozás,
- remény,
- bánat,
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás,
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése,
- egyetértés, egyet nem értés,
- érdeklődés, érdektelenség,
- tetszés, nem tetszés,
- dicséret, kritika,
- ellenvetés,
- akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség,
- ígéret; szándék, terv,
- érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása,
- események leírása,
- információkérés, információadás,
- igenlő vagy nemleges válasz,
- tudás, nem tudás,
- bizonyosság, bizonytalanság,
- ismerés, nem ismerés.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés,
- tiltás, felszólítás,
- segítségkérés és arra reagálás,
- javaslat és arra reagálás,
- kínálás és arra reagálás,
- meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskézés,
- nem értés,
- betűzés kérése, betűzés,
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre,
- beszélési szándék jelzése, téma bevezetése,
- megerősítés,
- témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök:

- cselekvés, történés, létezés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli és időbeli viszonyok,
- függő beszéd,
- mennyiségi és minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei*Hallott szöveg értése*

A tanuló legyen képes

- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetés vagy monologikus szöveg lényeges pontjait megérteni.

Beszédképesség

A tanuló legyen képes

- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásba bekapcsolódni, álláspontot, véleményt kifejezni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- beszélgetésben részt venni;
- kb. 200 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelenről megkülönböztetni;
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 200 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 200 szavas, köznyelven megírt szöveg felépítését megérteni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveg lényeges pontjait megérteni.

Írásképesség

A tanuló legyen képes

- kb. 150 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
- gondolatait változatos kifejezésekkel és mondat szerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat használni.

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL 9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutakozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane? May I/Can I/Let me introduce myself. May I/Can I/Let me introduce you to Rosy?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
<i>Telefon felvétele</i>	<i>Oxford, five oh two double one.</i>	<i>Hello, this is Ms Brown speaking.</i>
<i>Telefonon bemutatkozás</i>	<i>Hello, this is Mary Smith speaking.</i>	
<i>Telefonon más személy kérése</i>	<i>Can I speak to George, please? Could you put me through to Mrs Hamilton, please?</i>	<i>Yes, just a minute, please.</i>
<i>Telefonálásnál elköszönés</i>	<i>I'll call back again later this evening. It was lovely to speak to you. Thanks for ringing. Bye!</i>	<i>Bye!</i>
<i>Üdvözlőküldés</i>	<i>Give my love / regards to...</i>	<i>I will.</i>
Megszólítás személyes levélben	Dear John,	
Elbúcsúzás személyes levélben	Best wishes, Love (from), I am looking forward to hearing from you soon.	
Érdeklődés mások hogyléte felől és reagálás	How are you feeling today? What's the matter?	Fine./OK/All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from...
Engedélykérés és reagálás	May I use your telephone? Do you mind if I open the window?	Yes, go ahead. Not at all.

Köszönetnyilvánítás és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánat kérése és arra reagálás	I am sorry. I am very sorry. I must apologise for coming late. I beg your pardon. Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és azokra reagálás	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day) Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas/New Year/Birthday! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás, együttérzés	I am sorry about your illness. I am sorry to hear that. I <u>am</u> sorry. What a shame! Oh, dear.	
Öröm, szomorúság	Are you happy about that? What do you think of that? How do you feel about that?	Great! I am so glad/very happy. I am glad to hear that. I am so pleased that... Good for you. Congratulations. I feel so happy for... I'm sorry to hear that. What a pity. Oh, no! Oh, dear! I feel so sorry for...
Elégedettség, elégedetlenség, bosszúság	What do you think of...? Are you pleased with...? Are you happy with...? <i>Are you satisfied with...?</i>	That's fine/nice/not bad. That was fine/good/nice I'm quite satisfied with... I'm quite happy with... I'm quite pleased with... It's not good enough. That wasn't very good. I'm tired of...
Csodálkozás	<i>Jane has lost her money. Tom is twenty. This is a book for you.</i>	<i>How come? Is he? What a surprise!</i>
Remény	What are you hoping for? What are you looking forward? What are your hopes for the new year?	I am looking forward to... I can hardly wait for... I hope you'll have time to join me for dinner.
Aggodalom, félelem	<i>What's the matter? You look worried. Are you worried about...? Are you afraid of what might happen?</i>	<i>I am worried about my parents. It was really frightening.</i>

Bánat, elkeseredés	Are you disappointed with your exam results?	I am very disappointed. I am sorry to hear that.
--------------------	--	---

Személyes beállítódás és vélemény

Véleménykérés, vélemény-nyilvánítás és arra reagálás	What do you think? What do you think of it? So do I. Do you? I don't.	I think it is unfair. I think it is horrible. .
Valaki igazának elismerése és el nem ismerése	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyet nem értés	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right. I'm afraid I don't agree. I doubt whether...
Érdeklődés, érdektelenség	Are you interested in sports?	I am interested in gardening. It doesn't really bother me.
Tetszés, nem tetszés	Do you like Italian food? You like meat, don't you? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice. I don't think much of...
Dicséret, kritika	You are really kind.	
Akarat, kívánság	Would you like a cake? Can I have my bill, please? I want to pay.	I'd like an ice-cream.
Képesség	Can you speak French? Are you able to ride a horse?	I can understand French. I am unable to ride a horse.
Kötelezettség	Must we fill in this form now? When do we have to leave?	We must fill it in now. Right now.
Szükségesség	Is that necessarily so? Must things be black and white?	People must sleep sometimes. Classical music need not be boring.
Lehetőség	She may miss the bus. He might be invited.	
Ígéret	Will you come and meet me at the station?	Don't worry, I will. I promise to be there at five.
Szándék, kívánság	What would you like to do? Would you like to have a rest?	I'd like to see that film. I'd rather not go out tonight.
Értéktételezés	What's your reaction to the news? Do you approve of his decision?	That's good/not bad/terrible. It's too... It's not... enough.
Preferenciák	What would you prefer?	I prefer tea to coffee.
Terv	Are you going to have a starter? What are you going to do?	I'm going to have some cheese. I'm planning to spend the weekend in Prague.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	What is it? What's it in English? What does that mean? What does it look like?	It's.../That's.../It's a kind of.../It's used for... It means... The young man talking to Jane is her brother. The car parked at the back isn't yours, is it? It's rather heavy and it is used for lifting a car.
Események leírása	What happened?	First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours. After opening the door she phoned the ambulance. While waiting for the ambulance she told the neighbours.
Információkérés, információadás	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right. It's me.
Tudás, nem tudás	Do you know where he lives?	I have no idea.
Bizonyosság, bizonytalanság	<i>I wonder why they are so reluctant?</i> <i>Do you think this is real silk?</i> <i>Are you sure you want to go?</i>	<i>She is certainly tired. / She must be tired.</i> <i>It seems to be real silk.</i> <i>I'm not sure.</i> <i>Perhaps. / Maybe.</i> <i>I don't think she has ever been there.</i> .
Ismerés, nem ismerés	Do you know Mexico?	Yes, I have already been there.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your credit card number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to...	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Tiltás, felszólítás	Keep off the grass. You must not smoke here.	
Segítségkérés és arra való reagálás	Will you do the washing up for me, please?	Certainly.
Segítség felajánlása	<i>I am going to the market. Shall I bring you something?</i> <i>I'll do the washing up for you.</i>	
Javaslat és arra reagálás	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.

Kínálás és arra reagálás	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you./I am sorry, I can't. An orange please. Thank you. Thank you. No, thank you.
Meghívás és arra reagálás	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but... No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Tanács és arra reagálás	What would you recommend? What shall I do? What do you think I should do? What advice would you give?	Why don't you...? I think you should... I don't think you should... You ought to... You'd better...

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Megértés biztosítása	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle? Sorry, Where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells...
	Nem értés, magyarázatkérés, magyarázat értés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Felkérés hangosabb, lassabb beszédre	Could you speak a little more slowly, please? Sorry, that was a bit too fast.
Párbeszéd strukturálása	Beszédszándék jelzése, beszélgetés kezdése	Well, there is nothing in the garage. I'll tell you what; I've just had a thought. The question is how many people are willing to spend money on it. The trouble is, we have not got any money.
	Elemek összekapcsolása	Put the cheese on first, and then... All the overhead lockers started rattling. In the end we landed safely. ...Suddenly there was a loud bang.
	Összefoglalás	Well, to sum it up...
	Beszélgetés lezárása	Right... okay. Well, it's been nice talking to you.

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése	Jelenidejűség	Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		<i>Present Simple Passive</i>	<i>English is spoken all over the world.</i>
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
		Present Perfect Simple	Have you done your room? I haven't finished it yet. We haven't met since Christmas. I've lived here for ten years.
		<i>Present Perfect Passive</i>	<i>My flat has just been decorated.</i>
	Múltidejűség	Past Simple	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
		<i>Past Simple Passive</i>	<i>When was this photo taken?</i>
		<i>Past Continuous</i>	<i>What were you doing at five yesterday? I was watching TV when he phoned.</i>
	Jövőidejűség	<i>Past Perfect</i>	<i>We had had dinner when she arrived.</i>
		Going to	What are you going to do on Saturday?
		<i>Future with Will (certainty)</i>	<i>When will you be fourteen?</i>
		<i>(sudden decision)</i>	<i>OK. I'll do the washing up.</i>
Birtoklás kifejezése		Forms of have	I didn't have many friends in the kindergarten. I will have a Porsche when I'm 20.
		Possessive adj.	My, your, his/her/its, our, their dog
		<i>Possessive pronouns</i>	<i>Mine, yours,... theirs</i>
		Genitive 's	Kate's brother
		Of	the corner of the room Whose?
		<i>Belong to</i>	<i>Who does it belong to?</i>
	Térbeli viszonyok	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, in front of, behind, inside, outside, above ... at the top/at the bottom of ..., on the left hand side, in the background <i>in the east/west ...,</i> <i>along the river, through the forest, past the shop ...</i>
		picture location	
		geographical location	

Időbeli viszonyok	Gyakoriság	Adverbs of time with Present Perfect Simple How often?	already, yet, just Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day ... I always make my bed. She goes swimming twice a week. Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday <i>This time tomorrow</i> <i>By 9 o'clock yesterday</i> It's a quarter to eight.
	Időpont	When? What time? What's the time?	
	Időtartam	How long?+Past Simple <i>While</i> <i>When</i> <i>How long?+Present Perfect Simple</i>	How long were you in hospital? For two weeks. <i>While I was watching TV, Mary arrived.</i> <i>When I entered, the boys were fighting.</i> <i>I have lived here for seven years now.</i>
Mennyiségi viszonyok		Singulars and plurals	Children, people, men, women ...
		Cardinal numbers	one, two, three..
		Ordinal numbers	first, second...
		Countable nouns Uncountable nouns	How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs. <i>A great number of people</i> How much money have you got? I've got a lot of/little money. A cup of tea, a piece of cake <i>A great deal of energy</i> All, both, none, neither Each, every
Minőségi viszonyok		Comparative sentences (short, long adjectives)	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. She is the most intelligent of all. I'm as tall as you. <i>This town is less polluted than that one.</i> <i>This is the most interesting book I've ever read.</i> Good, bad ...(better, worse)
		Irregular adjectives enough <i>too/quite</i>	It's too big, It's not small enough. <i>It's much too difficult.</i> <i>It's not quite satisfactory.</i>
			What's it like? What colour is it? What does it look/taste/sound/feel like?
Modalitás		Should/shouldn't Can (ability)	You should ask her. I can swim.
		Can/could/may (permission)	Can/could/may I open the window?

	<i>Could-was able to</i> <i>Must/needn't (obligation)</i> <i>Have to</i> <i>Musn't</i> <i>Must/may/might/can't + present infinitive (certainty)</i>	<i>He could speak two languages at the age of five.</i> <i>Last summer I was able to visit the British Museum.</i> <i>I must read it. You needn't do it now.</i> <i>Did you have to be there?</i> <i>Children mustn't smoke.</i> <i>John must be ill.</i> <i>He can't be at school.</i>
Logikai viszonyok	<i>Linking words</i> <i>Purpose</i>	<i>And/or/but/because/on the one hand – on the other hand,</i> <i>so, therefore, that's why</i> <i>either-or, neither-nor</i> <i>Although he is rich, he is not happy.</i> <i>I helped him so that he could pass his examination.</i> <i>I've been to London to visit the Queen.</i>
	<i>Conditional I</i> <i>Conditional II</i> <i>Time clauses with future meaning</i>	<i>We'll stay at home if it rains.</i> <i>If I had time, I would take you to the cinema.</i> <i>When dad comes home, he'll be angry with you.</i>
Függő beszéd	<i>Reported speech with present reporting verb</i>	<i>He says he is tired.</i> <i>I don't know where he lives.</i> <i>Tell him to stop it.</i>
Szövegösszetartó eszközök	<i>Articles</i> <i>Some+plural noun</i> <i>Any+plural noun</i> <i>Some +singulr noun</i> <i>Any + singular noun</i> <i>Nominative and accusative of personal pronouns</i> <i>Demonstrative pronouns</i> <i>Indefinite pronouns</i> <i>Reflexive pronouns</i> <i>Relative pronouns</i> <i>Propword</i>	<i>A, an, the</i> <i>There are some pencils in the bag.</i> <i>Have you got any sisters?</i> <i>I haven't got any matchboxes.</i> <i>There's some water in the vase.</i> <i>There isn't any juice in my glass.</i> <i>I, he, they...</i> <i>Me, him, them...</i> <i>This, that, these, those</i> <i>Somebody, anybody, nobody, everybody ... myself...</i> <i>The girl who lives next door bought a car.</i> <i>The book I gave you...</i> <i>one, ones</i> <i>Which one would you like?</i>

FRANCIA 9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok à un de ces jours

Megszólítás	s'il vous / te plaît, pardon, monsieur, vous êtes bien le nouveau professeur d'anglais?
Köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, à demain, à mardi, à ce soir, à bientôt, à plus tard, à tout à l'heure
Bemutatás, bemutatkozás	c'est Luc, je te présente / je vous présente, permettez-moi de vous présenter moi, je m'appelle, je suis le frère de, enchanté monsieur
Telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	c'est Marie-Jeanne à l'appareil au revoir, monsieur, alors à la prochaine fois
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, ma chère Michèle, bisous, grosses bises, à bientôt, je t'embrasse
Érdeklődés howlyét iránt és arra reagálás	ça va? vous allez bien? Ça va mieux? Ça va bien / pas trop mal / merveilleusement bien, merci <i>ça ne va pas du tout</i>
Engedélykérés és arra reagálás	je peux? bien sûr (mais), je vous / t'en prie, si tu veux / vous voulez
Köszönet és arra reagálás	merci beaucoup/infiniment, il n'y a pas de quoi, je vous / t'en prie, avec plaisir, <i>je vous remercie, madame</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi / excusez-moi, monsieur / madame Ça ne fait rien, ce n'est pas grave, il n'y a pas de mal, je vous / t'en prie, <i>n'en parlons plus</i>
Gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, bonne chance / soirée, bon voyage, passer de bonnes vacances, joyeuses fêtes de, <i>je te / vous félicite</i> , merci beaucoup (de tes/vos vœux), tu es/vous êtes gentil, <i>je te / vous remercie de</i>

Érzelmei kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	je regrette, je suis vraiment désolé
Öröm	je suis ravi, <i>quel plaisir / quelle joie!</i>
Elégedettség, elégedetlenség	content/triste, heureux/malheureux, agréable/désagréable, aller bien/mal
Csodálkozás	tiens, dis donc, <i>vraiment?</i> alors là! <i>quelle surprise!</i>
Remény	j'espère, tu y crois?
Bánat	je suis (très) triste / <i>désespéré</i>
Bosszúság	mais enfin, ça alors, <i>zut alors, mince</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	tu aimes, tu veux, tu trouves <i>ça? ça te plaît? à ton avis?</i> qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? super, pas mal, pas trop intéressant, je pense que, c'était bien, à mon avis
Valaki igazának az elismerése, nem elismerése	tu as raison, <i>c'est justement / exactement ça,</i> <i>tu n'as pas raison, tu as tort, tu te trompes</i>
Egyetértés, egyet nem értés	oui, d'accord, bien sûr, excellente idée, comme tu veux, <i>je suis de ton avis, c'est exactement ce que je pense(mais) non,</i> (ce n'est) pas ça pas maintenant, pas question
Érdeklődés, érdektelenség	<i>qu'est-ce qui t'arrive? raconte-moi, comment...</i> <i>Ça ne m'intéresse pas trop, ce n'est pas mon problème</i>

Tetszés, nem tetszés	j'aime beaucoup, un peu, pas du tout, c'est bien, j'adore / je déteste, je préfère, ça me plaît pas mal, ça ne me plaît pas vraiment, c'est génial, il est sans intérêt
----------------------	--

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Dicséret, kritika	bravo, félicitation, chapeau, ce n'est pas tout à fait ça, <i>ce n'est pas trop réussi</i>
Ellenvetés, ellenvetés visszautasítása	<i>par contre, au contraire, tout de même, surtout pas</i>
Akarat, kívánság	je veux absolument, <i>je refuse de, je voudrais bien que, j'aimerais, je serais content si, je souhaite</i>
Képesség, lehetőség	on peut, <i>je suis capable de, il est possible, c'est faisable</i>
Szükségesség, kötelezettség	vous devez, <i>il faut absolument, il est indispensable</i>
Ígéret	c'est promis, je te / vous promets
Érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt	<i>ça te / vous paraît, comment vous jugez cela? quelle est votre réaction à cela? lequel vous voulez?</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	voilà, qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? à quoi ça sert? ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher, c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui, ça sert à
Események leírása	cet après-midi, il y a une semaine, <i>alors, moi, je lui dis, c'était</i>
Információkérés, információadás	où est-il? il (n')est (pas) là, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, dis-moi / dites-moi comment? pour aller à? c'est simple, tu vas / vous allez
Igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça <i>aucun problème</i> en effet, pas tout à fait, pas du tout, <i>cela n'est pas possible</i>
Tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas) <i>te / vous dire</i>
Bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sûrement, peut-être, Ça se peut, Ça m'étonnerait
Ismerés, nem ismerés	<i>je vois, je n'y vois pas trop clair</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	je voudrais, s'il te / vous plaît
Tiltás, felszólítás	il est interdit, (ne) fais / faites (pas), <i>défense de fumer, veuillez patienter s.v.p.</i>
Segítségkérés és arra reagálás	<i>peux-tu / pourriez-vous m'aider, je suis à toi / vous</i>
Javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, c'est une bonne idée, (mais...) <i>pouvez-vous, voulez-vous, avec plaisir, (mais...)</i>
Kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous êtes gentil, mais je n'ai plus faim
Meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétlés-kérés	c'est (bien) ça? <i>peux-tu / pouvez-vous répéter</i>
Nem értés	je ne comprends pas, <i>je n'ai pas bien compris</i>
Betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
Felkérés érthetőbb beszédre	un peu plus lentement s.v.p., un peu plus haut s.v.p.
Beszélési szándék jelzése, téma bevezetése	<i>si vous voulez mon avis, selon moi, j'ajouterais, écoute ça</i>

Megerősítés	<i>c'est celui qui? c'est tout? est-ce que c'est bien cela? est-ce que j'ai bien compris? tu n'en veux vraiment pas?</i>
Körülírás	<i>je ne sais pas exactement ça, mais c'est quelque chose</i>
Példa megnevezése	<i>tiens, par exemple, c'est le cas de...</i>
Témaváltás	<i>d'autre part, d'ailleurs, avez-vous vu? avez-vous entendu?</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) être, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus) se passer, se trouver, exister
Cselekvések	<i>il pleut, il fera beau, s'il neige nous allons sans les Alpes si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre il écoute de la musique en travaillant, merci de m'avoir appelé, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé</i>
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n')est (pas) à moi c'est le mien
Térbeli viszonyok	où? là, à, dans, sous/sur, derrière/devant, tout droit, à gauche / à droite, au mi- lieu, à côté, en face, pas loin, tout près, partout, autour de, d'un côté, de l'autre côté, le long de, au bord de, quelque part, au bout (de), au fond (de), au sommet (de), aux environs (de), n'importe où, vers, au nord, dans l'ouest, d'où? de l'école
Időbeli viszonyok	A quelle heure? quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi prochain, en mai, main- tenant, avant / après, tôt, tard, le week-end, dernier, ce matin, cet après-midi, ce soir, en été, il y a, pendant, longtemps, à midi et demi, dans, à ce moment-là, depuis, en, seulement, quelquefois, toujours, d'habitude, une fois(par), autrefois, d'abord, puis, enfin, quand, avant / pendant que, en même temps que, jusqu'à ce que, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été pro- chain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, plus, moins, une douzaine, environ, à peu près, il fera X degré
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand / petit, joli, gros / mince, faible / fort, beau / laid, sale/propres, timide, gentil / antipathique, modeste / agressif, gé- néreux / égoïste, blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, interdit, long, court, en bois / coton / lain / papier / plastique, en forme de, rond, rectangulaire, chaud / froid, cher / bon marché, vite, lentement,(très) bien / mal, mieux, bon / mauvais, meilleur, premier
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit, je pense à eux
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau, si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, merci de m'avoir appelé fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre il écoute de la musique en travaillant
Szövegösszetartó eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils / elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux,elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, où, dont, celui, celle, ceux, celles, et, mais, donc, alors, non plus, quand même, car, comme, pour, puisque, si, ainsi, cependant, même si, en effet, malgré que, bien que

NÉMET 9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	Entschuldigung, ...
Köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Bemutató, bemutatkozás	Das ist Peter. Ich heiße ...
Telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	Guten Tag, das ist ... Auf Wiederhören! Tschüs!
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	Liebe(r)... Viele Grüße. Dein(e)...
Érdeklődés foglalkozás iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir? / Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.
Engedélykérés és arra reagálás	Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte.
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum...! Danke. Fröhliche Weihnachten. / Gute Besserung!

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	Es tut mir Leid!
Öröm	Ich freue mich, dass... / Toll!
Elégedettség, elégedetlenség	Es ist prima, dass.. Schade, dass...
Csodálkozás	Oh, das ist aber schön!
Remény	Ich hoffe, du kannst kommen!
Bánat	Schade, dass...
Bosszúság	Das ist aber schlimm!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás, véleménynyilvánítás	Magst du Mathe? Ja. / Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach... <i>Was denkst darüber?</i>
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht!
Egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
Érdeklődés, érdektelenség	<i>Ich interessiere mich für ... (nicht).</i>
Tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd! / Das gefällt mir (nicht)!
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, kötelezettség	ich will, ich möchte, ich kann, ich muss, ich darf
Ígéret, szándék, terv	Ich mache das schon! Ich will...
Dicséret, kritika, ellenvetés	Klasse! Blödsinn! Das stimmt, aber...
Érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt	Und was wünschen Sie? Möchtest du einen Kaffee oder lieber Tee?

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist... Meine Mutter ist... / Es geht um...
Események leírása	Zuerst..., dann..., zum Schluss. / Es war einmal...
Információkérés, információadás	Wie ist ...? Prima. / Wie alt bist du? 12. / Weißt du...? / Können Sie mir bitte sagen...?
Igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch, weder...noch

Tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), dass / ob..
Bizonyosság, bizonytalanság	Ich weiß es (nicht) genau. / Ich bin mir (nicht) sicher, dass / ob
Ismerés, nem ismerés	Ich kenne .. gut / nicht.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Gib mir bitte ...! / Kannst du bitte...?
Tiltás, felszólítás	Schreib noch nicht. Öffne die Tür.
Segítségkérés és arra reagálás	Können Sie mir bitte bei ... helfen? Ja, gerne. Ich kann leider nicht!
Javaslat és arra reagálás	Möchtest du...? Ja, gerne! / Können wir gehen?
Meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir Leid.
Kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Nein, danke. Ja, bitte.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétlés-kérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte. / Sag es noch einmal! / Wie meinst du das?
Nem értés	Ich verstehe nicht. / Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.
Betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Kannst du bitte langsamer /lauter sprechen?
Beszéleési szándék jelzése, téma bevezetése	Dabei fällt mir gerade ein...
Megerősítés	Ja, das stimmt.
Témaváltás, beszélgetés lezárása	Und was sagst du zu...? Nun, so viel für heute.

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Cselekvés, történet, létezés kifejezése	sein, es gibt Präsens Vokalwechsel, trennbare Verben Ich bin heute zu Hause. Hier gibt es keinen Hamburger. Die Sonne scheint schön. Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor. Múltidejűség Präteritum, Perfekt Er kam zu Fuß. Sie haben schon alles getan. Jövőidejűség Futur (mit Präsens) sich-Verben Ich bleibe morgen zu Hause. Ich freue mich. Személytelenség „es” Passiv (Präsens) Es ist kalt. Es regnet. Es geht um .../ Es dauert lange bis... Sie werden am Flughafen abgeholt.
Birtoklás kifejezése	haben, gehören Ich habe einen Bruder. Die Tasche gehört mir. Wessen? von, -s Nomen Genitiv Possessivpronomen das Buch von Peter, Peters Geschichte die Tür des Hauses Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok	
Irányok, helymeghatározás	hier, dort, links, Rechts oben, unten, hinten...

		Präpositionen mit A/D: an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen Präpositionen mit dem Akkusativ: durch, um, Präpositionen mit dem Dativ: bei, zu, von, nach	Die Vase steht auf dem Tisch. Ich gehe ins Kino. Gehen Sie durch den Park! Die Bücher sind bei Karl. Ich komme von meiner Oma.
Időbeli viszonyok	Gyakoriság Időtartam Időpont	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie Wie lange? in, um, am, wann?	Ich gehe jeden Morgen in die Schule. eine Woche, von ... bis, den ganzen Tag, im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diesen/letzten/vorigen/nächsten Monat
Mennyiségi viszonyok	Határozott mennyiség Határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	eins, zwei erste, zweite eine Portion Pommes Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok		Wie? Was für ein? Welcher? (Adjektivdeklinations) Vergleiche	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima. Das ist eine leichte Aufgabe. Ich finde den roten Rock modisch. Dieses Buch ist besser, als... Er ist nicht so alt, wie... Das Bild ist am schönsten.
Modalitás	Felszólítás	mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens, Präteritum)	Er kann nicht schwimmen. Ich möchte ein Eis. <i>Er wollte nach Hause.</i> <i>Ich konnte das Fenster nicht schließen.</i> Komm morgen wieder! Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	Névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv	Ich zeige den Schülern Bilder. <i>Das ist das Foto meiner Freundin.</i>

Logikai viszonyok	Alárendelések	Kausalsatz	denn, weil,
		Subjektsatz	<i>Es ist schön, hier zu sein.</i>
		Objektsatz	Ich weiß (nicht), dass (ob)... Ich weiß, wo du wohnst. Ich habe keine Lust, dich zu besuchen.
		Temporalsatz	Als / wenn ...,
	<i>Feltételeesség</i>	Finalsatz: um zu / damit	Ich bleibe hier, um diese Zeitung auszulesen / damit du nicht allein bist.
		Relativsatz	Die See, an der wir voriges Jahr ... Die Kinder, deren Eltern ...
		<i>Konditionalsatz:</i> <i>(Indikativ) Präsens</i> <i>Konjunktiv II. (würde)</i>	<i>Wenn ich Zeit habe,...</i> <i>Wenn ich Zeit hätte,...</i> <i>Sie würde kommen, wenn.....</i>
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	Kötőszók		und/oder/aber/denn weil/dass/ob/ obwohl / als ob / als wenn=als
	Névmások		das, ich, mich, mir, mein, dieser, jener, man, <i>jeder, keiner,</i> <i>einander,</i> man

OLASZ 9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Megszólítás	senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!, <i>cameriere!</i> , <i>amici!</i> , <i>tesoro!</i> , <i>amore!</i>
Köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!; arrivederci/La, ciao, a presto, a domani, a dopo, a lunedì, <i>a dopo!</i> , <i>ci vediamo!</i>
Bemutatás, bemutatkozás	ti presento Giorgio, questo è Gregorio, <i>mi permetta di presentarmi</i> ; mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere
Telefonálásnál bemutatkozás	<i>Pronto, sono Valeria, c'è Marco?</i> , <i>Pronto, con chi parlo, scusi?</i> , <i>Pronto, parlo con Claudia?</i> , <i>Pronto, posso parlare con Maurizio?</i> , <i>Pronto, può passarmi il dottor Agnani</i>
Telefonálásnál elköszönés	<i>ciao!</i> , <i>arrivederci/La, a più tardi!</i> , <i>ci vediamo!</i> , <i>a dopo!</i> , <i>a domani!</i> , <i>a presto!</i> , <i>ci sentiamo!</i> , <i>salutami Carla/i tuoi!</i> , <i>buonanotte!</i> , <i>ti/La saluto, a tra poco!</i>
Köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!, <i>grazie mille!</i> , <i>sei un tesoro!</i> , <i>non so come ringraziarti!</i> ; prego!, non c'è di che!, di niente!
Engedélykérés és arra reagálás	posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?, <i>mi permetti? permesso?</i> , <i>me lo fai vedere?</i> ; prego!, come no!, si accomodi!, <i>come no?</i> , <i>avanti!</i> , <i>certo!</i> ; macché!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no, <i>non ci penso neanche, mi dispiace ma non è possibile</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?, <i>cosa fai di bello?</i> , <i>tutto bene?</i> , <i>come stanno i tuoi?</i> ; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale, <i>tutto bene, niente di particolare</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace, <i>non volevi farti del male</i> ; non c'è di che, <i>di niente</i>
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!, <i>complimenti, tante belle cose!</i> , <i>auguroni!</i> ; grazie, altrettanto!, <i>grazie mille!</i> , <i>mille grazie!</i>
Személyes levélben megszólítás	Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mamma!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, Carissimo/a!
Személyes levélben elbúcsúzás	a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Sajnálkozás	mi dispiace, mi spiace, che disastro, <i>sono dispiaciuto/disperato/a, quanto mi rincresce!</i>
Öröm	che gioia!, che piacere!, <i>quanto sono felice!, sono davvero contento!</i>
Elégedettség, elégedetlenség	sono contento, <i>mi fa piacere!, per bacco!, complimenti!</i> ; non sono contento, mi dà fastidio, <i>mi rompe le scatole, ne ho fin sopra i capelli</i>
Csodálkozás	come mai?, che sorpresa!, <i>davvero?, non mi dire!</i>
Remény	spero di rivederti/La, <i>spero tanto, magari!, fosse vero!</i>
Bánat	che pena!, che dolore!, <i>mi fa pena, sono triste/sconvolto/addolorato</i>
Bosszúság	che noia!, <i>che fastidio!, mi dà ai nervi, mi dà fastidio</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, che ne dici/e di?, <i>cosa faresti nei miei panni?, sei d'accordo?</i> ; secondo me, secondo la mia opinione, <i>fossi in te, sai cosa ti dico?</i>
Valaki igazának az elismerése	hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia
Egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! <i>ci mancherebbe altro!</i>
Érdeklődés, érdektelenség	<i>che ne dici?, che ne pensi?, ti piace?, che impressione ti ha fatto?</i> ; <i>non m'interessa, non m'importa, che m'importa!</i>
Tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!, <i>è un amore!</i> , <i>è una delizia!</i> , <i>ti sta bene, ti dona il verde</i> ; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!, <i>mi fa schifo, mi fa orrore, è bruttò, non mi va, che vergogna!, sono mortificata</i>
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	voglio/vogliamo, <i>vogliamo andare al cinema?</i> ho/abbiamo deciso di; vorrei, mi piacerebbe, <i>mi dài un panino?</i> ; è capace di, non riesco ad aprire la porta; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io, <i>può darsi, c'è la possibilità</i>
Ígéret	ti/Le prometto di, ti giuro, <i>ti assicuro, ti garantisco</i>
Dicséret, kritika	bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!, <i>sei un tesoro/amore!</i> ; <i>non sei proprio gentile, non è un gran ché, è piuttosto bruttino, che schifo!, che barba!</i>
Ellenvetés	<i>mica vero, perché poi?, perché dovrei farlo, macché!, neanche per sogno!, non ci pensare nemmeno!, figuriamoci!, per carità!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ti/Le ho detto di no</i>
Érdeklődés, értékítélet, kívánság, preferencia iránt	<i>che ne pensi?, che ne dici?, che impressione ti ha fatto?, avresti voglia di?, ti piacerebbe?, quale preferisci/ti piacerebbe di più?, gradiresti un amaro?</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Dolgok, személyek megnevezése, leírása	questo è un fumetto, ecco la pasta!, <i>eccolo/la/li/le!</i> , questa è Maria, è una ragazza dai capelli biondi
Események leírása	è successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola
Információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, <i>sai/sa dove si trova</i>

	una farmacia?, chi è il medico di turno?, di dove sei?; mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, è il dottor Mag-nani, sono di Verona
Igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, come no, <i>ti assicuro, ovviamente, chiaro</i> ; no, nient'affatto, <i>altrocché!, ci mancherebbe!</i>
Tudás, nem tudás	lo so, lo so benissimo, <i>ne sono convinto</i> ; non lo so, non ne so nulla/niente, e chi lo sa
Bizonyosság, bizonytalanság	certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente, <i>ci scommetto, sono più che sicuro</i> ; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissà!, chi lo sa, <i>non credo, mah!, eventualmente</i>
Ismerés, nem ismerés	<i>lo conosco, l'ho già visto da qualche parte, mi sembra di averlo già incontrato</i> ; non ne so niente, non l'ho mai visto, <i>non so chi sia</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Kérés	per favore/piacere, <i>per cortesia, fammi/mi faccia il piacere di</i>
Tiltás, felszólítás	non correre, non devi/e uscire, non esagerare!; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dà!, muoviti!, <i>stai zitto!, calmati!, dammi retta!</i>
Segítségkérés és arra reagálás	<i>ho bisogno del tuo aiuto, mi devi dare/dammi una mano!, avrei bisogno di te; puoi contare su di me, dimmi tutto, volentieri</i>
Javaslat és arra reagálás	ti dico di, ti propongo di, <i>ho un'idea, ho una proposta, ti suggerisco di</i> ; volentieri!, va bene/benissimo!, non posso, preferisco di no
Meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, fai un salto da me!, ti aspettiamo per cena, <i>ti offro io la cena domani sera, ti va di andare insieme al cinema stasera?, vuoi venire da noi per il finesettimana?</i> ; volentieri!, con piacere!, mi dispiace ma non posso, <i>sarà per un'altra volta, neanche per sogno!, scherzi?</i>
Kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!, <i>prova, non fare complimenti!, ti posso offrire un aperitivo?</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Visszakérdezés, ismétléskérés	come hai/ha detto?, compreso?, capito?, <i>dicevi?</i> ; me lo puoi/può ripetere?, scusa/i, non ho capito bene, vuoi/vuole ripetere?
Nem értés	scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente/un tubo
Betűzés kérése, betűzés	potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ipsi-lon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parla/i più lento/forte!, ti/La prego di parlare più lento/forte
Beszélési szándék jelzése	<i>scusa ma..., posso dirti qualcosa?, scusa se ti interrompo, scusa, hai un minuto per me?, senti un po'</i>
Megerősítés	<i>come no!, certo!, ovviamente!, senz'altro!, assolutamente!</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE, <i>ESISTERE</i>) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, si trova a Roma
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE, DIVENTARE, SUCCEDERE, <i>RISULTARE, ACCADERE</i>) piove, nevica, sono nato a, è diventato grande, è successo un disastro, non è successo niente, <i>non mi risulta, accade spesso</i>
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, imperfetto, condizionale presente, <i>trapassato prossimo, condizionale passato, congiuntivo presente/passato</i> , visszaható igék, <i>szenvedő szerkezet, gerundio, infinito passato, általános alany</i>) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, avevo voglia di piangere, mi faresti un piacere?, <i>non avevo mai vista una macchina così bella, saresti dovuto venire con noi, spero che ci siano tutti, credo che siano stati contenti tutti, questo libro è stato tradotto da uno scrittore famoso, chiudendo la porta mi son fatto male, sono contento di averlo conosciuto</i>
Birtoklás kifejezése	(AVERE, <i>AVERCELA</i> , DI előljárószó, birtokos névmások: MIO, TUO...) ho due fratelli, le pagine del libro, questo è il mio ragazzo, il piacere è mio, <i>non ce l'ho</i>
Térbeli viszonyok	(előljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE, <i>igeidők egyeztetése: egyidejűség, előidejűség, utóidejűség a jelenben és a múltban</i>) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE, UNO, DUE, TRE... DIECI... VENTI... CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, abbiamo studiato parecchio, mi sento abbastanza bene, non ci capisco niente
Minőségi viszonyok	(melléznevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. a melléznevek fokozása) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, è la più bella ragazza della classe: è bellissima
Modalitás	(módbeli segédigék: VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE, <i>a kötőmód használatának esetei</i>) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, vorrei sapere la verità, potresti prestarmi il tuo dizionario?
Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE ... igei vonzatok): essere contenti di cominciare a, decidere di, smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di, <i>convincere a, evitare di</i>
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés előljárószó+főnévi igenévvél, <i>gerundióval, közvetett és közvetlen beszéd; szenvedő szerkezetű mondatok; műveltető szerkezet; általános alany, hasonlító mondatok</i>) ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani
Szövegösszetartó eszközök	kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ, QUANTO mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU ... visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: CHE, CUI, QUALE, NE névmás, <i>hangsúlytalan, hangsúlyos és összetett személyes névmások: MI, ME, ME NE, GLIELO...</i>) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?, <i>me ne aveva parlato molto</i>

SPANYOL

10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Megszólítás	Señor / Señora / Señorita, por favor / perdona / perdone. Mira / mire, oye / oiga
Köszönés, elköszönés	Hola. Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor / señora / señorita. ¿Cómo estás / está usted? <i>Hola, ¿qué tal? ¿Qué tal?</i> Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes.
Bemutató, bemutatkozás	¿Cómo te llamas? – Me llamo ... ¿Y tú? Yo soy ... ¿Y tú /usted? Mi nombre es ...Mucho gusto. Hola, yo soy ... – Encantado/a. – <i>Te presento a ... Éste es ...</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? ¿Estás bien? – Bien, gracias. <i>Sí, sí, muy bien.</i>
Engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite? <i>¿Me dejas ...?</i> – Sí, cómo no.
Köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. <i>Eres muy amable. – No hay de qué.</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona /Perdone ... – No hay de qué. Nada.
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! <i>Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien!</i> – Gracias.
<i>Személyes levélben megszólítás</i>	<i>¡Hola Pablo! Mi querido ... Querido ...</i>
<i>Személyes levélben elbúcsúzás</i>	<i>Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

<i>Sajnálkozás</i>	¡Qué lástima que...! <i>¡Qué pena! Lo siento.</i>
Öröm	¡Estoy contento ...! <i>¡Qué bien!</i>
<i>Elégedettség, elégedetlenség</i>	<i>¡Estoy contento de ...!</i>
<i>Csodálkozás</i>	<i>¡Qué sorpresa! ¡Qué raro! , ¡Qué extraño!</i>
<i>Remény / közömbösség</i>	<i>Espero que, ¡Ojalá! / Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor.</i>
<i>Bánat</i>	<i>¡Qué lástima! Es muy triste.</i>
<i>Bosszúság</i>	<i>¡Qué mala suerte! ¡Caramba!</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda? – Bien /Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? <i>¿Qué piensa Ud. de ...?</i>
Valaki igazának az elismerése /tévedése	Tienes razón. <i>Estás equivocado.</i>
Egyetértés, egyet nem értés	<i>Sí, No. De acuerdo. Sí, pero ...Vale, está bien. Está bien, pero ...</i>
Tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero ... <i>Me gusta más ... Me cae bien /mal. No lo aguanto, No lo soporto.</i>
<i>Dicséret, kritika</i>	<i>¡Muy bien! No está bien. No es así.</i>
<i>Akarat, kívánság, képesség, lehetőség, szükségesség</i>	<i>quisiera, querría, deseo (no) puedo, (no) es posible es necesario, hay que</i>
<i>Ígéret</i>	<i>prometo, trato de</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es ...? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) ... Son unos (unas) ... Él es ¿Es el chico moreno? <i>¿Es el / la del pelo corto?</i>
<i>Események leírása</i>	<i>ocurrió que, tiene lugar</i>

Információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un ... Es ... Estos /estas son ... ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso... ¿De qué color es? Es blanco /a <i>Perdone ... Gracias. De nada. ¿Cómo voy a ...?</i> <i>¿Sabes si ...?</i>
Igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No. <i>Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie.</i>
Tudás, nem tudás	¿Sabes? – Sí. / No. Ya lo sé. Creo que .. Pienso que ... No sé. Creo que sí. <i>¿Te has enterado de ...? ¿Estás al corriente de que ...?</i>
Bizonyosság, bizonytalanság	<i>Es cierto. Seguro. No estoy seguro.</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Te pido ... Por favor ... Me puede Podría <i>¿Me permite? ¿Me dejas ...? – Sí, cómo no.</i>
Tiltás, felszólítás	
Javaslat és arra reagálás	¿Piensas que ...? ¿Puedes ...? ¿Podrías ...? ¿Me harías el favor de...Tengo una idea. Yo puedo ... Quisiera ... <i>¿Te apatecería? ¿Te interesaría?</i>
Meghívás és arra reagálás	¿Vienes? ¿Vamos a ...? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. <i>¿Podrías venir?</i>
Kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Quieres un ...? Sí, gracias. /No, gracias. <i>¿Qué tomas? ¿Tomas algo?</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétlés-kérés	¿De verdad? ¿Qué dices? <i>¿Estás seguro? – Sí, sí. Claro que sí. ¿Puedes repetir? Repite /Repita, por favor.</i>
Nem értés	No comprendo. <i>No escucho.</i>
Betűzés kérése, betűzés	<i>¿Pued(es) deletrear?</i>
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	<i>¿Podría hablar más despacio, por favor? Hable un poco más fuerte, por favor.</i>

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	(no) ser, estar, tener, existir, hay
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, <i>estaba, llevaba – gerundio</i>
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, cuyo, <i>el mío</i>
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca, de ... preposiciones y adverbios de lugar: de /desde ... a /hasta ¿De dónde eres? – Soy de ... se halla, se encuentra
Időbeli viszonyok – mikor, hánykor – mióta, meddig	¿Cuándo? ¿A qué hora? <i>¿Desde /Hasta cuándo?</i> ¿Qué hora es? Es / Son la(s) ... mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin. <i>ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca</i>

Mennyiségi viszonyok	¿Cuánto? – dos ... algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, <i>unos, suficiente, dos veces al año, cada tres días, la mitad, el doble, el triple, más de, menos de</i>
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor – <i>hasonlítás</i>	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele ... <i>Está frío.</i> ¿Cuántos años tiene? Es viejo. <i>más hermoso que, menos bonito que</i>
Modalitás – tiltás – tagadás	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad poder, querer, tengo que, quisiera <i>no lo cierras</i> <i>nunca, nada, nadie</i>
Esetviszonyok	<i>me, te, lo /la – le, conmigo</i>
Szövegösszetartó eszközök	un(a) ... el/la/los/las ... interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni ... ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que <i>el que, cuál</i>
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a...

OROSZ 9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok kifejezése

Dolgok, személyek, állapotok azonosítása, leírás, magyarázat, emlékeztetés	Что это? Кто это? Кто здесь? Кто там? Какое это здание? Кто там стоит? Что здесь лежит? Где ты живёшь? Кем он работает? Откуда они приехали? Что вы делаете? Что ты делал сегодня утром? Какой сегодня день? Какое сегодня число/ какой сегодня месяц? Не забудь/те дома учебник! Посмотри новые слова. Вспомните, как ехать в ... <i>Как ты себя чувствуешь?</i> <i>Тебе холодно?</i> <i>Почему вам весело?</i>	Это книга. Это мальчик. Здесь Анна Павловна. Там мама. Это почта. Вот больница. Там стоит Олег. Здесь лежит журнал. <i>Я живу в Будапеште. Он работает учителем. Они приехали из Англии.</i> Я учу историю. Я оделся, умылся, позавтракал. Сегодня понедельник. Сегодня двадцатое мая. Хорошо. Ладно. Не забуду. Обязательно. <i>Мне холодно. Ей весело. Тут темно. Стало весело/холодно/темно. Ему стыдно. Мне весело, потому что ... Ему смешно, ведь он ...</i>
Információkérés	Где школа? Где Ира? Где школа / музей / банк / парк/театр / цирк / кино / почта / касса / туалет? Когда будет вечер? Сколько стоит гамбургер / торт / кефир / какао / шоколадка? Сколько тебе лет? Где живут твои родители? Расскажи/те о своей семье. Скажите, пожалуйста, как мне доехать до вокзала? Какого цвета пальто ты носишь? <i>Как проехать до вокзала?</i> <i>Сколько учеников опоздало на урок?</i> <i>Когда у тебя будет день рождения?</i> <i>Где можно купить билеты в цирк?</i>	Вот школа. Вот она. Она в школе. Направо. Налево. Прямо. Здесь, рядом. Там, где стоит мальчик. Завтра, в понедельник. 100 форинтов. 43 рубля. 51 рубль. <i>Мне 12 лет. Они живут в седьмом районе на улице Ракоци. Наша семья небольшая. У меня нет братьев и сестёр. Туда идёт трамвай номер 4. У меня коричневое пальто.</i> <i>Вам надо ехать на метро и сделать пересадку в центре. Двое.</i> <i>Послезавтра. Через неделю.</i> <i>В билетных кассах. У секретаря школы.</i>

Igenlő vagy nemleges válasz, információadás	Это книга? Это мальчик? Там музей? В школе есть музей? <i>В классе есть новые ученики?</i> Ручка лежит в комнате на столе? Сколько человек было в зале?	Да, это книга. Да, это мальчик. Нет, это девочка. Конечно, это мальчик. Что ты/Вы! Это кукла. Да нет! это кукла! Да, там музей. Нет, там аптека. Да, есть. Нет, музея нет. <i>Нет, новых учеников нет.</i> <i>Скоро будут и новые ученики.</i> Да, рядом с книгой. Нет, у телефона. Много/Немного. Всего 10 человек. Приблизительно 100-120. <i>Никого не было в зале.</i>
Kognitív tartalmak kifejezése: tudás, nem tudás, bizonyosság, bizonytalanság	Ты знаешь, где Борис Степанович? Ты не знаешь, где Борис Степанович? Ты уверен/а, что это правильно? Ты не знаешь, который час?	Я знаю, где Борис Степанович. Я не знаю. Ой, я не знаю, где он сейчас. Да, это совершенно правильно. Наверно, правильно. Не знаю, может быть. Знаю, ровно 2 часа. Точно не знаю. Наверно, два часа. <i>Приблизительно 2 часа. Часа два.</i> <i>Понятия не имею.</i>

Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

Véleménynyilvánítás		Я думаю, что... Я считаю, что... По-моему... По мнению моей подруги/мамы, ...
Állapotok, események, cselekvések megítélése: dicséret, kritika	<i>Тебе понравился/понравилось/ась/ись...?</i> <i>Как ты относишься к ...?</i> <i>Как ты оцениваешь...?</i>	Он/а молодец. <i>Я в восторге от ...</i> <i>Я в ужасе от ...</i> <i>Это было прекрасно/ужасно.</i> <i>Это безобразие.</i> <i>Это возмутительно.</i>
Valaki igazának az elismerése		Ты прав/а. Совершенно верно. Я согласен/согласна с тобой/с вами. <i>Не спору.</i>
Állásfoglalás elvárása: véleménykérés	Как ты думаешь? Как Вы думаете? Какое твое мнение о ... Как ты думаешь о ... Что думает твоя подруга/мама о ... <i>Как ты относишься/вы относитесь к ...?</i> <i>Расскажите своё мнение о ...</i>	

Egyetértés, egyet nem értés, ellentmondás, ellenvetés	<i>Ты согласен/согласна? Вы согласны? Вы не против?</i>	Правильно. Совершенно верно. Ну что ты! Этого не может быть. Это не так. <i>Я не согласен с ... Я против. Я возражаю против ... Лучше было бы...</i>
Értéktételez: érdeklődés, kívánság, tetszés, nem tetszés	<i>Это хорошо? Это плохо? Это приятно? Это неприятно? Тебе нравится эта музыка? Вам это приятно? Ты любишь мороженое? Вы не хотели бы... Вам не хочется...</i>	Это хорошо. Прекрасно! Очень приятно! Надо же! Вот это да! Вот здо'рово! Это плохо. Ой, это плохо! Фи, как плохо! Да, очень. Да, конечно нравится. Нет, не очень. Совсем не люблю. <i>Я с удовольствием ... бы. Нет, мне не хочется/неохота ...</i>
Modalitás: akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	<i>Ты хочешь... Ты можешь ... Ты умеешь... Можно мне войти?</i>	Да, конечно, хочу/могу/умею... Можно. Пожалуйста. Нельзя. <i>Я должен... Ты обязан ... Нам приходится ... Мне необходимо...</i>
Szándék, ígéret, terv	<i>Ты хочешь пойти в кино? Какие у тебя планы на лето? Что ты планируешь на завтра? Пообещай, что...</i>	Хочу. Обязательно пойду. Я буду/ хочу ... Я планирую/собираюсь ... <i>Мне хочется... Я с удовольствием ... бы ... Я обещаю тебе ...</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

Rokonszenv, sajnálkozás, ellenszenv	<i>Жаль! Жалко! Очень жаль! Мне/Нам очень жаль! Мне он/а очень приятен/на симпатичен/на. Я его обожаю. Мне очень жаль, что... Он/а мне неприятен/на. Я это терпеть не могу.</i>	
Öröm	<i>Я рад/а. Ой, как я рад/а! Как хорошо, что ты здесь! Вот здорово! Как чудесно! Я очень рад/а, что... Какая радость, что...! Как я счастлив/а, что...!</i>	
Elégedettség	<i>Ладно. Хорошо. Молодец/молодцы. Умница. Всё хорошо. Чудесно. Прекрасно. Всё в порядке. Всё нормально. Вот и прекрасно. Я доволен/довольна вами.</i>	

Meglepetés	Надо же! Как хорошо! Как здо'рово! Вот это да! Вот это сюрприз! Вот это новость! Неужели это правда?! <i>Ты меня очень удивил/а.</i> <i>Ты доставил/а мне приятный сюрприз.</i>	
Tanácsstalanság	<i>Что же мне делать? Как мне быть?</i> <i>Посоветуй/Дай совет, что мне ...</i>	
Remény	Может быть он придёт? Может быть завтра? А всё-таки... А вдруг... <i>Я надеюсь, что ...</i> <i>Есть надежда, что...</i>	
Bánat, elégedetlenség	Плохо, конечно, что он не пришёл. Очень грустно/как жаль, что...! Жалко! Мне очень грустно/ печально, что... Мы очень жалеем, что... Это что за ...?! Ну как же так! Что же это такое?! Это ужасно! Это безобразие! <i>Я сержусь.</i> <i>Я возмущен/на, что...</i>	

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok kifejezése

Felszólítás, kérés, udvarias kérés, segítségkérés	Дайте мне, пожалуйста, карандаш. Откройте, пожалуйста, окно. Попрошу вас выйти! Будьте добры, передайте мне сумку! Осторожно! Осторожно, не упади! Смотри, не урони книгу! <i>Помогите!</i> <i>Помоги мне, пожалуйста, ...</i>	Пожалуйста. Вот карандаш. Ладно. Хорошо. Спасибо. Спасибо за предупреждение. Я буду осторожным/ой. <i>Давай я тебе помогу.</i>
Reklamálás	<i>А почему мне нельзя...?</i> <i>Исправьте мне...</i> <i>Поменяйте мне...</i>	Хорошо. Ладно. Обязательно ... <i>Это невозможно.</i> <i>И не проси.</i>

javaslat	Пойдём в кино? Давай/те пойдём в ... Давайте рисовать что-нибудь. Хочешь, я принесу журнал? Принести мне альбом? Вам помочь? <i>Я предлагаю вам...</i> <i>Есть идея пойти в...</i>	Да, пойдём в кино! Да, пойдём! Давай. Я согласен/согласна. Нет, я не хочу. Спасибо, не надо. <i>Я за. Я не против.</i> <i>Прекрасная мысль/идея.</i>
Engedélykérés	Можно уйти? Разрешите мне выйти? <i>Нельзя ли ...</i>	
Engedély megadása, elutasítása		Можно. Конечно. Пожалуйста. Нельзя. <i>Ни в коем случае.</i> <i>Ни за что.</i>
Tiltás, felszólítás	Перестань! Здесь нельзя сидеть! Повтори! Прочитай! <i>Нельзя этого делать!</i> <i>Всё! Хватит!</i>	
Kínálás, meghívás	Приходите к нам в гости/ на чай/ на обед! Приходите на вечеринку! <i>Я хочу тебя/вас пригласить к нам на...</i> Приглашаем на праздник! <i>Добро пожаловать к нам в гости!</i> <i>Угощайтесь!</i> <i>Берите/Возьмите ...!</i> <i>Не хотите ещё ...?</i>	Спасибо. Большое спасибо. Спасибо за приглашение. Приду/придём. Обязательно приду/придём. К сожалению, не могу прийти. Спасибо, очень вкусно. <i>Больше не хочу. Я сыт/а.</i>

Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok kifejezése

Kapcsolatfelvétel: köszönés, üdvözlés, érdeklődés hogylét iránt és ezekre reagálás, bemutatás, bemutatkozás, megszólítás, engedélykérés	Здравствуй/те! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! Давайте познакомимся. Меня зовут... Познакомьтесь, это ... Девушка! Анна Павловна! Дядя Коля! Мама! Господин..., гражданин ... Извините, пожалуйста, где... <i>Как твои/ваши дела?</i> <i>Что у тебя/вас нового?</i> <i>Как ты себя чувствуешь/вы себя чувствуете?</i> <i>Разрешите мне ...</i>	Здравствуйте! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! Очень приятно познакомиться. <i>Всё в порядке. Всё хорошо.</i> <i>Ничего. Так себе. Неважно.</i> <i>Ужасно. Отвратительно.</i>
--	---	---

Kapcsolat befejezése: búcsúzás, üdvözlés, jókívánások	До свидания! Пока! До завтра! До встречи! Желаю удачи! Счастливого пути! С Новым годом! С днём рождения! <i>Желаю здоровья, счастья, успехов! Будь/те здоров/ы!</i>	Спасибо. Благодарю за ... <i>И тебе/вам того же желаю.</i>
Kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet és azokra reagálás	Извините, пожалуйста! Спасибо. Спасибо тебе за... <i>Благодарю тебя/вас за...</i> Извини/те за ... Прости/те за... <i>Не сердись, что ...</i>	Не за что! <i>Ничего, ничего!</i> <i>Не стоит благодарности.</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok kifejezése

Párbeszéd: beszélési szándék jelzése	<i>Я хотел/а бы сказать...</i> <i>Можно мне что-то сказать.</i> <i>Разрешите мне сказать...</i>	
A megértés biztosítása: visszakérdezés, ismétléskérés, megerősítés, betűzés kérése, betűzés, nem értés, felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Я понимаю. Понятно. Я не понял/а. Повторите, пожалуйста, ещё раз. <i>Повторите, пожалуйста, по буквам. Медленнее/громче, пожалуйста.</i> Я правильно понял/а, что...?	Я повторяю:.... Да, ты правильно понял/а. Да, абсолютно верно.

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok. Он/она. Вижу стол/мальчика. Nemek, élő/élettelen kategóriák.
Cselekvés kifejezése	Az igei paradigmarendszer kijelentő módban. Az igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. A szabályos igék egyszerű jövő idejű alakjai. Слушай! Прочитай! Открой! Закрой! Пиши! Напиши! A feltételes mód használata. A felszólító mód képzése és használata. <i>A вид fogalma és használata: Я всегда иду ...</i> <i>Он сегодня пошёл в ...</i> <i>Az igerárok tudatosítása: говорить/сказать, давать/дать, садиться/сесть...</i> <i>Шаблыталан ragozású igék használata: брать/взять,</i> <i>Алпветő motorikus igék fajtái és azok használata:</i> <i>идти/ходить, ехать/ездить, нести/носить, вести/водить</i>
Birtoklás kifejezése	у меня есть..., чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков. У меня нет.../не было.../не будет... A tagadás rendszerének tudatosítása. <i>Мамин, папин, медвежий</i> <i>A birtokos melléknevek felismerése</i>

Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине, в школу, на улицу. от..., до..., около..., у... далеко, близко от... рядом с... <i>перед, за, под, над, вверх, вниз, в лесу, в саду, на мосту...</i>
Időbeli viszonyok	Вчера, сегодня, завтра. Часто, всегда, никогда. В четверг, в пятницу. Утром, днём, вечером, ночью Летом, осенью, зимой, весной Dátum: év, hó, nap Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут. Idő: óra, perc: пять минут первого, половины третьего <i>Весь день, каждый год, ежедневно по понедельникам</i> <i>часто, редко, иногда, всегда</i> <i>До, после, через, ... (тому) назад</i>
Függő beszéd	Он сказал, что... Он спросил, сколько/где/почему ... <i>Он поспросил, чтобы...</i> <i>Он спросил, есть ли ...</i>
Mennyiségi viszonyok	100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д. Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. Много..., мало... Несколько <i>A körülbelüliség kifejezése:</i> <i>примерно/приблизительно...</i> <i>человек пять</i> <i>около пяти человек</i> <i>A tő- és sorszámnevek használata</i>
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный. Melléknevek egyeztetése, rövid alakok: Я рад. Стол чист. <i>Összehasonlítás, melléknevek fokozása:</i> <i>красивее, умнее, лучше, хуже, ближе, дальше ...</i> <i>Melléknevek vonzata: рад подарку, знаком с мной...</i> <i>Hátravetett jelzős szerkezetek:</i> <i>человек высокого роста</i> <i>Állapot kifejezése:</i> <i>Мне холодно, весело. Здесь жарко.</i>

Modalitás	Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно. Надо/нужно. Не надо. Нельзя. Можно... Хочу... Собираюсь... Должен <i>Приходится..., Обязан..., Мне хочется..., Нам неохота..., Если бы...</i>
Esetviszonyok	Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány elöljárószóval és azok nélkül. Szabálytalan ragozású főnevek: человек-люди, ребёнок-дети, мать, дочь, сын, брат, сестра... <i>Боже мой! Господи! Мам! Катя!</i>
Logikai viszonyok	и, а, но, или, который, где, когда, потому что... поэтому, чтобы, для того, чтобы то, ... то, ... <i>тот, кто..., то, что..., если..., хотя, несмотря на..., благодаря чему зато..., а то..., или..., или...</i>
Szövegösszetartó eszközök	Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который.

11. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok (Lásd a 12. évfolyam kerettantervében.)

Fogalomkörök (Lásd a 12. évfolyam kerettantervében.)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegteltől elkülöníteni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetést vagy monologikus szöveget különösebb nehézség nélkül megérteni.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes

- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásban más véleményét kikérni, álláspontját megvédeni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 250 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
- kb. 250 szavas szövegben lényeges információt a lényegtől megkülönböztetni;
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 250 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb. 250 szavas szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 250 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 250 szavas, köznyelven megírt szöveget anyanyelven és/vagy célnyelven összefoglalni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveg különösebb nehézség nélkül megérteni.

Íráskésztség

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
- gondolatait és érzelmeit változatos kifejezésekkel és mondat szerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat használni.

12. évfolyam
Évi óraszám: 96

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatás, bemutatkozás;
- telefonálásnál bemutatkozás, elköszönés;
- szóbeli üdvözlőküldés;
- személyes és hivatalos levélben megszólítás;
- személyes és hivatalos levélben elbúcsúzás;
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás;
- együttérzés és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- hála;
- sajnálkozás;
- öröm;
- elégedettség, elégedetlenség;
- csodálkozás;
- remény;
- félelem;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése;
- egyetértés, egyet nem értés;
- érdeklődés, érdektelenség;
- tetszés, nem tetszés;
- dicséret, kritika, szemrehányás;
- ellenvetés;
- ellenvetés visszautasítása;
- akarat, kívánság, bizonytalanság, képesség, szükségesség, kötelezettség, lehetőség;
- ígéret;
- szándék, terv,
- érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia, érdeklődési kör iránt.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása;
- események leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- válaszadás elutasítása;
- tudás, nem tudás;
- bizonyosság, bizonytalanság;
- ismerés, nem ismerés;
- emlékezés, nem emlékezés.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás;
- reklamálás;
- tanácskérés, tanácsadás;
- segítség felajánlása és arra reagálás;
- ajánlat és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés;
- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
- beszélési szándék jelzése, téma bevezetése, félbeszakítás;
- megerősítés;
- körülírás;

- példa megnevezése;
- témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök

- cselekvés, történés, létezés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli és időbeli viszonyok,
- függő beszéd,
- mennyiségi és minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni;
- kb. 200 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 200 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetést vagy monologikus szöveget anyanyelvén és/vagy célnyelven összefoglalni.

Beszédkézség

A tanuló legyen képes

- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- gondolatait megfelelő logikai sorrendben, választékos mondatokban előadni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásban részt venni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 250 szavas szöveget elolvasni;
- kb. 250 szavas szövegben lényeges információt a lényegtelenről megkülönböztetni;
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 250 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb. 250 szavas szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 250 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 250 szavas, köznyelven megírt szöveget anyanyelvén összefoglalni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveget anyanyelvén és/vagy célnyelven összefoglalni.

Íráskészség

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
- gondolatait, érzelmeit, érvekkel alátámasztott véleményét változatos kifejezésekkel és mondat szerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával logikai összefüggések alapján, bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat használni.

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz		
Megszólítás	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutakozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane? May I/Can I/ Let me introduce myself? May I/Can I/ Let me introduce you to Rosy?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Telefonon bemutatkozás	Hello, this is Mary Smith speaking.	
Telefonon más személy kérése	Can I speak to George, please? Could you put me through to Mrs Hamilton, please?	Yes, just a minute, please.
Telefonálásnál elköszönés	I'll call back again later this evening. It was lovely to speak to you. Thanks for ringing. Bye!	Bye!
Üdvözlőküldés	Give my love / regards to...	I will.
Megszólítás személyes és hivatalos levélben	Dear Sir / Madam, Dear John,	
Elbúcsúzás személyes és hivatalos levélben	Best wishes, Love (from), I am looking/ look forward to hearing from you soon. Yours faithfully, Yours sincerely,	
Érdeklődés mások hogyléte felől és arra reagálás	How are you feeling today? What's the matter?	Fine. / OK / All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from...

Engedélykérés és arra reagálás	May I use your telephone? Do you mind if I open the window?	Yes, go ahead. Not at all.
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánat kérése és arra reagálás	I am sorry. I am very sorry. I must apologise for coming late. I beg your pardon Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és arra reagálás	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day) Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas /New Year/ Birth-day! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!
Együttérzés és arra reagálás	I am sorry about your illness. I am sorry to hear that. I <u>am</u> sorry. What a shame! Oh, dear.	

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Öröm, szomorúság	Are you happy about that? What do you think of that? How do you feel about that?	Great! I am so glad /very happy. I am glad to hear that. I am so pleased that... Good for you. Congratulations. I feel so happy for... I'm sorry to hear that. What a pity. Oh, no! Oh, dear! I feel so sorry for...
Hála	I am very grateful to you. It was most kind of you.	
Sajnálkozás	Do you feel sorry for her? Do you regret going to live in the country?	I feel sorry for her. Sorry to hear, things are difficult for her. If only I hadn't changed my flat. I don't regret it.
Elégedettség, elégedetlenség, bosszúság	What do you think of...? Are you pleased with...? Are you happy with...? <i>Are you satisfied with...?</i>	That's fine/nice/not bad. That was fine/good/ nice I'm quite satisfied with... I'm quite happy with... I'm quite pleased with... It's not good enough. That wasn't very good. I'm tired of...

Csodálkozás	<i>Did you realise that Joe has failed his exams? Did you know about the ... Were you surprised to hear the news?</i>	<i>I can hardly believe it. Amazing, isn't it?</i>
Remény	What are you hoping for? What are you looking forward to? What are your hopes for the new year?	I am looking forward to... I can hardly wait for... I hope you'll have time to join me for dinner.
Aggodalom, félelem	<i>What's the matter? You look worried. Are you worried about...? Are you afraid of what might happen?</i>	<i>I am worried about my parents. It was really frightening.</i>
Bánat, elkeseredés	Are you disappointed with your exam results?	I am very disappointed. I am sorry to hear that.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés, vélemény-nyilvánítás és arra reagálás	What do you think? What do you think of it? So do I. Do you? I don't.	I think it is unfair. I think it is horrible. .
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyet nem értés	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right. I'm afraid I don't agree. I doubt whether...
Érdeklődés, érdektelenség	Are interested in sports?	I am interested in gardening. It doesn't really bother me.
Tetszés, nem tetszés	Do you like Italian food? You like meat, don't you? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice. I don't think much of...
Dicséret, kritika	Oh, what a good idea! What a pleasant surprise! That's a nice dress. It's absolutely delicious. It's rather boring.	Oh, do you like it? I am glad you like it. Oh, do you think so? Thanks. I am sorry, you don't like it.
Szemrehányás	<i>It's your fault. You shouldn't have left it like that.</i>	
Akarat, kívánság	Would you like a cake? I want to pay. Can I have my bill, please?	I'd like an ice-cream.
Bizonyosság, bizonytalanság	I wonder why they are so reluctant? Do you think this is real silk? Are you sure you want to go?	She is certainly tired. / She must be tired. It seems to be real silk. I'm not sure. Perhaps. / Maybe. I don't think she has ever been there.
Képesség	Can you speak French? Are you able to ride a horse?	I can understand French. I am unable to ride a horse.
Szükségesség	Is that necessarily so? Must things be black and white?	People must sleep sometimes. <i>Classical music need not be boring.</i>
Kötelezettség	Must we fill in this form now? When do we have to leave?	We must fill it in now Right now.
Ígéret	Will you come and meet me at the station?	Don't worry, I will. I promise to be there at five.

Értéktétele	What's your reaction to the news? Do you approve of his decision?	That's good/not bad/terrible. It's too... It's not... enough.
Szándék, kívánság	What would you like to do? Would you like to have a rest?	I'd like to see that film. I'd rather not go out tonight.
Preferenciák	What would you rather do? What would you prefer? Would you rather go now or later?	I'd rather have a rest. I prefer tea to coffee.
Érdektelenség, közömbösség	Do you mind?	It doesn't matter.
Terv	<i>Do you intend to have a starter?</i>	<i>Yes, I intend to have some cheese..</i>
Érdeklődési kör	<i>What do you like doing in your spare-time?</i>	<i>I'm interested in music. I like painting. I'm good at figures.</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	What is it? What's it in English? What does that mean? What does it look like?	It's.../That's.../It's a kind of.../It's used for... The young man talking to Jane is her brother. The car parked at the back isn't yours, is it? It's rather heavy and it is used for lifting a car.
Események leírása	What happened?	First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours. After opening the door she phoned the ambulance. While waiting for the ambulance she told the neighbours.
Információkérés, információadás	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did. At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right It's me.
Tudás, nem tudás	Do you know where he lives?	I have no idea.
Ismerés, nem ismerés	Do you know Mexico?	Yes, I have already been there.
Feltételezés, kétely	<i>I doubt if he can do it. I don't suppose they can come any earlier. I suppose he is right.</i>	
Ok, okozat	Why is that? What's the reason for that? What caused the accident?	Well, simply because she'd like to meet the teacher. He didn't give way; this is how it happened.
Cél, magyarázat	What's this used for? What's the point of that? How does it work? Can you tell me the way to..?	It's for cooking. It's to work with. You switch it on here Take the second turning on the right.
Emlékezés, nem emlékezés	Do you remember where you left it? Did you remember to lock the door?	I can't remember where I put my handbag. I don't remember saying that. I have forgotten to lock the door.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your credit card number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to...	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Tiltás, felszólítás	Keep off the grass. You must not smoke here.	
Segítségkérés és arra reagálás	Will you do the washing up for me, please?	
Segítség felajánlása	I am going to the market. Shall I bring you something?	I'll do the washing up for you.
Javaslat és arra reagálás	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.
Kínálás és arra reagálás	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you./I am sorry, I can't. An orange please. Thank you. Thank you. No, thank you.
Meghívás és arra reagálás	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but... No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Reklamálás, panasz	It was terrible. It's too cold. I have a complaint. This doesn't work.	
Tanácskérés, tanácsadás	What would you recommend? What shall I do? What do you think I should do? What advice would you give?	Why don't you...? I think you should... I don't think you should... You ought to... You'd better...

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Megértés biztosítása	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle? Sorry, Where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells...
	Magyarázatkerés, magyarázat értés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Felkérés hangosabb, lassabb beszédre	Could you speak a little more slowly, please? Sorry, that was a bit too fast.
Párbeszéd strukturálása	Beszélgetés kezdése	Well, there is nothing in the garage. I'll tell you what; I've just had a thought. The question is how many people are willing to spend money on it. The trouble is, we have not got any money.
	Elemek összekapcsolása	Put the cheese on first, and then... All the overhead lockers started rattling. In the end we landed safely. ...Suddenly there was a loud bang.
	Beszélgetés lezárása	Right...okay Well, it's been nice talking to you.
Beszélgetésbe be- és kilépés	Beszédszándék jelzése	Can I join in?
	Félbeszakítás	Could I come in there? Can I say something? I'm sorry, but...
	Folytatás szándékának jelzése	Just let me finish, what I was going to say
	Befejezési szándék jelzése	...and that's erm about it. Just one more thing, Finally... To sum up...
	A partner mondanivalójának követése	Do go on. Don't let me interrupt you They have never been to Japan to see her. Oh, haven't they?
Saját szöveg strukturálása	Példák megnevezése	No, if I had, say, an hour to wait... And equipment, like switches and things like that.
	Témaváltás	That reminds me... Talking of holidays...
	Visszatérés a témához	Going back to the subject...
	Összefoglalás	Well, to sum it up...
	Helyesbítés	No, I don't play very much now. No, not at all. They are trying too hard the other way, or well not too hard.

	<i>Kiemelés, hangsúlyozás</i>	<i>The only problem I suppose if we go by train is...</i>
	<i>Kérdezési stratégiák</i>	<i>Direct: Do you know the way to the railway station?</i> <i>Indirect: Can you tell me how to get to the station?</i> <i>Megerősítést váró kérdés: You don't drink wine, do you?</i> <i>Választó kérdés: One piece of toast or two, Mike?</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Cselekvés, törté- nés, létezés kife- jezése	Jelenidejűség
	Present Simple When do you get up? I don't drink milk.
	Present Simple Passive English is spoken all over the world.
	Present Continuous Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
	Present Perfect Simple Have you done your room? I haven't finished it yet. <i>We haven't met since Christmas.</i> <i>I've lived here for ten years.</i>
	Present Perfect Passive My flat has just been decorated.
	<i>Present Perfect Continuous</i> <i>Your hands are dirty. What have you been doing?</i> <i>I have been learning French for two years.</i>
	Múltidejűség
	Past Simple And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
	Past Simple Passive When was this photo taken?
	Past Continuous What were you doing at five yesterday? I was watching TV when he phoned.
	Past Perfect I realised that we had met before.
	Jövőidejűség
	Going to (plans) What are you going to do on Saturday?
<i>Műveltetés</i>	<i>Going to (events likely to happen)</i> <i>It's going to rain.</i>
	Future with Will (certainty) (sudden decision) When will you be fourteen? OK. I'll do the washing up.
	<i>Future Continuous</i> <i>This time tomorrow I'll be flying over the ocean.</i>
	<i>Passive Future Simple</i> <i>When will it be finished?</i> <i>Have/get sg done</i> <i>I'm getting my car washed next week.</i>

Birtoklás kifejezése		Have ige	I didn't have many friends in the kindergarten. I will have a Porsche when I'm 20.
		Possessive adj. Possessive pronouns Genitive 's Of Belong to	My, your, his/her/its/our, their dog Mine, yours,...theirs Kate's brother the corner of the room Whose? Who does it belong to?
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeg- határozás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs picture location geographical location	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, in front of, behind, inside, outside, above ... at the top/at the bottom of ..., on the left hand side, in the background in the east/west ..., along the river, through the forest, past the shop ...
Időbeli viszonyok	Gyakoriság	Adverbs of time with Present Perfect Simple How often?	Already, yet, just Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day ... I always make my bed. She goes swimming twice a week.
	Időpont	When? What time? What's the time?	Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday This time tomorrow By 9 o'clock yesterday It's quarter to eight.
	Időtartam	How long?+Past Simple While When How long ?+Present Perfect Simple/ Continuous	How long were you in hospital? For two weeks. While I was watching TV, Mary arrived. When I entered, the boys were fighting. We haven't met since Christmas. <i>I have been waiting for you for hours.</i>

Mennyiségi viszonyok	Singularand plural nouns Children, people, men, women ... Countable nouns one, two... first, second.. How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs. Uncountable nouns A great number of people How much money have you got? I've got a lot of/little money. A cup of tea, a piece of cake A great deal of energy All, both, none, neither Each, every
Minőségi viszonyok	Comparative sentences (short, long adjectives) Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. She is the most intelligent of all. I'm as tall as you. This town is less polluted than that one. This is the most interesting book I've ever read. Irregular adjectives <i>too / enough</i> Good, bad ... (better, worse) It's too big, It's not small enough. <i>He is too young/isn't old enough to drink whisky.</i> It's much too difficult. It's not quite satisfactory. <i>The book was so good that I couldn't put it down.</i> <i>It was such a good book that I couldn't put it down.</i> What's it like? What colour is it? What does it look/taste/sound/feel like?
Modalitás	Should/shouldn't You should ask her.
	<i>Should/shouldn't + perfect infinitive</i> <i>You should have warned me.</i>
	Can (ability) I can swim. Can/could/may (permission) Can/could/may I open the window? Could-was able to/ <i>manage to</i> He could speak two languages at the age of five. Last summer I was able to visit the British Museum. <i>Did you manage to pass the examination?</i>
	Must/needn't (obligation) I must read it. You needn't do it now. Have to Did you have to be there? Musn't Children mustn't smoke. Must/may/might/can't + present infinitive (certainty) John must be ill. He can't be at school. <i>Used to</i> <i>I used to play with dolls.</i> <i>Passive modals</i> <i>What can be seen in that museum?</i>

Logikai viszonyok	Linking words And/or/but/because/ <i>since</i>/ although/ on the one hand – on the other hand, so, therefore, that's why either-or, neither-nor <i>otherwise/or else</i> <i>as</i> Purpose Although he is rich, he is not happy. <i>Hurry up otherwise/or else we will be late.</i> Conditional I Conditional II <i>Conditional III</i> <i>I helped him so that he could pass his examination</i> I've been to London to visit the Queen. We'll stay at home if it rains. If I had time, I would take you to the cinema. <i>If you had invited me, I would have gone to the party.</i> Time clauses with future meaning When dad comes home, he'll be angry with you. Reported speech with present reporting verb He says he is tired. I don't know where he lives. Tell him to stop it.
Függő beszéd	<i>Reported speech with past reporting verb</i> <i>She said I was handsome.</i> <i>I asked him if we had met before.</i>
Szövegösszetartó eszközök	Articles A, an, the Some+plural noun Any+plural noun Some +singulr noun Any + singular noun Nominative and accusative of personal pronouns I, he, they... Me, him, them... Demonstrative pronouns This, that, these, those Indefinite pronouns Somebody, anybody, nobody, everybody ... Reflexive pronouns myself... Relative pronouns The girl who lives next door bought a car. The book I gave you... one, ones Propword Which one would you like? <i>Substitute do</i> <i>He asked me to help him, and I did.</i>

FRANCIA 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	s'il vous / te plaît, pardon, monsieur, vous êtes bien le nouveau professeur d'anglais? monsieur <i>je crois que nous nous connaissons</i>
Köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, à demain, à mardi, à ce soir, à bientôt, à plus tard, à tout à l'heure, <i>à un de ces jours</i>
Bemutató, bemutatkozás	c'est Luc, je te présente / je vous présente, permettez-moi de vous présenter, tu connais sans doute déjà, moi, je m'appelle, je suis le frère de, <i>je suis la personne qui a téléphoné ce matin</i> , enchanté monsieur
Telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	c'est Marie-Jeanne à l'appareil au revoir, monsieur, alors à la prochaine fois
Szóbeli üdvözlétküldés	transmets mes meilleures salutations / meilleurs souvenirs à
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, chère Michèle bisous, grosses bises, à bientôt, je t'embrasse <i>bien fort</i>
Hivatalos levélben megszólítás és elbúcsúzás	<i>Monsieur, / Madame, veuillez agréer, Monsieur, / Madame, l'expression de mes sentiments distingués</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	ça va? vous allez bien? Ça va mieux? <i>qu'est-ce qui ne va pas?</i> Ça va (merveilleusement) bien / pas trop mal, <i>je suis en pleine forme, Ça pourrait aller mieux, Ça ne va pas du tout, merci</i>
Engedélykérés és arra reagálás	je peux? tu me permets / <i>vous me permettez de</i> , bien sûr (mais), je vous / t'en prie, si tu veux / vous voulez <i>fais comme chez toi, ne vous gênez pas, je suis désolé, c'est impossible</i>
Köszönet és arra reagálás	merci beaucoup / infiniment, je vous remercie, madame, il n'y a pas de quoi, avec plaisir, je vous / t'en prie
Bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi / excusez-moi, monsieur / madame <i>je suis vraiment navré</i> , Ça ne fait rien, ce n'est pas grave, il n'y a pas de mal, je vous / t'en prie, n'en parlons plus, <i>ne vous en faites pas</i>
Gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, joyeuses fêtes de, bonne chance / soirée, bon voyage, passer de bonnes vacances, je te / vous félicite, <i>toutes mes félicitations les plus sincères</i> , merci beaucoup de tes / vos vœux, je te / vous remercie de, tu es / vous êtes gentil
Együttérzés és arra reagálás	<i>je suis de tout coeur avec vous, nous partageons votre douleur</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Rokonszenv, ellenszenv	<i>j'ai rarement vu quelqu'un aussi désagréable, il est vraiment antipathique</i>
Hála	<i>je vous suis très reconnaissant</i>
Sajnálkozás	je regrette, je suis vraiment désolé, <i>je suis plus que navré</i>
Öröm	je suis ravi, quel plaisir / quelle joie!
Elégedettség, elégedetlenség	content/triste, heureux/malheureux, agréable/désagréable, aller bien/mal
Csodálkozás	tiens, dis donc, vraiment? alors là! quelle surprise, <i>pour une surprise c'est une surprise</i>

Remény	j'espère, tu y crois? rien n'est perdu
Félelem	je suis très inquiet, j'ai peur, je crains
Bánat	je suis (très) triste / désespéré / abattu
Bosszúság	mais enfin, ça alors, zut alors, mince

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	tu aimes? tu veux? tu trouves ça? ça te plait? à ton avis? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? <i>quelle est votre position?</i> super, pas mal, pas trop intéressant, à mon avis, je pense que, c'était bien, <i>mon opinion, c'est que</i>
Valaki igazának az elismerése, nem elismerése	tu as raison, c'est justement / exactement ça, tu as tort, tu te trompes
Egyetértés, egyet nem értés	oui, d'accord, bien sûr, excellente idée, comme tu veux, je suis de ton avis, c'est exactement ce que je pense, (mais) non, (ce n'est) pas ça, pas maintenant, pas question
Érdeklődés, érdektelenség	qu'est-ce qui t'arrive? raconte-moi, <i>je suis curieux de savoir</i> , ça ne m'intéresse pas trop, ce n'est pas mon problème, <i>ça ne présente aucun intérêt</i>
Tetszés, nem tetszés	j'aime beaucoup / un peu / pas du tout, j'adore / je déteste, je préfère, c'est bien, c'est génial, <i>magnifique</i> , il est sans intérêt ça me plaît pas mal, ça ne me plaît pas vraiment
Dicséret, kritika, szemrehányás	bravo, félicitation, chapeau, ce n'est pas tout à fait ça, ce n'est pas trop réussi, <i>tu aurais pu faire mieux, mais c'est scandaleux</i>
Ellenvetés, ellenvetés visszautasítása	par contre, au contraire, <i>d'ailleurs, pourtant, or</i> tout de même, surtout pas
Akarat, kívánság	je veux absolument, je refuse de, <i>j'attache beaucoup, je tiens à, d'importance</i> à, je voudrais bien que, j'aimerais, je souhaite, je serais content si, <i>faites-moi le plaisir de, j'apprécierais que</i>
Képesség, lehetőség	on peut, je suis capable de, <i>il a toutes les qualités pour</i> , il est possible, c'est faisable
Szükségesség, kötelezettség	vous devez, il faut absolument, il est indispensable, <i>je me sens obligé</i>
Ígéret	c'est promis, je te / vous promets, <i>je m'engage à</i>
Érdeklődés értékítélet, preferencia, érdeklődési kör iránt	ça te / vous paraît, quelle est votre réaction à cela? lequel vous voulez? <i>qu'est-ce qui vous intéresse dans la vie?</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	voilà, qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? à quoi ça sert? ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher, c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui, <i>ça sert à, c'est quelque chose de, c'est quelqu'un de</i>
Események leírása	cet après-midi, il y a une semaine, alors, moi, je lui dis, c'était, <i>tu n'as jamais vu quelque chose de semblable</i>
Információkérés, információadás	où est-il? il (n'est) pas là, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, pour aller à? <i>je voudrais savoir si</i> , dis-moi / dites-moi comment? c'est simple, tu vas / vous allez
Igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça, en effet, pas tout à fait, pas du tout, aucun problème, cela n'est pas possible, <i>c'est entendu, je ne peux pas vous dire cela</i>

Válasz elutasítása	<i>je ne peux pas accepter votre réponse, cette réponse ne me convient pas, je n'en ai pas la moindre idée</i>
Tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas) te / vous dire
Bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sûrement, <i>sans (aucune) doute, ça me paraît évident, peut-être, Ça se peut, Ça m'étonnerait, ce n'est pas si sûr que ça, je doute que cela soit vrai, rien ne le prouve</i>
Ismerés, nem ismerés	je vois, je n'y vois pas trop clair, <i>je ne sais pas de quoi tu parles, je ne vois pas ce que vous voulez dire</i>
Emlékezés, nem emlékezés	<i>je me rappelle, Ça me fait penser</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	je voudrais, s'il te / vous plaît
Tiltás, felszólítás	il est interdit, défense de fumer, <i>ne pas déranger, (ne) fais / faites (pas), veuillez patienter s.v.p, prière de ne pas faire du bruit, respectez les lieux</i>
Segítségkérés és arra reagálás	peux-tu / pourriez-vous m'aider, je suis é / toi / vous, <i>je suis entièrement à ta disposition</i>
Javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, pouvez- vous, voulez-vous, <i>que diriez-vous de, c'est une bonne idée, (mais...) avec plaisir, (mais...)</i>
Kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous êtes gentil, mais je n'ai plus faim
Meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? <i>accepteriez-vous de? si nous faisons quelque chose ce soir?</i> volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas
Reklamálás	<i>c'est scandaleux, inacceptable, c'est inadmissible</i>
Tanácskérés, tanácsadás	<i>tu devrais peut-être, à ta / votre place, je</i>
Segítség felajánlása és arra reagálás	<i>je peux t' aider, puis-je vous être utile?puis-je faire qch pour vous? vous êtes vraiment aimable, merci monsieur</i>
Ajánlat és arra reagálás	<i>je te propose de, veux-tu que je...merci, je suis tres touché</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	c'est (bien) Ça? peux-tu / pouvez-vous répéter
Nem értés	je ne comprends pas, je n'ai pas bien compris
Betűzés kérése, betűzés	comment Ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parlez un peu plus lentement s.v.p., un peu plus haut s.v.p.
Beszélési szándék jelzése, téma bevezetése, félbeszakítás	écoute ça, <i>figure-toi</i> ,selon moi, <i>à ce propos</i> , j'ajouterais, si vous voulez mon avis, <i>excusez-moi de vous interrompre</i>
Megerősítés	c'est celui qui? c'est tout? tu n'en veux vraiment pas? <i>c'est bien Ça? est-ce bien cela dont vous parlez?</i> <i>est-ce que j'ai bien compris?</i>
Körülírás	je ne sais pas exactement Ça, mais c'est quelque chose
Példa megnevezése	tiens / tenez, par exemple, <i>pour vous donner un exemple,</i> c'est le cas de
Témaváltás	d'autre part, d'ailleurs, avez-vous vu? avez-vous entendu? <i>si on parlait d'autres choses, j'aimerais que l'on discute sur</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) Être, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus) se passer, se trouver, exister
Cselekvések	<i>il pleut, il fera beau, s'il neige nous allons sans les Alpes si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre il écoute de la musique en travaillant, merci de m'avoir appelé, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé</i>
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n')est (pas) à moi c'est le mien
Térbeli viszonyok	où? là, à, dans, sous/sur, derrière/devant, tout droit, à gauche / à droite, au milieu, à côté, en face, pas loin, tout près, partout, autour de, d'un côté, de l'autre côté, le long de, au bord de, quelque part, au bout (de), au fond (de), au sommet (de), aux environs (de), n'importe où, vers, au nord, dans l'ouest, d'où? de l'école
Időbeli viszonyok	A quelle heure? quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi prochain, en mai, maintenant, avant / après, tôt, tard, le week-end, dernier, ce matin, cet après-midi, ce soir, en été, il y a, pendant, longtemps, à midi et demi, dans, à ce moment-là, depuis, en, seulement, quelquefois, toujours, d'habitude, une fois(par), autrefois, d'abord, puis, enfin, quand, avant / pendant que, en même temps que, jusqu'à ce que, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, plus, moins, une douzaine, environ, à peu près, il fera X degré
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand / petit, joli, gros / mince, faible / fort, beau / laid, sale/proprie, timide, gentil / antipathique, modeste / agressif, généreux / égoïste, blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, interdit, long, court, en bois / coton / lain / papier / plastique, en forme de, rond, rectangulaire, chaud / froid, cher / bon marché, vite, lentement, (très) bien / mal, mieux, bon / mauvais, meilleur, premier
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit, je pense à eux
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau, si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, merci de m'avoir appelé fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre il écoute de la musique en travaillant
Szövegösszetartó eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils / elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux, elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, où, dont, celui, celle, ceux, celles, et, mais, donc, alors, non plus, quand même, car, comme, pour, puisque, si, ainsi, cependant, même si, en effet, malgré que, bien que

NÉMET 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	Entschuldigung, ...
Köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Bemutatás, bemutatkozás és bemutatkozás	Das ist Peter. Ich heiße ... / <i>Ich möchte Ihnen ... vorstellen?</i>
Telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	<i>Guten Tag, das ist ... Auf Wiederhören! Tschüs!</i>
Szóbeli üdvözlétküldés	<i>Viele Grüße an Petra!</i>
Személyes és hivatalos levélben megszólítás	<i>Liebe(r) ..., Sehr geehrter Herr...</i>
Személyes és hivatalos levélben elbúcsúzás	<i>Dein(e) ..., Viele Grüße Mit freundlichen Grüßen...</i>
Érdeklődés foglalkozás iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir? / Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.
Engedélykérés és arra reagálás	Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum...! Danke. Fröhliche Weihnachten./ Gute Besserung! / <i>Ich gratuliere Ihnen zu Danke, sehr nett von Ihnen.</i>
Együttérzés és arra reagálás	<i>Mein Beileid! Danke.</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Hála	<i>Ich bin Ihnen dankbar dafür, dass...</i>
Sajnálkozás	Es tut mir Leid!
Öröm	Ich freue mich, dass... / Toll! / <i>Es freut mich, dass...</i>
Elégedettség, elégedetlenség	Es ist prima, dass.. Schade, dass...
Csodálkozás	Oh, das ist aber schön! / <i>Das kann doch nicht wahr sein!</i>
Remény	Ich hoffe, du kannst kommen!
Félelem	<i>Ich habe Angst, dass...</i>
Bánat	Schade, dass...
Bosszúság	<i>Das ist aber schlimm!</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás, véleménynyilvánítás	Magst du Mathe? Ja. / Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach... / Was denkst darüber? / <i>Sind Sie damit einverstanden, dass...?</i>
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	<i>Da hast du (nicht) Recht!</i>
Egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht! / <i>Da bin ich anderer Meinung.</i>
Érdeklődés, érdektelenség	Ich interessiere mich für ... (nicht).
Tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd! / Das gefällt mir (nicht)!
Ellenvetés	Das stimmt schon, aber... <i>Sie haben Recht, aber...</i>
Ellenvetés visszautasítása	<i>Da bin ich mit Ihnen gar nicht einverstanden. Sie können Recht haben, aber...</i>
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, bizonytalanság, kötelezettség	ich will, ich möchte, ich kann, ich muss, ich darf, <i>das könnte vielleicht...</i> , ich soll

Ígéret, szándék, terv	Ich mache das schon! / <i>Ich habe vor, ... zu ...</i>
Érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia, <i>érdeklődési kör</i> iránt	Und was wünschen Sie? Möchtest du einen Kaffee oder lieber Tee? <i>Hast du Interesse für ...?</i>
Dicséret, kritika, <i>szemrehányás</i>	<i>Klasse! Blödsinn! Ich halt ... für sehr gut. Das ist schon gut, aber... Warum bist du nicht früher gekommen?</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist... Meine Mutter ist.../ Es geht um...
Események leírása	Zuerst..., dann..., zum Schluss. / Es war einmal...
Információkérés, információadás	Wie ist ...? Prima. / Wie alt bist du? 12. / Weißt du...? / Können Sie mir bitte sagen...?
Igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch, weder...noch
<i>Válaszadás elutasítása</i>	<i>Leider kann ich Ihre Frage nicht beantworten.</i>
Tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), dass / ob..
Bizonyosság, bizonytalanság	Ich weiß es (nicht) genau. Ich bin mir (nicht) sicher, dass / ob ... / <i>Ich nehme an, dass...</i>
Ismerés, nem ismerés	Ich kenne .. gut / nicht.
<i>Emlékezés, nem emlékezés</i>	<i>Ich erinnere mich (nicht) daran, dass, ...</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Kannst du bitte...? /Gib mir bitte ...! /Würden Sie bitte...?
Tiltás, felszólítás	Schreib noch nicht. Öffne die Tür.
Segítségkérés és arra reagálás	Können Sie mir bitte bei ... helfen? Ja, gerne. Ich kann Leider nicht!
Javaslat és arra reagálás	Können wir gehen? / Möchtest du...? Ja, gerne! / <i>Ich schlage vor, dass...</i>
Meghívás és arra reagálás	Kannst du kommen? Ja. Nein, es tut mir Leid.
Kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Nein, danke. Ja, bitte.
<i>Reklamálás</i>	<i>Entschuldigung, ich habe ein Problem...</i>
<i>Tanácskérés, tanácsadás</i>	<i>Was schlägst du vor? Ich rate,... / Ich schlage vor...</i>
<i>Segítség felajánlása és arra reagálás</i>	<i>Kann ich Ihnen helfen? Ja, das wäre nett. Danke, das geht schon.</i>
<i>Ajánlat és arra reagálás</i>	<i>Möchten Sie...?</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte. / Sag es noch einmal! / Wie meinst du das?
Nem értés	Ich verstehe nicht. / Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.
Betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Kannst du bitte langsamer /lauter sprechen?
Beszélési szándék jelzése, téma bevezetése, <i>félbeszakítás</i>	Dabei fällt mir gerade ein,... <i>Darf ich Sie kurz unterbrechen?</i>
Megerősítés	Ja, das stimmt.
<i>Körülírás</i>	<i>Das ist also ein..., wo...</i>
<i>Példa megnevezése</i>	<i>Ein Beispiel dafür ist...</i>
Témaváltás, beszélgetés lezárása	<i>Könnten wir jetzt noch darüber reden, ? Können wir ein anderes mal vielleicht hier fortsetzen?</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, törté- nés, létezés kife- jezése		sein, es gibt	Ich bin heute zu Hause. Hier gibt es keinen Hamburger.
	Jelenidejűség	Präsens Vokalwechsel, trennbare Verben	Die Sonne scheint schön. Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor.
	Múltidejűség	Präteritum, Perfekt Plusquamperfekt	Er kam zu Fuß. Sie haben schon alles getan. Damals hatten wir auf dem Dorf gewohnt.
	Jövőidejűség	Futur (mit Präsens)	Ich bleibe morgen zu Hause. Sie werden das heute noch machen.
	Személytelenség	Futur sich-Verben es	Ich freue mich. Es ist kalt. Es regnet. Es ist das erste Mal, daß... Es geht um .../ Es dauert lange bis...
	Műveltetés	lassen (Präsens, Präteritum) Passiv (Präsens) Passiv mit Modalverb (Präsens) Passiv (Präteritum)	Wir lassen/ließen unser Auto reparieren. Sie werden am Flughafen abgeholt. Sie müssen abgeholt werden. Sie mußten abgeholt werden.
Birtoklás kifejezése		haben, gehören Wessen? von, -s Nomen Genitiv Possessivpronomen	Ich habe einen Bruder. Die Tasche gehört mir. das Buch von Peter, Peters Geschichte die Tür des Hauses Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeg- határozás	Präpositionen mit A/D an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen	hier, dort, links, Rechts oben, unten, hinten... Die Vase steht auf dem Tisch. Ich gehe ins Kino.
		Präpositionen mit dem Akkusativ durch, um, entlang	Gehen Sie den Fluß entlang!
		Präpositionen mit dem Dativ von, zu, nach, gegenüber	Die Bücher sind bei Karl. Die Post ist unserer Schule gegenüber.

Időbeli viszonyok Gyakoriság Időtartam Időpont <i>Előidejűség</i>	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie Wie lange? eine Woche, von ... bis, den ganzen Tag in, um, am, wann? im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diesen/letzten/vorigen/nächsten Monat <i>Plusquamperfekt</i> <i>bevor, nachdem</i> <i>Nachdem ich eingepackt hatte, rief ich ein Taxi.</i> <i>Bevor ich ein Taxi rief, ...</i>
Mennyiségi viszonyok Határozott mennyiség Határozatlan mennyiség	eins, zwei erste, zweite eine Portion Pommes alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok	Wie? Was für ein? Welcher? (Adjektivdeklinations) Vergleiche Wer? Ich bin zufrieden. Das finde ich prima. Das ist eine leichte Aufgabe. Ich finde den roten Rock modisch. Dieses Buch ist besser, als... Er ist nicht so alt, wie... Das Bild ist am schönsten. <i>Der Bekannte / mein Bekannter, der Arme, die Arme</i>
Modalitás Felszólítás	mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens, Präteritum) <i>Perfekt</i> <i>haben+zu+Infinitiv</i> <i>sein+zu+Infinitiv</i> <i>brauchen+zu+Infinitiv</i> Er kann nicht schwimmen. Ich möchte ein Eis. Er wollte nach Hause. <i>Ich habe das Fenster nicht schliessen wollen</i> <i>Du hast dafür selber zu sorgen.</i> <i>Die Aufgabe ist leicht zu lösen.</i> <i>Jetzt brauchst du mir nicht zu helfen.</i> <i>Komm morgen wieder!</i> <i>Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!</i>
Esetviszonyok	Névszók a mondatban Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv Ich zeige den Schülern Bilder. Das ist das Foto meiner Freundin.

Logikai viszonyok	Alárendelések	Kausalsatz	denn, weil
		Subjektsatz	Es ist schön, hier zu sein.
		Objektsatz	Ich weiß (nicht), dass (ob)... Ich weiß, wo du wohnst. Ich habe keine Lust, dich zu besuchen.
		Temporalsatz	Als / Wenn ..., Bevor / Während/Solange...
		Finalsatz: um zu / damit	Ich bleibe hier, um diese Zeitung auszulesen / damit du nicht allein bist. Die See, an der wir voriges Jahr ... Die Kinder, deren Eltern ...
	Feltételeesség	Relativsatz	Wenn ich Zeit habe,... Wenn ich Zeit hätte,... Sie würde kommen, wenn...
		Konditionalsatz: (Indikativ) Präsens Konjunktiv II.	<i>Wenn ich Zeit gehabt hätte...</i> <i>Sie wären gekommen, wenn...</i>
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	Kötőszók		und/oder/aber/denn weil/dass/ob/ obwohl / als ob / als wenn=als
	Névmások		das, ich, mich, mir, mein, dieser, jener, man, jeder, keiner, einander, <i>derselbe</i> <i>einer, welcher</i>

OLASZ 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Megszólítás és fogadása	senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!, cameriere!, amici!, tesoro!, amore!, <i>signore e signori!; prego!, dimmi!, dica!, dica pure!, sì?, che/cosa c'è?, desidera?, cosa vuoi/vuole?</i>
Köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!; arrivederci/La, ciao, a presto, a domani, a dopo, a lunedì, a dopo!, ci vediamo!, <i>salve, benvenuto/a/i/e!, bentornato/a/i/e!, Vi do il benvenuto, ma guarda chi si vede!, è tanto tempo/una vita/un secolo che non ci vediamo!, che fortuna incontrarci!</i>
Bemutatás, bemutatkozás	ti presento Giorgio, questo è Gregorio, mi permetta di presentarmi; mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere; <i>mi permetti/e di presentarti/Le un caro amico, molto lieto, il piacere è mio</i>
Telefonálásnál bemutatkozás	Pronto, sono Valeria, c'è Marco?, Pronto, con chi parlo, scusi?, Pronto, parlo con Claudia?, Pronto, posso parlare con Maurizio?, Pronto, può passarmi il dottor Agnani, <i>Pronto, può passarmi l'interno numero 120?, Pronto, volevo parlare con dottor Frittella, me lo può passare?; Pronto!, Pronto, sì, sono io; Pronto, sì, glielo/la passo subito; Scusi, con chi parlo?, Scusi, chi lo/la vuole?, Scusi, chi devo dire?, Pronto, casa Agnani</i>
Telefonálásnál elköszönés	ciao!, arrivederci/La, a più tardi!, ci vediamo!, a dopo!, a domani!, a presto!, ci sentiamo!, salutami Carla/i tuoi!, buonanotte!, ti/La saluto, a tra poco!
Szóbeli üdvözlétküldés	<i>salutami Marco/i tuoi!, mi saluti l'ingegnere!; non mancherò, riferirò, certamente!</i>
Köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!, grazie mille!, sei un tesoro!, non so come ringraziarti/La!; prego!, non c'è di che!, di niente!, <i>figurati!</i>
Engedélykérés és arra reagálás	posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?, mi permetti? permesso?, me lo fai vedere?; prego!, come no!, si accomodi!, come no?, avanti!, certo!; macché!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no, non ci penso neanche, mi dispiace ma non è possibile
Érdeklődés hógylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?, cosa fai di bello?, tutto bene?, come stanno i tuoi?, <i>come vanno le tue cose?, ti/La vedo bene/giù!</i> ; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale, tutto bene, niente di particolare, <i>le solite cose</i>

Bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace, non volevi farti del male; non c'è di che, di niente, <i>non ti preoccupare/non si preoccupi!</i>
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!, complimenti, tante belle cose!, auguroni!; grazie, altrettanto!, grazie mille!, mille grazie!, <i>anche a te/Lei!</i>
Együttérzés és arra reagálás	<i>ti/La posso capire, mi rendo conto, è veramente molto triste, mi dispiace; sei molto gentile, grazie!</i>
Személyes és hivatalos levélben megszólítás	Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mamma!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, <i>Mio/a caro/a!, Carissimo/a/i/e!, Cari amici/Signori!, Caro Professore!, Egregio/Gentile Signore/Professore/Signor Direttore!, Caro signor Belli!</i>
Személyes és hivatalos levélben elbúcsúzás	a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a, <i>distinti saluti, ossequi, con stima, Le porgo i miei più distinti saluti</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Rokonszenv, ellenszenv	<i>mi sei simpatico, Lei è simpatico, è un simpaticone!, ti/La trovo simpatico, quanto è simpatico!</i>
Hála	<i>ti sono grato/riconoscente, quanto ti sono grato/riconoscente!, sei un angelo!</i>
Sajnálkozás	mi dispiace, mi spiace, che disastro, sono dispiaciuto/disperato/a, quanto mi rincresce!, <i>non mi dire!, non è possibile!</i>
Öröm	che gioia!, che piacere!, quanto sono felice!, sono davvero contento!
Elégedettség, elégedetlenség	sono contento, mi fa piacere!, per bacco!, complimenti!, <i>quanto sono felice!;</i> non sono contento, mi dà fastidio, mi rompe le scatole, ne ho fin sopra i capelli, <i>che barba!, che fastidio!</i>
Csodálkozás	come mai?, che sorpresa!, davvero?, non mi dire!
Remény	spero di rivederti/La, spero tanto, magari!, fosse vero!, <i>ho la speranza di</i>
Félelem	<i>ho paura di, che paura!, che fifa!</i>
Bánat	che pena!, che dolore!, mi fa pena, sono triste/sconvolto/addolorato
Bosszúság	che noia!, che fastidio!, mi dà ai nervi, mi dà fastidio, <i>uffa</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, che ne dici/e di?, cosa faresti nei miei panni?, sei d'accordo?; secondo me, secondo la mia opinione, fossi in te, sai cosa ti dico?, <i>a mio avviso, per me, quanto a me, io penso che</i>
Valaki igazának az elismerése	hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia, <i>dovevo sapere, potevo pensare</i>
Egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! ci mancherebbe altro!, <i>per carità</i>
Érdeklődés, érdektelenség	che ne dici?, che ne pensi?, ti piace?, che impressione ti ha fatto?; non m'interessa, non m'importa, che m'importa!, <i>che c'entro io?, non me ne frega niente</i>
Tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!, è un amore!, è una delizia!, ti sta bene, ti dona il verde, <i>è la fine del mondo!</i> ; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!, mi fa schifo, mi fa orrore, è bruttò, non mi va, che vergogna!, sono mortificata, <i>è una schifezza!</i>
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, kötelezettség	voglio/vogliamo, vogliamo andare al cinema?ho/abbiamo deciso di; vorrei, mi piacerebbe, mi dai un panino?; è capace di, non riesco ad aprire la porta, <i>è in grado di</i> ; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io, può darsi, c'è la possibilità; <i>devo/i/e...</i>
Ígéret	ti/Le prometto di, ti giuro, ti assicuro, ti garantisco
Dicséret, kritika	bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!, sei un tesoro/amore!; non sei proprio gentile, non è un gran ché, è piuttosto bruttino, che schifo!, che barba!
Ellenvetés	mica vero, perché poi?, perché dovrei farlo, macché!, neanche per sogno!, non ci pensare nemmeno!, figuriamoci!, per carità!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ti/Le ho detto di no
<i>Ellenvetés visszautasítása</i>	<i>perché no?, pensaci un attimo!</i>
Érdeklődés, értékítélet, kívánság, preferencia, <i>érdeklődési kör</i> iránt	che ne pensi?, che ne dici?, che impressione ti ha fatto?, avresti voglia di?, ti piacerebbe?, quale preferisci/ti piacerebbe di più?, gradiresti un amaro?, <i>qual è il tuo hobby?, che cosa t'interessa?, di che cosa t'interessi?</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Dolgok, személyek megnevezése, leírása	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria, è una ragazza dai capelli biondi
Események leírása	é successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola
Információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?, chi è il medico di turno?, di dove sei?; mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, è il dottor Magnani, sono di Verona
Igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, come no, ti assicuro, ovviamente, chiaro, <i>perfetto, okay</i> ; no, nient'affatto, altrocché!, ci mancherebbe!
Tudás, nem tudás	lo so, lo so benissimo, ne sono convinto; non lo so, non ne so nulla/niente, e chi lo sa
Bizonyosság, bizonytalanság, <i>feltételezés, kétely</i>	certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente, ci scommetto, sono più che sicuro; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissà!, chi lo sa, non credo, mah!, eventualmente; <i>suppongo che; dubito, ho dei dubbi, non ne sono sicuro, sarà verò, sarò un ignorante</i>
Ismerés, nem ismerés	lo conosco, l'ho già visto da qualche parte, mi sembra di averlo già incontrato, <i>mi risulta</i> ; non ne so niente, non l'ho mai visto, non so chi sia, <i>non mi risulta</i>
<i>Emlékezés, emlékeztetés, nem emlékezés</i>	<i>ricordo che, mi ricordo che una volta, ho dei bei ricordi, non lo scorderò mai, com'erano belli quei giorni!, se non mi sbaglio, se mi ricordo bene; ricordati di portare le chiavi!, non ti dimenticare del suo compleanno!, fammi ricordare l'ora!, non ti scordare l'appuntamento!, hai presente l'edicola all'angolo della strada?; non mi ricordo bene, non me ne ricordo, non mi viene in mente, l'ho dimenticato, me ne sono scordato, mi sfugge, è sulla punta della lingua</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Kérés	per favore/piacere, per cortesia, fammi/mi faccia il piacere di
Tiltás, felszólítás	non correre, non devi/e uscire, non esagerare!, <i>non fare lo scemo!</i> ; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dà!, muoviti!, stai zitto!, calmati!, dammi retta!, <i>mi raccomando!</i>
Segítségkérés és arra reagálás	ho bisogno del tuo aiuto, mi devi dare/dammi una mano!, avrei bisogno di te; puoi contare su di me, dimmi tutto, volentieri
Javaslat és arra reagálás	ti dico di, ti propongo di, ho un'idea, ho una proposta, ti suggerisco di; volentieri!, va bene/benissimo!, non posso, preferisco di no
Meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, fai un salto da me!, ti aspettiamo per cena, ti offro io la cena domani sera, ti va di andare insieme al cinema stasera?, vuoi venire da noi per il finesettimana?; volentieri!, con piacere!, mi dispiace ma non posso, sarà per un'altra volta, neanche per sogno!, scherzi?

Kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!, prova, non fare complimenti!, ti posso offrire un aperitivo?
<i>Reklamálás</i>	<i>avrei un problema, vorrei presentare un reclamo</i>
<i>Tanácskérés, tanácsadás</i>	<i>secondo te devo farlo?, che ne dici/pensi?, cosa faresti/farebbe nei miei panni?, dovrei accettarlo?, tu/Lei lo faresti/farebbe?, dimmelo sinceramente!; ti direi/consiglierei di, faresti meglio, permettimi/mi permetta un consiglio, posso consigliarti qualcosa?, io nei tuoi panni non farei questo, se vuoi/vuole sentire la mia opinione/il mio parere, dovresti, ti direi di, ti suggerirei di, io nei tuoi panni, se fossi in te, non lo farei, sai che ti dico?, per me non dovresti, potresti/potrebbe, devi assolutamente, faresti/farebbe meglio non andarci</i>
<i>Segítség felajánlása és arra reagálás</i>	<i>aiuto!, aiutami/mi aiuti!, vuoi/vuole/potresti/potrebbe darmi una mano?, mi dài/dà una mano?; volentieri, come no, va da sè, certo, ci penso io</i>
<i>Ajánlat és arra reagálás</i>	<i>ti/Le propongo di, ti/Le suggerirei di, che ne dici/e di?, sarebbe una soluzione, è un'offerta speciale; va bene, lo accetto, hai/ha ragione, ci rifletto un attimo, vedrò, preferisco di no, direi di no</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Visszakérdezés, ismétléskérés	come hai/ha detto?, compreso?, capito?, dicevi?; me lo puoi/può ripetere?, scusa/i, non ho capito bene, vuoi/vuole ripetere?
Nem értés	scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente/un tubo
Betűzés kérése, betűzés	potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ipsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parla/i più lento/forte!, ti/La prego di parlare più lento/forte
Beszélési szándék jelzése	scusa ma..., posso dirti qualcosa?, scusa se ti interrompo, scusa, hai un minuto per me?, senti un po'
Megerősítés	come no!, certo!, ovviamente!, senz'altro!, assolutamente!
<i>Körülírás</i>	<i>come devo dirti, in altri termini</i>
<i>Példa megnevezése</i>	<i>per esempio, per farti/Le un esempio, tanto per fare un esempio, è come se fosse</i>
<i>Témaváltás</i>	<i>cambiamo argomento, voltiamo pagina, parliamo d'altro, d'altronde, per quanto riguarda invece, a proposito di</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE, ESISTERE) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, si trova a Roma
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE, DIVENTARE, RISULTARE, ACCADERE) piove, nevica, sono nato a, è diventato grande, è successo un disastro, non è successo niente, non mi risulta, accade spesso

Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, imperfetto, condizionale presente, trapassato prossimo, condizionale passato, <i>passato remoto</i> , congiuntivo presente/passato/imperfetto/trapassato prossimo, visszaható igék, szenvedő szerkezet, gerundio, <i>gerundio passato</i> , infinito passato, általános alany) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, avevo voglia di piangere, mi faresti un piacere?, non avevo mai vista una macchina così bella, saresti dovuto venire con noi, spero che ci siano tutti, credo che siano stati contenti tutti, questo libro è stato tradotto da uno scrittore famoso, chiudendo la porta mi son fatto male, sono contento di averlo conosciuto, <i>disse di aver capito tutto, vorrei che tu venissi con me, fossi stato in te, avrei parlato diversamente, avendo finito la lettura del libro, ho acceso la tivù</i>
Birtoklás kifejezése	(AVERE, AVERCELA, DI előljárószó, birtokos névmások: MIO, TUO...) ho due fratelli, le pagine del libro, questo è il mio ragazzo, il piacere è mio, non ce l'ho
Térbeli viszonyok	(előljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE, igeidők egyeztetése: egyidejűség, előidejűség, utóidejűség a jelenben és a múltban) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana, <i>ogni giorno, raramente, la settimana prossima/scorsa</i>
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE, UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI. . . CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, abbiamo studiato parecchio, mi sento abbastanza bene, non ci capisco niente, <i>un sacco di cose, due volte all'anno, a metà strada, il doppio, il triplo, più o meno, tanto ... quanto</i>
Minőségi viszonyok	(melléknévek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. a melléknévek fokozása) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, è la più bella ragazza della classe: è bellissima
Modalitás	(módbeli segédigék: VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE, a kötőmód használatának esetei) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, vorrei sapere la verità, potresti prestarmi il tuo dizionario?
Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) igei vonzatok: essere contenti di, cominciare a, decidere di, smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di, convincere a, evitare di
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés előljárószó+főnévi igenévvel, gerundióval, közvetett és közvetlen beszéd; szenvedő szerkezetű mondatok; műveltető szerkezet; általános alany, <i>használt szerkezetek</i>) ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani, <i>è più grande di te, è meno intelligente che bella</i>
Szövegösszetartó eszközök	(kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ, QUANTO mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU. . ., visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: CHE, CUI, QUALE, NE névmás, hangsúlytalan, hangsúlyos és összetett személyes névmások: MI, ME, ME NE, GLIELO..., <i>függő beszéd</i>) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?, me ne aveva parlato molto, <i>ha detto che sarebbe venuta da sola</i>

SPANYOL 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	Señor / Señora / Señorita, por favor / perdona / perdone, <i>Don, Doña ...</i> Mira /mire, ¡Oye /oiga! Perdona por molestarle.
Köszönés, elköszönés	¿Cómo te llamas? – Me llamo ... ¿Y tú? Yo soy ... ¿Y tú /usted? Mi nombre es ...Mucho gusto. Hola, yo soy ... – Encantado/a. Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes. <i>Hasta la próxima. Hasta lunes. Que lo pases bien. Llámame.</i> <i>¡Cuídate! Saludos a ... de mi parte</i>
Bemutató, bemutatkozás	Permítame presentarle ... <i>Te presento a ... Éste es ... Tengo el gusto de presentarle</i> – <i>Tenía ganas de conocerle</i>
Telefonálásnál bemutatkozás	¿Dígame? <i>¡Oiga! Aquí habla ... Soy ...</i>
Telefonálásnál elköszönés	¡Hasta luego! ¡Hasta pronto!
Szóbeli üdvözlétküldés	<i>Recuerdos a ... Saludos a ...</i>
Személyes és hivatalos levélben megszólítás	¡Hola Pablo! Mi querido ...: Querido ...: <i>Muy señor mío: Señor: ...Estimado señor: ...</i>
Személyes és hivatalos levélben elbúcsúzás	Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo <i>Le saluda atentamente, Atentamente,</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? – Muy bien, gracias. Nada particular. <i>¿Qué tal estás? – Bien. regular.</i> <i>¿Qué te pasa? – Nada importante.</i> <i>¿Cómo te encuentras? ¡Estupendo! /Fatal. Voy tirando.</i>
Engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite? ¿Me dejas ...? – Sí, cómo no. <i>Con permiso. ¿Le molesta que ..?</i> <i>Adelante. Claro que puede. / De ninguna manera.</i> <i>No, no está permitido. Está prohibido</i>
Köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. Le agradezco. <i>Te lo agradezco. Le estoy muy agradecido. Gracias por todo. – ¡De nada! Nada, nada. No tiene importancia. No hay de qué.</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona /Perdone ... – No hay de qué. Nada. Disculpa / disculpe ... – No pasó nada. – <i>No importa. No es nada. No se preocupe.</i>
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien! ¡Enhorabuena! ¡Que te vaya bien! ¡Que todo salga bien! ¡Sueña con los angelitos! ¡Que aproveche! Buen apetito.
Együttérzés és arra reagálás	<i>Lo siento mucho. Gracias.</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Rokonszeny, ellenszeny	(no) me cae bien, (no) es simpático
Hála	Le estoy agradecido/a
Sajnálkozás	¡Qué lástima que...! ¡Qué pena! Lo siento. Lamento que no hayas ... Le acompaño en su dolor / en el sentimiento. Le doy mi más sentido pésame.
Öröm	¡Estoy contento ...! ¡Qué bien! ¡Qué alegría que ...! Me agrada que – subj.
Elégedettség, elégedetlenség	¡Qué alegría!, ¡Qué bien que ...! (No) Estoy contento, estoy descontento de que
Csodálkozás	¡Qué sorpresa! ¡Qué raro! ¡Qué extraño! ¡Hombre! ¿Tú por aquí?
Remény – közömbösség	Espero que, ¡Ojalá! / Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor. No tiene importancia.
Félelem, aggodalom	Me temo que ...Tengo miedo de que ... Estoy preocupado. Esto me preocupa. No estoy tranquilo.
Bánat	¡Qué lástima! Lo siento mucho. ¡Qué pena! Es una pena que ...
Bosszúság	¡Qué mala suerte! ¡Caramba! Me da rabia que

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda?- Bien/Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? ¿Qué piensa Ud. de ...? ¿Vale la pena? ¿Es conveniente? En mi opinión ... Desde mi punto de vista ... Yo pienso que ... Me parece que ... ¿Me aconsejas – infin.? ¡Y según tu parecer?
Valaki igazának az elismerése	(No) Tienes razón.. Estás equivocado.
Egyetértés, egyet nem értés	Sí, No. De acuerdo. Sí, pero ...Vale, está bien. Está bien, pero ... Tienes razón. Estás equivocado/a. No tienes razón. ¡Ni hablar! Me sabe mal, pero ... ¡Cómo no! ¡No faltaría más.
Érdeklődés, érdektelenség	
Tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero ... Me gusta más ... Me cae bien /mal. No lo aguanto, No lo soporto. Me encanta. Me hace ilusión. Me gusta que Eres un loco. No vuelvas a ... ¡Ni hablar!
Dicséret, kritika, szemrehányás	Muy bien. No está bien. No está muy bien.
Ellenvetés	
Ellenvetés visszautasítása	
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, bizonytalanság, kötelezettség	quisiera, querría, deseo, tengo el deseo de ... (no) puedo, (no) es posible es necesario, hay que, Sí, seguro que ... (No) Estoy seguro de que ... tengo previsto, yo iría a ... ¿No piensas ...?con tal de que ..., en caso de que..., siempre que..., a menos que ...
Ígéret	prometo, trato de, ¡Prometido!
Érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia, érdeklődési kör iránt	¿Es conveniente? En mi opinión ... Desde mi punto de vista ... Yo pienso que ... Me parece que ¿Qué prefieres? ¿Qué te gustaría? ¿Qué te interesa?

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) ... Son unos (unas) ... Él es ¿Es el chico moreno? ¿Es el / la del pelo corto?
Események leírása	ocurrió que, tiene lugar, transcurre
Információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un..., Es... Estos /éstas son ... ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso..., ¿De qué color es? – Es blanco /a <i>Perdone, dónde está la ...? ¿Cómo voy a ...? – Gracias. – De nada.</i> <i>¿Sabes si ...? ¿Podría decirme ...? ¿Dónde está? – Está en / a la derecha / enfrente ...</i> ¿Cuánto es / Cuántos son? – Es ... Son ¿Qué hora es? – Es la ... Son las <i>¿Me haría el favor de decirme ... – ¡Sí, como no! Lo siento, pero no lo sé.</i>
Igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No. Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie. Claro que sí. Como no.
Válasz elutasítása	
Tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí. / No. No comprendo. Ya lo sé. Creo que .. Pienso que ... No sé. Creo que sí. No puedo. ¿Te has enterado de ...? ¿Sabes si...? – Sé. / No (lo) sé. ¿Qué sabes de ..? – Sé que / Nada. ¿Ha oído? <i>No llego a saber ... No lograr, no conseguir .. Que lo sepa ...</i>
Bizonyosság, bizonytalanság	Es cierto. Seguro. No estoy seguro. Quizás. Tal vez. No creo que ... A no ser que ... Es posible que <i>A lo mejor... Posiblemente, Seguramente</i> <i>Ya habrá llegado, Estará en su cuarto, Serían las dos</i>
Ismerés, nem ismerés	(No) conozco.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés, udvarias kérés	Te pido ... Por favor ... Me puede Podría ¿Puedes ...?
– engedélykérés	¿Podrías ...? ¿Me harías el favor de ? <i>Si fuera tan amable, le agradecería que ..</i>
– engedély megadása	¿Me permite? ¿Me dejas ...? – Sí, cómo no. <i>Con permiso. ¿Le molesta que ..?</i>
– engedély visszautasítása	<i>Adelante. Claro que puede. / De ninguna manera.</i> <i>No, no está permitido. Está prohibido</i>
Tiltás, felszólítás	Imperativo, subjuntivo, Ud debe... Tiene que ...
Figyelmeztetés	¡A salir! Quiero que ... Quisiera que ... Deseo que <i>¡Cuidado! ¡Ojo! Escucha, Mira. ¡Ten cuidado! ¡Oiga, oiga!</i>
Segítségkérés és arra reagálás	¿Podría ayudarme? ¿Me ayudas? Necesito ayuda. <i>¡Ayuda!, ¡Socorro!</i> <i>¿Te ayudo? ¿Puedo ayudarlo? – Sí, gracias por hacerlo.</i>
Javaslat és arra reagálás	<i>Tengo una idea. Yo puedo ... Quisiera ... Deberías</i> <i>¿Te apatecería? ¿Te interesaría? ¿Te molestaría que? ¿Te importaría que ...? Sería tan amable de</i> <i>– Muy bien. ¿Por qué no?</i>
Kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Tomas algo? Te invito. <i>Me gustaría ofrecerte...</i> Con mucho gusto.
Meghívás és arra reagálás	¿Vienes? ¿Vamos a ...? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. ¿Podrías venir? ¿Te apetece ...? ¿Estás libre....? Te invito a – Encantado. – De acuerdo, es una buena idea. <i>¿Qué vas a hacer ..? ¿Por qué no vienes a ...? ¿Y qué dices si vamos a ...?</i>

Reklamálás	
Tanácskérés, tanácsadás	¿Qué harías tú? Yo en tu lugar ...¿Qué me aconsejas?
Segítség felajánlása és arra reagálás	¿Podría ayudarme? ¿Me ayudas? Necesito ayuda. ¡Ayuda!, ¡Socorro! ¿Te ayudo? ¿Puedo ayudarle? - Sí, gracias por hacerlo.
Ajánlat és arra reagálás	

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	¿De verdad? ¿Qué dices? ¿Estás seguro? – Sí, sí. Claro que sí. ¡No puede ser! ¡Es imposible! ¿Podría repetir?
Nem értés	No comprendo. No escucho bien.
Betűzés kérése, betűzés	¿Cómo se escribe? ¿Podría deletrear?
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	¿Podría hablar más despacio, por favor? ¡Más despacito, por favor! Hable un poco más fuerte, por favor. Habla más alto.
Beszélési szándék jelzése, téma bevezetése, félbeszakítás	En cuanto a mí... Yo, por ejemplo... Quisiera decir que ...oye, escucha, mira... Yo añadiría que ... Espera un momento. Escúchame. Párate un momento. Imagínate que, Según yo ..., perdóneme que le interrumpa, pero ...
Megerősítés	Sí, sí. Claro que sí. Has bien comprendido. Esto es.
Körülírás	Es un ...Es que ... No sé si ... ¿me explico? No sé exactamente, pero ...
Példa megnevezése	por ejemplo, como ejemplo, es el caso de ..., para dar un ejemplo
Témaváltás	por otra parte, ¿Y qué dices de ...?

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése – definir, materia – características permanentes – estado temporal – circunstancias – ¿dónde? – contenido	(no) ser, existir, hay (no) ser ingeniero, un libro, de madera ser bonito estar abierto hay niebla, hace oscuro, hace sol está aquí consta de, es de 5 personas
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, estaba, llevaba – gerundio suelo – infin. seguir, continuar – gerund., dejar de, empezar a, comenzar a si / en caso de que – imperf. del subj. viajaríamos estamos para /por salir
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, cuyo, el mío, poseer, ser dueño de, ser propietario de, el libro es de ...
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca, de ... preposiciones y adverbios de lugar: de/desde ... a/hasta ¿De dónde eres? – Soy de ... se halla, se encuentra ir – venir, subir – bajar, llevar – traer, entrar – salir

Időbeli viszonyok – gyakoriság – időtartam – időpont – igeidők	¿Cuándo? ¿A qué hora? ¿Qué hora es? Es / Son la(s) ... mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin., iré, habré preparado ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca, de vez en cuando, rara vez, cuando – subj. <i>antes siempre, – imperfecto, perfecto, pluscuamperfecto</i> <i>¿desde/hasta cuándo? ¿cuánto tiempo? ¿desde ... hasta, de ... a, siempre,</i> <i>dos veces a la semana, a menudo, actualmente, pronto, dentro de poco</i> <i>előidejűség, egyidejűség, utóidejűség</i> <i>todos los tiempos del pasado – contraste, valores temporales objetivos y</i> <i>relativos</i>
Függő beszéd	Dice que tuvo / tiene / tendrá dijo que había tenido / tenía / tendría Pregunta si, cuándo, por qué <i>Me pide que cante ... Me pidió que cantara</i> <i>Me gustaría que vinieras</i>
Mennyiségi viszonyok – hány, mennyi – hasonlítás, fokozás – milyen gyakran – hányadik – hányad rész, hányszorosa	¿Cuánto? – dos ... algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, unos, suficiente, <i>apenas</i>, más de, menos de, tanto ... como, más, menos, <i>tan inteligente que, la misma</i> <i>cantidad que</i> dos veces al año, cada tres días <i>primero, Carlos Quinto, piso cuatro, cuarto piso</i> <i>la mitad, una cuarta parte, diez por cien(to), el doble, el triple, cien veces</i> <i>más</i>
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor – hasonlítás	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele ... Está frío. ¿Cuántos años tiene? Es viejo. <i>mayor, menor</i> más hermoso que, menos bonito que, tan ... como, el más hermoso, <i>mejor,</i> <i>peor, superior, inferior</i>
Modalitás – felszólítás – akarat, kívánság, szándék – képesség, lehetőség – szükségesség – terv – tiltás – tagadás – személytelen – szenvedő	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad querer, tengo que, quisiera, deseo poder, es posible es necesario <i>voy a</i> no lo cierres nunca, nada, nadie se come, se bebe, no se hace está construido, se construye
Esetviszonyok – visszaható névmások	me, te, lo /la – le, para mí, conmigo me levanto, yo mismo
Szövegösszetartó eszközök	un(a) ... el/la/los/las ... interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni ... ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que el que, cuál, luego, además, de modo que, por tanto, total que, <i>en primer</i> <i>lugar, sin embargo, incluso, por supuesto</i>
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a..., como, puesto que, con lo cual, <i>por culpa de, gracias a, dado que, para que, por qué, porque, estar a</i> <i>favor de / en contra de, ser partidario de</i> <i>el que, quien, cuando, por que, ya que, puesto que, como, entonces, desde</i> <i>luego, por una parte – por otra parte, primero, después, luego, finalmente</i>

OROSZ 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok kifejezése

Dolgok, személyek, állapotok azonosítása, megnevezés, leírás, magyarázat, emlékeztetés, tudósítás	Что это? Кто это? Кто здесь? Кто там? Какое это здание? Кто там стоит? Что здесь лежит? Где ты живёшь? Кем он работает? Откуда они приехали? Что вы делаете? Что ты делал сегодня утром? Какой сегодня день? Какое сегодня число/ какой сегодня месяц? Не забудь/те дома учебник! Посмотри новые слова. Вспомните, как ехать в ... Как ты себя чувствуешь? Тебе холодно? Почему вам весело? <i>Что ты знаешь о ... Расскажи/те мне о ...</i>	Это книга. Это мальчик. Здесь Анна Павловна. Там мама. Это почта. Вот больница. Там стоит Олег. Здесь лежит журнал. <i>Я живу в Будапеште. Он работает учителем. Они приехали из Англии.</i> Я учу историю. Я оделся, умылся, позавтракал. Сегодня понедельник. Сегодня двадцатое мая. Хорошо. Ладно. Не забуду. Обязательно. Мне холодно. Ей весело. Тут темно. Стало весело/холодно/темно. Ему стыдно. Мне весело, потому что ... Ему смешно, ведь он ... <i>Я знаю/слышал/читал, что... Мне кто-то рассказывал, что...</i>
Információkérés	Где школа? Где Ира? Где школа касса / туалет? Когда будет вечер? Сколько стоит шоколадка? Сколько тебе лет? Где живут твои родители? Расскажи/те о своей семье. Скажите, пожалуйста, как мне доехать до вокзала? Какого цвета пальто ты носишь? Как проехать до вокзала? Сколько учеников опоздало на урок? Где можно купить билеты в цирк?	Вот школа. Вот она. Она в школе. Направо/налево/прямо. Здесь, рядом. Там, где стоит мальчик. Завтра, в понедельник. Послезавтра. Через неделю. 100 форинтов. 43 рубля. 51 рубль. <i>Мне 12 лет. Они живут в седьмом районе на улице Ракоци. Наша семья небольшая. У меня нет братьев и сестёр.</i> Туда идёт трамвай номер 4. У меня коричневое пальто. <i>Вам надо ехать на метро и сделать пересадку в центре.</i> Двое. В билетных кассах. У секретаря школы.

Igenlő vagy nemleges válasz, információadás, válasz elutasítása	Это мальчик? Там музей? В школе есть музей? В классе есть новые ученики? Ручка лежит в комнате на столе? Сколько человек было в зале?	Да, это мальчик. Нет, это девочка. Конечно, это мальчик. Что ты/Вы! Это кукла. Да нет! это кукла! Да, там музей. Нет, там аптека. Да, есть. Нет, музея нет. Нет, новых учеников нет. Скоро будут и новые ученики. Да, рядом с книгой. Нет, у телефона. Много/Немного. Всего 10 человек. Приблизительно 100-120. Никого не было в зале. Не знаю. Понятия не имею. <i>Не могу ответить. Спроси/те кого-нибудь другого. Обратись/обратитесь к ...</i>
Kognitív tartalmak kifejezése: tudás, nem tudás, ismerés, nem ismerés, emlékezés, nem emlékezés, bizonyosság, bizonytalanság, feltételezés, kétely	Ты не знаешь, где Борис Степанович? Ты уверен/а, что это правильно? <i>Ты помнишь, где...?</i> <i>Ты не помнишь, когда...?</i> <i>Ты не скажешь, который час?</i>	Я знаю, где Борис Степанович. К сожалению, я не знаю, где он сейчас. Да, это совершенно правильно. Наверно, правильно. Не знаю, может быть. <i>Не помню. Не могу вспомнить.</i> <i>Сомневаюсь. Сомневаюсь, что ...</i> Знаю, ровно 2 часа. Точно не знаю. Наверно, два часа. Приблизительно 2 часа. Часа два. Понятия не имею.
Érdeklődés kognitív tartalmak iránt: érdeklődés tudás iránt	<i>Знаешь ли ты, где/сколько/почему ...</i> <i>Что ты знаешь/читал/слышал о...</i> <i>Откуда ты знаешь, что...</i>	<i>Я слышал/видел по радио/телевизору.</i> <i>Мне рассказывал/а папа/мама, что...</i> <i>Я читал статью, в которой...</i>

Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

Véleménynyilvánítás		Я думаю, что... Я считаю, что... По-моему... По мнению моей подруги/мамы, ... <i>Я так думаю/считаю, потому что...</i> <i>Во-первых..., во-вторых...</i>
Állapotok, események, cselekvések megítélése: dicséret, kritika, szemrehányás, sajnálat	Тебе понравился/понравилось/ась/ись...? Как ты относишься к ...? Как ты оцениваешь...?	Он/а молодец. Я в восторге от ... <i>Я в ужасе от ...</i> Это было прекрасно/ ужасно. Это безобразие. Это возмутительно.
Valaki igazának az elismerése, beismerés, bocsánatkérés, megbocsátás		Ты прав/а. Совершенно верно. Я согласен/согласна с тобой/с вами. Не спорю.

Állásfoglalás elvárása: véleménykérés, egyetértés iránti kérdés	Как ты думаешь? Как Вы думаете? Какое твое мнение о ... Как ты думаешь о ... Что думает твоя подруга/мама о ... Как вы оцениваете ...? Как вы относитесь к ...? Расскажите своё мнение о ...	
Egyetértés, egyet nem értés, ellentmondás, ellenvetés, ellenvetés visszautasítása	Ты согласен/согласна? <i>Вы согласны?</i> <i>Вы не против?</i>	Правильно. Совершенно верно. Ну что ты! Этого не может быть. Это не так. Я не согласен с ... Я против. Я возражаю против ... Лучше было бы...
Értéktételez: érdeklődés, kívánság, tetszés, nem tetszés, semlegesség, érdektelenség	Это хорошо? Это плохо? Это приятно? Это неприятно? Вы не хотели бы... Вам не хочется...	Это хорошо. Прекрасно! Очень приятно! Надо же! Вот это да! Вот здо'рово! Это плохо. Ой, это плохо! Фи, как плохо! Я с удовольствием ... бы. Нет, мне не хочется/неохота ... <i>Как хочешь. Мне всё равно. Мне без разницы.</i>
Érdeklődés értéktételez, érdeklődési kör iránt	Тебе нравится эта музыка? Вам это приятно? Ты любишь мороженое? Как ты относишься к... Как ты оцениваешь ... Тебя/вас интересует ...? <i>Ты интересуешься/вы интересуетесь физикой?</i>	Да, очень. Да, конечно нравится. Нет, не очень. Совсем не люблю. <i>Мне это не интересно.</i> <i>Меня это не интересует.</i> <i>Зато я интересуюсь музыкой.</i>
Modalitás: akarat, kívánság, bizonytalanság, képesség, szükségesség, kötelezettség, lehetőség, tiltás	Ты хочешь.../можешь .../ умеешь... Можно мне войти?	Да, конечно, хочу/ могу/ умею... Можно. Пожалуйста. Нельзя. Я должен... Ты обязан ... Нам приходится ... Мне необходимо...
Szándék, ígéret, terv	Ты хочешь пойти в кино? Какие у тебя планы на лето? Что ты планируешь на завтра? Пообещай, что...	Хочу. Обязательно пойду. Я буду/ хочу ... Я планирую/собираюсь ... Мне хочется... Я с удовольствием ... бы ... Я обещаю тебе ...

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

Rokonszenv, együttérzés, sajnálkozás, ellenszenv	Жаль! Жалко! Очень жаль! Мне/Нам очень жаль! Мне он/а очень приятен/на симпатичен/на. Я его обожаю. Мне очень жаль, что... Он/а мне неприятен/на. Я это терпеть не могу.	
--	--	--

Hála	Спасибо. Спасибо за ... Благодарю за... <i>Я очень благодарен/на тебе/вам за...</i>	
Öröm, boldogság	Я рад/а. Ой, как я рад/а! Как хорошо, что ты здесь! Вот здорово! Как чудесно! Я очень рад/а, что... Какая радость, что...! Как я счастлив/а, что...!	
Elégedettség	Ладно. Хорошо. <i>Молодец/молодцы. Умница.</i> <i>Всё хорошо. Чудесно.</i> <i>Прекрасно.</i> <i>Всё в порядке. Всё нормально.</i> <i>Вот и прекрасно.</i> <i>Я доволен/довольна вами.</i>	
Meglepetés	Надо же! Как хорошо! Как здо'рово! Вот это да! <i>Вот это сюрприз! Вот это новость! Неужели это правда?!</i> <i>Ты меня очень удивил/а.</i> Ты доставил/а мне приятный сюрприз.	
Tanácsstalanság	Что же мне делать? Как мне быть? Посоветуй/ Дай совет, что мне...	
Remény	Может быть он придёт? Может быть завтра? <i>А всё-таки...</i> А вдруг... <i>Я надеюсь, что ...</i> <i>Есть надежда, что...</i>	
Félelem	<i>Я не боюсь собак. Я боюсь, что...</i> <i>Мне страшно.</i>	
Bánat, elégedetlenség	Плохо, конечно, что он не пришёл. Очень грустно/как жаль, что...! Жалко! Мне очень грустно/ печально, что... Мы очень жалеем, что... Это что за ...?! Ну как же так! Что же это такое?! Это ужасно! Это безобразие! Я сержусь. Я возмущен/на, что...	

Unalom	<i>Какой скучный ... Мне скучно. Какая скука!</i>	
Fájdalom	<i>У меня болит ... Ой, как больно! У меня сильные боли в ...</i>	

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok kifejezése

Felszólítás, kérés, udvarias kérés, segítségkérés, kívánság	<i>Дайте мне, пожалуйста, карандаш. Откройте окно. Попрошу вас выйти! Будьте добры, передайте мне сумку! Осторожно! Осторожно, не упади! Смотри, не урони книгу! Помогите! Помогите мне, пожалуйста, ... Я бы хотел/а попросить ... Вот бы хорошо пойти в ...</i>	<i>Пожалуйста. Вот карандаш. Ладно. Хорошо. Спасибо. Спасибо за предупреждение. Я буду осторожным/ой. Давай я тебе помогу.</i>
Rendelés, reklamálás	<i>А почему мне нельзя...? Исправьте мне... Поменяйте мне... Я хотел/а бы заказать... Принесите нам ... Приниме заказ на ...</i>	<i>Хорошо. Ладно. Обязательно ... Это невозможно И не проси.</i>
Figyelmeztetés, javaslat, tanács	<i>Пойдём в кино? Давай/те пойдём в ... Давайте рисовать что-нибудь. Хочешь, я принесу журнал? Принести мне альбом? Я предлагаю вам... Есть идея пойти в... Осторожно! Будь/те осторожен/ны! Смотри не...</i>	<i>Да, пойдём в кино! Да, пойдём! Давай. Я согласен/согласна. Нет, я не хочу. Спасибо, не надо. Я за. Я не против. Прекрасная мысль/идея.</i>
Engedélykérés	<i>Можно уйти? Разрешите мне выйти? Нельзя ли ...</i>	
Engedély megadása, elutasítása		<i>Можно. Конечно. Пожалуйста. Нельзя. Ни в коем случае. Ни за что.</i>
Tanácskérés, tanácsadás	<i>Посоветуй/ Дай совет, что мне... Что мне делать? Как мне быть? Может быть, мне лучше...</i>	

Ajánlat, kínálás, segítés felajánlása, meghívás	Я предлагаю вам... Угощайтесь! Берите/Возьмите...! Не хотите ещё ...? Вам помочь? Приходите к нам в гости/ на чай/ на обед! Приходите на вечеринку! Я хочу тебя/вас пригласить к нам на... Приглашаем на праздник! Добро пожаловать к нам в гости!	Спасибо. Большое спасибо. Спасибо, очень вкусно. Больше не хочу. Я сыт/а. Спасибо, не надо/нужно. Спасибо за приглашение. Приду/придём. Обязательно приду/придём. К сожалению, не могу прийти.
Beleegyezés, elutasítás		Хорошо. Ладно. Согласен. Нет, ни за что. Ни в коем случае. <i>Об этом речи быть не может!</i>

Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok kifejezése

Kapcsolatfelvétel: köszönés, üdvözlés, érdeklődés hogyan iránt és ezekre reagálás, bemutatás, bemutatkozás, megszólítás, engedélykérés, telefonhíváskor bejelentkezés vagy bemutatkozás, levélben megszólítás	Здравствуй/те! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! Давайте познакомимся. Меня зовут... Познакомьтесь, это ... Девушка! Анна Павловна! Дядя Коля! Мама! Господин..., гражданин ... Извините, пожалуйста, где... <i>Как твои/ваши дела?</i> <i>Что у тебя/вас нового?</i> <i>Как ты себя чувствуешь/вы себя чувствуете?</i> <i>Разрешите мне ...</i> <i>Алло! Попросите, пожалуйста, Люду! Это говорит Анна. Будьте добры Сергея!</i> <i>Дорогая мама!</i> <i>Уважаемый профессор!</i>	Здравствуйте! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! Очень приятно познакомиться. Всё в порядке. Всё хорошо. Ничего. Так себе. Неважно. Ужасно. Отвратительно.
Kapcsolat befejezése: búcsúzás, üdvözlés, jókívánságok, elbúcsúzás telefonbeszélgetésben vagy levélben	До свидания! Пока! До завтра! До встречи! Желаю удачи! Счастливого пути! <i>Крепко целую.</i> <i>С приветом</i> <i>С уважением</i>	

Kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet, gratuláció, együttérzés, jókívánságok és azokra reagálás	Извините, пожалуйста! Спасибо. Спасибо тебе за... <i>Благодарю тебя/вас за...</i> <i>Извини/те за ... Прости/те за...</i> <i>Не сердись, что ...</i> С Новым годом! С днём рождения! <i>Желаю здоровья, счастья, успехов!</i> <i>Будь/те здоров/ы!</i> <i>Я тебе сочувствую.</i>	Не за что! Ничего, ничего! Не стоит благодарности. Спасибо. Благодарю за ... И тебе/вам того же желаю.
---	---	--

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok kifejezése

Párbeszéd: félbeszakítás, beszélési szándék jelzése, téma bevezetése	Я хотел/а бы сказать... Можно мне что-то сказать. Разрешите мне сказать... <i>Я хочу тебя прервать.</i> <i>Можно мне добавить?</i>	
A megértés biztosítása: visszakérdezés, ismétléskérés, megerősítés, helyeslés, betűzés kérése, betűzés, nem értés, magyarázatkérés, megértés ellenőrzése felkérés lassabb, hangosabb beszédre, megkérés valaminek a lejegyzésére	Я понимаю. Понятно. Я не понял/а. Повторите, пожалуйста, ещё раз. Повторите, пожалуйста, по буквам. Медленнее/громче, пожалуйста. Я правильно понял/а, что...? <i>Вы всё поняли?</i> <i>Всё понятно?</i> <i>Запишите/Записывайте</i>	Да, ты правильно понял/а. Я повторяю:... Да, абсолютно верно.
Beszédet strukturáló elemek: körülírás, helyesbítés, felsorolás, példa megnevezése, témaváltás, összefoglalás, kijelentés lezárása	<i>Точнее/Вернее...</i> <i>Это скорее...</i> <i>Кстати,...</i> <i>Во-первых..., во-вторых...</i> <i>Например,...</i> <i>К примеру...</i> <i>Значит,...</i> <i>В общем,...</i> <i>В сущности...</i> <i>По сути</i>	

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok. Он/она. Вижу стол/мальчика. Nemek, élő/élettelen kategóriák.
Cselekvés kifejezése	Az igei paradigmarendszer kijelentő módban. Az igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. A szabályos igék egyszerű jövő idejű alakjai. Слушай! Прочитай! Открой! Закрой! Пиши! Напиши! A feltételes mód használata. A felszólító mód képzése és használata. A вид fogalma és használata: Я всегда иду ... Он сегодня пошёл в ... Az igerárok tudatosítása: говорить/сказать, давать/дать, садиться/сесть... Szabálytalan ragozású igék használata: брать/взять Alapvető motorikus igék fajtái és azok használata: идти/ходить, ехать/ездить, нести/носить, вести/водить Főnévi igeneves szerkezetek használata: Он попросил сделать... А műveltetés felismerése: заставляя читать, шить костюм у ...
Birtoklás kifejezése	у меня есть..., чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков. У меня нет.../не было.../не будет... A tagadás rendszerének tudatosítása. Мамин, папин, медвежий A birtokos melléknevek felismerése
Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине, в школу, на улицу. от..., до..., около..., у... далеко, близко от... рядом с... перед, за, под, над, вверх, вниз, в лесу, в саду, на мосту... о..., об..., по..., при..., напротив, навстречу A mozgás térben való leírása: иду по улице, поднимается по эскалатору
Időbeli viszonyok	Вчера, сегодня, завтра Часто, всегда, никогда В четверг, в пятницу Утром, днём, вечером, ночью Летом, осенью, зимой, весной Дátum: év, hó, пар Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут. Идő: óра, перс: пять минут первого, половины третьего Весь день, каждый год, ежедневно по понедельникам часто, редко, иногда, всегда До, после, через, ... назад С утра до вечера, постоянно, без перерыва Egyidejűség, elő- és utóidejűség: Во время, за ... После того, как... Перед тем, как... Прочитав книгу... Читая книгу...

Függő beszéd	Он сказал, что... Он спросил, сколько/где/почему ... Он попросил, чтобы... Он спросил, есть ли ...
Mennyiségi viszonyok	100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д. Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. Много..., мало... Несколько A körülbelüliség kifejezése: примерно/приблизительно... человек пять около пяти человек A fő- és sorszámnevek használata <i>Számnév + melléknév + főnév típusú szerkezetek: 5 новых учеников</i> <i>чуть-чуть, немножко</i>
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный. Melléknevek egyeztetése, rövid alakok: Я рад. Стол чист. Összehasonlítás, melléknevek fokozása: красивее, умнее, лучше, хуже, ближе, дальше ... Melléknevek vonzata: рад подарку, знаком с мной... Hátravetett jelzős szerkezetek: человек высокого роста Állapot kifejezése: Мне холодно, весело. Здесь жарко.
Modalitás	Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно. Надо/нужно. Не надо. Нельзя. <i>Можно... Хочу... Собираюсь... Должен</i> Приходится..., Обязан..., Мне хочется... Нам неохота... Если бы...
Esetviszonyok	Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány elöljárószóval és azok nélkül. Szabálytalan ragozású főnevek: человек-люди, ребёнок-дети, мать, дочь, сын, брат, сестра... Боже мой! Господи! Мам! Катя! <i>A singularia/pluralia tantum egyes eseteinek tudatosítása: мебель, посуда, очки, ножницы, каникулы</i>
Logikai viszonyok	и, а, но, или, который, где, когда, потому что... , поэтому, чтобы, для того, чтобы то, ... то, ... тот, кто... то, что... <i>если..., хотя..., несмотря на..., благодаря тому что</i> зато..., а то... или..., или...
Szövegösszetartó eszközök	Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который. <i>является,</i>

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegennyelv-oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát anélkül, hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejezni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témában, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.
* <i>Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference (1996).</i> Strasbourg, Council of Europe, 131. p.	

MÁSODIK IDEGEN NYELV 9–12. évfolyam

Célok és feladatok

Az általános bevezetőben megfogalmazottakon túl a második idegen nyelv tanulásának célja, hogy a diákokat a négy tanév során alapszintű nyelvtudáshoz juttassa. A második nyelv tanulását megkönnyítheti az első nyelv elsajátítása során nyert tapasztalat, hiszen a célnyelvű óravezetés, a feladat- és szövegtípusok, munkaformák és követelmények már ismertek. A diákok nyelvtanulási stratégiái és önbizalma szintén támogatják az újabb nyelv tanulását. Ez a korosztály látványosabb tempóban halad az előző évfolyamokon jellemzőnél, ezért reálisan elvárható, hogy a második idegen nyelvből a 10. tanév végére az A1–A2 közötti szintet, a 12. évfolyam befejezésére pedig az A2–B1 közötti szintet elérjék a diákok. A célok és feladatok egybeesnek az első idegen nyelvnél kifejtettekkel.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismert témakörben, szóban és írásban tud néhány mondatos információt cserélni, rövidebb szöveget megérteni és létrehozni. Nyelvtudását önállóan szinten tartja, illetve szakmai érdeklődésének megfelelően továbbfejleszti. Nyelvtudása segítségével képes képet alkotni más országok népeiről és kultúrájáról.

Témalista (ajánlás)

- Én és a családom: személyi adatok; foglalkozások; otthoni teendők, kötelességek; családi ünnepek.
- Az otthon. A szűkebb környezet: a lakás bemutatása; a lakószoba bemutatása. Emberi kapcsolatok: barátság; emberek külső és belső jellemzése.
- Tágabb környezetünk: falu, kisváros, világváros; a lakóhely bemutatása; idegenvezetés a lakóhelyen; növények és állatok.
- Az iskola világa: az iskola bemutatása; az ideális órarend; az ideális iskola; egy célnyelvi iskola összehasonlítása az itthonival.
- Egészség és betegség: a leggyakoribb betegségek; a leggyakoribb sérülések.
- Étkezés: étkezési szokások nálunk és más országokban; ételek és ételreceptek; éttermek és gyorséttermek.
- Utazás: utazási előkészületek; nyaralás itthon és külföldön.
- Szabadidő és szórakozás: kedvenc sport; gyűjtemények; sport az iskolában és az iskolán kívül; videó, számítógép és olvasás; kulturális események; a színház és a mozi világa; a modern és a klasszikus zene; az internet világa.
- A munka világa: munkavállalás nyáron, pályaválasztás.
- Országismeret: találkozások a célország(ok) kultúrájával, tájékozódás a célország(ok) politikai, gazdasági és társadalmi életéről.
- Tudományos és technikai műveltség: a tudomány és technikai eszközök szerepe mindennapjainkban; a célország(ok) közismert technikai és tudományos csúcsteljesítményei.
- Aktuális témák.

9. évfolyam Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hét nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok (Lásd a 10. évfolyam kerettantervében.)

Fogalomkörök (Lásd a 10. évfolyam kerettantervében.)

A továbbhaladás feltételei*Hallott szöveg értése*

A tanuló legyen képes

- kéréseket és utasításokat követni;
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdéseket és közléseket megérteni;
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből fontos információt kiszűrni;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveg lényegét megérteni.

Beszédképesség

A tanuló legyen képes

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákba rendezett válaszokat adni;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni;
- megértési problémák esetén segítséget kérni;
- egyszerű párbeszédben részt venni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegben fontos információt megtalálni;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveg lényegét megérteni, azt felolvasni;
- egyszerű, képpel illusztrált történetet követni.

Írásképeség

A tanuló legyen képes

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szavas mondatokat helyesen leírni;
- egyszerű közléseket tanult minta alapján írásban megfogalmazni;
- egyszerű, strukturált szöveget (pl. baráti üzenet, üdvözlés) létrehozni.

10. évfolyam
Évi óraszám: 111**Tartalom**

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hét nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás,
- köszönés, elköszönés,
- bemutatás, bemutatkozás,
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás,
- engedélykérés és arra reagálás,
- köszönet és arra reagálás,
- bocsánatkérés és arra reagálás,
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás,
- személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás,
- öröm,
- elégedettség, elégedetlenség,
- csodálkozás,
- remény,
- bánat,
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménykérés és arra reagálás,
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése,
- egyetértés, egyet nem értés,
- tetszés, nem tetszés,
- akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség,
- ígéret,
- szándék, terv,
- dicséret, kritika.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása,
- események leírása,
- információkérés, információadás,
- igenlő vagy nemleges válasz,
- tudás, nem tudás,
- bizonyosság, bizonytalanság.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés,
- tiltás, felszólítás,
- javaslat és arra reagálás,
- meghívás és arra reagálás,
- kínálás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés,
- nem értés,
- betűzés kérése, betűzés,
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre.

Fogalomkörök:

- cselekvés, történés, létezés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli és időbeli viszonyok,
- mennyiségi és minőségi viszonyok,
- esetviszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei*Hallott szöveg értése*

A tanuló legyen képes

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket, eseményeket megérteni;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből fontos információt kiszűrni;
- ismeretlen nyelvi elem jelentését jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott;
- szövegből kikövetkeztetni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni.

Beszédképesség

A tanuló legyen képes

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrába rendezett válaszokat adni;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni;
- megértési problémák esetén segítséget kérni;
- egyszerű párbeszédben részt venni;
- beszélgetést kezdeményezni, befejezni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegben fontos információt megtalálni;
- ismeretlen nyelvi elem jelentését jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből kikövetkeztetni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni, azt felolvasni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni;
- egyszerű, képpel illusztrált történetet megérteni.

Írásképesség

A tanuló legyen képes

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveget helyesen leírni;
- ismert struktúrák felhasználásával kb. 10 mondatos tényszerű információt közvetítő szöveget írni;
- különböző szövegfajtákat (üzenet, üdvözlés, baráti levél) létrehozni.

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz, latin nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL 9–10. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutakozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane? May I/Can I/ Let me introduce myself. May I/Can I/ Let me introduce you to Rosy?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Érdeklődés mások hogyléte felől és arra reagálás	How are you feeling today? What's the matter?	Fine. / OK / All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from...
Engedélykérés és arra reagálás	May I use your telephone? Do you mind if I open the window?	Yes, go ahead. Not at all.
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánatkérés és arra reagálás	I am sorry. I am very sorry. I beg your pardon Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és azokra reagálás	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day) Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas /New Year/ Birth-day! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!

Megszólítás személyes levélben	Dear John,	
Elbúcsúzás személyes levélben	Best wishes, Love (from), I am looking forward to hearing from you soon.	

Érzelmek és lelkiállapotok kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Öröm, sajnálkozás, bánat	Are you happy about that? What do you think of that? How do you feel about that?	Great! I am so glad /very happy. I am glad to hear that. I am so pleased that... Good for you. Congratulations. I feel so happy for... I'm sorry to hear that. What a pity. Oh, no! Oh, dear! I feel so sorry for...
Elégedettség, elégedetlenség, bosszúság	What do you think of...? Are you pleased with...? Are you happy with...? Are you satisfied with...?	That's fine/nice/not bad. That was fine/good/ nice I'm quite satisfied with... I'm quite happy with... I'm quite pleased with... It's not good enough. That wasn't very good. I'm tired of...
Csodálkozás	Jane has lost her money. Tom is twenty. This is a book for you.	How come? Is he? What a surprise!
Remény	What are you hoping for? What are you looking forward to?	I am looking forward to... I hope you'll have time to join me for dinner.

Személyes beállítódás és vélemény

Véleménykérés és arra reagálás	What do you think? How do you like it? What's your opinion about it?	I think it is difficult. I don't like it. I think it's fair enough.
Valaki igazának elismerése és el nem ismerése	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyet nem értés	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right. I'm afraid I don't agree. I doubt whether...
Tetszés, nem tetszés	Do you like Italian food? You like meat, don't you? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice. I don't think much of...

Akarat, kívánság	Would you like a cake? Can I have my bill, please? I want to pay.	I'd like an ice-cream
Képesség	Can you speak French? Are you able to ride a horse?	I can understand French I am unable to ride a horse.
Kötelezettség	Must we fill in this form now? When do we have to leave?	We must fill it in now Right now.
Szükségesség	Is that necessarily so?	People must sleep sometimes..
Lehetőség	It may rain. She might be late.	
Ígéret	Will you come and meet me at the station?	Don't worry, I will. I promise to be there at five.
Szándék, kívánság	What would you like to do? Would you like to have a rest?	I'd like to see that film I'd rather not go out tonight.
Dicséret, kritika		It's great. It's a good idea. I'm not so keen on it. It's boring.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	What is it? What's it in English? What does that mean? What is it like?	It's.../ That's.../ It's a kind of.../It's used for... It means... It's green, small and it can jump.
Események leírása	What happened?	First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours. After opening the door she phoned the ambulance. While waiting for the ambulance she told the neighbours.
Információkérés, információadás	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right It's me..
Tudás, nem tudás	Do you know where he lives?	I have no idea.
Bizonyosság, bizonytalanság	Do you think they will come? How old do you think she is?	They will probably come. They might come, or they might not come. She can't be very old. She must be 25.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your telephone number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to...	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Tiltás, felszólítás	Keep off the grass. You must not smoke here.	
javaslat és arra reagálás	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.
Meghívás és arra reagálás	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but... No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Kínálás és arra reagálás	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you. Yes, please. No, thank you. I am sorry, I can't.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok / Kommunikációs stratégiák

Megértés biztosítása	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle? Sorry, where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Nem értés, magyarázatkérés, magyarázatértés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells...
	Felkérés hangosabb, lassabb beszédre	Could you speak a little more slowly, please? Sorry, that was a bit too fast.

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, törté- nés, létezés kife- jezése	Jelenidejűség	
	Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
	Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
	Present Perfect Simple	Have you done your room? I haven't finished it yet.

	Múltidejűség	Past Simple	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
	Jövőidejűség	Going to Future with Will	What are you going to do on Saturday? When will you be fourteen?
Birtoklás kifejezése		Past forms of have Have with will Possessive adj. Possessive pronouns Genitive 's Of Whose?	I didn't have many friends in the kindergarten. I will have a Porsche when I'm 20. My, your, his/her/its/our, their dog Mine, yours,... theirs Kate's brother the corner of the room
Térbeli viszonyok	Írányok, helymeghatározás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs picture location	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, in front of, behind, inside, outside, above ... at the top of/at the bottom of, on the left hand side...
Időbeli viszonyok	Gyakoriság Időpont Időtartam	Adverbs of time with Present Perfect Simple How often? When? What time? What's the time? How long?+Past Simple	already, yet, just Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day ... I always make my bed. She goes swimming twice a week. Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday It's quarter to eight. How long were you in hospital? For two weeks.
Mennyiségi viszonyok		Irregular and regular plurals Cardinal numbers Ordinal numbers Countable nouns Uncountable nouns	Children, people, men, women ... One, two... first, second... How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs. How much money have you got? I've got a lot of/little money. A cup of tea, a piece of cake All, both, none, neither Each, every
Minőségi viszonyok		Comparative sentences (short, long adjectives) Irregular adjectives	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. She is the most intelligent of all. I'm as tall as you. Good, bad ...(better, worse) What's it like? What colour is it? What does it look/taste/sound/feel like? It's too big, It's not small enough.

Modalitás	Should/shouldn't Can (ability) Can/could/may (permission) Must/needn't (obligation) Have to (Past) Mustn't	You should ask her. I can swim. Can/could/may I open the window? I must read it. You needn't do it now. Did you have to be there? Children mustn't smoke.
Logikai viszonyok	Linking words Conditional I Time clauses with future meaning Infinitive to express purpose	And/or/but/because We'll stay at home if it rains. When dad comes home, he'll be angry with you. I've been to London to visit the Queen.
Függő beszéd	Reported speech with present reporting verb	He says he is tired. I don't know where he lives. Tell him to stop it.
Szövegösszetartó eszközök	Névelők Some + plural noun Any + plural noun Some + singular noun Any + singular noun Nominative and accusative of personal pronouns Demonstrative pronouns Indefinite pronouns Reflexive pronouns	A, an, the There are some pencils in the bag. Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes. There's some water in the vase. There isn't any juice in my glass. I, he, they... Me, him, them... This, that, these, those Somebody, anybody, nobody, everybody ... myself...

FRANCIA 9–10. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	pardon, monsieur / madame, s'il vous / te plaît, vous êtes bien monsieur?
Köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, à demain, à mardi, à ce soir, à bientôt, à plus tard
Bemutató, bemutatkozás	c'est Luc je te présente / je vous présente, moi, je m'appelle, je suis le frère de, enchanté monsieur
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	ça va? vous allez bien? Ça va mieux? Ça va bien, merci, pas trop mal, super bien
Engedélykérés és arra reagálás	je peux? bien sûr (mais), je vous / t'en prie, si tu veux / vous voulez
Köszönet és arra reagálás	merci beaucoup, il n'y a pas de quoi, je vous / t'en prie, avec plaisir
Bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi / excusez-moi, monsieur / madame Ça ne fait rien, ce n'est pas grave, il n'y a pas de mal, je vous / t'en prie
Gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, bonne chance, joyeuses fêtes de... merci beaucoup (de tes/vos vœux), tu es/vous êtes gentil
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, chère Michèle, bisous, grosses bises, à bientôt

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	je regrette, je suis désolé
Öröm	je suis ravi
Elégedettség, elégedetlenség	content / triste, heureux / malheureux, agréable / désagréable, aller bien / mal
Csodálkozás	tiens, dis donc
Remény	j'espère
Bánat	je suis (très) triste
Bosszúság	mais enfin, ça alors

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	tu aimes, tu veux, tu trouves Ça? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? super, pas mal, pas trop intéressant, je pense que, c'était bien
Valaki igazának az elismerése	tu as raison
Egyetértés, egyet nem értés	oui, non, d'accord, bien sûr, (mais) non, (ce n'est) pas ça excellente idée, comme tu veux, pas question, pas maintenant
Tetszés nem tetszés	j'aime beaucoup, un peu, pas du tout, c'est bien, j'adore / je déteste, je préfère, c'est génial, il est sans intérêt
Akarat, kívánság	je veux, j'aimerais, je souhaite
Képesség, lehetőség	on peut, il est possible
Szükségesség	vous devez, il faut
Ígéret	c'est promis, je te / vous promets
Dicséret, kritika	bravo, félicitation, ce n'est pas tout à fait ça

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	voilà, qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher, c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui
Események leírása	cet après-midi, il y a une semaine
Információkérés, információadás	où est-il? il (n')est (pas) là, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, dis-moi / dites-moi comment? pour aller à? c'est simple, tu vas / vous allez
Igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça en effet, pas tout à fait, pas du tout
Tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas)
Bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sûrement, absolument, peut-être

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	je voudrais, s'il te / vous plaît
Tiltás, felszólítás	il est interdit, (ne) fais / faites (pas)
Javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, pouvez-vous, voulez-vous, c'est une bonne idée, (mais...) avec plaisir, (mais...)
Meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas
Kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous êtes gentil, mais je n'ai plus faim

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétlés-kérés	c'est (bien) ça? peux-tu / pouvez-vous répéter
Nem értés	je ne comprends pas, je n'ai pas bien compris
Betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
Felkérés érthetőbb beszédre	un peu plus lentement s.v.p., un peu plus haut s.v.p.

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) être, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus) se passer, se trouver
Cselekvések	raconter, il fait beau, c'était en été, je suis allé(e) il faut que tu entendes ça
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n') est (pas) à moi, c'est le mien
Térbeli viszonyok	où? là, à, dans, sous/sur, derrière/devant, à gauche, à droite, tout droit, au milieu, à côté, en face, pas loin, tout près, en France d'où? de l'école
Időbeli viszonyok	quelle heure est-il? il est X heures, quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi dernier, en mai, maintenant, avant / après, tôt, tard, à midi et demi, ce matin, cet après-midi, ce soir, tout de suite, bientôt, jamais, le dimanche, le week-end, en été, longtemps, il y a, pendant
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, boîte, morceau, plus, moins

Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand / petit, joli, gros / mince, beau/ /laid, gentil / antipathique, timide, blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, interdit, long, court, rond, rectangulaire, chaud / froid, cher / bon marché, (très) bien / mal, mieux, bon / mauvais, meilleur, premier
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau
Kohéziós eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils /elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux,elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, où, dont, et, mais, donc, alors

NÉMET 9–10. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	Entschuldigung, ...
Köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Bemutatás, bemutatkozás	Das ist Peter. Ich heiße ...
Érdeklődés helyzét iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir? / Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.
Engedélykérés és arra reagálás	Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum...! Danke. Fröhliche Weihnachten. / Gute Besserung!
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	Liebe(r)... Viele Grüße. Dein(e)...

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	Es tut mir Leid!
Öröm	Ich freue mich, dass.../ Toll!
Elégedettség, elégedetlenség	Es ist prima, dass.. Schade, dass...
Csodálkozás	Oh, das ist aber schön!
Remény	Ich hoffe, du kannst kommen!
Bánat	Schade, dass...
Bosszúság	Das ist aber schlimm!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	Magst du Mathe? Ja. / Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach...
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht.
Egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
Tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd! / Das gefällt mir (nicht)!
Akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség	ich will, ich möchte, ich kann, ich soll, ich muss, ich darf
Ígéret	Ich mache das schon!
Dicséret, kritika	Klasse! Blödsinn!
Szándék, terv	Ich will ...

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist... Meine Mutter ist...
Események leírása	Zuerst..., dann..., zum Schluss. / Es war einmal...
Információkérés, információadás	Wie ist ...? Prima. / Wie alt bist du? 12 / Weißt du...? / Können Sie mir bitte sagen...?
Igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch
Tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), dass / ob..
Bizonyosság, bizonytalanság	Ich weiß es (nicht) genau. / Ich bin mir (nicht) sicher, dass / ob

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Gib mir bitte ...! / Kannst du bitte...?
Tiltás, felszólítás	Schreib noch nicht. Öffne die Tür.
javaslat és arra reagálás	Möchtest du...? Ja, gerne! / Können wir gehen?
Meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir Leid.
Kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Ja, bitte. Nein, danke.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte. / Sag es noch einmal!
Nem értés	Ich verstehe nicht. / Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.
Betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Kannst du bitte langsamer /lauter sprechen?

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, törté- nés, létezés kife- jezése	sein, es gibt	Ich bin heute zu Hause. Hier gibt es keinen Hamburger.
Jelenidejűség	Präsens	Die Sonne scheint schön.
Múltidejűség	Präsens mit Vokalwechsel, trennbare Verben Präteritum (csak haben, sein), Perfekt	Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor. Er hatte ein Fahrrad. Sie haben schon alles getan.
Jövőidejűség	Futur (mit Präsens)	Ich bleibe morgen zu Hause.
Személytelenség	sich-Verben es	Ich freue mich. Es ist kalt. Es regnet.
Birtoklás kifejezése	haben, gehören Wessen? von, -s Possessivpronomen	Ich habe einen Bruder. Die Tasche gehört mir. das Buch von Peter, Peters Geschichte Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeg- határozás	hier, dort, links, Rechts oben, unten, hinten...

		Präpositionen mit dem A/D: an, auf, hinter, in, neben, über, unter vor, zwischen Präpositionen mit dem Akkusativ: durch, um Präpositionen mit dem Dativ: bei, zu, von	Die Vase steht auf dem Tisch. Ich gehe ins Kino. Gehen Sie durch den Park! Die Bücher sind bei Karl. Ich komme von meiner Oma.
Időbeli viszonyok	Gyakoriság Időtartam Időpont	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie wie lange? in, um, am, wann?	Ich gehe jeden Morgen in die Schule. eine Woche, von ... bis, den ganzen Tag im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diesen/letzten/vorigen/ nächsten Monat
Mennyiségi viszonyok	Határozott mennyiség Határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	eins, zwei erste, zweite eine Portion Pommes Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok		Wie? Was für ein? Welcher? (Adjektivdeklinations) Vergleiche	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima. Das ist eine leichte Aufgabe. Ich finde den roten Rock modisch. Dieses Buch ist besser, als... Er ist nicht so alt, wie... Dieses Bild ist am schönsten.
Modalitás	Felszólítás	mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens)	Ich möchte ein Eis. Er kann nicht schwimmen. Er will nach Hause. Komm morgen wieder! Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	Névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ	Ich zeige den Schülern Bilder.
Logikai viszonyok	Alárendelések	Kausalsatz Objektsatz Temporalsatz	denn, weil, Ich weiß (nicht), dass (ob)... Ich weiß, wo du wohnst. Als / wenn ...,
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	Kötőszók Névmások		und/oder/aber/denn weil/dass/ob/ das, ich, mich, mir, mein, dieser, jener man

OLASZ

9–10. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Megszólítás	senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!
Köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!; arrivederci/La, ciao, a presto, a domani, a dopo, a lunedì
Bemutató, bemutatkozás	mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere; ti presento Giorgio, questo è Gregorio
Köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!; prego!, non c'è di che!, di niente!
Engedélykérés és arra reagálás	posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?; prego!, come no!, si accomodi!, macché!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?;, non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale
Bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace; non c'è di che
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!; grazie, altrettanto!, grazie mille!, mille grazie!
Személyes levélben megszólítás	Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mamma!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, Carissimo/a!
Személyes levélben elbúcsúzás	a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Sajnálkozás	mi dispiace, mi spiace, che disastro
Öröm	che gioia!, che piacere!
Elégedettség, elégedetlenség	sono contento; non sono contento, mi dà fastidio
Csodálkozás	come mai?, che sorpresa!
Remény	spero di rivederti/La
Bánat	che pena!, che dolore!
Bosszúság	che noia!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, che ne dici/e di?; secondo me, secondo la mia opinione,
Valaki igazának az elismerése	hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia
Egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! ci mancherebbe altro!
Tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	voglio/vogliamo, ho/abbiamo deciso di; vorrei, mi piacerebbe; è capace di, non riesco ad aprire la porta; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io
Ígéret	ti/Le prometto di
Dicséret, kritika	bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Dolgok, személyek megnevezése, leírása	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria, è una ragazza dai capelli biondi
Események leírása	è successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola
Információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?, chi è il medico di turno?, di dove sei?;mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, è il dottor Magnani, sono di Verona
Igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, come no; no, nient'affatto
Tudás, nem tudás	lo so, lo so benissimo; non lo so, non ne so nulla/niente
Bizonyosság, bizonytalanság	certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissà!, chi lo sa

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Kérés	per favore/piacere
Tiltás, felszólítás	non correre, non devi/e uscire, non esagerare!; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dà!, muoviti!
Javaolat és arra reagálás	ti dico di, ti propongo di; volentieri!, va bene/benissimo!, non posso, preferisco di no
Meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, fai un salto da me!, ti aspettiamo per cena; volentieri!, con piacere!, mi dispiace ma non posso
Kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!,

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Visszakérdezés, ismétléskézés	come hai/ha detto?, compreso?, capito?; me lo puoi/può ripetere?, scusa/i, non ho capito bene, vuoi/vuole ripetere?
Nem értés	scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente/un tubo
Betűzés kérése, betűzés	potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ipsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parla/i più lento/forte!, ti/La prego di parlare più lento/forte

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, si trova a Roma
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE) piove, nevica, sono nato a, è diventato grande, è successo un disastro, non è successo niente
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, imperfetto, condizionale presente, visszaható igék) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, avevo voglia di piangere, mi faresti un piacere?
Birtoklás kifejezése	(AVERE, DI előljárószó, birtokos névmások: MIO, TUO...) ho due fratelli, le pagine del libro, questo è il mio ragazzo, il piacere è mio
Térbeli viszonyok	(előljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE, UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI. . . CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, abbiamo studiato parecchio, mi sento abbastanza bene, non ci capisco niente
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. a melléknevek fokozása) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, è la più bella ragazza della classe: è bellissima
Modalitás	(módbeli segédigék: VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, vorrei sapere la verità, potresti prestarmi il tuo dizionario?
Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) igei vonzatok: essere contenti di cominciare a, decidere di, smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés előljárószó+főnévi igenévvél) ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani
Szövegösszetartó eszközök	(kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ, QUANTO mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU. . . , visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: che, NE névmás) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?

SPANYOL

10. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	Señor / Señora / Señorita, por favor / perdona / perdone. Mira / mire, oye / oiga
Köszönés, elköszönés	Hola. Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor /señora /señorita. ¿Cómo estás / está usted? Hola, ¿qué tal? ¿Qué tal? Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes.
Bemutató, bemutatkozás	¿Cómo te llamas? – Me llamo ... ¿Y tú? Yo soy ... ¿Y tú /usted? Mi nombre es ...Mucho gusto. Hola, yo soy ... – Encantado/a – Te presento a ... Éste es ...
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? ¿Estás bien? – Bien, gracias. Sí, sí, muy bien.
Engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite? ¿Me dejas ...? – Sí, cómo no.
Köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. Eres muy amable. – No hay de qué.
Bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona /Perdone ... – No hay de qué. Nada.
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien! – Gracias.
Személyes levélben megszólítás	¡Hola Pablo! Mi querido ... Querido ...
személyes levélben elbúcsúzás	Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	¡Qué lástima que...! ¡Qué pena! Lo siento.
Öröm	¡Estoy contento ...! ¡Qué bien!
Elégedettség, elégedetlenség	¡Estoy contento de ...!
Csodálkozás	¡Qué sorpresa! ¡Qué raro! , ¡Qué extraño!
Remény / közömbösség	Espero que, ¡Ojalá! / Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor.
Bánat	¡Qué lástima! Es muy triste.
Bosszúság	¡Qué mala suerte! ¡Caramba!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda?- Bien /Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? ¿Qué piensa Ud. de ...?
Valaki igazának az elismerése /tévedése	Tienes razón. Estás equivocado.
Egyetértés, egyet nem értés	Sí, No. De acuerdo. Sí, pero ...Vale, está bien. Está bien, pero ...
Tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero ... Me gusta más ... Me cae bien /mal. No lo aguanto, No lo soporto.
Dicséret, kritika	¡Muy bien! No está bien. No es así.
Akarat, kívánság, képesség, lehetőség, szükségesség	quisiera, querría, deseo (no) puedo, (no) es posible es necesario, hay que
Ígéret	prometo, trato de

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) ... Son unos (unas) ... Él es ¿Es el chico moreno? ¿Es el / la del pelo corto?
Események leírása	ocurrió que, tiene lugar
Információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un... Es... Estos /éstas son ... ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso... ¿De qué color es? Es blanco /a Perdone ... Gracias. De nada. ¿Cómo voy a ...? ¿Sabes si ...?
Igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No. Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie.
Tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí. / No. Ya lo sé. Creo que .. Pienso que ... No sé. Creo que sí. ¿Te has enterado de ...?¿Estás al corriente de que ...?
Bizonyosság, bizonytalanság	Es cierto. Seguro. No estoy seguro.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Te pido ... Por favor ... Me puede... Podría... ¿Me permite?¿Me dejas ...? – Sí, cómo no.
Tiltás, felszólítás	
Javaslat és arra reagálás	¿Piensas que ...? ¿Puedes ...? ¿Podrías ...? ¿Me harías el favor de ? Tengo una idea. Yo puedo ... Quisiera ... ¿Te apatecería?¿Te interesaría?
Meghívás és arra reagálás	¿Vienes? ¿Vamos a ...? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. ¿Podrías venir?
Kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Quieres un ...? Sí, gracias. /No, gracias. ¿Qué tomas?¿Tomas algo?

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	¿De verdad? ¿Qué dices? ¿Estás seguro? – Sí, sí. Claro que sí. ¿Puedes repetir? Repite/Repita, por favor.
Nem értés	No comprendo. No escucho.
Betűzés kérése, betűzés	¿Pued(es) deletrear?
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	¿Podría hablar más despacio, por favor? Hable un poco más fuerte, por favor.

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	(no) ser, estar, tener, existir, hay
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, estaba, llevaba – gerundio
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, cuyo, el mío
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca, de ... preposiciones y adverbios de lugar: de/desde ... a/hasta ¿De dónde eres? – Soy de ... se halla, se encuentra
Időbeli viszonyok – mikor, hánykor – mióta, meddig	¿Cuándo? ¿A qué hora? ¿Desde/Hasta cuándo? ¿Qué hora es? Es / Son la(s) ... mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin. ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca
Mennyiségi viszonyok	¿Cuánto? – dos ... algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, unos, suficiente, dos veces al año, cada tres días, la mitad, el doble, el triple, más de, menos de
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor – hasonlítás	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele ... Está frío. ¿Cuántos años tiene? Es viejo. más hermoso que, menos bonito que
Modalitás – tiltás – tagadás	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad poder, querer, tengo que, quisiera no lo cierres nunca, nada, nadie
Esetviszonyok	me, te, lo /la – le, conmigo
Szövegösszetartó eszközök	un(a) ... el/la/los/las ... interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni ... ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que el que, cuál
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a...

LATIN

A latin nyelvi mellékletet teljes egészében közöljük a 9–12. évfolyamokra, mivel annak holt nyelvi jellegzetességei miatt az anyag nem bontható, és tartalmazza a holt nyelvre vonatkozó általános bevezetést is.

9–12. évfolyam

Célkitűzések és feladatok

A Nemzeti Alaptanterv szabályozása alapján a latin nyelv oktatása általában a 9–12. évfolyamokon, a második idegen nyelv számára meghatározott órakeretben folyhat. A nyelvoktatást a NAT-tól eltérő szerkezetben (például a szabadon felhasználható órakeret terhére) kialakító iskolák a kerettantervektől – a célkitűzések és követelmények figyelembevételével – eltérhetnek. Okot és lehetőséget ad erre a latin nyelv oktatásának az a sajátossága, hogy a NAT-ban szereplő több műveltségterületet, illetve általános fejlesztési irányt képes érinteni, részben fedni, hiszen a demokrácia, az európai humanista értékrend közös gyökereinek bemutatása mellett tananyaga szoros történeti és ezáltal logikai, ok-okozati összefüggésben áll az anyanyelv és irodalom, az „ember és társadalom” kérdéskörének, valamint más idegen nyelvek alapelemeivel.

Ugyancsak sajátossága a latin nyelv oktatásának, hogy céljai és módszerei jelentősen eltérnek az élő idegen nyelvek esetében megszokott gyakorlattól, és így azoknak a NAT-ban foglalt elvi alapjaitól és szerkezetétől is. Tantervfelépítésében azonban azokkal együtt tér el a többi műveltségterület szabályszerűségeitől: a tananyagot és a követelményeket a használt tankönyvek függvényében is változtatható, általános formában közölve.

A latin – mint holt nyelv – esetében a „gyakorlati nyelvi készségek” elsajátítása elsősorban az olvasási-fordítási készség fejlesztését jelenti, melyet egyedül az írásbeli kifejezés, s csak módszertani segítségképpen a szóbeli kifejezés készsége egészíthet ki. Ezeken belül a hangsúly a tudatos nyelvhasználatra, az elemző nyelvtani látásmód és fordítástechnika kialakítására esik. Az élő nyelvek tanulásakor megismerhető más kultúrák a latin esetében földrajzi helyett időbeli eltérést mutatnak: saját európai és nemzeti múltunk kulturális értékeinek felfedezését. Az élő nyelvek hétköznapi beszédhelyzetekben történő használatával szemben latinnyelv-tudásukat a tanulóknak írott szövegek megértéséhez kell alkalmazniuk, mely szövegek az egyidejű emberi kapcsolatok kialakításának lehetősége helyett általános esztétikai, erkölcsi értékkel vagy történeti fontossággal bírnak.

A tantárgy oktatásának konkrét célja és feladata, hogy képessé tegye a diákokat közepes nehézségű (nem szaknyelvi) latin szöveg megértésére nyomtatott szótár önálló használatával, hogy kialakítsa a latin leíró nyelvtan alapvető szabályainak és szakkifejezéseinek tudatos és gyakorlott használatát, valamint, hogy képet adjon Európa latin nyelvű kultúrájának térbeli és időbeli kereteiről, szakaszairól, megjelenési formáiról – elsősorban pedig ennek alapjáról: az antik Róma műveltségéről és életéről. Mindezt szoros összefüggésben mai életünkre gyakorolt utóhatásával. Közvetett cél a tanuló anyanyelv- és idegennyelv-használatának tudatosabbá tétele, egy sajátos forráscsoport segítségével alapvető emberi, társadalmi, esztétikai értékek megfogalmazása, antik eredetű köznyelvi és szaknyelvi kifejezéseink helyes és tudatos használatának elősegítése.

Az egyes évfolyamokra vonatkozó fejlesztési követelmények

9. évfolyam

Olvasott szöveg értése

- A tanuló legyen képes ismeretlen nyelvtani elemeket nem tartalmazó mondatok elemzésére.
- A fenti mondatokból épülő, lehetőleg eredeti vagy eredetiből adaptált latin szöveg szabatos magyar fordítását adni (megadott szavak segítségével).
- A tanult nyelvtani (alakítási) és kultúrtörténeti jelenségeket a fenti szövegben felismerni és magyarázni.

Íráskészség (beszédkészség)

- A tanuló legyen képes ismeretlen latin szöveget helyes (restituált vagy humanista) kiejtéssel felolvasni.
- A tanult alakítási jelenségek és szókincs segítségével az aktuális témakörhöz kapcsolódó egyszerű latin mondatok és ezekből épülő rövid szövegek önálló megalkotására.
- A tanár által kijelölt klasszikus szövegrészeket és mondások memoriter felidőzésére.

Fogalomkörök (nyelvi jelenségek)

- Kiejtési szabályok: a restituált és a humanista kiejtés pontos ismerete, egyikük aktív használata.
- Alaktani ismeretek: a szavak szótári alakja, az alakok és felhasználási lehetőségeik pontos ismerete; a névszó- és aktív igeragozás (az olvasott szövegek megértéséhez szükséges rendhagyóságokkal), adverbiumképzés és melléknévfokozás – a megfelelő latin terminológia használatával.
- Mondattan: mondatrészek, szórend, egyeztetés, mellérendelés.
- Szókincs: a tanult szövegek megértéséhez szükséges szavak mellett a tő és sorszámnevek, a római személynévadás, névmások.

Témakörök

- A latin nyelv helye a világ nyelvei között, az indoeurópai nyelvcsalád, a latin használatának időbeli és térbeli kiterjedése, történetének főbb korszakai.
- Az ókori latin és görög kultúra összefüggései és különbségei.
- A latin nyelv szerepe mai világunkban (a szövegekben előforduló tovább élő szavak, kifejezések kiemelése).
- A témakörök és azok sorrendje a továbbiakban a használt tankönyvek függvényében változhatnak.
- Főbb görög (római) istenalakok, a hozzájuk kapcsolódó kultuszok, jóslás, jóshelyek.
- A trójai mondakör, Róma eredetmondái, a római királyság és köztársaság mondavilága.
- Róma és a Római Birodalom földrajza, nevezetességei.
- Pannonia és a magyarországi latinság későbbi korszakai.
- A fenti témakörökhöz kapcsolódó eredeti klasszikus vagy adaptált szépirodalmi vagy történeti forrásszövegek olvasása.

10. évfolyam*Olvasott szöveg értése*

- A tanuló legyen képes ismeretlen nyelvtani elemeket nem tartalmazó mondatok készség szintű elemzésére.
- A fenti mondatokból épülő eredeti latin szépirodalmi vagy történeti forrásszöveg szabatos magyar fordítását adni (önálló szótárhasználattal).
- A tanult nyelvtani (alaktani) és kultúrtörténeti jelenségeket a fenti szövegben felismerni és magyarázni.
- Szavak és kifejezések alkotóelemeinek és továbbélésének önálló felismerésére.

Íráskészség (beszédkészség)

- A tanuló legyen képes ismert latin szöveget helyes intonációval, ismert verses szöveget a megfelelő időmérték szerint felolvasni.
- A tanult alaktani és mondattani jelenségek, valamint szókincs segítségével az aktuális témakörhöz kapcsolódó egyszerű latin mondatok és ezekből épülő rövid szövegek önálló megalkotására.
- A tanult igeneves szerkezetek aktív képzésére és átalakításaira.
- A tanár által kijelölt klasszikus szövegrészek és mondások memoriter felidézésére.

Fogalomkörök (nyelvi jelenségek)

- Verstan: az időmértékes verselés alapelemei és elemi szabályai.
- Alaktani ismeretek: passzív és körülírt igeragozás (álszenvedő és félig álszenvedő igékkel, a szövegekben előforduló rendhagyóságokkal), valamennyi igenév képzése és használata – a megfelelő latin terminológia használatával.
- Esettan: az esetben fogalma, az esetek fő használati körei.
- Mondattan: igeneves szerkezetek képzése és használata, az állítmányi jelző és értelmező használata, a szenvedő szerkezet.
- Szókincs: a tanult szövegek megértéséhez szükséges szavak mellett a névmási ragozású szavak köre.

Témakörök

A témakörök és azok sorrendje a továbbiakban a használt tankönyvek függvényében változhatnak.

- A latin nyelvű kultúrák történetének forrásai és azok feltárása (szövegfenntartás, régészet).
- Az antik Róma életmódja, szokásai (lehetőség szerint kitekintéssel az antik görög és későbbi európai párhuzamokra): időszámítás, társadalmi tagolódás és államapparátus, gazdálkodás és pénzhasználat, családi élet és ünnepek, hadviselés, épülettípusok és szórakozóhelyek, étkezési és öltözködési szokások.
- Klasszikus latin szövegek feldolgozása: elsősorban verses mesék, elbeszélő vagy leíró prózai szövegek (történeti források) – valamint nyelvtani szerkezet és szóhasználat szempontjából egyszerűbb lírai, epikus és drámai részletek.

11. évfolyam*Olvasott szöveg értése*

- A 9–10. évfolyam fejlesztési követelményein túl a tanuló legyen képes tetszőleges eredeti latin szépirodalmi vagy történeti forrásszöveg szabatos magyar fordítását adni (tanári segítséggel vagy megfelelő kommentár használatával).
- A fenti szövegek tartalmi hangsúlyait, főbb információit önállóan felismerni és rendszerbe foglalni.

Íráskészség (beszédkészség)

- A 9–10. évfolyam fejlesztési követelményein túl a tanuló legyen képes ismert versmértékben írt ismeretlen verses szöveget a megfelelő időmérték szerint felolvasni.
- A tanult esettani és mondattani szerkezetek aktív képzésére.
- A tanár által kijelölt klasszikus szövegrészletek és mondások memoriter felidézésére.

Fogalomkörök (nyelvi jelenségek)

- Verstan: az időmértékes verselés olvasott szövegekhez kapcsolódó formáinak felismerése és megnevezése.
- Alaktani ismeretek: a feldolgozott szövegekhez kapcsolódó rendhagyóságok
- Esettan: az esetek szövegbeli előfordulásainak elemzése és leírása.
- Mondattan: műveltetés, alárendelő összetett mondatok, az igeidők egyeztetése, a függő beszéd.
- Szókincs: a tanult szövegek megértéséhez szükséges szavak mellett a köztörzök pontos jelentésbeli és használati köre.
- Stilisztika: az egyéni nyelvhasználat és egyes műfajok stilisztikai jellemzői, stílusesszókók elemzése és felismerése.

Témakörök

A témakörök és azok sorrendje a továbbiakban a használt tankönyvek függvényében változhatnak.

- Az antik Róma történetének és irodalomtörténetének vázlata (lehetőség szerint kitekintéssel az antik görögség és a középkori Európa világára is), az antik képzőművészet főbb jellemzői.
- Az antikvitás mitikus és természettudományos világképe.
- A római vallás sajátosságai, az antik Róma etikai alapértékei.
- A római jog, igazságszolgáltatás és szónoklás fontosabb elemei.
- A mitológiai ismeretek bővítése: elsősorban a thébai mondakör, az Átreidák története, az Argonauták mondaköre és Ovidius Metamorphoses című művének kisebb elbeszélései alapján.
- Klasszikus latin szövegek feldolgozása: elsősorban az aranykori értekező próza és epika körében.

12. évfolyam

Olvasott szöveg értése

- A 9–11. évfolyam fejlesztési követelményein túl a tanuló legyen képes tetszőleges korú, műfajú és tartalmú eredeti latin szöveg szabatos magyar fordítását adni (tanári segítséggel vagy megfelelő kommentár használatával).
- A fenti szövegek szerzőre, korra és műfajra jellemző stílussajátosságait felismerni és bemutatni.

Íráskészség (beszédkészség)

- A 9–11. évfolyam fejlesztési követelményein túl a tanuló legyen képes ismeretlen verses szöveget a megfelelő időmérték szerint felolvasni.
- A tanár által kijelölt klasszikus szövegrészek és mondások memoriter felidőzésére.

Fogalomkörök (nyelvi jelenségek)

- Verstan: az időmértékes verselés olvasott szövegekhez kapcsolódó formáinak felismerése és megnevezése.
- Alaktani ismeretek: a feldolgozott szövegekhez kapcsolódó rendhagyóságok, egyes nyelvtörténeti változások.
- Esettan: az esetek szövegbeli előfordulásainak elemzése és leírása.
- Stilisztika: az egyéni nyelvhasználat és egyes műfajok stilisztikai jellemzői, ezek történeti változásai, stíluseszközök elemzése és felismerése.

Témakörök

A témakörök és azok sorrendje a továbbiakban a használt tankönyvek függvényében változhatnak.

- Az antikvitás és a középkor főbb szövegtípusai és műfajai, az ezekkel szemben támasztott korabeli tartalmi és esztétikai elvárások.
- Az antik filozófia főbb kérdései és tanításai.
- Az antikvitás főbb társadalmi-politikai nézetei és gyakorlata.
- A műfordítás problémái és sajátosságai.
- Klasszikus latin szövegek feldolgozása: elsősorban az aranykori líra és ezüstkori próza körében.

OROSZ 9–10. évfolyam

a) Kommunikációs szándékok

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok kifejezése

Dolgok, személyek, állapotok azonosítása, leírás, magyarázat, emlékeztetés	<i>Что это? Кто это? Это книга или журнал? Что это? А это что? Что это за книга? Кто это? Это мальчик или девочка?</i>	<i>Это книга. Это мальчик. Это книга. Книга. Это книга. А это журнал. Это интересная книга. Это мальчик.</i>
Információkérés	<i>Как тебя / Вас зовут? Где ты живёшь / Вы живёте? Где школа / музей / банк / парк / театр / цирк / кино / почта / касса / туалет? Сколько стоит гамбургер / торт / кефир / какао / шоколадка?</i>	<i>Меня зовут... Я живу... Вот... Здесь... Направо, налево, прямо. Здесь рядом, где парк. 100 форинтов. 3 рубля. 21 рубль.</i>
Igenlő vagy nemleges válasz, információadás	<i>Это книга?</i>	<i>Да, это книга. Да, конечно. Нет, это журнал. Что ты / Вы! Это журнал. Да нет! Это журнал.</i>
Kognitív tartalmak kifejezése: tudás, nem tudás, ismerés, nem ismerés, bizonyosság, bizonytalanság	<i>Ты не знаешь/ Вы не знаете, где Борис Степанович?</i>	<i>Я знаю, где Борис Степанович. Я не знаю. Ой, я не знаю, где он сейчас.</i>

Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

Véleménynyilvánítás	<i>По моему... Я думаю, что</i>	
Állapotok, események, cselekvések megítélése: dicséret, kritika, valaki igazának az elismerése		<i>Правильно. Хорошо. Очень хорошо. Верно. Совершенно верно. Ты молодец. Вы молодцы. Умница. Вот это да! Вот это вот! Вооо! Неправильно. Плохо. Это очень плохо! Как это возможно? Как тебе не стыдно?! Ты прав/а, Вы правы. Я согласен/согласна с тобой/ с Вами.</i>
Állásfoglalás elvárása: véleménykérés	<i>Как ты думаешь? Как Вы думаете?</i>	<i>По-моему... Я думаю, что...</i>
Egyetértés, egyet nem értés, ellentmondás, ellenvetés	<i>Пойдём в кино? Ты согласен/согласна?</i>	<i>Ладно. Ну, ладно. Я согласен / согласна. Ты прав/а. Вы правы. Я не согласен / согласна. Ты не прав/а. Вы не правы.</i>
Értéktétele: érdeklődés, kíváncsiság, tetszés, nem tetszés	<i>Это хорошо? Приятно? Это плохо? Неприятно? Вкусно? Невкусно?</i>	<i>Это хорошо. Это прелесть! Очень приятно! Надо же! Это плохо. Ой, это плохо! Тьфу, это плохо!</i>

Modalitás: akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, szándék, ígéret, terv	<i>Ты хочешь / Вы хотите...?</i> <i>Ты должен/ должна писать...?</i> <i>Ты можешь играть на гитаре?</i> <i>Ты умеешь играть на гитаре?</i> <i>Можно?</i>	<i>Я хочу... Я иду в кино / зоопарк / магазин.</i> <i>Да, я должен/должна...</i> <i>Я могу играть на гитаре.</i> <i>Я умею играть на гитаре.</i> <i>Да, можно. Нет, нельзя.</i>
---	---	--

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

Rokonszenv, sajnálkozás, ellen-szenv	<i>Тебе нравится...?</i>	<i>Конечно, мне очень нравится...</i> <i>Я люблю... Это очень вкусно!</i> <i>Мне жалко! Мне жаль! Очень жалко!</i> <i>Мне не нравится... Я не люблю...</i> <i>Я ненавижу...</i> <i>Тьфу!</i>
Öröm	<i>Ты рад/а? А вы рады?</i>	<i>Да, я очень рад/а.</i> <i>Я счастлив/а. А ты?</i>
Elégedettség	<i>Ты доволен/довольна? Вы довольны?</i>	<i>Да, я доволен/довольна.</i>
Meglepetés	<i>Надо же! Прелесть!</i>	<i>Как хорошо! Удивительно!</i>
Tanácsstalanság	<i>Что делать? Что мне делать?</i>	<i>С ума сойти!</i>
Remény	<i>Может быть он придёт? Возможно?</i>	<i>Да, может быть!</i> <i>Возможно. Да, возможно.</i>
Bánat, elégedetlenség	<i>Тебе не грустно?</i> <i>Ты доволен/довольна?</i>	<i>Грустно. Очень грустно.</i> <i>Нет, я недоволен/довольна с ним/ с ней/ с ними.</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok kifejezése

Felszólítás, kérés, udvarias kérés, segítségkérés	<i>Встань/те, открой/те, напиши/те, запиши/те, читай/те, считай/те, продолжай/те, садись/те, входи/те, закрой/те...</i> <i>Прошу встать. Принеси, пожалуйста..!</i> <i>Помоги мне/ Помогите мне.</i>	
Reklamálás	<i>Извини/те, но я не знаю.</i> <i>почему это так?</i> <i>Спасибо.</i>	<i>Понятно, я принесу другой аппарат.</i> <i>Пожалуйста. Вот.</i> <i>Не за что!</i>
Javaolat	<i>Пойдём в кино.</i> <i>Ты не хочешь пойти в кино?</i>	<i>Пойдёмте! Я тоже хочу.</i>
Engedélykérés	<i>Можно мне пойти в кино?</i>	
Engedély megadása, elutasítása	<i>Конечно.</i> <i>Можно. Пожалуйста.</i> <i>Нельзя. Ты болен.</i>	
Kínálás, meghívás	<i>Пожалуйста. Вот торт/ котлеты/пельмени суп/конфеты. Бери/те. Вот кола/пиво/сок/ водка.</i> <i>Приходи/те, приезжай/те в гости. Приходи/те к нам.</i> <i>Приходите на чай!</i> <i>Приходите на вечеринку!</i>	<i>Спасибо. С удовольствием.</i> <i>Спасибо. Я очень рад/а.</i>

Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok kifejezése

Kapcsolatfelvétel: köszönés, üdvözlés, érdeklődés hogyanlét iránt és ezekre reagálás, bemutató, bemutakozás, megszólítás, engedélykérés	<i>Здравствуй/те! Привет! Доброе утро! Добрый день! Добрый вечер! Спокойной ночи! Как дела? Как тебя/Вас зовут? Девушка! Анна Павловна! Мама! Сергей Петрович! Разрешите представиться!</i>	<i>Здравствуй/те! Привет! Спасибо, хорошо. Спасибо. Меня зовут... Очень приятно!</i>
Kapcsolat befejezése: búcsúzás, üdvözlés, jókívánások	<i>До свидания! Пока! С днём рождения! С новым годом!</i>	<i>До свидания! Пока! Спасибо. С новым годом!</i>
Kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet és azokra reagálás	<i>Извини/те... Спасибо.</i>	<i>Ничего! Не за что!</i>

6. Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok kifejezése

Párbeszéd: beszélési szándék jelzése	<i>Извините, пожалуйста, я не знаю, где... Извините, вы не знаете, где...</i>	<i>Вы не знаете? Я тоже не знаю./ Я знаю, недалеко. Здесь, рядом.</i>
A megértés biztosítása: visszakérdezés, ismétléskérés, megerősítés, betűzés kérése, betűzés, nem értés, felkérés lassabb, hangosabb beszédre	<i>А! Где...? Вы хотите знать, где...? Повторите, пожалуйста! Мне непонятно, повторите ещё раз! Повторите имя по буквам! Я не понял/а, скажите, пожалуйста, медленнее, громче!</i>	<i>Да, я хочу знать, где.... С удовольствием.</i>

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	<i>Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok.</i>
Cselekvés kifejezése	<i>играть, жить, говорить</i> típusú igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. <i>написать, прочитать</i> típusú igék egyszerű jövő idejű alakjai. Az igei paradigmarendszer fokozatos kiépítése kijelentő módban. <i>Слушай! Прочитай! Открой! Закрой! Пиши! Напиши!</i> A felszólító mód kifejezésének megértése, reakció a felszólítás- ra.
Birtoklás kifejezése	<i>у меня есть..., чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков.</i>
Térbeli viszonyok	<i>направо, налево, прямо, на столе, в машине. В школу, на улицу.</i>
Időbeli viszonyok	<i>Вчера, сегодня, завтра. Часто, всегда, никогда. В четверг, в пятницу. Летом, осенью, зимой, весной... В январе, в феврале... Утром, днём, вечером...</i>

Függő beszéd	<i>Он сказал, что завтра придет.</i>
Mennyiségi viszonyok	<i>100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д. Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут.</i>
Minőségi viszonyok	<i>Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный.</i>
Modalitás	<i>Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно.</i>
Esetviszonyok	<i>Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány elöljárószóval és azok nélkül.</i>
Logikai viszonyok	<i>и, а, но, или, который, где, когда, потому что.</i>
Szövegösszetartó eszközök	<i>Személyes névmások. Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который.</i>

11. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hét nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok (Lásd a 12. évfolyam kerettantervében.)

Fogalomkörök (Lásd a 12. évfolyam kerettantervében.)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 100 szavas köznyelvi szövegből fontos információt kiszűrni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni;
- jórészt ismert nyelvi eszközöket használó beszélgetés vagy monologikus szöveg lényegét megérteni.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes

- köznyelven megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákba rendezett válaszokat adni;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeiket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásba bekapcsolódni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 100 szavas szövegből ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni, azt felolvasni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegteltől elkülöníteni;
- egyszerű történetet megérteni.

Íráskészség

A tanuló legyen képes

- gondolatait egyszerű kifejezésekkel és mondat szerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával logikus összefüggések alapján kb. 100 szavas szöveggé rendezni;
- különböző szövegfajtákat (üzenet, üdvözlét, baráti levél) létrehozni;
- különböző közlésformákat (elbeszélés, jellemzés) használni.

12. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hét nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatás, bemutatkozás;
- telefonálásnál bemutatkozás;
- elköszönés;
- személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás;
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás;
- öröm;
- elégedettség, elégedetlenség;
- csodálkozás;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése;
- egyetértés, egyet nem értés;
- érdeklődés, érdektelenség;
- tetszés, nem tetszés;
- dicséret, kritika;
- ellenvetés;
- akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség;
- ígéret; szándék, terv;
- érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása;
- események leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- tudás, nem tudás;
- bizonyosság, bizonytalanság;
- ismerés, nem ismerés.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés;
- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
- beszélési szándék jelzése, téma bevezetése;
- megerősítés;
- témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök:

- cselekvés, történet, létezés kifejezése;
- birtoklás kifejezése;
- térbeli és időbeli viszonyok;
- függő beszéd;
- mennyiségi és minőségi viszonyok;
- modalitás;
- esetviszonyok;
- logikai viszonyok;
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei*Hallott szöveg értése*

A tanuló legyen képes

- kb. 150 szavas köznyelvi szövegből fontos információt kiszűrni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni;
- köznyelvi eszközöket használó társalgás, beszélgetés vagy monologikus szöveg lényegét megérteni.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes

- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákba rendezett válaszokat adni;
- változatos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásban álláspontot, véleményt kifejezni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 150 szavas szövegből ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni, azt felolvasni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai, illetve irodalmi szöveg lényeges pontjait megérteni.

Íráskésztség

A tanuló legyen képes

- gondolatait változatos kifejezésekkel és mondat szerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikus összefüggések alapján kb. 150 szavas bekezdésekbe rendezett szövegben megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat (üzenet, üdvözlés, baráti levél) létrehozni;
- változatos közlésformákat (leírás, elbeszélés, jellemzés) használni.

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz, latin nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz		
Megszólítás	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutakozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane? May I/Can I/ Let me introduce myself. May I/Can I/ Let me introduce you to Rosy?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
<i>Telefon felvétele</i>	<i>Oxford, five oh two double one.</i>	<i>Hello, this is Ms Brown speaking.</i>
<i>Telefonon bemutatkozás</i>	<i>Hello, this is Mary Smith speaking</i>	
<i>Telefonon más személy kérése</i>	<i>Can I speak to George, please? Could you put me through to Mrs Hamilton, please?</i>	<i>Yes, just a minute, please.</i>
<i>Telefonálásnál elköszönés</i>	<i>I'll call back again later this evening. It was lovely to speak to you. Thanks for ringing. Bye!</i>	<i>Bye!</i>
<i>Üdvözküldés</i>	<i>Give my love / regards to...</i>	<i>I will.</i>
Megszólítás személyes levélben	Dear John,	
Elbúcsúzás személyes levélben	Best wishes, Love (from), I am looking forward to hearing from you soon.	

Érdeklődés mások hogyléte felől és reagálás	How are you feeling today? What's the matter?	Fine. / OK / All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from...
Engedélykérés és reagálás	May I use your telephone? Do you mind if I open the window?	Yes, go ahead. Not at all.
Köszönetnyilvánítás és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánat kérése és arra reagálás	I am sorry. I am very sorry. I must apologise for coming late. I beg your pardon Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és azokra reagálás	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day) Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas /New Year/ Birth- day! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás, együttérzés	I am sorry about your illness. I am sorry to hear that. I <u>am</u> sorry. What a shame! Oh, dear.	
Öröm, szomorúság	Are you happy about that? What do you think of that? How do you feel about that?	Great! I am so glad /very happy. I am glad to hear that. I am so pleased that... Good for you. Congratulations. I feel so happy for... I'm sorry to hear that. What a pity. Oh, no! Oh, dear! I feel so sorry for...
Elégedettség, elégedetlen- ség, bosszúság	What do you think of...? Are you pleased with...? Are you happy with...? <i>Are you satisfied with...?</i>	That's fine/nice/not bad. That was fine/good/ nice I'm quite satisfied with... I'm quite happy with... I'm quite pleased with... It's not good enough. That wasn't very good. I'm tired of...
Csodálkozás	<i>Jane has lost her money. Tom is twenty. This is a book for you.</i>	<i>How come? Is he? What a surprise!</i>

Remény	What are you hoping for? What are you looking forward? What are your hopes for the new year?	I am looking forward to... I can hardly wait for... I hope you'll have time to join me for dinner.
Aggodalom, félelem	What's the matter? You look worried. Are you worried about...? Are you afraid of what might happen?	I am worried about my parents. It was really frightening.
Bánat, elkeseredés	Are you disappointed with your exam results?	I am very disappointed. I am sorry to hear that.

Személyes beállítódás és vélemény

Véleménykérés, véleménynyilvánítás és arra reagálás	What do you think? What do you think of it? So do I. Do you? I don't.	I think it is unfair. I think it is horrible.
Valaki igazának elismerése és el nem ismerése	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyet nem értés	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right. I'm afraid I don't agree. I doubt whether...
Érdeklődés, érdektelenség	Are you interested in sports?	I am interested in gardening. It doesn't really bother me.
Tetszés, nem tetszés	Do you like Italian food? You like meat, don't you? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice. I don't think much of...
Dicséret, kritika	You are really kind.	
Akarat, kívánság	Would you like a cake? Can I have my bill, please? I want to pay.	I'd like an ice-cream
Képesség	Can you speak French? Are you able to ride a horse?	I can understand French I am unable to ride a horse.
Kötelezettség	Must we fill in this form now? When do we have to leave?	We must fill it in now Right now.
Szükségesség	Is that necessarily so? Must things be black and white?	People must sleep sometimes. Classical music need not be boring.
Lehetőség	She may miss the bus. He might be invited.	
Ígéret	Will you come and meet me at the station?	Don't worry, I will. I promise to be there at five.
Szándék, kívánság	What would you like to do? Would you like to have a rest?	I'd like to see that film I'd rather not go out tonight.
Értéktétele	What's your reaction to the news? Do you approve of his decision?	That's good/not bad/terrible. It's too... It's not... enough.
Preferenciák	What would you prefer?	I prefer tea to coffee.
Terv	Are you going to have a starter? What are you going to do?	I'm going to have some cheese. I'm planning to spend the weekend in Prague.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	What is it? What's it in English? What does that mean? What does it look like?	It's.../ That's.../ It's a kind of.../It's used for... It means... The young man talking to Jane is her brother. The car parked at the back isn't yours, is it? It's rather heavy and it is used for lifting a car.
Események leírása	What happened?	First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours. After opening the door she phoned the ambulance. While waiting for the ambulance she told the neighbours.
Információkérés, információadás	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right It's me.
Tudás, nem tudás	Do you know where he lives?	I have no idea.
Bizonyosság, bizonytalanság	<i>I wonder why they are so reluctant?</i> <i>Do you think this is real silk?</i> <i>Are you sure you want to go?</i>	<i>She is certainly tired. / She must be tired.</i> <i>It seems to be real silk.</i> <i>I'm not sure.</i> <i>Perhaps. / Maybe.</i> <i>I don't think she has ever been there.</i> .
Ismerés, nem ismerés	<i>Do you know Mexico?</i>	<i>Yes, I have already been there.</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your credit card number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to...	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Tiltás, felszólítás	Keep off the grass. You must not smoke here.	
Segítségkérés és arra való reagálás	<i>Will you do the washing up for me, please?</i>	<i>Certainly.</i>
Segítség felajánlása	<i>I am going to the market. Shall I bring you something?</i> <i>I'll do the washing up for you.</i>	
Javaslat és arra reagálás	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.

Kínálás és arra reagálás	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you. /I am sorry, I can't. An orange please. Thank you. Thank you. No, thank you.
Meghívás és arra reagálás	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but... No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Tanács és arra reagálás	What would you recommend? What shall I do? What do you think I should do? What advice would you give?	Why don't you...? I think you should... I don't think you should... You ought to... You'd better...

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Megértés biztosítása	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle? Sorry, Where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells...
	Nem értés, magyarázatkérés, magyarázatértés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Felkérés hangosabb, lassabb beszédre	Could you speak a little more slowly, please? Sorry, that was a bit too fast.
Párbeszéd strukturálása	Beszédszándék jelzése, beszélgetés kezdése	Well, there is nothing in the garage. I'll tell you what; I've just had a thought. The question is how many people are willing to spend money on it. The trouble is, we have not got any money.
	Elemek összekapcsolása	Put the cheese on first, and then... All the overhead lockers started rattling. In the end we landed safely. ...Suddenly there was a loud bang.
	Összefoglalás	Well, to sum it up...
	Beszélgetés lezárása	Right...okay Well, it's been nice talking to you.

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, törté- nés, létezés kife- jezése	Jelenidejűség	Present Simple <i>Present Simple Passive</i> Present Continuous	When do you get up? I don't drink milk. <i>English is spoken all over the world.</i> Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
	Múltidejűség	Present Perfect Simple <i>Present Perfect Passive</i> Past Simple	Have you done your room? I haven't finished it yet. We haven't met since Christmas. I've lived here for ten years. <i>My flat has just been decorated.</i> And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
	Jövőidejűség	<i>Past Simple Passive</i> <i>Past Continuous</i> <i>Past Perfect</i> Going to <i>Future with Will</i> (certainty) (sudden decision)	<i>When was this photo taken?</i> <i>What were you doing at five yesterday?</i> <i>I was watching TV when he phoned.</i> <i>We had had dinner when she arrived.</i> What are you going to do on Saturday? When will you be fourteen? <i>OK. I'll do the washing up.</i>
Birtoklás kifeje- zése		Forms of have Possessive adj. <i>Possessive pronouns</i> Genitive 's Of <i>Belong to</i>	I didn't have many friends in the kindergarten. I will have a Porshe when I'm 20. My, your, his/her/its,our, their dog <i>Mine, yours,...theirs</i> Kate's brother the corner of the room Whose? <i>Who does it belong to?</i>
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeg- határozás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs picture location <i>geographical location</i>	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, in front of, behind, inside, outside, above ... at the top/at the bottom of ..., on the left hand side, in the background <i>in the east/west ...,</i> <i>along the river, through the forest, past the</i> <i>shop ...</i>

Időbeli viszonyok Gyakoriság Időpont Időtartam	Adverbs of time with Present Perfect Simple How often? When? What time? What's the time? How long?+Past Simple <i>While</i> <i>When</i> <i>How long ?+Present Perfect Simple</i> already, yet, just Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day ... I always make my bed. She goes swimming twice a week. Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday <i>This time tomorrow</i> <i>By 9 o'clock yesterday</i> It's a quarter to eight. How long were you in hospital? For two weeks. <i>While I was watching TV, Mary arrived.</i> <i>When I entered, the boys were fighting.</i> <i>I have lived here for seven years now.</i>
Mennyiségi viszonyok	Singulars and plurals Cardinal numbers Ordinal numbers Countable nouns Uncountable nouns Children, people, men, women ... one, two, three.. first, second... How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs. <i>A great number of people</i> How much money have you got? I've got a lot of/little money. A cup of tea, a piece of cake <i>A great deal of energy</i> All, both, none, neither Each, every
Minőségi viszonyok	Comparative sentences (short, long adjectives) Irregular adjectives enough <i>too/quite</i> Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. She is the most intelligent of all. I'm as tall as you. <i>This town is less polluted than that one.</i> <i>This is the most interesting book I've ever read.</i> Good, bad ...(better, worse) It's too big, It's not small enough. <i>It's much too difficult.</i> <i>It's not quite satisfactory.</i> What's it like? What colour is it? What does it look/taste/sound/feel like?

Modalitás	Should/shouldn't You should ask her. Can (ability) I can swim. Can/could/may (permission) <i>Could-was able to</i> Can/could/may I open the window? <i>He could speak two languages at the age of five. Last summer I was able to visit the British Museum.</i> Must/needn't (obligation) I must read it. You needn't do it now. Have to Did you have to be there? Musn't Children mustn't smoke. <i>Must/may/might/can't + present infinitive (certainty)</i> <i>John must be ill. He can't be at school.</i>
Logikai viszonyok	Linking words <i>And/or/but/because/although/ on the one hand – on the other hand, so, therefore, that's why either-or, neither-nor</i> Purpose <i>Although he is rich, he is not happy. I helped him so that he could pass his examination I've been to London to visit the Queen.</i> Conditional I Conditional II <i>We'll stay at home if it rains. If I had time, I would take you to the cinema.</i> Time clauses with future meaning <i>When dad comes home, he'll be angry with you.</i>
<i>Függő beszéd</i>	Reported speech with present reporting verb <i>He says he is tired. I don't know where he lives. Tell him to stop it.</i>

Szövegösszetartó eszközök	Articles Some+plural noun Any+plural noun Some +singulr noun Any + singular noun Nominative and accusative of personal pronouns Demonstrative pronouns Indefinite pronouns Reflexive pronouns <i>Relative pronouns</i> <i>Propword</i>	A, an, the There are some pencils in the bag. Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes. There's some water in the vase. There isn't any juice in my glass. I, he, they... Me, him, them... This, that, these, those Somebody, anybody, nobody, everybody ... myself... <i>The girl who lives next door bought a car. The book I gave you...</i> <i>one, ones Which one would you like?</i>
------------------------------	--	--

FRANCIA 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok *à un de ces jours*

Megszólítás	s'il vous / te plaî^t, pardon, monsieur, vous êtes bien le nouveau professeur d'anglais?
Köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, à demain, à mardi, à ce soir, à bientôt, à plus tard, à tout à l'heure
Bemutató^s, bemutatkozás	c'est Luc, je te présente / je vous présente, permettez-moi de vous présenter moi, je m'appelle, je suis le frère de, enchanté monsieur
Telefonálá^snál bemutatkozás és elköszönés	c'est Marie-Jeanne à l'appareil au revoir, monsieur, alors à la prochaine fois
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, ma chère Michèle, bisous, grosses bises, à bientôt, je t'embrasse
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	ça va? vous allez bien? Ça va mieux? Ça va bien / pas trop mal / merveilleusement bien, merci Ça ne va pas du tout
Engedélykérés és arra reagálás	je peux? bien sûr (mais), je vous / t'en prie, si tu veux / vous voulez
Köszönet és arra reagálás	merci beaucoup/infiniment, il n'y a pas de quoi, je vous / t'en prie, avec plaisir, je vous remercie, madame
Bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi / excusez-moi, monsieur / madame Ça ne fait rien, ce n'est pas grave, il n'y a pas de mal, je vous / t'en prie, n'en parlons plus
Gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, bonne chance / soirée, bon voyage, passer de bonnes vacances, joyeuses fêtes de, je te / vous félicite, merci beaucoup (de tes/vos vœux), tu es/vous êtes gentil, je te / vous remercie de

Érzelme^k kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	je regrette, je suis vraiment désolé
Öröm	je suis ravi, quel plaisir / quelle joie!
Elégedettség, elégedetlenség	content/triste, heureux/malheureux, agréable/désagréable, aller bien/mal
Csodálkozás	tiens, dis donc, vraiment? alors là! quelle surprise!
Remény	j'espère, tu y crois?
Bánat	je suis (très) triste / désespéré
Bosszúság	mais enfin, ça alors, zut alors, mince

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	tu aimes, tu veux, tu trouves ça? ça te plaî^t? à ton avis? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? super, pas mal, pas trop intéressant, je pense que, c'était bien, à mon avis
Valaki igazának az elismerése, nem elismerése	tu as raison, c'est justement / exactement Ça, tu n'as pas raison, tu as tort, tu te trompes
Egyetértés, egyet nem értés	oui, d'accord, bien sûr, excellente idée, comme tu veux, je suis de ton avis, c'est exactement ce que je pense(mais) non, (ce n'est) pas ça pas maintenant, pas question
Érdeklődés, érdektelenség	qu'est-ce qui t'arrive? raconte-moi, comment... Ça ne m'intéresse pas trop, ce n'est pas mon problème

Tetszés, nem tetszés	j'aime beaucoup, un peu, pas du tout, c'est bien, j'adore / je déteste, je préfère, Ça me plaît pas mal, Ça ne me plaît pas vraiment, c'est génial, il est sans intérêt
----------------------	---

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Dicséret, kritika	bravo, félicitation, <i>chapeau</i> , ce n'est pas tout à fait ça, <i>ce n'est pas trop réussi</i>
Ellenvetés, ellenvetés visszautasítása	<i>par contre, au contraire, tout de même, surtout pas</i>
Akarat, kívánság	je veux <i>absolument</i> , je refuse de, je voudrais bien que, j'aimerais, je serais content si, je souhaite
Képesség, lehetőség	on peut, je suis capable de, il est possible, c'est faisable
Szükségesség, kötelezettség	vous devez, il faut <i>absolument</i> , il est indispensable
Ígéret	c'est promis, je te / vous promets
Érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt	<i>ça te / vous paraît, comment vous jugez cela? quelle est votre réaction à cela? lequel vous voulez?</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	voilà, qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? <i>à quoi Ça sert?</i> ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher, c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui, <i>Ça sert à</i>
Események leírása	cet après-midi, il y a une semaine, <i>alors, moi, je lui dis, c'était</i>
Információkérés, információadás	où est-il? il (n')est (pas) là, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, dis-moi / dites-moi comment? pour aller à? c'est simple, tu vas / vous allez
Igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est Ça / ce n'est pas ça <i>aucun problème</i> en effet, pas tout à fait, pas du tout, <i>cela n'est pas possible</i>
Tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas) te / vous dire
Bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sûrement, peut-être, Ça se peut, Ça m'étonnerait
Ismerés, nem ismerés	<i>je vois, je n'y vois pas trop clair</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	je voudrais, s'il te / vous plaît
Tiltás, felszólítás	il est interdit, (ne) fais / faites (pas), <i>défense de fumer, veuillez patienter s.v.p.</i>
Segítségkérés és arra reagálás	<i>peux-tu / pourriez-vous m'aider, je suis à toi / vous</i>
Javaolat és arra reagálás	j'ai une idée, c'est une bonne idée, (mais...) <i>pouvez-vous, voulez-vous, avec plaisir, (mais...)</i>
Kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous êtes gentil, mais je n'ai plus faim
Meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétlés-kérés	c'est (bien) Ça? <i>peux-tu / pouvez-vous répéter</i>
Nem értés	je ne comprends pas, je n'ai pas bien compris
Betűzés kérése, betűzés	comment Ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
Felkérés érthetőbb beszédre	un peu plus lentement s.v.p., un peu plus haut s.v.p.
Beszélési szándék jelzése, téma bevezetése	<i>si vous voulez mon avis, selon moi, j'ajouterais, écoute ça</i>

Megerősítés	<i>c'est celui qui? c'est tout? est-ce que c'est bien cela? est-ce que j'ai bien compris? tu n'en veux vraiment pas?</i>
Körülírás	<i>je ne sais pas exactement ça, mais c'est quelque chose</i>
Példa megnevezése	<i>tiens, par exemple, c'est le cas de...</i>
Témaváltás	<i>d'autre part, d'ailleurs, avez-vous vu? avez-vous entendu?</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) être, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus) se passer, se trouver, exister
Cselekvések	<i>il pleut, il fera beau, s'il neige nous allons sans les Alpes si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre il écoute de la musique en travaillant, merci de m'avoir appelé, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé</i>
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n')est (pas) à moi c'est le mien
Térbeli viszonyok	<i>où? là, à, dans, sous/sur, derrière/devant, tout droit, à gauche / à droite, au milieu, à côté, en face, pas loin, tout près, partout, autour de, d'un côté, de l'autre côté, le long de, au bord de, quelque part, au bout (de), au fond (de), au sommet (de),aux environs (de), n'importe où, vers, au nord, dans l'ouest, d'où? de l'école</i>
Időbeli viszonyok	<i>A quelle heure? quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi prochain, en mai, maintenant, avant / après, tôt, tard, le week-end, dernier, ce matin, cet après-midi, ce soir, en été, il y a, pendant, longtemps, à midi et demi, dans, à ce moment-là, depuis, en, seulement, quelquefois, toujours, d'habitude, une fois(par), autrefois, d'abord, puis, enfin, quand, avant / pendant que, en même temps que, jusqu'à ce que, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé</i>
Mennyiségi viszonyok	<i>combien? 1000, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, plus, moins, une douzaine, environ, à peu près, il fera X degré</i>
Minőségi viszonyok	<i>quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand / petit, joli, gros / mince, faible / fort, beau / laid, sale/propre, timide, gentil / antipathique, modeste / agressif, généreux / égoïste, blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, interdit, long, court, en bois / coton / lain / papier / plastique, en forme de, rond, rectangulaire, chaud / froid, cher / bon marché, vite, lentement,(très) bien / mal, mieux, bon / mauvais, meilleur, premier</i>
Esetviszonyok	<i>je le regarde, tu lui demandes, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit, je pense à eux</i>
Modalitás	<i>ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau, si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, merci de m'avoir appelé fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre il écoute de la musique en travaillant</i>
Szövegösszetartó eszközök	<i>un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils /elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux, elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, où, dont, celui, celle, ceux, celles, et, mais, donc, alors, non plus, quand même, car, comme, pour, puisque, si, ainsi, cependant, même si, en effet, malgré que, bien que</i>

NÉMET 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	Entschuldigung, ...
Köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Bemutatás, bemutatkozás	Das ist Peter. Ich heiße ...
<i>Telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés</i>	<i>Guten Tag, das ist ... Auf Wiederhören! Tschüs!</i>
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	Liebe(r)... Viele Grüße. Dein(e)...
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir? / Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.
Engedélykérés és arra reagálás	Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte.
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum...! Danke. Fröhliche Weihnachten. / Gute Besserung!

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	Es tut mir Leid!
Öröm	Ich freue mich, dass.../ Toll!
Elégedettség, elégedetlenség	Es ist prima, dass.. Schade, dass...
Csodálkozás	Oh, das ist aber schön!
Remény	Ich hoffe, du kannst kommen!
Bánat	Schade, dass...
Bosszúság	Das ist aber schlimm!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás, véleménynyilvánítás	Magst du Mathe? Ja. / Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach... <i>Was denkst darüber?</i>
Valaki igazának az elismerése, és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht!
Egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
<i>Érdeklődés, érdektelenség</i>	<i>Ich interessiere mich für ... (nicht).</i>
Tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd! / Das gefällt mir (nicht)!
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, kötelezettség, lehetőség	ich will, ich möchte, ich kann, ich muss, ich soll, ich darf
Ígéret, szándék, terv	Ich mache das schon! Ich will ...
<i>Érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt</i>	<i>Und was wünschen Sie? Möchtest du einen Kaffee oder lieber Tee?</i>
Dicséret, kritika	Klasse! Blödsinn!

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist... Meine Mutter ist... / <i>Es geht um...</i>
Események leírása	Zuerst..., dann..., zum Schluss. / <i>Es war einmal...</i>
Információkérés, információadás	Wie ist ...? Prima. / Wie alt bist du? 12. / Weißt du...? / Können Sie mir bitte sagen...?
Igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch, <i>weder...noch</i>
Tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), dass / ob...
Bizonyosság, bizonytalanság	Ich weiß es (nicht) genau. / Ich bin mir (nicht) sicher, dass / ob ...
Ismerés, nem ismerés	<i>Ich kenne .. gut / nicht.</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Gib mir bitte ...! / Kannst du bitte...?
Tiltás, felszólítás	Schreib noch nicht. Öffne die Tür.
<i>Segítségkérés és arra reagálás</i>	<i>Können Sie mir bitte bei ... helfen? Ja, gerne. Ich kann Leider nicht!</i>
Javaslat és arra reagálás	Möchtest du...? Ja, gerne! / Können wir gehen?
Meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir Leid.
Kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Nein, danke. Ja, bitte.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte. / Sag es noch einmal! / <i>Wie meinst du das?</i>
Nem értés	Ich verstehe nicht. / Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.
Betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Kannst du bitte langsamer /lauter sprechen?
<i>Beszélési szándék jelzése, téma bevezetése</i>	<i>Dabei fällt mir gerade ein,...</i>
<i>Megerősítés</i>	<i>Ja, das stimmt.</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, törté- nés, létezés kife- jezése	sein, es gibt Präsens Vokalwechsel, trennbare Verben	Ich bin heute zu Hause. Hier gibt es keinen Hamburger. Die Sonne scheint schön. Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor.
Jelenidejűség	Präteritum, Perfekt	Er kam zu Fuß. Sie haben schon alles getan.
Múltidejűség	Futur (mit Präsens) sich-Verben es	Ich bleibe morgen zu Hause. Ich freue mich. Es ist kalt. Es regnet.
Jövőidejűség		Es geht um .../ Es dauert lange bis...
Személytelenség	<i>Passiv (Präsens)</i>	<i>Sie werden am Flughafen abgeholt.</i>

Birtoklás kifejezése		haben, gehören Wessen? von, -s Nomen Genitiv Possessivpronomen	Ich habe einen Bruder. Die Tasche gehört mir. das Buch von Peter, Peters Geschichte die Tür des Hauses Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok Irányok, helymeg- határozás		Präpositionen mit A/D: an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen Präpositionen mit dem Akkusativ: durch, um, Präpositionen mit dem Dativ: bei, zu, von, nach	hier, dort, links, Rechts oben, unten, hinten... Die Vase steht auf dem Tisch. Ich gehe ins Kino. Gehen Sie durch den Park! Die Bücher sind bei Karl. Ich komme von meiner Oma.
Időbeli viszonyok Gyakoriság Időtartam Időpont		Wie oft? selten, manchmal, immer, nie wie lange? in, um, am, wann?	Ich gehe jeden Morgen in die Schule. eine Woche, von ... bis, den ganzen Tag, im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diesen/letzten/vorigen/ nächsten Monat
Mennyiségi vi- szonyok Határozott men- nyiség Határozatlan mennyiség		alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	eins, zwei erste, zweite eine Portion Pommes Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszo- nyok		Wie? Was für ein? Welcher? (Adjektivdeklinatión) Vergleiche	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima. Das ist eine leichte Aufgabe. Ich finde den roten Rock modisch. Dieses Buch ist besser, als... Er ist nicht so alt, wie... Das Bild ist am schönsten.
Modalitás Felszólítás		mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens, Präteritum)	Er kann nicht schwimmen. Ich möchte ein Eis. <i>Er wollte nach Hause.</i> <i>Ich konnte das Fenster nicht schließen.</i> Komm morgen wieder! Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	Névszók a mon- datban	Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv	Ich zeige den Schülern Bilder. <i>Das ist das Foto meiner Freundin.</i>

Logikai viszonyok	Alárendelések	Kausalsatz <i>Subjektsatz</i> Objektsatz Temporalsatz Finalsatz: um zu / damit Relativsatz	denn, weil, <i>Es ist schön, hier zu sein.</i> Ich weiß (nicht), dass (ob)... Ich weiß, wo du wohnst. Ich habe keine Lust, dich zu besuchen. Als / wenn ..., Ich bleibe hier, um diese Zeitung auszulesen / damit du nicht allein bist. Die See, an der wir voriges Jahr ... Die Kinder, deren Eltern ...
	<i>Feltételeesség</i>	<i>Konditionalsatz:</i> <i>(Indikativ) Präsens</i> <i>Konjunktiv II. (würde)</i>	<i>Wenn ich Zeit habe,...</i> <i>Wenn ich Zeit hätte,...</i> <i>Sie würde kommen, wenn.....</i>
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	Kötőszók		und/oder/aber/denn weil/dass/ob/ obwohl / als ob / als wenn=als
	Névmások		das, ich, mich, mir, mein, dieser, jener, man, <i>jeder, keiner,</i> <i>einander,</i> man

OLASZ 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Megszólítás	senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!, <i>cameriere!</i> , <i>amici!</i> , <i>tesoro!</i> , <i>amore!</i>
Köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!; arrivederci/La, ciao, a presto, a domani, a dopo, a lunedì, <i>a dopo!</i> , <i>ci vediamo!</i>
Bemutató, bemutatkozás	ti presento Giorgio, questo è Gregorio, <i>mi permetta di presentarmi</i> ; mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere
<i>Telefonálásnál bemutatkozás</i>	<i>Pronto, sono Valeria, c'è Marco?, Pronto, con chi parlo, scusi?, Pronto, parlo con Claudia?, Pronto, posso parlare con Maurizio?, Pronto, può passarmi il dottor Agnani</i>
<i>Telefonálásnál elköszönés</i>	<i>ciao!, arrivederci/La, a più tardi!, ci vediamo!, a dopo!, a domani!, a presto!, ci sentiamo!, salutami Carla/i tuoi!, buonanotte!, ti/La saluto, a tra poco!</i>
Köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!, <i>grazie mille!</i> , <i>sei un tesoro!</i> , <i>non so come ringraziarti!</i> ; prego!, non c'è di che!, di niente!
Engedélykérés és arra reagálás	posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?, <i>mi permetti? permesso?</i> , <i>me lo fai vedere?</i> ; prego!, come no!, si accomodi!, <i>come no?</i> , <i>avanti!</i> , <i>certo!</i> ; macché!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no, <i>non ci penso neanche, mi dispiace ma non è possibile</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?, <i>cosa fai di bello?</i> , <i>tutto bene?</i> , <i>come stanno i tuoi?</i> ; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale, <i>tutto bene, niente di particolare</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace, <i>non volevi farti del male;</i> <i>non c'è di che, di niente</i>
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!, <i>complimenti, tante belle cose!</i> , <i>auguroni!</i> ; <i>grazie, altrettanto!</i> , <i>grazie mille!</i> , <i>mille grazie!</i>
Személyes levélben megszólítás	Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mamma!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, Carissimo/a!
Személyes levélben elbúcsúzás	a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Sajnálkozás	mi dispiace, mi spiace, che disastro, sono <i>dispiaciuto/disperato/a, quanto mi rincresce!</i>
Öröm	che gioia!, che piacere!, <i>quanto sono felice!, sono davvero contento!</i>
Elégedettség, elégedetlenség	sono contento, <i>mi fa piacere!, per bacco!, complimenti!</i> ; non sono contento, mi dà fastidio, <i>mi rompe le scatole, ne ho fin sopra i capelli</i>
Csodálkozás	come mai?, che sorpresa!, <i>davvero?, non mi dire!</i>
Remény	spero di rivederti/La, <i>spero tanto, magari!, fosse vero!</i>
Bánat	che pena!, che dolore!, <i>mi fa pena, sono triste/sconvolto/addolorato</i>
Bosszúság	che noia!, <i>che fastidio!, mi dà ai nervi, mi dà fastidio</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, che ne dici/e di?, <i>cosa faresti nei miei panni?, sei d'accordo?</i> ; secondo me, secondo la mia opinione, <i>fossi in te, sai cosa ti dico?</i>
Valaki igazának az elismerése	hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia
Egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! <i>ci mancherebbe altro!</i>
<i>Érdeklődés, érdektelenség</i>	<i>che ne dici?, che ne pensi?, ti piace?, che impressione ti ha fatto?</i> ; non m'interessa, non m'importa, <i>che m'importa!</i>
Tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!, <i>è un amore!, è una delizia!, ti sta bene, ti dona il verde</i> ; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!, <i>mi fa schifo, mi fa orrore, è brutto, non mi va, che vergogna!, sono mortificata</i>
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	voglio/vogliamo, <i>vogliamo andare al cinema?ho/abbiamo deciso di; vorrei, mi piacerebbe, mi dai un panino?</i> ; è capace di, non riesco ad aprire la porta; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io, <i>può darsi, c'è la possibilità</i>
Ígéret	ti/Le prometto di, <i>ti giuro, ti assicuro, ti garantisco</i>
Dicséret, kritika	bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!, <i>sei un tesoro/amore!; non sei proprio gentile, non è un gran ché, è piuttosto brutto, che schifo!, che barba!</i>
Ellenvetés	<i>mica vero, perché poi?, perché dovrei farlo, macché!, neanche per sogno!, non ci pensare nemmeno!, figuriamoci!, per carità!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ti/Le ho detto di no</i>
<i>Érdeklődés, értékítélet, kívánság, preferencia iránt</i>	<i>che ne pensi?, che ne dici?, che impressione ti ha fatto?, avresti voglia di?, ti piacerebbe?, quale preferisci/ti piacerebbe di più?, gradiresti un amaro?</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Dolgok, személyek megnevezése, leírása	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria, è una ragazza dai capelli biondi
Események leírása	é successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola
Információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?, chi è il medico di turno?, di dove sei?; mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, è il dottor Magnani, sono di Verona
Igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, come no, <i>ti assicuro, ovviamente, chiaro</i> ; no, nient'affatto, <i>altrocché!, ci mancherebbe!</i>
Tudás, nem tudás	lo so, lo so benissimo, <i>ne sono convinto</i> ; non lo so, non ne so nulla/niente, <i>e chi lo sa</i>
Bizonyosság, bizonytalanság	certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente, <i>ci scommetto, sono più che sicuro</i> ; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissà!, chi lo sa, <i>non credo, mah!, eventualmente</i>
Ismerés, nem ismerés	<i>lo conosco, l'ho già visto da qualche parte, mi sembra di averlo già incontrato; non ne so niente, non l'ho mai visto, non so chi sia</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Kérés	per favore/piacere, <i>per cortesia, fammi/mi faccia il piacere di</i>
Tiltás, felszólítás	non correre, non devi/e uscire, non esagerare!; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dà!, muoviti!, <i>stai zitto!, calmati!, dammi retta!</i>
Segítségkérés és arra reagálás	<i>ho bisogno del tuo aiuto, mi devi dare/dammi una mano!, avrei bisogno di te; puoi contare su di me, dimmi tutto, volentieri</i>
Javaslat és arra reagálás	ti dico di, ti propongo di, <i>ho un'idea, ho una proposta, ti suggerisco di</i> ; volentieri!, va bene/benissimo!, non posso, preferisco di no
Meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, fai un salto da me!, ti aspettiamo per cena, <i>ti offro io la cena domani sera, ti va di andare insieme al cinema stasera?, vuoi venire da noi per il finesettimana?</i> ; volentieri!, con piacere!, mi dispiace ma non posso, <i>sarà per un'altra volta, neanche per sogno!, scherzi?</i>
Kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!, <i>prova, non fare complimenti!, ti posso offrire un aperitivo?</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Visszakérdezés, ismétléskézés	come hai/ha detto?, compreso?, capito?, <i>dicevi?</i> ; me lo puoi/può ripetere?, scusa/i, non ho capito bene, vuoi/vuole ripetere?
Nem értés	scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente/un tubo
Betűzés kérése, betűzés	potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ipsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parla/i più lento/forte!, ti/La prego di parlare più lento/forte
Beszélési szándék jelzése	<i>scusa ma..., posso dirti qualcosa?, scusa se ti interrompo, scusa, hai un minuto per me?, senti un po'</i>
Megerősítés	<i>come no!, certo!, ovviamente!, senz'altro!, assolutamente!</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezés
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE, <i>ESISTERE</i>) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, si trova a Roma
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE, DIVENTARE, SUCCEDERE, <i>RISULTARE, ACCADERE</i>) piove, nevicca, sono nato a, è diventato grande, è successo un disastro, non è successo niente, <i>non mi risulta, accade spesso</i>
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, imperfetto, condizionale presente, <i>trapassato prossimo, condizionale passato, congiuntivo presente/passato</i> , visszaható igék, <i>szenvedő szerkezet, gerundio, infinito passato, általános alany</i>) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, avevo voglia di piangere, mi faresti un piacere?, <i>non avevo mai vista una macchina così bella, saresti dovuto venire con noi, spero che ci siano tutti, credo che siano stati contenti tutti, questo libro è stato tradotto da uno scrittore famoso, chiudendo la porta mi son fatto male, sono contento di averlo conosciuto</i>
Birtoklás kifejezése	(AVERE, <i>AVERCELA</i> , DI előljárószó, birtokos névmások: MIO, TUO...) ho due fratelli, le pagine del libro, questo è il mio ragazzo, il piacere è mio, <i>non ce l'ho</i>
Térbeli viszonyok	(előljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE, <i>igeidők egyeztetése: egyidejűség, előidejűség, utóidejűség a jelenben és a múltban</i>) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE, UNO, DUE, TRE... DIECI... VENTI... CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, abbiamo studiato parecchio, mi sento abbastanza bene, non ci capisco niente
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. a melléknevek fokozása) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, è la più bella ragazza della classe: è bellissima
Modalitás	(módbeli segédigék: VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE, <i>a kötőmód használatának esetei</i>) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, vorrei sapere la verità, potresti prestarmi il tuo dizionario?

Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE...) igei vonzatok: essere contenti di cominciare a, decidere di, smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di, <i>convincere a, evitare di</i>
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés előjárósó+ főnévi igenévvel, <i>gerundióval, közvetett és közvetlen beszéd; szenvedő szerkezetű mondatok; műveltető szerkezet; általános alany, hasonlító mondatok</i>) ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani
Szövegösszetartó eszközök	(kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ, QUANTO mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU..., visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: CHE, CUI, QUALE, NE névmás, <i>hangsúlytalan, hangsúlyos és összetett személyes névmások: MI, ME, ME NE, GLIELO...</i>) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?, <i>me ne aveva parlato molto</i>

SPANYOL 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Megszólítás	Señor / Señora / Señorita, por favor / perdona / perdone. Mira / mire, oye / oiga
Köszönés, elköszönés	Hola. Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor /señora / señorita. ¿Cómo estás / está usted? <i>Hola, ¿qué tal? ¿Qué tal?</i> Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes.
Bemutató, bemutatkozás	¿Cómo te llamas? – Me llamo ... ¿Y tú? Yo soy ... ¿Y tú /usted? Mi nombre es ... Mucho gusto. Hola, yo soy ... – Encantado/a – <i>Te presento a ... Éste es ...</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? <i>¿Estás bien?</i> – Bien, gracias. <i>Sí, sí, muy bien.</i>
Engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite? <i>¿Me dejas ...?</i> – Sí, cómo no.
Köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. <i>Eres muy amable.</i> – <i>No hay de qué.</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona /Perdone ... - No hay de qué. Nada.
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! <i>Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien!</i> – Gracias.
Személyes levélben megszólítás	<i>¡Hola Pablo! Mi querido ... Querido ...</i>
Személyes levélben elbúcsúzás	<i>Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	¡Qué lástima que...! <i>¡Qué pena! Lo siento.</i>
Öröm	¡Estoy contento ...! <i>¡Qué bien!</i>
Elégedettség, elégedetlenség	<i>¡Estoy contento de ...!</i>
Csodálkozás	<i>¡Qué sorpresa! ¡Qué raro!, ¡Qué extraño!</i>
Remény / közömbösség	<i>Espero que, ¡Ojalá! / Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor.</i>
Bánat	<i>¡Qué lástima! Es muy triste.</i>
Bosszúság	<i>¡Qué mala suerte! ¡Caramba!</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda? – Bien /Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? <i>¿Qué piensa Ud. de ...?</i>
Valaki igazának az elismerése /tévedése	Tienes razón. <i>Estás equivocado.</i>
Egyetértés, egyet nem értés	<i>Sí. No. De acuerdo. Sí, pero ... Vale, está bien. Está bien, pero ...</i>
Tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero ... <i>Me gusta más ... Me cae bien /mal. No lo aguanto, No lo soporto.</i>
Dicséret, kritika	<i>¡Muy bien! No está bien. No es así.</i>
Akarat, kívánság, képesség, lehetőség, szükségesség	<i>quisiera, querría, deseo (no) puedo, (no) es posible es necesario, hay que</i>
Ígéret	<i>prometo, trato de</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) ... Son unos (unas) ... Él es ... ¿Es el chico moreno? ¿Es el / la del pelo corto?
<i>Események leírása</i>	<i>ocurrió que, tiene lugar</i>
Információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos? – Este es un... Es... Estos /éstas son ... ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso..., ¿De qué color es? Es blanco /a Perdone ... Gracias. De nada. ¿Cómo voy a ...? ¿Sabes si ...?
Igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No. Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie.
Tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí. / No. Ya lo sé. Creo que ... Pienso que ... No sé. Creo que sí. ¿Te has enterado de ...? ¿Estás al corriente de que ...?
Bizonyosság, bizonytalanság	Es cierto. Seguro. No estoy seguro.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Te pido ... Por favor ... Me puede ... Podría ... ¿Me permite? ¿Me dejas ...? – Sí, cómo no.
<i>Tiltás, felszólítás</i>	
Javaolat és arra reagálás	¿Pienzas que ...? ¿Puedes ...? ¿Podrías ...? ¿Me harías el favor de ? Tengo una idea. Yo puedo ... Quisiera ... ¿Te apatecería? ¿Te interesaría?
Meghívás és arra reagálás	¿Vienes? ¿Vamos a ...? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. ¿Podrías venir?
Kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Quieres un ...? Sí, gracias. /No, gracias. ¿Qué tomas? ¿Tomas algo?

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétlés-kérés	¿De verdad? ¿Qué dices? ¿Estás seguro? – Sí, sí. Claro que sí. ¿Puedes repetir? Repite /Repita, por favor.
Nem értés	No comprendo. No escucho.
Betűzés kérése, betűzés	¿Pued(es) deletrear?
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	¿Podría hablar más despacio, por favor? Hable un poco más fuerte, por favor.

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	(no) ser, estar, tener, existir, hay
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, estaba, llevaba – gerundio
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, cuyo, el mío
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca, de ... preposiciones y adverbios de lugar: de/desde ... a/hasta ¿De dónde eres? – Soy de ... se halla, se encuentra

Időbeli viszonyok – mikor, hánykor – mióta, meddig	¿Cuándo? ¿A qué hora? ¿Desde /Hasta cuándo? ¿Qué hora es? Es / Son la(s) ... mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin. <i>ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca</i>
Mennyiségi viszonyok	¿Cuánto? – dos ... algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, <i>unos, suficiente, dos veces al año, cada tres días, la mitad, el doble, el triple, más de, menos de</i>
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor – hasonlítás	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele ... <i>Está frío.</i> ¿Cuántos años tiene? Es viejo. <i>más hermoso que, menos bonito que</i>
Modalitás – tiltás – tagadás	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad poder, querer, tengo que, quisiera <i>no lo cierres</i> <i>nunca, nada, nadie</i>
Esetviszonyok	<i>me, te, lo /la – le, conmigo</i>
Szövegösszetartó eszközök	un(a) ... el/la/los/las ... interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni ... ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que <i>el que, cuál</i>
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a...

OROSZ 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok kifejezése

Dolgok, személyek, állapotok azonosítása, leírás, magyarázat, emlékeztetés	Что это? Кто это? Это книга или журнал? Что это? А это что? Что это за книга? Кто это? Это мальчик или девочка? <i>Сегодня вторник?</i> <i>Ты помнишь, когда будет вечеринка?</i> <i>Почему он опоздал?</i>	Это книга. Это мальчик. Это книга. Книга. Это книга. А это журнал. Это интересная книга. Это мальчик. <i>Да, вторник.</i> <i>Да, помню, 15-ого ноября.</i> <i>Потому что, он заболел.</i>
Információkérés	Как тебя / Вас зовут? Где ты живёшь / Вы живёте? Где школа / музей / банк / парк / театр / цирк / кино / почта / касса / туалет? Сколько стоит гамбургер / торт / кефир / какао / шоколадка? <i>Когда у тебя день рождения?</i> <i>Куда идёт автобус №7?</i> <i>Как поехать на Красную площадь?</i> <i>Где можно делать пересадку?</i> <i>Где купить билеты в театр?</i>	Меня зовут... Я живу... Вот... Здесь... Направо, налево, прямо. Здесь рядом, где парк. 100 форинтов. 3 рубля. 21 рубль. <i>Послезавтра.</i> <i>На Таганку.</i> <i>На метро до станции Охотный ряд.</i> <i>На Арбатской.</i> <i>В театральной кассе или в подземных переходах. В киоске.</i>
Igenlő vagy nemleges válasz, információadás	Это книга? <i>Книга лежит в комнате на столе?</i> <i>Это твоя книга?</i> <i>Там много книг?</i>	Да, это книга. Да, конечно. Нет, это журнал. Что ты / Вы! Это журнал. Да нет! Это журнал. <i>Да, на столе. Нет, у телевизора.</i> <i>Да, моя. Нет, это книга Виктора.</i> <i>Да, много. Нет, мало.</i>
Kognitív tartalmak kifejezése: tudás, nem tudás, ismerés, nem ismerés, bizonyosság, bizonytalanság	Ты не знаешь/ Вы не знаете, где Борис Степанович? <i>Ты знаешь Виктора?</i> <i>Ты уверен/а, что Виктор сегодня придёт на вечеринку?</i>	Я знаю, где Борис Степанович. Я не знаю. Ой, я не знаю, где он сейчас. <i>Да, знаю. Нет, не знаю.</i> <i>Да, я уверен/а, что он придёт.</i> <i>Нет, я не знаю точно, может быть, что он опаздывает. Может быть не придёт.</i> <i>Возможно, что он болен.</i>

Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

Véleménynyilvánítás	По-моему... Я думаю, что	По-твоему/по Вашему, это так?
Állapotok, események, cselekvések megítélése: dicséret, kritika, valaki igazának az elismerése		Правильно. Хорошо. Очень хорошо. Верно. Совершенно верно. Ты молодец.. Вы молодцы. Умница. Вот это да! Вот это вот! Вооо! Неправильно. Плохо. Это очень плохо! Как это возможно? Как тебе нестыдно?! Ты прав/а, Вы правы. Я согласен/согласна с тобой/ с Вами.
Állásfoglalás elvárása: véleménykérés	Как ты думаешь? Как Вы думаете? Какое ваше мнение об этом?	Я не знаю, я ещё не думала об этом.
Egyetértés, egyet nem értés, ellentmondás, ellenvetés	Вы за или против?	Я с вами согласен/согласна. У меня другое мнение. Я с вами несогласен/согласна.
Értéktétel, érdeklődés, kívánság, tetszés, nem tetszés	Тебя интересует музыка? Ты не хочешь прочитать книгу Булгакова?	Да, интересует. Нет, я не люблю музыку. Я предпочитаю литературу. Да, очень.
Modalitás: akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, szándék, ígéret, terv	Можно пойти сегодня в театр? Сегодня я занят/а, но завтра я свободен/свободна и мы можем посмотреть новый фильм. Хорошо? Устраивает? Какие у тебя планы на лето?	Я хочу... Я могу... Я умею... Я должен... Мне надо... Да, можно. Нет, нельзя. Да, хорошо. Ну, ладно. Я хочу поехать в горы.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

Rokonszenv, sajnálkozás, ellen-szenv	Тебе нравится...? Ты хочешь/не хочешь...? Вы хотите/не хотите...?	Конечно, мне очень нравится... Я люблю... Это очень вкусно! Мне жалко! Мне жаль! Очень жалко! К сожалению, у меня нет денег. Мне не нравится... Я не люблю... Я ненавижу... Тьфу!
Öröm	Ты рад/а? А вы рады?	Да, я очень рад/а. Я счастлив/а. А ты?
Elégedettség	Ты доволен/довольна? Вы довольны?	Да, я доволен/довольна.
Meglepetés	Надо же! Прелесть!	Как хорошо! Удивительно! Что ты говоришь!
Tanácsstalanság	Что делать? Что мне делать?	С ума сойти! Ну как же?
Remény	Может быть он придёт? Возможно?	Да, может быть! Возможно. Да, возможно. Да, может быть, что он сегодня ночью придёт.
Bánat, elégedetlenség	Тебе негрустно? Ты доволен/довольна? У меня сегодня плохое настроение.	Грустно. Очень грустно. Нет, я недоволен/довольна с ним/ с ней/ с ними. Неужели?

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok kifejezése

Felszólítás, kérés, udvarias kérés, segítségkérés	Встань/те, открой/те, напиши/те, запиши/те, читай/те, считай/те, продолжай/те, садись/те, входи/те, закрой/те... Прошу встать. Принеси, пожалуйста..! Помоги мне/ Помогите мне. <i>Ешь/те! Пей/те! Пой/те! Танцуй/те!</i>	
Reklamálás	Извини/те, но я не знаю. почему это так? Спасибо.	Понятно, я принесу другой аппарат. Пожалуйста. Вот. Не за что!
javaslat	<i>Ты/Вы сегодня свободен/свободна?</i> Пойдём в кино. Ты не хочешь пойти в кино?	Пойдёмте! Я тоже хочу.
Engedélykérés	Можно мне пойти в кино? <i>А может быть поехать в цирк? Разреши/те, пожалуйста.</i>	
Engedély megadása, elutasítása	Конечно. Можно. Пожалуйста. Нельзя. Ты болен.	
Kínálás, meghívás	Пожалуйста. Вот торт/ котлеты/пельмени суп/конфеты. Бери/те. Вот кола/пиво/сок/ водка. Приходи/те, приезжай/те в гости. Приходи/те к нам. Приходите на чай! Приходите на вечеринку! <i>Я хочу тебя/Вас пригласить на концерт.</i>	Спасибо. С удовольствием. Спасибо. Я очень рад/а.

Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok kifejezése

Kapcsolatfelvétel: köszönés, üdvözlés, érdeklődés hogylét iránt és ezekre reagálás, bemutatás, bemutatkozás, megszólítás, engedélykérés	Здравствуй/те! Привет! Доброе утро! Добрый день! Добрый вечер! Спокойной ночи! Как дела? <i>Как ты/Вы себя чувствуете/чувствуете?</i> <i>Я хочу Вам представить...</i> <i>Я хочу представиться.</i> Меня зовут... Как тебя/Вас зовут? Девушка! Анна Павловна! Мама! Сергей Петрович! Разрешите представиться!	Здравствуй/те! Привет! Спасибо, хорошо. Спасибо. <i>Спасибо, хорошо. Ничего. Плохо.</i> Меня зовут... Очень приятно!
Kapcsolat befejezése: búcsúzás, üdvözlés, jókívánságok	До свидания! Пока! С днём рождения! С новым годом! <i>С приездом! Новосельем!</i>	До свидания! Пока! Спасибо. С новым годом!
Kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet és azokra reagálás	Извини/те... Спасибо.	Ничего! Не за что!

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok kifejezése

Párbeszéd: beszélési szándék jelzése	Извините, пожалуйста, я не знаю, где... Извините, вы не знаете, где...	Вы не знаете? Я тоже не знаю./Я знаю, недалеко. Здесь, рядом.
A megértés biztosítása: visszakérdezés, ismétléskézés, megerősítés, betűzés kérése, betűzés, nem értés felkérés lassabb, hangosabb beszédre	А! Где...? Вы хотите знать, где...? Повторите, пожалуйста! Мне непонятно, повторите ещё раз! Повторите имя по буквам! <i>Моя фамилия Новиков. Н как Николай...</i> Я не понял/а, скажите, пожалуйста, медленнее, громче!	Да, я хочу знать, где... С удовольствием.

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok.
Cselekvés kifejezése	играть, жить, говорить típusú igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. написать, прочитать típusú igék múlt és egyszerű jövő idejű alakjai. Az igei paradigmarendszer kijelentő és felszólító módban. Слушай! Прочитай! Открой! Закрой! Пиши! Напиши! <i>Я бы пошёл на вечеринку.</i> A feltételes mód kifejezése.
Birtoklás kifejezése	у меня есть..., чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков.
Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине. В школу, на улицу. <i>от... до...</i>
Időbeli viszonyok	Вчера, сегодня, завтра. Часто, всегда, никогда. В четверг, в пятницу. Летом, осенью, зимой, весной... В январе, в феврале... Утром, днём, вечером... <i>В первой половине дня... Во второй половине дня...</i> <i>Ночью...</i> <i>Весь день...</i> <i>Каждый день... Каждый месяц...</i> <i>По вечерам...</i>
Függő beszéd	Он сказал, что завтра придет.
Mennyiségi viszonyok	100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д. Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут. <i>Три года назад...</i> <i>С утра до вечера.</i>
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный. <i>Красивый, противный.</i>
Modalitás	Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно. <i>Чуть-чуть.</i>

Esetviszonyok	Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány előjárószóval és azok nélkül. <i>о, об, за, против, напротив, по, при, через, для, с, над, под, около, от, к, из.</i>
Logikai viszonyok	и, а, но, или, который, где, когда, потому что, <i>поэтому</i>, <i>сколько, то ... то ...</i>.
Szövegösszetartó eszközök	Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который.

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegennyelv-oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát anélkül, hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejezni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témában, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.
*	Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference (1996). Strasbourg, Council of Europe, 131. p.

MATEMATIKA 9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja, feladata a tanulók önálló, rendszerezett, logikus gondolkodásának kialakítása, fejlesztése. Mindezt az a folyamat biztosítja, amelynek során fokozatosan kiépítjük a matematika belső struktúráját (fogalmak, axiómák, tételek, bizonyítások elsajátítása), és a tanultakat változatos területeken alkalmazzuk. A problémák felvetése tegye indokoltá a tanulók számára a pontos fogalomalkotást. Ezek a folyamatok válnak a tanulók belső, felfedező tanulási tevékenységének részévé.

Mindez fejleszti a tanulók absztrakciós és szintetizáló képességét. A célszerű, új fogalmak alkotása, az összefüggések felfedezése és az ismeretek feladatokban való alkalmazása fejleszti a kombinatív készséget, a kreativitást, a problémahelyzetek önálló, megfelelő önbizalommal történő megközelítését, megoldását.

A matematikai nevelés sokoldalú eszközökkel fejleszti a tanulók matematizáló, modellalkotó tevékenységét, kialakítja a megfogalmazott összefüggések, hipotézisek bizonyításának igényét, megmutatja a matematika hasznosságát, belső szépségét, az emberi kultúrában betöltött szerepét. Fejleszti a tanulók térbeli tájékozódását, esztétikai érzékét.

A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technikai, a humán műveltségterületek, szakközépiskolákban a választott szakma ismeretanyagának tanulmányozásához, a mindennapi problémák értelmezéséhez, leírásához és kezeléséhez. A lehetőségekhez igazodva támogassa az elektronikus eszközök (zsebszámológép, számítógép, grafikus kalkulátor, Internet stb.) célszerű felhasználásának megismerését, alkalmazásukat.

Fontos, hogy a tanulók képessé váljanak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, törekedjenek az önellenőrzésre, legyenek képesek várható eredmények becslésére. Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságuk fejlesztésére. Ebben a törekvésben fontos terület a matematika alkalmazásának, eszköz jellegének sokoldalú bemutatása, és a tanításban való érvényesítése.

Az általános iskolai tanításhoz képest egyre inkább hangsúlyt kap a tárgy deduktív jellege, de továbbra sem nélkülözhető a szemléletre és tevékenységre épülő feldolgozás sem.

A tanulók váljanak képessé a középszintű érettségi vizsga sikeres letételére.

A matematika kerettantervének új vonásai:

- a) a modellalkotás, matematizálás jelentőségének növekedése;
- b) a matematika alkalmazási terének növekedése;
- c) egyensúly a matematika belső struktúrájának kiépítése és a tanultaknak a mindennapi életben, más tárgyakban való felhasználása, eszközként való alkalmazása között;
- d) a modern oktatási, tanulási technológiák beépítése a mindennapi iskolai oktatási, nevelési tevékenységbe.

Fejlesztési követelmények

Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása.

A matematikai szemlélet fejlesztése

A középiskolai tanulmányok során a korábban szemléletesen, tevékenységek segítségével kialakított fogalmak megerősítésére, bizonyos fogalmak definiálására, általánosítására kerül sor. A különböző témakörökben megismert összefüggések feladatokban, gyakorlati problémákban való alkalmazása, más témakörökben való felhasználhatóságának felismerése, alkalmazásképes tudása fejleszti a tanulók matematizáló tevékenységét.

Az időszak végére szükség van a valós számkör biztos ismeretére, e számkörben megismert műveletek gyakorlati és elvontabb feladatokban való alkalmazására is. A tananyag különböző fejezeteiben a számításoknál fontos a zsebszámológép, a számítógép biztos használata, a számítógép alkalmazása. Műveleteket az algebrai kifejezések és a vektorok körében is értelmezünk és használunk.

Elegendhetetlen az elemi függvények ábrázolása koordináta-rendszerben és a legfontosabb függvénytulajdonságok meghatározása nemcsak a matematika, hanem a természettudományos tárgyak megértése miatt, különböző gyakorlati helyzetek leírásának érdekében is.

A geometriai ismeretek bővülése, a megismert geometriai transzformációk rendszerezettebb tárgyalása fejleszti a dinamikus geometriai szemléletet. A trigonometriai számítások a gyakorlat szempontjából fontosak (távolságok, szögek meghatározása számítás útján). A sík- és térgeometriai fogalmak és tételek mind a térszemlélet, mind az analógiás gondolkodás fejlesztése szempontjából lényegesek. A terület-, felszín-, térfogatszámítás más tantárgyakban is elengedhetetlen. A koordináta-geometria elemeinek tanításával a matematika különböző területeinek összefüggéseit s így a matematika komplexitását

mutatjuk meg. A következtetési, a bizonyítási készség fejlesztése hangsúlyos ennél a korosztálynál. A „ha ..., akkor ...”, az „akkor és csak akkor” helyes használata az élet számos területén (nem csak a matematikában) fontos.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

A problémaérzékenységre, a problémamegoldásra nevelés fontos feladatunk. Ehhez elengedhetetlen egyszerű matematikai szövegek értelmezése, elemzése, s az hogy a tanulók minél többször önállóan oldjanak meg feladatokat. Aktívan vegyenek részt a tanítási, tanulási folyamatban.

A diszkussziós képesség fejlesztése, a többféle megoldás keresése, megtalálása és megbeszélése a logikus gondolkodást is fejleszti.

Hasznos az élet és a különböző tudományok megértéséhez (a társadalomtudományokéhoz is) a gyakorlatban fontos témák megismerése, pl. a geometriai számítások, a leíró statisztika és valószínűség-számítás elemeinek alkalmazása. Ez megmutatja a tanulók számára a matematika használhatóságát. El kell érünk, hogy az érettségi előtt állók e területen bizonyos gyakorlottságra tegyenek szert.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

A 9–12. évfolyam matematikatanításában az induktív módszer mellett nagyobb szerepet kapnak a deduktív következtetések is. A tanítandó anyagban sejtéseket fogalmazunk (fogalmaztatunk) meg, melyek néhány lépésben bizonyíthatók vagy megcáfolhatók. Tanításunkban fontos a bizonyítás iránti igény felkeltése. Sor kerül néhány egyszerű tétel bizonyítására, bizonyítási módszerek megismerésére, valamint a fogalmak, szabályok pontos megfogalmazására. A matematikatanításban alapvetően fontos az absztrakciós képesség fejlesztése.

Az érettségi előtti rendszerező összefoglaláskor a matematika komplexitását mutatja meg az elemi halmazelméleti és logikai ismeretek alkalmazása különböző témakörökben, valamint egyszerű modellek (pl. gráfok) szerepeltetése.

A logikus gondolkodás a problémamegoldásban, az algoritmikus eljárások során és az alkalmazásokban egyaránt lényeges. A matematika különböző területein néhány lépéses algoritmus készítése az informatika tanulmányozásához is fontos.

Természetesen ezen időszakban is elengedhetetlen a szemléltető ábrák és egyéb eszközök alkalmazása nemcsak a geometriában (trigonometriában), hanem a kombinatorikában és a statisztikában is. Az adatsokaságok különböző jellemzési lehetőségeinek megismertetésével ezen a téren is fejlesztjük az alkalmazásképes tudást.

Helyes tanulási szokások fejlesztése

A gyakorlati számítások során alkalmazott újabb ismeretek egyre fontosabbá teszik az elektronikus eszközök célszerű használatát.

A közelítő értékekkel való számoláshoz különösen elengedhetetlen a becslés, a kerekítés, az ellenőrzés különböző módjainak alkalmazása, az eredmény realitásának eldöntése.

A tanulóktól megkívánjuk a szaknyelv pontos használatát, a jelölésrendszer helyes alkalmazását.

A matematikai szöveg értő olvasása, tankönyvek, lexikonok használata, szövegekből a lényeg kiemelése, a helyes jegyzeteléshez szoktatás a felsőfokú tanulást is segíti.

A helyes érvelésre szoktatással sokat tehet (és tesz is) a matematikatanítás a kommunikációs készség fejlesztéséért.

Fontos elérnünk, hogy a tanulók meg tudják különböztetni a definíciót, a sejtést és a tételt. Matematikatudásról akkor beszélhetünk, ha a definíciókat, tételeket alkalmazni is tudja a tanuló.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a matematika a kultúrtörténet része. Komoly motiváció lehet tanításunkban a matematikatörténet egy-egy mozzanatának megismertetése, a máig meg nem oldott, egyszerűnek tűnő matematikai sejtések megfogalmazása, nagy matematikusok élete, munkássága. Ehhez segítséget ad a könyvtár és az internet használata is.

9. évfolyam
Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A szemléletes fogalmak definiálása, tudatosítása.	A megismert számhalmazok, pont-halmazok áttekintése, véges és végtelen halmazok, az intervallum fogalma.	Tájékozottság a racionális számkörben.
	Halmazműveletek: unió, metszet, részhalmazképzés, két halmaz különbsége.	Részhalmaz, unió, metszet, két halmaz különbsége.
Módszer keresése az összes eset áttekintéséhez.	Kombinatorikai feladatok, az összes eset áttekintése.	
A szükséges és elégséges feltétel megkülönböztetése.	Az „akkor és csak akkor” használata – (folyamatos). Tétel és megfordítása (folyamatos).	

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A fogalom célszerű kiterjesztése, a számok nagyságrendjének tudása.	A hatványozás értelmezése 0 és negatív egész kitevőre, a hatványozás azonosságai; számok abszolút értéke, normál alakja.	Az azonosságok ismerete és alkalmazásuk.
	Nevezetes azonosságok: kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás; $(a \pm b)^2$, $a^2 - b^2$ szorzat alakja, $(a \pm b)^3$, $a^3 - b^3$ szorzat alakja.	Számok abszolútértéke, normál alakja. A másodfokú azonosságok alkalmazása.
Műveletek végzése számokkal és algebrai kifejezésekkel, a szaknyelv használata.	Ezen azonosságok alkalmazása egyszerű algebrai törtekkel végzett műveleteknél.	A négy alpművelet egyszerű algebrai törtekkel.
	Egyes változók kifejezése fizikai, kémiai képletekben. A lineáris egyenletek megoldásának áttekintése.	
Algoritmikus gondolkodás és a gyakorlati problémák modellezése, értő szövegolvasás.	Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása. Egyenletrendszerre vezető szöveges feladatok, százalékszámítás, kamatszámítás, példák többismeretlenes egyenletrendszerre.	Egyszerű egyenletrendszerek biztos megoldása. A százalékszámítás alkalmazása a gyakorlatban.
A rendszerezőképesség fejlesztése.	Abszolútértékes egyenletek.	
A matematika iránti érdeklődés erősítése az elemi számelmélet alapvető problémáival és matematikatörténeti vonatkozásaival.	Relatív prímelek, oszthatósági feladatok, a prímszámok száma, példa számrendszerekre.	3-mal, 9-cel való oszthatóság ismerete. Számok prímtenyezőkre való bontása.

Függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A függvényismeret fejlesztése: a hozzárendelések szabályként való értelmezése. A megfelelő modell megkeresése.	A függvény fogalma, elemi tulajdonságai; a lineáris függvény, abszolútérték-függvény, másodfokú függvény, a négyzetgyök függvény, gyakorlati példák további függvényekre (egészrész-, törtrész-, előjel-függvény), a fordított arány, $x \mapsto \frac{a}{x}.$	Az alapfüggvények tulajdonságainak ismerete. Képlettel megadott függvény ábrázolása értéktáblázat segítségével.
Célszerű eszközhasználat.	Függvénytranszformációk.	Az alapfüggvények transzformációja egy lépés esetén.
	Kétismeretlenes egyenletrendszer grafikus megoldása.	

Geometria

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Tájékozottság a megismert síkidomok tulajdonságaiban.	Geometriai alapfogalmak, háromszögekkel, négyszögekkel, sokszögekkel kapcsolatos ismeretek kiépítése, rendszerezése.	Speciális háromszögek, négyszögek és szabályos sokszögek tulajdonságainak ismerete.
Sejtések megfogalmazása, új összefüggések felfedezése, bizonyítási igény kialakítása.	A háromszög nevezetes vonalai, beírt köre, körülírt köre.	A nevezetes vonalak ismerete, a háromszög beírt és körülírt körének ismerete.
	Thalész tétele, a kör és érintői, érintőszög fogalma.	A körrel kapcsolatos fogalmak és az érintő tulajdonságának ismerete.
A transzformációk mint függvények értelmezése, a matematika különböző területei közötti kapcsolatok keresése.	A tengelyes és középpontos tükrözés, az eltolás áttekintése, rendszerezése, példa további egybevágósági transzformációra (pont körüli elforgatás).	A megismert transzformációk tulajdonságainak felhasználása egyszerű, konkrét esetekben.
Síkbeli tájékozódás, tervezés, a konstrukciós, analízis képesség és a diszkussziós igény kialakítása, sokoldalú szemléltetés, szerkesztőprogramok megismerése.	A forgásszög fogalma, ívmérték, a kör középponti szöge, körív hossza, körcikk kerülete, területe. Egyszerű szerkesztési feladatok.	

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A statisztikai adatok helyes értelmezése.	Statisztikai adatok és ábrázolásuk (kördiagram, oszlopdiagram stb.), számtani közép, medián, módusz; adatok szóródásának mérése.	Számsokaság számtani közepének kiszámítása, a középső érték (medián) és a leggyakoribb érték (módusz) ismerete. Kördiagram, oszlopdiagram adatainak értelmezése.

10. évfolyam

Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A köznapi gondolkodás és a matematikai gondolkodás megkülönböztetése. A bizonyítási igény további fejlesztése.	Tétel és megfordítása. Bizonyítási módszerek, jellegzetes gondolatmenetek (indirekt módszer, skatulyaelv).	A csak kimondott, illetve be is bizonyított összefüggések megkülönböztetése.
	Változatos kombinatorikai feladatok.	Egyszerű sorbarendezési és kiválasztási feladatok konkrét elemszám esetén.

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A permanencia elve a számfogalom bővítésében.	A valós szám szemléletes fogalma, kapcsolata a számegyenessel, a valós számok tizedestört alakja, példák irracionális számokra.	Tájékozottság a valós számok halmazán, a racionális és irracionális számok tizedestört alakja, nevezetes irracionális számok ismerete.
	A négyzetgyökvonás azonosságai, az n -edik gyök fogalma.	A négyzetgyökvonás azonosságainak alkalmazása egyszerű esetekben.
A megoldás keresése többféle úton, tanulói felfedezések, önálló eljárások keresése. Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése.	A másodfokú egyenlet megoldása, a megoldóképlet, gyöktényező alak, gyökök és együtthatók összefüggése, összefüggés két pozitív szám számtani és mértani közepe között.	A megoldóképlet biztos ismerete és alkalmazása. Két pozitív szám számtani és mértani közepe fogalma.
A matematika eszközként való felhasználása gyakorlati és természettudományos problémák megoldásában.	Másodfokú egyenletre vezető szöveges feladatok.	Különböző típusú egyszerű szöveges feladatok megoldása.
Diszkussziós igény az algebrai feladatoknál.	Ekvivalens és nem ekvivalens lépések egyenletek átalakításánál, egyszerű négyzetgyökös egyenletek.	Egyszerű négyzetgyökös egyenlet megoldása. A megoldások ellenőrzése.
Az algebrai és grafikus módszerek együttes alkalmazása a problémamegoldásban.	Másodfokú egyenlőtlenség megoldása.	

Függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Új függvénytulajdonságok megismerése, függvénytranszformációk további alkalmazása. A négyjegyű függvénytáblázatok és matematikai összefüggések célszerű használata.	A forgásszög szögfüggvényeinek értelmezése, összefüggés a szög szögfüggvényei között. A szögfüggvények tulajdonságai (értelmezési tartomány, monotonitás, zérushelyek, szélsőértékek, periodicitás, értékkészlet), a függvények ábrázolása.	A szögfüggvények definíciójának ismerete, az $x \mapsto \sin x$ és $x \mapsto \cos x$ függvények ábrázolása és tulajdonságai.

Geometria

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A transzformációs szemlélet fejlesztése.	A hasonlósági transzformáció, síkidomok hasonlósága.	A hasonlóság szemléletes tartalmának ismerete, a középpontos nagyítás és kicsinyítés alkalmazása egyszerű gyakorlati feladatokban.
Kreatív problémamegoldás. Geometriai ismeretek alkalmazása, biztos számolási készség, zsebszámológép célszerű használata.	A háromszögek hasonlóságának alapesetei. A hasonlóság alkalmazásai: háromszög súlyvonalai, súlypontja, arányossági tételek a derékszögű háromszögben. Hasonló síkidomok területének aránya, hasonló testek térfogatának aránya. Pitagorasz tételének alkalmazása, szögfüggvények alkalmazása derékszögű háromszög hiányzó adatainak kiszámítására, gyakorlati feladatok. Síkbeli és térbeli számítások, nevezetes szögek szögfüggvényértékeinek kiszámítása.	Az alapesetek ismerete. A felsorolt tételek ismerete és alkalmazása egy vagy két lépéssel megoldható számítási feladatoknál.
A vektorok további alkalmazása.	A vektor szorzása számmal, vektor felbontása síkban.	

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A valós helyzetek értelmezése, megértése és értékelése.	További valószínűségi kísérletek, a valószínűség becslése, kiszámítása egyszerű esetekben. A valószínűség szemléletes fogalma, kiszámítása konkrét esetekben.	Egyszerű problémák megoldása a klasszikus valószínűségi modell alapján.

11. évfolyam

Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A kombinatorikus készség fejlesztése. A többféle megoldási mód lehetőségének keresése. Előzetes becsléshez szoktatás, a becslés összevetése a számításokkal.	Permutációk, variációk, kombinációk. Binomiális együtthatók. Vegyes kombinatorikai feladatok.	Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása.
A gráf modellként való felhasználása.	Gráfelméleti alapfogalmak, alkalmazásuk. Feladatok megoldása gráfokkal.	A gráf szemléletes fogalma, egyszerű alkalmazásai.

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
	Másodfokúra visszavezethető egyenletek, egyenletrendszerek.	
A matematikai fogalom célszerű kiterjesztése, a fogalmak általánosításánál a permanenciaelv felhasználása.	A hatványozás kiterjesztése pozitív alap esetén racionális kitevőkre. A hatványozási azonosságok.	A hatványozás definíciója, műveletek, azonosságok ismerete egész kitevő esetén.
Bizonyítás iránti igény mélyítése. Matematikatörténeti vonatkozások megismerése (könyvtár- és internethasználat).	A logaritmus értelmezése. A logaritmus mint a hatványozás inverz művelete. A logaritmus azonosságai.	A logaritmus fogalmának ismerete, azonosságainak alkalmazása egyszerűbb esetekben.
Az absztrakciós és szintetizáló képesség fejlesztése. Az önellenőrzés igényének fejlesztése.	Exponenciális és logaritmikus egyenletek.	A definíció és az azonosságok egyszerű alkalmazása exponenciális, logaritmikus és trigonometrikus egyenlet esetén.

Függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A függvényfogalom fejlesztése. Összefüggések felismerése a matematika különböző területei között. A bizonyításra való törekvés fejlesztése.	A 2^x , a 10^x függvény, az exponenciális függvény vizsgálata, exponenciális folyamatok a természetben. A logaritmusfüggvény mint az exponenciális függvény inverze.	
Számítógép használata a függvényvizsgálatokban és a transzformációkban.	A szögfüggvényekről tanultak áttekintése. A tanult függvények tulajdonságai (értelmezési tartomány, értékkészlet, zérushely, szélsőérték, monotonitás, periodicitás, paritás). A szögfüggvények transzformációi: $f(x) + c$; $f(x + c)$; $c f(x)$; $f(cx)$.	Az alapfüggvények ábrái és legfontosabb tulajdonságainak vizsgálata (értelmezési tartomány, értékkészlet, zérushely, szélsőérték).

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A térszemlélet fejlesztése. Pontos fogalomalkotásra törekvés. Bizonyítás iránti igény továbbfejlesztése. A fizika és a matematika termékeny kapcsolatának megmutatása.	A vektorokról tanultak áttekintése. A vektorműveletek tulajdonságai. Két vektor skaláris szorzata. A skaláris szorzat tulajdonságainak felsorolása.	Vektorműveletek és tulajdonságaik (összeadás, kivonás, skalárral való szorzás). Vektorok alkalmazásai.
Tervszerű munkára nevelés. Az esztétikai érzék fejlesztése.	Színusztétel, koszinusztétel. Az alkalmazásukhoz szükséges egyszerű trigonometrikus egyenletek.	A színusztétel és a koszinusztétel alkalmazása alapfeladatok megoldásában (a háromszög hiányzó adatainak meghatározása).
A matematika gyakorlati felhasználása. A zsebszámológép és a számítógép alkalmazása. Az eredmények realitásának és pontosságának eldöntése.	Távolság, magasság és szög meghatározása gyakorlati feladatokban és a fizikában.	
Geometriai feladatok megoldása algebrai eszközökkel.	Helyvektor. Műveletek koordinátákkal adott vektorokkal.	Vektorok koordinátáinak biztos használata.
A bizonyítási készség fejlesztése.	Szakasz osztópontja. A háromszög súlypontja.	Szakasz felezőpontja koordinátáinak kiszámítása.
	Két pont távolsága, szakasz hossza. A kör egyenletei.	A kör középponti egyenletének ismerete.
Adott probléma többféle megközelítése.	Az irányvektor, a normálvektor, az érintőfogalma. Az egyenes egyenlete. Két egyenes párhuzamosságának, merőlegességének feltétele, két egyenes metszéspontja. Kör és egyenes kölcsönös helyzete. A kör érintője. A parabola mint pontthalmaz.	Az egyenes egy szabadon választott egyenletének tudása. Két egyenes metszéspontjának meghatározása. Kör és egyenes kölcsönös helyzetének vizsgálata.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A körülmények kellő figyelembevétele. Előzetes becslés összevetése a számításokkal.	Egyszerű valószínűség-számítási problémák. Néhány konkrét eloszlás vizsgálata. Műveletek eseményekkel konkrét valószínűség-számítási példák esetén („és”, „vagy”, „nem”).	
Modellalkotásra nevelés.	Relatív gyakoriság. A valószínűség klasszikus modellje.	A relatív gyakoriság és a valószínűség közötti szemléletes kapcsolat ismerete, egyszerű valószínűségi feladatok megoldása.
A számítógép alkalmazása statisztikai adatok, illetve véletlen jelenségek vizsgálatára. A mindennapi problémák értelmezése, a statisztikai zsebkönyvek, a napi sajtó adatainak elemzése.	Statisztikai mintavétel.	

12. évfolyam

Évi óraszám: 128

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az ismeretek rendszerezése: A matematika különböző területei közti összefüggéseinek tudatosítása.	Ekvivalencia, implikáció. A halmazelméleti és logikai ismeretek kapcsolata, rendszerezése.	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
A deduktív gondolkodás fejlesztése.	A megismert bizonyítási módszerek összefoglalása. Néhány példa a teljes indukció megismertetésére. A kombinatorikai és gráfokkal kapcsolatos ismeretek áttekintése.	

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
	<i>Rendszerező összefoglalás.</i> <i>Számhalmazok</i>	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
Matematikatörténeti ismeretek (könyvtár- és internethasználat).	Számelméleti összefoglalás. A valós számok és részhalmazai.	
Szám- és műveletfogalom biztos alkalmazása.	A műveletek értelmezése, műveleti tulajdonságok. Közelítőértékek.	
	<i>Egyenletek</i>	
Tervszerű, pontos és fegyelmezett munkára nevelés. Az önellenőrzés fontossága.	Nevezetes másod- és harmadfokú algebrai azonosságok. Az egyenletmegoldás módszerei. Az alaphalmaz szerepe. Egyenlőtlenségek. Egyenlet-, illetve egyenlőtlenség-rendszerek. Másodfokú kifejezések. Másodfokú egyenletek, Viète formulák. Négyzetgyökös kifejezések és egyenletek. Exponenciális, logaritmus és trigonometrikus kifejezések, egyszerű egyenletek.	
A problémamegoldó gondolkodás, a szövegértés, a szövegelemzés fejlesztése.	Szöveges feladatok.	

Függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A matematika alkalmazása a gyakorlati életben. Matematikatörténeti feladatok.	A sorozat fogalma. Számítási és mértani sorozat, az n . tag, az első n elem összege. Kamatokamat-számítás. Példák egyéb sorozatokra (rekurzió).	Számítási és mértani sorozat esetén az n -dik tag, és az első n elem összegének kiszámítása feladatokban. Kamatokamat-számítás alkalmazása egyszerű gyakorlati feladatokban.
	<i>Rendszerező összefoglalás</i>	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
Az absztrakciós készség fejlesztése. A függvényismeret fejlesztése. A függvények alkalmazása a gyakorlatban és a természettudományokban.	A függvényekről tanultak áttekintése, rendszerezése. Az alapfüggvények ábrázolása. Függvénytranszformációk. $f(x) + c$; $f(x + c)$; $c f(x)$; $f(cx)$. Függvényvizsgálat függvényábrák segítségével.	

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A térszemlélet fejlesztése. Az esztétikai érzék fejlesztése.	Tételek kölcsönös helyzete, távolsága, szöge. A síkra merőleges egyenes tételének ismerete. Egyszerű poliéderek.	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételeken kívül: tételek kölcsönös helyzetének, távolságuk, hajlásszögük definíciójának ismerete.
A matematika gyakorlati alkalmazásai a térszemléletben. Sík- és térszemléleti ismeretek összekapcsolása, analógiák felismerése.	A terület- és kerület-számítással kapcsolatos ismeretek összefoglalása. A poliéderek felszíne, térfogata. A hengerszerű testek, a henger felszíne és térfogata. Kúpszerű testek. A kúpszerű testek felszíne és térfogata. A csomagoló, csomagoló térfogata, felszíne. A gömb felszíne, térfogata.	A megismert felszín- és térfogatszámítási képletek alkalmazása egyszerű feladatokban.
	<i>Rendszerező összefoglalás</i> Geometriai alapfogalmak, pont-halmazok.	
A függvényismeret fejlesztése. A deduktív gondolkodás fejlesztése.	A geometriai transzformációk áttekintése. Háromszögekre vonatkozó tételek és alkalmazásaik. Négyszögekre vonatkozó tételek és alkalmazásaik. Körre vonatkozó tételek és alkalmazásaik.	
A matematika különböző területei közötti összefüggések felhasználása.	Vektorok, vektorok koordinátái. Vektorműveletek, műveleti tulajdonságok, alkalmazások. Derékszögű koordináta-rendszer. Alakzatok egyenlete. Trigonometrikus összefüggések és alkalmazásaik.	

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A leíró statisztika és a valószínűség-számítás gyakorlati szerepe, alkalmazása. A számítógép felhasználása statisztikai adatok kezelésére, véletlen jelenségek vizsgálatára.	Statisztikai és mintavételi adatok vizsgálata (közvélemény-kutatás, minőség-ellenőrzés).	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
Geometriai modell szerepeltetése a valószínűség meghatározására.	A valószínűség meghatározása geometriai mérték segítségével.	
	<i>Összefoglalás:</i> Adathalmazok jellemzői: számtani közép, mértani középsúlyozott közép, medián, módusz, szórás. Gyakoriság, relatív gyakoriság. A klasszikus valószínűségi modell.	Egyszerű klasszikus valószínűség-számítási feladatok megoldása.

INFORMATIKA**9. évfolyam****Célok és feladatok**

Az egyén alapvető érdeke, hogy időben hozzájusson a munkájához és életének alakításához szükséges információkhoz, képes legyen azokat céljának megfelelően feldolgozni és alkalmazni. Az iskola feladata felkészíteni a tanulókat a megfelelő információszerzési, -feldolgozási, -tárolási és -átadási technikákra, valamint megismertetni velük az információkezelés jogi és etikai szabályait. Ennek leghatékonyabb módját a több évig tanult informatika tantárgy és az iskolai élet egészét átható informatikai nevelés biztosíthatja.

Az informatikai nevelésnek – amely nem egyedül az informatika tantárgy feladata – meg kell mutatnia, hogy a jól ismert *természetes és mesterséges* (technikai) *környezet* mellett létezik a jelek, jelrendszerek, kódok világa, amely mindazt az adatot, információt és tudást hordozza, amellyel az emberiség a valóságos és a képzelte környezeteket (világokat) praktikus, tudományos, művészi vagy más szempontból megjeleníti. A jelek világa a társadalmi élet minden területét átható *virtuális környezetet* alkot, amely különösen szemléletesen nyilvánul meg a médiában (film, videó, televízió) vagy újabban az interaktív digitális médiában (multimédia számítógép, hipermédia számítógépes hálózat). Alapvető célunk annak megmutatása, hogy az információs és kommunikációs technológiák gyors fejlődése miként alakítja át a társadalmat, mit jelent a kialakulóban lévő *információs társadalom*.

A számítástechnika – beleértve a multimédia- és az internethasználatot is – a könyvtárhasználattal együtt alkotja az informatika tantárgy legfontosabb területeit.

A *tantárgy célja* felkelteni és folyamatosan ébren tartani a tanulók érdeklődését az informatika iránt, megismertetni eszközeit, módszereit és fogalmait, amelyek együttesen segítik a tanulók informatikai szemléletének kialakítását.

Az informatikai nevelés azzal, hogy a logikus gondolkodásra, problémamegoldásra tanít, és praktikus alkalmazói tudást, készséget és képességet fejleszt, korszerű (számítógépes) informatikai eszközök alkalmazásával felkészít a munkára, a mindennapi életre, egyben valamennyi tantárgy tanulását segíti. Célja olyan attitűd kialakítása, amely motiválttá teszi az egyént az információs társadalomba történő bekapcsolódásra, amely segít abban, hogy az egyén ne érezze idegennek ezt a világot.

Ezen a gyorsan változó, fejlődő területen különösen fontos, hogy a tanulóiban kialakuljon informatikai ismereteik folyamatos megújításának az igénye.

Az új eszközök közül sokoldalúságával kiemelkedik a számítógép, amely újszerű problémamegoldási lehetőségeket biztosít, hálózatba kapcsolva pedig újfajta kommunikációs lehetőségeket nyújt (például web, csevegés, e-mail, levelezési listák, gopher, telnet, FTP).

A számítástechnika oktatásának fő célkitűzései:

Korszerű alkalmazói készség kialakítása: a tanulók képesek legyenek arra, hogy a számítógépeket és az informatikai eszközöket célszerűen használják.

Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése: a tanulók önálló, rendszerezett, logikus gondolkodásának fejlesztése; a logikus gondolkodás lényeges a problémamegoldásban és az algoritmusok elkészítésében, kódolásában.

Önálló munkára nevelés és tehetség gondozás: a számítógép, mint a tanuló tevékenységére azonnal reagáló eszköz, lehetőséget teremt az egyéni ütemű tanulásra, a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, a lemaradókkal és a tehetségekkel való különleges foglalkozásra.

Együttműködésre nevelés, csoportmunka: a nagyobb számítógépes feladatok megoldása megköveteli a csoportmunkát, a feladatok részekre osztását, a másokkal való kapcsolattartást, tervszerű, összehangolt munkát.

Alkotó munkára nevelés: akár programot írunk a számítógéppel, akár szöveges dokumentumot vagy adatbázist készítünk, a végeredmény egy új termék, egy új mű lesz.

Az informatika társadalomban játszott szerepének felismertetése: az informatika rohamos fejlődése az egész társadalmat gyökeresen átalakítja, s ebben az állandóan változó világban csak az érezheti otthon magát, aki érti a változásokat s azok mozgatóit.

Az informatikai ismeretek rendszeres alkalmazása: az iskolai élet eseményeihez vagy a tantárgyakhoz kapcsolódó feladatok megoldására a tanulók használjanak informatikai eszközöket (dolgozat, esszé, előadás, bemutatás, tantárgyi feladatmegoldás, bibliográfia-készítés, szervezés, tanulás).

Az esztétikai készség fejlesztése: igény és készség a számítógépes produktum esztétikus formájának kialakítására.

Az informatika etikai és jogi szabályainak megismertetése: tudatosítani kell a tanulóiban az információszerzés, -feldolgozás és -felhasználás etikai és jogi szabályait.

A könyvtárhasználat oktatásának célkitűzései:

Felkészítés az információs társadalom kihívásainak fogadására: az információszerzés bővülő lehetőségeinek felhasználására, az információk elérésére, kritikus szelekciójára, feldolgozására és a folyamat értékelésére.

A könyvtárra alapozott önművelés képességének kialakítása: fejlesztése a könyvtári információs rendszer lehetőségeinek felhasználásával.

A forrásokat komplex és alkotó módon alkalmazó tanulási technikák és módszerek kifejlesztése.

Az iskolai és más típusú könyvtárak, könyvtári források, eszközök megismertetésével, valamint a velük végzett tevékenységek elsajátításával tudatos, *biztos használói magatartás kialakítása.*

A könyvtárhasználati tudás eszközjellegű beépítése a tanulók tantárgyi képzéséhez, iskolai fejlődéséhez és a mindennapi problémák megoldásához szükséges *információszerzésbe és -feldolgozásba.*

A forrásfelhasználás etikai szabályainak elsajátíttatása és a normakövetés követelményének elfogadtatása.

A különböző *társadalmi szerepekbe beilleszkedni*, azokat szükség szerint változtatni, és bennük hasznosan tevékenykedni tudó személyek nevelése.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. A be rendezésekkel fegyelmezetten, a használati utasításokat pontosan követve dolgozzon. Legyen tisztában a számítógépes környezet alapvető ergonomiai kérdéseivel, az egészségvédelem lehetőségeivel számítógépes munkakörnyezetben. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait, mozogjon otthonosan a számítástechnikai környezetben: felhasználói szinten tudja kezelni a számítógépet és perifériáit. Szerezzen tapasztalatokat az informatikai eszközök és információhordozók használatában.

Különböző formákban tudjon információt megjeleníteni; legyen képes a különböző formákban megjelenő információt felismerni, a megszerzett információit kiértékelni és felhasználni. Sajátítsa el az önálló tájékozódás, ismeretszerzés alapjait. Szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár, az internet használatában; a folyóiratok, lexikonok, kézikönyvek, szakkönyvek, a különböző multimédia és hipermédia oktatási anyagok alkalmazásában.

Legyen képes a számítógéppel való interaktív kapcsolat tartására, tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait.

Tudja önállóan használni a hálózatot és annak alapszolgáltatásait. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén, tudjon magáról, környezetéről adatokat közölni hálózati úton és formában, tudjon adatokat megkeresni, elérni a hálózati szolgáltatások alkalmazásával.

Ismerje a legalapvetőbb dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére.

Legyen képes az adott probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert módszerek, eszközök és alkalmazások közül a megfelelőt.

Ismerje fel és legyen képes különböző formákban megfogalmazni a környezetében előforduló tevékenységek algoritmizálható részleteit. Adott feladat megoldásához legyen képes algoritmusokat tervezni és megvalósítani.

Ismerje meg alkalmazásokon keresztül a szabályozó eszközök hatását. Legyen tudomása az intelligens (hardver és szoftver) eszközökről és növekvő jelentőségükről.

Tudjon keresni nyilvántartásokban kézzel, adatbázisokban egyszerű keresővel. Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat. Ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket.

Ismerje meg az informatika társadalmi jelentőségét, szerepét, a programok használatának jogi és etikai alapjait. Értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.

Legyen tudatában az öncélú és túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító, személyiségromboló hatásának (pl. a számítógép-függőség, videojáték-függőség problémái).

Tájékozódjon a különböző munkaterületeken, milyen szerepe van az informatikai eszközöknek.

Ismerje meg és igényelje a könyvtárak szolgáltatásait. Rendszeres, sokoldalú könyvtári tevékenységével alakuljon ki biztos használói magatartása.

Legyen tisztában a különböző dokumentumtípusok (hagyományos és legújabb technológiákon alapuló ismerethordozók), tömegkommunikációs és hálózaton elérhető források sajátos közlésmódjával, információs és esztétikai értékével.

Tanulmányaihoz és érdeklődése szerint tudja szelektálni és alkotó módon felhasználni a különböző információs forrásokat.

Az iskolai és a mindennapi problémahelyzeteknek megfelelően tudja kiválasztani a megoldást jelentő könyvtári tájékoztató segédleteket (kézikönyvtár, könyvtári katalógusok, hagyományos, elektronikus és hálózaton elérhető, bibliográfiák, illetve egyéb adatbázisok), és legyen képes információhordozókat, információkat keresni belőlük.

Legyen képes feladatához a probléma és az ismeretkör jellegének megfelelő könyvtártípust, tájékoztató eszközt, dokumentumtípust kiválasztani.

Tudja alkalmazni a szelektív anyaggyűjtés teljes műveletsorát, és eredményéről tudjon forrásjegyzéket készíteni.

Tudjon feladata megoldásáról beszámolni a különböző forrásokból szerzett információk elemzése és rendszerezése alapján önállóan megválasztott közlésformában. Munkája közben tegyen eleget a forrásfelhasználással kapcsolatos etikai követelményeknek.

Értse meg a különböző könyvtártípusok szerepét az önművelésben, a felsőfokú tanulmányokban, a szakmai ismeretszerzésben, a közhasznú tájékozódásban, és tudja igénybe venni szolgáltatásait.

Ismerje a korszerű technológiákon alapuló könyvtári ismerethordozókból, adatbázisokból, számítógépes hálózatokból való információszerzés lehetőségét, módját.

Legyen felkészült arra, hogy a könyvtári rendszerben és a számítógépes világhálózaton hozzáférhető információk forrásokat szükségleteinek és érdekeinek megfelelően tudja használni.

9. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az informatika alapjai

A személyi számítógép ismertebb perifériáinak gyakorlott kezelése; beszámoló készítése a kereskedelemben kapható új perifériákról; fontosabb jellemzőik bemutatása és értelmezése; a Neumann-elvű számítógépek felépítésének és működésének bemutatása; annak megértése, hogy más elven működő gépek is vannak.

Az analóg és a digitális jel különbözőségének megértése; analóg jel digitalizálása; a jelátalakítás lényegének megértése.

Különböző jelek, jelsorozatok adatmennyiségének számítása.

A logikai alpműveletek ismerete és összetett alkalmazása; a logikai műveletek modellezése.

Az operációs rendszer használata

Az összes tanult állományművelet önálló elvégzése.

Kiválasztott állományokról biztonsági másolat készítése.

Tömörített állományok létrehozása, a létező bővítése, állomány cseréje.

Az operációs rendszer néhány jellemzőjének beállítása, változtatása.

Egy alkalmazás önálló installálása a használt környezetben, hardverkörnyezeti jellemzők beállítása, nyomtató jellemzőinek módosítása.

Informatikai eszközök és szoftverek etikus használata.

Háttértár töredékmentesítése, megbízhatóságának ellenőrzése.

Állománytípusokhoz megfelelő alkalmazás önálló hozzárendelése.

Kommunikáció hálózaton

Az (új) intézményben kapott azonosító és a jelszó önálló használata.

Saját e-mail-cím létrehozása (rendszergazda) és használata.

Elektronikus levelezés (például csoporttársakkal vagy más osztályok, iskolák tanulóival).

Egy levelező program funkcióinak használata: levéljellemezők beállítása, szűrés tárgy, feladó és tartalom szerint, elküldött és kapott levelek rendezése, válogatás, selejtezés a levelek között.

Összetett keresési feladatok megoldása, valamint megadott témakörrel foglalkozó webhelyek tárolása (pl. könyvjelzőként).

Algoritmusok és adatok

Elemi és összetett adatok kezelése, a feladatmegoldáshoz megfelelő adattípus kiválasztása.

Egyszerű algoritmusok pontos megfogalmazása.

Alapvető adatgyűjtési és -feldolgozási algoritmusok (összegzés, számlálás, eldöntés, keresés, kiválasztás, rendezés) alkalmazása feladatmegoldásban.

Algoritmusok megvalósítása számítógépen.

Dokumentumkészítés számítógéppel

Többféle formázási megoldást tartalmazó dokumentumok készítése minta alapján, illetve feladatleírás alapján.

Típusdokumentumok elkészítése.

Kiselőadás, esszé vagy tanulmány dokumentumának elkészítése (képekkel, táblázatokkal, diagramokkal, például környezetvédelmi vagy informatikai témáról).

Dokumentumok mentése, konvertálása különböző formátumokban.

Weblap készítése webszerkesztő használatával.

Prezentáció készítése.

Önálló multimédia-bemutató elkészítése és vetítése valamilyen oktatási-nevelési témáról (ajánlott témák: etika, egészségnevelés, kommunikáció, az informatika jövője).

Táblázatkezelés

A táblázatokban szereplő adatok típusának felismerése, alapvető adattípusok használata; az adatok többféle megjelenítési formájának gyakorlása; egyszerű matematikai műveletek, képletek, beépített függvények önálló használata.

A függvényhivatkozások másolása.

Egy táblázatkezelő program matematikai, statisztikai számításokra épülő felhasználása.

Tantárgyi feladatok megoldása táblázatkezelővel.

Diagramok készítése a problémához igazodva.

Adatok összefüggésének megjelenítése diagramon.

A megfelelő diagramtípus kiválasztása.

A táblázat önálló megtervezése szöveges feladat alapján.

Esztétikus, jól áttekinthető táblázatok készítése.

Adatbázis-kezelés

Az adat, adathalmaz, adatállomány, adatbázis fogalmak biztos használata; egy relációs adatbázis alapszintű kezelése.

Az adatbázissal szembeni követelmények; adattábla, rekord, mező, kapcsolómező, kulcsmező jellemzők és az állomány fogalmak alkalmazása; ezek egymáshoz való viszonyának megértése.

Mindennapi életünkkel kapcsolatos egyszerű adatállomány tervezése, a szerkezet definiálása, létesítése és feltöltése néhány adattal.

Adatok módosítása, törlése.

Adatbázis-rendezés, -keresés, -megjelenítés; adatbázis-lekérdezés, kinyomtatás.

Az adatbázis védelme.

Hozzáférés egy adatbázishoz.

Az adatbázis-karbantartás fontosságának érzékeltetése.

Könyvtárhasználat

Tájékozódás a középiskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében.

Újabb könyvtártípusok megismerése látogatással (tanulmányi kirándulás) vagy közvetett források segítségével.

A tanult dokumentumok rendszerezése információk értékük szerint.

Információkeresés hagyományos és számítógépes forrásokból.

Keresés formai és tartalmi szempontok szerint hagyományos és számítógépes katalógusokban, egyéb adatbázisokban.

Keresés országos könyvtárak katalógusaiban az interneten.

Közhasznú információk keresése hagyományos és elektronikus tájékoztató forrásokban (pl. kirándulás útvonalának, programjának megtervezése).

Szelektív irodalomgyűjtés és bibliográfia készítése számítógépes adatbázisok felhasználásával különböző témákhoz, tantárgyi feladatokhoz.

Témakörök

Tartalmak

Az informatika alapjai

Hardvereszközök fajtái és jellemzőik.
Neumann-elvű és más számítógépek.
Analóg és digitális jelek.
Jelhalmazok adattartalma.
Logikai műveletek és kapuk.

Az operációs rendszer használata

Állományműveletek: keresés, mozgatás, másolás, létrehozás, nyomtatás, törlés, átnevezés, jellemzők beállítása.
Biztonsági másolat készítése.
Törölt állományok visszaállítása.
Tömörített állomány létrehozása, bővítése.
Az operációs rendszer néhány jellemzője.
Alkalmazás telepítése installációs anyagról.

	A regisztrálás folyamata. Több program összehangolt alkalmazása.
Kommunikáció hálózaton	Az iskolai hálózat vázlatos felépítése. Iskolai szolgáltatások és számítógépek használati rendje. Az iskolai azonosító képzési szabálya és használata. Saját e-mail-cím. Elektronikus levelezés funkcióinak használata: levelek csoportosítása, szűrése. Levelezési listák és hírcsoportok. Az ftp bemutatása. Részletes keresés kulcsszavas keresőkkel.
Algoritmusok és adatok	Algoritmusok készítése, leírása algoritmusleíró nyelven: adatgyűjtési és -feldolgozási algoritmusok. Algoritmusok kódolása a számítógép számára érthető egyszerű programozási nyelven. A programkészítés lépései: feladatmeghatározás, tervezés, kódolás, kipróbálás. Elemi és összetett adatok, karakterek, egész és valós számok, logikai értékek, tömbök.
Dokumentumkészítés számítógéppel	A szöveg-, illetve képszerkesztő programok fejlett szolgáltatásai. Digitális képek alkalmazása. Objektum, táblázat beillesztése. A szöveg formázásának lehetőségei: a fejléc-lábléc, az oldalszámozás, a lábjegyzet; hasábok kialakítása. Dokumentumok készítése minta és feladat alapján. Típusdokumentumok. Weboldal készítése webszerkesztővel: szöveg, kép, link bevitele. Formázási lehetőségek. Hálózati dokumentumok szerkezete. Multimédia-prezentáció. A prezentáció készítésének menete.
Táblázatkezelés	A táblázatkezelés alapfunkciói és fogalmai. Függvények, képletek. Adattípusok, adatmegjelenítési formák, formázási lehetőségek, adatomódosítás. A diagram fogalma, összefüggés függvények és diagramok között. Diagramfajták. Problémamegoldás táblázatkezelővel.
Adatbázis-kezelés	Keresési és lekérdezési feladatok. Adatállományok. Az adatbázis karbantartása.
Könyvtárhasználat	Könyvtárismeret: raktári rend, állományrészek, könyvtártípusok, könyvtári rendszer. Dokumentumtípusok: nyomtatott és nem nyomtatott dokumentumok. Tájékoztató eszközök: kézikönyvtár, információkereső nyelvek, katalógusok, számítógépes adatbázisok. Könyvtári és egyéb információs rendszerek. A közhasznú tájékozódás forrásai, eszközei (internet, pályaválasztási tanácsadó, telefonkönyv, menetrend, katalógusok stb.). Bibliográfia: rejtett, illetve ajánló bibliográfia.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon alapvető állományműveleteket végezni a számítógépen. Használja a helyi és a távhálózati kommunikációs lehetőségeket. Önállóan tudjon dokumentumot tervezni és megszerkeszteni. Tudjon műveleteket táblázatban végezni, és összefüggéseket diagramban megjeleníteni. A tanuló tudjon egyszerű logikai feladatokat megoldani. Tudja értelmezni alapvető algoritmusok működését, és alkalmazza őket. Tudjon néhány diából álló bemutatót készíteni. Tudjon információt keresni, megjeleníteni egyszerű adatbázisban.

Legyen képes tájékozódni a középiskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében. Tudjon forrásokat keresni a könyvtár katalógusaiban. Ismerje a könyvtártípusokat. Legyen képes információt keresni hagyományos és számítógépes forrásokból. Tudjon információjegyzéket készíteni a megtalált forrásokról. Ismerje és kövesse a forrásfelhasználás szabályait és etikai normáit. Tudjon tájékozódni a közhasznú információs forrásokban.

BEVEZETÉS A FILOZÓFIÁBA**12. évfolyam****Évi óraszám: 32****Célok és feladatok**

A bölcsesség a mindennapi élet része, természetesen nem a nagy filozófusok tanításainak ismerete, hanem a bölcsesség életirányító funkciója értelmében. Ezért fontos, hogy a felnövekvő ifjúság ismerje meg a bölcsélet és az élet kapcsolatát.

A filozófia a hagyományos filozófiai felfogás szerint a valóság egyetemes és mindent átfogó horizontjában „gondolkodik” a létről. A teljesség felől és a teljesség megértésének igényével közelít a létezőhöz.

Globalizálódó korunkban a filozófia jelentősége nő, mert segíthet a tájékozódásban, világképünk megteremtésében, az információözön célszerű szelektálásában és felhasználásában.

A tantárgy tanítási anyagának megjelölése a filozófia meghatározásának nehézségéből adódik. Nem létezik egy igaz filozófia, hanem csak kérdések vannak, melyek nagy része állandó; és válaszok, melyek az emberi gondolkodás történetében igen különbözők. Jaspers szerint a filozófia úton levést jelent. Létjogosultságát ma is az ember azon értelmi-érzelmi igénye adja, mely a világmindenség egészének megértésére irányul. (Ez igaz lehet akkor is, ha éppen a megértés lehetetlenségével szembesülünk.) Ennek az igénynek a felkeltésére, illetve megerősítésére a középiskolában már lehetőség és szükség van.

A középiskola záró évfolyamán, az érettségi évében, heti egy órában a tantárgy célja természetesen nem lehet az, hogy a tanulók részletes és alapos ismereteket és tájékozottságot szerezzenek akár csak az európai filozófiai gondolkodás két és fél évezredes fejlődéséről, problémáinak mérhetetlen gazdagságáról, az utóbbiak megoldására tett megújuló erőfeszítések során felhalmozódott páratlan szellemi tőkéről.

A megvalósítható célnak ennél sokkal szerényebbnek kell lennie.

A tanulók szerezzenek tapasztalatokat a filozófia sajátos, az emberi szellem minden más tevékenységi formájától különböző gondolkodásmódjáról.

Alakuljon ki bennük az emberi léttel kapcsolatos kérdések feltevésének és az önálló válaszkeresésnek a képessége; ébredjen fel bennük az igény, hogy felismerjék saját koruk lényegi problémáit, és reflektáljanak a felvetődő kérdésekre.

Ismerjék fel a filozófiának a különböző, más emberi szellemi területeket integráló és szintetizáló szerepét, értékhorozó voltát.

Ismerjék fel azt, hogy a filozófia a közös európai kultúra egyik pillére.

Alakuljon ki a tanulóknak az egészséges kritikai szemlélet s a tárgyszerű, indulatmentes vitakultúra. Sajátítsák el a logikus érvelés, a vitatkozás szabályait. Szerezzenek tapasztalatokat arról, hogy mit jelent a különböző nézetek és vitapozíciók tisztelete, a tolerancia. Tudatosuljon bennük, hogy a vita alapja az alternatívák számbavétele és a választás szabadságának, a szabadság korlátainak tudomásulvétele.

Ismerjék fel a tanulók, hogyan segítheti mindennapi életüket a filozófia és a tudomány.

Jussanak el annak felismerésére, hogy a filozófia nagy problémái örök emberi kérdésekből fakadnak, s így a régi korok filozófiai nem poros bölcsesletek, hanem általános emberi problémáink.

Lássák be, hogy a filozófiai kérdések és a rájuk adott válaszok morális tartalmakat is hordoznak, s hogy minden embernek állást kell foglalnia az erkölcs kérdéseiben.

Tudatosuljon bennük, hogy az a hiteles személyiség, akinek a gondolkodása, a szavai és a tettei szinkronban vannak.

A tantárgy számára adott szűk lehetőségek arra elegendőek, hogy a tanulóknak felébredjen az érdeklődés a filozófia iránt. A fent leírtak megvalósulása jelentős mértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy az éretté nyilvánított tanulók erkölcsileg felelősen gondolkodó, kiegyensúlyozott, harmonikus személyiségekké váljanak.

A tanár a tanulói igényeknek és az iskola sajátosságainak megfelelően dönthet arról, hogy a kultúrtörténeti súlypontú, az interdiszciplinaritást hangsúlyozó, kronologikus, problémacentrikus felépítésű (1) tantervet választja, vagy a hagyományos filozófiai diszciplínák felől közelítő, tematikus felépítésű (2) koncepcióját követi.

Fejlesztési követelmények

A filozófiai gondolkodás egyrészt olyan kognitív készségeket tételez fel, mint a problémamegoldó gondolkodás, az érvelési technikák ismerete, a logikus gondolkodás eljárásainak alkalmazása (analízis, szintézis, dedukció, indukción), másrészt olyan integratív képességeket, melyek végül a legmagasabb rendű műveltségben, az önálló ítéletalkotásban nyilvánulnak meg. A logikus gondolkodás tizenkét év alatt kialakult igénye és képessége és az elsajátított ismeretek a filozófiaórákon teljességükben megmutatkozhatnak.

Egy-egy filozófiai probléma felvetése és annak kifejtése történhet beszélgetés, vita, szövegértelmezés formájában, az esszé vagy az értekezés műfajában, szóban és írásban. A kifejtés feltétele tehát a nyelvi kultúra megléte, az argumentációs készség, az összefüggések meglátása a különböző felvetésekben, valamint a személyes állásfoglalás megfogalmazásának

igénye. Ha egy filozófiai szövegrészlet a filozófiai probléma felvetésének és kifejtésének a kiindulópontja, akkor előtérbe kerül a szövegelemzésnek, a különböző lehetséges szöveginterpretációk kifejtésének, a gondolatok logikájára való utalásnak, az időbeli tájékozódásnak, az értékelésnek a képessége.

A tanulói megnyilatkozásnak bizonyítania kell a nyitottságot a különböző gondolatrendszerek befogadására, az önálló kérdésfeltevés képességét és a személyes állásfoglalás kialakításának igényét. Filozófiai szövegek értelmezése esetén a problémafelvetés, a kérdések megfogalmazása és a különböző megközelítési módok nyújtanak lehetőséget a készségek értékelésére.

Belépő tevékenységformák

A tantárgy specifikumának megfelelően egyaránt szükséges a kognitív (analízis, szintézis, dedukció, indukción) és az integráló képességek fejlesztése.

Egy adott probléma mindennapi, művészi, tudományos, filozófiai és vallási felvetési módjának a megismerése.

Az egyszerűbb erkölcsi kérdések, életproblémák filozófiai kérdésként való megfogalmazása, filozófiai szempontú értelmezése.

Egyszerűbb filozófiai szövegek olvasása.

Ennek során ismerkedés a filozófia szaknyelvével, alapvető fogalmaival, az értelmezés lehetőségeivel.

Korábban ismeretlen fogalmak megértésének, meghatározásának a gyakorlása a szöveg kontextusából.

Önállóan vagy tanári irányítással a filozófiai probléma felismerése az elemzett műrészletben.

Az olvasott szövegekben ismerje fel a különböző érvelési technikákat.

Fejlessze argumentációs képességét, tanuljon meg különbséget tenni helyes és inkorrekt érvelés között.

Minden tanuló kapjon lehetőséget arra, hogy egyéni álláspontját kialakítsa és véleménye mellett érveljen.

A művelődéstörténeti és interdiszciplináris vonatkozások áttekintése során készítsen áttekintő táblázatokat, melyekben a korszakok, események, irányzatok, alkotók, alkotások, eszmék és problémák egymáshoz rendeltsége tükröződik.

Használatuk révén tanulja meg kezelni a legfontosabb korszerű, magyar nyelven is forgalomban lévő, ismeretterjesztő célú filozófiai kézikönyveket.

A filozófia sajátosságából adódóan a két tanterv-variáció eltérő megközelítési módok választását teszi lehetővé. Mindkét változatra érvényes közös követelmény 6–8 filozófus gondolatrendszerének megismertetése és 4–5 probléma megvitatása.

Problémaközpontú filozófia- és művelődéstörténeti megközelítésmód

Témakörök

Tartalmak

Bevezető beszélgetés Egy választott téma (kérdés, probléma) különböző megközelítésekben (hétköznapi, művészeti, szaktudományos, filozófiai) való bemutatása; a filozófia tárgya, a filozófiai gondolkodás sajátosságai.

Antik filozófia Az arkhé és a logosz, a létező és a lét, vélekedés és igazi tudás, a világról való beszéd és gondolkodás, az erkölcsi jó, a szókratészi érvelési módszer (preszókratikusok és Szókratész)
Az állandó megragadása a változó dolgokban, az igazi megismerés lehetősége, a jó ideája, az ideális állam, a dialógus mint módszer (Platón), a létező és a lényeg szétválasztásának kritikája, anyag-forma kettőssége, a szubsztancia keletkezése és létezése, ideális államformák, az erkölcsi jó, erények, „két szélsőség közötti közép” (Arisztotelész), az erkölcsi jó, erények, boldogság, biztos ismeret a külvilágról, igazságkritérium, szellemi és anyagi világ (epikureusok, sztoikusok, szkeptikusok, újplatonizmus).

Fogalmak.

kozmosz, arkhé, logosz, vélekedés (doxa) és a valódi ismeret (episztémé), szophisztész, dialektika, bábáskodás, idea, részesedés, visszaemlékezés, metafizika, szubsztancia, erény (areté), boldogság (eudaimónia), sztoa, szkepszis, ataraxia, hédoné, apatheia, epokhé.

Ajánlott műrészek

Hérakleitosz: Töredékek B 1; Parmenidész: Tanköltemény B 8 1–61; Platón: Állam VII. 514 a–518 b, (Barlanghasonlat); Szókratész védőbeszéde, Lakoma (részletek); Arisztotelész: Politika, Poétika (részletek), Nikomakhoszi Etika II. 5–6. 1106 b–1107 a; Epiktétosz: Kézikönyvecske 1. fejezet; Epikurosz levele Menoikeuszhoz (részlet); Seneca: Az élet rövidségéről.

Interdiszciplináris és kultúrtörténeti vonatkozások ajánlása.

Irodalom: az olvasott művek értelmezésével összefüggő filozófiai fogalmak, illetve hatások.

Antik görög irodalom: Homérosz művei, Euripidész és Szophoklész drámái, mitológia; reneszánsz; felvilágosodás; klasszicizmus; romantika; barokk; Dante: Isteni színjáték; Janus Pannonius; Balassi; Berzsenyi; Keats: Óda egy görög vázához; Kosztolányi: Marcus Aurélius; Thomas Mann: Halál Velencében.

Magyar nyelv: nyelv és gondolkodás, retorika; történelem: az ókori görögök, az ókori Róma; biológia és földrajz: elméletek a világegyetem kialakulásáról, az élet keletkezéséről, Hippokratész, Ptolemaiosz; fizika- és matematikatörténeti ismeretek: Thalész, Püthagorasz, Eukleidész, Arkhimédész; festészet: Raffaello: Az athéni iskola; az antik világ művészete (festészet, építészet, szobrászat).

Ajánlott írásbeli és szóbeli témák (esszé, beszélgetés).

A vélekedés és a tudás; Erények az ókorban és napjainkban; Az ideális állam; Szerelemfelfogások Platón Lakoma és Dante Isteni színjáték c. műveiben; „Mert a kutatás és a tanulás teljes egészében nem más, mint visszaemlékezés.” (Platón)

Középkori filozófia

A keresztény teológia és az antik filozófia, a kereszténység világ- és istenfelfogása (patrisztika), hit és tudás, test és lélek dualizmusa.

A boldogság mibenlétének keresése, Isten felé irányuló szeretet, az igazságot kereső ember, a rossz mint léthiány, a szabad akarat (Szent Ágoston).

Az általános fogalmak és az egyedi létezők viszonya, értelmi és hitigazság, Isten létének útján történő bizonyítása, skolasztikus érvelési módszer (skolasztika, Aquinói Szent Tamás).

Fogalmak.

patrisztika, semmiből való teremtettség, teológia, logosz, immanens és transzcendens világ, boldogság, erkölcsi rossz, szabad akarat, skolasztika, univerzálialáírta, realizmus, nominalizmus, ontológiai istenérv, skolasztikus érvelési módszer, tomizmus.

Ajánlott műrészek.

Szent Ágoston: Vallomások VII. könyv III–V, VII, XI–XVI (a szabad akarat és a rossz kérdései).

Aquinói Szent Tamás: Summa Theologiae, Pars. I, Questio I., Art. 1–2.

Interdiszciplináris és kultúrtörténeti vonatkozások ajánlása.

Irodalom: a művekben felvetett kérdések filozófiai elmélyítése.

Antik irodalom; Dante: Isteni színjáték; barokk magyar irodalom; önéletírás; Bethlen Miklós; II. Rákóczi Ferenc; Lev Tolsztoj; Babits Mihály Ágoston-tanulmánya.

Magyar nyelv: a retorika alkalmazása.

Történelem: a kereszténység, Európa a 14–15. században.

Képzőművészetek: festészet: Botticelli és Dürer Ágoston-ábrázolása, Grünewald; építészet: román stílus, gótika.

Zene.

Ajánlott írásbeli és szóbeli témák.

Honnan ered a rossz? „Ne kifelé fordulj – térj magadba; az ember bensőjében lakik az igazság.” (Szent Ágoston) Az antik filozófia hatása Aquinói Szent Tamás istenbizonyítékaiban.

Újkori filozófia

Biztos ismeretelméleti kiindulópont keresése, tapasztalat és értelem, kételkedés, a „velünk született eszmék” tana és kritikája (Bacon, Descartes, Locke), (magyar filozófiai vonatkozás: Apáczai Csere János).

Társadalmi szerződés elméletek, a hatalom legitimitásának kérdése, a közjó és az egyéni érdek, radikális szakítás a klasszikus természetjogi tradícióval (Hobbes, Locke, Spinoza, Rousseau). A felvilágosodás, az ész és az értelem lehetőségei és korlátai, a tudományos haladásba vetett hit (enciklopédisták, Kant).

Túllépés az empirizmus és a racionalizmus egyoldalúságán, „kopernikuszi fordulat”, a jelenségvilág és a magukban lévő dolgok világa, a morális jó (Kant).

Átfogó metafizikai rendszer, a gondolkodás és a lét, a szabadság és a szellem kibontakozási folyamata a világtörténelemben (Hegel).

Fogalmak.

racionalizmus és empirizmus, módszeres kétely, szubsztanciák: Isten, a gondolkodó és a kiterjedt dolog, velünk született eszmék, idea, tabula rasa, társadalmi szerződés elmélet, természetjog, természeti törvény, liberalizmus, Sapere aude!, ráció, deizmus, tapasztalati és nem tapasztalati ismeretek, analitikus és szintetikus ítéletek, kopernikuszi fordulat, kategorikus imperativusz, abszolút eszme, triádforma: tézis, antitézis, szintézis, dialektika.

Ajánlott műrészletek.

Descartes: Elmélkedések a metafizikáról 1–3.

Locke: Értekezés az emberi értelemről II. könyv, I. fejezet, 1–5. §, (Második) Értekezés a kormányzatról II., VII., XI–XII. fejezet.

Rousseau: A társadalmi szerződésről, I–II. könyv.

Kant: Válasz a kérdésre: Mi a felvilágosodás?, A tiszta ész kritikája. Bevezetés.

Hegel: Előadások a világtörténet filozófiájáról (részletek).

Interdiszciplináris és kultúrtörténeti vonatkozások ajánlása.

Irodalom: az olvasott művek értelmezésével összefüggő filozófiai hatások.

Klasszicizmus, szentimentalizmus, rokokó, romantika.

Molière: Tartuffe; Goethe: Werther; Csokonai: A tihanyi Ekhóhoz, A Magánossághoz; Schiller, Babits, Kosztolányi, József Attila, Bulgakov.

Magyar nyelv: nyelv és megismerés.

Történelem: A történelem modern felfogása és periodizációja.

Magyar filozófia: Apáczai Csere János: Magyar Encyclopaedia (1655).

Fizika: Kopernikusz, Galilei, Descartes, Newton, Leibniz.

Kémia: Boyle.

Mozart zenéje.

Ajánlott írásbeli és szóbeli témák.

„Semmi sincs az értelemben, ami ne lett volna meg előbb az érzékekben.” (Locke)

A hatalom és az egyén, a közjó és az egyéni jó.

„A felvilágosodás az ember kilábalása maga okozta kiskorúságából.” (Kant)

A felvilágosodás kritikája.

19–20. századi
filozófiák

Az individuum és a világ viszonya, az individuum létezése, választási lehetősége, a hit és a létezés, a dionüszoszi, az apollóni és a sókratészi ideál, „minden érték átértékelése”, Isten halott, az értékteremtő ember, „ugyanannak örök visszatérése”, a hatalom akarása (Schopenhauer, Kierkegaard, Nietzsche, magyar filozófiai vonatkozások: Hamvas Béla).

A fenomenológia mint leíró módszer és a priori tudomány, az emberi létezés és lényeg, szabadság, választás, felelősség, szorongás, Semmi, a létre vonatkozó kérdés újbóli feltevése, a lét és a létező, a létet feltáró művészet, a létnek rejtőzködésből való kilépése (Husserl, Sartre, Heidegger).

A világ értelmezésére, illetve megváltoztatására törekvés, a világ anyagi egysége, a praxis és a teória viszonya (Marx, magyar filozófia: Lukács).

A megismerés, az elméletalkotás stádiumai, értelem és jelentés, a kijelentések logikai elemzése és igazolhatósága, nyelv és valóság, tudományfejlődés (Comte, Bécsi Kör, Wittgenstein, Kuhn, magyar filozófiai vonatkozások: Pauler Ákos, Polányi Mihály, Lakatos Imre).

Az emberi tér átalakulása a posztindusztriális társadalomban, manipulált fogyasztás, a tudás hatalmi kérdéssé válása, metafizikai centrum megszűnése, metanarratívák megkérdőjeleződése, diszkurzusok integráló szerepe (posztmodern, pl. Lyotard, Habermas).

Fogalmak.

individuum, egzisztencia, esztétikai, etikai, vallási stádium, dionüszoszi, apollóni művészet, Übermensch, fenomenológia, egzisztencializmus, materializmus, pozitívizmus, analitikus filozófia, logikai pozitívizmus, verifikáció, falszifikáció, nyelvjátékok, kijelentés, paradigma, posztmodern, manipuláció.

Ajánlott műrészletek.

Schopenhauer: A világ mint akarat és képzet III. 31–33. §, IV. rész (részletek); Kierkegaard: Félelem és rettegés. Előszó (Ábrahám); Nietzsche: Imígyen szóla Zarathusztra. Előjáró beszéd, A három átváltozásról, A felsőbbrendű emberről; Sartre: Mi az egzisztencializmus?; Heidegger: A műalkotás eredete (részlet: Van Gogh: Parasztcipők); Marx: Tézisek Feuerbachról; Comte: A pozitív szellem (részletek); Schlick: A filozófia fordulata (részletek); Carnap: A metafizika kiküszöbölése (részletek); Kuhn: A tudományos forradalmak szerkezete (részletek); Lyotard: A posztmodern állapot (részletek).

Interdiszciplináris és kultúrtörténeti vonatkozások ajánlása

Irodalom: az olvasott művek értelmezésével összefüggő filozófiai hatások.

Görög drámák, romantika, realizmus; Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés, Karamazov testvérek; Thomas Mann; egzisztencialisták, Sartre novellái és drámái; Camus regényei; Semprun: A nagy utazás; Ady, Babits, Kosztolányi, Szabó Lőrinc; avantgárd; Déry Tibor, József Attila; 20. századi epika, Esterházy P., Tandori.

Magyar nyelv: nyelv és gondolkodás, nyelv és megismerés, valóság és jelentés.

Történelem: világvallások, keleti filozófiák, Európa 1789–1914, Európa és a világ a 19–20. században, a kétpólusú világ.

Művészetek, építészet, festészet.

Matematika.

Biológia: Darwin.

Fizika: Einstein, Heisenberg, Szilárd Leó, Teller Ede, Wigner Jenő.

Zene.

Ajánlott írásbeli és szóbeli témák.

„Az ember az, amivé önmagát teszi.” (Sartre).

A kijelentések igaz, illetve hamis volta.

„Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell.”, „Nyelvem határai világom határait jelentik.” (Wittgenstein); „Miért van egyáltalán létező és nem inkább semmi?” (Heidegger).

A fogyasztói társadalom, a manipuláció.

Szisztematikus megközelítésmód

Témakörök

Mi a filozófia?

Tartalmak

A filozófia fogalma és tárgya, eredete, viszonya a szaktudományokhoz, a valláshoz, a művészethez és a mindennapi élethez.

Fogalmak.

csodálkozás (thauma), tapasztalat (empíria), kételkedés (szkepszis), logosz.

Ajánlott műrészletek.

Platón: Hetedik levél.

Karl Jaspers: Bevezetés a filozófiába.

- Metafizika, ontológia A létről való gondolkodás születése, monizmus, dualizmus, pluralizmus, immanencia és transzcendencia.
- Fogalmak.*
arkhé, logosz, metafizika, jelenség és valóság, idea, részesedés (methexisz), visszaemlékezés (anamnézisz), szubsztancia, lényeg, kauzalitás, teleológia, lét.
- Ajánlott műrészek*
Parmenidész: 8. Töredék.
Hérakleitosz: Töredékek.
Platón: Barlanghasonlat.
Arisztotelész: Metafizika.
Immanuel Kant: Prolegomena.
Martin Heidegger: Mi a metafizika?
- Ismeretelmélet Szkepszis, racionalizmus és empirizmus, transzcendentalizmus, esszencializmus és fenomenalizmus.
- Fogalmak.*
idolumok, empíria, racionalizmus, empirizmus, szkepszis, indukció, kriticizmus, transzcendentális módszer, Ding an sich, a priori szintetikus ítélet, igazság.
- Ajánlott műrészek*
Francis Bacon: Novum Organum.
René Descartes: Értekezés a módszerről.
Immanuel Kant: A tiszta ész kritikája, Előszó.
Friedrich Nietzsche: A nem morálisan felfogott igazságról és hazugságról.
- Tudományfilozófia A tudomány fejlődése és a különböző korok tudományosságának összemérhetetlensége.
- Fogalmak.*
verifikáció, falszifikáció, normál tudomány, anomália, paradigmaváltás.
- Ajánlott műrészek*
Karl Popper: A tudományos kutatás logikája.
Thomas S. Kuhn: A tudományos forradalmak szerkezete.
+ egy választható magyar szerző (pl. Polányi, Lakatos).
- Etika Eudaimonisztikus és erényetikák, deontikus etika, etikai racionalizmus, emotivizmus, materiális és formális etikák.
- Fogalmak.*
erény, mezotész, igazságosság, szabadság, boldogság, eudaimonisztikus etika, bűn, szabad akarat, Hume villája, maxima, autonómia, kategorikus imperativusz, szabadság és felelősség.
- Ajánlott műrészek*
Arisztotelész: Nikomakhoszi ethika.
Epiktétosz: Kézikönyvecske.
Aurelius Augustinus: Vallomások, A szabad akaratról.
David Hume: Értekezés az emberi természetről.
Immanuel Kant: A gyakorlati ész kritikája.
Jean-Paul Sartre: Egzisztencializmus.
- Vallásfilozófia A hagyományos, metafizikus filozófiai istenkép és problémái, felbomlása, a modern filozófiai istenkép.

Fogalmak.

hit és tudás, istenérv, racionalista valláskritika, természetes észvallás, személyes Isten.

Ajánlott műrészletek.

Aurelius Augustinus: A rendről.

Aquinói Szent Tamás: Summa theologiae.

Voltaire: Filozófiai ábécé.

Sören Kierkegaard: Félelem és reszketés.

+ egy választható 20. századi szerző (pl. Hamvas Béla).

Politikai filozófia

A politika filozófiai tematizálása, elválasztása az etika kérdéseitől, szerződéselméletek, a modern polgári szabadságfelfogás.

Fogalmak.

Politika, népszuverenitás, közakarat, közjó, szabadság, (pozitív) diszkrimináció.

Ajánlott műrészletek.

Niccolo Machiavelli: A fejedelem.

Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről.

John Stuart Mill: A szabadságról.

+ egy választható 20. századi szerző (pl. Bibó István).

A továbbhaladás feltételei

Tudatosuljon a tanulóknak, hogy a filozófiai gondolkodásmód az emberi szellem minden más tevékenységi formájától különbözik, ugyanakkor ötvözi azokat. A tanulók ismerjék fel a filozófia integráló, szintetizáló és értékhordozó szerepét az emberi kultúrában.

Legyenek képesek egy-egy szerző jellemző szövegeinek értelmezésére, filozófiai fogalmak jellemző kontextusának felismerésére.

Próbáljanak hétköznapi problémákat filozófiai kérdésekként is megfogalmazni.

Elvárható a tárgyyszerű, indulatmentes vitakultúra, a logikus érvelés, a tolerancia, a gondolati alternatívák számbavétele, a választás szabadságának és a szabadság korlátainak tudomásulvétele.

FIZIKA 9–11. évfolyam

Célok és feladatok

A fizikatanítás elsődleges célja a gimnáziumban az általános műveltséghez tartozó korszerű fizikai világkép kialakítása.

A gimnáziumban a fizikai jelenségek közös megfigyeléséből, kísérleti tapasztalatokból kiindulva juttatjuk el a tanulókat az átfogó összefüggések, törvényszerűségek felismerésére. A diákoknak mutassuk meg a természet szépségét és a fizikai ismeretek hasznosságát. Tudatosuljon bennük, hogy a korszerű természettudományos műveltség a sokszínű egyetemes emberi kultúra kiemelkedően fontos része. Diákjainknak látniuk kell, hogy a fizikai ismeretek alapozzák meg a műszaki tudományokat és teszik lehetővé a technikai fejlődést, közvetlenül szolgálva ezzel az emberiség életminőségének javítását. A tudás azonban nem csak lehetőségeket kínál, felelősséggel is jár. Az emberiség jövője döntően függ attól, hogy megismerve a természeti törvényeket, beleilleszkedünk-e a természet rendjébe. A fizikai ismereteket természeti környezetünk megővésében is hasznosítani lehet és kell, ez nemcsak a tudósok, hanem minden iskolázott ember közös felelőssége és kötelessége.

A középiskolában a ismeretszerzés döntően induktív módon történik. A tanulók tudásának és absztrakciós képességének fejlődésével azonban mód nyílik a természettudományos ismeretszerzés másik módszerének, a dedukciónak a megismertetésére is. Az ismert törvényekből kiindulva, következtetésekkel (a fizikában általában matematikai, gyakran számítógépes módszerekkel) jutunk új ismeretekhez, amelyeket azután, ha szükséges, kísérletileg is igazolunk.

A diákok többségében 15–18 éves korban felébred az igény, hogy összefüggéseiben lássák és értsék a természeti környezet jelenségeit, törvényeit. Ezt az érdeklődést felhasználva ismertetjük meg diákjainkkal a modellszerű gondolkodást. A modellalkotással a természet megismerésében döntő lényeglátás képességét fejlesztjük. A modellalkotást a humán és gazdasági tudományok is egyre elterjedtebben alkalmazzák, a módszer lényege a fizika tanítása során hatékonyan bemutatható.

A diákok érdeklődése a természeti jelenségek megértésére nem öncélú, igénylik és elvárják a fizikatanártól, hogy az „elméleti” ismeretek gyakorlati alkalmazását is megmutassa, eligazítson a modern technika világában.

A fizika tanítása során kiemelt figyelmet kell szentelni a többi természettudományos tantárggyal, a matematikával és a technikai ismeretekkel való kapcsolatra.

Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek

A tanuló tanúsítson érdeklődést a természet jelenségei iránt. Törekedjen azok megértésére.

Legyen jártas a vizsgálódás szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők megkülönböztetésében.

Tudja a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert tapasztalatokat rendezni, áttekinteni. Legyen gyakorlott a jelenségek, adatok osztályozásában, csoportosításában, összehasonlításában, ismerje fel az összefüggéseket.

Legyen képes a kísérletek eredményeit értelmezni, azokból következtetéseket levonni és általánosítani. Megszerzett ismereteit tudja a legfontosabb szakkifejezések, jelölések megfelelő használatával megfogalmazni, leírni.

Tudja a kísérletek, mérések során nyert adatokat grafikonon ábrázolni, kész grafikonok adatait leolvasni, értelmezni, egyszerűbb matematikai összefüggéseket megállapítani. Legyen gyakorlott egyszerűbb vázlatrajzok, sematikus ábrák készítésében és kész ábrák, rajzok értelmezésében.

Legyen jártas az SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek, azok tört részeinek és többszöröseinek használatában.

Legyen képes a tananyaghoz kapcsolódó, de nem feldolgozott jelenségeket értelmezni.

A környezet- és természetvédelmi problémák kapcsán tudja alkalmazni fizikai ismereteit, lehetőségeihez képest törekedjen a problémák enyhítésére, megoldására.

Tudja, hogy a technika eredményei mögött a természet törvényeinek alkalmazása áll. Ismerje fel a mindennapi technikai környezetben a tanult fizikai alapokat.

Ismerje a számítógép által kínált lehetőségeket a fizika tudományában és a fizika tanulásában. Tudja, hogy a számítógépek hatékonyan segítik a fizikai méréseket, nagymértékben növelik a mért adatok mennyiségét és pontosságát, segítik az adatok gyors feldolgozását. Számítógépes szimulációs programok, gépi matematikai módszerek segítséget kínálnak a bonyolult fizikai folyamatok értelmezéséhez, szemléltetéséhez. A számítógépek oktatóprogramokkal, animációs és szemléltető programokkal, multimédiás szakanyagokkal segítik a fizika tanulását. A tanuló szerezzen alapvető jártasságot számítógépes oktatóprogramok, multimédiás oktatóanyagok használatában.

Váljon a tanuló igényévé az önálló és folyamatos ismeretszerzés.

Legyen képes fizikai ismereteinek bővítésére önállóan használni könyvtári segédkönyveket, különböző lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket. Értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű természettudományi ismeretterjesztő ki-

adványok, műsorok információit, tudja összevetni azokat a tanultakkal. Tudja megkülönböztetni a médiában előforduló szenzációhajhász, megalapozatlan „híradásokat” a tudományos értékű információktól. Tudja, hogy tudományos eredmények elfogadásának a természettudományok terén szigorú követelményei vannak. Csak olyan tapasztalati megfigyelések tekinthetők tudományos értékűnek, amelyeket független források sokszorosan igazoltak, a világ különböző laboratóriumaiban kísérletileg megismételtek, továbbá olyan elméletek, modellek felelnek meg a tudományos igényességnek, amelyek jól illeszkednek a megfigyelésekhez, kísérleti tapasztalatokhoz.

A fizikai információk megszerzésére, az ismeretek önálló bővítésére gazdag lehetőséget kínál a számítógépes világ. Az interneten tudományos információk, adatok, fizikai ismeretterjesztő anyagok, érdekességek éppúgy megtalálhatók mint a fizika tanulását segítő segédanyagok. A gimnáziumi tanulmányok során a tanulóknak meg kell ismerniük az interneten történő információkeresés lehetőségét és technikáját.

Tájékozottság az anyagról, tájékozódás térben és időben

A gimnáziumi tanulmányok során tudatosulnia kell a tanulóban, hogy a természettudományok a világ objektív anyagi sajátosságait vizsgálják. Tudja, hogy az anyagnak különböző megjelenési formái vannak. Ismerje fel a természetes és mesterséges környezetben előforduló anyagfajtákat, tulajdonságaikat, hasznosíthatóságukat. Legyen elemi szintű tájékozottsága az anyag részecsketermészetéről. Tudja, hogy a természet fizikai jelenségeit különböző érvényességi és hatókörü törvények, elméletek írják le, legyen szemléletes képe ezekről.

Tudjon egyszerű kísérleteket önállóan megtervezni és végrehajtani. Legyen tapasztalata az egyszerűbb kísérleti és mérőeszközök balesetmentes használatában.

Tudja, hogy a fizikai folyamatok térben és időben zajlanak le, a fizika vizsgálódási területe a nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magába foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkező változásait.

Ismerje fel a természeti folyamatokban a visszafordíthatatlanságot.

Tudja, hogy a jelenségek vizsgálatakor általában a Földhöz viszonyítjuk a testek helyét és mozgását, de más vonatkoztatási rendszer is választható.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről

Értse meg a tanuló, hogy a természet megismerése hosszú folyamat, közelítés a valóság felé, a tudományok fejlődése nem pusztán ismereteink mennyiségi bővülését jelentik, hanem az elméletek, a megállapított törvényszerűségek módosítását is, gyakran teljesen új elméletek születését.

A tanulóknak a megismert egyszerű példákon keresztül világosan kell látniuk a matematika szerepét a fizikában. A fizikai jelenségek alapvető ok-okozati viszonyait matematikai formulákkal írjuk le. A fizikai törvényeket leíró matematikai kifejezésekkel számolva új következtetésekre juthatunk, új ismereteket szerezhethetünk. Ezeket a számítással kapott eredményeket azonban csak akkor fogadjuk el, ha kísérletileg is igazolhatók.

Tudja a tanuló az egyetemes kultúrtörténetbe ágyazva elhelyezni a nagyobb jelentőségű fizikai felfedezéseket, eredményeket, ismerje a legjelentősebb fizikusok, feltalálók munkásságát, különös tekintettel a magyarokra. Tudja néhány konkrét példával alátámasztani a fizikának a gondolkodás más területeire, a technikai fejlődésre gyakorolt hatását.

9. évfolyam

Évi óraszám: 56

Belépő tevékenységformák

Mechanikai kísérletek elemzése: a lényeges és lényegtelen körülmények megkülönböztetése, ok-okozati kapcsolat felismerése, a tapasztalatok önálló összefoglalása.

Egyszerű mechanikai mérőeszközök használata, a mérési hiba fogalmának ismerete, a hiba becslése.

A mérési eredmények grafikus ábrázolása, a fizikai összefüggések megjelenítése sematikus grafikonon, grafikus módszerek alkalmazása problémamegoldásban.

Mozgások kvantitatív elemzése a modern technika kínálta korszerű módszerekkel (saját készítésű videofelvételek értékelése, fénykapus érzékelővel felszerelt személyi számítógép alkalmazása mérőeszközként stb.).

Egyszerű mechanikai feladatok számított eredményének kísérleti ellenőrzése.

A tanult fizikai törvények szabatos szóbeli kifejtése, kísérleti tapasztalatokkal történő alátámasztása. A tanult általános fizikai törvények alkalmazása hétköznapi jelenségek magyarázatára (pl. közlekedésben, sportban, ...).

Tájékozódás az iskolai könyvtárban a fizikával kapcsolatos ismerethordozókról (kézikönyvek, lexikonok, segédkönyvek, kísérletgyűjtemények, ismeretterjesztő folyóiratok, tehetséggyakornok szakanyagok, folyóiratok).

Ezek célirányos használata tanári útmutatás szerint.

A tananyaghoz kapcsolódó kiegészítő anyagok keresése a számítógépes világhálón tanári útmutatás alapján.

Témakörök

Tartalmak

A testek haladó mozgása

Az egyenes vonalú egyenletes mozgás	Az egyenes vonalú egyenletes mozgás kísérleti vizsgálata és jellemzése. Út-idő grafikon készítése és elemzése, a sebesség kiszámítása. Egymásra merőleges két egyenletes mozgás összegződése. A sebesség mint vektormennyiség.
Az egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás	A egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata. A sebesség változásának értelmezése, átlag- és pillanatnyi sebesség. A gyorsulás fogalma. Az egyenletesen változó mozgás grafikus leírása. A négyzetes úttörvény. Szabadesés. A szabadon eső test mozgásának kísérleti vizsgálata. A nehézségi gyorsulás.
Egyenletes körmozgás	Az anyagi pont egyenletes körmozgásának kísérleti vizsgálata. A körmozgás kinematikai leírása kerületi és szögjellemzőkkel. A gyorsulás mint vektormennyiség.
Mozgások szuperpozíciója	Függőleges és vízszintes hajtás.

Dinamika

A tehetetlenség törvénye	A mozgásállapot fogalma, a testek tehetetlenségére utaló kísérletek. A tehetetlenség törvényének alapvető szerepe a dinamikában. Az inerciarendszer.
Newton II. törvénye	A mozgásállapot-változás és a kölcsönhatás vizsgálata. Az erő és a tömeg értelmezése, mértékegysége. Kiterjedt testek mozgása, tömegközéppont.

Hatás-ellenhatás törvénye	A kölcsönhatásban fellépő erők vizsgálata.
Erőtörvények	Nehézségi erő. Kényszererők. Súrlódás, közegellenállás. Rugóerő.
Erők együttes hatása	Az erőhatások függetlensége. Az erők vektoriális összegzése, erők egyensúlya. Forgatónyomatékok egyensúlya.
A lendületmegmaradás	A lendületmegmaradás törvénye és alkalmazása, kísérleti példák. Mindennapi jelenségek (pl. ütközések, rakéta).
Körmozgás dinamikai vizsgálata	Az egyenletes körmozgás dinamikai leírása: Newton II. törvényének alkalmazása a körmozgásra. A centripetális gyorsulást okozó erő felismerése mindennapi jelenségekben.
Egyetemes tömegvonzás	A Newton-féle gravitációs törvény; a gravitációs állandó. A heliocentrikus világkép. Bolygómozgás: Kepler-törvények. A mesterséges égitestek mozgása. A földi gravitáció és a súly.

Munka, energia

A munka értelmezése	A munka kiszámítása különböző esetekben: állandó erő és irányába mutató elmozdulás, állandó erő és szöget bezáró elmozdulás, lineárisan változó erő (rugóerő) munkája.
Mechanikai energia-fajták	Mozgási energia, magassági energia, rugalmas energia. Munkatétel és alkalmazása egyszerű feladatokban.
A mechanikai energiamegmaradás törvénye.	A mechanikai energia megmaradásának törvénye és érvényességi köre. A mechanikai energiamegmaradás alkalmazása egyszerű feladatokban.
A teljesítmény és hatásfok	A teljesítmény és hatásfok fogalma, kiszámítása hétköznapi példákon.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes fizikai jelenségek megfigyelésére, az ennek során szerzett tapasztalatok elmondására.

Tudja helyesen használni a tanult legfontosabb mechanikai alapfogalmakat (tehetetlenség, tömeg, erő, súly, sebesség, gyorsulás, energia, munka, teljesítmény, hatásfok).

Ismerje a mérési adatok grafikus ábrázolását: tudjon egyszerű grafikonokat készíteni, a kész grafikonról következtetéseket levonni (pl. tudja az állandó és változó mennyiségeket megkülönböztetni, legyen képes a változásokat jellemezni).

Legyen képes egyszerű mechanikai feladatok megoldására a tanult alapvető összefüggések segítségével. Ismerje és használja a tanult fizikai mennyiségek mértékegységeit.

Tudjon példákat mondani a tanult jelenségekre, a tanult legfontosabb törvényszerűségek érvényesülésére a természetben, a technikai eszközök esetében. Tudja a tanult mértékegységeket a mindennapi életben is használt mennyiségek esetében használni.

Legyen képes a tanult összefüggéseket, fizikai állandókat a képlet- és táblázatgyűjteményből kiválasztani, a formulákat értelmezni.

Tudja, hogy a számítógépes világhálón számos érdekes és hasznos adat, információ elérhető.

10. évfolyam**Évi óraszám: 92****Belépő tevékenységformák**

Az „ideális” gáz absztrakt fogalmának megértése a konkrét gázokon végzett kísérletek tapasztalatainak általánosításaként.

Az általános érvényű fizikai fogalmak kialakítására, a törvények lehető legegyszerűbb matematikai megfogalmazására való törekvés bemutatása az gázhőmérsékleti skála bevezetése kapcsán.

Az állapotjelzők, állapotváltozások megértése, szemléltetése p-V diagramon.

Következtetések az anyag láthatatlan mikroszerkezetére makroszkopikus mérések, összetett fizikai kísérletek alapján.

Makroszkopikus termodinamikai mennyiségek, jelenségek értelmezése részecskemodell segítségével.

Szimulációs PC-programok alkalmazása a kinetikus gázelmélet illusztrálására.

Érzékeinkkel közvetlenül nem megtapasztalható *erőtér* (elektromos, mágneses) fizikai fogalmának kialakítása, az erő-tér jellemzése fizikai mennyiségekkel.

Analógia felismerése eltérő tartalmú, de hasonló alakú törvények között (pl. tömegvonzási törvény és Coulomb-törvény).

Az anyagok csoportosítása elektromos vezetőképességük alapján (vezetők, félvezetők, szigetelők).

Az elektromosságtani fizikai ismeretek alkalmazása a gyakorlati életben (érintésvédelem, baleset-megelőzés, energia-takarékosság).

Elektromos technikai eszközök működésének fizikai magyarázata modellek, sematikus szerkezeti rajzok alapján.

Az elektromos energia-ellátás összetett technikai rendszerének elemzése fizikai szempontok szerint.

A fizika és a kémia kapcsolatának kiemelése (pl. az elektromos kölcsönhatás és az ionos kémiai kötés, a termokémiai alapfogalmak és a termodinamika I. főtételeinek kapcsolódása, a reakciókinetikai alapfogalmak és a kinetikus gázmodell összekapcsolása, a tiszta és szennyezett félvezetők kémiai kötéseinek és elektromos vezetésének kapcsolata).

Kiegészítő anyagok gyűjtése könyvtári és a számítógépes hálózati források felhasználásával.

Témakörök	Tartalmak
<i>Hőtan</i>	
Hőtani alapjelenségek	Hőtágulás. Hőmérsékletmérés.
Gázok állapotváltozásai	Állapotjelzők (hőmérséklet, térfogat, nyomás, anyagmennyiség). Boyle-Mariotte- és Gay-Lussac-törvények, Kelvin-féle hőmérsékleti skála. Az egyesített gáztörvény, a gázok állapotegyenlete. Izoterm, izobár, izochor állapotváltozások értelmezése, ábrázolás p-V diagramon.
Az anyag atomos szerkezete	Korábbi ismeretek (súlyviszonytörvények, Avogadro-törvény) új szempontú rendszerezése. Az atomok, molekulák mérete.
Molekuláris hőelmélet	Az „ideális gáz” és modellje. Makroszkopikus termodinamikai mennyiségek, jelenségek értelmezése a részecskemodell alapján (a kinetikus gázelmélet alapjai). A gáz belső energiája.
A hőtan I. főtétele	A belső energia fogalmának általánosítása. A belső energia megváltoztatása munkavégzéssel, melegítéssel. Az energiamegmaradás törvényének általános megfogalmazása – I. főtétel. Termikus kölcsönhatások vizsgálata, szilárd anyagok és folyadékok fajhője. Gázok állapotváltozásainak (izobár, izoterm, izochor és adiabatikus folyamat) kvalitatív vizsgálata az I. főtétel alapján, a gázok fajhője.
A hőtan II. főtétele	A folyamatok iránya. Hőmérséklet-változások vizsgálata spontán hőtani folyamatok során.
Halmazállapot-változások	Olvas-fagyás, forrás/párolgás-lecsapódás jellemzése. A nyomás szerepe a halmazállapot-változásokban. Halmazállapot-változások energetikai vizsgálata, olvadáshő, párolgáshő.

Elektrosztatika

Elektromos alapjelenségek	Az elektromos állapot, a töltés fogalma, töltött testek, megosztás, vezetők, szigetelők. Töltések közti kölcsönhatás, Coulomb-törvény.
Az elektromos tér	A térerősség fogalma, homogén tér, ponttöltés tere, erővonalak. A feszültség és potenciál fogalma. Vezetők viselkedése elektromos térben. (Gyakorlati alkalmazások: csúcshatás, árnyékolás, elektromos kisülés, földelés.)
Kondenzátorok	A kapacitás fogalma. A kondenzátor (az elektromos mező) energiája.

Egyenáramok

Az egyenáram	Az egyenáram fogalma, jellemzése. Ohm-törvény. Vezetők ellenállása, fajlagos ellenállás.
Az elemi töltés	Az elektromosság atomos szerkezete (elektrolízis, Millikan-kísérlet – az elemi töltés). Áramvezetés mechanizmusa fémekben, félvezetőkben.
Egyenáramú hálózatok	Kirchhoff-törvények, ellenállások soros és párhuzamos kapcsolása. Áramerősség és feszültség mérése, műszerek kapcsolása, méréshatárok. Egyenáramú áramforrás – galvánelem.
Elektromos teljesítmény	Az elektromos teljesítmény fogalma. Fogyasztók teljesítménye.

Elektromágneses indukció

A mágneses tér	A mágneses tér kísérleti vizsgálata – magnetométer. A mágneses tér jellemzése. A mágneses indukció vektor fogalma, erővonalak. Áramok mágneses tere (hosszú egyenes vezető, tekercs). A Föld mágnessége.
Lorentz-erő	Árammal átjárt vezetők mágneses térben. Vezetők kölcsönhatása. Az egyenáramú motor működésének elve. Mozgó töltések mágneses térben, a Lorentz-erő fogalma. Kísérletek katódsugarakkal – a fajlagos töltés fogalma.
Mozgási indukció	A mozgási indukció kísérleti vizsgálata, a jelenség magyarázata, az indukált feszültség és kiszámítása. Lenz-törvény. Váltakozó feszültség kísérleti előállítása, váltófeszültség, váltóáram fogalma és jellemzése – effektív teljesítmény, effektív feszültség, effektív áramerősség fogalma és mérése. A hálózati elektromos energia előállítása.
Nyugalmi indukció	A nyugalmi indukció kísérleti vizsgálata, Lenz-törvény általánosítása. Önindukció. Önindukciós jelenségek a mindennapi életben. Az áramjárta tekercs (mágneses tér) energiája. A transzformátor működésének alapelve. A transzformátor gyakorlati alkalmazásai.

A továbbhaladáshoz szükséges feltételek

A tanuló ismerje fel, hogy a termodinamika általános törvényeit – az energiamegmaradás általánosítása (I. főtétel), a spontán természeti folyamatok irreverzibilitása (II. főtétel) – a többi természettudomány is alkalmazza, tudja ezt egyszerű példákkal illusztrálni.

A kinetikus gázmodell segítségével tudja értelmezni a gázok fizikai tulajdonságait, értse a makroszkopikus rendszer és a mikroszkopikus modell kapcsolatát.

Ismerje fel és tudja magyarázni a mindennapi életben a tanult hőtani jelenségeket.

Ismerjen olyan kísérleti eredményeket, tapasztalati tényeket, amelyekből arra kell következtetnünk, hogy az anyag atomos szerkezetű.

Ismerje fel a környezet anyagai közül az elektromos vezetőket, szigetelőket.

Tudjon biztonságosan áramerősséget és feszültséget mérni, rajz alapján egyszerű áramkört összeállítani. Tudja, mi a rövidzárlat és mik a hatásai.

Ismerje a mindennapi elektromos eszközeink működésének fizikai alapjait.

Tudja, hogyan történik az elektromos energia előállítása. Legyen tájékozott az elektromos energiával történő takaré-
kosság szükségszerűségéről és lehetőségeiről.

11. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az általánosított hullámtulajdonságok megfogalmazása, az absztrakt hullámfogalom kialakítása kísérleti tapasztalatokból kiindulva (kísérletek kötélhullámokkal, vízhullámokkal).

Az általános fogalmak alkalmazása egyszerű konkrét esetekre.

Kapcsolatteremtés a hullámjelenségek – hang, fény – érzékileg tapasztalható tulajdonságai és fizikai jellemzői között.

A fizikai tapasztalatok, kísérleti tények értelmezése modellek segítségével, a modell és a valóság kapcsolatának megértése.

A fizikai valóság különböző szempontú megközelítése – az anyag részecske- és hullámtulajdonsága.

Fizikátörténeti kísérletek szerepének elemzése az atommodellek fejlődésében.

Számítógépes szimulációs és szemléltető programok felhasználása a modern fizika közvetlenül nem demonstrálható jelenségeinek megértéséhez.

Hipotézis, tudományos elmélet és a kísérletileg, tapasztalatilag igazolt állítások megkülönböztetése.

Érvek és ellenérvek összevetése egy-egy problémával kapcsolatban (pl. a nukleáris energia hasznosítása kapcsán).

A tudomány és áltudomány közti különbségtétel.

A sajtóban megjelenő fizikai témájú aktuális kérdések kritikai vizsgálata, elemzése.

Kapcsolatteremtés az atomfizikai ismeretek és korábban a kémia tantárgy keretében tanult atomszerkezeti ismeretek között.

Kapcsolatteremtés, szintéziskeresés a gimnáziumi fizika tananyag különböző jelenségei, fogalma, törvényszerűségei között.

Kitekintés az aktuális kutatások irányába az úrkutatás témaköréhez kapcsolódóan (ismeretterjesztő internetanyagok felhasználásával).

Témakörök

Tartalmak

Rezgések, hullámok

Mechanikai rezgés

A harmonikus rezgőmozgás kísérleti vizsgálata, grafikus ábrázolása.

A rezgést jellemző mennyiségek.

Newton II. törvényének alkalmazása a rugón lévő testre.

A rezgésidő kiszámítása.

A rezgés energiája, energiamegmaradás.

A rezgést befolyásoló külső hatások következményei (csillapodás, rezonancia kísérleti vizsgálata).

A fonálinga kísérleti vizsgálata.

Mechanikai hullámok	A hullám mint a közegben terjedő rezgésállapot, longitudinális és transzverzális hullám, a hullámot jellemző mennyiségek: hullámhossz, periódusidő, terjedési sebesség. Hullámjelenségek kísérleti vizsgálata gumikötélen és hullámkádban. Hullámok visszaverődése és törése, elhajlás, interferencia. Állóhullámok kialakulása kötélen (a hullámhossz és kötélhossz kapcsolata).
A hang hullámtulajdonságai	A hangképzés sajátosságai egy húros hangszer (pl. gitár) esetében. A hang terjedése közegben. A hétköznapi hangtani fogalmak fizikai értelmezése (hang magassága, hangerősség, alap- hang, felhangok, hangszín, hangsor, hangköz). Doppler-jelenség.
Elektromágneses hullámok	Az elektromágneses jelenségek rendszerezése. Változó elektromos tér mágneses tere. Elektromágneses rezgések egyszerű rezgőkörben. Az elektromágneses hullám fogalma, jellemzése. Az elektromágneses hullámok spektruma, elektromágneses hullámok a mindennapi életben. A fény mint elektromágneses hullám.
Hullámoptika	A fény tulajdonságainak vizsgálata. A fény terjedése vákuumban és anyagban (terjedési sebesség). Visszaverődés, törés (Snellius–Descartes-törvény, teljes visszaverődés, optikai eszközök képalkotása, leképezési törvény). A fehér fény színekre bontása, színkeverés. Elhajlás résen, rácson, interferencia, fénypolarizáció. Hullámhosszmérés. A fénysebesség mint határsebesség.

Modern fizika

A fény kettős természete	A fény hullámtulajdonságainak összefoglalása. A fényelektromos jelenség – a fény részecsketermészete. Fotocella, napelem, gyakorlati alkalmazások.
Az elektron kettős természete	Az elektron mint részecske. Elektroninterferencia, elektronhullám. Gyakorlati alkalmazás: elektronmikroszkóp.
Atommodellek	A modellek kísérleti alapjai, előremutató sajátosságai és hibái. Thomson-féle atommodell. Rutherford-modell (az atommag). Bohr-modell: diszkrét energiaszintek. Vonalas színekép, fény kisugárzása és elnyelése. Kvantummechanikai atommodell.

Magfizika

Az atommag szerkezete	A nukleonok (proton, neutron), a nukleáris kölcsönhatás jellemzése. Tömegdefektus.
A radioaktivitás	Alfa-, béta- és gammabomlás jellemzése. Aktivitás fogalma, időbeli változása. Radioaktív sugárzás környezetünkben, a sugárvédelem alapjai. A természetes és mesterséges radioaktivitás gyakorlati alkalmazásai.
Maghasadás	A maghasadás jelensége, láncreakció, sokszorozási tényező. Atombomba, atomerőmű. Az atomenergia felhasználásának előnyei és kockázata.

Magfúzió	A magfúzió jelensége, a csillagok energiatermelése. A hidrogénbomba.
----------	---

Csillagászat

Csillagfejlődés	A csillagok születése, fejlődése és pusztulása. Kvazárok, pulzárok, neutroncsillagok, feketelyukak, galaktikák.
A kozmológia alapjai	Az Univerzum tágulása. Hubble-törvény. Ősrobbanás-elmélet.
Űrkutatás	A világűr megismerése, a kutatás irányai.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje a frekvencia és hullámhossz jelentését.

Ismerje a legegyszerűbb optikai eszközök működését (szemüveg, nagyító, mikroszkóp, távcső).

Legyen tisztában azzal, hogy a zaj (hang) és az elektromágneses sugárzás is a környezetszennyezés sajátos változata lehet.

Ismerje az atomelmélet fejlődésében fontos szerepet játszó fizikatörténeti kísérleteket.

Ismerje az atommag összetételét.

Ismerje a radioaktív sugárzások fajtáit és ezek jellemzőit, a természetes és mesterséges radioaktivitás szerepét életünkben (veszélyek és hasznosítás).

Ismerje a magátalakulások főbb típusait (hasadás, fúzió). Legyen tisztában ezek felhasználási lehetőségeivel. Tudja összehasonlítani az atomenergia felhasználásának előnyeit és hátrányait a többi energiatermelési móddal, különös tekintettel a környezeti hatásokra.

Legyenek ismeretei a csillagászat vizsgálati módszereiről.

Ismerje a legfontosabb csillagászati objektumokat (bolygó, különböző típusú csillagok, galaxis, feketelyuk), legyen tisztában valódi fizikai tulajdonságaikkal.

A gimnázium utolsó osztályában a korábbi évek tananyagának és a modern fizika elemeinek szintetizálásával körvonalazódnia kell a diákokban egy korszerű természettudományos világképnek. Tudatosodnia kell a tanulóknak, hogy a természet egységes egész, szétválasztását rész tudományokra csak a jobb kezelhetőség, áttekinthetőség indokolja. A fizika legáltalánosabb törvényei a kémia, biológia, földtudományok és az alkalmazott műszaki tudományok területén is érvényesek.

BIOLÓGIA

10–12. évfolyam

Célok és feladatok

A gimnáziumi biológiatanítás célja, hogy az általános iskolában megszerzett ismeretekre, készségekre és képességekre építve a tanulókkal megismertesse az élő természet működésének legfontosabb törvényszerűségeit, tudatosítsa az ember ép környezetének és egészségének elválaszthatatlan kapcsolatát, valamint – a többi tantárggyal együtt – kialakítsa az új ismeretek önálló megszerzésének igényét.

A fenti célokból a következő feladatai adódnak a biológiát tanító pedagógusnak:

Mutassa be, hogy a különböző szerveződésű élőlényekben az egyes életműködések miféle módon valósulhatnak meg. Olyan természetszemléletet és biológiai műveltséget alakítson ki, melyben az élőlények és az életközösségek változatossága, a biológiai sokféleség jelentősége alapvető. Mutasson rá az életközösségek szerveződésében felismerhető lényeges összefüggésekre, az élő és élettelen környezetet a dinamikusan változó ökológiai rendszerek részeként ismertesse meg. Nyújtson áttekintő képet a tulajdonságok kialakulásához szükséges információk öröklődéséről és értesse meg, hogy az élővilág állandóságának és változékonyságának anyagi alapjai vannak. Támassza alá természettudományos bizonyítékokkal az élővilág egységét, és helyezze el az embert a földi élővilág evolúciójában és rendszerében. Ismertesse meg a tanulókkal az emberi szervezet önfenntartó és szabályozó folyamatait, amelyek lehetővé teszik a változó környezetben a test belső egyensúlyának fenntartását. Biztosítsa az egészséges életmóddal kapcsolatos helyes alternatívák kiválasztásához szükséges tájékozottságot, és segítse elő az emberek egymás közti, valamint az emberek és környezetük közötti együttélési szabályok megértését. Tegye nyilvánvalóvá, hogy Földünk globális problémáinak megoldásában a biológia tudományának kiemelkedő jelentősége van, de minden embernek tennie kell érte.

Tegye képessé a tanulókat arra, hogy az ismeretek elsajátítása folyamán logikus összefüggésekben, rendszerekben gondolkodjanak és tudják használni a biológiai objektumokkal kapcsolatosan a természettudományos megismerési módszereket.

Az életkori sajátságoknak megfelelő tanulói vizsgálatok és természettudományos kísérletek szervezésével, középszintű ismeretterjesztő művek feldolgozásával alakítsa ki az önálló ismeretszerzés igényét. Tegye nyilvánvalóvá, hogy változó világunkban a biológiai ismeretek is állandóan bővülnek, ezek nyomán követése szükséges ahhoz, hogy a világ jelenségeit megértse. Ezáltal lesz képes a természeti és társadalmi folyamatokat a harmonikus fejlődés irányában befolyásolni.

Mutasson rá a biológia etikai és társadalmi kérdésekkel való kapcsolatára.

A többi pedagógussal együttműködve, készítse fel diákjait az áltudományos gondolkodás felismerésére, kritikus fogadására és cáfolására.

Csoportos tevékenységekkel fejlessze az együttműködésre vonatkozó készségeket, és olyan magatartásmintát adjon, mely hozzásegít az emberek sokféleségének elfogadásához.

Fejlesztési követelmények

Keltsük fel a tanuló érdeklődését a biológiai jelenségek, folyamatok iránt. Juttassuk ismeretekhez a biológiai környezete jelenségeinek, folyamatainak vizsgálata révén. Tegyük képessé a tanulót a biológiai jelenségek megfigyelésére, tudjon egyszerűbb vizsgálatokat, kísérleteket önállóan elvégezni. Ehhez legyen gyakorlata a taneszközök, vizsgálati és kísérleti eszközök, anyagok balesetmentes használatában.

Tegyük képessé a tanulót, hogy ismeretszerzési tevékenységében használni tudja a nyomtatott, illetve az elektronikus információhordozókat és értse az életkorának, szellemi fejlettségének megfelelő szintű biológiai ismeretterjesztő könyvek, cikkek, elektronikus médiumok biológiával kapcsolatos információit. A különböző forrásokból szerzett ismereteit tudja összevetni.

Tegyük képessé a biológiai ismeretszerzés szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők elkülönítésére, és legyen némi gyakorlata a hasonló, illetve különböző tulajdonságok, jellemzők alapján a biológiai objektumokat, jelenségeket, folyamatokat csoportosítani, rendszerezni. A biológiai kísérletek kapcsán legyen képes megállapítani, hogy mely tényezők miként változnak meg, tanári segítséggel rendezze a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert adatokat és értelmezze a vizsgálatok, kísérletek eredményeit. Mindehhez szerezzen jártasságot a biológia tananyagában szereplő mérhető mennyiségek mértékegységeinek és azok többszöröseinek használatában.

Segítsük a tanulót, hogy a megfigyelései, vizsgálatait, kísérleteit során szerzett ismereteit – a legfontosabb szakkifejezések helyes használatával – tudja megfogalmazni, és írásban egyszerű vázlatrajzokon rögzíteni. El kell érni, hogy képes legyen a biológiai jelenségekkel, folyamatokkal kapcsolatos diagramok, grafikonok, ábrák információtartalmát leolvasni, értelmezni.

Tegyük képessé a tanulót arra, hogy magyarázni tudja a megismert jelenségekhez, folyamatokhoz hasonlókat is, és a biológiai művelődési anyag elsajátítása során szerzett jártasságait, képességeit, készségeit alkalmazza a mindennapi élet feladatainak, problémáinak megoldásában.

Törekedjünk arra, hogy a tanuló fizikai és pszichés egészségének megőrzését tekintse értéknek.

Ismertessük meg a tanulóval a szűkebb, illetve a tágabb környezetében előforduló és a biológiai művelődési anyagban szereplő – különböző szerveződési szintű – anyagok, élőlények alapvető tulajdonságait, az élő anyag jellemzőit.

Törekedjünk arra, hogy a tanuló értse és a gyakorlatban is alkalmazza a környezet- és természetvédelem legfontosabb alapelveit, valamint tegyük képessé a tanulót arra, hogy mikrokörnyezetében a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében aktív szerepet vállaljon.

Ismertessük meg, vétessük észre a természet szépségeit, és tegyünk kísérletet a természeti szépségeknek a tanulók értékrendjébe megfelelő módon történő beillesztésére.

Tudatosítsuk a tanulóban, hogy a biológiai jelenségek, folyamatok egyik alapvető jellemzője az idő, az idő múlásával az élőlények is változnak. Adjunk áttekintést a földi élet periodikus változásairól, az emberi élet szakaszainak főbb jellemzőiről, életfolyamatok visszafordíthatatlanságáról.

Adjunk képet az egyes kontinensek és hazánk tájainak jellegzetes növényeiről, állatairól, a biológiai művelődési anyagban szereplő méretek nagyságrendjéről.

Érjük el annak magától értetődő elfogadását, hogy az emberi faj rasszai értelmi és érzelmi fejlődésre való képességükben nem különböznek egymástól.

Mutassuk meg, hogy a biológiai objektumok, jelenségek megismerése is folyamat, közelítés a valóság felé. Tudatosítsuk, hogy a biológiai ismeretek fejlődése a különböző népek, országok tudósai, kutatói egymásra épülő munkájának eredménye, s ebben a munkában jelentős szerepet töltöttek be a magyar tudósok, kutatók is.

10. évfolyam

Évi óraszám: 55

Belépő tevékenységformák

A legjellegzetesebb élőlénycsoportok általános jellemzése.

Az állatok és növények legfontosabb életfolyamatainak megnevezése és önálló ismertetése.

Az élőlények testfelépítésének ismertetése ábrák, makettek segítségével.

Az élőlények életműködéseinek ismertetése ábrák, folyamatábrák, modellek segítségével.

A különböző életfolyamatok lényegének kiemelése.

Az élőlények testének felépítése és életműködése közötti összefüggések felismerése, megfogalmazása.

A különféle élőlények testének, életműködéseinek összehasonlítása, a hasonlóságok és különbségek felismerése, megfogalmazása.

A növények, a gombák és az állatok rendszertani elkülönítésének értelmezése az anyagcsere-folyamatok alapján.

Tanulói kiselőadás készítése önálló témakutatással az élőlények szervezeti felépítésének és működésének összefüggéseiről.

Fénymikroszkóp önálló használata, a látómezőben lévő kép leírása, értelmezése.

Egyszerű kísérletek önálló elvégzése, a tapasztalatok rendezett dokumentálása és értékelése.

A többi természettudományos tantárgyban tanult ismeretek alkalmazása a biológiai jelenségek értelmezésében.

Témakörök

Tartalmak

Az élőlények testfelépítésének és életműködéseinek változatossága

A vírusok, a prokarióták és az eukarióta egysejtűek

A vírusok életciklusa és egészségügyi jelentősége.

A prokarióta sejtek felépítése.

Autotróf és heterotróf baktériumok, a kékbaktériumok, a baktériumok és a kékbaktériumok egészségügyi jelentősége és szerepe a bioszférában.

Az eukarióta egysejtűek: állás, ostoros és csillós egysejtűek jellemzői, anyagforgalma, az eukarióta egysejtűek jelentősége.

Az állatok teste és életműködései

Az állatok testszerveződésének és életműködéseinek általános jellemzői.
Az állatok szerveződési szintjei.
Az állati sejt és a főbb szövettípusok jellemzői.
Az állatok mint heterotróf élőlények, szerepük a bioszférában.
Az önfenntartó életműködések összefüggése.
A legfontosabb állattörzsek képviselőinek testfelépítési sajátosságai, életműködései.
Az önfenntartó életműködések, valamint a környezet, az életmód és a testszerveződés kapcsolatának összehasonlítása az alábbi állatcsoportoknál: gerinctelen állatok: a szivacsok és a csalánozók, a férgek törzsei, a puhatestűek törzsén belül a csigák, a kagylók és a fejlábúak, az ízeltlábúak törzsén belül a rovarok, a rákok és a pókszerűek.
A gerincesek törzsén belül a porcos és a csontos halak, a kételtűek, a hüllők, a madarak és az emlősök.
Az állatok viselkedése.
Az állatok öröklött és tanult magatartása.
Az állatok társas viselkedése, kommunikációja.
Az állatok szexuális viselkedése, az ivadékgondozás különböző formái.

A növények teste és életműködései

A növényi test szerveződésének és anyagcseréjének általános jellemzői.
A növények szerveződési típusai.
A növényi és állati sejt felépítésének összehasonlítása.
Az autotróf anyagcsere lényege, a növények szerepe a bioszférában.
Az autotróf és heterotróf anyagcsere összehasonlítása.
Telepes növények: a mohák teste és anyagforgalma.
A szövetes növények testfelépítése, anyagforgalma.
A növényi szövetek típusai, jellemzői, funkciói.
A gyökér és a hajtás részvétele a növények anyagfelvételében és -leadásában.
Gázcsere és párologtatás.
A szállítóanyagok felépítése és működése.
A raktározásra módosult szervek különféle formái.
A tápanyag-raktározás és a környezet kapcsolata.
A növényi kiválasztás formái.
A szövetes növények mozgásai, a növényi hormonok.
A növényi mozgások típusai és jellemzői.
A növények mozgása és a környezet kapcsolata.
A szövetes növények szaporodása.
Az ivaros és ivartalan szaporodási módok, ezek jellemzői.
A zárvatermők szaporítószervének felépítése.
A zárvatermők egyedfejlődése.
A szaporodás, az egyedfejlődés és a környezet kapcsolata.

A gombák teste és életműködései

A gombák jellemzői.
A gombák testfelépítésének sajátosságai.
A gombák életmódja, gyakorlati és egészségügyi jelentősége, kölcsönhatásaik növényekkel és állatokkal.
A legfontosabb ehető és mérgező gombák felismerése.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók ismerjék az élőlények legfontosabb csoportjaira jellemző testszerveződési formákat.
Legyenek képesek a különféle élőlények életműködéseinek lényegét kiemelni és röviden megfogalmazni. Ismerjék fel, hogy ugyanazt az életműködést többféle testfelépítés is eredményezheti.
Legyenek képesek az élőlényeket testszerveződésük és életműködéseik alapján összehasonlítani, csoportosítani.
Legyenek képesek elkülöníteni az élőlények önfenntartó és fajfenntartó működését.
Az ember és a különféle állatok testének, életműködéseinek összehasonlítása során lássák be, hogy – biológiai nézőpontból – az ember csak egy az élőlények közül.
A testszerveződés és az anyagcsere-folyamatok alapján értsék, hogy a növények, a gombák és az állatok miért alkotnak külön országot az élőlények természetes rendszerében.

Értsék az autotróf és heterotróf anyagcsere lényegét.

Értsék meg, hogy a fotoszintézis folyamata miért alapvető a földi élővilág számára.

Ismerjék a növényi sejtek és szövetek legfontosabb jellemzőit.

Tudjanak példákat mondani arra, hogy a szövetes növények a különféle életműködéseiket milyen testszerveződési formákkal valósítják meg.

Ismerjék a zárvatermők szaporodásának, mag- és termésképzésének főbb szakaszait.

Ismerjék az állati sejtek és szövetek legfontosabb jellemzőit.

Tudjanak példákat mondani arra, hogy az állatoknál az egyes életműködéseket milyen testszerveződés biztosítja.

Ismerjék az embrió fejlődésének és a különböző átalakulások fejlődési módoknak a főbb szakaszait.

Ismerjenek néhány példát az ivadékgondozás különféle formáira.

Ismerjék a gombák legfontosabb jellemzőit, biztosan ismerjék fel a gyilkos galócát.

Legyenek képesek egyszerű vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, a változásokat észlelni és értelmezni.

Szerezzenek gyakorlatot a mikroszkóp kezelésében és a látómezőben észlelt kép értelmezésében.

11. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A sejtek összetevőinek ismertetése és a sejtekben lejátszódó folyamatok értelmezése ábrák és mikroszkópos felvételek segítségével.

A sejtalkotók felépítése és működése közötti szoros összefüggés felismerése, a sejt szintű és a szervezetszintű életfolyamatok közötti kapcsolat belátása.

Egyszerű sejtbiológiai vizsgálatok, kísérletek önálló elvégzése, rendezett dokumentálása, értékelése.

A kémia és biológia tantárgyban tanult ismeretek összekapcsolása.

A sejtosztódás folyamatának bemutatása ábrák segítségével.

Az ember legfontosabb életműködéseinek ismerete és az életműködések közti kapcsolatok felfedezése.

Az emberi szervezet működésével kapcsolatos egyszerű megfigyelések, vizsgálatok önálló elvégzése, dokumentálása, értékelése.

A legfontosabb életműködések szabályozásának illusztrálása egy-egy példával.

Az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás fontosságának megértése.

Az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányainak belátása.

A rendszeres testmozgás szükségességének felismerése.

Az egészséges életmódot erősítő értékek felismerése és az egészséget fenntartó magatartás szokásrendszerének tudatosítása.

A betegségmegelőzés, a szűrővizsgálatok, a védőoltások egyéni és közösségi-társadalmi szükségességének belátása.

A testi és mentális egészségre káros anyagoktól való tartózkodás elfogadása.

Önálló anyaggyűjtés és előadások, vitafórumok tartása az egészséges életmód témakörében.

Az emberi szexualitás biológiai és társadalmi-etikai megismerése.

A felelősségteljes nemi magatartásra való törekvés kialakítása.

A magyar lakosság egészségügyi mutatóinak elemzése, a rizikófaktorok felismerése, a megelőzés szükségességének belátása és tájékozottság a megelőzés gyakorlatában.

Áltudományos és kereskedelmi célú sajtóanyagok kritikai elemzése.

Témakörök

Tartalmak

A sejtek felépítése és anyagcséréje

A sejtek felépítése

A biogén elemek.

A víz biológiai szempontból fontos tulajdonságai.

A szénhidrátok, lipidek, fehérjék és nukleinsavak legfontosabb tulajdonságai.

A membránok, a színtestek, a mitokondrium és a sejtmag funkciója.

A pro- és eukarióta sejtek összehasonlítása.

A sejtek anyagcsere-folyamatai	A sejtek anyagfelvétele és leadása, a passzív és aktív transzport jellemzői. Az enzimek, az emzimkatalízis. A felépítő és lebontó anyagcsere-folyamatok szerepe, összefüggése. A fotoszintézis, az erjedés és a biológiai oxidáció folyamatának lényege. A sejtek energiaforgalma.
A szaporodás és öröklődés sejttani alapjai	Az információ kódja és átírása, a nukleinsavak és a fehérjék szintézise. A gén és allél fogalma. Az öröklődő információ megjelenésének kémiai alapjai: DNS → RNS → fehérje → tulajdonság. A kromoszómák, a kromoszómaszám, haploid és diploid sejtek. A mitózis és meiózis folyamata és biológiai jelentősége. A genetikai információ variálódása a meiózis és a megtermékenyítés során. A mutációk típusai és következményei. Az embert érő mutagén hatások és ezek következményei.

Az ember önfenntartó életműködései és ezek szabályozása

Az önfenntartó működések áttekintése	A szervezet belső környezete. Az egyes életműködések funkciója a belső környezet állandóságának fenntartásában.
Az idegi és hormonális szabályozás	A szabályozás és vezérlés fogalma. Az idegsejtek felépítése, az idegszövet. A nyugalmi és akció potenciál kialakulása, funkciója. A szinapszis. A reflexív elve. A külső és a belső környezet változásainak érzékelése. A szem felépítése és működése. A hallószerv felépítése és működése. Az egyensúly érzékelése. Az íz- és szagérzékelés. A bőr érző működése. Az érzékszervek védelme és betegségei. Az idegrendszer tagolódása: a környéki és a központi idegrendszer. A központi idegrendszer felépítése, az agyvelő részei. Az idegrendszer szomatikus és vegetatív működése. Az idegrendszer működésével kapcsolatos egészségügyi ismeretek. A hormonális szabályozás alapelvei. A hipotalamusz–agyalapi mirigy rendszer. A pajzsmirigy, a mellékvese, a hasnyálmirigy legfontosabb hormonjai és ezek hatása.
A keringési rendszer	A vér összetétele, alkotói. A vörösvérsejtek és a vérlemezkék funkciója, a véralvadás. Az értípusok összehasonlítása, a hajszálerek működése. A szív szerkezete és működése, a nagy és a kis vérkör funkciója. A vérkeringés szabályozásának lényege. A szív- és érrendszeri betegségek veszélyeztető tényezői és ezek megelőzése.
Az immunitás	Az immunitás lényege, az immunrendszer funkciója. A falósejtek és a nyiroksejtek működése, a sejtes és az antitestes immunitás vázlata. A védőoltások. A vércsoportok. Az immunrendszerrel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A táplálkozás	Az emésztés lényege, a nyál, a gyomornedv, a hasnyál, az epe és a bélnedv funkciója az emésztésben. Az előbél szakaszai és ezek funkciói. A középbél funkciója, a szerves és szervetlen anyagok felszívódása. A utóbél funkciói.

	A táplálkozási folyamatok szabályozásának lényege. A táplálkozással kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A légzés	A légutak szakaszai és funkciói, a hangképzés. A tüdő felépítése, a gázcsere folyamata. A légzőmozgások. A légzési folyamatok szabályozásának lényege. A légzőszervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A bőr és a mozgás	A bőr felépítése, az egészséges bőr. A bőr részvétele a szervezet hőháztartásában. A csontok szerkezete és kapcsolódása. A csontváz fontosabb részei. Az izmok felépítése, funkciója és kapcsolódása a vázrendszerhez. A mozgási szervrendszer működésének akaratlagos és akaratunktól független szabályozásának lényege. Mozgásszervi betegségekkel és sérülésekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek, a mindennapos testmozgás jelentősége.
A kiválasztás	A vese felépítése és működése. A húgyutak. A kiválasztó működés szabályozásának lényege. A kiválasztószervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.

Az ember szaporodása és egyedfejlődése

Az ember szaporodása	Az ivarsejtek. A hím ivarszervek: a here felépítése és működése, a járulékos ivarmirigyek funkciója, az ivarutak. A hím ivari működések hormonális szabályozása. A női ivarszervek: a petefészek és az ivarutak felépítése és működése, a ciklus. A ciklus hormonális szabályozása. Az emberi szexualitás. A fogamzásgátlás módjai.
Az ember egyedfejlődése	A terhesség kialakulása, lezajlása, hormonális szabályozása, a szülés. Az embrionális és posztembrionális fejlődés testi és pszichés jellemzői.

Általános egészségtan

Egészségügyi ismeretek	A mindennapok egészségügyi ismeretei, elsősegélynyújtás, az orvosi ellátás igénybevétele. Rizikófaktorok, civilizációs ártalmak. Szenvedélybetegségek. Az utódvállalás, családtervezés, genetikai tanácsadás és terhesgondozás. Környezet-egészségtan, környezethigiéné. A lelki egészség.
------------------------	---

A továbbhaladás feltételei

A tanulók ismerjék a sejtalkotók felépítése és működése közötti összefüggést, tudjanak a sejtszintű és a szervezetszintű életfolyamatok között kapcsolatot teremteni.

Legyenek képesek egyszerű sejtbiológiai és élettani vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni és ezek eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.

A biológiai jelenségek magyarázatakor helyesen használják a kémia tananyagában megismert fogalmakat.

Ismerjék az élelmiszerek tápanyagtartalma és értéke közötti kapcsolatot, az ember egészséges életműködését veszélyeztető anyagoknak a szervezetre gyakorolt hatásait.

Alakuljon ki az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás igénye. Lássák be az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait.

Ismerjék fel az egészséget erősítő értékeket.

Értsék meg, hogy a rendszeres testmozgás minden embernek alapvető szükséglete.

Lássák be, hogy a betegségmegelőzés, a szűrővizsgálatok, a védőoltások az egyéni és a közösségi-társadalmi érdekeket is szolgálják.

Tudatosan tartsák távol magukat mind a testi, mind a mentális egészségre káros anyagoktól.

Ismerjék az önfenntartó szervek funkcióját és működésük összefüggését.

Legyenek képesek részekre felosztani az idegrendszert morfológiai és működési szempontból, és tudják kiemelni az egyes részek működésének lényegét.

Sorolják fel a hormontermelő mirigyeket, ismerjék ezek helyét és tudják ezek hormonjainak legfőbb hatásait.

Ismerjék áttekinthetően, hogy az egyes szervrendszerek működését, a fontosabb élettani jellemzőket mi és hogyan szabályozza.

Sorolják fel a férfi és női ivarszerveket, ismerjék az ivarszervek felépítésének és működésének alapjait.

Értsék meg és fogadják el, hogy az ember szexualitása nem pusztán biológiai folyamat. Legyenek képesek felelősségteljes nemi magatartásra.

Ismerjék a nem kívánt terhesség megelőzésének legfontosabb módjait.

Ismerjék az emberi életszakaszok főbb testi, lelki és viselkedésbeli jellemzőit.

Értelmezzék az egészség megőrzését az élettelen és élő környezettel való harmonikus együttélés eredményeként, a betegséget ennek a harmóniának megbomlásaként.

12. évfolyam

Évi óraszám: 64

Belépő tevékenységformák

Az öröklődés lényegének kiemelése, önálló megfogalmazása.

Annak belátása, hogy az élőlények és az élővilág állandó változása szükségszerű és természetes folyamat.

Annak felismerése, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes.

Egyszerű genetikai feladatok megoldása.

A természet- és környezetvédelem fontosságát bizonyító önálló kiselőadások tartása.

Érvelés a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító tevékenységek ellen.

Egyszerű ökológiai grafikonok, ábrázolások elemzése és készítése.

A táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőinek vázlatos ábrázolása, az ilyen ábrák értelmezése.

Az életközösségek anyag- és energiaforgalmának önálló ismertetése vázlatrajzok, folyamatábrák segítségével.

Élőlények és élőhelyük megfigyelése, a tapasztalatok dokumentálása.

A lakóhelyi környezet tipikus társulásainak ismerete, fajismeret.

A rendelkezésre álló nyomtatott és elektronikus információhordozók önálló használata a biológiai környezet minél több oldalról és minél részletesebb megismeréséhez.

Önálló tájékozódás az élővilág természetes rendszerében, annak elfogadása, hogy a fejlődéstörténeti rendszer a természetes rendszer.

Az ember elhelyezése a földi élővilág rendszerében.

A bioszférát, a földi környezetet veszélyeztető jelenségek felismerése, környezetkímélő társadalmi-gazdasági stratégiák, alternatívák megnevezése.

Annak belátása, hogy csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása akadályozhatja meg az olyan emberi tevékenységeket, amelyek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni.

A legfontosabb evolúciós események időrendjének áttekintése.

Annak tudatosulása, hogy az ember evolúciója során kialakult eltérések nem értékükben különböznek; a biológiai és kulturális örökség az emberiség közös kincse, amelyhez minden embercsoport hozzájárult.

Témakörök	Tartalmak
<i>Az öröklődés</i>	
Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése	A fenotípus és a genotípus, a homozigóta és a heterozigóta kifejezések jelentése. Az intermedier és a domináns-recesszív öröklésmenet, valamint a kodominancia lényege. Egyes emberi tulajdonságok, betegségek öröklődése.
Több tulajdonság egyidejű öröklődése	A tulajdonságok információjának független öröklődése. A nem és a nemhez kapcsolt tulajdonságok öröklődése. Az emberi ivar kialakulása.
Gének kölcsönhatása a tulajdonság kialakításában	A környezet hatása, a genetikai információ megnyilvánulásának korlátai. A mennyiségi jellegek kialakulása.
A genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai	A genetikai kutatások jelentősége a mezőgazdaságban és a gyógyításban. Générózió a növénytermesztésben és az állattenyésztésben. A genetikai eredmények és kutatások etikai kérdései.
<i>A populációk és az életközösségek</i>	
A populációk tulajdonságai és változásai	Ideális és valóságos populációk. Egyedszám, egyedsűrűség és ezek változása, koreloszlás. Túlélési stratégiák.
Az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai	A legfontosabb élettelen környezeti tényezők jellemzői, a víz, a levegő és a talaj védelme. Az élettelen környezeti tényezőknek az élővilágra gyakorolt hatása, az élőlények tűrőképessége, szűk és tág tűrés.
Ökológiai rendszerek	Populáción belüli és populációk közötti kölcsönhatások. Táplálkozási kapcsolatok, táplálkozási hálózatok. Termelők, fogyasztók, lebontók. A különböző létfontosságú anyagok körforgása a természetben. Az emberi tevékenység következményei az anyagforgalomban. Az életközösségek anyag- és energiaforgalmának összefüggése, mennyiségi viszonyai.
Természetes és mesterséges életközösségek	Az életközösségek fogalma és jellemzői. A természetes életközösségek mint önszabályozó rendszerek. Az élővilág sokféleségének fontossága. A monokultúrák előnyei és hátrányai.
<i>Az élővilág evolúciója és a jelenkori bioszféra</i>	
Az evolúció alapjai és bizonyítékai	Az evolúció lényege és a legfontosabb evolúciós tényezők. Az evolúció elmélete: adaptív és nem adaptív folyamatok; a fajok kialakulása. Az evolúció bizonyítékai.
Az evolúció folyamata	Kormeghatározási módszerek. Az élet keletkezésére vonatkozó elképzelések, a prebiológiai evolúció. A földi környezet lényeges változásainak összefüggése az élővilág evolúciójával. A prokarióta és eukarióta sejtek kialakulása. A többsejtű növények és állatok kialakulása. A szövetes állatok kialakulása és evolúciója a tengerekben. A szárazföldi telepes és szövetes növények kialakulása. A virágos növények törzseinek kialakulása. Az állatok alkalmazkodása a szárazföldre.

	A levegő meghódítása. A jelenkori élővilág kialakulása.
Az ember evolúciója	A korai emberfélék evolúciója. A homo nemzetség evolúciója. A nagyasszok kialakulása és a kulturális evolúció.
A bioszféra jelene és jövője	A főtermékközpontú, rövid távra tekintő gazdálkodás. A talajt, a vizeket és a légkört károsító hatások és ezek következményei. A Föld globális folyamatai és az emberiség globális problémái. A humánökológia, civilizációs hatások és ártalmak. A genetikai változatosság jelentősége. Az ember tevékenységének hatása a saját és a többi élőlény evolúciójára. Az ember tevékenységének hatása saját és környezete egészségére. A fejlődés alternatív lehetőségei. A bioszféra jövője.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon érvelni a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.

Lássa meg az összefüggést a környezetében előforduló élőlények életmódja és a környezet napi, illetve évi változása között.

Legyen képes táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőit vázlatosan ábrázolni, az ilyen ábrákat értelmezni.

Igényelje, hogy biológiai környezetét minél több oldalról és minél részletesebben megismerje, használjon ehhez ismeretterjesztő folyóiratokat, könyveket, határozókat és egyéb információhordozókat.

Legyen képes egyszerűbb biológiai problémákat önállóan megoldani.

Alakuljon ki az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás igénye. Lássa be az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait.

Értse meg, hogy a rendszeres testmozgás az ún. civilizált embernek is alapvető szüksége.

Lássa be, hogy a védőoltások az egyéni és a közösségi-társadalmi érdekeket is szolgálják.

Legyen képes az egészséget erősítő értékek felismerésére és az egészséget elősegítő magatartás elsajátítására.

Értse meg, hogy az élőlények biológiai jellemzői anyagilag meghatározottak, és az örökítő anyagban nem kódolt tulajdonságok nem fejleszthetők ki.

Jusson el annak az elfogadásához, hogy az élőlények és az élővilág állandóan változnak.

Lássa világosan, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes, ez legyen természetvédő tevékenységének egyik mozgatója.

Lássa be, hogy egyes emberi tevékenységek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változókat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni.

KÉMIA 9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A gimnázium 9–10. évfolyamán az általános iskolában lerakott alapokon tovább építjük a diákok kémiai ismeretrendszerét. A többi természettudományban szerzett tudással egyre több ponton érintkezve tovább fejlesztjük a tanulók ismeretrendszerét, világképét és képességeit.

A diákok ebben a korban már igénylik és képesek is az elvontabb fogalmak befogadására, ezért a megértés dominál a kémiatanulásukban. Korábbi fizikai ismereteik és az általános kémia tudományos igényű tárgyalása a diákok korábbi szertetlen kémiai tudását is értelmezik, és olyan alapot adnak a jelenségek megértéséhez, ami az élő rendszerekben lezajló bonyolult szerves kémiai folyamatokat is kezelni tudja. A hétköznapi életből vett példák teszik ezt a megismerési folyamatot életközelié.

A diákok anyagismerete gimnáziumi tanulmányaik során egészül ki a háztartás, a közvetlen környezet, a gazdaság és a természet szempontjából kiemelkedő szerves anyagok tulajdonságaival. Megismerik az egészségkárosító szenvedélybetegségek kulcsvegyületeit (alkohol, nikotin, koffein, drogok) és ezek biológiai, társadalmi hatásait.

A kísérletezésben már gyakorlattal rendelkező gyerekek új, összetettebb eszközök használatát sajátítják el, műszereket és számítógépet is használnak a kísérletek, mérések során. Sokan közülük tanári felügyelet mellett, leírás alapján önállóan készítenek elő és hajtanak végre, esetenként értelmeznek is kísérleteket, méréseket. Az érdeklődők a problémamegoldás eszközeként képesek használni tudásukat: kísérletet terveznek egy-egy probléma vizsgálatára, megoldására.

A molekulamodellek használata a kovalens és a másodrendű kémiai kötések, valamint a szerves kémia feldolgozása során elengedhetetlen. A modellezés segít megérteni a bonyolultabb térbeli viszonyokat, fejleszti a térszemléletet és nagyon szívesen végzik a gyerekek. A bonyolultabb molekulák modelljeinek elkészítése izgalmas kihívás számukra.

Az üzemlátogatásoknak fontos szerepe van a kémiai ipar és a mindennapi élet eddig ismeretlen vetületének bemutatásában, a pályaorientáció előkészítésében. Élményt és megerősítést jelent a diákoknak, amikor a termelő üzem szakemberei az általuk ismert kémiai fogalmakkal írják le a gyártás folyamatát, a felmerülő problémákat, a környezeti gondokat.

A tantárgyi koncentráció egymást erősítő hatása eredményeként a 10. évfolyam végére már színvonalas, tudományos értékű szóbeli és írásbeli szövegalkotásra lehetnek képesek a tanulók. Ki kell használni, hogy ezeket a tevékenységeket szívesen és nagy hozzáértéssel végzik számítógép segítségével.

A 14–16 éves korban szellemileg és érzelmileg is nagyon fogékonyak a környezeti gondokra a gyerekek. Már kezdik átlátni a világot, érzékelik és értik a fonák helyzeteket, erős a kritikai érzékük és érzelmileg, értelmileg is nagyon nyitottak. Fontos cél és egyben lehetőség a gimnáziumi környezeti nevelés érdekében a biológia, a földrajz és a fizika tárgyak integrálása. Komoly eredményeket lehet így elérni a környezeti nevelés terén a diákok világképe, környezetszemlélete, értékrendje és mindennapi szokásaik tekintetében is.

A kémiatanulás során olyan ismeretrendszert és képességkészletet sajátítanak el a diákok, amely továbbépíthető alapot ad a mindennapi élet szintjén az anyagok és a velük kapcsolatos információk kezeléséhez, amely ismétlés és gyakorlás után sikeres kémia érettségi vizsgára készít fel, és amely kevés kiegészítéssel lehetővé teszi az alaptudományok vagy az alkalmazott tudományok területén eredményes felsőfokú tanulmányok folytatását.

Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzés és -alkalmazás

Szerezzenek alapos jártasságot a diákok a nyomtatott, sugárzott és digitális média kritikus használatában. Nyelvi, kommunikációs, számítástechnikai ismereteiket és a helyi audiovizuális lehetőségeket kiaknázva legyenek képesek tudományos igényű előadás tartására, tanulmány megírására.

A kísérletek megismétlése és leírás után történő elvégzése után olyan problémákkal kell szembesíteni a tanulókat, melyeket kísérletek önálló tervezésével és végrehajtásával oldhatnak meg.

A molekulamodellek elkészítésében szerezzenek a diákok rutinszintű gyakorlatot. Az elkészített modellek segítségével legyenek képesek értelmezni a molekulák szerkezetét, fizikai és kémiai sajátosságait.

Látniuk kell, hogy a környezeti problémák hátterében a tudományos-technikai fejlődés, az ipari, gazdasági, társadalmi folyamatok állnak, és kérdéses, hogy a társadalom meg tudja-e oldani ezeket a gondokat a tudomány segítségével. Legyenek tudatában annak, hogy a lehetséges megoldások egy részének politikai, gazdasági ellenérdekeltségből eredő akadályai vannak. Ismerjék fel a tanulók a saját mindennapi életükben a környezeti problémákat, és tanárok, valamint szülők segítségével közösen keressenek megoldást az egyszerűbb gondokra. Jelenjen meg mindennapi életükben a környezettudatos életvitel minél több eleme.

Családjukban, iskolájukban, tágabb környezetükben szerzett személyes tapasztalataik és tanulmányaik nyomán diákjainknak meg kell érteniük, hogy az egészség és a környezet épsége semmivel nem pótolható érték az egyén és a kisebb-

nagyobb közösségek számára. Ismerniük kell azokat a környezeti tényezőket és életmódunk azon összetevőit, amelyek veszélyeztetik ezeket az értékeket. Legyen ezekről a kérdésekről saját véleményük.

Tájékozottság az anyagról

Az anyag részecsketermészetéről rendelkezzenek a tanulók a koruknak, elvonatkoztatási készségüknek megfelelő ismeretekkel. Vizsgálataik és tanulmányaik eredményeként ismerjék a környezetükben előforduló fontosabb szervetlen és szerves anyagok részecskeszintű szerkezetét, a szerkezetből következő és egyéb fontos tulajdonságait, esetleges veszélyeit és biztonságos, szakszerű használatukat.

Ismerjék a diákok az anyag különböző szerveződési szintjeinek jellegzetességeit, tudják mi az azonos és mi az eltérő ezek között.

Környezetünk anyagai közül az elfogyasztott tápanyagokkal kerülünk a legközvetlenebb, hosszú ideig tartó kapcsolatba. Legyenek tájékozottak a diákok a szervezetükbe kerülő természetes és mesterséges anyagokról. Legyen áttekintésük ezen anyagok szerepéről, értékéről, veszélyeiről. Legyenek tudatában a táplálkozás egészségmegőrző szerepének, ismerjék az egészséges étkezési szokásokat.

Az egészségkárosító anyagok közül a nikotin, az alkohol és a tudatállapotot befolyásoló drogok jelentenek közvetlen veszélyt erre a korosztályra. Olyan formát kell találnunk ezen anyagok veszélyeinek, élvezetük személyes és társadalmi hosszú távú következményeinek bemutatására, hogy ennek hatására a gyerekek elhatárolják magukat ezen anyagok használatától. A diákoknak ismerniük kell az őket veszélyeztető anyagok hatásait, el kell utasítaniuk ezek fogyasztását.

Legyenek képesek a diákok saját környezetükben felismerni a káros anyagokat. Önállóan vagy megfelelő segítséggel előzzék meg és csökkentsék felhalmozódásukat.

Tájékozódás az időben. Az idő és a természeti jelenségek

Tudniuk kell a diákoknak, hogy az idő alapmennyiség, amelynek segítségével meghatározhatók más mennyiségek is. Lássák, hogy a kémiai folyamatok időbeli lefolyása különböző lehet (a rozsdásodástól a robbanásokig).

Legyenek tudatában egyes kémiai folyamatok megfordítható jellegének. Példákon keresztül értelmezzék az egyensúlyi helyzet megváltoztatásának lehetőségeit. Tudják a diákok, hogy a kémiai, dinamikus egyensúly élettelen rendszerekben fordul elő, az élő rendszereket más jellegű egyensúlyok jellemzik.

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek

Legyen a diákoknak elképzelésük az atomon belüli méretarányokról, valamint a kémiai részecskék és a közvetlenül érzékelhető méretű testek méretének nagyságrendi eltéréséről.

Rendelkezzenek ismeretekkel a molekulák térbeli alakjáról, ennek változásáról és az ezen alapuló izomériáról. Ismerjék a részecskékből felépülő halmazok alapvető térbeli viszonyait.

Tájékozódás a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről

A diákoknak tudniuk kell, hogy a sokszínű anyagi világ egységes a felépítő részecskék és a kapcsolatokban érvényesülő törvények, szabályszerűségek tekintetében. Értetniük kell azt, hogy a természet egységes rendszer, melyet csupán az emberi megismerés vizsgál különböző szempontok és módszerek, tudományágak alapján. Tudatában kell lenniük annak, hogy a tudományos megismerés kanyargós utakat bejárva fejlődik. A felhalmozott tudás az egész emberiség közös eredménye, melyben testet ölt a letűnt generációk minden tapasztalata, az életüket a tudományos problémák megoldásának szentelő tudósok munkája, tehetsége. Ismerjék a tanulók a kémiai ismereteikhez kapcsolódó legnevesebb hazai és külföldi kutatókat.

9. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az általános iskola kémia kerettantervében szereplő ismeretek, tevékenységek, képességek közül használják, rögzítik, gyakorolják a tanulók azokat, amelyek kapcsolódnak a gimnáziumban szereplő tartalomhoz.

Kísérletek, megfigyelések végzése a tanár szóbeli vagy írásbeli útmutatása alapján. A kísérletben felhasznált és keletkezett anyagok egészségügyi, környezeti hatásainak megfelelő kezelése.

Az ismeretterjesztő irodalom, a tudományos és a napi sajtó, a lexikonok, kézikönyvek, a könyv- és médiatár, a sugárzott és a digitális média kritikus, igényes használata.

A megfigyeléssel, méréssel és a médiából összegyűjtött információk összehasonlítása, szelektálása, csoportosítása. Rendszerezést igénylő feladatok önálló elvégzése.

A világ kémiai hátterű aktuális eseményeinek, híreinek (pl. balesetek, katasztrófák, tudományos és technikai sikerek) rendszeres megbeszélése.

Az új eseményekről megjelenő hírek követése, összekapcsolása, összehasonlítása és értékelése.

Információk megjelenítése vonalas felosztások, táblázatok, diagramok, grafikonok, ábrák, rajzok formájában, és ezek értelmezése, használata.

A verbális és a képi információk egymásba alakítása.

A számítástechnikai készségek és az elérhető programok adta lehetőségek alkalmazása a fenti tevékenységekben.

Segítséggel vagy önállóan szerkesztett, szemléltető eszközöket is alkalmazó előadás tartása az ismeretekről.

A megismert kémiai fogalmak szabatos használata írásban és szóban.

A magyarázatra szoruló egyszerű vagy összetettebb természeti jelenségek és folyamatok, technikai alkalmazások felismerése, és ezek egy részének önálló magyarázata.

Az anyagot összetartó erők okozta energiaviszonyok megállapítása, és ezekből következtetés a lejátszódó folyamatokat kísérő energiaváltozásokra.

Ismert anyagok tulajdonságainak magyarázata a bennük lévő elsőrendű és másodrendű kötések alapján.

Egyszerű esetekben következtetés az anyag szerkezetéből tulajdonságára, tulajdonságából a szerkezetére.

A tanult anyagszerkezeti ismeretek alkalmazása a korábban tanult elemekre, vegyületekre.

A reakcióban szereplő anyagok szerkezetváltozásainak megállapítása.

A megismert kémiai reakciók osztályozása típusuk szerint; a besoroláshoz szükséges lényeges tulajdonságok felismerése.

A redoxireakciók értelmezése az oxidációszám-változások alapján, reakcióegyenletek rendezése az oxidációszám-változások alapján.

A redoxifolyamatok irányának becslése a standardpotenciálok összehasonlítása alapján.

Ionegyenlet írása egyszerű esetekben.

A kémiai jelek és a kémiai egyenlet mennyiségi értelmezésére vonatkozó ismeretek alkalmazása.

Egyszerű számítási feladatok megoldása (egyszerű sztöchiometria, képletmeghatározás, keverékek, elegyek összetétele, termokémia, elektromotoros erő és standardpotenciál, egész számú pH); a megoldás során a kémiai jelek mennyiségi értelmezésére és az SI mértékegységek használatára vonatkozó ismeretek alkalmazása.

Az eredmények nagyságrendjének ellenőrzése fejben.

Témakörök

Tartalmak

Tudománytörténet

A tárgyalt ismeretekhez kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események.

Tájékozódás a részecskék világában

Atomszerkezet:

Atommodellek a tudománytörténetben.

Az alapállapotú atom és gerjesztése.

Az elektronfelhő szerkezete: elektronhéjak, alhéjak, atompályák, elektronpár, párosítatlan elektron.

Vegyértékelektronok, atomtörzs.

Ionizációs energia.

Elektronegativitás.

A radioaktivitás alkalmazása és veszélyei.

Molekulaszerkezet:

Kovalens kötés: szigma- és pi-kötés, delokalizált kötés, datív kötés, poláris és apoláris kötés.

Kötési energia.

A molekulák téralakatát meghatározó főbb tényezők.

Apoláris molekula, dipólusmolekula, a dipólusosság feltételei.

Anyagi halmazok:

Állapotjelzők, Avogadro törvénye.

A gázok moláris térfogata, gázok sűrűsége.

Első- és másodrendű kötések, fajtáik, jellemzőik és kialakulásuk feltételei.

Anyagmennyiség-százalékos és térfogatszázalékos összetétel, koncentráció (mol/dm³).

Oldatok hígítása.

Kristályrács típusok, amorf anyagok.

A kémiai reakciók a részecskék ismeretében

Termokémia:

Reakcióhő (exoterm és endoterm reakciók), képződéshő, Hess tétele.

Reakciósebesség és egyensúly:

A reakciók lezajlásának feltételei, aktiválási energia, a reakciósebességet befolyásoló tényezők (koncentráció, hőmérséklet, katalizátorok).

Egyensúlyra vezető kémiai reakciók, az egyensúly törvénye, egyensúlyi állandó, Le Chatelier-elv.

Redoxireakciók:

Oxidáció és redukció (elektronátadással), oxidáló- és redukálószer, a két fogalom viszonylagossága.

Az oxidációs szám.

Galvánelemek:

A galvánelem működési elve.

Elektród, katód és anód.

Katód- és anódfolyamatok a galváncellában, elektromotoros erő, standardpotenciál.

A galvánelemek gyakorlati jelentősége (pl. zsebletelek, ólomakkumulátor) és környezetvédelmi vonatkozásai.

Elektrolízis:

Katód- és anódfolyamatok elektrolíziskor (a tanult folyamatok esetében).

Faraday-törvények.

Az elektrolízis gyakorlati jelentősége (pl. alumíniumgyártás, kősó elektrolízise).

Sav-bázis reakciók:

Sav és bázis fogalma Brönsted szerint, sav-bázis párok.

Erős és gyenge savak és bázisok.

A víz autoprotolízise, vízionszorzat (25 °C-on), kémhatás, pH.

A továbbhaladás feltételei

Az anyagok atomos szerkezetének ismerete. A tanuló alkalmazza a tömeg-darabszám-anyagmennyiség kapcsolatát. Számolja ki adott összegképletű anyag moláris tömegét. Állapítsa meg a tanult atomok elektronszerkezetét a periódusos rendszer használata segítségével. Következtesen az atom vegyértékelektron-számából a belőle keletkező ion töltésszámára. Említsen példákat a radioaktív folyamatok alkalmazására, és ezek veszélyeit, kockázatait is ismerje. Szerkessze meg egyszerűbb vegyületek képletét. A tanult molekulák modelljét készítse el önállóan, és értelmezze alakjukat a modell segítségével. Leírás alapján mutassa be a tanulókísérleteket, ezek során használja szakszerűen a laboratóriumi eszközöket. Értelmezze az elvégzett vagy bemutatott kémiai reakciókat. Ismerje a fontosabb, részletesen tanult elemek és szerves vegyületek nevét, jelét, és magyarázza ezek tulajdonságait anyagszerkezeti alapon. Értelmezze a kémiai reakció és a fizikai változás közti különbséget. Ismerje fel egyszerű esetekben a hétköznapi életben előforduló redoxireakciókat és sav-bázis reakciókat. Mondjon példát az elektrolízis és a galvánelem gyakorlati felhasználására, ismerje ezek veszélyeit, környezetbarát alkalmazásukat. A hétköznapi életben előforduló oldatok összetételét értelmezze. A használati utasítás alapján készítse el a mindennapokban használatos, oldást vagy hígítást igénylő vegyszerek oldatait. Szerkesszen egyszerű kémiai egyenleteket. Értelmezzen egyszerű, kémiai ismereteket tartalmazó ábrákat, grafikonkat, táblázatokat.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az egyes témakörökben szereplő vegyületek megismerése közben használják, rögzítsék, gyakorolják a tanulók a 9. évfolyam kerettantervében szereplő ismereteket, tevékenységeket, képességeket.

Új jelenségek önálló értelmezése a korábban észlelt és értelmezett jelenségek ismeretében.

A szerves vegyületek fizikai és kémiai sajátosságainak igazolása a megfelelő kísérletekkel.

Egyszerűbb, majd összetettebb kérdések megválaszolására kísérletek tervezése és végzése segítséggel, majd önállóan.

A tanult szerves anyagok molekulamodelljének elkészítése és jellemzése; annak megítélése, milyen erők hatnak a vegyület halmazában és milyen fizikai tulajdonságok következnek ebből.

A számítástechnikában elsajátított ismeretek (pl. internet, levelező, szövegszerkesztő, függvény- és diagramszerkesztő, táblázatkezelő vagy grafikai programok használata) alkalmazása az információszerzés, -feldolgozás és -átadás folyamán.

Távolsági kommunikációs technikák (elektronikus levelezés, telefon, fax) szakszerű használata.

Előadás tartása az összegyűjtött és megszerkesztett információk alapján a kémiai szaknyelv szabatos használatával és az iskolában rendelkezésre álló audiovizuális eszközök alkalmazásával.

A mindennapi életben előforduló ártalmas szerves anyagok felsorolása; az élő rendszerekre és a környezetre gyakorolt hatásaik kifejtése; tájékozódás szakszerű használatukról a mellékelt tanácsok, utasítások alapján.

A globális és a közvetlen környezetünkben megjelenő helyi környezeti problémák okainak, következményeinek feltárása.

A helyzet elemzésében és a lehetséges megoldási módok keresésében a különböző (nem csak természettudományi) tantárgyakban tanult ismeretek alkalmazása.

Információk szerzése és önálló vélemény kialakítása a szenvedélybetegségek kémiai vetületeiről, az oxigén- és nitrogéntartalmú vegyületek narkotikus és egészségkárosító hatásairól, a személyiségre és a társadalomra irányuló veszélyeiről.

Kolloid rendszerek említése a hétköznapi életből, összetevőik elemzése.

Az anyagszerkezeti ismeretek alkalmazása a szerves vegyületek fizikai tulajdonságainak magyarázatára: összefüggés keresése a funkciós csoport, a moláris tömeg és a molekula térszerkezete, polaritása, valamint az olvadás- és a forráspont, illetőleg az oldhatóság között.

Egy vegyületben előforduló funkciós csoport felismerése az anyag fizikai sajátosságai, kémiai viselkedése alapján. Szerkezeti képlet alapján az izoméria fajtájának felismerése.

Egyszerű szerves kémiai egyenletek szerkesztése az egyenletírás megismert szabályai szerint.

A tökéletes égés egyenletének felírása bármely adott összegképletű C-, H- és O-atomokból álló vegyületre.

A környezetünkben előforduló műanyagok tulajdonságainak vizsgálata, felhasználási lehetőségeik, esetleges környezetkárosító hatásuk magyarázata felépítésük alapján. Információk szerzése arról, hol vesznek át a tanuló lakóhelyéhez legközelebb háztartási veszélyes hulladékokat és újrahasznosítható anyagokat.

Vizsgálat tervezése a háztartások hulladéktermelésének mennyiségi, minőségi viszonyainak felmérése érdekében, a kapott adatok elemzése.

Megoldások említése a háztartási csomagolóanyagok mennyiségének háztartáson belüli és országos szintű csökkentésére.

Témakörök

Tartalmak

Tudománytörténet	A tárgyalt ismeretekhez kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események.
Szénhidrogénkincsünk mint energiahordozó	Szerves kémia, a szén központi szerepe. A földgáz és a kőolaj: keletkezésük. A metán (részletesen), szénhidrogén, égése, hőbomlása, halogén-szubsztitúciója, PB-gáz, környezetkímélő autógáz. Kőolaj-feldolgozás, kőolajpárlatok és felhasználásuk, telített szénhidrogének, alkánok, a szerves vegyületek nagy számának oka, összegképlet és szerkezeti képlet, homológ sor, általános összegképlet. Konstitúciós izomerek, cikloalkánok, a szabályos nevezéktan alapjai, alkilcsoport. Az alkánok égése, tűzoltási lehetőségek. Halogénszubsztitúció. Aromás szénhidrogének, a benzol (részletesen), szubsztitúciós reakciókészsége, jelentősége, mérgező hatása. A kőolajipar és -felhasználás környezeti problémái.
Legfontosabb műanyagaink	<i>Telítetlen szénhidrogének:</i> Alkének. Az etén (részletesen), égése, addíciós reakciói (halogén-, hidrogén-halogenid-víz-, hidrogénaddíció), polimerizáció, polietilén (PE). Konformáció, polipropilén (PP), sztirol, polisztirol (PS).

Szerves vegyületek
a kamrától
a laboratóriumig

Az alkének ipari jelentősége, geometriai (cisz-transz) izomerek.

Diének (butadién, izoprén), kaucsuk, gumi, műgumi.

Alkinek, etin, addíciós reakciói, reakciója nátriummal, ipari jelentősége.

Halogénezett szénhidrogének: A fontosabb halogénezett szénhidrogének (freon, vinyl-klorid, PVC, teflon) tulajdonságai, jelentőségük, élettani és környezeti hatásuk (freon és PVC).

Szubsztitúció és elimináció.

Alkohol – alkoholok:

Funkciós csoport.

Az alkoholok általános szerkezete.

Az etanol (részletesen), halmazszerkezete (hidrogénkötés), főbb fizikai sajátságai, jelentősége, éghetősége, enyhe oxidációja, reakciója nátriummal, vizes oldatának kémhatása.

Éterszintézis, dietil-éter, gyúlékonysága, jelentősége.

Az alkoholizmus, a metanol, a glicerin, a fenol.

Az alkoholok lebomlásának első terméke a szervezetben: az aldehidek.

A formaldehid (részletesen), formalin, redukciója és oxidációja, előállítása és jelentősége.

Aceton – ketonok:

Az aceton (részletesen), negatív ezüstitűkörpróba, jelentősége.

Ecet – karbonsavak:

Hidrogénkötésre való hajlam.

A hangyasav és az ecetsav (részletesen), sav-bázis tulajdonságok, jelentőség.

A biológiai és kémiai szempontból fontos karbonsavak (zsírsavak, tejsav, benzoészav, szalicilsav).

Az alkohol-oxovegyület-karbonsav redoxiátalakulások.

Illatok, ízek, fűszerek – karbonsavészterek:

Előállításuk karbonsavból és alkoholból, főbb fizikai sajátságai, előfordulásuk, felhasználásuk.

Zsírok, olajok – gliceridek:

Zsírok és olajok, margarinyártás, elszappanosítás, főbb sajátságai.

A használt sütőzsiradékok környezeti problémája, újrahasznosítása.

A foszfatidok és a nitroglicerin.

Kolloid rendszerek.

Szappanok, mosószerek:

Szappangyártás régen és ma, szappanok, a tisztító hatás mechanizmusa, micella, szennyvíz, eutrofizáció.

Cukor és liszt papírzacskóban – szénhidrátok:

Monoszacharidok, funkciós csoportjaik, a glükóz (részletesen), erjedés, a fruktóz, biológiai jelentőségük.

Konfiguráció, optikai izoméria (léte).

Diszacharidok.

A maltóz, a sörgyártás, a szacharóz, biológiai jelentőségük.

A mono- és diszacharidok redukáló hatása (ezüstitűkörpróba, Fehling-reakció).

Poliszacharidok.

A cellulóz, papír, újrahasznosítási lehetőségek, a keményítő, a glikogén, a redukciós készség hiánya.

Tej, tojás, hús – fehérjék:

Az aminosavak, aminosavcsoport, bázikusság.

Amidok, az amidcsoport szerkezete.

A természetes eredetű aminosavak általános szerkezete, ikerion, amfotéria, az aminosavak kapcsolódása, polipeptidok, fehérjék.

A fehérjék elsődleges, másodlagos, harmadlagos és negyedleges szerkezete.

Denaturáció és koaguláció.

A biológia határán	Nukleinsavak: a ribóz, a 2-dezoxi-ribóz, piridin (részletesen), pirimidin, pirrol, imidazol, purin, nukleotidok, a nukleotidok kapcsolódása, az RNS, bázissorrend, a DNS kettős hélix. A nukleinsavak jelentősége, a fehérjeszintézis vázlata. Az örökítőanyag módosulása, mutációk, mutagén anyagok. Nukleinsav-rombolás sugarakkal (atombomba, ózonlyuk, csírámentesítés). Reakcióláncok: biokémia és vegyipar, hasonlóságok, eltérések.
A teától a heroinig	A szenvedélybetegségekkel kapcsolatos nitrogéntartalmú szerves vegyületek, drog (alkohol, nikotin, tein, koffein, kábítószer), hatásmechanizmus, hozzászokás, függőség, hatásuk az egyén és a társadalom szintjén.
Környezeti szerves kémia	Energiagazdálkodás: fosszilis, hasadó és megújuló energiaforrások, előnyeik, hátrányaik. Egyéb műanyagok: szintetikus és természetes eredetű műanyag, termoplasztikus és termoreaktív, illetve polimerizációs és polikondenzációs műanyag (egy-egy példa), le nem bomlás, hulladékégetés, dioxin. Táplálékaink: növénytermesztés, peszticidek, állattenyésztés, antibiotikumok, hormonok, tartósítószer, E-számok, biogazdálkodás. Van-e harmadik út?: tervgazdaság és piacgazdaság, fogyasztói társadalom, a fenntartható fejlődés és a környezet, hol van az „elég” a személyes és a társadalmi léptékű fogyasztásban.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló sorolja fel a szerves vegyületeket felépítő elemeket. Tudja a szerves vegyületek főbb alaptípusait (telített, telítetlen, aromás, nyílt láncú, gyűrűs, szénhidrogén stb.). Ismerje a köznapiban is előforduló, tanult szerves vegyületeket, adja meg köznapinévüket, konstitúciójukat, molekulamoddellen mutassa be térbeli szerkezetüket, ismertesse környezeti és élettani hatásukat. Használja szakszerűen, balesetmentesen, környezet- és egészségvédő módon a szervesvegyipari termékeket. Ismerje fel a mindennapi életben gyakran előforduló kolloid rendszereket, értelmezze szerkezetüket, összetevőiket. A szenvedélybetegségekhez kapcsolódó anyagokat sorolja fel, és ismerje hatásukat az emberi szervezetre. Az elvégzett tanulókísérleteket mutassa be; eközben használja szakszerűen a vegyszereket és a kísérleti eszközöket. Értelmezze az elvégzett vagy bemutatott kémiai reakciókat. Szerkesszen egyszerű szerves kémiai egyenleteket. Soroljon fel szerves vegyületekkel kapcsolatos környezeti problémákat, és említsen megoldási lehetőségeket ezekre. Ismerje a gazdasági fejlődés árnyoldalait, környezeti hatásait és a fenntartható fejlődés fogalmát.

FÖLDÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK 9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A tantárgy megismerteti a tanulókat a földrajzi környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel. Az általános iskola 7–8. évfolyamának tantervi előzményeire építve elősegíti, hogy megismerjék az ember életteréül szolgáló Földet, a természet és a társadalom főbb sajátosságait, jelenségeit, folyamatait. Bemutatja azok kölcsönhatásait, egymásra hatásuk tér- és időbeli rendjét, következményeit.

Célja, hogy a tanulók tudják értelmezni az élettelen és az élő természet folyamatainak, fejlődésének társadalomra gyakorolt hatásait, azok időbeli változásait. Lássák, hogy a társadalom működése hogyan hat vissza a saját környezetükre. Segítse a tanulókat abban, hogy a természeti-társadalmi folyamatokat összefüggéseikben értelmezzék. Legyenek képesek általánosítani és szintetizálni, valamint tudják a jelenségeket és a folyamatokat átfogó rendszerként értelmezni. A természet és a társadalom kölcsönhatásainak, összefüggéseinek megismerése nyomán alakuljon ki a tanulóknál a környezettudatos gondolkodás.

A tantárgy tudatosítja a tanulóknál, hogy a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él. Megmutatja, hogy az ember társadalmi-gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította, és ma is alakítja környezetét. Ennek ésszerű korlátozása a környezet és az ember érdekeit egyaránt figyelembe vevő, tudatos környezeti magatartást, az erőforrások tervszerű felhasználását kívánja. Világossá teszi a diákok számára, hogy a társadalmi-gazdasági és a környezeti problémák megoldása a tudomány és a technika, a gazdasági és a politikai tényezők összehangolását, sőt nemzetközi összefogását igényli.

A tantárgy oktatásának célja, hogy a tanulók el tudják helyezni Magyarországot és Európát a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, kialakuljon bennük a nemzeti és az európai identitástudat. A tantárgy oktatása elő kívánja segíteni a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti érdeklődés és tisztelet kialakulását. Hozzá kíván járulni a földrajzi-környezeti gondolkodásmód és a történeti-földrajzi szemlélet kialakulásához. A földrajzoktatás célja továbbá, hogy felismertesse a földrajzi helyzet összetevőinek változó megítélését a földrajzi térszerkezet átalakulásában. Megismertesse az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelőtevékenységet és annak eltérő vonásait, teljesítményeit a Föld különböző térségeiben. Felismertesse a társadalmi-gazdasági életben jelen lévő többirányú, kölcsönös függőséget. Megértesse a termelés és a fogyasztás viszonyát, növekedésük korlátait és következményeit, ezzel együtt a Föld globális problémáit. Kifejlessze a tanulóknál az aktív részvétel készségét közösségük, országuk, régiójuk és a világ problémáinak megoldásában.

A földrajz tantárgy tananyaga komplex és több szempontból is szemléletformáló, hiszen a földrajzi-környezeti jelenségeket, folyamatokat összefüggéseikben vizsgálja, részben a természettudományok, részben a társadalomtudományok, valamint az egyéb környezettudományok szempontjai szerint. Az életkori sajátosságoknak megfelelően a 9–10. évfolyam tananyaga az általános természeti és társadalmi-gazdasági folyamatok térbeli és időbeli változásainak vizsgálatával, az összefüggések, kölcsönhatások feltárásával valósítja meg a szemléletformáló szerepét.

A gimnáziumi földrajzoktatás felkészíti a tanulókat a tantárgyi érettségi vizsga sikeres teljesítésére is. Komplex ismeretanyagra révén segíti a tanulók pályaválasztását, eligazodását a munka világában, felkészíti őket a szakirányú felsőfokú tanulmányokra. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok képesek legyenek felelős döntéshozatalra az állampolgári szerep gyakorlása során.

Fejlesztési követelmények

A 9–10. évfolyamon a tananyag feldolgozása során tartalmi szempontból el kell érni, hogy a tanulók ismerjék a földi képződményeket, a természeti és a társadalmi jelenségeket, folyamatokat és összefüggéseket. Az általános természeti és az általános társadalomföldrajzi témakörök áttekintésekor alkalmazzák regionális földrajzi ismereteiket. Értsék a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatokat a földrajzi övezetekben, övekben és területeken, valamint a régiókban. Ismerjék fel a helyi, a regionális és a globális történések összefüggéseit, különböző szintű következményeit. Értsék meg, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él. A földi rendszer működését károsan befolyásoló társadalmi és egyéni cselekedetek visszahatnak az ember életére, végső soron saját létét veszélyeztetve.

A gimnáziumi földrajztanítás során el kell érni, hogy a tanulók önállóan tudják elemezni, értelmezni a természetföldrajzi és a társadalmi-gazdasági történéseket. Elsősorban arra kell törekedni, hogy a tanulók rendszerben gondolkodjanak, fogalmaik köre bővüljön, és szintetizálják korábbi ismereteiket, biztosan tájékozódjanak a Földön lezajló folyamatokban, térben és időben egyaránt. Legyenek képesek a Földön kialakult természeti és társadalmi kölcsönhatások, valamint a környezetben zajló változások érzékelésére, értékelésére és indoklására. Rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről. Ennek érdekében el kell érni, hogy

képesek legyenek különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján a tendenciák megfogalmazására. A múlt és a jelen földrajzi folyamatainak ismeretében legyen elképzelésük a Föld, az emberiség és az ország társadalmi-gazdasági és környezeti jövőjéről, alakuljon ki reális alapokon nyugvó jövőképük. A földrajzi tanulmányok befejezésekor biztonsággal tudjanak eligazodni a természeti és a társadalmi-gazdasági környezetben. Használják fel földrajzi ismereteiket a mindennapi élet szempontjából fontos döntések meghozatalakor. Alkalmazzák a más tantárgyakban megszerzett ismereteiket a természeti és társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok értelmezésében. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan tovább gyarapítsák földrajzi ismereteiket. A középiskolában a tanulónak képesnek kell lenniük együttműködni másokkal. Alkalmazzák a kommunikációs, a gondolkodási és a gyakorlati képességeket (adatok értelmezése és feldolgozása, problémák felismerése és megoldása, általános törvényszerűségek felismerése, ítéletalkotás). Legyenek képesek a speciális információhordozók (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, almanachok, CD-ROM, internet, kiállítások, filmek) használatára. Tapasztalataikat, véleményüket szabatosan fogalmazzák meg. Ki kell alakulni bennük az érvelésen alapuló egészséges vitakészségnek. A földrajzórák is járuljanak hozzá ahhoz, hogy jártasságot szerezzenek az ember és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban, az alternatív megoldások keresésében.

9. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

- Tájékozódás a Naprendszer ábrázoló térképeken, a csillagtérképeken és az égbolton.
- A tengeráramlásokat ábrázoló térképek logikai elemzése.
- Tematikus térképek elemzése a talajfajták területi elterjedéséről.
- Az övezetességgel kapcsolatos tematikus térképek elemzése.
- Az övezet, az öv és a terület/vidék elhelyezése a kontúrtérképeken.
- A népesség területi eloszlásával foglalkozó tematikus térképek elemzése.
- Természetföldrajzi tényeket bemutató tematikus térképek, adatsorok és diagramok összehasonlító, logikai elemzése.
- Egyszerű térképi ábrázolások készítése tanári irányítással.
- Különböző típusú műholdfelvételek elemzése tanári útmutatással.
- A Föld fő mozgástípusainak és azok következményeinek magyarázata különböző típusú ábrák és modellek segítségével.
- A nap- és holdfogyatkozások kialakulásának, valamint a Hold fényváltozásának bemutatása önállóan készített vázlatrajz alapján.
- A közetlemezmozgások magyarázata modell, folyamatábra és videofilmrészlet alapján.
- Ásvány- és közetvizsgálati gyakorlatok (felismerésük, rendszerezésük, előfordulásuk és felhasználhatóságuk).
- Adatok gyűjtése a levegő szennyezettségéről és következményeiről.
- Mélységi adatok gyűjtése az atlasz térképei alapján, kapcsolat keresése a mért adatok helye és az óceáni medencék domborzata között.
- A világ népesedési folyamatainak jellemzése, bemutatása korfák és statisztikai adatok alapján.
- Részletes földtörténeti időoszlop, táblázat készítése, a földtörténet fő eseményeinek időbeli ábrázolása.
- Helymeghatározási és időszámítási feladatok önálló megoldása.
- Hőmérsékleti adatok grafikus ábrázolása.
- A középhőmérséklet és a hőingadozás számítása, következtetések levonása az adatokból.
- Éghajlati diagramok felismerése, elemzése, kapcsolása különböző tájakhoz, példák keresése a térkép segítségével.
- A legfontosabb vízrajzi jellemzők számítása.
- Magyarázó rajz készítése ciklonról, anticiklonról és időjárási frontokról.
- A légköri jelenségek felismerése, összehasonlítása időjárási térképeken.
- Légköri jelenségek felismerése műholdfelvételeken.
- Időjárás-jelentés értelmezése, egyszerű prognózis készítése adatok alapján.
- A vízállásjelentések értelmezése.
- Az egyes geoszféra szerkezeti felépítésének, természetföldrajzi jelenségeinek és folyamatainak bemutatása, értelmezése különböző típusú ábrák és modellek alapján.
- Felszínfejlődési folyamatok és felszínformák felismerése képek és ábrák (pl. keresztszelvények, tömbszelvények és folyamatábrák) alapján.
- Következtetés a földtani szerkezetre az ásványkincsek területi előfordulásából.
- A településtípusok jellemző vonásainak bemutatása képek, térképek, alaprajzok, leírások alapján.

Leírások gyűjtése és elemzése földrengésekről, vulkánkitörésekről és azok következményeiről.

Adatok gyűjtése, majd azok alapján véleményalkotás az emberi beavatkozások vizekre gyakorolt környezeti hatásairól.

Aktuális cikkek csoportmunkában történő feldolgozása az egyes övezetek ökológiai problémáiról.

Példák gyűjtése a természeti katasztrófákról, az elhárítás lehetőségeiről, a természeti környezet fokozatos átalakításáról, a természeti feltételek szerepének ártértékelődéséről a társadalmi-gazdasági életben.

Példák keresése az infrastruktúra kiépítettsége és a települések fejlődése közötti összefüggés bemutatására.

A természeti adottságok és a településhálózat kialakulása, valamint a jellemző településtípusok közötti kapcsolat bemutatása különböző kontinensekről, területekről hozott példák alapján.

Folyamatmagyarázat a történelmi tanulmányok felhasználásával az egyes településtípusok kialakulásának és fejlődésének társadalmi-gazdasági hátteréről.

Kiselőadás a földtani ismeretek gyakorlati alkalmazásáról szakirodalom felhasználásával.

Tanulói kiselőadás a levegő, a vizek és a talaj főbb károsodási folyamatairól, a kiváltó okok bemutatásával.

Az egyes települések fejlődését befolyásoló tényezők bemutatása esetelemzés alapján.

Vita az éghajlatváltozások okairól és lehetséges következményeiről cikkek alapján.

Témakörök

Tartalmak

Térképészeti ismeretek

A térképi ábrázolás módszerei, tematikus térképek.

Kozmikus környezetünk

A Naprendszer.

A Naprendszer kialakulása, felépítése, elhelyezkedése a világegyetemben.

A Föld mint égitest.

A Föld a Naprendszerben.

A Föld mozgásai és azok következményei.

Tájékozódás a földrajzi térben és időben.

A napi és az évi időszámítás, a helyi és a zónaidő számítása.

Az űrkutatás a Föld szolgálatában.

A mesterséges égitestek szerepe a Föld és a Naprendszer megismerésében.

Az űrkutatás eredményeinek felhasználása a mindennapi életben, a gazdaságban.

A geoszférák földrajza

A Föld kialakulása.

A Föld és a földi szférák kialakulása, fejlődése.

A kőzetburok földrajza.

Földünk gömbhéjas szerkezete és geofizikai jellemzői.

A kőzetburok felépítése.

A lemeztektonika alapjai, a Föld nagyszerkezeti egységeinek kialakulása.

A kőzetburokban lejátszódó folyamatok kísérőjelenségei és részfolyamatai: vulkánosság, földrengés, gyűrődés, vetődés.

A földtani szerkezet és az ásványkincsek előfordulásának kapcsolata.

Az ásványok és kőzetek keletkezése, tulajdonságaik, csoportosításuk.

A légkör földrajza.

A légkör anyagi összetétele, szerkezete.

Az időjárási-éghajlati elemek és változásaik.

A légkör alapfolyamatai: felmelegedés, csapadékképződés, légmozgások.

Ciklonok, anticiklonok, időjárási frontok, az időjárás-változások hatása a mindennapi életre.

Az általános légkörizés.

A vízburok földrajza.

A vízburok tagolódása, elhelyezkedése, víztípusai.

Az óceánok és a tengerek földrajzi jellemzői.

A tengervíz fizikai, kémiai tulajdonságai.

A tengervíz mozgásai.

Az óceánok és a tengerek jelentősége, természeti erőforrásai.

A szárazföld vizei: a felszíni és a felszín alatti vizek típusai, kapcsolatuk, felhasználásuk.

A szárazföldi jég.
A vízgazdálkodás alapjai, árvízvédelem.

A talaj földrajza.
A talaj kialakulása, összetétele és szerkezete.
A Föld jellemző talajfajtái.
A talajok ökológiai szerepe, hasznosítása.

A Föld felszínformái.
A belső és a külső erők szerepe a felszín fejlődésében.
A jellegzetes felszínformák, kialakulásuk, átalakulásuk.

A földi szférák környezeti problémái.
Az éghajlatváltozás, a levegő, a talajok és a vizek szennyezése, a gazdasági tevékenységek környezetkárosító hatása.

A természetföldrajzi
övezetesség

Éghajlati övezetesség.
A szoláris és a valódi éghajlati övezetek, övek kialakulása, jellemzőik.

A természetföldrajzi övezetesség.
A forró, a mérsékelt, a hideg övezet és tagolódásuk.
Az élővilág, a talaj, a vízrajzi jellemzők, a felszínformálódás éghajlattól függő övezetessége.
A hegyvidékek függőleges övezetessége.
A függőleges és a vízszintes természetföldrajzi övezetesség kapcsolata.

A természetföldrajzi
övezetesség hatása
a társadalmi-gazdasági
életre

A természeti és a társadalmi környezet összetevői, kölcsönhatásai.
A természetföldrajzi övezetesség hatása a gazdasági életre.
A megújuló erőforrások és az élelmiszer-termelés éghajlattól függő övezetessége.

A Föld népessége.
A népesség összetétele.
A népesség eloszlásának területi különbségei.
A népesség térbeli mozgásai.
A népességváltozás mutatói.

Települések a Földön.
A települések területi elhelyezkedését meghatározó tényezők.
A települések és a társadalmi-gazdasági folyamatok kölcsönhatásai.
A településtípusok és jellemzőik.
A települések szerepkörének, szerkezetének és hálózatainak átalakulási folyamatai.
A városodás és a városiasodás.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

A középfokú földrajzoktatás az általános iskolában megismert névanyag új szempontok szerinti feldolgozását és alkalmazását is szükségessé teszi.

Új topográfiai fogalmak

Aconcagua, Afrikai-lemez, Antarktiszi-lemez, Atacama-sivatag, Ausztrál-Indiai-lemez, Azori-szigetek, Békás-szoros, Borneo, Csendes-óceáni-lemez, Dél-amerikai-lemez, Észak-amerikai-lemez, Eurázsiai-hegységrendszer, Eurázsiai-lemez, Fülöp-lemez, Gondwana, Grossglockner, Japán-árok, Kaledóniai-hegységrendszer, Krakatau, Laurázsia, Líbiai-sivatag, Mariana-árok, Mount St. Helens, Mt. Pelée, Namib-sivatag, Nasca-lemez, Olümposz, Pacifikus-hegységrendszer, Pangea, Popocatépetl, Szent Gotthárd-hágó, Takla-Makán, Teleki-vulkán, Turáni-alföld, Variszkuszi-hegységrendszer;

Arlói-tó, Bóden-tó, Brahmaputra, Csád-tó, Duna-delta, Erie-tó, Eufrátesz, Felső-tó, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Hévizi-tó, Huron-tó, Holt-tenger, IJssel-tó, Ladoga-tó, La Plata, Lengyel-tóhátság, Mekong, Michigan-tó, Niagara-vízesés, Ontario-tó, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó, Szent Anna-tó, Watt-tenger;

Benguela-áramlás, Humboldt-áramlás, Kuro-shio-áramlás, Oja-shio-áramlás;

Bratszk, Greenwich, Irkutszk, Karlovy Vary, Manaus, Monterrey, New Orleans, Vancouver.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon helymeghatározási és térképészeti számításokat végezni. Legyen képes egyszerű időszámítási és csillagászati földrajzi feladatokat megoldani. Tudja bemutatni a földi szférák szerkezetét, felépítését, legfontosabb folyamatait ábrák és modellek segítségével. Mutassa be az egyes szférák jellemző folyamatainak hatását a mindennapi életre. Ismertesse a földi szférákat veszélyeztető, környezetkárosító folyamatokat, tudjon azokra példákat mondani. Magyarázza meg példák alapján a természeti környezet és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti alapvető összefüggéseket.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A környezetet károsító tényezők földrajzi megjelenésének bemutatása tematikus térképek segítségével.

A károsodás hátterének feltárása. A gazdasági ágazatok szerepét, jelentőségét bemutató statisztikai adatok, diagramok összehasonlító elemzése.

Az egyes térségek, régiók világ gazdasági szerepének összehasonlítása különböző statisztikai mutatók, tematikus térképek alapján.

A régiók változó szerepének, jelentőségének magyarázata, az okok feltárása.

Információk gyűjtése az egyes kontinenseken vagy a régiókban lezajlott gazdasági fejlődés jellemző vonásairól gazdaságtörténeti térképek felhasználásával.

Adatok gyűjtése az egyes termékek, termékcsoportok világgazdasági szerepének változásáról. A változások okainak magyarázata, gazdasági hatásuk bemutatása.

Adatok gyűjtése az információs szolgáltatás szerepének jelentőségéről, rohamos fejlődéséről.

Sajtó- és tv-figyelő: aktualitások gyűjtése a regionális és a globális környezeti problémákról, a környezet állapotát veszélyeztető folyamatokról.

A globalizálódó világ jellemző vonásainak, aktuális eseményeinek, folyamatainak ismertetése cikkek, a médiában elhangzott hírek alapján.

Információk gyűjtése sajtóból, hírműsorokból a nemzetközi pénzügyi szervezetek szerepéről a különböző térségek társadalmi-gazdasági átalakulási folyamataiban.

Példák gyűjtése különböző térségek integrációs törekvéseire, azok okainak elemzése, összehasonlításuk tanári irányítással.

Példák gyűjtése a természeti környezet fokozatos átalakításáról, a különböző, az emberi tevékenység következtében károsodott tájak, térségek helyreállításáról. A helyreállítás nehézségeinek, problémáinak bemutatása.

Terméklisták összeállítása a különböző multinacionális cégek termékeiből. Az egyes termékek hazai fogyasztásban betöltött szerepének bemutatása.

Beszámoló (fogalmazás, esszé) a gazdaság egyes ágazatainak környezetre gyakorolt hatásairól.

Összefoglaló készítése az elmúlt időszak környezetvédelemmel kapcsolatos állásfoglalásairól, törvényeiről, a törvények és az ajánlások betartatásának problémáiról, nehézségeiről. Érvelés a környezet védelme érdekében.

A mindennapi környezetvédelem lehetőségeinek bemutatása.

Véleményütköztetés a globalizálódó gazdasági folyamatok és a nemzeti gazdaságok érdekellentéteiről.

Szituációs játék például a tőzsde működéséről, ipari park létesítéséről, multinacionális vállalatok terjeszkedéséről.

Témakörök	Tartalmak
A világ változó társadalmi-gazdasági képe	<i>A gazdasági élet szerkezetének átalakulása.</i> A gazdasági ágazatok fő telepítő tényezői és azok jelentőségének változásai. A gazdasági szektorok jellemzői. A tercier és az információs szektor előretörése. <i>A világgazdaság jellemző folyamatai.</i> A globalizáció, az integrálódás, a regionális kapcsolatok felértékelődése, a nemzeti gazdaságok önállósulási törekvései. A világgazdasági szerepkörök történeti és területi változása. A nemzetközi együttműködés lehetőségei, a nemzetközi szervezetek szerepe a világ társadalmi-gazdasági életének alakításában. <i>A termelés, a fogyasztás és a kereskedelem kapcsolatai.</i> A piacgazdaság. A gazdasági ágazatok közötti területi együttműködés lehetőségei. A multinacionális vállalatok szerepe. <i>A működő tőke és a pénz világa.</i> A nemzetközi tőkeáramlás. Az adósságválság. A tőzsde. A világ meghatározó pénzügyi szervezetei.
A világgazdaságban különböző szerepet betöltő régiók, országcsoportok és országok	<i>A gazdasági pólusok.</i> Kialakulásuk és változó szerepük a világgazdaságban: Kelet- és Délkelet-Ázsia, Észak-Amerika, Európai Unió. <i>A fejlődő országok.</i> Általános problémáik és eltérő fejlettségű csoportjaik, helyük és szerepük a világgazdaságban. Felzárkózásuk különböző lehetőségei. <i>Egyéb egyedi szerepkörök konkrét példák.</i> Benelux-államok, Svájc, Izrael, Egyiptom, Kína, Kuvait, Törökország, „banánköztársaságok”, „adóparadicsomok”, trópusi üdülőszigetek. <i>Magyarország.</i> Helye és szerepe a nemzetközi társadalmi-gazdasági folyamatokban. Az Unióhoz történő csatlakozás földrajzi alapjai. A gazdasági rendszerváltásból adódó sajátosságok. Hazánk szerepe a különböző regionális együttműködésekben.
A globális környezeti problémák földrajzi vonatkozásai	<i>A népesség, a termelés és a fogyasztás növekedésének földrajzi következményei.</i> A demográfiai robbanás, az élelmezési válság, a nyersanyag- és energiaválság, az urbanizáció környezeti következményei. A környezet minőségének változásai és hatása az élet minőségére. <i>A környezeti válság kialakulása.</i> A különböző geoszféra-ért környezeti károsodások kölcsönhatásai. A regionális és a globális környezeti veszélyek összefüggései. A környezeti válság elleni összefogás többszintű lehetőségei. A harmonikus és fenntartható fejlesztés elve, a megvalósítás korlátai.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

A középfokú földrajzoktatás az általános iskolában megismert névanyag új szempontok szerinti feldolgozását és alkalmazását is szükségessé teszi.

Új topográfiai fogalmak

Asszuáni Nagy-gát; Kuznyeck-medence, Száhel-öv; Szilícium-völgy, Gibraltár;

Arab Emírségek, Bolívia, Chile, Csád, Guinea, Irán, Kenya, Kuvait, Líbia, Libéria, Málta, Marokkó, Monaco, Nicaragua, Tunézia, Uruguay;

Bahama-szigetek, Bali, Dominika, Kanári-szigetek, Panama, Seychelle-szigetek;

Alexandria, Antwerpen, Atlanta, Burgasz, Caracas, Cseljabinszk, Csernobil, Dallas, Dnyepropetrovszk, Donyeck, Dortmund, Duisburg, Europoort, Fokváros, Galați, Hannover, Haifa, Houston, Jeruzsálem, Karachi, Karaganda, Kobe, Krasnojarszk, Kyoto, Lvov, Manila, Mekka, Ostrava, Perth, Randstad, Rijád, Szczecin, Seattle, Teherán, Tel Aviv-Jaffa, Theszaloniki, Trieszt, Uszty-Ilimszk, Várna, Zürich;

Alpok-Adria Közösség, Kárpátok Eurorégió, Közel-Kelet.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudja jellemezni a gazdasági élet legfontosabb ágait, ágazatait, mutassa be szerepük, jelentőségük változását. Tudja értelmezni a világ különböző térségeiben megfigyelhető integrációs folyamatokat, a világgazdaságban betöltött szerepüket. Legyen képes bemutatni a világgazdasági pólusok helyét, szerepét a világ társadalmi-gazdasági rendszerében, kapcsolatukat a fejlődő világgal. Tudja elemezni különböző térképi információk felhasználásával az egyes térségek, gazdasági régiók történelmi és területi átrendeződését. Tematikus térképek segítségével tudja bemutatni a környezetkárosító tényezők földrajzi megjelenését. Következtesen ezekből a globális veszélyek kialakulására. Tudja példákkal alátámasztani a növekvő termelési és fogyasztási igények környezeti hatásait.

ÉNEK-ZENE

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A gimnáziumi énekoktatás legfontosabb célja, hogy a zene az életmód szerves részévé váljék. Hatása érzelmi és értelmi vonatkozású, jellemformáló ereje és szerepe van. A közös zenei tevékenység, a csoportos muzsikálás élménye, az aktív zenei cselekvés öröme arra ösztönzi a tanulót, hogy a közösség tevékeny és felelős tagja legyen.

A középiskolai énekoktatás a korábban megszerzett ismereteket, készségeket, aktív zenélési módokat összegzi és az életkori sajátosságokból adódóan fejlettebb szintre emeli. Hozzájárul a zenei világkép kialakításához. Célja, hogy a zenei élményeket, ismereteket, a sokrétű, különböző előjelű zenei hatásokat zenei tudattá rendezze a tanulóknak.

Fejlesztési követelmények

Éneklés

Az éneklés sok diák számára az egyetlen aktív zenélési lehetőség. Középiskolában a megfelelő érzelmi és értelmi háttérrel valóban a művészi önkifejezés szintjére emelendő. Az énekhang jelentse a tanuló számára a legtokéletebb, bármikor igénybe vehető hangszert. Cél a kifejező énekhang mint eszköz továbbfejlesztése ahhoz, hogy a tanulók közelebb kerüljenek a magyar és egyetemes zeneirodalom remekeihez.

A csoportos és egyéni éneklés tiszta intonációval, pontos ritmussal, érthető kifejező szövegkiejtéssel, az előadásmód helyes megválasztásával a zenei hallás fejlesztője is. A közös éneklésből a többszólamú éneklésbe fejlődve a többszólamú hallás, hangközök tiszta intonálása, a tonalitás iránti érzék erősödése következik.

Zenei olvasás-írás

A gimnáziumban a zenei olvasás-írás jelrendszerének további fejlesztése a cél. A gyakorlás eljuttatja a tanulót a reprodukálás készségéhez. A szolmizációs és ábécés hangnevek, illetve segítségükkel a kottaolvasás, a dallam-ritmus lejegyzése, a kottakép értelmezése a zenei reprodukció fontos elemei.

Zenehallgatás

A zenei hallás fejlesztését szolgálja a hangzó zene megfigyeltetése, a zenehallgatás. Lehetővé teszi a zenei folyamat befogadását, megfigyelését, formai összefüggéseinek észrevételét, a zene valamennyi összetevőjének tudatosítását. Jól ki egészíti az éneklési készség formálását. A közös zenehallgatás egyre inkább a meglévő ismeretek alkalmazása, az ismeretlen zene megfigyelése felé irányuljon.

A zenei befogadóképesség fejlesztése a zenehallgatás segítségével történik. 9–10. évfolyamban a hosszabb szemelvények hallgatása lehetővé teszi átfogóbb összefüggések, formák, szerkesztési elvek, zenei megoldások megfigyelését. Mindezek tudatosítása a zenetörténeti korok általános művészeti jellemzőit, azok elhatárolódását és összefüggéseit érzékeltetik. Mindezekkel párhuzamosan fejlődik a tanuló ízlésrendszere, véleménynyilvánítási készsége.

Önművelés

Fontos feladat az életkori sajátosságoknak megfelelő tanulási módszerek tudatosítása. A tanulók legyenek képesek korszerű könyvtár- és informatikai ismeretek birtokában – kotta, szakkönyv, szótár, lexikon, hangzó anyag, CD (CD-ROM) felhasználásával – részfeladatok önálló feldolgozására.

A zeneirodalmi alkotások megismerése hozzájárul más művészeti ágak formanyelvének megértéséhez.

A tömegkommunikáció zenei műsorkínálatának figyelemmel kísérése, a szelektálás képessége, a rendszeres hangverseny-látogatás, az iskola zenei életének megszervezése és működtetése fontos eszköz ahhoz, hogy az értékes zene a fiatalok életének szerves részévé váljon.

Kollektív művészi tevékenység

A kollektív művészi munka valamennyi szintere: énekkar, zenekar, néptáncgyűttes fejleszti az előadói készséget, bővíti az önkifejezés eszköztárát.

9. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Tartalmak

Éneklés

Önálló népdaltanulás kottakép alapján
 Autentikus előadásra való törekvés (különösen a magyar népdal világában)
 Énekes (esetleg hangszeres) közreműködés csoportos zenei előadásban
 Többszólamú művek (vegyeskari is) csoportos éneklése
 Csoportos és egyéni éneklés hangszerkísérettel a tanult zenetörténeti korból
 Zenei karakterek, stílusjegyek kifejezése, tanári vezénylés alapján

Népdalok a magyar népdal minden műfajából (népballada, sirató, katonadal, betyárnóta, ivónóta, párosító, lakodalmi dal, tánc, nóta)
 Énekes anyag a magyar zene történetéből a XVIII. század végéig (történeti énekek, virágénekek)
 Középkori dallamok (gregorián ének, trubadúrdal)
 Reneszánsz énekes művek
 Barokk zeneművek, énekes szemelvények
 Klasszikus dalok, zeneművek témái

Zenehallgatás

A zene összetevőinek (pl. ütemformák, dallamívek) felismerése, önálló értelmezése hangzó zenei anyagok alapján
 Népzenei és műzenei alkotások ismertetése, korszak és stílus jellemzése hangzó vagy írott népzenei forrásanyagok alapján
 Zenetörténeti korszakok, stílusok jellemzése hangzó vagy írott dokumentumok felhasználásával
 Öntevékeny tanulói munka: könyvtárhasználat, adatgyűjtés, képanyaggyűjtés, video, CD, egyéb oktatóanyagok használata

Népzenei felvételek
 Magyar és európai zeneirodalmi alkotások a XVIII. század végéig
 A tanult zenetörténeti korok jellemzői, műfajai, stílusjegyei

Improvizáció

Szekvencia készítése megadott alapmotívumra.
 Műzenei és ún. népdalperiódus rögtönzése megadott dallamsorral, majd önállóan

Dallammodellként: az énekelt és meghallgatott zenei anyag tartalmi (dallammotívumok: műzenei és népzenei periódusdallamok)

Zenei olvasás-írás

Hangnem megállapítása kottakép elemzése alapján
 Dalok, zeneművek témáinak éneklése szolmizálva violinkulcsban kottáról, a tanult hangnemekben, 3#–3b-ig.
 Ábécés hangok azonosítása f-kulcsban (a basszus-kulcs szerepe a partitúrában)
 Hármashangzatok felismerése kottáról
 Elemzési feladatok megadott szempontok szerinti önálló megoldása
 Ismert dallamok írása emlékezetből a tanult hangnemekben

Az énekes anyag és a zenehallgatás anyagának ritmikai és metrikai struktúrája, dallamszerkezete, hangneme, formája, kottaképi és hangzásbeli sajátosságai

Zenei ismeretek

Népzene

Népdal; népballada, sirató, katonadal, betyárnóta, ivónóta, párosító, lakodalmas, táncnóta
 Népdalok: szerkezete, formája, hangsora, hangkészlete, előadásmódja, stílusa
 Népi hangszerek: duda, citera, cimbalom, tekerő, népi zenekar

Zeneelmélet

Ritmus: kis nyújtott, kis éles, kis szinkópa, nyolcad triola, tizenhatod triola
 Ütemfajták: 3/8, 6/8, 2/2-es ütem
 Kottaismeret: 3# 3b előjegyzés, szolmizációs szótagok és ábécés nevek módosításai (a tanult hangnemi keretben); alteráció

	Hangsorismeret: pentatónia, diatónia, dúr és moll hangsor, modális hangsorok; moduláció Hangzatismeret: dúr és moll, szűkített és bővített hármashangzat elve. A T-S-D funkciók elve
Zeneirodalom	Zenei műszavak, előadási jelek: pp, p, mp, mf, f, ff; crescendo, decrescendo, tempo giusto, parlando, rubato, allegro, moderato, andante, staccato, legato; da capo al fine, coda; solo, tutti; opus, numero A magyar történeti zene műfajai: Virágének, históriás ének, ungaresca Az európai zenetörténet műfajai: Egyházi: gregorián, organum, mise, motetta, korál, kantáta, oratórium, passio, requiem Világi: kánon, trubadúrdal, madrigál, opera; concerto grosso, szvit, nyitány, preludium, fuga, rondo, variáció, menüett, szonáta, szimfónia, versenymű, vonósnégyes, trio Zenei szerkesztetek, formák: Homofón és polifón szerkesztés, szekvencia, periódus; triós forma, szonátaforma Hangszerek: Hegedű, brácsa, gordonka, nagybőgő; fuvola, oboa, klarinét, fagott; trombita, harsona, kürt, tuba; üstdob, nagydob, cintányér, triangulum; orgona, zongora, lant, hárfa
Zenetörténet	A zenetörténet tanult korszakai: Középkor, reneszánsz, barokk, bécsi klasszicizmus Zeneszerzők: Josquin, Palestrina, Lassus; Purcell, Lully, Monteverdi, Corelli, Vivaldi, D. Scarlatti, J. S. Bach, Händel

A továbbhaladás feltételei

Éneklés

10 új dallam – népdal, a tanult zenetörténeti korok műdalai, oratórium- és operarészletek – éneklése emlékezetből.
Közreműködés az osztály vagy csoport énekes előadásában.

Zenehallgatás

A középkori, a reneszánsz, barokk és klasszikus zenetörténeti korok stílusjegyeinek ismertetése, továbbá felismerése többször hallott zeneművekben, zeneműrészletekben.

Egyes zeneirodalmi alkotások megnevezése témáik, hallott részleteik alapján.

Improvizáció

Ritmus improvizálása megadott ritmusképletekkel megadott terjedelemben.

Kvintváltó dallamok rögtönzése.

Könnyebb osztinoritmus rögtönzése adott dallamokhoz.

Zenei olvasás-írás

Ismert dallamok utószolmizálása.

3 # 3b ismerete.

Hangnemek megállapítása előjegyzés alapján.

Ismert dallamok írása violinkulcsban a tanult hangnemekben.

Elemzési feladat (hangnem, forma, szerkesztésmód stb.) önálló megoldása tanult zenemű kottaképe alapján.

Énekes és zenekari partitúrák értelmezése.

Dúr és moll karakter felismerése.

10. évfolyam**Évi óraszám: 37****Belépő tevékenységformák****Tartalmak***Éneklés*

Egyéni éneklés a magyar népzene hajlításokban gazdag anyagából
 Más népek dalainak csoportos éneklése eredeti nyelven
 Többszólamú művek csoportos éneklése
 Csoportos éneklés hangszerkísérettel
 Zenei karakterek kifejezése önállóan is

Régi és új stílusú magyar népdalok
 Hazai nemzetiségi és etnikai kisebbségek újabb dalai
 Más népek újabb dalai
 XIX. századi magyar dalok
 XX. századi zenei szemelvények
 Énekelhető szemelvények Bartók Béla, Kodály Zoltán és tanítványaik vokális zenéjéből
 Ismertebb zeneművek énekhangon könnyen megszólaltatható témáinak éneklése

Zenehallgatás

A XIX. és a XX. század jellegzetes, meghatározó stílusjegyeinek megismerése a zeneművek hallgatása során
 Zenei jelenségek önálló elemzéséhez szükséges szempontok rögzítése és egyéni ismerete
 A romantika és a XX. század új zenei műfajainak, formáinak, egyéb jellegzetességeinek megállapítása, stílusjegyek hallás utáni összehasonlítása, elemzése
 Egyes zenei műfajok fejlődéstörténetének leírása példákkal
 Összefüggések, kapcsolatok megállapítása és értelmezése a zene és társzművészetek között
 Önálló könyvtárhasználat adatgyűjtés, képanyaggyűjtés; video, CD, egyéb oktatóanyagok használata

Népzenei felvételek
 Népdalfeldolgozások
 Művek, műrészletek a XIX. és a XX. század kiemelkedő zenei alkotásaiból
 A zene szórakoztató funkciói a zenetörténetben (különös tekintettel a XIX. és a XX. század zenéjére)
 Szórakoztató zene napjainkban

Improvizáció

Aszimmetrikus ütemformákban ritmus rögtönzése

Dallammodellként:
 XX. századi zenei (ritmus- és dallam-) modellek

Zenei olvasás-írás

Aszimmetrikus ütemű ritmus és dallampéldák megszólaltatása kottaképről
 Könnyebb aszimmetrikus ritmusok és egyszerű dallamok lejegyzése emlékezetből 3 #–3b-ig

A XIX. és XX. századi zene énekelt és meghallgatott zenei példáinak anyaga

*Zenei ismeretek**Zeneelmélet*

Aszimmetrikus ütemek: 3/8, 5/8, 7/8
 Poliritmia
 Kromatika, egészhangúság, bi- és politonalitás; dodekafónia, atonalitás

Hangszer

Angolkürt, cseleszta, gitár, gong, kasztanyetta, kisdob, szaxofon, tamburin, xilofon

Zeneirodalom

Népies műdal, magyar nóta, cigányzene;
 Dal, mazurka, keringő, polonéz;
 Etűd, fantázia, nocturne, rapszódia;
 Szimfonikus költemény; a romantikus, ill. nemzeti opera;
 Balett, operett, musical, chanson;

Spirituálé, blues, ragtime, dixiland, swing, rock, stb.
Aktualitások a könnyűzenéből

Zenetörténet

Romantika, nemzeti romantika;
XX. századi zenei irányzatok: impresszionizmus, expresszionizmus, neobarokk, neoklasszicizmus, folklorizmus, dodekafónia
Új kifejezési, megjelenési formák: bruitizmus, aleatória, minimal art, elektronikus zene; filmzene; rockopera, folktop, új jelenségek
Zeneszerzők – XIX. század: Schubert, Schumann, Mendelssohn, Brahms, Chopin, Dvořák, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Liszt, Erkel, Verdi, Wagner
Zeneszerzők – XX. század: Debussy, Ravel, Gershwin, R. és J. Strauss, Stravinsky, Honegger, Hacsaturján, Britten, Schönberg, Berg, Penderecki, Lutosławski
XX. század: Bartók, Bárdos, Kodály, Lajtha, Weiner és más ma élő szerzők
A dzsessz: free és cool dzsessz
Filmzene és könnyű zene: Lehár, Joplin, Rota, Bernstein, Presley, a Beatles, Webber; aktualitások

A továbbhaladás feltételei

Éneklés

10 újabb – a Tartalom címszó alatti kategóriákból választott – népdal, műdal, műzenei részlet, könnyebb kórusműrészlet énekes reprodukálása emlékezetből (mutálók más feladatot oldanak meg).

Zenehallgatás

A XIX. és a XX. század zenei stílusainak felismerése a zeneművek hallgatása során, a zene és a társművészetek kapcsolataira utaló példák felsorolása.

Improvizáció

Aszimmetrikus ütemű ritmusok rögtönzése megadott ritmus- és dallamkészlettel.

Zenei olvasás-írás

Egyszerű aszimmetrikus ütemű ritmusok és dallampéldák megszólaltatása kottaképről, valamint lejegyzése emlékezetből 3#–3b-ig.

Javasolt zenei anyag

Népdalok

A bolhási kertek alatt
A nagy bécsi kaszárnya
Annyi bánat a szívemen
Béres legény
Beteg asszony
Duna parton van egy malom
Elindultam szép hazámból
Erdő mellett estvéledtem
Este, este, de szerelmes
Hej, rozmaring
Istenem, istenem áraszd meg a ...
Katona vagyok én
Körösfői kertek alatt
Meggötöm lovamat
Megrakják a tüzet
Röpülj, páva
Szép a gyöngyvirág

Szivárvány havasán
Tavaszi szél
Tiszán innen, Dunán túl

Énekes anyag a magyar zenetörténetből

Bocsásd meg Úristen – Balassi-ének a Kájoni-kódexből
Hej Rákóczi, Bercsényi
Áll előtttem egy virágszál – virágének a XVIII. századból
Ej, haj, gyöngyvirág – Pálóczi Horváth Ádám dalgyűjteményéből
Aranyideim folyása – Kovács Ferenc énekeskönyvéből
Simonffy: Három a tánc
Szentirmai: Csak egy kislány van a világon

Énekes műzenei szemelvények

Allelujadallamok
Händel: Csordul a könnyem (a Xerxes c. operából)
Beethoven: Örömmóda (IX. szimfónia – IV. tétel)
Schubert: A pusztai rózsa (dal)
Schumann: A két gránátos (dal)
Gaudeamus igitur (Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány)
Kodály–Berzsenyi: A magyarokhoz
Kodály: Mikor Dávid (Psalmus Hungaricus)
Gershwin: Porgy dala (Porgy és Bess)

Zenehallgatási anyag

Lassus: Zsoldos szerenád
Bach: h-moll szvit
Bach: c-moll prelúdium és fuga (Wohltemperiertes Klavier I. kötetéből)
Händel: F-dúr szvit (Vízizene)
Haydn: C-dúr („Kaiser”) vonósnégyes – II. tétel (Op. 76. No. 3)
Mozart: A-dúr zongoraszonáta (K. 331)
Mozart: Figaro házassága
Beethoven: V. (Sors) Szimfónia
Beethoven: IX. szimfónia – IV. tétel
Schubert: h-moll (Befejezetlen) szimfónia
Schumann: A két gránátos
Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
Mendelssohn: Szentivánéji álom – szvit
Liszt: Les Preludes
Wagner: Nyitány és Walther versenydala a Nürnbergi mesterdalnokok c. operából
Ravel: Bolero
Kodály: Hány János (szvit)
Kodály: Székelyfonó
Kodály: Psalmus Hungaricus
Gershwin: Rhapsody in Blue
Bartók: 15 magyar parasztdal (zongorára) és Nyolc magyar népdal (ének-zongora)
Bartók: Cantata Profana
Bartók: Concerto
Orff: Carmina Burana
Berstein: West Side Story

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A tantárgy a köznapi, a művészi, a tudományos és a műszaki megismerés, valamint közlés és kifejezés egyik alapvető fajtájával ismerteti meg a tanulókat. Az általános nevelési célok közül különösen a kreativitás, a problémafelismerő és megoldóképeség, az értelmi képességek, a képi és képzetekben gazdag gondolkodás, az ízlés, az empátia, a kommunikációs készség, az érzékenység, a nyitottság fejlesztéséhez járul hozzá. Művészeti jellege miatt érték közvetítő, egyben értékteljesítő jellemformáló tevékenység. Nagy szerepe van a kultúra értékeit megbecsülő, a természeti környezetet védő magatartás kialakításában és az értelmi és érzelmi intelligencia kiművelésében.

A vizuális nevelés a világ látható minőségein keresztül tanít meg látni és láttatni, vagyis célja a vizuális alkotó- és befogadó-képesség fejlesztése. A látható és láthatóvá tett világban különösen a látvány jelentésének, esztétikai üzenetének, megismeréséhez és megértéséhez, illetve a közlő szándékának megfelelő, gondolatban és érzelemben gazdag ábrázolás, képi-plasztikai kifejezés, konstruálás fejlesztéséhez járul hozzá. A világ érzéki-tapasztalati birtokbavételével az érzékszervek, kiemelten a látás kiművelésével és a kéz intelligenciájának fejlesztésével foglalkozik. A térszemlélet, a forma-, a szín-, az anyag-, a szerkezetismeret és -érzék mind a vizuális nevelés hatására emelkedik magasabb szintre. A megsokszorozódott technikai és rábeszélő képek korában a tantárgy újszerű célja az információk közti szelekciónak, a kritikus befogadásnak a kialakítása.

A vizuális alkotó- és befogadótevékenységek tanításának az a célja, hogy összefoglalja az iskolai általános vizuális nevelést, felkészítsen a mindennapi életre: a vizuálisan jelentkező problémák önálló felismerésére és megoldására, azaz a munkára, valamint a természeti és mesterséges környezet felelős használatára, az információk kritikus kezelésére, az árucikkek tudatos kiválasztására, a művészi, esztétikai értékek iránti fogékonyságra. A tantárgy célja emellett a vizuális információkezelés megtanításával a többi tantárgy tanulásának megkönnyítése.

A középiskolás korosztályban a személyes útkeresés szerepe megnő. A tantárgy feladata az egyéniség keresésének segítése a vizuális kultúra példáinak bemutatásán keresztül, egyfajta követhető stílus, mintaválaszték felkínálása. Az azonosulás az alkotó munka elmélyült állapotában megy végbe a legkönnyebben, ezért a vizuális önkifejezés tág és minél önállóbb választási lehetőségeit kell felkínálni. A rajzi, a festői, a szobrászi munka mellett teret kell adjunk a korosztály érdeklődésének homlokterében álló alkalmazott grafikai tervezési és tárgytervezési – konstruálási feladatoknak.

A kerettanterv a tantárgyi tartalmakat három nagy témakörbe sorolja. A *kifejezés, képzőművészet* részben a tanulók személyes, kifejező-expresszív tevékenységének és az elvárható műelemzési ismereteinek leírása található; a *vizuális kommunikáció* témához a köznapi – tájékoztató – tudományos vizuális információk világa tartozik; míg a *tárgy- és környezet-kultúra* témakör a használati tárgyak, az iparművészet, a népművészet és az építészettel kapcsolatos alkotó és elemző tevékenységeket tartalmazza.

A két évfolyamon az alkotó- és befogadótevékenység aránya azonos, illetve az az alkotómunka javára növelhető. A tananyag a tantárgy jellegének megfelelően a gyakorlati tevékenységre fűződik fel.

Fejlesztési követelmények

Egy középiskolai végzettséggel rendelkező ifjútól elvárható, hogy fejlett térszemlélettel rendelkezzen, megértse a mindennapi élet vizuális információit, tudatos fogyasztói döntéseket hozzon, rendeltetésszerűen használja tárgyi környezetét, ismerje a művészettörténet kiemelkedő alkotásait és legyen véleménye róluk. Ugyanakkor rendelkeznie kell a mindennapi élethez szükséges ábrázolóképeséggel és a hétköznapi esztétikai ítéleteket megalapozó tapasztalattal és ízléssel.

Általános követelmény a kulturális, a művészeti értékek iránti nyitottság fejlesztése, az értékes műalkotásokat, tárgyakat, információkat megbecsülő, környezettudatos magatartás kialakítása, a kritikai érzék fejlesztése. A középiskolai tanulmányok kellő alapot kell biztosítsanak a továbbtanuláshoz és a munkába álláshoz. A felsorolt általános követelmények a vizuális kultúra tantárgy sajátos követelményeinek teljesítésével érhetőek el.

Alkotóképeségek területe

Elképzelte vagy létező tárgy vagy tér egyértelmű ábrázolása látszati rajzban, illetve geometriai ábrázolás segítségével (Kavalier-axonometria, egyméretű, kétméretű és Monge-vetületek, két iránypontos perspektíva). Adatok, összefüggések vizuális megjelenítésének képessége a tanult szinten. Történet, eseménysor, változás és mozgás közérthető megjelenítésének képessége.

Érzések és gondolatok önálló és tudatos vizuális megjelenítésének képessége, a témának megfelelő szabadon választott kifejezőeszközzel és technikával, síkban, illetve térben. Önállóság a problémamegoldás lépéseiben: helyzetfelismerés, tájékozódás, vázlatkészítés – tervezés, alkotás –, konstruálás és a munka értékelése. A megfelelő művészeti ág (pl. képzőművészet, alkalmazott művészet) kiválasztásának képessége. Az alkotás során a problémának megfelelő arányú esztétikai kifejezés, kommunikációs jelentésadás, valamint a funkcionális megfelelő formálás.

Befogadóképességek területe

A tanult művészeti ágak és a mindennapi környezet, a tömegkommunikáció átfogó műfajai (pl. szobrászat, alkalmazott grafika, tárgytervezés) sajátosságainak, összefüggéseinek és történetük fordulópontjainak, valamint kiemelkedő művek és alkotók ismerete. A tárgyhoz illő műelemző módszer (pl. stíluskritikai, ikonográfiai, tárgyelemzés) alkalmazása. A leírástól az ítéletalkotásig terjedő műelemző képesség. Nyitottság az idegen (pl. Európán kívüli) művek és műfajok iránt, tolerancia az új művek, tárgyak megítélésében. A hétköznapi élet jelenségeinél a vizuális formában megjelenő információk kritikus befogadása, az árucikkek tudatos megítélése a tanult szempontok alapján.

A tanulást, munkát segítő képességfejlesztés

Gondolatok áttekinthetővé, szemléletessé tétele, valamint a vizuális információk megértése a tanulásban, a munkában és a mindennapi életben. A vizuális kultúra tantárgy feladata e módszerek átadása, továbbá a vizuális információforrások (pl. könyvtár, képtár, internet) célszerű használatának megtanítása.

9. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

A vizuális nyelvi ismeretek összegzése, alkalmazása.

Önállóul, adott problémát, témát, élményt is feldolgozó tevékenység egy-egy feladatkörben.

A szobrászat, a festészet, a képgrafika műfajának megfelelő műelemzés, korba és kultúrába ágyazva.

Látvány vizuális tartalmának, törvényszerűségeinek feltárása, képi-plasztikai formai, téri analízisek, elemzések.

Átmeneti ábrázolásmódok a perspektív és a műszaki távlat (axonometria) között.

A vizuális kommunikáció funkcióinak megfelelő megjelenítési formáinak értelmezése, alkalmazása.

Alkalmazott grafikai és tárgytervezési feladat megoldása az alkotófolyamat végigvitelével.

Témának megfelelő kifejezőmód és technika kiválasztása, alkalmazása, indoklása.

Témakörök**Tartalmak, tevékenységek**

Képzőművészet,
kifejezés

Vizuális nyelv.

A vizuális kifejezés formanyelvi elemei, összefüggései, a formaadás módjai tanulói munkákban, műalkotásokban, tárgyakban, vizuális információkban.

Alkotás.

Érzelem, lelkiállapot, hangulat megjelenítése síkon és térben a kifejezőeszközök egyéni használatával.

Művészeti (pl. irodalmi, zenei) élmények asszociációkra épülő feldolgozása illusztratív, grafikai, festői vagy plasztikai megjelenítéssel.

Látványélmények színbeli-formai átírása, szintézisre épülő egyéni kifejezése.

Befogadás.

Műfajnak, témának megfelelő műelemző szempontok (ikonográfiai, stílustörténeti) alkalmazása a leírástól az ítéletalkotásig.

Festészet fogalma, funkciója.

Festészeti stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).

Festészeti műfajok témái (pl. arckép, csendélet, tájkép), megjelenési típusai (pl. táblakép, murális alkotás), technikái (pl. olaj, freskó).

A festészet kifejezőeszközei, hatásrendszere.

Képgrafika fogalma, funkciója, stílusa témái, formanyelve, technikái.

Szobrászat fogalma, rendeltetése.

Szobrászati formanyelv, stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).

A szobrászat műfajai (kerekasztal, szoborcsoport, dombormű), témái, technikái.

A szobrászat hatásrendszere.

Kortárs műfajok a képzőművészetben (pl. environment, térinstalláció).

Elérhető művészeti gyűjtemény anyagának megismerése.

Vizuális
kommunikáció

Vizuális nyelv.

Az ábrázolás, a tervezőgrafika formanyelvi elemei és összefüggései.

Alkotás.

Természettanulmányok, látvány- és modellértelmezések: forma, szerkezet, anyag és funkció szerinti tanulmány és analízis.

Keletkezést, működést, változást kifejező, magyarázó képsorok, folyamatábrák készítése.

Összetett térformák, tárgyak térbeli helyzetének megjelenítése az ábrázoló geometria rendszerében [Monge-vetület. Egyméretű (izometria) és kétméretű (dimetria) axonometria, Kavalier-axonometria] szabadkézi vázlattal és szerkesztéssel.

Rekonstrukció, modellezés.

Alkalmazott grafikai tervezés kép és szöveg felhasználásával. Néhány betűtípus alkalmazása (pl. tudományos illusztráció, vagy ex libris, meghívó, névjegy).

Befogadás.

Ábrázolási konvenciók köznapi és tudományos megjelenési formái.

A köznapi és tudományos közlések műfaji sajátosságai.

A tervező grafika üzenethordozó és tájékoztató funkciója, közlő és felhívó jellege.

Tárgy- és környezet-
kultúra

Vizuális nyelv

A tárgyi világ formanyelvi elemei, a tartalom és forma összefüggése.

Alkotás.

Válós szükségleten alapuló tárgy tervezése (pl. ékszer, öltözködés, kiegészítő, hangszer, gépezet). A tárgynak vagy térbeli makettjének elkészítése. A tervezési folyamat dokumentálása munkanaplóban (feladatmeghatározás, tájékozódás – gyűjtéssel, ötletekkel –, látszati és műszaki jellegű rajzok, szín és anyagminta).

Befogadás.

Az alkotófolyamat (feladatmeghatározás, tervezés, kivitelezés, kipróbálás, értékelés) ismerete.

A funkció és forma, a jelentés, a lépték, az anyag, a szerkezet, az elkészítés módjának ismerete a tárgyak megítélésében.

Technikák a 10. évfolyamnál szerepelnek.

Ajánlott művek

A műfaj tipikus alkotásait a tanár választja ki a témának megfelelően. Ezen belül a válogatás további szempontja, hogy a bemutatott művek lehetőleg terjedjenek ki az egyetemes és a magyar művészettörténet kiemelkedő műveire és alkotóira, illetve tartalmazzák a magas művészet mellett a populáris kultúra megnyilvánulásait. Ajánlatos nagy teret biztosítani a kortárs művek bemutatásának, a művészettörténetnek a tárgyalat műfaj szempontjából fontos alkotásai között. A mindennapi környezet, a helyi, a regionális értékek tárgyalása kiemelt fontosságú.

Festészet, képgrafika

Bikák terme a lascaux-i barlangban, Zenélő lányok Thébából, Exekias feketealakos amphorája, Pompei Misztérium-villa falfestményének részlete, Vang Mien: Cseresznyeág, Utamaro: Tűnődés a szerelemről (fametszet), Ravennai San Apollinare in Classe apszismozaikja, A. Rubljov: Szentháromságikon, Krisztus az apostolokkal (oltárelőlap Catalóniából), Giotto: Lázár feltámasztása, Kolozsvári Tamás: Keresztre feszítés a garamszentbenedeki oltárról, Üvegablak a chartres-i katedrálisból, Raffaello: Athéni iskola, Leonardo da Vinci: Sziklás Madonna (londoni változat), Michelangelo: Ádám teremtése, Brueghel: Tél, Giorgione: Alvó Vénusz, Dürer: A lovag, halál és az ördög (fametszet), Leonardo da Vinci: Virágtanulmány a windsori gyűjteményből, Bosch: A pokol (Gyönyörök kertje oltár részlete), A. Pozzo: Loyolai Szent Ignác megdicsőülése (mennyezetfreskó), Caravaggio: Szent Máté elhivatása, Rembrandt: Éjjeli őrjárat, Önarckép feleségével (rézkarc), Goya: Ha az értelem szunnyad (rézkarc), E. Monet: A rouani-katedrális két képe, E. Degas: A közönséget köszöntő táncosnő, Van Gogh: Önarckép, G. Seurat: Fürdőzés, P. Cézanne: Csendélet hagymákkal, H. Toulouse-Lautrec:

Aristide Bruant (plakát), Székely Bertalan: Egri nők, Szinyei Merse Pál: Majális, H. Matisse: Ikarosz (kollázs), P. Picasso: Női arckép Cranach után (linómetszet), G. Braque: Gitár és klarinét, V. Kandinszkij: Sárga kíséret, P. Mondrian: Vörös, sárga, kék kompozíció, P. Klee: Szindbád a tengeren, R. Magritte: Kastély a Pireneusokban, A. Warhol: Marilyn, Csontváry Kosztka Tivadar: Baalbek, Gulácsy Lajos: A varázsló kertje, Vajda Lajos: Torony tányéros csendélettel, Vasarely Viktor: Vonal Ksz, Kondor Béla: A nagy madár (rézkarc).

Szobrászat

Willendorfi Vénusz, Antilopfej alakú maszk Nyugat-Afrikából, Mükerinosz szoborcsoportja, Nofretete-portré, Sebesült nőstényoroszlán, Kocsihajtó bronzszobra, Szamothrakei Niké, Ageszandrosz, Polüdorosz, Athenodorosz: Laokoón-csoport, Római patricius ősei portréival, Marcus Aurelius lovas szobra, Táncoló Siva Indiából, Rakamazi hajkorong, Angyal dom-bormű Pécsről, Angyali üdvözlés a reimsi katedrális kapujáról, Tilman Riemenschneider oltára, Szent László-herma, Donatello: Gattamelata, Ghiberti: Jákob és Ézsau a Porta del Paradisóról, Pisanello: Cecilia Gonzaga érem elő- és hátoldala, Michelangelo: Medici-síremlék, Bernini: Szent Teréz extázisa, Ferenczy István: Pásztorlányka, Izsó Miklós: Táncoló paraszt, A. Rodin: Calais-i polgárok, V. Tatlin: III. Internacionálé emlékműve, A. Maillol: Földközi-tenger, U. Boccioni: Lépő figura, A. Archipenko: Álló alak, Medgyessy Ferenc: Táncosnő bronzszobra, Ferenczy Béni: Babits-síremlék, Borsos Miklós: Lyghea II., Schaár Erzsébet: Utca, H. Moore: Király és királynő, A. Calder: Mobil, D. Hanson: Nő bevásárlókocsival.

A továbbhaladás feltételei

A vizuális nyelv tanult alapelemeinek, a sík- és térábrázolási módok alkalmazása. A festészet, a képgrafika, a szobrászat műfajának ismerete és a tanult műelemző módszerek témához illő alkalmazása. Képesség formák, tárgyak belső összefüggéseinek feltárására, megértésére, színismeretek rendeltetésszerű használatára. Elvont fogalmak, mennyiségek, összefüggések vizuális megjelenítésének képessége, azok közlő, információs szerepének ismerete, alkalmazása ismeretszerző eszközként. A grafikai és tárgyszerkesztés folyamatának gyakorlati ismerete. Jártasság a tanult művészeti technikák alkalmazásában.

10. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Az alkotómunka folyamatát, logikai lépéseit felölelő tudatos, tervszerű (projekt jellegű) önálló tevékenység a képzőművészet, a vizuális kommunikáció és a környezetkultúra területén.

Problémaközpontú, verbális és vizuális műelemző módok (kultúrtörténeti, építészeti elemzés, képolvasás) tudatosítása, használata az építészet, az alkalmazott művészetek és a népművészet területén.

Összefoglaló művészettörténeti áttekintés.

Témakörök

Tartalmak, tevékenységek

Képzőművészet, kifejezés

Vizuális nyelv.

A formanyelv, a formaadási módok felismerése és alkalmazása az alkotó és befogadó tevékenységekben. Elemzésük a művészeti ágakban, műfajokban: népművészetben, építészetben, tárgyakban, a tudományos és köznapis információkban.

Alkotás.

Aktuális, egyéni vagy közösségi problémák, gondolatok, témák személyes hangú megjelenítése ábrázolási újításokat is megengedő, asszociációkra épülő alkotásokban.

Befogadás.

Művészeti ágak szerinti problémaközpontú műelemzés korba, kultúrába ágyazva. A műfajnak és a témának megfelelő értelmezési szempontok (stílustörténeti, kultúrtörténeti, ikonográfiai).

Építészet.

Az építészet fogalma, funkciója, társadalmi és természeti meghatározottsága.

Az építészeti szerkezetek, fejlődésük fordulópontjai.

Az építészeti stílusok (térszervezés, tömegalakítás, alaktan).

Az építészet hatásrendszere.

Művészettörténeti összefoglalás

Az európai művészettörténet áttekintése a műfajok, a kor és a stílus összefüggésében.

Vizuális
kommunikáció

Vizuális nyelv.

A formaadás módjai a tanulást szolgáló, a tudományos, a köznap információkban, a tájékoztatásban, a reklámban.

Alkotás.

Tér tanulmányok, téri rend, összetettebb térviszonyok tapasztalati távlattani és szerkesztett perspektivikus ábrázolása.

Térábrázolási módszerek túlhaladása, transzformálási kísérletei a látáskonvenciók átalakítására, az optikai csalódások, a fordított perspektíva vagy fotó felhasználásával.

Választott témájú grafikai terv (pl. bélyeg, naptár, könyvborító, CD-borító, iskolaújság) készítése. Az alkotófolyamat lépéseinek összegyűjtése munkanaplóban (alapgondolat, tájékozódás – gyűjtés, vázlatok, tervek).

Befogadás.

A mindennapi életben alkalmazott geometriai konvenciók (Monge-vetület, axonometria, perspektíva) olvasása, megértése.

A vizuális kommunikáció fogalma.

A közvetlen és közvetett emberi kommunikáció, a tömegkommunikáció.

A kép, az írás szerepének fordulópontjai a kommunikáció fejlődésében.

A térábrázolási konvenciók történeti áttekintése.

A vizuális kommunikáció műfajai (tipográfia, fotó, tervezőgrafika).

A vizuális kommunikáció a közlő szándéka szerinti hatásrendszere: információ (objektív), reklám (felhívó), műalkotás (esztétikai jelentéstartalmú).

Tárgy- és
környezetkultúra

Vizuális nyelv.

A formanyelv, a formaadás, a funkció és a jelentés összefüggései a téralakításban.

Alkotás.

Tértervezési, berendezési probléma (pl. tér, térrészlet, illetve berendezési tárgy) felvetése, meghatározása, tájékozódás, ötletek. Tervezés alap- és nézetrajzban, axonometrikus rendszerben vagy perspektív képpel, a terv modellezése.

Befogadás.

A *tárgykultúra* fogalma, a tárgyak funkciója, fajtái (eszköz, berendezés, felszerelés, használati, dísz-, kegy-, műtárgy).

A tárgyak stílusa és a korstílus. A tárgyak kulturális és társadalmi meghatározottsága.

A tárgyak jelentése (társadalmi, történeti, műszaki, ergonómiai, esztétikai, gazdasági).

Népművészet.

A tárgyi néprajz és a népművészet fogalma.

A hagyományos magyar népművészet és napjaink népművészete a folklorizmus.

A magyar népművészet áttekintése (népi építkezés, eszközök, bútorkészítés, fafaragás, faze-kasság, szöttek, hímzés, népviselet).

Elérhető helytörténeti, néprajzi gyűjtemény.

Technikák.

Ceruza, vízfesték, tempera, s egy sokszorosító grafikai technika alkalmazása, valamint montázs, kollázs készítése. Egy technikai képalkotó eszköz (pl. fotó, fénymásoló, számítógép) alkalmazása.

Egyedi grafikai (ceruza, szén, tus, kréta, gouache), sokszorosító grafikai (magas-, mély-, síknyomású), festészeti technikák, táblaképfestészet (tempera, olaj) és monumentális festészeti (freskó, pannó, mozaik, üvegablak), vegyes (kollázs, montázs) technikák, valamint szobrászati anyag és technika (agyag, gipsz, fa, kő, fém; mintázás, öntés, faragás) lényegének ismerete.

Ajánlott művek

A műfaj tipikus alkotásait a tanár választja ki a témának megfelelően. Ezen belül a válogatás további szempontja, hogy a bemutatott művek lehetőleg terjedjenek ki az egyetemes és a magyar művészettörténet kiemelkedő műveire és alkotóira, illetve tartalmazzák a magas művészet mellett a populáris kultúra megnyilvánulásait. Ajánlatos nagy teret biztosítani a kortárs művek bemutatásának, a művészettörténetnek a tárgyalt műfaj szempontjából fontos alkotásai között. A mindennapi környezet, a helyi, a regionális értékek tárgyalása kiemelt fontosságú.

Építészet

Stonehenge, Kheopsz-piramis, Luxori Amon-teplom, Parthenon, Epidauroszi színház, Görög oszloprendek, Nimes-i vízvezeték, Pantheon, Colosseum homlokzata, Vettiusok házának átriuma Pompeiből, Kyotói zen-kert, Edirnei Szelim dzsámi, San Apollinare Nuovo bazilika, Wormsi székesegyház, Bélapátfalvi apátsági templom, Vézelayi La Madelaine templom boltozata, Esztergomi királyi palota kápolnájának főhomlokzata, Reimsi katedrális külső-belső, Diósgyőri vár, Firenzei Palazzo Vecchio, Brunelleschi: Tempietto, Alberti: Palazzo Rucellai külső, Firenzei Palazzo Medici udvara, Sárospataki Perényi-loggia, Versaillesi-palota franciakertje, Bernini: Szt. Péter tér kollonádja, Fertődi Esterházy-kastély, Magyar barokk városkép (Eger), Pollack Mihály: Nemzeti Múzeum, Eiffel: Nyugati-pályaudvar, Lechner Ödön: Postatakarékpénztár, W. Gropius: Bauhaus-épülete, Le Corbusier: Villa Savoye, F. L. Wright: Vízesés-ház, Lakótelep (Wekerle), Makovecz Imre: Paksi katolikus templom.

Magyar népművészet

Templom harangtoronnyal (Zsurk, Szabolcs megye), Utcakép kétszintes házakkal (Hollókő, Nógrád megye), Boltíves tornácú lakóház (Somogy megye), Lakóház (Komádi, Hajdú-Bihar megye), Kétszintes házak székely kapukkal (Szentegyházassz falu, Románia), Kazettás mennyezetű templombelső (Körös, Drávaiványi, Baranya megye vagy Csenger, Szatmár megye), Út menti fakereszt (Szilvág, Zala megye), Konyhabelső (Börzsöny, Hont megye), Sárközi tisztaszoba (Néprajzi Múzeum), Ácsolt kelengyeláda (Nógrád megye), Saroktér (Vargyas, Románia), Király Zsiga: Spanyolozott tükör (Győr megye), Vizeskorsó (Tata, Komárom megye), Lakodalmas fazék (Sümege, Veszprém megye), Rajczy Mihály: Madaras pálinkásbutéla (Mezőcsát, Borsod megye), Bokály székely határőr ábrázolásával, (Kézdimartonos, Románia), Takácskő kancsója (Karád, Somogy megye), Tál (Csákvár, Fejér megye), Néhány szőttes (sárközi, somogyi, baranyai), Néhány hímzés (úrasztal-terítő, párnavég, díszlepedő), Cifraszűr (Békés, Heves vagy Hajdú megye), Női ködmön (Somogy, Heves vagy Baranya megye), Néhány viselet (Sárköz, Torockó, Rimóc, Mezőkövesd, Dél-Alföld).

A vizuális kommunikáció, valamint a tárgy- és környezetkultúra befogadásához nem készül külön műlista. A műfaji sajátosság tanítását az aktuális kommunikációs eszközök, és helyi tárgyak, épületek elemzésével ajánlatos megoldani. A képi megjelenítés tanításához a festészeti műlista, a tárgyi, környezeti emlékek tárgyalásához az építészeti és a népművészeti műlista nyújt segítséget.

A továbbhaladás feltételei

Az elsajátított vizuális jelrendszer, vizuális nyelv értő használata a megismerés, az önkifejezés, a vizuális kommunikáció és a tárgyformálás szolgálatában. Az alkotófolyamat ismerete az esztétikai kifejezés, a jelentésadás és a funkcionális formálás területén. Képesség a tanult vizuális művészeti ágak, műfajok leglényegesebb vonásainak megfogalmazására. Legkiemelkedőbb alkotók és műveik ismerete, a kor és műalkotás közötti összefüggés megértése. Tárlatlátogatások, építészeti együttesek megtekintése során szerzett élmények, ismeretek értelmezése.

Tájékozottság a vizuális kommunikáció szerepéről, médiumairól, képesség az általuk közvetített információk kritikus befogadására. Az ismeretszerzés közvetett forrásainak (könyvtár, CD, internet) értő használata. A fontosabb tanult technikák önálló alkalmazása, néhány különleges technika, eljárás, alkotó módszer ismerete.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT 9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A testnevelés és sport célja, hogy az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint a természet egészségfejlesztő tényezőinek együttes hatásával járuljon hozzá, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak. Ismerjék motorikus képességeik szintjét, a motorikus képességek fejlesztésének és/vagy fenntartásának módját, a mozgásos játék, a verseny örömet, és igényeljék azt. Becsüeljék meg társaik teljesítményét, sajátítsák el az elvárható mozgáskultúrát, ismerjék a testnevelés és sport egészségügyi és preventív értékeit. Váljon a rendszeres fizikai aktivitás magatartásuk részévé.

Az egészséggel kapcsolatos feladatok

Az ellenálló képesség és az edzettség fejlesztése, az ortopédiai elváltozások ellensúlyozása. Értsék és ismerjék a prevenció lényegét, ismerjenek és önállóan hajtsanak végre relaxációs gyakorlatokat.

A mozgáskultúra fejlesztésével kapcsolatos feladatok

A kondicionális és koordinációs képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése. Mozgáskészségek megfelelő szintű kialakítása. A játék- és sporttevékenységekhez és azok üzéséhez kapcsolódó ismeretek bővítése. Mozgáskommunikáció.

Tanulási, játék- és sportolási élmények nyújtása

Sportágak elsajátítása, törekvés teljesítményre, kollektív sikerélmény, a tevékenység öröme. Értékes személyiségvonások fejlesztése. Kudarctűrés, a nehézségek leküzdése, kitartás, a monotonia tűrése, környezetkímélő magatartás.

Fejlesztési követelmények

A testnevelés céljaként megfogalmazott alapvető követelmény minden tanuló számára, hogy az alkalmazás szintjén rendszeresen műveljék mindazon tanult tevékenységformákat, amelyről tudják, hogy az egészség megőrzésében meghatározó szerepe van. Egyszerűbben fogalmazva: rendszeresen végezzenek testedzést.

A mozgáskultúra fejlesztése érdekében állandóan növeljék motorikus képességeik színvonalát (erő, gyorsaság, állóképesség), hogy lehetővé váljon az atlétika, torna, sportjátékok, küzdősportok, úszás ismereteinek elsajátítása a teljesítőképesség szintjén.

Alakuljon ki a tanulóknak a cselekvésbiztonság érzése, amely a mozgáskultúra eredményeként hozzájárul ahhoz, hogy a rendszeres fizikai aktivitás beépüljön életvitelükbe.

Alakuljon ki a tanulóknak a mozgásos tevékenységformák hátterében lévő fizikai, biológiai, pedagógiai elvek megismerésének és értelmezésének szükséglete. Ismerjék a sporttörténet legfontosabb eseményeit, a világszínvonalon teljesítő versenyzőket, érdeklődjenek a magyar és a nemzetközi sportélet eseményei iránt.

9. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A tanulók mozgatásához, átszervezéséhez szükséges vezényszavak, alakzatok használata.
 Gimnasztikai alapformák és a testtartást javító gyakorlatok.
 A kondicionális képességeknek a tanulók kiinduló szintjéhez igazított fejlesztése.
 Az atlétikai mozgásanyagból a választott futások, dobások és ugrások technikai szintjének kialakítása.
 A torna mozgásanyagában lévő választott szery gyakorlatok, elemek, elemkapcsolatok elsajátítása.
 A választott sportjátékok üzése egyszerű szabályok szerint, törekvés az összjátékra.
 A természetben üzhető sportágak közül lehetőség szerint legalább egynek a gyakorlása.
 Küzdőfeladatok és játékok elsajátítása.
 Folyamatos úszás.
 Birkózás, úszás, az úszni nem tudók számára aerobics.

Témakörök	Tartalmak
Rendgyakorlatok	Menet megindítása és megállítása. Helyben járásból átmenet lépésbe. Menetsebesség és a lépéshossz változtatása járás közben. Alakzatok kialakítása. Sorakozó különböző alakzatokban. Testfordulatok helyben.
Előkészítés, alapozás, prevenció	Általánosan és sokoldalúan fejlesztő erősítő, nyújtó hatású 4-8 ütemű szabad, illetve szabadgyakorlati alapformájú páros és társas gyakorlatok. Kéziszer gyakorlatok. A biomechanikailag helyes testtartást biztosító gyakorlatok. Zenés gimnasztika.
Atlétikai jellegű feladatmegoldások	Az atlétika egyes ágainak elsajátításához szükséges speciális, témakörtől függő (cél)gyakorlatok. Futóiskola: futás térd- és sarokemeléssel. Dzsoggolás, szkipelés helyben, haladással, kifutással. Keresztezőfutás, futás hátrafelé. Szökdelő-, ugróiskola: galoppszökdelés váltott lábbal, indiánszökdelés váltott és páros karú lendítéssel. Szökdelések egy lábon, váltott lábon, ezek kombinációi. Futó-ugró lépések. Sorozatugrások helyből indulva és 3-4 lépés után. Fel- és leugrások zsámolyra, 3-4-5 részes szekrényre, átugrások az előbbi szereken egy, illetve páros lábon súlyterheléssel is. Ugrókötél-gyakorlatok. Dobóiskola: hajítások, lökések, vetések különböző állásokból, helyzetekből medicinlabdával, súlygolyóval, egyéb szerekekkel. Forgatás, ívképzés helyből dobásokkal. A láb emelő, forgató mozgását hangsúlyozó dobások. Célba dobások. (A dobásokat mindkét oldalról végeztessük.) <i>Futások.</i> Állórajtok, térdelőrajt, rajtversenyek 20–30 m távon. Fokozófutás, iramfutás. Gyorsfutás 60–100 m-en. Futóversenyek. Tartós futás.

Ugrások.

Magasugrás: 3-5 lépés nekifutással ugrások lécc felett, különböző irányból történő indulással és ugrásfeladattal.

Az egyes ugrástechnikák (lépő, guruló, hasmánt, flop) megismertetése.

A választott ugrástechnikában a megfelelő felugrás (kar-, láblendítés, elrugaskodás), légmunka, a talajra érkezés kialakítása.

Magasugróversenyek.

Távolugrás: guggoló és homorító technikával ugrás.

Az elugrás biztosítása erőteljes elrugaskodással, a kar- és láblendítés fokozásával.

Távolugróversenyek.

Dobások.

Kislabdahajítás: távolba helyből és nekifutással, ívképzésre törekvéssel, 3 lépéses dobóritmus kialakításával.

Dobóversenyek, célba dobás.

Súlylökés: fiúk 4-5 kg-os, lányok 3-4 kg-os súlygolyóval.

A lökö mozgulat kialakítása, lökések helyből, járásból, elfordulással.

Oldalfelállásból súlylökés.

Súlylökőversenyek.

Torna jellegű
feladatmegoldások

A vállöv, valamint a csípőízület mozgáshatárát növelő nyújtó, illetve lazító hatású, a láb elugró, a hasizom, a törzsizom a kar húzó-, a váll támasztóerejét növelő szabad-, kéziszer- és szergyakorlatok, különböző testhelyzetekben (támasz, függés, vegyeshelyzetek) végzett gyakorlatok.

Szergyakorlatok

Talaj.

Gurulóátfordulás sorozatban előre-hátra különböző kiindulóhelyzetekből, különböző befejező helyzetekbe.

Emelés fejállásba, gurulás előre állásba.

Fellendülés kézállásba.

Kézenátfordulás oldalt mindkét irányba.

Mérlegállás.

Összefüggő gyakorlatok.

Szekrényugrás.

Fiúk: hosszában (4-5 rész) gurulóátfordulás, felguggolás, leterpesztés, terpeszátugrás.

Lányok: széltében (3-4 rész) guggolóátugrás, hosszában gurulóátfordulás.

Korlát (fiúk).

Támasz.

Támaszban haladás előre-hátra.

Karhajlítás-nyújtás.

Alaplendület támaszban.

Ugrás felkarfüggésbe és lendület előre terpeszülésbe.

Terpeszülésből gurulóátfordulás terpeszülésbe.

Kanyarlati leugrás.

Terpeszpedzés, alaplendület.

Összefüggő gyakorlat.

Gyűrű (fiúk).

Függésben alaplendület.

Lendület előre zsugorfüggésbe.

Lebegőfüggés.

Emelés lefüggésbe.

Zsugorfüggésből emelés lefüggésbe.

Ereszkedés hátsó függésbe és visszahúzás.

Függésben lendület hátra, homorított leugrás.

Támaszkísérletek.

Összefüggő gyakorlatok.

Gerenda (lányok).

Járás előre-oldalt-hátra.

Különböző testhelyzetek: állások, térdelés, guggolás, fekvőtámasz, fekvések stb.

Átmenetek egyik testhelyzetről a másikba.

Felugrás mellő oldalállásból egy láb átlendítésével és 90 fokos fordulattal lovaglólülésbe.

Leugrás: függőleges repülés.

Összefüggő gyakorlatok.

Ritmikus gimnasztika (lányok).

A ritmikus gimnasztika legalapvetőbb elemei (törekedve a végrehajtás pontosságára), járások, fordulatok, átugrások, testhelyzetek, ívestartások.

Törekvés együttmozgásra a zenével.

Egyszerű feladatok ugrókötéllel és labdával.

Testnevelési és sportjátékok

Összetett, csoportos váltóversenyek labdával, labdavezetéssel, különböző átadásokkal.

Akadályversenyek sportági feladatok beiktatásával.

Labdás csapatjátékok.

Kézilabda

A védőjátékos mozgása.

Védekezés egy és két zavaró játékosal, védők helyezkedése a kijelölt területeken.

Támadás 5+1 és 4+2-es felállítás ellen.

A védelem fellazítása, betörés, kapura lövés.

Egykezes átadás mozgás közben.

Különböző magasságokból érkező labda elfogása.

Kapura lövés legfeljebb egy labdaleütéssel.

Játékhelyzetekben emberfölény kihasználása 2:1, 3:2, 4:3 elleni helyzetek esetében.

Kosárlabda

Az emberfogásos védekezés alapelvei: védővonal, védőtávolság, hátrahelyezkedés.

Védőtől való elszakadás cselezéssel, gyors indulással, iram- és irányváltoztatással.

Alapmozgások labda nélkül és labdával: megindulás, megállás, sarkazás, irányváltoztatás.

Egy- és kétkezes átadások.

Kosárra dobások állóhelyből, labdavezetésből fektetett dobás.

Játékhelyzetek: 1:1, 2:1 elleni támadás és védekezés.

Ötletjáték két kosárra.

Labdarúgás

Laza emberfogás posztok szerint.

A védőjátékos helyezkedése.

Szabadulás a védőtől gyors elfutással.

Álló és mozgó labda rúgásának technikai formái.

Labdavezetés belsővel.

Fejelés.

Játékhelyzetek 2:1, 3:2 elleni játék.

Röplabda

Játék kosár-, illetve alkarérintéssel 1:1 ellen csökkentett területen.

Játék 9 × 9 m-es pályán, alkar- és kosárérintéssel.

Nyitás alsó vagy felső nyitással.

Természetben üzhető sportok

Az iskola földrajzi helyzetétől függően a téli sporttevékenységek (korcsolya, sí, szánkó) gyakorlása az időjárástól meghatározott mértékben.

Tájékozódási futás, kerékpározás terepen, gördeszka, görkorcsolya stb. (amire lehetőség van).

Önvédelmi és küzdősportok

Küzdőfeladatok és -játékok párokban különböző testhelyzetekben.

Küzdőgyakorlatok labdával.

Emelések, hordások különböző testhelyzetekben.

Birkózás állásban, fogáskeresés.

Alapvető fogásmódok.

Grundbirkózó versenyek.

Úszás	Választás szerint két úszásnem.
Fogalmak	Kondicionális képességek: erő, gyorsaság, állóképesség. Az egyes sportági tevékenységek kapcsán megismerhető fogalmak: támaszhelyzet, ívképzés, gyorsulás. Sportági verseny- és játékszabályok.

A továbbhaladás feltételei

Alakzatok felvétele a vezényszavaknak megfelelően. Gimnasztikai feladatok végrehajtása utasításra, néhány testtartást javító gyakorlat bemutatás utáni végrehajtása. A kondicionális képességek szintjének javulása. Mérhető atlétikai teljesítményekben javulás, főleg a technikai végrehajtás tökéletesítése révén. Elemkapcsolatok végrehajtása választott szereken segítségadás mellett. Aktív részvétel a választott sportjátékokban. Aktív részvétel egy természetben üzhető sportágban. Aktív részvétel a küzdőjátékokban és feladatokban. Folyamatos úszás 25 méteren.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az óra szervezéséhez szükséges vezényszavak, alakzatok használata.
Különböző sebességű járások, futások, átmenetek végrehajtása.
Sokféle gimnasztikai alapforma, illetve kéziszergyakorlat ismerete, 2-3 alapforma alkalmazása.
A helyes testtartást javító gyakorlatok használata.
A kondicionális képességeknek (különösen az erő és az állóképesség) a tanulók kiinduló szintjéhez igazított fejlesztése.
Az atlétikai mozgásanyagból a futások, dobások és ugrások választott technikáinak gyakorlása, javítása, törekvés a mérhető teljesítmények növelésére.
A torna választott szerein elemkapcsolatok önálló összeállítása, törekvés pontos végrehajtásra.
A választott sportjátékokban a tanult technikai elemek tudatos alkalmazása, a játékszabályok ismerete.
A természetben üzhető sportágak közül lehetőség szerint legalább egynek a gyakorlása.
Küzdősportok technikai elemeinek gyakorlása.
Folyamatos úszás mindkét választott úszásnemben.
Ritmikus gimnasztika.

Témakörök

Tartalmak

Rendgyakorlatok	Sorakozás különböző alakzatokban. Figurális menetek, futások. Fejlődések, szakadozások. Menetsebesség és a lépéshossz változtatása. Helyben járás, helyben futás. Átmenet járásból futásba és vissza. A tanulók tudatos, fegyelmezett magatartásának kialakítása.
Előkészítés, alapozás, prevenció	Gimnasztika: a 9. évfolyam előírása szerint. Biomechanikailag helyes testtartást biztosító gyakorlatok. Zenés gimnasztika.

Atlétika

Az atlétika egyes ágainak elsajátításához szükséges speciális témaköröktől függő (cél)gyakorlatok.

Futóiskola, szökdelő-ugróiskola, dobóiskola.

A 9. évfolyam anyagának végrehajtása nagyobb hatásokkal (intenzitás, időtartam, ismétlésszám).

Szerek fokozottabb használata.

Futások.

Gyorsfutás 60–100 m-es távon.

Rajtgyakorlatok, álló-térdelőrajt, rajtversenyek.

Fokozófutás, iramfutás.

Tartós futások.

Ugrások.

Magasugrás: 5-7 lépés nekifutással, választott technikával.

A végrehajtás (technika) javítása, különös tekintettel a kitámasztásra, felugrára és a légmunkára.

Magasugróversenyek.

Távolugrás: nekifutással guggoló vagy homorító technikával, az elugrás után kifejezett sodródással.

Távolugróversenyek.

Dobások.

Kislabdahajítás: a labda hosszú úton történő gyorsítása.

5 lépéses, majd lendületszerzéssel való dobóritmus kialakítása.

Ívképzés.

Dobóversenyek.

Súlylökés: háttal felállásból becsúszással (fiúk 4-5 kg-os, lányok 3-4 kg-os súlygolyóval).

Előfeszített helyzet kialakítása, kétlábtámaszos helyzet.

Súlylökőversenyek.

Torna jellegű
feladatmegoldások

A 9. évfolyam anyagának nagyobb hatásokkal (intenzitás, időtartam, ismétlésszám) történő végrehajtása, a kéziszerk, illetve a szerek fokozottabb és tudatosabb felhasználásával.

Szergyakorlatok

Talaj.

Fellendülés futólagos kézállásba, gurulás előre állásba.

Kézenátfordulás oldalt (mindkét oldalra).

Fejen- és kézenátfordulás.

Repülő gurulóátfordulás.

Összefüggő talajgyakorlat a 9. és 10. évfolyamon tanult elemekből.

Összekötő elemekként a fiúk a gimnasztika, a lányok a ritmikus gimnasztika elemeit használják.

Szekerényugrás.

Fiúk: hosszában (4-5 rész) terpeszáтуgrás, guggolóátugrás.

Lányok: hosszában (4-5 rész) felguggolás, leterpesztés, keresztben (4-5 rész) zsuporkanyarlati áтуgrás mindkét oldalra.

Korlát (fiúk).

Felkarfüggés.

Alaplendület felkarfüggésben.

Felkarfüggésben lendület, fellendülés előre támasz terpeszülésbe.

Támaszban lendület, vetődési leugrás.

Összefüggő gyakorlat a 9. és 10. évfolyamon tanult elemek felhasználásával.

Gyűrű (fiúk).

Vállátfordulás előre.

Függésben lendület előre, terpeszleugrás hátra.

Hátsómérleg-kísérletek.

Összefüggő gyakorlat a 9. és 10. évfolyamon tanult elemek felhasználásával.

Gerenda (lányok).

Érintőjárás, hintajárás, hármaslépés.

180 fokos fordulat kétlábonállásban, guggolásban.

Különböző állások és testhelyzetek.

Felugrás mellő oldalállásból egy lábtlendítéssel oldalülőtámaszba egy combon.

Leugrás, függőleges repülés különböző feladatokkal.

Összefüggő gyakorlat a 9. és 10. évfolyamon tanult elemek felhasználásával.

Ritmikus gimnasztika (lányok).

Íves és nyújtott kartartások variációi.

Törzsdöntés fokozatai, törzsívek előre és hátra.

Lábemelések, láblendítések, fordulatok, futó fordulat egy lábon, keringőlépés.

Átugrások egyik lábról a másikra.

Testnevelési és sportjátékok	A 9. évfolyam anyagának végrehajtása nagyobb hatásfokkal (intenzitás, időtartam, ismétlésszám). A 9. évfolyamon választott sportjáték anyagát kell feldolgozni.
Kézilabda	Támadásban a védelem széthúzása gyors adogatással, lövőcselekkel, résekre helyezkedés, kapott labdával betörés, kapura lövés. Büntetődobás. Egyszerű lövő- és átadáscselek. Labdavezetés. Kapura lövés futásból és felugrásból. Védekezésben törekvés az együttmozgásra.
Kosárlabda	A 9. évfolyam előírásai szerinti emberfogásos védekezés. Az 1:1, 2:2 elleni játékban betörések, befutások, dobások kialakítása. Átadások: pattintott, egykezes alsóátadás. Labdavezetés irányváltoztatással. Fektetett dobás futás közben átvett labdával. Játék osztogatóval és két kosárra.
Labdarúgás	Támadások a támadás súlypontjának változtatásával, rövid és hosszú átadásokkal. Labdavezetés közben irányváltoztatás és megállás a védőtől való szabadulás szándékával. Belsőcsüdrúgás. Védők váltása kijátszás esetén.
Röplabda	Pattintó alkar- vagy kosárérintés. Magas ívű feladás kosárérintéssel a háló melletti társnak. Ütőmozdulattal átütés a talajról, illetve felugrásból, vagy leütés felugrásból. Egyéni sánc. Alsó- vagy felsőnyitás. Mini röplabda 6 × 6 méteres pályán 3:3 ellen. A pontos hozzáállás kialakítása. Röplabdajáték.
Természetben üzhető sportok	A helyi lehetőségektől és az időjárástól függően szánkózás, korcsolyázás, sízés, jégkorongozás és képességfejlesztő gyakorlatok. Tájékozódási futás: térképismeret. Gördeszka, görkorcsolya stb.
Önvédelmi és küzdősportok	Küzdőjátékok párokban és csoportosan. Küzdőjátékok szerekekkel (bot, medicinlabda stb.), versenyek. <i>Birkózás (fiúk).</i> Fogások térdelésben, hidalás, kimozdítás fekvésből. Páros küzdelmek.

Úszás	A 9. évfolyamon választott úszásnemek magasabb szintű végrehajtása.
Fogalmak	Előfeszített helyzet, kétlábtámaszos helyzet, ívhelyzet, a dobószámoknál használt végrehajtási formák a szerek elengedése előtt, a jobb teljesítmény érdekében.

A továbbhaladás feltételei

Kéziszergyakorlatok végrehajtása utasításra, önálló szabadgyakorlat tervezése és végrehajtása, a testtartást javító gyakorlatok önálló végrehajtása. A kondicionális képességek szintjének megtartása, illetve javulása, javulás a mérhető atlétikai teljesítményekben, a technikai végrehajtás tökéletesítése. A választott szereken elemkapcsolatok önálló végrehajtása. Aktív részvétel a választott sportjátékokban, szabályok szerinti játék. Aktív részvétel egy természetben üzhető sportágban. Aktív részvétel a küzdősportokban. Folyamatos úszás két úszásnemben 25 méteren.

11. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az óra szervezéséhez, valamint az ünnepek (iskolai, sport, torna) lebonyolításához szükséges vezényszavak, alakzatok, vonulások pontos alkalmazása.

Szabadgyakorlatok és szabadgyakorlati alapformájú kéziszer-, társas és szergyakorlatok alkalmazása (3-4 alapforma, 8-16 ütem).

A helyes testtartást javító gyakorlatok önálló végrehajtása.

A kondicionális képességeknek (az erő, az állóképesség és a gyorsaság) a tanulók kiinduló szintjéhez igazított fejlesztése.

Az atlétikai mozgásanyagban a technikai szint stabilizálása, a mérhető teljesítmények növelése.

Tornában a választott szergyakorlatok esetében 3-4 elemből álló gyakorlatsor folyamatos végrehajtása.

A választott sportjátékokban (legalább kettőben) a tanult technikai elemek, taktikai megoldások alkalmazása játékban.

Pontos szabályismeret.

Aktív részvétel a természetben üzhető sportágakban.

Küzdősportokban a páros küzdelmek során a tanult technikai elemek gyakorlása.

Folyamatos úszás mindkét választott úszásnemben, törekedve a távolságnövelésre.

Fiúknak új feladat szertornában a nyújtógyakorlat.

Új sporttevékenység: a fiúknak dzsúdó, lányoknak aikidó mint önvédelmi sportág.

Témakörök

Tartalmak

Rendgyakorlatok	A menet irányának változtatása egyes, kettes stb. oszlopban, járás közben. Testfordulatok járás közben. Fejlődések, szakadozások járás közben. Vonulások, ellenvonulások, keresztező ellenvonulások járás közben.
Előkészítés, alapozás, prevenció	A 10. évfolyam előírásai szerint, de már 3-4 alapformát tartalmazó és 8-16 ütemű gyakorlatok alkalmazásával. Biomechanikailag helyes testtartást biztosító gyakorlatok. Zenés gimnasztika.
Atlétikai jellegű feladatmegoldások	Az atlétika egyes ágainak elsajátításához szükséges speciális cél- és képességfejlesztő gyakorlatok. <i>Erőfejlesztő gyakorlatok.</i> Láberő: térdhajlítások, nyújtások, szökdelések, felugrások, átugrások, szerrel, szereken és lépcsőn egy, illetve páros lábon.

Karero: kötélmászás, függeszkedés, vándorfüggeszkedés.

A törzsizomzatot erősítő gyakorlatok: szerek és kéziszerk felhasználásával has-, hát- és oldalizom-erősítő gyakorlatok.

Gyorsaság fejlesztése: a tanult mozgásanyag végrehajtásában gyorsaságra való törekvés (pl. dobások, lökések).

Rajtgyakorlatok, időre történő futások, felmászások, átbújások stb.

Állóképesség fejlesztése: a terhelés és pihenés szakaszos változtatásával az erőt, gyorsaságot fejlesztő gyakorlatok.

Közepes iramú futás, egyenletes ritmusra törekvés.

Résztávok futása, 100–150 m pihenőkkel való ismételt lefutása.

Hosszabb távon a futás és gyaloglás arányának kialakítása, a gyaloglás arányának fokozatos csökkentése, a táv folyamatos lefutása.

Javasolható a távolság vagy az időtartam meghatározása.

Futások.

Gyorsfutás 60–100 m-es távon.

Rajtversenyek álló- és térdelőrajttal 30 m-es távon.

Fokozófutás, iramfutás.

Ugrások.

Magasugrás: a választott technikával.

A választott ugrástechnikában a felugrás gyorsítása, a kar- és láblendítés pontosabb összekapcsolása a felugrással.

Magasugróversenyek.

Távolugrás: a választott technikával.

A nekifutás távolságának kimérése tapasztalat alapján, segédvonal alkalmazása.

A kar- és láblendítés fokozottabb összekapcsolása az elugrással.

Távolugróversenyek.

Dobások.

Kislabdahajítás: néhány lépésből, majd kimért nekifutásból a gerelyhajításnak megfelelő végrehajtásra törekvés.

Dobóversenyek.

Súlylökés: háttal felállásból becsúszással, a szer minél hosszabb úton történő gyorsítása.

Súlylökőversenyek.

Torna jellegű
feladatmegoldások

A vállöv, valamint a csípőízület mozgáshatárát növelő nyújtó, illetve lazító hatású gyakorlatok, passzív lazító gyakorlatok alkalmazása társ segítségével.

Az egyes nehezebb elemek elsajátítását biztosító speciális erősítő, lazító jellegű és cél-gimnasztikai, valamint rávezető gyakorlatok alkalmazása.

Szergyakorlatok

Talaj.

Ülésből gurulás hátra kézállás felé.

Befejező helyzetek.

Fellendülés kézállásba.

Fejbillenés, fejenátfordulás.

Összefüggő gyakorlatok.

Székényugrás.

Fiúk: hosszában (5 rész) felguggolás, fejenátfordulás.

Lányok: széltében (5 rész) guggolóátugrás, hosszában (4 rész) felguggolás, fejenátfordulás.

Korlát (fiúk).

Támaszban: lendület hátra, fellendülés felkarállásba.

Felkarfüggésben lendület hátra: támaszba lendülés hátul.

Támaszban lendület előre, vetődés 90 fokos fordulattal állásba.

Összefüggő gyakorlat.

Nyújtó (fiúk).
 Lendületvétel.
 Alaplendület, kelepfelhúzóadás támaszba.
 Kelepforgás hátra.
 Leugrás.
 Ismert gyakorlatelemek összekapcsolása.
 Összefüggő gyakorlat.

Gyűrű (fiúk).
 Húzóadás-tolódás támaszba.
 A 9–10. évfolyam anyagának gyakorlása.
 Összefüggő gyakorlat.

Gerenda (lányok).
 Felugrás oldal-guggolótámaszba.
 Keringőjárás.
 Felugrással lábtartáscsere.
 Gurulóátfordulás előre.
 Futólépések.
 Összefüggő gyakorlat.

Ritmikus gimnasztika (lányok).
 Törzsívek állásban.
 Támadó-, védőállások.
 Galoppszökdelések.
 Szökkenő hármaslépés.
 Keringőlépés hátrafelé.
 180–360 fokos fordulatok.
 Egyszerű elemek végrehajtása karikával és labdával.
 Összefüggő gyakorlat.

Testnevelési és
sportjátékok

A 10. évfolyam anyagának hatékonyabb feldolgozása.
 A 9. évfolyamon választott sportjáték anyagát kell feldolgozni.

Kézilabda

A támadójátékosok helytartásával széles vonalú támadás.
 Betörés a védelemből kilépő, védőtől üresen hagyott területre.
 Kapura lövés felugrással labdavezetésből és kapott labdával.

Kosárlabda

A 9. évfolyamon tanult módon emberfogásos védekezés.
 Laza és szoros emberfogás.
 2:2, 3:3 elleni játék, adogatások, labdavezetés és dobások védővel szemben.
 Tempódobás.
 Játék egy és két kosárra.

Labdarúgás

Földről felpattanó labda toppolása a lábfej belső részével, helyben és mozgás közben.
 A labda elhúzása állóhelyben ráfutó társ elől.
 Játék kispályán.

Röplabda

Leütés sánc nélkül, illetve kettős sánc alkalmazásával.
 Leütés védekező alkarérintéssel.
 Mini röplabda a 10. évfolyam anyaga szerint.
 Játék versenyszabályokkal, törekedve az állandó mozgásra támadásban és védekezésben is.

Természetben üzhető
sportok

A 10. évfolyamon leírtak szerint.

Önvédelmi és küzdősportok	Hidalás kéztámasz nélkül, hídban végzett fordulatok, hídba érkezés, kijövetel a hídból különböző gyakorlatokkal. <i>Birkózás.</i> A 10. évfolyamon tanult elemek felhasználásával birkózás, folyamatos küzdelem. <i>Dzsúdó.</i> Alapvető gyakorlatok: esések, gurulások.
Úszás	Az előző, már tanult két úszásnemen túl újabb úszásnem választása és gyakorlása.
Fogalmak	Nyújtó mint új tornaszer és az itt végezhető gyakorlatok: kelep felhúzó, kelep forgás. Dzsúdó mint önvédelmi sportág.

A továbbhaladás feltételei

Az ünnepeken használt alakzatok és vonulások felvétele a vezényszavaknak megfelelően. Nyolc ütemű, két alapformát tartalmazó kéziszer- és társas gyakorlatok végrehajtása utasításra, 4–8 ütemű szabadgyakorlatokból álló gyakorlatsor tervezése és végrehajtása, a testtartást javító gyakorlatok önálló végrehajtása. A kondicionális képességek szintjének megtartása, illetve javulása. Mérhető atlétikai teljesítményekben javulás, a technikai végrehajtás stabilizálása. A választott szereken rövid gyakorlatsor végrehajtása segítségadás mellett. Aktív részvétel két választott sportjátékban, szabályok szerinti játék. Aktív részvétel egy természetben üzhető sportágban. Részvétel a páros küzdelmekben. Folyamatos úszás két úszásnemen legalább 25 méteren.

12. évfolyam

Évi óraszám: 64

Belépő tevékenységformák

Az óra szervezéséhez, valamint a rendezvények lebonyolításához szükséges vezényszavak, alakzatok, vonulások alkalmazása. A szabadgyakorlati alapformájú gimnasztikai kéziszer-, társas, pad-, bordásfalgyakorlatok alkalmazása (3–4 alapforma, 8–16 ütem). A helyes testtartást javító gyakorlatok önálló használata. A kondicionális képességek fejlesztése. Az atlétikai mozgásanyag stabil végrehajtása, versenyzés.

Tornában a választott szergyakorlatok esetében 3–4 elemből álló gyakorlatsor folyamatos végrehajtása. A választott sportjátékokban (legalább kettőben) a tanult technikai elemek, taktikai megoldások alkalmazása játékban. Pontos szabályismeret. Aktív részvétel a természetben üzhető sportágakban. Küzdősportokban a páros küzdelmek során a tanult technikai elemek gyakorlása, versenyzés. Folyamatos úszás mindkét választott úszásnemen, törekedve a távolság növelésre. A birkózás és a dzsúdó technikai elemei, illetve a sportjátékok esetében az egyes játékhelyzetek – emberfogás és területvédekezés esetén – alkalmazása valós játéksituációban.

Témakörök	Tartalmak
Rendgyakorlatok	Futólépés egyes, kettes stb. oszlopban ütemtartással. Testfordulatok helyben futás és futás közben. Fejlődések, szakadozások futás közben. Vonulások, ellenvonulások, keresztező ellenvonulások futás közben.
Előkészítés, alapozás, prevenció	A 11. évfolyam előírásai szerint, de már 3–4 alapformát tartalmazó és 8–16 ütemű szabad, illetve szabadgyakorlati alapformájú kéziszer- és szergyakorlatok alkalmazásával. Biomechanikailag helyes testtartást biztosító gyakorlatok. Zenés gimnasztika.

Atlétika

Az atlétika egyes ágainak elsajátításához szükséges speciális cél- és képességfejlesztő gyakorlatok.

Erőfejlesztő gyakorlatok.

Dinamikus láberő: térdhajlítások, nyújtások, szökdelések, felugrások, átugrások szerek felhasználásával, szerterheléssel is.

Karero: dobások 3–5 kg-os medicinlabdával, a szer súlyának és az ismétlésszámnak a növelésével.

Kötélmászás, függeszkedés, vándorfüggeszkedés.

Kötélmászó és függeszkedő-versenyek.

A törzsizomzatot erősítő gyakorlatok: szerek és kéziszer felhasználásával has-, hát- és oldalizom-erősítő gyakorlatok az ismétlésszám és az intenzitás változtatásával.

Gyorsaság fejlesztése: rajtgyakorlatok és versenyek különböző kiinduló helyzetekből.

Összetett feladatok gyors végrehajtása szerek felhasználásával és szereken végezve.

Állóképesség fejlesztése: a terhelés és pihenés változtatásával az erőt, gyorsaságot és ügyességet fejlesztő gyakorlatok végzése.

Résztávok ismételt lefutása pihenési idő közbeiktatásával.

Folyamatos futás megadott távon, majd megadott időre, a táv fokozatos növelésével, az idő fokozatos csökkentésével.

Futások.

Gyorsfutás 100 m-es távon.

Futóversenyek 60–100 méteren.

Rajtversenyek álló- és térdelőrajttal 30 m-es távon.

Fokozófutás, iramfutás.

Ugrások.

Magasugrás a választott technikával.

A technika folyamatos javítása az ugrás egyes elemeinek tökéletesítésével, az optimális egyéni nekifutás kialakításával.

Magasugróversenyek.

Távolugrás a választott technikával.

A technika javítása, az ugróteljesítmény növelése az optimális egyéni nekifutás kialakításával.

Távolugróversenyek

Dobások.

Kislabdahajítás: a 11. évfolyamon tanultak tökéletesítése, távolságra való törekvés teljes nekifutással.

Dobóversenyek.

Súlylökés: a szer lökésének helyes iránya, szöge.

A technika javítása.

Súlylökőversenyek.

Torna jellegű
feladatmegoldások

Egyénileg végzett speciális nyújtás, lazítás, erősítés.

Az egyensúlyérzék fejlesztése célgimnasztikai gyakorlatokkal.

Szergyakorlatok

Talaj.

Kézenátfordulás.

A 9–12. évfolyamon tanult elemek változatos összekapcsolásával gyakorlatsor összeállítása, összekötő elemek felhasználásával.

Szekrényugrás.

Fiúk: hosszában (5 rész) a tanult ugrások gyakorlása; keresztben: fejenátfordulás.

Lányok: keresztben (5 rész) a tanult ugrások gyakorlása, fejenátfordulás.

Korlát (fiúk).

Beugrás felkarfüggésbe, lendület előre támaszba.

Felkarfüggésben lendület előre, felkar-lebegőtámaszba, billenéstámaszba.

Kézállásba fellendülés a karfa végén támaszból arccal kifelé.

Összefüggő gyakorlat kialakítása a 9–12. évfolyamon tanult elemek felhasználásával.

Nyújtó (fiúk).

Billenés alaplendületből támaszba.

A 11–12. évfolyamon tanult gyakorlatelemekből egyszerű gyakorlat összeállítása.

Gyűrű (fiúk).

A 9–11. évfolyam anyagának gyakorlása.

Összefüggő gyakorlat bemutatása.

Gerenda (lányok).

Felugrás terpesz-talptámaszba.

Keringőlépés 180 fokos fordulattal.

Az előző osztályokban tanult elemekből egyéni gyakorlatsor összeállítása.

Ritmikus gimnasztika (lányok).

Átmenetek egyik törzsívből a másikba.

Keringőlépés 180 fokos fordulatokkal.

A 9–12. évfolyamon tanult elemekből egyéni gyakorlatsor összeállítása.

Testnevelési és sportjátékok

A 11. évfolyam anyagának hatékonyabb feldolgozása, egyéni szempontokat is figyelembe véve.

A 9. évfolyamon választott sportjátékok anyagát kell feldolgozni.

Kézilabda

A területvédekezés elleni játék gyakorlása.

Hatosfal és 5+1-es védekezés gyakorlása.

Kapura lövés szélről és beugrással.

Kosárlabda

Területvédekezés (2:3), a védőterület felosztása, a védőjátékosok mozgása, helyezkedése a kijelölt területen, területvédekezés elleni játék 1:3:1-es felállásból.

A korábban tanult elemek gyakorlása és alkalmazása a játékban.

Labdarúgás

Védekezés a támadók emberfölénye ellen.

Területvédekezés.

Szabadulás védőtől egyszerű labdascselekkel.

Rálépős csel, indulást, elhúzást utánzó cselek.

Játék két kapura.

Röplabda

A leütés technikájának és a sáncolás végrehajtásának javítása.

Mentés gurulással.

Játék versenyszabályokkal, törekedve az állandó mozgásra támadásban és védekezésben.

Helyezkedés, figyelemmel az ellenfél szándékára.

A sánc mögötti terület védelme.

Természetben űzhető sportok	A 11. évfolyamon leírtak szerint. A helyi lehetőségektől és az időjárástól függően.
Önvédelmi és küzdősportok	Társas küzdő gyakorlatok felhasználásával a kondicionális képességek (erő, gyorsaság) speciális fejlesztése. <i>Birkózás.</i> A 9–11. évfolyamon tanult elemek felhasználásával birkózás, folyamatos küzdelem. Versenyek. <i>Dzsúdó.</i> Újabb technikai elemek elsajátítása. Páros küzdelmek a versenyszabályok szerint.
Úszás	A tanult három úszásnem gyakorlása.

A továbbhaladás feltételei

Alakzatok és vonulások végrehajtása a vezényszavaknak megfelelően. Nyolc ütemű, két alapformát tartalmazó pad- és bordásfalgyakorlatok végrehajtása utasításra, 4–8 ütemű szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatokból álló kéziszer-gyakorlat-sor tervezése és végrehajtása, a testtartást javító gyakorlatok önálló végrehajtása. A kondicionális képességek szintjének megtartása, illetve javulása. A mérhető atlétikai teljesítményekben javulás, szabályok szerinti versenyzés. A választott szereken rövid gyakorlatsor végrehajtása. Aktív részvétel két választott sportjátékban, szabályok szerinti játék. Aktív részvétel egy természetben űzhető sportágban. A páros küzdelmekben való részvétel. Folyamatos úszás két úszásnemben, az egyikben legalább 50 méteren.

TÁRSADALOMISMERET

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

Az önálló tematikával megjelenő, de más tantárgyak keretei között is oktatható új tárgy olyan tudásterületeken nyújt rendszeres ismereteket, amelyek közvetlenül segítik a diákok társadalmi beilleszkedését, és hozzájárulnak a tudatos életvezetés kialakításához.

A tárgy segíti a felkészülést a felelős társadalmi szerepvállalásra, a demokratikus közéletben való aktív részvételre, helytállásra a munka és az üzleti élet területén. Megismerteti a jog alapelveivel, az állam intézményeivel, a társadalom életének legfőbb vonásaival, valamint a gazdaság működésével.

A lelki jelenségek és a társas viselkedés tudományos igényű megközelítése egy igen érzékeny életkorban nyújt támogatást a tanulóknak a mindennapos élethelyzetekben való eligazodáshoz, személyiségük és kapcsolataik tudatos formálásához, s egyúttal a humán műveltség valamennyi területén jól hasznosítható elméleti alapokkal szolgál.

A tárgy bemutatja az ezredforduló nagy civilizációs változásait, a kultúra, a társadalom, a gazdaság és a természet világában zajló folyamatok rendszerösszefüggéseit. Korunk legégetőbb kérdéseiben segít eligazodni egy olyan nemzedéknek, melynek egyéni és nemzeti identitását már a globális integrációs fejlemények által meghatározott szellemi környezetben kell felépítenie. Az újszerű tematika lehetővé teszi, hogy az elsajátítandó gazdasági és társadalmi alapismeretek aktuális tartalmakhoz kapcsolódjanak.

Fejlesztési követelmények

Állampolgári és társadalmi ismeretek

A társadalmi együttélés szabályainak tudatos belátáson alapuló kritikai elsajátítása.

A jogérzék és a felelősség tudat együttes fejlesztése.

Az önálló életvezetés és meggyőződés kialakításához, a mások véleményének megértéséhez és tiszteletéhez szükséges kognitív és kommunikatív képességek kibontakoztatása.

Olyan közösségi magatartás kialakítása, melyben az autonómia és a szolidaritás igénye között összhangot teremt a felismerés, hogy a közjó előmozdítása, a mások iránti türelem és segítőkészség az egyén önmegvalósításának nem korlátja, hanem elengedhetetlen feltétele.

A társadalomelmélet alapfogalmainak és a demokratikus gondolkodásmód jellegzetességeinek ismerete.

Az önálló értelmezés, vizsgálódás és következtetés képességének elmélyítése a személyes tapasztalatok, valamint a hagyományos és modern információforrásokból származó ismeretek feldolgozásánál.

Gazdasági ismeretek

A vállalkozói szemléletű, az egyéni és társadalmi előnyök és kockázatok mérlegelésére képes gazdálkodói magatartás kibontakoztatása.

Az alkotó munka megbecsülésén, a hivatástudat fejlesztésén alapuló pályaaorientáció elősegítése.

Gazdasági folyamatok és döntési helyzetek elemzéséhez szükséges ismeretek elsajátítása. A tervezés és elemzés képességeinek fejlesztése az alábbi területeken: üzleti vállalkozás, munkavállalás, pályázatkészítés, üzleti terv, családi költségvetés.

Pszichológia

A lelki jelenségek vizsgálatának módszereiben s szempontjaiban szerzett jártasság az önreflexió képességének elmélyítését szolgálja. Fejleszti a kooperatív, kommunikatív, konfliktusok kezelésére képes magatartást. Hozzásegít az ember társas természetének megértéséhez, ideértve kapcsolataink szerepét a személyiség fejlődésében, valamint az egyén felelősségét kapcsolatairól. A képzés során különös figyelmet érdemelnek az egyes életkorok, így a serdülő- és ifjúkor pszichológiai jellegzetességei.

E tanulmányok segítséget nyújtanak a nemi identitással kapcsolatos kérdések megértéséhez. Hozzájárulnak az öröm és szenvedés elviselésére érett, az alkalmazkodás és az önérvényesítés egyensúlyának kialakítására képes, reális önértékelésre és mások megértésére törekvő, felnőtt személyiség kialakításához.

Jelenismeret

A fejlesztési törekvések középpontjában itt a globalizáció kihívásaira válaszolni képes egyéni és kollektív magatartás alapjainak megteremtése áll. Ennek előfeltétele az új kommunikációs és kulturális környezetben való önálló tájékozódás képessége. Diákjainknak meg kell ismerkedniük a modernizáció főbb trendjeivel és ellentmondásaival.

Kíváncsi a mai világgazdaságban érvényesülő törvényszerűségek megértése, a folyamatok hatásmechanizmusainak és dinamikájának ismerete. A nemzeti és európai identitás értelmének és jelentőségének felfogása. A természeti környezetben az emberi beavatkozás hatására végbemenő változások társadalmi és gazdasági meghatározottságának sokoldalú értelmezése.

Az életmód átalakulásával kapcsolatos kockázatok és dilemmák kezelésére képes, autonóm értékelő magatartás kialakításának elősegítése.

9. évfolyam

Évi óraszám: 18

ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK**Belépő tevékenységformák**

Esetelemzés, szerepjáték.

Döntési, vita- és konszenzusteremtési helyzetek tanórai gyakoroltatása.

Egyéni és közös anyaggyűjtés, történelmi, jogi és irodalmi példák feldolgozása.

Témakörök**Tartalmak**

A társadalmi szabályok

A társadalmi együttélés szabályainak eredete és rendeltetése.
Szokás, hagyomány, erkölcs, jog, illem.
A szabályok változása – a törvény és a törvényhozók.

Az egyén és a jog

Az emberi alapjogok.
A jogegyenlőség elve.
A gyermekek jogai.
Diákjogok.
Jogok és kötelességek a családban és az iskolában.
A családi és közösségi élet erkölcsi és jogi dilemmái: esetelemzések köznap és történelmi példák alapján.

Jogi alapismeretek

Felelősség a tetteinkért.
Önkéntesség, szándékosság, kényszer.
Jogos és jogtalan.
A szerződés.
Jogsérelem, jogorvoslat, büntetés.
A bíróságon.
Polgári peres eljárások.
A büntetőeljárás szereplői és főbb szakaszai.

Ügyeink intézése

Kihez fordulunk? Hatóságok a mindennapi életben.
Közigazgatási eljárások.
Ügyfél és ügyrend.
A legfontosabb iratminták és kezelésük.
A gyermek- és ifjúságvédelem intézményei.
A gyámhatóság.

Politikai ismeretek

Az állam fogalma.
 Államformák, politikai rendszerek.
 A legitim uralom.
 Az alkotmányosság alapelvei és védelme.
 A hatalmi ágak megkülönböztetése.
 Az állam és polgárai.
 A demokrácia működése.
 A nyilvánosság.
 Magánügyek és közügyek.
 Részvétel és részesedés.
 Választás, döntés, konfliktuskezelés.
 A politika intézményrendszere a mai Magyarországon és az Európai Unió országaiban.
 Nemzetközi konfliktusok, szövetségi rendszerek.
 Háború és béke.
 Magánérdek, közakarat, közjó.
 Társadalmi és politikai konfliktusok.
 Autonómia és szolidaritás.
 A társadalmi igazságosság kérdése.
 Politikai és szociális jogok.
 A kisebbségek helyzete és jogai.
 Az állam feladatai.
 Közpolitikák.
 A közigazgatás szintjei és ágazatai.
 Az önkormányzatiság.
 A szubszidiaritás elve.
 Civil szervezetek szerepe.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje a társadalmi együttélés alapvető szabályait, legyen tisztában alapvető jogaival és kötelességeivel. Ismerje a Magyar Köztársaság állam- és közigazgatási intézményrendszerét.

10. évfolyam

Évi óraszám: 18

ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK**Témakörök****Tartalmak**

A család

Nemzedékek együttélése.
 Gondoskodás az utódokról különféle kultúrákban.
 A család funkciói és történelmi változásai.
 Nemi szerepek a családban és a társadalomban.
 A nemek kapcsolatának átalakulása.
 A házasság.
 Változások a gyermek- és ifjúkor tartamában, illetve társadalmi megítélésében.
 Konfliktushelyzetek a családban.
 Családtervezés.
 A népességszám és a várható életkor alakulásának kérdései Magyarországon.
 A háztartás.
 Családi munkamegosztás, családi költségvetés.

Kultúra, közösség	Egyén, közösség, társadalom. Tanulás és szocializáció. Az élő hagyomány. A kultúra világa – a világ kultúrái. Kultúrák párbeszéde: önismeret és nyitottság. Természeti környezet és kulturális környezet.
A nemzet	Önazonosság és társadalmi hovatartozás. Közösségek közössége: a nemzet. A magyar nemzettudat sajátosságai és dilemmái. Nemzet, állam, etnikum. Többség és kisebbség.
A társadalom élete	Alapfogalmak: társadalmi cselekvés, társadalmi viszony. Munkamegosztás. Intézményesülés. Hatalom. A társadalom rétegződése életkor, nemek, műveltség, vagyoni helyzet, foglalkozás, településformák, vallás és etnikum szerint. Életmód és társadalmi helyzet összefüggései. Előnyök és hátrányok. Kisebbségi élethelyzetek. Előítélet, tolerancia, szolidaritás. Az életmód elemei. Munkaidő, szabadidő. Az ünnep. A társadalmi helyzet változásai: egyéni és csoportos mobilitás. Társadalmi konfliktusok keletkezése és kezelése. Társadalmi változások. A munkahelyi társadalom. Jogok, szerepek, konfliktusok a munka világában. Gazdaság és társadalom: alapfogalmak (megélhetés, szükségletek, termelés, fogyasztás, csere, érdek, pénz, piac.)
A helyi társadalom	A lakóhely mint közösség. Konfliktusok a helyi társadalomban (pl. környezeti kockázatok, biztonság, szegénység, munkanélküliség). A településszerkezet változásai a mai Magyarországon. Város és falu. Urbanizációs és regionális problémák.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes társadalmi problémák azonosítására, összetevőik felismerésére, ezek megvitatására, önálló véleményalkotásra.

A tanuló ismerje a társadalmi együttélés alapvető szabályait, legyen tisztában alapvető jogaival és kötelességeivel. Ismerje a Magyar Köztársaság állam- és közigazgatási intézményrendszerét.

11. évfolyam**Évi óraszám: 18**

11. évfolyamon a helyi tanterv készítése során az „A” vagy a „B” változat között választhatnak az iskolák.

„A” változat**GAZDASÁGI ISMERETEK****Belépő tevékenységformák**

Gazdasági szövegek olvasása.
 Grafikonok, táblák elemzése.
 Vita gazdasági problémák megoldási lehetőségeiről.
 Önálló forrásgyűjtés gazdasági témákban.
 Gazdasági tevékenységek tervezése.
 Szituációs játékok (pl. felvételi elbeszélgetés, értékesítés).
 Rövidfilmek elemzése.
 Internetről céginformációk, pénzügyi információk, tőzsdehírek gyűjtése.

Témakörök**Tartalmak**

Vállalkozás	A vállalkozások csoportosítása méret, tevékenységi kör, vállalkozási forma, tulajdonforma szerint. Kkt., bt., rt., kft., állami tulajdon, magántulajdon. Egy kisvállalkozás alapítása (ötlet, terv, piac, források). Profit, árbevétel, költségek. A vállalkozás sikerességének és kudarcának főbb okai. Marketingszemlélet, marketingeszközök. A nonprofit szféra főbb területei és sajátosságai. Vállalkozói tulajdonságok. Kommunikáció, döntéshozatal, kreativitás, vezetés és csoportmunka.
A munka világa	Munkaviszony, munkaszerződés, kollektív szerződés. A munkáltató és a munkavállaló kapcsolata. Egyéni és kollektív érdekek, érdekképviselő, érdekvédelmi szervezetek. Munkaerőpiac. Álláskeresés, önéletrajzírás, felvételi elbeszélgetés.
Nemzetgazdaság	A költségvetés. Termelés, szolgáltatások, infrastruktúra. A gazdaság főbb sarokpontjai – gazdasági növekedés, foglalkoztatottság, infláció, belső egyensúly (költségvetés), külső egyensúly (fizetési mérleg), adósságállomány. A költségvetési hiány okai, veszélyei. Adók (személyi jövedelemadó, áfa, társasági adó, helyi adók). Konjunktúra és válság. A főbb nemzetgazdasági teljesítménymutatók (GDP, GNP).
Világ gazdaság	Külkereskedelem, export, import. A külgazdasági kapcsolatok főbb fajtái, a külkereskedelem. Export, import hazai jellemzői. Specializáció, egymásrautaltság a világkereskedelemben. Valuták, árfolyamok. A kereskedelem korlátai. Vámok, protekcionizmus. Hazánk és a nemzetközi gazdasági szervezetek (IMF, Világbank, WTO – volt GATT). EU-tagság gazdasági nézőpontból. EU-tagság előnyei és hátrányai gazdasági szempontok alapján (pl. a munkaerő, tőke mobilitása milyen hatással lesz a diákok mint leendő munkavállalók, vállalkozók életére). Környezetszennyezés, erőforrások korlátozottsága, szegénység.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók tudják, hogy mi a különbség a vállalkozási forma és a tulajdonforma között. Tudjanak példát mondani arra, hogy mivel foglalkozik egy vállalkozás. A tanulók tudjanak önéletrajzt írni. Legyenek képesek önálló véleményt formálni egy-egy gazdasági probléma okairól és megoldási lehetőségeiről.

„B” változat PSZICHOLÓGIA

Belépő tevékenységformák

Esettanulmányok, irodalmi művek és dokumentumok kultúrtörténeti feldolgozása, felnőttek, gyerekek tevékenységnek vagy csoportjainak megfigyelése.

Önképzőkör jellegű munka, csoportviták, kommunikációs és együttműködési gyakorlatok.

Témakörök	Tartalmak
A test és a lélek, az emberi én és a tudat	A szervezet, a személyiség és a lelki jelenségek. Veleszületett és szerzett tulajdonságok. Az ember evolúciója. Az emberi én és tudat. A tudat szintjei és működése: éntudat, öntudat, tudattalan. Módosult tudatállapotok: droghatások.
Én és a világ: az értelmi funkciók	Tapasztalat, tudás, önészlelés. Az érzékelés, észlelés és a „feldolgozás”: figyelem, emlékezet, gondolkodás, tanulás. Állati és emberi tanulás, kondicionálás, belátásos tanulás; a nyelvi és az élettörténeti emlékezet. Kreativitás, problémamegoldó gondolkodás, intelligencia.
A beszéd és a kommunikáció	A nyelv szerepe az emberré válásban és a társadalomban. A beszédtanulás folyamata. A verbális és nem verbális kommunikáció. A kommunikáció sajátosságai az emberi csoportokban. Tömegkommunikáció.
A motiváció, az érzelmek és az akarat	Ösztön, készletetés. Értelem és érzelem. A motívumok „harca”. Az érzelmek eredete, motivációs szerepe. A szándékosság és az akarat. Az emberi szexualitás.
A szocializáció folyamata, a személyiség és a társas jelenségek	Az emberi fejlődés társas környezete: az elsődleges kötődés. Szülők és gyerekek; a család mint mikrokörnyezet; az intim érzelmi kapcsolatok. Gyermekvállalás, szülői szerep, családszerkezet. A személyiség fejlődése, változása és változatlansága. Szociális tanulás: utánzás és azonosulás. A szerepek és az egyén. Vetélkedés, együttműködés, gondoskodás.
Lelki egészség és betegség	A testi és lelki egészség. Megküzdés a nehézségekkel. A normalitás és abnormalitás kulturális meghatározottsága. Önismeret, kiegyensúlyozottság. Ellenálló képesség, krízishelyzetek. Lelki betegségek, antiszocialitás, devianciák. A serdülőkor és az ifjúkor különleges problémái.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon tájékozódni az egyéni és társas pszichológia jelenségvilágában. Alakuljon ki benne a pszichológiai műveltség bővítésének igénye. Ismerje a pszichológiai alapfogalmakat.

12. évfolyam

Évi óraszám: 18

JELÉNISMERT**Belépő tevékenységformák**

Esetfeldolgozás, esetelemzés, értelmezés.
Egyéni és csoportos anyaggyűjtés.
Kurrens irodalom, sajtó, dokumentumok önálló feldolgozása.
Csoportmunka: megbeszélés, feldolgozás, vita, szerepjáték.

Témakörök	Tartalmak
A tudományos haladás kora	A technológiai-gazdasági fejlődés dinamikája és világnézeti előfeltevései. A természet legyőzése és az ember felszabadítása a felvilágosodás eszmerendszerében. A szabadság, a jólét, a társadalmi igazságosság és a technológiai modernizáció összefüggései. A racionalitás uralma. Kritikai szempontok a modern értelmezéséhez.
Az új gazdasági világrend	A piacgazdaság globális tendenciái és mechanizmusai. A növekedés dilemmái. A racionális gazdasági magatartás összetevői a piacgazdaságban. A mikro- és makroökonómia konfliktusai. A „láthatatlan kéz” és a „közlegelők tragédiája”. Állam és piac. Ökonómia és ökológia.
Innen és túl a nemzetállamon	Magyarország és a globalizáció kihívása. Az európai integráció kérdései. A „helyi társadalom” fogalma és működése. A szubszidiaritás elve. A nemzeti szuverenitás jelentősége a globalizáció korában. Civilizációs konfliktusok (etnikai, környezeti, vallási, gazdasági). Nemzetközi szervezetek és a nemzetek közössége. A gazdasági világverseny hatása a nemzetgazdaságra, a helyi társadalmakra és a politika nemzetközi intézményrendszerére.
Információ és társadalom	A tanulás és a tapasztalatszerzés, a személyközi érintkezés átalakulása az informatikai és távközlési rendszerek hatására. A tudás fogalmának változásai. Tudás és teljesítmény. A szakértelem szerepe és a specializáció veszélyei.
Kultúra és globalizáció	A tömegkultúra jelenségeinek értelmezése. A szórakoztatóipar és a techno-telemédiumok. A kulturális sokféleség jelentősége és a fennmaradását fenyegető tendenciák.

Hitek és remények	Szellemi és vallási körkép az ezredfordulón.
A technológiai-gazdasági fejlődés hatása a mindennapi életre	A munka világának átalakulása. Munkába lépés, pályaválasztás, munkavállalói stratégiák a mai gazdaságban. A hatékonyságelv és a gazdasági világverseny következményei. Az elgépiesedés és az elszemélytelenedés kockázata. A munkanélküliség kérdése. A társadalmi tér átalakulása a közlekedési és a távközlési technológia fejlődésének hatására. A sebesség kérdése.
A fogyasztók társadalma	A technológiafüggő életmód jellegzetességei. A fogyasztó szabadsága és kiszolgáltatottsága. A reklám. Pazarló fogyasztás. A jóléti állam. Részesedés és részvétel. A politikai nyilvánosság átalakulása.
A családi élet változásai	A család kulturális, gazdasági és társadalmi funkcióinak átalakulása. Változások a szexuális viselkedésben és a nemi szerepekben. A feminizmus törekvései.
Az életmód átalakulásának hatása a testi és lelki egészségre	A higiéné fejlődése és az egészségipar. Civilizációs és környezeti ártalmak. A kémiai biztonság kérdései. A géntechnológia alkalmazásának társadalmi és ökológiai kockázata. A környezet- és egészségvédelem főbb területei, elvei és intézményei. Mentálhigiénés problémák és beilleszkedési zavarok a felnőtté válás életszakaszában.
A növekedés határai	A bioszféraválság társadalmi és gazdasági összefüggései. A földi élővilág eltartó képességének határai. A technikai civilizáció és a gazdasági növekedés hatása a természeti környezetre. Klímaváltozás, erdőpusztulás, talajerózió, az ivóvízbázisok és más természeti erőforrások kimerülése. A pazarló használat okai és következményei. Környezetszennyezés: az ipari és kommunális hulladék növekedésének és kezelésének kérdései, megelőzés és újrahasznosítás.
Népesedési kérdések	A demográfiai robbanás társadalmi és gazdasági okai a „harmadik világban”. A népesség csökkenése és elöregedése, ennek problémái hazánkban és más európai országokban. A Föld túlnépesedésének ökológiai és szociális következményei. Migrációs jelenségek a globalizáció korában.
A fenntarthatóság	A technológiai és gazdasági szemléletváltás szükségessége és lehetőségei. A környezetkímélő magatartás elterjedését ösztönző, illetve gátló kulturális, gazdasági és politikai feltételek. A fenntartható társadalom politikai és gazdasági alapelvei.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje korunk modernizációs és globális folyamatait, legyen képes az önálló tájékozódásra és véleményformálásra a felmerülő világjelenségekkel és hazai problémákkal kapcsolatban. Tudja, értelmezni e folyamatoknak a kulturális és természeti környezetre gyakorolt hatását.

TÁNC ÉS DRÁMA 9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A tánc és dráma tantervi modul nem elméleti ismeretek tanítását helyezi a középpontba, hanem a drámajáték eszköztárának és a különböző színházi nyelvek elemeinek megismerését a tanulók tevékenységén keresztül. Ez természetesen nem az elméleti ismeretek figyelmen kívül hagyását jelenti; mindössze arról van szó, hogy az elmélet a gyakorlati tevékenység eredményeképpen, az így szerzett tapasztalatokból leszármazva jelenik meg.

A tánc és dráma tevékenységközpontú. A tevékenységet követő elemző beszélgetések a fogalmi ismeretek bővítésével járnak, de nem valósulhatnak meg anélkül, hogy a tanulók megszerzett tudásukat, alakulóban lévő véleményüket, felvetődő kérdéseiket cselekvésbe ne emelnék. Az egyes drámai és színházi konvenciók megismerése és használata ezért tanár és tanuló számára egyaránt azzal a haszonnal jár, hogy a nehezen megfogalmazható (vagy épp formálódó) gondolatok és érzelmek kifejezésére, illetve a meglévő ismeretek gyakorlati ellenőrzésére teremt lehetőséget.

Ezt a tevékenységközpontú szemléletet tükrözi a tantervben követett szóhasználat is: gyakran szerepel együtt a *játék* és a *munka* szó. Ezek együttes szerepeltetése reményeink szerint megerősíti azt a törekvésünket, hogy bár a különböző területeken folyó művészeti tevékenységet szigorú szakmai folyamatok vezérlik, az órákon való részvétel a tanulók számára minden esetben örömet és szellemi izgalmat jelentsen.

A tánc és dráma lehetőséget nyújt:

- a tanulók képesség és adottság szerinti differenciált foglalkoztatására;
- a drámajátékban, a táncban és a bábjátékban fellelhető öröm és szabadságélmény megismerésére;
- a dráma, a tánc és a bábjáték mint művészi kommunikációs forma megismerésére;
- valós emberi szituációk, illetve fiktív történetek különböző színházi formákban való megjelenítésére;
- arra, hogy a tanulók a tanterv más területein elsajátított ismereteiket, készségeiket a drámában, a táncban, a bábjátékban is alkalmazni tudják;
- arra, hogy a tanulók egyénileg és csoportosan előadást tervezhessenek, létrehozassanak, illetve a létrejött előadást bemutathassák;
- minél több élő és felvett színházi, tánc- és mozgásszínházi, bábszínházi előadás – köztük társaik által készített produkciók – megtekintésére.

Fejlesztési követelmények

Változatos dramatikus, táncos, bábos tevékenységformákban való részvétel; differenciált feladatokon keresztül a dramatikus, illetve bábos technikák és konvenciók alkalmazása. A táncot felépítő technikai elemek és formák elsajátítása és széles körű alkalmazása. A drámai formával, a bábjátékos technikákkal, a táncot felépítő technikai elemekkel való improvizáció, kísérletezés. A tanulók képessé válnak saját eredményeik felismerésére és tapasztalataik beépítésére művészeti tevékenységükbe, a különböző színházi formák kulturális tradícióinak tanulmányozására, az alapvető színpadtechnikai eljárások megismerésére; drámával és a különböző színházi formákkal kapcsolatos fogalmi készletük, aktív szókincsük bővítésére.

Belépő tevékenységformák

Különböző technikákat tartalmazó összetett improvizációk mozgásban, táncban.

Epikus alapanyag drámává szerkesztése a tanulói csoportok önálló munkájával.

Drámai, színházi alkotások szerkezetének felismerése, a szereplők szándékainak, tetteinek és kapcsolatainak elemzése.

A drámai konvenciók gyakorlati alkalmazása.

Az újonnan megismert színházi műfajok és a színházi stílusok felismerése, megkülönböztetése.

A megismert fogalmi készlet alkalmazása a látott előadás vagy improvizáció elemzésében. Hagyományos és színházi maszkok készítése szabadon választott technikával.

A maszk hagyományának, jellegének megfelelő maszkos játékok létrehozása.

Mozgásmotívumok átvétele és továbbfejlesztése.

Mozgásmotívum-sorok kialakítása önállóan, egyéni tervezés alapján.

Összetett improvizációs anyag rögzítése és bemutatása.

9–10. évfolyam**Óraszám: 36**

Témakörök	Tartalmak
Improvizáció	Improvizáció a tanár által megadott témára és stílusban, a tanulók által közösen kidolgozott történetváz alapján, a megismert drámai konvenciók összefűzésével, a színházi stílusok elemeinek alkalmazásával, maszkos játék alkalmazásával.
Maszkkészítés	A festés mint maszk. Papírmaszkok, textilmaszkok, kasírozás stb.
Maszkos játék	Dramatikus alakoskodó játékokban, színházi munkában.
Színházi, dramaturgiai alapfogalmak	A fókusz, kontraszt, szimbólum, cselekménybonyolítási modell, drámaszerkezet fogalmának ismerete.
Drámai konvenciók csoportosítása, egymásra építése	Történetszerkesztés és -megjelenítés a különböző színházi és drámai konvenciók alkalmazásával.
A színházi műfajok és stílusok tanulmányozása	A történeti műfajok és napjaink színházi műfajai. Az egyes színházi stílusok jellemző jegyeinek felismerése látott és saját részvétellel zajló színjátékokban, drámamunkában. Különböző színházi irányzatokhoz tartozó színházi előadások megtekintése, megvitatása.
Mozgásmotívumok kialakítása megadott szituáció, zene vagy téma alapján	Egy adott szituáció megfogalmazása tartásképpen, majd mozdulatsorral. Tükörgyakorlatban felvezetett motívum szabad kibontása. Improvizáció adott zene vagy téma alapján, megadott mozgásmotívumok felhasználásával.

A továbbhaladás feltételei

Az összetett drámai konvenciók alkalmazása a csoportos improvizációkban. A legfontosabb színházi műfajok és stílusok ismerete, felismerése. A legfontosabb színházi és drámai fogalmak ismerete. Részvétel maszk készítésében és/vagy maszkos improvizációban. Részvétel legalább egy, a tanult mozgáselemekre épülő mozgásetüd létrehozásában.

MOZGÓKÉP- ÉS MÉDIAISMERET 11–12. évfolyam

E tantervi modul helyi tantervbe történő beépítéséhez két változat („A”, „B” változat) közül választhatnak az iskolák.

„A” változat

Célok és feladatok

A mozgókép-kultúra és médiaismeret a gimnáziumi oktatás során is elsősorban a mozgóképi (film, televízió, video, komputerjáték, web) szövegértés képességének fejlesztését, az önálló és kritikus attitűd kialakítását és az audiovizuális média társadalmi szerepének, működési módjának tisztázását szolgálja, egyben a személyiségfejlesztés alapvető eszköze.

A 8. évfolyamon megszerzett alapszintű mozgóképnyelvi és művelődéstörténeti tájékozottság felidézését követően a cél a filmnyelvi tájékozottság és kifejezőkészség fejlesztése mellett elsősorban a stílustörténet néhány fontos mozzanatának ismerete, a műismeret és az elemzési készség fejlesztése. Fontos eleme a tárgy gimnáziumi oktatásának a mozgókép magaskultúrájának és tömegkultúrájának viszonya, az eltérő alkotói és nézői szerepek felismertetése. A médiaismereti stúdiumok elsősorban a médiainstítményekre ható alapvető gazdasági, politikai és jogi, illetve a médiaszövegek befogadására, a közönségre hatással lévő tényezők tanulmányozását célozzák. Tárgyalni kell a tapasztalati valóság és a média által reprezentált, filmvásznon, képernyőn megjelenő virtuális világ viszonyát, az eltérés tényén túl annak okait, például az etnikumok és a különböző kultúrák tekintetében. A 11. és a 12. évfolyamokon a művek feldolgozása során fokozatosan erősödik a fogalmi gondolkodás, az absztraháló készség fejlesztése, a mozgóképi szövegek értelmezésénél pedig az ismeretek alkalmazása. Ugyanakkor továbbra is meghatározó a kreatív gyakorlatok, az önálló tevékenységi formák, a projektmunka szerepe.

Belépő tevékenységformák

A mozgókép-kultúra és médiaismeret oktatásában az általános iskola végén alkalmazott – többnyire élményközpontú, kreatív helyzetekre épülő – tevékenységformák többsége érvényesen adaptálható a gimnáziumi környezetben is.

- Művek, műsorok, illetve azok részleteinek csoportos vagy kiscsoportos megtekintése (a mozgóképi szövegek – film, televízió, video, komputerjáték, web – terjedelméből adódóan a kötött órai kereteken belül többnyire csak a szövegek részleteken keresztüli felidézése, elemzése tervezhető, a műveket a kötött időkereteken kívül kell megtekinteni).
- Mozgóképi szövegek feldolgozása egyéni, kiscsoportos vagy csoportos formában:
 - = kreatív gyakorlati feladatokkal (pl: felidézés, asszociáció, jelenetek, képsorok kiválasztása, csoportosítása, átszerkesztése),
 - = megbeszélés útján (pl. állítások megfogalmazása, feltevések ütköztetése, értelmezés).
- Az ábrázolás eszközeinek tanulmányozása: önálló vagy kiscsoportos feladatok (pl. képsorterv, story-board – rajzos skiccekkel illusztrált beállításterv –, illetve jeleneterv készítése, élőkép – pillanatra megdermedő szituáció – kialakítása, megvilágítási kísérletek, főcímkészítés – pl. egy tévéműsor bejelentkező képsora –, kommentár, illetve hangalámondás készítése).
- *Rövid tanulói beszámoló, kiselőadás, demonstráció* (pl. alkotók pályaképe, filmstílusok, filmműfajok bemutatása, nézettségi adatok feldolgozása, fogyasztói szokások, trendek értelmezése, művelődéstörténeti háttér ismertetése szakirodalom vagy önálló informálódás alapján).
- Az életkori sajátosságoknak megfelelő és a fogalmi gondolkodás és kifejezőkészség fejlesztését szolgáló tevékenységek, így az esszéformában feldolgozott problémák, pl. összehasonlító elemzés, kritikaírás. Szakfolyóiratok tanulmányozása, idegen nyelvű szakirodalom gyűjtése, szakirodalmi szövegek kivonatos összefoglalása, absztraktok készítése. Szerkesztési feladatok, headline és filmelőzetes készítése.
- Projektmunka: az órakeretet meghaladó és hosszabb időszakra (3–6 hét) kiadott, gyakran több lehetőség alapján választható egyéni vagy kiscsoportos feladatok, tevékenységi formák (pl. kutatás, adatok, tények, információk összegyűjtése, rendszerezése és feldolgozása – sajtóanyagokra, moziműsorokra, rádió- és televízióműsorokra, weblapokra, reklámkampányokra vonatkozóan – esettanulmány készítése, forgatókönyv készítése fotó, ill. video-étűd készítése, interjú és riport készítése, filmelőzetes megtervezése, illetve elkészítése, logó, illetve címlaptervezés, munkanapló készítése).

11. évfolyam**Évi óraszám: 18**

Témakörök	Tartalmak
Mozgóképnyelv	<i>A látvány mozgóképi megszervezésének alapjai.</i> Kép és valóság elhatárolása: a keretezés. A kamera és a kép tárgyának viszonya (képkivágás, nézet, kameramozgás). Az elbeszélő helyzete a mozgóképi szövegben (a leíró és a szubjektív kép). A megvilágítás. <i>A montázs szerepe a mozgóképi szöveg megformálásában.</i> A montázs szerepe a jelentésalkotásban. Jellegzetes montázstípusok (lineáris-cselekményábrázoló, párhuzamos és szeriális montázs). Belső montázs. A szerepjáték. <i>A valóság és a mozgókép viszonya.</i> A valószerűség és a hitelesség.
A mozgóképi szövegek rendszerezése	<i>Filmműfajok, a műfajfilmek jellemzői.</i> Rendszerezés kultúrtörténeti összefüggésben, a magas- és a tömegkultúra. A stílus és az archetípus. Rendszerezés néhány jellemző műfaj szerint, pl. western, melodráma, thriller. A sztár szerepe a tömegkultúrában. Filmsztár és médiasztár.
A média társadalmi szerepe	<i>A mediatizált közlésmód néhány további jellemző tulajdonsága.</i> A média szerepe az állampolgárok számára érvényes témák megfogalmazásában: a kultiváció elve. Globális és lokális: kulturális sokszínűség és egyenkultúra. A médiaszövegek közönsége mint virtuális közösség.
Jellegzetes médiaszövegek, műsортípusok	<i>A szappanopera.</i> A szappanopera ábrázolási módja. Jellegzetes tematika, hőstípus és narráció a szappanoperákban. <i>A reklám és a klip.</i> A reklám és a klip fogalmazási módja: a társítás. A célcsoport. Befolyásolási technikák a reklámokban.

12. évfolyam**Évi óraszám: 16**

Témakörök	Tartalmak
A mozgóképi szövegek rendszerezése	<i>Szerzői film és tömegfilm.</i> Rendszerezés az alkotói szándék és a nézői elvárás szerint: szerzői film, tömegfilm. <i>A szerzői film néhány stíluskorszaka.</i> A szovjet avantgárd, a német expresszionizmus. Az olasz neorealizmus, európai új hullámok.

Epizódok a magyar film történetéből.

A háború előtt; az 50-es évek, a 60-as évek, a 70-es évek, a kortárs magyar film.

A média társadalmi szerepe

A társadalmi nyilvánosság és a médiaintézmények.

A médiaintézmények.

A média szabadságának határai (politikai, gazdasági és jogi kontroll, törvények, kvóták), morális határok; az ábrázolás normái: a személyiség védelme, az erőszak ábrázolása.

A valóság médiareprezentációja.

Az ideológia és a politika reprezentációja.

Tapasztalati valóság és az audiovizuális médiában, megjelenő virtuális valóság viszonya.

Jellegzetes
médiaszövegek,
műsортípusok

A hírműsorok.

A hírek objektivitása. Hír és vélemény.

Hírek a piacon.

A hiteles médiaszemélyiség és a néző megszólítása.

Az új médiumok közlésformái.

Multimédia és internet.

Szövegformálás, -választás és -befogadás a linearitás és a szövegek hierarchiájának eltűnésével.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen tisztában a mozgóképi közlésmód formanyelvi alapjaival. Az ábrázolás megismert eszközeit a mozgóképi szövegek értelmezése során tudja alkalmazni is. Tudjon különbséget tenni a művészfilm és a tömegkultúra jellemző alkotásai között a témaválasztás, a formanyelv és a feldolgozási mód szempontjából. Ismerje a filmtörténet nagy korszakainak egy-egy jellegzetes alkotását, és ismerje a magyar filmtörténet néhány meghatározó alkotóját, filmjét. Vegyen részt riportok, videoetűdök, iskolai eseményekről készült képes beszámolók készítésében. Legyen tisztában a média befolyásolási technikáival, tudatosítsa és alakítsa saját befogadási szokásait.

„B” változat

Célok és feladatok

A technikai képek világába bevezető stúdiumok feladata, hogy segítséget nyújtsanak az önálló tájékozódáshoz a korsztály művelődése, világképének formálódása szempontjából egyre meghatározóbb jelentőségű területen. A tematikát a tanterv a rendelkezésre álló időkeretek célszerű felhasználása érdekében két nagy egységre bontja. A 11. évfolyamon belépő mozgóképkultúra-modul olyan kommunikációs, művelődéstörténeti és esztétikai ismereteket tartalmaz, amelyek előkészítik és megalapozzák az audiovizuális tömegkommunikációs rendszerek és az ezekkel kapcsolatos társadalmi jelenségek tanulmányozását a 12. évfolyamon.

A tárgy továbbá megismerteti a tömegkommunikációs rendszerek működésével, bemutatja az alkalmazási területek és technológiák sokféleségét, és bevezetést nyújt azokba a kultúraelméleti kérdésekbe, melyeket az audiovizuális távközlési rendszerek rohamos térhódítása, a társadalmi nyilvánosság átalakulására gyakorolt hatása vet fel.

E tanulmányokat sajátos interdiszciplinaritás jellemzi, hiszen a tárgyalt tematika gyakran a lélektani, gazdasági, szociológiai és esztétikai szempontok együttes alkalmazását igényli.

Fejlesztési követelmények

A médiumok „virtuális valóságának” kibontakozásához vezető társadalmi, kulturális és műszaki fejlődés legfontosabb állomásainak áttekintése. Az audiovizuális kommunikáció nyelvének, kifejezési eszközeinek ismerete, különféle alkalmazá-

si területeinek megkülönböztetése. Ismerkedés a filmművészet kortárs és klasszikus alkotásaival, hazai irányzataival, sajátos esztétikai problémáival, formakincsének és műfajainak kialakulásával.

A stílusjegyek, kompozíciós elvek, elbeszélő stratégiák felismeréséhez szükséges elemzőkészség alapszintű elsajátítása.

Aktív, nyitott befogadó magatartás ösztönzése, a sokoldalú audiovizuális műveltség elsajátítása iránti igény felkeltése.

A tájékozódás, művelődés, véleményformálás, kapcsolattartás, a munka és a szórakozás terén nélkülözhetetlenné vált audiovizuális kommunikációs eszközök értő használatának elsajátítása alapkövetelmény: a társadalmi beilleszkedés és érvényesülés előfeltétele korunkban.

Ez a kommunikációs eljárások ismeretén, a szövegek értelmezéséhez kellő képességek fejlesztésén túl megkívánja azoknak a társadalmi és politikai összefüggéseknek a felismerését, amelyek meghatározzák a tömegkommunikáció intézményrendszerének működését. A tanulóknak fogalmat kell alkotniuk a közvélemény befolyásolásának stratégiáiról, a média hatásmechanizmusairól és szociálpszichológiájáról, azokról a jelenségekről, amelyek az audiovizuális médiumoknak kiváltó társadalmi szerepet biztosítanak.

11. évfolyam

Évi óraszám: 18

Belépő tevékenységformák

Audiovizuális szövegek és műalkotások elemzése: filmklub, filmmúzeum, vetítéssorozatok és rendezvények látogatása, a mozgóképkultúra fejlődésével, valamint aktuális eseményeivel kapcsolatos dokumentumok gyűjtése és feldolgozása, egyes audiovizuális eszközök használatának elsajátítása, kreatív gyakorlatok, a rendelkezésre álló technikai lehetőségektől függően.

Témakörök

Tartalmak

A technikai kép	A film születésének kulturális és társadalmi körülményei. A technológia kialakulása: fotografikus képalkotás, mozgásábrázolás, képek távközlése. A mozgókép észlelése és a moziélmény hatásmechanizmusai.
A film nyelve	Testbeszéd, képanyelv, filmidő. A montázs. A téridőszervezés sajátos eljárásai. A filmelbeszélés alapfogalmai (cselekmény, történet, feszültség stb.). A megértés folyamata, szintjei és összetevői. Alkotó befogadás.
A mozgóképek	A mozgókép hordozói (film, elektronikus, digitális információhordozók), a mozgókép közvetítő rendszerei (pl. mozi, televízió, internet), funkciók (pl. hírközlés, oktatás, reklám, szórakoztatás, műalkotás), valamint a hitelesség igénye szerint (dokumentum, fikció). Műfajok és műsортípusok.
A mozgóképkultúra fejlődése	A technológia fejlődése a laterna magicától az internetig. A mozgóképanyelv társadalmi használatának differenciálódása a mozi és a televízió korszakában, valamint a hálózati kommunikációban. A mozgóképkultúra intézményei. A mozgókép kulturális hatása és a mindennapi életre gyakorolt befolyása. A modern tömegkultúra kialakulása és problematikája. Művelődés, művészet, szórakozás. Tudatipar és „élménytársadalom”. A kultúra autonómiája és sokfélesége a techno-telemédiumok korában.
Szemelvények a film történetéből	Klasszikus némafilm, burleszk, filmavantgárd, Hollywood születése, neorealizmus, újhullám stb. A magyar filmművészet útja. Irányzatok a kortárs filmművészetben.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek a mozgóképkultúra fejlődésének egyes mozzanatait elhelyezni a huszadik századi művelődéstörténet összefüggéseiben. Ismerjék az audiovizuális tömegkultúra, illetve a fogyasztói kultúra jellegzetességeit, a megítélésükkel kapcsolatos problémákat. A megismert művekről, műsorokról vagy műfajokról alkotott véleményüket szóban és írásban szabatosan tudják kifejezni. Ismerjék fel a filmnyelv egyes kifejező eszközeit, és az audiovizuális szövegek értelmezésénél alkalmazzák helyesen ezekkel kapcsolatos ismereteiket.

12. évfolyam

Évi óraszám: 18

Belépő tevékenységformák

Műsorelemzés, műsortervezés, műsorok és médiaesemények hatáselemzése, ezekkel kapcsolatos attitűdvizsgálatok.

Ismerkedés a helyi vagy országos műsorszolgáltatók működésével, részvétel valóságos vagy imitált nyilvános vita-helyzetekben.

Interjúkészítés, kreatív médiamunka, elemzési gyakorlatok audiovizuális eszközökkel (a rendelkezésre álló technikai eszközöktől függően).

Részvétel a hálózati kommunikációban, multimédia-eszközök használatának begyakorlása.

Témakörök

Tartalmak

A médiumok üzenete

A mozitól a televízióig.
A társadalmi nyilvánosság átalakulása a technikai tömegkommunikációs rendszerek hatására.
Különbségek és összefüggések a nyomtatott sajtó, a rádió, a televízió és a hálózati kommunikáció között.
A másolat az igazi: a média virtuális valósága.

A televízió

Az intézmény és a műsor.
Tájékoztatás, meggyőzés, szórakoztatás.
A műsorrend üzenete.
Hírérték és ingerküszöb.
Kulturális sokféleség és egyenkultúra.
A néző szabadsága és kiszolgáltatottsága.
A megszólítás stratégiái.
A hiteles médiaszemélyiség jellemzői.
Politika, üzlet, reklám a médiában.
Közszolgálati, kereskedelmi és közösségi műsorszolgáltatás.
Televíziós műsортípusok sajátosságai.
Műsor és műelemzés.

Élet – média-környezetben

A televíziózás hatása a személyiség fejlődésére és a szocializációra.
Erőszak és szex a képernyőn.
A sajtó szabadsága és etikája.
A személyiség védelme.
A nyilvános beszéd szabályai, alapvető etikai kérdései.

Interaktív média

Multimédia, internet – közlés, kapcsolat és tájékozódás a hálózati kommunikációban.
Az információ kultusza.
Ismeret, tudás, műveltség.

A továbbhaladás feltételei

Az audiovizuális tömegkommunikáció, távközlési rendszerek és a médianyilvánosság működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása. A tanuló ismerje és értelmezze a média hatása nyomán a köz- és magánéletben, a társadalmi érintkezés különféle területein végbemenő változásokat.

IV.

KERETTANTERV A SZAKKÖZÉPISKOLÁK SZÁMÁRA**Célok és feladatok**

A szakközépiskolában folyó nevelés-oktatás továbbépíti, kiszélesíti és elmélyíti az általános iskolai tantárgyi követelményeket. A szakközépiskolában az általános és a szakmai műveltséget megalapozó, azt kiterjesztő, megerősítő és a további műveltség megszerzését elősegítő nevelő-oktató tevékenység folyik. A szakközépiskolai kerettantervekben meghatározott fejlesztési követelmények, tevékenységek és tartalmak biztosítják az általános műveltség továbbépítését, valamint a szakmai képzés megalapozását, az érettségi vizsgára és a felsőfokú tanulmányokra vagy a munkába állásra való felkészülést.

A szakközépiskola általános célja, hogy érvényesítse a humánus értékeket, közvetítse az egyetemes és nemzeti kultúra alapértékeit, testileg és lelkileg egészséges, az emberi kapcsolatokban igényes felnőtteket, demokratikus elveket követő állampolgárokat neveljen, akik képesek a társadalmi, gazdasági, technikai változások követésére és az ezekhez alkalmazkodó cselekvésre.

A szakközépiskolában folyó nevelés, a képességek fejlesztése, a közismereti oktatás és a szakmai képzés szerves egységet alkot. Az adott korosztályok egyre növekvő hányadát befogadó szakközépiskola nevelési és oktatási rendszere akkor képes a kulturálisan és szociálisan heterogén diákság hatékony képzésére, ha követelményeiben igazodik a tanulók adottságaihoz, fejlettségéhez. A szakközépiskolai nevelés és oktatás rendszerébe beépülnek azok a fejlesztő célú problémakezelési módok és képzési tartalmak, amelyek a magyar társadalom demokratikus létformájából, Magyarország jövőendő európai integrációs folyamatából, a közép- és felsőfokú iskolázás kiterjedéséből, az egész életen át tartó tanulás igényéből adódnak. Nevelő munkájában számolnia kell a kultúraváltás jelenségeiből, a globalizációból, az egyenlőtlenségek világméretű növekedéséből, az értékrend zavaraiából fakadó feszültségekkel.

A helyi pedagógiai programokban a kerettanterven belüli tananyagtartalmak ütemezését, a tanítási-tanulási folyamat tagolását, eszközeit, módszereit úgy határozzák meg, hogy az eltérő adottságú és motivációjú tanulók számára adott legyen az ismeretek bővülésének, a képességek és készségek fejlődésének a lehetősége. Az iskolarendszer átjárhatóságát is figyelembe véve meghatározzák a szakközépiskola egyes szakaszaihoz, tantárgyaihoz tartozó, a tanulók többsége számára ösztönző, egyénhez igazodó, differenciált módszerek alkalmazása és a megfelelő tanulói aktivitás mellett teljesíthető követelményeket. Ez csökkenti a tanulási kudarcok mértékét és elvezet az iskola eredményes befejezéséhez.

A tanulóknál az iskolai tevékenységeik során kialakul az egészség, az emberi környezet és a természet megóvására irányuló felelősségérzet, fejlődik az igény a társakkal való együttműködő, egyenrangú és szolidáris viszony kialakítására, a közösségi és az egyéni érdekek egyensúlyának megteremtésére. Sajátjuknak tekintik a nemzeti és az egyetemes emberi értékeket és követendő magatartásmintákat, nyitottá válnak a különböző kultúrák iránt.

A szakközépiskolában folyó nevelés-oktatás célja, hogy a tanulók alkalmassá váljanak az önálló, felelős döntéseken alapuló, elsősorban a szakmai területeken folyamatosan fejlődő, megújuló alkotómunkára, a termelési, szolgáltatási és más társadalmi értékteremtési folyamatok alakítására, a munkaerőpiac elvárásainak teljesítésére, valamint felsőfokú tanulmányok megkezdésére.

A szakközépiskolai tanítási-tanulási folyamat során kialakul a tanulóknál az igény és a képesség az ismeretek önálló megszerzésére, azok összefüggéseinek felismerésére, értelmezésére, hasznosítására. Fejlődik fogalmi gondolkodásuk, problémamegoldó képességük, anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikációs, valamint informatikai tudásuk. A tanulóknál kifejlődik a tanulásuk, munkájuk eredményessége, minősége iránti igényesség, kialakul a tevékenységeikkel kapcsolatos felelősségérzet.

Az általános műveltséggel összefüggésben a szakközépiskolai nevelés és oktatás a tanulókat logikus összefüggésekben, rendszerben való gondolkodásra neveli, képessé teszi őket arra, hogy a különböző információk között eligazodjanak, a gyakorlati életben felmerülő kérdésekre is találjanak válaszokat, és a különböző élethelyzetekben törekedjenek a tudásra épülő önálló vélemény kialakítására, majd az ezen alapuló felelős döntésekre.

A személyiségfejlesztésben kiemelt szerepet kap az önismeret fejlesztése, a kezdeményező és vállalkozó készségek, illetve a felelős társadalmi magatartás kialakítása, egy koherens értékrendszerre épülő világkép formálása, valamint az állampolgári szerepre történő felkészítés. Ez utóbbi nevelési feladat magában foglalja a demokrácia gyakorlásához szükséges képességek fejlesztését, a jogok és a kötelességek tudatosítását. A személyiségfejlesztés minden vonatkozásában meghatározó az iskola arculata, hagyományai, belső környezete és légköre.

A kerettantervek alapján megvalósuló pedagógiai folyamat köti össze a tanulók teljesítményében tükröződő általános iskolai nevelést és oktatást, illetve az érettségi és felvételi követelményekben, továbbá az Országos Képzési Jegyzékben meghatározott igényeket. A kerettanterv rendszerbe foglalja mindazon készségek, képességek fejlesztését biztosító további tantárgyi lehetőségeket, amelyek megalapozzák a szakképzésben, illetve a felsőoktatásban való eredményes részvétel mellett a későbbi munkába állást és a munkában való tartós megfelelés komplex követelményeinek teljesítését.

Tantárgyi rendszer és óraszámok

Tantárgy	Évi óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	148	148	148	128
Történelem és állampolgári ismeretek	74	74	74	96
Társadalomismeret és etika			37	
Idegen nyelv	111	111	111	96
Matematika	111	111	111	96
Ének-zene*	37	37		
Rajz és vizuális kultúra*			37	32
Osztályfőnöki óra	37	37	37	32
Testnevelés és sport	74	74	74	64
Fizika	259**	259**	74***	64***
Földünk és környezetünk				
Biológia				
Kémia				
Informatika				
Szakmai orientáció				
szakmacsoportos alapozó oktatás	185	185	296	256
Szabadon tervezhető	74	74	111	96
Összesen:	1110	1110	1110	960

* A tantárgyak órászámai e rendelet 11. § (6) bekezdésének megfelelően az évfolyamok között a helyi tantervben átcsoportosíthatók.

** Az egyes tantárgyak órászámai e rendelet 10. § (8) bekezdésének megfelelően az iskola helyi tanterve határozza meg, oly módon, hogy fizika, kémia, biológia és földrajz oktatására a kilencedik és tizedik évfolyamon tantárgyanként legkevesebb 111 órát kell fordítani.

*** A szakközépiskola helyi tantervében e rendelet 10. § (9) bekezdésének megfelelően meghatározza az öt tantárgy közül azt, amelyet a tizenegyedik és tizenkettedik évfolyamon kötelezően tovább oktat, s amelyből így minden tanuló számára biztosítja az érettségire való felkészítést. Az órakeretet ennek megfelelően használja fel.

A szakközépiskolai kerettanterv szerkezete*Általánosan művelő tantárgyak*

A kötelező érettségi tantárgyak tartalma és követelményei lényegében azonosak a gimnáziumban meghatározottakkal.

Természettudományos tantárgyak és informatika

Oktatásukra a kerettanterv a 9–10. évfolyamon minimálisan 259–259 órát, a 11–12. évfolyamon 74–64 órát ír elő. Az iskola helyi tanterve határozza meg a kerettantervi rendelet 10. § (8) bekezdésének megfelelően az egyes tantárgyak órászámát oly módon, hogy fizika, kémia, biológia és földrajz oktatására a kilencedik és tizedik évfolyamon tantárgyanként legkevesebb 111 órát kell fordítani.

Az iskola helyi tantervében a kerettantervi rendelet 10. § (9) bekezdésének megfelelően meghatározza az öt tantárgy közül azt, amelyet a tizenegyedik és tizenkettedik évfolyamon kötelezően tovább oktat, s amelyből így minden tanuló számára biztosítja az érettségire való felkészülést. Az órakeretet ennek megfelelően használja fel.

Szakmai orientáció

A szakmai orientáció a tanulók pályaválasztását segíti, lehetővé teszi a humán, a műszaki, a gazdasági-szolgáltatási, valamint az agrár szakterület közül egy vagy több szakterület tevékenységformáinak, technológiáinak megismerését. A szakmai orientáció elméleti és gyakorlati tevékenységet jelent, és lehetőséget nyújt arra, hogy a tanulók tapasztalatokat szerezzenek az említett szakterületeken.

A helyi pedagógiai programokban a szakmai orientáció megszervezésére – a feltételek függvényében – két változat javasolható:

1. Több szakterületet (pl. humán és gazdasági-szolgáltatási szakterületet) bemutató szakmai orientáció.
2. Egy szakterületet (pl. agrár szakterületet, illetve több szakmacsoportot, pl. műszaki szakterület több szakmacsoportját) bemutató szakmai orientáció.

A helyi tantervekben a szakmai orientációra biztosított időkeret felhasználható az idegen nyelv és informatika óraszámának emelésére is.

A szakmai orientációt a helyi tantervekben – a kerettantervben szabályozott időarányok figyelembevételével – úgy kell megtervezni, hogy a tanulók számára a kilencedik vagy tizedik évfolyam befejezése után biztosítsa – az átvevő iskola pedagógiai programja alapján – a gimnáziumba vagy más szakközépiskolába történő átlépést. Az OKJ szerinti szakmai képzés óraszámába csak a 10. évfolyam szakmai óráinak maximum az 50%-át lehet beszámítani.

Szakmacsoportos alapozó oktatás

A szakmacsoportos alapozó oktatás lehetőséget nyújt a kiválasztott szakmacsoport közös szakmai elméleti és gyakorlati ismereteinek elsajátítására, a készségek, képességek fejlesztésére, az érettségire való felkészülésre, a pályaválasztási döntés fejlesztésére, a pályaválasztási döntés, illetve a szakirányú felsőfokú továbbtanulás előkészítésére és az érettségi utáni szakképzés megalapozására.

A szakmai orientáció és szakmacsoportos alapozó oktatás időkeretei, arányai

A helyi pedagógiai programokban a szakközépiskolák meghatározhatják, hogy kívánnak-e szakmai orientációt, szakmacsoportos alapozó oktatást folytatni. Ha pedagógiai programjukba nem építenek be szakmai orientációt, szakmacsoportos alapozó oktatást, akkor megnövelhető a szabadon tervezhető tanulói foglalkozások helyi óraszám. Ha ilyen oktatást folytatnak, akkor a kerettantervi időkeret, illetve -arányok szerint kell elkészíteniük helyi pedagógiai programjukat.

A szakmai orientáció és a szakmacsoportos alapozó oktatás tartalmát, követelményeit a szakképző iskolák helyi tanterveiben határozzák meg, az alábbiak együttes figyelembevételével:

- az érettségi vizsgakövetelmények,
- az OKJ szakképesítések központi programjai,
- a szakmai orientáció, szakmacsoportos alapozó oktatás kerettantervi programja i, illetve ezek követelményei.

Szakmai orientáció 9–10. évfolyamon (óraszám: 185 óra/évfolyam).

Szakmacsoportos alapozás 11–12. évfolyamon (óraszám: 11. évfolyam 296 óra, 12. évfolyam 256 óra).

Megnevezés	Évi óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Elmélet	74–111	74–111	74–222	64–192
Gyakorlat	74–111	74–111	74–222	64–192
Szakmai orientáció összesen	185	185		
Szakmacsoportos alapozás összesen			296	256

A szabadon tervezhető órakeret

A 9–10. évfolyamon 74–74 óra, a 11–12. évfolyamon pedig 111–96 óra. Ez az órakeret felhasználható az iskola helyi pedagógiai programjának és a tanulók egyéni igényeinek megfelelően kiválasztott tantárgyak időkeretének bővítésére, második idegen nyelv oktatására, felzárkóztató programokra, illetve az érettségire való felkészülésre.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A magyar nyelv és irodalom tantárgy biztos és állandó értékeket és a jelenben alakuló, változó kultúrát közvetít. Tartalommal tölti meg és erősíti a nemzeti nyelvi és kulturális identitást, a minőségi megnyilatkozás iránti igényt, az etikai, erkölcsi ítélőképességet, és elősegíti a jelen és a jövő egységesülő világában más kultúrák megismerését. A tanításnak *hiteles kérdések és válaszok* megfogalmazásával kell reagálnia a diákok mindennapi életvilágára. Így például azzal is számolnia kell, hogy az elektronikus információhordozók, a műholdas televíziózás, a videokultúra térhódításának közegében működik. E kihívás még előre nem látható erővel hat a könyv kulturális, információhordozó és szellemi jelentőségére. Tudnia kell azt is, hogy az ifjúsági szubkultúrán belül a zenének és a mozgóképi művészeteknek nagy szerepük van; de azt is figyelembe kell vennie, hogy a kulturális hátrány, a szegénység és az élményhiány mint nyelvi deficit jelentkezik az iskolában, a nyelvi manipulációt és az információ szabadságát egyaránt megtapasztalja az érintett korosztály.

Tantárgyaink feladata, hogy az iskola mindennapjaiban hatékony és meggyőző legyen egyrészt mint a tanuláshoz elengedhetetlenül szükséges önkifejezési, szövegértési, gondolkodási képességeket fejlesztő tartalmak és tevékenységek rendszere, másrészt mint az érzelmi élet gazdagítása, a személyiségfejlesztés, az értékátadás meghatározó terepe.

A *magyar nyelv* tantárgy feladata, hogy fejlessze a nyelvi megértés és kifejezés képességét, tudatosítsa és rendszerezze a korábban megszerzett tudást a nyelv társas, társadalmi szerepéről, a nyelv és gondolkodás viszonyáról, az anyanyelv jelenbeli és múltbeli változásairól. A középiskolát végzettektől elvárt nyelvi kultúra magában foglalja a beszédértés, a beszéd, a szövegértés és a szövegalkotás képességét és mindezek minőségi alkalmazását a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások különféle élethelyzeteiben. Az igényes és a kellő mértékben tudatos anyanyelvhasználat előmozdítja más élő nyelvek tanulását.

Az *irodalmi műveltség elsajátítása* által a diákok mindenfajta szövegnek pontosabb értőivé válhatnak; megismerhetnek olyan élethelyzeteket, döntési szituációkat, erkölcsi dilemmákat, megoldási mintákat, magatartásformákat, értékeket, eszméket és gondolatokat, amelyek a saját életükben is érvényesíthetők. Együttérzővé válhatnak más magatartások, életformák, szociális helyzetek, meggyőződések iránt. Megismerhetik a nyelv kifejező lehetőségeit, ezáltal az anyanyelv szépségének átélt élményével gazdagodhatnak. Megszerezhetik azt a műveltségi anyagot, amely a magyar és az európai kultúra hivatkozási alapja. Megismerhetnek más alternatívát a tömegkultúra mellett, modellt az igényes önművelésre. Igényesebbé válnak abban, hogyan tegyenek fel kérdéseket, mennyire mélyen és pontosan fogalmazzanak meg problémákat.

Tantárgyaink céljai és feladatai között – egy olyan világban, ahol a „szót értés” jelentősége ugrásszerűen megnőtt a személyes kapcsolatokban, a munkavállalásban, az érvényesülésben – kiemelten szerepel, hogy az iskola esélyt nyújtson a diákoknak arra, hogy sikeressé váljanak további tanulmányaikban és a munka világában. A demokráciában a politikai, közéleti, helyi-önkormányzati és a civil szféra egyaránt felelős döntéseket hozó polgárokat kíván, akik artikulálni és érvényesíteni tudják érdekeiket és értékeiket, akik szellemileg-lelkileg felnőtt emberek. Tantárgyunk hatékonyan tud hozzájárulni ehhez. Célunk továbbá, hogy a diákok a 21. század információs társadalmában is megőrizzék az anyanyelv és a személyes érintkezés, a személyes gondolat semmivel sem pótolható értékét.

Fejlesztési követelmények

A *kulturált nyelvi magatartásra* való fölkészítés a középiskolai fokon is alapkövetelmény a magyar nyelvi és irodalmi nevelésben. Az életkornak megfelelően fejlett kommunikáció minden beszédhelyzetben a beszédpartnerekkel való együttműködés képességét jelenti, a másként vélekedők álláspontjának felfogását, tiszteletét, a saját vélemény megvédését, illetve korrigálását, és feltételezi a kommunikációs zavarok fölismerését és képességet feloldásukra, kritikus magatartást a téves ítéletek, a manipulációs szándékok fölismerésében. A hatásos kommunikáció megkívánja a verbális eszközök, a szöveg- és mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezőeszközök (testbeszéd) sikeres összehangolását, a megfelelő stílust és magatartást a magán- és nyilvános kommunikáció ismeretlen helyzeteiben is. A fejlesztés fontos területe a tömegkommunikációra vonatkozó tudásanyag bővítése: az általános iskolában tanult műfajok körének kiterjesztése, az értő, kritikus befogadáson kívül önálló szövegalkotás néhány publicisztikai műfajban.

A *középiskola szintjének megfelelő szövegértés fejlesztésében* követelmény az elemzési jártasság színvonalának emelése a tanult leíró nyelvtani, szövegtani, jelentéstani ismeretekkel és az elemzés kiterjesztése a szépirodalmi szövegek mellett a szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti szövegek feldolgozására, értelmezésére is. Ez a tevékenység magában foglalja a szövegek nyelvi-stilisztikai, retorikai sajátosságainak megnevezését, jelentésszerkezetük, gondolatmenetük feltárását, a szöveg szó szerinti és mögöttes jelentésének értelmezését. A szövegértésnek ki kell terjednie a szövegek közti kapcsolatok vizsgálatára, az azonos problémák különböző megközelítéseinek, a különféle műértelmezéseknek az összehasonlítására és a velük 3kapcsolatos önálló állásfoglalásra.

A *szövegalkotás folyamatos fejlesztése* a szabatos fogalmazás követelményén kívül a személyiséget kifejező, egyéni stílus bátorítását is jelenti. A szövegértés és -alkotás képessége ezen a fokon egyaránt kiterjed az egyén magánéletének és társas-társadalmi életének, a tájékoztató-ábrázoló, kifejező, meggyőző, felhívó, kapcsolatteremtő és -tartó kommunikációs funkciók szóbeli és írásbeli megnyilatkozásaira. A korábban is gyakorolt közlésformák (elbeszélés, leírás, jellemzés) folyamatos fejlesztésén túl kiemelkedően fontos, hogy kellő gyakorlatot szerezzenek a diákok az érvelés technikájában szóban és írásban egyaránt. Továbbra is fontos sokféle lehetőség biztosítása a kreatív szövegalkotó tevékenységre, például személyes élmények, belső képek földézésére, a játékos szövegátalakításra, újságműfajok művelésére és hosszabb fölkeszülést igénylő tanulmány, pályázat alkotására. A változatos szövegelemző eljárások önálló használata biztosítja a művek gondolati, erkölcsi, esztétikai jellemzőinek egyre teljesebb megértését, a fejlett kifejezőképesség pedig a következtetések szabatos, az egyéni véleményt, élményt is kifejező bemutatását.

A *tanulási képesség fejlesztésének* fontos területe az interperszonális képességek alakítása, kitüntetetten a kapcsolatteremtés és az együttműködés a társakkal, a szöveggel; a nyelvhasználat, a gondolkodás, a viselkedés és érzelmkifejezés összefüggéseinek megértése. Feladata másrészt a kognitív képességek tevékenységekben való alakítása: a történeti gondolkodás, a problémamegoldó gondolkodás, a logikai és jelentésszintekre vonatkozó szövegelemzési eljárások, az indukció és dedukció, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásainak alkalmazása.

Szorosan összefügg ezzel a rendszeres könyvtári munka, a különféle információhordozók használata, annak a képességnek elsajátítása, hogy kellő problémaérzékenységgel, kreativitással és önállósággal igazodjanak el az információk világában, értelmesen és értékkeremtően tudjanak élni az önképzés szerteágazó lehetőségeivel.

A *magyar nyelv életének, rendszerének ismerete* középiskolai fokon alapkövetelményként jelenti a grammatikai, szövegtani, jelentéstani, stilisztikai-retorikai, helyesírási jelenségek önálló fölismerését, fogalmi szintű meghatározásukat, a tanultak tudatos alkalmazását. Ezt kiegészíti a nyelv és társadalom viszonyáról, illetve a nyelvi állandóság és változás folyamatáról szerzett tudás. Ezek az ismeretek alapozzák meg a nyelvi normákhoz való tudatos alkalmazkodást, a nyelvhelyességi kérdések felelős megítélését, az aktív nyelvművelésben való részvételt, a saját nyelvi teljesítmény tökéletesítését. Az anyanyelvi műveltség fontos összetevője a tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, történetének főbb korszakairól; a magyar nyelv és a magyar művelődés elválaszthatatlan kapcsolatának tudatosodása és élményi átélése. A tanulmányoknak ezen a fokon lehetőség nyílik az anyanyelvi ismeretek tudatos felhasználására az idegen nyelvek tanulásában.

Az *irodalom és az olvasó kapcsolatában* változatlan követelmény annak magasabb szinten való megértése, hogy milyen élményeket, érzelmeket, jelentéseket közvetít az irodalom az egyének és közösség számára. Változatlanul igény az irodalomtanítás élményszerűsége, a kapcsolatteremtés a tananyag és a tanulók személyes életproblémái között, az irodalmi élményeknek nemcsak tárgyyszerű, hanem kreatív, játékos feldolgozása is. Középiskolai fokon elvárható a művek tágabb kontextusban való látása is, például egy-egy téma változatainak, más művészeti ágakban való adaptációinak összehasonlítása. Annak vizsgálata, milyen hatása és olvasatai voltak a műnek a maga korában, mik az érintkezési pontjai a kortársak műveivel, milyen a megítélése az utókorban. Hozzá tartozik ehhez a teljesebb irodalomtudáshoz a magyar irodalom néhány jelentős témájának, kapcsolódási pontjának fölismerése eltérő világlátású, szemléletű művekben, például élet és halál, szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezet, barátság, szerelem, nemzeti hagyományok, érzelmi-szellemi kötődések, magyarság és európaiság témakörében.

Az *irodalmi műveltség elsajátítása* több összetevőből áll. Elsősorban képesség a művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai elemeinek megértésére, megfogalmazására a tanult fogalmak használatával szóban és írásban. E tudás része az irodalom folytonosságának és változó jellegének fölismerése, tájékozottság a magyar irodalom történetében, a magyar és az európai irodalom néhány kapcsolódási pontjában. De idetartozik az alapvető korstílusok és műfajok ismerete, néhány klasszikus magyar író, költő pályaképének, életútja fontosabb állomásainak, illetve mások írói, költői portréjának önálló bemutatása. Az irodalmi tanulmányok fontos kiegészítője a folyamatos tájékozódás a nevezetes emlékhelyekről, különösen a régió, a lakóhely irodalmi vonatkozásairól.

Az *ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai érzékenység* a felnőttkor küszöbére ért ember meghatározó tulajdonsága. E téren a magyar nyelvi és irodalmi tanulmányokra jelentős szerep hárul a logikus gondolkodás képességének növelésében és önismeret, a kritikai érzék folyamatos fejlesztésében. Az irodalmi művek feldolgozásában a véleményeknek teret adó megbeszélés növeli a fogékonyságot az igazságra, a megértésre, az együttérzésre mint értékre, segítheti az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogását, ráhangolhat a pozitív érzelmekre, a derűre, a szépségre.

9. évfolyam

Évi óraszám: 148 (nyelv: 37, irodalom: 111; vagy nyelv: 74, irodalom: 74)

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

A kommunikáció tényezőiről és funkcióiról tanult ismeretek felhasználása a tömegkommunikációs műfajok értő és kritikus befogadásában.

Tapasztalatok szerzése a manipulatív szándék felismerésében; kritikus magatartás a téves ítéletekkel szemben.

Kreatív gyakorlatok tömegkommunikációs műfajok alkotására szóban és írásban, audiovizuális formában a szöveg, a képanyag, a grafikai, tipográfiai eszközök megfelelő elrendezésével (diákújság vagy más szerkesztése).

Az irodalmi művekben, illetve az órai megbeszélésben jelentkező kommunikációs zavaroknak, majd ezek okainak felismerése és feloldásukra törekvés.

Az irodalmi művek szereplőinek magatartásában érzékelhető manipulációs szándékok felismerése.

A szereplők testbeszédének (nem nyelvi kifejezőeszközeinek) értelmezése a színpad és a film világában.

Szövegértés

Szövegátalakítás hangnem- és szempontváltással, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések, szempontok alapján.

A szöveg makro- és mikroszerkezetének, az egész és rész viszonyának vizsgálata szakmai-tudományos, publicisztikai és szépirodalmi művekben.

Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és a kommunikációs helyzetből, illetve a szöveg sajátos szervezettségéből adódó többletjelentéseinek tudatos megkülönböztetése.

Legalább egy mű elemző bemutatása során különböző műértelmezések összevetése egymással és az értelmezett művel.

Gyakorlatok a köznyelvitől elütő (például régies, elliptikus, bonyolult mondat szerkezetű) szövegek megértésére.

Szövegalkotás

A kommunikációs helyzetnek (ki, kinek, milyen céllal, milyen formában) megfelelő szabatos szövegalkotás: felépítés, tagoltság, kifejtettség, tartalmasság, koherencia, kifejezőmód, műfaj figyelembevételével különféle témákban.

A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli megnyilatkozás a személyes érintettség kifejezésével.

Különböző nézőpontú értékelések érveinek összevetése alapján önálló állásfoglalás különféle műfajokban, például glossza, recenzió, könyvajánlás, kiselőadás.

Kreatív gyakorlatok az „alkotótárs” helyzetéből, művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, jelenetek előadása hangnemből, egy-egy versszak írása kötött formában, befejezésváltozatok alkotása, új nézőpontból történetátírás, hiányzó szövegrészek beírása, szakaszok, illetve sorok rendjének újraalkotása.

Szereplők – drámai szituációhoz kötődő – feltételezhető gondolatainak megfogalmazása.

Rendezői utasítás írása egy-egy jelenethez: színpadkép, színpadi mozgás, díszlet, jelmez.

Tanulási képesség

Gyakorlatosság a jegyzet- és vázlatkészítésben írott szövegről, előadásról.

Irodalmi és köznap témákban ismeretterjesztő, értekező szövegek feldolgozása, az adatok rendszerezése önállóan vagy csoportmunkával.

Az iskolában tanult anyag kibővítése önálló könyvtári kutatással, különböző típusú dokumentumok (könyv, folyóirat, videó, multimédia, CD) kiválasztása, értékelése és felhasználása megadott vagy választott témában.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

A nyelvi szintek szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi szintű megnevezése, az ismeretek önálló felhasználása elemzési és fogalmazási feladatokban. Szövegek mikro- és makroszerkezetének feltárása: bekezdések, utalások, kapcsolatok, egyeztetések szerepének vizsgálata, értékelése.

Különféle tartalmú, publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózatuk, jelentésrétegeik és szövegegységeik logikai kapcsolatainak bemutatásával.

A szórend, az aktuális tagolás és a jelentés összefüggésének figyelembevétele.

A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra.

A helyesírás értelemtükrözőítő lehetőségeinek ismerete és felhasználása.

A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése és igényes alkalmazásuk különféle szövegek értelmezésében, felolvasásában, memoriterek előadásában.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az irodalom mint valóságmodell és teremtet világ.

Néhány példa ismerete a jelentés és a hatás történeti feltételezettségéről és változásairól, a befogadás és a jelentésadás történetiségéből.

Tapasztalatszerzés az európai és a magyar irodalom két nagy forrásának, a görög-római antikvitásnak és a Bibliának utóéletéről, hatásáról, a közös hagyományban utalási rendszerként való továbbéléséről.

Bizonyos toposzok, archetípusok, vándormotívumok fölismerése, a tanult művek motivikus kontextusban való elhelyezése (például évszakok, sziget, hegy, kert, tűz, utazás).

Irodalmi kifejezésformák

Epikai művekben az idő- és eseményszerkezet fölismerése; a cselekményszálak szétválasztása több szálon futó cselekmény esetében; eseményszerkezet és szövegszerkezet (fabula és szűzsé) viszonyának vizsgálata.

A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, a nézőpontok érzékelése, az elbeszélő nézőpont, a beszédhelyzet (látókör) azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben.

Az előreutalások és késleltetések fölismerése, szerepük megfogalmazása.

A leírások funkciójának értelmezése, a jellemzés eszközeinek azonosítása. Lírai művekben a költő életrajzi alakjának és a versben megszólaló „én”-nek a megkülönböztetése.

A vers beszédhelyzetének, a megszólító és megszólított viszonyának bemutatása.

A lírai kompozíció néhány meghatározó elemének (például beszédhelyzet, időszerkezet, logikai szerkezet, refrén) azonosítása.

A lírai költemény hangnemének, műfajának, verstípusának megnevezése.

A versritmus és a rímelés jellegének és hangulati hatásának, valamint néhány alapvető versformának ismerete; a szöveghangzás szerepének fölismerése a tanult művekben.

A dráma műnemének, sajátosságainak meghatározása; a cselekmény elemeinek és szerkezetének bemutatása; szövegtípusok azonosítása a drámában.

Idő-, tér- és cselekménykezelés fölismerése a tanult drámákban; párhuzamos jelenetek, az epikai és drámai cselekményszervezés és az időkezelés összevetése.

A tragédia, a tragikus hős meghatározása, jellemzése.

A drámai konfliktus, az akció és dikció, az írott mű és az előadás viszonyának bemutatása.

A dráma és a színház kapcsolatának, kölcsönhatásának jellemzése az európai színház- és színjátszástörténet néhány nagy korszakában. Irodalmi és művelődéstörténeti ismeretek alapján tájékozódás az irodalom kronológiájában és földrajzában.

Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet földidézése az alkotók életrajzából.

Korokhoz kötődő témák, problémák meglátása a tanult irodalmi művekben és értekező prózai alkotásokban.

Egy-egy irodalmi mű fogadtatásának ismerete a saját korában, jelentősége az utókor szemében.

Kapcsolatok fölismerése az európai irodalom kezdetei és későbbi magyar irodalmi alkotások között.

Kortársi kapcsolatok, az irodalom és más művészeti ágak közti összefüggések fölfedezése a tárgyalt művekben.

Ítéletképeség, erkölcsi és esztétikai érzékenység

Az irodalom önmegértést, önértelmezést elősegítő funkciójáról való tapasztalat felhasználása.

A művekben megjelenő emberi szerepek, csoportnormák és értékek fölismerése és azonosítása. Az eltérő és egymással szembesülő igazságok, egyazon kérdésre adott különböző magatartásválaszok jellemzése. Állásfoglalás írása a mű egy szereplőjének vagy egészének értékrendjéről. Értelmezések tételmondatainak kiemelése, alátámasztása vagy cáfolata saját érvekkel.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
A tömegkommunikáció	A kommunikációs folyamat tényezőinek és funkcióinak áttekintése. Az újságbeli, a rádiós és televíziós információközvetítés meghatározó műfajai, ezek nyelvi kifejezési formáinak, hatáskeltő eszközeinek azonos és különböző jellemvonásai.
A nyelvtani szintek grammatikája	Hangtani ismeretek: magyar hangállomány, hangtörvények; alaktan: szóelemek, szótő, képző, jel, rag – kapcsolódásuk és változataik; szófajtan: a szófaj fogalma és a szófaji rendszer. Mondattan: a mondatok osztályozása, a szintagmák, egyszerű és összetett mondat; jelentés- tan: hangalak és jelentés viszonya a nyelvi szinteken.
A szöveg szerkezete és szintaktikai szintje	A szöveg és a mondat, szövegmondat, rendszermondat. A szöveg felépítése, a szövegegységek. A szöveg szintaktikai szintje, a szövegösszefüggés grammatikai kapcsolóelemei. A logikai kapcsolat, a hiány összetartó szerepe. A mondat szórendjének összefüggése a szövegbe ágyazottsággal, az aktuális tagolás.
A szöveg jelentése	A szemantikai és a pragmatikai szint, a szöveg és a kommunikációs folyamat összefüggése. Szótári és lexikális jelentés. Témahálózat, tételmondat, kulcsszavak. A szövegfonetikai eszközök szerepe a szöveg jelentésében.
Helyesírás	A szöveg központosítása. A magyar helyesírás alapelvei.
Könyv- és könyvtárhasználat	Témafeldolgozás különböző – verbális és audiovizuális elektronikus és digitális – információhordozók felhasználásával.

Fogalmak

A tömegkommunikáció tájékoztató, véleményformáló, ismeretterjesztő műfajai: cikk, glossza, recenzió, kritika, kommentár, interjú, riport.

Szöveg, szövegmondat, rendszermondat, szövegegységek: bekezdés, tömb, szakasz; szövegkohézió (lineáris, globális); szövegkapcsoló elemek: kötőszó, névmás, névelő, határozószó, előre- és visszautaló kapcsolatok, egyeztetés a szövegben; a hiány összetartó szerepe; jelentésrétegek, témahálózat, tételmondat, kulcsszó; kötött és kommunikatív (szabad) szórend, aktuális tagolás: ismert és újságoló rész (téma, réma); szövegfonetikai eszközök.

Központosítás: gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző, idézőjel szerepe. A helyesírás alapelvei: a kiejtés, a szóelemzés, a hagyomány, az egyszerűsítés elve.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Szerző – mű – befogadó	Műelemzés és műértelmezés verses és prózai művek kreatív feldolgozásával.
Mítosz és irodalom	Mitológiai történetek, magyar népköltészeti alkotások. Jellemző részletek az Iliászból és az Odüsszeiából.
A antikvitás irodalma	A görög dráma: Szophoklész egy drámája.
A Biblia és hatása az irodalomra	Részletek az Ó- és Újszövetségből. Bibliai témák és műfajok továbbélése a magyar irodalomban.
A középkor irodalma	Legalább öt szemelvény tematikai és műfaji változatosságban az európai és a magyar középkor irodalmából (himnuszok, legendák).

Alkotások az európai és a magyar reneszánsz irodalomból	Janus Pannonius és Balassi Bálint költői portréja. Egy-két szemelvény a 16. századi magyar irodalomból.
A magyar barokk irodalomból	Zrínyi Miklós és a barokk eposz. Egy részlet Pázmány Pétertől vagy Mikes Kelemtől.
Az európai színház történetéből	Shakespeare drámái, legalább egy mű feldolgozásával.

Fogalmak

Művelődéstörténeti korszak, korstílus, népköltészet, antikvitás, középkor, humanizmus, reneszánsz, reformáció, barokk; mese, mítosz; testamentum, evangélium, példázat, zsoltár; eposz, eposzi kellék, in medias res, legenda, novella, fikció, fiktív levél; ciklus; drámai műnem, epilógus, prológus, monológ, dialógus, akció, dikció, késleltetés, katarzis, kardal, hármas egység.

Allegorikus ábrázolás, alakzat, gondolatritmus, ütemhangsúlyos verselés, Balassi-strófa, időmértékes verselés, drámai jambus; értelmezés, érték, értékelés.

Memoriter

Teljes művek és részletek szövegű felidézése (legalább öt vers, egy-egy 20–25 soros prózarészlet és két drámarészlet); az idézet célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Néhány mű a magyar népköltészetből, például Júlia szép leány; néhány történet az antik mitológiából és a Bibliából; jellemző részletek az Iliászból és az Odüsszeiából; Janus Pannonius két verse; Balassi Bálint: Egy katonaének és még két vers; Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem – néhány részlet; egy-egy részlet Pázmány Péter vagy Mikes Kelemen művéből; Szophoklész, Shakespeare egy drámája.

A továbbhaladás feltételei

Kellő tempójú, olvasható írás, a szöveg megértését biztosító olvasás, felolvasás. A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat, kulturált vitakészség, saját álláspont megvédése. A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő fogalmazás, a személyes érintettség kifejezésével. A tömegkommunikáció gyakori műfajairól, eszközeikről és hatásukról szerzett alapvető ismeretek birtokában véleményalkotás. Az irodalom és az olvasó kapcsolatában a sajátos kommunikációs viszony fölismerése.

Jártasság szövegelemző eljárásokban: a tételmondat kiemelése, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések alapján. A szöveg szerkezetének, témahálózatának fölismerése. Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és többletjelentésének megkülönböztetése. A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése a szövegek értelmezésében, figyelembevétele a szövegalkotásban. Szabatos, világos fogalmazás: a kommunikációs helyzetnek megfelelő szövegfelépítés, nyelvi megformálás, koherenciateremtés, tartalmasság. Kreatív szövegalkotás: a művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, új nézőpontból való történetmondás.

A nyelvi szintek (hang, szó, mondat) szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi megnevezése, rendszerezése, valamint alkalmazásuk fogalmazási és elemzési feladatokban. A magyar helyesírás alapelveinek ismerete, alapvető helyesírási készség. Jegyzet és vázlat készítése írott szövegről, előadásról. Jártasság a könyvtár használatában. Epikai, drámai, lírai formák és a tanult műfajok azonosítása. A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, az elbeszélői nézőpont, a beszédhelyzet értelmezése az olvasott művekben. Az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselés megkülönböztetése, néhány alapvető versforma ismerete. Az olvasott művek elhelyezése a korban.

10. évfolyam**Évi óraszám: 148 (nyelv: 37, irodalom: 111; vagy nyelv: 74, irodalom: 74)****Belépő tevékenységformák***Kulturált nyelvi magatartás*

A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókincsének, elem- és szabálykészletének tudatos használata.

A stílusváltás képességének bizonyítása változatos témájú és műfajú szóbeli megnyilatkozással különböző kommunikációs helyzetekben.

Szónoklat, alkalmi beszéd előadása a tanult beszédtechnikai, kommunikációs és retorikai ismeretek felhasználásával.

Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, a megértés visszaigazolása, a saját és az eltérő vélemény összevetése.

Közéleti írásbeli és szóbeli kommunikáció irodalmi értékű mintáinak tanulmányozása, értékelése.

Szövegértés

A szövegelemzés módszereinek gazdagítása szövegtani, retorikai és irodalomtörténeti ismeretek bevonásával.

Szövegek műfaji, tematikus, motivikus stb. kapcsolatainak és különbségeinek fölismerése és értelmezése.

Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságai fölismerése.

Irodalmi szövegek feltételezhető hajdani, illetve a ma olvasójához szóló jelentésrétegeinek megkülönböztetése és a különbség megfogalmazása néhány könnyebben átlátható példában.

A kifejezőmódok, stílus eszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése: a különböző stílusrétegek és a közöttük lévő viszony (például kontraszt) bemutatása néhány tanult irodalmi mű szövegének részleteiben.

Szövegalkotás

Az érvelés technikájának tudatos alkalmazása irodalmi beszámolóknak, mindennapi kérdések megválaszolásában szóban és írásban.

Hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz) jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás e műfajokban.

Szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozása: bevezetés (jóindulat megnyerése, témamegjelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés).

Egyszerűbb értekezés készítése valamilyen eszmétörténeti, stílustörténeti vagy egy-egy korszak művészeti-irodalmi életére vonatkozó kérdésről.

Önálló műelemzés készítése előre megadott szempont szerint.

Tanulási képesség

Különböző tantárgyak feladatainak megoldása változatos közlésformákban és szövegfajtákkal: definíció, magyarázat, kifejtés, osztályozás, összefoglalás.

Az önálló adatgyűjtés módszereinek kiegészítése a könyvtári katalógusok, bibliográfiák használata mellett a számítógépes adatbázisokkal, az internet kínálta lehetőségekkel.

A megfelelő információk kiválasztása, rendszerezése, egyszerűbb bibliográfia, forrásjegyzék összeállítása.

Az információfeldolgozás, az idézés technikai szabályainak és etikai normáinak ismerete és alkalmazása.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

A nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálata, ennek megfelelően döntés nyelvhelyességi kérdésekben, a köznyelv, a tájnyelv, a szaknyelv, a szleng eszközkészletének használatában, a saját nyelvhasználat kontrollja.

Közéleti és hivatalos írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd, értekezés műfaji jellemzőinek megfigyelése és értékelése (szerkesztésmód, nyelvi kifejezőmód, retorikai eszközök használata).

Az érvelés technikájának ismerete és alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív vagy induktív érvelés, a cáfolat módszerei.

A retorikai eszközök megnevezése és hatásának értelmezése, értékelése szépirodalmi művekben, értekező prózában, publicisztikai írásokban, szóbeli megnyilatkozásokban. A helyesírási ismeretek kibővítése: a tanulmányokban előforduló nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak helyesírásával.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Ismeretek szerzése és megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról, a szerző, a mű, az olvasó történetileg változó kapcsolatáról, az irodalom és az olvasóközönség történeti alakulásáról.

Néhány alapmű kortársi és utókori hatásának, olvasatainak önálló ismertetése.

A korabeli társ művészetekkel való kapcsolatok, párhuzamok néhány alapvető példájának bemutatása.

Irodalmi kifejezésformák

Az újonnan szerzett műfaji ismeretek, fogalmak biztos alkalmazása a műértelmezésben.

A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok szemléleti és stílári sajátságainak bemutatása az elsajátított fogalmak alkalmazásával.

Az olvasott művek elhelyezése különféle kontextusokban, például a magyar irodalom történetében, az alkotó életpályájában.

A tanult epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai hatóelemeinek feltárása különböző szövegelemző eljárásokkal, műfajelméleti ismeretek alkalmazásával.

Ítéldőképesség, erkölcsi és esztétikai érzékenység

A tanult epikus és drámai művekben a szereplők rendszerének, társadalmi és lélektani motivációjának bemutatása.

A művek szereplőit vezérlő értékek és viselkedési minták azonosítása.

Az értékrend és a beszédmód összefüggéseinek vizsgálata.

MAGYAR NYELV**Témakörök****Tartalmak**

Nyelvváltozatok	Rétegzettség és norma a nyelvhasználatban. A nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái, tartalmi és magatartásbeli követelményei. A stílusrétegek. A magán- és a nyilvános élőszóbeli és írott kommunikáció, a dialogikus és a monologikus forma különbsége.
Alapvető retorikai ismeretek	Az érvelés technikája; érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív és induktív érvelés, a cáfolat módszerei. A hatásos meggyőzés és véleménynyilvánítás nyelvi kifejezésbeli eszközei a különféle szövegű műfajokban. A szónoklat (alkalmi beszéd, előadás) funkciói, fajtái és részei. A beszéd előkészítésének, elrendezésének és kidolgozásának lépései. A szónoklat (alkalmi beszéd) előadásának követelményei.
Szövegtípusok	Elbeszélés, leírás, levél műfaji jellemzőinek összefoglalása és rendszerezése. A hallgató igénye, a beszélő lehetőségei a különféle szövegfajtákban. Definíció, magyarázat, osztályozás jellemzői; az értekezés, tanulmány, pályázat kidolgozásának állomásai, stílári követelményei. Hivatalos írásművek: meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz.
Helyesírás	A nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak írásmódja.
Könyv- és könyvtárhasználat	Könyvtári katalógusok, számítógépes adatbázisok, internet szerepe az információszerzésben, témák feldolgozásában. A forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei.

Fogalmak

Nyelvi norma, nyelvváltozatok, a nyelv vízszintes és függőleges tagolódása: sztenderd, köznyelv, nyelvjárás, regionális köznyelv, csoportnyelvek, hobbinelvek.

Retorika: szónoklat, alkalmi beszéd, meggyőző szövegű műfajok; szónoklat részei: bevezetés (jóindulat megnyerése, téma megjelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés).

Érvelés: tétel (állítás), érv, ellenérv, deduktív, induktív módszer, cáfolat.

Szövegtípus, szövegfajta; definíció, magyarázat, kísértékezés, értekezés, tanulmány, pályázat, referátum, előadás; hivatalos levél, meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Írók, költők, irányzatok	Néhány szerző és irányzat az európai és a magyar felvilágosodás korából. Csokonai Vitéz Mihály és Berzsenyi Dániel alkotói portréja.
Katona József	Bánk bán – műelemzés és értelmezés.
Romantika a világirodalomban	Két epikai mű vagy műrészlet, két vers a 19. század világirodalmából.
A magyar romantika irodalma	Kölcsey Ferenc alkotói portréja, Himnusz és két verse, részletek értekező prózájából vagy egy beszédéből.
Három portré	Vörösmarty Mihály alkotói portréja, Csongor és Tünde, Szózat és négy vers. Jókai Mór egy regényének vagy három-négy novellájának részletes feldolgozása.
Petőfi Sándor	Jellemző műfajok, témák Petőfi életművében, teljes művek és részletek feldolgozásával, legalább tíz mű a korábban tanultakkal együtt.
Arany János	Jellemző műfajok, korszakok az életműben, legalább tíz műve a korábban tanultakkal együtt.

Fogalmak

Klasszicizmus, felvilágosodás, rokokó, szentimentalizmus, romantika; nyelvújítás; elégico-óda, komikus eposz, rap-szóda; regénytípusok: kaland-, levél-, utazó-, tézis- és történelmi regény, verses regény; idő- és értékszembesítő verstípus, létösszegező vers; enciklopédia; irónia, groteszk, pátosz, retorizáltság, műfajkeveredés; klasszikus strófaszerkezetek: aszklepiadeszi, alkaiozi, szapphói; szimultán verselés.

Memoriter

Teljes művek és részletek szövegű felidézése (legalább öt vers, egy-egy 20–25 soros prózarészlet és két drámarészlet); az idézet célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Berzsenyi Dániel: A közelítő tél és még két műve; Csokonai Vitéz Mihály három műve; Katona József: Bánk bán; Kölcsey Ferenc: Himnusz és két verse, részletek értekező prózájából; Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Szózat, A vén cigány és további három verse; Petőfi Sándor: Az apostol, A helység kalapácsa és még öt lírai verse, például A négyökrös szekér, A puszta télen, Egy gondolat bánt engemet, Minek nevezzetek?, Pacsirtaszót hallok megint vagy más; Arany János: Toldi estéje és még hat verse, köztük legalább két ballada, például Letésem a lantot, A lejtőn, A tölgyek alatt, Epilógus, Mindvégig, A tamburás öreg úr, Ágnes asszony, V. László, Tengeri-hántás; Jókai Mór: Az arany ember vagy más regény, vagy három-négy novellája; két epikai mű vagy műrészlet a 19. század első felének világirodalmából, például Hugo, Balzac, Stendhal, Dickens, Hoffmann, Puskin műveiből.

A továbbhaladás feltételei

A szöveg megértését biztosító néma olvasás, kellő tempójú, olvasható, rendezett írás. A művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáinak ismerete és alkalmazása a beszédhelyzethez igazodó kommunikációban.

Az érvelés technikájának biztonságos alkalmazása Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértékezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan. Hivatalos levél, önéletrajz, kérelem készítése. Az idézés technikai szabályainak és etikai normáinak ismerete és alkalmazása. A helyesírási ismeretek kiegészítése a tanult idegen tulajdonnevek, a gyakori új idegen szavak írásmódjára vonatkozó szabályokkal.

Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, az eltérő vélemények megértése, újrafogalmazása. A közösen elemzett művek értelmezésének önálló összefoglalása írásban.

Tudásanyag megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról. A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása az elsajátított fogalmak alkalmazásával. A feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyszerű ismertetése.

11. évfolyam

Évi óraszám: 148 (nyelv: 37, irodalom: 148; vagy nyelv: 74, irodalom: 74)

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Tájékozottság különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás megtalálása ismeretlen kommunikációs helyzetben is.

A szabatos, világos és hatásos nyelvi kifejezőmód, a teljes értékű szóbeli és írásbeli kommunikáció érdekében megalapozott döntés nyelvhelyességi, stilisztikai, retorikai kérdésekben.

Szövegértés

Kritikai és kreatív olvasással szakmai-tudományos, publicisztikai szövegek metaforikus, metonimikus jelentésének feltárása, értelmezése.

Szépirodalmi, szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos szövegek értékelésében a szerkezeti és stiláris egység, a kifejtettség és információs gazdagság felismerése, értékelése.

20. századi művek olvasásában, megbeszélésében újfajta befogadói magatartás kialakítása, saját olvasatok indoklása.

Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempont követésével szóban és írásban.

Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között, ezen alkotások értelmezési szintjeinek kibontása.

Szövegalkotás

Képesség a fogalomhasználat szempontjából is szabatos, igényes kifejezőmód és a szemléletes, egyéni stílus ötvözésére.

A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről önálló vélemény kifejtése szóban és írásban különféle műfajokban: élménybeszámoló, ajánlás, glossza, riport, kisértékezés.

Lényegre törő, világos felépítésű, információban gazdag, kifejtett szöveg alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák valamelyikében.

Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stiláris lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stiláris különbségének figyelembevételével.

Önálló műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisépika és lírai alkotásról többféle elemzési szempont alkalmazásával.

Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása, különböző nézőpontból, illetve különféle címzetteknek.

Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között a szöveg értelmezési szintjeinek kibontásával.

Tanulási képesség

Az analízis, jelentésfeltáró és a szöveget egybeillő (holisztikus) szövegelemzési eljárások alkalmazása szakmai-tudományos, ismeretterjesztő, publicisztikai, közéleti szövegek jelentésének értelmezésében.

Szövegformálási, szövegszerkesztési és helyesírási problémák megnevezése, a hibák önálló javítása.

A hosszabb főkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatokhoz adott, illetve önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés és válogatás többféle forrásból, jegyzet, vázlat, hivatkozás, forrásjegyzék készítése.

Az ismeretterjesztő (például műelemző, művelődéstörténeti, művészettörténeti, nyelvészeti) irodalom alkotó felhasználása feljegyzés, beszámoló, értekezés, kiselőadás, hozzászólás formájában.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek fogalmi szintű megnevezése, e tudásanyag önálló alkalmazása a műelemzésben, a mindennapi élet nyelvi jelenségeinek megítélésében.

Szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti, szépirodalmi szövegek feldolgozása, értelmezése, értékelése jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbólumok, jóhangzás stb.).

A konnotatív jelentések felfedezésével a szépirodalmi művek üzenetének teljesebb megértése.

Jelentéstani és stilisztikai tanulmányok hasznosítása az egyéni szókincs gazdagításában, a témának, a címzettnek, a műfajnak megfelelő árnyalt kifejezőmód továbbfejlesztésében.

A helyesírás értelmező, esztétikai szerepének megfigyelése különféle szövegekben; e lehetőségek felhasználása saját szövegalkotásban.

Irodalmi kifejezésformák

A hagyományos műnemi és műfaji keretek átalakulásának, megszûnésének megfigyelése, megnevezése és értelmezése: új regénytípusok és regényszerkezetek, a tárgyias líra, az összetett hangnemûség, a groteszk és az ironia szerepe.

Mûvek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.

A magyar és az európai hagyományok és a modernség együttthatásának, egyedi megjelenési formáinak észrevétele, megnevezése az életművekben, az egyes alkotásokban.

Stílusirányzatok jellemző, esetleg mozgalmyszerű vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig).

Irányzatok korszakolása, csoportosítása, jellemző vonások, jellegzetes műalkotások társítása.

Irodalmi műveltség, ítélőképesség, erkölcsi érzékenység és tudatosság

Jellemző hõstípusok, jellegzetes élethelyzetek, konfliktushelyzetek (szerelem, megbocsátás, felnőtté válás, bûn, bûnhõdés, hazugság, kiszolgáltatottság stb.), személyiségdilemmák felfogása, értelmezése, megvitatása.

Az emberi kapcsolatok mikrotörténeteinek, a kapcsolatok szociális tartalmainak érzékelése, felfogása, értékelése.

Annak megvitatása, indoklása, hogy a különféle alkotásoknak, magatartásformáknak, világlátásnak milyen szerepe van az életművek alakításában.

Világlátási, társadalomkritikai, filozófiai hatások megfigyelése az életművekben, egyes alkotásokban, a lehetséges értelmezések mérlegelése, összevetése, a különbségek megfogalmazása.

Az értékek átrendeződésének, az értékkeresés és értékválság folyamatának megfigyelése, értelmezése és egy vagy több mű alapján következtetések megfogalmazása.

A tárgyalt korszak stílusirányzati sokszínűségének bizonyítása; az egyes irányzatok egymás mellett éléséből néhány következtetés megfogalmazása.

MAGYAR NYELV

Témakörök

Tartalmak

Stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban

A jelentéstani mint a stilisztika alapja: a szavak jelentésének szerkezete, jelentéselemek; a hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező.

Denotatív és konnotatív jelentés.

Motivált és motiválatlan szavak.

Stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték.

Nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok a mindennapi nyelvhasználatban.

Az egyéni kifejezés formái a különféle szakmai-tudományos, közéleti, publicisztikai, társalgási stílusrétegekben.

Szépirodalmi stílus

Hangszimbolika, ritmusjelenségek.

A szóképek (trópusok) nyelvi szempontból.

Alakzatok (figurák), az ismétlődés különféle formái a hangzás, a szóhasználat, a mondat és a szöveg szintjén.

Egyéb stílusesszók a szóhasználatban, a mondat- és a szövegalkotásban.

Helyesírás

A helyesírás értelemtükröztető és esztétikai lehetőségei a szépirodalomban és egyéb szövegekben.

Fogalmak

Jelentésszerkezet, jelentéselem, jelentésmező, jelhasználati szabály; denotatív, konnotatív jelentés; motiváltság, motiválatlanság; stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték; metaforizáció.

Szóképek: metafora, hasonlat, szinesztézia, metonímia, szinekdoché, összetett költői kép; alakzatok: ellipszis, kötőszóhiány, ismétlődés, gondolatpárhuzam; mondatstilisztikai eszközök: verbális stílus, nominális stílus, körmondat, grammatikai metafora; hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés, alliteráció, áthajlás, figura etimologica; expresszivitás, eufemizmus, evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás, poétizáció.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Madách Imre	Az ember tragédiája – műelemzés, értelmezés.
Világirodalom – széppróza, líra, dráma	Művek, műrészletek a 19. század második felének európai próza- és drámairodalmából és lírájából. Gogol, Tolsztoj vagy Dosztojevszkij egy műve vagy műrészlete; Csehov vagy Ibsen egy drámája; két vers a korszak lírájából.
Portrék a magyar szépprózából	Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye, két novellája; Krúdy Gyula egy novellája; Móricz Zsigmond egy regénye, két novellája.
Ady Endre	Jellemző témák, korszakok az életműben, legalább nyolc mű, tematikai változatosságban, egy ciklus mélyebb ismerete és egy publicisztikai mű.
Portrék a Nyugat első nemzedékéből	Karinthy Frigyes három műve, köztük legalább két szépprózai alkotás; Juhász Gyula, Tóth Árpád két-két műve.
Babits Mihály	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább nyolc mű, köztük a Jónás könyve, továbbá egy esszé vagy tanulmányrészlet.
Kosztolányi Dezső	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább két novella, egy regény, öt vers és egy esszé vagy esszérészlet.
Stílusirányzatok, képek, formák	Művek az európai és magyar avantgárd irányzataiból (pl. Apollinaire, Kassák Lajos).

Fogalmak

Pozitivizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, avantgárd, aktivizmus; hangulatlíra, szerepvers, önmegszólító verstípus, képvers; fejlődésregény, karrierregény, polifonikus regény, novellaciklus; drámai költemény, analitikus dráma, drámaiatlan dráma, tragikomédia; esszé, karcolat; paródia, látvány, látomás, polifónia, hőstípus, parafrázis; kevert ritmusú vers, szabad vers.

Memoriter

Teljes művek és részletek szövegű felidézése (legalább öt vers a tanultakból, egy-egy 20–25 soros epikai és dráma-részlet); az idézetek célnak és szöveggörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Madách Imre: Az ember tragédiája; Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye; Krúdy Gyula egy novellája; Móricz Zsigmond egy regénye, például Az isten háta mögött, Árvácska, Tündérvár és két novellája; Ady Endre: Az eltévedt lovas, A Sion-hegy alatt és hat más verse, például Góg és Magóg fia vagyok én, Kocsi-út az éjszakában, A Tisza-parton Az ős Kaján, Héja-nász az avaron, De ha mégis? és egy publicisztikai műve; Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem és még egy műve; Juhász Gyula, Tóth Árpád két-két verse; Babits Mihály: Jónás könyve és még hét verse, köztük az Esti kérdés, Balázsolás, továbbá egy esszé- vagy tanulmányrészlet; Kosztolányi Dezső két novellája, egy regénye, néhány verse, egy esszéje vagy esszérészlete; Gogol vagy Tolsztoj, vagy Dosztojevszkij egy műve vagy műrészlete; Ibsen vagy Csehov egy drámája; szerzők és művek az avantgárd magyar és világirodalmából, például Kassák Lajos, Apollinaire egy-két műve.

A továbbhaladás feltételei

Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.

20. századi szépirodalmi és egyéb művek olvasásában, megbeszélésében önálló vélemény kialakítása, a saját olvasat indoklása. Lényegre törő, világos felépítésű, kifejtett közlés a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformában. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajok-

ban, például kommentár, ajánlás, kísértekezés, értekezés. Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási problémák fölismerése, a hibák önálló javítása. A hosszabb fölkezdést igénylő szóbeli és írásbeli feladatok megoldásához önálló könyvtári munka, megadott vagy önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés, az információfeldolgozás szabályainak megtartásával.

A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek fogalmi szintű megnevezése. Jártasság a szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti, szépirodalmi szövegek jelentéstani és stilisztikai feldolgozásában (szinonimitás, többértelműség, konkrét és metaforikus jelentés; denotatív, konnotatív jelentés; szóképek, alakzatok stb.). A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben. Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról. Nagypikái és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása a szakkifejezések használatával. Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével. Jellemző hőtípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése. Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impreszionizmustól a szürrealizmusig).

12. évfolyam

Évi óraszám: 128 (nyelv: 32, irodalom: 96; vagy nyelv: 64, irodalom 64 óra)

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Az egyéni, a közösségi, a nyilvános, közéleti és a tömegkommunikációra vonatkozó ismeretek összefoglalása és alkalmazása a nyelvhasználatban minden beszédhelyzetben és a szépirodalmi nyelvi jelenségek megítélésében, a saját nyelvi teljesítmény csiszolásában, az önkorrekción.

Kommunikatív szempontok tudatos alkalmazása a különféle szövegek elemzésében, értékelésében: a kommunikációs funkció, előfeltevések, tudáskeret, pragmatikai jelentés stb. megítélésében.

Az irodalom létformáját figyelembe vevő olvasói magatartás, érzelmi és értelmi érvekkel alátámasztott véleményformálás, a vélemény tárgyyszerű megfogalmazása.

Szövegértés

Kritikai érzék különféle műfajú és témájú szövegek magvasságának, koherenciájának, szerkezeti és stílusi minőségének mérlegelő értékelésére, a szerzői előfeltevés, vélemény fölismerése, rekonstruálása.

Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok alapján az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi háttérének és a szöveg jelentésének önálló feltárása, megvitatása.

Egyszerűbb irodalomelméleti, nyelvészeti szakszövegek olvasása, feldolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba.

Annak alkalmazása, hogyan hat egymásra a szöveg és az olvasó világismerete (előzetes tudása, életpasztyalata, érzelmei, képzelet).

A jelen irodalmi szövegek befogadásában, megértésében nyitottság a szokatlan szerkezetű, nyelvhasználatú művek, a magyar és az európai szöveghagyományt újraíró, újraértelmező művek befogadása iránt.

Szövegalkotás

Adott vagy önállóan megnevezett probléma többoldalú megközelítése, feldolgozása a tárgyalási szempontok sokfélesége közötti mérlegelés, a döntés indoklása.

Gyakorlatosság az értekezés és esszé írásában, megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel szabatos és egyéni stílusban.

A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles, lényegre törő szóbeli előadás különféle közlésformákban (ismertetés, összehasonlítás, kifejtés, összegezés).

Az irodalmi és más olvasmányok széles választékát magában foglaló tájékozottság és személyes érintettség kifejezése a műfajnak, a témának, a címzettnek megfelelően szóban és írásban.

Tanulási képesség

A továbbtanulásra való fölkezdésként egyéni kutatómunka alapján nagyobb lélegzetű dolgozat megírása: könyvtárhasználat, szakszerű anyaggyűjtés, rendezés, kidolgozás, forrásjelölés tudásanyagának hasznosításával.

Önálló tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyvismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében.

Tematikus tájékozódás nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő információforrásokban (például irodalmi adatbázisok, CD-ROM, magyar elektronikus könyvtár), irodalmi és más kérdések megvitatásához információk kiválasztása és újra-rendezése.

Erkölcsei dilemma, irodalmi élmény értelmezéséhez, megvitatásához érvek felkutatása, válogatása, értékelése.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

Általános nyelvészeti ismeretek felhasználása a nyelvszemlélet tudatosításában, valamint a konkrét nyelvi jelenségek helyes megítélésében.

Nyelvművelő kérdések szakszerű megválaszolása annak tudatában, hogy a nyelv jelen állapota nyelvtörténeti fejlődés eredménye, hogy a szinkronia és diakronia, valamint a nyelvi rétegzettség és a társadalom rétegzettsége elválaszthatatlan egymástól.

Kellő tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között.

A magyar nyelv történeti korszakairól szerzett tudás összekapcsolása az irodalomtörténeti tanulmányokkal.

Ismeret és véleményalkotás a nyelvtervezés néhány alapvető kérdéséről (nyelvvédelem és nyelvművelés).

A magyar nyelv eredetéről kialakított elméletek ismeretében elhatárolódás a tudománytalan nyelvrokonítástól, de nyitottság az újabb tudományos kutatások irányában.

A nyelvtörténeti és leíró nyelvtani ismeretek birtokában felelős magatartás a magyar nyelv értékeinek őrzésében, aktív védelmében.

A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével fölkészülés az érettségire és a továbbtanulásra.

Irodalmi kifejezésformák

Az olvasott művekben a téma, a kompozíció, a nyelvhasználat, a motívumok összefüggései; a szépirodalom nyelvének megváltozását jelző jelenségek megfigyelése.

Az elemzési jártasság fokozatos bővítése a tanult szövegtani, jelentéstani, stilisztikai, retorikai ismeretekkel.

Következtetések megfogalmazása az újonnan olvasott művek műnemi, műfaji sajátosságaiból, irányzati, egyedi stílusbeli jellemzőkből, előadásmódból, versformákból – szakszerű fogalomhasználattal.

Műnemi, poétikai stb. fogalmak változó jelentésének megfigyelése, bizonyítása a műnek, témának és a kontextusnak megfelelő alkalmazással.

Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése, történeti változásainak vizsgálata. Különböző művészeti ágak (irodalom, zene, építészet, képzőművészet, színház, film) kölcsönhatásának bemutatása példákkal.

Világszemlélet, filozófia, magatartásforma koronkénti meghatározottságai és művészi megjelenései: legalább egy kor szak két művészeti ágának, tematikus és kifejezőmódbeli sajátosságainak összehasonlítása.

Az olvasott-látott művekhez kapcsolódó színházi konvenciók alapján korok színházának bemutatása.

Irodalmi műveltség, ítélőképesség, erkölcsi érzékenység és tudatosság

Életművek, szerzői portrék ismeretének bizonyítása.

Néhány szerző (például József Attila, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály) utóéletének, hatásának megfigyelése az irodalmi hagyományban, a kortárs irodalomban, művészetben.

Jellegzetes tendenciák, magatartásformák megfigyelése, megvitatása a közelmúlt és a jelenkor problémáinak megjelenítésében.

Az irodalmi szövegek egymásrataltságát és összekapcsolódását bizonyító kortárs irodalmi szövegek gyűjtése, megfigyelése, a rájátszás, az evokáció bizonyítása.

Néhány példával bizonyítása annak, hogy az irodalom egyrészt folyamatos, másrészt történetileg változó hagyomány.

A magyar irodalom korszakainak főbb jellemzői: tények és példák az olvasott művekből.

Alapvető kronológiai és irodalmi topográfiai tájékozottság.

Életművek és műalkotások gondolati, tematikus, motivikus összevetése.

Törekvés a kortárs kultúrában való önálló tájékozódásra.

Tájékozódás a régió, a település kulturális, irodalmi hagyányaiban a helyi kultúrákövetítő intézmények körében.

Az irodalom határterületeinek néhány példával történő bemutatása: művek és műfajok, amelyeknek érintkezési pontjai vannak más művészetekkel, továbbá azok a kialakult vagy formálódó „műfajok”, amelyek kívül esnek az esztétikai értékítélet határán, de befolyásolják az ízlést és a világképet (pl. folklór, tömegkultúra, zene).

A szórakoztató irodalom vonzerejének és csapdájának megfigyelése, értelmezése, tipikus műfajainak, helyzeteinek, motívumainak bemutatása.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Általános nyelvi ismeretek	A nyelv mint jelrendszer. A beszéd mint cselekvés. Nyelv és gondolkodás, a magyar nyelv és kultúra viszonya. Az európai nyelvcsaládok, nyelvtípusok.
A magyar nyelv története	Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, rokonsága, érintkezése más nyelvekkel (areális kapcsolat). Az összehasonlító nyelvtudomány módszerei. A magyar nyelv fő nyelvtörténeti korszakai. A magyar hangállomány és grammatikai rendszer kialakulása, a jelentésváltozások. A magyar helyesírás történetének főbb állomásai.
Nyelv és társadalom	A mai magyar nyelv, nyelvváltozatok a mai magyar nyelvben: nyelvjárások, csoportnyelvek. Nyelvünk helyzete a határon túl. A nyelvtervezés elvei és feladatai.
Az anyanyelvi ismeretek összefoglalása és rendszerezése	A kommunikáció tényezői és funkciói. Az igényes egyéni és közösségi kommunikációs magatartás követelményei. A nyelvi szintek grammatikája (hangtan, szótan és alaktan, mondat). A szövege fogalma. A különféle szövegfajták tartalmi és formai jellemzőinek kapcsolata a kommunikációs folyamattal. Az esszé.

Fogalmak

Jel, jelrendszer, beszédett; indoeurópai nyelvek, finnugor nyelvcsalád, a főbb nyelvtípusok; összehasonlító nyelvtudomány, diakronia, szinkronia; nyelvmemória, szórványemlék, vendégsszöveg, kódex, ősnymtatvány; ősi szavak, jövevény és idegen szavak, belső keletkezésű szavak; a magyar nyelv történeti korszakai: nyelvmemléktelen kor, ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor, nyelvújítás, új magyar korszak; mai magyar nyelvhasználat, kevert nyelvűség, kettős nyelvűség, kétnyelvűség.

Halotti beszéd, Ómagyar Mária-siralom, Mondolat-vita, Bessenyei György és Kazinczy Ferenc nyelvújítási munkássága, Sajnovics János, Reguly Antal, A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára (TESZ).

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
József Attila	Jellemző témák és korszakok az életműben, legalább nyolc–tíz mű tematikai változatosságban.
Portrék a magyar irodalomból	Szabó Lőrinc öt műve, köztük egy versciklus részletei; Illyés Gyula egy prózája, egy verse; Radnóti Miklós négy műve, köztük legalább egy ekloga.
Szerzők és művek	Németh László egy műve, köztük egy esszé vagy részlete; Márai Sándor egy műve vagy szépprózai műrészlete.
Világirodalom a 20. században 1.	Két szerző egy–egy műve, műrészlete, pl. Franz Kafka, Thomas Mann, Hemingway, Garcia Lorca, Brecht, Bulgakov.
Széppróza, líra, dráma	Ottlik Géza egy regénye, részlete vagy két kisprózája; Weöres Sándor két–három műve, köztük egy többtételű kompozíció, pl. szimfónia, ciklus; Pilinszky János három verse és egy prózája; Örkény István négy műve, köztük egypercesek és egy dráma.

Világirodalom a 20. században 2.	Szépprózai művek, műrészletek, két szerző egy-egy alkotása vagy részletek; legalább egy dráma: pl. Camus, Golding, Garcia Marquez, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal.
Kortárs magyar irodalom	Művek, műrészletek a kortárs hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább három szerzőtől, pl. Nagy László, Szilágyi Domokos, Nemes Nagy Ágnes és mások. Legalább egy regény vagy kisregény a 20. század második felének magyar irodalmából.
Az irodalom határterületei	Az irodalom létmódja filmen, televízióban, dalszövegben, a virtuális valóságban.

Fogalmak

Egzisztencializmus, posztmodern, tömegkultúra, virtualitás; ekloga, idill, tárgyas költészet, négysoros, egysoros, hosszú vers; szonettciklus; abszurd dráma, epikus dráma és színház; szociográfia; utópia, ellenutópia, napló; komplex kép, síkváltás, archetípus, toposz, mítosz, parabola, abszurd; szubjektív idő, objektív idő.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 5 vers és egy-egy 20–25 soros epikai és drámarészlet).
Az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása.

Szerzők és művek

József Attila: Óda és további nyolc–tíz műve, legalább egy vers választhatóan: Külvárosi éj, A város peremén, Téli éjszaka közül és legalább egy a Karóval jöttél..., Tudod, hogy nincs bocsánat, Bukj föl az árból, Talán eltűnök hirtelen..., Íme, hát megelétem hazámat című versek közül; Szabó Lőrinc öt műve, köztük egy versciklus részletei; Illyés Gyula egy prózája, pl. Puszták népe vagy egy részlete és egy verse; Radnóti Miklós négy mű, köztük egy ekloga; Németh László egy szépprózai mű vagy részlete, egy esszé; Márai Sándor egy mű vagy egy szépprózai műrészlet; Ottlik Géza egy regénye, pl. Az Iskola a határon vagy két kisprózája; Weöres Sándor két–három műve, köztük egy többtételű kompozíció; Pilinszky János és Nemes Nagy Ágnes két–két verse és egy esszéje, Örkény István négy műve köztük egypercesek és egy dráma; művek, műrészletek a kortárs magyar irodalomból, legalább egy regény vagy kisregény a 20. század második felének magyar irodalmából.

Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete a 20. századi világirodalomból, pl. Franz Kafka néhány novellája vagy regényrészlete; Thomas Mann egy novellája vagy regényrészlete, Hemingway novellák vagy regényrészlet, Garcia Lorca néhány lírai alkotása, Brecht egy színműve, Bulgakov egy műve vagy részlete, pl. Mester és Margarita; egy mű vagy műrészlet és egy dráma a század második feléből, pl. Camus, Garcia Marquez, Golding, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal műveiből.

A továbbhaladás feltételei

Minden írásbeli munkában törekvés az esztétikus írásképre, a megfelelő helyesírásra. Eszközszintű írni és olvasni tudás. Az egyéni, a közösségi, a csoportos és a tömegkommunikációról tanult alkalmazása az egyéni nyelvhasználatban, a különféle szövegműfajok értelmezésében.

Szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek értelmezése. Világos felépítésű, szabatos szöveg alkotása a mindennapi élet problémáiról, irodalmi élményekről ismertető, érvelő, meggyőző közlésformákban szóban és írásban. Eligazodás a könyvtárhasználat lehetőségeiben, önálló feladat megoldásához szakszerű anyaggyűjtés, -feldolgozás, az idézés, a forrásjelölés normáinak ismerete és megtartása.

Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között.

A mai magyar nyelv

Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok birtokában az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi hátterének és a szöveg jelentésének értelmezése. Értekezés, esszé írása megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos stílusban.

A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles, szóbeli ismertetés, összegezés. Különböző korokban keletkezett alkotások összevetése.

Életművek ismeretének bizonyítása: a pályakép néhány tematikus, műfajbeli, tartalmi változásának bemutatása, értelemyszerűen összhangban az egyes életművek sajátosságaival. Néhány korábban tanult szerző 20. századi utóélete, hatása az irodalmi hagyományban. Portré: a szerző és műve, az életmű jellemző témáinak, műfajainak bemutatása.

TÖRTÉNELEM**9–12. évfolyam****Célok és feladatok**

A szakközépiskolai történelemtanítás céljai és feladatai az általános iskolában tanult ismeretekre épülnek

A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van számos pozitív személyiségvonás fejlesztésében, tudatosításában. A történelmi eseményekben résztvevők tetteinek ismerete, viselkedésük, döntéseik és cselekedeteik motívumainak megértése olyan kulcskompetenciák kialakulását teszik lehetővé, amelyek által az egyén mint társas lény és állampolgár megtalálhatja helyét a társadalomban. A múltból a jelenbe vezető utak feltárása pedig segít a jelenkor politikai, gazdasági, társadalmi jelenségeinek megértésében. A történelem és a hozzá kapcsolódó műveltségterületek moduljainak feladata, hogy e célok eléréséhez a szükséges tartalmat közvetítsék.

Ehhez a történelem és a társadalmi ismeretek elsajátításának olyan körülményeit kell megteremtünk, ahol a tudás megszerzésének módja örömet jelent a diákok számára. A történelem, a társadalom megismerésében növekvő szerepet kell kapnia a média modern eszközeinek. A tanulók tudása ne szűküljön le pusztán a tények ismeretére, hanem mindez problémameérzőképeséggel, a tudás bővítésének igényével, az önálló tanulási, tájékozódási módszerek ismeretével is együtt járjon. Csak így alakulhat ki az iskolai tanulmányokon túlmutató pozitív viszony a társadalomtudományokhoz. A történelem eseményei és a személyiségek tettei, a művelődéstörténet megismertetése közben mód nyílik az egyes korokban érvényre jutó értékrendek vizsgálatára, az erkölcsi kategóriák változásának, érvényesülésének vagy kiüresedésének bemutatására.

A múlt sorskérdéseiben mai életünk problémái is megjelenhetnek. Elemzésük, megértésük megerősítheti az egyént a társadalomért, a kisebb közösségekért, az önmagáért vállalt felelős magatartásban. Mindennek feltétele olyan kritikai szemléletmód fejlesztése, amelynek segítségével a jelenben és a múltban is képes a lehetséges alternatívák megtalálására és értékelésére.

Fejlesztési követelmények

A szakközépiskolai történelemtanítás a forráskezelés készségeinek fejlesztésében jelentősen túllép az általános iskolai szinten. A szakközépiskolai tanulmányok végére a tanulóknak ismerniük kell a különböző fajtájú elsődleges és másodlagos források kezelésének, elemzésének alapszabályait, a tudományos anyaggyűjtés elemeit. Alapkövetelmény a tájékozódás készsége könyvtárakban, kézikönyvekben, lexikonokban, atlaszokban, ismeretterjesztő folyóiratokban. Járatosnak kell lenniük az internetes keresőprogramok és a történelem, továbbá társtudományai anyagát hordozó CD-ROM-ok kezelésében.

A történelmi-társadalmi jelenségek ok-okozati viszonyai mindig összetettek. Miközben az oksági viszonyok felismerésével igényt ébresztünk a történelmi jelenségek elrendezésére, a diákoknak tudniuk kell, hogy a történelemben nagyon ritkák az egyértelmű összefüggések. Okok és következmények bonyolult hálójában kell bemutatniuk és értelmezniük az egyének és csoportok indítékait, választási lehetőségeit és kényszereit is. Mindennek feltétele az adott történelmi-társadalmi helyzet lényeges és lényegtelen jelenségeinek elhatárolása. Kíváncsi, hogy az egyén felelősséggel viszonyuljon a köz ügyeihez. Ezt a beállítódást erősítheti a történelemtanítás azzal, ha a reális képet alakítja ki a fiatalokban az egyének és csoportok szerepéről az események alakulásában.

Az ismeretszerzési és -feldolgozási képességek formálása elválaszthatatlan a kifejezőképességek fejlesztésétől. A történelmi tanulmányaik során a diákoknak el kell jutniuk az események elbeszélésétől, az elsődleges és másodlagos források pontos tartalmi ismertetésétől, gondolatmenetük adatokkal és nevekkal együtt történő felidézésétől a beszámoló és kiselőadások élvezhető, követhető megtartásáig, a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés, érvelés szóbeli formáinak gyakorlati alkalmazásáig, megfelelően alkalmazva a történelem és a társtudományok legfontosabb fogalmait és szakkifejezéseit.

Szóbeli vagy írásbeli feladatok elvégzésekor törekedjenek a téma, probléma tömör, egyértelmű megfogalmazására, megoldására. A diákok ismerjék a vázlat- és a feleletterv-készítést, a kivonatolás és jegyzetelés (élőszóban vagy hangfelvételtől elhangzó előadásról, magyarázatról, fejtegetésről), a táblázatkészítés technikáit, illetve a szövegszerkesztő programok alkalmazását.

A képi kifejezés módszerei közül a középiskolában lehetőséget kell adnunk diagramok, grafikonok elkészítésére, elemzésére, képi ismerethordozók gyűjtésére, válogatására, esetleg készítésére (fénykép, videofelvétel).

Fontos feladat az időben való tájékozódás képességének és készségének fejlesztése. Bármelyik történelmi esemény megismeréséről is van szó, a megértés alapvető feltétele, hogy tanulók lássák egységben a topográfiai és a kronológiai adatokat. A diákoknak tudniuk kell az események sorrendjét, fel kell ismerniük az egy időben zajló eseményeket. Tudniuk kell a legfontosabb évszámokat. Nem okozhat nehézséget számukra az egyszerű kronológiai táblázatok elkészítése, kronológiai munkák használata.

Fontos a történelmi térben való tájékozódás képességeinek továbbfejlesztése is. A történelmi térképek olvasása, a terület és távolság kiszámítása és becslése, egyszerűbb térképvázlat önálló megrajzolása készség szintű tudássá kell, hogy

váljon. A diákoknak fel kell ismerniük a történelmi tér változásait. A legfontosabb történelmi helyeket el kell helyezniük vaktérképen is. Képesé kell válniuk a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolására, a történelem eseményeinek és a természeti feltételek viszonyának érzékeltetésére. Mindezek gyakorlása során alkalmat kell teremteni az ökológiai szemléletmód kialakítására is a történelmi jelenségek értelmezésében.

9. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek

Lényegkiemelés megadott szempontok szerint.

Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészletek összehasonlítása.

Tudományos ismeretterjesztő szöveg lényegének kiemelése, tartalmi összehasonlítása egyéb ismeretforrásokkal.

Tájékozódás kézikönyvekben, az ismeretterjesztő folyóiratok repertóriumában és az internet valamely magyar nyelvű keresőprogramjában.

Tematikus bibliográfiák készítése az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával.

Eltérő álláspontok felismerése megadott történelmi források és tudományos feldolgozások szövegében; az eltérések okainak vizsgálata.

A változás történeti jellegének értelmezése meghatározott ős-, ó- és kora középkori jelenségekben, folyamatokban.

Kiemelkedő történelmi személyiségek döntéseinek értékelése.

Másodlagos forrásokban fellelhető leegyszerűsítő vélemények kritikus értelmezése tanári rávezetéssel.

Kifejezőképességek

Vitaindítók tartása adott témáról tanári útmutatás alapján.

Szóbeli ismertető (felelet, kiselőadás) tartása előzetes vázlatkészítéssel.

Egy előre megadott álláspontok képviselője egyes történelmi kérdések megvitatása során.

Jegyzetkészítés kb. 5–6 percnyi normál beszédtempójú előadásrészletről.

Kivonat készítése rövidebb (4–5 oldal) tudományos-ismeretterjesztő szövegrészletről, feleletterv készítése megadott témáról.

Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági és társadalomtörténeti adatok bemutatásához.

Ellentétes nézetek összehasonlítása és megvitatása az őstörténet, az ókor és a középkor kutatásával kapcsolatban.

Híres ókori és középkori tárgyi emlékek felismerése, azok bemutatása élőszóban.

Tájékozódás az időben

A keresztény időszámítás összehasonlítása az egyiptomi, a görög, a római és az iszlám időszámítással.

A magyar őstörténet, a vándorlás és a honfoglalás eseményeinek hozzárendelése az egyetemes vagy az európai történelem nagy korszakaihoz.

Időrendi táblázat készítése.

Tájékozódás a térben

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek megállapítása történelmi és földrajzi térképlapok egymás mellé illesztésével, a szaktanár útmutatása alapján.

Történelmi helyek megkeresése mai helyzetet tükröző térképeken.

Sematikus rajz készítése egy-egy történeti táj egységeiről.

Témakörök

Tartalmak

Az őskor és az ókori Kelet	Bevezetés a történelembe.
	Az emberré válás folyamata.
	Az élelemtermelés kialakulása.
	Az ősi hiedelemvilág.
	A folyamvölgyi kultúrák (Mezopotámia, Egyiptom, India, Kína).
	Városállamok és birodalmak.
	Vallás és kultúra az ókori Keleten.

Évszámok:

A homo sapiens megjelenése, az élelemtermelés kezdetei. Kr. e. 3000 körül, Kr. e. XVIII. sz., Kr. e. X. sz., Kr. e. 525.

Személyek:

Kheopsz, Hammurapi, II. Ramszesz, Dávid, Salamon, I. Dareiosz, Xerxész, Buddha, Si Huang-ti.

Fogalmak:

homo sapiens, őskőkor, újkőkor, mágia, rézkor, bronzkor, vaskor, despotizmus, politeizmus, monoteizmus, biblia, állam, hieroglifa, vallási dualizmus, kaszt, buddhizmus, brahmanizmus.

Topográfia:

Rudabánya, Vértesszőlős, Mezopotámia, Egyiptom, Fönícia, Palesztina, Sumer, Asszíria, Perzsia, India, Kína, Babilon, Türosz, Júdea, Izrael, Jeruzsálem.

Az ókori Görögország

A krétai és a mükénéi kultúra.

A polisz.

A demokrácia kialakulása Athénban, a demokrácia fogalma.

A spártai állam.

A görög–perzsa háborúk.

Piac, pénz, kereskedelem a görög világban.

Athén és Spárta párharca.

A görög hitvilág, művészet, tudomány és mindennapok.

Nagy Sándor birodalma.

Évszámok:

Kr. e. XIII. sz., Kr. e. 776, Kr. e. 621, Kr. e. 594, Kr. e. 508, Kr. e. 490, Kr. e. 480, Kr. e. 431–404, Kr. e. 336–323.

Személyek:

Szolón, Peisizisztratosz, Kleiszthenész, Miltiadész, Leonidasz, Themisztoklész, Periklész, Pheidiasz, Hérodotosz, Thuküdidész, Szókratész, Platón, Arisztotelész, Nagy Sándor

Fogalmak:

Polisz, arisztokrácia, arkhón, démosz, türannisz, eklészia, esküdtbírótság, demokrácia, sztratégosz, cserépszavazás, filozófia, hellenizmus.

Topográfia:

Athén, Spárta, Olümpia, Marathón, Thermopülai-szoros, Szalamisz, Spárta, Peloponnészosz, Makedónia, Alexandria.

Az ókori Róma

Róma városállamból birodalommá válik.

A köztársaság virágkora és válsága.

Az egyeduralkodó kialakulása.

A császárkor.

Társadalom, államszervezet, hadsereg.

Róma és a provinciák.

A római hitvilág, művészet, tudomány és a jog.

A mindennapi élet.

A kereszténység kialakulása és elterjedése.

A népvándorlás, az antik civilizáció felbomlása.

Évszámok:

Kr. e. 753, Kr. e. 510, Kr. e. 367, Kr. e. 287, Kr. e. 264–241, Kr. e. 218–201, Kr. e. 168.

Kr. e. 48, Kr. e. 31, Kr. u. 212, 313, 395, 476.

Személyek:

Hannibal, Marius, Sulla, Spartacus, Ciceró, Pompeius, Caesar, Antonius, Augustus, Traianus, Hadrianus, Diocletianus, Názáreti Jézus, Pál, Constantinus, Attila, Plutarkhosz.

	<i>Fogalmak:</i> Patricius, plebejus, cliens, consul, senatus, dictator, néptribunus, censor, provincia, senatori rend, lovagrend, triumvirátus, principatus, limes, legio, colonus, dominatus, zsinagóga, diaszpóra, apostol, egyház, püspök, zsinat. <i>Topográfia:</i> Róma, Karthágó, Cannae, Záma, Hispania, Gallia, Actium, Dacia, Pannónia, Jeruzsálem, Konstantinápoly, Aquincum, Sopianae, Savaria.
A korai feudalizmus története Európában	A Frank Birodalom kialakulása. A nyugati és keleti kereszténység eltérő fejlődése. A feudális gazdasági-társadalmi rend kialakulása. A Bizánci Birodalom fejlődése. Az iszlám és az arab világ. Az államalapítások kora Észak-, Közép- és Kelet-Európában. <i>Évszámok:</i> 622, 732, 800, 843, 962, 1054. <i>Személyek:</i> Klodvig, Martell Károly, Kis Pippin, Karolingok, Nagy Károly, Szent Benedek, Justinianus, Cirill és Metód, I. (Nagy) Ottó, Mohamed. <i>Topográfia:</i> Poitiers, Aachen, Konstantinápoly, Egyházi (Pápai) Állam, Kijev, Mekka, Cordoba, Bagdad. <i>Fogalmak:</i> gróf-grófság-örgrófság, ortodox egyház, római katolikus egyház, pápa, szerzetes, kolostor, bencés rend, szkizma, hűbértartó, jobbágyság, robot, allódium, iszlám, Korán, kalifa.
A magyar nép története az államalapításig	A magyar nép őstörténete és vándorlása. A honfoglalástól az államalapításig. Géza fejedelem és István király életműve. <i>Évszámok:</i> 896, 955, 973, 997–1000–1038. <i>Személyek:</i> Álmos, Árpád, I. István király, Géza fejedelem, Koppány, Imre herceg, Szent Gellért püspök. <i>Topográfia:</i> Magna Hungaria, Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Augsburg, Pannonhalma, Esztergom. <i>Fogalmak:</i> nomadizmus, kettős fejedelemség, nemzetség, törzs, székely, kalandozások, szeniorátus, vármegye, ispán, tized.
Mindennapi élet, életmód történet	<i>A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni.</i> Az ember és a természet kapcsolata a mítoszokban. Tömegszórakoztatás az ókorban. A család az ókori kultúrákban. Az iskola az ókorban. Eltérő elméletek, mítoszok a magyarság őstörténetéről.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek egyszerűbb tárgymásolatokat, íratlan forrásokról készült fényképeket, vázlatrajzokat (pl. régészeti lelőhelyről) forrásként értelmezni; rövid (kb. 10–15 sornyi) ókori forrásrészleteket feldolgozni. Tudjanak anyagot gyűjteni az iskolai könyvtárban és kisebb közkönyvtárakban tanári és könyvtárosi segítséggel megadott egyszerű témákhoz. Legyenek képesek egyszerű elbeszélő források kritikai elemzésére tanári irányítással, valós tartalmuk és belső ellentmondásaik felismerésére. Legyenek képesek felépített tanórai feleletekre, összefoglaló beszámolóik előadására. Legyenek képesek alkalmazni a történetiségben a keresztény időszámítást. Tudjanak történelmi eseményeket, folyamatokat leolvasni a középkorban használatos történelmi atlasz megfelelő lapjáról. Képesek legyenek történelmi jelenségek számszerűségének felbecsülésére vagy megmérésére történelmi térképen.

10. évfolyam**Évi óraszám: 74****Belépő tevékenységformák***Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek*

Írott források elemzése: az egyes szövegek forrásértékének megállapítása, ellentétes felfogású forrásrészletek összehasonlítása.

A középkor és a kora újkor jelentős személyiségei életútjának bemutatása.

Az élethelyzetek értékelése történeti választaknál és nehéz döntéseknél.

Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak, s maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.).

A változás felismerése a történelemben, elemzése konkrét történelmi példákon.

Kifejezőképességek

Az induktív és deduktív érvelési technikák ismerete és alkalmazása szóban és írásban.

A korszakra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata.

Írásművek készítése történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával, a középkor és a kora újkor témáiból, meghatározott terjedelemben (15–20 sor stb.).

Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján.

A jegyzetek felhasználásával egy-kétoldalas kiselőadások készítése.

Tanári útmutatással szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb (3–6 oldalas) tanulmány készítése.

Egy téma bemutatása többféle módszer és eszköz (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak stb.) ötvöztetésével.

Tájékozódás az időben

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendjének összeállítása.

A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat felismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása.

Tájékozódás a térben

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján, szaknári segítséggel (pl. ásványkincsek – bányavárosok).

Az évfolyam topográfiai adatainak, folyamatainak, jelenségeinek megmutatása a mai viszonyokat tükröző térképeken.

Témakörök**Tartalmak****Az érett középkor**

A középkori egyház és az uralkodói hatalom Európában.

A lovagkor.

A szabad költözésű jobbágyság és a vándormozgalmak.

A középkori városok.

A középkor művelődése.

Mindennapok a középkorban.

Évszámok:

1066, 1095, 1122, 1215, 1302, 1278.

Személyek:

I. (Hódító) Vilmos, VII. Gergely, IV. Henrik, III. Ince, IV. (Szép) Fülöp, Habsburg Rudolf, Szent Ferenc, Szent Domonkos, Aquinói Szent Tamás.

Fogalmak:

királyi udvar, kamara, kancellária, kiközösítés, zarándok, ereklje, keresztes hadjáratok, inkvizíció, eretnokség, kolduló rendek, városi önkormányzat, nyomásos hospes, céh, skolasztika, egyetem, lovagi kultúra, romantika, gótika.

Topográfia:

Szentföld, Genova, Velence, Flandria, Champagne, Párizs, Oxford, Cambridge, Hanza városok, a levantei kereskedelem útvonala.

Az Árpád-házi királyok kora

Az új rend megszilárdítása – Szent László és Könyves Kálmán.
Az Aranybulla és a tatárjárás.
Gazdasági és társadalmi változások a XIII. században.
Az Árpád-kori kultúra.

Évszámok:

1077–95, 1095–1116, 1172–96, 1205–35, 1222, 1235–70, 1241–42, 1301.

Személyek:

I. András, I. László, Könyves Kálmán, III. Béla, Anonymus, II. András, IV. Béla, Kézai Simon.

Fogalmak:

várnépek, várjobbágyok, bán, vajda, nádor, Szent Korona, regálé, serviens, bandérium, báró, nemes, Aranybulla, familiaritás, székelyek, szászok, kunok

Topográfia:

Fehérvár, Pozsony, Horvátország, Erdély, Dalmácia, Szerémség, Muhi, Buda.

A késő középkor

Nyugat-Európa válsága (éhínség, járványok, háborúk).
Itália, a humanizmus és a reneszánsz.
Az angol, a francia és a spanyol rendi monarchia felemelkedése.
A német császárság és a pápaság hanyatlása.
A közép- és kelet-európai régió államai.
Az Oszmán Birodalom terjeszkedése.

Évszámok:

1337–1453, 1356, 1389, 1410, 1415, 1453.

Személyek:

Lorenzo Medici, Machiavelli, Jeanne d'Arc, VII. (Tudor) Henrik, IV. (Luxemburgi) Károly, Husz János, Gutenberg, III. Iván, II. Mohamed, Aragóniai Ferdinánd, Kasztíliai Izabella.

Fogalmak:

rendiség, reneszánsz, humanizmus, husziták, szultán, szpáhi, janicsár, reconquista .

Topográfia:

Firenze, Milánó, Kasztília, Aragónia, Svájc, Prága, Rigómező.

Magyarország a XIV–XV. században

Károly Róbert és Nagy Lajos.
Társadalmi változások. Népeség és természeti környezet.
Luxemburgi Zsigmond kora.
Védekezés az oszmán-török terjeszkedés ellen. Hunyadi János.
Hunyadi Mátyás uralkodása.
Életformák a XV. századi Magyarországon.
Kultúra és művelődés.

Évszámok:

1308–42, 1342–82, 1351, 1387–1437, 1396, 1443–44, 1444, 1448, 1456, 1458–90

Személyek:

Csák Máté, Károly Róbert, Nagy Lajos, Luxemburgi Zsigmond, I. Ulászló, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, V. László, Vitéz János, Kinizsi Pál, Antonio Bonfini

Fogalmak:

harmincad, kapuadó, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, úriszék, pallosjog, főnemes, köznemes, kilenced, ősiség, végvári rendszer, kormányzó, füstpénz, rendkívüli hadiadó, fekete sereg, Corvina.

Topográfia:

Temesvár, Körmöcbánya, Selmezbánya, Besztercebánya, Visegrád, Havasalföld, Moldva, Kassa, Nikápoly, Nándorfehérvár, Szilésia, Bécs.

Kora újkor (1490–1721)

A nagy földrajzi felfedezések és következményei: az európai és Európán kívüli kultúrák találkozása, a gyarmatosítás.
Az atlanti hatalmak felemelkedése. A modern világ gazdasági rendszer kialakulásának kezdetei.
Reformáció és katolikus megújulás. A barokk.
Az abszolutizmus. A modern állam kialakulása.
A hatalmi viszonyok átrendeződése Európában. Háborúk és hadseregek a kora újkorban.
Az angol forradalom. A parlamentáris monarchia kialakulása.
A tudományos világkép átalakulása.

Évszámok:

1492, 1517, 1588, 1618–48, 1640–49, 1689, 1701–14.

Személyek:

Kolumbusz, Magellán, Vasco da Gama, V. Károly, Luther, Kálvin, Kopernikusz, Galilei, I. Erzsébet, II. Fülöp, Cromwell, Richelieu, XIV. Lajos, Colbert, Nagy Péter.

Fogalmak:

gyarmatosítás, konkvisztádor, ültetvény, világkereskedelem, abszolutizmus, reformáció, protestáns, evangélikus, református, unitárius, ellenreformáció, jezsuiták, manufaktúra, anglikán, monopólium, puritán, jognyilatkozat, merkantilizmus.

Topográfia:

Genf, Németalföld, Antwerpen, London, Versailles, portugál és spanyol gyarmatok.

Magyarország története
a kora újkorban
(1490–1711)

A Jagelló-kor.

A török hódoltság.

A Habsburgok és a magyar rendek.

Az Erdélyi Fejedelemség. Függetlenségi harcok és országegyesítő kísérletek: Bocskai István, Bethlen Gábor és Zrínyi Miklós.

A reformáció és a katolikus megújulás Magyarországon.

Gazdasági és társadalmi változások. Népeség és környezet.

Az életmód változásai a kora újkori Magyarországon.

A török kiűzése.

A Rákóczi-szabadságharc.

Évszámok:

1514, 1526, 1541, 1552, 1566, 1591–1606, 1664, 1686, 1699, 1703–11.

Személyek:

Dózsa György, II. Lajos, Szapolyai János, II. Szulejmán, Fráter György, Zrínyi Miklós, Báthory István, Károli Gáspár, Bocskai István, Bethlen Gábor, Pázmány Péter, Zrínyi Miklós (a költő és hadvezér), I. Lipót, Savoyai Jenő, II. Rákóczi Ferenc.

Fogalmak:

örökös jobbágyság, hajdú, hódoltság, kuruc, labanc, rendi konföderáció, trónfosztás.

Topográfia:

Mohács, Eger, Szigetvár, Sárospatak, Győr, Várad, Nagyszombat, Szentgotthárd, Zenta.

Mindennapi élet, élet-
módtörténet

A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni:

Érdekérvényesítés és érdekvédelem a középkorban (kommunák, céhek, egyetek).

Éghajlat és történelem (pl. az ún. kis jégkorszak hatása).

Bűn és bűnüldözés a középkorban.

A kora újkori állam fejlődési sajátosságai: az abszolutizmus.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók ismerjék fel a tananyagban szereplő fontosabb középkori és kora újkori tárgyi emlékeket, legyenek képesek azokat értelmezni élőszóban vagy írásban. Képesek legyenek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére, az eltérések okainak feltárására. Tudjanak néhány címből álló bibliográfiákat készíteni az iskolai és a közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók számára, tanári útmutatás alapján. Képesek legyenek történelmi folyamatokat, korszakokat felismerni, megkülönböztetni. Tudjanak felépített, szabadon előadott feleletet vagy előadást tartani történelmi témákról (lecke, fejezet rész, leckéken átívelő folyamatok, összehasonlítások stb.). Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb már tanult ismeret-hordozókat értelmezni élőszóban rövid felkészülés után. Legyenek képesek a világ-, az európai és a magyar történelem nagy korszakainak és fontosabb eseményeinek szinkronban látására. Használják a tankönyvek, munkafüzetek kronológiáit. Képesek legyenek történelmi események, folyamatok részleteinek leolvasására a középiskolában használatos történelmi atlasz és a falitérkép megfelelő lapjáról. Tudják a tematikus történelmi térképek adatait összehasonlítani tanári segítséggel, s ebből következtetéseket levonni.

11. évfolyam**Évi óraszám: 74****Belépő tevékenységformák***Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek*

Az újkor tárgyi emlékeinek felismerése, értelmezése élőszóban vagy írásban.

Írott források értelmezése, feldolgozása, különböző szemléletű források gyűjtése szöveggyűjteményekből.

A forrásokban és feldolgozásokban fellelhető leegyszerűsítések, a jelenség feltárása.

Az élethelyzetek értékelése történeti választaknál és nehéz döntések idején.

Az egyes személyek döntéseinek értékelése, a lehetséges alternatívák számbavétele.

A régi és az új világ folyamatos együttélésének felismerése.

Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak, s ma-
radtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.).

Eltérő kortársi válaszok vizsgálata.

A változás felismerése a történelemben: konkrét történelmi példák elemzése (ipari forradalom, városiasodás stb.),
okok, összefüggések keresése.

Eltérő jellegű források (a vizsgált korszak írott és tárgyi emlékei, műalkotások, irodalmi művek, sajtó, film, kép stb.)
elemzése, az egyes forrás csoportok forrásértékének összehasonlítása.

Történelmi folyamatok, korszakok felismerése, s az európai régiók (Nyugat-Európa, Közép-Európa, Kelet-Európa –
centrum és periféria) megkülönböztetése, egymáshoz való viszonyuk átlátása, összehasonlítások megtétele.

Ábra készítése a tankönyv, a munkafüzet, szakirodalom felhasználásával, az összefüggések és a lexikai adatok kap-
csolatának bemutatásával.

Adatsorok számítógépes rendezése és bemutatása grafikonokon, diagramokon és táblázatokon (pl. népességadatok,
termelési mutatók, fegyverkezés).

Kifejezőképességek

A korszakra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata.

Történelmi fogalmak egyszerű meghatározása.

Előadás készítése (meghatározott terjedelemben) történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával
az újkor témáiból.

Jártasság a feladatlapok kitöltésében; tájékozottság a javítás elveiben és módszereiben.

Történelmi kérdések megvitatása élőszóban, előre megadott kérdések képviselője a vitapartner érveinek fokozott fi-
gyelembevételével.

Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján, kiselőadások készítése.

Szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb előadás készítése.

Egy téma bemutatása többféle módszer (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak, számítógép stb.) ötvöztetésével.

Kiállítás-terv összeállítása az évfolyam tananyagának egy-egy körülhatárolt egységéről a reprodukciós anyag megjelölésével.

Tájékozódás az időben

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendi viszonyainak felállítása.

A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat felismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása
alapján rajzok és térképek készítése.

Az időben való jártasság bemutatása élőbeszédben, írásban és a térképen.

Az egyetemes és a magyar kronológiák használata, ezek alapján megadott témakörök kronológiáinak elkészítése.

Tájékozódás a térben

Tematikus történelmi térképek adatainak összehasonlítása (pl. gazdasági fejlődés, népsűrűség, nemzetiségi összetétel
változása) önállóan, következtetések levonása.

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján önállóan
(pl. ásványkincsek, iparvidékek az ipari forradalom idején).

Az év során tanultak topográfiai adatainak, folyamatainak, jelenségeinek megjelölése a mai viszonyokat tükröző térképeken.

Vaktérképek készítése tanári útmutatás alapján, s ezen az év folyamán tanultak névanyagának s a térképen ábrázolható
folyamatoknak, jelenségeknek a bemutatása.

Témakörök	Tartalmak
A felvilágosodás és a polgári átalakulás kora (1721–1849)	A felvilágosodás. A felvilágosult abszolutizmus Ausztriában és Poroszországban. Az orosz nagyhatalom. A XVIII. századi életviszonyok. Az észak-amerikai gyarmatok függetlenségi háborúja. Az USA létrejötte. A polgári forradalom Franciaországban. A napóleoni háborúk Európája. Az ipari forradalom és társadalmi hatásai. Forradalmi hullámok 1848–49-ben. A XIX. század eszméi. Az ipari forradalom hatásai az életkörülményekre és a környezetre. <i>Évszámok:</i> 1740–48, 1756–63, 1776, 1783, 1789, 1791, 1794 1804–15, 1848 <i>Személyek:</i> Nagy Frigyes, Nagy Katalin, Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Diderot, Washington, Jefferson, XVI. Lajos, Danton, Robespierre, Metternich, Napóleon, Nelson, Kutuzov, Watt, Stephenson, Marx <i>Fogalmak:</i> enciklopédia, jogállam, ráció, a hatalmi ágak megosztása, társadalmi szerződés, felvilágosított abszolutizmus, nacionalizmus, liberalizmus, szocializmus, konzervativizmus, alkotmány, „harmadik rend”, girondiak, jakobinusok, polgári szabadságjogok, parlamenti rendszer (jobb- oldal, baloldal), emigráció, reakció, terror, kapitalizmus, tőkés, proletár, civil társadalom <i>Topográfia:</i> Poruszország, Lengyelország, angol és francia gyarmatok Észak-Amerikában, Valmy, Vendée, Austerlitz, Trafalgar, Borogyino, Waterloo
Magyarország újjászerveződése a Habsburg Birodalom keretei között (1711–1790)	A magyar királyság a Habsburg Birodalomban. Demográfiai változások, az etnikai arányok átalakulása. A társadalom képe. A felvilágosult abszolutizmus és a rendek összeütközése. Művelődés, egyházak, iskolák. <i>Évszámok:</i> 1722–23, 1740–80, 1767, 1777, 1780–90 <i>Személyek:</i> III. Károly, Mária Terézia, II. József, Kaunitz. <i>Fogalmak:</i> Helytartótanács, betelepítés, kettős vámrendszer, vallási türelem, állandó hadsereg, mágnás, állami oktatás, úrbéri rendezés, nyelvrendelet <i>Topográfia:</i> Határőrvidék, Bánát
A polgárosodás kezdetei Magyarországon (1790–1847)	A napóleoni háborúk hatása Magyarországon. Az átalakuló társadalom – nemesi, paraszti és városi életformák. Új elemek és elmaradottság a gazdaságban. A reformmozgalom kibontakozása, a polgárosodás fő kérdései. A nemzetiségi kérdés. A reformkori művelődés, kultúra. <i>Évszámok:</i> 1795, 1825, 1830, 1832–36, 1844, 1847 <i>Személyek:</i> Martinovics, Hajnóczy, Kazinczy, Kölcsey, Deák, Eötvös, Kossuth, Batthyányi Lajos, Széchenyi István, Wesselényi, I. Ferenc

	<i>Fogalmak:</i> Magyar jakobinusok, reform, polgári átalakulás, cenzúra, államnyelv, örökváltság, közteherviselés, érdekegyesítés, védővám <i>Topográfia:</i> Pest-Buda, Fiume, Vaskapu
Forradalom és szabadságharc Magyarországon (1848–1849)	A pozsonyi országgyűlés. A pesti forradalom. Az áprilisi törvények. A forradalom első nehézségei: a nemzetiségek mozgalmi A nemzeti önvédelem megszervezése és a tavaszi hadjárat. A Függetlenségi Nyilatkozat és a nemzetközi viszonyok. A szabadságharc bukása.
	<i>Évszámok:</i> 1848. III. 15., IV. 11., IX. 29., 1849. IV. 6., IV. 14., V. 21., VIII. 13., X. 6. <i>Személyek:</i> Jókai, Petőfi, Görgey, Klapka, Bem, Damjanich, Jelačić Windischgrätz, Haynau
A nemzetállamok és az imperializmus kora (1849–1914)	<i>Fogalmak:</i> Márciusi ifjak, nemzetőrség, felelős kormány, jobbagyfelszabadítás, választójog, függetlenség, nemzetiségi törvény <i>Topográfia:</i> Pákozd, Kápolna, Isaszeg, Komárom, Segesvár, Arad Gazdasági és társadalmi változások a fejlett országokban, a második ipari forradalom Az egységes Olaszország és Németország kialakulása. Az orosz reformkísérletek. Polgárháború az Amerikai Egyesült Államokban. Gyarmatosítás: a brit gyarmatbirodalom. Kína és Japán. A „keleti kérdés” és a Balkán. A munkásság politikai erővé szerveződése. Hatalmi viszonyok, katonai-politikai szövetségek a századfordulón. A művelődés új keretei.
	<i>Évszámok:</i> 1853–56, 1861, 1861–65, 1866, 1870, 1871, 1882, 1904, 1905, 1907. <i>Személyek:</i> III. Napóleon, I. Miklós, Cavour, Garibaldi, Bismarck, Viktória királynő, II. Vilmos, Lenin, Lincoln
	<i>Topográfia:</i> Krím-félsziget, Piemont, Német Császárság, Szezei-csatorna, Panama-csatorna, Elzász-Lotaringia, Románia, Szerbia, Bulgária
A polgárosodás kibontakozása Magyarországon (1849–1914)	<i>Fogalmak:</i> Internacionálé, keresztényszocializmus, szociáldemokrácia, centrum, periféria, részvénytársaság, monopólium, középosztály, hármasszövetség, antant, keleti kérdés, bolsevik, anarchizmus, szakszervezetek A megtorlás, a Bach-rendszer kiépítése. A kiegyezés. Gazdasági és társadalmi fejlődés a dualizmus korában. Az egyes társadalmi csoportok jellemző életformái. Népességnövekedés. A nemzetiségi kérdés. A zsidóság emancipációja. Asszimiláció és kivándorlás. A városiasodás. A tudományos és művészeti élet fejlődése. Politikai viszonyok. A kiegyezés rendszerének belső ellentmondásai.
	<i>Évszámok:</i> 1849. október 6., 1867, 1868, 1875–90, 1896.

Személyek:

Ferenc József, Haynau, Bach, Deák Ferenc, Andrássy Gyula, Tisza Kálmán, Baross Gábor, Tisza István, Jászi Oszkár.

Topográfia:

Bosznia-Hercegovina, Budapest, Osztrák–Magyar Monarchia.

Fogalmak:

passzív ellenállás, kiegyezés, horvát kiegyezés, dualista monarchia, közös ügyek, millennium, úri középosztály, obstrukció, népoktatás, kispolgár, nagypolgárság, cseléd, kivándorlás, asszimiláció, állami anyakönyvezés.

Mindennapi élet, életmód-történet

Egy, a szakirányú képzés jellegének megfelelő történelmi téma feldolgozása.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek a források, és a tankönyvi szöveg egybevetésére. Tudjanak bibliográfiákat készíteni az iskolai és közkönyvtárak, felhasználásával kiselőadások, vitaindítók céljára. Tudjanak felépített, szabadon előadott feleletet adni a tanult témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni élőszóban, rövid felkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan vagy szaktanári segítséggel (lakosság-szám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába.

12. évfolyam

Évi óraszám: 96

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Írott források értelmezése, feldolgozása.

Különböző típusú források összevetése.

A filmek, filmhíradók értékelése, elemzése.

A média forrásértékének és manipulációs jellegének felismerése, elemzése.

Nemzetközi szerződések, békekötések, szövetségi megállapodások, nemzetközi szervezetek alapokmányainak elemzése.

Tájékozódás a szakirodalomban.

A források, a tankönyvi szöveg és a szakirodalom összevetése, az eltérések feltárása.

Pályamunkák, tanulmányok bibliográfiájának összeállítása, anyaggyűjtés, az írásmű elkészítése.

Történelmi esemény, intézmény, szervezet megismerése források alapján.

A különböző fejlődési régiók megkülönböztetése, összehasonlítása.

Kifejezőképességek

Valamilyen történelmi kérdés átfogó, esszé jellegű szabatos kifejtése.

A történelmi fogalmak szakszerű magyarázata és használata.

Egy–egy előre megadott kérdés kapcsán tudásra épülő, saját vélemény megfogalmazása, kifejtése és megvédése esetleges vita esetén.

Hosszabb adatsorok, grafikonok, ábrák alapján történelmi változások felismerése és bemutatása.

A huszadik század meghatározó jelentőségű történelmi személyiségei szerepének értékelése.

A források értékelésével saját szóbeli vélemény kialakítása az adott eseményről, intézményről, szervezetről.

Egyes témák nyomon követése a sajtóban és a tömegkommunikáció egyéb területein (pl. az EU-csatlakozás folyamatának figyelemmel kísérése).

Szemléletes diagramok és grafikonok készítése gazdasági, társadalmi, demográfiai folyamatokról.

Témakörök	Tartalmak
Az első világháborútól a nagy gazdasági válságig (1914–1929)	Az első világháború kirobbanása, jellege, története. A Párizs környéki békék. Az orosz forradalmak. Az olasz fasizmus. A parlamentáris rendszerek. A gazdaság és a társadalom új jelenségei a fejlett világban és a női emancipáció. <i>Évszámok:</i> 1914–18, 1917, 1919, 1922, 1925 <i>Személyek:</i> Ferenc Ferdinánd, Sztálin, Trockij, Wilson, Clemenceau, Lloyd George, Stresemann, Mussolini <i>Topográfia:</i> Szarajevó, Marne, Somme, Pétervár, Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, Csehszlovákia, Lengyelország, balti államok, Curzon-vonal <i>Fogalmak:</i> Villámháború – állóháború, ultimátum, központi hatalmak, pacifizmus, szovjet, fasizmus, korporatív állam, egypártrendszer, kommunizmus, kollektivizálás, GULAG, kisantant, kisebbségvédelem
Az első világháború és következményei Magyarországon. A Trianon utáni ország élete (1914–1931)	Magyarország részvétele a világháborúban. Az öszirózsás forradalom. Kísérlet a kommunista diktatúra megteremtésére: a Tanácsköztársaság. A trianoni béke. Hatása a gazdaságra, társadalomra, az etnikai viszonyokra. A határon túli magyarság sorsa. A Horthy rendszer kialakulása és konszolidációja. A művelődési viszonyok. Az életmód változásai. <i>Évszámok:</i> 1914.július 2., 1918.október 31., 1918.november 3., 1919.március 21., 1920.március 1., június 4., 1921–31, 1927 <i>Személyek:</i> gróf Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, gróf Teleki Pál, gróf Bethlen István, Klebelsberg Kunó, Nagyatádi Szabó István, Peyer Károly <i>Topográfia:</i> Doberdó, Isonzó, trianoni Magyarország, Piave <i>Fogalmak:</i> öszirózsás forradalom, etnikai és történeti elv, proletárdiktatúra, Tanácsköztársaság, vörös- és fehérterror, numerus clausus, antiszemitizmus, irredentizmus, revízió, társadalombiztosítás, konszolidáció
A nagy gazdasági válságtól a második világháború végéig (1929–1945)	Az 1929–33-as világgazdasági válság. Válságkezelés az USA-ban. A nemzetiszocializmus hatalomra jutása és működési mechanizmusa. A sztálini diktatúra a 30-as években. A második világháború története. A szövetségesek győzelme, a háború jellege. <i>Évszámok:</i> 1929, 1933, 1936, 1938, 1939.szeptember 1., 1941.június 22., 1944.június 6., 1945.május 8., augusztus 6., szeptember 2. <i>Személyek:</i> Keynes, Roosevelt, Hitler, Göring, Churchill, Rommel, Montgomery, Zsukov, Eisenhower, De Gaulle <i>Topográfia:</i> Brit Nemzetközösség, Szlovákia, Leningrád, Pearl Harbor, Midway, Sztálingrád, Auschwitz, Hirosima, El-Alamein, Kurszk, Normandia

- Fogalmak:*
tőzsde, túltermelési válság, New Deal, tervgazdálkodás, totális diktatúra, nemzetiszocializmus, Berlin-Róma tengely, Anschluss, koncentrációs tábor, népirtás, holokauszt, partizán, totális háború, antifasiszta koalíció.
- Magyarország a nagy gazdasági válságtól a második világháborús összeomlásig (1931–1945)
- Gazdasági válság és jobbratulódás a belpolitikában.
Magyarország háborús részvétele. A Kállay kormány politikája.
A német megszállás.
A holokauszt Magyarországon.
A sikertelen kiugrás. A nyilas hatalomátvétel.
Magyarország szovjet felszabadítása és megszállása.
- Évszámok:*
1938.november 2., 1939.március 15., 1940.augusztus 30., 1941. június 26., 1943.január, 1944.március 19., október 15., december 21., 1945.április.
- Személyek:*
Bajcsy-Zsilinszky Endre, Gömbös Gyula, Bárdossy László, Kállay Miklós, Szálasi Ferenc, Dálnoki Miklós Béla
- Topográfia:*
Felvidék, Újvidék, Kárpátalja, Voronyezs, Don-kanyar
- Fogalmak:*
Népi-falukutató mozgalom, nyilasmozgalom, zsidótörvények, fegyveres semlegesség, hadigazdaság, „hintapolitika”, „kiugrás”, gettó, deportálás, munkaszolgálat, hadifogság
- A jelenkor (1945–napjainkig)
- Hidegháborús szembenállás a II. világháború után.
A fejlett piacgazdaság, a demokratikus berendezkedés országai.
Az európai integráció története.
A „harmadik világ”.
A szocialista rendszerek kialakulása, fejlődése és kudarca.
A közel-keleti konfliktusok.
Kelet Közép-Európa és a Balkán a rendszerváltás után.
Az emberiség az ezredfordulón: a globális világ és problémái.
- Évszámok:*
1947, 1948, 1949, 1955, 1956, 1957, 1961, 1968, 1975, 1991
- Személyek:*
Nehru, Gandhi, Csang Kaj-sek, Mao Ce-tung, Ho Si Minh, Truman, Adenauer, Hruscsov, Nasszer, Kennedy, XXIII..János, Brandt, Wa³esa, Reagan, Gorbacsov
- Fogalmak:*
vasfüggöny, hidegháború, fegyverkezési verseny, Truman-elv, Marshall-segély, szociális piacgazdaság, európai integráció, NATO, Varsói Szerződés, római szerződések, holdraszállás, harmadik világ, Brezsnjev-doktrina, globális világ, enyhülési politika.
- Topográfia:*
NSZK, NDK, Kuba, Korea
- Magyarország a második világháború után (1945 –napjainkig)
- A háborús károk felszámolása. A demokratikus közélet kiépítésének kísérlete.
A párizsi békeszerződés. A határon túli magyarság sorsa.
A kommunista diktatúra kiépítése.
A forradalomhoz vezető út.
Az 1956-os forradalom és szabadságharc.
A Kádár-rendszer kiépülése: megtorlás és diktatúra.
Az életmód átalakulása. Demográfiai változások.
Az ellenzéki mozgalmak kialakulása és erősödése.
A rendszerváltozás.
- Évszámok:*
1946, 1947.február 10., 1948, 1949, 1953, 1956.október 23., november 4., 1963, 1968, 1989.október 23., 1990, 1991.

Személyek:

Mindszenty József, Nagy Ferenc, Rákosi Mátyás, Kádár János, Nagy Imre, Antall József, Göncz Árpád.

Fogalmak:

ideiglenes Nemzetgyűlés, SZEB, Háborús bűnös, népbíróság, jóvátétel, kollektív büntetés elve, kitelepítés, lakosságcsere, beszolgáltatás, AVH, pártállam, földosztás, ötvenes évek, internálás, munkástanács, ellenzéki mozgalmak, Petőfi Kör, reformszocializmus, második gazdaság

Állampolgári ismeretek

A társadalmi szabályok.

Emberi jogok. A gyermekek jogai. Diákjogok.

Államformák, politikai rendszerek. Magyarország alkotmánya.

A demokrácia alapelvei és működése.

Bírói hatalom és igazságszolgáltatás.

Politikai és szociális jogok.

Önkormányzatok, civil szervezetek.

Mindennapi élet,
életmód-történet

Egy a szakirányú képzés jellegének megfelelő történelmi téma feldolgozása

TÁRSADALOMISMERET ÉS ETIKA

11. évfolyam
Évi óraszám: 37

Célok és feladatok

A tantárgy áttekinti az emberi együttélés alapelveit, a társadalom intézményeit, a politika, a jog és a gazdaság rendszerének működését. Bevezet az etika fogalmkörébe, az ember kilétéről a jó és a rossz mibenlétéről, az erényekről és a helyes cselekedet alapelveiről folyó diskurzus évezredes történetébe.

Fejlesztési követelmények

A társadalmi együttélés szabályainak ismerete, tudatos belátáson alapuló kritikai elsajátítása. A jogérzék, a társadalmi felelősségtudat elmélyítése, a társadalomelmélet és az etika alapfogalmainak ismerete. Az önálló tájékozódáshoz és a tudatos életvezetéshez szükséges jellemvonások, készségek és ismeretek fejlesztése. Az erkölcsi érzék kiművelése, az etikai álláspontok megvitatásának képessége, a saját meggyőződés kifejezéséhez és a mások meggyőződésének megértéséhez és tiszteltetéséhez szükséges morális és intellektuális képességek fejlesztése.

Belépő tevékenységformák

Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése.

Egyéni és csoportos anyaggyűjtés; dokumentum- és irodalomelemzés.

Irányított viták, szerepjátékok; feladatok, példák a társadalmi konfliktusok és erkölcsi dilemmák felismerésének és értelmezésének gyakoroltatására.

Témakörök

Tartalmak

Együttéléstan

Egyén, csoport, közösség, társadalom, állam.
Az együttélési szabályok kialakulása és rendeltetése.
Szokás, hagyomány, erkölcs, jog, törvény.
Jogok és kötelességek a társadalomban.
Az emberi alapjogok értelmezése.
A társadalmi igazságosság kérdései.

Az állam

A politikai közösség
és intézményei
Hatalom, legitimáció

Államformák és politikai rendszerek.
A demokrácia alapelvei és működése.
A hatalmi ágak.
A politika és a jog intézményrendszere a mai Magyarországon.

Gazdasági alapfogalmak

Munka és munkamegosztás, szükségletek és érdekek, csere, tulajdon, elosztás, költség, teljesítmény, jövedelem, piac, verseny, érték, haszon, pénz.
Termelés és fogyasztás. Jólét és életminőség.
Háztartás, a család gazdálkodása, megélhetés.
Szegények és gazdagok, munkavállalás, vállalkozás.

A társadalom élete

Társas kapcsolatok és társadalmi viszonyok.
A kultúra fogalma.
A szocializáció folyamata.
A társadalmi csoportok és rétegek.
A társadalmi helyzet változásai.
A társadalom változásai.
Életmód, életszínvonal.

Egység és sokféleség a
modern társadalmakban

Társadalmi önazonosságunk összetevői.
A saját csoport. Önbecsülés és nyitottság.
A helyi társadalom. Nemzet, állam, etnikum.
Európa és a nemzetek feletti integráció kérdései.
Kisebbségek, diszkriminált csoportok, előítéletek.

A technológiai-gazdasági haladás és a bioszféra változása.

Növekedés és fejlődés. A „jólét” ára.
A földi élővilág eltartó képességének korlátai.
Pazarló használat, környezetszennyezés, népességgrobbanás.
A technikai civilizáció hatása a földi ökoszisztémára.
A globalizáció politikai, kulturális, gazdasági és természeti következményei.

Etika

Az emberi természet

Az eszes lény. A társas lény. Az alkotó ember. Az univerzális lény.
Autonómia és meghatározottság.
Az ember környezete és a nyelv világa.
A kultúra normativitása.
A hagyomány értelme.
A „másik” szerepe az öntudatos én kialakításában.
Önazonosság és önmegvalósítás a társas viszonyban.

Etikai alapfogalmak

A jó és a rossz megkülönböztetése.
A szenvedés tapasztalata.
A választás szabadsága és az ember felelőssége.
Szándék és következmény.
Törvény és lelkiismeret. Materiális és formális etikák.

Az etika megalapozása

Az ember léthelyzete és felelőssége a keresztény hagyományban. Az etika transzcendens megalapozásának igénye.
A világi etika kialakulása. A természetjogi, kötelesség-, haszon-, felelősség- és konszenzusetikák érvelési módjainak alapjai és összefüggése, az erkölcsi gondolkodás történetéből vett klasszikus példák nyomán.

Az erkölcsi cselekedet dimenziói

Életcélok, önmegvalósítás.
Önbecsülés és mások iránti tisztelet.
Az élet tisztelete.
Segítség, áldozat, szolidaritás: a személyes kapcsolatok erkölcsi dilemmái.
A nemiség és a családi élet erkölcstana.
Munkaerkölcs.
Etikus fogyasztás.
Elkötelezettség, tolerancia, szolidaritás.
Hazaszeretet.
Törvénytisztelet és polgári engedetlenség.
Erkölc és politika.
Gazdaságetikai alapelvek.

A jellem és az erények

Erkölcsei érzék. Jellem és illem. Önnevelés, példakövetés.
A jóakarat. A szeretet forrásai, nemei, erkölcsi jelentősége.
Etikai alapértékek. Az alapvető erények klasszikus és modern értelmezései.

Korunk erkölcsi kérdései

A tudományos-technológiai haladás etikai dilemmái.
Géntekológia, születésszabályozás, a modern orvoslás, az öregedés és az emberhez méltó halál erkölcsi problémái.
Globális felelősségünk. Kötelességek a jövő nemzedékekkel szemben, az élővilág rendjének és sokféleségének megőrzésével kapcsolatban.
Az etika emberközpontúságának értelmezése.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje a társadalmi együttélés alapvető szabályait és a Magyar Köztársaság intézményrendszerét. Legyen képes a társadalmi konfliktusok és erkölcsi dilemmák felismerésére, értelmezésére és megvitatására. Ismerje az etikai alapfogalmak jelentését. Értse és értelmezze felelősségét maga és mások sorsáért, a földi élővilág jövőjéért.

IDEGEN NYELV

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A 9. évfolyamra a diákok öt éve tanulják a célnyelvet. Ez idő alatt megismerkedtek az idegen nyelvi foglalkozások feladat- és szövegtípusaival, szókincsük bővült, megértik a tanár célnyelvi óravezetését, önbizalmuk lehetővé teszi számukra, hogy az órai munkában egyénileg, párban vagy csoportban eredményesen vegyenek részt, órán kívüli feladataikat önállóan megoldják. Önértékelésük fejlett és reális: ismerik saját erős és gyenge pontjaikat. Továbbra is fontos motivációjuk fenntartása és további fejlesztése.

Cél, hogy a 10. évfolyam végére a diákok eljussanak az A2-B1 közötti szintre, melyen számukra ismert témakörökben, életszerű helyzetekben képesek információt kérni és kapni. Megértik hosszabb terjedelmű, autentikus hallott vagy olvasott szöveg lényegét, abból ki tudják szűrni a lényeges információt. Képesek több mondatból álló szöveget szóban és írásban létrehozni. Szókincsük elég fejlett ahhoz, hogy az ismert témakörökhöz kapcsolódó témákról szóban és írásban információt tudjanak cserélni.

A 12. évfolyam végére a diákoknak B1–B2 közötti szintre nyelvtudást kell szerezniük, az előző szintnél fejlettebb szókincssel, szélesebb skálán mozgó, de ismert témákról kell képesnek lenniük szóban és írásban információt cserélni, hosszabb szövegeket megérteni és létrehozni.

Továbbra is lényeges, hogy az idegen nyelvű tananyag felölelje a más tantárgyakban tanult tartalmakat, de ezeken az évfolyamokon már új tananyag feldolgozását is lehetővé teszi a diákok nyelvi szintje. Fontos, hogy az előző évekhez hasonlóan segítsék a nyelvtanulást az önálló olvasás és az osztálytermen kívüli nyelvi hatások.

Ebben az életkorban a diákokat segítheti a szabályszerűségek felismerése és azok alkalmazása, de a hangsúly továbbra is a jelentésen, kontextuson és kommunikáción van. Ezeken az évfolyamokon kell egyensúlyt teremteni a folyamatos beszéd és a nyelvhelyesség között.

A 12. év végére a diákoknak el kell sajátítaniuk az önálló nyelvfejlesztéshez elengedhetetlen nyelvtanulási stratégiákat.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismert témakörben szóban és írásban tud információt cserélni, szöveget megérteni és létrehozni. Nyelvtudását önállóan szinten tartja, illetve szakmai érdeklődésének megfelelően továbbfejleszti. Nyelvtudása segítségével képes képet alkotni más országok népeiről és kultúrájáról.

Témalista (ajánlás)

- Ember és társadalom: hátrányos helyzetű és elesett emberek segítése; diszkrimináció.
- Tágabb környezetünk: idegenvezetés a lakóhelyen; a nagyvárosi élet jellemzői.
- Természeti környezetünk: környezetszennyezés és környezetvédelem.
- Az iskola világa: egy célnyelvi iskola összehasonlítása az itthonival.
- Egészség és betegség: hagyományos gyógykezelés és természetgyógyászat; egészséges életmód.
- Étkezés: a helyes és helytelen táplálkozás; éttermek és gyorséttermek.
- Utazás: nyaralás itthon és külföldön; egy körutazás megtervezése.
- Szabadidő, szórakozás: veszélyes sportok; kulturális események; a színház és a mozi világa; a modern és a klasszikus zene; az internet világa.
- A munka világa: munkavállalás nyáron; munkakörülmények hazánkban és külföldön; pályaválasztás.
- Országismeret: találkozások a célország(ok) irodalmával és művészetével; tájékozódás a célország(ok) politikai, gazdasági és társadalmi életéről.
- Tudományos és technikai műveltség: a tudomány és technikai eszközök szerepe mindennapjainkban; a célország(ok) közismert technikai és tudományos csúcsteljesítményei.
- Aktuális témák.

9. évfolyam
Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok (lásd a 10. évfolyam kerettantervében)
Fogalomkörök (lásd a 10. évfolyam kerettantervében)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetés vagy monologikus szöveg lényegét megérteni.

Beszédképesség

A tanuló legyen képes

- köznyelven megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgást követni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 150 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelenről megkülönböztetni;
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb. 150 szavas köznyelven megírt szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 150 szavas köznyelven megírt szöveg lényegét megérteni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai illetve irodalmi szöveget követni.

Írásképesség

A tanuló legyen képes

- kb. 100 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
- gondolatait változatos kifejezésekkel és mondat szerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján szöveggé rendezni, egyszerű közléseket írásban megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat (leírás, elbeszélés, jellemzés) használni.

10. évfolyam
Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatás, bemutatkozás;
- telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés;
- személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás;
- érdeklődés foglalkozás iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás;
- öröm;
- elégedettség, elégedetlenség;
- csodálkozás;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
- valaki igazának az elismerése;
- egyetértés, egyet nem értés;
- érdeklődés, érdektelenség;
- tetszés, nem tetszés;
- dicséret, kritika;
- ellenvetés;
- akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség;
- ígéret; szándék,
- érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása;
- események leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- tudás, nem tudás;
- bizonyosság, bizonytalanság;
- ismerés, nem ismerés.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés;
- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
- beszélési szándék jelzése, téma bevezetése;
- megerősítés
- témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök

- cselekvés, történés, létezés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli és időbeli viszonyok,
- függő beszéd,
- mennyiségi és minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei*Hallott szöveg értése*

A tanuló legyen képes

- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetés vagy monologikus szöveg lényeges pontjait megérteni.

Beszédképesség

A tanuló legyen képes

- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeiket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásba bekapcsolódni, álláspontot, véleményt kifejezni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelenről megkülönböztetni;
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 200 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 200 szavas köznyelven megírt szöveg felépítését megérteni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveg lényeges pontjait megérteni.

Írásképesség

A tanuló legyen képes

- kb. 150 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
- gondolatait változatos kifejezésekkel és mondatstruktúrákkal, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat használni.

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL 9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz		
Megszólítás	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutakozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane? May I/Can I/ Let me introduce myself./? May I/Can I/ Let me introduce you to Rosy./?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Telefon felvétele	<i>Oxford, five oh two double one.</i>	<i>Hello, this is Ms Brown speaking.</i>
Telefonon bemutatkozás	<i>Hello, this is Mary Smith speaking.</i>	
Telefonon más személy kérése	<i>Can I speak to George, please? Could you put me through to Mrs Hamilton, please?</i>	<i>Yes, just a minute, please.</i>
Telefonálásnál elköszönés	<i>I'll call back again later this evening. It was lovely to speak to you. Thanks for ringing. Bye!</i>	<i>Bye!</i>
Üdvözlőküldés	<i>Give my love/regards to...</i>	<i>I will.</i>
Megszólítás személyes levélben	Dear John,	
Elbúcsúzás személyes levélben	Best wishes, Love (from), I am looking forward to hearing from you soon.	
Érdeklődés mások hogyléte felől és reagálás	How are you feeling today? What's the matter?	Fine./OK/All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from...

Engedélykérés és reagálás	May I use your telephone? Do you mind if I open the window?	Yes, go ahead. Not at all.
Köszönetnyilvánítás és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánat kérése és arra reagálás	I am sorry. I am very sorry. I must apologise for coming late. I beg your pardon. Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és azokra reagálás	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day). Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas/New Year/ Birthday! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás, együttérzés	I am sorry about your illness. I am sorry to hear that. I <u>am</u> sorry. What a shame! Oh, dear.	
Öröm, szomorúság	Are you happy about that? What do you think of that? How do you feel about that?	Great! I am so glad/very happy. I am glad to hear that. I am so pleased that... Good for you. Congratulations. I feel so happy for... I'm sorry to hear that. What a pity. Oh, no! Oh, dear! I feel so sorry for...
Elégedettség, elégedetlenség, bosszúság	What do you think of...? Are you pleased with...? Are you happy with...? <i>Are you satisfied with...?</i>	That's fine/nice/not bad. That was fine/good/ nice... I'm quite satisfied with... I'm quite happy with... I'm quite pleased with... It's not good enough. That wasn't very good. I'm tired of...
Csodálkozás	<i>Jane has lost her money. Tom is twenty. This is a book for you.</i>	<i>How come? Is he? What a surprise!</i>
Remény	What are you hoping for? What are you looking forward? What are your hopes for the new year?	I am looking forward to... I can hardly wait for... I hope you'll have time to join me for dinner.

Aggodalom, félelem	What's the matter? You look worried. Are you worried about...? Are you afraid of what might happen?	I am worried about my parents. It was really frightening.
Bánat, elkeseredés	Are you disappointed with your exam results?	I am very disappointed. I am sorry to hear that.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés, véleménynyilvánítás és arra reagálás	What do you think? What do you think of it? So do I. Do you? I don't.	I think it is unfair. I think it is horrible.
Valaki igazának elismerése és el nem ismerése	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyet nem értés	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right. I'm afraid I don't agree. I doubt whether...
Érdeklődés, érdektelenség	Are you interested in sports?	I am interested in gardening. It doesn't really bother me.
Tetszés, nem tetszés	Do you like Italian food? You like meat, don't you? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice. I don't think much of...
Dicséret, kritika	You are really kind.	
Akarat, kívánság	Would you like a cake? Can I have my bill, please? I want to pay.	I'd like an ice-cream.
Képesség	Can you speak French? Are you able to ride a horse?	I can understand French. I am unable to ride a horse.
Kötelezettség	Must we fill in this form now? When do we have to leave?	We must fill it in now. Right now.
Szükségesség	Is that necessarily so? Must things be black and white?	People must sleep sometimes. Classical music need not be boring.
Lehetőség	She may miss the bus. He might be invited.	
Ígéret	Will you come and meet me at the station?	Don't worry, I will. I promise to be there at five.
Szándék, kívánság	What would you like to do? Would you like to have a rest?	I'd like to see that film. I'd rather not go out tonight.
Értéktételezés	What's your reaction to the news? Do you approve of his decision?	That's good/not bad/terrible. It's too... It's not... enough.
Preferenciák	What would you prefer?	I prefer tea to coffee.
Terv	Are you going to have a starter? What are you going to do?	I'm going to have some cheese. I'm planning to spend the weekend in Prague.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	What is it? What's it in English? What does that mean? What does it look like?	It's.../ That's.../ It's a kind of.../It's used for... It means... The young man talking to Jane is her brother. The car parked at the back isn't yours, is it? It's rather heavy and it is used for lifting a car.
Események leírása	What happened?	First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours. After opening the door she phoned the ambulance. While waiting for the ambulance she told the neighbours.
Információkérés, információadás	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did. At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right. It's me.
Tudás, nem tudás	Do you know where he lives?	I have no idea.
Bizonyosság, bizonytalanság	<i>I wonder why they are so reluctant?</i> <i>Do you think this is real silk?</i> <i>Are you sure you want to go?</i>	<i>She is certainly tired./She must be tired.</i> <i>It seems to be real silk.</i> <i>I'm not sure.</i> <i>Perhaps./Maybe.</i> <i>I don't think she has ever been there.</i>
Ismerés, nem ismerés	Do you know Mexico?	Yes, I have already been there.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your credit card number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to...	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Tiltás, felszólítás	Keep off the grass. You must not smoke here.	
Segítségkérés és arra való reagálás	Will you do the washing up for me, please?	Certainly.
Segítség felajánlása	<i>I am going to the market. Shall I bring you something?</i> <i>I'll do the washing up for you.</i>	
Javaslat és arra reagálás	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.
Kínálás és arra reagálás	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you./I am sorry, I can't. An orange please. Thank you. Thank you. No, thank you.

Meghívás és arra reagálás	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but... No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Tanács és arra reagálás	What would you recommend? What shall I do? What do you think I should do? What advice would you give?	Why don't you...? I think you should... I don't think you should... You ought to... You'd better...

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Megértés biztosítása	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle? Sorry, where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells...
	Nem értés, magyarázatkerés, magyarázatértés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Felkérés hangosabb, lassabb beszédre	Could you speak a little more slowly, please? Sorry, that was a bit too fast.
Párbeszéd strukturálása	Beszédészándék jelzése, beszélgetés kezdése	Well, there is nothing in the garage. I'll tell you what; I've just had a thought. The question is how many people are willing to spend money on it. The trouble is, we have not got any money.
	Elemek összekapcsolása	Put the cheese on first, and then... All the overhead lockers started rattling. In the end we landed safely. ...Suddenly there was a loud bang.
	Összefoglalás	Well, to sum it up...
	Beszélgetés lezárása	Right ... okay. Well, it's been nice talking to you.

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Cselekvés, történés, létezés kifejezése Jelenidejűség	Present Simple Present Simple Passive Present Continuous Present Perfect Simple Present Perfect Passive When do you get up? I don't drink milk. English is spoken all over the world. Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving. Have you done your room? I haven't finished it yet. We haven't met since Christmas. I've lived here for ten years. My flat has just been decorated.

Múltidejűség		Past Simple	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
		Past Simple Passive	When was this photo taken?
		Past Continuous	What were you doing at five yesterday?
			I was watching TV when he phoned.
		Past Perfect	We had had dinner when she arrived.
Jövőidejűség		Going to	What are you going to do on Saturday?
		Future with Will (certainty)	When will you be fourteen?
		(sudden decision)	OK. I'll do the washing up.
Birtoklás kifejezése		Forms of have	I didn't have many friends in the kindergarten. I will have a Porsche when I'm 20.
		Possessive adj.	My, your, his/her/its,our, their dog
		Possessive pronouns	Mine, yours,...theirs
		Genitive 's	Kate's brother
		Of	the corner of the room Whose?
		Belong to	Who does it belong to?
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, in front of, behind, inside, outside, above ... at the top/at the bottom of ..., on the left hand side, in the background in the east/west ..., along the river, through the forest, past the shop ...
		picture location	
		geographical location	
Időbeli viszonyok		Adverbs of time with Present Perfect Simple	Already, yet, just
Gyakoriság		How often?	Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day ... I always make my bed. She goes swimming twice a week.
Időpont		When? What time?	Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday This time tomorrow By 9 o'clock yesterday
		What's the time?	It's a quarter to eight.
Időtartam		How long?+Past Simple	How long were you in hospital? For two weeks.
		While	While I was watching TV, Mary arrived.
		When	When I entered, the boys were fighting.
		How long ?+Present Perfect Simple	I have lived here for seven years now.

Mennyiségi viszonyok	Singulars and plurals Cardinal numbers Ordinal numbers Countable nouns Uncountable nouns	Children, people, men, women ... one, two, three.. first, second... How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs. <i>A great number of people</i> How much money have you got? I've got a lot of/little money. A cup of tea, a piece of cake <i>A great deal of energy</i> All, both, none, neither Each, every
Minőségi viszonyok	Comparative sentences (short, long adjectives) Irregular adjectives enough too/quite	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. She is the most intelligent of all. I'm as tall as you. <i>This town is less polluted than that one.</i> <i>This is the most interesting book I've ever read.</i> Good, bad ...(better, worse) It's too big. It's not small enough. <i>It's much too difficult.</i> <i>It's not quite satisfactory.</i> What's it like? What colour is it? What does it look/taste/sound/feel like?
Modalitás	Should/shouldn't Can (ability) Can/could/may (permission) Could-was able to Must/needn't (obligation) Have to Musn't Must/may/might/can't + present infinitive (certainty)	You should ask her. I can swim. Can/could/may I open the window? <i>He could speak two languages at the age of five.</i> <i>Last summer I was able to visit the British Museum.</i> I must read it. You needn't do it now. Did you have to be there? Children mustn't smoke. <i>John must be ill.</i> <i>He can't be at school.</i>
Logikai viszonyok	Linking words Purpose Conditional I Conditional II Time clauses with future meaning	And/or/but/because/although/ <i>on the one hand – on the other hand,</i> <i>so, therefore, that's why</i> <i>either-or, neither-nor</i> Although he is rich, he is not happy. <i>I helped him so that he could pass his examination.</i> I've been to London to visit the Queen. We'll stay at home if it rains. <i>If I had time, I would take you to the cinema.</i> When dad comes home, he'll be angry with you.
Függő beszéd	Reported speech with present reporting verb	He says he is tired. I don't know where he lives. Tell him to stop it.

Szövegösszetartó eszközök	Articles Some+plural noun Any+plural noun Some +singular noun Any + singular noun Nominative and accusative of personal pronouns Demonstrative pronouns Indefinite pronouns Reflexive pronouns <i>Relative pronouns</i> <i>Propword</i>	A, an, the There are some pencils in the bag. Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes. There's some water in the vase. There isn't any juice in my glass. I, he, they... Me, him, them... This, that, these, those... Somebody, anybody, nobody, everybody ... myself... <i>The girl who lives next door bought a car.</i> <i>The book I gave you...</i> <i>one, ones</i> <i>Which one would you like?</i>
------------------------------	---	--

FRANCIA

9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás	s'il vous/te plaît, pardon, monsieur, vous êtes bien le nouveau professeur d'anglais?
Köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, à demain, à mardi, à ce soir, à bientôt, à plus tard, à tout à l'heure
Bemutató, bemutatkozás	c'est Luc, je te présente/je vous présente, permettez-moi de vous présenter moi, je m'appelle, je suis le frère de, enchanté monsieur
Telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	c'est Marie-Jeanne à l'appareil au revoir, monsieur, a lors à la prochaine fois
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, ma chère Michèle, bisous, grosses bises, à bientôt, je t'embrasse
Érdeklődés howlyét iránt és arra reagálás	ça va? vous allez bien? Ça va mieux? Ça va bien/pas trop mal/merveilleusement bien, merci Ça ne va pas du tout
Engedélykérés és arra reagálás	je peux? bien sûr (mais), je vous/t'en prie, si tu veux/vous voulez
Köszönet és arra reagálás	merci beaucoup/infiniment, il n'y a pas de quoi, je vous/t'en prie, avec plaisir, je vous remercie, madame
Bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi/excusez-moi, monsieur/madame Ça ne fait rien, ce n'est pas grave, il n'y a pas de mal, je vous/t'en prie, n'en parlons plus
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, bonne chance/soirée, bon voyage, passer de bonnes vacances, joyeuses fêtes de, je te/vous félicite, merci beaucoup (de tes/vos vœux), tu es/vous êtes gentil, je te/vous remercie de

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	je regrette, je suis vraiment désolé
Öröm	je suis ravi, quel plaisir/quelle joie!
Elégedettség, elégedetlenség	content/triste, heureux/malheureux, agréable/désagréable, aller bien/mal
Csodálkozás	tiens, dis donc, vraiment? alors là! quelle surprise!
Remény	j'espère, tu y crois?
Bánat	je suis (très) triste/désespéré
Bosszúság	mais enfin, ça alors, zut alors, mince

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	tu aimes, tu veux, tu trouves ça? ça te plaît? à ton avis? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? super, pas mal, pas trop intéressant, je pense que, c'était bien, à mon avis
Valaki igazának az elismerése, el nem ismerése	tu as raison, c'est justement/exactement ça, tu n'as pas raison, tu as tort, tu te trompes
Egyetértés, egyet nem értés	oui, d'accord, bien sûr, excellente idée, comme tu veux, je suis de ton avis, c'est exactement ce que je pense (mais) non, (ce n'est) pas ça pas maintenant, pas question
Érdeklődés, érdektelenség	qu'est-ce qui t'arrive? raconte-moi, comment... Ça ne m'intéresse pas trop, ce n'est pas mon problème
Tetszés, nem tetszés	j'aime beaucoup, un peu, pas du tout, c'est bien, j'adore/je déteste, je préfère, Ça me plaît pas mal, Ça ne me plaît pas vraiment, c'est génial, il est sans intérêt

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Dicséret, kritika	bravo, félicitation, <i>chapeau</i> , ce n'est pas tout à fait ça, <i>ce n'est pas trop réussi</i>
Ellenvetés, ellenvetés visszautasítása	<i>par contre, au contraire, tout de même, surtout pas</i>
Akarat, kívánság	je veux <i>absolument</i> , je refuse de, je voudrais bien que, j'aimerais, je serais content si, je souhaite
Képesség, lehetőség	on peut, je suis <i>capable de</i> , il est possible, <i>c'est faisable</i>
Szükségesség, kötelezettség	vous devez, il faut <i>absolument</i> , il est <i>indispensable</i>
Ígéret	c'est promis, je te/vous promets
Érdeklődés értéktétel, kívánság, preferencia iránt	<i>ça te/vous paraît, comment vous jugez cela? quelle est votre réaction à cela? lequel vous voulez?</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	voilà, qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? <i>à quoi ça sert?</i> ce (ne) sont (pas) mes amis/c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas/il est noir, beau, mais cher, c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui, <i>ça sert à</i>
Események leírása	cet après-midi, il y a une semaine, <i>alors, moi, je lui dis, c'était</i>
Információkérés, információadás	où est-il? il (n')est (pas) là, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, dis-moi/dites-moi comment? pour aller à? c'est simple, tu vas/vous allez
Igenlő vagy nemleges válasz	oui/non, c'est ça/ce n'est pas ça <i>aucun problème</i> en effet, pas tout à fait, pas du tout, <i>cela n'est pas possible</i>
Tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas) <i>te/vous dire</i>
Bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sûrement, peut-être, ça se peut, ça m'étonnerait
Ismerés, nem ismerés	<i>je vois, je n'y vois pas trop clair</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	je voudrais, s'il te/vous plaît
Tiltás, felszólítás	il est interdit, (ne) fais/faites (pas), <i>défense de fumer, veuillez patienter, s.v.p.</i>
Segítségkérés és arra reagálás	<i>peux-tu/pourriez-vous m'aider, je suis à toi/vous</i>
Javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, c'est une bonne idée, (mais...) <i>pouvez-vous, voulez-vous, avec plaisir, (mais...)</i>
Kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous êtes gentil, mais je n'ai plus faim
Meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas?

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	c'est (bien) ça? <i>peux-tu/pouvez-vous répéter</i>
Nem értés	je ne comprends pas, je n'ai pas bien compris
Betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
Felkérés érthetőbb beszédre	un peu plus lentement, s.v.p., un peu plus haut, s.v.p.
Beszélési szándék jelzése, téma bevezetése	<i>si vous voulez mon avis, selon moi, j'ajouterais, écoute ça</i>
Megerősítés	<i>c'est celui qui? c'est tout? est-ce que c'est bien cela? est-ce que j'ai bien compris? tu n'en veux vraiment pas?</i>
Körülírás	<i>je ne sais pas exactement ça, mais c'est quelque chose</i>
Példa megnevezése	<i>tiens, par exemple, c'est le cas de...</i>
Témaváltás	<i>d'autre part, d'ailleurs, avez-vous vu? avez-vous entendu?</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Létezés kifejezése	(ne pas) être, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas/plus) se passer, se trouver, <i>exister</i>
Cselekvések	<i>il pleut, il fera beau, s'il neige nous allons sans les Alpes</i> <i>si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu,</i> <i>fais venir un médecin, les vacances sont commencées,</i> <i>le travail terminé/n'ayant plus de travail, il rentre</i> il écoute de la musique en travaillant, merci de m'avoir appelé, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir <i>je lui dirai quand il sera arrivé</i>
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n')est (pas) à moi c'est le mien
Térbeli viszonyok	où? là, à, dans, sous/sur, derrière/devant, tout droit, à gauche/à droite, au milieu, à côté, en face, pas loin, tout près, <i>partout, autour de, d'un côté, de l'autre côté, le</i> <i>long de, au bord de, quelque part, au bout (de), au fond (de), au sommet (de), aux</i> <i>environs (de), n'importe où, vers, au nord, dans l'ouest, d'où? de l'école</i>
Időbeli viszonyok	A quelle heure? quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi prochain, en mai, main- tenant, avant/après, tôt, tard, le week-end, dernier, ce matin, cet après-midi, ce soir, en été, il y a, pendant, longtemps, à midi et demi, <i>dans, à ce moment-là, depuis,</i> <i>en, seulement, quelquefois, toujours, d'habitude, une fois(par), autrefois, d'abord,</i> <i>puis, enfin, quand, avant/pendant que, en même temps que, jusqu'à ce que, il a dit</i> <i>qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami vi-</i> <i>endrait le voir</i> <i>je lui dirai quand il sera arrivé</i>
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup/pou/assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, plus, moins, <i>une douzaine, environ, à peu près, il fera X degré</i>
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand/petit, joli, gros/mince, <i>faible/fort,</i> <i>beau/laid, sale/propre,</i> timide, gentil/antipathique, <i>modeste/agressif, généreux/égoïste,</i> blanc, facile/difficile, ennuyeux/intéressant, interdit, long, court, <i>en bois/coton/lain/</i> <i>papier/plastique, en forme de,</i> rond, rectangulaire, chaud/froid, cher/bon marché, vite, <i>lentement, (très) bien/mal, mieux, bon/mauvais, meilleur, premier</i>
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit, je pense à eux
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau, <i>si tu</i> <i>voulais, tu pourrais,</i> <i>si j'avais su, je serais venu, merci de m'avoir appelé</i> <i>fais venir un médecin, les vacances sont commencées,</i> <i>le travail terminé/n'ayant plus de travail, il rentre</i> <i>il écoute de la musique en travaillant</i>
Szövegösszetartó eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il/elle, nous, vous, ils/elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux,elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, où, dont, <i>celui, celle, ceux, celles,</i> et, mais, donc, alors, <i>non plus, quand même, car, comme, pour, puisque, si, ainsi, cepen-</i> <i>dant, même si, en effet, malgré que, bien que</i>

NÉMET 9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz
Megszólítás	Entschuldigung, ...
Köszönés, elköszönés	Guten Morgen/Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Bemutató, bemutatkozás	Das ist Peter. Ich heiße ...
Telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	Guten Tag, das ist ... Auf Wiederhören! Tschüs!
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	Liebe(r)... Viele Grüße. Dein(e)...
Érdeklődés howlét iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir?/Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.
Engedélykérés és arra reagálás	Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte.
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum...! Danke. Fröhliche Weihnachten./Gute Besserung!

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	Es tut mir Leid!
Öröm	Ich freue mich, dass.../ Toll!
Elégedettség, elégedetlenség	Es ist prima, dass.. Schade, dass...
Csodálkozás	Oh, das ist aber schön!
Remény	Ich hoffe, du kannst kommen!
Bánat	Schade, dass...
Bosszúság	Das ist aber schlimm!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás, véleménynyilvánítás	Magst du Mathe? Ja./Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach... Was denkst darüber?
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht!
Egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
Érdeklődés, érdektelenség	Ich interessiere mich für ... (nicht).
Tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut/blöd!/Das gefällt mir (nicht)!
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, kötelezettség	ich will, ich möchte, ich kann, ich muss, ich darf
Ígéret, szándék, terv	Ich mache das schon! Ich will...
Dicséret, kritika, ellenvetés	Klasse! Blödsinn! Das stimmt, aber...
Érdeklődés értéktétele, kívánság, preferencia iránt	Und was wünschen Sie? Möchtest du einen Kaffee oder lieber Tee?

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist... Meine Mutter ist.../Es geht um...
Események leírása	Zuerst..., dann..., zum Schluss./Es war einmal...
Információkérés, információadás	Wie ist ...? Prima./Wie alt bist du? 12./Weißt du...?/Können Sie mir bitte sagen...?
Igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch, weder ... noch
Tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), dass/ob...
Bizonyosság, bizonytalanság	Ich weiß es (nicht) genau./Ich bin mir (nicht) sicher, dass/ob...
Ismerés, nem ismerés	Ich kenne ... gut/nicht.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Gib mir bitte ...!/Kannst du bitte...?
Tiltás, felszólítás	Schreib noch nicht. Öffne die Tür.
Segítségkérés és arra reagálás	Können Sie mir bitte bei ... helfen? Ja, gerne. Ich kann leider nicht!
Javaslat és arra reagálás	Möchtest du...? Ja, gerne!/Können wir gehen?
Meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir Leid.
Kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Nein, danke. Ja, bitte.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétlés-kérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte./Sag es noch einmal!/Wie meinst du das?
Nem értés	Ich verstehe nicht./Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.
Betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Kannst du bitte langsamer/lauter sprechen?
Beszélési szándék jelzése, téma bevezetése	Dabei fällt mir gerade ein, ...
Megerősítés	Ja, das stimmt.
Témaváltás, beszélgetés lezárása	Und was sagst du zu ...? Nun, so viel für heute.

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történet, létezés kifejezése	sein, es gibt	Ich bin heute zu Hause. Hier gibt es keinen Hamburger.
Jelenidejűség	Präsens Vokalwechsel, trennbare Verben	Die Sonne scheint schön. Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor.
Múltidejűség	Präteritum, Perfekt	Er kam zu Fuß. Sie haben schon alles getan.
Jövőidejűség	Futur (mit Präsens) sich-Verben	Ich bleibe morgen zu Hause. Ich freue mich.
Személytelenség	„es” Passiv (Präsens)	Es ist kalt. Es regnet. Es geht um .../ Es dauert lange bis... Sie werden am Flughafen abgeholt.
Birtoklás kifejezése	haben, gehören Wesse? von, -s Nomen Genitiv Possessivpronomen	. Ich habe einen Bruder. Die Tasche gehört mir das Buch von Peter, Peters Geschichte die Tür des Hauses Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok Irányok, helymeghatározás	Präpositionen mit A/D: an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen Präpositionen mit dem Akkusativ: durch, um, Präpositionen mit dem Dativ: bei, zu, von, nach	hier, dort, links, rechts oben, unten, hinten ... Die Vase steht auf dem Tisch. Ich gehe ins Kino. Gehen Sie durch den Park! Die Bücher sind bei Karl. Ich komme von meiner Oma.

Időbeli viszonyok	Gyakoriság	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie	Ich gehe jeden Morgen in die Schule.
	Időtartam	wie lange?	eine Woche, von ... bis, den ganzen Tag,
	Időpont	in, um, am, wann?	im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diesen/letzten/vorigen/ nächsten Monat
Mennyiségi viszonyok	Határozott mennyiség		eins, zwei erste, zweite
	Határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	eine Portion Pommes Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok		Wie? Was für ein? Welcher? (Adjektivdeklinatión)	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima. Das ist eine leichte Aufgabe. Ich finde den roten Rock modisch.
		Vergleiche	Dieses Buch ist besser, als... Er ist nicht so alt, wie ... Das Bild ist am schönsten.
Modalitás		mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens, Präteritum)	Er kann nicht schwimmen. Ich möchte ein Eis. <i>Er wollte nach Hause.</i> <i>Ich konnte das Fenster nicht schließen.</i>
	Felszólítás		Komm morgen wieder! Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	Névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv	Ich zeige den Schülern Bilder. <i>Das ist das Foto meiner Freundin.</i>
Logikai viszonyok	Alárendelések	Kausalsatz Subjektsatz Objektsatz	denn, weil, <i>Es ist schön, hier zu sein.</i> Ich weiß (nicht), dass (ob)... Ich weiß, wo du wohnst. Ich habe keine Lust, dich zu besuchen. Als/wenn ..., Ich bleibe hier, um diese Zeitung auszulesen/damit du nicht allein bist.
	Feltételeesség	Temporalsatz Finalsatz: um zu/damit Relativsatz Konditionalsatz: (Indikativ) Präsens Konjunktiv II. (würde)	Die See, an der wir voriges Jahr ... Die Kinder, deren Eltern ... <i>Wenn ich Zeit habe,...</i> <i>Wenn ich Zeit hätte,...</i> <i>Sie würde kommen, wenn.....</i>
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	Kötőszók		und/oder/aber/denn weil/dass/ob/ obwohl/als ob/als wenn=als
	Névmások		das, ich, mich, mir, mein, dieser,jener, man, <i>jeder, keiner,</i> <i>einander</i>

OLASZ 9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás	sentì!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!, <i>cameriere!</i> , <i>amici!</i> , <i>tesoro!</i> , <i>amore!</i>
Köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/buonasera!, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!; arrivederci/La, ciao, a presto, a domani, a dopo, a lunedì, <i>a dopo!</i> , <i>ci vediamo!</i>
Bemutató, bemutatkozás	ti presento Giorgio, questo è Gregorio, <i>mi permetta di presentarmi</i> ; mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere
Telefonálásnál bemutatkozás	<i>Pronto, sono Valeria, c'è Marco?</i> , <i>Pronto, con chi parlo, scusi?</i> , <i>Pronto, parlo con Claudia?</i> , <i>Pronto, posso parlare con Maurizio?</i> , <i>Pronto, può passarmi il dottor Agnani</i>
Telefonálásnál elköszönés	<i>ciao!</i> , <i>arrivederci/La, a più tardi!</i> , <i>ci vediamo!</i> , <i>a dopo!</i> , <i>a domani!</i> , <i>a presto!</i> , <i>ci sentiamo!</i> , <i>salutami Carla/i tuoi!</i> , <i>buonanotte!</i> , <i>ti/La saluto, a tra poco!</i>
Köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!, <i>grazie mille!</i> , <i>sei un tesoro!</i> , <i>non so come ringraziarti!</i> ; prego!, non c'è di che!, di niente!
Engedélykérés és arra reagálás	posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?, <i>mi permetti? permesso?</i> , <i>me lo fai vedere?</i> ; prego!, come no!, sì accomodi!, <i>come no?</i> , <i>avanti!</i> , <i>certo!</i> ; macché!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no, <i>non ci penso neanche, mi dispiace ma non è possibile</i>
Érdeklődés hógylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?, <i>cosa fai di bello?</i> , <i>tutto bene?</i> , <i>come stanno i tuoi?</i> ; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale, <i>tutto bene, niente di particolare</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace, <i>non volevi farti del male</i> ; non c'è di che, <i>di niente</i>
Gratuláció, jókívánások és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!, <i>complimenti, tante belle cose!</i> , <i>auguroni!</i> ; grazie, altrettanto!, <i>grazie mille!</i> , <i>mille grazie!</i>
Személyes levélben megszólítás	Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mammina!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, Carissimo/a!
Személyes levélben elbúcsúzás	a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Sajnálkozás	mi dispiace, mi spiace, che disastro, <i>sono dispiaciuto/disperato/a, quanto mi rincresce!</i>
Öröm	che gioia!, che piacere!, <i>quanto sono felice!, sono davvero contento!</i>
Elégedettség, elégedetlenség	sono contento, <i>mi fa piacere!, per bacco!, complimenti!</i> ; non sono contento, mi dà fastidio, <i>mi rompe le scatole, ne ho fin sopra i capelli</i>
Csodálkozás	come mai?, che sorpresa!, <i>davvero?, non mi dire!</i>
Remény	spero di rivederti/La, <i>spero tanto, magari!, fosse vero!</i>
Bánat	che pena!, che dolore!, <i>mi fa pena, sono triste/sconvolto/addolorato</i>
Bosszúság	che noia!, <i>che fastidio!, mi dà ai nervi, mi dà fastidio</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, che ne dici/e di?, <i>cosa faresti nei miei panni?, sei d'accordo?</i> ; secondo me, secondo la mia opinione, <i>fossi in te, sai cosa ti dico?</i>
Valaki igazának az elismerése	hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia
Egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! <i>ci mancherebbe altro!</i>
Érdeklődés, érdektelenség	<i>che ne dici?, che ne pensi?, ti piace?, che impressione ti ha fatto?</i> ; <i>non m'interessa, non m'importa, che m'importa!</i>
Tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!, <i>è un amore!, è una delizia!, ti sta bene, ti dona il verde;</i> non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!, <i>mi fa schifo, mi fa orrore, è brutto, non mi va, che vergogna!, sono mortificata</i>
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	voglio/vogliamo, <i>vogliamo andare al cinema?ho/abbiamo deciso di;</i> vorrei, mi piacerebbe, <i>mi dài un panino?</i> ; è capace di, non riesco ad aprire la porta; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io, <i>può darsi, c'è la possibilità</i>
Ígéret	ti/Le prometto di, <i>ti giuro, ti assicuro, ti garantisco</i>
Dicséret, kritika	bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!, <i>sei un tesoro/amore!;</i> non sei proprio gentile, non è un gran ché, <i>è piuttosto bruttino, che schifo!, che barba!</i>
Ellenvetés	<i>mica vero, perché poi?, perché dovrei farlo, macché!, neanche per sogno!, non ci pensare nemmeno!, figuriamoci!, per carità!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ti/Le ho detto di no</i>
Érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt	<i>che ne pensi?, che ne dici?, che impressione ti ha fatto?, avresti voglia di?, ti piacerebbe?, quale preferisci/ti piacerebbe di più?, gradiresti un amaro?</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Dolgok, személyek megnevezése, leírása	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria, è una ragazza dai capelli biondi
Események leírása	é successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola
Információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?, chi è il medico di turno?, di dove sei?;mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, è il dottor Magnani, sono di Verona
Igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, come no, <i>ti assicuro, ovviamente, chiaro</i> ; no, nient'affatto, <i>altrocché!, ci mancherebbe!</i>
Tudás, nem tudás	lo so, lo so benissimo, <i>ne sono convinto</i> ; non lo so, non ne so nulla/niente, <i>e chi lo sa</i>
Bizonyosság, bizonytalanság	certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente, <i>ci scommetto, sono più che sicuro</i> ; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissà!, chi lo sa, <i>non credo, mah!, eventualmente</i>
Ismerés, nem ismerés	<i>lo conosco, l'ho già visto da qualche parte, mi sembra di averlo già incontrato</i> ; non ne so niente, non l'ho mai visto, non so chi sia

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Kérés	per favore/piacere, <i>per cortesia, fammi/mi faccia il piacere di</i>
Tiltás, felszólítás	non correre, non devi/e uscire, non esagerare!; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dà!, muoviti!, <i>stai zitto!, calmati!, dammi retta!</i>
Segítségkérés és arra reagálás	<i>ho bisogno del tuo aiuto, mi devi dare/dammi una mano!, avrei bisogno di te; puoi contare su di me, dimmi tutto, volentieri</i>
Javaslat és arra reagálás	ti dico di, ti propongo di, <i>ho un'idea, ho una proposta, ti suggerisco di</i> ; volentieri!, va bene/benissimo!, non posso, preferisco di no
Meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, fai un salto da me!, ti aspettiamo per cena, <i>ti offro io la cena domani sera, ti va di andare insieme al cinema stasera?, vuoi venire da noi per il finesettimana?</i> ; volentieri!, con piacere!, mi dispiace ma non posso, <i>sarà per un'altra volta, neanche per sogno!, scherzi?</i>
Kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!, <i>prova, non fare complimenti!, ti posso offrire un aperitivo?</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Visszakérdezés, ismétléskérés	come hai/ha detto?, compreso?, capito?, <i>dicevi?</i> ; me lo puoi/può ripetere?, scusa/i, non ho capito bene, vuoi/vuole ripetere?
Nem értés	scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente/un tubo
Betűzés kérése, betűzés	potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, epsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parla/i più lento/forte!, ti/La prego di parlare più lento/forte
Beszélési szándék jelzése	<i>scusa ma..., posso dirti qualcosa?, scusa se ti interrompo, scusa, hai un minuto per me?, senti un po'</i>
Megerősítés	<i>come no!, certo!, ovviamente!, senz'altro!, assolutamente!</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE, <i>ESISTERE</i>) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, si trova a Roma
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE, DIVENTARE, SUCCEDERE, <i>RISULTARE, ACCADERE</i>) piove, nevicava, sono nato a, è diventato grande, è successo un disastro, non è successo niente, <i>non mi risulta, accade spesso</i>
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, imperfetto, condizionale presente, <i>trapassato prossimo, condizionale passato, congiuntivo presente/passato</i> , visszaható igék, <i>szenvedő szerkezet, gerundio, infinito passato, általános alany</i>) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, avevo voglia di piangere, mi faresti un piacere?, <i>non avevo mai vista una macchina così bella, saresti dovuto venire con noi, spero che ci siano tutti, credo che siano stati contenti tutti, questo libro è stato tradotto da uno scrittore famoso, chiudendo la porta mi son fatto male, sono contento di averlo conosciuto</i>
Birtoklás kifejezése	(AVERE, <i>AVERCELA</i> , DI előljárószó, birtokos névmások: MIO, TUO...) ho due fratelli, le pagine del libro, questo è il mio ragazzo, il piacere è mio, <i>non ce l'ho</i>
Térbeli viszonyok	(előljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározó-szók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE, <i>igeidők egyeztetése: egyidejűség, előidejűség, utóidejűség a jelenben és a múltban</i>) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE, UNO, DUE, TRE... DIECI... VENTI... CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, abbiamo studiato parecchio, mi sento abbastanza bene, non ci capisco niente
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. a melléknevek fokozása) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, è la più bella ragazza della classe: è bellissima
Modalitás	(módbeli segédigék: VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE, <i>a kötőmód használatának esetei</i>) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, vorrei sapere la verità, potresti prestarmi il tuo dizionario?
Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) igei vonzatok: essere contenti di cominciare a, decidere di, smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di, <i>convincere a, evitare di</i>
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés előljárószó+főnévi igenévvel, <i>gerundióval, közvetett és közvetlen beszéd; szenvedő szerkezetű mondatok; műveltető szerkezet; általános alany, hasonlító mondatok</i>) ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani
Szövegösszetartó eszközök	kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ?, QUANTO mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU..., visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: CHE, CUI, QUALE, NE névmás, <i>hangsúlytalan, hangsúlyos és összetett személyes névmások: MI, ME, ME NE, GLIELO...</i>) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?, <i>me ne aveva parlato molto</i>

SPANYOL 9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás	Señor/Señora/Señorita, por favor/perdona/perdone. Mira/mire, oye/oiga
Köszönés, elköszönés	Hola. Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor/señora/señorita. ¿Cómo estás/está usted? <i>Hola, ¿qué tal? ¿Qué tal?</i> Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes.
Bemutató, bemutatkozás	¿Cómo te llamas? – Me llamo ... ¿Y tú? Yo soy ... ¿Y tú/usted? Mi nombre es ... Mucho gusto. Hola, yo soy ... – Encantado/a – <i>Te presento a ... Éste es ...</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? <i>¿Estás bien?</i> – Bien, gracias. <i>Sí, sí, muy bien.</i>
Engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite? <i>¿Me dejas ...?</i> – Sí, cómo no.
Köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. <i>Eres muy amable. – No hay de qué.</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona/Perdone ... – No hay de qué. Nada.
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! <i>Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien!</i> – Gracias.
<i>Személyes levélben megszólítás</i>	<i>¡Hola Pablo! Mi querido ... Querido ...</i>
<i>Személyes levélben elbúcsúzás</i>	<i>Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo</i>

Érzelmei kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	¡Qué lástima que...! <i>¡Qué pena! Lo siento.</i>
Öröm	¡Estoy contento ...! <i>¡Qué bien!</i>
Elégedettség, elégedetlenség	<i>¡Estoy contento de ...!</i>
Csodálkozás	<i>¡Qué sorpresa! ¡Qué raro! , ¡Qué extraño!</i>
Remény/közömbösség	<i>Espero que, ¡Ojalá!/Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor.</i>
Bánat	<i>¡Qué lástima! Es muy triste.</i>
Bosszúság	<i>¡Qué mala suerte! ¡Caramba!</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda?- Bien/Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? <i>¿Qué piensa Ud. de ...?</i>
Valaki igazának az elismerése/ tévedése	Tienes razón. <i>Estás equivocado.</i>
Egyetértés, egyet nem értés	<i>Sí, No. De acuerdo. Sí, pero ...Vale, está bien. Está bien, pero ...</i>
Tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero ... Me gusta más ... <i>Me cae bien/mal. No lo aguanto, No lo soporto.</i>
Dicséret, kritika	<i>¡Muy bien! No está bien. No es así.</i>
Akarat, kívánság Képesség, lehetőség Szükségesség	<i>quisiera, querría, deseo (no) puedo, (no) es posible es necesario, hay que</i>
Ígéret	<i>prometo, trato de</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto/Éste es ... Es una(a) ... Son unos (unas) ... Él es ... ¿Es el chico moreno? ¿Es el/la del pelo corto?
Események leírása	<i>ocurrió que, tiene lugar</i>
Információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un..., Es... Estos/éstas son ... ¿Cómo es? - Es bonito, hermoso....., ¿De qué color es? Es blanco/a <i>Perdone ... Gracias. De nada. ¿Cómo voy a ...?</i> <i>¿Sabes si ...?</i>
Igenlő vagy nemleges válasz	Sí. - No. <i>Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie.</i>
Tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí./No. Ya lo sé. Creo que .. Pienso que ... No sé. Creo que sí. <i>¿Te has enterado de ...? ¿Estás al corriente de que ...?</i>
Bizonyosság, bizonytalanság	<i>Es cierto. Seguro. No estoy seguro.</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Te pido ... Por favor ... Me puede Podría <i>¿Me permite? ¿Me dejas ...? – Sí, cómo no.</i>
Tiltás, felszólítás	<i>¡No lo cierres!</i>
Javaslat és arra reagálás	¿Piensas que ...? ¿Puedes ...? ¿Podrías ...? ¿Me harías el favor de? Tengo una idea. Yo puedo ... Quisiera ... <i>¿Te apatecería? ¿Te interesaría?</i>
Meghívás és arra reagálás	¿Vienes? ¿Vamos a ...? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. <i>¿Podrías venir?</i>
Kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Quieres un ...? Sí, gracias./No, gracias. <i>¿Qué tomas? ¿Tomas algo?</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	¿De verdad? ¿Qué dices? ¿Estás seguro? – Sí, sí. <i>Claro que sí. ¿Puedes repetir? Repite/Repita, por favor.</i>
Nem értés	No comprendo. <i>No escucho.</i>
Betűzés kérése, betűzés	<i>¿Pued(es) deletrear?</i>
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	<i>¿Podría hablar más despacio, por favor? Hable un poco más fuerte, por favor.</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Létezés kifejezése	(no) ser, estar, tener, existir, hay
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, <i>estaba, llevaba – gerundio</i>
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, <i>cuyo, el mío</i>
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca, de ... preposiciones y adverbios de lugar: de/desde ... a/hasta ¿De dónde eres? – Soy de ... se halla, se encuentra
Időbeli viszonyok – mikor, hánykor – mióta, meddig	¿Cuándo? ¿A qué hora? <i>¿Desde/Hasta cuándo?</i> ¿Qué hora es? Es/Son la(s) ... mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media/menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin. <i>ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca</i>

Mennyiségi viszonyok	¿Cuánto? – dos ... algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, unos, , suficiente, dos veces al año, cada tres días, la mitad, el doble, el triple, más de, menos de
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor – hasonlítás	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal/bien. Me duele ... <i>Está frío.</i> ¿Cuántos años tiene? Es viejo. <i>más hermoso que, menos bonito que</i>
Modalitás – tiltás – tagadás	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad poder, querer, tengo que, quisiera <i>no lo cierras</i> <i>nunca, nada, nadie</i>
Esetviszonyok	<i>me, te, lo/la – le, conmigo</i>
Szövegösszetartó eszközök	un(a) ... el/la/los/las ... interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni ... ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que <i>el que, cuál</i>
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a...

OROSZ 9–10. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz		
Dolgok, személyek, állapotok azonosítása, leírás, magyarázat, emlékeztetés	Что это? Кто это? Кто здесь? Кто там? Какое это здание? Кто там стоит? Что здесь лежит? Где ты живёшь? Кем он работает? Откуда они приехали? Что вы делаете? Что ты делал сегодня утром? Какой сегодня день? Какое сегодня число/какой сегодня месяц? Не забудь/те дома учебник! Посмотри новые слова. Вспомните, как ехать в ... <i>Как ты себя чувствуешь?</i> <i>Тебе холодно?</i> <i>Почему вам весело?</i>	Это книга. Это мальчик. Здесь Анна Павловна. Там мама. Это почта. Вот больница. Там стоит Олег. Здесь лежит журнал. <i>Я живу в Будапеште. Он работает учителем. Они приехали из Англии.</i> Я учу историю. Я оделся, умылся, позавтракал. Сегодня понедельник. Сегодня двадцатое мая. Хорошо. Ладно. Не забуду. Обязательно. <i>Мне холодно. Ей весело. Тут темно. Стало весело/холодно/темно. Ему стыдно. Мне весело, потому что ... Ему смешно, ведь он ...</i>
Információkérés	Где школа? Где Ира? Где школа/музей/банк/парк/театр/цирк/кино/почта/касса/туалет? Когда будет вечер? Сколько стоит гамбургер/торт/кефир/какао/шоколадка? Сколько тебе лет? Где живут твои родители? Расскажи/те о своей семье. Скажите, пожалуйста, как мне доехать до вокзала? Какого цвета пальто ты носишь? <i>Как проехать до вокзала?</i> <i>Сколько учеников опоздало на урок?</i> <i>Когда у тебя будет день рождения?</i> <i>Где можно купить билеты в цирк?</i>	Вот школа. Вот она. Она в школе. Направо. Налево. Прямо. Здесь, рядом. Там, где стоит мальчик. Завтра, в понедельник. 100 форинтов. 43 рубля. 51 рубль. <i>Мне 12 лет. Они живут в седьмом районе на улице Ракоци. Наша семья небольшая. У меня нет братьев и сестёр. Туда идёт трамвай номер 4. У меня коричневое пальто. Вам надо ехать на метро и сделать пересадку в центре. Двое. Послезавтра. Через неделю. В билетных кассах. У секретаря школы.</i>
Igenlő vagy nemleges válasz, információadás	Это книга? Это мальчик? Там музей?	Да, это книга. Да, это мальчик. Нет, это девочка. Конечно, это мальчик. Что ты/Вы! Это кукла. Да нет! Это кукла! Да, там музей. Нет, там аптека.

	В школе есть музей? <i>В классе есть новые ученики?</i> Ручка лежит в комнате на столе? Сколько человек было в зале?	Да, есть. Нет, музея нет. <i>Нет, новых учеников нет.</i> <i>Скоро будут и новые ученики.</i> Да, рядом с книгой. Нет, у телефона. Много/Немного. Всего 10 человек. Приблизительно 100-120. <i>Никого не было в зале.</i>
Kognitív tartalmak kifejezése: tudás, nem tudás, bizonyosság, bizonytalanság	Ты знаешь, где Борис Степанович? Ты не знаешь, где Борис Степанович? Ты уверен/а, что это правильно? Ты не знаешь, который час?	Я знаю, где Борис Степанович. Я не знаю. Ой, я не знаю, где он сейчас. Да, это совершенно правильно. Наверно, правильно. Не знаю, может быть. Знаю, ровно 2 часа. Точно не знаю. Наверно, два часа. <i>Приблизительно 2 часа. Часа два.</i> <i>Понятия не имею.</i>

Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménynyilvánítás		Я думаю, что... Я считаю, что... По-моему... По мнению моей подруги/мамы, ...
Állapotok, események, cselekvések megítélése: dicséret, kritika	<i>Тебе понравился/понравилось/ась/ись...?</i> <i>Как ты относишься к ...?</i> <i>Как ты оцениваешь...?</i>	Он/а молодец. <i>Я в восторге от ...</i> Я в ужасе от ... <i>Это было прекрасно/ужасно.</i> <i>Это безобразие.</i> <i>Это возмутительно.</i>
Valaki igazának az elismerése		Ты прав/а. Совершенно верно. Я согласен/согласна с тобой/с вами. <i>Не спорю.</i>
Állásfoglalás elvárása: véleménykérés	Как ты думаешь? Как Вы думаете? Какое твое мнение о ... Как ты думаешь о ... Что думает твоя подруга/мама о ... <i>Как ты относишься/вы относитесь к ...?</i> <i>Расскажите своё мнение о ...</i>	
Egyetértés, egyet nem értés, ellentmondás, ellenvetés	<i>Ты согласен/согласна?</i> <i>Вы согласны?</i> <i>Вы не против?</i>	Правильно. Совершенно верно. Ну что ты! Этого не может быть. Это не так. <i>Я не согласен с ...</i> <i>Я против.</i> <i>Я возражаю против ...</i> <i>Лучше было бы...</i>
Értéktételez: érdeklődés, kívánság, tetszés, nem tetszés	Это хорошо? Это плохо? Это приятно? Это неприятно? Тебе нравится эта музыка? Вам это приятно? Ты любишь мороженое? <i>Вы не хотели бы...</i> <i>Вам не хочется...</i>	Это хорошо. Прекрасно! Очень приятно! Надо же! Вот это да! Вот здорово! Это плохо. Ой, это плохо! Как плохо! Да, очень. Да, конечно нравится. Нет, не очень. Совсем не люблю. <i>Я с удовольствием ... бы.</i> <i>Нет, мне не хочется/неохота ...</i>

Modalitás: akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	Ты хочешь... <i>Ты можешь ...</i> Ты умеешь... Можно мне войти?	Да, конечно, хочу/ могу/ умею ... Можно. Пожалуйста. Нельзя. <i>Я должен ...</i> <i>Ты обязан ...</i> <i>Нам приходится ...</i> <i>Мне необходимо ...</i>
Szándék, ígéret, terv	Ты хочешь пойти в кино? Какие у тебя планы на лето? Что ты планируешь на завтра? <i>Пообещай, что...</i>	Хочу. Обязательно пойду. Я буду/ хочу ... Я планирую/собираюсь ... Мне хочется ... <i>Я с удовольствием ... бы ...</i> <i>Я обещаю тебе ...</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Rokonszenv, sajnálkozás, ellenszenv	Жаль! Жалко! Очень жаль! Мне/Нам очень жаль! <i>Мне он/а очень приятен/на симпатичен/на.</i> <i>Я его обожаю.</i> <i>Мне очень жаль, что...</i> <i>Он/а мне неприятен/на.</i> <i>Я это терпеть не могу.</i>	
Öröm	Я рад/а. Ой, как я рад/а! Как хорошо, что ты здесь! Вот здорово! Как чудесно! <i>Я очень рад/а, что...</i> <i>Какая радость, что...!</i> <i>Как я счастлив/а, что...!</i>	
Elégedettség	Ладно. Хорошо. <i>Молодец/молодцы. Умница. Всё хорошо. Чудесно. Прекрасно.</i> <i>Всё в порядке. Всё нормально.</i> <i>Вот и прекрасно.</i> <i>Я доволен/довольна вами.</i>	
Meglepetés	Надо же! Как хорошо! Как здорово! Вот это да! Вот это сюрприз! Вот это новость! Неужели это правда?! <i>Ты меня очень удивил/а.</i> <i>Ты доставил/а мне приятный сюрприз.</i>	
Tanácsalanság	Что же мне делать? Как мне быть? Посоветуй/ Дай совет, что мне ...	
Remény	Может быть он придёт? Может быть завтра? А всё-таки... А вдруг... <i>Я надеюсь, что ...</i> <i>Есть надежда, что...</i>	
Bánat, elégedetlenség	Плохо, конечно, что он не пришёл. Очень грустно/как жаль, что...! Жалко! Мне очень грустно/ печально, что... Мы очень жалеем, что... Это что за ...?! Ну как же так! Что же это такое?! Это ужасно! Это безобразие! <i>Я сержусь.</i> <i>Я возмущен/на, что...</i>	

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Felszólítás, kérés, udvarias kérés, segítségkérés	Дайте мне, пожалуйста, карандаш. Откройте, пожалуйста, окно. Попрошу вас выйти! Будьте добры, передайте мне сумку! Осторожно! Осторожно, не упади! Смотри, не урони книгу! <i>Помогите!</i> <i>Помоги мне, пожалуйста, в ...</i>	Пожалуйста. Вот карандаш. Ладно. Хорошо. Спасибо. Спасибо за предупреждение. Я буду осторожным/ой. <i>Давай я тебе помогу.</i>
Reklamálás	<i>А почему мне нельзя...?</i> <i>Исправьте мне...</i> <i>Поменяйте мне...</i>	Хорошо. Ладно. Обязательно ... <i>Это невозможно.</i> <i>И не проси.</i>
Javaslat	Пойдём в кино? Давай/те пойдём в ... Давайте рисовать что-нибудь. Хочешь, я принесу журнал? Принести мне альбом? Вам помочь? <i>Я предлагаю вам...</i> <i>Есть идея пойти в...</i>	Да, пойдём в кино! Да, пойдём! Давай. Я согласен/согласна. Нет, я не хочу. Спасибо, не надо. Я за. Я не против. Прекрасная мысль/идея.
Engedélykérés	Можно уйти? Разрешите мне выйти? <i>Нельзя ли ...</i>	
Engedély megadása, elutasítása		Можно. Конечно. Пожалуйста. Нельзя. <i>Ни в коем случае.</i> <i>Ни за что.</i>
Tiltás, felszólítás	Перестань! Здесь нельзя сидеть! Повтори! Прочитай! <i>Нельзя этого делать!</i> <i>Всё! Хватит!</i>	
Kínálás, meghívás	Приходите к нам в гости/ на чай/ на обед! Приходите на вечеринку! <i>Я хочу тебя/вас пригласить к нам на...</i> Приглашаем на праздник! <i>Добро пожаловать к нам в гости!</i> <i>Угощайтесь! Берите/Возьмите ...!</i> <i>Не хотите ещё ...?</i>	Спасибо. Большое спасибо. Спасибо за приглашение. Приду/придём. Обязательно приду/придём. К сожалению, не могу прийти. Спасибо, очень вкусно. <i>Больше не хочу. Я сыт/а.</i>

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok. Он/она. Вижу стол/мальчика. Nemek, élő/élettelen kategóriák.
Cselekvés kifejezése	Az igei paradigmarendszer kijelentő módban. Az igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. A szabályos igék egyszerű jövő idejű alakjai. Слушай! Прочитай! Открой! Закрой! Пиши! Напиши! A feltételes mód használata. A felszólító mód képzése és használata. A вид fogalma és használata: Я всегда иду ... Он сегодня пошёл в ... Az igerárok tudatosítása: говорить/сказать, давать/дать, садиться/сесть... Szabálytalan ragozású igék használata: брать/взять ... Alapvető motorikus igék fajtái és azok használata: идти/ходить, ехать/ездить, нести/носить, вести/водить ...

Birtoklás kifejezése	у меня есть..., чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков. У меня нет .../не было .../не будет ... A tagadás rendszerének tudatosítása. <i>Мамин, папин, медвежий ...</i> A birtokos melléknevek felismerése.
Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине, в школу, на улицу. От ..., до ..., около ..., у ... далеко, близко от ... рядом с ... <i>перед, за, под, над, вверх, вниз,</i> <i>в лесу, в саду, на мосту ...</i>
Időbeli viszonyok	Вчера, сегодня, завтра. Часто, всегда, никогда. В четверг, в пятницу. Утром, днём, вечером, ночью. Летом, осенью, зимой, весной. Dátum: év, hó, nap. Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут. Idő: óra, perc: пять минут первого, половины третьего ... <i>Весь день, каждый год, ежедневно ...</i> <i>по понедельникам ...</i> <i>часто, редко, иногда, всегда ...</i> До, после, через, ... (тому) назад ...
Függő beszéd	Он сказал, что ... Он спросил, сколько/где/почему ... <i>Он поспросил, чтобы ...</i> <i>Он спросил, есть ли ...</i>
Mennyiségi viszonyok	100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д. Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. Много ..., мало ... Несколько ... A körülbelüliség kifejezése: <i>примерно/приблизительно ...</i> <i>человек пять ...</i> <i>около пяти человек ...</i> A tő- és sorszámnevek használata.
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный. Melléknevek egyeztetése, rövid alakok: Я рад. Стол чист. Összehasonlítás, melléknevek fokozása: <i>красивее, умнее, лучше, хуже, ближе, дальше ...</i> Melléknevek vonzata: <i>рад подарку, знаком со мной ...</i> Hátravetett jelzős szerkezetek: <i>человек высокого роста ...</i> Állapot kifejezése: <i>Мне холодно, весело. Здесь жарко.</i>

Modalitás	Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно. Надо/нужно. Не надо. Нельзя. Можно ... Хочу ... Собираюсь ... Должен ... <i>Приходится ..., Обязан ...,</i> <i>Мне хочется ...</i> <i>Нам неохота ...</i> <i>Если бы ...</i>
Esetviszonyok	Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány előjárószóval és azok nélkül. Szabálytalan ragozású főnevek: человек-люди, ребёнок-дети, мать, дочь, сын, брат, сестра ... <i>Боже мой! Господи!</i> <i>Мам! Катя!</i>
Logikai viszonyok	и, а, но, или, который, где, когда, потому что... поэтому, чтобы, для того, чтобы ... то, ... то, ... <i>тот, кто ...</i> <i>то, что ...</i> <i>если ..., хотя, несмотря на ..., благодаря чему ...</i> <i>зато ..., а то ...</i> <i>или ..., или ...</i>
Szövegösszetartó eszközök	Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который.

11. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok (Lásd a 12. évfolyam kerettantervében.)

Fogalomkörök (Lásd a 12. évfolyam kerettantervében.)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegteltől elkülöníteni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetés vagy monologikus szöveg lényegét megérteni.

Beszédképesség

A tanuló legyen képes

- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásban véleményt kikérni, álláspontot megvédeni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 250 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
- kb. 250 szavas szövegben lényeges információt a lényegtől megkülönböztetni;
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 250 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb. 250 szavas szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 250 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 250 szavas, köznyelven megírt szöveget anyanyelven és/vagy célnyelven összefoglalni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveget különösebb nehézség nélkül megérteni.

Írásképesség

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
- gondolatait és érzelmeit változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat használni.

12. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatás, bemutatkozás;
- telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés;
- személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás;
- érdeklődés howylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás;
- öröm;
- elégedettség, elégedetlenség;
- csodálkozás;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
- valaki igazának az elismerése;
- egyetértés, egyet nem értés;
- érdeklődés, érdektelenség;
- tetszés, nemtetszés;
- dicséret, kritika;
- ellenvetés;
- akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség;
- ígéret, szándék;
- érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása;
- események leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- válaszadás elutasítása;
- tudás, nem tudás;
- bizonyosság, bizonytalanság;
- ismerés, nem ismerés.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés;
- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
- beszélési szándék jelzése, téma bevezetése;
- megerősítés;
- témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök

- cselekvés, történet, létezés kifejezése;
- birtoklás kifejezése;
- térbeli és időbeli viszonyok;
- függő beszéd;
- mennyiségi és minőségi viszonyok;
- modalitás;
- esetviszonyok;
- logikai viszonyok;
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei*Hallott szöveg értése***A tanuló legyen képes**

- kb. 200 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni;
- kb. 200 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 200 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetést vagy monologikus szöveget anyanyelvén és/vagy célnyelven összefoglalni.

*Beszédképesség***A tanuló legyen képes**

- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- gondolatait megfelelő logikai sorrendben, választékos mondatokban előadni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásban bekapcsolódni, álláspontot, véleményt kifejezni.

*Olvasott szöveg értése***A tanuló legyen képes**

- kb. 250 szavas szöveget elolvasni;
- kb. 250 szavas szövegben lényeges információt a lényegtelenről megkülönböztetni;
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 250 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb. 250 szavas szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 250 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 250 szavas, köznyelven megírt szöveget anyanyelvén összefoglalni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveget anyanyelvén és/vagy célnyelven összefoglalni.

*Írásképeség***A tanuló legyen képes**

- kb. 200 szavas, tényszerű információt közvetítő, néhány bekezdésből álló szöveget írni;
- gondolatait, érzelmeit, érvekkel alátámasztott véleményét változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat használni.

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz		
Megszólítás	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutakozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane? May I/Can I/ Let me introduce myself./? May I/Can I/ Let me introduce you to Rosy./?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Telefonon bemutatkozás	Hello, this is Mary Smith speaking.	
Telefonon más személy kérése	Can I speak to George, please? Could you put me through to Mrs Hamilton, please?	Yes, just a minute, please.
Telefonálásnál elköszönés	I'll call back again later this evening. It was lovely to speak to you. Thanks for ringing. Bye!	Bye!
Üdvözlőküldés	Give my love/regards to...	I will.
Megszólítás személyes és hivatalos levélben	Dear Sir/Madam, Dear John,	
Elbúcsúzás személyes és hivatalos levélben	Best wishes, Love (from), I am looking/ look forward to hearing from you soon. Yours faithfully, Yours sincerely,	
Érdeklődés mások hogyanléte felől és arra reagálás	How are you feeling today? What's the matter?	Fine./OK/All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from...

Engedélykérés és arra reagálás	May I use your telephone? Do you mind if I open the window?	Yes, go ahead. Not at all.
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánat kérése és arra reagálás	I am sorry. I am very sorry. I must apologise for coming late. I beg your pardon. Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és arra reagálás	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day). Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas/New Year/Birthday! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Együttérzés	I am sorry about your illness. I am sorry to hear that. I <u>am</u> sorry. What a shame! Oh, dear.	
Öröm, szomorúság	Are you happy about that? What do you think of that? How do you feel about that?	Great! I am so glad/very happy. I am glad to hear that. I am so pleased that... Good for you. Congratulations. I feel so happy for... I'm sorry to hear that. What a pity. Oh, no! Oh, dear! I feel so sorry for...
Hála	I am very grateful to you. It was most kind of you.	
Sajnálkozás	Do you feel sorry for her? Do you regret going to live in the country?	I feel sorry for her. Sorry to hear, things are difficult for her. If only I hadn't changed my flat. I don't regret it.
Elégedettség, elégedetlenség, bosszúság	What do you think of...? Are you pleased with...? Are you happy with...? <i>Are you satisfied with...?</i>	That's fine/nice/not bad. That was fine/good/ nice ... I'm quite satisfied with... I'm quite happy with... I'm quite pleased with... It's not good enough. That wasn't very good. I'm tired of...

Csodálkozás	<i>Did you realise that Joe has failed his exams?</i> <i>Did you know about the ...</i> <i>Were you surprised to hear the news?</i>	<i>I can hardly believe it.</i> <i>Amazing, isn't it?</i>
Remény	What are you hoping for? What are you looking forward to? What are your hopes for the new year?	I am looking forward to... I can hardly wait for... I hope you'll have time to join me for dinner.
Aggodalom, félelem	<i>What's the matter? You look worried.</i> <i>Are you worried about...?</i> <i>Are you afraid of what might happen?</i>	<i>I am worried about my parents.</i> <i>It was really frightening.</i>
Bánat, elkeseredés	Are you disappointed with your exam results?	I am very disappointed. I am sorry to hear that.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés, véleménynyilvánítás és arra reagálás	What do you think? What do you think of it? So do I. Do you? I don't.	I think it is unfair. I think it is horrible.
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyet nem értés	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right. I'm afraid I don't agree. I doubt whether...
Érdeklődés, érdektelenség	Are interested in sports?	I am interested in gardening. It doesn't really bother me.
Tetszés, nem tetszés	Do you like Italian food? You like meat, don't you? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice. I don't think much of...
Dicséret, kritika	Oh, what a good idea! What a pleasant surprise! That's a nice dress. It's absolutely delicious. It's rather boring.	Oh, do you like it? I am glad you like it. Oh, do you think so? Thanks. I am sorry, you don't like it.
Szemrehányás	<i>It's your fault.</i> <i>You shouldn't have left it like that.</i>	
Akarat, kívánság	Would you like a cake? I want to pay. Can I have my bill, please?	I'd like an ice-cream.
Bizonyosság, bizonytalanság	I wonder why they are so reluctant. Do you think this is real silk? Are you sure you want to go?	She is certainly tired./She must be tired. It seems to be real silk. I'm not sure. Perhaps./Maybe. I don't think she has ever been there.
Képesség	Can you speak French? Are you able to ride a horse?	I can understand French. I am unable to ride a horse.
Szükségesség	Is that necessarily so? <i>Must things be black and white?</i>	People must sleep sometimes. <i>Classical music need not be boring.</i>
Kötelezettség	Must we fill in this form now? When do we have to leave?	We must fill it in now. Right now.
Ígéret	Will you come and meet me at the station?	Don't worry, I will. I promise to be there at five.

Értéktétele	What's your reaction to the news? Do you approve of his decision?	That's good/not bad/terrible. It's too... It's not... enough.
Szándék, kívánság	What would you like to do? Would you like to have a rest?	I'd like to see that film. I'd rather not go out tonight.
Preferenciák	What would you rather do? What would you prefer? Would you rather go now or later?	I'd rather have a rest. I prefer tea to coffee.
Érdektelenség, közömbösség	Do you mind?	It doesn't matter.
Terv	<i>Do you intend to have a starter?</i>	<i>Yes, I intend to have some cheese.</i>
Érdeklődési kör	<i>What do you like doing in your spare-time?</i>	<i>I'm interested in music. I like painting. I'm good at figures.</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	What is it? What's it in English? What does that mean? What does it look like?	It's.../ That's.../ It's a kind of.../It's used for... The young man talking to Jane is her brother. The car parked at the back isn't yours, is it? It's rather heavy and it is used for lifting a car.
Események leírása	What happened?	First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours. After opening the door she phoned the ambulance. While waiting for the ambulance she told the neighbours.
Információkérés, információadás	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did. At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right. It's me.
Tudás, nem tudás	Do you know where he lives?	I have no idea.
Ismerés, nem ismerés	Do you know Mexico?	Yes, I have already been there.
Feltételezés, kétely	<i>I doubt if he can do it. I don't suppose they can come any earlier. I suppose he is right.</i>	
Ok, okozat	Why is that? What's the reason for that? What caused the accident?	Well, simply because she'd like to meet the teacher. He didn't give way; this is how it happened.
Cél, magyarázat	What's this used for? What's the point of that? How does it work? Can you tell me the way to ...?	It's for cooking. It's to work with. You switch it on here Take the second turning on the right.
Emlékezés, nem emlékezés	Do you remember where you left it? Did you remember to lock the door?	I can't remember where I put my handbag. I don't remember saying that. I have forgotten to lock the door.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your credit card number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to...	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Tiltás, felszólítás	Keep off the grass. You must not smoke here.	
Segítségkérés és arra reagálás	Will you do the washing up for me, please?	Certainly.
Segítség felajánlása	I am going to the market. Shall I bring you something?	I'll do the washing up for you.
Javaslat és arra reagálás	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.
Kínálás és arra reagálás	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you./I am sorry, I can't. An orange please. Thank you. Thank you. No, thank you.
Meghívás és arra reagálás	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but... No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Reklamálás, panasz	<i>It was terrible.</i> <i>It's too cold.</i> <i>I have a complaint.</i> <i>This doesn't work.</i>	
Tanácskérés, tanácsadás	What would you recommend? What shall I do? What do you think I should do? What advice would you give?	Why don't you...? I think you should... I don't think you should... You ought to... You'd better...

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Megértés biztosítása	Visszakérdezés, ismétlés-kérés	Did you say the castle? Sorry, Where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells...
	Magyarázat-kérés, magyarázatértés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Felkérés hangosabb, lassabb beszédre	Could you speak a little more slowly, please? Sorry, that was a bit too fast.

Párbeszéd strukturálása	Beszélgetés kezdése	Well, there is nothing in the garage. I'll tell you what; I've just had a thought. The question is how many people are willing to spend money on it. The trouble is, we have not got any money.
	Elemek összekapcsolása	Put the cheese on first, and then... All the overhead lockers started rattling. In the end we landed safely. ...Suddenly there was a loud bang.
	Beszélgetés lezárása	<i>Right... okay.</i> Well, it's been nice talking to you.
Beszélgetésbe be- és kilépés	Beszédszándék jelzése	Can I join in?
	Félbeszakítás	Could I come in there? Can I say something? I'm sorry, but...
	Folytatás szándékának jelzése	Just let me finish, what I was going to say.
	Befejezési szándék jelzése	...and that's erm about it. Just one more thing, Finally... <i>To sum up...</i>
	A partner mondanivalójának követése	Do go on. Don't let me interrupt you. They have never been to Japan to see her. Oh, haven't they?
Saját szöveg strukturálása	Példák megnevezése	<i>No, if I had, say, an hour to wait... And equipment, like switches and things like that.</i>
	Témaváltás	<i>That reminds me... Talking of holidays...</i>
	Visszatérés a témához	<i>Going back to the subject...</i>
	Összefoglalás	<i>Well, to sum it up...</i>
	Helyesbítés	<i>No, I don't play very much now. No, not at all. They are trying too hard the other way, or well not too hard.</i>
	Kiemelés, hangsúlyozás	<i>The only problem I suppose if we go by train is...</i>
	Kérdezési stratégiák	<i>Direct: Do you know the way to the railway station? Indirect: Can you tell me how to get to the station? Megerősítést váró kérdés: You don't drink wine, do you? Választó kérdés: One piece of toast or two, Mike?</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése	Jelenidejűség	Present Simple Present Simple Passive Present Continuous Present Perfect Simple Present Perfect Passive <i>Present Perfect Continuous</i>	When do you get up? I don't drink milk. English is spoken all over the world. Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving. Have you done your room? I haven't finished it yet. <i>We haven't met since Christmas.</i> <i>I've lived here for ten years.</i> My flat has just been decorated. <i>Your hands are dirty. What have you been doing?</i> <i>I have been learning French for two years.</i>
	Múltidejűség	Past Simple Past Simple Passive Past Continuous	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday? When was this photo taken? What were you doing at five yesterday? I was watching TV when he phoned. I realised that we had met before.
	Jövőidejűség	Past Perfect Going to (plans) Going to (events likely to happen) Future with Will (certainty) (sudden decision) <i>Future Continuous</i>	What are you going to do on Saturday? <i>It's going to rain.</i> When will you be fourteen? OK. I'll do the washing up.
	Műveltetés	<i>Passive Future Simple</i> <i>Have/get sg done</i>	<i>This time tomorrow I'll be flying over the ocean.</i> <i>When will it be finished?</i> I'm getting my car washed next week.
Birtoklás kifejezése		Have ige Possessive adj. Possessive pronouns Genitive 's Of Belong to	I didn't have many friends in the kindergarten. I will have a Porsche when I'm 20. My, your, his/her/its, our, their dog Mine, yours,...theirs Kate's brother the corner of the room Whose? Who does it belong to?
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs picture location geographical location	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, in front of, behind, inside, outside, above ... at the top/at the bottom of ..., on the left hand side, in the background in the east/west ..., along the river, through the forest, past the shop ...
Időbeli viszonyok		Adverbs of time with Present Perfect Simple How often?	Already, yet, just Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day ... I always make my bed. She goes swimming twice a week.

Időpont	When? What time?	Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday This time tomorrow By 9 o'clock yesterday
Időtartam	What's the time? How long?+Past Simple While When How long ?+Present Perfect Simple/ <i>Continuous</i>	It's quarter to eight. How long were you in hospital? For two weeks. While I was watching TV, Mary arrived. When I entered, the boys were fighting. We haven't met since Christmas. <i>I have been waiting for you for hours.</i>
Mennyiségi viszonyok	Singular and plural nouns Countable nouns Uncountable nouns	Children, people, men, women ... one, two... first, second.. How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs. A great number of people How much money have you got? I've got a lot of/little money. A cup of tea, a piece of cake A great deal of energy All, both, none, neither Each, every
Minőségi viszonyok	Comparative sentences (short, long adjectives) Irregular adjectives <i>too/enough</i>	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. She is the most intelligent of all. I'm as tall as you. This town is less polluted than that one. This is the most interesting book I've ever read. Good, bad ...(better, worse) It's too big, It's not small enough. <i>He is too young/isn't old enough to drink whisky.</i> It's much too difficult. It's not quite satisfactory. <i>The book was so good that I couldn't put it down.</i> <i>It was such a good book that I couldn't put it down.</i> What's it like? What colour is it? What does it look/taste/sound/feel like?
Modalitás	Should/shouldn't <i>Should/shouldn't+perfect infinitive</i> Can (ability) Can/could/may (permission) Could/was able to/ <i>manage to</i> Must/needn't (obligation) Have to Mustn't Must/may/might/can't + present infinitive (certainty) <i>Used to</i> <i>Passive modals</i>	You should ask her. <i>You should have warned me.</i> I can swim. Can/could/may I open the window? He could speak two languages at the age of five. Last summer I was able to visit the British Museum. <i>Did you manage to pass the examination?</i> I must read it. You needn't do it now. Did you have to be there? Children mustn't smoke. John must be ill. He can't be at school. <i>I used to play with dolls.</i> <i>What can be seen in that museum?</i>

Logikai viszonyok	Linking words And/or/but/because/ <i>since</i>/ although/ on the one hand – on the other hand, so, therefore, that's why either-or, neither-nor <i>otherwise/or else</i> <i>as</i> Purpose Although he is rich, he is not happy. <i>Hurry up otherwise/or else we will be late.</i> <i>I helped him so that he could pass his examination.</i> Conditional I We'll stay at home if it rains. Conditional II If I had time, I would take you to the cinema. Conditional III <i>If you had invited me, I would have gone to the party.</i> Time clauses with future meaning When dad comes home, he'll be angry with you. Reported speech with present reporting verb He says he is tired. I don't know where he lives. Tell him to stop it.
Függő beszéd	<i>Reported speech with past reporting verb</i> <i>She said I was handsome.</i> <i>I asked him if we had met before.</i>
Szövegösszetartó eszközök	Articles A, an, the Some+plural noun There are some pencils in the bag. Any+plural noun Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes. Some +singular noun There's some water in the vase. Any + singular noun There isn't any juice in my glass. Nominative and accusative of personal pronouns I, he, they... Demonstrative pronouns Me, him, them... Indefinite pronouns This, that, these, those ... Somebody, anybody, nobody, everybody ... myself... Reflexive pronouns The girl who lives next door bought a car. Relative pronouns The book I gave you... Propword one, ones <i>Substitute do</i> Which one would you like? <i>He asked me to help him, and I did.</i>

FRANCIA 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás	s'il vous/te plaît, pardon, monsieur, vous êtes bien le nouveau professeur d'anglais? monsieur je crois que nous nous connaissons
Köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, à demain, à mardi, à ce soir, à bientôt, à plus tard, à tout à l'heure, à un de ces jours
Bemutató, bemutatkozás	c'est Luc, je te présente/je vous présente, permettez-moi de vous présenter, tu connais sans doute déjà, moi, je m'appelle, je suis le frère de, je suis la personne qui a téléphoné ce matin, enchanté monsieur
Telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	c'est Marie-Jeanne à l'appareil au revoir, monsieur, alors à la prochaine fois
Szóbeli üdvözlétküldés	transmets mes meilleures salutations/meilleurs souvenirs à
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, chère Michèle bisous, grosses bises, à bientôt, je t'embrasse bien fort
Hivatalos levélben megszólítás és elbúcsúzás	Monsieur./Madame, veuillez agréer, Monsieur./Madame, l'expression de mes sentiments distingués
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	ça va? vous allez bien? Ça va mieux? qu'est-ce qui ne va pas? Ça va (merveilleusement) bien/pas trop mal, je suis en pleine forme, Ça pourrait aller mieux, Ça ne va pas du tout, merci
Engedélykérés és arra reagálás	je peux? tu me permets/vous me permettez de, bien sûr (mais), je vous/t'en prie, si tu veux/vous voulez fais comme chez toi, ne vous gênez pas, je suis désolé, c'est impossible
Köszönet és arra reagálás	merci beaucoup/infiniment, je vous remercie, madame, il n'y a pas de quoi, avec plaisir, je vous/t'en prie
Bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi/excusez-moi, monsieur/madame je suis vraiment navré, Ça ne fait rien, ce n'est pas grave, il n'y a pas de mal, je vous/t'en prie, n'en parlons plus, ne vous en faites pas
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, joyeuses fêtes de, bonne chance/soirée, bon voyage, passer de bonnes vacances, je te/vous félicite, toutes mes félicitations les plus sincères, merci beaucoup de tes/vos vœux, je te/vous remercie de, tu es/vous êtes gentil
Együttérzés és arra reagálás	je suis de tout coeur avec vous, nous partageons votre douleur

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Rokonszenv, ellenszenv	j'ai rarement vu quelqu'un aussi désagréable, il est vraiment antipathique
Hála	je vous suis très reconnaissant
Sajnálkozás	je regrette, je suis vraiment désolé, je suis plus que navré
Öröm	je suis ravi, quel plaisir/quelle joie!
Elégedettség, elégedetlenség	content/triste, heureux/malheureux, agréable/désagréable, aller bien/mal
Csodálkozás	tiens, dis donc, vraiment? alors là! quelle surprise, pour une surprise c'est une surprise
Remény	j'espère, tu y crois? rien n'est perdu

Félelem	<i>je suis très inquiet, j'ai peur, je crains</i>
Bánat	<i>je suis (très) triste/désespéré/abattu</i>
Bosszúság	<i>mais enfin, ça alors, zut alors, mince</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	<i>tu aimes? tu veux? tu trouves ça? ça te plaît? à ton avis? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? quelle est votre position? super, pas mal, pas trop intéressant, à mon avis, je pense que, c'était bien, mon opinion, c'est que</i>
Valaki igazának az elismerése, el nem ismerése	<i>tu as raison, c'est justement/exactement ça, tu as tort, tu te trompes</i>
Egyetértés, egyet nem értés	<i>oui, d'accord, bien sûr, excellente idée, comme tu veux, je suis de ton avis, c'est exactement ce que je pense, (mais) non, (ce n'est) pas ça, pas maintenant, pas question</i>
Érdeklődés, érdektelenség	<i>qu'est-ce qui t'arrive? raconte-moi, je suis curieux de savoir, ça ne m'intéresse pas trop, ce n'est pas mon problème, ça ne présente aucun intérêt</i>
Tetszés, nem tetszés	<i>j'aime beaucoup/un peu/pas du tout, j'adore/je déteste, je préfère, c'est bien, c'est génial, magnifique, il est sans intérêt ça me plaît pas mal, ça ne me plaît pas vraiment</i>
Dicséret, kritika, szemrehányás	<i>bravo, félicitation, chapeau, ce n'est pas tout à fait ça, ce n'est pas trop réussi, tu aurais pu faire mieux, mais c'est scandaleux</i>
Ellenvetés, ellenvetés visszautasítása	<i>par contre, au contraire, d'ailleurs, pourtant, or tout de même, surtout pas</i>
Akarat, kívánság	<i>je veux absolument, je refuse de, j'attache beaucoup, je tiens à, d'importance à, je voudrais bien que, j'aimerais, je souhaite, je serais content si, faites-moi le plaisir de, j'apprécierais que</i>
Képesség, lehetőség	<i>on peut, je suis capable de, il a toutes les qualités pour, il est possible, c'est faisable</i>
Szükségesség, kötelezettség	<i>vous devez, il faut absolument, il est indispensable, je me sens obligé</i>
Ígéret	<i>c'est promis, je te/vous promets, je m'engage à</i>
Érdeklődés értékítélet, preferencia, érdeklődési kör iránt	<i>ça te/vous paraît, quelle est votre réaction à cela? lequel vous voulez? qu'est-ce qui vous intéresse dans la vie?</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	<i>voilà, qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? à quoi ça sert? ce (ne) sont (pas) mes amis/c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas/il est noir, beau, mais cher, c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui, ça sert à, c'est quelque chose de, c'est quelqu'un de</i>
Események leírása	<i>cet après-midi, il y a une semaine, alors, moi, je lui dis, c'était, tu n'as jamais vu quelque chose de semblable</i>
Információkérés, információadás	<i>où est-il? il (n')est (pas) là, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, pour aller à? je voudrais savoir si, dis-moi/dites-moi comment? c'est simple, tu vas/vous allez</i>
Igenlő vagy nemleges válasz	<i>oui/non, c'est ça/ce n'est pas ça, en effet, pas tout à fait, pas du tout, aucun problème, cela n'est pas possible, c'est entendu, je ne peux pas vous dire cela</i>
Válasz elutasítása	<i>je ne peux pas accepter votre réponse, cette réponse ne me convient pas, je n'en ai pas la moindre idée</i>
Tudás, nem tudás	<i>je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas) te/vous dire</i>
Bizonyosság, bizonytalanság	<i>certainement, sûrement, sans (aucune) doute, ça me paraît évident, peut-être, ça se peut, ça m'étonnerait, ce n'est pas si sûr que ça, je doute que cela soit vrai, rien ne le prouve</i>

Ismerés, nem ismerés	je vois, je n'y vois pas trop clair, <i>je ne sais pas de quoi tu parles, je ne vois pas ce que vous voulez dire</i>
Emlékezés, nem emlékezés	<i>je me rappelle, Ça me fait penser</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	je voudrais, s'il te/vous plaît
Tiltás, felszólítás	il est interdit, défense de fumer, <i>.ne pas déranger,</i> (ne) fais/faites (pas), veuillez patienter s.v.p, <i>prière de ne pas faire du bruit,</i> <i>respectez les lieux</i>
Segítségkérés és arra reagálás	peux-tu/pourriez-vous m'aider, je suis à toi/vous, <i>je suis entièrement à ta disposition</i>
Javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, pouvez-vous, voulez-vous, <i>que diriez-vous de,</i> c'est une bonne idée, (mais...) avec plaisir, (mais...)
Kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous êtes gentil, mais je n'ai plus faim
Meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? <i>accepteriez-vous de? si nous faisons quelque chose ce soir?</i> volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas
Reklamálás	<i>c'est scandaleux, inacceptable, c'est inadmissible</i>
Tanácskérés, tanácsadás	<i>tu devrais peut-être, ta/votre place, je</i>
Segítség felajánlása és arra reagálás	<i>je peux t'aider, puis-je vous être utile? puis-je faire qch pour vous? vous êtes vraiment aimable, merci monsieur</i>
Ajánlat és arra reagálás	<i>je te propose de, veux-tu que je...merci, je suis très touché</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétlés-kérés	c'est (bien) ça? peux-tu/pouvez-vous répéter
Nem értés	je ne comprends pas, je n'ai pas bien compris
Betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parlez un peu plus lentement, s.v.p., un peu plus haut, s.v.p.
Beszélesi szándék jelzése, téma bevezetése, félbeszakítás	écoute ça, <i>figure-toi</i> , selon moi, <i>à ce propos</i> , j'ajouterais, si vous voulez mon avis, <i>excusez-moi de vous interrompre</i>
Megerősítés	c'est celui qui? c'est tout? tu n'en veux vraiment pas? <i>c'est bien ça? est-ce bien cela dont vous parlez?</i> <i>est-ce que j'ai bien compris?</i>
Körülírás	je ne sais pas exactement ça, mais c'est quelque chose
Példa megnevezése	tiens/tenez, par exemple, <i>pour vous donner un exemple,</i> c'est le cas de
Témaváltás	d'autre part, d'ailleurs, avez-vous vu? avez-vous entendu? <i>si on parlait d'autres choses, j'aimerais que l'on discute sur</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Létezés kifejezése	(ne pas) être, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas/plus) <i>se passer, se trouver, exister</i>
Cselekvések	<i>il pleut, il fera beau, s'il neige nous allons sans les Alpes</i> <i>si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu,</i> <i>fais venir un médecin, les vacances sont commencées,</i> <i>le travail terminé/n'ayant plus de travail, il rentre</i> <i>il écoute de la musique en travaillant, merci de m'avoir appelé, il a dit qu'il</i> <i>était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami</i> <i>viendrait le voir</i> <i>je lui dirai quand il sera arrivé</i>

Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n')est (pas) à moi c'est le mien
Térbeli viszonyok	où? là, à, dans, sous/sur, derrière/devant, tout droit, à gauche/à droite, au milieu, à côté, en face, pas loin, tout près, <i>partout, autour de, d'un côté, de l'autre côté, le long de, au bord de, quelque part, au bout (de), au fond (de), au sommet (de), aux environs (de), n'importe où, vers, au nord, dans l'ouest, d'où? de l'école</i>
Időbeli viszonyok	A quelle heure? quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi prochain, en mai, maintenant, avant/après, tôt, tard, le week-end, dernier, ce matin, cet après-midi, ce soir, en été, il y a, pendant, longtemps, à midi et demi, <i>dans, à ce moment-là, depuis, en, seulement, quelquefois, toujours, d'habitude, une fois(par), autrefois, d'abord, puis, enfin, quand, avant/pendant que, en même temps que, jusqu'à ce que, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir, je lui dirai quand il sera arrivé</i>
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup/peu/assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, plus, moins, <i>une douzaine, environ, à peu près, il fera X degré</i>
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand/petit, joli, gros/mince, <i>faible/fort, beau/laid, sale/propre, timide, gentil/antipathique, modeste/agressif, généreux/égoïste, blanc, facile/difficile, ennuyeux/ intéressant, interdit, long, court, en bois/coton/lain/papier/plastique, en forme de, rond, rectangulaire, chaud/froid, cher/bon marché, vite, lentement,(très) bien/mal, mieux, bon/mauvais, meilleur, premier</i>
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit, je pense à eux
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau, <i>si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, merci de m'avoir appelé, fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé/n'ayant plus de travail, il rentre, il écoute de la musique en travaillant</i>
Szövegösszetartó eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il/elle, nous, vous, ils/elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux,elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, où, dont, <i>celui, celle, ceux, celles, et, mais, donc, alors, non plus, quand même, car, comme, pour, puisque, si, ainsi, cependant, même si, en effet, malgré que, bien que</i>

NÉMET 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz
Megszólítás	Entschuldigung, ...
Köszönés, elköszönés	Guten Morgen/Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Bemutatás, bemutatkozás	Das ist Peter. Ich heiße .../Ich möchte Ihnen ... vorstellen?
Telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	Guten Tag, das ist ... Auf Wiederhören! Tschüs!
Szóbeli üdvözlétküldés	Viele Grüße an Petra!
Személyes és hivatalos levélben megszólítás	Liebe(r) ..., Sehr geehrter Herr...
Személyes és hivatalos levélben elbúcsúzás	Dein(e) ..., Viele Grüße. Mit freundlichen Grüßen...
Érdeklődés foglaltság iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir?/Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.
Engedélykérés és arra reagálás	Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum...! Danke. Fröhliche Weihnachten./ Gute Besserung!/Ich gratuliere Ihnen zu Danke, sehr nett von Ihnen.
Együttérzés és arra reagálás	Mein Beileid! Danke.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Hála	Ich bin Ihnen dankbar dafür, dass...
Sajnálkozás	Es tut mir Leid!
Öröm	Ich freue mich, dass.../ Toll!/Es freut mich, dass...
Elégedettség, elégedetlenség	Es ist prima, dass ... Schade, dass...
Csodálkozás	Oh, das ist aber schön!/Das kann doch nicht wahr sein!
Remény	Ich hoffe, du kannst kommen!
Félelem	Ich habe Angst, dass...
Bánat	Schade, dass...
Bosszúság	Das ist aber schlimm!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás, véleménynyilvánítás	Magst du Mathe? Ja./Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach.../Was denkst du darüber?/Sind Sie damit einverstanden, dass...?
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht!
Egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!/Da bin ich anderer Meinung.
Érdeklődés, érdektelenség	Ich interessiere mich für ... (nicht).
Tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut/blöd!/Das gefällt mir (nicht)!
Ellenvetés	Das stimmt schon, aber... Sie haben Recht, aber...
Ellenvetés visszautasítása	Da bin ich mit Ihnen gar nicht einverstanden. Sie können Recht haben, aber...
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, bizonytalanság, kötelezettség	ich will, ich möchte, ich kann, ich muss, ich darf, das könnte vielleicht..., ich soll
Ígéret, szándék, terv	Ich mache das schon!/Ich habe vor, ... zu ...
Érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia, érdeklődési kör iránt	Und was wünschen Sie? Möchtest du einen Kaffee oder lieber Tee? Hast du Interesse für ...?
Dicséret, kritika, szemrehányás	Klasse! Blödsinn! Ich halte ... für sehr gut. Das ist schon gut, aber... Warum bist du nicht früher gekommen?

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist... Meine Mutter ist... / Es geht um...
Események leírása	Zuerst..., dann..., zum Schluss./Es war einmal...
Információkérés, információadás	Wie ist ...? Prima./Wie alt bist du? 12./Weißt du...?/Können Sie mir bitte sagen...?
Igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch, weder ... noch
Válaszadás elutasítása	<i>Leider kann ich Ihre Frage nicht beantworten.</i>
Tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), dass/ob ...
Bizonyosság, bizonytalanság	Ich weiß es (nicht) genau. Ich bin mir (nicht) sicher, dass/ob .../Ich <i>nehme an, dass</i> ...
Ismerés, nem ismerés	Ich kenne ... gut/nicht.
Emlékezés, nem emlékezés	<i>Ich erinnere mich (nicht) daran, dass, ...</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Kannst du bitte...?/Gib mir bitte ...!/Würden Sie bitte...?
Tiltás, felszólítás	Schreib noch nicht. Öffne die Tür.
Segítségkérés és arra reagálás	Können Sie mir bitte bei ... helfen? Ja, gerne. Ich kann leider nicht!
Javaslat és arra reagálás	Können wir gehen?/Möchtest du...? Ja, gerne!/Ich <i>schlage vor, dass...</i>
Meghívás és arra reagálás	Kannst du kommen? Ja. Nein, es tut mir Leid.
Kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Nein, danke. Ja, bitte.
Reklamálás	<i>Entschuldigung, ich habe ein Problem...</i>
Tanácskérés, tanácsadás	<i>Was schlägst du vor? Ich rate, .../Ich <i>schlage vor...</i></i>
Segítség felajánlása és arra reagálás	<i>Kann ich Ihnen helfen? Ja, das wäre nett. Danke, das geht schon.</i>
Ajánlat és arra reagálás	<i>Möchten Sie...?</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte./Sag es noch einmal!/Wie meinst du das?
Nem értés	Ich verstehe nicht./Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.
Betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Kannst du bitte langsamer/lauter sprechen?
Beszélési szándék jelzése, téma bevezetése, félbeszakítás	Dabei fällt mir gerade ein, ... <i>Darf ich Sie kurz unterbrechen?</i>
Megerősítés	Ja, das stimmt.
Körülírás	<i>Das ist also ein ..., wo ...</i>
Példa megnevezése	<i>Ein Beispiel dafür ist...</i>
Témaváltás, beszélgetés lezárása	<i>Könnten wir jetzt noch darüber reden? Können wir ein anderes mal vielleicht hier fortsetzen?</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történet, létezés kifejezése	sein, es gibt	Ich bin heute zu Hause. Hier gibt es keinen Hamburger.
Jelenidejűség	Präsens Vokalwechsel, trennbare Verben	Die Sonne scheint schön. Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor.
Múltidejűség	Präteritum, Perfekt Plusquamperfekt	Er kam zu Fuß. Sie haben schon alles getan. Damals hatten wir auf dem Dorf gewohnt.
Jövőidejűség	Futur (mit Präsens) Futur sich-Verben	Ich bleibe morgen zu Hause. Sie werden das heute noch machen. Ich freue mich.

Személytelenség		es	Es ist kalt. Es regnet. Es ist das erste Mal, daß ... Es geht um .../ Es dauert lange bis ...
	<i>Műveltetés</i>	lassen (<i>Präsens, Präteritum</i>) Passiv (<i>Präsens</i>) Passiv mit Modalverb (<i>Präsens</i>) Passiv (<i>Präteritum</i>)	Wir lassen/ließen unser Auto reparieren. Sie werden am Flughafen abgeholt. Sie müssen abgeholt werden. Sie mussten abgeholt werden.
Birtoklás kifejezése		haben, gehören	Ich habe einen Bruder. Die Tasche gehört mir.
		Wessen? von, -s Nomen Genitiv Possessivpronomen	das Buch von Peter, Peters Geschichte die Tür des Hauses Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	Präpositionen mit A/D an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen	hier, dort, links, rechts oben, unten, hinten ... Die Vase steht auf dem Tisch. Ich gehe ins Kino.
		Präpositionen mit dem Akkusativ durch, um, <i>entlang</i>	Gehen Sie den Fluß entlang!
		Präpositionen mit dem Dativ von, zu, nach, <i>gegenüber</i>	Die Bücher sind bei Karl. Die Post ist unserer Schule gegenüber.
Időbeli viszonyok	Gyakoriság	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie	Ich gehe jeden Morgen in die Schule.
	Időtartam	Wie lange?	eine Woche, von ... bis, den ganzen Tag
	Időpont	in, um, am, wann?	im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diesen/letzten/vorigen/ nächsten Monat
	<i>Előidejűség</i>	<i>Plusquamperfekt</i> <i>bevor, nachdem</i>	<i>Nachdem ich eingepackt hatte, rief ich ein Taxi.</i> <i>Bevor ich ein Taxi rief, ...</i>
Mennyiségi viszonyok	Határozott mennyiség		eins, zwei erste, zweite eine Portion Pommes
	Határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok		Wie?	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima.
		Was für ein? Welcher? (Adjektivdeklinatión) Vergleiche Wer?	Das ist eine leichte Aufgabe. Ich finde den roten Rock modisch. Dieses Buch ist besser, als ... Er ist nicht so alt, wie ... Das Bild ist am schönsten. <i>Der Bekannte/mein Bekannter,</i> <i>der Arme, die Arme</i>

Modalitás		mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens, Präteritum) <i>Perfekt</i> <i>haben+zu+Infinitiv</i> <i>sein+zu+Infinitiv</i> <i>brauchen+zu+Infinitiv</i>	Er kann nicht schwimmen. Ich möchte ein Eis. Er wollte nach Hause. <i>Ich habe das Fenster nicht schliessen wollen.</i> <i>Du hast dafür selber zu sorgen.</i> <i>Die Aufgabe ist leicht zu lösen.</i> <i>Jetzt brauchst du mir nicht zu helfen.</i> Komm morgen wieder! Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	Névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv	Ich zeige den Schülern Bilder. Das ist das Foto meiner Freundin.
Logikai viszonyok	Alárendelések	Kausalsatz Subjektsatz Objektsatz Temporalsatz Finalsatz: um zu/damit Relativsatz Konditionalsatz: (Indikativ) Präsens Konjunktiv II.	denn, weil, Es ist schön, hier zu sein. Ich weiß (nicht), dass (ob)... Ich weiß, wo du wohnst. Ich habe keine Lust, dich zu besuchen. Als/Wenn ..., Bevor/Während/Solange... Ich bleibe hier, um diese Zeitung auszulesen/ damit du nicht allein bist. Die See, an der wir voriges Jahr ... Die Kinder, deren Eltern ... Wenn ich Zeit habe, ... Wenn ich Zeit hätte, ... Sie würde kommen, wenn .. <i>Wenn ich Zeit gehabt hätte ...</i> <i>Sie wären gekommen, wenn ...</i>
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	Kötőszók Névmások		und/oder/aber/denn weil/dass/ob/ obwohl/als ob/als wenn=als das, ich, mich, mir, mein, dieser, jener, man, jeder, keiner, einander, <i>derselbe</i> <i>einer, welcher,</i>

OLASZ 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz	
Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
Megszólítás és fogadása	senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signora/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!, cameriere!, amici!, tesoro!, amore!, <i>signore e signori!</i> ; <i>prego!</i> , <i>dimmi!</i> , <i>dica!</i> , <i>dica pure!</i> , <i>sì?</i> , <i>che/cosa c'è?</i> , <i>desidera?</i> , <i>cosa vuoi/vuole?</i>
Köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!, buongiorno/buonasera, signora/a, professore/professoressa!; <i>arrivederci/La</i> , ciao, a presto, a domani, a dopo, a lunedì, a dopo!, ci vediamo!, <i>salve</i> , <i>benvenuto/a/i/e!</i> , <i>bentornato/a/i/e!</i> , <i>Vi do il benvenuto, ma guarda chi si vede!</i> , <i>è tanto tempo/una vita/un secolo che non ci vediamo!</i> , <i>che fortuna incontrarci!</i>
Bemutató, bemutatkozás	ti presento Giorgio, questo è Gregorio, mi permetta di presentarmi; mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere; <i>mi permetti/e di presentarti/Le un caro amico, molto lieto, il piacere è mio</i>
Telefonálásnál bemutatkozás	Pronto, sono Valeria, c'è Marco?, Pronto, con chi parlo, scusi?, Pronto, parlo con Claudia?, Pronto, posso parlare con Maurizio?, Pronto, può passarmi il dottor Agnani, <i>Pronto, può passarmi l'interno numero 120?</i> , <i>Pronto, volevo parlare con dottor Frittella, me lo può passare?</i> ; <i>Pronto!</i> , <i>Pronto, sì, sono io</i> ; <i>Pronto, sì, glielo/la passo subito</i> ; <i>Scusi, con chi parlo?</i> , <i>Scusi, chi lo/la vuole?</i> , <i>Scusi, chi devo dire?</i> , <i>Pronto, casa Agnani</i>
Telefonálásnál elköszönés	ciao!, arrivederci/La, a più tardi!, ci vediamo!, a dopo!, a domani!, a presto!, ci sentiamo!, salutami Carla/i tuoi!, buonanotte!, ti/La saluto, a tra poco!
Szóbeli üdvözlétküldés	<i>salutami Marco/i tuoi!</i> , <i>mi saluti l'ingegnere!</i> ; <i>non mancherò, riferirò, certamente!</i>
Köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!, grazie mille!, sei un tesoro!, non so come ringraziarti/La!; <i>prego!</i> , non c'è di che!, di niente!, <i>figurati!</i>
Engedélykérés és arra reagálás	posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?, mi permetti? permesso?, me lo fai vedere?; <i>prego!</i> , come no!, si accomodi!, come no?, avanti!, certo!; <i>macché!</i> , ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no, non ci penso neanche, mi dispiace ma non è possibile
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?, cosa fai di bello?, tutto bene?, come stanno i tuoi?, <i>come vanno le tue cose?</i> , <i>ti/La vedo bene/giù!</i> ; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale, tutto bene, niente di particolare, <i>le solite cose</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace, non volevi farti del male; non c'è di che, di niente, <i>non ti preoccupare/non si preoccupi!</i>

Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!, complimenti, tante belle cose!, auguroni!; grazie, altrettanto!, grazie mille!, mille grazie!, <i>anche a te/Lei!</i>
Együttérzés és arra reagálás	<i>ti/La posso capire, mi rendo conto, è veramente molto triste, mi dispiace; sei molto gentile, grazie!</i>
Személyes és hivatalos levélben megszólítás	Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mammina!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, <i>Mio/a caro/a!</i> , <i>Carissimo/a/i/e!</i> , <i>Cari amici/Signori!</i> , <i>Caro Professore!</i> , <i>Egregio/Gentile Signore/Professore/Signor Direttore!</i> , <i>Caro signor Belli!</i>
Személyes és hivatalos levélben elbúcsúzás	a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a, <i>distinti saluti, ossequi, con stima, Le porgo i miei più distinti saluti</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Rokonszenv, ellenszenv	<i>mi sei simpatico, Lei è simpatico, è un simpaticone!, ti/La trovo simpatico, quanto è simpatico!</i>
Hála	<i>ti sono grato/riconoscente, quanto ti sono grato/riconoscente!, sei un angelo!</i>
Sajnálkozás	mi dispiace, mi spiace, che disastro, sono dispiaciuto/disperato/a, quanto mi rincresce!, <i>non mi dire!, non è possibile!</i>
Öröm	che gioia!, che piacere!, quanto sono felice!, sono davvero contento!
Elégedettség, elégedetlenség	sono contento, mi fa piacere!, per bacco!, complimenti!, <i>quanto sono felice!</i> ; non sono contento, mi dà fastidio, mi rompe le scatole, ne ho fin sopra i capelli, <i>che barba!, che fastidio!</i>
Csodálkozás	come mai?, che sorpresa!, davvero?, non mi dire!
Remény	spero di rivederti/La, spero tanto, magari!, fosse vero!, <i>ho la speranza di</i>
Félelem	<i>ho paura di, che paura!, che fifa!</i>
Bánat	che pena!, che dolore!, mi fa pena, sono triste/sconvolto/addolorato
Bosszúság	che noia!, che fastidio!, mi dà ai nervi, mi dà fastidio, <i>uffa</i>

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, che ne dici/e di?, cosa faresti nei miei panni?, sei d'accordo?; secondo me, secondo la mia opinione, fossi in te, sai cosa ti dico?, <i>a mio avviso, per me, quanto a me, io penso che</i>
Valaki igazának az elismerése	hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia, <i>dovevo sapere, potevo pensare</i>
Egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! ci mancherebbe altro!, <i>per carità</i>
Érdeklődés, érdektelenség	che ne dici?, che ne pensi?, ti piace?, che impressione ti ha fatto?; non m'interessa, non m'importa, che m'importa!, <i>che c'entro io?, non me ne frega niente</i>
Tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!, è un amore!, è una delizia!, ti sta bene, ti dona il verde, <i>è la fine del mondo!</i> ; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!, mi fa schifo, mi fa orrore, è brutto, non mi va, che vergogna!, sono mortificata, <i>è una schifezza!</i>

Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, kötelezettség	voglio/vogliamo, vogliamo andare al cinema?ho/abbiamo deciso di; vorrei, mi piacerebbe, mi dà un panino?; è capace di, non riesco ad aprire la porta, è <i>in grado di</i> ; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io, può darsi, c'è la possibilità; <i>devo/i/e...</i>
Ígéret	ti/Le prometto di, ti giuro, ti assicuro, ti garantisco
Dicséret, kritika	bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!, sei un tesoro/amore!; non sei proprio gentile, non è un gran ché, è piuttosto brutto, che schifo!, che barba!
Ellenvetés	mica vero, perché poi?, perché dovrei farlo, macché!, neanche per sogno!, non ci pensare nemmeno!, figuriamoci!, per carità!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ti/Le ho detto di no
<i>Ellenvetés visszautasítása</i>	<i>perché no?, pensaci un attimo!</i>
Érdeklődés értéktétel, kívánság, preferencia, <i>érdeklődési kör</i> iránt	che ne pensi?, che ne dici?, che impressione ti ha fatto?, avresti voglia di?, ti piacerebbe?, quale preferisci/ti piacerebbe di più?, gradiresti un amaro?, <i>qual è il tuo hobby?</i> , <i>che cosa t'interessa?</i> , <i>di che cosa t'interessi?</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria, è una ragazza dai capelli biondi
Események leírása	è successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola
Információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?, chi è il medico di turno?, di dove sei?;mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, è il dottor Magnani, sono di Verona
Igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, come no, ti assicuro, ovviamente, chiaro, <i>perfetto</i> , <i>okay</i> ; no, nient'affatto, altrocché!, ci mancherebbe!
Tudás, nem tudás	lo so, lo so benissimo, ne sono convinto; non lo so, non ne so nulla/niente, e chi lo sa
Bizonyosság, bizonytalanság, <i>feltételezés</i> , <i>kétely</i>	certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente, ci scommetto, sono più che sicuro; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissà!, chi lo sa, non credo, mah!, eventualmente; <i>suppongo che</i> ; <i>dubito</i> , <i>ho dei dubbi</i> , <i>non ne sono sicuro</i> , <i>sarà vero</i> , <i>sarò un ignorante</i>
Ismerés, nem ismerés	lo conosco, l'ho già visto da qualche parte, mi sembra di averlo già incontrato, <i>mi risulta</i> ; non ne so niente, non l'ho mai visto, non so chi sia, <i>non mi risulta</i>
<i>Emlékezés</i> , <i>emlékeztetés</i> , <i>nem emlékezés</i>	<i>ricordo che</i> , <i>mi ricordo che una volta</i> , <i>ho dei bei ricordi</i> , <i>non lo scorderò mai</i> , <i>com'erano belli quei giorni!</i> , <i>se non mi sbaglio</i> , <i>se mi ricordo bene</i> ; <i>ricordati di portare le chiavi!</i> , <i>non ti dimenticare del suo compleanno!</i> , <i>fammi ricordare l'ora!</i> , <i>non ti scordare l'appuntamento!</i> , <i>hai presente l'edicola all'angolo della strada?</i> ; <i>non mi ricordo bene</i> , <i>non me ne ricordo</i> , <i>non mi viene in mente</i> , <i>l'ho dimenticato</i> , <i>me ne sono scordato</i> , <i>mi sfugge</i> , <i>è sulla punta della lingua</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	per favore/piacere, per cortesia, fammi/mi faccia il piacere di
Tiltás, felszólítás	non correre, non devi/e uscire, non esagerare!, <i>non fare lo scemo!</i> ; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dà!, muoviti!, stai zitto!, calmati!, dammi retta!, <i>mi raccomando!</i>
Segítségkérés és arra reagálás	ho bisogno del tuo aiuto, mi devi dare/dammi una mano!, avrei bisogno di te; puoi contare su di me, dimmi tutto, volentieri
Javaslat és arra reagálás	ti dico di, ti propongo di, ho un'idea, ho una proposta, ti suggerisco di; volentieri!, va bene/benissimo!, non posso, preferisco di no
Meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, fai un salto da me!, ti aspettiamo per cena, ti offro io la cena domani sera, ti va di andare insieme al cinema stasera?, vuoi venire da noi per il finesettimana?; volentieri!, con piacere!, mi dispiace ma non posso, sarà per un'altra volta, neanche per sogno!, scherzi?
Kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!, prova, non fare complimenti!, ti posso offrire un aperitivo?
Reklamálás	<i>avrei un problema, vorrei presentare un reclamo</i>
Tanácskérés, tanácsadás	<i>secondo te devo farlo?, che ne dici/pensi?, cosa faresti/farebbe nei miei panni?, dovrei accettarlo?, tu/Lei lo faresti/farebbe?, dimmelo sinceramente!; ti direi/consiglierei di, faresti meglio, permettimi/mi permetta un consiglio, posso consigliarti qualcosa?, io nei tuoi panni non farei questo, se vuoi/vuole sentire la mia opinione/il mio parere, dovresti, ti direi di, ti suggerirei di, io nei tuoi panni, se fossi in te, non lo farei, sai che ti dico?, per me non dovresti, potresti/potrebbe, devi assolutamente, faresti/farebbe meglio non andarci</i>
Segítség felajánlása és arra reagálás	aiuto!, aiutami/mi aiuti!, vuoi/vuole/potresti/potrebbe darmi una mano?, mi dà/dà una mano?; volentieri, come no, va da sè, certo, ci penso io
Ajánlat és arra reagálás	ti/Le propongo di, ti/Le suggerirei di, che ne dici/e di?, sarebbe una soluzione, è un'offerta speciale; va bene, lo accetto, hai/ha ragione, ci rifletto un attimo, vedrò, preferisco di no, direi di no

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	come hai/ha detto?, compreso?, capito?, dicevi?; me lo puoi/può ripetere?, scusa/i, non ho capito bene, vuoi/vuole ripetere?
Nem értés	scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente/un tubo
Betűzés kérése, betűzés	potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ip-silon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parla/i più lento/forte!, ti/La prego di parlare più lento/forte
Beszélési szándék jelzése	scusa ma..., posso dirti qualcosa?, scusa se ti interrompo, scusa, hai un minuto per me?, senti un po'
Megerősítés	come no!, certo!, ovviamente!, senz'altro!, assolutamente!
Körülírás	<i>come devo dirti, in altri termini</i>
Példa megnevezése	<i>per esempio, per farti/Le un esempio, tanto per fare un esempio, è come se fosse</i>
Témaváltás	<i>cambiamo argomento, voltiamo pagina, parliamo d'altro, d'altronde, per quanto riguarda invece, a proposito di</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE, ESISTERE) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, si trova a Roma
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE, DIVENTARE, RISULTARE, ACCADERE) piove, nevicava, sono nato a, è diventato grande, è successo un disastro, non è successo niente, non mi risulta, accade spesso
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, imperfetto, condizionale presente, trapassato prossimo, condizionale passato, <i>passato remoto</i> , congiuntivo presente/passato/imperfetto/trapassato prossimo, visszaható igék, szenvedő szerkezet, gerundio, <i>gerundio passato</i> , infinito passato, általános alany) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, apriete i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, avevo voglia di piangere, mi faresti un piacere?, non avevo mai vista una macchina così bella, saresti dovuto venire con noi, spero che ci siano tutti, credo che siano stati contenti tutti, questo libro è stato tradotto da uno scrittore famoso, chiudendo la porta mi son fatto male, sono contento di averlo conosciuto, <i>disse di aver capito tutto, vorrei che tu venissi con me, fossi stato in te, avrei parlato diversamente, avendo finito la lettura del libro, ho acceso la tivù</i>
Birtoklás kifejezése	(AVERE, AVERCELA, DI előljárószó, birtokos névmások: MIO, TUO...) ho due fratelli, le pagine del libro, questo è il mio ragazzo, il piacere è mio, non ce l'ho
Térbeli viszonyok	(előljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározó-szók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE, igeidők egyeztetése: egyidejűség, előidejűség, utóidejűség a jelenben és a múltban) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana, <i>ogni giorno, raramente, la settimana prossima/scorsa</i>
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE, UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI. . . . CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, abbiamo studiato parecchio, mi sento abbastanza bene, non ci capisco niente, <i>un sacco di cose, due volte all'anno, a metà strada, il doppio, il triplo, più o meno, tanto ... quanto</i>
Minőségi viszonyok	(melléknévek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. a melléknévek fokozása) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, è la più bella ragazza della classe: è bellissima
Modalitás	(módbeli segédigék: VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE, a kötőmód használatának esetei) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, vorrei sapere la verità, potresti prestarmi il tuo dizionario?
Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) igei vonzatok: essere contenti di cominciare a, decidere di, smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di, convincere a, evitare di
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés előljárószó+főnévi igenévvél, gerundióval, közvetett és közvetlen beszéd; szenvedő szerkezetű mondatok; műveltető szerkezet; általános alany, <i>hasonlító szerkezetek</i>) ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani, <i>è più grande di te, è meno intelligente che bella</i>
Szövegösszetartó eszközök	kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ, QUANTO mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU..., visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: CHE, CUI, QUALE, NE névmás, hangsúlytalan, hangsúlyos és összetett személyes névmások: MI, ME, ME NE, GLIELO..., <i>függő beszéd</i>) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?, me ne aveva parlato molto, <i>ha detto che sarebbe venuta da sola</i>

SPANYOL 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz
Megszólítás	Señor/Señora/Señorita, por favor/perdona/perdone, <i>Don, Doña ...</i> Mira/mire, ¡Oye/oiga! Perdona por molestarle.
Köszönés, elköszönés	¿Cómo te llamas? – Me llamo ... ¿Y tú? Yo soy ... ¿Y tú/usted? Mi nombre es ...Mucho gusto. Hola, yo soy ... – Encantado/a. Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes. <i>Hasta la próxima. Hasta lunes. Que lo pases bien. Llámame.</i> <i>¡Cuidate! Saludos a ... de mi parte.</i>
Bemutató, bemutatkozás	Permítame presentarle ... <i>Te presento a ... Éste es ... Tengo el gusto de presentarle.</i> – <i>Tenía ganas de conocerle</i>
Telefonálásnál bemutatkozás	¿Dígame? ¡Oiga! Aquí habla ... Soy ...
Telefonálásnál elköszönés	¡Hasta luego! ¡Hasta pronto!
<i>Szóbeli üdvözlésküldés</i>	<i>Recuerdos a ... Saludos a ...</i>
Személyes és hivatalos levélben megszólítás	¡Hola Pablo! Mi querido ...: Querido ...: <i>Muy señor mío: Señor: ...Estimado señor: ...</i>
Személyes és hivatalos levélben elbúcsúzás	Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo <i>Le saluda atentamente, Atentamente,</i>
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? – Muy bien, gracias. Nada particular. ¿Qué tal estás? – Bien. regular. ¿Qué te pasa? – Nada importante. ¿Cómo te encuentras? ¡Estupendo!/fatal. Voy tirando.
Engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite? ¿Me dejas ...? – Sí, cómo no. <i>Con permiso.</i> <i>¿Le molesta que ...?</i> <i>Adelante. Claro que puede./De ninguna manera.</i> <i>No, no está permitido. Está prohibido</i>
Köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. Le agradezco. <i>Te lo agradezco. Le estoy muy agradecido. Gracias por todo. – ¡De nada! Nada, nada. No tiene importancia. No hay de qué.</i>
Bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona/Perdone ... – No hay de qué. Nada. Disculpa/disculpe ... – No pasó nada. – <i>No importa. No es nada. No se preocupe.</i>
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien! ¡Enhorabuena! ¡Que te vaya bien! ¡Que todo salga bien! ¡Sueña con los angelitos! ¡Que aproveche! Buen apetito.
<i>Együttérzés és arra reagálás</i>	<i>Lo siento mucho. Gracias.</i>

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

<i>Rokonszenv, ellenszenv</i>	<i>(no) me cae bien, (no) es simpático</i>
<i>Hála</i>	<i>Le estoy agradecido/a</i>
Sajnálkozás	¡Qué lástima que...! ¡Qué pena! Lo siento. Lamento que no hayas ... <i>Le acompaño en su dolor/en el sentimiento. Le doy mi más sentido pésame.</i>
Öröm	¡Estoy contento ...! ¡Qué bien! ¡Qué alegría que ...! <i>Me agrada que – subj.</i>

Elégedettség, elégedetlenség	¡Qué alegría!, ¡Qué bien que ...! (No) Estoy contento, estoy descontento de que
Csodálkozás	¡Qué sorpresa! ¡Qué raro! ¡Qué extraño! ¡Hombre! ¿Tú por aquí?
Remény/közömbösség	Espero que, ¡Ojalá!/Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor. <i>No tiene importancia</i>
Félelem, aggodalom	<i>Me temo que ... Tengo miedo de que ... Estoy preocupado. Esto me preocupa. No estoy tranquilo.</i>
Bánat	¡Qué lástima! Lo siento mucho. ¡Qué pena! Es una pena que ...
Bosszúság	¡Qué mala suerte! ¡Caramba! Me da rabia que

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda?- Bien/Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? ¿Qué piensa Ud. de ...? ¿Vale la pena? ¿Es conveniente? En mi opinión ... Desde mi punto de vista ... Yo pienso que ... Me parece que ... <i>¿Me aconsejas – infin.? ¡Y según tu parecer?</i>
Valaki igazának az elismerése	(No) Tienes razón.. Estás equivocado.
Egyetértés, egyet nem értés	Sí, No. De acuerdo. Sí, pero ...Vale, está bien. Está bien, pero ... Tienes razón. Estás equivocado/a. No tienes razón. ¡Ni hablar! Me sabe mal, pero ... ¡Cómo no! ¡No faltaría más!
Érdeklődés, érdektelenség	
Tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero ... Me gusta más ... Me cae bien/mal. No lo aguanto, No lo soporto. Me encanta. Me hace ilusión. Me gusta que <i>Eres un loco. No vuelvas a ... ¡Ni hablar!</i>
Dicséret, kritika, szemrehányás	Muy bien. No está bien. No está muy bien.
Ellenvetés	
Ellenvetés visszautasítása	
Akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, bizonytalanság, kötelezettség	quisiera, querría, deseo, <i>tengo el deseo de ...</i> (no) puedo, (no) es posible es necesario, hay que, Sí, seguro que ... (No) Estoy seguro de que ... <i>tengo previsto, yo iría a ...</i> <i>¿No piensas ...? con tal de que ..., en caso de que ..., siempre que ..., a menos que ...</i>
Ígéret	prometo, trato de, ¡Prometido!
Érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia, érdeklődési kör iránt	¿Es conveniente? En mi opinión ... Desde mi punto de vista ... Yo pienso que ... Me parece que ¿Qué prefieres? ¿Qué te gustaría? ¿Qué te interesa?

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto/Éste es ... Es una(a) ... Son unos (unas) ... Él es ¿Es el chico moreno? ¿Es el/la del pelo corto?
Események leírása	ocurrió que, tiene lugar, transcurre
Információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos? – Este es un ..., Es ... Estos/éstas son ... ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso ..., ¿De qué color es? Es blanco/a <i>Perdone, dónde está la ...? ¿Cómo voy a ...? – Gracias. – De nada.</i> <i>¿Sabes si ...? ¿Podría decirme ...? ¿Dónde está? – Está en/a la der-echa/enfrente ...</i> ¿Cuánto es/Cuántos son? – Es ... Son ... ¿Qué hora es? – Es la ... Son las ... <i>¿Me haría el favor de decirme ... – ¡Sí, como no! Lo siento, pero no lo sé.</i>
Igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No. Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie. Claro que sí. Como no.
Válasz elutasítása	

Tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí./No. No comprendo. Ya lo sé. Creo que ... Pienso que ... No sé. Creo que sí. No puedo. ¿Te has enterado de ...? ¿Sabes si...? – Sé./No (lo) sé. ¿Qué sabes de ..? – Sé que/Nada. ¿Ha oído? <i>No llego a saber ... No lograr, no conseguir ... Que lo sepa ...</i>
Bizonyosság, bizonytalanság	Es cierto. Seguro. No estoy seguro. Quizás. Tal vez. No creo que ... A no ser que ... Es posible que <i>A lo mejor... Posiblemente, Seguramente.</i> <i>Ya habrá llegado, Estará en su cuarto, Serían las dos</i>
Ismerés, nem ismerés	(No) conozco.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés, udvarias kérés – engedélykérés – engedély megadása – engedély visszautasítása	Te pido ... Por favor ... Me puede Podría ¿Puedes ...? ¿Podrías ...? ¿Me harías el favor de ? <i>Si fuera tan amable, le agradecería que ...</i> ¿Me permite? ¿Me dejas ...? – Sí, cómo no. <i>Con permiso. ¿Le molesta que ...?</i> <i>Adelante. Claro que puede./De ninguna manera.</i> <i>No, no está permitido. Está prohibido.</i>
Tiltás, felszólítás	Imperativo, subjuntivo, Ud debe. ... Tiene que ...
Figyelmeztetés	¡A salir! Quiero que ... Quisiera que ... Deseo que ¡Cuidado! ¡Ojo! Escucha, Mira. ¡Ten cuidado! ¡Oiga, oiga!
Segítségkérés és arra reagálás	¿Podría ayudarme? ¿Me ayudas? Necesito ayuda. ¡Ayuda/, ¡Socorro! ¿Te ayudo? ¿Puedo ayudarle? – Sí, gracias por hacerlo.
Javaslat és arra reagálás	<i>Tengo una idea. Yo puedo ... Quisiera ... Deberías</i> ¿Te apatecería? ¿Te interesaría? ¿Te molestaría que? ¿Te importaría que ...? <i>Sería tan amable de</i> <i>– Muy bien. ¿Por qué no?</i>
Kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Tomas algo? Te invito. <i>Me gustaría ofrecerte ... Con mucho gusto.</i>
Meghívás és arra reagálás	¿Vienes? ¿Vamos a ...? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. ¿Podrías venir? ¿Te apetece ...? ¿Estás libre...? Te invito a – Encantado. – De acuerdo, es una buena idea. ¿Qué vas a hacer ...? ¿Por qué no vienes a ...? <i>¿Y qué dices si vamos a ...?</i>
Reklamálás, tanácskérés, tanácsadás	¿Qué harías tú? Yo en tu lugar ... ¿Qué me aconsejas?
Segítség felajánlása és arra reagálás	¿Podría ayudarme? ¿Me ayudas? Necesito ayuda. ¡Ayuda/, ¡Socorro! ¿Te ayudo? ¿Puedo ayudarle? – Sí, gracias por hacerlo.
Ajánlat és arra reagálás	

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	¿De verdad? ¿Qué dices? ¿Estás seguro? – Sí, sí. Claro que sí. ¡No puede ser! ¡Es imposible! ¿Podría repetir?
Nem értés	No comprendo. No escucho bien.
Betűzés kérése, betűzés	¿Cómo se escribe? ¿Podría deletrear?
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	¿Podría hablar más despacio, por favor? ¡Más despacito, por favor! Hable un poco más fuerte, por favor. <i>Habla más alto.</i>
Beszélési szándék jelzése, téma bevezetése, félbeszakítás	En cuanto a mí...Yo, por ejemplo... Quisiera decir que ... oye, escucha, mira ... <i>Yo añadiría que ...</i> <i>Espera un momento. Escúchame. Párate un momento. Imagínate que, Según yo ..., perdóneme que le interrumpa, pero ...</i>
Megerősítés	Sí, sí. Claro que sí. <i>Has bien comprendido. Esto es.</i>

Körülírás	<i>Es un ... Es que ... No sé si ... ¿me explico? No sé exactamente, pero ...</i>
Példa megnevezése	<i>por ejemplo, como ejemplo, es el caso de ..., para dar un ejemplo</i>
Témaváltás	<i>por otra parte, ¿Y qué dices de ...?</i>

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Létezés kifejezése – definir, materia – características permanentes – estado temporal – circunstancias – ¿dónde? – contenido	(no) ser, existir, hay (no) ser ingeniero, un libro, de madera ser bonito estar abierto hay niebla, hace oscuro, hace sol, está aquí consta de, es de 5 personas
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, estaba, llevaba – gerundio suelo – infin. seguir, continuar – gerund., dejar de, empezar a, comenzar a si/en caso de que – imperf. del subj. viajaríamos estamos para/por salir
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, cuyo, el mío, poseer, ser dueño de, ser propietario de, el libro es de ...
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca, de ... preposiciones y adverbios de lugar: de/desde ... a/hasta ¿De dónde eres? – Soy de ... se halla, se encuentra ir – venir, subir – bajar, llevar – traer, entrar – salir
Időbeli viszonyok – gyakoriság – időtartam – időpont – igeidők	¿Cuándo? ¿A qué hora? ¿Qué hora es? Es/Son la(s) ... mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media/menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin., iré, habré preparado ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca, de vez en cuando, rara vez, cuando – subj. antes siempre, – imperfecto, perfecto, pluscuamperfecto ¿desde/hasta cuándo? ¿cuánto tiempo? ¿desde ... hasta, de ... a, siempre, dos veces a la semana, a menudo, actualmente, pronto, dentro de poco előidejűség, egyidejűség, utóidejűség todos los tiempos del pasado – contraste, valores temporales objetivos y relativos
Függő beszéd	Dice que tuvo/tiene/tendrá dijo que había tenido/tenía/tendría Pregunta si, cuándo, por qué Me pide que cante ... Me pidió que cantara Me gustaría que vinieras
Mennyiségi viszonyok – hány, mennyi – hasonlítás, fokozás – milyen gyakran – hányadik – hányadrész, hányszorosa	¿Cuánto? – dos ... algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, unos, suficiente, apenas, más de, menos de, tanto ... como, más, menos, tan inteligente que, la misma cantidad que dos veces al año, cada tres días, primero, Carlos Quinto, piso cuatro, cuarto piso la mitad, una cuarta parte, diez por cien(to), el doble, el triple, cien veces más
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor – hasonlítás	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal/bien. Me duele ... Está frío. ¿Cuántos años tiene? Es viejo. mayor, menor más hermoso que, menos bonito que, tan ... como, el más hermoso, mejor, peor, superior, inferior

Modalitás – felszólítás – akarat, kívánság, szándék – képesség, lehetőség – szükségesség – <i>terv</i> – tiltás – tagadás – személytelen – szenvedő	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad querer, tengo que, quisiera, deseo poder, es posible es necesario voy <i>a</i> no lo cierres nunca, nada, nadie se come, se bebe, no se hace está construido, se construye
Esetviszonyok – visszaható névmások	me, te, lo/la – le, para mí, conmigo me levanto, yo mismo
Szövegösszetartó eszközök	un(a) ... el/la/los/las ... interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni ... ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que el que, cuál, luego, además, de modo que, por tanto, total que, <i>en primer lugar, sin embargo, incluso, por supuesto</i>
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a..., como, puesto que, con lo cual, <i>por culpa de, gracias a, dado que, para que, por qué, porque, estar a favor de/en contra de, ser partidario de</i> <i>el que, quien, cuando, por que, ya que, puesto que, como, entonces, desde luego, por una parte – por otra parte, primero, después, luego, finalmente</i>

OROSZ 11–12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz		
Dolgok, személyek, állapotok azonosítása, megnevezés, leírás, magyarázat, emlékeztetés, tudósítás	Что это? Кто это? Кто здесь? Кто там? Какое это здание? Кто там стоит? Что здесь лежит? Где ты живёшь? Кем он работает? Откуда они приехали? Что вы делаете? Что ты делал сегодня утром? Какой сегодня день? Какое сегодня число/какой сегодня месяц? Не забудь/те дома учебник! Посмотри новые слова. Вспомните, как ехать в ... Как ты себя чувствуешь? Тебе холодно? Почему вам весело? <i>Что ты знаешь о ... Расскажи/те мне о ...</i>	Это книга. Это мальчик. Здесь Анна Павловна. Там мама. Это почта. Вот больница. Там стоит Олег. Здесь лежит журнал. <i>Я живу в Будапеште. Он работает учителем. Они приехали из Англии.</i> Я учу историю. Я оделся, умылся, позавтракал. Сегодня понедельник. Сегодня двадцатое мая. Хорошо. Ладно. Не забуду. Обязательно. Мне холодно. Ей весело. Тут темно. Стало весело/холодно/темно. Ему стыдно. Мне весело, потому что ... Ему смешно, ведь он ... <i>Я знаю/слышал/читал, что... Мне кто-то рассказывал, что...</i>
Információkérés	Где школа? Где Ира? Где школа касса/туалет? Когда будет вечер? Сколько стоит шоколадка? Сколько тебе лет? Где живут твои родители? Расскажи/те о своей семье. Скажите, пожалуйста, как мне доехать до вокзала? Какого цвета пальто ты носишь? Как проехать до вокзала? Сколько учеников опоздало на урок? Где можно купить билеты в цирк?	Вот школа. Вот она. Она в школе. Направо/налево/прямо. Здесь, рядом. Там, где стоит мальчик. Завтра, в понедельник. Послезавтра. Через неделю. 100 форинтов. 43 рубля. 51 рубль. <i>Мне 12 лет. Они живут в седьмом районе на улице Ракоци. Наша семья небольшая. У меня нет братьев и сестёр. Туда идёт трамвай номер 4. У меня коричневое пальто.</i> <i>Вам надо ехать на метро и сделать пересадку в центре. Двое.</i> В билетных кассах. У секретаря школы.

Igenlő vagy nemleges válasz, információadás, válasz elutasítása	Это мальчик? Там музей? В школе есть музей? В классе есть новые ученики? Ручка лежит в комнате на столе? Сколько человек было в зале?	Да, это мальчик. Нет, это девочка. Конечно, это мальчик. Что ты/Вы! Это кукла. Да нет! это кукла! Да, там музей. Нет, там аптека. Да, есть. Нет, музея нет. Нет, новых учеников нет. Скоро будут и новые ученики. Да, рядом с книгой. Нет, у телефона. Много/Немного. Всего 10 человек. Приблизительно 100-120. Никого не было в зале. Не знаю. Понятия не имею. <i>Не могу ответить. Спроси/те кого-нибудь другого. Обратись/обратитесь к...</i>
Kognitív tartalmak kifejezése: tudás, nem tudás, ismerés, nem ismerés, emlékezés, nem emlékezés, bizonyosság, bizonytalanság, feltételezés, kétely	Ты не знаешь, где Борис Степанович? Ты уверен/а, что это правильно? <i>Ты помнишь, где...?</i> <i>Ты не помнишь, когда...?</i> <i>Ты не скажешь, который час?</i>	Я знаю, где Борис Степанович. К сожалению, я не знаю, где он сейчас. Да, это совершенно правильно. Наверно, правильно. Не знаю, может быть. <i>Не помню. Не могу вспомнить. Сомневаюсь. Сомневаюсь, что ...</i> Знаю, ровно 2 часа. Точно не знаю. Наверно, два часа. Приблизительно 2 часа. Часа два. Понятия не имею.
Érdeklődés kognitív tartalmak iránt: érdeklődés tudás iránt	<i>Знаешь ли ты, где/сколько/почему ...</i> <i>Что ты знаешь/читал/слышал о...</i> <i>Откуда ты знаешь, что...</i>	<i>Я слышал/видел по радио/телевизору. Мне рассказывал/а папа/мама, что...</i> <i>Я читал статью, в которой...</i>

Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménynyilvánítás		Я думаю, что... Я считаю, что... По-моему... По мнению моей подруги/мамы, ... <i>Я так думаю/считаю, потому что ... Во-первых..., во-вторых...</i>
Állapotok, események, cselekvések megítélése: dicséret, kritika, szemrehányás, sajnálat	Тебе понравился/понравилось/ась/ись ...? Как ты относишься к ...? Как ты оцениваешь ...?	Он/а молодец. Я в восторге от ... <i>Я в ужасе от ...</i> Это было прекрасно/ ужасно. Это безобразие. Это возмутительно.
Valaki igazának az elismerése, beismerés, bocsánatkérés, megbocsátás		Ты прав/а. Совершенно верно. Я согласен/согласна с тобой/с вами. Не спорю.
Állásfoglalás elvárása: véleménykérés, egyetértés iránti kérdés	Как ты думаешь? Как Вы думаете? Какое твое мнение о ... Как ты думаешь о ... Что думает твоя подруга/мама о ... Как вы оцениваете ...? Как вы относитесь к ...? Расскажите своё мнение о ...	

Egyetértés, egyet nem értés, ellentmondás, ellenvetés, ellenvetés visszautasítása	Ты согласен/согласна? <i>Вы согласны?</i> <i>Вы не против?</i>	Правильно. Совершенно верно. Ну что ты! Этого не может быть. Это не так. Я не согласен с ... Я против. Я возражаю против ... Лучше было бы...
Értékkítélet: érdeklődés, kívánság, tetszés, nem tetszés, semlegesség, érdetelenség	Это хорошо? Это плохо? Это приятно? Это неприятно? Вы не хотели бы... Вам не хочется...	Это хорошо. Прекрасно! Очень приятно! Надо же! Вот это да! Вот здорово! Это плохо. Ой, это плохо! Как плохо! Я с удовольствием ... бы. Нет, мне не хочется/неохота ... <i>Как хочешь. Мне всё равно. Мне без разницы.</i>
Érdeklődés értékkítélet, érdeklődési kör iránt	Тебе нравится эта музыка? Вам это приятно? Ты любишь мороженое? Как ты относишься к... <i>Как ты оцениваешь ...</i> <i>Тебя/вас интересует ...?</i> <i>Ты интересуешься/вы интересуетесь физикой?</i>	Да, очень. Да, конечно нравится. Нет, не очень. Совсем не люблю. <i>Мне это не интересно.</i> <i>Меня это не интересует.</i> <i>Зато я интересуюсь музыкой.</i>
Modalitás: akarat, kívánság, bizonytalanság, képesség, szükségesség, kötelezettség, lehetőség, tiltás	Ты хочешь.../ можешь .../ умеешь ... Можно мне войти?	Да, конечно, хочу/могу/умею ... Можно. Пожалуйста. Нельзя. Я должен ... Ты обязан ... Нам приходится ... Мне необходимо ...
Szándék, ígéret, terv	Ты хочешь пойти в кино? Какие у тебя планы на лето? Что ты планируешь на завтра? Пообещай, что...	Хочу. Обязательно пойду. Я буду/хочу ... Я планирую/собираюсь ... Мне хочется ... Я с удовольствием ... бы ... Я обещаю тебе ...

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Rokonszenv, együttérzés, sajnálkozás, ellenszenv	Жаль! Жалко! Очень жаль! Мне/Нам очень жаль! Мне он/а очень приятен/на симпатичен/на. Я его обожаю. Мне очень жаль, что ... Он/а мне неприятен/на. Я это терпеть не могу.	
Hála	Спасибо. Спасибо за ... Благодарю за ... <i>Я очень благодарен/на тебе/вам за...</i>	
Öröm, boldogság	Я рад/а. Ой, как я рад/а! Как хорошо, что ты здесь! Вот здорово! Как чудесно! Я очень рад/а, что ... Какая радость, что ...! Как я счастлив/а, что ...!	
Elégedettség	Ладно. Хорошо. <i>Молодец/молодцы. Умница. Всё хорошо. Чудесно. Прекрасно.</i> <i>Всё в порядке. Всё нормально.</i> <i>Вот и прекрасно.</i> <i>Я доволен/довольна вами.</i>	

Meglepetés	Надо же! Как хорошо! Как здорово! Вот это да! <i>Вот это сюрприз! Вот это новость! Неужели это правда?!</i> <i>Ты меня очень удивил/а.</i> Ты доставил/а мне приятный сюрприз.	
Tanácsalanság	Что же мне делать? Как мне быть? Посоветуй/ Дай совет, что мне ...	
Remény	Может быть он придёт? Может быть завтра? <i>А всё-таки ...</i> А вдруг ... <i>Я надеюсь, что ...</i> <i>Есть надежда, что ...</i>	
Félelem	<i>Я не боюсь собак. Я боюсь, что ...</i> <i>Мне страшно.</i>	
Bánat, elégedetlenség	Плохо, конечно, что он не пришёл. Очень грустно/как жаль, что...! Жалко! Мне очень грустно/печально, что ... Мы очень жалеем, что ... Это что за ...?! Ну как же так! Что же это такое?! Это ужасно! Это безобразие! Я сержусь. Я возмущен/на, что ...	
Unalom	<i>Какой скучный ...</i> <i>Мне скучно.</i> <i>Какая скука!</i>	
Fájdalom	<i>У меня болит ...</i> <i>Ой, как больно!</i> <i>У меня сильные боли в ...</i>	

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Felszólítás, kérés, udvarias kérés, segítségkérés, kívánság	Дайте мне, пожалуйста, карандаш. Откройте окно. Попрошу вас выйти! Будьте добры, передайте мне сумку! Осторожно! Осторожно, не упади! Смотри, не урони книгу! Помогите! Помогите мне, пожалуйста, в ... <i>Я бы хотел/а попросить ...</i> <i>Вот бы хорошо пойти в ...</i>	Пожалуйста. Вот карандаш. Ладно. Хорошо. Спасибо. Спасибо за предупреждение. Я буду осторожным/ой. Давай я тебе помогу.
Rendelés, reklamálás	А почему мне нельзя ...? Исправьте мне ... Поменяйте мне ... <i>Я хотел/а бы заказать ...</i> <i>Принесите нам ...</i> <i>Приниме заказ на ...</i>	Хорошо. Ладно. Обязательно ... Это невозможно. И не проси.

Figyelmeztetés, javaslat, tanács	Пойдём в кино? Давай/те пойдём в ... Давайте рисовать что-нибудь. Хочешь, я принесу журнал? Принести мне альбом? Я предлагаю вам ... Есть идея пойти в ... <i>Осторожно!</i> <i>Будь/те осторожен/ны!</i> <i>Смотри не ...</i>	Да, пойдём в кино! Да, пойдём! Давай. Я согласен/согласна. Нет, я не хочу. Спасибо, не надо. Я за. Я не против. Прекрасная мысль/идея.
Engedélykérés	Можно уйти? Разрешите мне выйти? Нельзя ли ...	
Engedély megadása, elutasítása		Можно. Конечно. Пожалуйста. Нельзя. Ни в коем случае. Ни за что.
Tanácskérés, tanácsadás	Посоветуй/ Дай совет, что мне ... Что мне делать? Как мне быть? <i>Может быть, мне лучше ...</i>	
Ajánlat, kínálás, segítés felajánlása, meghívás	Я предлагаю вам ... Угощайтесь! Берите/Возьмите ...! Не хотите ещё ...? Вам помочь? Приходите к нам в гости/ на чай/ на обед! Приходите на вечеринку! Я хочу тебя/вас пригласить к нам на... Приглашаем на праздник! Добро пожаловать к нам в гости!	Спасибо. Большое спасибо. Спасибо, очень вкусно. Больше не хочу. Я сыт/а. Спасибо, не надо/нужно. Спасибо за приглашение. Приду/придём. Обязательно приду/придём. К сожалению, не могу прийти.
Beleegyezés, elutasítás		Хорошо. Ладно. Согласен. Нет, ни за что. Ни в коем случае. <i>Об этом речи быть не может!</i>

Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok

Kapcsolatfelvétel: köszönés, üdvözlés, érdeklődés hogylét íránt és ezekre reagálás, bemutató, bemutatkozás, megszólítás, engedélykérés, telefonhíváskor bejelentkezés vagy bemutatkozás, levélben megszólítás	Здравствуй/те! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! Давайте познакомимся. Меня зовут... Познакомьтесь, это ... Девушка! Анна Павловна! Дядя Коля! Мама! Господин ..., гражданин ... Извините, пожалуйста, где ... <i>Как твои/ваши дела?</i> <i>Что у тебя/вас нового?</i> <i>Как ты себя чувствуешь/вы</i> <i>себя чувствуете?</i> <i>Разрешите мне ...</i> <i>Алло! Попросите, пожалуйста,</i> <i>Людю! Это говорит Анна.</i> <i>Будьте добры Сергея!</i> <i>Дорогая мама!</i> <i>Уважаемый профессор!</i>	Здравствуйте! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! Очень приятно познакомиться. Всё в порядке. Всё хорошо. Ничего. Так себе. Неважно. Ужасно. Отвратительно.
--	--	---

Kapcsolat befejezése: búcsúzás, üdvözlés, jókívánások, elbúcsúzás telefonbeszélgetésben vagy levélben	До свидания! Пока! До завтра! До встречи! Желаю удачи! Счастливого пути! <i>Крепко целую.</i> <i>С приветом</i> <i>С уважением</i>	
Kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet, gratuláció, együttérzés, jókívánások és azokra reagálás	Извините, пожалуйста! Спасибо. Спасибо тебе за ... <i>Благодарю тебя/вас за ...</i> <i>Извини/те за ... Прости/те за ...</i> <i>Не сердись, что ...</i> С Новым годом! С днём рождения! <i>Желаю здоровья, счастья,</i> <i>успехов!</i> Будь/те здоров/ы! <i>Я тебе сочувствую.</i>	Не за что! Ничего, ничего! Не стоит благодарности. Спасибо. Благодарю за ... И тебе/вам того же желаю.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Párbeszéd: félbeszakítás, beszélési szándék jelzése, téma bevezetése	Я хотел/а бы сказать ... Можно мне что-то сказать. Разрешите мне сказать ... <i>Я хочу тебя прервать.</i> <i>Можно мне добавить?</i>	
A megértés biztosítása: visszakérdezés, ismétlés-kérés, megerősítés, helyeslés, betűzés kérése, betűzés, nem értés, magyarázat-kérés, megértés ellenőrzése felkérés lassabb, hangosabb be- szédre, megkérés valaminek a lejegyzé- sére	Я понимаю. Понятно. Я не понял/а. Повторите, пожалуйста, ещё раз. Повторите, пожалуйста, по буквам. Медленнее/громче, пожалуйста. Я правильно понял/а, что ...? <i>Вы всё поняли?</i> <i>Всё понятно?</i> <i>Запишите/Записывайте</i>	Да, ты правильно понял/а. Я повторяю: ... Да, абсолютно верно.
Beszédet strukturáló elemek: körülírás, helyesbítés, felsorolás, példa megnevezése, témaváltás, összefoglalás, kijelentés lezárása	<i>Точнее/Вернее ...</i> <i>Это скорее ...</i> <i>Кстати, ...</i> <i>Во-первых, ..., во-вторых ...</i> <i>Например, ...</i> <i>К примеру ...</i> <i>Значит, ...</i> <i>В общем, ...</i> <i>В сущности ...</i> <i>По сути</i>	

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. А magyartól eltérő sajátosságok. Он/она. Вижу стол/мальчика. Nemek, élő/élettelen kategóriák.

Cselekvés kifejezése	Az igei paradigmarendszer kijelentő módban. Az igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. A szabályos igék egyszerű jövő idejű alakjai. Слушай! Прочитай! Открой! Закрой! Пиши! Напиши! A feltételes mód használata. A felszólító mód képzése és használata. А вид fogalma és használata: Я всегда иду ... Он сегодня пошёл в ... Az igerárok tudatosítása: говорить/сказать, давать/дать, садиться/сесть ... Szabálytalan ragozású igék használata: брать/взять ... Alapvető motorikus igék fajtái és azok használata: идти/ходить, ехать/ездить, нести/носить, вести/водить ... Főnévi igeneves szerkezetek használata: Он попросил сделать ... A műveltetés felismerése: заставлять читать, шить костюм у ...
Birtoklás kifejezése	у меня есть ..., чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков. У меня нет .../не было .../не будет ... A tagadás rendszerének tudatosítása. Мамин, папин, медвежий ... A birtokos melléknevek felismerése.
Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине, в школу, на улицу. от. ..., до ..., около ..., у ... далеко, близко от ... рядом с ... перед, за, под, над, вверх, вниз, в лесу, в саду, на мосту ... о ..., об ..., по ..., при ..., напротив, навстречу ... A mozgás térben való leírása: иду по улице, поднимается по эскалатору ...
Időbeli viszonyok	Вчера, сегодня, завтра. Часто, всегда, никогда. В четверг, в пятницу. Утром, днём, вечером, ночью. Летом, осенью, зимой, весной. Датум: év, hó, пар. Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут. Idő: óra, перс: пять минут первого, половины третьего ... Весь день, каждый год, ежедневно ... по понедельникам ... часто, редко, иногда, всегда ... До, после, через, ... назад ... С утра до вечера, постоянно, без перерыва Egyidejűség, elő- és utóidejűség: Во время, за ... После того, как ... Перед тем, как ... Прочитав книгу ... Читая книгу ...

Függő beszéd	Он сказал, что ... Он спросил, сколько/где/почему ... Он поспросил, чтобы ... Он спросил, есть ли ...
Mennyiségi viszonyok	100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д. Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. Много ..., мало ... Несколько A körülbelüliség kifejezése: примерно/приблизительно ... человек пять ... около пяти человек ... A fő- és sorszámnevek használata. <i>Számnév + melléknév + főnév típusú szerkezetek: 5 новых учеников</i> <i>чуть-чуть, немножко</i>
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный. Melléknevek egyeztetése, rövid alakok: Я рад. Стол чист. Összehasonlítás, melléknevek fokozása: красивее, умнее, лучше, хуже, ближе, дальше ... Melléknevek vonzata: рад подарку, знаком со мной ... Hátravetett jelzős szerkezetek: человек высокого роста ... Állapot kifejezése: Мне холодно, весело. Здесь жарко.
Modalitás	Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно. Надо/нужно. Не надо. Нельзя. <i>Можно ... Хочу ... Собираюсь ... Должен ...</i> Приходится ..., Обязан ..., Мне хочется ... Нам неохота ... Если бы ...
Esetviszonyok	Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány előjárószóval és azok nélkül. Szabálytalan ragozású főnevek: человек–люди, ребёнок–дети, мать, дочь, сын, брат, сестра ... Боже мой! Господи! Мам! Катя! <i>A singularia/pluralia tantum egyes eseteinek tudatosítása: мебель, посуда, очки, ножницы, каникулы</i>
Logikai viszonyok	и, а, но, или, который, где, когда, потому что ..., поэтому, чтобы, для того, чтобы то, ... то, ... тот, кто ... то, что ... если ..., хотя ..., несмотря на ..., благодаря тому что зато ..., а то ... или ..., или ...
Szövegösszetartó eszközök	Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который. <i>является, ...</i>

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegennyelv-oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát, anélkül, hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejezni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témákban, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez, a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.
*	<i>Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference</i> (1996). Strasbourg, Council of Europe, 131. p.

MATEMATIKA**9–12. évfolyam****Célok és feladatok**

A matematikatanítás célja, feladata a tanulók önálló, rendszerezett, logikus gondolkodásának kialakítása, fejlesztése. Mindezt az a folyamat biztosítja, amelynek során fokozatosan kiépítjük a matematika belső struktúráját (fogalmak, axiómák, tételek, bizonyítások elsajátítása), és a tanultakat változatos területeken alkalmazzuk. A problémák felvetése tegye indokolttá a tanulók számára a pontos fogalomalkotást. Ezek a folyamatok váljanak a tanulók belső, felfedező tanulási tevékenységének részévé.

Mindez fejleszti a tanulók absztrakciós és szintetizáló képességét. A célszerű, új fogalmak alkotása, az összefüggések felfedezése és az ismeretek feladatokban való alkalmazása fejleszti a kombinatív készséget, a kreativitást, a problémahelyzetek önálló, megfelelő önbizalommal történő megközelítését, megoldását.

A matematikai nevelés sokoldalú eszközökkel fejleszti a tanulók matematizáló, modellalkotó tevékenységét, kialakítja a megfogalmazott összefüggések, hipotézisek bizonyításának igényét, megmutatja a matematika hasznosságát, belső szépségét, az emberi kultúrában betöltött szerepét. Fejleszti a tanulók térbeli tájékozódását, esztétikai érzékét.

A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technikai, a humán műveltségterületek, szakközépiskolákban a választott szakma ismeretanyagának tanulmányozásához, a mindennapi problémák értelmezéséhez, leírásához és kezeléséhez. A lehetőségekhez igazodva támogassa az elektronikus eszközök (zsebszámológép, számítógép, grafikus kalkulátor, internet stb.) célszerű felhasználásának megismerését, alkalmazásukat.

Fontos, hogy a tanulók képessé váljanak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, törekedjenek az önellenőrzésre, legyenek képesek várható eredmények becslésére. Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságuk fejlesztésére. Ebben a törekvésben fontos terület a matematika alkalmazásának, eszköz jellegének sokoldalú bemutatása, és a tanításban való érvényesítése.

Az általános iskolai tanításhoz képest egyre inkább hangsúlyt kap a tárgy deduktív jellege, de továbbra sem nélkülözhető a szemléletre és tevékenységre épülő feldolgozás sem.

A tanulók váljanak képessé a középszintű érettségi vizsga sikeres letételére.

A matematika kerettantervének új vonásai:

- a) a modellalkotás, matematizálás jelentőségének növekedése;
- b) a matematika alkalmazási terének növekedése;
- c) egyensúly a matematika belső struktúrájának kiépítése és a tanultaknak a mindennapi életben, más tárgyakban való felhasználása, eszközként való alkalmazása között;
- d) a modern oktatási, tanulási technológiák beépítése a mindennapi iskolai oktatási, nevelési tevékenységbe.

Fejlesztési követelmények*Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása**A matematikai szemlélet fejlesztése*

A középiskolai tanulmányok során a korábban szemléletesen, tevékenységek segítségével kialakított fogalmak megerősítésére, bizonyos fogalmak definiálására, általánosítására kerül sor. A különböző témakörökben megismert összefüggések feladatokban, gyakorlati problémákban való alkalmazása, más témakörökben való felhasználhatóságának felismerése, alkalmazásképes tudása fejleszti a tanulók matematizáló tevékenységét.

Az időszak végére szükség van a valós számkör biztos ismeretére, e számkörben megismert műveletek gyakorlati és elvontabb feladatokban való alkalmazására is. A tananyag különböző fejezeteiben a számításoknál fontos a zsebszámológép, a számítógép biztos használata, a számítógép alkalmazása. Műveleteket az algebrai kifejezések és a vektorok körében is értelmezünk és használunk.

Elengedhetetlen az elemi függvények ábrázolása koordináta-rendszerben és a legfontosabb függvénytulajdonságok meghatározása nemcsak a matematika, hanem a természettudományos tárgyak megértése miatt, különböző gyakorlati helyzetek leírásának érdekében is.

A geometriai ismeretek bővülése, a megismert geometriai transzformációk rendszerezettebb tárgyalása fejleszti a dinamikus geometriai szemléletet. A trigonometriai számítások a gyakorlat szempontjából fontosak (távolságok, szögek meghatározása számítás útján). A sík- és térszemlélet fogalmak és tételek mind a térszemlélet, mind az analógias gondolkodás fejlesztése szempontjából lényegesek. A terület-, felszín-, térfogatszámítás más tantárgyakban is elengedhetetlen. A koordináta-geometria elemeinek tanításával a matematika különböző területeinek összefüggéseit, s így a matematika komplexitását mutatjuk meg. A következtetési, a bizonyítási készség fejlesztése hangsúlyos ennél a

korosztálynál. A „ha ..., akkor ...”, az „akkor és csak akkor” helyes használata az élet számos területén (nem csak a matematikában) fontos.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

A problémaérzékenységre, a problémamegoldásra nevelés fontos feladatunk. Ehhez elengedhetetlen egyszerű matematikai szövegek értelmezése, elemzése, s az, hogy a tanulók minél többször önállóan oldjanak meg feladatokat. Aktívan vegyenek részt a tanítási, tanulási folyamatban.

A diszkussziós képesség fejlesztése, a többféle megoldás keresése, megtalálása és megbeszélése a logikus gondolkodást is fejleszti.

Hasznos az élet és a különböző tudományok megértéséhez (a társadalomtudományokéhoz is) a gyakorlatban fontos témák megismerése, pl. a geometriai számítások, a leíró statisztika és valószínűség-számítás elemeinek alkalmazása. Ez megmutatja a tanulók számára a matematika használhatóságát. El kell érniük, hogy az érettségi előtt állók e területen bizonyos gyakorlottságra tegyenek szert.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

A 9–12. évfolyam matematikatanításában az induktív módszer mellett nagyobb szerepet kapnak a deduktív következtetések is. A tanítandó anyagban sejtéseket fogalmazunk (fogalmaztatunk) meg, melyek néhány lépésben bizonyíthatók vagy megcáfolhatók. Tanításunkban fontos a bizonyítás iránti igény felkeltése. Sor kerül néhány egyszerű tétel bizonyítására, bizonyítási módszerek megismerésére, valamint a fogalmak, szabályok pontos megfogalmazására. A matematikatanításban alapvetően fontos az absztrakciós képesség fejlesztése.

Az érettségi előtti rendszerező összefoglaláskor a matematika komplexitását mutatja meg az elemi halmazelméleti és logikai ismeretek alkalmazása különböző témakörökben, valamint egyszerű modellek (pl. gráfok) szerepeltetése.

A logikus gondolkodás a problémamegoldásban, az algoritmikus eljárások során és az alkalmazásokban egyaránt lényeges. A matematika különböző területein néhány lépéses algoritmus készítése az informatika tanulmányozásához is fontos.

Természetesen ezen időszakban is elengedhetetlen a szemléltető ábrák és egyéb eszközök alkalmazása nemcsak a geometriában (trigonometriában), hanem a kombinatorikában és a statisztikában is. Az adatsokaságok különböző jellemzési lehetőségeinek megismertetésével ezen a téren is fejlesztjük az alkalmazásképes tudást.

Helyes tanulási szokások fejlesztése

A gyakorlati számítások során alkalmazott újabb ismeretek egyre fontosabbá teszik az elektronikus eszközök célszerű használatát.

A közelítő értékekkel való számoláshoz különösen elengedhetetlen a becslés, a kerekítés, az ellenőrzés különböző módjainak alkalmazása, az eredmény realitásának eldöntése.

A tanulóktól megkívánjuk a szaknyelv pontos használatát, a jelölésrendszer helyes alkalmazását.

A matematikai szöveg értő olvasása, tankönyvek, lexikonok használata, szövegekből a lényeg kiemelése, a helyes jegyzeteléshez szoktatás a felsőfokú tanulást is segíti.

A helyes érvelésre szoktatással sokat tehet (és tesz is) a matematikatanítás a kommunikációs készség fejlesztéséért.

Fontos elérniük, hogy a tanulók meg tudják különböztetni a definíciót, a sejtést és a tételt. Matematikatudásról akkor beszélhetünk, ha a definíciókat, tételeket alkalmazni is tudja a tanuló.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a matematika a kultúrtörténet része. Komoly motiváció lehet tanításunkban a matematikatörténet egy-egy mozzanatának megismertetése, a máig meg nem oldott egyszerűnek tűnő matematikai sejtések megfogalmazása, nagy matematikusok élete, munkássága. Ehhez segítséget ad a könyvtár és az internet használata is.

9. évfolyam
Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A szemléletes fogalmak definiálása, tudatosítása.	A megismert számhalmazok, pont-halmazok áttekintése, véges és végtelen halmazok, az intervallum fogalma.	Tájékozottság a racionális számkörben.
	Halmazműveletek: unió, metszet, részhalmazképzés, két halmaz különbsége.	Részhalmaz, unió, metszet, két halmaz különbsége.
Módszer keresése az összes eset áttekintéséhez.	Kombinatorikai feladatok, az összes eset áttekintése.	
A szükséges és elégséges feltétel megkülönböztetése.	Az „akkor és csak akkor” használata (folyamatos). Tétel és megfordítása (folyamatos).	

Számtan, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A fogalom célszerű kiterjesztése, a számok nagyságrendjének tudása.	A hatványozás értelmezése 0 és negatív egész kitevőre, a hatványozás azonosságai; számok abszolút értéke, normál alakja.	Az azonosságok ismerete és alkalmazásuk.
	Nevezetes azonosságok: kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás; $(a \pm b)^2$, $a^2 - b^2$ szorzat alakja, $(a \pm b)^3$, $a^3 - b^3$ szorzat alakja.	Számok abszolútértéke, normál alakja. A másodfokú azonosságok alkalmazása.
Műveletek végzése számokkal és algebrai kifejezésekkel, a szaknyelv használata.	Ezen azonosságok alkalmazása egyszerű algebrai törtekkel végzett műveleteknél.	A négy alpművelet egyszerű algebrai törtekkel.
	Egyes változók kifejezése fizikai, kémiai képletekben. A lineáris egyenletek megoldásának áttekintése.	
Algoritmikus gondolkodás és a gyakorlati problémák modellezése, értő szövegolvasás.	Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása. Egyenletrendszerre vezető szöveges feladatok, százalékszámítás, kamatszámítás, példák többismeretlenes egyenletrendszerre.	Egyszerű egyenletrendszerek biztos megoldása. A százalékszámítás alkalmazása a gyakorlatban.
A rendszerezőképesség fejlesztése.	Abszolútértékes egyenletek.	
A matematika iránti érdeklődés erősítése az elemi számelmélet alapvető problémáival és matematikatörténeti vonatkozásaival.	Relatív prímelek, oszthatósági feladatok, a prímszámok száma, példa számrendszerekre.	3-mal, 9-cel való oszthatóság ismerete. Számok prímtenyezőkre való bontása.

Függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A függvény szemlélet fejlesztése: a hozzárendelések szabályként való értelmezése. A megfelelő modell megkeresése.	A függvény fogalma, elemi tulajdonságai; a lineáris függvény, abszolútérték függvény, másodfokú függvény, a négyzetgyökfüggvény, gyakorlati példák további függvényekre (egészrész-, törtrész-, előjel-függvény), a fordított arány, $x \mapsto \frac{a}{x}.$	Az alapfüggvények tulajdonságainak ismerete. Képlettel megadott függvény ábrázolása értéktáblázat segítségével.
Célszerű eszközhasználat.	Függvénytranszformációk.	Az alapfüggvények transzformációja egy lépés esetén.
	Kétismeretlenes egyenletrendszer grafikus megoldása.	

Geometria

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Tájékozottság a megismert síkidomok tulajdonságaiban.	Geometriai alapfogalmak, háromszögekkel, négyszögekkel, sokszögekkel kapcsolatos ismeretek kiegészítése, rendszerezése.	Speciális háromszögek, négyszögek és szabályos sokszögek tulajdonságainak ismerete.
Sejtések megfogalmazása, új összefüggések felfedezése, bizonyítási igény kialakítása.	A háromszög nevezetes vonalai, beírt köre, köréírt köre. Thalész tétele, a kör és érintői, érintősokszög fogalma.	A nevezetes vonalak ismerete, a háromszög beírt és köréírt körének ismerete. A körrel kapcsolatos fogalmak és az érintő tulajdonságának ismerete.
A transzformációk mint függvények értelmezése, a matematika különböző területei közötti kapcsolatok keresése.	A tengelyes és középpontos tükrözés, az eltolás áttekintése, rendszerezése, példa további egybevágósági transzformációra (pont körüli elforgatás).	A megismert transzformációk tulajdonságainak felhasználása egyszerű, konkrét esetekben.
Síkbeli tájékozódás, tervezés, a konstrukciók, analízis képesség és a diszkussziós igény kialakítása, sokoldalú szemléltetés, szerkesztőprogramok megismerése.	A forgásszög fogalma, ívmérték, a kör középponti szöge, körív hossza, körívk kerülete, területe. Egyszerű szerkesztési feladatok.	

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A statisztikai adatok helyes értelmezése.	Statisztikai adatok és ábrázolásuk (kördiagram, oszlopdiagram stb.), számtani közép, medián, módusz; adatok szóródásának mérése.	Számsokaság számtani közepének kiszámítása, a középső érték (medián) és a leggyakoribb érték (módusz) ismerete. Kördiagram, oszlopdiagram adatainak értelmezése.

10. évfolyam
Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A köznapis gondolkodás és a matematikai gondolkodás megkülönböztetése. A bizonyítási igény további fejlesztése.	Tétel és megfordítása. Bizonyítási módszerek, jellegzetes gondolatmenetek (indirekt módszer, skatulyaelv).	A csak kimondott, illetve be is bizonyított összefüggések megkülönböztetése.
	Változatos kombinatorikai feladatok.	Egyszerű sorbarendezési és kiválasztási feladatok konkrét elemszám esetén.

Számtan, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A permanencia elve a számfogalom bővítésében.	A valós szám szemléletes fogalma, kapcsolata a számegyenessel, a valós számok tizedestört alakja, példák irracionális számokra.	Tájékozottság a valós számok halmazán, a racionális és irracionális számok tizedestört alakja, nevezetes irracionális számok ismerete.
	A négyzetgyökvonás azonosságai, az n -edik gyök fogalma.	A négyzetgyökvonás azonosságainak alkalmazása egyszerű esetekben.
A megoldás keresése többféle úton, tanulói felfedezések, önálló eljárások keresése. Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése.	A másodfokú egyenlet megoldása, a megoldóképlet, gyöktényező alak, gyökök és együtthatók összefüggése, összefüggés két pozitív szám számtani és mértani közepe között.	A megoldóképlet biztos ismerete és alkalmazása. Két pozitív szám számtani és mértani közepe fogalma.
A matematika eszközként való felhasználása gyakorlati és természettudományos problémák megoldásában.	Másodfokú egyenletre vezető szöveges feladatok.	Különböző típusú egyszerű szöveges feladatok megoldása.
Diszkussziós igény az algebrai feladatoknál.	Ekvivalens és nem ekvivalens lépések egyenletek átalakításánál, egyszerű négyzetgyökös egyenletek.	Egyszerű négyzetgyökös egyenlet megoldása. A megoldások ellenőrzése.
Az algebrai és grafikus módszerek együttes alkalmazása a problémamegoldásban.	Másodfokú egyenlőtlenség megoldása.	

Függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Új függvénytulajdonságok megismerése, függvénytranszformációk további alkalmazása. A négyjegyű függvénytáblázatok és matematikai összefüggések célszerű használata.	A forgásszög szögfüggvényeinek értelmezése, összefüggés a szögfüggvényei között. A szögfüggvények tulajdonságai (értelmezési tartomány, monotonitás, zérushelyek, szélsőértékek, periodicitás, értékészlet), a függvények ábrázolása.	A szögfüggvények definíciójának ismerete, az $x \mapsto \sin x$ és $x \mapsto \cos x$ függvények ábrázolása és tulajdonságai.

Geometria

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A transzformációs szemlélet fejlesztése.	A hasonlósági transzformáció, síkidomok hasonlósága.	A hasonlóság szemléletes tartalmának ismerete, a középpontos nagyítás és kicsinyítés alkalmazása egyszerű gyakorlati feladatokban.
Kreatív problémamegoldás. Geometriai ismeretek alkalmazása, biztos számolási készség, zsebszámológép célszerű használata.	A háromszögek hasonlóságának alapesetei. A hasonlóság alkalmazásai: háromszög súlyvonalai, súlypontja, arányossági tételek a derékszögű háromszögben. Hasonló síkidomok területének aránya, hasonló testek térfogatának aránya. Pitagorasz tételének alkalmazása, szögfüggvények alkalmazása derékszögű háromszög hiányzó adatainak kiszámítására, gyakorlati feladatok. Síkbeli és térbeli számítások, nevezetes szögek szögfüggvényértékeinek kiszámítása.	Az alapesetek ismerete. A felsorolt tételek ismerete és alkalmazása egy vagy két lépéssel megoldható számítási feladatoknál.
A vektorok további alkalmazása.	A vektor szorzása számmal, vektor felbontása síkban.	

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A valós helyzetek értelmezése, megértése és értékelése.	További valószínűségi kísérletek, a valószínűség becslése, kiszámítása egyszerű esetekben. A valószínűség szemléletes fogalma, kiszámítása konkrét esetekben.	Egyszerű problémák megoldása a klasszikus valószínűségi modell alapján.

11. évfolyam

Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A kombinatív készség fejlesztése. A többféle megoldási mód lehetőségének keresése. Előzetes becsléshez szoktatás, a becslés összevetése a számításokkal.	Permutációk, variációk, kombinációk. Binomiális együtthatók. Vegyes kombinatorikai feladatok.	Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása.
A gráf modellként való felhasználása.	Gráfelméleti alapfogalmak, alkalmazásuk. Feladatok megoldása gráfokkal.	A gráf szemléletes fogalma, egyszerű alkalmazásai.

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
	Másodfokúra visszavezethető egyenletek, egyenletrendszerek.	
A matematikai fogalom célszerű kiterjesztése, a fogalmak általánosításánál a permanenciaelv felhasználása.	A hatványozás kiterjesztése pozitív alap esetén racionális kitevőkre. A hatványozási azonosságok.	A hatványozás definíciója, műveletek, azonosságok ismerete egész kitevő esetén.
Bizonyítás iránti igény mélyítése. Matematikatörténeti vonatkozások megismerése (könyvtár- és internethasználat).	A logaritmus értelmezése. A logaritmus mint a hatványozás inverz művelete. A logaritmus azonosságai.	A logaritmus fogalmának ismerete, azonosságainak alkalmazása egyszerűbb esetekben.
Az absztrakciós és szintetizálóképesség fejlesztése. Az önellenőrzés igényének fejlesztése.	Exponenciális és logaritmikus egyenletek.	A definíció és az azonosságok egyszerű alkalmazása exponenciális, logaritmusos és trigonometrikus egyenlet esetén.

Függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A függvényfogalom fejlesztése. Összefüggések felismerése a matematika különböző területei között. A bizonyításra való törekvés fejlesztése.	A 2^x , a 10^x függvény, az exponenciális függvény vizsgálata, exponenciális folyamatok a természetben. A logaritmusfüggvény mint az exponenciális függvény inverze.	
Számítógép használata a függvényvizsgálatokban és a transzformációkban.	A szögfüggvényekről tanultak áttekintése. A tanult függvények tulajdonságai (értelmezési tartomány, értékkészlet, zérushely, szélsőérték, monotonitás, periodicitás, paritás). A szögfüggvények transzformációi: $f(x) + c$; $f(x + c)$; $c f(x)$; $f(cx)$.	Az alapfüggvények ábrái és legfontosabb tulajdonságainak vizsgálata (értelmezési tartomány, értékkészlet, zérushely, szélsőérték).

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A térszemlélet fejlesztése. Pontos fogalomalkotásra törekvés. Bizonyítás iránti igény továbbfejlesztése. A fizika és a matematika termékeny kapcsolatának megmutatása.	A vektorokról tanultak áttekintése. A vektorműveletek tulajdonságai. Két vektor skaláris szorzata. A skaláris szorzat tulajdonságainak felsorolása.	Vektorműveletek és tulajdonságaik (összeadás, kivonás, skalárral való szorzás). Vektorok alkalmazásai.
Tervszerű munkára nevelés. Az esztétikai érzék fejlesztése.	Színusztétel, koszinusztétel. Az alkalmazásukhoz szükséges egyszerű trigonometrikus egyenletek.	A színusztétel és a koszinusztétel alkalmazása alapfeladatok megoldásában (a háromszög hiányzó adatainak meghatározása).
A matematika gyakorlati felhasználása. A zsebszámológép és a számítógép alkalmazása. Az eredmények realitásának és pontosságának eldöntése.	Távolság, magasság és szög meghatározása gyakorlati feladatokban és a fizikában.	
Geometriai feladatok megoldása algebrai eszközökkel.	Helyvektor. Műveletek koordinátákkal adott vektorokkal.	Vektorok koordinátáinak biztos használata.
A bizonyítási készség fejlesztése.	Szakasz osztópontja. A háromszög súlypontja.	Szakasz felezőpontja koordinátáinak kiszámítása.
	Két pont távolsága, szakasz hossza. A kör egyenletei.	A kör középponti egyenletének ismerete.
Adott probléma többféle megközelítése.	Az irányvektor, a normálvektor, az érintőfogalma. Az egyenes egyenlete. Két egyenes párhuzamosságának, merőlegességének feltétele, két egyenes metszéspontja. Kör és egyenes kölcsönös helyzete. A kör érintője. A parabola mint pontthalmaz.	Az egyenes egy szabadon választott egyenletének tudása. Két egyenes metszéspontjának meghatározása. Kör és egyenes kölcsönös helyzetének vizsgálata.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A körülmények kellő figyelembevétele. Előzetes becslés összevetése a számításokkal.	Egyszerű valószínűség-számítási problémák. Néhány konkrét eloszlás vizsgálata. Műveletek eseményekkel konkrét valószínűség-számítási példák esetén („és”, „vagy”, „nem”).	
Modellalkotásra nevelés.	Relatív gyakoriság. A valószínűség klasszikus modellje.	A relatív gyakoriság és a valószínűség közötti szemléletes kapcsolat ismerete, egyszerű valószínűségi feladatok megoldása.
A számítógép alkalmazása statisztikai adatok, illetve véletlen jelenségek vizsgálatára. A mindennapi problémák értelmezése, a statisztikai zsebkönyvek, a napi sajtó adatainak elemzése.	Statisztikai mintavétel.	

12. évfolyam**Évi óraszám: 96****Gondolkodási módszerek**

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az ismeretek rendszerezése: A matematika különböző területei közti összefüggéseinek tudatosítása.	Ekvivalencia, implikáció. A halmazelméleti és logikai ismeretek kapcsolata, rendszerezése.	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
A deduktív gondolkodás fejlesztése.	A megismert bizonyítási módszerek összefoglalása. Néhány példa a teljes indukció megismertetésére. A kombinatorikai és gráfokkal kapcsolatos ismeretek áttekintése.	

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
	<i>Rendszerező összefoglalás Számhalmazok</i>	<i>Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek</i>
Matematikatörténeti ismeretek (könyvtár- és internethasználat).	Számelméleti összefoglalás. A valós számok és részhalmazai.	
Szám- és műveletfogalom biztos alkalmazása.	A műveletek értelmezése, műveleti tulajdonságok. Közelítő értékek.	
	<i>Egyenletek</i>	
Tervszerű, pontos és fegyelmezett munkára nevelés. Az önellenőrzés fontossága.	Nevezetes másod- és harmadfokú algebrai azonosságok. Az egyenletmegoldás módszerei. Az alaphalmaz szerepe. Egyenlőtlenségek. Egyenlet-, illetve egyenlőtlenség-rendszerek. Másodfokú kifejezések. Másodfokú egyenletek, Viete- formulák. Négyzetgyökös kifejezések és egyenletek. Exponenciális, logaritmikus és trigonometrikus kifejezések, egyszerű egyenletek.	
A problémamegoldó gondolkodás, a szövegértés, a szövegelemzés fejlesztése.	Szöveges feladatok.	

Függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A matematika alkalmazása a gyakorlati életben. Matematikatörténeti feladatok.	A sorozat fogalma. Számítási és mértani sorozat, az n . tag, az első n elem összege. Kamatokamat-számítás. Példák egyéb sorozatokra (rekurzió).	Számítási és mértani sorozat esetén az n -dik tag és az első n elem összegének kiszámítása feladatokban. Kamatokamat-számítás alkalmazása egyszerű gyakorlati feladatokban.
	<i>Rendszerező összefoglalás</i>	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
Az absztrakciós készség fejlesztése. A függvényszemlélet fejlesztése. A függvények alkalmazása a gyakorlatban és a természettudományokban.	A függvényekről tanultak áttekintése, rendszerezése. Az alapfüggvények ábrázolása. Függvénytranszformációk. $f(x) + c$; $f(x + c)$; $c f(x)$; $f(cx)$. Függvényvizsgálat függvényábrák segítségével.	

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A térszemlélet fejlesztése. Az esztétikai érzék fejlesztése.	Tételek kölcsönös helyzete, távolsága, szöge. A síkra merőleges egyenes tételének ismerete. Egyszerű poliéderek.	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételeken kívül: tételek kölcsönös helyzetének, távolságuk, hajlásszögük definíciójának ismerete.
A matematika gyakorlati alkalmazásai a térgeometriában. Sík- és térgeometriai ismeretek összekapcsolása, analógiák felismerése.	A terület- és kerületszámítással kapcsolatos ismeretek összefoglalása. A poliéderek felszíne, térfogata. A hengerverszerű testek, a henger felszíne és térfogata. Kúpszerű testek. A kúpszerű testek felszíne és térfogata. A csomagoló, csomagkúp térfogata, felszíne. A gömb felszíne, térfogata.	A megismert felszín- és térfogat-számítási képletek alkalmazása egyszerű feladatokban.
	<i>Rendszerező összefoglalás</i> Geometriai alapfogalmak, pont-halmazok.	
A függvényszemlélet fejlesztése. A deduktív gondolkodás fejlesztése.	A geometriai transzformációk áttekintése. Háromszögekre vonatkozó tételek és alkalmazásaik. Négyszögekre vonatkozó tételek és alkalmazásaik. Körre vonatkozó tételek és alkalmazásaik.	
A matematika különböző területei közötti összefüggések felhasználása.	Vektorok, vektorok koordinátái. Vektorműveletek, műveleti tulajdonságok, alkalmazások. Derékszögű koordináta-rendszer. Alakzatok egyenlete. Trigonometrikus összefüggések és alkalmazásaik.	

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A leíró statisztika és a valószínűség-számítás gyakorlati szerepe, alkalmazása. A számítógép felhasználása statisztikai adatok kezelésére, véletlen jelenségek vizsgálatára.	Statisztikai és mintavételi adatok vizsgálata (közvélemény-kutatás, minőség-ellenőrzés).	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
Geometriai modell szerepeltetése a valószínűség meghatározására.	A valószínűség meghatározása geometriai mérték segítségével.	
	Összefoglalás: Adathalmazok jellemzői: számtani közép, mértani közepsúlyozott közép, medián, módusz, szórás. Gyakoriság, relatív gyakoriság. A klasszikus valószínűségi modell.	Egyszerű klasszikus valószínűség-számítási feladatok megoldása.

ÉNEK-ZENE 9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A szakközépiskolai énekoktatás legfontosabb célja, hogy a zene az életmód szerves részévé váljék. Hatása érzelmi és értelmi vonatkozású, jellemformáló ereje és szerepe van. A közös zenei tevékenység, a csoportos muzsikálás élménye, az aktív zenei cselekvés öröme arra ösztönzi a tanulót, hogy a közösség tevékeny és felelős tagja legyen.

A szakközépiskolai énekoktatás a korábban megszerzett ismereteket, készségeket, aktív zenélési módokat összegzi és az életkori sajátosságokból adódóan fejlettebb szintre emeli. Hozzájárul a zenei világkép kialakításához. Célja, hogy a zenei élményeket, ismereteket, a sokrétű, különböző előjelű zenei hatásokat zenei tudattá rendezze a tanulóknak.

Fejlesztési követelmények

Éneklés

Az éneklés sok diák számára az egyetlen aktív zenélési lehetőség. Középiskolában a megfelelő érzelmi és értelmi háttérrel valóban a művészi ön kifejezés szintjére emelendő. Az énekhang jelentse a tanuló számára a legtokéletebb, bármikor igénybe vehető hangszert. Cél a kifejező énekhang mint eszköz továbbfejlesztése ahhoz, hogy a tanulók közelebb kerüljenek a magyar és egyetemes zeneirodalom remekeihez.

A csoportos és egyéni éneklés tiszta intonációval, pontos ritmussal, érthető, kifejező szövegkiejtéssel, az előadásmód helyes megválasztásával a zenei hallás fejlesztője is. A közös éneklésből a többszólamú éneklésbe fejlődve a többszólamú hallás, hangközök tiszta intonálása, a tonális iránti érzék erősödése következik.

Zenei olvasás-írás

A középiskolában a zenei olvasás-írás jelrendszerének további fejlesztése a cél. A gyakorlás eljuttatja a tanulót a reprodukálás készségéhez. A szolmizációs és ábécés hangnevek, illetve segítségükkel a kottaolvasás, a dallam-ritmus lejegyzése, a kottakép értelmezése a zenei reprodukció fontos elemei.

Zenehallgatás

A zenei hallás fejlesztését szolgálja a hangzó zene megfigyeltetése, a zenehallgatás. Lehetővé teszi a zenei folyamat befogadását, megfigyelését, formai összefüggéseinek észrevételét, a zene valamennyi összetevőjének tudatosítását. Jól ki egészíti az éneklési készség formálását. A közös zenehallgatás egyre inkább a meglévő ismeretek alkalmazása, az ismeretlen zene megfigyelése felé irányuljon.

A zenei befogadóképesség fejlesztése a zenehallgatás segítségével történik. 90–10. évfolyamban a hosszabb szemelvények hallgatása lehetővé teszi átfogóbb összefüggések, formák, szerkesztési elvek, zenei megoldások megfigyelését. Mindezek tudatosítása a zenetörténeti korok általános művészeti jellemzőit, azok elhatárolódását és összefüggéseit érzékeltetik. Mindezekkel párhuzamosan fejlődik a tanuló ízlésrendszere, véleménynyilvánítási készsége.

Önművelés

Fontos feladat az életkori sajátosságoknak megfelelő tanulási módszerek tudatosítása. A tanulók legyenek képesek korszerű könyvtár- és informatikai ismeretek birtokában – kotta, szakkönyv, szótár, lexikon, hangzó anyag, CD (CD-ROM) felhasználásával – részfeladatok önálló feldolgozására.

A zeneirodalmi alkotások megismerése hozzájárul más művészeti ágak formanyelvének megértéséhez.

A tömegkommunikáció zenei műsorkínálatának figyelemmel kísérése, a szelektálás képessége, a rendszeres hangverseny-látogatás, az iskola zenei életének megszervezése és működtetése fontos eszköz ahhoz, hogy az értékes zene a fiatalok életének szerves részévé váljon.

Kollektív művészi tevékenység

A kollektív művészi munka valamennyi szintere: énekkar, zenekar, néptáncegyüttes fejleszti az előadói készséget, bővíti az ön kifejezés eszköztárát.

9. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Éneklés

Önálló népdaltanulás kottakép alapján
 Autentikus előadásra való törekvés (különösen a magyar népdal világában)
 Énekes (esetleg hangszeres) közreműködés csoportos zenei előadásban
 Többszólamú művek (vegyeskari is) csoportos éneklése
 Csoportos és egyéni éneklés hangszerkísérettel a tanult zenetörténeti korból
 Zenei karakterek, stílusjegyek kifejezése, tanári vezénylés alapján

Zenehallgatás

A zene összetevőinek (pl. ütemformák, dallamívek) felismerése, önálló értelmezése hangzó zenei anyagok alapján
 Népzenei és műzenei alkotások ismertetése, korszak és stílus jellemzése hangzó vagy írott népzenei forrásanyagok alapján
 Zenetörténeti korszakok, stílusok jellemzése hangzó vagy írott dokumentumok felhasználásával
 Öntevékeny tanulói munka: könyvtárhasználat adatgyűjtés, képanyaggyűjtés, videó, CD-, egyéb oktatóanyagok használata

Improvizáció

Szekvencia készítése megadott alapotívumra
 Műzenei és ún. népdalperiódus rögtönzése megadott dallamsorral, majd önállóan

Zenei olvasás-írás

Hangnem megállapítása kottakép elemzése alapján
 Dalok, zeneművek témáinak éneklése szolmizálva violinkulcsban kottáról, a tanult hangnemekben, 3#–3b-ig
 Ábécés hangok azonosítása f-kulcsban (a basszuskulcs szerepe a partitúrában)
 Hármashangzatok felismerése kottáról
 Elemzési feladatok megadott szempontok szerinti önálló megoldása
 Ismert dallamok írása emlékezetből a tanult hangnemekben

Tartalmak

Népdalok a magyar népdal minden műfajából (népballada, sirató, katonadal, betyárnóta, ivónóta, párosító, lakodalmi dal, tánc, nóta)
 Énekes anyag a magyar zene történetéből a XVIII. század végéig (történeti énekek, virágénekek)
 Középkori dallamok (gregorián ének, trubadúrdal)
 Reneszánsz énekes művek
 Barokk zeneművek, énekes szemelvények
 Klasszikus dalok, zeneművek témái

Népzenei felvételek
 Magyar és európai zeneirodalmi alkotások a XVIII. század végéig
 A tanult zenetörténeti korok jellemzői, műfajai, stílusjegyei

Dallammodellként: az énekelt és meghallgatott zenei anyag tartalmi (dallamotívumok: műzenei és népzenei periódusdallamok)

Az énekes anyag és a zenehallgatás anyagának ritmikai és metrikai struktúrája, dallamszerkezete, hangneme, formája, kottaképi és hangzásbeli sajátosságai

Zenei ismeretek

Népzene	Népdal; népballada, sirató, katonadal, betyárnóta, ivónóta, párosító, lakodalmas, táncnóta Népdalok: szerkezete, formája, hangsora, hangkészlete, előadásmódja, stílusa Népi hangszerek: duda, citera, cimbalom, tekerő, népi zenekar
Zeneelmélet	<i>Ritmus:</i> kis nyújtott, kis éles, kis szinkópa, nyolcad triola, tizenhatod triola <i>Ütemfajták:</i> 3/8, 6/8, 2/2-es ütem <i>Kottaismeret:</i> 3# 3b előjegyzés, szolmizációs szótagok és ábécés nevek módosításai (a tanult hangnemi keretben); alteráció <i>Hangsorismeret:</i> pentatónia, diatónia, dúr és moll hangsor, modális hangsorok; moduláció <i>Hangzatismeret:</i> dúr és moll, szűkített és bővített hármashangzat elve. A T-S-D funkciók elve <i>Zenei műszavak, előadási jelek:</i> pp, p, mp, mf, f, ff; crescendo, decrescendo, tempo giusto, parlando, rubato, allegro, moderato, andante, staccato, legato; da capo al fine, coda; solo, tutti; opus, numero
Zeneirodalom	<i>A magyar történeti zene műfajai:</i> Virágének, históriás ének, ungaresca <i>Az európai zenetörténet műfajai:</i> Egyházi: gregorián, organum, mise, motetta, korál, kantáta, oratórium, passio, requiem Világi: kánon, trubadúrdal, madrigál, opera; concerto grosso, szvit, nyitány, preludium, fuga, rondo, variáció, menüett, szonáta, szimfónia, versenymű, vonósnégyes, trio <i>Zenei szerkezetek, formák:</i> Homofón és polifón szerkesztés, szekvencia, periódus; triós forma, szonátaforma <i>Hangszerek:</i> Hegedű, brácsa, gordonka, nagybőgő; fuvola, oboa, klarinét, fagott; trombita, harsona, kürt, tuba; ütődob, nagydob, cintányér, triangulum; orgona, zongora, lant, hárfa
Zenetörténet	<i>A zenetörténet tanult korszakai:</i> Középkor, reneszánsz, barokk, bécsi klasszicizmus <i>Zeneszerzők:</i> Josquin, Palestrina, Lassus; Purcell, Lully, Monteverdi, Corelli, Vivaldi, D. Scarlatti, J. S. Bach, Händel

A továbbhaladás feltételei*Éneklés*

10 új dallam – népdal, a tanult zenetörténeti korok műdalai, oratórium- és operarészletek – éneklése emlékezetből.
Közreműködés az osztály vagy csoport énekes előadásában.

Zenehallgatás

A középkori, a reneszánsz, barokk és klasszikus zenetörténeti korok stílusjegyeinek ismertetése, továbbá felismerése többször hallott zeneművekben, zeneműrészletekben.

Egyes zeneirodalmi alkotások megnevezése témáik, hallott részleteik alapján.

Improvizáció

Ritmus improvizálása megadott ritmusképletekkel megadott terjedelemben.

Kvintváltó dallamok rögtönzése.

Könnyebb osztinoritmus rögtönzése adott dallamokhoz.

Zenei olvasás-írás

Ismert dallamok utószolmizálása.

3 # 3b ismerete.

Hangnemek megállapítása előjegyzés alapján.

Ismert dallamok írása violinkulcsban a tanult hangnemekben.

Elemzési feladat (hangnem, forma, szerkesztésmód stb.) önálló megoldása tanult zenemű kottaképe alapján.

Énekes és zenekari partitúrák értelmezése.

Dúr és moll karakter felismerése.

10. évfolyam**Évi óraszám: 37****Belépő tevékenységformák****Tartalmak***Éneklés*

Egyéni éneklés a magyar népzene hajlításokban gazdag anyagából.
 Más népek dalainak csoportos éneklése eredeti nyelven.
 Többszólamú művek csoportos éneklése.
 Csoportos éneklés hangszerkísérettel.
 Zenei karakterek kifejezése önállóan is.

Régi és új stílusú magyar népdalok.
 Hazai nemzetiségi és etnikai kisebbségek újabb dalai.
 Más népek újabb dalai.
 XIX. századi magyar dalok.
 XX. századi zenei szemelvények.
 Énekelhető szemelvények Bartók Béla, Kodály Zoltán és tanítványaik vokális zenéjéből.
 Ismertebb zeneművek énekhangon könnyen megszólaltatható témáinak éneklése.

Zenehallgatás

A XIX. és a XX. század jellegzetes, meghatározó stílusjegyeinek megismerése a zeneművek hallgatása során.
 Zenei jelenségek önálló elemzéséhez szükséges szempontok rögzítése és egyéni ismerete.
 A romantika és a XX. század új zenei műfajainak, formáinak, egyéb jellegzetességeinek megállapítása, stílusjegyek hallás utáni összehasonlítása, elemzése.
 Egyes zenei műfajok fejlődéstörténetének leírása példákkal.
 Összefüggések, kapcsolatok megállapítása és értelmezése a zene és társművészetek között.
 Önálló könyvtárhasználat, adatgyűjtés, képanyaggyűjtés; videó, CD, egyéb oktatóanyagok használata.

Népzenei felvételek.
 Népdalfeldolgozások.
 Művek, műrészletek a XIX. és a XX. század kiemelkedő zenei alkotásaiból.
 A zene szórakoztató funkciói a zenetörténetben (különös tekintettel a XIX. és a XX. század zenéjére).
 Szórakoztató zene napjainkban.

Improvizáció

Aszimmetrikus ütemformákban ritmus rögtönzése.

Dallammodellként:
 XX. századi zenei (ritmus- és dallam-) modellek.

Zenei olvasás-írás

Aszimmetrikus ütemű ritmus- és dallampéldák megszólaltatása kottaképről.
 Könnyebb aszimmetrikus ritmusok és egyszerű dallamok lejegyzése emlékezetből 3 #–3b-ig.

A XIX. és XX. századi zene énekelt és meghallgatott zenei példáinak anyaga.

*Zenei ismeretek**Zeneelmélet*

Aszimmetrikus ütemek: 3/8, 5/8, 7/8
 Poliritmia
 Kromatika, egészhangúság, bi- és politonalitás; dodekafónia, atonalitás

Hangszer

Angol kürt, cseleszta, gitár, gong, kasztanyetta, kisdob, szaxofon, tamburin, xilofon

Zeneirodalom

Népies műdal, magyar nóta, cigányzene
 Dal, mazurka, keringő, polonéz
 Etűd, fantázia, nocturne, rapszódia
 Szimfonikus költemény; a romantikus, ill. nemzeti opera
 Balett, operett, musical, chanson
 Spirituálé, blues, ragtime, dixieland, swing, rock stb.
 Aktualitások a könnyűzenéből

Zenetörténet

Romantika, nemzeti romantika

XX. századi zenei irányzatok: impresszionizmus, expresszionizmus, neobarokk, neoklasszicizmus, folklorizmus, dodekafónia

Új kifejezési, megjelenési formák: bruitizmus, aleatória, minimal art, elektronikus zene; filmzene; rockopera, folk-pop, új jelenségek

Zeneszerzők – XIX. század: Schubert, Schumann, Mendelssohn, Brahms, Chopin, Dvořák, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Liszt, Erkel, Verdi, Wagner

Zeneszerzők – XX. század: Debussy, Ravel, Gershwin, R. és J. Strauss, Stravinsky, Honegger, Hacsaturján, Britten, Schönberg, Berg, Penderecki, Lutosławski

XX. század: Bartók, Bárdos, Kodály, Lajtha, Weiner és más ma élő szerzők

A dzsessz: free és cool dzsessz

Filmzene és könnyűzene: Lehár, Joplin, Rota, Bernstein, Presley, a Beatles, Webber; aktualitások

A továbbhaladás feltételei*Éneklés*

10 újabb – a Tartalom címszó alatti kategóriákból választott – népdal, műdal, műzenei részlet, könnyebb kórusmű-részlet énekes reprodukálása emlékezetből (mutálók más feladatot oldanak meg).

Zenehallgatás

A XIX. és a XX. század zenei stílusainak felismerése a zeneművek hallgatása során, a zene és a társművészetek kapcsolataira utaló példák felsorolása.

Improvizáció

Aszimmetrikus ütemű ritmusok rögtönzése megadott ritmus- és dallamkészlettel.

Zenei olvasás-írás

Egyszerű aszimmetrikus ütemű ritmusok és dallampéldák megszólaltatása kottaképről, valamint lejegyzése emlékezetből 3#–3b-ig.

Javasolt zenei anyag*Népdalok*

A bolhási kertek alatt

A nagy bécsi kaszárnya

Annyi bánat a szívemen

Béres legény

Beteg asszony

Duna parton vagy egy malom

Elindultam szép hazámból

Erdő mellett estvéledtem

Este, este, de szerelmes

Hej, rozmaring

Istenem, istenem áraszd meg a ...

Katona vagyok én

Körösfői kertek alatt

Megkötöm lovamat

Megrakják a tüzet

Röpülj, páva

Szép a gyöngyvirág

Szivárvány havasán

Tavaszi szél

Tiszán innen, Dunán túl

Énekes anyag a magyar zenetörténetből

Bocsásd meg Úristen – Balassi-ének a Kájoni-kódexből
Hej Rákóczi, Bercsényi
Áll előttem egy virágszál – virágének a XVIII. századból
Ej, haj, gyöngyvirág – Pálóczi Horváth Ádám dalgyűjteményéből
Aranyideim folyása – Kovács Ferenc énekeskönyvéből
Simonffy: Három a tánc
Szentirmai: Csak egy kislány van a világon

Énekes műzenei szemelvények

Allelujadallamok
Händel: Csordul a könnyem (a Xerxes c. operából)
Beethoven: Örömdá (IX. szimfónia – IV. tétel)
Schubert: A pusztai rózsza (dal)
Schumann: A két gránátos (dal)
Gaudeamus igitur (Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány)
Kodály-Berzsenyi: A magyarokhoz
Kodály: Mikor Dávid (Psalmus Hungaricus)
Gershwin: Porgy dala (Porgy és Bess)

Zenehallgatási anyag

Lassus: Zsoldosszerenád
Bach: h-moll szvit
Bach: c-moll prelúdium és fuga (Wohltemperiertes Klavier I. kötetéből)
Händel: F-dúr szvit (Vízizene)
Haydn: C-dúr („Kaiser”) vonósnégyes – II. tétel (Op. 76. No. 3)
Mozart: A-dúr zongoraszonáta (K. 331)
Mozart: Figaro házassága
Beethoven: V. (Sors) Szimfónia
Beethoven: IX. szimfónia – IV. tétel
Schubert: h-moll (Befejezetlen) szimfónia
Schumann: A két gránátos
Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
Mendelssohn: Szentivánéji álom – szvit
Liszt: Les Preludes
Wagner: Nyitány és Walther versenydala a Nürnbergi mesterdalnokok c. operából
Ravel: Bolero
Kodály: Hány János (szvit)
Kodály: Székelyfonó
Kodály: Psalmus Hungaricus
Gershwin: Rhapsody in Blue
Bartók: 15 magyar parasztdal (zongorára) és Nyolc magyar népdal (ének-zongora)
Bartók: Cantata Profana
Bartók: Concerto
Orff: Carmina Burana
Berstein: West Side Story

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA 11–12. évfolyam

Célok és feladatok

A tantárgy a köznapi, a művészi, a tudományos és a műszaki megismerés, valamint közlés és kifejezés egyik alapvető fajtájával ismerteti meg a tanulókat. Az általános nevelési célok közül különösen a kreativitás, a problémafelismerő és megoldóképeség, az értelmi képességek, a képi és képzetekben gazdag gondolkodás, az ízlés, az empátia, a kommunikációs készség, az érzékenység, a nyitottság fejlesztéséhez járul hozzá. Művészeti jellege miatt érték közvetítő, egyben értékre-remtő jellemformáló tevékenység. Nagy szerepe van a kultúra értékeit megbecsülő, a természeti környezetet védő magatartás kialakításában és az értelmi és érzelmi intelligencia kiművelésében.

A vizuális nevelés a világ látható minőségein keresztül tanít meg látni és láttatni, vagyis célja a vizuális alkotó- és befogadóképesség fejlesztése. A látható és láthatóvá tett világban különösen a látvány jelentésének, esztétikai üzenetének megismeréséhez és megértéséhez, illetve a közlő szándékának megfelelő, gondolatban és érzelemben gazdag ábrázolás, képi-plasztikai kifejezés, konstruálás fejlesztéséhez járul hozzá. A világ érzéki-tapasztalati birtokbavételével az érzékszervek, kiemelten a látás kiművelésével és a kéz intelligenciájának fejlesztésével foglalkozik. A térszemlélet, a forma-, a szín-, az anyag-, a szerkezetismeret és érzék mind a vizuális nevelés hatására emelkedik magasabb szintre. A megsokszorozódott technikai és rábeszélő képek korában a tantárgy újszerű célja az információk közti szelekciónak, a kritikus befogadásnak a kialakítása.

A vizuális alkotó- és befogadótevékenységek tanításának az a célja, hogy összefoglalja az iskolai általános vizuális nevelést, felkészítsen a mindennapi életre: a vizuálisan jelentkező problémák önálló felismerésére és megoldására, azaz a munkára, valamint a természeti és mesterséges környezet felelős használatára, az információk kritikus kezelésére, az árucikkek tudatos kiválasztására, a művészi, esztétikai értékek iránti fogékonyságra. A tantárgy célja emellett a vizuális információkezelés megtanításával a többi tantárgy tanulásának megkönnyítése.

A középiskolás korosztályban a személyes útkeresés szerepe megnő. A tantárgy feladata az egyéniség keresésének segítése, a vizuális kultúra példáinak bemutatásán keresztül egyfajta követhető stílus, mintaválaszték felkínálása. Az azonosulás az alkotó munka elmélyült állapotában megy végbe a legkönnyebben, ezért a vizuális önkifejezés tág és minél önállóbb választási lehetőségeit kell felkínálni. A rajzi, a festői, a szobrászi munka mellett teret kell adjunk a korosztály érdeklődésének homlokterében álló alkalmazott grafikai tervezési és tárgytervezési-konstruálási feladatoknak.

A kerettanterv a tantárgyi tartalmakat három nagy témakörbe sorolja. A kifejezés, képzőművészet részben a tanulók személyes, kifejező-expresszív tevékenységének és az elvárható műelemzési ismereteinek leírása található; a vizuális kommunikáció témához a köznapi – tájékoztató – tudományos vizuális információk világa tartozik; míg a tárgy- és környezet-kultúra témakör a használati tárgyak, az iparművészet, a népművészet és az építészettel kapcsolatos alkotó és elemző tevékenységeket tartalmazza.

A két évfolyamon az alkotó és befogadó tevékenység aránya azonos, illetve az az alkotómunka javára növelhető. A tananyag a tantárgy jellegének megfelelően a gyakorlati tevékenységre fűződik fel.

Fejlesztési követelmények

Egy középiskolai végzettséggel rendelkező ifjútól elvárható, hogy fejlett térszemlélettel rendelkezzen, megértse a mindennapi élet vizuális információit, tudatos fogyasztói döntéseket hozzon, rendeltetésszerűen használja tárgyi környezetét, ismerje a művészettörténet kiemelkedő alkotásait és legyen véleménye róluk. Ugyanakkor rendelkeznie kell a mindennapi élethez szükséges ábrázolóképeséggel és a hétköznapi esztétikai ítéleteket megalapozó tapasztalattal és ízléssel.

Általános követelmény a kulturális, a művészeti értékek iránti nyitottság fejlesztése, az értékes műalkotásokat, tárgyakat, információkat megbecsülő, környezettudatos magatartás kialakítása, a kritikai érzék fejlesztése. A középiskolai tanulmányok kellő alapot kell biztosítsanak a továbbtanuláshoz és a munkába álláshoz. A felsorolt általános követelmények a vizuális kultúra tantárgy sajátos követelményeinek teljesítésével érhetők el.

Alkotóképességek területe

Elképzelte vagy létező tárgy vagy tér egyértelmű ábrázolása látszati rajzban, illetve geometriai ábrázolás segítségével (Kavalier-axonometria, egyméretű, kétméretű és Monge-vetületek, két iránypontos perspektíva). Adatok, összefüggések vizuális megjelenítésének képessége a tanult szinten. Történet, eseménysor, változás és mozgás közérthető megjelenítésének képessége.

Érzések és gondolatok önálló és tudatos vizuális megjelenítésének képessége, a témának megfelelő szabadon választott kifejezőeszközzel és technikával, síkban, illetve térben. Önállóság a problémamegoldás lépéseiben: helyzetfelismerés, tájékozódás, vázlatkészítés – tervezés, alkotás –, konstruálás és a munka értékelése. A megfelelő művészeti ág (pl. képzőművés-

szet, alkalmazott művészet) kiválasztásának képessége. Az alkotás során a problémának megfelelő arányú esztétikai kifejezés, kommunikációs jelentésadás, valamint a funkciónak megfelelő formálás.

Befogadóképességek területe

A tanult művészeti ágak és a mindennapi környezet, a tömegkommunikáció átfogó műfajainak (pl. szobrászat, alkalmazott grafika, tárgytervezés) sajátosságainak, összefüggéseinek és történetük fordulópontjainak, valamint kiemelkedő művek és alkotók ismerete. A tárgyhöz illő műelemző módszer (pl. stíluskritikai, ikonográfiai, tárgyelemzés) alkalmazása. A leírástól az ítéletalkotásig terjedő műelemző képesség. Nyitottság az idegen (pl. Európán kívüli) művek és műfajok iránt, tolerancia az új művek, tárgyak megítélésében. A hétköznapi élet jelenségeinél a vizuális formában megjelenő információk kritikus befogadása, az árucikkek tudatos megítélése a tanult szempontok alapján.

A tanulást, munkát segítő képességfejlesztés

Gondolatok áttekinthetővé, szemléletessé tétele, valamint a vizuális információk megértése a tanulásban, a munkában és a mindennapi életben. A vizuális kultúra tantárgy feladata e módszerek átadása, továbbá a vizuális információforrások (pl. könyvtár, képtár, internet) célszerű használatának megtanítása.

11. évfolyam**Évi óraszám: 37****Belépő tevékenységformák**

A vizuális nyelvi ismeretek összegzése, alkalmazása.

Önállóuló, adott problémát, témát, élményt is feldolgozó tevékenység egy-egy feladatkörben.

A szobrászat, a festészet, a képgrafika műfajának megfelelő műelemzés korba és kultúrába ágyazva.

Látvány vizuális tartalmának, törvényszerűségeinek feltárása, képi-plasztikai formai, téri analízisek, elemzések.

Átmeneti ábrázolásmódok a perspektív és a műszaki távlat (axonometria) között.

A vizuális kommunikáció funkcióinak megfelelő megjelenítési formáinak értelmezése, alkalmazása.

Alkalmazott grafikai és tárgytervezési feladat megoldása az alkotófolyamat végigvitelével.

Témának megfelelő kifejezőmód és technika kiválasztása, alkalmazása, indoklása.

Témakörök**Tartalmak**

Képzőművészet,
kifejezés

Vizuális nyelv

A vizuális kifejezés formanyelvi elemei, összefüggései, a formaadás módjai tanulói munkákban, műalkotásokban, tárgyakban, vizuális információkban.

Alkotás

Érzelem, lelkiállapot, hangulat megjelenítése síkon és térben a kifejezőeszközök egyéni használatával.

Művészeti (pl. irodalmi, zenei) élmények asszociációkra épülő feldolgozása illusztratív, grafikai, festői vagy plasztikai megjelenítéssel.

Látványélmények színbeli-formai átírása, szintézisre épülő egyéni kifejezése.

Befogadás

Műfajnak, témának megfelelő műelemző szempontok (ikonográfiai, stílustörténeti) alkalmazása a leírástól az ítéletalkotásig.

Festészet fogalma, funkciója.

Festészeti stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).

Festészeti műfajok témái (pl. arckép, csendélet, tájkép), megjelenési típusai (pl. táblakép, murális alkotás), technikái (pl. olaj, freskó).

A festészet kifejezőeszközei, hatásrendszere.

*Képgrafika fogalma, funkciója, stílusa, témái, formanyelve, technikái.**Szobrászat fogalma, rendeltetése.*

Szobrászati formanyelv, stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).

A szobrászat műfajai (kerekszobor, szoborcsoport, dombormű), témái, technikái.

A szobrászat hatásrendszere.

Kortárs műfajok a képzőművészetben (pl. environment, térinstalláció).

Elérhető művészeti gyűjtemény anyagának megismerése.

Vizuális
kommunikáció

Vizuális nyelv

Az ábrázolás, a tervezőgrafika formanyelvi elemei és összefüggései.

Alkotás

Természettanulmányok, látvány- és modellértelmezések: forma, szerkezet, anyag és funkció szerinti tanulmány és analízis.

Keletkezést, működést, változást kifejező, magyarázó képsorok, folyamatábrák készítése.

Összetett térformák, tárgyak térbeli helyzetének megjelenítése az ábrázoló geometria rendszerében [Monge-vetület. Egyméretű (izometria) és kétméretű (dimetria) axonometria, Kavalier-axonometria] szabadkézi vázlattal és szerkesztéssel.

Rekonstrukció, modellezés.

Alkalmazott grafikai tervezés kép és szöveg felhasználásával. Néhány betűtípus alkalmazása (pl. tudományos illusztráció vagy ex libris, meghívó, névjegy).

Befogadás

Ábrázolási konvenciók köznap és tudományos megjelenési formái.

A köznap és tudományos közlések műfaji sajátosságai.

A tervező grafika üzenethordozó és tájékoztató funkciója, közlő és felhívó jellege.

Tárgy- és környezet-
kultúra

Vizuális nyelv

A tárgyi világ formanyelvi elemei, a tartalom és forma összefüggése.

Alkotás

Valós szükségleten alapuló tárgy tervezése (pl. ékszer, öltözködés kiegészítő, hangszer, gépezet). A tárgynak, vagy térbeli makettjének elkészítése. A tervezési folyamat dokumentálása munkanaplóban (feladatmeghatározás, tájékozódás – gyűjtéssel, ötletekkel –, látszati és műszaki jellegű rajzok, szín- és anyagminta).

Befogadás

Az alkotófolyamat (feladatmeghatározás, tervezés, kivitelezés, kipróbálás, értékelés) ismerete.

A funkció és forma, a jelentés, a lépték, az anyag, a szerkezet, az elkészítés módjának ismerete a tárgyak megítélésében.

Technikák a 10. évfolyamnál szerepelnek.

Ajánlott művek

A műfaj tipikus alkotásait a tanár választja ki a témának megfelelően. Ezen belül a válogatás további szempontja, hogy a bemutatott művek lehetőleg terjedjenek ki az egyetemes és a magyar művészettörténet kiemelkedő műveire és alkotóira, illetve tartalmazzák a magas művészet mellett a populáris kultúra megnyilvánulásait. Ajánlatos nagy teret biztosítani a kortárs művek bemutatásának, a művészettörténetnek a tárgyalta műfaj szempontjából fontos alkotásai között. A mindennapi környezet, a helyi, a regionális értékek tárgyalása kiemelt fontosságú.

Festészet, képgrafika

Bikák terme a lascaux-i barlangban, Zenélő lányok Thébából Exekias feketealakos amphorája, Pompei Misztérium villa falfestményének részlete, Vang Mien: Cseresznyeág, Utamaro: Tűnődés a szerelemről (fametszet), Ravennai San Apollinare in Classe apszizmozaikja, A. Rubljov: Szentháromság-ikon, Krisztus az apostolokkal (oltárelőlap Catalóniából), Giotto: Lázár feltámasztása, Kolozsvári Tamás: Keresztrefeszítés a garamszentbenedeki oltárról, Üvegablak a chartres-i katedrálisból, Raffaello: Athéni iskola, Leonardo da Vinci: Sziklás Madonna (londoni változat), Michelangelo: Ádám teremtése, Brueghel: Tél, Giorgione: Alvó Vénusz, Dürer: A lovag, a halál és az ördög (fametszet), Leonardo da Vinci: Virágtanulmány a windsori gyűjteményből, Bosch: A pokol (Gyönyörök kertje oltár részlete), A. Pozzo: Loyolai Szent Ignác megdicsőülése (mennyezetfreskó), Caravaggio: Szent Máté elhivatása, Rembrandt: Éjjeli őrjárat, Önarckép feleségével (rézkarc), Goya: Ha az értelem szunnyad (rézkarc), E. Monet: A rouani katedrális két képe, E. Degas: A közönséget köszöntő táncosnő, Van Gogh: Önarckép, G. Seurat: Fürdőzés, P. Cézanne: Csendélet hagymákkal, H. Toulouse-Lautrec: Aristide Bruant (plakát), Székely Bertalan: Egri nők, Szinyei Merse Pál: Majális, H. Matisse: Ikarosz (kollázs), P. Picasso: Női arckép Cranach után (linómetszet), G. Braque: Gitár és klarinét, V. Kandinszkij: Sárga kíséret, P. Mondrian: Vörös, sárga, kék kompozíció, P. Klee: Szindbád a tengeren, R. Magritte: Kastély a Pireneusokban, A. Warhol: Marilyn, Csontváry Kosztka Tivadar: Baalbek, Gulácsy Lajos: A varázsló kertje, Vajda Lajos: Torony tányéros csendélettel, Vasarely Viktor: Vonal Ksz, Kondor Béla: A nagy madár (rézkarc).

Szobrászat

Willendorfi Vénusz, Antilopfej alakú maszk Nyugat-Afrikából, Mükერინosz szoborcsoportja, Nofretete-portré, Sebesült nőstényoroszlán, Kocsihajtó bronzszobra, Szamothrakei Niké, Ageszandrosz, Polüdorosz, Athenodorosz: Laokoón-csoport, Római patricius ősei portréival, Marcus Aurelius lovas szobra, Táncoló Siva Indiából, Rakamazi hajkorong, Angyal dom-bormű Pécsről, Angyali üdvözlés a reimsi katedrális kapujáról, Tilman Riemenschneider oltára, Szent László herma, Donatello: Gattamelata, Ghiberti: Jákob és Ézsau a Porta del Paradisóról, Pisanello: Cecilia Gonzaga érem elő- és hátoldala, Michelangelo: Medici-síremlék, Bernini: Szent Teréz extázisa, Ferenczy István: Pásztorlányka, Izsó Miklós: Táncoló paraszt, A. Rodin: Calais-i polgárok, V. Tatlin: III. Internacionálé emlékműve, A. Maillol: Földközi-tenger, U. Boccioni: Lépió figura, A. Archipenko: Álló alak, Medgyessy Ferenc: Táncosnő bronzszobra, Ferenczy Béni: Babits-síremlék, Borsos Miklós: Lyghea II., Schaár Erzsébet: Utca, H. Moore: Király és királynő, A. Calder: Mobil, D. Hanson: Nő bevásárlókocsival.

A továbbhaladás feltételei

A vizuális nyelv tanult alapelemeinek, a sík- és térábrázolási módok alkalmazása. A festészet, a képgrafika, a szobrászat műfajának ismerete és a tanult műelemző módszerek témához illő alkalmazása. Képesség formák, tárgyak belső összefüggéseinek feltárására, megértésére, színismeretek rendeltetésszerű használatára. Elvont fogalmak, mennyiségek, összefüggések vizuális megjelenítésének képessége, azok közlő, információs szerepének ismerete, alkalmazása ismeretszerző eszközként. A grafikai és tárgytervezés folyamatának gyakorlati ismerete. Jártasság a tanult művészeti technikák alkalmazásában.

12. évfolyam**Évi óraszám: 37****Belépő tevékenységformák**

Az alkotómunka folyamatát, logikai lépéseit felölelő tudatos, tervszerű (projektjellegű) önálló tevékenység a képzőművészet, a vizuális kommunikáció és a környezetkultúra területén.

Problémaközpontú, verbális és vizuális műelemző módok (kultúrtörténeti, építészeti elemzés, képolvasás) tudatosítása, használata az építészet, az alkalmazott művészetek és a népművészet területén.

Összefoglaló művészettörténeti áttekintés.

Témakörök	Tartalmak
Képzőművészet, kifejezés	<i>Vizuális nyelv</i> A formanyelv, a formaadási módok felismerése és alkalmazása az alkotó és befogadó tevékenységekben. Elemzésük a művészeti ágakban, műfajokban: népművészetben, építészetben, tárgyakban, a tudományos és köznap információkban. <i>Alkotás</i> Aktuális, egyéni vagy közösségi problémák, gondolatok, témák személyes hangú megjelenítése ábrázolási újításokat is megengedő, asszociációkra épülő alkotásokban. <i>Befogadás</i> Művészeti ágak szerinti problémaközpontú műelemzés korba, kultúrába ágyazva. A műfajnak és a témának megfelelő értelmezési szempontok (stílustörténeti, kultúrtörténeti, ikonográfiai). <i>Építészet</i> Az építészet fogalma, funkciója, társadalmi és természeti meghatározottsága. Az építészeti szerkezetek, fejlődésük fordulópontjai. Az építészeti stílusok (térstruktúra, tömegalakítás, alaktan). Az építészet hatásrendszere. <i>Művészettörténeti összefoglalás</i> Az európai művészettörténet áttekintése a műfajok, a kor és a stílus összefüggésében.
Vizuális kommunikáció	<i>Vizuális nyelv</i> A formaadás módjai a tanulást szolgáló, a tudományos, a köznap információkban, a tájékoztatásban, a reklámban. <i>Alkotás</i> Tér tanulmányok, téri rend, összetettebb térviszonyok tapasztalati távlati és szerkesztett perspektívus ábrázolása. Térábrázolási módszerek túlhaladása, transzformálási kísérletei a látáskonvenciók átalakítására, az optikai csalódások, a fordított perspektíva, vagy fotó felhasználásával. Választott témájú grafikai terv (pl. bélyeg, naptár, könyvborító, CD-borító, iskolaújság) készítése. Az alkotó folyamat lépéseinek összegyűjtése munkanaplóban (alapgondolat, tájékozódás-gyűjtés, vázlatok, tervek). <i>Befogadás</i> A mindennapi életben alkalmazott geometriai konvenciók (Monge-vetület, axonometria, perspektíva) olvasása, megértése. <i>A vizuális kommunikáció fogalma.</i> A közvetlen és közvetett emberi kommunikáció, a tömegkommunikáció. A kép, az írás szerepének fordulópontjai a kommunikáció fejlődésében. A térábrázolási konvenciók történeti áttekintése. A vizuális kommunikáció műfajai (tipográfia, fotó, tervező grafika). A vizuális kommunikáció a közlő szándéka szerinti hatásrendszere: információ (objektív), reklám (felhívó), műalkotás (esztétikai jelentéstartalom).

**Tárgy- és környezet-
kultúra***Vizuális nyelv*

A formanyelv, a formaadás, a funkció és a jelentés összefüggései a téralakításban.

Alkotás

Tértervezési, berendezési probléma (pl. tér, térrészlet, illetve berendezési tárgy) felvetése, meghatározása, tájékozódás, ötletek. Tervezés alap- és nézetrajzban, axonometrikus rendszerben vagy perspektív képpel, a terv modellezése.

Befogadás

A tárgykultúra fogalma, a tárgyak funkciója, fajtái (eszköz, berendezés, felszerelés, használati, dísz-, kegy-, műtárgy).

A tárgyak stílusa és a korstílus. A tárgyak kulturális és társadalmi meghatározottsága.

A tárgyak jelentése (társadalmi, történeti, műszaki, ergonómiai, esztétikai, gazdasági).

Népművészet

A tárgyi néprajz és a népművészet fogalma.

A hagyományos magyar népművészet és napjaink népművészete, a folklorizmus.

A magyar népművészet áttekintése (népi építkezés, eszközök, bútorkészítés, fafaragás, faze-kasság, szöttek, hímzés, népviselet).

Elérhető helytörténeti, néprajzi gyűjtemény.

Technikák

Ceruza, vízfesték, tempera, s egy sokszorosító grafikai technika alkalmazása, valamint montázs, kollázs készítése. Egy technikai képkalkoló eszköz (pl. fotó, fénymásoló, számítógép) alkalmazása.

Egyedi grafikai (ceruza, szén, tus, kréta, gouache), sokszorosító grafikai (magas-, mély-, síknyomású), festészeti technikák, táblaképfestészet (tempera, olaj) és monumentális festészeti (freskó, pannó, mozaik, üvegablak), vegyes (kollázs, montázs) technikák, valamint szobrászati anyag és technika (agyag, gipsz, fa, kő, fém; mintázás, öntés, faragás) lényegének ismerete.

Ajánlott művek

A műfaj tipikus alkotásait a tanár választja ki a témának megfelelően. Ezen belül a válogatás további szempontja, hogy a bemutatott művek lehetőleg terjedjenek ki az egyetemes és a magyar művészettörténet kiemelkedő műveire és alkotóira, illetve tartalmazzák a magas művészet mellett a populáris kultúra megnyilvánulásait. Ajánlatos nagy teret biztosítani a kortárs művek bemutatásának, a művészettörténetnek a tárgyalat műfaj szempontjából fontos alkotásai között. A mindennapi környezet, a helyi, a regionális értékek tárgyalása kiemelt fontosságú.

Építészet

Stonehenge, Kheopsz-piramis, Luxori Amon-teplom, Parthenon, Epidauroszi színház, Görög oszloprendek, Nimes-i vízvezeték, Pantheon, Colosseum homlokzata, Vettiusok házának átriuma Pompeiből, Kyotói zen-kert, Edirnei Szelim dzsámi, San Apollinare Nuovo bazilika, Wormsi székesegyház, Bélapátfalvi apátsági templom, Vézelay-i La Madelaine, templom boltozata, Esztergomi királyi palota kápolnájának főhomlokzata, Reimsi katedrális külső-belső, Diósgyőri vár, Firenzei Palazzo Vecchio, Brunelleschi: Tempietto, Alberti: Palazzo Rucellai külső, Firenzei Palazzo Medici udvara, Sárospataki Perényi-loggia, Versaillesi-palota franciakertje, Bernini: Szt. Péter tér kollonádja, Fertődi Esterházy-kastély, Magyar barokk városkép (Eger), Pollack Mihály: Nemzeti Múzeum, Eiffel: Nyugati pályaudvar, Lechner Ödön: Postatakarékpénztár, W. Gropius: Bauhaus-épülete, Le Corbusier: Villa Savoye, F. L. Wright: Vízesés-ház, Lakótelep (Wekerle), Makovecz Imre: Paksi katolikus templom.

Magyar népművészet

Templom harangtoronnyal (Zsurk, Szabolcs megye), Utcakép kétszintes házakkal (Hollókő, Nógrád megye), Boltíves tornácú lakóház (Somogy megye), Lakóház (Komádi, Hajdú-Bihar megye), Kétszintes házak székelykapukkal (Szentegyházasköfalva, Románia), Kazettás mennyezetű templombelső (Körös, Drávaiványi, Baranya megye, vagy Csenger, Szatmár megye), Út menti fákereszt (Szilvágy, Zala megye), Konyhabelső (Börzsöny, Hont megye), Sárközi tisztaszoba (Néprajzi Múzeum), Ácsolt kelengyeláda (Nógrád megye), Saroktéka (Vargyas, Románia), Király Zsiga: Spanyolozott tük-

rös (Győr megye), Vizeskorsó (Tata, Komárom megye), Lakodalmas fazék (Sümeg, Veszprém megye), Rajczy Mihály: Madaras pálinkásbutélia (Mezőcsát, Borsod megye), Bokály székely határőr ábrázolásával, (Kézdimartonos, Románia), Takácsceh kancsója (Karád, Somogy megye), Tál (Csákvár, Fejér megye), Néhány szóttas (sárközi, somogyi, baranyai), Néhány hímzés (úrasztal-terítő, párnavég, díszlepedő), Cifraszűr (Békés, Heves vagy Hajdú megye), Női ködmön (Somogy, Heves vagy Baranya megye), Néhány viselet (Sárköz, Torockó, Rimóc, Mezőkövesd, Dél-Alföld).

A vizuális kommunikáció, valamint a tárgy- és környezetkultúra befogadásához nem készül külön műlista. A műfaji sajátosság tanítását az aktuális kommunikációs eszközök, és helyi tárgyak, épületek elemzésével ajánlatos megoldani. A képi megjelenítés tanításához a festészeti műlista, a tárgyi, környezeti emlékek tárgyalásához az építészeti és a népművészeti műlista nyújt segítséget.

A továbbhaladás feltételei

Az elsajátított vizuális jelrendszer, vizuális nyelv értő használata a megismerés, az önkifejezés, a vizuális kommunikáció és a tárgyformálás szolgálatában. Az alkotófolyamat ismerete az esztétikai kifejezés, a jelentésadás és a funkcionális formálás területén. Képesség a tanult vizuális művészeti ágak, műfajok leglényegesebb vonásainak megfogalmazására. Legkiemelkedőbb alkotók és műveik ismerete, a kor és műalkotás közötti összefüggés megértése. Tárlatlátogatások, építészeti együttesek megtekintése során szerzett élmények, ismeretek értelmezése.

Tájékozottság a vizuális kommunikáció szerepéről, médiumairól, képesség az általuk közvetített információk kritikus befogadására. Az ismeretszerzés közvetett forrásainak (könyvtár, CD, internet) értő használata. A fontosabb tanult technikák önálló alkalmazása, néhány különleges technika, eljárás, alkotó módszer ismerete.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT 9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A testnevelés és sport célja, hogy az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint a természet egészségfejlesztő tényezőinek együttes hatásával járuljon hozzá, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak. Ismerjék motorikus képességeik szintjét, a motorikus képességek fejlesztésének és/vagy fenntartásának módját, a mozgásos játék, a verseny örömet, és igényeljék azt. Becsüljék meg társaik teljesítményét, sajátítsák el az elvárható mozgáskultúrát, ismerjék a testnevelés és sport egészségügyi és preventív értékeit. Váljon a rendszeres fizikai aktivitás magatartásuk részévé.

Az egészséggel kapcsolatos feladatok

Az ellenálló képesség és az edzettség fejlesztése, az ortopédiai elváltozások ellensúlyozása. Értsék és ismerjék a prevenció lényegét, ismerjenek és önállóan hajtsanak végre relaxációs gyakorlatokat.

A mozgáskultúra fejlesztésével kapcsolatos feladatok

A kondicionális és koordinációs képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése. Mozgáskészségek megfelelő szintű kialakítása. A játék- és sporttevékenységekhez és azok üzéséhez kapcsolódó ismeretek bővítése. Mozgáskommunikáció.

Tanulási, játék- és sportolási élmények nyújtása

Sportágak elsajátítása, törekvés teljesítményre, kollektív sikerélmény, a tevékenység öröme. Értékes személyiségvonások fejlesztése. Kudarctűrés, a nehézségek leküzdése, kitartás, a monotonia tűrése, környezetkímélő magatartás.

Fejlesztési követelmények

A testnevelés céljaként megfogalmazott alapvető követelmény minden tanuló számára, hogy az alkalmazás szintjén rendszeresen műveljék mindazon tanult tevékenységformákat, amelyről tudják, hogy az egészség megőrzésében meghatározó szerepe van. Egyszerűbben fogalmazva: rendszeresen végezzenek testedzést.

A mozgáskultúra fejlesztése érdekében állandóan növeljék motorikus képességeik színvonalát (erő, gyorsaság, állóképesség), hogy lehetővé váljon az atlétika, torna, sportjátékok, küzdősportok, úszás ismereteinek elsajátítása a teljesítőképes tudás szintjén.

Alakuljon ki a tanulóknak a cselekvésbiztonság érzése, amely a mozgáskultúra eredményeként hozzájárul ahhoz, hogy a rendszeres fizikai aktivitás beépüljön életvitelükbe.

Alakuljon ki a tanulóknak a mozgásos tevékenységformák hátterében lévő fizikai, biológiai, pedagógiai elvek megismerésének és értelmezésének szükséglete. Ismerjék a sporttörténet legfontosabb eseményeit, a világszínvonalon teljesítő versenyzőket, érdeklődjenek a magyar és a nemzetközi sportélet eseményei iránt.

9. évfolyam Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A tanulók mozgatásához, átszervezéséhez szükséges vezényszavak, alakzatok használata.

Gimnasztikai alapformák és a testtartást javító gyakorlatok.

A kondicionális képességeknek a tanulók kiinduló szintjéhez igazított fejlesztése.

Az atlétikai mozgásanyagból a választott futások, dobások és ugrások technikai szintjének kialakítása.

A torna mozgásanyagában lévő választott szergyakorlatok, elemek, elemkapcsolatok elsajátítása.

A választott sportjátékok üzése egyszerű szabályok szerint, törekvés az összjátékra.

A természetben üzhető sportágak közül lehetőség szerint legalább egynek a gyakorlása.

Küzdőfeladatok és játékok elsajátítása.
Folyamatos úszás.
Birkózás, úszás, az úszni nem tudók számára aerobis.

Témakörök	Tartalmak
Rendgyakorlatok	Menet megindítása és megállítása. Helyben járásból átmenet lépésbe. Menetsebesség és a lépéshossz változtatása járás közben. Alakzatok kialakítása. Sorakozó különböző alakzatokban. Testfordulatok helyben.
Előkészítés, alapozás, prevenció	Általánosan és sokoldalúan fejlesztő erősítő, nyújtó hatású 4-8 ütemű szabad, illetve szabadgyakorlati alapformájú páros és társas gyakorlatok. Kéziszergyakorlatok. A biomechanikailag helyes testtartást biztosító gyakorlatok. Zenés gimnasztika.
Atlétikai jellegű feladatmegoldások	Az atlétika egyes ágainak elsajátításához szükséges speciális, témakörtől függő (cél)gyakorlatok. Futóiskola: futás térd- és sarokemeléssel. Dzsogolás, szkipelés helyben, haladással, kifutással. Keresztezőfutás, futás hátrafelé. Szökdelő-, ugróiskola: galoppszökdelés váltott lábbal, indiánszökdelés váltott és páros karú lendítéssel. Szökdelések egy lábon, váltott lábon, ezek kombinációi. Futó-ugró lépések. Sorozatugrások helyből indulva és 3-4 lépés után. Fel- és leugrások zsámolyra, 3-4-5 részes szekrényre, átugrások az előbbi szereken egy, illetve páros lábon súlyterheléssel is. Ugrókötél-gyakorlatok. Dobóiskola: hajítások, lökések, vetések különböző állásokból, helyzetekből medicinlabdával, súlygolyóval, egyéb szerekkel. Forgatás, ívképzés helyből dobásokkal. A láb emelő, forgató mozgását hangsúlyozó dobások. Célba dobások. (A dobásokat mindkét oldalról végeztessük.)
	<i>Futások</i> Állórajtok, térdelőrajt, rajtversenyek 20–30 m távon. Fokozófutás, iramfutás. Gyorsfutás 60–100 m-en. Futóversenyek. Tartós futás.
	<i>Ugrások</i> Magasugrás: 3–5 lépés nekifutással ugrások léccel felett, különböző irányból történő indulással és ugrásfeladattal. Az egyes ugrástechnikák (lépő, guruló, hasmánt, flop) megismertetése. A választott ugrástechnikában a megfelelő felugrás (kar-, láblendítés, elrugaszkodás), légmunka, a talajra érkezés kialakítása. Magasugróversenyek. Távolugrás: guggoló és homorító technikával ugrás. Az elugrás biztosítása erőteljes elrugaszkodással, a kar- és láblendítés fokozásával. Távolugróversenyek.

Dobások

Kislabdahajítás: távolba helyből és nekifutással, ívképzésre törekvéssel, 3 lépéses dobóritmus kialakításával.

Dobóversenyek, célba dobás.

Súlylökés: fiúk 4-5 kg-os, lányok 3-4 kg-os súlygolyóval.

A lökö mozgulat kialakítása, lökések helyből, járásból, elfordulással.

Oldalfelállásból súlylökés.

Súlylökőversenyek.

Torna jellegű
feladatmegoldások

A vállöv, valamint a csípőízület mozgáshatárát növelő nyújtó, illetve lazító hatású, a láb elugró, a hasizom, a törzsizom a kar húzó-, a váll támasztóerejét növelő szabad-, kézyszer- és szergyakorlatok, különböző testhelyzetekben (támasz, függés, vegyeshelyzetek) végzett gyakorlatok.

Szergyakorlatok

Talaj

Gurulóátfordulás sorozatban előre-hátra különböző kiindulóhelyzetekből, különböző befejező helyzetekbe.

Emelés fejjállásba, gurulás előre állásba.

Fellendülés kézállásba.

Kézenátfordulás oldalt mindkét irányba.

Mérlegállás.

Összefüggő gyakorlatok.

Szekrényugrás

Fiúk: hosszában (4-5 rész) gurulóátfordulás, felguggolás, leterpesztés, terpeszáтуgrás.

Lányok: széltében (3-4 rész) guggolóátugrás, hosszában gurulóátfordulás.

Korlát (fiúk)

Támasz.

Támaszban haladás előre-hátra.

Karhajlítás-nyújtás.

Alaplendület támaszban.

Ugrás felkarfüggésbe és lendület előre terpeszülésbe.

Terpeszülésből gurulóátfordulás terpeszülésbe.

Kanyarlati leugrás.

Terpeszpedzés, alaplendület.

Összefüggő gyakorlat.

Gyűrű (fiúk)

Függésben alaplendület.

Lendület előre zsugorfüggésbe.

Lebegőfüggés.

Emelés lefüggésbe.

Zsugorfüggésből emelés lefüggésbe.

Ereszkedés hátsó függésbe és visszahúzás.

Függésben lendület hátra, homorított leugrás.

Támaszkísérletek.

Összefüggő gyakorlatok.

Gerenda (lányok)

Járás előre-oldalt-hátra.

Különböző testhelyzetek: állások, térdelés, guggolás, fekvőtámasz, fekvések stb.

Átmenetek egyik testhelyzetből a másikba.

Felugrás mellső oldalállásból egy láb átlendítésével és 90 fokos fordulattal lovaglólülésbe.

Leugrás: függőleges repülés.

Összefüggő gyakorlatok.

	<i>Ritmikus gimnasztika (lányok)</i> A ritmikus gimnasztika legalapvetőbb elemei (törekedve a végrehajtás pontosságára), járáások, fordulatok, átugrások, testhelyzetek, ívestartások. Törekvés együttmozgásra a zenével. Egyszerű feladatok ugrókötéllel és labdával.
Testnevelési és sportjátékok	Összetett, csoportos váltóversenyek labdával, labdavezetéssel, különböző átadásokkal. Akadályversenyek sportági feladatok beiktatásával. Labdás csapatjátékok.
Kézilabda	A védőjátékos mozgása. Védekezés egy és két zavaró játékoskal, védők helyezkedése a kijelölt területeken. Támadás 5+1 és 4+2-es felállás ellen. A védelem fellazítása, betörés, kapura lövés. Egykezes átadás mozgás közben. Különböző magasságokból érkező labda elfogása. Kapura lövés legfeljebb egy labdaleütéssel. Játékhelyzetekben emberfölény kihasználása 2:1, 3:2, 4:3 elleni helyzetek esetében.
Kosárlabda	Az emberfogásos védekezés alapelvei: védővonal, védőtávolság, hátrahelyezkedés. Védőtől való elszakadás cselekezéssel, gyors indulással, iram- és irányváltoztatással. Alapmozgások labda nélkül és labdával: megindulás, megállás, sarkazás, irányváltoztatás. Egy- és kétkezes átadások. Kosárra dobások állóhelyből, labdavezetésből fektetett dobás. Játék helyzetek: 1:1, 2:1 elleni támadás és védekezés. Ötletjáték két kosárra.
Labdarúgás	Laza emberfogás posztok szerint. A védőjátékos helyezkedése. Szabadulás a védőtől gyors elfutással. Álló és mozgó labda rúgásának technikai formái. Labdavezetés belsővel. Fejelés. Játék helyzetek 2:1, 3:2 elleni játék.
Röplabda	Játék kosár-, illetve alkarérintéssel 1:1 ellen csökkentett területen. Játék 9×9 m-es pályán, alkar- és kosárérintéssel. Nyitás alsó vagy felső nyitással.
Természetben üzhető sportok	Az iskola földrajzi helyzetétől függően a téli sporttevékenységek (korcsolya, sí, szánkó) gyakorlása az időjárástól meghatározott mértékben. Tájékozódási futás, kerékpározás terepen, gördeszka, görkorcsolya stb. (amire lehetőség van).
Önvédelmi és küzdősportok	Küzdőfeladatok és -játékok párokban különböző testhelyzetekben. Küzdőgyakorlatok labdával. Emelések, hordások különböző testhelyzetekben. Birkózás állásban, fogáskeresés. Alapvető fogásmódok. Grundbirkózó versenyek.
Úszás	Választás szerint két úszásnem.
Fogalmak	Kondicionális képességek: erő, gyorsaság, állóképesség. Az egyes sportági tevékenységek kapcsán megismerhető fogalmak: támaszhelyzet, ívképzés, gyorsulás. Sportági verseny- és játékszabályok.

A továbbhaladás feltételei

Alakzatok felvétele a vezényszavaknak megfelelően. Gimnasztikai feladatok végrehajtása utasításra, néhány testtartást javító gyakorlat bemutatás utáni végrehajtása. A kondicionális képességek szintjének javulása. Mérhető atlétikai teljesítményekben javulás, főleg a technikai végrehajtás tökéletesítése révén. Elemkapcsolatok végrehajtása választott szereken segítségadás mellett. Aktív részvétel a választott sportjátékokban. Aktív részvétel egy természetben üzhető sportágban. Aktív részvétel a küzdőjátékokban és feladatokban. Folyamatos úszás 25 méteren.

10. évfolyam**Évi óraszám: 74****Belépő tevékenységformák**

Az óra szervezéséhez szükséges vezényszavak, alakzatok használata.

Különböző sebességű járások, futások, átmenetek végrehajtása.

Sokféle gimnasztikai alapforma, illetve kéziszergyakorlat ismerete, 2-3 alapforma alkalmazása.

A helyes testtartást javító gyakorlatok használata.

A kondicionális képességeknek (különösen az erő és az állóképesség) a tanulók kiinduló szintjéhez igazított fejlesztése.

Az atlétikai mozgásanyagból a futások, dobások és ugrások választott technikáinak gyakorlása, javítása, törekvés a mérhető teljesítmények növelésére.

A torna választott szerein elemkapcsolatok önálló összeállítása, törekvés pontos végrehajtásra.

A választott sportjátékokban a tanult technikai elemek tudatos alkalmazása, a játékszabályok ismerete.

A természetben üzhető sportágak közül lehetőség szerint legalább egynek a gyakorlása.

Küzdősportok technikai elemeinek gyakorlása.

Folyamatos úszás mindkét választott úszásnemben.

Ritmikus gimnasztika.

Témakörök**Tartalmak****Rendgyakorlatok**

Sorakozás különböző alakzatokban.

Figurális menetek, futások.

Fejlődések, szakadozások.

Menetsebesség és a lépéshossz változtatása.

Helyben járás, helyben futás.

Átmenet járásból futásba és vissza.

A tanulók tudatos, fegyelmezett magatartásának kialakítása.

**Előkészítés, alapozás,
prevenció**

Gimnasztika: a 9. évfolyam előírása szerint.

Biomechanikailag helyes testtartást biztosító gyakorlatok.

Zenés gimnasztika.

Atlétika

Az atlétika egyes ágainak elsajátításához szükséges, speciális témaköröktől függő (cél)gyakorlatok.

Futóiskola, szökdelő-ugróiskola, dobóiskola.

A 9. évfolyam anyagának végrehajtása nagyobb hatásfokkal (intenzitás, időtartam, ismétlésszám).

Szerek fokozottabb használata.

Futások

Gyorsfutás 60–100 m-es távon.

Rajtgyakorlatok, álló-térdelőrajt, rajtversenyek.

Fokozófutás, iramfutás.

Tartós futások.

Ugrások

Magasugrás: 5-7 lépés nekifutással, választott technikával.

A végrehajtás (technika) javítása, különös tekintettel a kitámasztásra, felugrásra és a légmunkára.

Magasugróversenyek.

Távolugrás: Nekifutással guggoló vagy homorító technikával, az elugrás után kifejezett sodródással.

Távolugróversenyek.

Dobások

Kislabdahajtás: a labda hosszú úton történő gyorsítása.

5 lépéses, majd lendületszerzéssel való dobóritmus kialakítása.

Ívképzés.

Dobóversenyek.

Súlylökés: háttal felállásból becsúszással (fiúk 4-5 kg-os, lányok 3-4 kg-os súlygolyóval).

Előfeszített helyzet kialakítása, kétlábtámaszos helyzet.

Súlylökőversenyek.

Torna jellegű
feladatmegoldások

A 9. évfolyam anyagának nagyobb hatásfokkal (intenzitás, időtartam, ismétlésszám) történő végrehajtása, a kéziszerk, illetve a szerek fokozottabb és tudatosabb felhasználásával.

Szergyakorlatok

Talaj

Fellendülés futólagos kézállásba, gurulás előre állásba.

Kézenátfordulás oldalt (mindkét oldalra).

Fejen- és kézenátfordulás.

Repülő gurulóátfordulás.

Összefüggő talajgyakorlat a 9. és 10. évfolyamon tanult elemekből.

Összekötő elemekként a fiúk a gimnasztika, a lányok a ritmikus gimnasztika elemeit használják.

Szekerényugrás

Fiúk: hosszában (4-5 rész) terpeszátugrás, guggolóátugrás.

Lányok: hosszában (4-5 rész) felguggolás, leterpesztés, keresztben (4-5 rész) zsuporkanyarlati átugrás mindkét oldalra.

Korlát (fiúk)

Felkarfüggés.

Alaplendület felkarfüggésben.

Felkarfüggésben lendület, fellendülés előre támasz terpeszülésbe.

Támaszban lendület, vetődési leugrás.

Összefüggő gyakorlat a 9. és 10. évfolyamon tanult elemek felhasználásával.

Gyűrű (fiúk)

Vállátfordulás előre.

Függésben lendület előre, terpeszleugrás hátra.

Hátsómérleg-kísérletek.

Összefüggő gyakorlat a 9. és 10. évfolyamon tanult elemek felhasználásával.

Gerenda (lányok)

Érintőjárás, hintajárás, hármaslépés.

180 fokal fordulat kétlábbonállásban, guggolásban.

Különbözo állások és testhelyzetek.

Felugrás mellső oldalállásból egy lábátlendítéssel oldalulótámaszba egy combon.

Leugrás, függőleges repülés különböző feladatokkal.

Összefüggő gyakorlat a 9. és 10. évfolyamon tanult elemek felhasználásával.

Ritmikus gimnasztika (lányok)

Íves és nyújtott kartartások variációi.

Törzsdöntés fokozatai, törzsívek előre és hátra.

Lábemelések, láblendítések, fordulatok, futó fordulat egy lábon, keringőlépés.

Átugrások egyik lábról a másikra.

Testnevelési és
sportjátékok

A 9. évfolyam anyagának végrehajtása nagyobb hatásfokkal (intenzitás, időtartam, ismétlésszám).

A 9. évfolyamon választott sportjáték anyagát kell feldolgozni.

Kézilabda

Támadásban a védelem széthúzása gyors adogatással, lövőcselekkel, résekre helyezkedés, kapott labdával betörés, kapura lövés.

Büntetődobás.

Egyszerű lövő- és átadáscselek.

Labdavezetés.

Kapura lövés futásból és felugrásból.

Védekezésben törekvés az együttmozgásra.

Kosárlabda

A 9. évfolyam előírásai szerinti emberfogásos védekezés.

Az 1:1, 2:2 elleni játékban betörések, befutások, dobások kialakítása.

Átadások: pattintott, egykezes alsóátadás.

Labdavezetés irányváltoztatással.

Fektetett dobás futás közben átvett labdával.

Játék osztogatóval és két kosárra.

Labdarúgás

Támadások a támadás súlypontjának változtatásával, rövid és hosszú átadásokkal.

Labdavezetés közben irányváltoztatás és megállás a védőtől való szabadulás szándékával.

Belsőcsúdrúgás.

Védők váltása kijátszás esetén.

Röplabda

Pattintó alkar- vagy kosárérintés.

Magasívű feladás kosárérintéssel a háló melletti társnak.

Ütőmozdulattal átütés a talajról, illetve felugrásból, vagy leütés felugrásból.

Egyéni sánc.

Alsó- vagy felsőnyitás.

Mini röplabda 6x6 méteres pályán 3:3 ellen. A pontos hozzáállás kialakítása.

Röplabdajáték.

Természetben űzhető sportok	A helyi lehetőségektől és az időjárástól függően szánkózás, korcsolyázás, sízés, jégkorongozás és képességfejlesztő gyakorlatok. Tájékozódási futás: térképismeret. Gördeszka, görkorcsolya stb.
Önvédelmi és küzdősportok	Küzdőjátékok párokban és csoportosan. Küzdőjátékok szerekkel (bot, medicinlabda stb.), versenyek. <i>Birkózás (fiúk)</i> Fogások térdelésben, hidalás, kimozdítás fekvésből. Páros küzdelmek.
Úszás	A 9. évfolyamon választott úszásnemek magasabb szintű végrehajtása.
Fogalmak	Előfeszített helyzet, kétlábtámaszos helyzet, ívhelyzet, a dobószámoknál használt végrehajtási formák a szerek elengedése előtt a jobb teljesítmény érdekében.

A továbbhaladás feltételei

Kéziszergyakorlatok végrehajtása utasításra, önálló szabadgyakorlat tervezése és végrehajtása, a testtartást javító gyakorlatok önálló végrehajtása. A kondicionális képességek szintjének megtartása, illetve javulása, javulás a mérhető atlétikai teljesítményekben, a technikai végrehajtás tökéletesítése. A választott szereken elemkapcsolatok önálló végrehajtása. Aktív részvétel a választott sportjátékokban, szabályok szerinti játék. Aktív részvétel egy természetben űzhető sportágban. Aktív részvétel a küzdősportokban. Folyamatos úszás két úszásnemben 25 méteren.

11. évfolyam**Évi óraszám: 74****Belépő tevékenységformák**

Az óra szervezéséhez, valamint az ünnepek (iskolai, sport, torna) lebonyolításához szükséges vezényszavak, alakzatok, vonulások pontos alkalmazása.

Szabadgyakorlatok és szabadgyakorlati alapformájú kézyszer-, társas és szergyakorlatok alkalmazása (3-4 alapforma, 8–16 ütem).

A helyes testtartást javító gyakorlatok önálló végrehajtása.

A kondicionális képességeknek (az erő, az állóképesség és a gyorsaság) a tanulók kiinduló szintjéhez igazított fejlesztése.

Az atlétikai mozgásanyagban a technikai szint stabilizálása, a mérhető teljesítmények növelése.

Tornában a választott szergyakorlatok esetében 3-4 elemből álló gyakorlatsor folyamatos végrehajtása.

A választott sportjátékokban (legalább kettőben) a tanult technikai elemek, taktikai megoldások alkalmazása játékban.

Pontos szabályismeret.

Aktív részvétel a természetben üzhető sportágakban.

Küzdősportokban a páros küzdelmek során a tanult technikai elemek gyakorlása.

Folyamatos úszás mindkét választott úszásnemben, törekedve a távolság növelésre.

Fiúknak új feladat szertornában a nyújtógyakorlat.

Új sporttevékenység: a fiúknak dzsúdó, lányoknak aikidó mint önvédelmi sportág.

Témakörök**Tartalmak**

Rendgyakorlatok

A menet irányának változtatása egyes, kettes stb. oszlopban, járás közben.

Testfordulatok járás közben.

Fejlődések, szakadozások járás közben.

Vonulások, ellenvonulások, keresztező ellenvonulások járás közben.

Előkészítés, alapozás, prevenció

A 10. évfolyam előírásai szerint, de már 3-4 alapformát tartalmazó és 8–16 ütemű gyakorlatok alkalmazásával.

Biomechanikailag helyes testtartást biztosító gyakorlatok.

Zenés gimnasztika.

Atlétikai jellegű feladatmegoldások

Az atlétika egyes ágainak elsajátításához szükséges speciális cél- és képességfejlesztő gyakorlatok.

Erőfejlesztő gyakorlatok

Láberő: térdhajlítások, nyújtások, szökdelések, felugrások, átugrások, szerrel, szereken és lépcsőn egy, illetve páros lábon.

Karerő: kötélmászás, függeszkedés, vándorfüggeszkedés.

A törzsizomzatot erősítő gyakorlatok: szerek és kéziszeresek felhasználásával has-, hát- és oldalizom-erősítő gyakorlatok.

Gyorsaság fejlesztése: a tanult mozgásanyag végrehajtásában gyorsaságra való törekvés (pl. dobások, lökések).

Rajtgyakorlatok, időre történő futások, felmászások, átbújások stb.

Állóképesség fejlesztése: a terhelés és pihenés szakaszos változtatásával az erőt, gyorsaságot fejlesztő gyakorlatok.

Közepes iramú futás, egyenletes ritmusra törekvés.

Résztávok futása, 100–150 m pihenőkkel való ismételt lefutása.

Hosszabb távon a futás és gyaloglás arányának kialakítása, a gyaloglás arányának fokozatos csökkentése, a táv folyamatos lefutása.

Javasolható a távolság vagy az időtartam meghatározása.

Futások

Gyorsfutás 60–100 m-es távon.

Rajtversenyek álló és térdelő rajttal 30 m-es távon.

Fokozófutás, iramfutás.

Ugrások

Magasugrás: a választott technikával.

A választott ugrástechnikában a felugrás gyorsítása, a kar- és láblendítés pontosabb összekapcsolása a felugrással.

Magasugróversenyek.

Távolugrás: a választott technikával.

A nekifutás távolságának kimérése tapasztalat alapján, segédvonal alkalmazása.

A kar- és láblendítés fokozottabb összekapcsolása az elugrással.

Távolugróversenyek.

Dobások

Kislabdahajtás: néhány lépésből, majd kimért nekifutásból a gerelyhajításnak megfelelő végrehajtásra törekvés.

Dobóversenyek.

Súlylökés: háttal felállásból becsúszással, a szer minél hosszabb úton történő gyorsítása.

Súlylökőversenyek.

Torna jellegű
feladatmegoldások

A vállöv, valamint a csípőízület mozgáshatárát növelő nyújtó, illetve lazító hatású gyakorlatok, passzív lazító gyakorlatok alkalmazása társ segítségével.

Az egyes nehezebb elemek elsajátítását biztosító speciális erősítő, lazító jellegű és cél-gimnasztikai, valamint rávezető gyakorlatok alkalmazása.

Szergyakorlatok

Talaj

Ülésből gurulás hátra kézállás felé.

Befejező helyzetek.

Fellendülés kézállásba.

Fejbillenés, fejenátfordulás.

Összefüggő gyakorlatok.

Székényugrás

Fiúk: hosszában (5 rész) felguggolás, fejenátfordulás.

Lányok: széltében (5 rész) guggolóátugrás, hosszában (4 rész) felguggolás, fejenátfordulás.

Korlát (fiúk)

Támaszban: lendület hátra, fellendülés felkarállásba.

Felkarfüggésben lendület hátra: támaszba lendülés hátul.

Támaszban lendület előre, vetődés 90 fokos fordulattal állásba.

Összefüggő gyakorlat.

Nyújtó (fiúk)

Lendületvétel.

Alaplendület, kelepfelhúzóadás támaszba.

Kelepforgás hátra.

Leugrás.

Ismert gyakorlatelemek összekapcsolása.

Összefüggő gyakorlat.

Gyűrű (fiúk)

Húzóadás-tolódás támaszba.

A 9–10. évfolyam anyagának gyakorlása.

Összefüggő gyakorlat.

Gerenda (lányok)

Felugrás oldal-guggolótámaszba.

Keringőjárás.

Felugrással lábtartáscsere.

Gurulóátfordulás előre.

Futólépések.

Összefüggő gyakorlat.

Ritmikus gimnasztika (lányok)

Törzsívek állásban.

Támadó-, védőállások.

Galoppszökdelések.

Szökkenő hármaslépés.

Keringőlépés hátrafelé.

180–360 fokos fordulatok.

Egyszerű elemek végrehajtása karikával és labdával.

Összefüggő gyakorlat.

Testnevelési
és sportjátékok

A 10. évfolyam anyagának hatékonyabb feldolgozása.

A 9. évfolyamon választott sportjáték anyagát kell feldolgozni.

Kézilabda

A támadójátékosok helytartásával széles vonalú támadás.

Betörés a védelemből kilépő, védőtől üresen hagyott területre.

Kapura lövés felugrással labdavezetésből és kapott labdával.

Kosárlabda	A 9. évfolyamon tanult módon emberfogásos védekezés. Laza és szoros emberfogás. 2:2, 3:3 elleni játék, adogatások, labdavezetés és dobások védővel szemben. Tempódobás. Játék egy és két kosárra.
Labdarúgás	Földről felpattanó labda toppolása a lábfej belső részével, helyben és mozgás közben. A labda elhúzása állóhelyben ráfutó társ előtt. Játék kispályán.
Röplabda	Leütés sánc nélkül, illetve kettős sánc alkalmazásával. Leütés védekező alkarérintéssel. Mini röplabda a 10. évfolyam anyaga szerint. Játék versenyszabályokkal, törekedve az állandó mozgásra támadásban és védekezésben is.
Természetben üzhető sportok	A 10. évfolyamon leírtak szerint.
Önvédelmi és küzdősportok	Hidalás kéztámasz nélkül, hídban végzett fordulatok, hídba érkezés, kijövetel a hídból különböző gyakorlatokkal. <i>Birkózás</i> A 10. évfolyamon tanult elemek felhasználásával birkózás, folyamatos küzdelem. <i>Dzsúdó</i> Alapvető gyakorlatok: esések, gurulások.
Úszás	Az előző, már tanult két úszásnemen túl újabb úszásnem választása és gyakorlása.
Fogalmak	Nyújtó mint új tornaszer és az itt végezhető gyakorlatok: kelepfelhúzó, kelepforgás. Dzsúdó mint önvédelmi sportág.

A továbbhaladás feltételei

Az ünnepeken használt alakzatok és vonulások felvétele a vezényszavaknak megfelelően. Nyolc ütemű, két alapformát tartalmazó kéziszer- és társas gyakorlatok végrehajtása utasításra, 4–8 ütemű szabadgyakorlatokból álló gyakorlatsor tervezése és végrehajtása, a testtartást javító gyakorlatok önálló végrehajtása. A kondicionális képességek szintjének megtartása, illetve javulása. Mérhető atlétikai teljesítményekben javulás, a technikai végrehajtás stabilizálása. A választott szerek rövid gyakorlatsor végrehajtása segítségadás mellett. Aktív részvétel két választott sportjátékban, szabályok szerinti játék. Aktív részvétel egy természetben üzhető sportágban. Részvétel a páros küzdelmekben. Folyamatos úszás két úszásnemen legalább 25 méteren.

12. évfolyam**Évi óraszám: 64****Belépő tevékenységformák**

Az óra szervezéséhez, valamint a rendezvények lebonyolításához szükséges vezényszavak, alakzatok, vonulások alkalmazása. A szabadgyakorlati alapformájú gimnasztikai kéziszer-, társas, pad-, bordásfalgyakorlatok alkalmazása (3-4 alapforma, 8–16 ütem). A helyes testtartást javító gyakorlatok önálló használata. A kondicionális képességek fejlesztése. Az atlétikai mozgásanyag stabil végrehajtása, versenyzés.

Tornában a választott szergyakorlatok esetében 3-4 elemből álló gyakorlatsor folyamatos végrehajtása. A választott sportjátékokban (legalább kettőben) a tanult technikai elemek, taktikai megoldások alkalmazása játékban. Pontos szabályismeret. Aktív részvétel a természetben üzhető sportágakban. Küzdősportokban a páros küzdelmek során a tanult technikai elemek gyakorlása, versenyzés. Folyamatos úszás mindkét választott úszásnemben, törekedve a távolságnövelésre. A birkózás és a dzsudó technikai elemei, illetve a sportjátékok esetében az egyes játékhelyzetek – emberfogás és területvédekezés esetén – alkalmazása valós játéksituációban.

Témakörök	Tartalmak
Rendgyakorlatok	Futólépés egyes, kettes stb. oszlopban ütemtartással. Testfordulatok helyben futás és futás közben. Fejlődések, szakadozások futás közben. Vonulások, ellenvonulások, keresztező ellenvonulások futás közben.
Előkészítés, alapozás, prevenció	A 11. évfolyam előírásai szerint, de már 3-4 alapformát tartalmazó és 8–16 ütemű szabad, illetve szabadgyakorlati alapformájú kéziszer- és szergyakorlatok alkalmazásával. Biomechanikailag helyes testtartást biztosító gyakorlatok. Zenés gimnasztika.
Atlétika	Az atlétika egyes ágainak elsajátításához szükséges speciális cél- és képességfejlesztő gyakorlatok. <i>Erőfejlesztő gyakorlatok</i> Dinamikus láberő: térdhajlítások, nyújtások, szökdelések, felugrások, áтуgrások szerek felhasználásával, szerterheléssel is. Karerő: dobások 3–5 kg-os medicinlabdával a szer súlyának és az ismétlésszámnak a növelésével. Kötélmászás, függeszkedés, vándorfüggeszkedés. Kötélmászó és függeszkedő versenyek. A törzsizomzatot erősítő gyakorlatok: szerek és kéziszeresek felhasználásával has-, hát- és oldalizom-erősítő gyakorlatok az ismétlésszám és az intenzitás változtatásával. Gyorsaság fejlesztése: rajtgyakorlatok és versenyek különböző kiinduló helyzetekből. Összetett feladatok gyors végrehajtása szerek felhasználásával és szereken végezve. Állóképesség fejlesztése: a terhelés és pihenés változtatásával az erőt, gyorsaságot és ügyességet fejlesztő gyakorlatok végzése. Résztávok ismételt lefutása pihenési idő közbeiktatásával. Folyamatos futás megadott távon, majd megadott időre, a táv fokozatos növelésével, az idő fokozatos csökkentésével.

Futások

Gyorsfutás 100 m-es távon.
Futóversenyek 60–100 méteren.
Rajtversenyek álló és térdelő rajttal 30 m-es távon.
Fokozófutás, iramfutás.

Ugrások

Magasugrás a választott technikával.
A technika folyamatos javítása az ugrás egyes elemeinek tökéletesítésével, az optimális egyéni nekifutás kialakításával.
Magasugróversenyek.
Távolugrás a választott technikával.
A technika javítása, az ugróteljesítmény növelése az optimális egyéni nekifutás kialakításával.
Távolugróversenyek.

Dobások

Kislabdahajítás: a 11. évfolyamon tanultak tökéletesítése, távolságra való törekvés teljes nekifutással.
Dobóversenyek.
Súlylökés: a szer lökésének helyes iránya, szöge.
A technika javítása.
Súlylökőversenyek.

Torna jellegű
feladatmegoldások

Egyénileg végzett speciális nyújtás, lazítás, erősítés.
Az egyensúlyérzék fejlesztése célgimnasztikai gyakorlatokkal.

Szergyakorlatok

Talaj

Kézenátfordulás.
A 9–12. évfolyamon tanult elemek változatos összekapcsolásával gyakorlatsor összeállítása, összekötő elemek felhasználásával.

Székényugrás

Fiúk: hosszában (5 rész) a tanult ugrások gyakorlása.
Keresztben: fejenátfordulás.
Lányok: keresztben (5 rész) a tanult ugrások gyakorlása, fejenátfordulás.

Korlát (fiúk)

Beugrás felkarfüggésbe, lendület előretámaszba.
Felkarfüggésben lendület előre, felkar-lebegőtámaszba, billenéstámaszba.
Kézállásba fellendülés a karfa végén támaszból arccal kifelé.
Összefüggő gyakorlat kialakítása a 9–12. évfolyamban tanult elemek felhasználásával.

Nyújtó (fiúk)

Billenés alaplendületből támaszba.
A 11–12. évfolyamon tanult gyakorlatelemekből egyszerű gyakorlat összeállítása.

Gyűrű (fiúk)

A 9–11. évfolyam anyagának gyakorlása.
Összefüggő gyakorlat bemutatása.

Gerenda (lányok)

Felugrás terpesz-talptámaszba.
Keringőlépés 180 fokos fordulattal.
Az előző osztályokban tanult elemekből egyéni gyakorlatsor összeállítása.

Ritmikus gimnasztika (lányok)

Átmenetek egyik törzsívből a másikba.
Keringőlépés 180 fokos fordulatokkal.
A 9–12. évfolyamon tanult elemekből egyéni gyakorlatsor összeállítása.

Testnevelési és sportjátékok	A 11. évfolyam anyagának hatékonyabb feldolgozása egyéni szempontokat is figyelembe véve. A 9. évfolyamon választott sportjátékok anyagát kell feldolgozni.
Kézilabda	A területvédekezés elleni játék gyakorlása. Hatosfal és 5+1-es védekezés gyakorlása. Kapura lövés szélről és beugrással.
Kosárlabda	Területvédekezés (2:3), a védőterület felosztása, a védőjátékosok mozgása, helyezkedése a kijelölt területen, területvédekezés elleni játék 1:3:1-es felállásból. A korábban tanult elemek gyakorlása és alkalmazása a játékban.
Labdarúgás	Védekezés a támadók emberfölnye ellen. Területvédekezés. Szabadulás védőtől egyszerű labdás cselekkel. Rálépős csel, indulást, elhúzást utánzó cselek. Játék két kapura.
Röplabda	A leütés technikájának és a sáncolás végrehajtásának javítása. Mentés gurulással. Játék versenyszabályokkal, törekedve az állandó mozgásra támadásban és védekezésben. Helyezkedés figyelemmel az ellenfél szándékára. A sánc mögötti terület védelme.
Természetben üzhető sportok	A 11. évfolyamon leírtak szerint. A helyi lehetőségektől és az időjárástól függően.
Önvédelmi és küzdősportok	Társas küzdőgyakorlatok felhasználásával a kondicionális képességek (erő, gyorsaság) speciális fejlesztése. <i>Birkózás</i> A 9–11. évfolyamon tanult elemek felhasználásával birkózás, folyamatos küzdelem. Versenyek. <i>Dzsúdó</i> Újabb technikai elemek elsajátítása. Páros küzdelmek a versenyszabályok szerint.
Úszás	A tanult három úszásnem gyakorlása.

A továbbhaladás feltételei

Alakzatok és vonulások végrehajtása a vezényszavaknak megfelelően. Nyolc ütemű, két alapformát tartalmazó pad- és bordásfalgyakorlatok végrehajtása utasításra, 4–8 ütemű szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatokból álló kéziszer gyakorlatsor tervezése és végrehajtása, a testtartást javító gyakorlatok önálló végrehajtása. A kondicionális képességek szintjének megtartása, illetve javulása. A mérhető atlétikai teljesítményekben javulás, szabályok szerinti versenyzés. A választott szereken rövid gyakorlatsor végrehajtása. Aktív részvétel két választott sportjátékban, szabályok szerinti játék. Aktív részvétel egy természetben üzhető sportágban. A páros küzdelmekben való részvétel. Folyamatos úszás két úszásnemben, az egyikben legalább 50 méteren.

FIZIKA 9–10. évfolyam

Óraszám: 110

Célok és feladatok

A fizikatanítás célja a szakközépiskolában az általános műveltség részét jelentő alapvető fizikai ismeretek kialakítása, a tanuló érdeklődésének felkeltése a természeti jelenségek megértése iránt, valamint az önálló ismeretszerzési készség meg-
alapozása.

A kitűzött célokat az általános iskolai ismeretek rendszerezésével, kiegészítésével érhetjük el. A fizika legfontosabb te-
rületeinek áttekintésekor a diákok felkészültségi szintjének megfelelő szemléletformálást tekintjük irányadónak.

A fizika szakközépiskolai tanítása során a természeti jelenségek megfigyeléséből, kísérleti tapasztalatokból kiindulva
ismertetjük fel a tanulókkal a jelenségek lényegi összefüggéseit, ok-okozati viszonyait. A törvények matematikai megfo-
galmazására, és azok alkalmazására feladatok megoldásában, csak olyan egyszerű esetekben törekszünk, ahol ezek valóban
a fizika jobb megértését segítik elő. A diákoknak látniuk kell, hogy a természet törvényei matematikai formában is leírhatók
és a számítások eredményei kísérletileg ellenőrizhetők.

A fizikai ismeretek átadása mellett alapvetően fontos tudatosítani a tanulóknál, hogy a természettudományok – ezen
belül a fizika – az egyetemes emberi kultúra részét képezik, és szoros kapcsolatban állnak a kultúra más területeivel. Ugyan-
ilyen fontos annak felismertetése, hogy nagyrészt a fizika eredményei alapozzák meg a műszaki tudományokat, lehetővé té-
ve ezzel a – napjainkban különösen is érzékelhető – gyors technikai fejlődést.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a természet törvényeinek megismerése és az emberiség céljaira történő felhasználása fele-
lősséggel jár. A fizikai ismereteket természeti környezetünk megóvásában is hasznosítani kell, ez nemcsak a tudósok, ha-
nem minden iskolázott ember felelőssége és kötelessége.

Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek

Váljon a tanuló igényévé az önálló ismeretszerzés, a természeti és technikai környezet jelenségeinek megértése.

Tudja a jelenségeket, kísérleteket megfigyelni, tapasztalatait rögzíteni.

Legyen tapasztalata az egyszerűbb kísérleti és mérőeszközök balesetmentes használatában.

Legyen jártas az SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek, azok tört részeinek és többszöröseinek
használatában.

Legyen képes önállóan használni különböző lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket. Értse a szellemi fejlett-
ségének megfelelő szintű természettudományi ismeretterjesztő kiadványok, műsorok információit, tudja összevetni a tanul-
takkal.

Legyen jártas a vizsgálódás szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők megkülönböztetésében.

Tudja a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert tapasztalatokat áttekinteni.

Megszerzett ismereteit tudja a legfontosabb szakkifejezések, jelölések megfelelő használatával megfogalmazni, leírni.

Tudja a kísérletek, mérések során nyert adatokat grafikonon ábrázolni, kész grafikonok adatait leolvasni, értelmezni,
egyszerűbb matematikai összefüggéseket megállapítani. Legyen gyakorlott kész ábrák, rajzok értelmezésében.

Legyen képes a tananyaghoz kapcsolódó, de nem feldolgozott jelenségeket, eszközök működésének alapelveit felis-
merni.

A környezet- és természetvédelmi problémák kapcsán tudja alkalmazni fizikai ismereteit, lehetőségeihez képest töre-
kedjék ezek enyhítésére, megoldására.

Tájékozottság az anyagról, tájékozódás térben és időben

Tudja, hogy az anyagnak különböző megjelenési formái vannak. Ismerje fel a természetes és mesterséges környezetben
előforduló anyagfajtákat, tulajdonságaikat, hasznosíthatóságukat. Legyen elemi szintű tájékozottsága az anyag részecske-
természetéről.

Tudja, hogy a fizikai folyamatok térben és időben zajlanak le, a fizika vizsgálódási területe a nem látható mikrovilág pil-
lanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magába foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkező változásait.

Ismerje fel a természeti folyamatokban a visszafordíthatatlanságot.

Tudja, hogy a jelenségek vizsgálatakor általában a Földhöz viszonyítjuk a testek helyét és mozgását, de más vonatkoz-
tatási rendszer is választható.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről

A tanuló tudja, hogy a természet megismerésének két útja van: az indukció és a dedukció. Az indukció a jelenségek megfigyeléséből, részletes kísérleti vizsgálatából indul ki, fizikai mennyiségeket definiál, és megállapítja az ezek között fennálló ok-okozati kapcsolatokat. A fizikai törvények a jelenségek alapvető ok-okozati viszonyait fogalmazzák meg. A fizikai törvények matematikai formulákkal írhatók le.

A megismerés másik gondolati útja a dedukció. Ezt akkor alkalmazzuk, ha az alapvető törvényeket már biztosan ismerjük, vagy tapasztalatok alapján valószínűsíthetjük. Ilyenkor a fizikai törvényeket leíró matematikai kifejezésekkel számolva (gyakran számítógépek segítségével) új következtetésekre juthatunk. A számítással kapott eredményeket ezután kísérletileg is igazoljuk. A középiskolában a fizikai ismeretek szerzése általában indukcióval történik, a deduktív módszert néhány példán érzékeltetjük. A tanulóknak a megismert egyszerű példákon keresztül világosan kell látniuk a matematika szerepét a fizikában.

A középiskolai fizika tanítása során azt is érzékeltetni kell, hogy a természet megismerése hosszú folyamat, közelítés a valóság felé. A tudományok fejlődése nem pusztán ismereteink mennyiségi bővülését jelentik, hanem az elméletek, a megállapított törvényszerűségek módosítását is, gyakran teljesen új elméletek születését.

Az alapvető fizikai ismereteken túl fontos látni a fizika kapcsolódását a kultúra más területeihez, más természettudományokhoz csakúgy, mint a technikához, a filozófiához vagy a művészetekhez.

Belépő tevékenységformák

Fizikai jelenségek irányítással történő tudatos megfigyelése, a lényeges és kevésbé lényeges tényezők megkülönböztetése.

Ok-okozati kapcsolatok felismerése. A tananyaghoz kapcsolódó egyszerű kísérletek önálló végrehajtása előzetes tanári útmutatás alapján.

A tapasztalatok közérthető összefoglalása a tanult szakszókincs helyes használatával. A tanult fizikai mennyiségek mértékegységének ismerete és helyes használata, a mindennapi életben használt fizikai mennyiségek nagyságának becslése (súly, tömeg, térfogat, távolságok, időtartamok).

A tanult fizikai törvények felismerése a mindennapi élet jelenségeiben, a technikai eszközökben.

Könyvtári ismerethordozók (szaklexikonok, képlet- és táblázatgyűjtemények, segédkönyvek, ismeretterjesztő kiadványok) használata, a tananyagot kiegészítő ismeretek megszerzésére.

A számítógépes oktató- és szimulációs programok, multimédiás szakanyagok használata. Az internet használata a tananyagot kiegészítő információk megszerzésére, tanári irányítással.

Témakörök**Tartalmak****Mechanika***Mozgások*

Az egyenes vonalú egyenletes mozgás

Az egyenes vonalú egyenletes mozgás jellemzése.
Út-idő-grafikon készítése és elemzése, a sebesség kiszámítása.

Az egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás, szabadesés

A egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás speciális esete: a szabadon eső test mozgásának kísérleti vizsgálata.
A sebesség változásának értelmezése, átlag- és pillanatnyi sebesség.
A gyorsulás fogalma, a nehézségi gyorsulás.
A kísérleti tapasztalatok általánosítása: az egyenletesen változó mozgás.
Az egyenletesen változó mozgás grafikus leírása.

Az egyenletes körmozgás

Az anyagi pont egyenletes körmozgásának kísérleti vizsgálata.
Az egyenletes körmozgás leírása: periódusidő, kerületi sebesség mint vektormennyiség, a sebesség változása, a gyorsulás mint vektormennyiség.

A dinamika alapjai

Mozgásállapot-változás és erő	A mozgásállapot fogalma, a testek tehetetlenségére utaló kísérletek. A tehetetlenség törvénye. A mozgásállapot-változás és a kölcsönhatás vizsgálata. Az erő fogalma, mértékegysége. Newton II. törvénye. A kölcsönhatásban fellépő erők vizsgálata. Hatás-ellenhatás törvénye.
Erőfajták	Nehézségi erő. Kényszererők. Súrlódás, közegellenállás. Rugóerő.
Erők együttes hatása	Az erőhatások függetlensége. Az erők vektoriális összegzése. Erők forgatónyomatéka. A testek egyensúlyának feltétele.
A lendületmegmaradás	A lendületmegmaradás törvénye és alkalmazása (kísérleti példák, mindennapi jelenségek).
Az egyenletes körmozgás dinamikai vizsgálata	Newton II. törvényének alkalmazása a körmozgásra. A centripetális gyorsulást okozó erő felismerése mindennapi jelenségekben.

Munka, energia

A munka értelmezése és kiszámítása	A munka fogalma, állandó és változó erő munkája (erőelmozdulás grafikon alatti terület).
Mechanikai energia-fajták	Mozgási energia, magassági energia, rugalmas energia. Munkatétel és alkalmazása.
A teljesítmény és hatásfok	A teljesítmény és hatásfok fogalma, kiszámítása egyszerű esetekben.

Rezgések, hullámok

Rezgések	A rugóra függesztett test mozgása. A rezgést jellemző mennyiségek (amplitúdó, rezgésidő, frekvencia). A rezgés energiája.
Hullámok	Mechanikai hullámok megfigyelése, jellemzése (térbeli és időbeli periodicitás, terjedési sebesség, longitudinális és transzverzális hullámok). Hullámjelenségek kísérleti vizsgálata gumikötélen és hullámkádban. Hullámok visszaverődése és törése (elhajlás), interferencia. Állóhullámok kialakulása kötélen.
A hanghullám tulajdonságai	Hangtani alapkísérletek és egyszerű kvalitatív értelmezésük (hangkeltés, terjedés közegben, visszaverődés, interferencia, Doppler-jelenség, rezonancia).

Elektromágnesség*Elektrosztatika*

Elektromos alapjelenségek	Az elektromos állapot, kétféle elektromos töltés, megosztás, vezetők, szigetelők. Töltések közti kölcsönhatás, Coulomb-törvény.
Az elektromos tér	A térerősség fogalma. Az erőter kvalitatív jellemzése egyszerű konkrét esetekben (homogén tér, ponttöltés tere), erővonalak. Munkavégzés az elektrosztatikus térben, a feszültség fogalma. Vezetők elektromos térben (gyakorlati alkalmazások: csúcs hatás, árnyékolás, elektromos kisülés, földelés).

Egyenáramok

Az egyenáram	Az egyenáram fogalma, jellemzése. Az áramerősséget befolyásoló tényezők, Ohm-törvény. Vezetők ellenállása, fajlagos ellenállás. Ellenállások soros és párhuzamos kapcsolása.
Elektromos energia és teljesítmény	Az elektromos áram munkája, fogyasztók teljesítménye.

Elektromágneses indukció, elektromágneses hullámok

A mágneses tér	A mágneses tér kísérleti vizsgálata. A mágneses tér jellemzése: a mágneses indukció vektor fogalma, erővonalak. Áramok mágneses tere (hosszú egyenes vezető, tekercs).
Lorentz-erő	Árammal átfűrt vezetők mágneses térben. Árammal átfűrt vezetők kölcsönhatása. Az egyenáramú motor működésének elve. Mozgó töltések mágneses térben, a Lorentz-erő fogalma.
Mozgási indukció	A mozgási indukció kísérleti vizsgálata, a jelenség magyarázata, az indukált feszültség, Lenz-törvény. Váltakozó feszültség kísérleti előállítása, váltófeszültség, váltóáram fogalma és jellemzése
Nyugalmi indukció	A nyugalmi indukció kísérleti vizsgálata.
Elektromágneses hullámok	Rádióhullámok, hősugarak, fény, ultraibolya, röntgensugárzás, hasonlóságok és különbségek. Gyakorlati alkalmazások. Egészség- és környezetvédelmi vonatkozások (ózonlyuk, üvegházhatás stb.).

Fénytan

Geometriai optika	A fény egyenes vonalú terjedése, árnyékjelenségek, terjedési sebesség. A fényvisszaverődés törvényei. Sík és gömbtükrök képalkotása. A törés és teljes visszaverődés jelensége, a törési törvény. Lencsék képalkotása, optikai eszközök (pl. fényképezőgép, távcső, mikroszkóp).
Hullámoptika	A fény hullámtulajdonságainak kísérleti vizsgálata, elhajlás résen, rácson, interferencia, fénypolarizáció. A fehér fény színekre bontása, színkeverés.

Termodinamika

Hőtani alapjelenségek	Hőtágulás, hőmérsékletmérés.
Gázok állapotváltozásai	Állapotjelzők (hőmérséklet, térfogat, nyomás, anyagmennyiség). Boyle–Mariotte- és Gay–Lussac-törvények. Kelvin-féle hőmérsékleti skála. Az egyesített gáztörvény. Ideális gázok részecskemodellje.
A hőtan főtételei	A hőtan I. főtétele (energiamegmaradás megfogalmazása). A hőtan II. főtétele (a folyamatok iránya).
Halmazállapot-változások	Olvasdás-fagyás, forrás/párolgás – lecsapódás jellemzése. A nyomás szerepe a halmazállapot-változásokban. Halmazállapot-változások energetikai vizsgálata, olvadáshő, párolgáshő.
A hőterjedés	Hősugárzás, hővezetés, hőáramlás kísérleti vizsgálata.
Hőtani jelenségek az időjárásban	Hétköznapi jelenségek egyszerű fizikai értelmezése.

Modern fizika

Az anyag atomos szerkezete	Az anyag atomos szerkezetére utaló jelenségek. Az atomok mérete.
A fény kettős természete	A fény hullámtulajdonságainak összefoglalása. A fényelektromos jelenség – a fény részecsketermészete. Fotocella, napelem, gyakorlati alkalmazások.
Az elektronok kettős természete	Az elektron mint részecske: az elemi töltés. Az elektron mint hullám: elektroninterferencia.
Az atom szerkezete	Az atom belső szerkezetére utaló kísérleti tapasztalatok. Rutherford-kísérlet (az atommag). Vonalas színekép (diszkrét energiaszintek).
Az atommag szerkezete	A nukleonok (proton, neutron), a nukleáris kölcsönhatás jellemzése.
A radioaktivitás	Alfa-, béta- és gammabomlás jellemzése. Radioaktív sugárzás környezetünkben, a sugárvédelem alapjai. A természetes és mesterséges radioaktivitás gyakorlati alkalmazásai.
Maghasadás	A maghasadás jelensége, láncreakció, atombomba, atomerőmű. Az atomenergia felhasználásának előnyei és kockázata.

Magfúzió	A magfúzió jelensége, a csillagok energiatermelése. A hidrogénbomba.
Egyetemes tömegvonzás	A heliocentrikus világmép (a Naprendszer bolygói, azok holdjai). Bolygómozgás: Kepler-törvények. A Newton-féle gravitációs törvény; a gravitációs állandó. A mesterséges égitestek mozgása.
Csillagfejlődés	A csillagok születése, fejlődése és pusztulása.
A kozmológia alapjai	Az Univerzum tágulása. Ősrobbanás-elmélet.

A továbbhaladás feltételei

A szakközépiskolai fizikai tanulmányok végére a korábbi évek tananyagának és a modern fizika elemeinek szintetizálásával körvonalazódnia kell a diákokban egy korszerű természettudományos világmépnek. Tudatosodnia kell a tanulóknak, hogy a természet egységes egész, szétválasztását rész tudományokra csak a jobb kezelhetőség, áttekinthetőség indokolja. A fizika legáltalánosabb törvényei a kémia, biológia, földtudományok és az alkalmazott műszaki tudományok területén is érvényesek.

A tanuló a konkrét jelenségeket, a tanult törvényszerűségeket tudja besorolni a fizika főbb területei alá (mechanika, elektromágnesség, termodinamika, atom- és magfizika, csillagászat).

Tudjon különbséget tenni a hipotézis és a kísérletileg, tapasztalati igazolt állítás között. Tudja eldönteni, hogy egy adott kísérletből egy adott következtetés levonható-e.

Ismerje fel és tudja magyarázni a mindennapi életben tapasztalható leggyakoribb hőtani jelenségeket. Tudja, hogy a természetben végbemenő folyamatok megfordíthatatlanok.

Ismerjen olyan kísérleti bizonyítékokat, tapasztalati tényeket, amelyek az atomelmélet kialakulásához vezettek. Ismerje az atomszerkezet kutatásának főbb állomásait (Thomson-, Rutherford-, Bohr-féle atommodell).

Ismerje az atommag összetételét. Ismerje a radioaktivitás felfedezésének történetét, a radioaktív sugárzások fajtáit és ezek jellemzőit. Ismerje a magátalakulások főbb típusait (hasadás, fúzió). Ismerjen néhány konkrét felhasználási lehetőséget. Ismerje az atomenergia felhasználásának előnyeit és hátrányait a többi energiatermelési móddal összehasonlítva, különös tekintettel a környezeti hatásokra.

Legyen tisztában azzal, hogy a fizikai elméletek sohasem lehetnek lezártak és véglegesek, az újabb és újabb felfedezések alapján állandóan módosulnak (pl. a különböző atommodellek).

Ismerjen néhány konkrét kapcsolódási pontot a fizikai elméletek és a kultúra, gondolkodás egyéb területei között (pl. a newtoni fizika hatása a kor világmépére, a kvantummechanika valószínűségi jellegének hatása, a kozmológia eredményeinek hatása az embernek a világegyetemben elfoglalt helyéről alkotott képre).

Tudja a különböző információhordozókat megadott témakörben ismeretek szerzésére használni. Tudjon különbséget tenni a természettudományos módszerekkel igazolt állítások, elméletek és az egyéb elméletek között. Alakuljon ki benne kritikai érzék az ilyenekkel szemben, igényelje az érvekkel történő alátámasztást, az igazolást.

FÖLDÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK

9–10. évfolyam

Óraszám: 111

Célok és feladatok

A tantárgy megismerteti a tanulókkal az ember életterületét szolgáló Földet, a földrajzi környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit. A 7–8. évfolyam tantervi előzményeire építve elősegíti, hogy a tanulók megértsék a természet és a társadalom fő sajátosságait, jelenségeit és folyamatait. Bemutatja azok kölcsönhatásait, egymásra hatásuk tér- és időbeli rendjét, következményeit.

Célja, hogy a tanulók tudják értelmezni, munkájukban és mindennapi életükben alkalmazni az élettelen és az élő természet folyamatainak, fejlődésének társadalomra gyakorolt hatásait, azok időbeli változásait. Lássák, hogy a társadalom működése hogyan hat vissza a földrajzi környezetre. Segíti a tanulókat abban, hogy a természeti-társadalmi folyamatokat összefüggéseikben értelmezzék. Tudjanak általánosítani és szintetizálni, lássák a földrajzi-környezeti jelenségek és főbb folyamatok helyét a földi rendszerben. A természet és a társadalom kölcsönhatásainak, összefüggéseinek megismerése nyomán fejlődjön ki a tanulók környezettudatos gondolkodása.

A tantárgy tudatosítja a tanulóknál, hogy a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él. Megmutatja, hogy az ember társadalmi-gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította és ma is alakítja környezetét. Ez pedig tudatos környezeti magatartást, az erőforrások ésszerű, megtervezett felhasználását kívánja. Világossá teszi a tanulók számára, hogy a társadalmi-gazdasági és a környezeti problémák megoldása a tudomány és a technika, a gazdasági és a politikai tényezők összehangolását, nemzetközi összefogását igényli.

A tantárgy oktatásának célja, hogy a tanulók el tudják helyezni Magyarországot és Európát a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, kialakuljon bennük a nemzeti és az európai identitástudat. A tantárgy oktatása elő kívánja segíteni a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti érdeklődés és tisztelet kialakulását. Hozzá kíván járulni a földrajzi-környezeti gondolkodásmód és a történeti-földrajzi szemlélet kialakulásához. A földrajzoktatás célja továbbá, hogy felismertesse a földrajzi helyzet összetevőinek változó megítélését a politikai és gazdaságföldrajzi térszerkezet átalakulása során. Megismertesse az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelőtevékenységet és annak eltérő vonásait, teljesítményeit a Föld különböző térségeiben. Megértesse a társadalmi-gazdasági életben jelen lévő többirányú, kölcsönös függőséget, a termelés és a fogyasztás viszonyát, növekedésük korlátait és következményeit, ezzel együtt a Föld globális problémáit. Kifejlessze a tanulóknál az aktív részvétel készségét közösségük, régiójuk, országuk problémáinak megoldásában. Megalapozza a rövid és hosszú távon érvényesülő gazdaságosság mérlegelésével a választott szakterületen a felelős, környezetkímélő munkavégzést.

A földrajz tantárgy tananyaga komplex és több szempontból is szemléletformáló, hiszen a földrajzi-környezeti jelenségeket, folyamatokat összefüggéseikben vizsgálja, a természettudományok, a társadalomtudományok, valamint az egyéb környezettudományok szempontjai szerint. Tananyaga az életkori sajátosságoknak megfelelően az általános természeti és társadalmi-gazdasági folyamatok térbeli és időbeli változásainak vizsgálatával, az összefüggések és a kölcsönhatások feltárásával valósítja meg szemléletformáló szerepét.

A szakközépiskolai földrajzoktatás felkészíti a tanulókat az általános műveltségéről számot adó tantárgyi érettségi vizsga sikeres teljesítésére, valamint a szakirányú felsőfokú tanulmányokra. Komplex ismeretanyaga révén segíti pályaeorientációjukat, a szakképzésbe való bekapcsolódásukat. A változások iránti fogékonyságuk fejlesztésével folyamatos önképzésre, helytállásra ösztönzi őket. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok képesek legyenek felelős döntéshozatalra állampolgári szerepük gyakorlása során.

Fejlesztési követelmények

A tananyag feldolgozása során tartalmi szempontból el kell érni, hogy a tanulók ismerjék a földi képződményeket, a természeti és a társadalmi jelenségeket, folyamatokat és összefüggéseket. Az általános természeti és az általános társadalomföldrajzi témakörök áttekintésekor alkalmazzák regionális földrajzi ismereteiket. Értsék a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatokat a földrajzi övezetekben, övekben és területeken, valamint a régiókban. Ismerjék fel a helyi, a regionális és a globális történések összefüggéseit, különböző szintű következményeit. Értsék meg, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él. A földi rendszer működését károsan befolyásoló társadalmi és egyéni cselekedetek visszahatnak az ember életére, végső soron saját létét veszélyeztetve.

A középfokú földrajztanítás során el kell érni, hogy a tanulók önállóan tudják elemezni, értelmezni a természetföldrajzi és a társadalmi-gazdasági történéseket. Elsősorban arra kell törekedni, hogy a tanulók rendszerben gondolkodjanak, fogalmaik köre bővüljön, és szintetizálják korábbi ismereteiket, biztosan tájékozódjanak a Földön lezajló folyamatokban térben

és időben egyaránt. Legyenek képesek a Földön kialakult természeti és társadalmi kölcsönhatások, valamint a környezetben zajló változások érzékelésére, értékelésére és indoklására. Rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről. Ennek érdekében el kell érni, hogy képesek legyenek különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján a tendenciák megfogalmazására. A múlt és a jelen földrajzi folyamatainak ismeretében legyen elképzelésük a Föld, az emberiség és az ország társadalmi-gazdasági és környezeti jövőjéről, alakuljon ki reális alapokon nyugvó jövőképük. A földrajzi tanulmányok befejezésekor biztonsággal tudjanak eligazodni a természeti és a társadalmi-gazdasági környezetben. Használják fel földrajzi ismereteiket a mindennapi élet szempontjából fontos döntések meghozatalakor. Alkalmazzák a más tantárgyakban megszerzett ismereteiket a természeti és társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok értelmezéséhez. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan tovább gyarapítsák földrajzi ismereteiket.

A középiskolában a tanulóknak képesnek kell lenniük együttműködni másokkal. Alkalmazzák a kommunikációs, a gondolkodási és a gyakorlati képességeket (adatok értelmezése és feldolgozása, problémák felismerése és megoldása, általános törvényszerűségek felismerése, ítéletalkotás). Legyenek képesek a speciális információhordozók (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, almanachok, CD-ROM, internet, kiállítások, filmek) használatára. Tapasztalataikat, véleményüket szabatosan fogalmazzák meg. Ki kell alakulni bennük az érvelésen alapuló egészséges vitakészségnek. A földrajzórák is járuljanak hozzá ahhoz, hogy jártasságot szerezzenek az ember és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban, az alternatív megoldások keresésében.

Belépő tevékenységformák

Tájékozódás az égbolton, a Naprendszer ábrázoló térképeken és a csillagtérképeken.

A zonalitással kapcsolatos tematikus térképek elemzése.

Az övezet, az öv és a terület/vidék elhelyezése a kontúrtérképeken.

Természetföldrajzi tényeket, társadalmi-gazdasági adatokat bemutató tematikus térképek, adatsorok és diagramok összehasonlító, logikai elemzése.

Egyszerű térképi ábrázolások készítése tanári irányítással.

Különböző típusú műholdfelvételek elemzése tanári útmutatással.

A Föld fő mozgástípusainak és azok következményeinek magyarázata különböző típusú ábrák és modellek segítségével.

A nap- és a holdfogyatkozás kialakulásának, valamint a Hold fényváltozásának bemutatása önállóan készített vázlatrajz alapján.

A közvetlenmozgások magyarázata modell, folyamatábra és videofilmrészlet alapján.

Ásvány- és kőzetvizsgálati gyakorlatok (felismerésük, rendszerezésük, előfordulásuk és felhasználhatóságuk).

A világ népesedési folyamatainak jellemzése, bemutatása korfák és statisztikai adatok alapján.

Részletes földtörténeti időoszlop, táblázat készítése, a földtörténet fő eseményeinek időbeli ábrázolása.

Helymeghatározási és időszámítási feladatok önálló megoldása.

Hőmérsékleti adatok grafikus ábrázolása.

A középhőmérséklet és a hőingadozás számítása, következtetések levonása az adatokból.

Éghajlati diagramok felismerése, elemzése, kapcsolása különböző tájakhoz, példák keresése a térkép segítségével.

A legfontosabb vízrajzi jellemzők számítása.

Magyarázó rajz készítése ciklonról, anticiklonról és időjárási frontokról.

A légköri jelenségek felismerése, összehasonlítása időjárási térképeken.

Légköri jelenségek felismerése műholdfelvételeken. Időjárás-jelentés értelmezése, egyszerű prognózis készítése adatok alapján.

A vízállásjelentések értelmezése.

Az egyes geoszféra szerkezeti felépítésének, természetföldrajzi jelenségeinek és folyamatainak bemutatása, értelmezése különböző típusú ábrák és modellek segítségével.

Következtetés a földtani szerkezetre az ásványkincsek területi előfordulásából.

Felszínfejlődési folyamatok és felszínformák felismerése képek és ábrák (pl. keresztmetsvények, tömbszelvények és folyamatábrák) alapján.

A településtípusok jellemző vonásainak bemutatása képek, térképek, alaprajzok, leírások alapján.

Mélységi adatok gyűjtése az atlasz térképei alapján, kapcsolat keresése a mért adatok helye és az óceáni medencék domborzata között.

Adatok gyűjtése a levegő, a víz, a talajok szennyezettségéről, okairól és következményeiről.

Leírások gyűjtése és elemzése földrengésekről, vulkánkitörésekről és azok következményeiről.

Adatok gyűjtése, majd azok alapján véleményalkotás az emberi beavatkozások környezeti hatásairól.

Aktuális cikkek csoportmunkában történő feldolgozása az egyes övezetek ökológiai problémáiról.

Példák gyűjtése a természeti katasztrófákról, az elhárítás lehetőségeiről, a környezet fokozatos átalakításáról, a természeti feltételeknek a társadalmi-gazdasági életben betöltött szerepének átértékeléséről.

Példák gyűjtése az infrastruktúra kiépítettsége és a települések fejlődése közötti összefüggés bemutatására.

A természeti adottságok és a településhálózat kialakulása, valamint a jellemző településtípusok közötti kapcsolat bemutatása különböző kontinensekről, területekről hozott példák alapján.

Tanulói kiselőadás a levegő, a vizek és a talaj főbb károsodási folyamatairól és ezeknek a gazdálkodással való összefüggéseiről.

Vita az éghajlatváltozások okairól és lehetséges következményeiről cikkek alapján.

A károsító tényezők földrajzi megjelenésének bemutatása tematikus térképek segítségével. A károsodás hátterének feltárása.

A gazdasági ágazatok szerepét, jelentőségét bemutató statisztikai adatok, diagramok összehasonlító elemzése.

Az egyes térségek, régiók világ gazdasági szerepének összehasonlítása különböző statisztikai mutatók, tematikus térképek alapján. A régiók változó szerepének, jelentőségének magyarázata, az okok feltárása.

A globalizálódó világ gazdaság jellemző vonásainak, aktuális eseményeinek, folyamatainak ismertetése cikkek, a médiában elhangzott hírek alapján.

Információk gyűjtése sajtóból, hírműsorokból a nemzetközi pénzügyi szervezetek szerepéről a különböző térségek társadalmi-gazdasági átalakulási folyamataiban.

Adatok gyűjtése az információs szolgáltatás szerepének jelentőségéről, rohamos fejlődéséről.

Sajtó- és tv-figyelő: aktualitások gyűjtése a regionális és a globális környezeti problémákról, a környezet állapotát veszélyeztető folyamatokról.

Példák gyűjtése a természeti környezet fokozatos átalakításáról, a különböző, az emberi tevékenység következtében károsodott tájak, térségek helyreállításáról. A helyreállítás nehézségeinek, problémáinak bemutatása.

Terméklisták összeállítása a különböző multinacionális cégek termékeiből. Az egyes termékek hazai fogyasztásban betöltött szerepének bemutatása.

Beszámoló (fogalmazás, esszé) készítése a szakmacsoportokhoz illeszkedő témákban. Véleményütköztetés a globalizálódó gazdasági folyamatok és a nemzeti gazdaságok érdekellentéteiről.

Témakörök

Tartalmak

Térképészeti ismeretek	A térképi ábrázolás módszerei, tematikus térképek.
Kozmikus környezetünk	<i>A Naprendszer</i> A Naprendszer kialakulása, felépítése, elhelyezkedése a világegyetemben. <i>A Föld mint égitest</i> A Föld a Naprendszerben. A Föld mozgásai és azok következményei. Tájékozódás a földrajzi térben és az időben. A napi és az évi időszámítás, a helyi és a zónaidő számítása. <i>Az űrkutatás a Föld szolgálatában</i> A mesterséges égitestek szerepe a Föld és a Naprendszer megismerésében. Az űrkutatás eredményeinek felhasználása a mindennapi életben, a gazdaságban.
A geoszférák földrajza	<i>A Föld kialakulása</i> A Föld és a földi szférák kialakulása, fejlődése. <i>A kőzetburok földrajza</i> Földünk gömbhéjas szerkezete és geofizikai jellemzői. A kőzetburok felépítése. A lemeztektonika alapjai. A Föld nagyszerkezeti egységeinek kialakulása. A kőzetburokban lejátszódó folyamatok kísérőjelenségei és részfolyamatai: vulkánosság, földrengés, gyűrődés, vetődés. A földtani szerkezet és az ásványkincsek előfordulásának kapcsolata. Az ásványok és kőzetek keletkezése, tulajdonságaik, csoportosításuk.

A légkör földrajza

A légkör anyagi összetétele, szerkezete.

Az időjárási-éghajlati elemek és változásai.

A légkör alapfolyamatai: felmelegedés, csapadékképződés, légmozgások.

Ciklonok, anticiklonok, időjárási frontok, az időjárás-változások hatása a mindennapi életre.

Az általános légkörzés.

A vízburok földrajza

A vízburok tagolódása, elhelyezkedése, víztípusai.

Az óceánok és a tengerek földrajzi jellemzői.

A tengervíz fizikai, kémiai tulajdonságai.

A tengervíz mozgásai.

Az óceánok és a tengerek jelentősége, természeti erőforrásai.

A szárazföld vizei: a felszíni és a felszín alatti vizek típusai, kapcsolatuk, felhasználásuk.

A szárazföldi jég.

A vízgazdálkodás alapjai, árvízvédelem.

A talaj földrajza

A talaj kialakulása, összetétele és szerkezete.

A Föld jellemző talajfajtái.

A talajok ökológiai szerepe, hasznosítása.

A Föld felszínformái

A belső és a külső erők szerepe a felszín fejlődésében.

A jellegzetes felszínformák, kialakulásuk, átalakulásuk.

A földi szférák környezeti problémái

Az éghajlatváltozás, a levegő, a talajok és a vizek szennyezése, a gazdasági tevékenységek környezetkárosító hatása.

A természetföldrajzi
övezetesség

Éghajlati övezetesség

A szoláris és a valódi éghajlati övezetek, övek kialakulása, jellemzőik.

A természetföldrajzi övezetesség

A forró, a mérsékelt, a hideg övezet és tagolódásuk.

Az élővilág, a talaj, a vízrajzi jellemzők, a felszínformálódás éghajlattól függő övezetessége.

A hegyvidékek függőleges övezetessége.

A függőleges és a vízszintes természetföldrajzi övezetesség kapcsolata.

A természetföldrajzi
övezetesség hatása
a társadalmi-gazdasági
életre

*A természeti és a társadalmi környezet összetevői, kölcsönhatásai**A természetföldrajzi övezetesség hatása a gazdasági életre*

A megújuló erőforrások és az élelmiszer-termelés éghajlattól függő övezetessége.

A Föld népessége

A népesség összetétele.

A népesség eloszlásának területi különbségei.

A népesség térbeli mozgásai.

A népességváltozás mutatói.

Települések a Földön

A települések területi elhelyezkedését meghatározó tényezők.

A települések és a társadalmi-gazdasági folyamatok kölcsönhatásai.

A településtípusok és jellemzőik.

A települések szerepkörének, szerkezetének és hálózatainak átalakulási folyamatai.

A városodás és a városiasodás.

A világ változó
társadalmi-gazdasági
képe

A gazdasági élet szerkezetének átalakulása

A gazdasági ágazatok fő telepítő tényezői és azok jelentőségének változásai.
A gazdasági szektorok jellemzői.
A terciér és az információs szektor előretörése.

A világgazdaság jellemző folyamatai

A globalizáció, az integrálódás, a regionális kapcsolatok felértékelődése, a nemzeti gazdaságok önállósulási törekvései.
A világgazdasági szerepkörök történeti és területi változása.
A nemzetközi együttműködés lehetőségei, a nemzetközi szervezetek szerepe a világ társadalmi-gazdasági életének alakításában.

A termelés, a fogyasztás és a kereskedelem kapcsolatai

A piacgazdaság.
A gazdasági ágazatok közötti területi együttműködés lehetőségei.
A multinacionális vállalatok szerepe.

A működőtőke és a pénz világa

A nemzetközi tőkeáramlás.
Az adósságválság.

A világgazdaságban
különböző szerepet
betöltő régiók, ország-
csoportok és országok

A gazdasági pólusok

Kialakulásuk és változó szerepük a világgazdaságban: Kelet- és Délkelet-Ázsia, Észak-Amerika, Európai Unió.

A fejlődő országok

Általános problémáik és eltérő fejlettségű csoportjaik, helyük és szerepük a világgazdaságban.

Magyarország

Helye és szerepe a nemzetközi társadalmi-gazdasági folyamatokban.
Az Unióhoz történő csatlakozás földrajzi alapjai.
A gazdasági rendszerváltásból adódó sajátosságok.
Hazánk szerepe a különböző regionális együttműködésekben.

A globális környezeti
problémák földrajzi
vonatkozásai

A népesség, a termelés és a fogyasztás növekedésének földrajzi következményei

A demográfiai robbanás, az élelmezési válság, a nyersanyag- és energiaválság, az urbanizáció környezeti következményei.

A környezeti válság kialakulása

A különböző geoszférákat ért környezeti károsodások kölcsönhatásai.
A regionális és a globális környezeti veszélyek összefüggései.
A harmonikus és fenntartható fejlesztés elvei, a megvalósítás korlátai.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

A középfokú földrajzoktatás az általános iskolában megismert névanyag új szempontok szerinti feldolgozását és alkalmazását is szükségessé teszi.

Új topográfiai fogalmak

Aconcagua, Afrikai-lemez, Antarktiszi-lemez, Atacama-sivatag, Ausztrál–Indiai-lemez, Azori-szigetek, Békás-szoros, Borneo, Csendes-óceáni-lemez, Dél-amerikai-lemez, Észak-amerikai-lemez, Eurázsiai-hegységrendszer, Eurázsiai-lemez, Fülöp-lemez, Gondwana, Grossglockner, Japán-árok, Kaledóniai-hegységrendszer, Krakatau, Laurázsia, Líbiai-sivatag, Mariana-árok, Mount St. Helens, Mt. Pelée, Namib-sivatag, Nasca-lemez, Olümposz, Pacifikus-hegységrendszer, Pangea, Popocatépetl, Szent Gotthárd-hágó, Takla-Makán, Teleki-vulkán, Turáni-alföld, Variszkuszi-hegységrendszer, Vereckei-hágó;

Arlói-tó, Bóden-tó, Brahmaputra, Csád-tó, Duna-delta, Erie-tó, Eufrátesz, Felső-tó, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Hévízi-tó, Huron-tó, Holt-tenger, Ijssel-tó, Ladoga-tó, La Plata, Lengyel-tóhátság, Mekong, Michigan-tó, Niagara-vízesés, Ontario-tó, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó, Szent Anna-tó, Watt-tenger;

Benguela-áramlás, Humboldt-áramlás, Kuro-shio-áramlás, Oja-shio-áramlás;

Bratszk, Greenwich, Irkutzk, Karlovy Vary, Manaus, Monterrey, New Orleans, Vancouver.

Asszuáni Nagy-gát, Europort, Randstad, Száhel-öv, Szilícium-völgy, Gibraltár;

Alpok-Adria Közösség, Kárpátok Eurorégió, Közel-Kelet.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon helymeghatározási és térképészeti számításokat végezni. Legyen képes egyszerű időszámítási és csillagászati földrajzi feladatokat megoldani. Tudja bemutatni a földi szférák szerkezetét, felépítését, legfontosabb folyamatait ábrák és modellek segítségével. Mutassa be az egyes szférák jellemző folyamatainak hatását a mindennapi életre. Ismertesse a földi szférákat veszélyeztető, környezetkárosító folyamatokat, tudjon azokra példákat mondani. Magyarázza meg példák alapján a természeti környezet és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti alapvető összefüggéseket.

A tanuló tudja jellemezni a gazdasági élet legfontosabb ágait, ágazatait, mutassa be szerepük, jelentőségük változását. Tudja értelmezni a világ különböző térségeiben megfigyelhető integrációs folyamatokat, a világgazdaságban betöltött szerepüket. Legyen képes bemutatni a világgazdasági pólusok helyét, szerepét a világ társadalmi-gazdasági rendszerében, kapcsolatukat a fejlődő világgal. Tudja elemezni különböző térképi információk felhasználásával az egyes térségek, gazdasági régiók történelmi és területi átrendeződését. Tematikus térképek segítségével tudja bemutatni a környezetkárosító tényezők földrajzi megjelenését. Következtessen ezekből a globális veszélyek kialakulására. Tudja példákkal alátámasztani a növekvő termelési és fogyasztási igények környezeti hatásait.

BIOLÓGIA

9–10. évfolyam

Óraszám : 111

Célok és feladatok

Szakközépiskolában a biológiatanítás célja az elméleti ismeretátadás, a gyakorlati készségfejlesztés és a tanulók természettudományos szemléletének a formálása során, ezek egységében valósul meg.

Nem elmélyült tudományos ismeretátadás a cél, hanem a már meglévő ismeretek kiegészítésével összegzésre, szintézisre törekvés. Az általános iskolai tudásra alapozva a tanulók megismerik az élő természet működésének legfontosabb törvényszerűségeit. A rendszerező gondolkodás kialakítását segíti annak tudatosítása, mikor, mi és miért történik természetes és mesterséges környezetünkben. El kell érni, hogy a diákok ismerjék saját testük felépítésének és működésének alapjait, az egészséges életmód szabályait.

Az új ismeretek feldolgozása során a mindennapi élethez, a gyakorlathoz kapcsolódva nyilvánvalóvá kell tenni, hogy az elsajátítandó tudás elsősorban nem önmagáért szükséges, hanem a napi tapasztalatokkal együtt megalapozza a környező világ jelenségeinek megértését, és lehetővé teszi ezek befolyásolását.

A szakközépiskolában a biológia oktatása az általános képzés és a szakképzés igényeinek megfelelően hasznosítható tudást közvetít. A biológia tanításának – a többi tantárggyal együtt – az a célja, hogy kialakuljon az új ismeretek önálló megszerzésének és alkalmazásának képessége. Alapvető feladata, hogy az ismeretek elsajátítása folyamán képessé tegye a tanulókat arra, hogy logikus összefüggésekben, rendszerekben gondolkodjanak.

Képesek legyenek biológiai objektumokkal kapcsolatosan természettudományos megismerési módszereket használni.

A biológia tantárgy tanulói megfigyelések és vizsgálatok, tanulókísérletek szervezésével, vizsgálati eljárások bemutatásával megalapozza a közvetlen ismeretszerzés élményét, és kialakítja annak igényét. Csoportos tevékenységekkel elősegíti az együttműködésre vonatkozó készségek kialakulását.

A biológiatanítás feladata az általános műveltség részeként olyan természetszemlélet és biológiai tudat kialakítása, mely az élet minden formájának a tiszteletére neveli a tanulókat azáltal, hogy szemlélteti az élőlények és az életközösségek változatosságát és beláttatja a biológiai sokféleség fontosságát. Felhívja a figyelmet azokra a problémákra, amelyek az élővilág sokféleségét veszélyeztetik, és amelyekkel az emberiségnek szembe kell néznie a jövőben. Rámutat az életközösségek szerveződésében felismerhető alapvető összefüggésekre. Az élő és élettelen környezetet mint dinamikusan változó ökológiai rendszert ismerteti meg. Bemutatja és alátámasztja az élővilág egységét és azt, hogy ennek a rendszernek az ember is része.

Ismerteti az emberi szervezet felépítésének és működésének lényeges sajátosságait, és biztosítja az életmóddal kapcsolatos alternatívák helyes kiválasztásához szükséges tájékozottságot. Segíti az ember és ember, valamint ember és környezet közötti együttélési szabályok megértését.

Célja továbbá, hogy az emberek és biológiai környezetük közötti kapcsolat tudatosításával növelje az élővilág fennmaradásának és az emberek egészséges életének esélyeit.

A szakközépiskola működésének egészébe integrálódva a biológia tantárgy fontos célja, hogy a maga eszközeivel megkönnyítse a szocializációt, a társadalmi környezetbe történő beilleszkedést.

Fejlesztési követelmények

Ismertessük meg a tanulóval a szűkebb, illetve a tágabb környezetében előforduló és a biológiai művelődési anyagban szereplő – különböző szerveződési szintű – anyagok, élőlények alapvető tulajdonságait, az élő anyag jellemzőit.

Tegyük képessé a tanulót arra, hogy magyarázni tudja ismereteinek mennyisége és mélysége szerint a biológiai művelődési anyagban feldolgozott jelenségekhez, folyamatokhoz hasonlókat is, és használja, alkalmazza a mindennapi élet feladatainak, problémáinak megoldásában a biológiai művelődési anyag elsajátítása során szerzett jártasságait, képességeit, készségeit.

Ismertessük meg az élelmiszerek tápanyagtartalma és értéke közötti összefüggést, az ember egészséges életműködését veszélyeztető anyagok hatásait.

Tudatosítsuk a tanulóban, hogy a biológiai jelenségek, folyamatok egyik alapvető jellemzője az idő; az idő múlásával az élőlények is változnak. Adjunk áttekintést a földi élet periodikus változásairól, az emberi élet szakaszainak főbb jellemzőiről, az életfolyamatok visszafordíthatatlanságáról.

Adjunk képet az egyes kontinensek és hazánk tájainak jellegzetes növényeiről, állatairól, a biológiai művelődési anyagban szereplő méretek nagyságrendjéről.

Alakítsuk ki a tanuló az irányú képességét, hogy el tudja mondani, le tudja írni a biológiai objektumokról, jelenségekről szerzett ismereteit.

Tegyük képessé a biológiai ismeretszerzés szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők elkülönítésére.

Törekedjünk arra, hogy a tanuló ismeretszerzési tevékenységében tudja használni a nyomtatott, illetve az elektronikus információhordozókat, értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű biológiai ismeretterjesztő könyvek, cikkek, különböző elektronikus médiumok biológiával kapcsolatos információit.

Keltsük fel az érdeklődést a biológiai jelenségek, folyamatok iránt. Juttassuk ismeretekhez biológiai környezete jelenségeinek, folyamatainak vizsgálata révén. Tegyük képessé a biológiai jelenségek, folyamatok önálló megfigyelésére, tudjon egyszerűbb vizsgálatokat, kísérleteket önállóan elvégezni.

A biológiai kísérletek kapcsán legyen képes megállapítani, hogy mely tényezők miként változnak meg, tanári segítséggel rendezze a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert adatokat.

Legyen némi gyakorlata a hasonló, illetve különböző tulajdonságok, jellemzők alapján a biológiai objektumok, jelenségek, folyamatok csoportosításában, rendszerezésében. Törekedjen a vizsgálatok, kísérletek eredményeinek értelmezésére.

Segítsük a tanulót, hogy a megfigyelései, vizsgálatai, kísérletei során szerzett ismereteit szellemi fejlettségének megfelelő szinten – a legfontosabb szakkifejezések helyes használatával – tudja megfogalmazni; írásban, egyszerűbb vázlatrajzokon, sematikus ábrákon rögzíteni; leolvasni, értelmezni a biológiai jelenségekkel, folyamatokkal kapcsolatos diagramok, grafikonok, rajzok, ábrák információtartalmát.

Ismertessük meg, vétsük észre a természet szépségeit, és segítsünk, hogy a természeti szépségek megfelelő helyet foglaljanak el értékrendjében.

Mindenekelőtt annak érdekében kövessük el mindent, hogy a tanulónak legyen igénye fizikai és lelki egészségének, egészséges – természetes és mesterséges – környezetének megőrzésére, tekintse ezeket az emberiség közös értékének.

Törekedjünk arra, hogy a tanuló megértse és a gyakorlatban is alkalmazza a környezet- és természetvédelem legfontosabb alapelveit, vállaljon szerepet mikrokörnyezetében a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében.

Mutassuk meg, hogy a biológiai objektumok, jelenségek megismerése is folyamat, közelítés a valósághoz. Tudatosítsuk, hogy a biológiai ismeretek fejlődése a különböző népek, országok tudósai, kutatói egymásra épülő munkájának eredménye, s ebben a munkában jelentős szerepet töltöttek be a magyar tudósok, kutatók is.

Belépő tevékenységformák

Az élőlények szervezeti felépítésének ismertetése ábrák, modellek segítségével.

Az élőlények felépítése és életműködése közötti összefüggések felismerése, megfogalmazása.

Egyszerű kísérletek, megfigyelések önálló elvégzése és értékelése.

A különféle élőlények testének, életműködéseinek összehasonlítása, a hasonlóságok és különbségek megértése.

Az állatok és növények legfontosabb életfolyamatainak megnevezése és ismertetése.

A heterotróf és autotróf anyagcsere fogalmának ismerete és szakszerű használata.

A természet- és környezetvédelem fontosságának belátása és önálló kiselőadások tartása ebben a témakörben.

Érvelés a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.

Az életközösségek anyag- és energiaforgalmának önálló ismertetése vázlatrajzok segítségével.

Az életközösségek anyag- és energiaforgalmában az emberi tevékenység következményeinek az ismertetése.

A biológiai környezet minél több oldalú és minél részletesebb megismerése, az ehhez rendelkezésre álló ismeretterjesztő folyóiratok, könyvek, határozók és egyéb információhordozók használata.

Tájékozódás az élővilág természetes rendszerében, a fejlődéstörténeti rendszer lényegének ismerete, az ember a földi élővilágban betöltött helyének, szerepének tudatosulása.

Annak belátása, hogy egyes emberi tevékenységek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni, és minderre csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása hozhat megoldást.

A sejtalkotók felépítése és működése közötti összefüggés felismerése, a sejtszintű és a szervezetszintű életfolyamatok közötti kapcsolat belátása.

Az ember legfontosabb életműködéseinek ismerete és az életműködések közti kapcsolatok felfedezése.

A legfontosabb életműködések szabályozásának illusztrálása egy-egy példával.

Az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás fontosságának megértése.

Az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányainak belátása.

A rendszeres testmozgás szükségességének felismerése.

A betegségmegelőzés, a védőoltások egyéni és közösségi-társadalmi szükségességének belátása.

Tartózkodó magatartás a testi és mentális egészségre káros anyagoktól.

Az egészséges életmódot erősítő értékek felismerése és az egészség megőrzését elősegítő magatartás elsajátítása.

Önálló anyaggyűjtés és előadások megtartása, vitafórumokon való aktív közreműködés az egészséges életmód témakörében.

Az emberi szexualitás folyamatának megismerése biológiai és társadalmi-etikai szempontból.

Törekvés a felelősségteljes nemi magatartásra.

Az öröklődés lényegének ismerete.

Az élőlények és az élővilág állandó változásának belátása.

A magyar lakosság egészségügyi mutatóinak elemzése, a rizikófaktorok felismerése, a megelőzés szükségességének megértése és a megelőzés gyakorlati megvalósíthatóságának megismerése.

Egyszerű biokémia vagy élettani vizsgálatok, kísérletek önálló elvégzése, dokumentálása, értékelése.

Témakörök	Tartalmak
<i>Az élőlények testfelépítésének és életműködéseinek változatossága</i>	
Vírusok, prokarióták és egysejtű eukarióták	A vírusok életciklusa és egészségügyi jelentősége. A prokarióta sejtek felépítése. A baktériumok és jelentőségük. Az eukarióta egysejtűek és jelentőségük.
Az állatok teste és életműködései	Az állati test szerveződésének bemutatása tipikus példákon keresztül. Szerveződési szintek az állatoknál. Az állati sejt, a szövetek típusai, funkciói. Az állatok kültakarójának típusai, funkciója. A különböző szerveződésű állatok mozgásának formái. Az állatok táplálkozásának formái, a heterotróf anyagcsere lényege. A különböző szerveződésű állatok légzésének formái. Az állatok anyagszállításának formái, a különböző anyagszállítási rendszerek legfontosabb közös jellemzői. A kiválasztás szerepe. A különböző szerveződésű állatok szaporodásának formái, az embrionális és posztembrionális fejlődés lényege. Az ivadékgondozás jelentősége néhány példán keresztül. Az állatok életműködéseinek szabályozása, a különböző szerveződésű állatok szabályozási rendszerei. Az állatok érzékelése, kommunikációja. Az állatok kapcsolata a környezetükkel, életmód, testfelépítés és környezet összefüggése. Környezetünkben leggyakrabban előforduló fajok, ezek jelentősége.
A növények teste és életműködései	A növényi test szerveződése, a szerveződés szintjei. A növényi szövetek típusai, funkciói. A növények tápanyagfelvétele, a tápanyagok szállítása és átalakítása, az autotróf anyagcsere lényege. A gyökér és a hajtás szerepe a növények anyagfelvételében és leadásában, a szállító-nyalábok működése. A növények tápanyag-raktározása és -kiválasztása. A növények mozgásai. A növények ivaros és ivartalan szaporodása. A zárvatermők szaporítószervének felépítése. Az életmód, testfelépítés és a környezet összefüggései. Környezetünkben leggyakrabban előforduló fajok, ezek jelentősége.
A gombák teste és életműködései	A gombák testfelépítésének és életműködésének sajátosságai. A legfontosabb ehető és mérgező gombák felismerése, gombamérgezés. A gombák gyakorlati jelentősége, kölcsönhatások növényekkel és állatokkal.

Az életközösségek általános jellemzői

Az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai	A fény, a víz, a levegő és a talaj legfontosabb jellemzői. A víz- levegő- és talajvédelem. Az élettelen környezeti tényezők élővilágra gyakorolt hatásai. Az élőlények tűrőképessége. Szűk és tág tűrés.
Az élő környezeti tényezők	Populáción belüli és populációk közötti kölcsönhatások. Táplálkozási kapcsolatok, táplálkozási hálózatok.
Az életközösségek anyag- és energiaforgalma	Termelők, fogyasztók, lebontók. Különböző anyagok körforgása a természetben. Az emberi tevékenység következményei az anyagforgalomban. Az anyagforgalom és az energiaáramlás összefüggése.
A természetes és mesterséges életközösségek	A természetes életközösségek mint önszabályozó rendszerek. A lakóhelyi környezet tipikus társulásainak a jellemzői, a legfontosabb előforduló fajok ismerete. Az élővilág sokféleségének fontossága, az ember hatása az életközösségekre. Környezetrombolás és környezetvédelem.

Az élővilág törzsfajlódása

Az evolúció alapjai és bizonyítékai	Az evolúció fogalma. A fajok kialakulása, az evolúció bizonyítékai. Az élet keletkezésére vonatkozó elképzelések.
Az evolúció lehetséges folyamata	Az evolúció legkorábbi történései. A növény- és állatvilág őseinek kialakulása. A ma is élő állattörzsek megjelenése. A szárazföldi növények megjelenése. Az állatok alkalmazkodása a szárazföldhöz.
Az ember evolúciója	Az ember evolúciója. A korai emberfélék evolúciója. A homo nemzetség evolúciója. A nagyasszok kialakulása és a kulturális evolúció.
A jelenkori bioszféra	A Föld globális problémái. A fejlődés alternatív lehetőségei. A bioszféra jövője.

A sejtek felépítése és működése

A sejtek felépítése és anyagcseréje	A biogén elemek. A víz biológiai szempontból fontos tulajdonságai. A szénhidrátok, lipidek, fehérjék és nukleinsavak legfontosabb tulajdonságai. A biológiai membránok és a sejtmag felépítése és funkciója. Anyagszállítási folyamatok. Az enzimek. A felépítő és lebontó anyagcsere-folyamatok jelentősége.
A szaporodás és öröklődés sejtteni alapjai	A sejtciklus. Örökletes információ a sejtben, a kromoszóma és a gén fogalma. A mitózis és a meiózis biológiai jelentősége. A mutáció fogalma, a mutagén hatások és ezek következményei.

Az ember életműködései és az életműködések szabályozása

A bőr és a mozgás	A bőr felépítése, az egészséges bőr. A csontok szerkezete és kapcsolódása, a csontváz fontosabb részei. Az izmok felépítése és kapcsolódása a vázrendszerhez. A mozgásszervi és bőrbetegségek, sérülések megelőzése, a mindennapos testmozgás jelentősége.
A táplálkozás	Az emésztés lényege. A bélcsatorna szakaszai és működésük. A máj és a hasnyálmirigy szerepe. A táplálkozással kapcsolatos egészségügyi ismeretek, az egészséges táplálkozás.
A légzés	A légzőrendszer felépítése és működése. A hangképzés. A légzőszervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A keringési rendszer	A vér összetétele, a véralkotók és funkcióik. Az ember keringési szervrendszerének felépítése és működése. A szív- és érrendszeri betegségek veszélyeztető tényezői és megelőzése.
A kiválasztás	A belső környezet állandósága. A vese működésének lényege. A kiválasztó szervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
Az idegrendszer	A szabályozás és vezérlés lényege. Az idegi és a hormonális szabályozás alapelvei. Az idegsejtek felépítése, az idegszövet. A reflexkör fogalma. Az idegrendszer tagolódása: a környéki és a központi idegrendszer. A központi idegrendszer felépítése, részei és azok szerepe. Az idegrendszer működésével kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
Az immunitás	Az immunitás lényege és az immunrendszer szerepe. A védőoltások. A vércsoportok. Az immunrendszerrel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A hormonális szabályozás	A hormonális szabályozás alapelvei, a neuroendokrin rendszer. A homeosztatisztikus működés elemei, a belsőelválasztású mirigyek és hormonok általános szerepe. A hormonrendszer tipikus betegségei, megelőzés, gyógyítás.
Az érzékelés	A szem felépítése és működése. A hallószerv felépítése és működése. A szem és a hallószerv védelme és betegségei, megelőzési lehetőségek.
Az ember szaporodása és egyedfejlődése	Az ivarsejtek. A hím ivarszervek felépítése és működése, a működés hormonális szabályozása. A női ivarszervek felépítése és működése, a ciklus. A megtermékenyítés, a terhesség kialakulása és lefolyása, a szülés. Az emberi szexualitás. A fogamzásgátlás, nemi betegségek és megelőzésük. Az embrionális és posztembrionális fejlődés jellemzői.

Az öröklődés alapjai

Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése	A fenotípus és a genotípus, a homozigóta és a heterozigóta fogalma. A környezet szerepe a fenotípus kialakulásában. A domináns–recesszív öröklésmenet jellemzői. Emberi tulajdonságok, betegségek, vércsoportok öröklődése.
Több tulajdonság egyidejű öröklődése	A nem és a nemhez kapcsolt tulajdonságok öröklődése. Az emberi ivar kialakulása.
A genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai	A genetikai kutatások jelentősége a mezőgazdaságban és a gyógyításban, a genetika gyakorlati fontossága. A genetikai eredmények és kutatások etikai kérdései.
Általános egészségügyi ismeretek	A mindennapok egészségügyi ismeretei, elsősegélynyújtás. Az orvosi ellátás igénybevétele, megelőzés, szűrővizsgálatok. Rizikófaktorok, civilizációs betegségek, szenvedélybetegségek. Az utódvállalás, családtervezés, genetikai tanácsadás. Környezet-egészségtan, környezethigiéné. A lelki egészség.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók tudják kiemelni és röviden megfogalmazni a különféle élőlények életműködéseinek lényegét. Ismerjék fel, hogy ugyanazt az életműködést többféle testfelépítés is biztosíthatja.

Legyenek képesek különböző csoportokba sorolni az élőlényeket lényeges tulajdonságaik kiemelésével, értsék a fejlődéstörténeti rendszer lényegét.

Lássák meg az összefüggést a környezetükben előforduló élőlények életmódja és a környezet napi, illetve évi változása között.

Tudjanak érvelni a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.

Legyenek képesek táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőit vázlatosan ábrázolni, az ilyen ábrákat értelmezni.

Igényeljék, hogy biológiai környezetüket minél több oldalról és minél részletesebben megismerjék, használjanak ehhez ismeretterjesztő folyóiratokat, könyveket, határozókat és egyéb információhordozókat.

Alakuljon ki az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás igénye. Lássák be az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait.

Tudatosan tartsák távol magukat a testi és mentális egészségre káros anyagoktól.

Legyenek képesek az egészséget erősítő értékek felismerésére és az egészséget elősegítő magatartás elsajátítására.

Értsék meg, hogy az élőlények biológiai jellemzői anyagilag meghatározottak, és az örökítő anyagban nem kódolt tulajdonságok nem fejleszthetők ki.

KÉMIA

9–10 évfolyam

Óraszám: 111

Célok és feladatok

A szakközépiskolai kémia tantárgy tematikája lényegében ugyanaz, mint a gimnáziumé, a különbség a feldolgozás módjában van. A szakközépiskolában a kémia oktatásának az általános képzés és a szakképzés igényeinek megfelelő, hasznosítható tudást kell közvetíteni.

A szakközépiskola 9–10. évfolyamán az általános iskolában lerakott alapokon tovább építjük a diákok kémiai ismeretrendszerét. A többi természettudományban szerzett tudással egyre több ponton érintkezünk e folyamat során: részben alapozunk rá, részben megerősítjük a más szempontú megközelítéssel, és tovább fejlesztjük a tanulók ismeretrendszerét, világképét és képességeit.

A diákok ebben a korban már képesek az elvontabb fogalmak befogadására és igényük is van rá, ezért a megértés dominál a kémiatanulásban. Korábbi fizikai ismereteik és az általános kémia tudományos igényű tárgyalása a diákok korábbi szerves kémiai tudását is értelmezi, és olyan alapot ad a jelenségek megértéséhez, ami az élő rendszerekben lezajló bonyolult szerves kémiai folyamatokat is kezelni tudja. A hétköznapi életből vett példák teszik ezt a megismerési folyamatot életközelié.

A diákok anyagismerete középiskolai tanulmányaik során egészül ki a háztartás, a közvetlen környezet, a gazdaság és a természet szempontjából kiemelkedő szerves anyagok tulajdonságaival. Megismerik az egészségkárosító szenvedélybetegségek kulcsvegyületeit (alkohol, nikotin, koffein, drogok), és ezek biológiai, társadalmi hatását.

Tanári felügyelet mellett, leírás alapján önállóan készítenek össze és hajtanak végre, esetenként értelmeznek is kísérleteket.

A molekulamodellek használata a kovalens és a másodrendű kémiai kötések, valamint a szerves kémia feldolgozása során elengedhetetlen. A modellezés segít megérteni a bonyolultabb térbeli viszonyokat, fejleszti a térszemléletet, és nagyon szívesen végzik a gyerekek. A bonyolultabb molekulák modelljeinek elkészítése izgalmas kihívás számukra.

A szakmai gyakorlatok fontos szerepe az ipar és a mindennapi élet eddig ismeretlen vetületének bemutatása, a pályaorientáció előkészítése. Élmény és megerősítés a diákoknak, amikor a termelő üzem szakemberei az általuk ismert kémiai fogalmakkal írják le a gyártás folyamatát, a felmerülő problémákat, a környezeti gondokat.

A tantárgyi koncentráció egymást erősítő hatása eredményeként a 10. évfolyam végére színvonalas szóbeli és írásbeli szövegalkotásra képesek. Ki kell használni, hogy ezeket a tevékenységeket szívesen és nagy hozzáértéssel végzik számítógép segítségével.

14–16 éves korban szellemileg és érzelmileg is nagyon fogékonyak a környezeti gondokra a gyerekek. Már kezdik átlátni a világot, érzékelik és értik a fonák helyzeteket, erős a kritikai érzékük és érzelmileg, értelmileg is nagyon nyitottak. Fontos cél és egyben lehetőség a szakközépiskolai környezeti nevelés érdekében a biológia, a földrajz és a fizika tárgyak integrálása. Komoly eredményeket lehet így elérni a környezeti nevelés terén a diákok világképe, környezetszemlélete, értékrendje és mindennapi szokásaik tekintetében is.

A kémiatanulás négyéves folyamata során olyan ismeretrendszert és képességekészletet sajátítanak el a diákok, amely továbbépíthető alapot ad a mindennapi élet szintjén az anyagok és a velük kapcsolatos információk kezeléséhez, amely ismételtes és gyakorlás után sikeres kémia érettségi vizgára készít fel, és amely kevés kiegészítéssel lehetővé teszi az alaptudományok vagy az alkalmazott tudományok területén eredményes felsőfokú tanulmányok folytatását.

Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek

Szerezzenek jártasságot a diákok a nyomtatott, sugárzott és digitális média kritikus használatában. Nyelvi, kommunikációs, számítástechnikai ismereteiket és a helyi audiovizuális lehetőségeket kiaknázva legyenek képesek előadás tartására, tanulmány megírására.

A kísérletek sokaságának megisméltése után legyenek képesek új kísérleteket leírás alapján elvégezni.

A molekulamodellek elkészítésében szerezzenek a diákok rutinszintű gyakorlatot. Az elkészített modellek segítségével legyenek képesek értelmezni a molekulák szerkezetét, fizikai és kémiai sajátosságait.

Látniuk kell, hogy a környezeti problémák hátterében a tudományos-technikai fejlődés, az ipari, gazdasági, társadalmi folyamatok állnak, és kérdéses, hogy a társadalom meg tudja-e oldani ezeket a gondokat a tudomány segítségével. Legyenek tudatában annak, hogy a lehetséges megoldások egy részének politikai, gazdasági ellenérdekeltségből eredő akadályai vannak. Ismerjék fel a tanulók a saját mindennapi életükben a környezeti problémákat, és tanárok segítségével keressenek megoldást az egyszerűbb gondokra. Jelenjen meg mindennapi életükben a környezettudatos életvitel minél több eleme.

Családjukban, iskolájukban, tágabb környezetükben szerzett személyes tapasztalataik és tanulmányaik nyomán diákjainknak meg kell érteniük, hogy az egészség és a környezet épsége semmivel nem pótolható érték az egyén és a kisebb-nagyobb közösségek számára. Ismerniük kell azokat a környezeti tényezőket és életmódunk azon összetevőit, amelyek veszélyeztetik ezeket az értékeket. Legyen ezekről a kérdésekről saját véleményük.

Tájékozottság az anyagról

Az anyag részecsketermészetéről a tanulók rendelkezzenek a koruknak, elvonatkoztatási készségüknek megfelelő ismeretekkel. Vizsgálataik és tanulmányaik eredményeként ismerjék a környezetükben előforduló fontosabb szervetlen és szerves anyagok részecskeszintű szerkezetét, a szerkezetből következő és egyéb fontos tulajdonságait, esetleges veszélyeit és biztonságos, szakszerű használatukat.

Legyenek tájékozottak a diákok a szervezetükbe kerülő természetes és mesterséges eredetű tápanyagról. Legyen áttekinthető ezen anyagok szerepéről, értékéről, veszélyeiről. Legyenek tudatában a táplálkozás egészségmegőrző szerepének, ismerjék az egészséges táplálkozási szokásokat.

Az egészségkárosító anyagok közül a nikotin, az alkohol és az egyéb tudatállapotot befolyásoló drogok jelentenek közvetlen veszélyt erre a korosztályra. Olyan formát kell találnunk ezen anyagok veszélyeinek, személyes és társadalmi hosszú távú következményeinek bemutatására, hogy ennek hatására a gyerekek elhatárolják magukat ezen anyagok használatától. A diákoknak ismerniük kell az őket veszélyeztető anyagok hatásait.

Legyenek képesek a diákok saját környezetükben felismerni a káros anyagokat. Önállóan vagy megfelelő segítséggel elözzék meg és csökkentsék felhalmozódásukat.

Tájékozódás az időben. Az idő és a természeti jelenségek

Az idő alapvető tényező a természeti, technikai, társadalmi jelenségekben éppúgy, mint mindannyiunk személyes hétköznapijaiban. Lássák, hogy a kémiai folyamatok időbeli lefolyása különböző lehet (a rozsdásodástól a robbanásokig).

Tudják, hogy egyes kémiai folyamatok megfordíthatók.

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek

Legyen a diákoknak ismeretük az atomon belüli méretarányokról, valamint a kémiai részecskék és a közvetlenül érzékelhető méretű testek méretének nagyságrendi eltéréséről. Rendelkezzenek ismeretekkel a molekulák térbeli alakjáról.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről

A diákoknak tudniuk kell, hogy a sokszínű anyagi világ egységes a felépítő részecskék és a kapcsolatukban érvényesülő törvények, szabályszerűségek tekintetében. Érteniük kell, hogy a természet egységes rendszer, melyet csupán az emberi megismerés vizsgál különböző szempontok és módszerek, tudományágak alapján. Tudatában kell lenniük annak, hogy a tudományos megismerés kanyargós utakat bejárva fejlődik. A felhalmozott tudás az egész emberiség közös eredménye, melyben testet ölt a letűnt generációk minden tapasztalata, az életüket a tudományos problémák megoldásának szentelő tudósok munkája, tehetsége. Ismerjék meg kémiai ismereteikhez kapcsolódó legnevesebb hazai és külföldi kutatókat.

Belépő tevékenységformák

Az általános iskola kémia kerettantervében szereplő ismeretek, tevékenységek, képességek közül használják, rögzítsék, gyakorolják a tanulók azokat, amelyek kapcsolódnak a szakközépiskolában szereplő tartalomhoz.

Ismeretek gyűjtése szakkönyvekből, folyóiratokból, a napi sajtóból és az elektronikus médiából.

A megfigyeléssel, méréssel és a szakirodalomból összegyűjtött információk összehasonlítása.

A világ kémiai hátterű aktuális eseményeinek, híreinek (pl. balesetek, katasztrófák, tudományos és technikai sikerek) rendszeres megbeszélése.

Az új eseményekről megjelenő hírek követése, összekapcsolása, összehasonlítása és értékelése.

Rendszerezést igénylő feladatok önálló elvégzése.

Információk megjelenítése vonalas felosztások, táblázatok, diagramok, grafikonok, ábrák, rajzok formájában, és ezek értelmezése, használata.

A verbális és a képi információk egymásba alakítása.

A számítástechnikai készségek és az elérhető programok adta lehetőségek alkalmazása a fenti tevékenységekben.

Segítséggel vagy önállóan szerkesztett, szemléltető eszközöket is alkalmazó előadás tartása az ismeretekről.

A magyarázatra szoruló egyszerű vagy összetettebb problémák felismerése, és ezek egy részének önálló magyarázata.

A megismert kémiai fogalmak szabatos és tudatos használata írásban és szóban.

A periódusos rendszer és az atomok elektronszerkezete közötti összefüggések, az atomok vegyértékelektron szerkezetének meghatározása a főcsoportokban.

Következtetés a vegyértékelektronok számából az ion töltésszámára.

Egyszerű esetekben következtetés az anyag szerkezetéből tulajdonságára, tulajdonságából a szerkezetére.

Hogyan tükrözi az elemek elektronegativitása azok kémiai tulajdonságait?

Az ismert anyagok tulajdonságainak összehasonlítása a bennük lévő első- és másodrendű kötések alapján.

Az egyes anyagok besorolása tulajdonságaik alapján a megfelelő rácstípusba.

Az anyagot összetartó erők okozta energiaviszonyok megismerése, ezekből következtetés a lejátszódó folyamatokat kísérő energiaváltozásokra.

A reakcióhő felhasználása a sztöchiometriai számításokban.

Kísérletek, megfigyelések a tanár szóbeli vagy írásbeli útmutatása alapján.

A kísérletben felhasznált és keletkezett anyagok egészségügyi, környezeti hatásainak megfelelő kezelése.

A kísérlet és a tanult ismeret összekapcsolása.

Egyszerű kémiai reakciók szerkesztése.

A megismert kémiai reakciók besorolása típusuk szerint, a besoroláshoz szükséges lényeges tulajdonságok ismerete.

A megismert vegyületek sav-bázis sajátosságainak megállapítása.

Sav-bázis reakciók értelmezése Brønsted elmélete alapján.

Adott reakcióban az oxidáló- és redukálószer meghatározása.

Az elektrolízis során és a galvánelemekben végbemenő elektród folyamatok azonosítása.

A kémiai jelek és a kémiai egyenlet mennyiségi értelmezésére vonatkozó ismeretek alkalmazása.

A különböző szerves vegyületek besorolása a tanult szempontok szerint.

A vegyület szerkezeti képletében a jellegzetes funkciós csoport felismerése és besorolása a megfelelő vegyületcsaládba.

A nevezéktani szabályok használata.

A vegyület összegképlete alapján egyszerű esetben a konstitúciós izomerek felrajzolása.

Molekulamodell készítése.

A szerves vegyületek fizikai és kémiai sajátosságainak vizsgálata kísérletekkel.

A szerves vegyületek kémiai sajátosságainak megismerése (az adott vegyületcsoportra jellemző reakciók, a tanult sav-bázis- és redoxiátalakulások).

A tanult reakciótípusok (szubsztitúció, addíció, polimerizáció stb.) jellemzése.

Az egyenletszerkesztéssel kapcsolatos ismeretek alkalmazása a szerves kémiai reakciókban.

Mindennapi életünk során megjelenő szénhidrogének számbavétele.

A tanult vegyületek élettani hatásának, felhasználásának és előállításának megismerése.

A mindennapi életben gyakran előforduló, az egészségre ártalmas szerves anyagok megismerése.

Az élő rendszerekre és a környezetre gyakorolt hatásaik ismerete.

A tanult makromolekulás anyagok besorolása a vegyületek fajtáiba (szénhidrátok, fehérjék, nukleinsavak), jellegzetes építőköveik és a felépülés elvének megadása.

A környezetünkben előforduló műanyagok tulajdonságainak vizsgálata, felhasználási lehetőségeik, esetleges környezetkárosító hatásuk magyarázata felépítésük alapján.

Előadás tartása az összegyűjtött és megszerkesztett információk alapján a kémiai szaknyelv szabatos használatával és az iskolában rendelkezésre álló audiovizuális eszközök alkalmazásával.

A globális és a közvetlen környezetünkben megjelenő helyi környezeti problémák okainak, következményeinek feltárása.

Témakörök

Tartalmak

Tájékozódás
a részecskék világában

Atomszerkezet

Alapállapotú atom.

Az elektronfelhő szerkezete: elektronhéjak, alhéjak, atompályák, párosítatlan elektron, elektronpár.

Vegyértékelektronok, atomtörzs.

Molekulaszerkezet

Elektronegativitás.

Kovalens kötés, szigma- és pi-kötés, delokalizált kötés.

Poláris és apoláris kötés.

A molekulák téralkatát meghatározó főbb tényezők.

Apoláris molekula, dipólus molekula, a dipólusosság feltételei.

	<i>Anyagi halmazok</i> Avogadro törvénye. Gázok moláris térfogata. Első- és másodrendű kötés fajtái, jellemzői és kialakulásuk feltételei. Kristályrács típusok, szerkezetük és fizikai tulajdonságaik kapcsolata. Oldatok, oldódás. Térfogatszázalékos összetétel, koncentráció (mol/dm^3).
A kémiai reakciók a ré- szecskék ismeretében	<i>Termokémia</i> Reakcióhő (exoterm és endoterm reakciók), képződéshő, Hess tétele. <i>Reakciósebesség és egyensúly:</i> A reakciósebességet befolyásoló tényezők (koncentráció, hőmérséklet, katalizátorok). Megfordítható folyamatok. Kémiai egyensúly. <i>A sav-bázis reakciók</i> A sav és a bázis fogalma Brönsted szerint. Erős és gyenge savak és bázisok. A víz autoprotolízise, vízionszorzat ($25\text{ }^\circ\text{C-on}$), kémhatás, pH. Közömbösítés, semlegesítés. <i>Redoxireakciók</i> Oxidáció és redukció értelmezése elektronátadással, oxidáló- és redukálószer. <i>Galvánelemek</i> A galvánelem működési elve. Elektród, katód és anód. Katód- és anódfolyamatok a galváncellában, elektromotoros erő. A galvánelemek gyakorlati jelentősége (pl. zsebletelek, ólomakkumulátor) és környezet- védelmi vonatkozások. <i>Elektrolízis</i> Katód- és anódfolyamatok elektrolíziskor (a tanult folyamatok esetében). Az elektrolízis gyakorlati jelentősége (pl. alumíniumgyártás, kősó elektrolízise).
Szénhidrogénkincsünk mint energiahordozó	Szerves kémia. A szén központi szerepe. A földgáz összetevői. Szénhidrogének. A metán égése, hőbontása. PB-gáz. A kőolaj, kőolaj-feldolgozás. Kőolajpárlatok és felhasználásuk, különös tekintettel a környezeti problémákra (olaj- szennyeződés vizekben, talajban, kipufogógázok). A szerves vegyületek nagy számának oka, csoportosításuk. A telített szénhidrogének homológ sora, általános képlet, összegképlet, szerkezeti képlet, konstitúció, konstitúciós izoméria, elnevezések. Telített szénhidrogének égése, reakciója halogénekkal. A kőolaj-feldolgozás aromás vegyületei. Benzol (részletesen), mérgező hatása. Fontosabb halogénezett szénhidrogének.
Legfontosabb műanyagaink	Természetes és szintetikus eredetű műanyagok. Telítetlen szénhidrogének. Etén (részletesen). Addíció, polimerizáció. Az alkének ipari jelentősége (polietilén, polipropilén, polisztirol).

	Izoprén, kaucsuk, gumi. Polimerizációs műanyagok, tulajdonságaik, jelentőségük. A halogénezett szénhidrogének (freon, vinil-klorid, PVC, teflon), élettani és környezeti hatásuk.
Szerves vegyületek a kamrától a laboratóriumig	<i>Alkohol – alkoholok</i> Funkciós csoport. Általános szerkezetük. A metanol, az etanol (részletesen). Az alkoholizmus. Az alkoholok lebontásának termékei a szervezetben az aldehidek. A formaldehid (a fehérjékre gyakorolt káros hatása). <i>Ecet – karbonsavak</i> A karbonsavak szerkezete. A hangyasav, az ecetsav (részletesen). Biológiai szempontból fontos karbonsavak (tejsav, borkósav, citromsav). <i>Illat- és aromaanyagok, viaszok – karbonsavészterek</i> A gyümölcésztereket és a viaszokat alkotó vegyületek, képződésük, főbb tulajdonságaik. <i>Zsírok, olajok – gliceridek</i> A képződésükben részt vevő vegyületek: glicerín, zsírsavak (palmitinsav, sztearinsav, olajsav). A zsírok és az olajok tulajdonságai. Margarin gyártás. A szappanok, vizes oldatuk kémhatása, a tisztítóhatás mechanizmusa. Szintetikus mosószerek, kozmetikumok. <i>Cukor és liszt papírzacskóban – szénhidrátok</i> Egyszerű cukrok, funkciós csoportjaik. A szőlőcukor, a gyümölcscukor, szerkezetük, tulajdonságaik, biológiai jelentőségük. A fotoszintézis, az erjedés. Kettős cukrok: maláta-, árpa-, répacukor (részletesen), biológiai jelentőségük. Cukor-, szeszgyártás. Nagy molekulájú szénhidrátok: a keményítő, a cellulóz. Papírgyártás. <i>Tej, tojás, hús – fehérjék</i> A természetes eredetű aminosavak általános szerkezete, az aminocsoport bázikussága, ikerion, amfotéria. A fehérjék képződése, szerkezete, tulajdonságaik, csoportosításuk. A fehérjék tulajdonságának változása fizikai és kémiai hatásokra. A fehérjék biológiai szerepe.
A biológia határán	<i>Nukleinsavak</i> A DNS és az RNS alkotórészei (nitrogéntartalmú heterociklusos vegyületek, ribóz, 2-dezoxi-ribóz, nukleotidok), a nukleotidok kapcsolódása, bázissorrend. A DNS kettős hélix. A nukleinsavak jelentősége.
A teától a heroinig	A szenvedélybetegségekkel kapcsolatos nitrogéntartalmú szerves vegyületek (nikotin, tein, koffein, kábítószer), hatásmechanizmus, hozzászokás, függőség.

Környezeti szerves
kémia

Ólomtartalmú üzemanyagok.
Katalizátor a gépjárművekben.
Környezetbarát gépjármű-üzemanyagok.
A kipufogógázok szerepe az üvegházhatásban.
Az ózonpajzs vékonyodása.
Szennyvíz.
Háztartási veszélyes hulladékok (elem, akkumulátor, gyógyszer, festék).
A hulladékégetés problémái.
Veszélyes hulladékok a mezőgazdaságban.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes szabatosan használni a megismert kémiai fogalmakat. Ismerje az anyagok atomos szerkezetét. Számolja ki adott összegképletű anyag moláris tömegét. Állapítsa meg a tanult atomok elektronszerkezetét a periódusos rendszer használata segítségével. Következtessen az atom vegyértékelektronjainak számából az atomból keletkező ion töltésszámára. Ismerje a fontosabb elemek és szervetlen vegyületek nevét, jelét és tulajdonságait. Tudja a tanult molekulák szerkezetét, térbeli alakját, polaritását. Ismerje az anyagi halmazok jellemző sajátosságait. Legyen képes termokémiai szempontból reakciókat értelmezni. Tudja a megismert reakciók egyenletét rendezni. Ismerje fel egyszerű esetekben a hétköznapi életben előforduló redoxi- és a sav-bázis reakciókat részecskeátmenettel. Mondjon példát az elektrolízis és a galvánelem gyakorlati felhasználására. Értelmezze az elvégzett vagy bemutatott kémiai reakciókat. Értelmezzon egyszerű, kémiai ismereteket tartalmazó ábrákat, grafikonokat, táblázatokat.

A tanuló ismerje a szerves vegyületek elemi összetételét. Tudja a szerves vegyületek alaptípusait. Ismerje a köznapi életben is előforduló, tanult szerves vegyületeket, adja meg köznapi nevüket, molekulamoddellen mutassa be térbeli szerkezetüket, ismertesse környezeti és élettani hatásukat. A szenvedélybetegségekhez kapcsolódó anyagokat sorolja fel, és ismerje hatásukat az emberi szervezetre. Szerkesszen egyszerű szerves kémiai egyenleteket. Használja szakszerűen és bal-
esetmentesen a háztartási vegyszereket. Értse, hogyan kell a szervesvegyipari termékeket környezet- és egészségvédő módon felhasználni.

INFORMATIKA

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

Az egyén alapvető érdeke, hogy időben hozzájusson a munkájához és élete alakításához szükséges információkhoz, képes legyen azokat céljának megfelelően feldolgozni és alkalmazni. Az iskola feladata felkészíteni a tanulókat a megfelelő információszerzési, -feldolgozási és -átadási technikákra, valamint megismertetni velük az információkezelés jogi és etikai szabályait. Ennek leghatékonyabb módját a több évig tanult informatika tantárgy és az iskolai élet egészét átható informatikai nevelés biztosíthatja.

A számítástechnika – beleértve a multimédia- és az internethasználatot is – a könyvtárhasználattal együtt alkotja az informatika tantárgy legfontosabb területeit.

A *tantárgy célja* felkelteni és folyamatosan ébren tartani a tanulók érdeklődését az informatika iránt, megismertetni eszközeit, módszereit és fogalmait, amelyek lehetővé teszik a tanulók helyes informatikai szemléletének kialakítását. Az informatikai nevelés, amennyiben logikusan gondolkodni, problémákat megoldani, alkotni tanít és praktikus alkalmazói tudást, készséget és képességet kíván kialakítani, korszerű (számítógépes) informatikai eszközök alkalmazásával felkészíti a munkára, a mindennapi életre, és valamennyi tantárgy tanulását segíti. Az informatikai nevelés célja annak megmutatása, hogy az információs és kommunikációs technológiák gyors fejlődése a társadalmat átalakítja, kialakulóban van az *információs társadalom*, amelyben élni és dolgozni kell. Cél, hogy a tanuló érezze: képes bekapcsolódni az egész világra kiterjedő információs társadalomba.

Ezen a gyorsan változó, fejlődő területen különösen fontos, hogy a tanulóknál kialakuljon informatikai ismereteik folyamatos megújításának igénye.

Az új eszközök közül sokoldalúságával kiemelkedik a számítógép, amely újszerű problémamegoldási lehetőségeket biztosít, hálózatra kapcsolva pedig újfajta kommunikációs lehetőségeket nyújt (például web, csevegés, e-mail, levelezési listák, FTP). Történelmi jelentősége az íráshoz mérhető.

A számítástechnika oktatásának fő célkitűzései

- *Korszerű alkalmazói készség kialakítása:* a tanulók képesek legyenek arra, hogy a számítógépeket és az informatikai eszközöket célszerűen használják.
- *Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése:* a matematikához hasonló gondolkodásfejlesztő szerep, amely nemcsak az iskolában, hanem a hétköznapi életben is alapvető fontosságú.
- *Önálló munkára nevelés, differenciált tanulás:* a számítógép mint interaktív eszköz lehetőséget teremt az egyéni ütemű tanulásra és a pontos, kitaró, fegyelmetes munkára.
- *Együttműködésre nevelés, csoportmunka:* nagyobb számítógépes feladatok megoldása megköveteli a csoportmunkát, feladatok részekre osztását, a másokkal való kapcsolattartást, tervszerű, összehangolt munkát.
- *Alkotó munkára nevelés:* akár táblázatot készítünk a számítógéppel, akár szöveges dokumentumot, a végeredmény egy új produktum lesz.
- *Az informatika társadalomban játszott szerepének felismertetése:* az informatika rohamos fejlődése az egész társadalmat gyökeresen átalakítja, s ebben az állandóan változó világban otthon kell éreznie magát a tanulóknak.
- *Az informatikai ismeretek rendszeres alkalmazása:* az iskolai élet eseményeihez vagy a tantárgyakhoz kapcsolódó feladatok megoldására a tanulók használjanak informatikai eszközöket (dolgozat, előadás, bemutatás, tantárgyi feladatmegoldás, szervezés, tanulás).
- *Az informatika etikai és jogi szabályainak megismertetése:* tudatosítani kell a tanulóknál az információszerzés, -feldolgozás és -felhasználás etikai és jogi szabályait.
- *Az esztétikai készség fejlesztése:* igény és készség a számítógépes produktum esztétikus formájának kialakítására.

A könyvtárhasználat oktatásának célkitűzései

- *Felkészítés az információs társadalom kihívásainak fogadására:* az információszerzés bővülő lehetőségeinek felhasználására, az információk elérésére, kritikus szelekciójára, feldolgozására és a folyamat értékelésére.
- *A könyvtárra alapozott önművelés képességének kialakítása, fejlesztése* a könyvtári információs rendszer lehetőségeinek felhasználásával.
- *A forrásokat komplex és alkotó módon alkalmazó tanulási technikák és módszerek kifejlesztése.* Az iskolai és más típusú könyvtárak, könyvtári források, eszközök megismertetésével, valamint a velük végzett tevékenységek elsajátításával tudatos, biztos használói magatartás kialakítása.
- *A könyvtárhasználati tudás eszközjellegű beépítése* a tanulók tantárgyi képzéséhez, iskolai fejlődéséhez és a mindennapi problémák megoldásához szükséges információszerzésbe és -feldolgozásba.

– *A forrásfelhasználás etikai szabályainak elsajátíttatása és a normakövetés követelményének elfogadtatása. A különböző társadalmi szerepekbe beilleszkedni, azokat szükség szerint változtatni és bennük hasznosan tevékenykedni tudó személyek nevelése.*

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. A be rendezésekkel fegyelmezetten, a használati utasításokat pontosan követve dolgozzon. Legyen tisztában a számítógépes környezet alapvető ergonómiai kérdéseivel, az egészségvédelem lehetőségeivel számítógépes munkakörnyezetben. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait, mozogjon otthonosan a számítástechnikai környezetben: felhasználói szinten tudja kezelni a számítógépet és perifériáit. Szerezzen tapasztalatokat az informatikai eszközök és információhordozók használatában.

Különbő formákban tudjon információt megjeleníteni; legyen képes a különböző formákban megjelenő információt felismerni, a megszerzett információit kiértékelni és felhasználni. Sajátítsa el az önálló tájékozódás, ismeretszerzés alapjait. Szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár, az internet használatában; a folyóiratok, lexikonok, kézikönyvek, szakkönyvek, a különböző multimédia és hipermédia oktatási anyagok alkalmazásában.

Legyen képes a számítógéppel való interaktív kapcsolattartásra, tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait.

Tudja önállóan használni a hálózatot és annak alapszolgáltatásait. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén, tudjon magáról, környezetéről adatokat közölni hálózati úton és formában, tudjon adatokat megkeresni, elérni a hálózati szolgáltatások alkalmazásával.

Ismerje a legalapvetőbb dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes előállítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére.

Legyen képes az adott probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert módszerek, eszközök és alkalmazások közül a megfelelőt.

Ismerje fel és legyen képes különböző formákban megfogalmazni a környezetében előforduló tevékenységek algoritmizálható részleteit. Egyszerű feladat megoldásához legyen képes algoritmusokat tervezni és megvalósítani.

Ismerje meg alkalmazásokon keresztül a szabályozó eszközök hatását. Legyen tudomása az intelligens eszközökről (szoftver és hardver) és növekvő jelentőségükről.

Tudjon keresni nyilvántartásokban kézzel, adatbázisokban egyszerű keresővel. Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat. Ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket.

Ismerje meg az informatika társadalmi jelentőségét, szerepét, a programok használatának jogi és etikai alapjait. Értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.

Legyen tudatában az öncélú és túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító, személyiségromboló hatásának (pl. a számítógép-függőség, videojáték-függőség problémái).

Tájékozódjon arról, milyen szerepük van az informatikai eszközöknek az iskola szakmai irányultságának megfelelő szakmákban.

Ismerje meg és igényelje a könyvtárak szolgáltatásait. Rendszeres, sokoldalú könyvtári tevékenységével alakuljon ki biztos használói magatartása.

Legyen tisztában a különböző dokumentumtípusok (hagyományos és legújabb technológiákon alapuló ismerethordozók), tömegkommunikációs és hálózaton elérhető források sajátos közlésmódjával, információs és esztétikai értékével.

Tanulmányaihoz érdeklődése szerint tudja szelektálni a különböző információs forrásokat.

Az iskolai és a mindennapi problémahelyzeteknek megfelelően tudja kiválasztani a megoldást kínáló könyvtári tájékoztató segédleteket (kézikönyvtár, a könyvtári katalógusok, bibliográfiai adatbázisok), és legyen képes információhordozókat, információkat keresni belőlük.

Legyen képes feladatához a probléma és az ismeretkör jellegének megfelelő könyvtártípust, tájékoztató eszközt, dokumentumtípust kiválasztani. Tudja alkalmazni a szelektív adatgyűjtés teljes műveletsorát, tudjon forrásjegyzéket készíteni.

Tudjon feladata megoldásáról beszámolni a különböző forrásokból szerzett információk elemzése és rendszerezése alapján. Munkája közben tegyen eleget a forrásfelhasználással kapcsolatos etikai követelményeknek.

Értse meg a különböző könyvtártípusok szerepét az önművelésben, a felsőfokú tanulmányokban, a szakmai ismeretszerzésben, a közhasznú tájékozódásban, és tudja igénybe venni szolgáltatásaikat.

Ismerje a korszerű technológiákon alapuló könyvtári ismerethordozókból, adatbázisokból, számítógépes hálózatokból való információszerzés lehetőségét, módját, szükségleteinek és érdekeinek megfelelően tudja azokat használni.

9. évfolyam**Évi óraszám: 37****Belépő tevékenységformák***Az informatika alapjai*

A személyi számítógép ismertebb perifériáinak gyakorlott kezelése; beszámoló készítése a kereskedelemben kapható új perifériákról; fontosabb jellemzőik bemutatása és értelmezése; a Neumann-elvű számítógépek felépítésének és működésének bemutatása.

Operációs rendszer használata

Az állományműveletek önálló elvégzése.

Kiválasztott állományokról biztonsági másolat készítése.

Tömörített állományok létrehozása és kicsomagolása.

Az operációs rendszer néhány alkalmazói szempontból fontos jellemzőjének beállítása, változtatása.

Kommunikáció hálózaton

Az (új) intézményben kapott azonosító és a jelszó önálló használata.

Saját e-mail cím létrehozása (rendszergazda) és használata.

Egy levelező program funkcióinak használata: levéljellemzők beállítása, szűrés tárgya, feladó és tartalom szerint, elküldött és kapott levelek rendezése, válogatás, selejtezés levelek között.

Összetett keresési feladatok megoldása, valamint egy kapott témakörrel foglalkozó webhelyek tárolása (pl. könyvjelzőként).

Dokumentumkészítés számítógéppel

Többféle formázási megoldást tartalmazó dokumentumok készítése minta alapján, illetve feladatleírás alapján.

Típusdokumentumok elkészítése.

Kiselőadás, esszé, újságoldal-dokumentum elkészítése (képekkel, táblázatokkal, diagramokkal, például környezetvédelmi vagy informatikai témáról).

Dokumentumok mentése, konvertálása különböző formátumokban.

Táblázatkezelés

A táblázatokban szereplő adatok típusának felismerése, alapvető adattípusok használata; az adatok többféle megjelenítési formájának gyakorlása; egyszerű matematikai műveletek, képletek, beépített függvények önálló használata.

A függvényhivatkozások másolása.

Egy táblázatkezelő program felhasználása.

Táblázatkezelő alkalmazása tantárgyi feladatok megoldásában.

Diagramok készítése a problémához igazodva.

Adatok összefüggésének megjelenítése diagramon.

A megfelelő diagramtípus kiválasztása.

A táblázat önálló megtervezése szöveges feladat alapján.

Esztétikus, jól áttekinthető táblázatok készítése.

Könyvtárhasználat

Tájékozódás a középiskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében.

Újabb könyvtártípusok megismerése látogatással (tanulmányi kirándulás) vagy közvetett források segítségével.

A tanult dokumentumok rendszerezése információs értékük szerint.

Információkeresés hagyományos és számítógépes forrásokból.

Keresés formai és tartalmi szempontok szerint hagyományos és számítógépes katalógusokban, egyéb adatbázisokban.

Témakörök	Tartalmak
Az informatika alapjai	Hardvereszközök fajtái és jellemzőik. Neumann-elvű számítógépek.
Az operációs rendszer használata	Állományműveletek: keresés, mozgatás, másolás, létrehozás, nyomtatás, törlés, átnevezés. Biztonsági másolat készítése. Törölt állományok visszaállítása. Tömörített állomány létrehozása, bővítése. Az operációs rendszer néhány jellemzője.
Kommunikáció hálózaton	Az iskolai hálózat vázlatos felépítése. Iskolai szolgáltatások és számítógépek használati rendje. Az iskolai azonosító használata. Saját e-mail cím. Elektronikus levelezés haladó funkcióinak használata: levelek csoportosítása, szűrése. Levelezési listák és hírcsoportok. Részletes keresés kulcsszavas keresőkkel.
Dokumentumkészítés számítógéppel	A szöveg-, illetve képszerkesztő programok fejlett szolgáltatásai. Digitális képek alkalmazása. Objektum, táblázat beillesztése. A szöveg formázásának lehetőségei: a fejléc-lábléc, az oldalszámozás, a lábjegyzet, felsorolás. Tabulátorok és felsorolás használata. A szöveg átrendezése, keresés, csere, helyesírás-ellenőrzés. Dokumentumok készítése minta és feladatleírás alapján. Típusdokumentumok.
Táblázatkezelés	A táblázatkezelés alapfunkciói és fogalmai. Függvények, képletek. Adattípusok, adatmegjelenítési formák, formázási lehetőségek. Adatmódosítás. A diagram, fogalma, összefüggés függvények és diagramok között. Diagramfajták.
Könyvtárhasználat	Könyvtárismeret: raktári rend, állományrészek. Könyvtártípusok, könyvtári rendszer. Dokumentumtípusok: nyomtatott és nem nyomtatott dokumentumok. Tájékoztató eszközök: kézikönyvtár, információkereső nyelvek, katalógusok, számítógépes adatbázisok.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló alapvető állományműveleteket tudjon elvégezni a számítógépen. Használja a helyi és a távhálózati kommunikációs lehetőségeket. Önállóan tudjon dokumentumot tervezni és megszerkeszteni. Tudjon műveleteket táblázatban végezni és összefüggéseket diagramban megjeleníteni. Legyen képes tájékozódni a középiskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében. Legyen képes információt keresni hagyományos és számítógépes forrásokból. Tudjon forrásokat keresni a könyvtár katalógusaiban. Ismerje a könyvtártípusokat.

10. évfolyam**Évi óraszám: 37****Belépő tevékenységformák***Informatikai alapok*

Az analóg és a digitális jel különbözőségének megértése; analóg jel digitalizálása.
 Különböző jelek, jelsorozatok adatmennyiségének számítása.
 Logikai alapműveletek használata feladatokban; logikai műveletek modellezése.

Operációs rendszer

Egy alkalmazás önálló installálása a használt környezetben, hardverkörnyezeti jellemzők beállítása, nyomtató jellemzőinek módosítása.
 Háttértár töredék mentesítése, megbízhatóságának ellenőrzése.
 Informatikai eszközök és szoftverek etikus használata.

Dokumentumkészítés számítógéppel

Prezentáció készítése.
 Önálló multimédia-bemutató elkészítése és vetítése.
 (Ajánlott témák: etika, egészségnevelés, kommunikáció, az informatika jövője.)
 Web-lap szerkesztése.

Adatbázis-kezelés

Az adat, adathalmaz, adatállomány, adatbázis fogalmak biztos használata; egyrelációs adatbázis alapszintű kezelése.
 Az adatbázissal szembeni követelmények; adattábla, rekord, mező, kapcsolómező, kulcsmező jellemzők és állományfogalmak alkalmazása; ezek egymáshoz való viszonyának megértése.
 Adatok módosítása, törlése.
 Adatbázis-rendezés, -keresés, -megjelenítés; adatbázis-lekérdezés, kinyomtatás.
 Az adatbázis védelme.
 Hozzáférés egy adatbázishoz.

Könyvtárhasználat

Keresés országos könyvtárak katalógusaiban az interneten.
 Közhasznú információk keresése hagyományos és elektronikus tájékoztató forrásokban (pl. kirándulás útvonalának, programjának megtervezése).
 Szelektív irodalomgyűjtés és bibliográfia készítése számítógépes adatbázisok felhasználásával.

Témakörök**Tartalmak**

Az informatika alapjai

Analóg és digitális jelek.
 Jelhalmazok adatmennyisége.
 Logikai műveletek.
 A számítógépes irányítás formái.

Az operációs rendszer használata

Alkalmazás telepítése installációs anyagról.
 A regisztrálás folyamata.
 Segédprogramok használata.
 Több program összehangolt alkalmazása.

Dokumentumkészítés számítógéppel

A prezentáció készítésének menete.
 Multimédia-prezentáció.
 Weblap készítése.
 Szöveg, kép, ugrópont bevitele.
 Formázási lehetőségek.
 A hálózati dokumentumok szerkezete.

Adatbázis-kezelés	Keresési és lekérdezési feladatok. Az adatbázis karbantartása.
Könyvtárhasználat	Könyvtári és egyéb információs rendszerek. A közhasznú tájékozódás forrásai, eszközei (internet, pályaválasztási tanácsadó, telefonkönyv, menetrend, katalógusok stb.). Bibliográfia: rejtett, illetve ajánló bibliográfia.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon egyszerű logikai feladatokat megoldani. Tudjon néhány diából álló bemutatót készíteni. Legyen képes információt keresni hagyományos és számítógépes forrásokból. Tudjon információt keresni, megjeleníteni egyszerű adatbázisban. Tudjon információjegyzéket készíteni a megtalált forrásokról. Ismerje és kövesse a forrásfelhasználás szabályait és etikai normáit. Tudjon tájékozódni a közhasznú információs forrásokban.

V.

KERETTANTERVEK A SZAKISKOLÁK SZÁMÁRA**Célok és feladatok**

A szakiskola kilencedik-tizedik évfolyamán az általános műveltséget megalapozó nevelés-oktatás folyik, továbbá pályorientáció, szakmai előkészítő ismeretek oktatása és szakmai alapozó oktatás is folyhat. A szakképzési évfolyamokon – az Országos Képzési Jegyzékben meghatározott – szakképzési követelmények alapján szakmai vizsgára való felkészítés folyik.

A szakiskolában folyó nevelés, a képességek fejlesztése, a közismereti oktatás és a szakmai képzés szerves egységet alkot. A szakiskola a képességek fejlesztését akkor végezheti eredményesen, ha követelményeiben a tanulók adottságaihoz igazodik.

A szakiskolában tanulók egy köre a szakmai vizsga letételével befejezi iskolai rendszerű tanulmányait. Ezért a szakiskolának különösen nagy figyelmet kell fordítania a személyiségfejlesztésre, az anyanyelv igényes használatára, a tanulók érzelmi kultúrájának gazdagítására, erkölcsi tudatosságuk erősítésére.

A szakiskolai nevelés-oktatás folyamatában a tanulóknak fejlődik saját egészségük, az emberi környezet és a természet megóvására irányuló felelősségérzet, az igény a munkatársakkal való együttműködő, egyenrangú, szolidáris viszony kialakítására, a közösségi és az egyéni érdekek, értékek egyensúlyának megteremtésére.

A szakiskola társadalmi kötelezettsége, hogy a tanulók életpályájuk során ne a társadalom leszakadó, gyakran gondoskodásra is szoruló rétegéhez tartozzanak, hanem további tanulmányokra is képes fiatalokká, a társadalom elfogadott tagjaivá váljanak. Lehetővé kell tenni a szakiskolai tanulók számára a korábban kialakult tudásbeli és szociális hátrányok felszámolását, a munkaerőpiacon piacképes szakképesítés megszerzését.

A szakiskolai oktatás alapvető célja tehát, hogy tanulói képesek legyenek sikeres szakmai vizsgát tenni, majd szakmájukban elhelyezkedni, tudásuk, képességeik és készségeik megfeleljenek a munkába állásuk idején támasztott elvárásoknak, követelményeknek. A hatékony és motiváló tanulási módszerek elsajátítása révén növekszik képességük szakmai és más munkatevékenységekért és alkotó megtanulására, a folyamatos fejlődésre, a szakmán belül további tanulásra, továbbképzésre és szükség esetén szakmaváltásra. Lehetőséget kell kapniuk a magasabb szintű szakképzettség megszerzésére a szakmai előmenetel, az egész életen át tartó tanulás folyamán.

A szakiskolai tanítási-tanulási folyamat során nő a tanulóknak a szakmához kötődő ismeretek önálló megszerzésének igénye, valamint alkalmasságuk egyéb ismeretek befogadására, értelmezésére, hasznosítására, az összefüggések felismerésére. Elsősorban konkrét feladatok segítik a problémamegoldó gondolkodás fejlődését, de megerősítik és fejlesztik az elvont fogalmi gondolkodást is. A tanulók alapokat kapnak a munkahelyi-szakmai követelményeknek való megfeleléshez, valamint kommunikációs, idegen nyelvi és informatikai képességeik folyamatos fejlődéséhez.

A szakiskolában a kerettantervek alapján meghatározott tananyagok tartalma elsősorban a szakképzésre és a munkatevékenységekre, az ezekhez szükséges tudás megszerzésére, képességek és készségek fejlesztésére irányul, és a tanulók minél cselekvőbb részvételét feltételezi. Ennek érdekében a kerettanterv lehetőséget ad az általános műveltséget megalapozó évfolyamokon is a gyakorlati oktatás megszervezésére, növelve ezzel a tanulók szakmatanulás iránti motivációját, lehetővé téve sikerélményhez jutásukat.

A tanulók munkatapasztalataik és munkakultúrájuk révén képesek lesznek beilleszkedni a termelési, illetve munkakörnyezetbe, fejlődik bennük az igényesség munkájuk eredményessége, minősége iránt, és kialakul a munkájukkal kapcsolatos felelősségérzet.

A szakiskola első, differenciált pedagógiai eljárásokat igénylő szakaszában az új ismeretek átadása mellett vállalja az általános iskolai ismeretek rendszerezését, a hiányok pótlását, a gyengébb képességű tanulók fejlesztését a továbbhaladáshoz szükséges szintre, valamint tudatos motiválásukat. A helyi pedagógiai programokban meg kell határozni a szakmai képzéshez szükséges és a tanulók többsége számára fejlődésre ösztönző, de differenciált, egyénhez igazodó módszerek alkalmazását és a megfelelő tanulói aktivitás mellett teljesíthető tevékenységeket, hogy elkerülhetővé váljanak az iskolai tanulási kudarcok.

A szakiskola kilencedik vagy tizedik évfolyamának befejezése után a tanulók számára lehetőséget kell biztosítani – az átvételi iskola pedagógiai programja szerint – átlépésre a gimnáziumi vagy a szakközépiskolai képzésbe.

A felzárkóztató oktatásban a tanulók a szakképzés megkezdéséhez, valamint szocializációjukhoz szükséges általános műveltségi ismeretekre, készségekre, képességekre tehetnek szert.

Az előírt számú felzárkóztató évfolyam sikeres elvégzése után a tanuló bekapcsolódhat a szakképzésbe (első szakképzési évfolyamba léphet), általános iskolai záróvizsgára jelentkezhet, illetve a szakképzési évfolyamokon folytathatja felkészülését az általános iskolai záróvizsgára és az alpműveltségi vizsgára is.

A szakiskola tizedik évfolyamának befejezése után a tanulók alpműveltségi vizsgát tehetnek, szakképzési évfolyamra léphetnek és az átvételre vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően másik szakiskola, középiskola megfelelő évfolyamán folytathatják tanulmányaikat.

Tantárgyi rendszer és óraszámok**„A” változat**

Tantárgy	Évi óraszámok évfolyamonként		Szakképzési évfolyamok
	9.	10.	
Magyar nyelv és irodalom	111	111	Az iskolának évi 222 órában közismereti képzést is adnia kell. Ebből az első szakképzési évfolyamon 37 órát a Társadalomismeret és etika tantervi modul tanulására kell fordítani. Egyéb tekintetben a közismeretre fordított időkeret tartalmát a helyi tanterv határozza meg.
Történelem és társadalomismeret	74	74	
Idegen nyelv	111	111	
Matematika	111	111	
Informatika	37	37	
Természetismeret/egészségtan	148	74–148	
Ének-zene	37	37	
Rajz és vizuális kultúra	37	37	
Testnevelés és sport	74	74	
Pályaorientáció	74		
Szakmai előkészítés	222		
Szakmai előkészítés/alapozás		296–370	
Osztályfőnöki	37	37	
Kötött óraszám összesen	1073	1073	
Szabadon tervezhető	37	37	
Kötelező óraszám a törvény alapján	1110	1110	

„B” változat

Tantárgy	Évi óraszámok évfolyamonként		Szakképzési évfolyamok
	9.	10.	
Magyar nyelv és irodalom	111	111	Az iskolának évi 222 órában közismereti képzést is adnia kell. Ebből az első szakképzési évfolyamon 37 órát a Társadalomismeret és etika tantervi modul tanulására kell fordítani. Egyéb tekintetben a közismeretre fordított időkeret tartalmát a helyi tanterv határozza meg.
Történelem és társadalomismeret	74	74	
Idegen nyelv	111	111	
Matematika	111	111	
Informatika	37	37	
Fizika	74	74	
Biológia, egészségtan	74	74	
Kémia	37	37	
Földünk és környezetünk	74		
Ének-zene	37	37	
Rajz és vizuális kultúra	37	37	
Testnevelés és sport	74	74	
Szakmai előkészítés/alapozás	185	259	
Osztályfőnöki	37	37	
Kötött óraszám összesen	1073	1073	
Szabadon tervezhető	37	37	
Kötelező óraszám a törvény alapján	1110	1110	

A szakiskolai kerettanterv szerkezete

Közismereti tantárgyak

A kilencedik évfolyamon a közismereti képzés elsődleges feladata a tanulási motiváció felkeltése, az alapismeretek rendszerezése, kiegészítése, stabilizálása, az alapkészségek fejlesztése. Az ismeretek és készségek továbbfejlesztése, továbbbepítése a tizedik évfolyam feladata.

A közismereti kerettantervekben azoknak a funkcionális készségeknek, képességeknek és ismereteknek kell előtérbe kerülniük, amelyek a szakképzésbe való belépéshez feltétlenül szükségesek. A kilencedik-tizedik évfolyam kerettanterveinek célja az is, hogy az alpműveltségi vizsgára felkészítse a tanulókat.

A szakiskolák 9–12. évfolyamára két óratervi változat készült. Az „A” változat alapvetően azokat a funkcionális készségeket, képességeket kívánja fejleszteni, amelyek a szakképzésbe való belépéshez feltétlenül szükségesek. A „B” változat a megalapozott ismeretekkel és tanulási képességekkel belépő, jobban terhelhető tanulók műveltségének továbbfejlesztésére készült.

A szakképzési évfolyamokon azoknak a tanulóknak, akik nem rendelkeznek alpműveltségi vizsgával – amennyiben a szakmai vizsga letételének előfeltétele ennek megléte – alpműveltségi vizsgára való felkészítés is folyik.

Pályaorientáció, szakmai előkészítés, szakmai alapozó oktatás

A pályaorientáció a 9. évfolyamon folyó oktatás, melynek célja a pályaválasztási döntés megalapozása, a tanuló önállóságának fejlesztése, önbizalmának növelése, érdeklődésének felkeltése, a szakképzéssel és a foglalkoztatási rendszerrel kapcsolatos információk, tapasztalatok átadása.

A pályaorientáció összekapcsolja a különböző tantárgyak közös elemeit. Az oktatás tartalma elsősorban a tanulók tapasztalataira épül. A tanulók vagy tanulócsoportok aktuális problémái, igényei, az osztály, az iskola eseményei jelenthetik a kiindulást a képzési cél eléréséhez. A tanulmányi kirándulások, üzemlátogatások, külső szakértők meghívása elősegítik a pályaválasztás folyamatát, és hozzájárulnak a tanulók eredményes iskolai szocializációjához.

A pályaorientáció keretében a tanulók megismerik a négy szakterület – a humán, a műszaki, a gazdasági-szolgáltatási és agrár – tevékenységformáit és szakmai lehetőségeit.

A pályaorientáció az „A” változat esetében önálló tantárgyként jelenik meg 74 órás időkeretben, míg a „B” változatban a szakmai előkészítő ismeretek programjába integrálva oktatható.

A szakiskolákban a 9. évfolyamon folyó szakmai előkészítő oktatás keretében több – vagy a feltételek függvényében egy – szakterület általános szakmai (elméleti és gyakorlati) ismereteinek nyújtása; készségek, képességek fejlesztése folyik. A szakmai előkészítő oktatás célja a tapasztalatszerzés, a megalapozott pályaválasztási döntés megerősítése. A szakmai előkészítés tevékenységorientált. Ezt a programban részt vevő tanulók helyzete, motivációs szintje elkerülhetetlenné teszi. A program nem korlátozódik a manuális munkára. A gyakorlati problémákhoz kapcsolódik az elméleti szakmai előkészítő oktatás, amelybe az adott foglalkozási területek igényeihez szervesen illeszkedő műveltségmodulok is integrálódnak. A szakiskolában a szakmai előkészítés manuális tevékenységgel összefüggő része megszervezhető tanműhelyben, tankertben, taníródában is.

A szakiskolákban a 10. évfolyamon folyó szakmai alapozó oktatás keretében egy szakmacsoport közös szakmai (elméleti és gyakorlati) ismereteinek nyújtása; készségek, képességek fejlesztése folyik. A szakmai alapozó oktatás keretében a tanulók az általános szakmai elméleti ismeretek elsajátítása mellett megismerkednek a kiválasztott szakmacsoport jellemző technológiáival, a felhasznált anyagokkal, megismerik a szakmacsoportba tartozó szakképesítéseket, s felkészülnek az Országos Képzési Jegyzékben szereplő konkrét szakképesítés kiválasztására.

Szakmai előkészítés, szakmai alapozó oktatás időkeretei, arányai

A helyi pedagógiai programokban a szakiskolák meghatározhatják, hogy kívánnak-e pályaorientációt, szakmai előkészítő és szakmai alapozó oktatást folytatni. Ha pedagógiai programjukba nem építenek be pályaorientációt, szakmai előkészítő, szakmai alapozó oktatást, akkor megnövelhető a szabadon tervezhető tanulói foglalkozások helyi óraszám. Ha ilyen oktatást folytatnak, akkor a kerettantervi időkeret, illetve arányok szerint kell elkészíteniük helyi pedagógiai programjukat.

A pályaorientáció, a szakmai előkészítés és alapozás tartalmát, követelményeit a szakképző iskolák helyi tanterveikben határozzák meg az alábbiak együttes figyelembevételével:

- a) az OKJ szakképesítések központi programjai,
- b) a pályaorientáció, a szakmai előkészítő, szakmai alapozó oktatás kerettantervi programjai, illetve ezek követelményei.

„A1” változat

9. évfolyam óraszám: 222 óra

10. évfolyam óraszám: 296 óra

Évfolyamok	Évi óraszámok évfolyamonként	
	9.	10.
Elmélet	74–148	74–222
Gyakorlat	74–148	74–222
Szakmai előkészítés összesen	222	
Szakmai alapozás összesen		296

„A2” változat

9. évfolyam óraszám: 222 óra

10. évfolyam óraszám: 370 óra

Évfolyamok	Évi óraszámok évfolyamonként	
	9.	10.
Elmélet	74–148	74–296
Gyakorlat	74–148	74–296
Szakmai előkészítés összesen	222	
Szakmai alapozás összesen		370

„B” változat

9. évfolyam óraszám: 185 óra

10. évfolyam óraszám: 259 óra

Évfolyamok	Évi óraszámok évfolyamonként	
	9.	10.
Elmélet	74–111	74–185
Gyakorlat	74–111	74–185
Szakmai előkészítés összesen	185	
Szakmai alapozás összesen		259

Szakmai előkészítés, szakmai alapozó oktatás helyi szervezése

Azokban az iskolákban, ahol adottak vagy megteremtik a feltételét annak, hogy minden tanuló a szakmai előkészítő oktatás két, illetve három szakterületét megismerjen, a kerettantervi időkeretek, óraszámok felét, illetve harmadát írhatják elő pedagógiai programjukban az egyes szakterületek szakmai előkészítő oktatásához. A szakmai előkészítésre a kerettantervekben előírt minimális óraszámot ebben az esetben is teljesíteni kell.

Azokban az iskolákban, ahol egy szakterület szakmai előkészítő oktatását tudják csak biztosítani, ott a kerettantervi időkereteket, óraszámokat kell figyelembe venni.

Szakképzési évfolyamok

A szakképzési évfolyamokon a központi programban meghatározott feltételek szerint folyik a szakmai vizsgára való felkészítés az alapképzési vizsga bevezetéséig. Az Országos Képzési Jegyzékben „a”-val jelölt szakképesítések a nyolcadik évfolyam elvégzésével tanúsított alapképzési iskolai végzettségre, az „a*”-gal jelölt szakképesítések pedig a tizedik évfolyamra épülő szakképesítések.

A felzárkóztató oktatás felkészíthet iskolai előképzettséghez nem kötött, alapképzési iskolai végzettséghez kötött, illetve a tizedik évfolyam elvégzéséhez kötött szakképzési megszerzésére felkészítő szakképzésbe való bekapcsolódásra és alapképzési vizsgára is.

A szakképzési évfolyamokon a szakiskola a tanulók számára szakmai elméleti oktatás mellett továbbra is biztosít 222 órás időkeretet a készségfejlesztő, általánosan művelő, illetve a szakmai elméleti képzést kiegészítő közismereti képzésre. Ez magában foglalhatja a kerettantervi rendeletben meghatározottakon kívül a testnevelést, az anyanyelvi képzést, a szakmai számításokat, az informatikát, a tanult szakmához illeszkedő természettudományokat, az idegen nyelveket is.

A szakképzési évfolyamokon folytatott közismereti oktatáshoz nem készül kerettanterv. Az egyes tantárgyak oktatására fordított időkeretet, a tantárgyak tartalmát és követelményeit a tanulók aktuális igényeinek és az adott szakképesítések sajátosságainak megfelelően az iskola pedagógiai programjában kell szabályozni.

„A” változat**MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM****9–10. évfolyam****Célok és feladatok**

A szakiskolában a magyartanítás elsődleges célja a tág értelem vett olvasás-, írás- és beszédtanítás – s mindezeken keresztül a gondolkodástanítás. Ez a feladat elválaszthatatlan az önbizalom-erősítéstől és a sikerélménynyújtástól. E célok elérése érdekében a diákok saját, mindennapi és jobbára az elektronikus tömegkultúrából táplálkozó kultúráját is méltányolni kell, illetve kiindulási alapként szükséges bevonni az anyanyelvi és az irodalmi nevelésbe. Lehetőségként figyelembe kell venni az audiovizuális-elektronikus tömegkultúrát is, s ezt a forrást fel kell használni a személyes kifejezőképesség fejlesztésében, illetve a magaskultúra, a szépirodalom s ezen belül a nemzeti irodalom befogadása iránti készség erősítésében.

Az irodalom, a művészet önismereti, az önmegértési és önmeghatározást elősegítő lehetőségeit kell tudatosítani. Az olvasmányok kiválasztása az olvasási kedv erősítését és a kommunikációs nevelést szolgálja. Az aktív (s ezáltal is motivált) befogadás elősegítése érdekében nagy súlyt kell kapniuk a kreatív szövegértési-szövegalkotási gyakorlatoknak.

A leíró nyelvtan tanítása nem különülhet el a szövegértéstől és szövegalkotástól, annak funkcionális részeként kap helyet. A szakiskolai magyartanításnak különösen szorosan kell együttműködnie a társadalom- és emberismerettel, illetve az ezekkel szervesen összekapcsolódó etikai neveléssel. Kapcsolatot kell keresnie a diákok valóságos életproblémáival és elégtelen társadalmi szükségleteivel.

Fejlesztési követelmények

A *kulturált nyelvi magatartás* kialakítása nélkülözhetetlen a sikeres társas-társadalmi beilleszkedéshez és együttműködéshez, az eredményes problémamegoldáshoz, a konfliktusok kezeléséhez. Szükség van mind az ösztönös kommunikációs ismeretek tudatossá tételére, mind a nyelvi alapképességek szintre hozására és továbbfejlesztésére. Fejlesztendő a beszédpartnerekkel való nyelvi együttműködés képessége, a különféle szóbeli és írásos műfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása, a kommunikációs zavarok felismerésének feloldásának képessége.

Szükséges gyakoroltatni a kétszemélyes, a kiscsoportos és a hivatalos-nyilvános kommunikáció módzatait: a körülményekhez, a címzetthez, a témához való rugalmas alkalmazkodást; az együttműködés képességét mind a kortárs, mind a felnőtt partnerekkel, az odafigyelést mások gondolataira és érzelmeire, az udvariasság és a nyelvi illemszabályok megtartását.

A *szövegértés* fejlesztése az alapja a többi anyanyelvi terület fejlesztésének, ezért erre kívánatos különös gondot fordítani. Elengedhetetlenül szükséges a beszédértés tudatos fejlesztése – ennek fontos mozzanatai a közvetlen kommunikációban és az elektronikus tömegkommunikációban szereplő beszédműfajok, szövegfajták szerkezeti sajátosságainak tudatosítása, illetve a figyelem edzése és irányítása.

Az *olvasás* képessége erősen összetett, beleértjük az olvasástechnikát, a szó szerinti, az értelmező, a kritikai és kreatív olvasás képességét, a pontos és kifejező felolvasást s a szövegbe kódolt üzenet megértését, megértését. Az olvasási képességhez hozzátartozik a szöveghez kapcsolódó kérdések föltevése, valamint az olvasói válaszadás is.

A *szóbeli és írásos szövegalkotás* képességét egyaránt fejlesztenünk kell. Önbizalom-erősítő céllal fel kell tárnunk a diákokban szunnyadó, illetve az iskola falain gyakran kívül maradó történetmondási és meggyőző képességet. Eerre lehet azután építeni az irodalmi elbeszélések mélyülő megértését és az írásbeli fogalmazások fejlesztését. Ehhez kapcsolódik az igényes és a helyzethez illő szóhasználat, mondat- és szövegalkotás gyakoroltatása, a mondat- és szövegfonetikai eszközök, valamint a nem verbális nyelvi elemek összehangolt és célszerű használatának kialakítása. Erősíteni kell az alapvető fogalmazási típusok megalkotásának képességét szóban (felszólalás, hozzászólás, köszöntő stb.) és írásban (elbeszélés, leírás, jellemzés, levél). Különös gondot kell fordítani a közéleti szövegek megalkotásának képességére, szóban (állásinterjú) és írásban (önéletrajz, kérvény, pályázat stb.). A fejlesztés meghatározó területe a rendszeres szövegtömörítés, -kiegészítés és -bővítés.

A *tanulási képesség* fejlesztése mindenekelőtt az ismeretfeldolgozási technikák megismertetését és gyakoroltatását jelenti. Ez az egész iskola együttes feladata, de természetesen kiemelt szerepet kap az anyanyelvi-irodalmi-kommunikációs nevelésben is. Idetartoznak a jegyzetelés, a könyvtári anyaggyűjtés, illetve az olyan szövegfeldolgozási technikák, mint a vázlatkészítés és a lényegkiemelés. Mindez a számítógép korában természetesen kapcsolódik össze a számítógépes szövegszerkesztés gyakoroltatásával. Külön figyelmet kell szentelni a vizuális információ értelmezésének fejlesztésére. Az alapvető könyvtárhasználati ismeretek elsajátíttatása mellett a szakiskolás diákoknak is személyes gyakorlati tapasztalatot kell szerezniük a számítógépes információforrások kezeléséről.

Az *anyanyelvi ismeretek* nem külön, hanem integráltan szerepelnek a tananyagban. A nyelvi tudatosság nem elvont fogalmak ismeretét jelenti, hanem a nyelv megfigyelését, analizálásának képességét. Ezt az analizáló képességet azonban fejleszteni kell, elsősorban az alá-, fölé-, mellérendeltségi és a rész–egész viszonyok felismertetésével. A nyelvtani ismereteket a többi fejlesztési feladathoz és a szövegekhez célszerű kapcsolni. A hangtant az olvasás-írás és kiejtés fejlesztéséhez, a szó-

fajtant és az alaktant a szövelemzési elven alapuló helyesírási esetek tanításához, a mondattant pedig a szövegértő olvasás, illetve a szövegalkotás fejlesztéséhez.

Az irodalom és az olvasó kapcsolatáról, az irodalom jelentésközvetítő szerepéről szerzett kapcsolatoknak alapvető feladata, hogy felismertessék a tanulókkal, hogy az irodalmi mű nem a valóság közvetlen lenyomata, hanem világtérképezés és teremtett világ, illetve sajátos kommunikációs forma. Epikai, lírai és drámai művek, illetve műrészek olvasása és elemzése során a diákok ismereteket és élményeket szereznek arról, hogy az egyes műnemek, illetve műfajok sajátos kifejezőmódjának eszközeit alkalmazó alkotások hogyan járulnak hozzá az olvasó önismeretének, világtérképezésének gyarapodásához, illetve egy nemzeti kultúra közös utalásrendszerének kialakulásához. Kiemelt fejlesztési feladat az irodalomolvasás motivációjának megerősítése. Tudatosítani kell, hogy a művet mindig ketten alkotják: a szöveg és olvasója, és hogy az olvasónak mindig van bizonyos értelmezési szabadsága, de az értelemdadásnak vannak a szöveg és kontextusa által kijelölt határai.

A szakiskolai irodalomtanítás nemcsak *műveltségközvetítésre* törekszik, hanem betekintést nyújt a magyar irodalom – és kisebb mértékben a világirodalom – néhány jelentős alkotásának világába is. Kialakítja, illetve megerősíti az igényt, hogy a diák a műben érzékelje az idő (a keletkezés korának) sajátosságait, illetve fölkészíti bizonyos alapvető műfaji és stílári vonások fölismerésére.

A szövegértési és szövegalkotási képesség fejlesztésétől nem választható el *az ítézőképesség, az esztétikai és erkölcsi érzékenység növelése*. A tömegkultúra és a szépirodalom rendszeresen ismétlődő együttes, illetve párhuzamos tárgyalása különösen jó alkalmat teremt minderre. A szórakoztatásiipari termékekben megmutatkozó leegyszerűsített értékszerkezetek és az igényes szépirodalom árnyaltabb értékvilága közötti különbségtétel egyszerre fejleszti az erkölcsi és az esztétikai érzékenységet. A szereplők tetteiben megnyilvánuló értékrendszer vizsgálata, az indítékok, körülmények és következmények mérlegelése, miképpen a különböző értékek közötti választások elemzése, kiemelt szerepet kap a szakiskolai tanulók irodalmi nevelésében.

9. évfolyam

Évi óraszám: 111

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

A beszélő és a hallgató szerepének megfigyelése és gyakorlása.

Az órai eszmecserékben, a vizsgált televíziós műsortípusokban és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, az eltérő vélemények saját szavakkal való újrafogalmazása, a megértés visszaigazolása.

A nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) megfigyelése és tudatos alkalmazása.

A beszédhelyzet és a felhasznált nyelvi eszközök, megszólítási és kapcsolattartási formák viszonyának tanulmányozása, a helyzetnek megfelelő eszközök alkalmazásának gyakorlása.

Szövegértés

A szó szerinti, az értelmező (interpretáló), a kritikai és a kreatív olvasás fejlesztése.

Szövegek, szövegrészek globális témájának megállapítása (pl. fiktív újság fiktív cikkeinek téma és műfaj szerinti azonosítása alapján rovatokba rendezés).

Kép és szövegrész témaazonosítás alapján történő összekapcsolása.

Szövegrészek (bekezdések) időrendi és/vagy logikai kapcsolatának felismerése.

Jelölt és jelöletlen ok-okozati kapcsolatok felismerése, következtetések keresése, megfogalmazása.

Összegző általánosításokhoz alátámasztó részletek, részletekhez összegző általánosítások (tételmondatok) keresése, azonosítása.

Elbeszélő, leíró és érvelő szövegtípusok megkülönböztetése.

Szövegalkotás

Rendezett, tagolt, olvasható írásmód.

Köznapi izgalmas történetek (forró helyzetek), illetve sikeres közönségfilmek, népszerű televíziós műfajok (pl. egy népszerű tévésorozat egy epizódja) cselekményének elbeszélése.

A kívülről számára homályos utalások fokozatos kibontásának, a mondatok teljesebbé tételének gyakorlása. Szövegkiegészítési, szövegtömörítési és szövegbővítési gyakorlatok.

Elbeszélés, leírás, magánlevél fogalmazása.

Kreatív gyakorlatok az „alkotótárs” helyzetéből, például a művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, jelenetek előadása hangnemváltással, befejezésváltozatok alkotása, más nézőpontból való történetátírás, hiányzó szövegrészek beírása, szövegrészek rendjének újraalkotása, szereplők szituációhoz kötődő, ki nem mondott gondolatainak megfogalmazása.

Szerzői utasítás megfogalmazása jelenethez; színpadkép, jelmez legjellemzőbb vonásainak vázlatos leírása.

Tanulási képesség

Lényegkiemelés mintakövetés alapján ismeretterjesztő, illetve tankönyvi szövegekből.

Meghatározott elemzési szempontok alapján adatgyűjtés a mű szövegéből az értelmezés előkészítésére vagy alátámasztására.

Az összegyűjtött szöveghatások szembesítése felkínált értelmezési változatokkal.

Vázlatkészítés minta alapján.

Vázlat szöveggé bővítése.

Tételmondat kiegészítése érvekkel, példákkal, alátámasztó részletekkel.

Szövegtömörítés minta követésével, majd önállóan.

Alapismeretek a könyvtárak számítógépes nyilvántartásáról, illetve a számítógépes keresőprogramokról.

Anyanyelvismeret

Élőszóban kellő figyelem a mondatfonetikai eszközök helyes – a beszélő szándékának és az alkalomnak megfelelő – használatára.

Törekvés a szöveghű és kifejező felolvasásra, szövegmondásra, versmondásra.

Mások beszédében a hangzó eszközök szerepének, jelentésének megfigyelése, értelmezése.

Irodalmi és nem irodalmi szövegek feldolgozásában a szavak jelentéséről, szófajáról szerzett ismeretek felhasználása.

Minden írásbeli feladatban a tanult szabályok ismeretében a helyesírási hibák kijavítása, a helyesírási szótár önálló, rendszeres használata az önellenőrzésben.

A nehezebb helyesírási kérdésekben a szóelemző módszer alkalmazása az alaktani ismeretek felhasználásával.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az irodalmi mű mint valóságmodell és teremtett világ – a fogalmak értelmezése példákkal.

Az irodalomolvasás motivációjának megerősítése a diákok aktuális életproblémáival rokon kérdéseket felvető irodalmi művek közös értelmezésével.

Annak tudatosítása, hogy a művet mindig ketten alkotják: a szöveg és olvasója.

Irodalmi kifejezésformák

A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, az elbeszélői nézőpont és a beszédhelyzet (látókör) felismerése.

Az előreutalások és késleltetések felismerése, funkciójuk megfogalmazása.

A leírások funkciójának értelmezése, a jellemzés eszközeinek azonosítása.

A tanult epikai műfajok (regény, novella) megkülönböztetése, illetve azonosítása.

Az elbeszélő általi és a párbeszédes-színpadi történetmegjelenítés közötti különbségtétel gyakorlása.

A több szálon futó cselekmény szálainak szétválasztása és kapcsolódási pontjaik bemutatása (pl. népszerű közönség-filmben).

Jelképes tárgyak és visszatérő motívumok felismerése.

Az olvasott művek elhelyezése az időben, a megírás és a cselekmény idejének megkülönböztetése a tanult művek esetében.

Néhány fontos részlet felidézése az alkotók életrajzából.

Írélőképesség, erkölcsi és esztétikai érzékenység

Tapasztalat szerzése az irodalom önmegértést, önértelmezést elősegítő funkciójáról.

A művekben megjelenő emberi szerepek, csoportnormák és értékek fölismerése és azonosítása.

Az eltérő és egymással szembeeső igazságok, egyazon kérdésre adott eltérő magatartásválaszok fölismerése és jellemzése.

„Szöveg a szöveg ellen” – állásfoglalás írása a mű egy szereplőjének vagy egészének értékrendje ellen.

Értelmezések tételmondatainak kiemelése, alátámasztása vagy cáfolata saját érvekkel.

Megjegyzés: a tantárgy integrált jellegének megfelelően az irodalmi és anyanyelvi témakörök nem válnak el egymástól, az anyanyelvi-kommunikációs fejlesztés terepe a témák és tevékenységek mentén szervezett magyaróra. Az anyanyelvi fejlesztés elsősorban az egyes irodalmi témakörök megbeszélése és a hozzájuk kapcsolódó szövegértési és szövegalkotási tevékenységek közben folyik, a nyelvi témákat tehát nem egymás után következő fejezetekként, hanem folyamatosan fejlesztendő képességterületként kell felfogni.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Csináljunk újságot hozott anyagból!	Szövegek témájának és műfajának azonosítása – szövegértési gyakorlatok. Kép és szöveg, illetve szövegrész tematikus összekapcsolása.
Indítékok és következmények	Okok és okozatok ismeretterjesztő szövegekben, 19. és 20. századi novellákban, a diák által hozott történetekben, televíziós fikciókban.
Sikerek, kudarcok, életutak – történetek a képernyőn, az életben és az irodalomban Kedvencek, különcök és kedvtelések	A népszerű tévésorozatok, lektűrök és a valóságos élethelyzetek. Emberek és szereplőtípusok. Hétköznapi konfliktusok a tévéfilmekben és az irodalomban. Regény és teleregény. Mitől lesz érdekes a történetmondás? Kedvenc hírességek, állatkedvencek, sportok, hobbi, zene, film, színház, sztárok. Hősök és különcök, régi és mai időtöltések a bulvársajtóban és az irodalomban.
Beilleszkedés és kívülmaradás	Iskolai történetek novellában, filmben és regényben (regényrészletekben). Versek a magányról.
Nevetés és irodalom Klasszikusok filmen	Humoros, satirikus, ironikus prózai és verses szövegek, drámai jelenetek. Rész és egész, film és irodalom – a történetmondás hasonló és eltérő elemei. Egy-egy részlet kinagyítása. Melyik miben ad többet?

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Kétszemélyes és kisközösségi kommunikáció	Kommunikációs helyzetek; a beszélő és a hallgató szerepe. A nyelvi és a nem nyelvi kifejezőeszközök (pl. testbeszéd). Nyelvi viselkedés: „Ki, mikor, mit, hol, miért, hogyan s mely eszközök által?” Mindennapi szövegek: a bemutatkozás és a bemutatás, a névjegy, a meghívó és a meghívás, a köszönés és a megszólítás, a köszöntés. A beszélgetés illemtana.
Beszéd és beszédértés	A beszéd dallama, a hangsúlyozás, a beszédtempó, a hangerő, a beszédszünet. A kifejező beszéd és a felolvasás. A kiejtési hibák és a beszédhibák javítása. Beszédművek meghallgatása, beszámolás a hallottakról.
Írás	A beszéd és az írás. Érdekességek az írás történetéről és a különféle írásrendszerekről. A magyar írásrendszer főbb sajátosságai (hangjelölő és betűíró), kialakulása, a helyesírás szabályozása. Az íráskép mint nem verbális kommunikáció: a tagolt és rendezett íráskép. A helyesírási szabályzat (AkH.), a helyesírási szótárak. Az alapvető helyesírási szabályok megtartása (a mondatkezdés és -zárás, a szavak különírása, a szavakban a betűk pontos és helyes sorrendű leírása). A kiejtés, a szóelemzés, a hagyomány és az egyszerűsítés elve szerinti írás alapesetei. A szótani ismeretek rendszerezése és bővítése.

Szövegelemzés és szövegalkotás	A megbeszélés és a vita. Az elbeszélés, a leírás, a jellemzés és a magánlevél. Szövegszerkesztési ismeretek: a téma megjelölése, anyaggyűjtés, az elrendezés, a kidolgozás, a címadás. A memorizálás és az előadás; a vázlatkészítés. A szövegértésben és a szövegelemzésben meghatározó jelentőségű szófaji, alaktani és mondattani ismeretek ismételése, kibővítése.
Olvasás	Olvasástechnikai gyakorlatok (a pontos és a szintagmákat egyben tartó olvasás kialakítása, szintre hozás). A szó szerinti, az értelmező (interpretáló), a kritikai és a kreatív olvasás fejlesztése.

Fogalmak

Fikció, az irodalom mint teremtett világ és sajátos kommunikáció, társadalmi szerepek és hóstípusok, a Biblia, példázat, a mitológia, anekdota, novella, egyperces, regény, elbeszélői nézőpont, elbeszélői látókör (elbeszélői beszédhelyzet); dráma, tragédia, komédia, konfliktus, helyzet- és jellemkomikum, monológ, dialógus, előreutalás és késleltetés, feszültségkeltés; megszólító-megszólított viszony a versben, ritmus, szóképek és alakzatok, komikum, irónia, satíra, groteszk; hír, kommentár, interjú, riport.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (3 vers, egy-két 15–20 soros próza- vagy drámarészlet).

A továbbhaladás feltételei

A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat, a nyelvi, valamint mondatfonetikai eszközök és a nem verbális eszközök (testbeszéd) összehangolása. Az anyanyelvi képességeket megalapozó beszédértés, közepes nehézségű és hosszúságú (mintegy ötszáz szavas) szövegek elolvasása és elemi szintű megértése meghatározott időn (kb. 15 percen) belül: a globális téma azonosítása, a szövegben szereplő ok-okozati viszonyok felismerése; mindennapi szövegek alkotása, egyoldalas, elfogadható külalakú és helyesírású fogalmazás (az élménybeszámoló jellegű elbeszélés és a magánlevél műfájában), vázlatkészítés. Sikeres szövegkiegészítés, lényegkiemelés, szövegtömörítés. Az elbeszélés, illetve a vizsgált dramatiszus műfajok legalapvetőbb feszültségkeltő eszközeinek megragadása, a tanult drámai és epikus művek történetmegjelenítése közötti különbségtétel; alapvető ismeretek a tanult irodalmi művek műfaji besorolásáról.

10. évfolyam
Évi óraszám: 111

Témakörök	Tartalmak
A meggyőzés művészete	Meggyőzés, rábeszélés reklámokban, publicisztikában és szépirodalomban.
Szerelmem	Szerelmes versek a klasszikus és a modern magyar költészetből. Vágy és valóság, harmónia és diszharmónia. A versben mondás többlete – avagy amit a formák fejeznek ki.
Konfliktusok	Köznapi és drámai konfliktusok megjelenítése és elemzése.
Örökségünk	Nemzeti identitásunk, a magyar irodalom néhány alapszövege.
Az emberek titkai	Versek és elbeszélő művek a személyiség összetettségéről, szerepek és személyiség, személyiség és élettörténet összefüggéseiről.
Erőszak és kiszolgáltatottság	Bűnügyi történetek a médiában és a szépirodalomban (pl. egy bűnügyi hír, egy krimi és az Édes Anna összevetése).
Mire jó az irodalom?	Értekező és szépirodalmi művek az irodalom hatásáról, „hasznáról”.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Kisközösségi és tömegkommunikáció	Kommunikációs helyzetek (állandósult szókapcsolatok, szokványos kifejezések, társalgási fordulatok, körülírások, képes kifejezések, szakkifejezések, szólások megfigyelése, gyűjtése és beépítése a szövegekbe). A tömegkommunikáció összetevői, folyamata és eszközei. A sajtó; a rádió és a televízió. Nyelvi, nem nyelvi és képi üzenethordozók és hatásuk.
Beszéd és beszédértés	A nem nyelvi elemek a szóbeli közlésben: a tekintet, az arckifejezés, a mozdulat, a megjelenés, a testtartás, a hangjelek. Az írásos (saját és szépirodalmi) szöveg kifejező előadása. Hosszabb és igényesebb művek hallás utáni követése, beszámolás a hallottakról.
Írás	Nem nyelvi jelek az írásbeli közlésben: a margók, a tagolás, a bekezdés, a sorok, a szavak és a betűk, a kiemelések, a javítások. Helyesírás: a tulajdonnevek és az összetett szavak fontosabb tanult esetei, gyakoribb rövidítések; a számok és a keltezés írása; a központosítás alapesetei; a párbeszéd és az idézés módja.
Szövegelemzés és szövegalkotás	Mindennapi szövegek. A vita, a megbeszélés, a felszólalás, a hozzászólás, az alkalmi beszéd (pl. köszöntő). Az elbeszélés, a leírás, a jellemzés és a magánlevél írásának finomítása, pl. a leírás és az elbeszélés kombinálása, a párbeszédek beépítése, az idézetek alkalmazása. Közeleti szövegek: hivatalos levél, önéletrajz, kérvény, hirdetés, válasz a hirdetésre, pályázat. Tájékoztató műfajok: a hír, a tudósítás, a riport, az interjú, a reklám. Véleményt közlő műfajok: a cikk, a kommentár, a kritika, az olvasói levél. Szöveg, mondat, mondatfajták, szófaj, szóelem (tő és toldalék), mondat- és szövegfonetikai eszközök. A szöveg nyelvtani és jelentésbeli kapcsolóelemeinek szerepe és a szöveg értelmezése. A beszédhelyzet hatása a szöveg jelentésére.

Olvasás

A mondatelemzés és a szövegértő olvasás összekapcsolása (a mondatrészek és a köztük lévő viszonyok felismerése, a főmondat megkeresése, a beékelte mondatok elemzése és felolvasása stb.).

A szórend és a hangsúly összefüggése.

Fogalmak

Szólás, szakkifejezés, állandósult szókapcsolat; központosítás, párbeszéd, idézés írásmódja; a szöveg, a mondat, mondatfajta, főmondat, mellékmondat, mondatrész, szintagma, tételmondat, bekezdés, utalószavak; szófajok, toldalékok.

Az irodalom mint sajátos kommunikáció, a vers zenei eszközei (rím, ritmus, szöveghangzás), áthajlás, a versmondat, a vers szóláshelyzete, dal, óda, elégia, ballada; értekezés; a szóképek, alakzatok; reklámklip, híradó, hír, kommentár, riport, interjú, hozzászólás, felszólalás, hirdetés, kérvény, kritika, olvasói levél; a szöveg jelentésbeli kapcsolatai, stílusrétegek.

Memoriter

Teljes művek és részletek szövegű felidézése (6 vers, egy-két 15–20 soros próza- vagy drámarészlet).

Idézetek a célnak és a szöveggörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek a 9–10. évfolyamra

A Célok és feladatok részben megfogalmazottaknak megfelelően a szövegválasztásban elsőbbséget élveznek a rövid, prózai alkotások, elsősorban 20. századi magyar szerzők, a humoros írások, illetve a diákok élethelyzeteihez közelálló szituációkat megjelenítő művek. A 19. századi klasszikusoktól, például Jókaitól vagy Mikszáthtól a regények mellett, illetve helyett több rövidebb novella és karcolat szerepelhet. A magyartanításban megszokottnál jóval többször dolgozhatunk föl műegész helyett műrészletet. Kitüntetett helyük van a nem szépirodalmi szövegeknek is. Mindezt az alábbi műlista hűen nem tükrözheti, viszont később elkészülő ajánlólisták kibonthatják majd.

Évente hat-nyolc rövidebb elbeszélés főképp a 20. század irodalmából (pl. Kosztolányi, Karinthy, Móra, Móricz, Örkény, Szabó István, Galgóczi Erzsébet, Hajnóczy Péter, Csalog Zsolt, Kafka, Hemingway novelláiból, illetve kortárs hazai és külföldi szerzőktől); évente egy, a tanulócsoprt érdeklődésének figyelembevételével kiválasztott regény. Egy-két részlet a témakörökbe vágó prózai műből (pl. A boldog emberből vagy a Puszták népéből vagy Kassák Egy ember élete című ön-életrajzi regényéből vagy Tersánszky Józsi Jenő Kakukk Marcijából és/vagy az Iskola a határon című regényből, illetve A helység kalapácsából és/vagy Rejtő Jenő valamelyik regényéből). Néhány, a témakörökbe beleillő 20. századi magyar vers (pl. Ady Endre: Szeretném, ha szeretnének; József Attila: Tiszta szívvel; Juhász Gyula, Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Pilinszky János, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes egy-egy verse). Egy-két bibliai és mitológiai történet; Balassi Bálint, Csokonai Vitéz Mihály, Berzsenyi Dániel, Vörösmarty Mihály (pl. Ábránd), Petőfi Sándor és Arany János egy-egy verse; részlet Kölcsey Ferenc Parainesiséből; egy-két részlet Katona József Bánk bánjából; Jókai Mór egy novellája vagy egy regénye, illetve regényrészlete; Mikszáth Kálmán egy novellája vagy egy regénye, illetve részlete; Shakespeare és/vagy Molière egy drámájának megtekintése színházban, filmen, videón vagy részletek olvasása.

A továbbhaladás feltételei

A kommunikációs helyzetek és a tömegkommunikáció műfajainak ismerete. Értelmes felolvasás és előadás (felelet, egy megírt szöveg előadása); a szöveg tagolása. A gyakorlat megkívánta helyesírási esetek ismerete: tulajdonnevek, rövidítések, számok leírása stb. Néhány mű ismerete a magyar irodalom legjelentősebb alkotóitól, gondolatok megfogalmazása a tanult művek jelentéséről és hatásának eszközeiről. A két feldolgozott regény, egy dráma, nyolc-tíz novella és hat-nyolc lírai vers közül bármelyiknek bemutatása rövid felkészüléssel, kézbe vehető szöveg alapján.

TÖRTÉNELEM ÉS TÁRSADALOMISMERET

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A tantárgy tanításának alapvető célja nemzeti történelmünk kiemelkedő eseményeinek, sorsfordulóinak felelevenítése. A tantárgy megismerteti a modern társadalmak kialakulásának történelmi körülményeivel, működésük sajátosságaival, valamint felkészíti a tanulókat a társadalmi jelenségek értelmezésére és az állampolgári feladatokra. A történelem és társadalomismeret tantárgy felkelti a tanulóknál a múlt és a jelen társadalmi kérdései iránti érdeklődést, elősegíti a tanulók hazaszeretetének fejlesztését, felkészíti a demokratikus közéletben való tudatos részvételre és szerepvállalásra, hozzájárul a hazánkban élő nemzetiségek, etnikumok, a szomszéd népek, más országok és népek megismeréséhez és megértéséhez, hozzásegíti a diákokat ahhoz, hogy elfogadják a jogilag szabályozott demokratikus viszonyok alapelveit és értékeit.

Fejlesztési követelmények

A történelem- és társadalomismeret-tanításban a jártasságok és készségek formálása a tananyag feldolgozásának folyamatában, az ismeretszerzés gyakorlatában és önálló képességfejlesztő órákon történik.

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek

A tanuló tudjon ismereteket meríteni közérthető elsődleges forrásokból, egyszerű statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból, törvényrészletekből és egyéb forrásokból. Legyen képes társadalmi tapasztalataiból, valamint egyszerű és közérthető szöveges és képi információból származó ismereteit önállóan értelmezni, és következtetéseket levonni belőlük. Legyen képes egy adott témához információkat gyűjteni az iskolai vagy más könyvtárban.

A tanult történelmi események kapcsán tudja megkülönböztetni a tényeket, illetve az ezekhez kapcsolódó véleményeket. Értse meg, hogy több szempontból is nézhetjük a jelent és a múltat. Legyen képes a különböző ismeretforrásokból (újság, rádió, televízió stb.) származó információkat kritikusan szemlélteni.

Értse a folyamatosság és a változás szerepét a tantervben szereplő társadalmi-történelmi folyamatokban. Értse, hogy a folyamatosságnak, az értékek őrzésének és a változásnak egyaránt nagy jelentősége van a társadalom életében. Értse, hogy az emberek az eseményeket és a változásokat különbözőképpen érzékelik és értékelik.

Legyen képes személyek, helyzetek, események, intézmények bemutatása mellett azok egyszerű értékelésére is. Értékelését tudja röviden indokolni. Értse, hogy a személyek és a csoportok cselekedeteit helyzetük, érdekük és az adott történelmi helyzet hogyan befolyásolja. Tudja, hogy a társadalmi-történelmi jelenségeknek lehetnek egy időben pozitív és negatív oldalai. Konkrét esetekben tudjon különbséget tenni „jó” és „rossz” történelmi döntés között. Legyen képes a többségi és kisebbségi vélemény megkülönböztetésére.

Kifejezőképességek

Tudjon rövid kiselőadást tartani különböző forrásokból vett szemelvények alapján (irodalmi művek, tömegkommunikáció stb.). Legyen képes saját szavaival magyarázni egyszerű társadalmi-történelmi összefüggéseket.

Tudjon a grafikonokból és statisztikákból egyszerű következtetéseket levonni.

Sajátítsa el a kulturált vitatkozás szabályait.

Legyen képes egy-egy adott témáról néhány mondatban kifejezni önálló véleményét. Legyen képes a tankönyvből rövid önálló vázlatot készíteni.

Tudjon önállóan gyűjtött képekből tablót készíteni.

Szóbeli felelet, feladatlap megoldásához szükséges képességek.

Tájékozódás az időben

Tudja a különbségeket és egybeeséseket a világtörténelem korszakai és a hazai történelem korszakai között. Konkrét események kapcsán különböztesse meg a jelent, a múltat.

Tudja a tantervben szereplő évszámokat használni a történelmi időben való tájékozódás céljából.

Tudjon használni egyszerű kronológiai táblázatokat.

Tájékozódás a térben

Tudjon eseményeket leolvasni térképről. Tudja különböző időszakok térképeit összehasonlítani. Tudja megmutatni különböző jellegű és méretarányú térképeken a tantervben szereplő topográfiai helyeket.

9. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az általános iskolában megismert tevékenységek továbbfejlesztésére szolgálnak.

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek

- egyszerű történelmi, társadalmi jelenségek összehasonlítása,
- a társadalmi és politikai viszonyokra vonatkozó egyszerű állítások és következtetések megfogalmazása,
- néhány konkrét példán keresztül annak bemutatása, hogy egyes történelmi események és személyek megítélése miként változott az idők folyamán,
- eligazodás a könyvtárban a tárgyi katalógusok alapján.

Kifejezőképességek

- egyszerű történelmi események elbeszélése,
- különböző forrásokból gyűjtött információk összevetése szóban,
- kérdés megfogalmazása egy-egy történelmi témáról,
- kiemelkedő történelmi személyek konkrét tetteinek megokolása,
- rövid írásbeli válaszok megfogalmazása,
- vázlat készítése tanári segédlettel,
- ábra, rajz készítése adott témából tanári segítséggel.

Tájékozódás az időben

- a nagyobb korszakok nevének és sorrendjének ismerete,
- egyszerű kronológiai táblázatok használata.

Tájékozódás a térben

- egyszerű események leolvasása a térképről.

Témakörök	Tartalmak
A nemzeti múlt kiemelkedő eseményei, sorsfordulói A honfoglalás és a magyar államalapítás	Honfoglalás és letelepedés. Az államalapítás. A keresztény királyság. Géza és Szent István. <i>Fogalmak:</i> törzsszövetség, fejedelem, táltos, államszervezet, királyi vármegye, ispán, legenda, nádor, Szent Korona, székeklyek. <i>Személyek:</i> Árpád, Géza, Szent István, Szent László. <i>Helynevek:</i> Vereckei-hágó, Erdély, Dunántúl. <i>Évszámok:</i> 895, 1000.
A középkori magyar királyság virágkora	Károly Róbert és Nagy Lajos bel- és külpolitikája. Védekezés az oszmán-török terjeszkedés ellen. Hunyadi János. Hunyadi Mátyás uralkodása. Kultúra és művelődés.

	<i>Fogalmak:</i> állami adó, főnemes, köznemes, város, végvár, Corvina. <i>Személyek:</i> Károly Róbert, Nagy Lajos, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás. <i>Helynevek:</i> Visegrád, Buda, Nándorfehérvár. <i>Évszámok:</i> 1351, 1456.
Az önálló magyar királyság hanyatlása és bukása, a függetlenségi harcok	A mohácsi vész. Az ország három részre szakadása. A Habsburgok és a magyar rendek. Az Erdélyi Fejedelemség. A török kiűzése. II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. <i>Fogalmak:</i> török hódoltság, végvári harcok, hajdúk, kuruc-labanc, trónfosztás. Erdélyi Fejedelemség. Buda felszabadítása. <i>Személyek:</i> Bocskai István, Bethlen Gábor, Zrínyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc. <i>Helynevek:</i> Mohács, Eger. <i>Évszámok:</i> 1526, 1541, 1703, 1711
Magyarország a Habsburg Birodalomban (XVIII. sz.)	Gazdasági, társadalmi és népességi változások. Az abszolutizmus és a rendiség. Mária Terézia és II. József. <i>Fogalmak:</i> népesség, gazdaság, társadalom, abszolutizmus, nemzetiségi viszonyok, úrbérrendelet, türelmi rendelet. <i>Személyek:</i> Mária Terézia, II. József.
A modern világ kialakulása a XIX. század folyamán. A polgári átalakulás kora A nemzetállamok és az imperializmus kora	A mezőgazdasági és az ipari forradalom eredményei és következményei. A modern társadalmak születése. Városi és vidéki élet. A XIX. század uralkodó eszméi. Az egységes Németország kialakulása. Nagyhatalmi politika, nagyhatalmi szövetségek. <i>Fogalmak:</i> kapitalizmus, gőzgép, szabadverseny, középosztály, munkásmozgalom, nacionalizmus, liberalizmus, konzervatizmus, szocializmus, nemzeti államok, központi hatalmak, antant, gyarmatbirodalom, monopólium. <i>Személyek:</i> Watt, Bismarck. <i>Helynevek:</i> Anglia, Franciaország, USA, Olaszország, Németország, Balkán.
A modern Magyarország megszületése a XIX. század folyamán, a polgárosodás kezdetei Magyarországon	A reformkor. Országgyűlések. Széchenyi István és Kossuth Lajos élete, munkássága. A reformkori magyar társadalom. A nemzeti kultúra születése.

	<i>Fogalmak:</i> reformok, örökváltság, közteherviselés, államnyelv, feudális nagybirtok, önkéntes örökváltság, polgárosodás, Akadémia. <i>Személyek:</i> Széchenyi István, Kossuth Lajos, Eötvös József, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály, Liszt Ferenc. <i>Helynév:</i> Pozsony. <i>Évszámok:</i> 1830–1848.
Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc	Az 1848-as márciusi forradalom főbb eseményei és a szabadságharc eseményei. <i>Fogalmak:</i> 12 pont, sajtószabadság, felelős kormány, jobbágyfelszabadítás, választójog, állami függetlenség. <i>Személyek:</i> Petőfi Sándor, Batthyány Lajos, Bem József, Görgey Artúr. <i>Helynevek:</i> Pákozd, Debrecen, Isaszeg, Arad. <i>Évszámok:</i> 1848. március 15., 1849. október 6.
A polgárosodás kibontakozása Magyarországon	Kiegészítés. Gazdasági felzárkózás. A polgárosodó társadalom, az életmód változásai. Népességi és nemzetiségi viszonyok. A városiasodás és a főváros. <i>Fogalmak:</i> kiegyezés, polgárosodás, nemzetiségi viszonyok, tőkés fejlődés, Osztrák–Magyar Monarchia, közös ügyek, dualizmus, nemzetiségi viszonyok, nemzetiségi törvény. <i>Személyek:</i> Deák Ferenc, Andrássy Gyula, I. Ferenc József. <i>Évszámok:</i> 1849. október 6., 1867. <i>Helynevek:</i> Pest, Buda, Óbuda.
Társadalmi, művelődési és kulturális viszonyok a századfordulón Európában és hazánkban. A „boldog békeidők”	A gazdasági-társadalmi és kulturális modernizáció felgyorsulása. A „modern idők” az életforma változásai. A munkásmozgalom. A hazai kulturális és tudományos élet jelentős képviselői. Életviszonyok a századfordulón hazánkban. <i>Fogalmak:</i> millennium, asszimiláció, kivándorlás, nemzetiségi viszonyok, szociáldemokrácia. <i>Személyek:</i> Ady Endre, Csonka János, Eötvös Loránd, Jedlik Ányos.
Állampolgári ismeretek	Az alapvető emberi jogok. Az Alkotmány fogalma, tartalmi elemei. Országos és helyi döntési szintek. <i>Fogalmak:</i> Alkotmány, államforma, demokrácia, diktatúra, választójog, közvetett, közvetlen választás, jobboldal, baloldal, parlament, önkormányzat.

10. évfolyam**Évi óraszám: 74****Belépő tevékenységformák***Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek*

- képi információk gyűjtése, értelmezése,
- különböző forrásokból gyűjtött információk feldolgozása tanári irányítással,
- az események hátterében meghúzódó szándékok felismerése korabeli újságcikkek, emlékiratok, levelek, beszédek és naplók segítségével,
- a fejlődés és a változás megkülönböztetése konkrét jelenségek tanulmányozásával,
- feladatok megoldása több könyvtári forrás felhasználásával.

Kifejezőképességek

- egyszerű beszámoló, rövid kiselőadás tartása,
- a konkrét korokhoz kötődő történelmi állampolgári fogalmak megkülönböztetése,
- egyéni vázlatkészítés (szövegtömörítés),
- különböző típusú forrásokról kérdések és vélemények megfogalmazása.

Tájékozódás az időben

- egyetemes történelmi és magyar történelmi események szinkronításának felismerése.

Tájékozódás a térben

- különböző korszakok térképeinek összehasonlítása,
- egy-egy régió bemutatása térképeken.

Témakörök**Tartalmak**

A XX. századi világ-történelem főbb eseményei, csomópontjai.
Az első világháború demokráciák és diktatúrák a két világháború között

Az első világháború okai, indítékai, következményei.
A Párizs környéki békerendszer.
Az orosz forradalom és a bolsevik hatalomátvétel.
A hazánkkal szomszédos új államalakulatok.
A nagy gazdasági világválság.
Hitler, a náci politika legfontosabb jellemzői.
A sztálini diktatúra jellemzői.
Az Amerikai Egyesült Államok.

Fogalmak:

forradalom és polgárháború, hatalomátvétel, kommunizmus, sztálinizmus, kisantant, nagy gazdasági világválság, fasiszta, nemzeti szocializmus, fajelmélet, egypártrendszer, koncepció per, GULÁG.

Személyek:

Lenin, Sztálin, Hitler, Roosevel.

Helynevek:

Versailles, Szovjetunió, az új államok Közép- és Kelet-Európában.

Évszámok:

1917, 1919–1920, 1929–1933.

A második világháború okai és következményei

A második világháború okai, indítékai.
A világháborús szövetségi rendszerek.
Békekötések és következményeik.
A megosztott világ.
A kommunista diktatúrák bukása.

Fogalmak:

totális háború, koncentrációs tábor, holokauszt, háborús bűnös, atombomba, hidegháború.

	<i>Személyek:</i> Hitler, Sztálin, Churchill, Roosevel. <i>Helynevek:</i> Sztálingrád, Normandia, Hirosima. <i>Évszámok:</i> 1939–1945, 1990.
A jelenkor és a globális problémák	A környezet védelme. Az Észak–Dél-probléma. Népesedési problémák. Terrorizmus. Városiasodás. <i>Fogalmak:</i> globalizáció, világ gazdaság, régió, környezeti katasztrófa, urbanizáció, terrorizmus.
A XX. századi magyar történelem főbb eseményei és csomópontjai. Az első világháborús vereség következményei hazánkban	Forradalom és ellenforradalom. A trianoni békeszerződés és következményei. Horthy Miklós kormányzósága. <i>Fogalmak:</i> őszirózsás forradalom, Tanácsköztársaság, trianoni békeszerződés, határon túli magyarok, ellenforradalom, kormányzó, konszolidáció. <i>Személyek:</i> Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, Bethlen István. <i>Helynevek:</i> Trianon, Magyarország új határai. <i>Évszámok:</i> 1918, 1919, 1920.
A két világháború közötti Magyarország társadalmi, gazdasági és szellemi viszonyai	A gazdasági élet. Népesedési és társadalmi változások. Kulturális élet. <i>Fogalmak:</i> pengő, revízió. <i>Személyek:</i> Kodály Zoltán, Bartók Béla, József Attila, Klebelsberg Kunó.
Hazánk és a második világháború	A revízió körülményei, eredményei és következményei. Magyarország a második világháborúban. Magyarország német megszállása. <i>Fogalmak:</i> területi revízió, bécsi döntések, zsidótörvények, „hintapolitika”, megszállás, nyilas uralom, deportálás. <i>Személyek:</i> Teleki Pál, Kállay Miklós. <i>Helynevek:</i> Felvidék, Kárpátalja, Észak-Erdély, Délvidék. <i>Évszámok:</i> 1941, 1944. március 19., 1944. október 15.

A második világháború
következményei
házánkban

Háborús veszteségek, a megszállás következményei.
Az újjáépítés.
A párizsi békeszerződés.
Az ország a sztálini diktatúra idején.

Fogalmak:
koalíció, beszolgáltatás, ÁVH.
Évszám:
1945–47, az ötvenes évek.

Az 1956-os forradalom
és szabadságharc okai és
következményei

A pártállam gazdaság- és kultúrpolitikája.
A forradalomhoz vezető út.
Az 1956-os forradalom és szabadságharc.
A forradalom és szabadságharc leverése.
A megtorlás.

Fogalmak:
pártállam, függetlenség, munkástanács.
Személyek:
Rákosi Mátyás, Nagy Imre.
Évszám:
1956. október 23–november 4.

A Kádár-korszak

A Kádár-korszak jellemzői.
Az életszínvonal és az eladósodás.
Társadalmi válságtünetek.
A rendszerváltozás előzményei és menete.

Fogalmak:
rendszerváltozás.
Személyek:
Kádár János, Antall József, Göncz Árpád.
Évszám:
1989–1990.

A demokrácia és
piacgazdaság létrejötte
házánkban

Demokratikus viszonyok.
A többpártrendszer.
A privatizáció.
A szociális piacgazdaság.

Társadalmi ismeretek.
A család, a helyi
társadalom

A család jellemzői, mai problémái.
Társadalmi csoportok a lakóhelyen.
Az iskolai diákönkormányzat.

Fogalmak:
felelősségvállalás, érzelmi biztonság, népességsökkenés, társadalmi csoportok, beilleszkedési zavarok.

Társadalmi és politikai
tagoltság
Magyarországon

Nemzeti, nemzetiségi csoportok.
A cigányok Magyarországon.
Egyházak és vallási közösségek.
Pártok, képviselői szervek, szakszervezetek, kamarák.

Fogalmak:
pártok, szakszervezetek, nemzetiségi és területi tagoltság, egyházi tagoltság, bűnözés, alkoholizmus, kábítószer, idegengyűlölet.

A helyi társadalom és demokrácia	Az önkormányzat feladatai. Az önkormányzatok szervezete. A képviselőtestület, a polgármester. A polgármesteri hivatal, a helyi közigazgatás működése. Ügyintézés a helyi hatóságoknál. Kisebbségi önkormányzatok.
Állampolgári ismeretek. A választási rendszer	Az állampolgárság kritériumai, a választójog Magyarországon. A választójog gyakorlásának technikája. <i>Fogalmak:</i> állampolgárság, választójog, parlamenti és önkormányzati választás.
Az állampolgári jogok és kötelességek	A legfontosabb állampolgári jogok és kötelességek feldolgozása. Az élethez, az emberi méltósághoz, a személyes szabadsághoz való jog alapjogként való ismerete. A gyermekek jogai. <i>Fogalmak:</i> gazdasági, szociális és kulturális jogok.
A demokratikus kormányzati rendszerek	Az Országgyűlés. A törvényhozás és a törvények végrehajtása. Az ellenzék és kormánypárt. A köztársasági elnök. A miniszterelnök és a minisztériumok. <i>Fogalmak:</i> törvény, parlament, kormány.
Az igazságszolgáltatás	A bíróságok. A polgári, peres és büntetőeljárás. Az ügyészségek. <i>Fogalmak:</i> polgári per, büntető per, bíróság, ügyészség, védelem.
A belső rend védelme. A honvédelem	A rendőrség. A bűntüldözés, a közrend és a közbiztonság védelme. Közlekedésrendészet. A rendészeti szervek, a polgárőrség. <i>Fogalmak:</i> rendőrség, közrend, közbiztonság, honvédelmi és hadkötelezettség.
Művelődés, egészségügy és szociálpolitika hazánkban	A műveltség társadalmi szerepe. A közoktatás, a szakoktatás, a felsőoktatás. Az iskolán kívüli művelődés. A társadalombiztosítás. Az egészségügyi ellátás. A szociálpolitika. <i>Fogalmak:</i> társadalmi egyenlőtlenség, jog a tanuláshoz és a művelődéshez, egészségbiztosítás, nyugdíj-biztosítás, szociális ellátás.

A munka világa	A munkaviszony fogalma. A munkáltató és munkavállaló kapcsolata. A munkaszerződés. A kollektív szerződés. A vállalkozás formái. <i>Fogalmak:</i> munkaviszony, munkaszerződés, munkáltató, munkavállaló, érdekvédelem.
Hazánk és Európa. Magyarország külpolitikája és külső kapcsolatai	Az Európai Unió szervezete. A NATO. Magyarország és az Európai Unió. Kapcsolatok a szomszédos országokkal. A határon túl élő magyarság. Magyar állampolgárok külföldön. <i>Fogalmak:</i> Európai Unió, NATO. útlevél, vízum, nagykövetség.
Az ENSZ és szervezete	Az ENSZ alapokmánya és felépítménye. <i>Fogalmak:</i> Közgyűlés, Biztonsági Tanács.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon önálló következtetéseket levonni tárgyi, szóbeli és írásos források alapján. Képes legyen különböző forrásokból gyűjtött információk összevetésére és feldolgozására tanári irányítással. Tudjon feladatokat megoldani több könyvtári forrás felhasználásával. Legyen képes a tanári magyarázat vagy egyéb előadás reprodukálására. Tudjon egy-egy témáról önálló kiselőadást tartani. Képes legyen önállóan vázlatot készíteni egy-egy megadott témából. Ismerje a megtanult történelmi korszakok legfontosabb időbeli és térbeli jellemzőit.

Tudjon használni egyszerű kronológiai táblázatokat.

Tájékozódás a térben.

Tudjon eseményeket leolvasni térképről. Tudja különböző időszakok térképeit összehasonlítani. Tudja megmutatni különböző jellegű és méretarányú térképeken a tantervben szereplő topográfiai helyeket.

IDEGEN NYELV**9–10. évfolyam****Célok és feladatok**

A szakiskolai nyelvtanulás a többi középiskolás nyelvtanulásához hasonlóan a korábbi tanévek anyagára, követelményeire és tapasztalatára épül. Cél, hogy a 10. évfolyam végére a diákok eljussanak az A2–B1 szintre (alapvizsgára felkészítő program), melynek követelményei és céljai az érettségit adó középiskolák 9–10. évfolyamaira az első idegen nyelvre megfogalmazottakkal nagyjából azonosak.

A szakiskola 9–10. évfolyama számára készült idegen nyelv kerettanterv a tanulók sajátosságaihoz, nyelvi szintjének fejlettségéhez alkalmazkodva, az A1–A2 nyelvi szint elérését tekinti reális kimeneti célkitűzésnek. Az általános iskolából jobb nyelvi felkészültséggel érkező, jobb nyelvi készségekkel rendelkező tanulók számára a tanterv lehetővé teszi a B1 nyelvi szint teljesítését is.

Fejlesztési követelmények

Fejlődjön a tanulóban a pozitív hozzáállás a nyelvtanulás iránt. Alakuljon ki együttműködési készsége, tudjon részt venni pár- és csoportmunkában. Alakuljanak ki a tanulóban az alapvető nyelvtanulási stratégiák. Legyen képes idegen nyelvű információt megérteni és adni, interakcióban sikerrel részt venni. Legyen képes a tanárral és társaival a célnyelven együttműködni a nyelvórai feladatok megoldásában. Alakuljon ki az igény a tanulóban, hogy az osztálytermen kívüli idegen nyelvi hatásokat (tévéműsorok, újságok stb.) is megpróbálja hasznosítani önálló haladása érdekében.

Témalista (ajánlás)

- Én és a családom: bemutatkozás, a család bemutatása.
- Az otthon, a szűkebb környezet, a lakás bemutatása.
- Barátok és barátnők jellemzése.
- Időjárás.
- Étkezés: kedvenc ételek, italok.
- Öltözködés: ruhadarabok télen és nyáron, divat.
- Iskola: az osztályterem tárgyai, tanórák, tanárok.
- Szabadidő, szórakozás; sportok, zene.
- A munka világa, tervek a jövőről.
- A célország(ok) kultúrája.

9–10. évfolyam**Óraszám: 222 (111 óra × 2 évfolyam)****Tartalom**

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó három nyelvre (angol, német, francia) kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatkozás;
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció, jókívánság és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás;
- öröm;
- csodálkozás;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménykérés és arra reagálás;
- egyetértés, egyet nem értés;
- tetszés, nem tetszés;
- kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek, események megnevezése, leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- tudás, nem tudás.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés;
- nem értés;
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre.

Fogalomkörök

- cselekvés, történés, létezés kifejezése;
- birtoklás kifejezése;
- térbeli és időbeli viszonyok;
- mennyiségi és minőségi viszonyok;
- modalitás;
- esetviszonyok;
- logikai viszonyok;
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei*Hallott szöveg értése*

- A tanuló legyen képes
- kéréseket és utasításokat követni, azokra cselekvéssel válaszolni;
- egyszerű kérdéseket és közléseket megérteni;
- egyszerű szöveg lényegét megérteni;
- egyszerű szövegben számára fontos információt megérteni.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes

- köszönési, üdvözlési formákat alkalmazni;
- egyszerű kérdésekre egy-két szavas választ adni;
- személyével kapcsolatosan és a tanult témakörökben közvetlen információkat megfogalmazni;
- megértési problémák esetén segítséget kérni;
- környezetével kapcsolatos egyszerű kérdéseket feltenni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- ismerős nyelvi elemekből álló 80-100 szavas szöveg lényegét megérteni;
- ismerős nyelvi elemekből álló 80-100 szavas szövegben fontos információt megtalálni;
- megérteni és követni egyszerű feliratokat, utasításokat.

Íráskésztség

A tanuló legyen képes

- ismert szavakat helyesen leírni;
- ismerős szavak írott alakját felismerni és elolvasni;
- egyszerű nyomtatványt kitölteni.

Amennyiben az iskola angol, német, francia nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL

10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás	Excuse me.
Köszönés, elköszönés	Good morning. Hello. Goodbye. Bye. How do you do. How do you do.
Bemutakozás	My name is ... This is ...
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	How are you? Very well, thank you. Fine, thanks. And you?
Engedélykérés és arra reagálás	May/Can I have a drink? Yes, please.
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Not at all. You are welcome.
Bocsánatkérés és arra reagálás	I am sorry. That's all right. No problem.
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Happy Birthday! Happy New Year! Congratulations! Thank you.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	What a pity.
Öröm	Great! I am very happy.
Csodálkozás	Really?
Bánat	I feel so sad.
Bosszúság	Oh, no!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	Do you like ...? What about ...? Yes, I do. No, I don't. It's nice.
Egyetértés, egyet nem értés	That's right. I (don't) agree.
Tetszés, nem tetszés	I (don't) like it.
Kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	I'd like to ... I can ... I must ... I have to go.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek, események megnevezése és leírása	It's ... My friend is ...
Információkérés, információadás	Where can I find a ...? It is to the left.
Igenlő vagy nemleges válasz	Yes, I can. No, I don't.
Tudás, nem tudás	I (don't) know. Who knows?

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Please, give me a coke. Can I have an ice cream, please?
Tiltás, felszólítás	Sit down! Don't go!
Javaslat és arra reagálás	Let's go for a walk. OK. Good idea.
Meghívás és arra reagálás	Come and see us tomorrow. Fine.
Kínálás és arra reagálás	Have a coke! Would you like a hamburger? Yes, please. No, thank you.
Segítségkérés és arra reagálás	Help! Can you help me? Of course. I'm sorry, I can't.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	Pardon?
Nem értés	I don't understand.
Felkérés lassabb beszédre	Please, repeat it slowly.

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történet, létezés kifejezése	Jelenidejűség	Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
	Múltidejűség	Past Simple	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
	Jövőidejűség	Going to	What are you going to do on Saturday?
Birtoklás kifejezése		Past forms of have	I didn't have many friends at elementary school.
		Possessive adj.	My, your, his/her/its, our, their dog
		Genitive 's Of Whose?	Kate's brother
Térbeli viszonyok	Irányok, hely- meghatározás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, between, in front of, behind, ...
Időbeli viszonyok	Gyakoriság	How often?	<i>Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day ...</i> I always make my bed. She goes swimming twice a week.
	Időpont	When? What time? What's the time?	Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday It's quarter to eight.
	Időtartam	How long?+Past Simple	How long were you in hospital? For two weeks.

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Mennyiségi viszonyok	Irregular and regular plurals Cardinal numbers Ordinal numbers Countable nouns Uncountable nouns	Children, people, men, women ... One, two... first, second... How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs. How much money have you got? I've got a lot of/little money. A cup of tea, a piece of cake
Minőségi viszonyok	Comparative sentences (short adjectives) Irregular adjectives	All, every Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. Good, bad ... (better, worse) What's it like? What colour is it?
Modalitás	Can (ability) Can/ may (permission) Must/needn't (obligation) Have to (Past) Mustn't	I can swim. Can/may I open the window? I must read it. You needn't do it now. Did you have to be there? Children mustn't smoke.
Logikai viszonyok	Linking words Conditional I Infinitive to express purpose	And/or/but/because We'll stay at home if it rains. I've been to London to visit the Queen.
Szövegösszetartó eszközök	Névelők Some+plural noun any+plural noun Some +singular noun Any + singular noun Nominative and accusative of personal pronouns Demonstrative pronouns Indefinite pronouns Reflexive pronouns	A, an, the There are some pencils in the bag. Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes. There's some water in the vase. There isn't any juice in my glass. I, he, they... Me, him, them... This, that, these, those Somebody, anybody, nobody, everybody ... myself...

FRANCIA

10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás	pardon, monsieur / madame, s'il vous / te plaît
Köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, à bientôt
Bemutató, bemutatkozás	c'est Luc je te présente / je vous présente, moi, je m'appelle, je suis le frère de
Érdeklődés hogyanlét iránt és arra reagálás	ça va (bien)? vous allez bien? Ça va (bien), merci, pas trop mal
Engedélykérés és arra reagálás	je peux? bien sûr (mais), si tu veux / vous voulez
Köszönet és arra reagálás	merci beaucoup, il n'y a pas de quoi, avec plaisir
Bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi / excusez-moi, monsieur / madame Ça ne fait rien, ce n'est pas grave
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, joyeuses fêtes de, bonne chance, merci beaucoup (de tes / vos vœux), tu es / vous êtes gentil
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, chère Michèle, bisous, grosses bises, à bientôt

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	je regrette
Öröm	je suis ravi
Elégedettség, elégedetlenség	je suis content / triste, heureux / malheureux, c'est agréable / désagréable, aller bien / mal
Csodálkozás	tiens, dis donc
Remény	j'espère
Bánat	je suis (très) triste
Bosszúság	mais enfin, ça alors

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	tu aimes, tu veux, tu trouves ça? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? super, pas mal, pas trop intéressant, je pense que, c'était bien
Valaki igazának az elismerése	tu as raison
Egyetértés, egyet nem értés	oui, d'accord, excellente idée, bien sûr, (mais) comme tu veux, non, (ce n'est) pas ça, pas question
Tetszés, nem tetszés	j'aime beaucoup / un peu / pas du tout, c'est bien, je préfère, j'adore / je déteste
Akarat, kívánság	je veux, je souhaite
Képesség, lehetőség	on peut, il est possible
Szükségesség	il faut, tu dois / vous devez
Ígéret	c'est promis, je te / vous promets
Dicséret, kritika	bravo, félicitation, ce n'est pas tout à fait ça

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	voilà, qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher,
Események leírása	cet après-midi, il y a une semaine
Információkérés, információadás	où est-il? il (n')est (pas) là, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, dis-moi / dites-moi comment? pour aller à? c'est simple, tu vas / vous allez
Igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça en effet, pas tout à fait, pas du tout
Tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas)
Bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sûrement, peut-être

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	je voudrais, s'il te / vous plaît
Tiltás, felszólítás	il est interdit, (ne) fais / faites (pas)
javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, pouvez-vous, voulez-vous, c'est une bonne idée, (mais...) avec plaisir, (mais...)
Meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas
Kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous êtes gentil, mais je n'ai plus faim

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétlés-kérés	c'est (bien) ça? peux-tu / pouvez-vous répéter
Nem értés	je ne comprends pas, je n'ai pas bien compris
Betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
Felkérés érthetőbb beszédre	un peu plus lentement, s.v.p., un peu plus haut, s.v.p.

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) être, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus)
Cselekvések	ouvrir, fermer, chercher, trouver, écouter, regarder, parler, demander, répondre, dire, écrire, lire, commencer, continuer, finir, faire, mettre, prendre, se lever, aller, venir, arriver, sortir, monter, descendre, raconter, c'était en été, je suis allé(e), il fait beau, aller faire, pouvoir / vouloir / devoir faire il faut que tu entendes ça
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n') est (pas) à moi,
Térbeli viszonyok	où? là, à, dans, sous/sur, derrière/devant, au milieu, à côté, en face, pas loin, tout près, en France à gauche / à droite, tout droit, d'où? de l'école
Időbeli viszonyok	quelle heure est-il? il est X heures, quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi dernier, en mai, maintenant, avant / après, tôt / tard, à midi et demi, ce matin, cet après-midi, samedi soir, tout de suite, bientôt, jamais, le dimanche, le week-end, en été, longtemps, il y a, pendant
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup / peu / assez (de), pas de, plus, moins, gramme, kilo, litre, bouteille, paquet, boîte, tranche, morceau,
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand / petit, joli, gros / mince, beau / laid, gentil / antipathique, timide, blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, interdit, long, court, rond, rectangulaire, chaud / froid, cher / bon marché, (très) bien / mal, mieux, bon / mauvais, meilleur, premier

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, je pense à eux, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, levez-vous, ne le dites pas, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau
Kohéziós eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de l', de; mon, ma, mes; ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils / elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux, elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, où, dont, et, mais, donc, alors

NÉMET

10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás	Entschuldigung,...
Köszönés, elköszönés	Guten Tag! Auf Wiedersehen! Hallo! Tschüs!
Bemutatkozás	Ich heiße...
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	Wie geht's? Danke, gut. Und?
Engedélykérés és arra reagálás	Kann/Darf ich ...?
Köszönet és arra reagálás	Danke schön. Bitte schön.
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung. Kein Problem.
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Viel Glück! Alles Gute! Guten Appetit! Danke.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	Es tut mir leid.
Öröm	Toll! Super!
Csodálkozás	Wirklich?
Bánat	Ich bin sehr traurig.
Bosszúság	Das ist aber schlimm!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	Wie ist ...? Wie finden Sie ...? ... ist nett. Interessant. Wirklich schön. Ist dieser Pullover modisch? Ja.
Egyetértés, egyet nem értés	Das stimmt (nicht). Das ist richtig/falsch.
Tetszés, nem tetszés	Diese Musik gefällt mir (nicht).
Kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	Ich möchte, ich kann, ich muss

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek, események megnevezése és leírása	Das ist meine Freundin.
Információkérés, információadás	Wo ist die Post? Sie ist in der Schillerstraße. Was machen Sie morgen? Was kostet das Zimmer? 12 Mark. Das macht 34 Mark.
Igenlő vagy nemleges válasz	Ja, ich habe Zeit. Nein, ich spiele nicht Tennis.
Tudás, nem tudás	Das weiß ich (nicht).

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Eine Cola, bitte.
Tiltás, felszólítás	Warten Sie bitte! Man darf hier nicht rauchen.
Javaolat és arra reagálás	Gehen wir schwimmen! Gute Idee! Warum nicht?
Meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja, gerne. Nein, danke.
Kínálás és arra reagálás	Möchtest du einen Kaffee? Ja, bitte. Nein, danke.
Segítségkérés és arra reagálás	Können Sie mir helfen Ja, ich kann. Ich kann leider nicht.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte!
Nem értés	Ich verstehe nicht.
Felkérés lassabb beszédre	Sprechen Sie etwas langsamer!

b) Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései
Cselekvés, történés, létezés kifejezése	Jelenidejűség sein, es gibt Präsens Vokalwechsel, trennbare Verben Ich bin heute zu Hause. Hier gibt es keinen Hamburger. Die Sonne scheint. Der Zug fährt gleich ab. Múltidejűség Präteritum (haben, sein) Er hatte ein Fahrrad. Jövőidejűség Perfekt Futur (mit Präsens) Ich habe schon gegessen. Ich bleibe morgen zu Hause. Személytelenség es Es ist kalt. Es regnet.
Birtoklás kifejezése	haben Wessen? Ich habe einen Bruder von, -s das Buch von Peter, Peters Brief Possessivpronomen Das ist meine Familie.

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	Präpositionen mit A/D Präpositionen mit dem Akkusativ Präpositionen mit dem Dativ	hier, dort, links, rechts oben, unten, hinten... Die Vase steht auf dem Tisch. Sie legt die Zeitung auf den Tisch. Gehen Sie über die Straße, dann geradeaus. Die Bücher sind bei Karl. Die Post ist unserer Schule gegenüber.
Időbeli viszonyok	Gyakoriság Időtartam Időpont	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie wie lange? wann? in, um, am	Ich gehe jeden Morgen in die Schule. eine Stunde, von ... bis, den ganzen Tag im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diese/letzte/ nächste Woche
Mennyiségi viszonyok	Határozott mennyiség Határozatlan mennyiség	Kardinalzahlen Ordinalzahlen alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	eins, zwei erste, zweite eine Portion Pommes 3 Mark Ich habe nicht viel Zeit. Das ist alles.
Minőségi viszonyok		Wie? Vergleiche	Ich bin zufrieden. Das ist prima. Ich esse lieber Wurst. Am besten warten Sie hier.
Modalitás		mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens)	Er kann nicht schwimmen. Ich möchte ein Eis. Er will nach Hause.
	Felszólítás		Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	Névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ	Bringen Sie mir eine Cola.
Logikai viszonyok	Alárendelések	Kausalsatz	Denn
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	Kötőszók Névmások		und/oder/aber/denn/sondern das, ich, mich, mir, mein, dieser man

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegennyelv-oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát, anélkül hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejezni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témákban, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez, a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.
*	Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference (1996). Strasbourg, Council of Europe, 131. p.

MATEMATIKA

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja és ennek kapcsán feladata, hogy megalapozza a tanulók korszerű, alkalmazásra képes matematikai műveltségét, biztosítsa a többi tantárgy tanulásához szükséges matematikai ismereteket és eszközöket, amelyekkel alkalmassá válhatnak a szakképzésre. A szakiskolákban ezt a pozitív motiváció biztosításával, az ismeretek konkrét, a mindennapi gyakorlatban előforduló feladatok alkalmazásával segítjük.

A kerettantervünkben figyelembe vettük a szakiskolába kerülő tanulók sajátos igényeit és lehetőségeit. Feladatunk az ő felzárkóztatásuk, az ismeretek, készségek stabilizálása és alapkészségeik fejlesztése.

Fontos, hogy a tanulók képessé váljanak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, törekedjenek önellenőrzésre, legyenek képesek a kapott eredmények reális voltának megítélésére.

A matematikával való foglalkozás fejlessze a tanulók térbeli tájékozódását, esztétikai érzékét, alakítsa ki a problémahelyzetek megfelelő önbizalommal történő megközelítését, ismertesse meg a problémamegoldás örömét, és mutassa meg az emberi kultúrában betöltött szerepét.

Célunk a megértésen alapuló gondolkodás kialakítása és fejlesztése, a valóságos szituációk és a matematikai modellek közötti kétirányú út megismertetése.

A szakiskolai matematikatanítás tegye képessé a tanulókat további tanulmányok folytatására, valamint az alapvizsga sikeres letételére.

Fejlesztési követelmények

Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása.

A matematikai szemlélet fejlesztése

A szakiskolában tanulónál elsősorban a szemléletesen kialakított fogalmak megerősítésére kerül sor.

Az alpműveletek körében a biztos műveletfogalom és a számolási készség fejlesztését a zsebszámológépek alkalmazása is segíti. A tananyag különböző fejezeteiben előforduló számításoknál is fontos a zsebszámológép biztos használata és egyéb modern technikai eszközök megismerése.

A mindennapi élet, más tantárgyak és a szakma is megköveteli, hogy a matematika elemi fogalmait alkalmazzuk a feladatokban.

A változó mennyiségek közötti kapcsolatok vizsgálatával fejlesztjük a függvény szemléletet. A grafikonok elemzése más tárgyak megértéséhez is nélkülözhetetlen. A geometriában modellek segítségével fejlesztjük a sík- és térgeometriai szemléletet, a szögfüggvények alkalmazása a gyakorlat szempontjából fontos. A tanításban tudatosan használjuk a matematikai logika elemeit. A „ha... akkor...” típusú következtetések helyes használata az élet számos területén hasznos.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

A mindennapi életben, más tárgyakban, a szakmában felmerülő problémák megoldásához elengedhetetlen a szövegértő és szövegelemző képesség fejlesztése. A többféle megoldás keresése, megtalálása a logikus gondolkodást is fejleszti. A ke-
rület, terület, felszín, térfogat szemléletes fogalmának, számítási módjának alkalmazása más tárgyakban is nélkülözhetetlen.

Egyszerű feladatok segítségével értetjük meg a biztos, a lehetetlen és a lehetséges események, továbbá a valószínűség szemléletes fogalmát.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

Fontos, hogy a mindennapi életből is szerepeltessünk állításokat, amelyek igaz vagy hamis voltát döntik el a tanulók. Ezek segítségével juttatjuk el őket sejtések és szabályszerűségek megfogalmazásához a matematikában.

A különböző témakörökben végzett csoportosítás, sorba rendezés, a bizonyos feltételeknek eleget tévő elemek kiválasztása fejleszti a halmazszemléletet. A feladatokhoz készített ábrák és modellek, egyszerű gráfok segítik a feladatok megértését és megoldását. Ezek felhasználásával vezetjük rá tanulóinkat a modellek alkalmazásának fontosságára.

Helyes tanulási szokások fejlesztése

A gyakorlati számításokat zsebszámológéppel (számítógéppel) végzik a tanulók. El kell érniük, hogy a becslés, kerekítés alkalmazásával reális eredményeket fogadjanak el, a feladatmegoldások helyességét más módokon is ellenőrizzék.

Hozzászoktatjuk a tanulókat, hogy megoldási tervet készítsenek, és a megoldást meg is tudják fogalmazni szóban és írásban egyaránt. A lényeg kiemelésére, az anyanyelv és a szaknyelv pontos használatára nagy súlyt fektetünk. Az érvelés, cáfolás, a vitakészség, a helyes kommunikáció állandó fejlesztése fontos feladatunk. A tankönyvek, feladatgyűjtemények, képletgyűjtemények, statisztikai zsebkönyv használatára meg kell tanítanunk diákjainkat.

A matematikai érdekességek, a máig meg nem oldott sejtések, a nagy matematikusok életéről szóló történetek komoly motivációt jelentenek tanításunkban.

9. évfolyam

Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.	Egyszerű kombinatorikai feladatok.	

Számtan, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A számfogalom mélyítése, a szaknyelv használata.	A természetes szám, az egész szám és a racionális szám fogalma, ellentett, abszolút érték, reciprok, tört, tizedes tört. Ábrázolás a számegyenesen.	A tízes számrendszer biztos ismerete, a számok írása, olvasása, ábrázolása, összehasonlítása.
Műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése, a szaknyelv megértése. A négy alpművelet a zsebszámológépen.	Alpműveletek egész számokkal és tizedes törtekkel.	A négy alpművelet és a műveleti sorrend ismerete és alkalmazása véges tizedes törtekkel.
A szöveg értelmezése, megértése, a következtetési képesség fejlesztése. A gyakorlati életben felmerülő és a matematikát felhasználó tantárgyakban felmerülő feladatok. Az eredmények realitásának vizsgálata.	Arány, aránypár, arányos osztás. Az egyenes és a fordított arányosság fogalma. Arányossági feladatok. Százalékszámítás.	A szakmában, a mindennapi életben előforduló, konkrét arányossági és százalékszámítási feladatok megoldása.
A rendszerező képesség fejlesztése. A matematika iránti érdeklődés erősítése a matematikatörténeti vonatkozásokkal.	Számelméleti alapfogalmak: prímszám, összetett szám, osztó, többszörös. Oszthatósági szabályok, prímtenyezős felbontás. Két szám legnagyobb közös osztója, legkisebb közös többszöröse.	A 2-vel, 3-mal, 5-tel való oszthatóság ismerete, prímtenyezős felbontás.
Az alapvető műveletek a zsebszámológépen.	Hatványozás pozitív egész kitevőre. Azonosságok. Négyzetgyökvonás zsebszámológép vagy táblázat segítségével.	Azonosságok alkalmazása a 10 pozitív egész kitevős hatványaira.
A mérlegelv tudatos alkalmazása. Értő, elemző olvasás, az összefüggések felismerése, modellezése.	Elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek, képletek rendezése. Egyszerű szöveges feladatok egyenlettel vagy következtetéssel.	Néhány lépésben megoldható egyszerű elsőfokú egyenletek, a megoldás ellenőrzése. Elsősorban a szakmához kapcsolódó szöveges feladatok megoldása.

Függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Tájékozottság a koordináta-rendszerben.	A derékszögű koordináta-rendszer ismerete, pontok ábrázolása, grafikonok készítése, jellemzése.	A pont ábrázolása és a koordináták leolvasása készségszinten.
Táblázat és grafikon készítése konkrét függvényekhez.	A függvény szemléletes fogalma, megadási módjai. Képlettel megadott függvény ábrázolása, jellemzése a grafikon alapján.	
Változó mennyiségek közötti kapcsolatok, szabályok felismerése, megfogalmazása képlettel.	Az egyenes és a fordított arányosság grafikonja. Lineáris függvény, a pozitív egészen értelmezett lineáris függvény. Az $y = ax + b$ egyenletű egyenes ábrázolása, konkrét a és b esetén. Két egyenes párhuzamossága, két egyenes metszéspontja.	$x \mapsto ax$; $x \mapsto \frac{a}{x}$ ábrázolása konkrét pozitív „a” esetén. Lineáris függvények ábrázolása konkrét esetekben.

Geometria

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A gyakorlati élethez, a természettudományi és szakmai tárgyakhoz kapcsolódó mérések végzése, mértékegységek átváltása.	A hosszúság, terület, térfogat, tömeg, idő mértékegységei, átváltásuk. Szögmérés (ívmérték is), szögfajták.	A szabványos mértékegységek ismerete, átváltásuk.
A rendszerező képesség és a kommunikációs képesség fejlesztése. Geometriai alakzatok felismerése, tulajdonságaik vizsgálata.	A háromszögek, négyszögek belső szögeinek összege. A háromszög külső szögének fogalma, a külső szögek összege.	A szögösszegek alkalmazása egyszerű feladatokban.
Képesség a tanult kerület-, terület-, felszín- és térfogat-számítási képletek alkalmazására.	Speciális háromszögek, a háromszögek osztályozása szögek szerint, kerületük, területük.	A háromszögek kerülete, területe.
	Pitagorasz tételének alkalmazása a hiányzó adat kiszámítására.	Pitagorasz tételének ismerete.
Az eredmények reális voltának és pontosságának vizsgálata.	A speciális négyszögek tulajdonságai, kerületük, területük. A kör kerülete és területe.	Speciális négyszögek tulajdonságai, kerületük, területük.
	A kocka, a téglatest, egyenes hasáb és a henger hálóját, felszíne és térfogata.	A kocka, a téglatest, az egyenes hasáb és az egyenes körhenger felszíne és térfogata egyszerű gyakorlati feladatokban.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Adatok elemzése, értelmezése.	Adatok gyűjtése, rendszerezése. Táblázatok és grafikonok olvasása, értelmezése és készítése.	Grafikonok olvasása, készítése.
Tapasztalatszerzés események megfigyelésében, a relatív gyakoriság meghatározásában.	Az átlag kiszámítása néhány elem esetén. Valószínűségi kísérletek, gyakoriság, relatív gyakoriság.	Az átlag kiszámítása néhány elem esetén.

10. évfolyam
Évi óraszám: 111 óra

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Konkrét halmazok és halmazműveletek segítségével a halmazszemlélet fejlesztése.	A megismert számhalmazok. Véges és végtelen halmazok. Ponthalmazok. Halmazműveletek: unió, metszet, részhalmaz.	Szemléltetés halmazábrán, számegyenesen, koordináta-rendszerben.
Gyakorlottság az összes eset rendszerezett felsorolásában, áttekintésében.	Kombinatorikai feladatok: az összes eset áttekintése, sorba rendezése és kiválasztása néhány elem esetén.	Néhány elem összes lehetséges sorrendjének előállítása.

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A hatványozás fogalmának célszerű kiterjesztése, permanenciaelv.	A nulla és a negatív egész kitevős hatvány fogalma. A számok normálalakja.	A számok normálalakjának biztos ismerete.
A zárójelek szerepe, felbontása, a szaknyelv értő használata.	Algebrai egész kifejezések azonos átalakításai. Nevezetes azonosságok, két tag négyzete, két tag négyzetének különbsége, szorzattá alakítások. Ezen azonosságok alkalmazása igen egyszerű algebrai törtekkel való műveleteknél.	
Függvényszemlélet az algebrában, a számolási készség fejlesztése.	Egyszerűbb esetekben a helyettesítési érték kiszámítása.	Helyettesítési értékek kiszámítása.
Az egyenletek ellenőrzésével az önellenőrző képesség fejlesztése.	Elsőfokú egyenletek, egyszerű törtes egyenletek és elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszer. Konkrét, egész együtthatós másodfokú egyenletek megoldása.	Elsőfokú egyenletek biztos megoldása.
Értő, elemző szövegolvasás és gyakorlottság a szöveges feladatok megoldásában.	A mindennapi gyakorlatban előforduló szöveges feladatok megoldása.	
A gyakorlati életben fellépő kamatszámítási feladatok.	Kamatos kamat számítása.	

Függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A függvények jellemzőinek felismerése a grafikonon.	A másodfokú függvény ábrázolása és jellemzése a grafikon alapján. Az abszolútérték-függvény.	Normálparabola.
A feladatok különböző megoldási lehetőségeinek felismerése.	Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása grafikusan.	
Összefüggések felismerésével a függvényszemlélet fejlesztése.	A szögfüggvények fogalma (hegyesszög esetén).	A hegyesszögek szögfüggvényeinek felismerése.

Geometria

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Tájékozottság a megismert síkidomok tulajdonságaiban.	A háromszögekkel, négyszögekkel, sokszögekkel, körrel kapcsolatos fogalmak kiegészítése, rendszerezése; egyszerű szerkesztések.	Gyakorlottság a körző és vonalzó használatában.
A szimmetriák felismerése és tulajdonságainak alkalmazása a háromszögek és négyszögek vizsgálatában, az esztétikai érzék fejlesztése.	Az egybevágósági transzformációk rendszerezése. A háromszögek egybevágóságának alapesetei.	Tengelyesen és középpontosan szimmetrikus alakzatok felismerése. Egyszerű háromszög-szerkesztési feladatok.
Középpontosan hasonló síkidomok, a tulajdonságok alkalmazása.	A hasonlósági transzformáció, a háromszögek hasonlóságainak alapesetei. A hasonlóság alkalmazása gyakorlati számítási és szerkesztési feladatokban.	A hasonlóság gyakorlati alkalmazásai.
A szabályszerűségek felismerése, megfogalmazása, a kommunikációs készség fejlesztése.	A háromszögek nevezetes vonalai és pontjai. Szerkesztési feladatok. Körív hossza, körcikk területe.	
Gyakorlati jellegű feladatok, felszín- és térfogatszámításra.	A gúla, a kúp és a gömb felszíne és térfogata.	A felszín és térfogat kiszámítási módjának biztos ismerete.
Síkbeli és térbeli tájékozódás, az eredmények helyes kerekítése.	A szögfüggvények alkalmazása kerület-, terület-, felszín- és térfogatszámítási feladatokban.	

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A valószínűség becslése és kiszámítása konkrét, egyszerű esetekben (számítógéppel is).	A valószínűség szemléletes fogalma. Statisztikai adatok és ábrázolásuk (kördiagram, oszlopdiagram). Adathalmazok elemzése (átlag, módusz, medián).	Az átlag kiszámítása kisméretű adathalmazok esetén.

INFORMATIKA**9–10. évfolyam****Célok és feladatok**

Az egyén alapvető érdeke, hogy időben hozzájusson a munkájához és élete alakításához szükséges információkhoz, képes legyen azokat céljának megfelelően feldolgozni és alkalmazni. Az iskola feladata: felkészíteni a tanulókat a megfelelő információszerzési, -feldolgozási és -átadási technikákra, valamint megismertetni velük az információkezelés jogi és etikai szabályait.

A számítástechnika – beleértve a multimédia- és az internethasználatot is – a könyvtárhasználattal együtt alkotja az informatika tantárgy legfontosabb területeit.

A *tantárgy célja* a korábban megszerzett informatikai ismeretek rendszerezése, a tanulók érdeklődésének ébren tartása az informatika iránt, az informatika korábban megismert eszközeinek, módszereinek és fogalmainak stabilizálása, illetve bővítése, amelyek lehetővé teszik a tanulók helyes informatikai szemléletének kialakítását, tudásuk, alapképességeik fejlesztését, készségeik alkalmazását más tantárgyakban és a mindennapi életben.

Ezen a gyorsan változó, fejlődő területen különösen fontos, hogy a tanulóknak kialakítsuk informatikai ismereteik folyamatos megújításának igényét.

Az eszközök közül sokoldalúságával kiemelkedik a számítógép, amely újszerű problémamegoldási lehetőségeket biztosít, hálózatba kapcsolva pedig újfajta kommunikációs lehetőségeket teremt, *például web, csevegés, e-mail*.

A kerettantervre épülő helyi tantervnek és tanítási gyakorlatnak a tanulók előzetes ismereteihez és képességeihez kell alkalmazkodnia. A tantárgy célkitűzéseinek megvalósítása során nem a megszokott, hagyományos tantárgyi módszereket kell alkalmazni, hanem a mindennapi életből vett játékos, motiváló, érdekes feladatokra kell építeni.

Az informatika oktatásának fő célkitűzései

A korszerű alkalmazói készség kialakítása: a számítógépek, az informatikai eszközök lehetőségeit használni tudó tanulók képzése.

Az önálló munkára nevelés: a számítógép mint a tanuló tevékenységére azonnal reagáló eszköz, lehetőséget teremt az egyéni ütemű tanulásra, a több gyakorlást igénylő feladatok egyéni feldolgozására.

Az informatika társadalomban játszott szerepének felismertetése: az informatika rohamos fejlődése az egész társadalmat átalakítja, s ebben az állandóan változó világban otthon kell éreznie magát a tanulónak.

Az informatikai ismeretek rendszeres alkalmazása: az iskolai élet eseményeihez vagy a tantárgyakhoz kapcsolódó feladatok megoldására a tanulók használjanak informatikai eszközöket (dolgozat, előadás, tantárgyi feladatmegoldás, szervezés, tanulás).

Az esztétikai készség fejlesztése: a számítógépes produktum külső formájának esztétikus kialakítása.

Az informatika etikai és jogi szabályainak megismertetése: tudatosítani a tanulóknak az információszerzés, -feldolgozás és -felhasználás etikai és jogi szabályait.

A könyvtárhasználat oktatásának célkitűzései között szerepel

A felkészítés az információs társadalom kihívásainak fogadására: az információszerzés kibővülő lehetőségeinek felhasználására, az információk elérésére, kritikusszelekciójára, feldolgozására és a folyamat értékelésére.

A könyvtárra alapozott önművelés képességének kialakítása, fejlesztése a könyvtári információs rendszer lehetőségeinek felhasználásával.

A forrásokat komplex módon alkalmazó tanulási technikák és módszerek kifejlesztése.

Az iskolai és más típusú könyvtárak, könyvtári források, eszközök megismertetésével, valamint a velük végzett tevékenységek elsajátításával tudatos, használói magatartás kialakítása.

A könyvtárhasználati tudás eszközjellegű beépítése a tanulók tantárgyi képzéséhez, iskolai fejlődéséhez és a mindennapi problémák megoldásához szükséges információszerzésbe és -feldolgozásba.

A forrásfelhasználás etikai szabályainak és a normakövetés követelményének elfogadtatása.

A különböző társadalmi szerepekbe beilleszkedni, azokat szükség szerint változtatni és bennük hasznosan tevékenykedni tudó személyek nevelése.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. Legyen tisztában a számítógépes környezet alapvető ergonomiai kérdéseivel, az egészségvédelem lehetőségeivel számítógépes munkakörnyezetben. A berendezésekkel fegyelmetten, a használati utasításokat pontosan követve dolgozzon. Sajátítsa el

a számítógép-kezelés alapjait, mozogjon otthonosan a számítástechnikai környezetben: felhasználói szinten tudja kezelni a számítógépet és perifériáit. Szerezzen tapasztalatokat az informatikai eszközök és információhordozók használatában.

Tudjon információt különféle formákban megjeleníteni; legyen képes a különböző formákban megjelenő információt felismerni. Sajátítsa el az önálló tájékozódás, ismeretszerzés alapjait. Legyen képes a számítógéppel való interaktív kapcsolat tartására, tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait. Tudja önállóan használni a hálózatot és annak alapszolgáltatásait. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén.

Ismerje a legalapvetőbb dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére. Tudjon keresni nyilvántartásokban kézzel, adatbázisokban egyszerű keresővel. Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat. Segítséggel ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket. Ismerje meg az informatika társadalmi szerepét, a programok használatának jogi és etikai alapjait. Legyen tudatában az öncélú és túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító, személyiségromboló hatásának (pl. a számítógép-függőség problémái).

Tájékozódjon arról, hogy az iskola szakmai irányultságának megfelelő szakmákban milyen szerepe van az informatikai eszközöknek.

Igazodjon el a könyvtár tereiben, állományrészeiben, tudja igénybe venni főbb szolgáltatásait. Igényelje az iskolai könyvtár használatát. Alkalmazza a könyvtárhasználat szabályait, és kövesse a könyvtári viselkedés normáit.

Tudjon különbséget tenni az alapvető dokumentumtípusok között. Megadott forrásból tudjon információt meríteni. Tudjon egyszerű szótárat, lexikont használni. Az iskolai könyvtár használatán túl szerezzen tapasztalatokat a lakóhelyi köz-könyvtárban. Szerezzen tapasztalatokat arról is, hogy az új technológiákon alapuló informatikai eszközök kibővítik a hagyományos könyvtári tájékozódás kereteit.

9. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Az informatika alapjai

A személyi számítógép fő részeinek csoportosítása; a billentyűzet és az egér gyakorlott kezelése, a lemezmeghajtó és más perifériák használata, tájékozódás a mai hardvereszközök világában.

Különféle kommunikációs eszközök, formák használata.

Operációs rendszer használata

Hajlékonylemez (flopi) formázása, azon a kívánt könyvtárszerkezet kialakítása a formázás, létrehozás, törlés parancsok használatával.

Állományok kijelölése, azok másolása, mozgatása, törlése.

Egy ismert nevű állomány megkeresése adott háttértáron.

Vírusok fajtái, védekezés a terjedésük ellen, vírusirtó futtatása.

Tömörítés és tömörített állományok kibontása.

Tömörített állomány tartalmának megtekintése.

Oktatóprogramok használata.

Kommunikáció hálózaton

Egy levelezőprogram használata, levél küldése, fogadása, a fő mezők céljának megismerése: a címzett, a tárgy.

Hálózati keresőgépek használata, az egyszerű kulcsszavas és tematikus keresés módja.

Hasznos webhelyek önálló felkeresése, például: Magyar Elektronikus Könyvtár, vasúti információ, önkormányzati oldalak, diákoldalak, érdeklődési körbe tartozó oldalak.

Egy letöltött weboldal részletének elmentése saját háttértárra vagy új állományba a vágólap használatával (Keresés az iskola irányultságának megfelelő bármely természettudományos, környezetvédelmi, gazdasági, társadalmi ismeretek problémáinak megoldásához.)

Adatok, adatbázisban keresés

Információgyűjtés, -keresés, adatszűrés, tantárgyi oktatóprogramok adatbázisaiban vagy a szakmai irányultságnak megfelelő adatbázisokban.

Könyvtárhasználat

Tájékozódás az iskolai könyvtár tereiben, állományában.
Ismerkedés a könyvtár alapvető szolgáltatásaival, igénybevételük módjával.
A könyvtárhasználati szabályok megismerése, alkalmazása.

Témakörök	Tartalmak
Az informatika alapjai	A számítógép fő részei. Számítástechnikai eszközök kezelése: billentyűzet, eger, lemezek, nyomtató. Hardvereszközök fajtái és jellemzőik. Kommunikáció a gyakorlatban.
Az operációs rendszer használata	Lemez formázása, használhatóságának ellenőrzése újraformázás nélkül. Könyvtárszerkezet kialakítása a háttértárolón. Kiválasztott állományok másolása, mozgatása, törlése. Fájl- és gépvédelem. A vírusok irtása, a vírusterjedés megakadályozása. Kiválasztott állományok tömörítése és kicsomagolása. Oktatóprogramok használata.
Kommunikáció a hálózaton	Az iskolai hálózat vázlatos felépítése. Iskolai szolgáltatások és számítógépek használati rendje. Iskolai azonosító használata. Hálózati kommunikáció. Saját e-mail-cím használata. Elektronikus levelezés alapfunkcióinak használata: küldés, fogadás. Hasznos webhelyek. Weboldal szövegének, ábráinak mentése a háttértárra. Tematikus és kulcsszavas kereső használata webhelykereséshez. Csevegőprogram bemutatása.
Adatok, adatbázisban keresés	Keresési és lekérdezési feladatok meglévő adatbázisokban.
Könyvtárhasználat	A könyvtár terei, állományrészei, szolgáltatásai. Könyvtárhasználati szabályok.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló kezelje a billentyűzetet, az egeret és a perifériákat. Alapvető állományműveleteket tudjon elvégezni a számítógépen. Használja a helyi és a távhálózati kommunikációs lehetőségeket. Tudjon levelezni, keresni, anyagot letölteni. Legyen képes tájékozódni a középiskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében. Legyen képes információt keresni hagyományos és számítógépes forrásokból.

10. évfolyam**Évi óraszám: 37****Belépő tevékenységformák***Dokumentumkészítés számítógéppel*

Az alapvető szövegegységek bemutatása.

Szövegegységekre vonatkozó formázási ismeretek rendszerezése, az ismeretek stabilizálása.

Rajzeszközök használatával ábra készítése és dokumentumba illesztése.

A vágólap használata (kivágás, másolás, beillesztés, mozgatás, törlés).

A dokumentum mentése és nyomtatása.

A dokumentumkészítés szokásos menetének gyakorlása.

Többféle formázási megoldást tartalmazó dokumentumok készítése minta alapján (pl. önéletrajz, beadvány, jegyzőkönyv, üzleti levél, műszaki leírás).

Az iskola irányultságának megfelelő típusdokumentumok elkészítése.

Táblázatkezelés

A táblázatkezelés alapfogalmainak (cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet) alkalmazása példákban.

Táblázatok számítógéppel történő létrehozása, módosítása (adatbevitel, mozgatás, másolás, törlés).

A táblázatokban szereplő adatok típusának felismerése, alapvető adattípusok használata; az adatok többféle megjelenítési formájának ismerete; egyszerű matematikai műveletek, képletek, beépített függvények (összeg, átlag, minimum, maximum) önálló használata.

A függvényhivatkozások másolása.

Diagramok készítése a problémához igazodva.

Adatok összefüggésének megjelenítése diagramon.

A megfelelő diagramtípus kiválasztása.

Esztétikus, jól áttekinthető táblázatok készítése.

Könyvtárhasználat

Dokumentumtípusok csoportosítása, különbségeik számbavétele.

Eligazodás a szabadpolc raktári rendjében.

Egyszerű feladatok megoldása szótárral, lexikonnal.

Ismerkedés a telefonkönyv, menetrend használatával.

Témakörök**Tartalmak**

Dokumentumkészítés
számítógéppel

A szövegegységek.
Karakter-, bekezdés- és oldalformázás.
Műveletek vágólappal.
Ábrák rajzolása, kész rajzok módosítása.
Képek, ábrák bevitele a dokumentumba.
A szöveg-, illetve képszerkesztő programok fejlett szolgáltatásai.
Objektum, táblázat beillesztése.
A fejléc, lábléc, az oldalszámozás.
Tabulátorok, felsorolás.
A szöveg átrendezése, keresés, csere, helyesírás-ellenőrzés.
Dokumentumok készítése minta alapján.
Típusdokumentumok.
Különböző tantárgyak témáihoz kapcsolódó dokumentumok.

Táblázatkezelés

Adatok táblázatos formába rendezése.
Adatok gyűjtése, feldolgozása táblázatos formában.
Cella, sor, oszlop, hivatkozás.
Függvények, képletek.
Adattípusok, adatmegjelenítési formák.
Adatmódosítás.
Diagram készítése.
Diagramtípusok.

Könyvtárhasználat

Dokumentumtípusok: könyvek, sajtótermékek, nem nyomtatott dokumentumok.

Tájékoztató eszközök: kézikönyvtár, tájékoztató feliratok, a közhasznú tájékozódás egyszerűbb eszközei.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló önállóan tudjon többféle formázást tartalmazó dokumentumot (minta után) tervezni és megszerkeszteni. Tudjon dokumentumot menteni és nyomtatni. Tudjon táblázatokat számítógéppel létrehozni, módosítani. Tudjon műveleteket táblázatban végezni. Ismerje és kövesse a forrásfelhasználás szabályait és etikai normáit. Tudjon tájékozódni a közhasznú információs forrásokban, adatbázisokban.

TERMÉSZETISMERET, EGÉSZSÉGTAN

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A szakiskolai természetismeret tantárgy biológiai, kémiai, fizikai és földrajzi ismeretanyagot fog össze. A tantárgy a tanulók mindennapi környezeti, technikai, életviteli problémáinak megoldásában igazít el. Olyan jelenségeket, folyamatokat vizsgál, melyek tudásuk gyakorlatias alkalmazását teszi lehetővé. Ebben épít a korábban tanultakra, elsősorban ismeretstabilizáló, rendszerező, motiváló és rehabilitáló funkciókat lát el. Mindez megfigyelő, vizsgáló, elemző és összehasonlító módszerekkel, valamint az e tevékenységekhez szükséges képességek folyamatos fejlesztésével érhető el. Az ismeretek karbantartása, alkalmazása, valamint a feltétlenül szükséges mértékig történő bővítése révén a fizikai, kémiai, biológiai, földrajzi, környezeti és társadalmi összefüggések felismerésére, értékelésére és alkalmazására nevel.

A mindennapi környezetben megfigyelhető természeti jelenségek, példák megfigyelésével és elemzésével a tanulóknak keltsük fel és tartsuk fenn a valóság megismerése iránti igényt, mutassuk be a természet és az ember létezésének sokszínűségét, szépségét, a ható tényezők összefüggésének rendszerét, a világ egységességét.

A tantárgy célja olyan pozitív attitűd kialakítása, mely nyitottá tesz környezetünk értékeire, azok tiszteletére és megvédésére ösztönöz.

Cél továbbá a testi, lelki, szociális egészség, az egészséges és harmonikus életvezetés igényének kialakítása. Arra törekszünk, hogy a tanulók személyiségének része legyen a saját belső és külső környezetük iránti figyelem és igényesség. A tanulóknak érteniük kell, hogy az ember felelős saját és társai élete minőségéért, s azt is, hogy az emberi élet minősége és az ember környezete nem függetlenek egymástól, hanem szoros kölcsönhatásban állnak.

Cél, hogy a tanulók megértsék a természeti környezet társadalomra gyakorolt hatásait, és mindennapi életükben is számoljanak ezek időbeli változásaival. Lássák, hogy a társadalom hatása visszahat a természeti környezetre, és annak kedvező, illetve kedvezőtlen változásait idézi elő. Ez tudatos környezeti magatartásra, az erőforrások ésszerű felhasználására ösztönöz. Világossá kell tenni a diákok számára, hogy a társadalmi-gazdasági problémák megoldását az egyéneknek kell elkezdeniük, de a termelési folyamatok, a tudomány, a technika, a gazdasági és politikai tényezők összehangolása közösségi, sőt nemzetközi összefogást is igényel.

Ismertessük meg a tanulókkal a növekvő társadalmi igényeket kielégíteni szándékozó termelő tevékenység és a természeti erőforrások korlátozottsága között feszülő ellentmondásokat, a növekedés korlátjait, ennek a fogyasztásban jelentkező következményeit, a Föld globális problémáit.

Elő kell segíteni a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek életformája, kultúrája, értékei iránti érdeklődés és tisztelet kialakulását is.

Fejlesztési követelmények

Váljon a tanulók igényévé az önálló ismeretszerzés, legyenek képesek a biológiai, kémiai, fizikai és földrajzi jelenségek, folyamatok, változások és kölcsönhatások tudatos megfigyelésére. Legyenek képesek adatsorok és mutatószámok alapján egyszerűbb jelenségek, törvényszerűségek felismerésére, tendenciák megfogalmazására. Vegyék figyelembe, hogy a természet egységes egész, és csak a megismerés során tagoljuk részekre. Tudjanak a tanulók természettudományi vizsgálatokat, egyszerű kísérleteket elvégezni. Önállóan használjanak különböző szaklexikonokat, szakirodalmat, atlaszokat. Tudjanak tájékozódni különböző természettudományos ismeretterjesztő cikkek, műsorok információi között, legyenek képesek a különböző információhordozók használatára. Ismerjék meg a legfontosabb természettudományos felfedezéseket és kutatókat.

Tudják a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert adatokat áttekinthetően rendszerezni, osztályozni, az eredményeket értelmezni, azokból következtetéseket levonni és általánosítani. Ismerjék a legfontosabb szakkifejezéseket. Ismereiteket tudják pontosan megfogalmazni, és írásban rögzíteni.

Ismerjék meg a tanulók a környezetükben előforduló, valamint az élő szervezeteket felépítő legfontosabb anyagok tulajdonságait, az élő anyag szerveződési szintjeit, jellemzőit. Ismerjék fel az ember egészségét veszélyeztető anyagok, szerek szervezetre gyakorolt hatását, és törekedjenek ezek elkerülésére.

Legyen áttekintésük a Föld és a földi élet időbeli változásairól, fejlődéséről. Ismerjék fel, hogy egyes esetekben a jelenségek megfordíthatók, más esetekben nem, s az életfolyamatok ez utóbbihoz tartoznak. Szerezzenek ismereteket a hétköznapi életben előforduló természeti és társadalmi-gazdasági jelenségek megértéséhez, alkalmazásához. Lássák a tanulók a térkép és a valóság kapcsolatát, értsék az ábrázolás korlátait. Legyenek képesek térképolvasásra, tegyenek szert általános tájékozottságra a földrajzi térben való eligazodáshoz. Alakuljon ki kötődés bennük lakóhelyükhöz, hazájukhoz.

Legyenek képesek a másokkal együtt végzendő közös munkára, együttműködésre.

9. évfolyam

Évi óraszám: 148

Belépő tevékenységformák

Fogalomalkotás közvetlen észlelés (kísérletek, terepi bejárás, kirándulás) és közvetett tapasztalás (diakép, videofilm, ábraelemzés, képelemzés, modell) alapján.

Információk gyűjtése ismeretterjesztő kiadványok, elektronikus ismeretközlők segítségével.

A szöveges és képi információk értelmezése, következtetések megfogalmazása.

Egyszerűbb mérések és kísérletek elvégzése, eredményeik értelmezése.

Fizikai és kémiai változások megkülönböztetése.

Egyszerűbb fizikai, kémiai számítások alkalmazása.

Termékek használati utasításainak értelmezése.

Tájékozódás tematikus térképeken.

A térkép jelrendszerének értelmezése.

Időjárás-jelentés értelmezése.

Témakörök

Tartalmak

Mozgás és erő	A sebesség fogalma, az út, idő és a sebesség kapcsolata, különböző járművek sebességének összehasonlítása. A gyorsulás, a sebességváltozás és az idő kapcsolata a járművek mozgásakor. (Például: Mennyi idő alatt éri el a gépkocsi a 100km/ó sebességet?) Tehetetlenség, erő, gyorsulás. A súrlódás és közegellenállás (közlekedési példákon keresztül). Görbe vonalú mozgások: a sebesség irányának változása, az irányváltozást előidéző erő (kanyarodás).
Folyadékok és gázok mechanikája	A nyomás a folyadékban és gázban (például gumiabroncsok nyomása, a gépkocsi fékberendezése).
Munka, energia, hő	A belső égésű motorok működése, az üzemanyag égése során felszabaduló energia hasznosítása (égéshő, a gáz belső energiája, a táguló gáz munkája, teljesítmény, hatásfok).
Elektromosságtan	Áramforrások (elem, akkumulátor) jellemzői. Egyszerű elektromos áramkörök. Elektromos áram hőhatása (például izzók, szélvédőfűtés). Az áram mágneses hatása (elektromos motorok). Elektromágneses indukció (dinamó, generátor, transzformátor).
Lendület és megmaradása	A lendület fogalma, lendületmegmaradás (rakétameghajtás, sugárhajtóművek).
Anyagszerkezet, fémek, nem fémek, vegyületek	Kémiai jelrendszer, tájékozódás a periódusos rendszerben. Fontos fémek: Al, Fe, Cu, Au. Nem fémes elemek: C, O, Cl, N. Vegyületek: víz, szén-dioxid, szén-monoxid.
Oldatok, oldhatóság, kolloidok	Oldatkészítés, hígítás, keverék szétválasztása (szűrés, bepárlás). Emulzió, szuszpenzió, aeroszol, gél.
Kémiai reakciók a háztartásban	Reakciósebesség, reakcióhő, katalizátor. Sav-bázis-reakciók: savak és lúgok kimutatása (szóda, trisó, szóda-bikarbóna, szappan, mosó- és mosogatószer, vízlágyítás, ecet, sósav, indikátor hatású növények).
Az élet és tudománya. Az élőlények szerveződése	Az élet kialakulása, jellemzése. Az élő anyag szerveződési szintjei: sejtek, szövetek, szervek, szervrendszerek, szervezet.

Az állatok szervezetének felépítése és életműködése	A kültakaró felépítése és feladata. Különféle mozgások és szerveik. A heterotróf anyagcsere és módjai. Táplálkozás, anyagszállítás, légzés és kiválasztás. A szaporodás és formái, az ivadék gondozás. Az érzékelés és az idegrendszer.
A növények testfelépítése és működése	A növények testfelépítése, részei. Növekedés és helyzetváltoztató mozgások. A növények tápanyagfelvétele, az autotróf anyagcsere (fotoszintézis) folyamata és jelentősége. Anyagszállítás, -raktározás és -kiválasztás. A növények szaporodása. A növények jelentősége.
Az élőlények és környezetük (ökológiai alapismeretek)	Az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai. Az élőlények tűrőképessége, adaptációja, szelekciója. Az élővilág egyed feletti szerveződési szintjei. A faj és a populáció fogalma, a populációk jellemzői. A társulások, életközösségek sajátosságai, populációs kölcsönhatások, táplálkozási kapcsolatok, termelők, fogyasztók és lebontók a táplálékláncban. Az életközösség térbeli szerkezete: színteztettség. Az életközösségek időbeni változásai. Az életközösségek sokfélesége.
Tájékozódás a térképen és a Világegyetemben	A térkép fogalma, fajtái, jelrendszere, mérések a térképen. A Föld mint égitest, helye a Naprendszerben. A Föld mozgásai és következményei. A napi és évi időszámítás.
A Föld gömbhéjai	A közetburok felépítése. A lemeztectonika alapja, következményei: hegységképződés, vulkáni működés, földrengés. Az ásványok és kőzetek keletkezése, tulajdonságaik, csoportosításuk. A légkör összetétele, szerkezete. Az időjárás, az éghajlati elemek és változásai. A légkör alapfolyamatai: felmelegedés, csapadékképződés, légmozgások. Az általános légkörzés. Az időjárás-változások hatása a mindennapi életre. Az óceánok és tengerek földrajzi jellemzői, jelentőségük. A tengervíz fizikai, kémiai tulajdonságai. A tengervíz mozgásai. A szárazföld vizei: felszíni és felszín alatti vizek típusai. A vízgazdálkodás alapjai, jellemzői. A belső és külső erők szerepe a felszín fejlődésében. Jellegetes felszínformák.
A természetföldrajzi övezetesség	Az éghajlati övezetek, kialakulása, jellemzőik. A talaj kialakulása, összetétele, a Föld jellemző talajfajtái. Az élővilág, a talaj, a vízrajzi jellemzők, a felszínformálás és az élelmiszer-termelés éghajlattól függő övezetessége. A forró, a mérsékelt és a hideg övezet jellemzői. A hegyvidékek függőleges övezetessége.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók tudják a sebesség fogalmát, az út, idő és a sebesség kapcsolatát, a gyorsulás és a sebességváltozás, valamint az idő összefüggéseit közlekedési példákon. Ismerjék a súrlódás és a közegellenállás fogalmait. Ismerjék a nyomás jellem-

zót folyadékban és gázban. Tudják a belső égésű motorok működésének elvét. Ismerjék az áramforrások, egyszerű elektromos áramkörök jellemzőit, az elektromos áramhatásait, továbbá az elektromágneses indukciót.

Ismerjék az anyagszerkezet főbb jellemzőit, a kémiai jelrendszert, tudjanak tájékozódni a periódusos rendszerben. Tudják a fontos fémek (alumínium, vas, réz, arany), a nemfémes elemek (szén, oxigén, hidrogén, klór, nitrogén) és vegyületek (víz, szén-dioxid, szén-monoxid) főbb jellemzőit. Ismerjék az anyagok fizikai és kémiai tulajdonságait és azok változásait. Tudják a lassú és gyors égés sajátosságait, a rozsdásodás, emésztés jellemzőit, a fémek oldódását savakban, a fertőtlenítőszeres és fehérítőszeres hatásait.

Ismerjék meg az élet kialakulásának feltételeit, az élő anyag szerveződési szintjeit. Tudják a sejt, a szövet, a szerv, a szervrendszer és a szervezet fogalmát. Ismerjék az emberi szervezetet felépítő szövetek főbb sajátosságait és szerepét. Ismerjék az ember fontosabb szervrendszereinek elhelyezkedését, működési jellemzőit. Ismerjék a legfontosabb tápanyagokat, az egészséges táplálkozás feltételeit, a fogápolás módját, a tápcsatorna betegségeit és azok megelőzését. Ismerjék a légzés szerveit, szerepét a szervezet fenntartásában. Tudják a dohányzás káros hatásait, a szív- és érrendszeri betegségeket és megelőzésüket. Legyenek tisztában a női és férfi nemi működés különbségeivel. Ismerjék a születésszabályozás módjait, a nemi szervek higiéniáját, a nemi úton terjedő betegségeket és megelőzésüket. Ismerjék az idegrendszer vázlatos felépítését, továbbá az idegrendszer működését befolyásoló élvezeti és kábító hatású szerek (alkohol, drogok) káros hatását. Legyenek tisztában a lakás, az iskola, a munkahely, a szórakozóhelyek és a közlekedési eszközök higiéniájával.

Ismerjék fel a leggyakoribb betegségeket, a fertőzés és járvány fogalmát, az otthoni betegápolás szabályait. Értsék a védőoltások és szűrővizsgálatok jelentőségét, a családtervezés felelősségét.

Tudják értelmezni a térképek jelrendszerét. Ismerjék a Föld helyét a Naprendszerben, tudják főbb mozgásformáit és azok következményeit. Ismerjék a kőzetburok felépítését, a hegységképződés, a vulkáni működés és a földrengések kialakulásának sajátosságait. Tudják a légkör összetételét, az időjárást és éghajlatot meghatározó tényezőket, és hatásukat a mindennapi életre. Ismerjék az óceánok és tengerek legfőbb jellemzőit, a szárazföldök felszíni és felszín alatti vizeinek típusait. Ismerjék a Föld felszíninformát. Tudják jellemezni az éghajlati övezeteket. Értsék az élővilág, a talaj, a vízrajz, továbbá az éghajlat sajátosságainak összefüggéseit az élelmiszer-termeléssel.

10. évfolyam

Évi óraszám: 148

Belépő tevékenységformák

Információgyűjtés ismeretterjesztő kiadványok, cikkek, videofilmek és az elektronikus média révén.

Szöveges és képi információk értelmezése, következtetések megfogalmazása, fogalomalkotás, folyamatok és alapvető összefüggések felismerése.

Kísérletek és mérések segítségével tapasztalatszerzés a környezetünkben lejátszódó kölcsönhatásokról, halmazállapot-változásokról, fizikai változásokról, kémiai reakciókról, az élő és az élettelen környezet kapcsolatáról.

Adatok gyűjtése az emberi beavatkozások környezetkárosító következményeiről, pozitív hatású környezetátalakításairól.

A világ népesedési folyamatainak elemzése adatok alapján.

Településtípusok bemutatása képek, térképek, leírások alapján.

Az egyes térségek, régiók világgazdasági szerepének értékelése adatok alapján.

A sajtó világgazdasági híradásainak megbeszélése, értelmezése.

Témakörök

Tartalmak

Életünk és az energia.
Mechanikai energiák

Mozgási és helyzeti energia érzékeltetése konkrét példákon (például magasról lezuhogó víz, cölöpverő kos energiája).
Az áramló víz és levegő energiája és hasznosítása.

A hő

Tüzelőanyagok égéshője, hasznosítása.
Halmazállapot-változások.
Hőcsere.

Az elektromos energia

Mozgási indukció (generátorok).
Nyugalmi indukció (transzformátor).
Az elektromos energiaellátás rendszere, energiatakarékosság.
A hálózati elektromos energia felhasználása a háztartásban, a baleset-megelőzés alapjai.

Atomenergia	Az atom felépítése: atommag és elektronburok. Az atommag felépítése. A maghasadás, maghasadáskor felszabaduló energia. A láncreakció, az atomenergia felhasználása pusztításra és békés építőmunkára. A magfúzió, a Nap (csillagok) energiaforrása.
Sugárzások	Az elektromágneses spektrum. Radioaktivitás veszélyei és felhasználási területei.
Környezeti és háztartási anyagok	Energiaforrásaink: megújuló energiaforrások (víz-, szél-, nap-, geotermikus energia), meg nem újuló energiaforrások (szén, kőolaj, földgáz) környezeti kárai. Építkezéskor használt anyagok: mészkő, égetett mész, oltott mész, gipsz, cement, festékek és oldószerek, üveg. Műanyagok: polietilén, PVC, gumi, teflon. Növényvédő szerek és használatuk.
Az élő szervezetet felépítő anyagok, tápanyagaink	Szénhidrátok: szőlő- és répacukor, fotoszintézis, keményítő, cellulóz. Fehérjék: felépítés, denaturálódás, kimutatás. Zsírok, olajok: összetétel, romlás. Vitaminok: vízben, zsírban oldódás, hatásuk a szervezetre. Nyomelemek: élettani hatás. Alkoholok: erjedés, oxidáció, zsírolódás, hatásuk a szervezetre. Karbonsavak: ecetsav, citromsav, aszkorbinsav, tejsav.
Egészség- és környezetkárosító anyagok. Hulladékok, hulladékkezelés	Növényi, állati eredetű konyhai hulladék, nem veszélyes, le nem bomló hulladékok. Veszélyes hulladékok: akkumulátor, szárazelem, fáradtolaj, festékek, hígítók, gyógyszerek.
Az öröklődés alapjai	Az örökítőanyag elhelyezkedése és tulajdonságai. Az információtartalom és az élőlények tulajdonságai. A sokféle információ variálódása osztódáskor és a zigóta képződésekor. A génváltozatok egymásra hatásának következményei. Az örökítőanyag megváltozása és következményei.
Az élővilág törzsfajlódása	A fajok változatossága és ennek okai, a fajok kialakulását eredményező folyamatok. A földtörténet és a törzsfajlódás, a főbb rendszertani kategóriák képviselőinek megjelenése időrendben, a különféle élőhelyek betelepülése. Az ember kialakulása és evolúciója. Az evolúció és az élővilág természetes rendszerének kapcsolata (származás, rokonság). Az evolúció jelentősége, az ember hatása a saját és a többi élőlény evolúciójára.
A természet és a környezet védelme általános egészségtan	Globális környezeti gondok, légszennyezettség, zajártalom, vízszennyezés, hulladék-hegyek, élelem- és termőföldhiány, édesvízkészlet, energia- és nyersanyagválság, nagyvárosi ártalmak. A környezetvédelem és természetvédelem fogalma, a víz, a levegő védelme, zaj- és rezgésvédelem, hulladékgazdálkodás. Katasztrófavédelem (tűz, árvíz, belvíz stb.). Globális válságtünetek és megoldási lehetőségeik. Betegségek megelőzése. A környezet hatása az egészségre. A lakás, az iskola, a munkahely, a szórakozóhelyek és a közlekedési eszközök higiéniája. Egészséges táplálkozás, káros szenvedélyek. Egészséges életmód, mozgás, testedzés, lelki egészség. Felkészülés a családi életre, szex, szerelem, párválasztás, házasság, családtervezés, fogamzásgátlás. Terhességvizsgálatok, terhesgondozás, szülés, csecsemőgondozás. A betegség általános tünetei, a betegségek eredete, otthoni betegápolás.

	Elsősegélynyújtás, baleseti sérülések. Fertőzés és járvány. Népbetegségek a mai Magyarországon.
Földünk környezeti problémái	Az éghajlatváltozás, a levegő, a talajok és a vizek szennyezése, a gazdasági tevékenységek környezetkárosító hatása, a környezetátalakítás pozitív példái. A környezetvédelem szükségessége.
A természet és a társadalom kölcsönhatásai	A Föld népessége. A népesség összetétele. A népesség eloszlásának területi különbségei. A népesség térbeli mozgásai. A népességváltozás mutatói. Településtípusok és jellemzőik. A települések szerepköre, szerkezete, átalakulási folyamatai. A várossá válás és a városiasodás.
A világgazdaság aktuális kérdései	A gazdasági növekedés jellegzetességei. A gazdasági fejlettség földrajzi különbségei: a fejlett és fejlődő országok jellemzői. A gazdasági fejlettség mutatói. A nemzetközi együttműködések, lehetőségeik, a nemzetközi szervezetek szerepe a világ társadalmi-gazdasági életének alakításában. A regionális kapcsolatok jelentősége.
A gazdasági élet jellemzői	A gazdaság ágazatai. A gazdasági ágazatok fő telepítő tényezői és azok jelentőségének változásai. A gazdasági szektorok jellemzői. A tercier és az információs szektor előretörése, egyre fokozódó jelentősége.

A továbbhaladás feltételei

Tudják a helyzeti és mozgási energia érzékeltetését konkrét példákon, az áramló víz és levegő energiájának hasznosítását. Ismerjék a tüzelőanyagokat, és azok hasznosítását. Tudják a halmazállapot-változásokat, a hőcsere jelentőségét. Ismerjék az elektromos energiaellátás rendszerét, az energiatakarékosság módjait, a hálózati elektromos energia felhasználását a háztartásban, a baleset-megelőzés alapjait. Tudják az atom és az atommag felépítését, az atomenergia felhasználását békés célokra, ismerjék pusztító hatásait is. Ismerjék a Nap (csillagok) energiatermelését, s ennek jelentőségét a földi élet szempontjából. Tudják a radioaktivitás lényegét, veszélyeit és felhasználási területeit.

Ismerjék a megújuló energiaforrásokat (víz, szél, geotermikus energia), és a nem megújuló energiahordozókat (szén, kőolaj, földgáz) és környezeti hatásukat. Ismerjék az építkezéseknél használt anyagokat és tulajdonságaikat (mészkő, égetett mész, mészsoltás, gipsz, cement, festékek és oldószerek, üveg). Tudják a fontosabb műanyagok és a gyakran használt növényvédő szerek fajtáit, felhasználásuk területeit és hatásukat. Ismerjék az élő szervezetet felépítő anyagok és tápanyagok főbb jellemzőit. Ismerjék az egészségkárosító, illetve környezetkárosító anyagok (szén-monoxid, kén-dioxid, nitrogén-oxidok) sajátosságait, a savas eső, a szmog, ózonlyuk növekedésének és az üvegházhatás erősödésének következményeit.

Ismerjék az élettelen környezeti tényezőket és változásait. Tudják a tűrőképesség, alkalmazkodás és szelekció fogalmát. Ismerjék a biológiai szervezetek szerveződési szintjeit, tudják a faj és populáció fogalmát, főbb jellemzőit. Ismerjék az élőlények táplálkozási kapcsolatait, a termelők, fogyasztók és lebontók fogalmát. Tudják az életközösség fogalmát és jellemzőit. Ismerjék a természetes életközösségek önszabályozó rendszerét. Értsék az élővilág sokféleségének fontosságát. Ismerjék fel a környezetvédelem, természetvédelem és környezetgazdálkodás fontosságát. Ismerjék a talajt, a vizeket és a légkört károsító hatásokat és ezek következményeit. Ismerjék a Föld globális problémáit, s ezek csökkentésének módjait. Tudják az emberi tevékenység hatását az emberi egészségre és környezetre.

Ismerjék a népesség összetételét, területi eloszlásának különbségeit, a népesség térbeli mozgásait, a népességszám-változás következményeit. Tudják a települések fajtáit, a településtípusok jellemzőit. Ismerjék a gazdasági fejlettség földrajzi különbségeit, a gazdasági fejlettség főbb mutatóit. Ismerjék a nemzetközi politikai, társadalmi, gazdasági együttműködések és a regionális kapcsolatok jelentőségét, a legfontosabb nemzetközi szervezetek nevét, feladatait. Tudják a gazdasági élet főbb ágazatait, a gazdasági ágazatok fő telepítő tényezőit, azok változásait és jelentőségét. Ismerjék a harmadik (tercier) szektor és az információs szektor előretörését, fokozott jelentőségét.

ÉNEK-ZENE

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A szakiskolában az ének-zene tantárgy középpontjában a tanulók kommunikációs, szociális és emocionális képességeinek fejlesztése áll. Kíváncsi tehát, hogy a befogadó zenehallgatás és a közös éneklés mindenkor a serdülőkorú fiatalok érzelmi világához és érdeklődéséhez igazodó, egyéni és csoportos zenei tapasztalatokat, élményeket is figyelembe vevő, ezeket is értelmező, kényszermentes, feszültségoldó együttlét legyen. A csoportos együttlét kulturált kereteinek bővítése fontos feladata az ének-zene tanításának. Ezért a zenehallgatás és a közös zenélés-éneklés az ének-zene tanítás tevékenységeinek legfőbb kerete. Ezek a humánus esélyt teremtő alkalmak egyúttal a csoportkohézió erősítésének lehetőségét kínálják, s így a tanulók a zene nyelvén is elsajátíthatják önművelésük, tapasztalataik, véleményeik adekvát kifejezési módjait. Az ének-zenei nevelés célja továbbá, hogy a tanulók átélte örömszerző sikerélményhez jussanak, ezzel is erősítve a zenében megtestesülő értékek ízlésformáló hatását.

Az ének-zene tantárgy tanításának kiemelt célja, hogy alkalmat adjon más művészeti ágakkal való kapcsolatteremtésre (színház, tánc, film stb.). Ez is esélyt teremt arra, hogy a tanulók – az iskolai kereteken belül és azon kívül is – motiváltak legyenek az önművelésre, az ismeretbővítésre, valamint arra, hogy valóban éljenek a zene kivételes személyiségformáló, a lelki energiákat kiegyensúlyozó lehetőségeivel.

Fejlesztési követelmények

A szép, többféle karaktert kifejező csoportos éneklési készség fejlesztése segítse a tanulók egyéni, belső érzésvilágának megértését. A jó hangulatú, fűszabadult együtténekléssel, a közös zenehallgatást követő beszélgetésekkel tanulják meg gátlásaiktól megszabadulva egyre többféle eszközzel kifejezni gondolataikat, érzéseiket.

Népdalaink vagy a megzenésített versek tömör, találó, képszerű nyelvezetének segítségével bővítsük a tanulók szókincsét, mintát adva az árnyalt érzelmek szóbeli megfogalmazásához.

Teljesítménykényszer nélkül, sokszínű tevékenységgel érezzék el, hogy a néphagyományokkal, néptáncokkal, a magyar népművészeti alkotásokkal foglalkozva megkedveljék és magukénak érezzék zenei kultúrájukat.

A táncdallamokhoz, műzenei táncokhoz tartozó alaplépések megismerésével ismerjék föl a tánc kommunikációs és személyiségformáló lehetőségeit. Ismereteik révén tudjanak különbséget tenni a követendő értékrendet képviselő társas- és néptáncok, valamint a gerjesztett, extatikus táncok között.

Az egyszerű kánonok csoportos többszólamú éneklésén keresztül fedezzék fel a vegyeskari hangok újszerű akusztikai hangzásélményét, és fejlődjenek ki az együttműködés, a másokra való odafigyelés, az alkalmazkodás készsége úgy, hogy közben „saját szólamát” gondozva a közös szándék érvényesüljön.

A műdalok és más népek dalainak éneklésével, hallgatásával a tantárgy egyrészt szélesítse a tanulók látókörét, másrészt segítse más nemzetek értékeinek élményszerű befogadását.

A zenei szemelvényeket hallgatva, a zene értelmezése révén a tanuló jusson el mások mondanivalójának, gondolatvilágának megértéséig. Tudjon élni a művészi zene nyújtotta kommunikációs lehetőségekkel.

Az előadói apparátus megfigyelése, a hangszerek és az emberi hangszínek megkülönböztetése, a zenei részletek hangulatának megfogalmazása során ismerje meg a nonverbális kifejezőeszközök sokszínűségét.

A zeneművek emberközpontú megközelítésével, a saját élő dalkincsének kialakításával, az egyre értőbbé váló, élményt nyújtó zenehallgatás gyakorlatával alakuljon ki a művészetekhez való pozitív attitűd.

A dzsessz történetének, kifejezőeszközeinek és műfajainak megismerése által jusson közelebb a tanuló az értékes és igényes szórakoztató zenéhez.

A képzőművészeti, irodalmi, színpadi és más alkotásokat tudja összekapcsolni a zenehallgatás élményével. A kifejezési formák és műfajok néhány alapjellemezőjének birtokában legyen ismerete a zene nyelvének kifejezési lehetőségeiről.

Kapjon indítást a további önműveléshez és szerezzon kellő jártasságot annak technikáiban, hogy igénybe tudja venni a jó zene lélekemelő, pszichés energiákat feltöltő segítségét.

9. évfolyam

Évi óraszám: 37

Témakörök

Tartalmak

Éneklés

Kifejező, prosódiaiilag helyesen értelmezett csoportos szöveges éneklés emlékezetből
Tanult népdalok népszokásokhoz, jeles napokhoz rendelése
Más népek dalainak és műdaloknak éneklése
Egyszólamú művek egységes, kifejező, csoportos éneklése
Egyszerű kánonok csoportos többszólamú éneklése, a vegyeskar hangzásigényének megismerése
Csoportos éneklés hangszerkísérettel, csoportok változtatásával
A hangképzéssel kapcsolatos tantárgyközi ismeretek föllevenítése
A prosódia szemléltetése a szöveges zenében

Zenehallgatás

Hangszerek, zenekarok, énekkari szólamok megnevezése hangzás alapján
Közismert zenei formák hallás utáni azonosítása
Többször hallott zeneművek felismerése jellemző részletek alapján
Stílusjegyek megnevezése többször hallott művekben – kapcsolatteremtés pl. a adott korszak társművészeti alkotásaival
A népies műdal és a cigányzene megkülönböztetése a magyar népdaltól
Rendhagyó emberi énekhangképzés eredményeként megszólaló hangszínek felismerése (falzett, kaszt-rált, fejhang, jódlizás)
Egy áttekintett korszak műfaji jellegzetességének összefoglalása
Középkori, reneszánsz, barokk, klasszikus zeneművek stílusjegyeinek felismerése

Zenei ismeretek

Az ütemfajták, az ütemezés rendszerező áttekintése
Alapritmusértékek, ritmusképletek, ütemfajták, ütemezés
Tanult népdalok funkcionális tartalmak szerinti rendszerezése

Alkalmazások

Tantárgyközi néprajzi tartalmak felkutatása és illesztése a jeles napok szokásdallamaihoz, könyvtárhasználat segítségével.
Segédkönyvek, albumok, hangzóanyagok használata
A tanult korok áttekintésének alapjául szolgáló zeneművek nemzetiségének megnevezése, történelmi korban való elhelyezése
Néhány kortárs alkotó személyiség megnevezése a társművészetek és a tudomány területéről is
Tájékozódás könyvtárban, fonotékában

Régi stílusú magyar népdalok
Énekes anyag a magyar zenetörténetből a XVIII. sz. végéig
A verbunkos stílushoz kapcsolódó népdalok, népies műdalok, hangszeres szemelvények
Műzenei kánonok
Szomszéd népek dalai
Énekes szemelvények a zeneirodalomból (középkortól a klasszicizmusig)
Szemelvények az ifjúsági szubkultúra köréből
Megzenésített klasszikus és mai versek, dalok

Különböző előadói stílust képviselő népzenei felvételek, népdalfeldolgozások
Magyar és az európai zeneirodalom főbb műfajai a XVIII. sz. végéig
Verbunkos zenei szemelvények
Jellegzetes barokk és klasszikus műfajokat reprezentáló zeneművek
Klasszikus zeneművek népszerű átiratai
Mai zene

A barokk és bécsi klasszicizmus műzenei példái
Magyar népdalok
Más népek népzeneje

A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus stílus köréből.
Népzenei anyagok
A zenei tevékenységekhez választott zeneművek, dalok stb.

A továbbhaladás feltételei*Éneklés*

10–15 dallam a tanév anyagából (magyar népdal, más népek dalai, műdal, kánon, ismert műzenei szemelvény témája) emlékezetből csoportos – esetleg egyéni – előadása.

Zenehallgatás

Hallás után az egyenmű és vegyeskari, a vonós-, fúvós-, és szimfonikus zenekari hangzás és a hangzó anyagból kiemelkedő karakteres hangszerek, hangszínek megkülönböztetése.

A tanult művészeti korszakokból néhány zeneszerző és egy-egy társművészeti alkotás megnevezése, egy-egy zenei műfaj megnevezése.

10. évfolyam**Évi óraszám: 37****Témakörök****Tartalmak***Éneklés*

Ismert dallamok ritmusának hangoztatása
Egyéni elképzelés megvalósítása zenei eszközökkel, énekes, hangszeres előadásban
Magyarország nemzetiségeinek és etnikai kisebbségeinek, valamint más nemzetek népdalainak éneklése
Kulturált, egységes hangzásra való törekvés és a többszólamú éneklési készség továbbfejlesztése
Csoportos éneklés hangszerkísérettel – kisebb csoportokban is
Ismert zeneművek egyszerű témáinak éneklése
Tanórán kívüli éneklés élmény- és ismeretanyagának bevonása a tanórai munkába

Új stílusú és vegyes osztályba tartozó magyar népdalok ismerete
Más népek dalai
Énekes szemelvények a XIX., XX. század zeneirodalmi alkotásaiból
Mai zene

Zenehallgatás

Hangszeres magyar népzenehez kapcsolódó jellegzetes magyar néptáncok megismerése, a tánc ház
Nemzeti táncok karakterének megfigyelése a romantikus zenében
A klasszikus táncok, néptáncok, dzsessz-zenei alapú modern táncok mozgáskincse és zenei kifejezőmódja közötti kapcsolatok felfedezése
A ritmus szerepének összevetése a zenében és más művészeti ágakban; a balett
Az improvizálás és az alkalmazkodás megfigyelése a dzsessz zenélési gyakorlatában
A dzsessz hatásának megfigyelése a műzenében
Többször hallott zeneművek felismerése, jellemző részletek alapján
Hangszerek, zenekarok, énekkarok, hangfajok megnevezése a hangzás alapján
A zene és a szóbeli kifejezése összekapcsolása a programzenében
Kapcsolatteremtés a drámai műfajok és a zenés színpadi művek között (opera, operett, musical, rockopera)

Népzenei felvételek, élő népzene
A romantikus zenei stílust képviselő zeneművek
Nemzeti táncok a romantikus műzenében
Operarészletek, zenés színházi részletek
A XIX. század és a XX. század műfajait bemutató szemelvények
Bartók Béla és Kodály Zoltán néhány zenekari és vokális műve
A dzsessz jellegzetes műfajait bemutató szemelvények
Elektronikus zenei művek részletei
Populáris zenei szemelvények

Képzőművészeti alkotások és a zene közös vonásainak megfogalmazása
Kép, film és zene kapcsolatának megfigyelése, elemzése
A hallott zeneművek elhelyezése történelmi korban, kapcsolatteremtés társművészeti alkotásokkal
Élőzenei hangverseny-, színház- operalátogatás
Vélemény megfogalmazása a tömegkommunikáció zenei műsorairól, hangversenyekről, színházi előadásokról.

A továbbhaladás feltételei

Éneklés

10–15 dallam előadása a tanév anyagából (népdal, más népek dalai, műdal, kánon, ismert műzenei szemelvény témája) emlékezetből.

Ismerjen különböző élethelyzetekről szóló népdalokat.

Zenehallgatás

Ismerje fel a többször hallott zeneműveket, részleteket.

Tudjon megnevezni a tanult kultúrtörténeti korszakokból legalább egy-két társművészeti alkotást.

Tudjon megkülönböztetni hallás után néhány tanult műfajt a komoly- és a könnyűzene területéről.

Javasolt zenei anyag

Népdalok

A bolhási kertek alatt
A nagy bécsi kaszárnya
Annyi bánat a szívemen
Béres legény
Beteg asszony
Duna parton vagy egy malom
Elindultam szép hazámból
Erdő mellett estvéledtem
Este, este, de szerelmes ...
Hej, rozsmaring
Istenem, istenem áraszd meg a ...
Katona vagyok én
Körösfői kertek alatt
Megkötöm lovamat
Megrakják a tüzet
Röpülj, páva
Szép a gyöngyvirág
Szivárvány havasán
Tavaszi szél
Tiszán innen, Dunán túl

Énekes anyag a magyar zenetörténetből

Bocsásd meg Úristen – Balassi-ének a Kájoni-kódexből
Hej Rákóczi, Bercsényi
Áll előttem egy virágszál – virágének a XVIII. századból
Ej, haj, gyöngyvirág – Pálóczi Horváth Ádám dalgyűjteményéből
Aranyideim folyása – Kovács Ferenc énekeskönyvéből
Simonffy: Három a tánc
Szentirmai: Csak egy kislány van a világon

Énekes műzenei szemelvények

Allelujadallamok
Händel: Csordul a könnyem (a Xerxes c. operából)
Beethoven: Örömóda (IX. szimfónia – IV. tétel)
Schubert: A pusztai rózsa (dal)
Schumann: A két gránátos (dal)
Gaudeamus igitur (Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány)
Kodály–Berzsenyi: A magyarokhoz
Kodály: Mikor Dávid (Psalmus Hungaricus)
Gershwin: Porgy dala (Porgy és Bess)

Zenehallgatási anyag

Lassus: Zsoldosszerenád
Bach: h-moll szvit
Bach: c-moll prelúdium és fuga (Wohltemperiertes Klavier I. kötetéből)
Händel: F-dúr szvit (Vízizene)
Haydn: C-dúr („Kaiser”) vonósnégyes – II. tétel (Op. 76. No. 3)
Mozart: A-dúr zongoraszonáta (K. 331)
Mozart: Figaro házassága
Beethoven: V. (Sors) Szimfónia
Beethoven: IX. szimfónia – IV. tétel
Schubert: h-moll (Befejezetlen) szimfónia
Schumann: A két gránátos
Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
Mendelssohn: Szentivánéji álom – szvit
Liszt: Les Preludes
Wagner: Nyitány és Walther versenydala a Nürnbergi mesterdalnokok c. operából
Ravel: Bolero
Kodály: Hány János (szvit)
Kodály: Székelyfonó
Kodály: Psalmus Hungaricus
Gershwin: Rhapsody in Blue
Bartók: 15 magyar parasztdal (zongorára) és Nyolc magyar népdal (ének-zongora)
Bartók: Cantata Profana
Bartók: Concerto
Orff: Carmina Burana
Berstein: West Side Story

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A tantárgy legfontosabb célkitűzése a vizuális kultúra nyelvének, a látás eszközrendszerének gyarapítása a szakiskola speciális körülményei között. Ezek a sajátos iskolai feltételek oly módon alkalmasak a személyiség e téren történő fejlesztésére, hogy a szakmai, szakirányú érdeklődést és a tantárgy kapcsolódási pontjait segítik összehangolni. A vizuális kultúra tantárgy megjelenése a szakiskolában a következő általános célok eléréséhez járul hozzá: a kreativitás fejlesztése; a kreatív gondolkodás fejlesztése; az esztétikum iránti befogadó készség erősítése; az értékek iránti nyitott magatartás kialakítása; a tolerancia és az empátia fejlesztése; az érzelmi nevelés, valamint az értékközpontú személyiség fejlesztése.

Fejlesztési követelmények

Az általános iskolai vizuális nyelvi elemek, a környezetkultúra, a tárgykultúra és a képzőművészeti alapismeretek készség szintű alkalmazásának megtartása és – amennyiben lehetséges – a szakmai irányú fejlesztés és alkalmazás a megadott témakörökön belül.

Kifejezés, képzőművészet – alkotás, befogadás

A mindennapi látványsokaság esztétikai és művészi elemzésének ismeretszerű feldolgozása alkotások és művészettörténeti példák segítségével, a gondolatok, érzelmek megjelenítése a vizuális nyelv eszközeivel.

Vizuális kommunikáció – alkotás, befogadás

Alapszintű kommunikációs elemek vizuális megjelenítése, a munkaeszközök, a szakmai képi, vizuális elemek felismerése és alkalmazása, a tárgy és a szakmai nyelv érintkezési pontjainak felfedezése.

Tárgy és környezetkultúra – alkotás, befogadás

Szűkebb és tágabb környezetének esztétikus alakítására tett képi javaslatok létrehozása. A tantárgy és szakmai tárgyainak kapcsolódási pontjai (formatervezési, ergonómiai rendszerek), megismerése és feldolgozása.

9. évfolyam

Évi óraszám: 37

Célok és feladatok

A vizuális nyelv sajátosságainak felelevenítése és új elemeinek megismerése. A látványértelmezés során felmerült vizuális problémák alkalmazása. Az eddig tanult technikák, eszközrendszer felelevenítése, a szakirányú vizuális alkotás, alakítás, vizuális kommunikáció alkalmazása. A tér ábrázolásának eszközei (konvenciók) használata.

Szakismeretet kívánó szakrajzok elsajátítása és beépítése a kreatív tevékenységek körébe. Színek, vonalak, foltok, formák és tér alkalmazása. A színkeverés elemeinek felidézése. Néhány – a szubkultúrában, ifjúsági kultúrában megjelenő – vizuális probléma (graffiti, testdíszítés, öltözködés) felismerése, tervezéssel egybekötött alkalmazása.

Témakörök

Tartalmak

Kifejezés,
képzőművészet

Alkotás

Ábrázolás értelmezése és átértelmezése színnel (fotók és rajzok átfestése színek keverése segítségével).

Érzelmek és lelkiállapot kifejezése, hangulatok ábrázolása, szín, vonal és forma segítségével (festés zenére, versek illusztrálása, lelkiállapot megmintázása agyagban).

Egy adott téma fel- és átdolgozása különböző technikák segítségével.

	<i>Befogadás</i> Művészeti élmények szóban történő megfogalmazása (film, épület, kiállítás stb.). Tárlatlátogatás és feladatlap feldolgozása. Művészeti ágak az ókortól a 19. századig (lehetőség szerint 5 művészeti ág megnevezése példákkal, 5 reprodukció felismerése).
Vizuális kommunikáció	<i>Alkotás</i> Az alapvető ábrázolási konvenciók felidézése (sík- és térábrázolás). A perspektíva használata. Az axonometria használata műszaki ábrák elkészítésekor. Vetületi ábrázolások a Monge-rendszerben. Értelmező rajzok szabadkézi vázlattal. Egyszerű beállítások, szabadkézi rajzok. Robbantott ábrák érdekes térbeli formákról, szakipari eszközökről. <i>Tervezések</i> Plakát tervezése – az írás, a szöveg, a betű felhasználása a vizuális nyelv értelmezésében; graffititervek. Egy kedves zene képszerű feldolgozása csomagolással egybekötött tervezéssel (pl. CD-hirdetés). <i>Befogadás</i> Nézőpontok, arányok megismerése, tájékozódás a látványok értelmezésében. Elemzés egy reklám, egy plakát használati és látványfunkcióinak szempontjait figyelembe véve. A médiumok (egy szappanopera, egy reklám, hírműsor) képi világának szóbeli elemzése. Az álló- és mozgókép (az idő és térbeliség) jellegzetességeinek kiemelése egy rajzfilm és egy képregény elemzése során.
Tárgy és környezetkultúra	<i>Alkotás</i> Tárgyak, munkaeszközök ábrázolása a legcélszerűbb formák figyelembevételével. Tárgyak elemzése és újratervezése. Saját személyes tárgyak (ruha, ékszer, percing) tervezése. Saját élettér léptékeinek és mozgásterének rajzi elemzése, új lakótér tervezése méretarányokkal. <i>Befogadás</i> A tárgyak tervezésének folyamatai, elkészítésük menete. Tárgyak esztétikai és használati szempontjainak bemutatása. A város, az épület, a táj egymáshoz való viszonya – szóbeli elemzések.

A továbbhaladás feltételei

A továbbhaladás feltételeit – egyben a tárgy értékelését – a munka minősége, a szakmai tárgyakhoz való köthetőség lehetősége, a bemutatott portfóliós anyag biztosíthatja. Ez utóbbi fontos eszköze a rendszeres és hatékony alkotó jellegű tantárgyi munkának.

10. évfolyam**Évi óraszám: 37****Célok és feladatok**

Kompozíció, képépítés, plasztikai ismeretek – a művészeti alkotás alapfogalmainak helyes értelmezése. A művészet és a társadalom kapcsolatának, a művészet helyzetének felismerése és értékelése. A személyiség és a kreativitás kapcsolatának felismerése. A vizuális nyelv sajátosságainak alkalmazása a mindennapi élet területén. Az ifjúsági és szubkultúra egyes elemeinek értékelése és alkalmazása a művészi kifejezésben. A művészettörténet 19–20. századi irányzatai közül öt stílus ismerete, valamint 5 jelentős magyar és külföldi mester művének felismerése. A tervezés és kivitelezés folyamatának bemutatása egy portfólió elkészítésével.

Témakörök**Tartalmak**

Kifejezés,
képzőművészet

Alkotás

Mozgásábrák, folyamatok ábrázolása és azok animációs filmen való megjelenítése.

Montázsok és kollázsok készítése, a fotó felhasználása.

Másolat és transzformálás – műalkotások vagy személyes fotók másolata és méretnövelése.

Személyes hangulatú festmény (szobor) készítése. Önportré a belső karakter kifejezésével.

Befogadás

A 19–20. század művészeti irányzatainak megismerése, stíluskorszakok bemutatása, öt mű felismerése.

A festészet alapelemeinek áttekintése, színkeverés, színekör, szíkontrasztok, színharmóniák.

A kép kompozíciós törvényei.

A fotózás és a film (video) képkalkoló rendszereinek megismerése.

Portfólió – saját munkaanyag – összeállítása, bemutatása.

Vizuális kommunikáció

Alkotás – ábrázolási konvenciók

A kétirányú perspektíva használata tervezőfeladatokban.

Saját iskolai és otthoni jelzések kidolgozása – piktogramok tervei.

A nyelv és a jelzések – tetoválások, testfestések – tervezése.

Zene és kép összefüggései, képi jelekké alakított zenei hangok – kísérleti rajzok és lemeztervek.

Befogadás

Az ábrázolási konvenciók elemzése, a látvány és rögzítésének elméleti szintjei (korok és ábrázolási formák).

A test ékítésének néprajzi-kultúrtörténeti szokásai.

A zenei effektek színekké alakításának világítástechnikai-informatikai sajátosságai.

A mozgó képi kifejezés legfontosabb eszközeinek ismerete.

A média mint az élet kifejeződésének sajátos eszköze – elemzések a tévéműsorokról.

Tárgy- és
környezetkultúra

Alkotás

Tárgytervezés a szakmai munka megkönnyítését célzó szerszámok, készletek kialakításához.

Saját (személyes) tér tárgyainak, berendezésének megtervezése és fotókkal, rajzzal kollázs-szerű ábrázolása.

A monogram mint tárgy – táska, irattartó és monogramjának elkészítése.

A tervezés folyamatának rögzítése, mappa (portfólió) összeállítása.

Befogadás

Tárgyak a múltban, kultúrtörténeti alapismeretek.

A munkalélektan (ergonómia) alapjai – szakmai munka és esztétikum.

A tervezés folyamatának elméleti alapjai, a portfólió indoklása szóban, írásban.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT 9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A szakiskolai testnevelés célja, hogy az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint a természet egészségfejlesztő tényezőinek együttes hatásával járuljon hozzá, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak. A szakiskolás fiatalok ismerjék mozgásképességeik szintjét, fejlesztésének és fenntartásának módját, a mozgásos játék, a versengés örömet, és igényeljék azt. Becsüeljék meg társaik teljesítményét, ismerjék fel a testnevelés és sport egészségügyi és prevenciós értékeit. A rendszeres fizikai aktivitás, a szabadban végzett testedzés váljon életük részévé.

Az egészségvédelemmel kapcsolatos feladatok: A testi fejlődés-érés támogatása, a higiéniai szokások kialakítása, erősítése, az ellenálló képesség és az edzettség fejlesztése, az ortopédiai elváltozások megelőzése, ellensúlyozása, felkészítés a keringési és légzőrendszeri megbetegedések megelőzésére, a károsodások csökkentésére. Értsék és ismerjék a prevenció lényegét, ismerjenek relaxációs eljárásokat.

A mozgáskultúra fejlesztésének célja: Az alapvető (generikus) mozgáskészségek megfelelő szintű kialakítása, fejlesztése, az úszás elsajátítása, a kondicionálás és a koordinációs képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése, a sokoldalú mozgástapasztalat és a jól alkalmazható mozgáskészségkészlet megszerzése. A képességfejlesztéshez és a játék-, sporttevékenységhez, azok károsodás nélküli végzéséhez kapcsolódó ismeretek, szabályok, történeti vonatkozások, mechanikai-biomechanikai törvényszerűségek, feladatmegoldó sémák, egészségügyi megfontolások elsajátítása, a mozgáskommunikáció megértése.

Játék- és sportélmények nyújtása: Sportágak elsajátítása, a teljesítmény, a kollektív siker és a tevékenység öröme.

Személyiségfejlesztés: A félelem leküzdése, a szabályok betartása, az összpontosítás, a céltartás, a nehézségek leküzdése, az empátia növelése, a kudarc tűrése, valamint a természetszerető és környezetkímélő magatartás kialakítása.

Az általános feladatokon túl a szakiskolákban a különböző szakmák elsajátításában, a speciális munkakörülmények között végzett munkavégzésben különösen fontos szerepet kapnak a munkaártalmakat megelőző és ellensúlyozó gyakorlatok is. Ennek érdekében a tanulók ismerjék fel a gyakorlati oktatás, illetve szakmájuk szerinti munkaártalmak veszélyeit, az esetleges egyoldalú terhelés káros hatásait. E hatások ellensúlyozására készítjük fel a tanulókat, sajátíttassuk el velük a prevenció általános és speciális (a munkakörülményekhez való) gyakorlatait.

A testnevelési és sportfoglalkozásokkal érzékelhetően növelhetjük teljesítőképességüket. A rendszeres testedzés váljon igényé számukra. Feladat az egészségtani szabályok megismertetése, az egészséges életmód részeként a munka és pihenés helyes arányának kialakítása, a lazítás, a relaxáció elsajátítása.

Fejlesztési követelmények

Az egészséges testi fejlődés segítése

A tanulók az alkalmazás szintjén ismerjék a mozgástevékenységnek és a sportolásnak az egészséges fejlődésben és az életmódban betöltött szerepét. Igényeljék a testnevelést, a mozgásos játékokat. Vegyenek részt a sportkörü foglalkozásokon. Igyekezzenek felszámolni esetleges szervi, szervrendszeri fejlődési lemaradásaikat. Tudatos testmozgással előzzék meg vagy korrigálják tartási rendellenességeiket, kerüljék a gerincoszlopot károsító testhelyzeteket, terheléseket. Automatizálódjon a testtartásért felelős izmok izomegyensúlya és a medence középpállása. Legyenek edzettek, váljanak ellenállóbbá a terhelésekkel, megbetegedésekkel szemben. Szeressenek a szabadban tartózkodni az év minden szakaszában. Védjék a természetet. Legyenek tisztában saját fejlődő szervezetük legfontosabb jegyeivel, ismerjék a szervezet edzésének legáltalánosabb módjait, amelyek egészségük megtartásához szükségesek.

A mozgáskultúra fejlesztése, a mozgásigény fenntartása

A teljesítményképes tudás szintjén birtokolják az atlétikában tanult alaptechnikákat. Talajtornában 3-4 elemből gyakorlatot, támasz- és függőszereken néhány elemből álló gyakorlatot tudjanak bemutatni segítségadás mellett. Legalább két sportjátékban gyakorolják a legfontosabb támadási és védekezési megoldásokat. Ismerjék a játékok versenyszabályait, és tudjanak alkalmazkodni azokhoz. Legalább két úszásnemben tudjanak úszni. Sajátítsák el az elkerülhetetlen támadások célszerű háritásának elemeit. Tudatosan alkalmazzák a preventív, relaxáló gyakorlatokat. A ritmikus gimnasztika során a zenés feladatok hatásaként váljon a leánytanulók mozgása nőiessé, kifejezővé. Legyen sikerélményük mind az új feladatok tanulása, mind a játékok, versengések során, igényeljék a sportolás nyújtotta élményeket. Sokoldalú előkészítő, alapozó, prevenciós feladatokat, erősítő, nyújtó hatású szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatokat együttesen, illetve önállóan hajtsanak végre. Évente két alkalommal teljesítsék a törvényben előírt fizikai állapotot mérő próbákat.

9. évfolyam
Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Birkózás, úszás, (az úszni nem tudók számára) aerobis.

Témakörök	Tartalmak
Rendgyakorlatok	Menet megindítása és megállítása. Helyben járásból átmenet lépésbe. Menetsebesség és lépéshossz változtatása járás közben. Alakzatok kialakítása. Sorakozó különböző alakzatokban. Testfordulatok helyben.
Előkészítés, alapozás, prevenció	Általánosan és sokoldalúan fejlesztő erősítő, nyújtó hatású 4-8 ütemű szabad, illetve szabadgyakorlati alapformájú páros és társas gyakorlatok. Kéziszergyakorlatok. A biomechanikailag helyes testtartást biztosító gyakorlatok. Zenés gimnasztika.
Atlétikai jellegű feladatmegoldások	Az atlétika egyes ágainak elsajátításához szükséges speciális (cél-) gyakorlatok. Futóiskola: futás térd- és sarokemeléssel. Dzsoggolás, szkipelés helyben, haladással, kifutással. Keresztezőfutás, futás hátrafelé. Szökdelő-, ugróiskola: galoppszökdelés váltott lábbal, indiánszökdelés váltott és páros karú lendítéssel. Szökdelések egy lábon, váltott lábon, ezek kombinációi. Futó-ugró lépések. Sorozatugrások helyből indulva és 3-4 lépés után. Fel- és leugrások zsámolyra, 3-4-5 részes szekrényre, átugrások az előbbi szereken egy, illetve páros lábon súlyterheléssel is. Ugrókötélgyakorlatok. Dobóiskola: hajítások, lökések, vetések különböző állásokból, helyzetekből medicinlabdával, súlygolyóval, egyéb szerekekkel. Forgatás, ívképzés helyből dobásokkal. A láb emelő, forgató mozgását kihangsúlyozó dobások. Célba dobások. (A dobásokat mindkét oldalról végeztessük.) <i>Futások</i> Állórajtok, térdelőrajt, rajtversenyek 20–30 m távon. Fokozófutás, iramfutás. Gyorsfutás 60–100 m-en. Futóversenyek. <i>Ugrások</i> Magasugrás: 3–5 lépés nekifutással ugrások lécc felett, különböző irányból történő indulással és ugrásfeladattal. Az egyes ugrástechnikák (lépő, guruló, hasmánt, flop) megismertetése. A választott ugrástechnikában a megfelelő felugrás (kar-láblendítés, elrugaszkodás), légmunka, talajérés kialakítása. Magasugróversenyek. Távolugrás: guggoló és homorító technikával ugrás. Az elugrás biztosítása erőteljes elrugaszkodással, a kar- és láblendítés fokozásával. Távolugróversenyek.

	<i>Dobások</i> Kislabdahajtás: távolba helyből és nekifutással, ívképzésre törekvéssel, 3 lépéses dobóritmus kialakításával. Dobóversenyek, célbadobás. Súlylökés: fiúk 4–5 kg-os, lányok 3–4 kg-os súlygolyóval. A lökö mozgulat kialakítása, lökések helyből, járásból, elfordulással. Oldalfelállásból súlylökés. Súlylökőversenyek.
Torna jellegű feladatmegoldások	A vállöv, valamint a csípőízület mozgáshatárát növelő nyújtó, illetve lazító hatású, a láb elugró, a hasizom, a törzsizom a kar húzó-, a váll támasztóerejét növelő szabad-, kézyszer- és szergyakorlatok, különböző testhelyzetekben (támasz, függés, vegyeshelyzetek) végzett gyakorlatok.
Szergyakorlatok	<i>Talaj</i> Gurulóátfordulás sorozatban előre-hátra különböző kiindulóhelyzetekből, különböző befejező helyzetekbe. Emelés fejállásba, gurulás előre állásba. Fellendülés kézállásba. Kézen átfordulás oldalt mindkét irányba. Mérlegállás. Összefüggő gyakorlatok. <i>Székényugrás</i> Fiúk – függőleges repülés, széltében (4-5 rész) guggolóátugrás. Lányok – függőleges repülés, hosszában (3-4 rész) gurulóátfordulás. <i>Korlát (fiúk)</i> Támasz. Támaszban: haladás előre-hátra. Karhajlítás-nyújtás. Alaplendület támaszban. Ugrás felkarfüggésbe és lendület előre terpeszülésbe. Terpeszülésből gurulóátfordulás terpeszülésbe. Kanyarlati leugrás. Terpeszpedzés, alaplendület. Összefüggő gyakorlat. <i>Gyűrű (fiúk)</i> Függésben alaplendület. Lendület előre zsugorfüggésbe. Lebegőfüggés. Emelés lefüggésbe. Zsugorfüggésből emelés lefüggésbe. Ereszkedés hátsó függésbe és visszahúzás. Függésben lendület hátra, homorított leugrás. <i>Gerenda (lányok)</i> Járas előre-oldalt-hátra. Különböző testhelyzetek: állások, térdelés, guggolás, fekvőtámasz, fekvések stb. Átmenetek egyik testhelyzetből a másikba. Felugrás mellső oldalállásból egy láb átlendítésével és 90 fokos fordulattal lovaglólülésbe. Leugrás: függőleges repülés. Összefüggő gyakorlatok. <i>Ritmikus gimnasztika (lányok)</i> A ritmikus gimnasztika legalapvetőbb elemei, törekedve a végrehajtás pontosságára, járasok, fordulatok, átugrások, testhelyzetek, testtartások.

	Törekvés együttmozgásra a zenével. Egyszerű feladatok ugrókötéllel és labdával.
Testnevelési és sportjátékok	Összetett, csoportos váltóversenyek labdával, labdavezetéssel, különböző átadásokkal. Akadályversenyek sportági feladatok beiktatásával. Labdás csapatjátékok.
Kézilabda	A védőjátékos mozgása. Védekezés egy és két zavaró játékoskal, védők helyezkedése a kijelölt területeken. Támadás 5+1 és 4+2-es felállás ellen. A védelem fellazítása, betörés, kapura lövés. Egykezes átadás mozgás közben. Különböző magasságokból érkező labda elfogása. Kapura lövés legfeljebb egy labdaleütéssel. Játékhelyzetekben emberfölny kihasználása 2:1, 3:2, 4:3 elleni helyzetek esetében.
Kosárlabda	Emberfogásos védekezés alapelvei: védővonal, védőtávolság, hátrahelyezkedés. Védőtől való elszakadás cselezéssel, gyors indulással, iram- és irányváltoztatással. Alapmozgások labda nélkül és labdával: megindulás, megállás, sarkazás, irányváltoztatás. Egy- és kékezes átadások. Kosárra dobások állóhelyből, labdavezetésből fektetett dobás. Játékhelyzetek: 1:1; 2:1 elleni támadás és védekezés. Ötletjáték két kosárra.
Labdarúgás	Laza emberfogás posztok szerint. A védőjátékos helyezkedése. Szabadulás a védőtől gyors elfutással. Álló és mozgó labda rúgásának technikai formái. Labdavezetés belsővel. Fejelés. Játékhelyzetek 2:1; 3:2 elleni játék.
Röplabda	Játék kosár-, illetve alkarérintéssel 1:1 ellen csökkentett területen. Játék 9x9 m-es pályán, alkar- és kosárérintéssel. Nyitás: alsó vagy felső nyitás.
Természetben üzhető sportok	Az iskola földrajzi helyzetétől függően a téli sporttevékenységek (korcsolya, sí, szánkó) gyakorlása az időjárástól meghatározott mértékben. Tájékoztató futás, kerékpározás terepen, gördeszka, görkorcsolya stb. (a helyi lehetőségektől függően).
Önvédelmi és küzdősportok	Küzdőfeladatok és játékok párokban különböző testhelyzetekben. Küzdőgyakorlatok labdával. Emelések, hordások különböző testhelyzetekben. Birkózás állásban, fogáskeresés. Alapvető fogásmódok. Grundbirkózó versenyek.
Úszás	Választás szerint egy úszásnem.

A továbbhaladás feltételei

Alakzatok felvétele és változtatása, az utasításnak megfelelően. Előkészítő gyakorlatok önálló végzése, azok hatásának ismerete. Futó-, ugró-, dobóteljesítményük javulása az előző évhez képest. 3–4 talajtornaelem bemutatása. Kísérletek támasz- és függőszeren egy-egy feladat végrehajtására (segítségadás mellett). Legalább egy sportjáték játszása szabályos körülmények között. Rendszeres sporttevékenység a szabadban. Önvédelmi fogások elsajátítása. Egy úszásnem elsajátítása.

10. évfolyam**Évi óraszám: 74****Belépő tevékenységformák**

Ritmikus gimnasztika, aerobik.

Két sportjátékban a legfontosabb támadási és védekezési megoldások gyakorlása.

Megismerkedés a téli sportolás lehetőségeivel legalább a biztonságos megindulás, megállás, irányváltoztatás szintjén a korcsolya, esetleg a sízés sportágban (az időjárástól, valamint a helyi lehetőségektől függően).

A túrázás és a tájékozódási futás feladatainak összekapcsolása, a szükséges térképismeret alkalmazása.

A küzdősportok edzésfilozófiájának megismerése és tisztelete, gyakorlási elvei.

A biztonsági, egészségi és élettani szabályok betartása.

Két úszásnem biztos tudása.

(Ha a helyi feltételek nem teszik lehetővé az úszásoktatást, akkor az asztalitenisz, a tollaslabda vagy egyéb szabadidő-sport alapvető technikai elemeinek elsajátítása.)

A kondicionáló és erősítő szerek helyes használatának megismerése, saját edzésterv készítése.

Témakörök	Tartalmak
Rendgyakorlatok	Sorakozás különböző alakzatokban. Figurális menetek, futások. Fejlődések, szakadozások. Menetsebesség, lépéshossz változtatása. Helybenjárás, helybenfutás. Átmenet járásból futásba és vissza. A tanulók tudatos, fegyelmezett magatartásának kialakítása.
Előkészítés, alapozás, prevenció	Gimnasztika: a 9. évfolyam előírása szerint. Biomechanikailag helyes testtartást biztosító gyakorlatok. Kondicionális alapképességek fejlesztése, erő, állóképesség, szenzomotoros koordinációs képesség, teljesítőképesség növelése. Munkaártalmakat megelőző és ellensúlyozó gyakorlatok. A lábboltozat süllyedését gátló, a talp támasztóizmait, valamint a hosszanti boltozatot erősítő gyakorlatok. Légző- és relaxációs gyakorlatok. Zenés gimnasztika.
Atlétikai jellegű feladatmegoldások	Az atlétika egyes ágainak elsajátításához szükséges speciális (cél-) gyakorlatok. Futóiskola, szökdelő-ugróiskola, dobóiskola. A 9. évfolyam anyagának nagyobb határfokkal (intenzitás, időtartam, ismétlésszám) történő végrehajtása. Szerek fokozottabb használata. <i>Futások</i> Gyorsfutás 60–100 m-es távon. Rajtgyakorlatok, álló-, térdelőrajt, rajtversenyek. Fokozófutás, iramfutás. <i>Ugrások</i> Magasugrás: 5–7 lépés nekifutással, választott technikával. A végrehajtás (technika) javítása, különös tekintettel a kitámasztásra, felugrásra és a légmunkára. Magasugróversenyek. Távolugrás: Nekifutással guggoló vagy homorító technikával, az elugrás után kifejezett sodródással. Távolugróversenyek. <i>Dobások</i> Kislabdahajtás: a labda hosszú úton történő gyorsítása. 5 lépéses, majd lendületszerzéssel való dobóritmus kialakítása. Ívképzés. Dobóversenyek.

Súlylökés: oldal felállásból lendületszerzéssel, szökkenéssel (fiúk 4–5 kg-os, lányok 3–4 kg-os súlygolyóval). Előfeszített helyzet kialakítása, kétlábtámaszos helyzet. Súlylökőversenyek.

Torna jellegű feladatmegoldások

A 9. évfolyam anyagának nagyobb hatásfokkal (intenzitás, időtartam, ismétlésszám) történő végrehajtása, a kéziszerkezetek, illetve a szerek fokozottabb és tudatosabb felhasználásával.

Szergyakorlatok

Talaj

Fellendülés futólagos kézállásból, gurulás előre állásba.

Kézen átfordulás oldalt (mindkét oldalra).

Fejen átfordulás.

Repülő gurulóátfordulás.

Összefüggő talajgyakorlat a 9. és 10. évfolyamon tanult elemekből.

Összekötő elemekként a fiúk a gimnasztika, a lányok a ritmikus gimnasztika elemeit használják.

Székényugrás

Fiúk hosszában (4-5 rész) felguggolás, leterpesztés, terpeszáttugrás.

Lányok hosszában (4-5 rész) felguggolás, leterpesztés, keresztben (4-5 rész) zsugorkanyarlati áttugrás mindkét oldalra.

Korlát (fiúk)

Felkarfüggés.

Alaplendület felkarfüggésben.

Felkarfüggésben lendület, fellendülés előre támasz terpeszlépésbe.

Támaszban lendület, vetődési leugrás.

Összefüggő gyakorlat a 9. és 10. évfolyamon tanult elemek felhasználásával.

Gyűrű (fiúk)

A 9. évfolyamon tanult elemek gyakorlása.

Hátsómérleg-kísérletek.

Húzóadás-tolóadás kísérletek.

Összefüggő gyakorlat.

Gerenda (lányok)

Érintőjárás, hintajárás, hármaslépés.

180 fokos fordulat kétlábonállásban, guggolásban.

Különböző állások és testhelyzetek.

Felugrás mellső oldalállásból egy lábátlendítéssel oldal ülőtámaszba egy combon.

Leugrás, függőleges repülés különböző feladatokkal.

Összefüggő gyakorlat a 9. és 10. évfolyamon tanult elemek felhasználásával.

Ritmikus gimnasztika

Íves és nyújtott kartartások variációi.

Törzsdöntés fokozatai, törzsívek előre és hátra.

Lábemelések, láblendítések, fordulatok, futó fordulat egy lábon, keringőlépés.

Áttugrások egyik lábról a másikra.

Testnevelési és sportjátékok

A 9. évfolyam anyagának nagyobb hatásfokkal (intenzitás, időtartam, ismétlésszám) történő végrehajtása.

A 9. évfolyamon választott sportjáték anyagát kell feldolgozni.

Kézilabda

Támadásban a védelem széthúzása gyors adogatással, lövőcselekkel, résekre helyezkedés, kapott labdával betörés, kapuralövés.

Büntetődobás.

Egyszerű lövő- és átadáscselek.

Labdavezetés.

	Kapura lövés futásból és felugrásból. Védekezésben törekvés az együttmozgásra.
Kosárlabda	A 9. évfolyam előírásai szerint emberfogásos védekezés. Az 1:1; 2:2 elleni játékban betörések, befutások, dobások kialakítása. Átadások: pattintott, egykezes alsóátadás. Labdavezetés irányváltoztatással. Fektetett dobás futás közben átvett labdával. Játék osztogatóval és két kosárra.
Labdarúgás	Támadások a támadás súlypontjának változtatásával, rövid és hosszú átadásokkal. Labdavezetés közben irányváltoztatás és megállás a védőtől való szabadulás szándékával. Belső csüdrúgás. Védők váltása kijátszás esetén.
Röplabda	Pattintó alkar- vagy kosárárintés, önmagának feldobott labda feladása. Magasívű feladás kosárárintéssel a háló melletti társnak. Ütőmozdulattal átütés talajról, illetve felugrásból, vagy leütés felugrásból. Egyéni sánc. Alsó- vagy felsőnyitás. Mini röplabda 6 × 6 méteres pályán 3:3 ellen. A pontos hozzáállás kialakítása. Röplabdajáték.
Természetben üzhető sportok	A helyi lehetőségektől és az időjárástól függően szánkózás, korcsolyázás, sízés, jégkorongozás és képességfejlesztő gyakorlatok. Tájékoztatósi futás: térképismeret. Modern tevékenységformák: gördeszka, görkorcsolya stb.
Önvédelmi sportok	Küzdőjátékok párokban és csoportosan. Küzdőjátékok szerekekkel (bot, medicinlabda stb.), versenyek. <i>Birkózás (fiúk)</i> Fogások térdelésben, hidalás, kimozdítás fekvésből. Páros küzdelmek.
Úszás	A 9. évfolyamon választott úszásnem mellett egy újabb úszásnem technikájának megismerése.

A továbbhaladás feltételei

Az utasítások tudatos, fegyelmezett végrehajtása. Fejlődések, szakadozások. Menetsebesség, lépéshossz változtatása. A nagyobb izomcsoportok önálló erősítése, lazítása, nyújtása. Egészségügyi testnevelés ismerete, gyakorlatok. Sikerélmény elérése futó-, ugró- és dobószámoknál. Talajtornánál a fejen átfordulás kivételével az elemek összefüggő bemutatása. Szekrényugrásnál a két technikából a tanuló által választott végrehajtása segítségével. Korláton, gyűrűn néhány elem végrehajtása segítségével. Két sportjáték szabályos körülmények közötti játékkészsége. Rendszeres sporttevékenység a szabadban. Önvédelmi fogások elsajátítása.

„B” változat

A magyar nyelv és irodalom, a történelem és társadalomismeret, az idegen nyelv, a matematika, a rajz és vizuális kultúra, a testnevelés és sport tantárgyak kerettanterve megegyezik az „A” változat tartalmával.

INFORMATIKA

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

Az egyén alapvető érdeke, hogy időben hozzájusson a munkájához és élete alakításához szükséges információkhoz, képes legyen azokat céljának megfelelően feldolgozni és alkalmazni. Az iskola feladata: felkészíteni a tanulókat a megfelelő információszerzési, -feldolgozási és -átadási technikákra, valamint megismertetni velük az információkezelés jogi és etikai szabályait.

A számítástechnika – beleértve a multimédia- és az internethasználatot is – a könyvtárhasználattal együtt alkotja az informatika tantárgy legfontosabb területeit.

Az informatikai nevelés logikusan gondolkodni, problémákat megoldani tanít, és praktikus alkalmazói tudást, készséget és képességet kíván kialakítani, korszerű (számítógépes) informatikai eszközök alkalmazásával. Felkészít a munkára, a mindennapi életre, és valamennyi tantárgy tanulását segíti. Az informatikai nevelés célja annak megmutatása, hogy az információs és kommunikációs technológiák gyors fejlődése a társadalmat átalakítja, kialakulóban van az *információs társadalom*, amelyben élni és dolgozni kell.

A *tantárgy célja* a korábban megszerzett informatikai ismeretek rendszerezése, a tanulók érdeklődésének ébren tartása az informatika iránt, az informatika korábban megismert eszközeinek, módszereinek és fogalmainak stabilizálása, illetve bővítése, amelyek lehetővé teszik a tanulók helyes informatikai szemléletének kialakítását, tudásuk, alapkészségeik fejlesztését, készségeik alkalmazását más tantárgyakban és a mindennapi életben. Cél az is, hogy stabilizált informatikai tudásuk és számítógép-alkalmazói készségük alapján informatika tárgyból alapvizsgát tudjanak tenni.

Ezen a gyorsan változó, fejlődő területen különösen fontos, hogy a tanulóknak kialakítsuk informatikai ismereteik folyamatos megújításának igényét.

Az eszközök közül sokoldalúságával kiemelkedik a számítógép, amely újszerű problémamegoldási lehetőségeket biztosít. Hálózatba kapcsolva pedig újfajta kommunikációs lehetőségeket nyújt (például web, csevegés, e-mail).

A számítástechnika oktatásának fő célkitűzései

A korszerű alkalmazói készség kialakítása: a számítógépek, az informatikai eszközök lehetőségeit kihasználni tudó tanulók képzése.

Önálló munkára nevelés: a számítógép mint a tanuló tevékenységére azonnal reagáló eszköz, lehetőséget teremt az egyéni ütemű tanulásra, a több gyakorlást igénylő feladatok egyéni feldolgozására.

Együttműködésre nevelés, csoportmunka: a nagyobb számítógépes feladatok megoldása megköveteli a csoportmunkát, a feladatok részekre osztását, a másokkal való kapcsolattartást.

Alkotó munkára nevelés: a számítógépes munka végeredménye többnyire egy új produktum lesz.

Az informatika társadalomban játszott szerepének felismertetése: az informatika rohamos fejlődése az egész társadalmat átalakítja, s ebben az állandóan változó világban otthon kell éreznie magát a tanulónak.

Informatikai ismeretek rendszeres alkalmazása: az iskolai élet eseményeihez vagy a tantárgyakhoz kapcsolódó feladatok megoldására a tanulók használjanak informatikai eszközöket (dolgozat, előadás, bemutatás, tantárgyi feladatmegoldás, szervezés, tanulás).

Az esztétikai készség fejlesztése: a számítógépes produktum külső formájának esztétikus kialakítása.

Az informatika etikai és jogi szabályainak megismertetése: tudatosítani a tanulóknak az információszerzés, -feldolgozás és -felhasználás etikai és jogi szabályait.

A könyvtárhasználat oktatásának célkitűzései

Felkészítés az információs társadalom kihívásainak fogadására: az információszerzés kibővülő lehetőségeinek felhasználására, az információk elérésére, kritikus szelekciójára, feldolgozására és a folyamat értékelésére.

A könyvtárra alapozott *önművelés képességének kialakítása*, fejlesztése a könyvtári információs rendszer lehetőségeinek felhasználásával.

A forrásokat komplex és alkotó módon alkalmazó *tanulási technikák és módszerek* kifejlesztése.

Az iskolai és más típusú *könyvtárak, könyvtári források, eszközök megismertetésével*, valamint a velük végzett tevékenységek elsajátításával tudatos, biztos használói magatartás kialakítása.

A *könyvtárhasználati tudás* eszköz jellegű beépítése a tanulók tantárgyi képzéséhez, iskolai fejlődéséhez és a mindennapi problémák megoldásához szükséges információszerzésbe és -feldolgozásba.

A *forrásfelhasználás* etikai szabályainak elsajátítása és a normakövetés követelményének elfogadtatása.

A különböző *társadalmi szerepekbe* beilleszkedni, azokat szükség szerint változtatni és bennük hasznosan tevékenykedni képes személyek nevelése.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. A be rendezésekkel fegyelmeztetve, a használati utasításokat pontosan követve dolgozzon. Legyen tisztában a számítógépes környezet alapvető ergonómiai kérdéseivel, az egészségvédelem lehetőségeivel számítógépes munkakörnyezetben. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait, mozogjon otthonosan a számítástechnikai környezetben: felhasználói szinten tudja kezelni a számítógépet és perifériáit. Szerezzen tapasztalatokat az informatikai eszközök és információhordozók használatában.

Tudjon információt különféle formákban megjeleníteni; legyen képes a különböző formákban megjelenő információt felismerni. Sajátítsa el az önálló tájékozódás, ismeretszerzés alapjait.

Legyen képes a számítógéppel való interaktív kapcsolat tartására, tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait. Tudja önállóan használni a hálózatot és annak alapszolgáltatásait. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén.

Ismerje a legalapvetőbb dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére. Tudjon keresni nyilvántartásokban kézzel, adatbázisokban egyszerű keresővel. Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat. Segítséggel ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket.

Ismerje meg az informatika társadalmi szerepét, a programok használatának jogi és etikai alapjait. Értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.

Legyen tudatában az öncélú és túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító, személyiségromboló hatásának (pl. számítógép-függőség, videojáték-függőség problémái).

Tájékozódjon arról, hogy az iskola szakmai irányultságának megfelelő szakmákban milyen szerepe van az informatikai eszközöknek.

Igazodjon el a könyvtár tereiben, állományrészeiben, tudja igénybe venni főbb szolgáltatásait. Igényelje az iskolai könyvtár használatát. Alkalmazza a könyvtárhasználat szabályait, és kövesse a könyvtári viselkedés normáit. Tudjon különbséget tenni az alapvető dokumentumtípusok között. Megadott forrásból tudjon információt meríteni. Tudjon egyszerű szótárat, lexikont használni.

Az iskolai könyvtár használatán túl szerezzen tapasztalatokat a lakóhelyi közkönyvtárban. Szerezzen tapasztalatokat arról is, hogy az új technológiákon alapuló informatikai eszközök kibővítik a hagyományos könyvtári tájékozódás kereteit.

9. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Az informatika alapjai

A személyi számítógép fő részeinek csoportosítása és a működés lényegének megértése; a billentyűzet és az egér gyakorlati kezelése, a lemez és más perifériák használata, tájékozódás a mai hardvereszközök világában.

Neumann-elvű számítógépek felépítésének és működésének bemutatása.

Különböző jelfajták, csoportosításuk; az információ és adat megkülönböztetése; bináris kódok használata; különféle kommunikációs rendszerek, formák használata.

Operációs rendszer használata

Hajlékonylemez (flopi) formázása, azon a kívánt könyvtárszerkezet kialakítása a formázás, létrehozás, törlés parancsok használatával.

Egymásután és szótan elhelyezkedő állományok kijelölése, azok másolása, mozgatása, átnevezése, nyomtatása, törlése.

Egy ismert nevű állomány megkeresése adott háttértáron.

Állományok, gépek védelme.

Vírusok fajtái, védekezés a terjedésük ellen, vírusirtó futtatása.

Tömörített állományok létrehozása, tömörített állományok kibontása.

Tömörített állomány tartalmának megtekintése.

Kommunikáció hálózaton

Az intézmény számítógépes hálózatának és a hálózat használati módjának, azonosító megadásmódjának, jelszóhasználati sajátosságainak megismerése.

Egy levelezőprogram készesszintű használata, levél küldése, fogadása, a fő mezők céljának megismerése: a címzett, a tárgy és a saját másolat.

Hálózati keresőgépek használata, az egyszerű kulcsszavas és tematikus keresés.

Egy letöltött weboldal részletének elmentése saját háttértárra vagy új állományba a vágólap használatával.

Összetett keresési feladatok megoldása, valamint egy kapott témakörrel foglalkozó webhelyek tárolása, feljegyzése. Hasznos webhelyek felkeresése (például magyar honlap, MEK, vasúti információ, önkormányzati oldalak, diákoldalak, érdeklődési körbe tartozó oldalak).

(Keresés az iskola irányultságának megfelelő bármely természettudományos, környezetvédelmi, gazdasági, társadalmi ismeretek problémáinak megoldásához.)

Könyvtárhasználat

Tájékoztató gyakorlatok az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében.

Az alapvető dokumentumtípusok különbségeinek és hasonlóságainak megállapítása.

Információkeresés hagyományos és számítógépes forrásokban.

Dokumentumok keresése a katalógusokból szerző, cím és téma szerint.

Témakörök

Tartalmak

Az informatika alapjai

A számítógép fő részei.
Neumann-elvű számítógépek.
Számítástechnikai eszközök kezelése: billentyűzet, egér, lemezek, nyomtató.
Hardvereszközök fajtái és jellemzőik.
Információ, kód, jelhalmazok adatmennyisége.
Adatátvitel, kommunikáció.

Az operációs rendszer használata	Lemez formázása, használhatóságának ellenőrzése. Könyvtárszerkezet kialakítása a háttértárolón. Kiválasztott állományok másolása, mozgatása, átnevezése, nyomtatása, törlése. Fájl- és gépvédelem. A vírusok irtása, terjedésük megakadályozása. Tömörítés fogalma, célja, egyszerű tömörítési módok. Tömörített állományok kicsomagolása. Kiválasztott könyvtár tartalmának tömörítése. Multimédia, oktatóprogramok használata.
Kommunikáció hálózaton	Az iskolai hálózat vázlatos felépítése. Iskolai szolgáltatások és számítógépek használatának rendje. Iskolai azonosító használata. Hálózati kommunikáció. Saját e-mail-cím létrehozása, használata. Elektronikus levelezés alapfunkcióinak használata: küldés, fogadás. Hasznos webhelyek önálló felkeresése. Weboldal szövegének, ábráinak mentése a háttértárra. Tematikus és kulcsszavas kereső használata webhelykereséshez. Csevegőprogram bemutatása.
Könyvtárhasználat	Könyvtárismeret: a könyvtár terei, állományrészei, raktári rend. Dokumentumtípusok: nyomtatott, audiovizuális, számítógéppel olvasható dokumentumok. Tájékoztató eszközök: kézikönyvtár, katalógusok.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló kezelje a billentyűzetet, az egeret és a perifériákat. Alapvető állományműveleteket tudjon elvégezni a számítógépen. Használja a helyi és a távhálózati kommunikációs lehetőségeket. Tudjon levelezni, keresni, anyagot letölteni. Legyen képes tájékozódni a szakiskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében. Legyen képes információt keresni hagyományos és számítógépes forrásokból. Tudjon forrásokat keresni a könyvtár katalógusaiban.

10. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Dokumentumkészítés számítógéppel

Az alapvető szövegegységek bemutatása.
 Szövegegységekre vonatkozó formázási ismeretek rendszerezése, az ismeretek stabilizálása.
 Rajzeszközök használatával ábrakészítés és dokumentumba illesztés.
 A vágólap használata (kivágás, másolás, beillesztés, mozgatás, törlés).
 A dokumentum mentése és nyomtatása.
 A dokumentumkészítés szokásos menetének gyakorlása.
 Többféle formázási megoldást tartalmazó dokumentumok készítése minta alapján, illetve feladatleírás alapján (pl. ön-életrajz, beadvány, jegyzőkönyv, üzleti levél, műszaki leírás).
 Az iskola irányultságának megfelelő típusdokumentumok elkészítése.

Táblázatkezelés

A táblázatkezelés alapfogalmainak (cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet) használata példákban.
 Táblázatok számítógéppel történő létrehozása, módosítása (adatbevitel, mozgatás, másolás, törlés).
 A táblázatokban szereplő adatok típusának felismerése, alapvető adattípusok használata; az adatok többféle formában való megjelenítése.

Egyszerű matematikai műveletek, képletek, beépített függvények önálló használata.
 A függvényhivatkozások másolása.
 Egy táblázatkezelő program számításokra épülő felhasználása.
 Diagramok készítése egy-egy gyakorlati problémához igazodva.
 Adatok összefüggésének megjelenítése diagramon.
 Egyszerű táblázatok önálló megtervezése szöveges feladat alapján.
 Esztétikus, jól áttekinthető táblázatok készítése.
 Tantárgyi feladatok megoldása táblázatkezelővel.

Adatbázisban keresés

Keresés, adatszűrés tantárgyi oktatóprogramok adatbázisaiban vagy a szakmai irányultságnak megfelelő adatbázisokban.

Könyvtárhasználat

A lakóhelyi közkönyvtár megismerése. A tantárgyi témákhoz források keresése a könyvtár számítógépes katalógusában, adatbázisaiban és az interneten. A hagyományos és elektronikus közhasznú tájékoztató eszközök használata.

Témakörök	Tartalmak
Dokumentumkészítés számítógéppel	A szövegegységek. Karakter-, bekezdés- és oldalformázás. Műveletek vágólappal. Ábrák rajzolása, kész rajzok módosítása. Képek, ábrák bevitele a dokumentumba. A szöveg-, illetve képszerkesztő programok fejlett szolgáltatásai. Objektum, táblázat beillesztése. A fejléc, lábléc, az oldalszámozás. Tabulátorok, felsorolás. Hasábok kialakítása. A szöveg átrendezése, keresés, csere, helyesírás-ellenőrzés. Dokumentumok készítése minta és feladatleírás alapján. Típusdokumentumok. Különböző tantárgyak témáihoz kapcsolódó dokumentumok.
Táblázatkezelés	Adatok táblázatos formába rendezése. Adatok gyűjtése, feldolgozása táblázatos formában. Cella, sor, oszlop, hivatkozás. Függvények, képletek. Adattípusok, adatmegjelenítési formák. Adatmódosítás. A diagram fogalma, összefüggés függvények és diagramok között. Diagramtípusok. Problémamegoldás táblázatkezelővel.
Adatbázisban keresés	Keresési és lekérdezési feladatok meglévő adatbázisban.
Könyvtárhasználat	Könyvtártípusok: közkönyvtár, szakkönyvtár. A közhasznú tájékozódás forrásai, eszközei.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló önállóan tudjon többféle formázást tartalmazó dokumentumot tervezni és megszerkeszteni. Tudjon dokumentumot menteni és nyomtatni. Tudjon táblázatokat számítógéppel létrehozni, módosítani. Tudjon műveleteket táblázatban végezni, és összefüggéseket diagramban megjeleníteni. Ismerje és kövesse a forrásfelhasználás szabályait és etikai normáit. Tudjon tájékozódni a közhasznú információs forrásokban, adatbázisokban. Ismerje a könyvtártípusokat.

FIZIKA

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A szakiskolában a fizikatanítás célja kettős: egyrészt lehetőséget adunk a tanulóknak arra, hogy elsajátítsák azokat az ismereteket, amelyek egy továbbfejleszthető természettudományos műveltség alapjait képezhetik, másrészt biztosítanunk kell a később elsajátítandó szakmai ismeretek megalapozását.

Törekedjünk arra, hogy a tanulók megismerjék a természeti és technikai környezetet, érezzenek felelősséget a környezet megóvásáért, és vállalják a cselekvést is ennek érdekében.

A rendelkezésre álló órakeret – szem előtt tartva az iskolatípus sajátosságait is – csak annyit tesz lehetővé, hogy a tanulók korábbi ismereteit felelevenítsük, megszilárdítsuk, és a fenti célok figyelembevételével bővítsük, kiegészítsük azokat. Ennek során mutassuk meg a tanulóknak a fizika egyes témakörei, illetve a fizika és más természettudományok közötti összefüggéseket, kapcsolatokat.

A lehetőségekhez képest kísérletekre alapozva, a jelenségek bemutatásával, a tanulók mindennapi tapasztalataira hivatkozva juttassuk el őket az összefüggések felismeréséhez, a technikai eszközök működésének megértéséhez, a matematikai formalizmust csak a legszükségesebb esetekben alkalmazva.

Fejlesztési követelmények

Rendelkezzenek a tanulók koruknak megfelelő, általános fizikai tájékozottsággal, amely lehetővé teszi a természetről alkotott képük továbbfejlődését.

Lássanak konkrét példákat a fizikai jelenségek, törvényszerűségek, összefüggések és a gyakorlati élet kapcsolatára.

Tudják alkalmazni fizikai ismereteiket a jövőendő szakmájukhoz kapcsolódó technikai, technológiai ismeretek megértésében, a problémák megoldásában.

Rendelkezzenek a tanulók elemi szintű jártassággal a természettudományos megismerés alapvető módszereiben (megfigyelés, kísérletezés, következtetés, a tapasztalatok megfogalmazása, néhány egyszerű esetben matematikai összefüggés felismerése, általánosítás).

Legyenek képesek a megismert jelenségek leírására, a tanult fizikai alapfogalmak megfogalmazására, ismerjék és tudják használni – különösen a mindennapi életben is gyakran előforduló – mértékegységeket.

Törekedjünk arra, hogy a tanulók képesek legyenek meglévő ismereteikhez kapcsolódó újabb információk önálló megszerzésére a különböző információhordozók használatával. Legyen igényük tudásuk bővítésére.

9. évfolyam

Évi óraszám: 74 óra

Belépő tevékenységformák

Egyszerű mechanikai kísérletek irányított megfigyelése, a megfigyelés szempontja szerinti lényeges és kevésbé lényeges tényezők megkülönböztetése.

A kísérletnek és eredményének világos szóbeli összefoglalása.

Egyszerű mechanikai és elektromos mérések végrehajtása, tanári irányítással.

Egyszerű áramkörök összeállítása kapcsolási rajz után.

A használt kísérleti eszközök szakszerű, balesetmentes használata.

Az elektromos érintésvédelmi előírások ismerete.

A mérési eredmények táblázatos összefoglalása, grafikus ábrázolása, a grafikon kvalitatív értelmezése.

Az általános iskolában megszerzett szakszókincs bővítése, a szakkifejezések megfelelő pontosságú használata a tanórán és a mindennapi életben.

A tanult mértékegységek helyes használata.

A tanult fizikai jelenségek felismerése, a törvényszerűségek érvényesülése a mindennapi életben (közlekedés, sport, háztartás, technikai eszközök).

Egyszerű számítások végzése a tanult fizikai összefüggések alapján (egyenes és fordított arányosság).

Tájékozódás az iskolai könyvtár fizikai vonatkozású ismerethordozóival, szaklexikonok, képlet- és táblázatgyűjtemények felhasználása konkrét adatok, ismeretek megállapítására.

Ismerkedés a számítógépes világhálón a tananyaghoz kapcsolódó információkkal tanári vezetéssel.

Témakörök	Tartalmak
<i>Mozgások</i>	
Az egyenes vonalú egyenletes mozgás	Az egyenes vonalú egyenletes mozgás jellemzése. Út- idő grafikon készítése és elemzése, a sebesség kiszámítása.
Az egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás, szabadesés	A egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata. A sebesség változásának értelmezése, átlag- és pillanatnyi sebesség. A gyorsulás fogalma. Az egyenletesen változó mozgás grafikus leírása. A szabadon eső test mozgásának kísérleti vizsgálata, a nehézségi gyorsulás.
Körmozgás	Az anyagi pont egyenletes körmozgásának kísérleti vizsgálata. A körmozgás kinematikai leírása, periódusidő. A sebesség és a gyorsulás mint vektormennyiség.
<i>A dinamika alapjai</i>	
Mozgásállapot-változás és erő	A mozgásállapot fogalma, a testek tehetetlenségére utaló kísérletek. A tehetetlenség törvénye. A mozgásállapot-változás és a kölcsönhatás vizsgálata. Az erő fogalma, mértékegysége. Newton II. törvénye. A kölcsönhatásban fellépő erők vizsgálata. Hatás-ellenhatás törvénye.
Erőfajták	Nehézségi erő. Súrlódás, közegellenállás. Rugóerő. Kényszererők.
Erők együttes hatása	Az erőhatások függetlensége. Az erők vektoriális összegzése, erők egyensúlya.
A lendületmegmaradás	A lendületmegmaradás törvénye és alkalmazása (kísérleti példák, mindennapi jelenségek).
Körmozgás dinamikai vizsgálata	Az egyenletes körmozgás dinamikai leírása. Newton II. törvényének alkalmazása a körmozgásra. A centripetális gyorsulást okozó erő felismerése mindennapi jelenségekben.
Egyetemes tömegvonzás	A Newton-féle gravitációs törvény; a gravitációs állandó. A heliocentrikus világkép. Bolygómozgás: Kepler-törvények. A mesterséges égitestek mozgása. A földi gravitáció és a súly.
<i>Munka, energia</i>	
A munka értelmezése és kiszámítása	A munka fogalmának általánosítása (erőelmozdulás, grafikon alatti terület).
Mechanikai energiafajták	Mozgási energia, magassági energia, rugalmas energia. Munkatétel és alkalmazása.
A teljesítmény és hatások	A teljesítmény és hatások fogalma, kiszámítása egyszerű esetekben.

Rezgések, hullámok

Rezgések	A rugóra akasztott test periodikus mozgásának jellemzése. Rezgésidő, frekvencia, amplitúdó, a sebesség és a gyorsulás időbeli változásának kvalitatív vizsgálata. Newton II. törvényének alkalmazása a rugón lévő rezgő testre. A rezgésidő kiszámítása. A rezgés energiaviszonyainak kvalitatív vizsgálata. A rezgést befolyásoló külső hatások következményei (csillapodás, rezonancia kísérleti vizsgálata).
Hullámok	A hullám mint a közegben terjedő rezgésállapot, longitudinális és transzverzális hullám, a hullámot jellemző mennyiségek: hullámhossz, periódusidő, terjedési sebesség.
A hang hullámtulajdonságai	Hullámjelenségek kísérleti vizsgálata gumikötélen és hullámkádban. Hullámok visszaverődése és törése, elhajlás, interferencia. Állóhullámok kialakulása kötélen. A hangképzés sajátosságai egy húros hangszer (pl. gitár) esetében. A hétköznapi hangtani fogalmak fizikai értelmezése (hang magassága, hangerősség, alaphang, felhangok, hangszín, hangsor, hangköz). A hang terjedési sebessége, a Doppler-jelenség.

Merev testek egyensúlya és forgása

A merev test egyensúlya	A forgatónyomaték fogalma, az erőpár forgató hatása. Az egyensúly feltétele.
A merev testek forgása	A forgásállapot megváltoztatása forgatónyomatékkal. A forgó test energiája (kvalitatív bemutatás egyszerű példákön, pl. lendkerék).

Elektrosztatika

Elektromos alapjelenségek	A elektromos állapot, a töltés fogalma, töltött testek, megosztás, vezetők, szigetelők. Töltések közti kölcsönhatás, Coulomb-törvény.
Az elektromos tér	A térerősség fogalma, (egyszerű konkrét esetekben – homogén tér, ponttöltés tere – az erőter kvalitatív jellemzése, erővonalak). A feszültség fogalma. Vezetők elektromos térben (gyakorlati alkalmazások: csúcshatás, árnyékolás, elektromos kisülés, földelés).

Egyenáramok

Az egyenáram	Az egyenáram fogalma, jellemzése. Az áramerősséget befolyásoló tényezők, Ohm-törvény. Vezetők ellenállása, fajlagos ellenállás. Ellenállások soros és párhuzamos kapcsolása.
Elektromos teljesítmény	Az elektromos teljesítmény fogalma. Fogyasztók teljesítménye.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudja, hogy a fizika alapvető megismerési módszere a megfigyelés, kísérletezés, mérés, és ezeket mindig valamilyen szempont szerint végezzük.

Legyen képes fizikai jelenségek megfigyelésére, az ennek során szerzett tapasztalatok elmondására. Ennek során legyen képes használni a legfontosabb tanult fogalmakat (tehetetlenség, tömeg, erő, súly, sebesség, gyorsulás, sebesség, energia, munka, teljesítmény, határfok, feszültség, áramerősség).

Tudjon egyszerű méréseket végrehajtani (erő, súly, idő, hosszúság, feszültség, áramerősség), a mért adatokat a mérőeszköztől leolvasni. Tudjon megadott koordináta-rendszerben összetartozó adatpárokat ábrázolni, kész grafikonról ezeket leolvasni (pl. út-idő, sebesség-idő). Tudja az állandó és változó mennyiségeket megkülönböztetni (pl. sebesség, áramerősség esetében).

Tudja a tanult mértékegységeket a mindennapi életben is használt mennyiségek esetében használni.

Tudjon példákat mondani a tanult jelenségekre, a tanult legfontosabb törvényszerűségek érvényesülésére a természetben, a mindennapi életben, a technikai eszközök esetében.

Egyszerű számításokban tudja alkalmazni az út-idő-sebesség közötti összefüggést, Ohm törvényét, a munka kiszámítására és az elektromos teljesítményre vonatkozó összefüggést.

Legyen képes a tanult összefüggéseket, fizikai állandókat a képlet- és táblázatgyűjteményből megállapítani.

Tudja, milyen törvények felismerése fűződik Kepler, Galilei és Newton nevéhez, melyik történelmi korban éltek.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74 óra

Belépő tevékenységformák

A tanult fizikai alapismeretek és gyakorlati alkalmazásai feldolgozása kiselőadások formájában (pl. elektromotorok működése, a hálózati elektromos energia előállítása, transzformátor szerepe).

A mechanikai hullámok közvetlenül megtapasztalható tulajdonságainak általánosítása és kiterjesztése az elektromágneses hullámok jellemzésére.

A természeti jelenségek különböző fizikai megközelítésének megértése a fény tulajdonságainak értelmezése során (geometria fénytana, hullámoptika, fotonelmélet).

Az anyag atomos szerkezetére vonatkozó kémiai ismeretek és az atomfizika kapcsolódásának bemutatása.

A fizikai ismeretek felhasználása a napi sajtóban felvetődő problémák megítélésében (pl. az atomreaktorok működtetésének kockázata, védekezés az egészségre káros sugárzások ellen, környezetszennyezés).

A tudomány és az áltudomány megkülönböztetésének lehetősége a napi gyakorlatban.

A fizikai tapasztalatok, kísérleti tények értelmezése modellek segítségével, a modell és a valóság kapcsolatának megértése.

Számítógépes oktató- és szimulációs programok használata tanári vezetéssel.

Témakörök	Tartalmak
<i>Elektromágneses indukció, elektromágneses hullámok</i>	
A mágneses tér	A mágneses tér kísérleti vizsgálata. A mágneses tér jellemzése. A mágneses indukció vektor fogalma, erővonalak. Áramok mágneses tere (hosszú egyenes vezető, tekercs). A Föld mágnessége.
Lorentz-erő	Árammal átjárt vezetők mágneses térben. Vezetők kölcsönhatása. Az egyenáramú motor működésének elve. Mozgó töltések mágneses térben, a Lorentz-erő fogalma.

Mozgási indukció	A mozgási indukció kísérleti vizsgálata, a jelenség magyarázata, az indukált feszültség, Lenz törvénye. Váltakozó feszültség kísérleti előállítása, váltófeszültség, váltóáram fogalma és jellemzése – effektív teljesítmény, effektív feszültség, effektív áramerősség fogalma és mérése.
Nyugalmi indukció	A nyugalmi indukció kísérleti vizsgálata, Lenz törvénye.
Elektromágneses hullámok	Az elektromágneses jelenségek rendszerezése. Változó elektromos tér mágneses tere. Az elektromágneses hullám fogalma. Az elektromágneses hullámok spektruma, elektromágneses hullámok a mindennapi életben. A fény, mint elektromágneses hullám.

Fénytan

Geometriai optika	Geometriai fénytani alapfogalmak, árnyékjelenségek, terjedési sebesség. A tükrös fényvisszaverődés törvényei. Sík- és gömbtükrök képalkotása. A törés és teljes visszaverődés jelensége, a törési törvény. Fénytörés prizmán, plánparalel lemezen, lencséken, lencsék képalkotása. Optikai eszközök (pl. fényképezőgép, távcső, mikroszkóp).
Hullámoptika	A fény hullámtulajdonságainak kísérleti vizsgálata, elhajlás résen, rácson, interferencia, fénypolarizáció. A fehér fény színekre bontása, a színek eredete, színkeverés.

Termodinamika

Gázok állapotváltozásai	Állapotjelzők (hőmérséklet, térfogat, nyomás, anyagmennyiség). Boyle–Mariotte- és Gay–Lussac-törvények, Kelvin-féle hőmérsékleti skála. Az egyesített gáztörvény. Izoterm, izobár, izochor állapotváltozások értelmezése (ábrázolás p-V diagramon).
A hőtán I. főtétele	A belső energia, munka, hő fogalma és kölcsönös viszonya. Termikus kölcsönhatások vizsgálata, szilárd anyagok, folyadékok fajhője.
A hőtán II. főtétele	A spontán folyamatok iránya. A második főtétel kvalitatív megfogalmazása, alkalmazási példák.
Halmazállapot-változások	Olvasás-fagyás, forrás/párolgás – lecsapódás jellemzése. A nyomás szerepe a halmazállapot-változásokban. Halmazállapot-változások energetikai vizsgálata, olvadáshő, párolgáshő.
A hőterjedés	Hőszugárzás, hővezetés, hőáramlás kísérleti vizsgálata, kvalitatív értelmezése.
Molekuláris hőelmélet	Makroszkopikus termodinamikai mennyiségek, jelenségek értelmezése a részecskemodell alapján.

Atomfizika

Az anyag atomos szerkezete	Korábbi ismeretek (súlyviszonytörvények, Avogadro-törvény, kinetikus gázelmélet) új szempontú rendszerezése. Az atomok mérete.
Az elektron mint részecske	Az elektromosság atomos szerkezete – az elemi töltés.

A fény kettős természete	A fény hullámtulajdonságainak összefoglalása. A fényelektromos jelenség – a fény részecsketermészete. Fotocella, napelem, gyakorlati alkalmazások.
Az elektronok hullámtermészete	Elektroninterferencia.
Atommodellek	A modellek kísérleti alapjai, előremutató sajátosságai és hibái. Thomson-féle atommodell. Rutherford-modell (az atommag). Bohr-modell: diszkrét energiaszintek. Vonalas színek, fény kisugárzása és elnyelése. Kvantummechanikai atommodell.

Magfizika

Az atommag szerkezete	A nukleonok (proton, neutron), a nukleáris kölcsönhatás jellemzése.
A radioaktivitás	Alfa-, béta- és gammabomlás jellemzése. Aktivitás fogalma, időbeli változása. Radioaktív sugárzás környezetünkben, a sugárvédelem alapjai. A természetes és mesterséges radioaktivitás gyakorlati alkalmazásai.
Maghasadás	A maghasadás jelensége, láncreakció, sokszorozási tényező. Atombomba, atomerőmű. Az atomenergia felhasználásának előnyei és kockázata.
Magfúzió	A magfúzió jelensége, a csillagok energiatermelése, a hidrogénbomba.

Csillagászat

A Naprendszer	A naprendszer bolygói, azok holdjai, tulajdonságaik fizikai szempontú csoportosítása.
Csillagfejlődés	Galaxisok, csillagok, kvazárok, pulzárok, neutroncsillagok, feketelyukak. A csillagok születése, fejlődése és pusztulása.
A kozmológia alapjai	Az Univerzum tágulása. Hubble-törvény. Ősrobbanás-elmélet.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje a váltakozó áram tulajdonságait, az effektív feszültség és áramerősség fogalmát. Tudjon példát mondani az elektromágneses hullámok egyes fajtáira, ismerjen egy-egy gyakorlati alkalmazást. Ismerje a fénytani alapjelenségeket, az egyszerű optikai eszközök működését.

Tudjon konkrét példákat mondani a tanult hőtani jelenségekre. Ismerje a hőtani folyamatok energetikai viszonyait. Tudja, hogy a természetben végbemenő folyamatok egyirányúak.

Ismerje az anyag atomos szerkezetére utaló kísérleti tényeket, az atom és az atommag alkotórészeit. Ismerje a radioaktív sugárzás fajtáit, legfontosabb jellemzőiket, tudjon egy-egy gyakorlati alkalmazást. Tudja, mi a maghasadás és a magfúzió. Ismerje az atomerőmű működésének alapelveit, az atomenergia felhasználásának előnyeit és kockázatait. Tudja, hogy a Nap energiájának forrása a magfúzió.

Ismerje és tudja példákkal illusztrálni a fizika és más természettudományok közti szoros kapcsolatot. Tudja, hogy a természet megismerése hosszú folyamat. Lássa a fizikában tanult elméleti ismeretek alkalmazását a technikában, tudja, hogy a természet erőforrásai végesek, ezért különös felelősségünk van környezetünk védelmében.

BIOLÓGIA, EGÉSZSÉGTAN 9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A szakiskolában a biológia oktatása a képzés igényeinek megfelelően hasznosítható tudást közvetít. Célja, hogy biztosítsa a mindenki számára szükséges biológiai műveltség alapvető elemeit, és tegye lehetővé az ehhez kapcsolható szakmák elméleti megalapozását. A biológia tanításának – a többi tantárggyal együtt – célja, hogy kialakuljon az új ismeretek önálló megszerzésének és alkalmazásának képessége.

A szakiskolai biológiatanítás az általános iskolai tudásra alapozva megismerteti a tanulókkal az élő természet legfontosabb törvényszerűségeit. Bemutatja a Föld élővilágának sokféleségét, nyilvánvalóvá teszi, hogy Földünk globális problémáinak megoldása csak a biológia tudománya által megalapozott válaszok által képzelhető el, s ennek megvalósítása minden ember közös feladata.

Célja, hogy az emberek és biológiai környezetük közötti kapcsolat tudatosításával növelje az élővilág fennmaradásának és az emberek egészséges életének esélyeit. Cél továbbá az is, hogy a diákok ismerjék saját testük felépítésének és működésének alapjait, az egészséges életmód szabályait.

A szakiskola működésének egészébe integrálódva a biológia tantárgy célja, hogy megkönnyítse a szocializációt, a beilleszkedést a társadalmi környezetbe.

Olyan természetszemléletet és biológiai tájékozottság kialakítása a cél, amely érzékelteti az élővilág változatosságát, és beláttatja a biológiai sokféleség fontosságát, rámutat az életközösségek szerveződésében felismerhető alapvető összefüggésekre. Az élő és élettelen környezetet mint dinamikusan változó ökológiai rendszer elemeit ismerteti meg. Alátámasztja az élővilág egységét és az ember helyét ebben az élővilágban. Bemutatja az emberi szervezet felépítésének és működésének lényeges sajátosságait, és biztosítja az életmóddal kapcsolatos helyes alternatívák kiválasztásához szükséges tájékozottságot. Segíti az emberek egymás közötti, valamint emberek és környezetük közötti együttélési szabályok megértését.

Tanulói megfigyelések és vizsgálatok szervezésével, ismeretterjesztő művek feldolgozásával megalapozza a közvetlen ismeretszerzés élményét és igényét. Csoportos tevékenységekkel elősegíti az együttműködésre vonatkozó készségek kialakulását, amelyek a legtöbb szakma gyakorlásában is lényegesek.

Fejlesztési követelmények

Keltjük fel a tanuló érdeklődését a biológiai jelenségek, folyamatok iránt. Tegyük képessé a tanulót biológiai jelenségek, folyamatok önálló megfigyelésére, tudjon egyszerűbb vizsgálatokat, kísérleteket segítséggel vagy önállóan elvégezni. Erjűk el, hogy szerezzen gyakorlatot a taneszközök, vizsgálati eszközök, anyagok balesetmentes használatában.

Tegyük képessé a tanulót, hogy ismeretszerzési tevékenységében tudja használni a nyomtatott információhordozókat, és értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű ismeretterjesztő kiadványok biológiával kapcsolatos információit. A különböző forrásokból szerzett ismereteit tudja összevetni.

Ismertessük meg, vétessük észre a természet szépségeit, és tegyünk kísérletet a természeti szépségek beillesztésére értékrendjünkbe.

Tegyük képessé a lényeges és lényegtelen jellemzők elkülönítésére. Próbáljuk elérni, hogy a hasonló, illetve különböző tulajdonságok, jellemzők alapján rendszerezni tudja a biológiai objektumokat, jelenségeket, folyamatokat. A megfigyelések alkalmával nyert adatokat legyen képes rendezni, és ezek alapján – tanári segítséggel – értelmezni a vizsgálat eredményeit. Mindehhez szerezzen jártasságot a tananyagban szereplő, mérhető mennyiségek mértékegységének és azok törtrészeinek és többszöröseinek használatában.

Segítsük a tanulót, hogy ismereteit képességeinek megfelelő szinten tudja – a legfontosabb szakkifejezések helyes használatával – megfogalmazni, és írásban, egyszerűbb vázlatrajzokon, sematikus ábrákön rögzíteni, képes legyen a biológiai jelenségekkel, folyamatokkal kapcsolatos ábrák információtartalmát leolvasni, értelmezni.

Tegyük képessé a tanulót arra, hogy magyarázni tudja a biológiai művelődési anyagban feldolgozott jelenségekhez, folyamatokhoz hasonlókat is, használja, alkalmazza a mindennapi élet feladatainak, problémáinak megoldásában a biológiai művelődési anyag elsajátítása során szerzett jártasságait, képességeit, készségeit.

Adjunk áttekintést az emberi élet szakaszainak főbb jellemzőiről, az életfolyamatok visszafordíthatatlanságáról. Kövesünk el mindent, hogy a tanulónak legyen igénye fizikai és pszichés egészségének, egészséges – természetes és mesterséges – környezetének megőrzésére, tekintse ezeket az emberiség közös értékének.

Ismertessük meg a tanulóval a szűkebb és tágabb környezetében elforduló élőlények alapvető tulajdonságait, az élő anyag jellemzőit.

Ismertessük meg az élelmiszerek tápanyagtartalma és értéke közötti összefüggést, az ember egészséges életműködését veszélyeztető anyagok káros hatásait.

Törekedjünk arra, hogy a tanuló értse és a gyakorlatban is alkalmazza a környezet- és természetvédelem legfontosabb alapelveit, vállaljon aktív szerepet közvetlen környezetében a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának meg-

előzésében. Tudatosítsuk, hogy mindannyiunk napi személyes tevékenysége és munkavégzése messzemenően befolyásolja a földi élet feltételeinek megmaradását.

Adjunk képet a Föld és hazánk tájainak jellegzetes növényeiről, állatairól, a biológiai művelődési anyagban szereplő méretek nagyságrendjéről.

Tudatosítsuk, hogy a biológiai ismeretek fejlődése a különböző népek, országok tudósai, kutatói egymásra épülő munkájának eredménye, s ebben a munkában jelentős szerepet töltöttek be a magyar tudósok, kutatók is.

9. évfolyam

Éves óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A legtipikusabb élőlények szerkezeti felépítésének ismertetése ábrák, makettek segítségével.

A felépítésük és életműködésük közötti összefüggések felismerése, megfogalmazása.

Egyszerű kísérletek elvégzése segítséggel, a tapasztalatok dokumentálása.

A különféle élőlények testének, életműködéseinek lényegi összehasonlítása, a hasonlóságok és különbségek ismertetése.

Az állatok és növények legfontosabb életfolyamatainak megnevezése és vázlatos ismertetése.

A heterotróf és autotróf anyagcsere fogalmának ismerete.

Az életközösségek anyag- és energiaforgalmának önálló ismertetése vázlatrajzok segítségével.

A táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőinek vázlatos ábrázolása, az ilyen ábrák értelmezése.

A természet- és környezetvédelem fontosságának belátása, álláspontjának megfogalmazása.

A biológiai környezet több oldalról történő megismerése, az ehhez rendelkezésre álló ismeretterjesztő kiadványok használata.

Annak tudatosulása, hogy az ember biológiai és kulturális evolúciója során kialakult eltérések nem értékükben különböznek, a biológiai és kulturális örökség az emberiség közös kincse, amelyhez minden embercsoport hozzájárult.

Legyen nyilvánvalóan elfogadott, hogy az emberi faj rasszai értelmi és érzelmi fejlődésre való képességükben nem különböznek egymástól.

Témakörök	Tartalmak
<i>Az élőlények teste és életműködései</i>	
Vírusok és sejtmagnélküliek	A vírusok életciklusa és jelentősége, a vírusfertőzések és megelőzésük. A baktériumok jelentősége, a baktériumok által okozott emberi megbetegedések.
Sejtmagvas egysejtűek	Amőbák, ostorosok, csillósok.
Az állatok teste és életműködései	Az állati test szerveződése. Az állatok, mint heterotróf élőlények. Az állatok kültakarójának típusai és szerepe. A különböző szerveződésű állatok mozgásának formái. A környezet, a mozgás és a táplálékszerzés közötti kapcsolat. A különböző szerveződésű állatok táplálkozásának formái. A különböző szerveződésű állatok légzésének formái. A különböző szerveződésű állatok anyagszállításának formái. A kiválasztás jelentősége. A különböző szerveződésű állatok szaporodásának formái. Az embrionális és posztembrionális fejlődés, az ivadékgonдозás. Az állatok életműködéseinek szabályozásaAz állatok érzékelése. Az állatok kapcsolata a környezetükkel. Az állatok kommunikációja.

A növények teste és életműködései	A növényi test szerveződése. A növényi szövetek típusai, funkciói. A növények tápanyagfelvétele, a tápanyagok szállítása és átalakítása. Az autotróf anyagcsere lényege. A növények és környezetük közötti anyagforgalom. A növények tápanyag-raktározása és kiválasztása. A növények mozgásai. A növények szaporodása. Az ivaros és ivartalan szaporodási módok. A zárvatermők szaporodása és egyedfejlődése.
A gombák teste és életműködései	A gombák testfelépítésének és életműködésének sajátosságai. A legfontosabb ehető és mérgező gombák felismerése.

Az életközösségek általános jellemzői

Az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai	A fény, a víz, a levegő és a talaj legfontosabb jellemzői. Víz-, levegő- és talajvédelem. Az élettelen környezeti tényezők élővilágra gyakorolt hatásai, az élőlények tűrőképessége. Szűk és tág tűrés.
Az élő környezeti tényezők	Populációk közötti kölcsönhatások. Táplálkozási kapcsolatok, táplálkozási hálózatok.
Az életközösségek anyag- és energiaforgalma	Termelők, fogyasztók, lebontók. Létfontosságú anyagok körforgása a természetben. Az anyagforgalom és az energiaáramlás összefüggése. Az emberi tevékenység következményei az anyagforgalomban.
A természetes és mesterséges életközösségek	A természetes életközösségek. Az élővilág sokféleségének fontossága. Az ember hatása az életközösségekre. Környezetrombolás és környezetvédelem. A lakóhelyi környezet tipikus társulásainak jellemzői.

Az élővilág törzsfejlődése és a jelenkori bioszféra

Az evolúció alapjai és bizonyítékai	Az evolúció fogalma. A fajok kialakulása, az evolúció bizonyítékai.
Az evolúció folyamata	A növény- és állatvilág őseinek kialakulása. A szárazföldi növények megjelenése. Az állatok alkalmazkodása a szárazföldre. A jelenkori élővilág kialakulása.
Az ember evolúciója	A korai emberfélék evolúciója. A homo nemzetség evolúciója. A nagyasszok kialakulása és a kulturális evolúció.
A jelenkori bioszféra	A Föld globális problémái. Az emberi tevékenység hatása a környezetre. A fejlődés alternatív lehetőségei. A bioszféra jövője.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek a különféle élőlények életműködéseinek lényegét kiemelni és röviden megfogalmazni. Ismerjék fel, hogy ugyanazt az életműködést többféle testfelépítés is biztosíthatja.

Legyenek képesek az élőlények testének szerveződési szintjeit felsorolni és megkülönböztetni.

Tudjanak egy-egy példát mondani az állatok és növények életműködéseinek különféle formáira.

Tudják felsorolni az élőlényekre ható legfontosabb környezeti tényezőket.

A testszerveződés és az anyagcsere-folyamatok alapján tudják, hogy a növények, a gombák és az állatok miért alkotnak külön rendszertani egységet az élőlények természetes rendszerében.

Tudjanak érvelni a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.

Legyenek képesek táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőit vázlatosan ábrázolni, az ilyen ábrákat értelmezni.

Igényeljék, hogy a biológiai környezetet minél több oldalról megismerjék, használjanak ehhez ismeretterjesztő kiadványokat.

Lássák be, hogy egyes emberi tevékenységek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, hogy azt az evolúció nem képes követni. Minderre csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása hozhat megoldást.

Tudjanak az élővilág természetes rendszerében tájékozódni, értsék a fejlődéstörténeti rendszer lényegét, és tudatosuljon bennük az ember helye és szerepe a földi élővilágban.

10. évfolyam

Éves óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A sejtek összetevőinek ismertetése ábrák segítségével.

Az öröklődés lényegének ismerete, továbbá annak felismerése, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes.

Az élőlények és az élővilág állandó változásának elfogadása.

Az ember legfontosabb életműködéseinek ismerete és az életműködések közti kapcsolatok megértése.

Az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás fontosságának megértése.

Az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányainak belátása.

A rendszeres testmozgás szükségességének felismerése.

A betegségmegelőzés, a védőoltások egyéni és közösségi-társadalmi szükségességének belátása.

A testi és mentális egészségre káros anyagoktól való tartózkodás szükségességének elfogadása.

Az egészséges életmódot erősítő értékek felismerése és az egészséget elősegítő magatartás elsajátítása.

Az ember szexualitásának biológiai és társadalmi-etikai megismerése.

Az egészséget veszélyeztető tényezők felismerése, a megelőzés szükségességének belátása és a megelőzés gyakorlati megvalósíthatóságának megismerése.

Témakörök**Tartalmak**

A sejtek felépítése, működése és az öröklődés alapjai

A sejtek felépítése

Szervetlen vegyületek és jelentőségük.
Szerves vegyületek és jelentőségük.
Sejtalkotók és funkcióik.

A sejtek anyagcsere-folyamatai

Anyagszállítás a sejtben.
A felépítő és lebontó anyagcsere-folyamatok lényege.

Az öröklődés sejtteni alapjai

Örökletes információ a sejtben.
A kromoszóma és a gén fogalma.
A sejtosztódás és biológiai jelentősége.

Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése	A fenotípus és a genotípus, a homozigóta és a heterozigóta fogalma. Az öröklés jellemzői. Néhány emberi tulajdonság, betegség öröklődése.
Ivari kromoszómák részvétele az öröklődésben	Az emberi ivar kialakulása.
A genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai	A mutáció fogalma, a mutagén hatások és ezek következményei. A genetikai kutatások jelentősége. A genetikai eredmények és kutatások etikai kérdései.

Az ember életműködései

A szervezet belső környezete	Egyes életműködések összekapcsolása, és szerepe a belső környezet állandóságának fenntartásában.
Az idegrendszer	Az idegi és a hormonális szabályozás alapelvei. Az idegsejtek felépítése és funkciója, az idegszövet. A reflexív elve. Az idegrendszer tagolódása: a környéki és a központi idegrendszer. A központi idegrendszer részei. Az idegrendszer működésével kapcsolatos fontosabb egészségügyi ismeretek.
A keringési rendszer	A vér összetétele, alkotói. A szív működése. A szív- és érrendszeri betegségek veszélyeztető tényezői és megelőzése.
A táplálkozás	Az emésztés lényege. Az emésztőnedvek szerepe. A bélcsatorna szakaszai és működésük. A máj funkciója. A táplálkozással kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A légzés	A légzőrendszer felépítése és működése. A hangképzés. A légzőszervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A bőr és a mozgás	A bőr felépítése, az egészséges bőr. A csontok szerkezete és kapcsolódása, a csontváz fontosabb részei. Az izomműködés alapvető formái. A mozgásszervi betegségek és sérülések, a mindennapos testmozgás jelentősége.
A kiválasztás	A belső környezet állandósága. A vese működésének elve. A kiválasztó szervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
Az immunitás	Az immunrendszer funkciója. A védőoltások. A vércsoportok. Az immunrendszerrel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A hormonális szabályozás	A hormonális szabályozás alapelvei, az idegrendszer és a hormonrendszer együttműködésének elve. Az agyalapi mirigy szerepe. A pajzsmirigy, a mellékvese és a hasnyálmirigy legfontosabb hormonjai.

Az érzékelés	A szem felépítése és működése. A hallószerv felépítése és működése. Az íz- és szagérzékelés. Az érzékszervek védelme és betegségei.
Az ember szaporodása és egyedfejlődése	Az ivarsejtek. A hím ivarszervek felépítése és működése. A női ivarszervek felépítése és működése, a ciklus. Hormonok szerepe az ivari működés szabályozásában. Az emberi szexualitás. A fogamzásgátlás, a nemi betegségek és megelőzésük. A terhesség és a szülés. Az embrionális és posztembrionális fejlődés jellemzői.
Általános egészségügy	A mindennapok egészségügyi ismeretei, elsősegélynyújtás. Az orvosi ellátás igénybevétele, megelőzés, szűrővizsgálatok. Rizikófaktorok, civilizációs ártalmak, szenvedélybetegségek. Az utódvállalás, családtervezés, genetikai tanácsadás. A terhesség megszakításának veszélyei. Terhesgondozás. Az emberi viselkedés alapjai, a szülő és a gyermek kapcsolata. Környezet-egészségügy, környezethigiéné. A megváltozott környezet hatása az emberre. A lelki egészség.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló igényelje, hogy biológiai környezetét minél több oldalról és minél részletesebben megismerje, használjon ehhez néhány ismeretterjesztő folyóiratot, népszerű ismeretterjesztő könyveket, egyszerű növény- és állathatározókat és egyéb információhordozókat.

Alakuljon ki benne az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás igénye. Lássa be az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait.

Tudatosan tartsa távol magát a testi és mentális egészségre káros anyagoktól.

Értse meg, hogy a rendszeres testmozgás az ún. civilizált embernek is alapvető szükséglete.

Lássa be, hogy a védőoltások az egyéni és a közösségi-társadalmi érdekeket is szolgálják.

Értse meg és fogadja el, hogy az ember szexualitása nem pusztán biológiai folyamat. Lássa be, hogy a nem kívánt terhesség kialakulása megelőzhető.

Legyen képes az egészséget erősítő értékek felismerésére és az egészséget elősegítő magatartás elsajátítására.

Jusson el annak az elfogadásához, hogy az élőlények és az élővilág állandóan változnak, lássa világosan, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes, ez legyen természetvédő tevékenységének egyik mozgatója.

Lássa be, hogy egyes emberi tevékenységek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni. Minderre csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása hozhat megoldást.

KÉMIA 9–10. évfolyam

Célok és feladatok

Az alapvizsgára felkészítő szakiskolák tanulói a szakma elsajátítása közben biztos kémiai ismeretekre tesznek szert. Természetesen ez a tudás nem az elméleti alapok elmélyítését, hanem a felhasználás szintjét jelenti.

A szakiskolába járó diákoknak is meg kell tanulniuk az anyagokkal való takarékos, fegyelmezett, gondos és körültekintő bánásmódot, a vészhelyzetek elkerülését, illetve a vészhelyzetekben a helyes magatartást. Elsődleges cél és feladat az ismeretek rendszerezése, stabilizálása, az alapkészségek fejlesztése, ugyanakkor kívánatos a mindennapi életben a kémiai folyamatokkal kapcsolatos ismeretek bővítése, elmélyítése is. Tudatosítanunk kell a diákokban az önmaguk és embertársaik egészsége iránti felelősséget, az egészségvédelem fontosságát.

Fejlesztési követelmények

A szakiskolai kémiatanítás során a tanulóknak olyan kémiai tájékozottság alakul ki, amely a többi természettudományos tárgy anyagával együtt korszerű természetképet alkot. A tanulóknak tudatosulnia kell annak, hogy a természet törvényei megismerhetők a jelenségek megfigyelése alapján.

A korábban észlelt és megmagyarázott jelenségek ismeretében értelmezzenek önállóan új jelenségeket.

Gyűjtsenek ismereteket szakkönyvekből, folyóiratokból, a napi sajtóból és az elektronikus médiából. A számítástechnikában elsajátított ismereteiket alkalmazzák az információszerzés, -feldolgozás és -átadás folyamán.

A szakiskolában a tanulók végezzenek kísérleteket, megfigyeléseket a tanár szóbeli vagy írásbeli útmutatása alapján. Fejtsék ki a bemutatott vagy elvégzett kísérletek és a tanult ismeretek kapcsolatát.

Alkossanak önálló véleményt a kémia mindennapi életünket érintő problémáiról (környezeti, élettani hatások, ezek mindennapi kezelése, háztartási felhasználásuk előnye és veszélyessége). Végezzenek egyszerű számítási feladatokat (keverékek, elegyek összetétele stb.). Vegyék számba a mindennapokban gyakran előforduló, egészségre ártalmas szerves anyagokat. Ismerjék ezek hatásait az élő rendszerekre és a környezetre, és tájékozódjanak szakszerű használatukról a mellékelt tanácsok, utasítások alapján.

Szerezzenek információt arról, hol vannak lakóhelyükhöz közel gyűjtőhelyek, ahol a háztartási veszélyes hulladékokat és az újrahasznosítható anyagokat átveszik.

Szerezzenek információkat és alakítsanak ki önálló véleményt a szenvedélybetegségek kémiai vetületeiről, az oxigén- és nitrogéntartalmú vegyületek narkotikus és egészségkárosító hatásairól, személyiségre és társadalomra irányuló veszélyeiről.

A tantárgyhoz kapcsolódóan ismerjék meg a kiemelkedő magyar kémikusok, mérnökök, természettudósok munkáját.

9. évfolyam Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Gyakorlatszerzés a mindennapi mérésekben.

Önálló véleményalkotás a kémia mindennapi életünket érintő problémáiról (környezeti, élettani hatások, ezek mindennapi kezelése, háztartási felhasználások előnye és veszélyessége).

A hétköznapi anyagokról elsajátított ismeretek szakszerű felhasználása.

A keverékek szétválasztására alkalmas műveletek végzése.

A konyhai műveletek és a kertművelés során szükséges egyszerű számítások végzése az oldatkészítéssel kapcsolatban.

A víz és a szerves oldószerek közötti különbség felismerése, ezek egészségre és környezetre való hatásainak figyelembevétele a felhasználás során.

Az ivóvíz megbecsülésének és a víztakarékosság szokásának kialakítása.

Annak mérlegelése, hogy a kémiai reakciók energiaváltozással járnak, és a hirtelen felszabaduló reakcióhő veszélyt okozhat.

Az égés feltételeinek és a tüztoltás módjainak ismerete (elektromos tűz, olaj vagy benzin okozta tűz oltása stb.).

Tömény és híg oldatok használatának előnyei és hátrányai.

A pH-érték és a kémhatás kapcsolatának felismerése és hasznosítása a mindennapi gyakorlatban.

A vízlágyítás szükségességének és lehetőségeinek ismerete és alkalmazása példákön.

Használati utasítások értelmezése (mosószerek, növényvédő szerek).

A fémedények használatakor annak figyelembevétele, hogy egyes fajtái reakcióba léphetnek ételeinkkel.

A megismert kémiai fogalmak szabatos és tudatos megfogalmazása írásban és szóban.

A fémes és a nem fémes elemek, az egyszerű és az összetett anyagok megkülönböztetése tulajdonságaik alapján.

A fizikai és kémiai változások megkülönböztetése.

(A témakörök nem feltétlenül jelentenek tanítási témaköröket. A témakörökben szereplő ismeretek más logikai sorrendben is elképzelhetők, illetve felépíthetők.)

Témakörök

Tartalmak

Az eddig tanultak
ismétlése

Anyagszerkezet

Kémiai jelrendszer, tájékozódás a periódusos rendszerben.

Fémek

Fontos fémek (alumínium, vas, réz, arany).

Nemfémek

Nem fémes elemek (szén, oxigén, hidrogén, klór, nitrogén).

Vegyületek

Vegyületek (víz, szén-dioxid, szén-monoxid).

Oldatok, oldhatóság,
kolloidok

Oldatkészítés, hígítás, keverék szétválasztása (szűrés, bepárlás),
Emulzió, szuszpenzió, aeroszol, gél.

Kémiai reakciók
a háztartásban

Anyagok fizikai és kémiai tulajdonságai és változásai.
Reakciósebesség, reakcióhő, katalizátor.

Sav-bázis reakciók

Savak és lúgok kimutatása (szóda, trisó, szóda-bikarbóna, szappan, mosó- és mosogatósze-
rek, vízlágyítás, ecet, sósav, indikátor hatású növények), fémek reakciója savval (ételeink-
kel).

Redoxireakciók

Lassú és gyors égés, rozsdásodás, emésztés, fémek oldása savakban, fertőtlenítőszer-
ek, fehérítőszer- (hypo, hidrogén-peroxid).

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes megkülönböztetni a fémes és nem fémes elemeket, az egyszerű és összetett anyagokat. Tudja megkülönböztetni a fizikai és kémiai változásokat. Legyen képes olyan oldatkészítési számításokat végezni, amelyekre szüksége lesz szakmai tanulmányai, valamint konyhai műveletek és kertművelés során. Tudja a háztartásban előforduló sav-bázis- és redoxifolyamatokat.

10. évfolyam

Évi óraszám: 37 óra

Belépő tevékenységformák

A mindennapokban is használatos mérések végzése.

Önálló véleményalkotás a kémia mindennapi életünket érintő problémáiról (környezeti, élettani hatások, ezek mindennapi kezelése, háztartási felhasználások előnye és veszélyessége).

A hétköznapi anyagokról elsajátított ismeretek szakszerű használata a mindennapi munka során.

A megújuló és a nem megújuló energiaforrások közötti különbségek ismerete, az egyes energiaforrások előnyeinek és hátrányainak kifejtése, a környezetvédelem és az energiatakarékosság szempontjai.

A túlzott műanyaghasználat (pl. csomagolóanyagok) veszélyeinek felismerése, a helyes magatartás kialakítása.

A növényvédő szerek használati utasítás szerinti biztonságos kezelése, a felhasznált mennyiség ésszerű csökkentése a környezeti megóvása érdekében.

A háztartási veszélyes hulladékok felismerése és biztonságos kezelése.

A hulladékok újrahasznosítási lehetőségeinek bemutatása.

A megismert kémiai fogalmak szabatos és tudatos használata írásban és szóban.

A legfontosabb építőanyagok tulajdonságainak bemutatása.

Tápanyagaink főbb alkotóelemeinek felismerése és besorolása a szerves vegyületek csoportjaiba.

(A témakörök nem feltétlenül jelentenek tanítási témaköröket. A bennük szereplő ismeretek más logikai sorrendben is elképzelhetők, illetve felépíthetők.)

Témakörök

Tartalmak

Környezeti és háztartási anyagok

Energiaforrásaink
Építkezésnél használt anyagok
Műanyagok
Növényvédő szerek

Megújuló energiaforrások (víz-, szén-, nap-, geotermikus energia).
Meg nem újuló energiaforrások (szén, kőolaj és földgáz), ezek környezeti kárai.
Mészkő, égetett mész, mészsoltás, gipsz, cement, festékek és oldószerek, üveg.
Polietilén, PVC, gumi, teflon.
Használati utasítások elemzése.

Az élő szervezetet
felépítő anyagok,
tápanyagaink

Szénhidrátok: szőlőcukor, répacukor, fotoszintézis, keményítő, cellulóz.
Fehérjék: felépítésük, tulajdonságai változása fizikai, kémiai hatásokra.
Zsírok, olajok: összetétel, romlás.
Vitaminok: vízben, zsírban oldódás, élettani hatás.
Nyomelemek: élettani hatásuk.
Alkohol: erjedés, oxidáció, zsírolás, hatásuk a szervezetre.
Karbonsavak: ecetsav, citromsav, aszkorbinsav, tejsav.

Egészség- és környezet-
károsító anyagok

Levegőben: szén-monoxid, kén-dioxid, nitrogén-oxidok, savas eső, klór, üvegházhatás, szmog, ózonlyuk.
Vízben: ivóvízszennyezés, eutrofizáció.
Talajban: nitrátosodás, nehézfémek feldúsulása.
Szenvedélybetegséget okozó vegyületek: drogok, alkohol, nikotin.

Hulladékok,
hulladékkezelés

Növényi, állati eredetű konyhai hulladék, nem veszélyes, le nem bomló hulladékok.
Veszélyes hulladékok: akkumulátor, szárazelem, fāradtolaj, festékek, hígítók, gyógyszerek.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes különbséget tenni a megújuló és meg nem újuló energiaforrások között. Ismerje a tananyagban szereplő, háztartásban előforduló szerves anyagok tulajdonságait. Legyen képes besorolni tápanyagainkat a szerves vegyületek csoportjaiba. Tudja az egészségkárosító anyagok hatását.

FÖLDÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK

9. évfolyam

Célok és feladatok

A földrajz tantárgy megismerteti a tanulókkal az ember életterét szolgáló Földet, a természet és a társadalom főbb sajátosságait, kölcsönhatásait.

Célja, hogy a tanulók megértsék a természeti környezet társadalomra gyakorolt hatásait, és azok időbeli változásait. Lássák, hogy a társadalom működése visszahat a természeti környezetre, és annak kedvező, illetve kedvezőtlen változásait idézi elő. Ez tudatos környezeti magatartást, az erőforrások ésszerű felhasználását kívánja. Világossá teszi a diákok számára, hogy a társadalmi-gazdasági tevékenységek az egyének teljesítményeire épülnek. A termelési folyamatok azonban igénylik a tudomány, a technika, a gazdasági és a politikai tényezők összehangolását, valamint nemzetközi összefogását.

A földrajz tantárgy tananyaga komplex és szemléletformáló, hiszen a természettudományok, társadalomtudományok, illetve egyéb környezettudományok szempontjai szerint vizsgálja a környezeti jelenségeket és folyamatokat. A szakiskolák tananyaga az általános természeti és társadalmi-gazdasági folyamatok térbeli és időbeli változásainak vizsgálatával, a kölcsönhatások feltárásával és a tanultak alkalmazásával valósítja meg szemléletformáló szerepét.

A szakiskolai földrajzoktatás felkészíti a tanulókat az alapképzés vizsga sikeres teljesítésére. Komplex ismeretanyaga révén segíti a tanulók eligazodását a munka világában. Lehetővé teszi számukra, hogy a későbbiek során bekapcsolódjanak a tovább- és átképzésbe. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok jó szakemberekké váljanak, és képesek legyenek alkalmazni a megszerzett földrajzi-környezeti ismereteiket az állampolgári szerepek gyakorlása során.

A tantárgy oktatásának célja, hogy a tanulók el tudják helyezni Magyarországot és Európa társadalmi-gazdasági folyamatait a világban. Alakuljon ki bennük a nemzeti és az európai identitástudat.

Célja továbbá, hogy megismertesse az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelő tevékenységet. Megértesse a termelés és a fogyasztás viszonyát, növekedésük korlátait, következményeit, a Föld globális problémáit. Kifejlessze a tanulóknak az aktív részvétel készségét szűkebb és tágabb környezetük minőségének javításában. Elősegítse a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek kultúrája, értékei iránti érdeklődés és tisztelet kialakulását. Ráébressze a tanulókat cselekedeteik környezeti következményeire, és felismertesse lehetőségeiket, tennivalóikat a környezetükért.

Fejlesztési követelmények

A szakiskolák 9. évfolyamán a tananyag feldolgozása során el kell érni, hogy a tanulók ismerjék meg a legfontosabb földi képződményeket, természeti jelenségeket, folyamatokat és összefüggéseket. Értsék a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatokat a földrajzi övezetekben, övekben és területeken, valamint az egyes országokban, régiókban. Értsék meg, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él. A földi rendszer működését károsan befolyásoló társadalmi és egyéni cselekedetek visszahatnak az ember életére, végső soron saját létét veszélyeztetik.

A szakiskolai földrajzoktatás kiemelt célja, hogy a tanulók ismerjék a választott szakmájukkal kapcsolatos természeti és társadalmi-gazdasági jelenségeket. Legyenek képesek arra, hogy földrajzi ismereteiket felhasználják a mindennapi élet szempontjából fontos döntések meghozatalában. Alkalmazzák a más tantárgyakban vagy a gyakorlatban megszerzett ismereteket a természeti és társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok értelmezésében. Arra kell törekedni, hogy a tanulók a Földön lezajló folyamatokat megértsék, fogalmaik köre bővüljön, és szintetizálják korábbi ismereteiket. El kell érni, hogy rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről. Legyenek képesek különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján tendenciák megfogalmazására. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy a megszerzett földrajzi ismereteiket önállóan alkalmazzák, illetve gyarapítsák későbbi életük folyamán.

A tanulók legyenek képesek a másokkal együtt végzendő közös munkára, együttműködésre. Tudják használni a különböző információhordozókat (tematikus és különböző méretarányú térképek, ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, CD-ROM, internet, kiállítások, filmek). Tapasztalataikat, véleményüket szabatosan fogalmazzák meg a szakkifejezések megfelelő felhasználásával.

9. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági tényeket bemutató tematikus térképek elemzése, pl. a talajfajták területi elterjedéséről, a tengeráramlásokról, az övezetességről, a népesség területi eloszlásáról.

Természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági adatok grafikus ábrázolása

A kőzetlemez-mozgások magyarázata folyamatábra és videofilmrészletek alapján.

A világ népesedési folyamatainak jellemzése, bemutatása korfák és statisztikai adatok alapján.

Időjárás-jelentés és vízállásjelentés értelmezése.

A középhőmérséklet, a hőingadozás és a legfontosabb vízrajzi jellemzők számítása, következtetések levonása az adatokból.

A gazdasági ágazatok szerepét, jelentőségét bemutató statisztikai adatok, diagramok összehasonlító elemzése.

Felszínfejlődési folyamatok és felszínformák felismerése képek és ábrák (pl. keresztszelvények, folyamatábrák) alapján.

A településtípusok és a településhálózat jellemző vonásainak bemutatása térképek, alaprajzok, leírások alapján.

Adatok gyűjtése a földi szférák szennyezettségéről és ennek környezeti következményeiről.

Sajtófigyelő az egyes övezetek ökológiai problémáiról.

Példák gyűjtése a természeti környezet fokozatos átalakításáról, a természeti feltételek szerepének a társadalmi-gazdasági életben való átértékelődéséről.

Témakörök

Tartalmak

Tájékozódás a térképen és a világegyetemben

A térkép

A térképi ábrázolás módszerei, a tematikus térképek.

A térkép felhasználása a mindennapi életben.

A Föld mint égitest

A Föld helye a Naprendszerben.

A Föld mozgásai és azok következményei.

A napi és az évi időszámítás.

Az űrkutatás eredményeinek felhasználása a mindennapi életben.

A Föld gömbhéjai

A Föld gömbhéjas szerkezete

A kőzetburok földrajza.

A kőzetburok felépítése.

A lemeztectonikai folyamatok szerepe a felszínformálódásban.

Az ásványi nyersanyagok keletkezési feltételei, tulajdonságaik, hasznosításuk.

A belső és külső erők szerepe a felszín fejlődésében.

Jellegzetes felszínformák.

A légkör földrajza

A légkör összetétele, szerkezete.

A légkör alapfolyamatai: felmelegedés, csapadékképződés, légmozgások.

Az időjárás-változások hatása a mindennapi életre.

Az éghajlatok övezetes rendszere, a különböző éghajlatok jellemzői.

A vízburok földrajza

Az óceánok és a tengerek földrajzi jellemzői, jelentőségük.

A tengervíz tulajdonságai, mozgásai és kapcsolatuk a mindennapi élettel.

A szárazföld vizei: a felszíni, a felszín alatti vizek típusai és társadalmi-gazdasági jelentőségük.

A vízgazdálkodási tevékenység szerepe a mindennapi életben.

A földi szférák környezeti problémái.

A természetföldrajzi övezetesség	<i>A természetföldrajzi övezetesség</i> Az élővilág, a talaj, a vízrajzi jellemzők, a felszínformálódás éghajlattól függő övezetessége. A vízszintes és a függőleges övezetesség kapcsolata.
A természetföldrajzi övezetesség hatása a társadalmi-gazdasági életre	A természeti és a társadalmi környezet összetevői, kölcsönhatásai. <i>A természetföldrajzi övezetesség hatása a gazdasági életre</i> A megújuló erőforrások és az élelmiszer-termelés éghajlattól függő övezetessége. <i>A Föld népessége</i> A népesség összetétele. A népesség eloszlásának területi különbségei. A népesség térbeli mozgásai. A népességváltozás mutatói. <i>A települések fajtái</i> A településtípusok és jellemzőik. A települések szerkezete, hálózata és átalakulási folyamatai. A városodás és a városiasodás.
A gazdasági élet jellemzői	<i>A gazdaság ágazatai</i> A gazdasági szektorok jellemzői. A terciér és az informális szektor előretörése. A gazdasági ágazatok fő telepítő tényezői és azok jelentőségének változásai.
A világgazdaság	<i>A gazdasági fejlettség</i> A gazdasági fejlettség földrajzi különbségei: a fejlett és a fejlődő országok jellemzői. A gazdasági növekedés, a gazdasági fejlettség mutatói. <i>A világgazdaság jellemző folyamatai</i> A helyi, a regionális és a globális társadalmi-gazdasági folyamatok kapcsolata. A globalizáció pozitív és negatív következményei. Magyarország helye az európai és a regionális integrációs folyamatokban. A nemzetközi szervezetek szerepe a világ társadalmi-gazdasági életének alakításában.
Globális környezeti problémák	A népesség, a termelés és a fogyasztás növekedésének földrajzi következményei. A környezeti válság kialakulása, a válság leküzdésének lehetőségei.

A tananyag feldolgozásához szükséges példákat elsősorban Magyarország és Európa területéről kell megnevezni. A szakiskolában az általános iskolában tanult topográfiai fogalmak tartalmi bővítésére és felhasználására van szükség.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon egyszerű tájékozódási és mérési feladatokat elvégezni a térképen és a térkép segítségével. Mutassa be az egyes szférák főbb folyamatainak hatását a mindennapi életre. Ismertesse a földi szférákat veszélyeztető, környezetkárosító folyamatokat.

Magyarázza meg a természeti környezet és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti alapvető összefüggéseket. Tudja megnevezni és jellemezni a gazdasági élet legfontosabb ágait, ágazatait, szerepük és jelentőségük változását. Jellemezze a világ különböző térségeiben végbemenő főbb gazdasági folyamatokat. Mutassa be az egyes térségek, régiók szerepének változását statisztikai mutatók, tematikus térképek alapján.

2. számú melléklet a 28/2000. (IX. 21.) OM rendelethez**Az engedélyezési eljárások****I. Rész***Az alkalmazási engedély kiadása***1.**

- 1.1. Az alkalmazási engedély kiadásáról a Vizsgaközpont a Tantervi Bizottság javaslata alapján dönt. A Tantervi Bizottság javaslatát a kérelem megküldésétől kilencven napon belül alakítja ki.
- 1.2. Országos Köznevelési Tanács
 - a) dolgozza ki a szakértői vélemények, valamint a jóváhagyás kritériumrendszerét,
 - b) határozza meg a Tantervi Bizottság létszámát és összetételének általános szempontjait.
- 1.3. A Tantervi Bizottság tagjait az oktatási miniszter kéri fel.
- 1.4. A kérelemnek tartalmaznia kell:
 - a) a pedagógiai rendszer bemutatását, így különösen
 - a benyújtott tantervi programot, illetve a tantárgy tantervét,
 - a megvalósításhoz szükséges képesítési és tárgyi feltételek ismertetését,
 - a tanterv alapján folyó nevelés-oktatás minőségbiztosításának módját;
 - b) a tantervi program, tantárgyi tanterv célját, feladatát, óratervét, tananyagát és követelményeit;
 - c) a tananyag elsajátítását, a tanuló teljesítmény-ellenőrzését és értékelését szolgáló fő módszerek és eszközök leírását;
 - d) a szükséges tankönyvek és segédkönyvek jegyzékét.
- 1.5. A kérelemhez csatolni kell
 - a) ha a tantervet, tantárgyat a nemzeti, etnikai kisebbségek iskolai nevelését, oktatását szolgálja, az érintett országos kisebbségi önkormányzat véleményét,
 - b) szakmai előkészítő, szakmai alapozó, pályaorientáció tantárgy esetén a szakképesítésért felelős miniszter által irányított minisztérium szakvéleményét,
 - c) az eljárási díj befizetésének igazolását.

2.

A Tantervi Bizottság javaslatának meghozatala előtt legalább kettő szakértői véleményt szerez be. Kisebbségi oktatás esetén ki kell kérni az Országos Kisebbségi Bizottság véleményét és az érintett országos önkormányzat egyetértését, további feltétel, hogy az egyik szakértő mindenképpen az adott kisebbség oktatásában szerzett gyakorlattal rendelkezzen. A szakértők foglalkoztatásának költségeit az eljárási díjból kell fedezni.

3.

- a) A Tantervi Bizottság a jóváhagyására és az alkalmazási engedély kiadására irányuló kérelmet – támogató vagy elutasító – javaslatával együtt megküldi a Vizsgaközpont részére.
- b) A Tantervi Bizottság feltételhez kötheti a tanterv, tantárgy jóváhagyására és az alkalmazási engedély kiadására vonatkozó javaslatának megadását. A feltételek teljesítésére vonatkozó felhívást meg kell indokolni, és a teljesítéshez határidőt kell biztosítani. A határidő kérelemre meghosszabbítható. E határidővel az 1. pont a) alpontban meghatározott határidő meghosszabbodik. Ha a javasolt változtatások végrehajtását vállalják, annak teljesítése után – újabb kérelem benyújtása nélkül – a tantervet a Tantervi Bizottság elbírálja. Ha a meghosszabbított határidőig a kérelmező nem adja be a Tantervi Bizottság feltételeinek megfelelő újabb kérelmet, a Tantervi Bizottság a kérelem elutasítására tesz javaslatot a Vizsgaközpontnak.

- c) Támogató javaslat esetén a Vizsgaközpont vezetője, miután a beküldött dokumentumok alapján megvizsgálja, hogy a Tantervi Bizottság által készített javaslat előkészítése, meghozatala, tartalma és formája megfelel a rendeletben előírtaknak, kiadja az alkalmazási engedélyre vonatkozó határozatot és intézkedik arról, hogy a tanterv felkerüljön a tantervi jegyzékre. A beküldött javaslat dokumentációját hiba vagy hiányosság esetén vissza kell küldeni korrigálás vagy kiegészítés céljából a Tantervi Bizottságnak.
- d) A Tantervi Bizottság elutasító javaslatáról annak megérkezésétől számított harminc napon belül a Vizsgaközpont értesíti a kérelem benyújtóját. A kérelem benyújtója a szakvéleményeket és a Tantervi Bizottság javaslatát megismerheti, illetve kérésére azok másolatát részére ki kell adni. A kérelem benyújtója a Tantervi Bizottság javaslatára és a szakvéleményekre tizenöt napon belül észrevételt tehet, amelyet meg kell küldeni a Vizsgaközpontnak. Ennek alapján a Vizsgaközpont vezetője dönt a kérelem kiadásáról vagy elutasításáról. Dönthet úgy is, hogy a kérelem szakmai elbírálását a Tantervi Bizottság új szakértők felkérésével ismételteti meg.
- e) A tanterv, tantárgy jóváhagyása – ha az egyébként megfelel az e rendeletben foglaltaknak – nem utasítható el azon az alapon, hogy világnézetileg elkötelezett ismereteket tartalmaz, az engedélyben azonban fel kell tüntetni, hogy az az állami és az önkormányzati feladatellátás keretében nem alkalmazható.

4.

Az alkalmazási engedély kiadásának tárgyában hozott határozatnak tartalmaznia kell, hogy a tanterv, tantárgy milyen iskolatípusban és milyen működési feltételek biztosításával alkalmazható, továbbá mely időponttól kezdődően vezethető be, indokolt esetben azokat a tantárgyakat, amelyekből a tanterv alapján alapképzettségű vizsga, érettségi vizsga tehető.

II. Rész

Az indítási engedély kiadása

1. Alkalmazási engedéllyel ellátott tanterv alkalmazásához minden intézménynek, amely azt be kívánja vezetni, indítási kérelmet kell benyújtania a Vizsgaközponthoz. Az indítási engedély iránti kérelemnek tartalmaznia kell:
 - a) a tantervet, tantárgyat alkalmazni kívánó intézmény nevét, székhelyét, az intézmény vezetőjének nevét,
 - b) az alkalmazni kívánt tanterv, tantárgyi tanterv alkalmazási engedélyének számát, az iskola pedagógiai programját,
 - c) a tanítási órákat tartók iskolai végzettségének, képesítésének, szakképesítésének jegyzékét,
 - d) a rendelkezésre álló alapvető tárgyi feltételek (helyiségek, gyakorlóhelyek, eszközök, szolgáltatások stb.) jegyzékét.
2. A kérelemhez csatolni kell:
 - a) a fenntartó nyilatkozatát a tanterv elfogadásáról, az esetleg felmerülő többletköltségek vállalásáról,
 - b) a megyei (fővárosi) főjegyző által adott véleményt arról, hogy a tanterv alkalmazása nem veszélyezteti az érintett területen a kötelező közoktatási feladatok ellátását,
 - c) szakközépiskola és szakiskola esetén a szakképesítésért felelős minisztérium egyetértését,
 - d) országos vagy regionális beiskolázású anyanyelvű vagy kétnyelvű kisebbségi oktatás esetén az érintett országos kisebbségi önkormányzat nyilatkozatát,
 - e) nemzeti, etnikai kisebbségi nevelés és oktatásban részt vevő iskola esetén az érdekelt helyi kisebbségi önkormányzat egyetértését,
 - f) az eljárási díj befizetésének igazolását,
 - g) az iskola alapító okiratát,
 - h) a tanterv, tantárgy szerzőjének hozzájárulását a tantervnek az adott intézményben való bevezetéséhez.
3. A Vizsgaközpont ellenőrzi a kérelem szabályszerűségét és megvizsgálja, hogy a kérelmet benyújtó oktatási intézmény biztosítani tudja-e az alkalmazni kívánt tantervhez előírt feltételeket. Ennek alapján hozza meg határozatát.

III. Rész

Az engedélyek visszavonása

1. A Vizsgaközpont az alkalmazási engedélyt visszavonja, ha hivatalból vagy kérelemre indított eljárás során utóbb bebizonyosodik, hogy az engedély kiadását meg kellett volna tagadni.
2. A Vizsgaközpont az indítási engedélyt visszavonja, ha az alkalmazási engedélyt visszavonta, vagy az adott képzés feltételei nem biztosítottak.
3. Az engedély visszavonásakor az engedély kiadására vonatkozó eljárási szabályokat kell alkalmazni.

IV. Rész

Az engedélyezési eljárásokra vonatkozó közös összeférhetlenségi szabályok

Nem működhet közre az alkalmazási engedély, illetve az indítási engedély kiadásával összefüggő eljárásban az, aki az engedély kiadásában érdekelt, így különösen

- a) a tanterv, tantárgy készítője, közeli hozzátartozója [Ptk. 685. § b) pont],
- b) az iskola képviselője,
- c) az, aki a tanterv, tantárgy készítőjével, az iskolával munkaviszonyban, közalkalmazotti jogviszonyban áll.

3. számú melléklet a 28/2000. (IX. 21.) OM rendelethez**Az eljárási díj mértéke**

1.

Az alkalmazási engedély kiadására indított eljárásban az eljárási díj összege

- a) tantárgyanként huszonötezer forint,
- b) teljes tanterv benyújtásakor százötvenezer forint.

2.

Az indítási engedély kiadására indított eljárásban az eljárási díj összege

- a) tantárgyanként ötezer forint,
- b) teljes tanterv esetén húsezer forint.

3.

A jogorvoslati eljárásban az 1–2. pont alapján megállapítható összeg ötven százalékának megfelelő összegű eljárási díjat kell fizetni. Ha a jogorvoslati kérelem sikeres volt, az e pont alapján befizetett eljárási díjat vissza kell fizetni.

KÖZLEMÉNY

A Magyar Közlöny különszámaként megjelent a

I. PRAXIS TÖRVÉNY, MAGYAR ORVOSI KAMARA, EGÉSZSÉGÜGYI TÖRVÉNY
folytatásaként

II.**A HÁZIORVOSI MŰKÖDTETÉSI JOG MEGSZERZÉSÉRŐL
ÉS VISSZAVONÁSÁRÓL, VALAMINT A HÁZIORVOSI
TEVÉKENYSÉGHEZ SZÜKSÉGES INGÓ, INGATLAN
VAGYON ÉS MŰKÖDTETÉSI JOG MEGSZERZÉSÉNEK
HITELFELTÉTELEIRŐL SZÓLÓ 18/2000. (II. 25.) KORM.
RENDELET ÉS A KAPCSOLÓDÓ JOGSZABÁLYOK**

című, A/4 formátumú, 224 oldal terjedelmű kiadvány.

A kézirat lezárva: 2000. április 15.

Ára: 924 Ft áfával.

A megrendeléseket a Magyar Hivatalos Közlönykiadó címére (1085 Budapest,
Somogyi Béla u. 6.) lehet feladni. Fax: 266-5099 vagy 267-2780.

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük a

II.**A HÁZIORVOSI MŰKÖDTETÉSI JOG MEGSZERZÉSÉRŐL
ÉS VISSZAVONÁSÁRÓL, VALAMINT A HÁZIORVOSI
TEVÉKENYSÉGHEZ SZÜKSÉGES INGÓ, INGATLAN VAGYON
ÉS MŰKÖDTETÉSI JOG MEGSZERZÉSÉNEK
HITELFELTÉTELEIRŐL SZÓLÓ 18/2000. (II. 25.) KORM.
RENDELET ÉS A KAPCSOLÓDÓ JOGSZABÁLYOK**

című kiadványt példányban.

A megrendelő (cég) neve:

Címe (város, irányítószám):

Utca, házszám:

Az ügyintéző neve, telefonszáma:

A megrendelő (cég) bankszámlaszáma:

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt a szállítást követő
számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Hivatalos Közlönykiadónak a
számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutaljuk.

Keltezés:

.....
cégszerű aláírás

K Ö Z L E M É N Y

A Magyar Közlöny különszámaként megjelent a

**I.
SZÁMVITELLEL KAPCSOLATOS
JOGSZABÁLYOK**

(2001. január 1-jétől hatályos 2000. évi C. törvény a számvitelről)

című, A/4 formátumú, 88 oldal terjedelmű kiadvány.

Ára: 355 Ft áfával.

A megrendeléseket a Magyar Hivatalos Közlönykiadó címére (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.) lehet feladni. Fax: 338-4746 vagy 267-2780.

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük a

**I.
SZÁMVITELLEL KAPCSOLATOS
JOGSZABÁLYOK**

(2001. január 1-jétől hatályos 2000. évi C. törvény a számvitelről)

című kiadványt példányban.

A megrendelő (cég) neve:

Címe (város, irányítószám):

Utca, házszám:

Az ügyintéző neve, telefonszáma:

A megrendelő (cég) bankszámlaszáma:

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt, a szállítást követő számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Hivatalos Közlönykiadónak a számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutaljuk.

Keltezés:

.....
cégszerű aláírás

K Ö Z L E M É N Y

A Magyar Közlöny különszámaként megjelent az

**1992. ÉVI XXII. TÖRVÉNY
A MUNKA TÖRVÉNYKÖNYVÉRŐL**

című, A/4 formátumú, 48 oldal terjedelmű kiadvány.

A kézirat lezárva: 2000. május 15.

Ára: 457 Ft áfával.

A megrendeléseket a Magyar Hivatalos Közlönykiadó címére (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.) lehet feladni. Fax: 338-4746 vagy 267-2780.

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük az

**1992. ÉVI XXII. TÖRVÉNY
A MUNKA TÖRVÉNYKÖNYVÉRŐL**

című kiadványt példányban.

A megrendelő (cég) neve:

Címe (város, irányítószám):

Utca, házszám:

Az ügyintéző neve, telefonszáma:

A megrendelő (cég) bankszámlaszáma:

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt, a szállítást követő számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Hivatalos Közlönykiadónak a számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutaljuk.

Keltezés:

.....
cégszerű aláírás

K Ö Z L E M É N Y

A Magyar Közlöny különszámaként megjelent az

**1990. ÉVI XCIII. TÖRVÉNY
AZ ILLETÉKEKRŐL
ÉS A KAPCSOLÓDÓ
FONTOSABB JOGSZABÁLYOK**

című, A/4 formátumú, 60 oldal terjedelmű kiadvány.

A kézirat lezárva: 2000. március 10.

Ára: 457 Ft áfával.

A megrendeléseket a Magyar Hivatalos Közlönykiadó címére (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.) lehet feladni. Fax: 338-4746 vagy 267-2780.

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük az

**1990. ÉVI XCIII. TÖRVÉNY
AZ ILLETÉKEKRŐL
ÉS A KAPCSOLÓDÓ
FONTOSABB JOGSZABÁLYOK**

című kiadványt példányban.

A megrendelő (cég) neve:

Címe (város, irányítószám):

Utca, házszám:

Az ügyintéző neve, telefonszáma:

A megrendelő (cég) bankszámlaszáma:

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt a szállítást követő számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Hivatalos Közlönykiadónak a számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutaljuk.

Keltezés:

.....
cégszerű aláírás

K Ö Z L E M É N Y

A Magyar Közlöny különszámaként megjelent az

**1973. ÉVI I. TÖRVÉNY
A BÜNTETOELJÁRÁSRÓL
ÉS A KAPCSOLÓDÓ
FONTOSABB JOGSZABÁLYOK**

című, A/4 formátumú, 160 oldal terjedelmű kiadvány.

A kézirat lezárva: 2000. március 8.

Ára: 1176 Ft áfával.

A megrendeléseket a Magyar Hivatalos Közlönykiadó címére (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.) lehet feladni. Fax: 338-4746 vagy 267-2780.

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük a

**1973. ÉVI I. TÖRVÉNY
A BÜNTETOELJÁRÁSRÓL
ÉS A KAPCSOLÓDÓ
FONTOSABB JOGSZABÁLYOK**

című kiadványt példányban.

A megrendelő (cég) neve:

Címe (város, irányítószám):

Utca, házszám:

Az ügyintéző neve, telefonszáma:

A megrendelő (cég) bankszámlaszáma:

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt a szállítást követő számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Hivatalos Közlönykiadónak a számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutaljuk.

Keltezés:

.....
cégszerű aláírás

Tisztelt Előfizetők!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy a kiadónk terjesztésében levő lapokra szóló előfizetésüket folyamatosnak tekintjük. Csak akkor kell változást bejelenteniük a 2001. évre vonatkozó előfizetésre, ha a példányszámot, esetleg a címlistát módosítják, vagy új lapra szeretnének előfizetni (pontosszállítási, név- és utcacím-megjelöléssel).

Azesetleges módosítást szíveskedjenek levélben vagy faxon megküldeni.

Felhívjuk szíves figyelmüket, hogy a lapszállításról kizárólag az előfizetési díj beérkezését követően intézkedünk. Fontos, hogy az előfizetési díjakat a megadott 10300002-20377199-70213285 sz. számlára utalják, illetve a kiadó által kiküldött készpénz-átutalási megbízáson fizessékbe.

Készpénzes befizetés kizárólag a Közlönyboltban (1085 Budapest, Somogyi B. u. 6.) lehetséges. (Levélcím: Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 1085 Budapest, Somogyi B. u. 6. Fax: 318-6668).

A 2001. évi lapárak

Magyar Közlöny	48 720 Ft/év	Nemzeti Kulturális Alapprogram Hírlevele	2 352 Ft/év
Az Alkotmánybíróság Határozatai	9 408 Ft/év	Oktatási Közlöny	12 096 Ft/év
Bányászati Közlöny	2 352 Ft/év	Önkormányzatok Közlönye	3 024 Ft/év
Belügyi Közlöny	12 768 Ft/év	Pénzügyi Közlöny	15 792 Ft/év
Cégek Közlöny	51 408 Ft/év	Pénzügyi Szemle	11 424 Ft/év
Egészségügyi Közlöny	12 432 Ft/év	Statisztikai Közlöny	6 720 Ft/év
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő	9 072 Ft/év	Szociális és Munkaügyi Közlöny	9 072 Ft/év
Határozatok Tára	11 424 Ft/év	Turisztikai Értesítő	6 048 Ft/év
Hivatalos Értesítő	7 392 Ft/év	Ügyességi Közlöny	3 696 Ft/év
Ifjúsági és Sport Értesítő	2 352 Ft/év	Vízügyi Értesítő	6 384 Ft/év
Igazságügyi Közlöny	8 064 Ft/év	Élet és Tudomány	5 712 Ft/év
Ipari és Kereskedelmi Közlöny	12 096 Ft/év	Ludové Noviny	1 344 Ft/év
Környezetvédelmi Értesítő	7 056 Ft/év	Neue Zeitung	2 352 Ft/év
Közlekedési és Vízügyi Értesítő	12 096 Ft/év	Természet Világa	3 024 Ft/év
Kulturális Közlöny	9 744 Ft/év	Valóság	3 360 Ft/év
Külgazdasági Értesítő	10 080 Ft/év		
Magyar Közigazgatás	4 704 Ft/év		

Az árak a 12%-os áfát is tartalmazzák.

A **Házi Jogtanácsadó** című lap előfizetésben megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadó címen: Budapest VIII., Somogyi B. u. 6. 1394 Bp. 62. Pf. 357. Telefon: 266-9290/234, 235 mellék, fax: 318-6668. Éves előfizetési díja 2352 Ft áfával. A kiadó az előfizetési díj évközbéli emelésének jogát fenntartja.

A CD-JOGÁSZ hatályos jogszabályok hivatalos számítógépes gyűjteménye 2001. évi éves előfizetési díjai a 2000. december 31-ig beérkező megrendelések esetén:

Önálló változat	36 000 Ft	25 munkahelyes hálózati változat	72 000 Ft
5 munkahelyes hálózati változat	48 000 Ft	50 munkahelyes hálózati változat	84 000 Ft
10 munkahelyes hálózati változat	60 000 Ft	100 munkahelyes hálózati változat	96 000 Ft

Egyszeri belépési díj: 12 000 Ft. (Áraink az áfát nem tartalmazzák.)

Facsimile Magyar Közlöny. A hivatalos lap 1998—2000. évfolyamai jelennek meg CD-n az eredeti külalak megőrzésével, de könnyen kezelhetően. A halmozott évfolyamok ára 14 000 Ft.

Hatályos jogszabályok online elérése: a 3 naponta frissített adatbázis az interneten keresztül érhető el a www.mhk.hu címen. További információ kérhető a 06 (80) 200-723-as zöldszámon.

Szerkeszti a Miniszterelnöki Hivatal, a szerkesztőbizottság közreműködésével.

A szerkesztőbizottság elnöke: dr. Bártfai Béla, társelnöke: Nyéki József.

A szerkesztésért felelős: dr. Müller György. Budapest V., Kossuth tér 1—3.

Kiadja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó. Felelős kiadó: dr. Korda Judit vezérigazgató. Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6. Telefon: 266-9290.

Előfizetésben megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadónál

Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., 1394 Budapest 62. Pf. 357, vagy faxon 318-6668.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Hivatalos Közlönykiadó a FÁMA Rt. közreműködésével. Telefon/fax: 266-6567.

Információ: Tel./fax: 317-9999, 266-9290/245, 246 mellék.

Példányonként megvásárolható a kiadó Budapest VIII., Somogyi B. u. 6. (tel./fax: 267-2780) szám alatti közlönyboltjában.

Éves előfizetési díj: 42 336 Ft. Egy példány ára: 110 Ft 16 oldal terjedelemtől, utána + 8 oldalanként + 55 Ft.

A kiadó az előfizetési díj évközbéli emelésének jogát fenntartja.

HU ISSN 0076—2407

00.1635 — Nyomja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomdája. Felelős vezető: Burján Norbert.